

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַרְוֶה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲדָךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלֹום:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵני אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ
הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְי דֶּגַּף וְתִירָשׁ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁרְךָ
לְבִהְמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתְם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִיִּיתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד כְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקי - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לח"י") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

ב"ה יום שלישי כ"א חשון ה'תשע"ט

שלום וברכה!

לכולם יחיו

אנו מקווים שהצלחנו להשיג בית דפוס שיוכל להדפיס את הדבר מלכות בפורמט הקודם.

זה גרם לשינוי בכל ההתנהלות שלנו

החל מבית דפוס חדש ועלויות הדפסה גבוהות וכן התנהלות ישירה מול חברת ההפצה עם כל המשמעויות של הדבר

- כאן המקום להודות להנהלת ידיעות אחרונות אשר ליוותה אותנו במשך קרוב ל 10 שנים ממש במסירות גדולה - כאשר הפיצה לנו את הדבר מלכות - לאלו שקבלו כמויות גדולות - ללא תמורה וגם כאשר לאחרונה הדפסנו כמות מסוימת בבית דפוס אחר, הפיצה אותם גם ללא תמורה -

לכן החל מדבר מלכות פרשת מקץ:

אלו שקבלו כמויות גדולות יוכלו לקבל את הדבר מלכות במקומות שהכי נוח להם ולא יהיו צמודים דווקא לחנויות המוכרות ידיעות אחרונות ויוכלו לכתוב לנו לאן הם מעוניינים שישלחו להם (בתי חב"ד או כל מקום אחר) כמובן בציון מספר המנוי וכו' פרט לכפר חב"ד

נא להתעדכן באתר שלנו על המחירים

ממש סליחה על כל השינויים שנכפו עלינו

המחיר לדבר מלכות פרשת וישב נשאר כפי שהיה לאחרונה הן לאלו שקבלו דבר מלכות גדול והן לאלו שקבלו את הדבר מלכות בפורמט הרגיל

בהצלחה

תהלים

קיו.

מזמור משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֻמִּים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמַּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיח.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדּוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יָהּ:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִּשְׁנֹאֵי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה
מִבְּטָח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בַּגִּידִים: י כָּל־גּוֹיִם סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יא סִבּוֹנִי
גַּם־סִבְבּוֹנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יב סִבּוֹנִי כְּדַבְרִים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יג דַּחַח
דְּחִיתִנִּי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוַעַה בְּאֶהְלִי צַדִּיקִים
יִמִּין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה רֹמְמָה יִמִּין יְהוָה עֲשֶׂה חֵיל: ז לא־אֲמֹת בִּירֵאֲחִיָּה וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסַּר יִסְרֵנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתִנִּי וְתַחֲיֵלִי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הִיתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה:
כג מֵאֵת יְהוָה הִיתָה זֹאת הִיא נִפְלְאָת בַּעֲיֵנֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עֲשֶׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחַה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה תַּצְלִיחַה נָא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבַתִּים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֶתָּה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדּוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיז מתוך "תהילות מנחם"

א-ב - הללו את הוי' כל גוים שבחחו כל האומים.

כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללוי'

"אמת הוי' לעולם" - אחדות הוי'

ג. הפירוש ב"ואמת הוי'" הוא שענינו האמיתי שהוא אחדות פשוטה, "אמת הוי'",
יומשך ויתגלה בתוך ה"עולם" - במציאות של ריבוי והתחלקות, ומצד זה נפעל שכל הריבוי
הלזה הוא באחדות.

והענין בזה, "הוי'" הוא מלשון מהווה¹, וכמ"ש² "בראשית ברא אלקים את השמים ואת
הארץ", "את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותי"³, וזוהי נקודה המאחדת
את כל פרטי הבריאה כולה, מאחר ש"הוי' אחד"⁴ ברא אותם.

(1) זח"ג רנז, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט.

(2) בראשית א, א.

(3) פרש"י שם, יד.

(4) ואתחנן ו, ד.

מפתח כללי

(א) סדר הנחת תפילין	ב	(כב) מסכת חולין עם ביאורים	ב
(ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	מדף ה עד דף יא	רטז
(ג) מאמר ד"ה יום אשר עשה ה' לנו שי"פ וישב, כ"ג כסלו, מבה"ח טבת ה'תשכ"ה	ז	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
(ד) שיחת שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה ה'תשכ"ה	יב	(כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים אדמו"ר הזקן	רמד
(ה) שיחת יום א' כ"ד כסלו ה'תשנ"ב	יח	(כד) שולחן ערוך הלכות גזילה/נזקי ממון לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמד
(ו) שיחת יום ג' כ"ו כסלו ה'תשנ"ב	כג	(כה) תורה אור ד"ה ויהי מקץ [ב] אדמו"ר הזקן	רמו
(ז) משיחות שבת פרשת מקץ, שבת (ו) חנוכה, אדר"ח טבת ה'תשנ"ב	כו	(כו) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי	רנא
(ח) לקוטי-שיחות פרשת מקץ כרך טו	לז	(כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנג
(ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מד	(כח) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש	רנד
(י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מקץ	מו	(כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב	רנה
(יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת מקץ	מז	(ל) ספר המאמרים – קונטרסים אדמו"ר מוהר"צ	רנח
(יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מקץ	עג	(לא) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק אדמו"ר מוהר"צ	רסג
(יג) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת מקץ	עד	(לב) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"צ	רסה
(יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מקץ	פח	(לג) חומש לקריאה בציבור	רסו
(טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צ	(לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפד
שיעורי רמב"ם		(לה) לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ	רפה
(טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מקץ	צג	(לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רפו
(יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מקץ	קעב	(לז) סדר הדלקת נרות חנוכה	רפז
(יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת מקץ	קצז		
(יט) נביאים וכתובים ירמיה פרק ה-ו, שיר השירים פרק ח	רה		
(כ) משניות – מסכת בבא קמא ביאור קהתי	רז		
(כא) עין יעקב מסכת מגילה	רטו		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו כסלו, תשכ"ב
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מאור כ"ג כסלו.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

נעם לי לקרות במכתבו אודות פעולתו בקדש הפצת עניני היהדות המסורתית בתוככי החרדים לדבר ה' ביחוד הנוער,

והתקוה חזקה אשר גם מנצל השפעתו לעורר לעזור לפעולות בית ליובאוויטש אשר במחנה הט', והרי הודיעונו חז"ל מצוה גוררת מצוה, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

לכתבו אודות הנוסח - ידוע הפס"ד בשו"ת האחרונים, אפשר לשנות מנוסח אשכנז לספרד ומספרד לאר"י (אבל לא להיפך), ובפרט שכפי שכותב מתפלל בבית הכנסת אשר הנוסח שם לא נוסח אשכנז.

לכתבו אודות אופן התפלה - הנה בכלל אפילו כשמתפלל בעינים עצומות, מהנכון שיהי' הסידור פתוח באותו המקום שמתפללים - שזה מועיל למחשבות מבלבלות וכנראה במוחש.

כללות התפלה באם תהי' בעינים עצומות או מתוך הסידור - וכמובן מלבד פסוק ראשון דקריאת שמע, שצריך להיות בעינים עצומות.

בכלל אין כל אדם שוה בזה, ולא עוד אלא שבאותו אדם עצמו, שונה מזמן לזמן, באיזה אופן קל יותר להתאמץ בכוונה וידע אינש בנפשי' ומחליט.

לכתבו אודות ענין הידוע - בכלל העצה בזה להרבות באותיות התורה והתפלה וכן להרבות בצדקה, ומהזמנים המסוגלים הוא בכל יום חול קודם תפלת הבקר להפריש פרוטות אחדות לצדקה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ. ב. בטח השתתף בהתועדות דיום הבשורה חג הגאולה י"ט כסלו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כותב אדמו"ר הזקן בגארת קודש לאחר שחרורו ממאסרו:

2 **יום אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָנוּ, יום יט פֶּסֶל, יום ג' בשבוע שֶׁהוּכָפֵל**
 3 **בוּ כִּי טוֹב!** שְׁנאמר בו, בסיפור הבריאה, פעמיים "כי טוב", **יום הלולא**
 4 **רַבָּה** יום הסתלקותו **שֶׁל רַבְּנֵי הַקְדוּשׁ** המגיד ממעורטש נִשְׁמְתוֹ-

5 **עֶדְן**² שנסתלק ביום י"ט כסלו בשנת

6 תקל"ג (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנֵי הַזֶּקֶן

7 בְּאַגְרַת הַקֹּדֶשׁ לַחֲסִידִים אַחֵר

8 בִּיאָתוֹ מִפֶּטְרְבוּרְג³ שְׁנִדְפְּסָה

9 בְּאַגְרַת הַקְדוּשׁ בִּסְפָר הַתְּנִיָּא).

10 וְהִינֵנּוּ⁴, מְדַבְּרִים אֵלֶּה שֶׁל אֲדַמּוֹר

11 הַזֶּקֶן מוֹכֵן שֶׁהֶעֱנִין הָעֶקְרִי שֶׁל

12 י"ט כסלו הוא "יום אֲשֶׁר עָשָׂה

13 הָרִי' לָנוּ", גְּאוּלַּת רַבְּנֵי הַזֶּקֶן

14 וְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת הֵן הַגְּאוּלָּה שֶׁל

15 רַבְּנֵי הַזֶּקֶן עֲצָמוֹ וְהֵן הַגְּאוּלָּה שֶׁל תּוֹרַת

16 הַחֲסִידוֹת שֶׁהִמָּאסֵר הִיָּה בְּגִלָּל קֶטְרוּג

17 עַל גִּילּוּיָהּ וּפְרִסוּמָהּ וְהַשְׁחָרָר מִסִּמֶּל

18 אֶת בִּיטוּל הַקֶּטְרוּג, וְאַחֲרֵי-כֵן

19 מוֹסִיף שֶׁגַּם מִקּוֹדֶם לָכֵן לִפְנֵי

20 פֶּרֶשׁת הַמָּאסֵר וְהַגְּאוּלָּה שֶׁל י"ט כסלו,

21 הָרִי זֶה יוֹם זָכָאִי, מִצַּד

22 שֶׁלִּשְׁנֵי עֲנָנִים, עֲנִיין אֶחָד יוֹם

23 יט פֶּסֶל, עֲנִיין שְׁנֵי יוֹם ג'

24 שֶׁהוּכָפֵל בּוּ כִּי טוֹב, עֲנִיין

25 שְׁלִישִׁי יוֹם הַלּוּלָא רַבָּה שֶׁל

26 רַבְּנֵי הַקְדוּשׁ נִשְׁמְתוֹ-עֶדְן.

27 (ב) וַיֵּשׁ לֹאֲמַר הַבְּאוּר בְּזָה

28 בְּשִׁלּוּשׁת הַעֲנָנִים הַלָּלוּ בְּפִנְיָמוֹת

29 הָעֲנָנִים, עַל-פִּי הַמִּבְּאֵר

30 בְּדִרוּשֵׁי חֲסִידוֹת⁵ שֶׁכָּלֵלוּ

31 סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאוּר

32 הָאֱלֹקִי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, מִדְּרָגָה

33 לְדְרָגָה כְּאִשֶּׁר כָּל דְּרָגָה אַחֲוָה בְּאַחֲרָת

34 כְּטַבְּעוֹת וְחוֹלוֹת שֶׁל שְׂרָשֶׁרֶת נִחְלָק

35 לְשִׁלְשֶׁת הָעֲנָנִים דִּעוֹלָם

36 שְׁנֵה נֶפֶשׁ, הַמָּקוֹם, הַזְּמַן וְהָעֲנִיין

37 רְאִישֵׁי-תִבְּבוֹת עֲשִׂין. וְאַחֲד

38 הַפִּירוּשִׁים בְּזָה⁶, בְּמִשְׁמַעוֹת

39 הַפִּנְיָמִית שֶׁל "עוֹלָם, שְׁנָה, נֶפֶשׁ",

40 שֶׁנֶּפֶשׁ קָאִי הַכּוֹנוּהָ עַל סְפִירַת

41 הַבִּינָה (שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל הַתְּרַחֲבוּת כו', הַחֲכָמָה הִיא בְּבִחִינַת

בס"ד. שבת פרשת וישב, כ"ג

כסלו, מברכים החודש טבת,

ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 **יום אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָנוּ, יום יט פֶּסֶל, יום ג' שֶׁהוּכָפֵל**

2 **בוּ כִּי טוֹב,** יוֹם הַלּוּלָא רַבָּה שֶׁל

3 **רַבְּנֵי הַקְדוּשׁ נִשְׁמְתוֹ-עֶדְן**² (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנֵי

4 **הַזֶּקֶן בְּאַגְרַת הַקֹּדֶשׁ אַחֵר בִּיאָתוֹ מִפֶּטְרְבוּרְג³).**

5 **וְהִינֵנּוּ⁴, שֶׁהֶעֱנִין הָעֶקְרִי הוּא "יום אֲשֶׁר עָשָׂה הָרִי'**

6 **לָנוּ", גְּאוּלַּת רַבְּנֵי הַזֶּקֶן וְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, וְאַחֲרֵ-**

7 **כֵּן מוֹסִיף שֶׁגַּם מִקּוֹדֶם לָכֵן הָרִי זֶה יוֹם זָכָאִי,**

8 **מִצַּד שֶׁלִּשְׁנֵי עֲנָנִים, יום יט פֶּסֶל, יום ג' שֶׁהוּכָפֵל**

9 **בוּ כִּי טוֹב, יוֹם הַלּוּלָא רַבָּה שֶׁל רַבְּנֵי**

10 **הַקְדוּשׁ נִשְׁמְתוֹ-עֶדְן.**

11 (ב) וַיֵּשׁ לֹאֲמַר הַבְּאוּר בְּזָה בְּפִנְיָמוֹת הָעֲנָנִים,

12 עַל-פִּי הַמִּבְּאֵר בְּדִרוּשֵׁי חֲסִידוֹת⁵

13 שֶׁכָּלֵלוּ סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת נִחְלָק לְשִׁלְשֶׁת

14 הָעֲנָנִים דִּעוֹלָם שְׁנֵה נֶפֶשׁ, רְאִישֵׁי-תִבְּבוֹת עֲשִׂין.

15 וְאַחֲד הַפִּירוּשִׁים בְּזָה⁶, שֶׁנֶּפֶשׁ קָאִי עַל סְפִירַת

16 הַבִּינָה (שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל הַתְּרַחֲבוּת כו', לְמַעְלָה

17 מִהַגְּבֻלַּת הָעוֹלָם), וְ"עוֹלָם" קָאִי עַל מְדוּת דִּזְעִיר

18 אֲנִפִּין' (הַחֵל מִסְּפִירַת הַחֶסֶד), שֶׁהֵם יָמֵי הַבְּנִיין

19 שֶׁל הָעוֹלָם (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁷ עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה),

20 וְשְׁנָה קָאִי עַל סְפִירַת הַמַּלְכוּת, שְׁרֵשׁ וּמִקּוֹר

21 הַזְּמַן. וְכָל זֶה הוּא בְּעֲנִין הַסְּפִירוֹת. וּבְעֲנִין

22 הָעוֹלָמוֹת הֵם שֶׁלִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יִצִּירָה-

23 עֲשִׂיהָ (שֶׁבְּשִׁלְשׁ בְּחִינוֹת אֱלוֹ נִחְלָקִים כָּל

24 הָעוֹלָמוֹת, מֵהַ-שְּׂאִין-כֵּן אֲצִילוֹת⁸, שֶׁעַם הָיִיתוֹ

25 אֲצִילוֹת⁸, שֶׁעַם הָיִיתוֹ עוֹלָם

26 וְגַם הוּא מְצִיאוֹת עִם הַגְּדוּרֹת מִסְּוִימוֹת

(1) פִּירִישׁ"י בְּרִאשִׁית א, ז. (2) הֵרֵב הַמְּגִיד מִמְּעוּרִיטֶשׁ - נִסְתַּלַּק יט כסלו תקל"ג. (3) אֲג"ק אֲדַמּוֹר"ר הַזֶּקֶן ח"א ס"ע צו וְאִילָךְ. וְש"נ. (4) רָאָה גַּם בְּשִׁיחָה שֶׁלִּפְנֵי הַמָּאמֵר ס"א (תּוֹרַת מִנְחָם - הַתּוֹעֵדוֹת חֲמ"ב ע' 60 וְאִילָךְ). (5) רָאָה אוֹה"ת יִתְרוֹ ע' תַּתְּטוּ. סה"מ תְּרַח"ח ע' קִמֵּד. וְעוֹד. (6) רָאָה סה"מ ש.ם. תְּרַח"ז ס"ע צט וְאִילָךְ. וְש"נ. תְּרַח"ח ע' כ. אִוֵּר תּוֹרָה לַהֲהִי"מ הוֹסֵפוֹת סִימֵן קִמֵּד-קִמֵּד. וְש"נ. (7) תַּהֲלִים פֶּט, ג. (8) רָאָה אוֹה"ת עֲנִינִים ע' צו וְאִילָךְ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁמִּצִּינוּ בְּמֵאֲמָרֵי הַצִּמְחָה צָדֵק וְאֲדָמוֹר⁴³
 מִהֶרָ"ש¹³ בְּעֵנֵן תִּבְתַּח נַח שֶׁנֶּחֱלָקָה לְשִׁלְשָׁה סוּגִים, וְלִכְן⁴⁴
 בְּפֹעַל הִיתָה בְּנוֹיָה מִשְׁלוֹשׁ קוֹמוֹת כְּנֹאמֶר בְּתוֹרָה תַּחֲתִיִּים שְׁנִים⁴⁵
 וְשְׁלִישִׁים¹⁴, שֶׁהֵם מְכוּוֹנִים כִּנְגַד שִׁלְשָׁה עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה⁴⁶
 יִצְרֵיהֶ-עֲשִׂיהָ¹⁵, שִׁמְכוּוֹנִים כִּנְגַד⁴⁷
 שְׁלֹשֶׁת הַמְּדֻרְגּוֹת ד' עוֹלָם⁴⁸
 'שְׁנָה' וְנֶפֶשׁ, שְׁזָהוּ לְפִי⁴⁹
 שְׁבִדּוֹר הַמְּבּוּל שְׁחִיבַת נַח שִׁמְשָׁה⁵⁰
 לַהֲצֵלָה מִמֶּנּוּ הוּצָרָה לְהִיּוֹת תִּקּוֹן⁵¹
 בְּכָל הָעֲנִינִים כָּל הַבְּחִינֹת⁵²
 שִׁבְעוּלָם, וְכָלְלוֹת כּוֹלָם הֵן⁵³
 שְׁלֹשֶׁת הַמְּדֻרְגּוֹת הַנִּל⁵⁴
 שְׁכוּלּוֹת, כְּאֹמֶר, הֵן אֵת עוֹלָמוֹת⁵⁵
 בְּרִיאָה יִצְרֵיהֶ-עֲשִׂיהָ הַפְּרִטִּים וְהֵן אֵת⁵⁶
 עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצְרֵיהֶ-עֲשִׂיהָ הַכְּלָלִים⁵⁷
 וְנֹאֵין זֶה הַבִּיאֹר ש"ת תַּחֲתִיִּים שְׁנִים⁵⁸
 וְשְׁלִישִׁים⁵⁹ מְכוּן כִּנְגַד עוֹלָם-שְׁנָה⁶⁰
 נֶפֶשׁ וּבְרִיאָה יִצְרֵיהֶ-עֲשִׂיהָ אֵינוֹ עוֹמֵד⁶¹
 בְּסִתְרָה לְתוֹרַת הַבְּעַל-שָׁם⁶²
 טוֹב¹⁶ ש"ת תַּחֲתִיִּים שְׁנִים⁶³
 וְשְׁלִישִׁים⁶⁴ הֵם שְׁלֹשֶׁת⁶⁵
 הָעֲנִינִים ד' עוֹלָמוֹת 'נִשְׁמוֹת'⁶⁶
 וְאַלְקוֹת' (שֶׁהֵם בְּסֹדֶר שֶׁל⁶⁷
 מַלְּטָה לַמַּעֲלָה, תַּחֲתִיִּים - עוֹלָמוֹת⁶⁸
 כִּנְגַד יִצְרָה, שְׁנִים - נִשְׁמוֹת כִּנְגַד⁶⁹
 בְּרִיאָה, וְאַצִּילוֹת¹⁷ כִּנְגַד אֲלוֹקוֹת⁷⁰
 - שְׁלִישִׁים וְחִכִּי עֲלוּיִים), אֵף⁷¹
 שְׁעוֹלָם הָאֲצִילוֹת אֵינוֹ נִכְלָל⁷²
 בְּשְׁלֹשֶׁת הַמְּדֻרְגּוֹת ד' עוֹלָם⁷³
 'שְׁנָה' נֶפֶשׁ, כִּנְזָכָר לְעִיל⁷⁴
 שֶׁהֵם כִּנְגַד בְּרִיאָה יִצְרֵיהֶ-עֲשִׂיהָ, כִּי⁷⁵
 בְּתוֹרַת הַבְּעַל-שָׁם-טוֹב מְדִיק⁷⁶
 שְׁבִחִינָה 'שְׁלִישִׁים' הִיא⁷⁷
 אֲלֵקוֹת חִינּוּ עוֹלָמוֹת שֶׁהֵם בְּבִחִינָה,⁷⁸
 וְלֹא אֲלֵקָה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא⁷⁹
 בְּעֶצְמוֹ. וְכָל זֶה הוּא עֵנֵן תִּבְתַּח⁸⁰
 נַח כְּפִי שֶׁהִיא מִצַּד עֲצֻמָּה כְּפִי⁸¹
 שִׁנְבֹנָה לְפָנֵי הַמְּבּוּל. אֵף עַל זֶה⁸²
 נֹאמַר לִנְח "בֹּא גו' אֶל⁸³
 הַתִּבְכָּה"¹⁸, שְׁזָהוּ עֵנֵן⁸⁴

1 (עולם מלשון העולם), הרי הוא עולם האחדות⁹ בו אחדות ה' ניכרת
 2 בגלוי כי יש בו ביטול מוחלט לאלוקות ואין בו מציאות נפרדת מאלוקות,
 3 ולכן אינו נמנה עולם האצילות ביחד עם שלשה עולמות
 4 בריאה יצירה עשייה, שבהם יש מציאות נפרדת מאלוקות עליהם
 5 נאמר¹⁰ ומשם יפרד, ד' נפש'
 6 הוא עולם הבריאה הנעלה ביותר
 7 מבין השלושה, 'עולם' הוא עולם
 8 היצירה שבו יש יותר נתינת מקום
 9 למציאות של נבראים נפרדים, ו'שנה'
 10 הוא עולם העשייה שבו הנבראים
 11 הם בעלי הגבלות והגדרות (והוא
 12 ענין אחד עם מה שנתבאר
 13 לעיל שבענין הספירות הן: 'בינה זעיר-אנפין
 7 ומלכות', כי 'בינה זעיר-אנפין ומלכות' הם
 8 בריאה יצירה עשייה שבאצילות¹¹). ולא רק
 9 בריאה יצירה עשייה הפרטיים, אלא גם בריאה-
 10 יצירה עשייה הכלליים נקראים 'עולם' 'שנה'
 11 ו'נפש'. ועד שגם שלשת המדרגות ד' הוא ושמו
 12 בלבד¹² שלפני הצמצום, נקראות 'עולם' 'שנה'
 13 ו'נפש'. וזהו גם מה שמצינו במאמרי הצמח
 14 צדק ואדמו"ר מהר"ש¹³ בענין תבת נח
 15 שנחלקה לשלשה סוגים, תחתיים שנים
 16 ושלישים¹⁴, שהם שלשה עולמות בריאה-
 17 יצירה עשייה¹⁵, שלשת המדרגות ד' עולם' 'שנה'
 18 ו'נפש', שזהו לפי שבדור המבול הוצרך להיות
 19 תקון בכל הענינים, וכללות כולם הן שלשת
 20 המדרגות הנ"ל ונאין זה בסתירה לתורת הבעל-
 21 שם-טוב¹⁶ ש"ת תחתיים שנים ושלישים" הם
 22 שלשת הענינים ד' עולמות 'נשמות' ו'אלקות'
 23 (שהם יצירה בריאה ואצילות¹⁷). אף שעולם
 24 האצילות אינו נכלל בשלשת המדרגות ד' עולם'
 25 'שנה' נפש', כנזכר לעיל, כי בתורת הבעל-
 26 שם-טוב מדיק שבחינת 'שלישים' היא אלקות,
 27 ולא אלקה]. וכל זה הוא ענין תבת נח כפי
 28 שהיא מצד עצמה. אף על זה נאמר לנח "בא
 29 גו' אל התבה"¹⁸, שזהו ענין המשכת עולם
 30 ד' הוא ושמו בלבד¹²
 31 שלפני הצמצום, שיש דרגות באור אינסוף הבל-גבול שהאיר לפני
 32 הצמצום הראשון נקראות 'עולם' 'שנה' ו'נפש'.

(9) ראה תורת מנחם - התוועדיות חכ"ז ס"ע 183. (10) בראשית ב, י"ד. וראה תו"א ו, ב. כו, ג. (11) לקו"ת בלק סט, ד. דרושי יוהכ"פ ע, ג. שה"ש ד, ד. (12) פדר"א רפ"ג. (13) לקו"ת לג"פ נח נג, א. סג, ב (אוה"ת נח (כרך ג) תריד, א). (14) נח ו, טז. (15) של"ה עה"פ (רעו, א). (16) צוואת הריב"ש סע"ה. או"ת עה"פ (ז, ב) - הובא בלקו"ת לג"פ שם. (17) לקו"ת לג"פ שם. (18) נח ז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל־פִּי מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל שְׁגָם שְׁלֹשֶׁת הַמְדַּרְגּוֹת ד' הוּא וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד' 2
 2 וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד' שְׁלֹפְנֵי הַצְמָצוֹם נִקְרָאוֹת 'עוֹלָם' 'שְׁנָה' 3
 3 וְ'נֶפֶשׁ' כִּי הַמוֹשְׁגִים הַלּוֹ קִיּוּמִים גַּם בְּאוֹר אֵין־סוֹף הַבְּלִיגְבוֹל שְׁלֹפְנֵי 4
 4 הַצְמָצוֹם, נִמְצָא - שְׁבַעֲנִין "בֹּא אֶל הַתְּבַח" נִכְלָל גַּם הַמִּשְׁכַּת 5
 5 הָעֲצִימוֹת כִּי כִשֶּׁם שֶׁבְּכַחַּיִּנּוֹת שֶׁכִּנְגַד 6
 6 עוֹלָם־שְׁנָה־נֶפֶשׁ בְּעוֹלָמוֹת הַפְּרָטִיִּים 7
 7 'בּוֹא אֶל הַתְּבַח' מִשְׁמַעוֹ הַמִּשְׁכַּת 8
 8 אֲצִילוֹת בְּכִרְיָאֵה־יִצְרֵה־עֲשִׂיהָ, כִּךְ 9
 9 בְּכַחַּיִּנּוֹת שֶׁכִּנְגַד עוֹלָם־שְׁנָה־נֶפֶשׁ בְּאוֹר 10
 10 אֵין־סוֹף שְׁלֹפְנֵי הַצְמָצוֹם, 'בּוֹא אֶל 11
 11 הַתְּבַח' הֵינּוּ הַמִּשְׁכַּת עֲצֻמוֹתָיו וּמַהוּ 12
 12 שֶׁל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצֻמוֹ ב' הוּא 13
 13 וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד'. 14
 14 (ג) וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לֹמַר, 15
 15 שְׁשִׁלְשֶׁת הָעֲנִינִים הַמְנוּיִים 16
 16 בְּמִכְתַּב אֲדֹמָר־ר' הֻזְקַן שֶׁבָּהֶם נִפְתַּח 17
 17 הַמֵּאמֶר דְּיוֹם יֵט כְּסָלוֹ, יוֹם ג', 18
 18 שֶׁהוּכָפַל בּוֹ כִּי טוֹב, יוֹם הַלּוּלָא רַבָּה שֶׁל רַבְּנֵי 19
 19 הַלּוּלָא רַבָּה שֶׁל רַבְּנֵי הַקְדוּשָׁה 20
 20 נִשְׁמָתוֹ־עֲדָן, הֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשֶׁת 21
 21 הַבְּחִינּוֹת ד' 'עוֹלָם' 'שְׁנָה' 'נֶפֶשׁ' 22
 22 וְ'נֶפֶשׁ' כִּפִּי שֶׁמִּמֶּשִׁיךְ וּמִפְרֹט. יוֹם 23
 23 יֵט כְּסָלוֹ שֶׁהוּא תֹאדִיר הַיּוֹם 24
 24 לְמַנְיֵן יְמוֹת הַשָּׁנָה, הוּא 25
 25 בְּחִינַת 'שְׁנָה'. יוֹם ג', 26
 26 שֶׁהוּכָפַל בּוֹ כִּי טוֹב, שֶׁהוּא 27
 27 הַיּוֹם בְּשַׁבּוּעַ לְמַנְיֵן שְׁבַעַת יְמֵי 28
 28 הַבְּנִינָן, הוּא בְּחִינַת 'עוֹלָם'. 29
 29 יוֹם הַלּוּלָא רַבָּה שֶׁל רַבְּנֵי 30
 30 הַקְדוּשָׁה נִשְׁמָתוֹ־עֲדָן הוּא 31
 31 בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כִּי עֲנִין יוֹם 32
 32 הַהִילּוּלָא הוּא עֲלִית 33
 33 וְהִסְתַּלְקוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנִּשְׁמָה שֶׁל 34
 34 בְּעַל הַהִילּוּלָא, וּבְנוֹגַע לְיוֹם 35
 35 הַהִילּוּלָא שֶׁל הָרֵב הַמְּגִיד 36
 36 שֶׁהִדָּה נִשְׂיָא יִשְׂרָאֵל בְּדוֹרוֹ, 37
 37 הָרֵי זֶה הַנֶּפֶשׁ הַנִּשְׁמָה הַכִּלִּית 38
 38 שֶׁל כָּל הַדּוֹר. וְכַנּוֹזֵר לְעֵיל 39
 39 שְׁשִׁלְשֶׁת הַבְּחִינּוֹת ד' 'עוֹלָם' 40
 40 'שְׁנָה' וְ'נֶפֶשׁ' הֵן בְּשִׁלְשָׁה 41
 41 עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יִצְרֵה־ 42
 42 עֲשִׂיהָ, וּבִשְׂרָשָׁם שְׁלֹשֶׁת
- הַעוֹלָמוֹת בִּי"ע הֵם שְׁלֹשֶׁת הַמְדַּרְגּוֹת ד' הוּא וְשִׁמּוֹ בְּלִבְד' 43
 בְּאוֹר שְׁלֹפְנֵי הַצְמָצוֹם וְכִשֶּׁם שֶׁעֲנִינִים אֵלּוּ מְקַבְּלִים לְעוֹלָם־שְׁנָה־נֶפֶשׁ, 44
 כִּךְ הוּא גַּם בְּשִׁלְשֶׁת הָעֲנִינִים הָאֲמֻרִים שֶׁל חֹג הַגָּאּוּלָה י"ט כְּסָלוֹ. וְלִמְעַלָּה 45
 מִזֶּה, בְּחֹג הַגָּאּוּלָה י"ט כְּסָלוֹ יֵשׁ עֲנִין נִעְלָה יוֹתֵר הוּא עֲנִין יוֹם אֲשֶׁר 46
 עָשָׂה ה' לָנוּ (גָּאּוּלָת רַבְּנֵי 47
 הַזָּקָן וְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת), 48
 שֶׁהוּא עֲנִין הַמִּשְׁכַּת בְּחִינַת 49
 הָאֲצִילוֹת¹⁹, וְעַד לְהַמִּשְׁכַּת 50
 הָעֲצֻמוֹת בְּתוֹךְ שְׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים 51
 הָאֲמֻרִים שְׁקִיּוּמִים בְּיוֹם זֶה מִצֵּד עֲצֻמוֹ, 52
 לִפְנֵי גָאּוּלָת אֲדֹמָר־ר' הֻזְקַן בְּיוֹם זֶה, 53
 בְּדוּגַמַּת הַמִּשְׁכּוֹת עֲנִינִים אֵלֶּה 54
 ב'תַּחְתִּיִּים, שְׁנִיִּים וְשְׁלִישִׁים (עוֹלָם־ 55
 שְׁנָה־נֶפֶשׁ) עַל־יְדֵי 'בּוֹא אֶל הַתְּבַח', 56
 כְּמִבְּאוֹר לְעֵיל. 57
 וְזֶהוּ שֶׁהַעֲנִין הָעֶקְרִי הוּא 58
 "יוֹם אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָנוּ", 59
 וְאֵלּוּ שְׁאָר שְׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים 60
 שְׁבִיּוֹם זֶה בָּאִים בְּדֶרֶךְ 61
 הַיּוֹסֵפָה וְטַפֵּל, וְלִכְּן פֻּרַט זֶה מוֹפִיעַ 62
 בְּרֹאשׁ הַמִּכְתָּב, לִפְנֵי שְׁלֹשֶׁת הַפְּרָטִים 63
 הַנוֹסְפִים, כִּי כָּל־לֵלוֹת 64
 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת (שְׁלֹשֶׁת 65
 הַבְּחִינּוֹת ד' 'עוֹלָם' 'שְׁנָה' 66
 וְ'נֶפֶשׁ') הֵיא טַפְּלָה לְעֲצֻמוֹתָיו 67
 וְכָל הַתְּהוּוֹת 68
 מִצִּיאֻתָּהּ שֶׁל הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַמְדַּרְגּוֹת 69
 וְהַעוֹלָמוֹת הֵיא לְכַבּוּדוֹ וְתִבְרָתוֹ 70
 שֶׁהוּא הַעִיקָר וְהֵם הַטַּפִּלִּים, כְּמֵאמָר 71
 רַבּוּתֵינוּ ז"ל²⁰ כָּל מַה שֶּׁבָּרָא 72
 הַקֹּבֶ"ה בְּעוֹלָמוֹ לֹא בָּרָא 73
 אֶלָּא לְכַבּוּדוֹ וּמוֹכֵן שֶׁהִבְרִיאָהּ 74
 טַפְּלָה לוֹ, וְכְּמֵאמָר רַז"ל 75
 שֶׁכָּל־לֵלוֹת הַבְּרִיאָה הֵיא בְּשִׁבִּיל 76
 יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ רִאשִׁית²¹ 77
- וְאֵלּוּ שְׁאָר שְׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים שְׁבִיּוֹם זֶה בָּאִים בְּדֶרֶךְ הַיּוֹסֵפָה וְטַפֵּל, כִּי כָּל־לֵלוֹת 27
 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת (שְׁלֹשֶׁת הַבְּחִינּוֹת ד' 'עוֹלָם' 'שְׁנָה' וְ'נֶפֶשׁ') הֵיא טַפְּלָה לְעֲצֻמוֹתָיו 28
 וְתִבְרָתוֹ, וְכָל הַתְּהוּוֹת מִצִּיאֻתָּהּ הֵיא לְכַבּוּדוֹ וְתִבְרָתוֹ, כְּמֵאמָר רַבּוּתֵינוּ ז"ל²⁰ 29
 כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקֹּבֶ"ה בְּעוֹלָמוֹ לֹא בָּרָא אֶלָּא לְכַבּוּדוֹ, וְכְּמֵאמָר רַז"ל שֶׁכָּל־לֵלוֹת 30
 הַבְּרִיאָה הֵיא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ רִאשִׁית²¹ וּבְשִׁבִּיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאוּ 31

(19) ראה קהלת יעקב מע' רמז. שיחת חה"ש תרצ"ג (לקו"ד ח"ד תשעא, א). (20) אבות ספ"ו. וראה לקו"ת פ' ראה כח, ד. ד"ה ומשה נגש (לאדה"ז - קה"ת תשכ"ה) ע' 14 (אוה"ת יתרו ע' א"א). (21) אותיות דר"ע אות ב. סדר רבה דבראשית ד. ויק"ר פל"ו, ד. תנחומא (באבער) ג. רש"י ורמב"ן בראשית א, א.

יום אשר עשה ה' לנו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובשִׁבִּיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת רִאשִׁית²², ומובן שהעולם, האמצעי,
 2 טפל לעיקר, ישראל והתורה, שהם העיקר, כִּי יִשְׂרָאֵל אֲרִיתָא
 3 וְקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא כּוּלָּא חַד²³ בני ישראל, התורה והקדוש-ברוך-
 4 הוא כולם אחד.
- 5 (ד) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּבֹאֵר דִּיוֹק
 6 הַלְשׁוֹן שֶׁל אֲדוֹמִ"ר הֶזְקֵן בִּמְכַתְּבו
 7 "יּוֹם אֲשֶׁר) עָשָׂה ה' לָנוּ",²
 8 שְׁבֻזָּה מְרוּמָז²⁴ שְׁעִנְזֵן
 9 הַגְּאוּלָּה השלימה הכללית ועל-
 10 דרך-זה גאולה י"ט כסלו נִפְעַל עַל-
 11 יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדָתָנוּ (לָנוּ)
 12 כְּמוֹ בְּזִכְרוֹנוֹ), שְׁזוּהִי וְכֹאֵן הַעֲבוּדָה
 13 שֶׁהֵבִיאה אֶת הַגְּאוּלָּה הִיא עִבּוּדָתוֹ
 14 שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּגִילוּי
 15 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה מֵתוֹךְ
 16 מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ, כּוּלָּל גַּם
 17 מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ שֶׁאֲדוֹמִ"ר הֶזְקֵן
 18 נִדְרֵשׁ לֵה פִּנּוּעַ לִיצִיָּאָה מִן
 19 הַמֶּאֱסָר, שְׁאֵף שְׁבִיחוֹתוֹ
 20 בְּמֶאֱסָר הָיוּ אֶצְלוֹ גִּילּוּיִים
 21 רוּחָנִיִּים נִעְלִים בִּיּוֹתָר, פִּדְיוֹעַ
 22 שְׁבֹאוֹ אֵלָיו מִמְקוֹמָם בְּעוֹלָם
 23 הָאֵמֶת, כִּדִּי לִבְקוֹר וּלְעוֹדֵד אוֹתוֹ
 24 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב וְהַמְּגִיד כּו',
 25 וְלִכְּן בְּאֲשֶׁר בִּשְׁוֹרוֹהוּ כִּי
 26 חֲפָשִׁי הוּא - לֹא חֲפֵץ לִלְכֹּת
 27 מִשֵּׁם²⁵ ובשביל עצמו היה יתרון
 28 בְּמֶאֱסָר לְעוֹמֵת הִיצִיָּאָה לְחִירוֹת,
 29 מִכָּל-מְקוֹם כִּפָּה אֶת עֲצָמוֹ
 30 וּמִסֵּר נִפְשׁוֹ לְצִאת וְלִהְתַּעֲסֵק
 31 בַּהֲפָצַת הַמַּעֲנִיּוֹת חוּצָה²⁶,
 32 שֶׁמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ זֶה לְצִאת
 33 מִהֶמְאָסָר כִּדִּי לְעִסּוֹק בַּהֲפָצַת הַחֲסִידוֹת
 34 הִיא גְּדוּלָּה יוֹתֵר מִהֶמְאָסָר עֲצָמוֹ.
 35 נֶפֶשׁ שְׁבִעֲנֵן הַמֶּאֱסָר עֲצָמוֹ.
 36 וְעַל-דֶּרֶךְ פִּתְגָם הַצִּמְח
 37 צִדְקָ²⁷ שְׁכָל עֲנִיֵּי הַמְסִירוֹת-
 38 נֶפֶשׁ שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן הֵם
 39 כִּי לֹא נִחְשָׁבִים כִּאלֹו לֹא הָיוּ לְגַבִּי
 40 הַמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ לְנִתְקַן אֶת
- עֲצָמוֹ (אֶפְרַיִם זִיף לִנְתֵק 'ולקרוע' את עצמו) מִהֲדַבְּקוֹת בִּאלוּקוֹת
 דְּעִמָּךְ לֹא חֲפָצְתִּי גו'²⁸, דְּבִקוֹת בְּקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲצָמוֹ עַד כִּדִּי כֵךְ
 שֶׁרְצוֹנוֹ אֵךְ וְרַק בְּקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲצָמוֹ וְלֹא בְּשׁוֹם מִדְּרִיגוֹת רוּחָנוֹת גְּבוּהוֹת
 וְנִעְלוֹת שֶׁהֵם בְּבַחֲנִית "עִמָּךְ", טַפֵּל, לְגַבִּי הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ
 וְלִהְתַּמְסֵר לְעֲשִׂית טוֹבָה
 לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל.
 וְהַעֲנֵן בְּזָה, דְּלִכְאוּרָה, הָרִי
 הַדְּבִקוֹת דְּ"עִמָּךְ לֹא חֲפָצְתִּי"
 הוּא עֲנִין שֶׁל מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ²⁹
 וִיתוֹר מוֹחֶלֶט עַל הַמְצִיאוֹת הָאִישִׁית,
 וְאֵם כֵּן מִה הִיתְרוֹן בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל
 הוִיתוֹר עַל כֵּךְ לְטוֹבַת הַעִיסוֹק בַּהֲפָצַת
 הַחֲסִידוֹת, וְהָרִי שְׁנֵי הַדְּבָרִים מִסִּירוֹת
 נֶפֶשׁ?
 אֵךְ הַעֲנֵן הוּא, שְׁאִין זֶה
 הַדְּבִקוֹת בִּאלוּקוֹת בְּאוֹפֵן הַנִּעְלָה שֶׁל
 "עִמָּךְ לֹא חֲפָצְתִּי" עֲדִין אֲמִתִּית
 עֲנֵן הַמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ, כִּיּוֹן
 שְׁזוּהִי הַדְּבִקוֹת הֵזוּ בִּאלוּקוֹת עֲנֵן
 שִׁישׁ בּוֹ עוֹנֵג רוּחָנוֹ נִשְׁמָתִי גְּדוּל
 מִצֵּד הַגִּילּוּיִים הָאֱלוֹקִיִּים הַיּוֹתֵר
 נִעְלִים (וְכִמּוֹ) הַיְשִׁיבָה
 בְּמֶאֱסָר, שְׁבֻזָּה גּוֹפָא עֲצָמוֹ,
 לְמִירוֹת שְׁבִגְשִׁמִּיּוֹת הַמֶּאֱסָר הוּא עֲנִי
 וַיִּסּוּרִים הִיָּה עֲנֵן שֶׁל עוֹנֵג
 מִצֵּד עוֹצֵם הַגִּילּוּיִים הָרוּחָנִיִּים,
 כְּמוֹ הַבִּיקוֹר שֶׁל הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב
 וְהַמְּגִיד הַנּוֹכַח לְעִיל). וְעִקָּר
 הַחֲדוּשׁ וְהַמַּעֲלָה בְּמִסִּירוֹת-נֶפֶשׁ
 שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן הוּא שְׁנִתְקַן אֶת
 עֲצָמוֹ מִמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ כְּזוֹ שֶׁל
 דְּבִקוֹת מוֹחֶלֶט בִּאלוּקוֹת שִׁישׁ בָּהּ
 גִּילּוּי אוֹר נִעְלָה לְעֲצָמוֹ, בְּשִׁבִּיל
 לְהִתְעַסֵּק בְּעֲנִינִים פְּשׁוּטִים
 שֶׁל הַזּוּלַת וְהַחוּצָה כּו'.
 וּמִסִּירוֹת-נֶפֶשׁ זֶה שֶׁהִיא וִיתוֹר
 עֲצוֹם מִצִּדּוֹ פְּעֻלָּה אֶת הַיּוֹם

(22) אותיות דר"ע שם. סדר רבה דבראשית ה. רש"י ורמב"ן שם. וראה ב"ר פ"א, יד. ויק"ר פל"ו שם. (23) ראה זח"ג עג, א. (24) ראה גם בשיחה שלפני המאמר סי"ב (תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 61 ואילך). (25) ראה שיחת יט כסלו תרצ"ג ס"ב (לקו"ד ח"א כט, א). וראה גם לקו"ש ח"א ע' 73. (26) ראה אגה"ק של הבעש"ט - נדפס (גם) בכש"ט בתחילתו. ובכ"מ. (27) שיחת כ כסלו תרצ"ג סי"ז (לקו"ד שם מה, א). (28) תהלים עג, כה. וראה דרמ"צ קלח, א. (29) ראה גם תניא פמ"א (נח, א).

- 1 אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לָנוּ, חג הגאולה י"ט כסלו, שְׁהוּא עֲנֵן גִּילוי
2 אור הַחֲסִידוֹת.
3 וַיֵּשׁ לומר הִרְמֵז בְּדִיוֹק הַלְשׁוֹן "עָשָׂה ה' לָנוּ", מְלִשׁוֹן
4 "עָשָׂה" כְּפִיָּה, כְּמוֹ מַעֲשִׂין כּוֹפֵין וּמַחֲיִיבִים עַל הַצִּדְקָה³⁰,
5 שְׁהַכְפָּיָה העצמית וְהַמְסִירוֹת-
6 נֶפֶשׁ שֶׁל רַבְּנוּ הַזֶּקֶן לְהַשְׁפִּיל
7 אֶת עַצְמוֹ וְלִירֵד לְעַנְיָנִים שֶׁל
8 עֲשִׂיָּה, פְּעָלָה גַם אֶת הַכְּפָיָה
9 הַהִכָּרָה, כְּכִיכּוֹל, לְמַעְלָה (עַל-
10 דֶּרֶךְ מֵאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³¹)
11 "מַעְלָה אָנִי עֲלֵיכֶם כְּאִילוֹ
12 עֲשָׂאוֹנִי" הִרִי שֶׁגַם כִּלְפֵי מַעְלָה,
13 כְּכִיכּוֹל, קִיִּים מוֹשֵׁג שֶׁל עֲשִׂיָּה)
14 לְהַמְשִׁיךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה וְלִגְלוֹת
15 כֵּאֵן לְמַטָּה אֶת אור הַחֲסִידוֹת,
16 בְּחִינַת אֲצִילוֹת (כְּנֻזָּךְ לְעִיל
17 סְעִיף ג), בְּיָדוּעַ³² בְּתוֹרַת
18 הַחֲסִידוֹת שֶׁעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
19 קָשׁוּר עִם עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה דְּוָקָא
20 וּלְכֵן הַמְשַׁכֵּת אור הָאֲצִילוֹת הִיא דְּוָקָא
21 עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה.
22 ה' זוֹהֵי גַם הַהוֹרָאָה לְכָל
23 הַהוֹלָכִים בְּעֻקְבוֹתָיו שֶׁל אֲדָמוֹר
24 הוֹקֵן בַּעַל הַגְּאוּלָּה, שְׁנוֹסֵף עַל
25 הַיְגִיעָה בְּמִסִּירוֹת-נֶפֶשׁ
26 לְלִמּוּד תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת
27 וְלַהֲבִין כּו' כֹּל אֶחָד לְעַצְמוֹ,
28 צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַם הַמְסִירוֹת-
- 1 נֶפֶשׁ לְהַתְנַתֵּק מֵעַנְיָנֵי גִילויִים וְהִנָּה רֹחַנִית אִישִׁית וְלַעֲסוֹק
2 בְּהַפְצַת הַמַּעֲשִׂנוֹת חוּצָה' אֵל הַזּוֹלָת מִתּוֹךְ אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל,
3 לְקָרֵב גַם אֲנָשִׁים פְּשוּטִים לְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, כּוֹלָל גַם
4 עַל-יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן³³ לְטוֹבַת מִי
5 שֶׁעֲדִין אֵינֶם מְבִינִים לְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ,
6 וְדוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה הָעוֹסֵק
7 בְּהַפְצַת הַמַּעֲשִׂנוֹת שְׂאִיר אֲצִילוֹ
8 בַּעֲצָמוֹ הָאֵל דְּפָנִימִיּוֹת
9 הַתּוֹרָה.
10 וְכִידוּעַ תּוֹרַת הַפַּעַל-שֵׁם
11 טוֹב³⁴ בְּפִירוּשׁ מֵאֲמֵר
12 הַמְשָׁנָה³⁵ כֹּל תּוֹרָה שְׂאִין
13 עֲמָה מְלָאכָה סוּפָה בְּטָלָה,
14 שֶׁהַפְּנִיָּה בְּעֵנֵן הַמְּלָאכָה הִיא
15 לְהַתְעַסְקוֹת בְּאֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל,
16 שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה שְׁמַתְעִסֵּק עִם
17 הַזּוֹלָת תּוֹרָתוֹ שֶׁל עַצְמוֹ
18 מִתְקַנֶּמֶת.
- 1 נֶפֶשׁ לְהַתְנַתֵּק מֵעַנְיָנֵי גִילויִים וְלַעֲסוֹק
2 בְּהַפְצַת הַמַּעֲשִׂנוֹת חוּצָה' אֵל הַזּוֹלָת מִתּוֹךְ אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל,
3 לְקָרֵב גַם אֲנָשִׁים פְּשוּטִים לְתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, כּוֹלָל גַם
4 עַל-יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן³³ לְטוֹבַת מִי
5 שֶׁעֲדִין אֵינֶם מְבִינִים לְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ,
6 וְדוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה הָעוֹסֵק
7 בְּהַפְצַת הַמַּעֲשִׂנוֹת שְׂאִיר אֲצִילוֹ
8 בַּעֲצָמוֹ הָאֵל דְּפָנִימִיּוֹת
9 הַתּוֹרָה.
10 וְכִידוּעַ תּוֹרַת הַפַּעַל-שֵׁם-טוֹב³⁴ בְּפִירוּשׁ מֵאֲמֵר הַמְשָׁנָה³⁵
11 כֹּל תּוֹרָה שְׂאִין עֲמָה מְלָאכָה סוּפָה בְּטָלָה, שֶׁהַפְּנִיָּה בְּעֵנֵן הַמְּלָאכָה הִיא
12 לְהַתְעַסְקוֹת בְּאֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה תּוֹרָתוֹ מִתְקַנֶּמֶת.

(30) ב"י לטור יו"ד סרמ"ח. וראה סה"מ תרע"ח ע' קכא. (31) ראה ויק"ר פל"ה, ז. זח"ג קיג, סע"א. וראה לקו"ת שה"ש לר, ד. (32) ראה לקו"ת ויקרא ה, ד. בלק סט, סע"ג ואילך. תורת מנחם - התוועדות חמ"א ע' 192. (33) ראה לקו"ש חל"ו ע' 43. וש"נ. (34) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשס"ד) בהוספות סק"י. וש"נ. (35) אבות פ"ב מ"ב.

אגרות קודש

ב"ה, ג' טבת, תשי"ד

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יוסף שי

שלום וברכה!

...בנוגע להערות מ"ש בחוברת האנגלית דחנוכה השם סוריא בה בשעה שבדברי רז"ל הנוסח הוא מלכות יון, - הנה ידוע בזה שכל הקודם קודם אין מחוייב לפרט דבריו משא"כ הבאים אחרי זה שכדי להשמר מטעות צריכים לבאר דבריהם בפרטיות, וכיון שהשם מלכות יון כולל כמה מדינות

המשך בעמוד רפד

בס"ד. שיחת שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "ויהי מקץ", "כתרגומו מסוף¹, וכל לשון קץ סוף הוא" - דכיון
 2 שהמאורע ("ויהי") ד"פרעה חולם" אינו המשך וסוף ("מקץ") למאורע שלפני זה², שהרי "לא זכר שר
 3 המשקים את יוסף וישכחו³", הרי לכאורה מוטב לפרש ש"מקץ" הוא לשון (סוף בגלל שהוא ה"קצה",
 4 ובמילא יכול להתפרש גם על הקצה הראשון) תחלה⁴, שחלום פרעה היה בתחלת השנתיים ימים⁵, ולכן
 5 צריך רש"י להוכיח שגם כאן הפירוש ד"מקץ" הוא "מסוף"; והשייכות של ב' הפירושים ב"מקץ", סוף
 6 או תחילה, לב' הפירושים בפנימיות הענינים, פירוש הזהר⁶ דקאי על "קץ דשמאלא", ופירוש האריז"ל⁷
 7 דקאי על "קץ הימין", ושייכותם זה לזה, שעל-ידי בירור הניצוצות ב"קץ דשמאלא" באים ל"קץ הימין"
 8 - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ה עמוד 196 ואילך.

ב. ויש להוסיף בנוגע לב' הפירושים בפנימיות הענינים - בפרטיות יותר:

איתא בזהר⁸ שיש "קץ הימים" ו"קץ הימין": "קץ הימים" - מורה על היפך הקדושה, שלכן, בחטאו
 10 של קין נאמר⁹ "ויהי מקץ ימים", ואילו "קץ הימין" הוא ענין נעלה בקדושה, שלכן נקרא זמן הגאולה
 11 העתידה בשם "קץ הימין"¹⁰. וכיון שבפרשתנו נאמר "ויהי מקץ ג' ימים", לכן מפרש הזהר שקאי על
 12 "קץ דשמאלא".

ועל-דרך-זה נתפרש הפסוק "ויהי מקץ שנתיים ימים" - ב'תורה אור'¹¹:

"ויהי מקץ שנתיים ימים, פירוש, שבחינת שנתיים ימים, שהם בחינת יום יום, בחינת השעשועים
 15 הנ"ל (בחינת התענוג שבתורה, שעל זה נאמר¹² ואהיה אצלו ג' שעשועים יום יום ג'), הם אצלו בקץ
 16 ותכלית, כלומר, שאין לו בחינת הנ"ל בעסק התורה".

ויש לומר, שמוזה נעשה גם ענין של מדידה והגבלה (קץ ותכלית) בכללות העסק בתורה - שאף
 18 שעוסק ומתייגע בתורה, הנה מזמן לזמן הרי הוא מפסיק מלימודו, כדי לנוח [באמרו: וכי מחוייב אני
 19 להתייגע במשך כל היום כולו? ! - צריכים אמנם ללמוד תורה ולקיים מצוות, אבל מוכרחים גם לנוח
 20

התחלה, שהרי נאמר "מקץ ימים" סתם, ולא נתפרש מספר של
 ימים שנוכל לומר שמאורע זה הי' בסופם או בתחלתם.

ואילו בפסוק "מקץ עשר שנים לשבת אברם גו'" (לך לך טז,
 ג) - מובן שהוא מלשון סוף, ולא מלשון תחילה, כיון שלא נזכר
 שום מאורע שאירע לאחר העשר שנים, שמאורע זה הי'
 בתחלתם; ובודאי לא שייך לפרש מלשון מקצת (כעבור מקצת
 שנים לשבת אברם), שאז אין מקום להוסיף "עשר שנים", שהרי
 כאן לא נוגע שאר השנים שלאחרי ה"מקצת".

ואף שעברו שנתיים ימים מחלום פרעה עד התחלת שני
 5 השבע, הרי זה יכול להקרא דבר ש"ממחר האלקים לעשותו"
 (פרשתנו מא, לב) - כפי שמצינו בפרש"י ר"פ וישב: "ביקש יעקב
 לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף", אף שבינתיים עברו תשנ
 שנים!

(6) פרשתנו קצג, ב. קצד, א.

(7) ל"ת להאריז"ל עה"פ סוף דניאל.

(8) ח"ב קלד, סע"א.

(9) ראה הערה 4.

(10) סוף דניאל.

(11) ריש פרשתנו (לב, א). וראה גם אזה"ת ריש פרשתנו

(שלח, ב).

(12) משלי ח, ל.

(1) ולהעיר מהמבואר ב"כללים בדברי רש"י" (הנדפס בכמה
 חומשים) חילוקי האופנים שבהם מביא רש"י פירוש התרגום:
 לפעמים מביא רק פירוש התרגום, ולפעמים מביא גם את הפירוש
 הפשוט (ובזה גופא - לפעמים מקדים את הפירוש הפשוט,
 ולפעמים מקדים את פירוש התרגום); לפעמים כותב "כתרגומו",
 ולפעמים "ותרגומו", לפעמים "התרגום" סתם, ולפעמים
 "ואונקלוס תרגם"; ולפעמים אינו מסתפק בחיבת "כתרגומו",
 אלא מעתיק גם פירוש התרגום - שכל זה הוא בדיוק. וע"פ
 המבואר בכללי רש"י, מובן בנדו"ד - שרש"י אינו מביא פירוש
 נוסף, אלא כותב רק "כתרגומו", ומעתיק גם פירוש התרגום -
 שפירוש התרגום אינו כהפירוש הפשוט, ואעפ"כ מפרש רש"י
 כפירוש התרגום.

(2) ומה גם שמאורע זה שאירע עם שר המשקים ושר האופים
 (מאורע שאירע עם שני גוים) אינו מאורע חשוב* שבו תסמן
 התורה את זמן חלום פרעה.

(3) ס"פ וישב.

(4) ולהעיר, שיש פירוש נוסף ב"מקץ" - מלשון מקצת, כמו
 "ומקצה אחיו לקח גו'" (ויגש מז, ב). ובכל מקום מובן הפירוש
 לפי הענין המדובר:

בפסוק "ויהי מקץ ימים" (בראשית ד, ב) - מובן שהוא מלשון
 מקצת (כעבור מקצת ימים), ולא שייך לפרש מלשון סוף או

(* ולפי המסקנא, "כתרגומו מסוף" - עכצ"ל. שחשיבות המאורע היא בגלל שייכותו ליוסף (צדיק עליון, שעל ידו נמשכים כל ההשפעות בעולם),
 כפי שפירש רש"י (ס"פ וישב) ש"מפני שתלה בו יוסף לזכרו, הוזקק להיות אסור שתי שנים", אף שענין זה לא נתפרש בקרא.

קצת...], והמנוחה שלו היא באופן של הפסק, היינו, שחסרה אצלו הכוונה שהמנוחה היא כדי שעל ידי זה יתוסף כח וחיות בלימוד שלאחרי המנוחה, ולכן הרי זה נעשה הפסק אמיתי, היינו, שבשעת המנוחה הרי הוא שוכח על התורה כו'.

וכיון שמפסיק ופונה לרגע מתורת הוי' - הרי זה כתורת הבעל-שם-טוב¹³ על הפסוק¹⁴ "וסרתם ועבדתם אלקים אחרים", "כי כאשר האדם מפריד את עצמו מה' יתברך, מיד הוא עובד עבודה זרה, ולא יש דבר ממוצע".

וכפי שמצינו גם בכללות הענין דמתן-תורה:

במשך זמן קצר לאחר מתן-תורה - נכשלו בני-ישראל בחטא העגל. ולכאורה אינו מובן: הרי מצינו שאפילו שירת המלאכים פעלה ביטול במחנה סנחריב¹⁵, ועל-אחת-כמה-וכמה במתן-תורה שאז היה הגילוי של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו (לא רק מלאכים), כמו שכתוב¹⁶ "וירד הוי' על הר סיני" - הרי בודאי נפעל ביטול בכל העולם כולו, וכמאמר רז"ל¹⁷ שמכל ד' רוחות ומלמעלה ומלמטה היו שומעים את הדיבור יוצא אנכי הוי' אלקיך¹⁸, וכן בנוגע לכל פרטי הנבראים שבעולם אמרו רז"ל¹⁹ "עוף לא פרח שור לא געה וכו'". ואם-כן, איך יתכן שמשך זמן קצר לאחר-זה באו בני-ישראל לידי חטא, ועד לחטא של עבודה-זרה, שהוא ההיפך ד"אנכי הוי' אלקיך"?!

אך הענין הוא - שלמרות גודל מעלת הגילוי דמתן-תורה ופעולת הביטול בכל העולם, הרי כיון שגילוי זה נפסק, כמו שכתוב²⁰ "במשך היובל גו'", שזהו סימן לסילוק שכינה²¹, הנה הפסק זה נותן מקום שמיד לאחר זה יוכל להיות חטא העגל.

ואם לאחר הגילוי העצום דמתן תורה, פעל ההפסק נתינת מקום לירידה עד להיפך ממש - הרי מכל-שכן בנוגע ללימוד התורה דכל אחד מישראל, גם בהיותו במדרגה נעלית ביותר, באופן של תענוג ("שעשועים יום יום"), הנה אם הוא באופן של הפסק (קץ ותכלית), יכול ההפסק להביא למעמד ומצב שהוא היפך התורה.

וזהו הקישור של פירוש ה'תורה אור' עם פירוש ה'זהר' - שכאשר לימוד התורה הוא באופן שחסר אצלו בחינת "שנתיים ימים" ד"ואהי' גו' שעשועים יום יום", הנה לבסוף יכול להשתלשל מזה גם הענין ד"קץ דשמאלא".

ג. וביחד עם זה, ישנו גם פירוש האריז"ל ש"מקץ גו' ימים" קאי על "קץ הימין" דקדושה. ויובן על-פי המשל הידוע²² מגלגל החזור²³, שאלו שנמצאים בצירי הגלגל, הנה העליה או הירידה שלהם תלויה באופן סיבוב הגלגל לצד זה או לצד זה, אבל כשנמצאים בנקודה היותר תחתונה של הגלגל, הרי לאיזה כיוון יסיבוב הגלגל, בהכרח שתהיה עליה. וכן הוא ברוחניות, שכאשר נמצאים בנקודה התחתונה ביותר שאין למטה ממנה, מוכרח להתחיל סדר של עליות.

ועל-דרך מה שכתב אדמו"ר האמצעי²⁴, שהעני יכול לבוא להרגש המרירות על ריחוק מאלקות בנקל יותר מאשר העשיר. וההסברה בזה - דלכאורה אינו מובן: מהי השייכות של עניות כפשוטה (לא "עני בדעת"²⁵, אלא עני בגשמיות), להרגש המרירות על הריחוק מאלקות - על-פי הידוע שכל איש ישראל הוא בעצם טוב, ומה שנכשל בחטא הרי זה רק בגלל שיצרו הרע אנסו²⁶, ולכן, כשבא למצב של עניות, היפך המעמד ומצב ד"וישמן גו'" שמזה בא לידי "ויבעט"²⁷, אזי מתבטל האונס של היצר הרע, ומתגלה הטוב שבפנימיותו.

(21) פרש"י עה"פ.

(22) ראה סה"ש תש"ז ס"ע 126 ואילך. וש"נ. וראה גם אג"ק ח"ט ריש ע' ערב. תורת מנחם - התוועדות חי"ד ס"ע 125.

(23) לשון חז"ל - שבת קנא, ב.

(24) ראה דרך חיים ה, ב.

(25) ראה נדרים מא, רע"א. כתובות סח, סע"א.

(26) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(27) האזינו לב, טו.

(13) צוואת הריב"ש סע"ו.

(14) עקב יא, טז.

(15) ראה סנהדרין צה, ב. תו"ח שמות ל, ג.

(16) יתרו יט, כ.

(17) שמו"ר פ"ה, ט. תקנ"ז תכ"ב (סד, ב).

(18) שם כ, ב.

(19) שמו"ר ספכ"ט.

(20) שם יט, יג.

- 1 ועל-דרך-זה בנוגע לעניות ברוחניות - שכאשר בא לנקודה היותר תחתונה במצבו הרוחני, עד כדי
2 כך, שאינו יכול עוד להטעות את עצמו, ומרגיש שנעשה נפרד רחמנא-ליצלן מהקב"ה, אזי בהכרח שיבוא
3 לידי עליה, והיינו לפי שמצבו הירוד נוגע לו ביותר ("עס דערנעמט אים"), עד ששב בתשובה כו'.
4 וזהו גם הקישור של פירוש ה'זהר' עם פירוש האריז"ל - כי על-ידי קץ דשמאלא באים לקץ הימין.
5 ועל-דרך מה שכתב הצמח-צדק²⁸ בפירוש "קץ הימין", דקאי על מלכות דאצילות, שנקראת "אחרית",
6 סופא דכל דרגין - שמצד "אור חוזר" הרי היא נעשית בחינת כתר מלמטה למעלה.
7 וכמו שהוא בקדושה גופא, כן הוא גם למטה יותר - שמהמעמד ומצב ד"קץ דשמאלא" באים ל"קץ
8 הימין".
9 וכידוע בענין "מאטו רגלין ברגלין"²⁹, שמבחינת רגלין דלעומת-זה, ועד לדרגא היותר תחתונה שברגל
10 דלעומת-זה גופא, שזהו העקב, עקבתא דמשיחא, מתעורר ונמשך גילוי בחינת רגלין דקדושה, שזהו גילוי
11 המשיח, שמתחיל מבחינת הרגלים, והולך ומתעלה בעילוי אחר עילוי.

* * *

- 12 ד. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק³⁰ "חלילה לעבדיך", "חולין הוא לנו, לשון גנאי. ותרגום חס
13 לעבדיך, חס מאת הקדוש-ברוך-הוא יהי עלינו מעשות זאת, והרבה יש בגמרא: חס-ושלום", ולא כפרשת
14 וירא³¹, "חלילה לך", "חולין הוא לך" - כי, בפרשת וירא מדובר אודות הקב"ה, שאצלו לא שייך כלל
15 ענין של חולין, מה-שאינ-כן בפרשתנו שמדובר אודות בני אדם ששייכים לעניני חולין, צריך להוסיף
16 "לשון גנאי". אבל פירוש זה אינו מספיק, דכיון שהוצרכו לשלול ענין של גניבה, היה להם לומר זאת
17 בלשון ברור של גנאי, ולכן מוסיף לפרש "חס ושלום", שזהו דבר מופרך. וההוראה - שאצל יהודי צריך
18 להיות נרגש בגלוי (גם בהיותו בגלות בין אומות העולם, שגם הם יכירו³²) שהעסק בעניני חולין הוא
19 ענין של גנאי, כמו אצל הקדוש-ברוך-הוא, שגם האור האלקי שבערך העולמות אינו נתפס חס-ושלום
20 בעולמות, וכמו שכתוב³¹ "חלילה לך השופט כל הארץ", שגם בדרגת האלקות שמעשה התחתונים תופס
21 מקום לשפטם כו' ("בית דינו"³³), אין מקום לענין של חולין³⁴ - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א,
22 ונדפס בלקוטי שיחות חלק ט"ו עמוד 359 ואילך.

* * *

- 23 ה. נזכר בהתוועדות די"ט כסלו³⁵, שלאחרונה הגיע "ביכל חסידות" שיצא לחירות מן השביה
24 בפעטערבורג, מקום המאסר של רבינו הזקן.
25 גם אם לא היו שם מאמרים חדשים, הרי עצם העובדה שהמאמרים נמצאים ב"ביכל" נוסף, היא
26 בבחינת חידוש; ובפרט שיש שם גם מאמרים חדשים, שלעת-עתה לא מצאתים במקום אחר.

הגשמי יראה אלקות.
(33) פרש"י וירא יט, כד. - משא"כ מצד בחי' "הוא" שלמעלה
מ"בית דינו", בחי' "אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות - לא שייך ענין
של משפט על מעשה בני אדם, כיון שמעשה התחתונים אינו נוגע
כלל, כמ"ש (איוב לה, ויז) "רבו פשעין מה תעשה לו אם צדקת
מה תתן לו".
(34) ולהעיר, שעיקר ענין הדין ומשפט הוא מצד בחי' "הוא",
אלא שזהו ע"י אמצעות "בית דינו", שלכן נאמר "הוא ובית דינו"
(בוא"ו החיבור), שמורה ש"בית דינו" טפל ל"הוא". ועפ"ז יש
לפרש "חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בתמי)
- דכיון שסוכ"ס ה"ח (בחי' "הוא") "השופט כל הארץ", לא יתכן
ש"לא יעשה משפט".
(35) סי"ח (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ס"ע 25 ואילך).

(28) אוה"ת פרשתנו שם. וראה גם ד"ה מקץ דש"פ מקץ
תרל"ב (סה"מ תרל"ב ח"א ע' לה ואילך).
(29) ראה זח"ב רנח, א ובמק"מ שם. וראה מאמרי אדה"ז
תקס"ה ח"א ע' שסט. אוה"ת בשלח ע' תצו.
(30) פרשתנו מר, ז.
(31) יח, כה.
(32) כמ"ש (תבוא כח, יו"ד) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה'
נקרא עליך".
וע"י הנהגה זו נשלמת כוונת הגלות - "לא הגלה הקב"ה את
ישראל .. אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" (פסחים פז, ב), שהו"ע
בירור ניצוצות הקדושה שנמצאים בדברים הגשמיים שבארצות
הנמים (תו"א בראשית ו, רע"א. ובכ"מ), ועי"ז פועלים את קיום
היעוד (ישע"י מ, ה) "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר", שגם הבשר

ולכן, אחזור עתה מאמר של חנוכה מאדמו"ר מהר"ש³⁶, "הנחה מוגה", שלעת-עתה לא מצאתי במקום אחר.

כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר מאמר דבור-המתחיל כי עמך מקור חיים³⁷.

* * *

ו. כמדובר³⁸ כמה פעמים³⁹, יש שייכות וצד השווה בין עניני חנוכה ועניני י"ט כסלו⁴⁰. וגם בזמן - הרי התחלת ימי חנוכה⁴¹ היא בשבעת הימים של י"ט כסלו. ביי"ט כסלו התחיל הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה"⁴². וגם נס חנוכה היה בשמן - פנימיות התורה⁴³, וזה הביא את הדלקת נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ⁴⁴. זאת ועוד:

דובר בשבת שלפני זה (פרשת וישב)⁴⁵, שהגאולה של רבינו הזקן (שהיא ענין כללי) קשורה עם ג' הענינים הכלליים ד'עולם שנה נפש'⁴⁶, וכפי שכותב רבינו הזקן באגרת הקודש שלו (להרב הצדיק וכו' רבי לוי יצחק מברדיטשוב) בבואו מפעטערבורג⁴⁷, שהגאולה היתה "יום יט כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, יום הילולא רבא דרבינו הקדוש נשמתו-עדן", והרי "יום ג'" - למנין שבעת ימי הבנין - הוא בחינת עולם; "יום יט כסלו" - למנין ימות השנה, ו"יום הילולא רבא כו" ענינו - עליית והסתלקות הנפש (כמדובר בארוכה בשבת שלפני זה).

וכן גם החידוש של נרות חנוכה (לגבי נרות המקדש⁴⁸) הוא בכל ג' הענינים ד'עולם שנה נפש'⁴⁹: (א) נרות המקדש היתה להם הגבלה בעולם - רק במקום המקדש, ונרות חנוכה הם בכל מקום, ואפילו בחוץ (לארץ. ב) נרות המקדש היתה להם הגבלה בזמן (שנה) - רק בזמן הבית, ונרות חנוכה - "אין בטלין לעולם"⁵⁰. ג) נרות המקדש היתה להם הגבלה בנפש - כהן דוקא, ובנרות חנוכה נצטוו כל בני ישראל, אנשים ונשים, שהרי "אף הן היו באותו הנס"⁵¹.

ז. השייכות של י"ט כסלו עם חנוכה היא גם בזה ששניהם קשורים עם צדקה⁵²:

(43) דרושי חנוכה. ובכ"מ.
(44) שבת כא, ב. וחזק הכי רחוק, דרשות הרבים ולא רק חזק דחצר - כפס"ד (טושו"ע או"ח סתרע"א ס"ה). וראה רד"ה ת"ר נ"ח תרמ"ג (נדפס ב"התמים" ח"ג ע' מו. ולאח"ז בסה"מ תרמ"ג ע' לה).
(45) במאמר ד"ה יום אשר עשה ה' לנו פ"ג (תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 47).
(46) שהם "יסוד כל ס' יצירה". וראה רד"ה וחר סיני עשן תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' קמד).
(47) נדפס בבית רבי ח"א פי"ח. "היום יום" ע' ד. (חוברת יט כסלו - בלה"ק - ע' 22 - בשלימות). אג"ק אדה"ז ח"א ע' צח.
(48) אע"פ שנרות המקדש - גרמו לנרות חנוכה (ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ה ע' 313. וש"נ).
(49) ראה תו"א רד"ה בכ"ה בכסלו (וישב כט, א): "והנה יש עולם שנה נפש, וכשם כו".
(50) ראה רמב"ן ר"פ בהעלותך.
(51) שבת כג, רע"א. טושו"ע או"ח סתרע"ה ס"ג.
(52) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה תשכ"ג ס"ח (תורת מנחם שם ע' 337). וש"נ.

(36) ד"ה כי עמך מקור חיים תרל"ב - י"ל בקונטרס בפני עצמו ר' טבת שנה זו, ולאח"ז בסה"מ תרל"ב ח"א ע' כז ואילך.
(37) ב"פתח דבר" לקונטרס הנ"ל, ש"כ"ק אדמו"ר שליט"א הואיל לאמר מאמר זה בהתועדות דש"פ מקץ, שבת חנוכה דהאי שתא (עם איזו הוספות וכו'). - לע"ע לא הגיע לידינו (המו"ל).
(38) מכאן עד סוס"ז הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א בשעתו, ופעם נוספת - לקראת חנוכה תשכ"ו, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 442 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
(39) ראה גם מכתב ימי חנוכה שנה זו (אג"ק חכ"ג ס"ע שב ואילך). שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות חל"ה ע' 321). וש"נ.
(40) ראה ג"כ לקו"ד ח"א ע' כא. - שייכות המספרים יט כה - מרבנת עפמש"כ בתו"א בראשית (ו, רע"ד) ולקו"ת נצבים (מז, סע"ב) ובהגהות הצ"צ לשם, אשר השנה* שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו.
(41) אשר "עיקר הנס ביום הא" .. והוא כולל ד' ימים" (שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פמ"ב).
(42) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(*) שנת תשכ"ו (ראה לעיל הערה 38). המו"ל.

- 1 ה"פדה בשלום נפשי" 53 הוא על-ידי הצדקה ש"היא שעמדה לנו לפדות כו" 54, ולכן כמה שנים היו
- 2 נוהגים לערוך מגבית לצדקה ב"ט כסלו 55. ובחנוכה - "נוהגין הנערים העניים לסבב על הפתחים כו" 56,
- 3 ו"אנו 57 מחוייבים בימי חנוכה . . גמילות חסדים בממון וגוף" 58.
- 4 וישנם "זריזין מקדימין" 59 שכבר שלחו את נדבת לבם. ויהי-רצון שאלו עשו זאת עדיין, יעשו
- 5 זאת עתה על-כל-פנים, בימי חנוכה, ובפרט ב"זאת חנוכה" 60 - יום שבו קורין בתורה 61 יותר מכל ימי
- 6 החנוכה (והרי אצל בני ישראל מתחיל כל ענין - מהתורה. ועל-דרך ומטעם זה צריך חתן לעלות לתורה
- 7 קודם החתונה - "שבת אופרופן" 62).
- 8 וכדאי וטוב שימסרו את הדברים גם לאלו שאינם נמצאים כאן עתה, וכל המרבה - במסירת הדברים
- 9 לאנשים רבים יותר, ובנתינות גדולות יותר 63 - הרי זה משובח.
- 10 וגדולה מצות הצדקה שעליה נאמר 64 "וצדקתו עומדת לעד", וכדאיתא בקבלה 65 בנוגע לרושם המצוה
- 11 שמאיר במצח האדם עושה המצוה - כפי שרואים אלה שיש להם עינים פקוחות - שבכל המצוות הרי
- 12 זה רק בזמן עשיית המצוה, אבל הרושם שנעשה ממצות הצדקה הוא "לעד".
- 13 וגדולה מצות הצדקה שהיא המצוה היחידה שעליה אומר הקדוש-ברוך-הוא "ובחנוני נא בזאת" 66,
- 14 והקדוש-ברוך-הוא אומר ומבטיח "עשר בשביל שתתעשר" 67.

* * *

הניחו אותם לעסוק בתומ"צ (שלכן קבעו הנס בנרות, ע"ש הפסוק (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור. תו"א רד"ה ענין חנוכה) ופשטו ידם בממונם (כנ"ל) ובבנותיהם (נשים חייבות בנ"ח. שבת שם) ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות (באו בניך לדבר ביתך ופינו את היכלך) וטמאו הטהרות (וטהרו את מקדשך). (רשימת כ"ק אדמו"ר שליט"א).

58 להעיר אשר פדה בשלום דחו"ל אתורה וגמ"ח (ברכות ח, רע"א ובפרש"י) שזהו ענין ג"ח משמאל ומזוזה מימין (עיין הדרושים ד"ה זה). כן להוסיף אשר אדה"ז מדגיש (כנ"ל) "קדם שהתחלתי פסוק שלאחריו" היינו שכל עניני הפסוק פדה בשלום שייכים לגאולה, שהם ג' הקווין (ברכות שם. נח' בארוכה בהצ"צ לתהלים (נה, יט)) ובחנוכה ג"כ ג"ח משמאל ומזוזה מימין . . והיחוד שביניהם" (תו"א ביאור לד"ה נ"ח מצוה כו' בתחלתו (פרשתנו מב, ד). ועיין ג"כ אוה"ת להצ"צ סד"ה מזוזה מימין) ובשאלות (כו): "מזוזה מימין ונ"ח משמאל ובעה"ב בטלית מצויצת באמצע". ובשו"ת מהרי"ל סס"מ מסיים בזה: "ולקיים החוט המושלש כו".

59 פסחים ד, א. וש"נ. וראה תניא אגה"ק סכ"א.

60 במעלת "זאת חנוכה" - ראה ד"ה ברוך שעשה נסים (להצ"צ) קרוב לסופו (אוה"ת בראשית (כרך ה) תתקנ, ב).

61 קריאה השייכת לחנוכה.

62 ראה ד"ה וכל בניך תרפ"ט בסופו (סה"מ קונטרסים ח"א יט, סע"ב. תרפ"ט ס"ע 79 ואילך). וראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 277. וש"נ.

63 כנ"ל בפרמ"ג גמ"ח א) בממון ב) וגוף.

64 תהלים קיב, ט. וראה תניא אגה"ק סי' לב שזהו אפילו במי שכפוהו ליתן צדקה.

65 ס' הליקוטים עה"פ.

66 מלאכי ג, יו"ד. תענית ט, א. וראה טושו"ע יו"ד סוסרמ"ז ובאחרונים שם.

67 שבת קיט, א. תענית שם.

53 תהלים נה, יט. - אשר כשקרא אדה"ז "בפסוק פדה בשלום נפשי קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו יצאתי בשלום" (נסמן לעיל הערה 47).

54 תניא (אגה"ק סו"ס ד). וראה גם באגה"ק לרלו"צ (הנ"ל) שכתב בבואו מפ"ב: "בזכות ארץ הקדושה ויושבי' והיא שעמדה לנו כו".

55 ראה גם שיחת י"ט כסלו תשח"י סל"ז (תורת מנחם - התוועדיות חכ"א ע' 234).

56 מג"א ריש הל' חנוכה - הועתק בדברי נחמ"י - השלמה לשו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תרע. - אבל עדיין צ"ע בזה. כי לא ראיתי כל רמז לזה במנהגי חנוכה של כ"ק מו"ח אדמו"ר. ואף שאין לא ראיו ראי', ובפרט בצדקה שמתן בסתר יפה בה - הרי, לכאורה מילתא הוא מה ש(לבד ממשנת בד"ה בכ"ה בכסלו - בתו"א (וישב כט, ג ואילך) וביאוריו בשערי אורה ואוה"ת - דמעשה הצדקה נק' כובע ישועה, ומס"ג דחנוכה המשיכה מתנה מרובה, המשכת כובע ישועה להיות כו') לא אשתמיט להזכיר בשום מאמר חסידות (שראיתי ע"ע) או שיחה ומכ' רבותינו ע"ד צדקה במיוחד בחנוכה (אף שכו"כ עניני חנוכה נזכרו ונתבארו בהם ובפרשיות). ובפרט שנמצא הוא בכמה מס' פולין וכו'. - ומי שימצא עד"ז בתורת נשיאינו ודאי יודיעני ות"ח מראש מקרב ולב עמוק. - בס' מהרי"ד* (ואולי קטע זה מהצ"צ) מבאר הנ"ל שבחנוכה חולקין "מעו"ת לעניים שמחזירין על הפתחים, שהוא על פתח הבית מבחוץ שהוא בחי' בכל מאדך בכל ממונך" (ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א).

57 פרמ"ג שם. וע"פ דברי הפרמ"ג יש לתרץ התמ"י מה שלא מצינו בחנוכה ענין לעומת מה שפשטו היוונים ידם בממונם (רמב"ם הל' חנוכה רפ"ג). ובפרט שי"ל שלעומת כל פרט ופרט המנוי ברמב"ם (שם) מצינו הפכו בעניני חנוכה. והם (על סדר הרמב"ם ובלשוננו): "גזרו גזירות (לעומת זה הלל - שענינו חירות. שלכן א"א אותו אם אכתי עבדי דאחשורוש אנן. מגילה יד, א) בטלו דתם (הודא. ועייג"כ תו"א סד"ה בכ"ה בכסלו) ולא

- ח. בהמשך להמדובר אודות ענין הצדקה, דובר גם בנוגע לענין המעשר (שבדוגמת הצדקה), שנתבאר לעיל⁶⁸ בדברי הרמב"ם⁶⁹ ש"יצחק הפריש מעשר" (ואילו הראב"ד אומר שאברהם הפריש מעשר), ונתבאר שייכות ענין המעשר (ענין של חסד) לעבודתו של יצחק שענינו קו הגבורה⁷⁰ - נכלל בשיחה שהוגהה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה⁷¹ בלקוטי שיחות חלק ה עמוד 68 ואילך.

* * *

- ט. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ומה נצטדק", "לשון צדק, וכן כל תיבה שתחלת יסודה צד", והיא באה לדבר בלשון מתפעל או נתפעל, נותן טי"ת במקום תי"ו, ואינה נותנת לפני אות ראשונה של יסוד התיבה, אלא באמצע אותיות העיקר, כגון נצטדק מגזרת צדק .. ותיבה שתחלתה סמ"ך או שי"ן, כשהיא מתפעלת, התי"ו מפרדת את אותיות העיקר, כגון .. מסתולל בעמי מגזרת דרך לא סלולה", ולא כמו שמפרש בפרשת וארא⁷², "מסתולל", "מגזרת מסלה" (בפנימיות הענינים) - כי בפרשת וארא, בהתחלת הגאולה, יש כבר "מסלה" לגאולה, מה-שאינ-כן בפרשתנו, בהתחלת הגלות, הרי זה בבחינת "דרך לא סלולה", אבל זהו רק בחיצוניות, ואילו בפנימיות, הנה גם הדרך "לא סלולה" של הגלות היא "מסלה" לגאולה - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ט"ו עמוד 363 ואילך.

לשון בשדה*.. אבל עדיין אינו מובן, איך נשארה התקנה דתפלת מנחה במשך כל הזמן שלאח"כ: אם אברהם לא הסכים לתקנה - אזי גם יצחק לא הי' ממשיך בכך, שהרי בודאי לא עשה יצחק דבר שאברהם לא הסכים עליו. ועכ"ל, שלאחרי שיצחק תיקן תפלת מנחה, הסכים עמו אברהם, וגם הוא התפלל תפלת מנחה. וכיון שהמשך וקיום התקנה דתפלת מנחה (גם אצל יצחק) הי' בגלל שנתקבל הדבר אצל אברהם, לכן נקראת "צלות" דאברהם. אבל עדיין צריך להבין בפנימיות הענינים - מהי השייכות דתפלת מנחה שנתתקנה ע"י יצחק, שענינו גבורות, לאברהם שענינו חסד?

אך הענין הוא - כאמור לעיל - שזהו מצד ההתחללות שבקדושה, ובשתיים: בתפלת מנחה (ששייכת לקו הגבורות) - כלולה גם בחי' החסד; וכן בנוגע לאברהם, שאף שענינו מצד החסד, כלול בו גם גבורה, וכמ"ש (וירא כב, יב) "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה" (ראה תניא אגה"ק סי"ג. ובכ"מ).

(71) בשילוב שיחות ש"פ תולדות וי"ט כסלו שנה זו.

(72) ט, יז.

(68) שיחת וי"ט כסלו סכ"ב (תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 29). ור"נ.

(69) ה' מלכים רפ"ט.

(70) נוסף על הביאור שזהו מצד ענין ההתחללות שבקדושה, ובשתיים: בנוגע לצדקה - אף שעיקרה חסד, ה"ה שייכת גם לגבורה, כמ"ש (משלי יד, לד) "צדקה תרומם גוי", והרי העלאה (תרומם) היא מצד הגבורה; ובנוגע ליצחק - אף שענינו בחי' הגבורה, יש בו גם בחי' החסד.

ועפ"י יש לבאר גם בנוגע לתפלת מנחה (שתיקן יצחק) שמצינו שנקראת "צלות" דאברהם" (יומא כה, ב ובחדא"ג מהרש"א שם. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 313 ובהערה 27 שם):

ובהקדם הביאור ע"פ נגלה: איך הי' יצחק יכול לתקן תפלת מנחה בחיי אברהם - הרי אסור להורות "הלכה בפני רבו" (ברכות לא, ב. ושי"ג), ואברהם הי' רבו של יצחק?

לכאורה אפשר לומר, שיצחק תיקן תפלת מנחה שלא בפניו של אברהם - כדמוכח ממ"ש (חיי שרה כד, סג) "ויצא יצחק

(* ועפ"י מובן הטעם שהתפלל בשדה, אף שתפלה צריכה להיות בבית, ולא במקום פרוץ (ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ז ס"ה ושי"ט) - כיון שלא הי' יכול לתקן מנחה במקומו של אברהם, ולכן הוכרח לילך "בשדה".

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

מבשרה. ומבאר הגמרא את צדדי הספק: מי חיישין שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב שכבר היה מחיים, נֶקֶב הזאב, ואם כן היא טריפה שכאמור נֶקֶב במעיים הדקין הוא אחד מהשמונה עשרה טריפות שבבהמה, או לא חוששים לזה, ותולים שהזאב הוא שעשה את הנקבים, ובחייה היתה הבהמה בריאה ללא הנקב, וכשירה היא. אִמֵּר לִי רַב הוּנָא, אִין חוּשְׁשִׁין שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב, והבהמה מותרת. הרי שסובר רב הונא שכאשר נתעורר ספק בטריפת הבהמה לאחר השחיטה, סומכים אנו על חזקת היתר שהיה בה קודם שנתעורר הספק, וזו אם כן כוונתו באומרו 'נשחטה הרי היא בחזקת היתר, עד שידוע לך במה נטרפה'. מקשה הגמרא: אִיִּתְיָבִי - הקשה רבי אבא לרב הונא, שנינו ברייתא, רָאָה צְפוּר הַנֶּנְקֵר בְּתַאֲתָהּ, וְנֶקֶבָהּ הַנֶּנְקֵר בְּאֶמְתִּיחִים,

רב הונא לתלות להיתר: בְּרִבְעָא מִיָּנִיה - כפי ששאל רבי אבא מרב הונא, בהמה שאחר שחיטתה בָּא זָאֵב וְנָטַל אֶת בְּנֵי הַמַּעֲעִים שלה, מָהוּ לֹאכּוֹל מבשרה. תמחה הגמרא: נָטַל, הָא לִיתְנָהוּ - הלא אינם לפנינו ולא ראינו בהם שום סימן קלקול, ואם כן לא נתעורר שום ספק בכשרות הבהמה, ומה הסתפק רבי אבא. משיבה הגמרא: אֵלָּא כִּךְ שָׁאֵל רַבִּי אַבָּא, אִם נֶקֶב הזאב בשינוי את בְּנֵי הַמַּעֲעִים של הבהמה לאחר שנשחטה, מָהוּ לֹאכּוֹל מבשרה, שכן אחד מהשמונה עשרה טריפות שבבהמה, הוא נֶקֶב במעיים הדקין. תמחה הגמרא אף על ביאור זה: נֶקֶב, הָא קָא חוּשְׁשִׁין דְּהוּא נֶקֶבִּינָהוּ - אם אנו יודעים שהזאב נֶקֶב, מָה יֵשׁ לַהֲסַתְפֵּק בּוֹה, הלא ראינו שהזאב הוא שנֶקֶב וְלֹא הִיוּ נְקוּבִים בחייה. אֵלָּא כִּךְ שָׁאֵל רַבִּי אַבָּא, בְּנֵי מַעֲעִים שְׁנָטְלוּ הזאב וְהַחֲזִירִין בְּשֶׁתֶּן נְקִיבִין, וכשבא והחזיר היו שינוי בתוך הנקבים, מָהוּ לֹאכּוֹל

בס"ד. שיחת יום א' כ"ד כסלו ה'תשנ"ב. לאחרי (תפלת מנחה* ו)הדלקת נר ראשון של חנוכה במעמד "פרסומי ניסא" עולמי**

- לילדים ולילדות ד"צבאות השם" שיחיו -

היום-יום של כל אדם כשתיית מים, דבר המוכרח
לקיום האדם - שלפני שתיית המים מקדים יהודי
(גם ילד קטן) להודות להקב"ה (לא רק על בריאת
המים שבתוך הכוס שלו, כמות קטנה של מים,
ובפרט מלא לוגמיו של ילד קטן, אלא) על בריאת
העולם כולו, "שהכל נהי' בדברו", שכל העולם כולו
(שמים וארץ וכל צבאם) נהי' בדברו של הקב"ה,⁹
"בעשרה מאמרות"¹⁰ נברא העולם"¹¹. וידעה זו
(שכל דבר נברא ע"י הקב"ה) פועלת שיתנהג
האדם בכל ענין ודבר ע"פ רצונו של הקב"ה
כביכול בזה, ע"ד ההוראות בתורתו.

ועוד וג"ז עיקר - לגלות בעולם הודעת התורה
ש"ברא" אלקים, כמו באמירת הברכה "שהכל
נהי' בדברו", שעל ידה מתגלה כבודו של הקב"ה
בעולם.

ויש לומר שענין זה מרומז במאמר הראשון¹³
י"הי אור"¹⁴ - שבו נרמזה ההתגלות (תוכן ענין
האור, "ויקרא אלקים לאור יום"¹⁵) בעולם (שיהי'
ניכר בו בגלוי) שנברא במאמרו של הקב"ה,
ובמילא מתנהג העולם כולו ע"פ רצונו של הקב"ה,
ועי"ז מוסיף הקב"ה בקיום וחיות העולם שיהי'
עולם של אור וטוב ושלוש אמיתיים, עולם "מואר"
("א ליכטיקע וועלט"), בגשמיים¹⁶ וברוחניות גם
יחד.

(9) ועד"ז בכל הברכות שמברכים על כל הדברים הנצרכים
לקיומו של האדם - "המוציא לחם מן הארץ", וכיו"ב.

(10) תשעה מאמרות שנאמרו בהמשך הפסוקים, לאחרי
המאמר הראשון והכללי ד"בראשית", ש"נמי מאמר הוא" (ר"ה
לב, א).

(11) אבות רפ"ה. ר"ה שם.

(12) להעיר ש"ברא" הוא (גם) מלשון גילוי - כלשון הש"ס
(חולין מג, ב) "שמא הבריא", ניקב ויצא לחוץ (ראה כש"ט
הוספות ס"ד"ה. וש"נ).

(13) מהמאמרות הפרטיים.

(14) בראשית א, ג.

(15) שם, ה.

(16) ולדוגמא בפרנסה - שבאה בנקל, ללא דאגות וקשיים,
ומנוצלת לענינים טובים ובריאים, גוף בריא ונשמה בריאה, ללא

א. התחלת התורה כולה (חמשה חומשי תורה)
היא בהודעה והוראה שנעשית היסוד בחייו של
כאו"א מישראל וכלל ישראל¹ - "בראשית" ברא
אלקים את השמים ואת הארץ"³:

כל העולם כולו - שמים (כולל גם השמים
העליונים, "שמי השמים"⁴) וארץ (כולל גם פנה
נדחת שבקצה הארץ) וכל צבאם (צבא השמים
וצבא הארץ, "את השמים לרבות ותולדותיהם ואת
הארץ לרבות ותולדותי"⁵) - נברא ע"י הקב"ה⁶
("ברא אלקים").

ותכלית בריאתם - "בראשית", ב' ראשית -
בשביל שני דברים שנקראו ראשית, בשביל התורה
שנקראת ראשית⁷ ובשביל ישראל שנקראו ראשית⁸
(כפי שמפרש רש"י בפשוטו של מקרא), כלומר,
כדי שכאו"א מישראל יתנהג ע"פ הוראת התורה
בנוגע לכל הענינים שבעולם.

ולדוגמא - במאורע הכי פשוט ורגיל בחיי

(* ו)לאחרי(אמירת י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל - ע"י ילדי
ישראל בכל קצוי תבל (ראה הערה הבאה).

(** באמצעות שידור חי מכאן ע"י "ליווינים" התאחדו
רבבות מבני" במקומות שונים בעולם [ומהם: בירושלים עיר
הקודש ע"י הכותל המערבי, במאסקווא (רוסיה), בפריז (צרפת),
במלבורן (אוסטרליה), ובהונג-קונג (סין)] - באופן ד"לראות
ולהראות" - במעמד הדלקת נר חנוכה (גם במקומות הנ"ל)
המשכו בשיחתו הקדושה של כ"ק אדמו"ר שליט"א (וראה לקמן
ס"ג ואילך). המו"ל.

(1) ככל עניני התורה, "תורת חיים", הוראה בחיים, ועאכו"כ
התחזקת התורה.

(2) כפי שאמרו זה-עתה בי"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל.

(3) בראשית א, א.

(4) עקב יו"ד, יד. ועוד.

(5) פרש"י בראשית א, יד.

(6) ביום הראשון דששת ימי בראשית (פרש"י שם), ועד"ז
ביום ראשון דכל שבוע (כולל ביום ראשון זה), שנקרא יום ראשון
(אף שכבר עברו רבבות ימים משי"ב עד עתה) להיותו בדוגמת
יום ראשון דשי"ב (ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ),
ומודגש גם בשירו של יום שתוכנו ע"ד הבריאה דיום זה (ר"ה
לא, א ובפרש"י).

(7) משל ח, כב.

(8) ירמ' ב, ג.

ובמצוות .. עד שריחם עליהם אלקי אבותינו 28
והושיעם מידם והצילם" 23 - כנוסח ברכת נר 29
חנוכה" 24: "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן 30
הזה", וכן בתפלה שלאח"ז: "הנרות הללו אנו 31
מדליקים על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות 32
.. על נסידך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך" 25 - 33
שמורה ומדגיש הנצחון של בני"ה בהנהגתם בקיום 34
התומ"צ גם במעמד ומצב שיש מניעה ועיכוב מצד 35
אומות העולם, ולכן מודגש בו ביותר האור הרוחני 36
ד"נר מצוה ותורה אור" (יותר מבנר שבת) 26.

(ב) מצות נר חנוכה היא באופן ש"יום ראשון 38
מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך" 27 (עד ליום 39
השמיני שבו מדליק שמונה נרות) - שבזה מודגש 40
שמיים ליום מוסיף והולך כאו"א מישאל ("ילכו 41
מחיל אל חיל" 28) ב"נר מצוה ותורה אור" 29, במשך 42
שבעה ימים רצופים (מהלילה השני, שבו מתחילה 43
ההוספה על הנר אחד דלילה הראשון, עד ללילה 44
השמיני) הכוללים כל ימי השבוע, שבעת ימי 45
בראשית, שהם כללות הזמן" 30, שעי"ז נעשה כן בדרך 46
ממילא (באופן אוטומטי) במשך כל השבועות 47
שלאח"ז במשך כל השנה כולה" 31, שמיים ליום 48
מוסיף והולך ב"נר מצוה ותורה אור". 49

(ג) ועוד ועיקר: "נר חנוכה מצוה להניחה על 50
פתח ביתו מבחוץ" 27, "משום פרסומי ניסא" 32, 51
ברשות הרבים, שבו עוברים (גם) אינם יהודים 52
ורואים האור דנר חנוכה - שבזה מודגש שהאור 53

ב. ענין זה (שיהודי ע"י הנהגתו ע"פ התורה 1
מאיר את העולם) מודגש בגלוי בפעולה (מצוה) של 2
הדלקת נר שעל ידה נעשה אור כפשוטו (בגשמיות) 3
במקום שלא הי' מואר מקודם לכן - כבמצות 4
הדלקת נר שבת (בערב שבת) ונר חנוכה (כדלקמן), 5
ומהם למדים גם בנוגע לכל עניני תורה ומצוות, 6
נר" 17 מצוה ותורה אור": 7

תוכנה של הדלקת נר שבת (שפועלת על כל 8
השבוע, "מערכ שבת לערב שבת" 18) - משום 9
שלום בית" 19, שבני ביתו מצטערין לישב בחושך 10
ולאכול" 20, שלא יכשל בעץ או באבן" 21 - שגם זמן 11
הלילה (זמן של חושך ע"פ סדר הבריאה) נעשה 12
מואר ב"נר מצוה ותורה אור", עי"ז שיהודי מדליק 13
נר שמאיר בלילה, כדי שגם בלילה יוכל ללמוד 14
תורה ולהתנהג ע"פ הוראותי: לראות ולהבחין בין 15
מאכל כשר למאכל שאינו כשר, להסתכל בסידור 16
לומר הברכה המתאימה, ברכת המזון (ועד"ז 17
הברכות דנר חנוכה, ג' ברכות בלילה הראשון וב' 18
ברכות בכל לילה שלאחריו), וכיו"ב בשאר 19
הענינים שצריך להתנהג בהם ע"פ הוראת התורה, 20
נר מצוה ותורה אור", שמאירה את דרכו והנהגתו 21
של האדם. 22

ומעלה יתירה בנר חנוכה (גם לגבי נר שבת) - 23
בכמה ענינים: 24

(א) מצות נר חנוכה נתתקנה "להראות ולגלות 25
הנס" 22 שאירע בימי חנוכה, "כשמלכי יון גזרו 26
גזרות על ישראל .. ולא הניחו אותם לעסוק בתורה 27

(23) שם רפ"ג.

(24) לאחר הברכה הראשונה - "אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר חנוכה".

(25) ראה לקו"ש חט"ו ע' 366 ואילך.

(26) ולהעיר, שנרות חנוכה "אין לנו רשות להשתמש בהן" (דלא כנר שבת שהוא (בעיקר) כדי להשתמש בו כאור גשמי), כיון שכל ענינו הוא אור רוחני, "להודות ולהלל לשמך הגדול".

(27) שבת כא, ב.

(28) תהלים פד, ח.

(29) כשם שמיים ליום הולך וגדל בגשמיות*, ועאכ"כ שצריך לילך ולגדול ברוחניות.

(30) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 511.

(31) עד לימי חנוכה בשנה שלאח"ז, שאז יתוסף באופן נעלה יותר, כיון שבכל שנה נמשך אור חדש שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה (ראה תניא אגה"ק סי"ד).

(32) פרש"י שבת שם.

צורך בעניני רפואות ח"ו, כי אם, ע"ד הצורך באכילה ושתי' לחיבור הנשמה בגוף, ועד"ז שאר ענינים כיו"ב שמוסיפים בבריאות הגוף והנשמה.

(17) משלי ו, כג. - ושייך במיוחד לנר שבת וחנוכה (ראה פרש"י שבת כג, ב).

(18) פרש"י חיי שרה כד, סז (מב"ר פ"ס, טז) - בנוגע לשרה ורבקה, ודוגמתו (ברוחניות) בנר שבת דכל אשה ובת בישראל (ראה לקו"ש חט"ו ע' 171).

(19) רמב"ם סוף הל' חנוכה. שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ג ס"א. שם ס"ד.

(20) שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

(21) שו"ע אדה"ז שם ס"א.

(22) רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג. וראה גם פ"ד ה"ב: "כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבת הא-ל והודי' לו על הנסים שעשה לנו".

ומפורד בין העמים³⁵, בכל קצוי תבל, הרי הם
 "עם אחד"³⁵, הקשור עם "ה' אחד"³⁶, ע"י "תורה
 אחת"³⁷ - כפי שראינו זה-עתה קיום מצות הדלקת
 נר חנוכה במקומות שונים בקצוי תבל, ובאופן
 שכולם התאחדו יחדיו עי"ז שבכל מקום ראו את
 כל הדלקת הנרות שבשאר המקומות.

ועוד וג"ז עיקר - שכל זה נעשה באופן של
 "פירסומי ניסא" בכל העולם כולו, שגם אומות
 העולם ראו שע"י פעולתם של בני" (הן היחיד והן
 ועאכו"כ ע"י ההתאחדות עם הכלל) ניתוסף
 (ומספרים להם שמוסיף והולך מיום ליום) בכל
 העולם כולו אור שמגלה כבודו של הקב"ה (פירסומי
 ניסא, פירסום השבח וההודי' להקב"ה על הנסים
 שעשה לבני"י), אשר, עי"ז נעשה העולם כולו
 מואר³⁸ באור אמיתי ("נר מצוה ותורה אור"),
 שנעשה צדק ויושר ושלוש כלל העולם.

ה. מאורע זה מהווה גם לימוד והוראה במעשה
 בפועל - בשייכות להידיעה (שמהווה יסוד חייו של
 כאו"א מישראל) ש"בראשית ברא אלקים את
 השמים ואת הארץ", שבריאית כל העולם היא
 בשביל ישראל ובשביל התורה (כנ"ל ס"א):

יכול יהודי לחשוב שפעולתו שנעשית בהמקום
 שלו, בסביבתו הקרובה ("על פתח ביתו מבחוץ"),
 להיותה בחלק מסויים בארץ, אינה שייכת לשאר
 חלקי הארץ, ובודאי לא לחלקי הארץ שנמצאים
 במרחק רב, שמאות מילין מפרידים ביניהם,
 ועאכו"כ לא לשמים שהם בריחוק עצום מן הארץ.
 וכדי להקל על יהודי להבין ולהשיג שפעולתו
 שנעשית במקום אחד קשורה ופועלת בכל העולם
 כולו, בשמים ובארץ, רצה הקב"ה וגילה סודות
 נוספים שקבע בהנהגת העולם שעל ידם יכולים
 "לחבר" שמים וארץ וחלקי הארץ שיש ביניהם
 מרחק רב ועצום - שע"י ה"לווין", שמרחף בחלל,

ד"נר מצוה ותורה אור" שמדליק יהודי (ומוסיף
 והולך מיום ליום) מאיר גם מחוץ לביתו של יהודי,
 ברשות הרבים, ועי"ז ניתוסף אור רוחני (טוב צדק
 ויושר) גם אצל אומות העולם שבסביבתו, ועי"ז גם
 בכל העולם כולו.

*

ג. בכל זה ניתוסף עוד יותר בשנים האחרונות
 - שקבעו המנהג³³ לערוך הדלקת נר חנוכה במעמד
 של "פרסומי ניסא" בקנה-מדה עולמי ע"י השימוש
 ב"לווין" ("סאטעלייט").

ובהקדמה - שכיון ש"כל מה שברא הקב"ה
 בעולמו לא בראו אלא לכבודו"³⁴, מובן, שכן הוא
 גם בנוגע לכל התגליות המדעיות שנתחדשו
 ומתגלים בשנים האחרונות, שתכליתם ומטרתם
 להוסיף בכבודו של הקב"ה, עי"ז שמנצלים אותם
 לעניני קדושה, תורה ומצוות.

ועד"ז בנדו"ד, שמנצלים את ה"לווין" לכבודו
 של הקב"ה - שעל ידו רואים (בעיני בשר) את
 פעולת הדלקת נר חנוכה (שנעשית במקום אחד)
 במקומות שונים ברחבי העולם, באותו רגע ממש,
 ולא עוד אלא שכל הרוצה (ולא רק מבני"י, אלא גם
 מאומות העולם) יכול להפעיל "מכשיר" שעל ידו
 יראה גם הוא את הדלקת נר חנוכה.

ד. ובתוכן ה"פירסומי ניסא" שבמאורע זה -
 כמה פרטים:

בנוגע לכל יחיד מישראל - שבכחו של יהודי
 אחד ויחיד, אפילו ילד קטן (שעדיין לא נתמלא
 כחו כאדם מבוגר, ובודאי לא כגיבור גדול),
 לעשות פעולה שתאיר בכל העולם - כפי שראינו
 זה-עתה, שיהודי אחד, מבוגר או ילד קטן, מדליק
 נר (שלפנ"ז לא הי' דולק), וברגע כמימרא רואים
 את אור הנר בכל העולם כולו.

בנוגע לכלל ישראל - אחדותם של ישראל בכל
 העולם כולו, שגם בהיותם במעמד ומצב ד"מפורד

(35) אסתר ג, ח.

(36) ואתחנן ו, ד. זכרי' יד, ט.

(37) לשון הכתוב - בא יב, מט. ועוד.

(38) ועד כדי כך שלאחרי ההוספה בנר חנוכה במשך שבעה
 ימים הכוללים כל שבעת ימי השבוע, כללות הזמן, אין צורך
 בהדלקת נר חנוכה*, כיון שהעולם כבר מואר.

(33) בפעם השלישית - "בתלת זימני הוי חזקה" (ב"מ קו,
 רע"ב. וש"נ).

(34) אבות ספ"ו.

(*) ובבוא ימי חנוכה בשנה הבאה - תהי' הדלקת נר חנוכה (לא מפני החסרון באור, אלא) כדי להוסיף באור נעלה יותר (ראה גם לעיל הערה
 31).

34 בנוגע לעזר וסיוע רוחני, להוסיף יותר בעניני צדק
35 ויושר שלום ואחדות בכל העולם.

36 *

37 ו. האמור לעיל שייך במיוחד לתקופתנו זו -
38 שהתקוה והאני מאמין בכל יום שיבוא היא ביתר
39 שאת וביתר עז, ועד שנראה במוחש הגאולה
40 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו - שאז יהי'
41 העולם כולו מואר באור האמיתי דהתגלות כבודו
42 של הקב"ה בתכלית השלימות⁴³.

43 ובימים אלה, ככל שמוסיפים יותר בעניני תורה
44 ומצוותי, "נר מצוה ותורה אור", כולל ובמיוחד
45 ע"י הדלקת נר חנוכה, ובפרט באופן של "פירסומי
46 ניסא" בכל העולם, ממהרים ומזרזים עוד יותר
47 ומביאים בפועל את הגאולה האמיתית.

48 ולהוסיף, שימי חנוכה שייכים ביותר לגאולה
49 האמיתית והשלימה - כי, הדלקת נר חנוכה היא
50 לזכר נס השמן⁴⁴ שהי' במנורת בית המקדש
51 כשנתחנך⁴⁵ מחדש ע"י החשמונאים, וזוהי ההכנה
52 לבנין וחנוכה (והדלקת המנורה ב) ביהמ"ק השלישי⁴⁶,
53 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

54 ז. המצוה שיש לה סגולה מיוחדת לקרב את
55 הגאולה, היא, מצות הצדקה - "גדולה צדקה
56 שמקרבת את הגאולה"⁴⁷.

57 ומזה מובן שיש להוסיף עוד יותר במצות
58 הצדקה, ומה טוב שההוספה בצדקה תהי' תיכף
59 ומיד, כדי שגם הגאולה (שבאה ע"י מצות הצדקה)
60 תבוא תיכף ומיד.

61 ובפרט שכיון ש"אין גו' אתנו יודע עד מה"⁴⁸,
62 הרי יתכן שהדבר היחיד שחסר להבאת הגאולה
63 אינו אלא נתינת מטבעות אחדות לצדקה!...

1 ב"שמים", וקולט פקודות שנשלחות אליו כדי
2 להעבירן מקצה הארץ לקצהו, יכול אדם להשאר
3 בד' אמותיו, "על פתח ביתו מבחוץ", ו"להתחבר"
4 עם אדם הנמצא בקצה העולם, לדבר עמו ולראותו,
5 להודיעו על נתינת עזר וסיוע בהמצטרך לו, או
6 לעזור לו בנתינת עצה טובה וכיו"ב,

7 - כפי שרואים במוחש עתה, שממקום זה
8 (בניו-יורק) רואים ומדברים (באמצעות ה"לווין")
9 עם יהודים שנמצאים במקומות שונים ברחבי
10 העולם (בארץ ישראל, במוסקבא, בפריז, ביפן,
11 בהודו (קלקטא), באוסטרליא, וכיו"ב) אודות
12 עניני יהדות, תורה ומצוותי, ומעוררים להוסיף
13 ב"נר מצוה ותורה אור" [החל מההוספה במצות
14 "ואהבת³⁹ לרעך כמוך"⁴⁰, ע"י נתינת צדקה, הן
15 בנוגע לצרכים גשמיים (לחם ומים), והן בנוגע
16 לצרכים רוחניים ע"י הפצת התורה⁴¹, ובפרט
17 בהענינים שהזמן גרמא, צרכי חנוכה והלכות
18 חנוכה], שע"ז יתוסף גם בענינים הגשמיים,
19 בריאות ופרנסה וכו', חיים יהודיים בריאים
20 ומוארים -

21 ולא עוד אלא שיכולים ליתן בפועל עזר וסיוע
22 ברגע כמימרא (לא רק להודיעו ע"ד מתן עזר וסיוע,
23 ולאח"ז יצטרך להמתין זמן ממושך, ועכ"פ זמן
24 קצר, יום או שעה, עד לקבלת העזר והסיוע בפועל
25 ממש) - כהחידוש בשנים האחרונות שבאמצעות
26 ה"לווין" מעבירים סכום כסף ל"בנק" (או לחנות
27 של כלי בית או מוצרי מזון⁴²) עבור פלוני, כך,
28 שברגע כמימרא מגיע בפועל ממש העזר וסיוע
29 מקצה העולם ועד קצהו.

30 זוהי גם אחת המטרות העיקריות של "לווין" -
31 כדי שעל ידו יתוסף יותר באחדות האנושיות כולה,
32 לעזור ולסייע אחד לשני גם כשנמצאים בריחוק
33 מקום זה מזה, הן בנוגע לעזר וסיוע גשמי, והן

(43) ובלשון הרמב"ם בסיום וחותם ספר ההלכות - פס"ד
להלכה - "באותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא
קנאה ותחרות (כ"א שלום ואחדות) .. ולא יהי' עסק כל העולם
אלא לדעת את ה' בלבד".

(44) ראה שבת כא, ב ובפרש"י.

(45) ולכן נקראים ימים אלה בשם "ימי חנוכה" (מרדכי ואור
זרוע הל' חנוכה שסכ"א. וראה הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 235
הערה 6).

(46) ש"בית תפלה יקרא לכל העמים" (ישעי' נו, ז).

(47) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(48) תהלים עד, ט.

(39) קדושים יט, יח.

(40) "כלל גדול בתורה" (תו"כ ופרש"י עה"פ), ועד ש"זוהי
כל התורה כולה ואידך פירושה הוא" (שבת לא, א).

(41) כידוע שהתורה נקראת "לחם" - "לכו לחמו בלחמי"
(משלי ט, ה. וראה ברכות נז, סע"א), ו"מים" - "אין מים אלא
תורה" (ב"ק יז, א. ויש"ג).

(42) ומעלה יתירה בזה - כיון שאינו צריך לטרוח לקנות
צרכיו (ראה תענית כג, ב).

וממשיכים בכל עניני חנוכה בהמקום שבו
הדליקו נרות חנוכה בפעם הראשונה - ש"הדליקו
נרות בחצרות קדש⁵⁶ (כפי שיאמרו תיכף בתפלת
ערבית), ביחד עם ה"חנוכה" דבית המקדש
השלישי, והקרבת הקרבנות, החל מעניני הקרבנות
השייכים לתפלת ערבית שנתתקנה כנגד אברים
ופדרים⁵⁷ שקרבים והולכים כל הלילה⁵⁸, וההכנה
ל"תרומת הדשן" בעלות השחר⁵⁹ (וכן המצוה
ד"אש⁶⁰ תמיד תוקד על המזבח⁶¹).

והעיקר - שכל זה נעשה בפועל ממש, ותיכף
ומיד ממש.

[אח"כ אמר:] כיון שמתכוונים לתפלת ערבית,
כולל ובמיוחד קריאת שמע של ערבית⁶² שענינה
קבלת עול מלכות שמים⁶³ - מתאים לסיים בניגון
שתוכנו הו"ע קבלת עול מלכות שמים - (והתחיל
לנגן) "ניעט ניעט ניקאון".

לאחרי תפלת ערבית נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א
לכאו"א מהילדים והילדות שיחיו, ואח"כ לכל
הנוכחים שיחיו - מטבע של עשר סענט ושטר של
דולר].

49

1 ובלשון הרמב"ם⁴⁹ - פס"ד להלכה - "צריך כל
2 אדם שיראה עצמו .. וכן כל העולם חציו זכאי
3 וחציו חייב .. עשה מצוה אחת הרי הכריע את
4 עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם
5 תשועה והצלה", היינו, שפעולתו של יהודי אחד,
6 מבוגר או ילד, שנותן פרוטה אחת לצדקה, גורמת
7 לו ולכל העולם "תשועה והצלה" דגאולה
8 האמיתית והשלימה.

9 ח. ומצוה הבאה לידינו ממש עתה - יתנו
10 לאחר תפלת ערבית לכאו"א מהנמצאים כאן
11 שליחות-מצוה לצדקה - מטבע ושטר: מטבע - כדי
12 לקיים מנהג ישראל (ש"תורה היא⁵⁰) לתת "מעות
13 חנוכה", ושטר - על מנת ליתנו לצדקה עבור דבר
14 טוב או מוסד טוב.

15 ויה"ר שההחלטה וההודעה (לפני הנתינה
16 בפועל)⁵¹ ע"ד נתינת שליחות-מצוה לצדקה כאן
17 (ועד"ז בשאר המקומות ברחבי העולם ששומעים
18 את הדברים) תכריע את הכף ותביא את הגאולה
19 האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, לפני תפלת
20 ערבית.

21 ואז נמשיך במעמד ההתאחדות של כולנו יחדיו
22 עם כל היהודים ברחבי העולם ששומעים את
23 הדברים, ביחד עם כלל ישראל ("בנערינו ובזקנינו
24 גו' בבנינו ובבנותינו⁵²) בכל מקום שהם בקצוי
25 תבל - בביהמ"ק השלישי ("מקדש⁵³ אדני כוננו
26 ידיך⁵⁴), כיון שברגע כמימדא באים "עם ענני
27 שמיא"⁵⁵ לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש,
28 להר הקודש ולבית המקדש השלישי.

(56) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 255 ואילך.
(57) מהקרבנות שמקריב אליהו לפני בנין ביהמ"ק - ש"אמרו
עליו שהוא מקריב תמידין בבית המקדש אע"פ שהוא שמים
(עש"מ (להרמ"ע מפאנו) מאכ"ח ח"ג סכ"ג).
(58) ברכות כו, ב.
(59) רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ב הי"א.
(60) צו ו, ו.

(61) נוסף על קיומה ברוחניות - שבלבו של כאו"א מישראל
שנמשל למזבח צ"ל "אש תמיד", ביום ובליילה (ראה גם לקו"ת
דרושי סוכות עח, ד. דרמ"צ פה, א ואילך. "היום יום" כ"ף אדר
שני. ובכ"מ).

(62) להעיר מהרמז בהזמן דק"ש של ערבית, "מאימתי קורין
את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן" (ריש
ברכות), שקשור עם הגאולה, כיון ש"אין לך תרומה של תורה
אלא בא"י בלבד ובזמן שכל ישראל שם .. כמו שהן עתידים
לחזור בירושה שלישית" (רמב"ם הל' תרומות ספ"א).
(63) ברכות רפ"ב.

(49) הל' תשובה פ"ג ה"ד.
(50) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתצ"ד סט"ז. הנסמן
בלקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2.
(51) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.
(52) בא יו"ד, ט.
(53) בשלח טו, יז.
(54) ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים" (פרש"י ותוס'
סוכה מא, סע"א. ועוד).
(55) דניאל ז, יג.

בס"ד. שיחת יום ג' כ"ו כסלו ה'תשנ"ב. לאחרי תפלת מנחה והדלקת נר ג' דחנוכה – ל"תפארת זקנים לוי יצחק" ו"חכמות נשים" –

בלתי מוגה

- א. כשיהודים נפגשים יחדיו פותחים בברכת שלום - שלום לכאו"א מהם ולכולם יחדיו, לכל משפחה ומשפחה ולכל המשפחות יחדיו, ולכלל ישראל כולו - שבזה מתבטאת אהבת ישראל, אהבה לכל יהודי בגלל היותו יהודי (כיון שזוהי אחת המעלות הכי גדולות שבגללה צריכים לאהוב אותו ולבטא האהבה אליו בכל האופנים האפשריים), ובפרט כשיודעים גודל אהבת הקב"ה לכאו"א מישראל ולכל בני"י, שעי"ז ניתוסף עוד יותר באהבה דבני"י בינם לבין עצמם.¹
- ועוד והוא העיקר - שההנהגה דאהבת ישראל (שלום) נעשית הכנה קרובה ומתאימה להאחדות האמיתית דכל בני"י ביציאתם מן הגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה (כיון שמתבטלת סיבת הגלות מצד ההנהגה שאינה מתאימה לאהבת ישראל²), שבה מתגלית חזיבתו של הקב"ה לכאו"א מישראל ולכלל ישראל, שאף שברגע שלפנ"ז היו מפוזרים בכל קצוי תבל, מתקבצים כולם יחדיו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³, כמ"ש⁴ "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", "אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו"⁵, וברגע כמימרא, שבאותו רגע שמתחיל בו מסיים הקב"ה קיבוצם מכל קצוי תבל, ומביא אותם "עם ענני שמיא"⁶ (לפי האמצעים של הקב"ה בהעברת אנשים ממקום למקום באופן הכי מהיר והכי קל, ללא טירחא וקושי כלל) לארצנו הקדושה.
- ב. ויש להוסיף, שהידיעה שאהבת ישראל היא ההכנה להגאולה פועלת הוספה באהבת ישראל, ובמילא, ניתוסף עוד יותר בקירוב וזירוז הגאולה:
- כשיהודי יודע שהנהגתו באהבת ישראל היא הכנה להגאולה, אזי מוסיף עוד יותר בהנהגה דאהבת ישראל (לא רק בשביל טובת חבריו, אלא גם) בשביל טובת עצמו - כדי שעי"ז יצא מהגלות (הוא ומשפחתו וכל אלה שמרגיש אליהם קירבה יתירה) במהירות גדולה יותר, ועד תיכף ומיד ממש.
- ועד"ז בנוגע לחיבתו של הקב"ה לבני"י (הקשורה עם אהבת ישראל בינם לבין עצמם) - שניתוסף בזה (לא רק בשביל טובתם של ישראל, אלא גם) בשביל טובתו של הקב"ה בעצמו כביכול:
- אמרו חז"ל "בכל מקום שגלו (ישראל) שכינה עמהם"⁷, "השכינה שרוי" עם ישראל בצרת גלותם"⁸, כמ"ש⁹ "עמו אנכי בצרה".
- ומודגש ביותר בחורבן בית המקדש בזמן הגלות - שכיון שבני"י גלו מזהבית שלהם, החריב הקב"ה את הבית שלו, עד שיחזור בני"י לבית שלהם, בארץ ישראל, ובירושלים עיר הקודש, ששייכת לכל בני"י (שהרי נוסף על חלוקת הארץ ליי"ב חלקים כנגד יי"ב השבטים, ולעתיד לבוא ליי"ג חלקים, כיון שיתוסף גם חלקו של שבט לוי¹⁰, יש לכל בני"י חלק בירושלים ש"לא נתחלקה לשבטים"¹⁰), ואז יחזור הקב"ה ויבנה בירושלים את ביתו, בית המקדש השלישי.
- וכיון שיציאתו של הקב"ה מן הגלות תלוי ביציאתם של בני"י מן הגלות - ממחר הקב"ה לגאול את בני"י (לא רק מצד חיבתו של ישראל, אלא גם) כדי שעי"ז יצא בעצמו (כביכול) מן הגלות אל הגאולה.

(1) ראה סה"ש קייץ ה'ש"ת ע' 3. "היום יום" כ"ח ניסן. ובכ"מ.

(2) ראה יומא ט, ב.

(3) בא יו"ד, ט.

(4) ישעי' כז, יב.

(5) פרש"י נצבים ל, ג.

(6) דניאל ז, יג.

(7) מגילה כט, א.

(8) תהלים צא, טו. וראה תענית טז, א.

(9) ב"ב קכב, א.

(10) מגילה כו, א. וש"נ.

- 1 ג. והדגשה מיוחדת בענין זה - בימי חנוכה:
- 2 ימי חנוכה הם ימים של אור ("ליכטיקע טעג"), מצד המצוה המיוחדת דימים אלה - מצות הדלקת נר
- 3 חנוכה, ענין האור.
- 4 ומצות הדלקת נר חנוכה נקבעה לזכר הנס שעשה הקב"ה לישראל, נס השמן - "בדקו ולא מצאו אלא
- 5 פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו
- 6 ממנו שמונה ימים"¹¹ (ובמשך זמן זה הספיקו להכין שמן טהור חדש¹²).
- 7 ובנס זה מודגשת גודל חיבתו של הקב"ה לבניי - כיון שמצד הדין היו יכולים להדליק המנורה גם
- 8 בשמן בלתי טהור, אלא שרצה הקב"ה להראות חיבתו של ישראל ועשה להם נס שיוכלו להדליק המנורה
- 9 בשמן טהור¹³.
- 10 ומזה מובן שימי חנוכה מסוגלים ביותר להתגלות חיבתו של הקב"ה לבניי לעשות להם נסים - ליחיד
- 11 מישראל, למשפחה שלימה, לרבים מישראל, ולכלל ישראל - החל מהנס האמיתי והעיקרי שכל ישראל
- 12 צריכים לו, נס הגאולה, שהקב"ה מוציא את כל בניי מן הגלות, ומביא את כולם יחדיו אל האור של
- 13 הגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא.
- 14 ובהתגלות חיבתו של הקב"ה לישראל שמתבטאת בנס הגאולה ניתוסף עוד יותר מצד הצורך בהגאולה
- 15 גם בשביל הקב"ה בעצמו, כיון שהגאולה של הקב"ה תלוי בגאולתם של ישראל (כנ"ל ס"ב).
- 16 ד. ובימי חנוכה עצמם - מודגש הדבר במיוחד בנר שלישי דחנוכה שהדליקו זה-עתה בבית-הכנסת
- 17 ובית-המדרש:
- 18 הדלקת נר חנוכה קשורה עם הדלקת הנרות בבית המקדש (כפי שאמרנו זה-עתה בתפלת מנחה:
- 19 "והדליקו נרות בחצרות קדש"), כיון ש"בית המקדש" הוא מקור האור (והקדושה) לכל העולם כולו,
- 20 ש"ממנו אורה יוצאה לעולם"¹⁴.
- 21 ומעין זה - בהדלקת הנרות בבית-הכנסת ובית-המדרש, "מקדש מעט"⁷, ובפרט בבית-הכנסת
- 22 ובית-המדרש ובית מעשים טובים של רבינו נשיא דורנו¹⁵, שבו התפלל להקב"ה ולמד תורה ועשה מעשים
- 23 טובים, ולימד לכל הבאים לביהכ"נ וביהמ"ד זה שגם הם (כאו"א לפי ענינו) יעשו כן וימשיכו בזה באופן
- 24 ד"מוסיף והולך" (שלא להסתפק בהתפלה ולימוד התורה ונתינת הצדקה ביום שלפנ"ז, אלא להוסיף עוד
- 25 יותר) - כהלימוד וההוראה מנרות חנוכה ש"יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך"¹¹, שמיום
- 26 ליום מוסיפים עוד נר, כפי שהדליקו זה-עתה שלש נרות, אע"פ שאתמול הוסיפו כבר על הנר אחד דיום
- 27 ראשון עי"ז שהדליקו שתי נרות.
- 28 ומעלה מיוחדת בנר שלישי דחנוכה - שרומז על האור השלישי שיאיר בביהמ"ק השלישי (לאחרי שתי
- 29 מקדשות ש"מפני חטאינו" לא נשתמרו), "מקדש אדניי כוננו ידיך"¹⁶, "בנינא דקוב"ה"¹⁷, ש"בנוי
- 30 ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים"¹⁸, יחד עם הקב"ה, ויחד עם כל בניי, בארצנו הקדושה, בירושלים עיר
- 31 הקודש ובהר הקודש.
- 32 ה. ויהי רצון שתיכף ומיד תתקיים הבקשה שביקשנו זה-עתה בתפלת מנחה:
- 33 "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח" - שצמיחתו וביאתו של דוד מלכא משיחא תהי' במהירות הכי
- 34 גדולה ("מהרה"), ועד תיכף ומיד,

(התוועדות תשנ"ב ח"א ע' 421 ואילך).
16 בשלח טו, יז.
17 ראה זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.
18 פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

11 שבת כא, ב.
12 חידושי הר"ן שם. ועוד.
13 פני יהושע שם. ועוד.
14 ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה. ועוד.
15 ראה קונטרס בענין בית רבינו שבבבל ס"ו ואילך

- 1 "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים" - "עינינו" דייקא, בעיניים שלנו, עיניים בריאות ושלמות, ועד כדי כך, שגם אלה שהיו זקוקים ל"משקפיים" או "זכוכית מגדלת" מקבלים לפתע עיניים בריאות בתכלית השלימות, ויכולים לקרוא כתב קטן (ועאכו"כ כתב גדול או רגיל), ועוד ועיקר, שרואים בעיניים בריאות ושלמות שתיכף ומיד בא משיח צדקנו,
- 2
3
4
5 ותיכף ומיד מדפיסים ידיעה זו ב"עיתונים"¹⁹ - כמנהג העולם בימינו אלה, שכשיש "חדשות" גדולות ומשמחות, לא ממתנים להופעת העיתון בזמנו הרגיל, אלא מדפיסים "הוצאה מיוחדת" שבה מודיעים שזה-עתה התחדש דבר גדול שיש בו כדי לעורר התעניינות מיוחדת אצל כל קוראי העיתון, ובנדו"ד, ידיעה שנוגעת לכל בני" בכל קצוי תבל - שמשיח צדקנו בא, כלומר, לא רק שנמצא בדרך, וקרוב מאד לבית-הכנסת שבו נמצאים כולנו, אלא תיכף ומיד נפתחת הדלת של בית-הכנסת ובית-המדרש ובית מעשים טובים של רבינו נשיא דורנו ורואים את משיח צדקנו!...
- 6
7
8
9
10
11 ותיכף ומיד באים כל בני"י, יחד עם משיח צדקנו והקב"ה, "עם ענני שמיא" (העננים של הקב"ה), לארצנו הקדושה,
- 12
13 - כפי שהיא באופן של שלום ומנוחה, ללא מלחמות וללא קשיים ועיניים בלתי-מבורכים, כיון שמקבלת כל הברכות בשלימות, החל מגשמי ברכה (שכבר התחילו לרדת לאחר ההפסק), שעל ידם נעשית צמיחת התבואה והפירות ד"ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון גו' זית שמן ודבש"²⁰, שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל -
- 14
15
16
17 ובארצנו הקדושה עצמה - לירושלים עיר הקודש, להר הקודש ולבית המקדש השלישי, ומדליקים שם נרות חנוכה (כפי ש"הדליקו נרות בחצרות קדש"), וחוזרים ומנגנים "על נסין ועל נפלאותיך ועל ישועותיך" על הנסים והנפלאות והישועות דגאולה האמיתית והשלימה בביהמ"ק השלישי.
- 18
19
20 ו. וכדי למהר ולזרז עוד יותר את הגאולה - יוסיפו בנתינת הצדקה, "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"²¹.
- 21
22 ולכן, יתנו לכאור"א מכם מטבע ושטר: מטבע - "מעות חנוכה", ושטר - לתת לצדקה. והעיקר - שתבוא הגאולה האמיתית והשלימה באופן ד"על נסין ועל נפלאותיך ועל ישועותיך", ותיכף ומיד ממש.
- 23
24
25 (ואח"כ אמר:) כיון שאין כאן מטבעות, יתנו שתי שטרות של דולר: שטר אחד - "מעות חנוכה", ושטר אחד - לצדקה.
- 26
27 והעיקר - שהולכים יחדיו לקבל פני משיח צדקנו, ותיכף ומיד ממש.
- 28
29 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן חבילות שטרות למארגנים שיחיו על מנת לחלקם להנאספים שיחיו. טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "על נסין"].

(21) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

(19) ראה ספר השיחות תורת שלום ע' 12.

(20) עקב ח, ח.

בס"ד. משיחות ש"פ מקץ, שבת (ו') חנוכה, אדר"ח טבת ה'תשנ"ב.

הגשמיים, משתה ושמחה, אלא) גם (ובעיקר) ביחס
לעניינים הרוחניים שבהימים טובים:

ובהקדמה - שגם עניניהם הגשמיים של בני
בכל ימות השנה ורוחניים הם (שהרי "כל מעשיך
יהיו לשם שמים" ¹¹ ו"בכל דרכיך דעהו" ¹²),
כמודגש גם באכילתם ושתייתם - ש"לחם" ו"מים"
(עיקר האכילה ושתי) נמשלו לתורה ¹³, היינו,
שבאכילת לחם ושתיית מים ניכר ונרגש שהם
"משל" לתורה. ואם הדברים אמורים בימות החול,
בשבתות ובימים טובים על אחת כמה וכמה, ועד
כדי כך, שבשבתות ובימים טובים האכילה והשתי
(הסעודות דשבת ויו"ט) היא מצוה (סעודות מצוה),
עונג שבת ושמחת יו"ט.

ועד"ז בהימים טובים הקשורים עם הצלת גוים
של בני" (פורים ופסח) שקשורים גם עם הצלה
רוחנית [הן בפסח, שהיציאה מעבדות לחירות
קשורה עם מתן תורה ¹⁴, ועד"ז בפורים, ש"קיימו
מה שקיבלו כבר" ¹⁵], ובמילא, מודגשת גם
בהמשתה ושמחה ההצלה הרוחנית ¹⁶.

[וכן לאידך, שהנצחון הרוחני דחנוכה קשור
(גם) עם נצחון גשמי - שהרי נוסף לכך ש"בטלור" ¹⁷
דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות,
"פשוטו ידם בממונם .. ולחצום לחץ גדול כו",
וכש"גברו בני חשמונאי .. והרגום והושיעו ישראל
מידם", היתה להם הצלה גם בגשמיית].

ומזה מובן, שהחידוש דימי חנוכה ש"לא
קבעום למשתה ושמחה" (כשאר ימים טובים) אלא
"בהלל והודאה", הוא, בהדגשת הענין הרוחני

א. מהחידושים בהיו"ט דחנוכה לגבי שאר
ימים טובים ¹ - שבשאר ימים טובים (וכן שבתות)
ישנו חיוב של סעודה, שעיקרה לחם ² ומים ³, וגם
(בשר ו)יין ⁴, משא"כ בחנוכה, "ריבוי הסעודות
שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום
למשתה ושמחה" ⁵, אלא "קבעום ועשאוים ימים
טובים בהלל והודאה" ⁶, ועיקר היו"ט הוא בהדלקת
הנרות, שקבעוהו על נס השמן ⁷.

ומהטעמים לזה ⁸ - כיון שהנס דחנוכה הוא
הנצחון נגד היונים שרצו "להשכיחם תורתך
ולהעבירם מחוקי רצונך" ⁹, נצחון רוחני (דלא כבנס
פורים שעיקר הנס הוא ההצלה מגזירת המן נגד
קיום גופם של בני" ועד"ז בנס דפסח שניצלו
ממצרים ששעבדו את גופם), ולכן קבעו הנס (לא
במשתה ושמחה שקשור ומורה על הצלת הגוף,
אלא) בנרות, ע"ש "נר מצוה ותורה אור" ¹⁰.

ב. ולכאורה יש לומר, שהחידוש דחנוכה לגבי
שאר ימים טובים הוא (לא רק ביחס לעניינים

(1) כולל גם פורים, אף שחנוכה ופורים שוים בכמה עניינים
(ומודגש גם בחלוקת ההלכות בספר הרמב"ם - "הלכות מגילה
וחנוכה" *).

(2) "כל סעודה קרוי 'לחם' (פרש"י אמור כא, יז. וראה גם
פרש"י ויצא לא, נד: "כל דבר מאכל קרוי לחם"). - ולהעיר גם
ממ"ש בפרשתנו (מקץ מג, לא) "שימו לחם", אף שהיתה זו
סעודה עם בשר ויין (כמ"ש "ויטבוח טבח והכן" * (שם, טז),
"וישחו וישכרו עמו" (שם, לד)).

(3) שהרי "סעודה" כוללת גם שתי, ולא עוד אלא ש"אכל ולא
שתה אכילתו דם" (שבת מא, א).

(4) בשבת וביו"ט - בקידוש היום (וגם בחוה"מ - מצד החיוב
דשמחת יו"ט), ובפורים - ימי משתה ושמחה.

(5) שר"ע אור"ח ה' חנוכה סתר"ע ס"ב. - ולהעיר, שגם
הרמב"ם שס"ל שימי חנוכה הם "ימי שמחה והלל" (הל' חנוכה
פ"ג ה"ג) לא כתב שיש חיוב של סעודה (וראה לקו"ש ח"י ע'
142 ואילך. ושי"נ).

(6) שבת כא, ב.

(7) כפירוש רש"י "מאי חנוכה, על איזה נס קבעוה", היינו,
שקבעוהו על נס השמן.

(8) ראה לבוש, ב"ח וט"ז אור"ח סעת"ר.

(9) נוסח "ועל הנסים".

(10) משלי ו, כג.

(*) שלומדים בשיעורי הרמב"ם דימים הסמוכים: הלכות מגילה - ביום
ראשון (מוצאי שן), והלכות חנוכה - ביום שני, "זאת חנוכה".

(**) ולכן "וישימו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האוכלים אותו לבדם
כי לא יוכלון המצרים לאכול את העבדים לחם" כי תועבה היא
למצרים, כיון ש"בענין דמצרי דחלין לי' עבראי אכלין".

(11) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(12) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שר"ע אדה"ז אור"ח סקנ"ו
ס"ב.

(13) לחם - כמ"ש "לכו לחמו בלחמך" (משלי ט, ה. ברכות
נז, סע"א. ועוד), ו"מים" - "אין מים אלא תורה" (ב"ק יז, א.
וש"נ).

(14) כמ"ש "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים
על ההר הזה" (שמות ג, יב ובפרש"י - משמור"ר פ"ג, ד).

(15) שבת פח, א.

(16) ועד"ז שמצינו בנוגע לאכילה ושתי בחג השבועות -
"הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", "שישמח בו במאכל
ומשתה, להראות שנות ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו"
(פסחים סח, ב ובפרש"י).

(17) רמב"ם ריש הל' חנוכה.

יין - אף שאינו מוכרח לקיום האדם, שלכן
שתייתו אינה בתדירות כמו מים (ולחם), כי אם
בזמנים מיוחדים שניתוסף הצורך המיוחד ביין
(בשבת ויו"ט וכיו"ב), הרי, בזמנים מיוחדים אלה
שותים אותו בתור משקה בפ"ע (ומשקה חשוב
שמברכים עליו ברכה מיוחדת לו בורא פרי
הגפן²⁴); משא"כ שמן - גם כשמשמשים בו כדי
להוסיף תענוג, אין שותים אותו בתור משקה בפ"ע
(ואדרבה: שמן בפ"ע מזיק להאדם²⁵), אלא
מערכים ממנו בשאר מאכלים, ורק טיפין בלבד.

ודוגמתו בנסתר דתורה²⁵ - שיין רומז על רזין
דתורה ששייכים לגילוי, כמו היין שבזמנים
מיוחדים משתמשים בו בתור משקה, ושמן רומז
על רזין דרזין שבתורה שלמעלה מגילוי, כמו השמן
שאינו ראוי לשתי' בפ"ע (ועד שמזיק להאדם, כיון
שאינו כלי לדרגא נעלית כזו), כי אם לערב טיפין
ממנו בתוך מאכל אחר.

ועפ"ז יש לבאר תוכן החידוש והמעלה דימי
חנוכה לגבי שאר ימים טובים, שלא קבעום
למשתה ושמחה (כשאר ימים טובים) אלא להלל
והודאה ע"י הדלקת הנרות (לזכר נס השמן) - כיון
שחנוכה קשור עם שמן, שמן שבתורה, רזין דרזין,
שלמעלה מרזין סתם, יין שבתורה, ועאכו"כ
למעלה מנגלה דתורה, מים ולחם שבתורה, ומצד
גודל מעלתו לא נקבע למשתה ושמחה ע"י סעודה
בלחם ומים ויין²⁶.

ד. ויש לבאר הקשר והשייכות דחנוכה לשמן
שבתורה - דלכאורה אינו מובן:
חנוכה - הוא יו"ט מדברי סופרים (ולא כהימים
טובים דפסח שבועות וסוכות שהם מן התורה),
ובזמן בית שני²⁷, ובמצב ירוד, "כשעמדה מלכות

1 (הצלה רוחנית) שבנס חנוכה (לא רק לגבי הענינים
2 הגשמיים שבשאר הימים טובים, אלא) גם
3 (ובעיקר) לגבי הענינים הרוחניים (הצלה רוחנית)
4 שבשאר הימים טובים, כדלקמן.

5 ג. ויובן בהקדם הביאור בתוכנם הרוחני של
6 הענינים הגשמיים שבהם נקבעו הימים טובים -
7 לחם מים ויין (בהסעודות שבכל הימים טובים) ושמן
8 (בהדלקת הנרות שבחנוכה):

9 ידוע¹⁸ שלחם ומים יין ושמן¹⁹ רומזים על
10 דרגות שונות בתורה: לחם ומים - רומזים על נגלה
11 דתורה, יין רומז על רזין (נסתר) שבתורה, ושמן
12 רומז על רזין דרזין שבתורה.

13 ומהביאורים בזה:

14 לחם ומים הם דברים המוכרחים לקיום האדם,
15 ויין ושמן הם דברים שאינם מוכרחים לקיום
16 האדם, אלא כדי להוסיף חיות (שמחה, ע"י יין,
17 "המשמח אלקים ואנשים"²⁰) ותענוג (ע"י שמן)²¹.
18 ודוגמתם בתורה: נגלה דתורה, כל דיני התורה
19 בענין האסור והמותר הטמא והטהור כו' - כיון
20 שמוכרח לקיום המצוות, לידע את המעשה אשר
21 יעשון ואלה אשר לא תעשינה, נמשל ללחם ומים
22 שמוכרחים לקיום האדם; ונסתר דתורה, מעשה
23 בראשית ומעשה מרכבה, "פרדס"²², ידיעת אלקות,
24 שע"י ניתוסף חיות ותענוג בקיום המצוות מתוך
25 אהבת ה' ויראתו, כמ"ש²³ "דע את אלקי אביך
26 ועבדהו בלב שלם" - נמשל ליין ושמן שמוסיפים
27 חיות ותענוג.

28 ובנסתר דתורה גופא יש חילוק בין רזין
29 שבתורה לרזין דרזין שבתורה - ע"ד ובדוגמת
30 החילוק שבין יין לשמן:

18 ראה לקו"ת שה"ש כד, ד ואילך. ובארוכה - אמ"ב שער
הק"ש פנ"ג ואילך. ועוד.

19 להעיר ממ"ש (תהלים קד, טו) "ויין ישמח לבב אנוש
להצהיל פנים משמן ולחם אנוש יסעד" - פסוק במזמור ברכי
נפשי שאומרים בראש חודש (שור"ע או"ח סתכ"ג ס"ג. וראה
הנסמן בשער הכולל פי"א סכ"ז).

20 ס' שופטים ט, יג.

21 להעיר משיעור הרמב"ם דיום הש"ק: "דברים של סחורה
שרוב חיי אנשי אותה העיר מהן, כגון .. יין ושמן בארץ ישראל"
(הלכות תעניות פ"ב הי"א) - שבארץ ישראל דוקא חשובים יין
ושמן כדברים מוכרחים.

22 רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ד.

23 דה"א כח, ט. וראה תניא קר"א (קנו, ב). ועוד.

24 שור"ע אדה"ז או"ח ס"ב ס"י.

25 ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רטו ואילך.

26 ולהעיר, ש"מנהג ישראל" ("תורה היא") לאכול מאכלים
שעשויים בשמן לזכר נס השמן - שבוה מודגש שגם המשכת
וגילוי היו"ט דשמן באכילה ושתיה, אין זה בשמן בפ"ע (אף
שהטעם דאכילת מאכל זה הוא בגלל השמן), כי אם, לאחר
שמערכים אותו במאכל אחר, מצד גודל מעלת השמן שאינו יכול
לבוא בגילוי, כנ"ל.

ויתירה מזה - שגם הדלקת הנרות ע"י השמן היא באופן
ש"אין לנו רשות להשתמש בהן, אלא לראותן בלבד".

27 שלא היתה בו השלימות דבית ראשון כיון שחסרו בו ה'
דברים (יוםא כא, ב).

.. יפיתו של יפת (הוא לשון יון לשונו יפה משל³¹
 כל בני יפת) יהא באהלי שם³⁴, ועד ש"בדקו³²
 ומצאו שאין התורה יכולה להתרגם כל צורכה אלא
 יונית³⁵, "נשתנה לשון יוני משאר הלשונות לפי
 שהי' מובן אצלם (אצל חכמי ישראל) .. מפני
 שהם פירשו התורה בלשון יון לתלמי המלך
 ונתפרסמה אצלם אותה העתקה עד שהיתה אצלם
 אותו הלשון כמו לשונם, וכאילו היתה אשורית³⁶.
 ואעפ"כ, כש"כתבו³⁷ לתלמי המלך את התורה
 יונית, (ו') הי' היום קשה לישראל כיום שנעשה
 העגל³⁸ (היפך בתכלית דמתן-תורה)!
 וההסברה בזה³⁹ - שמצד המעלה דהמשכת
 והתגלות התורה למטה גם בלשונות דאזה"ע
 ("באר היטב", "בשבעים לשון"⁴⁰) התרגום
 ליונית⁴¹ כשלעצמו הו"ע טוב; ורק שכש"כתבו
 לתלמי המלך את התורה יונית הי' היום קשה
 לישראל כיום שנעשה בו העגל⁴², כיון שהדבר
 נעשה (לא מצד ציווי ה', אלא) מצד דרישת תלמי
 המלך⁴², שלכן הי' מקום לחשוש⁴³ שהדבר ינוצל
 (לאח"כ⁴⁴) באופן בלתי-רצוי, ועד להיפך כללות
 הענין דמתן-תורה.

1 יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך
 2 כו"ט⁹, ואיך יתכן שדוקא חנוכה הוא היו"ט (היחיד
 3 מבין כל הימים טובים) שקשור עם שמן שבתורה,
 4 רזין דרזין שבתורה? !
 5 ונקודת הביאור בזה - שהסדר דהתגלות התורה
 6 (ש"נשתנה לעשות שלום בעולם²⁸) הוא באופן
 7 שככל שהולך ומתגבר החושך בעולם, הולך
 8 ומתגבר גם בהתגלות התורה, "תורה אור"¹⁰,
 9 להאיר את העולם, ולכן, מצד גודל הירידה
 10 "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל", הי'
 11 צורך בהוספה והתגברות אור התורה, ע"י התגלות
 12 דרגא נעלית יותר בתורה, שמן שבתורה, רזין דרזין
 13 שבתורה²⁹.
 14 ה. ביאור הדברים:
 15 ידוע³⁰ ש"היונים הם בחי' חכמה דקליפה,
 16 חכמות חיצוניות, שבזמן ההוא היו פילסופים
 17 המכחישים בנבואה ("שנתפשטה אז חכמה יונית
 18 שהוא הפילסופיא ורצו להתגבר על חכמת הקבלה
 19 האלקית ויסודותי' .. להאמין בה' ובמצוותיו כי
 20 הוא למעלה מעלה מבחי' החכמה והשגה כו'"),
 21 ולכן טמאו כל השמנים של בחי' חכמה דקדושה
 22 שרצו להשכיחם תורתך כו'".

23 ויש לומר, שהתגברות חכמת יון (חכמה
 24 דקליפה) עד כדי כך שרצו "להשכיחם תורתך",
 25 היא, מצד היניקה שלהם מחכמת התורה³¹
 26 (שהשתמשו בה) באופן בלתי-רצוי:
 27 מצינו מעלה מיוחדת בלשון יון - ש"אף
 28 בספרים (תורה נביאים וכתובים) לא התירו שיכתבו
 29 (בלשון אחר חוץ מלשון הקודש) אלא יונית³²,
 30 "אמר קרא³³ יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם

(34) מגילה ט, ב ובפרש"י.
 (35) ירושלמי מגילה פ"א ה"ט.
 (36) פיהמ"ש להרמב"ם מגילה רפ"ב.
 (37) מס' סופרים פ"א ה"ז.
 (38) ובמגילת תענית בסופה: בח' בטבת נכתבה התורה יונית
 בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלשת ימים (הובא בשו"ע
 אור"ח סתק"פ).
 (39) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ד בתחלתו.
 (40) תבוא כז, ח ובפרש"י (מסוטה לב, סע"א - במשנה).
 (41) ש"לשונו יפה משל כל בני יפת", ועד ש"אין התורה
 יכולה להתרגם כל צורכה אלא יונית".
 (42) ומטעם זה הוצרכו לשנות בהתרגום כו"כ דברים*,
 משא"כ בהתרגום שנעשה ע"פ ציווי ה' לא הוצרכו לשנות מאומה
 (ראה לקו"ש שם).
 (43) חשש בלבד - ולכן, הי' מותר להם ע"פ תורה למלא
 דרישת תלמי המלך, כיון שפקו"נ דוחה חשש זה (משא"כ בענין
 של ע"ז ממש, כחטא העגל. וראה הערה הבאה).
 (44) ועפ"ז יומתק דיוק הלשון "כיום שנעשה בו העגל" (ולא
 כחטא העגל) - כיון שחטא העגל הי' רק למחזורו, אבל ביום
 שנעשה בו העגל אמר אהרן "חג זה מחר", "בטוח הי' שיבוא
 משה ויעבדו את המקום" (ראה לקו"ש שם).

(28) רמב"ם סוף (סיום וחזרת) הלכות חנוכה.
 (29) ועפ"ז יומתק שגילוי השמן (רזין דרזין) שבתורה הוא
 בחודש השלישי דחדשי החודף (דלא כמ"ת דנגלה שבתורה
 בחודש השלישי דחדשי הקיץ) - שהלילות ארוכים מהימים
 (בארץ ישראל, עיקר ותמצית כל הארצות), התגברות החושך.
 (30) תו"א פרשתנו מא, א. סהמ"צ להצ"צ מצות נר חנוכה
 פ"א (דרמ"צ עא, סע"ב ואילך). ובכ"מ.
 (31) שהרי כל החכמות שבעולם (ככל עניני העולם) שרשם
 ומקורם בחכמת התורה.
 (32) מגילה ח, ב (במשנה). רמב"ם הלי' תפילין פ"א הי"ט.
 (33) נח ט, כז.

(* להעיר מהחילוקים במספר השינויים בין הבבלי והירושלמי, מס'
 סופרים ועוד (ראה לקו"ש שם ע' 4 הערה 36). ואכ"מ.

וענין זה (שמן טהור) מודגש בלימוד נסתר 30
 דתורה - כי, בלימוד נגלה דתורה, כיון שהעסק 31
 הוא בעניני העולם שבהם דנים הלכות התורה, יכול 32
 להיות (מצד הירידה דהתגברות החושך בעולם) 33
 מצב שמכירים בעוצם הפלאת החכמה, שהיא 34
 חכמה גדולה ושכל נפלא, מבלי להכיר ולהרגיש 35
 שזוהי חכמתו של הקב"ה⁵². והעצה לזה - שלימוד 36
 נגלה דתורה יהי' ביחד עם לימוד נסתר דתורה, 37
 ידיעת אלקות ("דע את אלקי אביך"), שעי"ז נעשה 38
 גם לימוד נגלה דתורה חדור בקדושת התורה, 39
 שניכר ונרגש שזוהי חכמתו של הקב"ה. 40

ובנסתר דתורה גופא מודגש ענין זה בשמן 41
 שבתורה (יותר מביין שבתורה) - כי: 42

נוסף לכך ששמן מורה על רזין דרזין שבתורה 43
 (שלמעלה מרזין סתם, יין שבתורה) - מודגש 44
 בשמן שאינו משקה בפ"ע אלא מערבים אותו 45
 בשאר מאכלים, ומפעפע בכל דבר⁵³, ודוגמתו 46
 בשמן שבתורה, העירוב והאחדות דנסתר שבתורה 47
 (שמן, רזין דרזין שבתורה) עם נגלה דתורה (לחם 48
 ובשר), שגם לימוד נגלה דתורה נעשה חדור 49
 בקדושת התורה, חכמתו של הקב"ה (שמן טהור). 50

ועוד וג"ז עיקר - ש"שמן" הוא גם דבר המאיר, 51
 "שמן למאור"⁵⁴, שעל ידו מתגלה ומאיר ה"מאור 52
 שבתורה" (פנימיות התורה)⁵⁵, 53

ולא רק בד' אמותיו של יהודי, אלא גם מחוץ 54
 לד' אמותיו, בכל הסביבה כולה - כמודגש 55
 בהדלקת נר חנוכה (שנקבע על נס השמן) ש"מצוה 56
 להניחה על פתח ביתו מבחוץ"⁵⁶, "משמשקע החמה 57
 עד שתכלה רגל מן השוק .. עד דכליא רגלא 58
 דתרמודאי"⁵⁷ - שגם בזמן החושך, ובחוץ, בשוק 59
 שיש בו "תרמודאי", אותיות מורדת⁵⁶, מורדים 60
 בה⁵⁷, פועל האור דנר חנוכה לבטל ולכלות 61

ויש לומר, שכתוצאה מזה⁴⁵ באה גזירת היונים 1
 "להשכיחם תורתך", "תורתך" (תורת ה') דייקא - 2
 כיודע⁴⁶ ש"בענין התורה שהיא חכמה גדולה ושכל 3
 נפלא לזה הסכימו גם היונים, ולהיותם חכמים 4
 גדולים גם נתפעלו על גודל עוצם הפלאת החכמה 5
 שבדיני התורה, אבל התנגדו על זה שהיא תורת 6
 הוי', היינו, לקדושת התורה שהיא חכמתו ית', נגד 7
 זה לחמו"⁴⁷ - שניצלו התרגום של התורה ליונית 8
 לעמוד על גודל עוצם הפלאת חכמת התורה (חכמה 9
 גדולה ושכל נפלא) על מנת לסמא ח"ו את הקדושה 10
 שבחכמת התורה, שלא יהי' ניכר שהיא חכמתו של 11
 הקב"ה, כי אם, חכמה אנושית כהפילסופיא 12
 דחכמת יון, שזהו"ע "טמאו כל השמנים שבהיכל". 13

ו. ותוכן הנס דחנוכה הוא בענין שמן טהור - 14
 "מצאו .. פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו 15
 של כהן גדול ולא הי' בו להדליק אלא יום אחד"⁴⁸, 16
 נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים"⁴⁹ ("עד 17
 שכתשו זתים והוציאו שמן טהור"⁴⁹): 18

כיון שגזירת היונים היתה "להשכיחם תורתך", 19
 שרצו לסמא ח"ו את הקדושה שבחכמת התורה, 20
 הוצרך להיות הנס בהדגשת הקדושה שבחכמת 21
 התורה, שהיא תורתו (חכמתו) של הקב"ה, 22
 "תורתך" - עי"ז שמצאו שמן טהור שלא טמאוהו 23
 היונים, ויתירה מזה, ש"מצאו .. פך אחד של שמן 24
 שהי' מונח בחותמו של כהן גדול", דרגא הכי נעלית 25
 בשמן טהור שאין ביכולת היונים לגעת בו⁵⁰, 26
 "נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים", שבעה 27
 ימים נוספים על ה"יום אחד" ש"הי' בו להדליק", 28
 הכוללים כל שבעת ימי השבוע, כללות הזמן⁵¹. 29

(45) לאחר מאה שנה* - שבתקופה זו למדו חכמת התורה
 בתרגומה ליונית.

(46) ראה סה"מ תש"א ע' 59.

(47) וכן בנוגע למצוות רצו "להעבירם מחוקי רצונך" -
 "המצוות שהן ערות כמו שבת ופסח וכדומה לזה הסכימו גם
 היונים*", אבל במצוות דחוקים כמו טומאה וטהרה, פרה אדומה
 ושעטנז, לזה התנגדו" (סה"מ שם).

(48) והנס שביום זה הוא במציאת פך השמן (מאירי שבת כא,
 ב).

(49) רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג. חי' הר"ן לשבת שם. ועוד.

(50) ראה גם תו"א וסה"מ צ' להצ"צ שם.

(51) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 511 ובהערות שם.

(*) התרגום לתלמי המלך חי' בשנת ג'תקט"ו, וגזירות היונים התחילו
 בשנת ג'תרס"ז (ראה סדה"ד ג"א תקט"ד תר"כ).

(**) בתחלה, אבל לאח"ז (וכתוצאה מזה) גזרו גם על (מילה חודש
 ו)שבת (וראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ע' יט הערה 33).

(52) וכדרשת חז"ל (נדרים פא, א) על הפסוק (ירמי' ט, יא"ב)
 "על מה אבדה הארץ גוי' על עזבם את תורת", "שלא ברכו בתורה
 תחילה" (וראה ב"ח אור"ח סמ"ז).

(53) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.

(54) לשון הכתוב - תרומה כה, ו.

(55) ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז ובקה"ע שם. איכ"ר
 פתיחתא ב וביפה ענף שם.

(56) עמה"מ שער קרית ארבע ר"פ קיא (קח, א). קה"י ערך
 תרמוד.

(57) להעיר שמרידה בה' שייכת כשיש איזו ידיעה בה' (ע"ד
 לשון חז"ל (תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, יד. ועוד) "יודע את רבונו

והמגיד, ובתורת חסידות חב"ד באופן של הבנה
והשגה ע"י רבינו הזקן (ובפרט לאחר י"ט כסלו).

כלומר: בחנוכה - מודגשת בעיקר פעולת השמן
(מאור) שבתורה בלימוד נגלה תורה (שהוא עיקר
הלימוד) שנעשה חדור בהידיעה וההכרה והרגש
בקדושת התורה, שהיא חכמתו של הקב"ה,
"תורתך"; והחידוש דיי"ט כסלו (שלימות הגילוי
דשמן שבתורה שבחנוכה) - שנעשה גם הלימוד
ברזין דרזין (שמן) שבתורה בתור לימוד חשוב ועיקרי,
היינו, לא רק באופן שמעריכים השמן (רזין דרזין)
בהמזון העיקרי (נגלה), אלא שהשמן עצמו (רזין
דרזין שבתורה) הו"ע עיקרי של מזון, שבא בהבנה
והשגה בשכל האדם, "יתפרנסון מיני" 65, בדוגמת
מזון גשמי (פרנסה כפשוטה) שנעשה דם ובשר
כבשרו.

וטעם הדבר שדוקא בדורות האחרונים נתגלו
רזין דרזין (שמן) שבתורה באופן של הבנה והשגה
(מזון) - כיון שנתגבר יותר החושך בעולם, כולל
ובמיוחד ההתגברות דחכמות חיצוניות שמצד
ניקתם מחכמת התורה באופן בלתי-רצוי מתגברת
הסכנה ד"להשכיחם תורתך" 66 (כנ"ל ס"ה), ולכן
יש צורך בגילוי השמן שבתורה, ועד שנעשה דבר
המוכרח כמזון 67 (אף שבדורות שלפנ"ז לא ניתן
רשות לגלות השמן שבתורה, כמו שמן שאינו ראוי
לשתי' בפ"ע, ומזיק לאדם) 68.

ועד"ז בדורות האחרונים גופא - שכלל שהולך
ומתגבר החושך בעולם, הולך ומתגבר גילוי השמן
שבתורה באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה".

ומהדוגמאות הבולטות - בזמנו של אדנ"ע -
שכשנתיסדה חברת "מפיצי השכלה", עמד וייסד

(65) ראה תקו"ז ת"ו בסופו. לקו"ש חכ"ה ע' 212 הערה 80.
וש"נ.

(66) להעיר משה"ש תורת שלום (ע' 44 ואילך) שגם ביי"ט
כסלו בטלה הגזירה והקטרוג "להשכיחם תורתך", כמו בחנוכה,
אלא שבחנוכה היתה גזירה זו ע"י ריזנים, משא"כ בזמנו של רבינו
הזקן נתלבשה הגזירה ע"י יהודי, שיש לו גם "בבואה דבבואה",
בחי' היחידה, שלכן על ידו דוקא יכולה להיות ההתנגדות לגילוי
בחי' היחידה שבתורה.

(67) ובנוגע לענין זה - ה"ה מוכרח יותר מנגלה תורה.
(68) והטעם שגם בדורות האחרונים ה"ז "שמן" שאינו ראוי
לשתי' מצד גודל מעלתו (ולא כמו יין ומים) - כיון שגם כשנעשה
מוכרח כמזון (שנעשה דם ובשר כבשרו), ה"ז באופן שניכר ונרגש
שהוא למעלה מהאדם (ע"ד "תכלית הידיעה שלא נדעך").

1 ("כליא") המרידה בה' ("תרמודאי"), שלא ישאר
2 אפילו הרגל ("רגלא"), דרגא הכי אחרונה (כולל
3 גם דבר הגורם, וגם גרם דגרם כו', לאפשרות) של
4 מרידה בה', ויתירה מזה, שהאור דנר חנוכה פועל
5 כליון וכלות הנפש ("כליא" למעליותא) גם ב"רגלא
6 דתרמודאי", שגם הם יבואו לבחינת כלות הנפש 58,
7 מצד גודל ועוצם האור דשמן שבתורה, רזין דרזין
8 שבתורה.

9 ז. ועיקר ושליומות הגילוי דשמן (רזין דרזין)
10 שבתורה בנס השמן דחנוכה נעשה (בהיו"ט
11 שבחודש כסלו שנתגלה בדורות שלאח"י) ביי"ט
12 כסלו 59, שבו התחיל עיקר הענין ד"יפוצו מעינותיך
13 (דהבעש"ט, תורת החסידות, שמן שבתורה)
14 חוצה" 60:

15 גם לאחר שבטלה גזירת יון "להשכיחם
16 תורתך" ע"י הדגשת ה"מאור שבתורה" בנס השמן
17 דחנוכה, נמשך סדר לימוד התורה באופן שעיקר
18 הלימוד הוא בנגלה תורה, שהרי גם בזמן התנאים
19 והאמוראים (לאחרי החורבן) "כל חכמת הקבלה
20 היתה נסתרה בימיהם ונעלמה מכל תלמידי חכמים,
21 כ"א ליחידי סגולה, ואף גם זאת בהצנע לכת ולא
22 ברבים, כדאיתא בגמרא 61. . וגם רשב"י אמר
23 בזוה"ק 62 שלא ניתן רשות לגלות רק לו ולחבריו
24 לבדם", ורק בדורות האחרונים הולכת ומתגלה,
25 "כמ"ש האריז"ל 63 דדוקא בדורות אלו האחרונים
26 מותר ומצוה לגלות זאת החכמה" 64, ועד להתגלות
27 פנימיות התורה בתורת החסידות ע"י הבעש"ט

ומתכוין למרוד בו"), וי"ל שעיקרה ביי"ט, מצד ניקתם מחכמת
התורה ע"י תרגומה ליונית (כנ"ל ס"ה).

(58) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ריש ע' כו. וש"נ.

(59) להעיר מהשייכות דגאולה רבינו הזקן ביי"ט כסלו לימי
חנוכה - כידוע שרבינו הזקן חזר (מפטרבורג) לביתו
(בוויטעבסק) ביום ב' דחנוכה. ועוד ועיקר: הגאולה ממאסרו
השני - בשנת תקס"א, שאז היתה עיקר ההלשנה על תורת
החסידות, וההתנגדות היתה גדולה במאד - היתה בימי חנוכה
(בנר שלישי "היום יום" ז"ך כסלו), ובנר חמישי (ראה סה"ש
תורת שלום ע' 84) - דיש לומר, שבשניהם היו עניני גאולה גם
כפשוטם).

(60) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(61) ראה חגיגה יא, ב. יג, א. פסחים קט, רע"א. קידושין
עא, א.

(62) ח"א צו, ב. ח"ב ט, א. ח"ג קנט, א. ועוד.

(63) ראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נדפסה ג"כ
בהוספה לקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע).
ועוד.

(64) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

.. לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' 31
בלבד", ועאכו"כ בנ"י ש"יהיו חכמים גדולים 32
ויודעים דברים הסתומים וישגו דעת בוראם 33
כו"כ⁷⁵, היינו, שעיקר הלימוד יהי' ברזין דרזין 34
שבתורה⁷⁶, ולכן, ככל שהולכים ומתקרבים 35
להתגלות של משיח צדקנו, הולך ומוסיף בהגילוי 36
דשמן (רזין דרזין) שבתורה, שזוהי ה"טעימה" 37
("טועמי' חיים זכו"כ⁷⁷) מתורתו של משיח⁷⁸. 38

ויש לומר, שההתקרבות לביאת משיח צדקנו 39
היא גם הסיבה להתגברות החושך בעולם - שבגלל 40
התגברות הקדושה נעשית גם התגברות הלעו"ז 41
שמנגד לביאת משיח צדקנו, ויש צורך ללחום עם 42
המנגד, שזהו"ע "ילחם מלחמות ה'" עד 43
ש"נצח"⁷⁹. 44

וענין זה מודגש בחנוכה - שנוסף לכך שנקבע 45
על נס השמן, שקשור עם משיח⁸⁰, יש בו שמונה 46
ימים⁸¹ (ושמונה נרות⁸²), שמספר שמונה קשור עם 47
משיח, שהוא מ"שמונה נסיכי אדם"⁸³, ו"כינור .. 48
של ימות המשיח שמונה (נימין)"⁸⁴; וכן (ויתירה 49
מזה) ב"ט כסלו - שאז התחיל עיקר הענין ד"פוצו 50
מעניותך חוצה", שבזה תלוי' ביאת המשיח, 51
כדברי מלך המשיח להבעש"ט במענה על שאלתו 52
אימת אתי מר, לכשיפוצו מעניותך חוצה⁸⁵. 53

(75) רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".

(76) ועד ש"ידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית" (תניא אגה"ק סו"ס כו).

(77) ראה לקו"ש ח"כ שם ע' 173. וש"נ.

(78) ויש לומר, שענין זה מרומז בדיוק לשון הגמרא (בנוגע לנר חנוכה) "יום ראשון מדליק אחת" (ולא "אחד") - שהדלקת נר חנוכה (נס השמן) היא באופן שמדליק בחי' "אחת" שקאי על יחידה (תוד"ה עד אחת מנחות יח, א), יחידה שבתורה, שעיקרה ושלמותה בתורתו של משיח, בחי' יחידה הכללית (ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות).

(79) רמב"ם ה' מלכים ספ"א.

(80) ולהעיר שהדלקת הנרות בשמן זית הוא ע"ד מ"ש במשיח (זכרי' יד, ד) "ועמרו רגליו גו' על הר הזתים" (אזה"ת וישלח רמח, א).

(81) יותר מפסח וסוכות שהם שבעה ימים (שהרי שמע"צ הוא "רגל בפ"ע" (סוכה מח, רע"א. וש"נ)).

(82) יותר משבעת הנרות דמנורת ביהמ"ק שבה אירע נס השמן.

(83) מיכה ה, ד. סוכה נב, ב. וראה תו"א פרשתנו לג, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

(84) ערכין יג, ב.

(85) אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(*) ולהעיר שגירסת העין יעקב היא "אחד".

1 ישיבת תומכי תמימים, "ישיבה"⁶⁹ שבה לומדים
2 ב"התיישבות" "תורת הנגלית ותורת החסידות
3 תמימה"⁷⁰, ובאופן ש"החסידות יבינו כמו שמבינים
4 ענין בנגלה"⁷¹.

5 ובכל זה ניתוסף עוד יותר ע"י בנו וממלא
6 מקומו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו,
7 בהתייסדות ישיבות תומכי תמימים וסניפים שלהם
8 בכל קצוי תבל, ומוסיף והולך ביתר שאת וביתר
9 עוז עד היום הזה,

10 ועוד וג"ז עיקר - שהולך וניתוסף בההפצה
11 דתורת החסידות חוצה ממש גם ע"י התרגום דריבוי
12 ענינים בתורת החסידות בלשונות דאזה"ע, שע"ז
13 נעשה שלימות הענין דהתגלות האור דנר חנוכה
14 (נס השמן) "על פתח ביתו מבחוץ", "עד דכליא
15 רגלא דתרמודאי", ע"ז שהמעיינות דפנימיות
16 התורה שנתגלתה בתורת החסידות, שמן שבתורה,
17 באים באופן של הפצה גם בחוצה, היינו, לא רק
18 שהשמן מאיר "על פתח ביתו (וע"ז מאיר גם)
19 מבחוץ", אלא יתירה מזה, שהמעיינות (שמן)
20 עצמם באים באופן של הפצה גם ב"חוצה".

21 ת. ויש להוסיף בזה - בעומק יותר⁷²:

22 גילוי השמן שבתורה בחנוכה וב(יתר שאת
23 בדורות שלאח"ז ב)י"ט כסלו הוא (לא רק בגלל
24 הצורך וההכרח שבדבר שנעשה בעקבות התגברות
25 החושך בעולם, אלא) גם ובעיקר בגלל שהולכים
26 ומתקרבים לביאת משיח צדקנו, שנקרא "משיח"
27 ע"ש המשיחה בשמן, כמ"ש⁷³ "בשמן קדשי
28 משחיתו", ועל ידו יהי' עיקר ושלמות גילוי השמן
29 (רזין דרזין) שבתורה, שילמד "סוד טעמי' ומסתר
30 צפונותי"⁷⁴, ועד ש"באותו הזמן (בימות המשיח)

(69) נוסף על ה"יושבים" "זיצע'רס" שהיו לפני התייסדות הישיבה (וגם בדורות שלפנ"ז*) - שאין זה דומה להעילוי שנעשה בהתייסדות ה"ישיבה" (ראה גם אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ב' ע' קח).

(70) "התמים" ח"א ע' כה.

(71) שם ע' כד.

(72) כהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 282. ח"כ ע'

172. ח"ל ע' 171-2. וש"נ.

(73) תהלים פט, כא.

(74) פרש"י שה"ש א, ב.

(*) בזמנו של הצ"צ (אגרות קודש שם ע"ס קו' לקו"ד ח"ד תרפ"ו, ב), וכנראה גם בזמנם של אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הזקן, ואולי גם בזמן המגיד והבעש"ט.

בשלוה"95, כמו בהשנים שהי' יעקב עם יוסף לפני
ש"קפץ עליו רוגזו של יוסף"95 (בפרשת וישב):
המשך הפרשיות וישב-יוחי קשור עם ענין
הגאולה: "וישב יעקב", "ביקש יעקב לישב
בשלוה" - שלימות השלוה דימות המשיח, כיון
שמצדו הי' מוכן כבר להגאולה"96. "מקץ" - קץ
הימים וקץ הימין (כנ"ל ס"ט). "ויגש", הגשת
יהודה ליוסף - ענין סמיכת גאולה (יוסף) לתפלה
(יהודה)97, ועד לחיבור דיהודה ויוסף "לעץ אחד
והיו אחד ביד .. ודוד עבדי נשיא להם לעולם"98.
"ויחי יעקב" - חיים נצחיים דיעקב (כאו"א)
מישראל שנקרא ע"ש יעקב וישראל99) בעולם
התחי'.

והענין בזה - שיעקב, השלישי (בחיור"90)
שבאבות, קשור עם הגאולה השלישית וביהמ"ק
השלישי (גאולה נצחית וביהמ"ק נצחי), "כיעקב
שקראו בית"101, "נחלה בלי מצרים .. כיעקב
שכתוב בו"102 ופרצת"103, כי, יעקב ענינו תורה
[משא"כ אברהם ויצחק, שאף שלמדו תורה,
"אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי' .. יצחק

ומהתגלות תורת חסידות חב"ד ע"י רבינו הזקן
בי"ט כסלו הולך וניתוסף ביתר שאת וביתר עוז
בכל שבעת הדורות דנשיאי תורת חסידות חב"ד,
כולל ובמיוחד ע"י התייסדות ישיבת תומכי
תמימים, חיילי בית דוד שיוצאים למלחמת בית
דוד לנצח את אלה "אשר חרפו עקבות משיח"96,
ולהביא בפועל ההתגלות דדוד מלכא משיחא"97,
ובפרט בדורנו זה, שכבר נשלמו כל הענינים,
וצריכים רק "לפתוח את העיניים" ולראות ש"הנה
זה (המלך המשיח) בא"98.

*

ט. האמור לעיל קשור ושייך גם לפרשת
השבוע - פרשת מקץ:

שם הפרשה - "מקץ" - קשור עם "קץ הימים"99,
סוף הגלות ("כל לשון קץ סוף הוא"90), ו"קץ
הימין"91, התחלת הגאולה ("יש מקץ שהוא
תחלה"92).

ויש לומר, שב' הענינים ד"קץ הימים" ו"קץ
הימין", סוף הגלות והתחלת הגאולה, קשורים עם
ב' הענינים-טעמים בגילוי השמן שבתורה בדורות
האחרונים, התגברות החושך וההתקרבות לביאת
המשיח - שהתגברות החושך קשורה עם סוף
הגלות ("קץ הימים"93), וההתקרבות לביאת
המשיח קשורה עם התחלת הגאולה ("קץ הימין").
י. ויש להוסיף גם בנוגע לתוכן הפרשה, כולל
גם (ובעיקר) השייכות לפרשת וישב שלפני'
ולפרשיות ויגש ויחי שלאחרי', שהם המשך אחד
- שהרי כתוצאה ממניויו של יוסף ל"משנה למלך"
(בפרשת מקץ), ירד יעקב למצרים (בפרשת ויגש),
ועי"ז "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה",
מבחר שנותיו94, שבהם נתקיימה בקשתו "לישב

(95) פרש"י וישב לו, ב.
(96) כמודגש בפרשת וישלח - ששלח מלאכים אל עשו אחיו
להודיעו שכבר נגמרו הבירורים והגיע הזמן לילך יחדיו אל
הגאולה, כמ"ש "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו",
ועד כדי כך, שגם לאחר שהמלאכים הודיעו לו שעשו לא נתברר
עדיין כלל, לא עסק ב"עבודת הבירורים", אלא שלח מנחה
שהו"ע הקרבן*, "העלאת מ"ד להמשיך מ"ד דמקיף דתהור", כדי
שתהי' אצלו השלימות דלעמיד לבוא שהמקיפים דתהור יומשכו
ויתגלו בפנימיות בתיקון (תו"א ר"פ וישלח).

(97) זח"א רה, ב.
(98) יחזקאל לו, יט-כה - הפטורת פרשת ויגש. וראה תו"א
ויגש מד, א ואילך. וראה גם לקמן ע' 49 ואילך. סה"מ מלוקט
ח"ו ע' עז ואילך. ורש"י.

(99) ראה תניא אגה"ק ס"ז.
(100) ראה ב"ר רפעי"ו. זח"א קיט, ב. קמז, ב. שעה"פ תולדות
כו, כה.

(101) פסחים פח, א ובחדא"ג מהרש"א שם. וראה לקו"ש
חט"ו ע' 231. ורש"י.
(102) ויצא כה, יד.
(103) שבת קיח, סע"א ואילך.

(*) אב"ל, "שלא ע"ד אופן ומשפט הקרבנות שבתורה (קרבנות אחרים
אשר לא כתובים בתורה), בהיות שמעשה הקרבנות הוא מבהמות
טהורים ושחוטים דוקא .. והמנחה הזאת ששלח יעקב לעשו היו
בהמות טמאות ג"כ .. וכולן היו חיין ולא שחוטין .. ושיעורים
אחרים (עזים מאתיים וכו') - להיותם קרבנות דתהור שלמעלה
מקרבנות דתיקון (תו"א שם).

(86) תהלים פט, נב.
(87) ראה שיחת שמח"ת תרס"א - לקו"ד ח"ד תשפז, ב
ואילך. סה"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך.
(88) שה"ש ב, ח ובשה"ש עה"פ.
(89) ראה אוה"ת ריש פרשתנו. ורש"י.
(90) פרש"י ריש פרשתנו.
(91) ל' הכ' - סוף דניאל. וראה זח"א נד, סע"א. סב, ב. ל"ת
לאריז"ל עה"פ. אוה"ת שם.
(92) ראב"ע שלח יג, כה.
(93) "שזהו"ע עד שתכלה רגל מן השוק להעלות בחי' רגל
השמאלי שמתלבש בקץ דשמאלא" (אוה"ת שם).
(94) ר"פ ויחי ובבעה"ט עה"פ.

ועי' באים לשלימות נעלית יותר באין-ערוך, ע"ד 21
מ"ש¹²⁰ "מן המיצר גו' ענני במרחב", מרחב אמיתי 22
(ושלוח אמיתי) דהגאולה האמיתית והשלמה, 23
ולכן שייכת גם הגאולה ליוסף, כמ"ש (בסיום 24
וחותם פרשת ויחי) "ויאמר יוסף גו' ואלקים פקד 25
פקד אתכם", "פקד יפקד אלקים אתכם"¹²¹, 26
ומרומו גם בלשון הכתוב¹²² "ביום ההוא יוסיף 27
אדני שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'"¹²³. 28

יא. עפ"ז יש לבאר דברי יעקב לפרעה בבואו 29
מצרימה¹²⁴ - "ויאמר יעקב אל פרעה (במענה 30
לשאלת פרעה "כמה ימי שני חיך") ימי שני מגורי 31
שלושים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי 32
ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם" 33
- דלכאורה תמוה: 34

(א) כשפרעה שומע מיעקב מספר ימי שני חייו, 35
יודע בעצמו אם רב הוא או מעט, ואין צורך 36
שיעקב יודיעו זאת (משא"כ "רעים")? 37

(ב) ועיקר: דברי יעקב שמספר ימי שני חייו, 38
"מאת ושלשים שנה", הוא "מעט", הם (לא רק 39
מיותרים, אלא גם) היפך המציאות (לכאורה), 40
להיותם עשר שנים יתירות על שלימות מספר שנות 41
חיי האדם (כפי שנקבע בזמן המבול, ומאז "כבר 42
קצרו שנותם") "והיו¹²⁵ ימיו מאה ועשרים שנה". 43

1 אבינו זקן ויושב בישיבה הי'¹⁰⁴, מ"מ, עיקר ענינם
2 הי' גמ"ח (אברהם) ועבודה (יצחק¹⁰⁵), כידוע¹⁰⁶
3 שאברהם יצחק ויעקב הם כנגד ג' הקוין גמ"ח
4 עבודה ותורה], כמ"ש "ויעקב איש תם יושב
5 אהלים"¹⁰⁷, "אהלו של שם ואהלו של עבר"¹⁰⁸
6 (תושב"כ ותושבע"פ, נגלה דתורה ונסתר
7 דתורה¹⁰⁹), "ויקם עדות ביעקב ותורה שם
8 בישראל"¹¹⁰, קו האמצעי, בריח התיכון שמבריה
9 מן הקצה אל הקצה¹¹¹, למעלה ממדידה והגבלה.

10 ועיקר ושלמות המשכת ענינו של יעקב בעולם
11 נעשה ע"י יוסף בירידתו למצרים (לאחרי ש"קפץ
12 עליו רוגזו של יוסף") - כמ"ש¹¹² "אלה תולדות
13 יעקב יוסף¹¹³ בן שבע עשרה שנה וגו'", ש"ע"י זה
14 נתגלגלו וירדו למצרים"¹¹⁴ [לאחרי וע"י הקדמת
15 לימוד התורה, "כל מה שלמד (יעקב) משם ועבר
16 מסר לו"¹¹⁵, שזוהי הנתינת-כח דיעקב ליוסף על כל
17 המאורעות הקשורות עם ירידתו למצרים]¹¹⁶, שאז
18 נעשה אמיתת ושלמות הענין ד"יחי יעקב בארץ
19 מצרים"¹¹⁷, שהגילוי דתורה (יעקב) נמשך וחודר
20 (ע"י יוסף) גם במצרים¹¹⁸, מלשון מיצר¹¹⁹ (וגבול),

(104) יומא כה, ב.

(105) שהי' "עולה תמימה" (פרש"י תולדות כו, ב - מב"ר

פס"ד, ג).

(106) מגלה עמוקות אופן רנ (בספור). שם עה"ת ר"פ לך לך.

ועוד.

(107) תולדות כה, כז.

(108) פרש"י עה"פ (מב"ר פס"ג, יו"ד).

(109) אוה"ת תולדות קמה, רע"ב.

(110) תהלים עח, ה.

(111) ראה תניא ספי"ג. שם אגה"ק ס"ו. ובכ"מ.

(112) וישב לו, ב.

(113) ובלשון החסידות - שעי' יוסף נעשית ההמשכה
מאצילות (דרגתו של יעקב) לבי"ע (ראה לקו"ש חכ"ה ס"ע 196
ואילך. ושו"נ).

(114) פרש"י עה"פ.

(115) פרש"י שם, ג.

(116) ועפ"ז יש לבאר ההמשך ד"בן זקונים הוא לו (בר חכים
.. כל מה שלמד משם ועבר מסר לו) ועשה לו כתונת פסים" -
שלמוד התורה הוא "כתונת" (לבוש) להגן עליו* במשך הזמן
שנתגלגל ב"פסים", "על שם צרותיו שנמכר לפוטיפר ולסוחרים
ולישמעאלים ולמדינים" (פרש"י שם - מב"ר פפ"ד, ח), ר"ת
פסים.

(117) ע"י ההקדמה ש"את יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות
לפניו גשנה" (ויגש מו, כח), "להתקין לו בית תלמוד שתהא שם
תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה", שעי"ז נעשה גם במצרים
יחי", ועד למבחר שנותיו (ראה "היום יום" ח"י טבת. וראה
בארוכה לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך. ושו"נ).

(118) וחידוש מיוחד בזה - כיון שמצרים היתה מפורסמת
בחכמת האומות, "חכמת מצרים" (מ"א ה, יו"ד ובמפרשים. זח"א

קכה, סע"א), הלעו"ז דחכמת התורה (ע"ד האמור לעיל (ס"ה)
בנוגע לחכמת יו"ן).

(119) תו"א וארא נז, ג. יתרו עא, ג. ובכ"מ.

(120) תהלים קיח, ה.

(121) להעיר מפרש"י (שמות ג, יח) "סימן זה מסור בידם
מיעקב ומיוסף שבלשון זה נגאלים, יעקב אמר ואלקים פקד יפקד
אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלקים אתכם", אף שב'
הפסוקים נאמרו ע"י יוסף, כי, "יוסף אמר פעמיים פקד יפקוד
להגיד שהיתה מסורת בידו מאביו" (רמב"ן שם).

ועפ"ז יומתק דיוק לשון רש"י "יעקב אמר ואלקים פקד יפקד
אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלקים אתכם" - כי, האמירה
לחם היתה ע"י יוסף, אבל יעקב אמר (לא להם, אלא) ליוסף לבדו.
(122) ישעי' יא, יא-יב.

(123) גם אלה שהיו במעמד ומצב ד"אחר", כמ"ש (ויצא ל,
כד) "יוסף ה' לי בן אחר", שגם מ"אחר" נעשה "בן" (אוה"ת
עה"פ).

(124) בפרשת ויגש (מו, ט) - שהתחלת קריאתה במנחת שבת
פרשת מקץ.

(125) בראשית ו, ג.

(* ועפ"ז יומתק הדיוק "ועשה לו כתונת פסים" - שנעשה פעולה
מיוחדת כדי להגן עליו).

בימים¹³¹, שפירושו ימים מלאים ושלמים¹³²),
מפני החסרון בטובה (שאינם מלאים בטובה),
ויתירה מזה, ש"רעים היו", וענין זה נשלם ב"ריחי
יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", "כאלו כל
ימיו בטובה¹³³ (ויש לומר, שעל ידם השיג גם
שנות חיי אבותיו, שבקמ"ז שנותיו הגיע לתכלית
השלימות¹³⁴, כולל גם השלימות דק"פ שנה¹³⁵).
וההסברה בזה [הסיבה שבק"ל שנות יעקב לא
הי' הענין ד"בא בימים" כמו באברהם] בפנימיות
הענינים - שכיון שענינו של יעקב הו"ע הגאולה,
ומשנולד יוסף¹³⁶ הי' מוכן לחזור מבית לבן לארץ
מגורי אביו, לישוב בשלוה, הרי, כל זמן שעדיין לא
באה הגאולה בפועל ("קפץ עליו רוגזו של יוסף"),
נחשבו אצלו ימי שנות חיי "מעט", ימים חסרים,
כיון שחסר בהם העיקר (הגאולה)¹³⁷.
וענין זה הודיע יעקב לפרעה - שלא יטעה
לחשוב שיעקב ובניו יסתפקו בכך שיושיבום
"בארץ מצרים במיטב הארץ"¹³⁸ ויתנו להם "את
חלב הארץ"¹³⁹, כיון שהעיקר אצלם הו"ע הגאולה,
ובמילא, גם ישיבתם במצרים משך זמן אינה אלא
לצורך שלימות הגאולה, כיון שע"י הבירור
דמצרים (ע"ז ש"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע
עשרה שנה") תהי' הגאולה ("אעלך גם עלה"¹⁴⁰)
באופן נעלה יותר, בתכלית השלימות, ואז יהי'

1 שאלה זו מתחזקת יותר ע"פ המבואר
2 במפרשים¹²⁶ שפרעה שאל את יעקב "כמה ימי שני
3 חיך", מפני ש"זרקה בו שיבה והי' נראה זקן מאד
4 ופרעה תמה על זקנותו כי אין רוב אנשי זמנו
5 מאריכים ימים כל כך שכבר קצרו שנותם", ועפ"ז
6 תמוה עוד יותר שיעקב משיבו שימי שני חייו, מאה
7 ושלשים שנה, הם מעט, היפך המציאות (הידועה
8 לפרעה) שאין מאריכים ימים כל כך, שבגללה תמה
9 פרעה על זקנותו של יעקב ושאלו "כמה ימי שני
10 חיך"!

11 לכאורה יש לומר, ש"מעט" הוא ביחס לשנות
12 חיי אבותיו, כמ"ש לאח"ז "ולא השיגו את ימי שני
13 חיי אבותי", שחיו (קע"ה¹²⁷ ו)ק"פ שנים¹²⁸.
14 כלומר, כשפרעה תמה על אריכות ימיו של יעקב,
15 השיב לו יעקב שאריכות ימיו עד עתה (ק"ל שנה)
16 חשיב "מעט" לגבי מספר השנים שנשאר לו לחיות,
17 כשנות חיי אבותיו, ק"פ שנה (והזקנה שקפצה
18 עליו היא מפני היותם "רעים" בגלל הצרות שעברו
19 עליו)¹²⁹. אבל, מפירוש רש"י "ולא השיגו בטובה"
20 (שמתייחס ל"רעים" ולא ל"מעט"¹³⁰), משמע,
21 שק"ל שנותיו עצמם (לא רק ביחס לק"פ שנות
22 אבותיו) הם "מעט".

23 ויש לומר הביאור בזה - ש"ימי שני מגורי ..
24 מעט" (אף שהם "שלשים ומאת שנה") הוא
25 באיכות, כלומר, אף שבכמות רבים הם, מועטים הם
26 באיכות, להיותם ימים חסרים (היפך ד"בא

(131) חיי-שנה כד, א.

(132) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רפט. לקו"ש חלק לה ע' 91.

(133) תדבאר פ"ה.

(134) כהשלימות דחיי שרה, "מאה שנה ועשרים שנה ושבע
שנים", כתר (מאה שנה), מוחין (חכמה ובינה, עשרים שנה)
ומדות (שבע שנים), ויתירה מזה, שהמוחין (ע"י התורה) היא (לא
רק באופן של עשרים שנה, אלא) בהשלימות דארבעים שנה
(קמ"ז), שמספר ארבעים מורה על השלימות דד' מוחין (חכמה
ובינה, ודעת שנחלק לחו"ג*) כפי שכ"א מהם כלול מעשר,
תכלית השלימות דהמוחין (וראה הערה 141).

(135) ע"ד שמצינו בנוגע לרבי בון (ירושלמי ברכות פ"ב
ה"ח) ורבי אלעזר בן עזרי' (ברכות יב, סע"ב, כה, רע"א).

(136) ראה פרש"י ויצא ל, כה.

(137) ואף שיעקב מצדו הי' מוכן להגאולה, הרי, הענין ד"בא
בימים" קשור עם שלימות העבודה דבירור וויכוח העולם, שהוא
בגדר הזמן, "ימים".

(138) ויגש מז, יא.

(139) שם מה, יח.

(140) שבה נכללת גם העלי' דהגאולה האמיתית והשלימה
(תו"א ר"פ שמות).

(*) שיש בו מבחי' פנימיות הכתר ממש שלמעלה מגדר התחלקות
קוין ומשור"ז כולל בחי' הקוין דחור"ג (סה"מ עת"ר ע' קכג).

(126) רמב"ן, רשב"ם, דעת זקנים מבעלי התוס', ספורנו
(עפ"י). ועוד.

(127) כיון ש"קיצר הקב"ה ה' שנים משנותיו" (שהי' צריך
לחיות ק"פ שנה, כמו יצחק) כדי "שלא יראה את עשו בן בנו
יוצא לתרבות רעה ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה"
(פרש"י תולדות כה, ל).

(128) ובפרט ע"פ המבואר במדרו"ל (מדרש - הובא בדעת
זקנים שם) שבגלל שאמר "מעט ורעים גוי" נחסרו לו ג' שנה
משנותיו (שהי' ראוי לחיות ק"פ שנה).

(129) רמב"ן ודעת זקנים שם.

(130) ויש לומר, שהכרחו של רש"י לפרש כן (בפשוטו של
מקרא), כיון** שאצל פרעה לא יתקבל שכיון שאבותיו חיו ק"פ
שנה בטוח הוא שיחי' ק"פ שנה, עד כדי כך, שחושב המספר
דק"ל שנה (אריכות ימים מופלגה) ל"מעט".

(*) כמנין התיבות מ"ויאמר פרעה" עד "בימי מגוריהם" (וראה תורה
שלמה עה"פ).

(**) ולא מפני ש"אולי ישיגו ויחי' יותר מהם" (כקושיית הרמב"ן),
כי, כוונתו שלא יתמה על אריכות ימיו "כי מעט הם כנגד שנות
אבותיו שחיו יותר" (כתירוץ הרמב"ן).

- 23 ומהם: 1 "ויחי יעקב" לא רק קמ"ז שנה¹⁴¹, ולא רק ק"פ שנה, אלא חיים נצחיים. 2
- 24 חזיון האמונה התשוקה והצפי' לביאת המשיח, 3 *
- 25 עד כדי כך, שנרגש אצלו שכל זמן שמשיח צדקנו 4 יב. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל: 5
- 26 עדיין לא בא בפועל ובגלוי, ימיו חסרים, כדברי 6 כיון שנוסף לכך שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות, סוף הגלות, ודור הראשון של הגאולה, 7
- 27 יעקב¹⁵⁰ שאפילו מאה ושלושים שנה הם "מעט", 8 התחלת הגאולה, נמצאים אנו בימי סגולה השייכים להגאולה, 9
- 28 כיון שעדיין לא באה הגאולה בפועל (כנ"ל סי"א). 10 - הן מצד פרשת השבוע, פרשת "מקץ", קץ הימים" ו"קץ הימין" (כנ"ל ס"ט), והן מצד ימי חנוכה שנקבעו על נס השמן, שהו"ע "בשמן קדשי משחתיו" (כנ"ל ס"ח), ובפרט בשבת חנוכה 11
- 29 ועוד ועיקר: להוסיף בלימוד והפצת פנימיות התורה (ותורה בכלל - ענינו של יעקב¹⁵⁰), שמן (רזין דרזין) שבתורה, באופן שמאיר "על פתח ביתו מבחוץ", "יפוצו מעינותיך חוצה", "עד דכליא רגלא דתרמודאי". 12
- 30 וכפשוט - ההוספה במבצע חנוכה כפשוטו, 13 חולל גם עריכת התוועדויות של שמחה, כדעת הרמב"ם שימי חנוכה הם "ימי שמחה והלל"¹⁵¹, 14 (ששבת¹⁴² קשור עם גאולה¹⁴³), ובקביעות שנה 15 1444 שהוא לאחר נר חמשי¹⁴⁵, יום גאולת רבינו הזקן ממאסרו השני¹⁴⁶, ובראש חודש, שמורה על 16 החידוש דישראל ש("דומין ללבנה" ו"מונין ללבנה"¹⁴⁷ ו) "הם עתידים להתחדש כמותה"¹⁴⁸ 17 בהגאולה האמיתית והשלימה - 19
- 31 יג. ובכל זה - כההוראה המיוחדת מקביעות שנה זו ששבת חנוכה חל (בר"ח, ור"ח הוא ב' ימים, שאז חל שבת חנוכה) ביום א' דר"ח: 20 יש להוסיף מיום ליום (כהוראת ימי חנוכה¹⁴⁹ 21 ש"מכאן ואילך מוסיף והולך"⁶) בהענינים המביאים את הגאולה בפועל ובגלוי. 22
- 32 141) וע"פ האמור לעיל (הערה 134) שארבעים (מ') מורה על שלימות המוחין (יותר מעשרים), תומתק השייכות דקמ"ז שנות חיי יעקב (יותר מקמ"ז דשרה) להגאולה, כיון שבהגאולה "יהיו כל ישראל חכמים גדולים .. וישגו (בינה) דעת בוראם", תכלית השלימות דמוחין (וראה גם ד"ה אל תצר את מואב במאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו). 142) ובפרט לאחר חצות, זמן דסעודה שלישית, ששייכת במיוחד ליעקב (זח"ב פח, ב), השלישי שבאבות, שקשור עם הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי (כנ"ל ס"י). 143) כמודגש בשירו של יום - "מזמור שיר ליום השבת", "מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה). 144) נוסף על מעלת כללות השנה - ה' תהא שנת נפלאות בה, בכל מכל כל (וראה לקמן הערה 155). 145) בערב שבת - "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" (ע"ז ג, סע"א). 146) בשנת תקס"א (כנ"ל הערה 59). - ולהעיר ששנה זו היא לאחר מלאות "קץ" שנה (תקס"א-תשנ"ב), "מקץ". 147) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד. 148) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א). 149) ובאופן של פעולה נמשכת גם לאחר ימי חנוכה - שהרי "מעלין בקודש (ועאכו"כ ש) אין מורידין" (שבת כא, ב).
- 33 150) שבשמו דוקא (ולא ע"ש אברהם ויצחק) נקרא כאו"א מישאל. 151) כנ"ל הערה 5. 152) ביום ראשון, ז' דחנוכה, בסמיכות לתפלת מנחה והדלקת נר ח' דחנוכה (החל מלפני מנחה, ובעיקר לאחר מנחה) - נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאו"א מהאנשים והנשים והטף שיחיו, מטבע של דולר (דמי חנוכה) ושטר של דולר (לצדקה). ולמחרתו ("זאת חנוכה", לאחר מנחה ומעריב) נתן עוה"פ כנ"ל לכל הנאספים שיחיו (המו"ז). 153) שו"ע או"ח סתרע"א ס"ה. 154) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ. 155) ובהדגשה יתירה בשנה זו - ה' תהא שנת נפלאות בכל מכל כל. - ולהעיר מהשייכות המיוחדת למנחת שבת, "נחלת יעקב אביך", שנאמר בו (לא "בכלל" או "מכלל", אלא) "כל" (ב"ב טז, סע"ב ואילך).

17 ל"נער ישראל ואוהבהו"161 בהענין הכי נחוץ
18 ומוכרח - להביא את הגאולה האמיתית והשלימה
19 ע"י דוד מלכא משיחא (ש"בשמך קדשי משחתיו")
20 בפועל ממש, ועל ידו תהי' חנוכה ביהמ"ק השלישי
21 (ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים"162)
22 בפועל ממש.
23 והעיקר - בסמיכות זמן ממש, עוד לפני תפלת
24 מנחה והקריאה בתורה בפרשת ויגש, שתוכנה
25 סמיכת גאולה לתפלה, באופן שהגאולה באה עוד
26 לפני התפלה (ועאכו"כ לאחר התפלות על הגאולה
27 גם ביום הש"ק זה), תיכף ומיד ממש, "לא עיכבן
28 כהרף עין"163.
29 וכיון שהגאולה תבוא תיכף ומיד, ביום ראשון
30 דר"ח טבת, יהי' העשירי בחודש יום טוב, כפס"ד
31 הרמב"ם בסיום וחותם הלכות תעניות164 "כל
32 הצומות האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא
33 עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי
34 ששון ושמחה, שנאמר165 כה אמר ה' צבאות גו'
35 צום העשירי יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה
36 ולמועדים טובים".

161 הושע יא, א.

162 פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

163 מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.

164 שיעור היומי דא' טבת.

165 זכר' ח, יט.

1 ההוראה ד"מוסיף והולך" - שההוספה היא
2 באינ-ערוך לגמרי156, ועד באופן של חידוש ממש,
3 בדוגמת החידוש דרגע המולד (ראש חודש, מלשון
4 חידוש157).
5 וחידוש גדול יותר כשר"ח הוא ב' ימים, שאז
6 חל יום א' דר"ח בשבת, ובמילא שייך גם יום השני
7 דר"ח158 לשבת159, כיון שבהפטר דיום השבת
8 מזכירים גם את היום השני של ר"ח ע"י הוספת
9 פסוק ראשון ואחרון ד"מחר חודש"160 (משא"כ
10 כשיום א' דר"ח חל ביום ששי, ויום ב' דר"ח חל
11 בשבת) - שכל עניני חנוכה (המודגשים בשבת
12 חנוכה) הם באופן של חידוש כפול, חידוש ע"ג
13 חידוש.
14 יד. ויה"ר שעוד לפני ההוספה בעניני חנוכה
15 במעשה בפועל יתן הקב"ה "מעוה חנוכה" (ולא רק
16 באופן של מתנה, אלא גם באופן של תשלום חוב)

156 "מוסיף והולך" - הוספה באופן של הליכה, שהליכה
אמיתית היא באופן שבאינ-ערוך למקומו (מעמדו ומצבו) הקודם
(ראה סה"מ תר"ס ע' קז ואילך. ועוד).
157 ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח
ולהרד"ק ע' חדש.
158 עיקרו של ר"ח - שבו מתחיל מנין ימי החודש.
159 נוסף על מעלתו מצד עצמו - "יום אחד", ש"הקב"ה
יחיד בעולמו" (בראשית א, ה ובפרש"י - מב"ר פ"ג, ח).
160 ראה בארוכה לקו"ש חל"ה ע' 187 ואילך.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

16 רבא בר רב שילא אמר, אתיא מפרה אדומה, דאמר רחמנא בדיני
17 פרה אדומה (במדבר יט ג, ה) 'ושחט' 'ושחט', ודורשים מסמיכות
18 הפסוקים, מה שחיטתה כשהיא שלמה, שהרי כששוחט את הבהמה
19 עדיין היא שלימה, אף שריפתה כשהיא שלמה ולא חתוכה. ויש
20 לשאול, מאחר שאין לחתוכה ואי אפשר לבדוק אם היא טריפה,
21 ולחוש דילמא טריפה היא, אלא לאו בהכרח צריך לומר שהטעם
22 משום דאמרין זיל בתי דובא. וכי תימא - ואם תאמר מאי נפקא
23 מינה אם הבהמה טריפה, והרי אינה קרבן. אין לומר כן, שהרי
24 חטאת קריית רחמנא - התורה קוראת לפרה אדומה 'חטאת', וכמו
25 שנאמר (שם יט ט) 'למי נדה חטאת הוא', לומר שדינה כקרבן חטאת.
26 רב אחא בר יעקב אמר, אתיא משעיר המשתלח, דרחמנא אמר לגבי
27 שעירי יום הכפורים (ויקרא טו א) 'ולקח את שני השעירים', ודרשו
28 מכאן שיהיו שניהם שוים לכל דבריהם, שיהיו במראה אחד ובאותו
29 גובה ושיהיו שוים באותם דמים. ויש לשאול, ולחוש

1 ערופה (דברים כא ו) 'הערופה', ודורשים כשהיא שלמה תיהיו -
2 שתישאר לעולם כמו שנערפה, ואף לאחר שנערפה אין לחתוכה,
3 ואם כן יש לשאול, ולחוש דילמא טריפה היא, מאחר שאי אפשר
4 לבדוקה, אלא לאו בהכרח צריך לומר שאין חוששים כן משום
5 דאמרין זיל בתי דובא.
6 וכי תימא מאי נפקא מינה - ואם תאמר לדחות ראייה זו, שאכן אין
7 הולכים אחרי רוב ויש לחשוש שמא היא טריפה, אלא שמכל
8 מקום מה בכך שהיא טריפה, הרי אין העגלה 'קרבן' שתהיה
9 פסולה כשהיא טריפה, אין לומר כן, דהא אמרי דבי רבי ינאי -
10 שהרי אמרו התלמידים הלומדים בבית רבי ינאי, שעגלה ערופה
11 'בפרה' בתיב קה - נאמר בה לשון כפרה, וכמו שנאמר (דברים כא ח)
12 'כפר לעמך ישראל', ומשמע שדינה כקדשים, וכשם שבהמת
13 קדשים פסולה כשהיא טריפה, כן העגלה פסולה. ובהכרח שטעם
14 הכשר העגלה הוא משום שהולכים אחר רוב הבהמות שאין
15 טריפות.

לקוטי שיחות פרשת מקץ כרך טו

א.

פירוש רש"י על המילה "נכמרו"

1 מן הפסוק "וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו"¹
 2 מצטט רש"י, ב"דיבור המתחיל" השני את המילה
 3 "נכמרו"² ומפרש: "נתחממו, ובלשון משנה"³ על
 4 הכומר של זיתים, ובלשון ארמי משום מכמר בישראל,⁴
 5 ובמקרא⁵ עורנו כתנור נכמרו, נתחממו ונקמטו קמטים
 6 קמטים, מפני זלעפות רעב, כן דרך כל עור כשמחממין
 7 אותו נקמט ונתכווץ".

8 מובן מדוע צריך רש"י להביא בכלל הוכחה
 9 לפירושו, שמשמעות המילה "נכמרו" היא "נתחממו":
 10 כיון שה"בן החמש למקרא" נתקל כאן לראשונה
 11 בתורה⁶ במילה "נכמרו", יש צורך להסביר את הפירוש
 12 באמצעות הוכחה.
 13 אך יש להבין:

14 (א) מדוע נזקק רש"י לשלוש הוכחות? שהרי, כמובן
 15 בפשטות, כפי שהוסבר פעמים רבות – מובאות מספר
 16 הוכחות כאשר כל אחת מהן כשלעצמה אינה מספקת
 17 ואחרות מסייעות בכך – א"כ במה אין כל אחת
 18 מההוכחות בנפרד מספקת בעניינו?

(ב) טדר ההוכחות בפירוש רש"י אינו מובן כלל –
 19 תחילה הוא אומר "בלשון משנה", לאחר מכן "בלשון
 20 ארמי", ורק לאחר מכן הוא אומר "ובמקרא": לכאורה,
 21 היתה צריכה ההוכחה הראשונה להיות מהמקרא,
 22 ובמיוחד כאשר להוכחה מה"מקרא" יש מעלה נוספת,
 23 ששם מופיע בדיוק אותו ביטוי המופיע בפסוקנו –
 24 "נכמרו", לאחר מכן, אם הכרחי, היה צריך להביא את
 25 ההוכחה מ"לשון משנה", ורק לאחר מכן – מן הגמרא
 26 "לשון ארמי".

(ג) מדוע מביא רש"י את ההוכחה "בלשון משנה"
 28 מ"כומר של זיתים", במסכת בבא מציעא, ולא מ"כומר
 29 של ענבים"⁷, המוזכר לפני כן⁸ בגמרא – במסכת
 30 יבמות?⁹

(ד) גם "בלשון ארמי" עצמה, צריך היה רש"י,
 32 לכאורה, לציין במקום את הביטוי "מכמר בישראל"
 33 שבמסכת פסחים, את הביטוי "בושלי כמרא" המופיע
 34 לפני כן, במסכת ברכות¹⁰.

(ה) יותר מזה, צריך להבין מדוע מביא רש"י בלשון
 36 "מקרא" פסוק מ"איכה", כאשר המילה "נכמרו"
 37 מופיעה כבר ב"מלכים"¹¹ וב"הושע"¹² – אשר לא זו

ובמפרשים שם. וראה הר"מ שטראשון (לב"ב ו, א) שהביא כ"מ שרש"י
 קורא לברייתא (תוספתא) "ל' משנה". (ב) ועיקר: הפי' בב"מ הוא (רבי
 חייא תני) שכן צ"ל בהמשנה שם.

ו"ל שלכן כותב רש"י גם תיבת "על (הכומר)" כי כוונתו לומר שכן
 הוא במשנה במקום "על המעטן",
 משא"כ ביבמות שהוא מימרא בגמ',

– אבל הא גופא צ"ע, דלמה מדייק להביא מ"לשון משנה" דוקא.
 ולהעיר מהגירסא בדפוס שני דרש"י: "ובלשון תלמוד כו" (במקום "בל'
 משנה").

(8) גם ברפ"ד דמעשרות אי' "המכמר באדמה" שפי' שמטמין פירות
 כדי שיתבשלו. אבל רוב הגי' במשניות שלפנינו (וכ"ה בפיה"מ
 להרמב"ם, ר"ש, רע"ב, ועוד) ה"מכמן" – "ין" במקום "ר", והמדובר גם
 בשאר פירות (פיה"מ רע"ב שם, אבל בר"ש שם: זיתים) שבהם אין נוגע
 ענין החימום. ראה מלאכת שלמה. ולהגי' "המכמר" ראה לקמן הערה
 45.

(9) צו, א. ויוקשה ביותר – כי באיכה שם, מביא רש"י מ"כומר של
 ענבים", ולא מב"מ.

וצע"ק ברש"י שם שכותב "על (הכומר של ענבים)" שאינו ביבמות
 אלא בב"מ. וראה לקמן הערה 48.

(10) מ, ב.

(11) מ"א ג, כו.

(12) יא, ח.

(1) פרשתנו מג, ל.

(2) בדפוס שני דרש"י וברש"י כת"י אינו מעתיק תיבת "נכמרו" עזה"פ
 מהכ', אלא בא בהמשך לפרש"י לפניו "מיד נכמרו רחמיו (כלומר)
 נתחממו". וראה לקמן הערה 36.

(3) ב"מ עד, א. [ובדפוס א' וברש"י כת"י "ובלשון משנה יש". וברש"י
 כת"י פי' "כומר של זיתים" גם ב"בלע"ז]. ומה שכתב "ובלשון משנה"
 אף שהוא בגמ' שם – ראה לקמן הערה 7.

(4) פסחים נח, סע"א. בגמ' ליתא תיבת "משום", וכן ליתא בכמה
 דפוסים דרש"י (כולל דפוס ראשון). וראה לקמן הערה 43.

(5) איכה ה, יוד.

(6) אף שנמצא בפרש"י לפני זה: וישלח (לג, ד) במאמר רשב"י
 "שנכמרו רחמיו", אבל גם שם צריך רש"י לפרשו (שלכן משנה מל' רשב"י
 וכותב) בתחילת ד"ה "נתגלגלו".

עפ"ז (א) יומתק יותר הביאור (בפנים ס"ה) דההקדמה בפרש"י הטעם
 למה נכמרו רחמי יוסף ורק אח"כ פי' תיבת "נכמרו" – כי לולא ההקדמה
 פי' נכמרו הוא (כבפרש"י וישלח) "נתגלגלו". (ב) ההבדל דביוסף אא"פ
 לפרש "נתגלגלו", שהרי אפילו עשו נתגלגלו רחמיו ויכף כשראהו
 משתחוהו. (ג) שאין רש"י שולל פי' הת"א (בתיבת נכמרו) "אתגוללו"
 (ע"ד לעיל מג, יח. לקמן מד, ז. ובכ"מ), אלא שכאן – פי' "נתחממו".

(7) בפשוטו י"ל שרש"י מביא מ"לשון משנה" והוה רק בב"מ, כי: (א)
 שם נאמר "תני רבי חייא" שהוא ברייתא, וגם ברייתא נכתבה "בלשון
 משנה (משא"כ גמ'). [וראה רפ"ו דאבות "שנו חכמים בלשון המשנה"

הוא, יש לך בנים, אמר לו יש לי עשרה, אמר לו ומה
 שמם, אמר לו בלע ובכר... אמר לו מה טיבן של שמות
 הללו, אמר לו כולם על־שם אחי והצרות אשר
 מצאוהו. בלע שנבלע בין האומות, בכר שהיה בכור
 לאמי (וכך ממשיך רש"י לפרש את המשמעות של כל
 עשרת השמות, בהוסיפו בסוף את המקור לפירושו
 "כדאיתא במסכת סוטה"¹⁷, ומסיים) מיד נכמרו
 רחמיו".

ומיד קשה להבין: מדוע מקדים רש"י ב"דיבור"
 הראשון לפרט בהרחבה את הגורם ל"נכמרו", לפני
 שהוא מסביר ב"דיבור" השני את עצם משמעות המילה
 "נכמרו"?

בפשטות צריך הסדר להיות להיפך: ראשית, נחוץ
 לדעת מה ארע – מודי משמעות המילה "נכמרו", ורק
 לאחר מכן מתאים להבהיר את הגורם לכך.

כמורכב קשה: (א) מהו הקושי בפירושו של הפסוק
 על־פי פשוטו של מקרא, שמשום כך מביא רש"י את
 דברי חז"ל בהרחבה? לכאורה, הכל פשוט: כאשר ראה
 יוסף לאחר תקופה של שנים רבות את בנימין, בהיותו
 אחיו היחיד "מאמו", אשר לא היה לו קשר למכירתו
 וכדומה, הרי "נכמרו רחמיו".

(ב) אף אם נאמר, שרש"י מוכרח להסביר שיחד עם
 זאת התנהל דו־שיח בין יוסף לבנימין, כפי שמספרים
 חז"ל – די היה לצטט את תחילת הסיפור בלבד,
 "שאלו יש לך אח וכו'", ולציין¹⁸ את המקור¹⁹ –
 "כדאיתא במסכת סוטה"²⁰ – ששם ניתן למצוא את כל
 הפרטים²¹. מה מוסיפה כל ההרחבה, ובמיוחד ביאור
 כל השמות, להבנת הפשט של הפסוק²²?

1 בלבד שהם קודמים בסדר הספרים בתנ"ך¹³, אלא הם
 2 אף מתאימים יותר להוות הוכחה, עקב משמעותם של
 3 הביטויים, הדומים למשמעות הביטוי בפסוקנו: הן
 4 הביטוי "נכמרו רחמיה" במלכים והן "נכמרו נחומי"
 5 בהושע מופיעים בקשר לרגש שבלב, בדיוק כמו
 6 הביטוי "נכמרו רחמיו" שבפרשתנו. ואילו הביטוי
 7 "עורנו כתנור נכמרו" שב"איכה" מופיע בקשר לעור,
 8 וזהו דבר שונה לחלוטין.

9 (ו) בהביאו את ההוכחה "עורנו כתנור נכמרו"
 10 מצטט רש"י את המשך הפסוק: "מפני זלעפות רעב".
 11 ולכאורה, אין זה קשור לענין, ומיותר לציין זאת
 12 בהוכחה¹⁴. כפי שאכן רואים בהוכחות האחרות,
 13 מלשון "משנה" ו"ארמי", שרש"י אינו מצטט¹⁵ את
 14 המשך הענין.

15 (ז) יותר מזה קשה להבין את הסברו של רש"י
 16 בסיכום הפירוש "כן דרך כל עור כשמחחממין אותו
 17 נקמט ונתכווץ" – מהו הקשר של דברים אלו
 18 לעניננו¹⁶?

19 (ח) בכל מקרה, היה צורך לכתוב מילים אלו "כן...
 20 ונתכווץ" מיד לאחר "קמטים", ולא להפסיק באמצע
 21 הסברו של רש"י על ידי המשך הפסוק "מפני זלעפות
 22 רעב"?

ב.

**פירוש רש"י על "כי נכמרו רחמיו", והשאלות
 על כך**

23 כדי להבין כל זאת יש להסביר את פירוש רש"י
 24 ב"דיבור המתחיל" הקודם, "כי נכמרו רחמיו": "שאלו
 25 יש לך אח מאם, אמר לו אח היה לי ואני יודע היכן

(13) ראה ב"ב (יד, ב) סדרן של נביאים כו' סידרן של כתובים כו'.

(14) וכמו בראב"ע כאן שמביא רק התחלת הכתוב.

(15) אבל ראה לעיל הערה 7 ולקמן הערה 43.

(16) לכאור' ה' אפ"ל שמסיום רש"י מבוארת השייכות ד"נכמרו – נתחממו" להמשך "ויבקש לבכות", שעי"ז שנתחמם "נקמט" ונתכווץ הלב ומביא לבכי' נוראה ערוך השלם שכ' דיפה פי' רש"י בפרשתנו "נכמרו נתחממו ונקמטו קמטים קמטים" והביא ראי' מן כומר של זתים ומכמר בשרא (ועפ"ז מקשה אבל בב"מ ובפסחים כו' פרש"י הוחמם חימום כו').

אבל דוחק גדול הוא, שהרי מפורש ברש"י "כן דרך כל עור" (ולא הרגש הלב).

ופשוט שרש"י בדבריו כאן העיקר הוא: נכמרו – נתחממו (ותו לא). ואם ה' כוונתו בכתבו "כן דרך כו'" לבאר הכ' בפרשתנו – לא ה' מביאו בביאור קרא דאיכה (שהמדיבר בעוד) ובסיום פירושו, אלא ה' כתבו בהתחלת פי'.

(17) לו, ב (בשינויים).

(18) עד"ז הוא בדפוס ראשון דרש"י שלאחר התיבות "הצרות

שמצאוהו" מסיים "כדאיתא בסוטה", ומשמיט הפירוש של השמות. וברש"י כת"י מובא הפי' של ב' שמות הראשונים ומסיים "וכו' כדאיתא במס' סוטה".

(19) ראה לקמן הערה 22.

(20) וע"ד פירש"י בסוף פי' חוקת שמביא רק התחלת הגמ' "עקר טורא בר תלתא פרסי וכו' ומציין (לפנ"ז) ל"פרק הוראה (בברכות)".

(21) או שרש"י יכול להביאו ברגש (מו, כא) כשהכתוב מפרט שמות בני בנימין.

(22) גם צלה"ב: למה מביא רש"י ומדייק כדאיתא במס' סוטה, שמדובר כמ"פ דאם רש"י מציין ומפרט מקור וספר מסויים כוונתו להדרש כמו"ש במקום שהוא דוקא ולשלול מדו"ל במק"א – ובנדו"ד דרש השמות נמצא בכ"מ בדו"ל: תיב"ע ורגש שם. תנחומא שם ד' (ותנחומא באבער שם). ב"ר שם (פצ"ד, ח). יל"ש פרשתנו רמז קנ. ויתירה מזו: במס' סוטה הובא רק דרש השמות, ואילו במדרשים הנ"ל הובא דרש השמות בהמשך להמאורע דכאן והשקו"ט בין בנימין ויוסף, כפירוש"י (אף כי בשינויים).

ולפיכך אכן אין מוצאים בפרשה כולה ביטוי
להתרגשות יוסף, ובמיוחד בכי וכדומה²⁶, למרות
שבמשך שיחתו עם אחיו הוא ראה ושמע דברים רבים
אשר בוודאי הביאו אותו לידי התרגשות²⁷ – צערו של
אביו וכדומה, אלא שלא הביע זאת מפני הנהגתו
התקיפה²⁸.

ד.

השיחה בין יוסף לבנימין אודות ילדי בנימין
גרמה ל"מיד נכמרו..."

וכיון שכך הכרחי לומר, ממשמעות הפסוקים
והמשכם, שלאחר "וירא (יוסף) את בנימין... ויאמר
אלקים..." התרחש מאורע אחר שהשפיע יותר מאשר
"וירא את בנימין".

כיון שהתורה אינה מציינת במפורש מה היה הדבר,
הכרחי לומר שהיה זה בהמשך ל"אלקים יחנך בני",
בהמשך לברכות של בנימין מאת הקדוש-ברוך-הוא,
אשר יש להן קשר והשפעה על יוסף, ובמיוחד לגבי
יחסו אל בנימין כ"אחיו", שהרי ענין זה הביא לידי
"נכמרו רחמיו אל אחיו". לפיכך מוכרח רש"י להביא
את כל ההרחבה בדבריו, החל מ"יש לך אח מאס",
כנאמר בתחילה "אחיו בן אמו" דוקא.

אך צריך להיות לכך קשר גם לבני בנימין, כיון
שהדבר ארע בהמשך ל"אלקים יחנך בני", ולפי פירוש
רש"י הכוונה היא בדומה ל"חנן אלקים את עבדך" –
יעקב – שבפסוק זה מדובר אודות "הילדים"²⁹, אך לא
אודות הילדים כשלעצמם, אלא על ההתרגשות
והאחוזה שהם גורמים בין יוסף לבין בנימין, אשר
על-כן דוקא על-ידי-זה נגרם "נכמרו רחמיו אל אחיו".
לפיכך אומר רש"י שבין יוסף לבנימין התנהלה שיחה,
אשר עוררה את רגשי האחוזה³⁰ באופן בלתי-רגיל, עד
אשר שיחה זו השפיעה בהכרח על יוסף, למרות
הנהגתו התקיפה, להגיע לידי "ויבקש לבכות".

בכך מובן מדוע מביא רש"י בהרחבה את הדברים
שאלו... אמר לו...³¹, ואת הפירוש של כל שם
בנפרד, כי "יחנך" סתם, בשלימות – עם כל הפרטים

1 במילים אחרות: היכן נרמז כל זה ב"פשוטו של
2 מקרא", אשר את זה מפרש רש"י?
3 (ג) ועיקר: כיצד קשורים לכאן בכלל בני בנימין?
4 שעליהם מסופר בפרשת ויגש!
5 (ד) מדוע מוסיף רש"י ומדייק "מיד נכמרו רחמיו",
6 ומהו המקור לכך, שהרי רש"י אינו מצטט מן הפסוק
7 את המילה "וימהר"?

ג.

ראיית בנימין לא היתה הגורם ל"נכמרו..."
ההסבר לכך הוא:

9 אין לומר, כפי שנראה במבט שטחי, שיוסף "נכמרו
10 רחמיו... ויבקש לבכות" מפני ראותו את בנימין, כי אם
11 כך צריך היה כל זאת להתרחש מיד לאחר "וירא יוסף
12 אתם את בנימין", כנאמר בתחילת הפרשה²³, ובמיוחד
13 כאשר נאמר שהיה זה באופן של "וימהר יוסף",
14 או לפחות, בסמוך לאחר "וישא עיניו וירא את
15 בנימין אחיו בן אמו"²⁴, כנאמר בסוף הפרשה, כאשר
16 התכנסו השבטים יחד עם יוסף בביתו.
17 אך כיון שהתורה מספרת, שאפילו לאחר הפעם
18 השניה של "וירא" שאל יוסף "הזה אחיכם" ולאחר
19 מכן אמר "אלקים יחנך בני", ורק לאחר מכן נאמר
20 "נכמרו רחמיו" הרי זאת הוכחה, שלא "וירא" גרם
21 ל"נכמרו" עד כדי "ויבקש לבכות".

22 והסיבה לכך מובנת בפשטות: יוסף, בהיותו משנה
23 למלך תקופה ארוכה כל כך, במצב של "ובלעדיך לא
24 ירים איש את ידו ואת רגלו" "רק הכסא אגדל ממך"²⁵,
25 נהג בוודאי בתקיפות ובעוז, ובמיוחד כלפי אחיו הוא
26 השתדל בוודאי להיראות כתקיף וקשוח. לפיכך, למרות
27 שבראותו את בנימין "אחיו בן אמו" התעוררה בקרבו
28 התרגשות עזה, הרי בוודאי, לפני הציגו את עצמו
29 לאחיו, ובמיוחד בנוכחותם של האנשים שסבבו אותו,
30 הסתיר יוסף, כמשנה למלך, את התרגשותו, ולא הביע
31 אותה כלפי חוץ, כפי שרואים שגם לאחר מכן, כאשר
32 "ויבקש לבכות" הרי אז "ויבוא החדרה ויבך שמה".

(23) פרשתנו מג, טז.

(24) שם, כט.

(25) פרשתנו מא, מד, מא, מ.

(26) מלבד בכ' (מב, כד) "ויסב מעליהם ויבך" – לפי ששמע שהיו מתחרטין (פירש"י), אבל שם: א) לא "נכמרו רחמיו", ולכן ב) לא הוצרך לילך ה"חזרה" ולרחוץ פניו כבכאן. ורק ש"יסיב מעליהם – נתרק מעליהם שלא יראוהו בוכה" (פרש"י) "וישב אליהם". וראה עד"ז אברבנאל כאן.

(27) וכמו תיכף כאשר באו אחיו "וישתחו לו אפים ארצה.. ויזכור יוסף וגו'" (מב, רט); מה שאמרו לו (שם, יג) "שנים עשר עבדיך אחים אנחנו גו' והנה הקטן גו'"; שיעקב עודנו חי (מג, כח). וכיו"ב.

(28) ובין לבין עצמו אפשר לומר שבכה עד"ז, ואין הכתוב צריך לספור.

(29) וישלח לג, ה.

(30) דהרי הכתוב מדגיש "כי נכמרו רחמיו אל אחיו".

(31) וע"פ המבואר בפנים מובן ג"כ שלא כתב רש"י ע"ז "ורבותיו

את הגורם ל"נכמרו", לפני הסבירו את המילה "נכמרו" 16
עצמה – כי דוקא פירוש זה, שהכרחי על פי פשוטו 17
של מקרא, מבהיר את משמעות המילה "נכמרו" 36: 18
כיון שצריך להיות מדובר כאן על התרגשות מיוחדת 19
ביותר אצל יוסף, חזקה הרבה יותר מאשר הרגש 20
שהתעורר בעקבות "וירא (יוסף) את בנימין אחיו" 21
כדלעיל, הרי מובן, שהמשמעות של "נכמרו" היא 22
"נתחממו", התרגשות חמה ועזה – ולא כתרגום 23
אונקלוס "נכמרו: אתגוללו" 37 – התרגשות רגילה 38. 24

ו.

"נכמרו" כאן - התרגשות מיוחדת

אך רש"י אינו מסתפק בכך, כי גם אם ממשמעות 25
הפסוקים מובן שהמשמעות של "נכמרו רחמיו" היא 26
התעוררות חזקה יותר מאשר "אתגוללו", עדיין אין 27
זאת הוכחה שהמילה "נכמרו" כוללת בתוכה משמעות 28
של "נתחממו", ולא פירוש דומה אחר. לכן מביא רש"י 29
הוכחה למשמעות המילה. 30

כן דברי הגמ'. ובדפוס ב' דרש"י הובא כגירסת הגמ' שלפנינו, וגם האיכא
דאמרי בהשם "וארר". ואכ"מ.

(35) עפ"ז – בנימין ועשרה בניו – כולם מזכירין את יוסף אחיו. ועפ"ז
יש לבאר (עכ"פ ע"ד "הרמז המתיישב בפש"מ"): (א) למה מעתיק רש"י
גם האריכות "א"ל יש.. שמם", והול"ל בקצור: יש לך בנים א"ל בלע
ובכר וגו'. (ב) בד"ה אלקים (שלפני זה) למה מעתיק מהכתוב גם תיבת
"בני", ובפ"י – גם התיבות "את עבדך"

– ונקודת הביאור: מדכתיב "את עבדך" מודגש שאין יעקב בכלל,
ו"חנן" שייך רק על אחד עשר השבטים, מדכתיב "יחנך בני" – כולל
(ובפש"מ אדרבא – העיקר קאי על) בנימין, אלא שלשון ברכה "יחנך"
– שייך לברכת בנים כפפנים,

ולכן כשרדייק "יש לי עשרה" – הרי גם בזה "יחנך" דיוסף בדומה
ל"חנן" דיעקב – יא אנשים.
ועפ"ז גם יומתק: (א) לכאורה "בני" מיותר. (ב) בחירת תואר
החביבות כאן – "בני".

(36) ועפ"ז יובן ויומתק שאפשר להיות כ"ז בהמשך (בד"ה) אחד
וכהגירסא (הובאה בהערה 2) דליתא ד"ה חדש ד"נכמרו".

(37) וכ"פ במדרש שכל טוב. ובת"י "רחשו רחמיו", ובפ"י יונתן
"שענינו נענוע ונדנדו כו'", אף שבתרגום במלכים והושע הוא
"אתגוללו", כדלקמן בפנים.

(38) ולכן לא הביא דרש השמות ממדרש תנחומא, ששם מסיים
"באותה שעה נתגלגלו רחמי יוסף". ובב"ר אין בכלל הסיום שהדיבור
הנ"ל הביא ל"נכמרו רחמיו כו'".

1 – מהווה את הסיבה ל"נכמרו רחמיו". כל פרט חשוב
2 כדי לעורר את האחוה והרגש המיוחדים שבין בנימין
3 ליוסף 32. כי, למרות שבנימין היה בזמן מכירת יוסף רק
4 בן תשע (עשר) שנים בערך 33, הרי במשך כל השנים
5 הללו הוא לא הפסיק להרהר אודות יוסף, אחיו בן
6 אמו, ואודות צרותיו, עד כדי כך שביטא את צערו
7 בשמות ילדיו. ויותר מכך, צערו מובע בשמות כל
8 עשרת ילדיו, ובכל שם באופן אחר של געגועים, צער 34
9 וכדומה – על שם אחי והצרות אשר מצאוהו, כך
10 שבהזכירו ילד כלשהו מילדיו, הוא יזכיר את אחיו בן
11 אמו 35.

12 ורק לאחר כל זה, ניתן להבין מדוע לא יכול היה
13 יוסף להמשיך בתקיפותו, וכפי שמדייק רש"י "מיד
14 נכמרו רחמיו".

ה.

הגורם ל"נכמרו" מבהיר את משמעות המילה

15 בכך מובן מדוע מפרש רש"י תחילה, ובהרחבה,

דרשו" וכיו"ב, וגם הציין "כדאי" במס' סוטה" שבסוף פירושו הוא רק
על דרש השמות (ולא על תחילת פירושו), כי גם פרטי השקו"ט*
מסבירים פש"מ, וגם ההתחלה "יש לך אח מאם" ** ובנימין אמר לו
"את ה' לי כו'".

(32) ראה ביאורו"ז (דלקמן הערה 59) "יחם לבכו.. שיתמרמר בלבו
בראותו בצער וזולתו כמ"ש כי נכמרו רחמיו".

(33) דהרי יוסף נמכר בהיותו בן י"ז שנה, ויוסף נולד לפני שעבד
יעקב שש שנים בצאן לבן (פרש"י תולדות כח, ט), ובנימין נולד בא"י
(וישלח לה, טז ואילך ובפרש"י שם יח) אחר שש שנים הנ"ל, ואחר היותו
בדרך י"ח חדשים (פרש"י שם לג, יז. וברש"י ישן (תולדות שם): שתי
שנים ששה בדרך).

(34) ולכן הביא רש"י דוקא ממס' סוטה, כי מכיון שמהפסוק מוכח
ש"נכמרו רחמיו אל אחיו" – רק במס' סוטה מבואר איך שכל שם הוא
או "ע"ש אחי" ומעלותיו, או "הצרות אשר מצאוהו". משא"כ בתנחומא
וב"ר, שא' או ב' מהשמות אינו מטעם זה (וראה עוד לקמן הערה 38).
וכן בסוטה דוקא סדר הדברים בתחלה ע"ד אחיו בן אמו ואח"כ
ע"ד בנים המרומזים ב"יחנך" – כמו שהוא הסדר בקרא כנ"ל.

עיו"ל (אלא שאינו ע"ד הפשט) כי במס' סוטה מבואר שיו"ד בנים
אלו של בנימין שייכים ליוסף – "הי' ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים..
ואעפ"כ יצאו מבנימין אחיו וכולן נקרא על שמו". ויומתק ביותר שהם
הרגישו במיוחד האחוה של בנימין ויוסף.

והשנייהם שבמדרש השמות שבין פרש"י ומס' סוטה (גרא: בפרש"י
– שנתגייר באכסניא, ובסוטה – שגר כו'. מופים: בפרש"י – מפי אב
למד, ובסוטה – ליתא) – י"ל, שכן היתה גירסתו במס' סוטה, או שמפרש

(*) בדוחק אפ"ל שאין פרטי הדברים מוכרחים בפשט"מ, אלא מכיון שמוכח שר"י כאן דיבור מיוחד ע"ד אחוה כו'. מביא רש"י מ"ש רז"ל (בשנינויים – ראה בשו"ה
הבא), ואינו צריך להקדים "דביתנו דרשו" וכיו"ב, כיון שהענין עכ"פ מוכרח בפשט"מ.

אבל בודון כזה שאין הפרטים מוכרחים בפשט"מ הו"ל לציין המקור לפירושו. ועוד ונעיקר – הו"ל לקצר בהם. כנ"ל.

(**) במד"ד ותנחומא ליתא התחלה זו, אלא שהתחיל לשאול "אית לך ביו" (ב"ר). או "יש לך אשה" (תנחומא). ורק לאחר ששאלו מי שמע שמות כו' א"ל בנימין
"כולם על אחי בן אמי כו'" (תנחומא). ובב"ר בשנינו' ל'. (וביל"ש שם הובא בשאלת יוסף "יש לך אח" (ועד"ו הוא בכת"י ב"ד (הוצאת אלבעק) בפצ"ג). אבל שם
מתחיל "והי' שואל לו עד שהגיע לענין אחיו" – יודוע שהקו"ט האם ראה רש"י היל"ש). אבל מכיון שהדיבור ר' ע"ד האחוה (נכמרו רחמיו אל אחיו) וכו' – יומתק
בפשט"מ לומר שר"י הדבור ג"כ ע"פ הסדר בקרא. בתחלה "אחיו בן אמו" – לשאול "יש לך אח כו'" ואח"כ "יחנך" – יש לך בנים כו'. כפפנים.

שכלי זה נקרא "כומר" משום ההתחממות? ייתכן שזהו
שם הכלי מסיבה אחרת?
לכן מביא רש"י הוכחה נוספת מ"לשון ארמי" –
"מכמר בישראל". שם רואים בבירור ש"מכמר" היא
פעולת⁴³ החימום⁴⁴ – ו"לשון ארמי" מוכיחה על
"לשון המשנה", כשם שהגמרא בכלל מבארת את
המשנה, אשר היא בדומה ל"לשון המקרא, שגם המילה
"כומר" היא מאותו שורש של חמימות⁴⁵, כיון שזוהי
מטרת הכלי.

ה.

אין הוכחה ברורה ממקומות קודמים בגמרא
לפי זה מובן מדוע לא מביא רש"י את ההוכחה
מהביטוי "כומר" המופיע במקומות קודמים בגמרא⁴⁶:
הביטוי "כומר של ענבים", שבמסכת יבמות, מופיע
בהמשך לדברי הגמרא שם: "דובב שפתי ישנים,
כומר של ענבים. מה כומר של ענבים, כיון שמניח
אדם אצבעו עליו מיד דובב, אף תלמידי חכמים..." –
ולכן אף אם נסתייע ב"מכמר בישראל", אין הוכחה
ברורה מ"כומר של ענבים" שהכוונה היא מלשון
חמימות, כי לפי תוכן הענין ניתן להבין שה"כלי" אינו
נקרא "כומר" עקב פעולת החימום, אלא מפני
שהענבים לחוצים בו ולפיכך היין תוסס וניגר מן

לפי זה מובן בפשטות מדוע אין רש"י מביא הוכחה
מ"נכמרו רחמיה" במלכים, ומ"נכמרו נחומי" בהושע:
דוקא משום שגם שם מדובר על הרגשה בלב
כפסוקנו, הרי אי אפשר להביא זאת כהוכחה ברורה,
שכוונת המילה "נכמרו" כאן היא "נתחממו"³⁹ – אף
אם נאמר שגם שם הכרחי לפי הענין בכלל שמדובר על
התרגשות עזה⁴⁰, כי במה משמעות זו של המילה
הכרחית יותר שם מאשר בעניננו? והראיה: בתרגום⁴¹
נאמר גם שם, בדיוק כפי שנאמר כאן: "אתגוללו"⁴².

לפיכך חייב רש"י להביא הוכחה מביטוי זהה
המופיע בקשר לענין אחר, שמהותו מצביעה דוקא על
המשמעות "נתחממו".

הוכחה ראשונה מביא רש"י מ"לשון משנה (שהיא
לשון הקודש, בדומה ל"לשון הפסוקים) על הכומר של
זיתים". "כומר" הוא הכלי שבו מחממים את הזיתים,
ומכך מובן שמשמעות הביטוי "כומר" – "נכמרו" היא
חמימות.

ז.

הצורך בהוכחה מ"לשון ארמי"

אך ההוכחה מ"כומר" בלבד אינה הוכחה מושלמת,
כי ניתן עדיין לשאול: אם לא נאמר בשום מקום
בדאיות, ש"כומר" הוא מלשון חמימות, כיצד נקבע

(44) ועפ"ז יומתק מה שבהושע פרש"י רק "נתחממו בל' ארמי" (ולא
הביא גם ל' משנה) כי (נוסף ע"ז ש"ל שסומך על פ' בפרשתנו ואינו
צריך לכפול עוה"פ כל הפרטים, הנה) בלשון ארמי "מכמר" פירושו
"נתחממו" כבפנים. ולכן ביבמות שם בפירושו (ד"ה כומר) פ' "נמו
מכמר בשרא" (היינו דזה מבאר פ' כומר שם) * ובפסחים שם על
"מכמר בשרא" כ' רק "ודווח לו על הכומר של זיתים". ועפ"ז מובן מה
שברושים (נסמן לקמן הערה 56) עה"כ כי נכמרו, שמבואר דנכמרו הוא
חמימות, מובא רק "נכמרו מל' מכמר בשרא".

(45) עפ"ז י"ל עוד טעם מה שהביא רש"י "כומר של זיתים" ולא
דרפ"ד דמעשרות – דגם אם גרסי' שם "המכמר" (כירושלמי וכ"ה בערוך
ועוד) ומדובר בזיתים – הרי קאי שם בהפועל, ופי' טונון זיתים כדי
שיתחממו כו' (ר"ש. פ' מהר"ן בן מלכי צדק שם. וראה פ"מ בירוש').
משא"כ בכומר של זיתים שבב"מ, שר' חייא תני "במתני' בלשון כומר
לומר שכבר נתחממו" (פרש"י ב"מ שם ד"ה על הכומר כו'). וראה לקמן
הערה 51.

(46) עו"ל: א) דבב"מ הוא עיקר מקום הענין והסוגיא, משא"כ
ביבמות שהוא רק דרך אגב – "מה כומר של ענבים כו'". ב) עיקר
המציאות דכומר הוא בזה"ש, משא"כ בענבים דאין רגילות למכמר ענבים
(תוד"ה תני – ב"מ שם). וראה פרש"י בכורות שבהערה הבאה.

(39) ופרש"י בהושע שם "נתחממו כו'", כי פ' לשיטתו (וסמך על
מה שכבר הכריח) כאן.

(40) ברד"ק בהושע שם פ' "נתגלגלו... וכן ת"י ואונקלוס ויש
מפרשים נתחממו". ובס' השרשים שלו (ערוך כומר) הביא הכ' דפרשתנו
ושבהושע, וכ' "פירושו נתגלגלו והמו כתרוממו, או פירושו נתחממו". ובס'
השרשים לר"י בן גנאח הביא הכ' דפרשתנו ודמלכים והושע ופי' רק
"כמו המו". ואכ"מ.

(41) במלכים ובהושע.

(42) אבל לאחר שכבר פ' כאן אינו צריך לפרשו עוה"פ במלכים, כי
שם הם אותם הל' והענין "נכמרו רחמיה", משא"כ בהושע: א) שהל' היא
"נכמרו נחומי". ב) מדובר בהקב"ה.

ולהעיר שגם הרד"ק בפי' לנ"ך פ' רק בהושע (הובא לעיל הערה
40) ולא במלכים ש"פ"ז אלא שצריך בירור מי מהם פ' הרד"ק ראשונה
בזמן.

(43) ועוד: כאן פרש"י "נתחממו" נפעלו, וגם מכמר בשרא הוא
שהבשר נפעל – חימום הבשר (משא"כ "כומר"). וי"ל שלכן (לכמה גי')
הביא רש"י גם התיבה "משום", כי "מכמר בשרא" כשלעצמו, אפשר
לומר שפירושו הוא שפועל חימום הבשר, אבל הל' "משום" משמע
שמרמו (גם) לתוכן הגמ' שם, שמחלוקת היא אם חוששין שהבשר יתחמם
(מעצמו) או לא, עיי"ש ובפרש"י.

(*) ומה שבב"מ ב' "כומר של זיתים" לא הביא "מכמר בשרא" כמקור לפירושו "כומר" – כי הובא שם בגמרא לפנ' תיבת "מכמר".

במה מתבטאים כאן היסורים הנוראים שהנביא מקונן עליהם? לכן מבאר רש"י, שהמילה "נכמרו" אינה מכילה כאן רק את המשמעות של "נתחממו", כי אם גם את המשמעות "נקמטו קמטים קמטים" ⁵⁴ כי "כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ". ולפיכך, כאשר נאמר בתורה שהעור התחמם, אין צורך לפרט את היסורים הנוראים הכרוכים בכך, כי כך "דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ", וכבר ניתן להבין עד כמה גדול העינוי הכרוך בכך.

לפי זה מובן מדוע מביא רש"י הוכחה זו רק בסוף דבריו, למרות שזוהי "לשון מקרא" ולמרות שזוהי ביטוי זהה בדיוק לביטוי "נכמרו" שבפרשתנו: כיון שמשמעות המילה "נכמרו" היא גם "נקמטו..." ואדרבה, זוהי המשמעות העיקרית של הפסוק ⁵⁵, הרי אין מכאן הוכחה שלמילה "נכמרו" יש משמעות מדויקת של "נתחממו".

יא.

מדת הרחמים על הנשמה האלקית

מ"ינה של תורה" אשר בפירושו רש"י: ⁴⁰
בתורת החסידות ⁵⁶ מוסבר על הפסוק "וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו", שיהודים נקראים בשם יוסף, כנאמר ⁵⁷ "והג כצאן יוסף". יהודים – "יוסף" – צריכים לעורר רחמים רבים על דרגת בנימין, בן אוני, בהתבוננותם עד כמה עצומה ירידתה של הנשמה, אשר ירדה למטה מטה, ולרחם על הניצוץ האלקי שבנפשו של היהודי.

וזה נרמז בפרטי הדברים של פירוש רש"י על המילים "כי נכמרו רחמיו", ואף הסדר מדויק בכך, ⁴⁹

"יחזם שמטמינס בעפר חס".

(52) לדוגמא – בספר השרשים לרד"ק. ומביאו בהמשך להפ' דנכמרו רחמיו: "ויהי קרוב לענינו עורנו כתנור נכמרו, שפירוש נשחרו". (53) פרש"י איכה שם. ובס' השרשים לרד"ק – ערך זלעפה – (וכן בפ' לתהלים יא, ו) כ' ענינם ענין בעתה ורעה או ענין השריפה. אבל גם לפי' רעה אי"ז שייכות במיוחד לזה שיפעול שחרות העור. ולהעיר מפ' הראב"ע לאיכה שם דנכמרו פ' "כמו יבערו ויקדו ונכמרו כי נכמרו רחמיו" (ע"ד פ' בפרשתנו). ופי' זלעפות "כמו ורוח זלעפות כטעם סערה".

(54) ובתרגום שם "עורנו משכנו היך תנורא אתקדדו כו".

(55) ועפ"ז מובן מה שהביא רש"י שם "על הכומר של ענבים ולא זיתים), כי העיקר בענבים הוא הדחיקה כו' ע"ד ענין הקמטה והכווץ, כבפרש"י בכורות.

(56) לקו"ת בהר מ, ד. אוה"ת בראשית (כרך ו') תחשח, א.

(57) תהלים פ, ב. רש"י ומצו"ד שם.

1 הענבים ⁴⁷, וניתן היה לחשוב, שזוהי משמעות המילה
2 "כומר" ⁴⁸.
3 גם מהביטוי בארמית "בושלי כמרא" שבמסכת
4 ברכות אין הוכחה שמשתמשים במילה זו דוקא בקשר
5 לפעולת חימום, משום ששם, זהו תואר לתמרים ⁴⁹,
6 ואין זו הוכחה שניתן להשתמש בביטוי "כמרא", אף
7 אם זהו שם תואר של חמימות ⁵⁰, כפועל ונפעל ⁵¹.

ט.

ההוכחה מהמשך הפסוק "מפני זלעפות רעב" ⁸
כיון שהמילה המופיעה כאן היא "נכמרו", רוצה
9 רש"י להביא הוכחה גם ממילה זהה בדיוק בתורה –
10 ולכן הוא מביא גם את ההוכחה מ"ובמקרא עורנו
11 כתנור נכמרו", שגם כאן המשמעות, לפי רש"י, היא
12 "נתחממו".

13 אך כיון שאת המילה "נכמרו" שם ניתן לפרש
14 מלשון "נשחרו", ואכן כך מסבירים מפרשים אחרים ⁵²,
15 מביא רש"י כהוכחה לפירושו את המשך הפסוק "מפני
16 זלעפות רעב":

17 אמנם, רעב עלול לגרום לכך שה"עור" ישחיר, אך
18 כיון שהפסוק מקשר זאת שוב בסופו, בנוסף להשוואה
19 הקודמת "כתנור", עם המילה "זלעפות", אש וחום ⁵³,
20 מחייב ההגיון, שהמשמעות של "נכמרו" כאן היא
21 "נתחממו".

י.

ההסבר לכך שההוכחה מלשון המקרא מובאת בסוף

22 אך אם משמעות הפסוק "עורנו כתנור נכמרו", היא
23 שה"עור" רק "מתחמם" עקב הרעב, נשאת השאלה:

(47) וראה פרש"י שם ד"ה כומר. ולהעיר מפרש"י בכורות (לא, ב) ד"ה כומר ענבים "שאוספן בכלי". שידחקו ויתבשל"ו (ולא כתב "שיתחממו" כפירושו ביבמות ובב"מ במשנה (עב, ב)).

(48) ומה שבאיכה הביא רש"י "וכן כי נכמרו רחמיו ובלשון הגמרא יש הרבה על הכומר של ענבים מכמר בשרא" – הוא כי שם לא בא להנחיר פירושו, ולכן לשונו "וכן" ולא כמו שכתב כאן. ולכן כתב שם "יש הרבה על הכומר של ענבים כו" * – כי לאחר שכבר הכריח פירושו כאן מביא שם הדוגמא הראשונה שבש"ס. אבל צע"ק הלי' "על" (כנ"ל הערה 9) ולכן מסתבר יותר כמו שמבואר בהערה ⁵⁴.

(49) היינו שזהו השם שלהם.

(50) ראה פרש"י שם ד"ה בושלי כמרא.

(51) בערוך הביא כל המקומות הנ"ל, דמעשרות דברכות כו'. אבל פי' בכ"מ באו"א: במעשרות כו' פי' טומן כו', בפסחים – מכמר כמו כימוש כו'. ובערה"ש כ' שדעת הערוך הוא שכומר הוא טמן ודעת רש"י שהו"ע חימום ושריפה עיי"ש. ולהעיר דגם בל' לא ינמו באדמה בב"מ (פט, ב), הרי בערוך פי' טמן הזיתים כו' (כר"ש וכו' שבהערה 45), ובפרש"י שם

(*) ולהעיר שבמדרש איכה שם "חד אמר כאילין כמריאתא" ובמ"כ שם: כומר זה של ענבים שהוא חס כו'. אבל ראה יפה ענף שם.

יב.

משמעות הדברים בעבודה הרוחנית של האדם

התעוררות רחמים זו וההשפעה הנגרמת על ידי-זה²⁷
 רמוזה ב"כומר של זיתים", שהכוונה היא, כאמור,²⁸
 שזיתים מתחממים ויוצא מהם שמן.²⁹

משמעות הדברים בעבודה הרוחנית היא⁶⁰: הזיתים
 הם מרים⁶¹, וזוהי מרירות הנפש, הבאה על ידי
 ההתבוננות במעמדו ובמצבו כדלעיל. וכאשר זה באופן
 של "כומר של זיתים". כלומר, שהמרירות היא
 בחמימות, שהאדם מרגיש היטב כמה רע ומר לו, והוא
 מעורר רחמים על נפשו, שזוהי גם המשמעות של
 כתישת הזית,³⁶

אז מתגלה גם מלמעלה הדרגה של שמן הטוב –
 חכמה עילאה – דרגה של רחמים עליונים⁶².

וזה מביא לידי גילוי אלקות בנפשו. כלומר, גילוי
 של אהבה רבה אצל האדם במדות שבלבו⁶³, כנרמז
 ב"מכמר בישראל"⁶⁴.

לאחר מכן יורד הענין עד לכדי "עור", שהוא
 לבוש⁶⁵. כלומר, עד לכחות ולענינים הרחוקים מעצם
 האדם, שגם שם נגרם "נתחממו" של גילוי אור⁶⁶,

וכיון שהדבר נובע מרחמים, אשר בקו האמצעי,⁴⁵
 הוא משפיע והופך שבמקום הענין של "נתחממו"⁴⁶
 מתוך "רעב" כדלעיל, תהא מדה זו בקדושה, כלשון
 הנביא⁶⁷: לא רעב ללחם ולא צמא למים כִּי־אם לשמוע
 את דברי הוי'.

(משיחת ש"פ מקץ תשל"ה)

1 שפירוש זה מופיע לפני ביאור המילה "נכמרו –
 2 נתחממו": ראשית צריכה להיות ההתבוננות ב"אחי
 3 והצרות אשר מצאוהו", בתחילה יש להתבונן במעלת
 4 הנשמה מצד עצמה, שהיא בבחינת "אחי", וקשורה
 5 תמיד לאלקות. לאחר מכן "הצרות אשר מצאוהו",
 6 ההתבוננות ביידידתה, עד כדי "נבלע בין האומות..." –
 7 בגוף ובנפש הבהמית, ואף למטה מכך.

8 וכאשר ההתבוננות היא באופן כזה, בכל עשר
 9 הבחינות הרמוזות בעשרת השמות ועניניהם, אז
 10 מגיעים לידי "נכמרו – נתחממו", הלב מתחמם
 11 בחמימות של רשפי אש עם מרירות אמיתית על מעמדו
 12 ומצבו⁵⁸,

13 וזה מעורר גם למעלה את מדת הרחמים, שמעלתה
 14 על מדת החסד היא ענין החמימות.

15 כפי שלמטה, מדת החסד כשלעצמה משפיעה טוב
 16 וחסד כי מטבע הטוב להיטיב, אך זוהי השפעה
 17 הנקראת מים, השפעה מתוך קרירות. לעומת זאת
 18 הגבורה היא ענין של חמימות ורשפי אש, ולכן נובעים
 19 מכך כעס ורוגז וכדומה. אבל מדת הרחמים, למרות
 20 שבמהותה היא טוב וחסד, יש בה גם את החמימות של
 21 מדת הגבורה. כי בראותו את צער וזולתו "יחם לבו
 22 בחמימות רשפי אש" והוא מתעורר ברחמים על זולתו,
 23 וזה מביא לידי השפעה של חסד מתוך חמימות,
 24 בתשוקה עזה יותר מאשר חסד בלבד, ולכן רחמים היא
 25 המדה הממוצעת בין חסד לבין גבורה, כי היא כוללת
 26 את שתי המדות הללו⁵⁹.

58 בלקו"ת ואוה"ת שם כי הרחמנות הוא מצד החמימות כי חם לבו
 בקרבו ומציין בלקו"ת "וכמ"ש במ"א ע"פ הזהר במדבר כו". (ובאוה"ת)
 "ועי' ביאוה"ז פ' במדבר בענין ת"ת שנקרא מרור". והוא הביאוה"ז
 דהערה הבאה.

59 ביאוה"ז (לאדמו"ר האמצעי) במדבר פו, א ואילך. וראה ביאוה"ז
 להצ"צ ע' תנא ואילך (וגם שם מובא "כי נכמרו רחמיו" דפרשתנו, כנ"ל
 הערה 31). וראה גם לקו"ת בהעלותך (לה, ב) שבהערה הבאה. סה"מ
 תקס"ח ס"ע תצח.

60 ראה לקו"ת בהעלותך ל, ב*. לא. רע"א. לה, א.ב. לו, ב. וראה
 גם תו"א פרשתנו לה, ד. תצוה פא, סע"ג ואילך. קי, ד. סה"מ תקס"ח
 ע' תקה ואילך.

61 ראה עירובין יח, ב. (הובא בפרש"י נח ח. יא).

62 מובן ופשוט שאין מזה סתירה להמבואר בסוף סעיף שלפניו
 מביאוה"ז – וכמבואר בלקו"ת בהעלותך שם דע"י כתישה, מרירות נפשו
 כו' הניל, נמשך מבחי' חכמה – מו"ס, יוגמה"ר (וראה שם לה, ב), וכמו
 שנמשך בספירות הוא החמימות דמדת הרחמים (ת"ת).

(*) ולהעיר דחש מציין "ועמ"ש. בענין כי נכמרו רחמיו כו".

63 ראה לקו"ת בהעלותך שם (ל, ב. לא, א.ב), דמבחי' מו"ס
 ויגמה"ר הנ"ל נמשך בחי' אהבה רבה דאהרן בבני' להיות עין בעין יראו.

64 ראה לקו"ת פנחס (עז, ד ובכ"מ) דהתהוות הבשר היא מהדם
 שמשכנו בלב, ולכן בשר מורה על המדות שבלב [ובלקו"ת בהעלותך
 (לא, ג ואילך ושי"ג) דהבשר הוא מבחי' הגבורות ויסוד האש ונכלל
 בגבורות דקדושה והיינו שעי"ז נמשך התלהבות ורשפי אש האהבה כו'].
 ועפ"ז יובן מה שבלקו"ת ואוה"ת (שבהערה 56), שמבואר דנכמרו רחמיו
 הוא מל' חמימות מובא דנכמרו רחמיו "מלשון מכמר בשרא" (וראה לעיל
 הערה 43 הביאור בזה כפשוטו), כי עיקר ענין נתחממו הוא במדות שבלב.

65 וראה לקו"ת פנחס שם. שה"ש מג, ד. ועוד.
 66 ולהעיר בדא"פ (שהסדר בפרש"י) לשון משנה ולשון ארמי
 (תלמוד) לשון מקרא, מרמז גם על (סדר) ההמשכה, ד'משנה' מדות
 והתחלתן – יגמה"ר, ותלמוד מוחין, ומקרא בעש' (תניא פ"מ בהגהה
 נה, ב) – מפרע"ת. וראה גם שם פנ"ב. אגה"ק סכו" (קמד, א ואילך)).

ולכן בפרש"י מסיים "במקרא" שהיא בעש'.

67 עמוס ח, יא.

בראשית ל"ז, ב - אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם

"אלה תלדות יעקב" בחי' תפארת, "יוסף" בחי' יסוד, מרומים בזה

אלה תלדות יעקב¹ יוסף. יעקב, בחי' תפארת², תפארת גופא³.

(1) ראה ב"ר פרשה פד, ו. אבות דרבי נתן פרק ב, ה וז"ל: אלה תולדות יעקב יוסף והלא אינו ראוי לומר אלא תולדות יעקב ראובן, ומה תלמוד לומר יוסף ע"ש.

ספר המאמרים תרנ"ד עמוד קז וז"ל: מ"ש אלה תולדות יעקב יוסף, שלכאורה הי' צ"ל אלה תולדות יעקב ראובן, שהרי ראובן הי' הבכור. אך הענין שבכאן אינו מחשב סדר תולדותיו כ"א סדר עבודתו, ואמר שתולדות יעקב היינו בחי' הגילוי מעבודתו, שהי' בריח התיכון המבריך מן הקצה אל הקצה מבחי' קצה העליון עד קצה התחתון זהו ע"י יוסף, ע"ש.

וע"ז מבאר כאן שיעקב בחי' "תפארת", ויוסף בחי' "יסוד", ויסוד נמשך - והוא התולדה - מן תפארת, והוא "אלה תולדות יעקב יוסף".

(2) כמאז"ל (ב"מ פד, א) "שופרא דיעקב מעין שופרא דאדם הראשון". ראה זהר חלק א דף קנז, ב. חלק ג דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן עמוד ה, ב. תורה אור עמוד פ, ד.

(3) הקדמת תקוני זוהר - (יז, ב) פתח אליהו. ראה הערה 5. וראה ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי פרשת ויחי עמוד כט, ג: כל עיקר בחינת יעקב הוא בבחינת קו האמצעי שנקרא בריח התיכון המבריך כו' שהוא בחינת תפארת דו"א כידוע, דהיינו בבחינת ההתכללות מחו"ג דוקא שזהו עיקר ענין התפארת כאשר יש כמה גוונים שונים הפכים יחדיו מעורבים, ולא כאשר אין רק גוון אחד אדום או לבן שאין זה תפארת כלל כידוע, ובחי' ההתכללות מאדום ולבן הוא בחינת התכללות מחו"ג כנודע.

וזהו שיעקב נקרא בחי' שבאבות כי בחינת אברהם הוא רק בבחינת החסד בלבד ובחי' יצחק רק במדת הפחד ואין שם בחינת תפארת כו', אבל בחינת יעקב כלול משניהם וכמ"ש אלקי אבי אברהם ופחד יצחק הי' לי שכלולים בו אור חסד דאברהם ופחד דיצחק, וע"כ נק' בריח התיכון כו' שכולל ב' הקוין דימין ושמאל והוא עיקר בחינת התפארת וכו'.

וזהו כל עיקר עבודת יעקב כל ימיו רק להמשיך אור א"ס בבחי' התכללות דחו"ג בכמה אופנים שונים שזהו עיקר בחי' יופי והידור שנק' יקרא דמלכא ולזה הי' כל מגמתו בכל בחי' העבודה שהי' עובד כל ימיו.

אבל כדי שיומשך אור השפע דהתכללות זאת דחו"ג שבאצ"י לבריא כו' הוא ע"י בחי' יוסף שהוא בחינת יסוד וז"א כו' שהוא בחינת כח המביא ההשפעה מהעלם לגילוי למקבלים ונק' כל דאחיד בשמא וארעא כו' וכנ"ל וכידוע, וזהו אלה תולדות יעקב יוסף שכל תולדות דיעקב נמשך ע"י יוסף וע"כ אהב יעקב ליוסף מכל בניו כו' והוא נער את בני בלהה כו' נשי אביו שמקבל השפע מכל בחינת ההמשכות דיעקב בנשי אביו ומביא אותם לידי גילוי למקבלים בב"ע כו' וכמ"ש יקו המים אל מקום אחד דא יסוד שנקרא כנישו דכל נהורין כו' וע"כ הי' יוסף יפה תואר שכל בחינת התכללות דתפארת דיעקב הי' כלול בו. ע"ש.

יוסף, בחי' יסוד⁴, שהוא יסוד סיומא דגופא⁵. יסוד נק' בריט⁶, שגוף וברית כחד חשבינן⁷. והנה⁸ יסוד הוא מלוי דתפארת, וזהו אלה תולדות יעקב - תפארת, יוסף - יסוד. ותפארת הוא אות ו' מהשם⁹, ואות ו' במילוי הוא ו"ו, וזהו ו' דתפארת הוא ג"כ ו' דיסוד¹⁰.

(4) ראה עץ חיים שער הצלם (שער כו) פ"ג. תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התועדויות ה'תשנ"ח ח"ד שיחות ש"פ בלק ע' 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בב"ע - ראה ביאורי זהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (לעיל הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך ועוד ע"ש". (5) הקדמת תקוני זוהר - (יז, ב) פתח אליהו. ד"תפארת גופא", ו"יסוד סיומא דגופא אות בריט קודש", דיסוד נמשך מ"גופא" - בחי' תפארת, וכמו שהוא ב"ציור" גשמי של האדם, דהשני ידיים לימין ושמאל מרומים לחסד וגבורה, יד ימין - חסד, ויד שמאל - גבורה, והגוף עצמו ששם המדות כלולים ביחד הוא תפארת, ואבר ה"יסוד" נמשך ויוצא מהגוף עצמו.

(6) ראה עוד בזה לקמן סימן ע', ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' וחלק ב' במפתחות ערך יסוד. בריט.

(7) ראה זוהר פרשת פנחס דף רל"ה ע"ב. ספר המאמרים תקס"ה עמוד קיט. תורה אור כח, ב. תורת מנחם - ספר המאמרים תשי"ז (ד"ה באתי לגני) עמוד קיד ואילך.

פירושו: כנ"ל ד"תפארת" הוא "גופא", דתפארת הוא הפנימיות - גוף המדות, ו"יסוד" (ברית) הוא נק' "סיומא דגופא" כפי שבא ההשפעה בפועל וד"ל.

(8) מבאר כאן, דיוסף הוא תולדות יעקב מצד ג' ענינים:

א) דיעקב בחי' תפארת, ומדת התפארת הוא "גופא", ויוסף מדת היסוד שהוא "סיומא דגופא אות בריט קודש".

ב) מדת התפארת - בחי' יעקב - מרומז באות ו' מהשם (ראה הערה 9, 10), והמלוי דאות ו' הוא אות ו' שני, דהמלוי הוא ו"ו, האות ו' ראשונה הוא יעקב, והאות ו' המלוי - שהוא על דרך תולדה - הוא מרמז על יוסף בחי' יסוד.

ג) האות העיקרי והמרכזי דתיבת "תפארת", וכן מתיבת "פאר" הוא אות "א", ואות "א" במלוי הוא אותיות "אלף", הנה האות "א" עצמו מרמז על יעקב בחי' תפארת, והאותיות המלוי - ע"ד התולדה - שהם אותיות "ל-9" מרמז ליוסף. ראה הערה 22.

(9) ראה זהר חלק ג דף י, ב. מאורי אור מע' ו' ע"ש (מובא לקמן סימן ה הערה 3), והטעם הוא, שמדת ה"תפארת" כולל כל הו' קצוות. ראה הערה 10. סה"מ תרמ"א עמוד לה הערה 101. לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רמ. (וכידוע [תניא] - אגרת התשובה פ"ד אות י' דהשם הוא חכמה, אות ה' בינה, ו' מדות, ה' מלכות).

(10) ראה לקוטי לוי יצחק לקוטים על מאחז"ל עמוד קמד וז"ל: והנה בהששה מדות דז"א, שזהו שו"א הוא אות ו' שבשם הוי', שאות ו' מספרו ששה דהיינו הששה מדות. שבזה שני בחי'.

א', הששה מדות שהם בתפארת דז"א, כי תפארת כולל כל הו' מדות שזהו שתפארת הוא אות אמת דהיינו אות ו' כמ"ש בזהר ר"פ* ויקרא ע"פ ונתתם לי אות אמת דא ו' ע"ש.

יעקב¹⁷ – תפארת, והוא אות חיים, כי בלי א' נשאר מ' ח"ו.

הרי שאות א' הוא בתפארת, וצירוף א'¹⁸ הוא יו"י הוא מספר שם הוי', ששם הוי' הוא בתפארת¹⁹ בכלל.

והנה המלוי דאות²⁰ א' דתפארת, הוא ל' פ' שמספרם ק"י, זה שחיי יוסף – יסוד, שהוא המילוי דא' – תפארת, היו"ק²¹.

וק"י ימי חייו²² נחלקים ג"כ ל' ופ', שעד ל' שנה לא הי' בגדולה, כי עד י"ז שנה²³ הי' רועה את אחיו בצאן, ונקרא נער את בני בלהה ובני זלפה, והי"ג שנה שעד ל' הי' עבד במצרים וישב בבית האסורים, וכשנעשה בן ל' שנה²⁴ בעמדו לפני פרעה נתעלה לגדולה ועמד בגדולתו פ'²⁵ שנה, כמספר פ'²⁶ יסוד.

מלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קלד

(ב) יעקב בחי' "אמת", והעיקר הוא אות א" – אות חיים, דבלי האות א, הוא "מת".

(ג) אות א הוא ב"צירוף" אות יו"י בגי' שם הוי' (ראה הערה 18), ושם הוי' הוא בעיקר בתפארת – יעקב.

(17) וכמ"ש (מכה ז, כ) "תתן אמת ליעקב". ראה תניא סוף פ"ג. תורה אור פרשת נח י, א. (ראה גם לקמן סימן ו. קטו. קסח).

(18) פירושו: אות "א" הוא צירוף, אות י' מלמעלה, ואות י' מלמטה, ואות ו' באמצע באלכסון, והיינו אותיות "וי" (26) בגי' שם הוי'.

(19) ראה תניא אגרת הקדש סימן יב וז"ל: "סתם שם הוי' ב"ה שבכל התורה מורה על מדת התפארת כמ"ש בזה"ק לפי שכן הוא גילוי אור א"ס ב"ה הארה רבה ביתר מאר מדותיו הקדושות יתברך" ע"ש. תורה אור פרשת נח י, ב. לקוטי תורה תוריע כג, ג (מובא לקמן סימן פב הערה 4). אור התורה בראשית עמוד תתרסז. תתרס"ט. 2138. ויקרא עמוד תקלג (לקמן סימן קסח הערה 37). ועוד. וראה לקמן סימן ה הערה 3 ממאורי אור מע' ו'.

(20) מילוי אות א' הוא אותיות "אלף", ומבאר דאות א" עצמה הוא כנגד יעקב – תפארת, והאותיות ל"פ – הוא רמז ליוסף (וראה גם הערה 22), והאותיות ל-פ הם המילוי – כמו התולדה – מהאות א', וזהו "אלה תולדות יעקב יוסף".

(21) בראשית נ, כב "ויחיי יוסף מאה ועשר שנים".

(22) מבאר: דהאותיות ל"ף – האותיות המילוי דאות א' – מרמז ליוסף, לא רק מצד המספר הכללי ל"ף בגי' ק"י (110), דהוא מספר הכללי דחיי יוסף, אלא הוא גם מדויק ב"פרטי" "צירוף" האותיות, אות ל"ז ואת "פ", (דהרי מספר הכללי ק"י יכול להיות בכמה וכמה אופנים), ומדויק הוא בתכלית, דגם חיי יוסף נחלק בדיוק למספר ל' ומספר פ'.

(23) בראשית לז, ב.

(24) שם מא, מו.

(25) וזהו בדיוק האותיות ה"מילוי" של "אלף", האות ל"ז כנגד הל' שנה עד שעלה יוסף לגדולה, והאות פ"ה כל השנים שהי' מושל בארץ מצרים.

(26) יסוד בגי' 80, פ. ראה גם לקמן סוף סימן ה וסוף סימן ע.

והנה תפארת – פאר¹¹, האות המרכזי הוא א', וכלי הא' נשאר תפ"ת שהוא מספר ה' פעמים גבורה¹², ומ"פאר" נשאר¹³ פ"ר שהוא ה' גבורות מנצפ"ך¹⁴, והיינו גבורות ודינים שמהם נמשך מיתה ר"ל, כמו¹⁵ פרפ"ר ומת וכו'.

וכן אות א'¹⁶ דאמת, שאמת הוא מדתו של

ב', הששה מדות כמו שהם ביסוד ז"א, כי יסוד כולל ג"כ כל הוי' מדות, כידוע שיסוד הוא ג"כ אות ו' דהיינו אות ו' דמלוי הוי', הוי' עצמו הוא תפארת יעקב, ווי' המלוי ו' זעירא הוא יסוד יוסף. ותפארת נקרא עשיר שמאיר בו בחי' בינה, כי בינה מגעת עד החזה, ויסוד נקרא דל שאין מאיר בו בחי' בינה, כמו שיוסף הי' יתום מאמו, ע"ש. וראה תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד מה וז"ל: עיקר ז"א הוא תפארת ויסוד, שהוא באמצע ז"א, ותפארת כולל חסד וגבורה, ויסוד כולל נצח והוד, וגוף – תפארת, וברית – יסוד כחד חשבין ע"ש.

(* מובא לקמן סימן קסו הערה 12. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן מז הערה 5, (ועיי"ש מרשימות כ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת קסט).

חלק ב' סימן קלט הערה 61.

(11) פירושו: שרש תיבת "תפארת" הוא "פאר". והאות המרכזי של שניהם הוא אות א". ומבאר דהן תיבת "תפארת" והן תיבת "פאר", הנה בלי האות א", והיינו "תפרת" או "פר" שניהם מרמזים לבחי' גבורה כדלקמן, וע"י הוספת האות א' נשתנה התיבה לבחי' "תפארת", וזהו שהאות "אלף" הוא האות העיקרי והמרכזי.

(12) ה' פעמים גבורה (5 1080 = 216 x, וכן "תפרת" = 1080. ראה הערה 13. 14.

(13) תיבת "פר" מרמז על ענין הגבורות, כמ"ש בלקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד ק' טבע הגבורות להתפרד זה מזה, כי פירוד הוא מצד הגבורות, כמ"ש במאורי אור מע' פרד ע"ש. מנצפ"ך שהם הה' גבורות מספרם פ"ר, שפירושו פירוד, דהיינו התחלקות ופירוד.

ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים לש"ס עמוד קלא, מציין למ"ש בפרי עץ חיים שער חזרת העמידה סמוך לסוף פ"ז, שמפרש הפסוק באיוב (פרק טז, יב) "שָׁלוֹ הִיִּיתִי וַיִּפְרָצֵנִי", ופי' במצודות דוד וז"ל: שלו, [איוב אמר] יושב הייתי בשלוה, ופתאום עשה אותי לפרורים. ע"ש.

(14) מנצפ"ך בגי' 280, כמספר פ"ר, וכידוע דאותיות מנצפ"ך הוא גבורות, ראה מאורי אור מע' מ' וז"ל: מנצפ"ך הם ה' גבורות, ולכן באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות. ע"ש. לקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד שמ וז"ל, כל מדה וגבול הוא מצד הגבורות וכמו ה' אותיות מנצפ"ך הבאים בסוף התיבה שעד פה תבוא ולא יותר. ע"ש.

ובתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכז, מנצפ"ך בגי' "גבורה דין" ע"ש.

(15) ראה איכה רבה פרשה ב, יב. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג הלכה ט. פרק ט הלכה יא.

(16) מבאר כאן שלשה דברים בשייכות לאות א" ליעקב: א) יעקב בחי' "תפארת", והאות ה"מרכזי" הוא א" כנ"ל.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מקץ

מזא, א – ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאר

א. "ויהי מקץ שנתיים ימים". שבזה ב' פירושים: (א) "מקץ" מלשון סוף², סוף ה"שנתיים ימים" שהיו לפני³ (בס"פ וישב), סוף הגלות דיוסף בבית האסורים, (ב) "מקץ" מלשון התחלה⁴, התחלת ה(שנתיים) ימים שאודותם מסופר בהמשך הפרשה, התחלת הגאולה דיוסף ש"מבית האסורים יצא למלך"⁵, כולל גם אסיפת כל האוצרות כו', כמאמר רז"ל⁶ "שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים... ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא", ד"ל, שנכלל ב"רכוש גדול" שזוכים ע"י העבודה במשך אריכות הגלות, במכש"כ וק"ו מה"רכוש גדול"⁷ דיציאת מצרים.

ובלשון הקבלה והחסידות⁸ – "קץ דשמאלא"⁹, ו"קץ הימין"¹⁰. ושניהם קשורים זה בזה – כי ע"י בירור והעלאת ניצוצות הקדושה שנמצאים ב"קץ דשמאלא", נעשה קץ הגלות¹¹, "קץ שם לחושך"¹², ובאים ל"קץ הימין"¹³. ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב"ינה של תורה"¹⁴

- (1) להעיר מאור התורה ריש פרשתנו ש"שנתיים ימים" קאי על ב' בחי' שנה, בנוקבא ובדמורא, שנת הלבנה ושנת החמה. ויש לקשר לשנה זו (ה'תשמ"ט) – שנת העיבור, החיבור דשנת החמה ושנת הלבנה, "שנתיים ימים" ביחד.
- (2) פירוש רש"י ריש פרשתנו.
- (3) ראב"ע שלח יג, כה. ועוד. וראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 198 ואילך. ושם נסמך.
- (4) קהלת ד, יד ובפירוש רש"י.
- (5) פסחים ק"ט, א. ושם נסמך.
- (6) לך לך טו, יד.
- (7) ראה אור התורה ריש פרשתנו.
- (8) זהר פרשתנו קצג, ב. קצד, א.
- (9) לשון הפסוק סוף דניאל. וראה זח"א נד, סע"א. סב, ב. ובכ"מ.
- (10) לקוטי תורה להאריז"ל על הפסוק.
- (11) וי"ל ש"שנתיים ימים" רומז גם לב' האופנים הכלליים שבגלות (שצריך לעשות להם קץ וסוף) – גלות רוחני וגלות גשמי.
- כלומר: אף שבפרטות ישנם ריבוי אופנים בגלות – הגלות אצל שבעים אומות העולם, ד' הגלויות וכו', הרי, באופן כללי נחלקים לשתיים: גלות רוחנית וגלות גשמית.
- ולמעשה, שגם במאורע שהביא להתחלת הגלות – "אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים" – היו ב' אופנים אלו: גלות גשמית – שהוציאוהו מהסעודה, וגלות רוחנית, היפך אהבת ישראל (שהלשין על בני ישראל), שמסתבר לומר שהי' אצלו עוד לפני המאורע (אם כי באופן של קטנות, כמרומז בשמו "בר קמצא").
- (12) איוב כח, ג. וראה אור התורה שם עמוד שלט ואילך.
- (13) להעיר מהשייכות לימי תנוכה – "שזהו ענין עד שכלכל רגל מן השוק, להעלות בחי' רגל השמאלי שמתלבש בקץ דשמאלא, ואז יח"י קץ הימין" (אור התורה ריש פרשתנו).
- (14) "היום יום" כ"ט שבט.

שבפירוש רש"י¹⁵ "כל לשון קץ סוף הוא" – שב"סוף" נכלל "כל לשון קץ", גם "קץ הימין", כי ע"י ה"סוף" בירור "קץ דשמאלא" שבסוף הגלות, באים ל"קץ הימין"¹⁶.

ובהמשך לזה באים (להתחלת ה) קריאה דפרשת ויגש, במנחת שבת¹⁷ "ויגש אליו יהודה", כמבואר בדרושי חסידות¹⁸ שהגשת יוסף ליהודה הו"ע סמיכת גאולה (ענינו של יוסף) לתפלה (ענינו של יהודה), ואין ענין יוצא מידי פשוטו – שהגאולה באה בסמיכות ממש לתפלה שמתפללים בנ"י "ותחזינה עינינו בשובר לציון", תיכף ומיד ממש.

משיחות ש"פ מקץ, שבת (ז) חנוכה ה'תשמ"ט – תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ט ח"ב עמוד 77-78

מזג, יד – ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין ואני כאשר שכלתי שכלתי

ב. בב"ר ר' יאשי' בן לוי פתר קראה בגלויות ואל שדי יתן לכם רחמים, ויתן אותם לרחמים, לפני האיש, הקב"ה שנאמר ה' איש מלחמה ה' שמו, ושילח לכם את אחיכם אלו עשרת השבטים, ואת בנימין זה שבט יהודה ובנימין, ואני כאשר שכולתי שכלתי, שכלתי בחורבן ראשון שכלתי בחורבן שני, כאשר שכלתי בחורבן ראשון ובשני לא אשכל עוד עכ"ל.

ויש להקשות שכלתי בחורבן ראשון ושני כו' היאך רמיזא אלא דקשה לבעל המדרש איך סיים יעקב בדבר רע שאמר ואני כאשר שכלתי שכלתי הלא הצדיקים תחילתן יסורין וסופן שלווה, אלא כך הוא הביאור כאשר שכלתי בחורבן ראשון ושני אז שכולתי כלומר נגמר השיכול ולא אשכול עוד כי השיכול סיבת התיקון והנה הוא טוב מאד.

וזוהו שאמר יעקב ואל שדי כשרמז על החורבנות כשיהי' די להצרות אז וזרח אור משיח שחתימת' ג"כ שד"י כי שדי ר"ת "שלמה דוד ישי".

של"ה

- (15) הביאור בפשוטו של מקרא – "מדוע מאריך רש"י בפירוש תיבת מקץ שמצינו כמה פעמים לפני זה (ועוד דיוקים) – ראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 196 ואילך.
- (16) לקוטי שיחות שם עמוד 201.
- (17) זמן הקשר במיוחד עם תכלית השלימות דשבת – "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (ראה המשך תרס"ו עמוד תקמ"ב).
- (18) ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט. ד"ה ויגש אליו יהודה תרס"ו. ובכ"מ.

בזמן הזה, יוסף הוא למעלה מיהודה, ולכן נאמר "ויגש אליו יהודה", היינו, שיהודה ניגש אל יוסף.

ממאמר שבת פרשת מקץ, ה'תשכ"ז

♦ יום ראשון כ"ד כסלו ♦

מא (א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפִרְעֹה חָלַם וַהֲנֶה עֹמֵד עַל-הַיָּאָר:
א וַהֲנֶה מסופר תרתיין שְׁנִין וּפִרְעֹה חָלַם וַהֲנֶה קָאם עַל נְהָרָא:

כ"י • וַיְהִי מִקֵּץ • פתגמו: 'מסופר', וְכָל לַשּׁוֹן 'קץ', יאורים בידי אדם, וְנִילּוּס עוֹלָה בְּתוֹכָם וּמִשְׁקָה סוּף הוּא. עַל-הַיָּאָר • כָּל שָׁאָר נִהְרֹת אֵינָם קְרוּיִים יאורים, חוץ מְנִילּוּס, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ עֲשׂוּיִין יאורים

(ב) וַהֲנֶה מִן-הַיָּאָר עֹלֵת שִׁבְעַת פָּרוֹת יָפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאַת בָּשָׂר וַתִּרְעִינָה בָּאָחוּ:
ב וַהֲנֶה מִן נְהָרָא סֵלָקוּ שִׁבְעַת תוֹרֵן שְׁפִירָן לְמַחְזִי וּפְטִימָן בָּשָׂר וַרְעִין בְּאַחֲוָה:

כ"י • יָפוֹת מְרֹאָה • סימן הוא לִימֵי הַשִּׁבְעָה, שֶׁהַכְרִיזוֹת נִרְאוֹת יָפוֹת זֹלָזוּ, שָׂאִין עֵין בְּרִיָּה צָרָה בְּחִבְרָתָהּ. בָּאָחוּ • בָּאָגָם, מְרִישׁ"ק בְּלַע"ז, כְּמוֹ: "יִשְׁגָּא אָחוּ".

(ג) וַהֲנֶה שִׁבְעַת פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן-הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאָה וְדָקוֹת בָּשָׂר וַתַּעֲמִדְנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל-שִׁפְתַּת הַיָּאָר:
ג וַהֲנֶה שִׁבְעַת תוֹרֵן אַחֲרֵיהֶן סֵלָקוּ בְּתִרְיָהוֹן מִן נְהָרָא בִישָׁן לְמַחְזִי וַחֲסִירֵן בָּשָׂר וְקָמָן לְקַבְלִיהוֹן דְּתוֹרֵן עַל בִּיף נְהָרָא:

כ"י • וְדָקוֹת בָּשָׂר • טִיבִי"ש בְּלַע"ז, לַשּׁוֹן 'דק'.

(ד) וַתֹּאכְלֶנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמְרֹאָה וְדָקַת הַבָּשָׂר אֶת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת יָפֹת הַמְרֹאָה וַהֲבִרְיָאֵת וַיִּיקֶץ פִּרְעֹה:
ד וַאֲכָלוּ תוֹרְתָא בִישָׁן לְמַחְזִי וַחֲסִירֵן בָּשָׂר יֵת שִׁבְעַת תוֹרְתָא שְׁפִירָן לְמַחְזִי וּפְטִימָתָא וַאֲתַעֲרַ פִּרְעֹה:

כ"י • וַתֹּאכְלֶנָה • סימן שֶׁתִּהְיֶה כָּל שְׁמֵחַת הַשִּׁבְעָה נִשְׁפָּחַת בִּימֵי הָרַעֲב.

(ה) וַיִּיָּשֶׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנִית וַהֲנֶה שִׁבְעַת שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנָּה אֶחָד בְּרִיאֹת וּמָבוֹת:
ה הוֹדְמוּךְ וַחֲלֹם תַּנְיָנוּת וַהֲנֶה שִׁבְעַת שְׂבָלִיא סֵלָקוּ בְּקִנָּא חַד פְּטִימָן וְטָבָן:

כ"י • בְּקִנָּה אֶחָד • טוֹאִיד"ל בְּלַע"ז. בְּרִיאֹת • שִׁינ"ש בְּלַע"ז.

בעל הטורים

(ובפסוק כב), וַאֲיִךְ גִּבִּי מְנוֹרָה (שמות לז, יט). שְׁהַשׁוּבָה הוּא אֹר לְעוֹלָם. וְלִכְךָ רָאָה בְּטוֹבוֹת בְּקִנָּה אֶחָד וּבְשׁוּבוֹת לֹא רָאָה בְּקִנָּה אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁשְׁנֵי הַטוֹבוֹת כּוֹלֵם שְׁנֵי לְטוֹבָה, אֲבָל הָרַעוֹת לֹא הָיוּ שְׁנֵי לְרַעָה, אֲלֵא כָּל אֶחָד יוֹתֵר רַעָה מִשְׁלֹפְנֵי. תוֹרָה ו

(ב) שִׁבְעַת פָּרוֹת. עַל שֵׁם "עֲגֻלָּה יָפָה פִּיזָה מִצְרִיִּם" (דְּמִיָּה מו, כ). וְלָמָּה שִׁבְעָה? – עַל שֵׁם: מִצְרִיִּם, לִוְדִים, עֲנָמִים, לְהַבִּים נִפְתּוּחִים, פְּתוּרוּסִים, כְּסֻלּוּחִים (פִּרְאשִׁית י, יגיד) שֶׁהֵם שִׁבְעָה. וְשִׁבְעָה עֲמָמִים מֵאָרֶץ כְּנַעַן יִתְפָּרְנִסוּ מִמִּצְרַיִם. תוֹרָה ג (ה) בְּקִנָּה אֶחָד. ג' בְּמִסְוֶרָה. תְּרִי הֶכָא

מא (א) וַיְהִי מִקֵּץ. נֶאֱמַר כָּאן 'מִקֵּץ', וְנֶאֱמַר בְּאַבְרָהָם "מִקֵּץ עֶשְׂרֵי שָׁנִים" (לְעֵיל טו, א). מִדָּה לְהֵלֶן עֶשְׂרֵי שָׁנִים, אָף כָּאן לְסוּף עֶשְׂרֵי שָׁנִים. וּפִירוּשׁ "וַיְהִי מִקֵּץ", דְּהֵינּוּ לְסוּף עֶשְׂרֵי שָׁנִים וְעוֹד שְׁנָתַיִם. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים. בְּגִימְטְרִיא: מִקֵּץ עֶשְׂרֵי שָׁנִים. תוֹרָה ב

(ו) וְהָיָה שִׁבְעַ שְׁבָלִים דִּקְוֹת וּשְׂדוּפֹת קָדִים צִמְחוֹת וְהָיָה שִׁבְעַ שְׁבָלִיא לָקֶזֶן וּשְׂקִיפֶן קָדִים צִמְחוֹן בְּתַרְיָהוֹן:
אַחֲרֵיהֶן:

כ"י וּשְׂדוּפֹת. השלייד"ש בלע"ז, 'ושקיפן קדוים', חבוטות, לשון משקוף החבוט תמיד על-ידי הדלת המכה עליו. קדוים. רוח מזרחית, שקורין ביש"א.

(ז) וּתְבַלְעֶנָה הַשְּׁבָלִים הַדִּקְוֹת אֶת שִׁבְעַ הַשְּׁבָלִים הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלֹאֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וְהָיָה חֲלוֹם:
כ"י וְהַבְּרִיאֹת. שיינ"ש בלע"ז. וְהָיָה חֲלוֹם. והנה נשלים חלום שלם לפניו והצרך לפותרים.

(ח) וַיְהִי בַבֹּקֶר וַתִּפְעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־ חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכַמֶּיהָ וַיִּסְפֹּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת־חֲלֹמוֹ וַאֲיֵן־פֹּתֵר אוֹתָם לַפְּרָעָה:

כ"י וַתִּפְעֶם רוּחוֹ. ומטרפא רוחה, מקשקשת בתוכו בפעמון, ובנבוכדנאצר הוא אומר: (דניאל ב) "ותתפעם רוחו", לפי שהיו שם שתי פעימות: שכחת החלום והעלמת פתרונו (ב"ד). חרטמי. הנחשים בטימי מתים, ששואלים בעצמות (שי"ר, הן עצמות בלשון ארמי, ובמשנה: 'בית שהוא מלא טמא', מלא עצמות). ואין פותר אותם לפרעה. פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באזניו, ולא היה לו קורת-רוח בפתרונם, שהיו אומרים: 'שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר' (ב"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות סו ענ' 343)

מספר נשים ומספר פילגשים, ויתכן שבתקופה אחת יולדו לו בנות וימותו לו בנות אחרות. אף לפי פתרונו (ועצתו) של יוסף היו שנות השבע ושנות הרעב בקפיפה אחת, שהרי בשנות השבע אצרו אוצרות בשביל שנות הרעב, ובשנות הרעב אכלו את האוצרות שאצרו בשנות השבע.

(ט) וַיְדַבֵּר שֵׁר הַמִּשְׁלָמִים אֶת־פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת־חֲמַאֲי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם:

(י) פְּרָעָה קָצַף עַל־עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמֵר בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֵת שֵׁר הָאֲפִים:

(יא) וַנַּחֲלֵמָה חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ חֲלֹמָנוּ:

כ"י איש בפתרון חלמו. חלום הראוי לפתרון שנפתר לנו, ודומה לו.

ח וְהָיָה בַבֹּקֶר וַתִּפְעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־ חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכַמֶּיהָ וַיִּסְפֹּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת־חֲלֹמוֹ וַאֲיֵן־פֹּתֵר אוֹתָם לַפְּרָעָה:

מספר נשים ומספר פילגשים, ויתכן שבתקופה אחת יולדו לו בנות וימותו לו בנות אחרות. אף לפי פתרונו (ועצתו) של יוסף היו שנות השבע ושנות הרעב בקפיפה אחת, שהרי בשנות השבע אצרו אוצרות בשביל שנות הרעב, ובשנות הרעב אכלו את האוצרות שאצרו בשנות השבע.

ט ומליל רב שקי (עם) לפרעה למימר ית סרקהני אנא מדבר יומא דין:

י פרעה קצף על עבדיו ויתן אותי במשמר בית שר הטבחים ית ואת שר האפים:

יא ונחלמא חלום בלילה אחד אני והוא איש בפתרון חלמו חלמנו:

(יב) וְשֵׁם אֶתְנֹו נָעַר עֲבָדִי עֶבֶד לְשֵׁר הַטַּבָּחִים וְנִסְפָּר לוֹ וַיַּפְתֵּר-לָנוּ אֶת-חַלְמֹתֵינוּ אִישׁ בַּחֲלֹמוֹ פָּתַר:

כ"י נַעַר עֲבָדִי עֶבֶד • אֲרוּרִים הָרָשָׁעִים, שְׂאִין טוֹבָתָם שְׁלָמָה, שְׁמֹנְפִירוּ בְּלִשׁוֹן בְּזִיוֹן. נַעַר • שׁוֹטָה וְאִין רָאוּי לַגְּדֵלָה. עֲבָדִי • אֶפְלוּ לְשׁוֹנָנוּ אִינוּ מִכִּיר.

(יג) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר פָּתַר-לָנוּ כֵּן הָיָה אֵתִי הַשִּׁיב עַל-פָּנַי וְאֵתוֹ תָּלָה:

כ"י הַשִּׁיב עַל-פָּנַי • פָּרְעָה הַנִּזְכָּר לְמַעַלָּה, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר: "פָּרְעָה קֶצֶף עַל עֲבָדָיו", הָרִי מִקְרָא קָצֹר לְשׁוֹן וְלֹא פָּרַשׁ מִי הַשִּׁיב, לְפִי שְׂאִין צָרִיף לְפָרַשׁ

(יד) וַיִּשְׁלַח פָּרְעָה וַיִּקְרָא אֶת-יֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגְלֵל וַיַּחֲלֵף שְׂמֹלֵתוֹ וַיָּבֵא אֶל-פָּרְעָה:

כ"י מִן-הַבּוֹר • מִן בֵּית הַסֵּהֶר, שֶׁהוּא עֲשׂוּי כְּמִין גָּמָא, וְכֵן כָּל "בּוֹר" שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן גָּמָא הוּא, וְאֵף

♦ יום שני כ"ה כסלו ♦

(טו) וַיֹּאמֶר פָּרְעָה אֶל-יֹסֵף חֲלֹם חֲלָמָי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וְאֲנִי שֹׁמֵעַתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלֹם לְפָתַר אֹתוֹ:

כ"י תִּשְׁמַע חֲלֹם לְפָתַר אֹתוֹ • תִּפְּזִין וְתִבִּין חֲלֹם לְפָתַר אֹתוֹ. תִּשְׁמַע • לְשׁוֹן הִבְנָה וְהִאָּזְנָה, כְּמוֹ:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת ל עמ' 315)

וְאֲנִי שֹׁמֵעַתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר (מא, טו) כְּתַב הַרְמִזְבֵּן (וּאֵרָא ו, י): אֲמָרוּ הַמִּפְרָשִׁים כִּי מֵלֶת "לֵאמֹר" בְּכָל הַתּוֹרָה לֵאמֹר לִישְׁרָאֵל . . וְהִנֵּכּוֹן בְּעִינֵי, כִּי מֵלֶת לֵאמֹר לְהוֹרוֹת עַל בְּרוּר

(טז) וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פָּרְעָה לֵאמֹר בְּלֻעָדִי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת-שְׁלֹם פָּרְעָה:

כ"י בְּלֻעָדִי • אֵין הַחֲכָמָה מְשֻׁלִּי, אֵלֹא אֱלֹהִים יַעֲנֶה, יִתֵּן עֲנִיָּה בְּפִי לְשִׁלֹּם פָּרְעָה.

(יז) וַיְדַבֵּר פָּרְעָה אֶל-יֹסֵף בְּחֻלְמֵי הַנֶּנִּי עֹמֵד עַל-שֹׁפֶת הַיָּאָר:

יז וַיְדַבֵּר פָּרְעָה (עם) לְיוֹסֵף בְּחֻלְמֵי הָאֵא אֵנָּה קָאָם עַל פִּיָּה נִהְיָא: (יג) כִּאֲשֶׁר פָּתַר. בְּגִימִטְרִיא: שֶׁחֲלֹמוֹת הוֹלָכִים אַחֵר הִפָּה. תּוֹרַה יֵד

(יח) וְהָיָה מִן־הַיָּאֵר עַל־תְּשֵׁבַע פְּרוֹת בְּרִיאֹת בֶּשֶׂר וַיִּפֹּת תֵּאֵר וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ:
יח והא מן נהרא סלקן שבע תורתא פטימן
בשר ושפירן למחזי ורעין באחיה:

(יט) וְהָיָה שִׁבְע־פְּרוֹת אַחֲרוֹת עַל־וֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וְרַעוֹת תֵּאֵר מֵאֵד וְרָקוֹת בֶּשֶׂר לֹא־רִאִיתִי כְּהֵנָּה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע:
יט והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות
ורעות תאר מאד ורקות בשר לא ראיתי כהנה
בכל ארץ מצרים לרע:

כ"י - דלות • פחושות, כמו: (שמואל ב יג) "מדוע אתה ככה דל"? דאמנון. ורקות בשר • כל לשון 'רקות'
שבמקרא חסרי בשר, ובלע"ז בלוא"ש.

(כ) וַתֹּאכְלֶנָּה הַפְּרוֹת הָרָקוֹת וְהָרַעוֹת אֶת שִׁבְעַת הַפְּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת:
כ ואכלן תורתא חסיכתא ובישתא ית שבע
תורתא קדמיתא פטימתא:

(כא) וַתִּבְאֶנָּה אֶל־קִרְבָּנָהּ וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֵלֶי־קִרְבָּנָהּ וּמְרִאִיתָן רַע כַּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיָקִץ:
כא ובעלא למעיהן ולא אתידע ארי עלו
למעיהן ומחזיהן ביש פד בקדמיתא
ואתערית:

(כב) וַיֵּאָרֶא בַּחֲלֹמִי וְהֵנָּה שִׁבְעַת שִׁבְלִים עַל־תְּבִקָּהּ אַחֵר מִלֵּאָת וּטְבוֹת:
כב וחזית בחלמי והנה שבע שבליא סלקן
בקנא חד מלון וטבן:

(כג) וְהֵנָּה שִׁבְעַת שִׁבְלִים צִנְמוֹת דְּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶם:
כג והא שבע שבליא נצן לקנו שקיפן קדים
צמחן בתריהון:

כ"י - צנמות • צנמא בלשון ארמי, סלע, הרי הן פעץ בלי לחלוח וקשות כסלע, ותרגומו: 'נצן לקנו', נצן,
אין בהן אלא הנץ, לפי שנתרוקנו מן הנרע.

(כד) וַתִּבְלַעַן הַשִּׁבְלִים הַדִּקָּת אֶת שִׁבְעַת הַשִּׁבְלִים הַטְּבוֹת וַאֲמַר אֶל־הַחֲרַטְמִים וַאֲיֵן מַגִּיד לִי:
כד ובלען השבליים הדקת את שבע השבליים
טבתא ואמר אלחרטמא ולית די מחזי לי:

(כה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פִּרְעֹה חֲלוֹם פִּרְעֹה אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הַגִּיד לְפִרְעֹה:
כה ואמר יוסף לפרעה חלמא פרעה חד
הוא ית די יי עתיד למעבד חוי לפרעה:

(כו) שִׁבְעַת פֶּרֶת הַטְּבוֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבְעַת הַשִּׁבְלִים הַטְּבוֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הֵנָּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:
כו שבע תורתא טבתא שבע שנין אנון
ושבע שבליא טבתא שבע שנין אנון חלמא
חד הוא:

בעל הטורים

(יט) כְּהֵנָּה. ב' במסורה. הקא, ואידך: כְּהֵנָּה" (שמואל ב יב, ח). וזהו שאמר הכתוב
"וַאֲתָנָה לָךְ אֶת בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ וגו', ואם מעט ואספה לך
(קהלת ז, כו) "ומוצא אני מר מפנות את האשה". וזהו "ואספה לך כְּהֵנָּה",
שהיא רעה, בדכתיב "לא ראיתי כְּהֵנָּה
בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע". תורה ב

שיעור יומי ליום שני כ"ה כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מא – פרשת מקץ

נא
זש"י • שבע שנים ושבע שנים • כלן אינן אלא שבע, ואשר נשנה החלום פעמים, לפי שהדבר מזמן, כמו שפרש לו בסוף: "ועל השנות החלום וגו'". בשבע שנים הטובות נאמר: "הגיד לפרעה", לפי שהיה סמוך, ובשבע שנים רעב נאמר: "הראה את פרעה", לפי שהיה הדבר מפלג ורחוק, נופל בו לשון מראה.

זש"י • שבע השנים הטובות והרעות העלת אחריהן שבע שנים הנה ושבע השבילים הרקות שדות הקדים יהיו שבע שנים רעב:
כז ושבע תורתא חסיכתא ובישתא דסלקון בתריהון שבע (זש"י שבעא) שנים אנון ושבע שבליא לקיטא דשקיפן קדום יהיון שבע שנים כפנא:

כח הוא פתגמא די מלילית עם פרעה די זי עתיד למעבד אחזי לפרעה:
כח) הוא הדבר אשר דברתי אל־פרעה אשר האלהים עשה הראה את־פרעה:

כט הא שבע שנים אתון סבעא (זש"י שבעא) רבא בכל ארעא דמצרים:
כט) הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל־ארץ מצרים:

ל ויקומון שבע שנים כפנא בתריהן ויתנשי כל סבעא (זש"י שבעא) בארעא דמצרים וישיצי כפנא ית (עמא ד) ארעא:
ל) וקמו שבע שנים רעב אחריהן ונשפח כל־השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את־הארץ:
זש"י • ונשפח כל־השבע • הוא פתרון הבליעה.

לא ולא יתידע שובעא (זש"י שבעא) בארעא מן קדם כפנא ההוא דיהי כתר פן ארי תקיף הוא לחדא:
לא) ולא־יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי־כן כי־כבד הוא מאד:
זש"י • ולא־יודע השבע • הוא פתרון: "ולא נודע כי־באו אל־קרננה".

לב ועל השנות החלום אל־פרעה פעמים פי־נכון הדבר מעם האלהים וממחר האלהים לעשותו:
לב) ועל השנות החלום אל־פרעה פעמים פי־נכון:
זש"י • נכון • מזמן.

לג וקען יחזי פרעה גבר סוכלמן וחפים ומניה על ארעא דמצרים:
לג) ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על־ארץ מצרים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטר־שיחות חלק טו, עמוד 340 – מתוך 'לקראת שבת')

חכמות יוסף בפתרון החלומות

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על־ארץ מצרים: (מא, לג) לאחר שפרש יוסף את חלומות פרעה, יעץ לו כיצד עליו לנהוג לקראת שנות הרעב – "ועתה ירא מצרים: (מא, לג) לאחר שפרש יוסף את חלומות פרעה, פרעה" גו', "יעשה פרעה ויפקד".

בעל הטורים

(כט) שבע. ב' במסורה. הקא, ואידך: "וימלאו אסמיק שבע" (משלי ג יא). לומר לך שכל כך יהיה השבע, שיתמלאו כל האצרות. תורה ל

ולקאורה תפקידו של יוסף היה רק לפרש את דבר החלום, ולא ליעץ מה לעשות. וההסברה בזה: הקשי בפתרון החלום שבגטיו נקשלו החרטומים לפרשו, מספר בהמשך הפתוב: "והנה שבע פרות אחרות עולות. . רעות מראה ודקות בשר, ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאור", כלומר - שהפרות הרזות והשמנות עמדו יחד על שפת היאור. התקשו החרטומים: מהו ההסבר להמצאות שני הסימנים ההפכיים - רזות ושמנות - ביחד? רק יוסף, בהקמתו, ערב את שני ההפכים בפתורנו: בשבע

שני השבע "ויקבצו את כל אכל השנים הטובות הבאות האלה ויצברו בר", היינו שפבר בשנות השבע יתכוננו לשנות הרעב, ומאידך - בשנות הרעב "והיה האכל לפקדון לשבע שני הרעב", שיאכלו את אכל שנות השבע. מעלה נוספת ועקריית, שפתרון החלום נסב לא רק על הצפוי מואת הקב"ה, אלא גם מעשיו של פרעה - צבירת האכל, נרמזו בחלומם. ועל-כן "ויטב הדבר בעיני פרעה". פרוש: עצתו של יוסף מצאה חן בעיני פרעה יותר מפתרון החלום עצמו, עד ששבחו "אין נבון וחכם כמוך", בכנותו לעצתו.

(ד) יַעֲשֶׂה פְּרֶעָה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל־הָאָרֶץ וַחֲמִשָּׁה אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֶׁבַע שָׁנֵי הַשְּׁבַע:

לדעבד פרעה וימני מהימני על ארעא ויזרו ית ארעא דמצרים בשבע שני שובעא (נ"י שבועא):

נ"י • וחמש • פתגמו: 'ויזרו', וכן: 'וחמשים'.

(ה) וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֹכֶל הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיִּצְבְּרוּ־בָר תַּחַת יַד־פְּרֶעָה אֹכֶל בָּעֵרִים וַשְּׁמָרוּ:

לה ויקבצו ית כל עיבור שניא טבון דאתין האלין ויצרון עיבור תחות ידא דפרעה עיבורא בקירנא ויטרון:

נ"י • את-כל-אכל • שם דבר הוא, לפיכך טעמו בא"ל ונקוד בפת"ח קטן (סגול). ואוכל שהוא פועל,

בגון "פי כל אוכל חלב", טעמו למטה בכ' ונקוד קמץ קטן (צירי). תחת יד-פרעה • ברשותו ובאוצרותיו.

(ו) וְהָיָה הָאָכֹל לְפָקְדוֹן לָאָרֶץ לְשֶׁבַע שָׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־תִכְרֹת הָאָרֶץ בְּרָעָב:

לו ויהי עיבורא גניז (לעמא ד) לארעא לשבע שני כפנא די תהוין בארעא דמצרים ולא תשתמיצי עמא דארעא בכפנא:

נ"י • והיה האכל • הצבור, כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ.

(ז) וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְּרֶעָה וּבְעֵינֵי כָּל־עַבְדָּיו:

לו ושפר פתגמא בעיני פרעה ובעיני כל עבדוהי:

(ח) וַיֹּאמֶר פְּרֶעָה אֶל־עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ:

לח ואמר פרעה לעבדוהי הישתבח כדן קבר די רוח נבואה מן קדם יי בה:

נ"י • הנמצא כזה • הנשפח כדן, אם גלף ונבקשנו, הנמצא כמוהו? הנמצא, לשון תמיהה, וכן כל ה"א המשמשת בראש התבה ונקודה בחטף פתח.

בעל הטורים

(לד) וַיִּפְקֹד. ב' במסורה. יעשה פרעה ויפקד פקדים, ואידך: "ויפקד המלך פקידים" (אסתר ב, א). אחשורוש הפקיד פקידים לקבץ לו נשים על פן נתרשש, כמו שדרשו חז"ל (מגילה יא, א)

"וישם המלך אחשורוש מס" (אסתר י, א) שנעשה רש. והיינו דכתיב (משלי לא, א) אל תתן לנשים חילך". אבל יוסף הפקיד פקידים לקבץ בר, על פן העשיר ולקט כל הבסוף. תורה לה

(לח) וַיֹּאמֶר פְּרֶעָה אֶל־עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: ב' במסורה. יעשה פרעה ויפקד פקידים, ואידך: "ויפקד המלך פקידים" (אסתר ב, א). אחשורוש הפקיד פקידים לקבץ לו נשים על פן נתרשש, כמו שדרשו חז"ל (מגילה יא, א)

♦ יום שלישי כ"ו כסלו ♦

(לט) וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים
אוֹתָךְ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ:

כ"י • אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ • לְבַקֵּשׁ אִישׁ נִבּוֹן וְחָכָם, שְׁאַמְרֵת – 'לֹא נִמְצָא כְּמוֹךָ'.

(מ) אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשָּׁק כָּל־עַמִּי רַק
הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ:

כ"י • יִשָּׁק • 'יִתְּנוּ', יִתְּפָרְנֵס. כָּל צָרָכִי עֲמִי יִהְיוּ נֶעֱשִׂים
עַל יָדְךָ, כְּמוֹ: (לעיל טו) "וַיָּבֶן מִשְׁקַע בֵּיתִי", וְכְמוֹ: (תהלים
ב) "נִשְׁקוּ־בֵר", גְּרִישׁוֹן בְּלַע"ז. רַק הַכֶּסֶף • שְׂיִהְיוּ

(מא) וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתַּתִּי אֶתְךָ עַל
כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י • נִתַּתִּי אֶתְךָ • 'מִנִּיתִי יְתָד', וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לְשׁוֹן
נִתִּינָה הוּא, כְּמוֹ: "וּלְתַתֶּךָ עֲלִיוֹן". בֵּין לְגִדְלָה בֵּין
לְשִׁפְלוֹת, נוֹפֵל לְשׁוֹן נִתִּינָה עֲלִיו, כְּמוֹ: (מלאכי ב) "נִתַּתִּי
אֶתְכֶם נְבוֹזִים וְשִׁפְלִים".

(מב) וַיֹּסֶר פֶּרְעֹה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ
עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבָּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב
עַל־צוּאָרוֹ:

כ"י • וַיֹּסֶר פֶּרְעֹה אֶת־טַבַּעְתּוֹ • נִתִּינָת טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ,
הִיא אוֹת לְמִי שֶׁנּוֹתְנָה לוֹ, לְהִיט שֶׁנִּי לוֹ לְגִדְלָה.
בְּגָדֵי־שֵׁשׁ • דְּבַר חֲשִׁיבוֹת הוּא בְּמִצְרַיִם. רֶבֶד • עֵנֶק,

(מג) וַיַּרְכֵּב אוֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ
לִפְנֵיו אֲבִירָךְ וְנִתְּנוּ אֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י • בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה • הַשְּׂנִיָּה לְמַרְכָּבָתוֹ הַמְּהֵלָכַת
אַצֵּל שָׁלוֹ. אֲבִירָךְ • כְּתִירוֹתָמוֹ: 'דִּין אָבָא לְמַלְכָּא',
'רַךְ בְּלִשׁוֹן אַרְמִי מֶלֶךְ'. בְּ'הַשְׁתַּפֵּין': 'לֹא רִכָּא וְלֹא
בֵּר רִכָּא'. וּבְדַבְּרֵי אֲגָדָה, (ספרי פ' דברים) דָּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה:
'אֲבִירָךְ, זֶה יוֹסֵף, שֶׁהוּא אָב בְּחֻקָּמָה וְרַךְ בְּשִׁנִּים'.

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשכ"ז)

לְפִי הַפִּירוּשׁ הַפְּשוּט, "דִּין אָבָא לְמַלְכָּא", אֵינוֹ מוֹבֵן: מִדּוּעַ
מִתְּרַגֵּם הַכְּתוּב אֶת דְּבַרֵּי הַמִּצְרַיִם בְּלִשׁוֹן מִצְרִי לְלִשׁוֹן אַרְמִי.

וְלָכֵן יֵשׁ צוּרָף בְּפִירוּשֵׁים שֶׁ"בְּדַבְּרֵי אֲגָדָה": (א) "אָב בְּחֻקָּמָה
וְרַךְ בְּשִׁנִּים". וְהַקּוּשִׁי בְּפִירוּשׁ זֶה - דְּכִינּוּ שְׂיוֹסָף הָיָה בֵּן

בעל הטורים

(מ) יִשָּׁק, ב' בְּמִסְוֶרָה. "עַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל עַמִּי", "שִׁפְתֵּי־יִשָּׁק מְשִׁיב דְּבָרִים נְכֹחִים" (משלי כד, כו). בְּשִׁבְלִי שֶׁהַשִּׁיב דְּבָרִים נְכֹחִים,
זָכָה כִּי "עַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל עַמִּי". תוֹרָה מֵא

החילוק בין הפירוש של רבי יהודה לפירוש של רבי יוסי - בהתאם לשיטתם האם מדיקים בעיקר על תוכן פללות הענין (הדגשת שבחו של יוסף), או על פירוש התיבה ("אברו").

והחילוק בין ב' הפירושים - בפנימיות הענינים, האם יוסף פעל על המצרים ביטול במציאות (השתחואה), או רק ביטול הגש (פריעה) - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' ח"ה ע' 202 ואילך.

שלושים, למה יקראוהו "רף", וגם: מה שיך השבח דחכמה לענין המלוכה. (ב) "אין אברו אלא לשון ברפים כו", שרק קרעו ברו, ולא השתחוו בפשוט ידים ורגלים כמו למלך (ולא כמו אחי יוסף שהשתחוו לו אפים ארצה), כיון שגדולתו באה על-ידי מינוי פריעה ("פענין שנאמר ונתן אותו וגו'"). אף פירוש זה קשה יותר - למה ישבחוהו רק בכריעת ברפים, בה בשעה שהחילוק היחידי בינו ובין המלך אינו אלא בקריאת שם מלך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 207)

ארצה" - יש לומר, שהשבטים לא הפירו את ההבדל בין יוסף לפריעה, וכשראו שיוסף מושל במצרים חשבו שגדלתו שנה לזו של פריעה (וראה רש"י ריש פרשת ויגש: חשוב אתה בעיני כמלך).

לשון ברפים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו (רש"י מא, מג) היינו שהיו פורעים ברו בלבד, אף לא השתחוו בפשוט ידים ורגלים, כמו בפני פריעה, שהרי לא היה מלך ממש. ומה שנאמר להלן לגבי אחי יוסף "וישתחוו לו אפים

מדואמר פריעה ליוסף אנא פריעה ובר מימרך לא ידים גבר ית ידה למיחד זין וית רגלה למרפב על סוסיא בכל ארעא דמצרים:

ומאמר פריעה אל-יוסף אני פריעה ובלעדיך לא-ירים איש את-ידו ואת-רגלו בכל-ארץ מצרים:

אני אהיה מלך, "ובלעדיך וגו'", וזהו דגמת "רק הפסא". את-ידו ואת-רגלו • פתרגומו.

כ"י • אני פריעה • שיש יכלת בידי לגזר גזרה על מלכותי. ואני גוזר: ש"לא-ירים איש את-ידו". ובלעדיך • שלא ברשותך. דבר אחר: "אני פריעה",

מה יקרא פריעה שום יוסף גברא דמטמן גלזן לה ויהב לה ית אסנת בת פוטי פריע רבא דאון לאתתא ונפק יוסף (שליט) על ארעא דמצרים:

ומה יקרא פריעה שם-יוסף צפנת פענח ויתן-לו את-אסנת בת-פוטי פריע כהן אן לאשה ויצא יוסף על-ארץ מצרים:

פוטי פריע על שנסתרס מאליו, לפי שחמד את יוסף למשכב זכור (סוטה יג).

כ"י • צפנת פענח • מפרש הצפונות, ואין ל'פענח' דמיון במקרא. פוטי פריע • הוא פוטיפר, ונקרא

מו ויוסף בר תלמין שנין בד קם קדם פריעה מלךא דמצרים ונפק יוסף מן קדם פריעה ועבר (שליט) בכל ארעא דמצרים:

ויוסף בן-שלשים שנה בעמדו לפני פריעה מלך-מצרים ויצא יוסף מלפני פריעה ויעבר בכל-ארץ מצרים:

מו וכןשו דירי ארעא בשבע שני שובעא (ב"י שבעא) עיבדא לאוצרין:

ומה ויתעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים:

כ"י • ויתעש הארץ • פתרגומו, ואין הלשון נעקר מלשון עשיה. לקמצים • קמץ על קמץ, יד על יד, היו אוצרים.

כ"י • ויתעש הארץ • פתרגומו, ואין הלשון נעקר מלשון עשיה. לקמצים • קמץ על קמץ, יד על יד, היו אוצרים.

בעל הטורים

דבר אחר: צ'ופה פ'ודה נ'ביא ת'ומך פ'ותר ע'ניו נ'בון ח'ודה: תורה מו

צפנת פענח נוסריקון: צ'דיק פ'טפט נ'פש ת'אנה, פ'טיפר ע'נה נ'פשו ח'נם.

(מה) צפנת פענח. בגימטריא: מנהלה נסתרים.

שיעור יומי ליום שלישי כ"ו כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – מא – פרשת מקץ

נה
(מה) וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אָכֵל שָׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בָּאָרֶץ מִצֵּרִים וַיִּתֵּן־אָכֵל בַּעֲרִים אָכֵל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:

מ"י אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה • שפל ארץ וארץ מעמדת פרותיה ונותנין בתבואה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך כה, עמוד 224 – מתוך 'לקראת שבת')

אסוף התבואה – בעבודת ה'

ותחשב 'מקומות' למרות שהיא תורת הקב"ה, וגבוהה בהרבה משכלו של האדם, זקוק הוא ל – "עפר" – שמונה על "בטול" מציאותו. כמו שאומרים "נפשתי עפר לכל תהיה (ואז) פתח לבי בתורתך". פשיהודי לומד תורה מתוך "בטול", נכר בלמודו "נותן התורה", הקב"ה.

"עפר המקום" – הבטול צריך להיות דוקא מאותו מקום וענין – בלמודו, ולא בדברים אחרים – מלחמת היצר, שאז צריך לנהג באפן של "עז כנמר וגבור כארי לעשות רצון אביו שבשמים".

אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה:

ונותנים בתבואה מעפר המקום, ומעמיד את התבואה מליקרב (מא, מח. ובפירוש רש"י).

רש"י מתאר את אסוף תבואת מצרים ושמורה: "ונותנים בתבואה מעפר המקום, ומעמיד את התבואה מליקרב" (מא, מח).

משמעות הפרוש בעבודת האדם לקונו:

אסוף תבואה – התורה שהאדם לומד ומצטברת אצלו, כפרוש ה'תוספות' (דיבור-המתחיל "ורב תבואות" סנהדרין, מב.) "בעל שמועות הוא בעל חטין".

"מעמיד את התבואה" – כדי שהתורה שלמד תקלט היטב

מט ויבנש יוסף עבדא כחלא דנימא סגי לחדא עד די פסק לממני ארי לית מגנן:

(מט) וַיַּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כְּחֹל הַיָּם הִרְבֵּה מְאֹד עֹד בִּיַּחְדָּל לְסַפֵּר בִּי־אֵין מִסְפָּר:

מ"י עד בייחדל לספר • עד כי חדל לו הסופר לספר, והרי זה מקרא קצר. ביי אין מספר • לפי שאין מספר, והרי 'כי' משמש בלשון 'דהא'.

ג ויליוסף ילד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע בתן און:

(ג) וַיִּלְיוּסֵף יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים בְּטֶרֶם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ אֲסֹנֶת בַּת־פּוּטִי פֶרַע בִּתְּן אֹון:

מ"י בטרם תבוא שנת הרעב • (תענית יא) מכאן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 194)

ללמד אסור זה רק כאשר האדם עצמו שרוי בצער, שהרי אף נח ובניו הצטערו בהיותם בתבה. ואלו מיוסף לומדים שהאסור חל גם על מי שאינו סובל מרעב, שהרי ליוסף היה אכל בשפע.

מכאן שאסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון (רש"י מא, ג). בפרשת נח (ז, ז) כתב רש"י שנה ובניו נאסרו בתשמיש המטה בתבה, "מפני שהעולם שרוי בצער". וזהו שדיק מכאן דייקא, ולא מנח ובניו. ונמוקו עמו: מנח אפשר

נא ויקרא יוסף את השם הבכור מנשה כיינשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי:

(נא) וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִי:

בעל הטורים

(ג) ויליוסף. ב' במסורה. "ויליוסף ילד שני בנים", "ויליוסף אמר מברכת ה' ארצו" (דברים לג, ג). בשביל שלא שימש מישתו בשנת רעבון, בדיכתיב: "בטרם תבוא שנת הרעב", וזה "מברכת ה' ארצו", כדאמרינן (תענית יא, א) "כל

(ג) וְאֵת שֵׁם הַשָּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִּי אֱלֹהִים
בְּאֶרֶץ עֲנִי:
נב וְזֶת שׁוֹם תִּנְיָנָא קָרָא אֶפְרַיִם אֲרִי אֶפְשָׁנִי
יְי בְּאֶרֶע שְׁעִבּוּדִי:

♦ יום רביעי כ"ז כסלו ♦

(ג) וַתִּכְלֶינָה שִׁבְעַת שָׁנִי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם:
נג וּשְׁלִימַת שִׁבְעַת שָׁנִי שׁוֹבְעָא (ג) שְׁבָעָא דִּי
הָהּ בְּאֶרֶע דְּמִצְרַיִם:

(ג) וַתִּחְלֶינָה שִׁבְעַת שָׁנִי הָרַעַב לָבוֹא בְּאֶשֶׁר אָמַר יוֹסֵף
וַיְהִי רָעַב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה
לֶחֶם:
נד וּשְׁרִיאַת שִׁבְעַת שָׁנִי כִפְנָא לְמֵיעַל כְּמָא דִּי
אָמַר יוֹסֵף וְהָיָה כִפְנָא בְּכָל אֲרֻעָתָא וּבְכָל
אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם הָיָה לְחֶמְא:

(ג) וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פְּרֹעֶה
לֶלְחֶם וַיֹּאמֶר פְּרֹעֶה לְכָל־מִצְרַיִם לְכוּ אֶל־יוֹסֵף
אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:
נה וּכְפִנַת כָּל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּצְוּ עָמָא
(קָדָם) לְפְרֻעָה (עַל) לְלַחֲמָא וַאֲמַר פְּרֻעָה
לְכָל מִצְרַאִי אִיזִילוּ לְזֶת יוֹסֵף דִּי יִימַר לְכוּ
תַעֲבִדוּן:

לְמָה לֹא צִבְרָתֶם בָּר, וְהִלֵּא הִכְרִיז לָכֶם שְׁשָׁנֵי הָרַעַב
בָּאִים? אָמְרוּ לוֹ: 'אֶסְפְּנוּ הַרְבֵּה וְהִרְקִיבָה'. אָמַר
לָהֶם: 'אִם כֵּן, כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ, הֲרִי גֹזֵר
עַל הַתְּבוּאָה וְהִרְקִיבָה, מָה אִם יִגְזֹר עָלֵינוּ וְנָמוּת?'.
כס"ו וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם • (כ"ד) שְׁהַרְקִיבָה
תְּבוּאָתָם שְׁאֲצֵרוּ, חוּץ מִשֵּׁל יוֹסֵף. אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם
תַּעֲשׂוּ • לְפִי שְׁהִיָּה יוֹסֵף אוֹמֵר לָהֶם שְׁיִמּוּלוּ, וּכְשִׁבְּאוּ
אֶצֶל פְּרֻעָה וְאוֹמְרִים: 'כֹּף הוּא אוֹמֵר לָנוּ'. אָמַר לָהֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות חלק י, עמוד 136 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

חייב יוסף למול את המצרים

וְעַל־פִּי־זָה, מִכִּינּוּן שְׁיוֹסֵף הִיָּה ה"שְׁלִיט עַל הָאֶרֶץ" (פרשתנו
מב, ו), וּבִלְעָדוֹ "לֹא יֵרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רִגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ
מִצְרַיִם" (שם מא, מד), הֲרִי כָּל אֲנָשֵׁי מִצְרַיִם הָיוּ שְׂיָכִים אֵלָיו
וּבִרְשׁוֹתָיו, וְעַד שְׁלֹדַעַת כְּמָה רִאשׁוֹנִים (ראה הנסמן
באנציקלופדיה תלמודית ערך דינא דמלכותא) אֲנָשֵׁי הַמִּדְיָנָה -
גּוֹפֶסֶם קִנְיָ לְמִלְכָּה, וְלָכֵן הִיָּה עָלָיו חַיִּיב לְהַשְׁתַּדֵּל שְׁיִמּוּלוּ גַם
כָּל אֲנָשֵׁי מִצְרַיִם.

(ג) וַהֲרַעַב הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף
אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרַעַב
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
נו וּכְפִנָּה הָיָה עַל כָּל אֲפִי אֲרֻעָא וּפְתַח יוֹסֵף
יָת כָּל (אוֹצְרֵינָא) דִּי כְּהוֹן עֵיבוּרָא וְזִבְיָן
לְמִצְרַיִם וַתִּקְיָה כְּפִנָּה בְּאֶרֶע דְּמִצְרַיִם:

כס"ז עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ • מִי הֵם "פְּנֵי הָאֶרֶץ"? אֵלּוּ
הַעֲשִׂירִים (כ"ד). אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם • כְּתֻרְגּוּמוֹ: 'דִּי
כְּהוֹן עֵיבוּרָא'. וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם • 'שְׁבֹר' לְשׁוֹן מְכַר
וּלְשׁוֹן קִנְיָן הוּא. כָּאֵן מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן מְכַר. "שְׁבֹרֵי לָנוּ

בעל הטורים

(גד) לָכֶם תַּעֲשׂוּ. בְּגִימְטְרִיא: הַמִּילָה תַעֲשׂוּ. שְׁצוּהָ אוֹתָם לְמוֹל: תוֹרָה נו

(נ) וְכָל-הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרֵימָה לְשֹׁבֵר אֶל-יוֹסֵף בֶּן-חֲזָק
הָרַעַב בְּכָל-הָאָרֶץ:

נ"י וְכָל-הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרֵימָה • אֶל יוֹסֵף לְשֹׁבֵר. וְאִם תִּדְרָשׁוּהוּ פֶסֶדְרוֹ, הִיא צְרִיף לְכַתֵּב: 'לְשֹׁבֵר מִן יוֹסֵף'.

מב (א) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר
יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:

כָּאלוֹ אַתֶּם שְׂבָעִים, כִּי בָאוּתָה שְׂעָה, עֲדִין הִיא לָהֶם
תְּבוּאָה. (תענית י) (וְלִי נִרְאָה כְּשִׁשׁוֹטוֹ: "לָמָּה תִּתְרָאוּ", לָמָּה יְהוּ הַכֹּל
מִסְתַּפְּלִין בָּכֶם וּמִתְמַיִּים בָּכֶם, שְׂאִין אַתֶּם מִבְּקָשִׁים לָכֵן אֲכַל בָּטָרִם שִׁיכְלָה
מִה שֶׁבִּידְכֶם?) וּמִפִּי אֲחֵרִים שְׂמַעְתִּי שֶׁהוּא לְשׁוֹן כְּחִישָׁה:
'לָמָּה תִּהְיוּ כְּחוֹשִׁים בְּרָעַב? וְדוּמָה לוֹ: (מְשִׁלִּי יא)
"וּמִרְוָה גַם-הוּא יוֹרָא".

נ"י וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם • וּמַהֲיִכֵן
רָאָה, וְהֵלֵא לֹא רָאָה אֶלָּא שְׂמַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה
שְׂמַעְתִּי וְגו'" וּמַהוּ "וַיֵּרָא"? רָאָה בְּאֶסְפֶּקֶלֶרִיא שֶׁל
קֹדֶשׁ, שֶׁעֲדִין יֵשׁ לוֹ שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הִיטָה נְבוּאָה
מִמֶּשׁ לְהוֹדִיעוֹ בְּפִרוּשׁ שְׁנֵי יוֹסֵף. לָמָּה תִּתְרָאוּ •
לָמָּה תִּרְאוּ עֲצֻמְכֶם בְּפָנֵי בְנֵי יִשְׂמָעֵאל וּבְנֵי עִשָׂו

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לְקוּסֵר-שִׁיחוֹת חֲזָק ל, עמוד 190 – מוֹתָן 'לקראת שבת)

בטחון מחלט בה'

וְצָרִיךְ לְהִבִּין מִדּוּעַ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הָרְאוּ עֲצֻמָּם שְׂבָעִים, מִעֲבָר
לָמָּה שֶׁהִיא בִּידָם?
אֶלָּא שֶׁמִּכָּאן נִכְרַ גְּדֹל בְּטַחֲוֹנָם בַּה' שֶׁל בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁבְּטַח
בּוֹדָאוֹת שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אֶת אֲבֵיהֶם יַעֲקֹב גַּם בִּימֵי הָרַעַב. אִף
שֶׁהִתְבוּאָה שֶׁבִּידָם הִסְפִּיקָה רַק "בָּאוּתָה שְׂעָה", מִכָּל-מִקּוֹם
לֹא הָיָה לָהֶם סֶפֶק שֶׁגַּם בְּעֵתִיד יִדְאָג הַקֹּב"ה לְפָרֻנְסָם
בְּאִפְסוֹ נְסִי. וּמִצַּד גְּדֹל בְּטַחֲוֹנָם הָרְאוּ עֲצֻמָּם כָּאלוֹ הֵם
שְׂבָעִים בְּרַב תְּבוּאוֹת, כִּי כֹף הָרְגִישׁוּ בְּבְטַחֲוֹנָם הַחֲזָק בַּה',
כָּאלוֹ יֵשׁ כֶּבֶד בִּידָם תְּבוּאָה מִסְפִּיקָה.

ב וַאֲמַר הָא שְׂמַעִית אֶמְרִין אֲרִי אֵית עֵיבוּרָא
מִזְדָּבִן בְּמִצְרַיִם חוּתוֹ לְתַמָּן וְזָבוּנוֹ לָנָא
מִתַּמָּן וְנַחֲי וְלֹא נְמוּת:

(ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׂמַעְתִּי כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם
רְדוֹ-שְׂמָה וְשִׁבְרוּ-לָנוּ מִשֶּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נְמוּת:

נ"י רְדוֹ-שְׂמָה • וְלֹא אָמַר 'לְכוּ', רִמּוֹ לְמֵאֲתִים וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים שֶׁנִּשְׁתַּעֲבְדוּ לְמִצְרַיִם, כְּמִנְיֵן רְדוֹ.

(ג) וַיִּרְדּוּ אַחֵי-יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשֹׁבֵר בְּרַ מִמִּצְרַיִם:
ג וּנְחִתּוֹ אַחֵי יוֹסֵף עֲסָרָא לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא
מִמִּצְרַיִם:

יוֹסֵף לֹא-שָׁלַח? אֶלָּא לְעֲנִין הָאֲחִיָּה הָיוּ חֲלוּקִין
לְעֲשָׂרָה, שֶׁלֹּא הִיטָה אֲהַבַּת כָּלָם וְשִׁנְאָת כָּלָם שֶׁהָיָה
לוֹ, אֲכַל לְעֲנִין: "לְשֹׁבֵר בְּרַ", כָּלָם לֵב אֶחָד לָהֶם
• (בב"ר)

נ"י וַיִּרְדּוּ אַחֵי-יוֹסֵף • וְלֹא כָתֵב: 'בְּנֵי יַעֲקֹב', מִלְּמַד
שֶׁהָיוּ מִתְחַרְטִים בְּמִכִּירוֹתוֹ, וְנִתְּנוּ לָבֶם לְהִתְנַהֵּג עִמּוֹ
בְּאֲחִיָּה וְלִפְדוּתוֹ בְּכָל מָמוֹן שִׁיפְסְקוּ עֲלֵיהֶם. עֲשָׂרָה •
מִה תִּלְמוּד לֹמַר, וְהֵלֵא כְּתִיב: "וְאֶת-בְּנֵימִין אַחִי

(ד) וְאֶת-בְּנֵימִין אַחִי יוֹסֵף לֹא-שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת-אֲחָיו
כִּי אָמַר פֶּן-יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן:

נ"י פֶּן-יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן • וּבְכִיַּת לֹא יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן? אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: 'מִכָּאן שֶׁשְׁטָן מְקַטְרֵג בְּשַׁעַת
הַסִּפְכָּה' (ב"ר).

(ה) וַיֵּבְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁכֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה
הַוָּאֵתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא בְּגוֹ
עֲלֵינָא אֲרִי הָיָה כְּפָנָא בְּאַרְעָא דְכְנָעַן:
הָרַעַב בְּאַרְץ כְּנָעַן:

וְיִוֹסֵף הוּא הַשְׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְשָׁפִיר
לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיֵּבְאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אַפַּיִם
לְפִי שְׁעוּזָה לָהֶם אֲבִיהֶם שֶׁלֹא יִתְּרָאוּ כָּלֶם בְּפֶתַח אֶחָד
אֲלֹא שֶׁיִּכְנָס כָּל אֶחָד בְּפֶתַחוֹ, כְּדִי שֶׁלֹא תִשְׁלַט בָּהֶם
עֵין הָרָע, שֶׁכָּלֶם נָאִים וְכָלֶם גְּבוּרִים.

וַיִּוֹסֵף הוּא הַשְׁלִיט עַל אֲרֻעָא הוּא דְנִזְבִּין
עֵיבוּרָא לְכָל עָמָא דְאַרְעָא וְאָתוּ אֲחֵי יוֹסֵף
וּסְגִידוּ לָהּ עַל אַפְּיָא עַל אֲרֻעָא:
וַיִּוֹסֵף הוּא הַשְׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְשָׁפִיר
לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיֵּבְאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אַפַּיִם
אַרְצָה:

וְיִשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אַפַּיִם • נִשְׁתַּחֲוּ לֹו עַל פְּנֵיהֶם, וְכֵן כָּל הַשְׁתַּחֲוָּא פְּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים הוּא (שְׁבוּעוֹת טז) •

וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וַיִּכְרַם וַיַּתְּנֵם אֱלֹהֵם וַיַּדְבֵּר
אִתָּם קְשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֱלֹהִם מֵאִן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ
מֵאֲרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁכֵר־אֶבֶל:
וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וַיִּכְרַם וַיַּתְּנֵם אֱלֹהֵם וַיַּדְבֵּר
אִתָּם קְשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֱלֹהִם מֵאִן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ
מֵאֲרֶעָא דְכְנָעַן לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא:

וְיַתְּנֵם אֱלֹהֵם • נַעֲשֶׂה לָהֶם כְּנִכְרִי בְּדָבָרִים, לְדַבֵּר קְשׁוֹת (ב"ד) •

וַיִּכְרַם יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ:
הַוָּאֵשְׁתַּמּוּדַע יוֹסֵף יָת אֲחָוְהִי וְאִנּוּן לֹא
אֲשַׁמּוּדַעַה:

וַיִּכְרַם יוֹסֵף וְגו' • לְפִי שֶׁהֵנִיחָם חֲתוּמֵי זָקֵן (ב"ב)
וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ • שֶׁיֵּצֵא מֵאֲצֵלֶם בְּלֹא
חֲתִימַת זָקֵן, וְעַכְשָׁו מִצְאָהוּ בְּחֲתִימַת זָקֵן. וּמִדְרַשׁ
אֲנֹדָה: "וַיִּכְרַם יוֹסֵף אֶת אֲחָיו", כְּשֶׁנִּמְסְרוּ בִידוֹ, הַכִּיר
שֶׁהֵם אֲחָיו וְרַחֵם עֲלֵיהֶם, "וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ", כְּשֶׁנִּפְלַ
כִּידֶם, לְנַהֵג בּוֹ אֲתוּהָ.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹרֵשׁ ~ (שִׁיחוֹת שְׁבַת פְּרֻשַׁת מִקֵּץ, שְׁבַת חֲזוֹנָה, הִתְשַׁכְּחוּ)

וְלִכְאוּרָה, פִּירוּשׁ זֶה דְּחוּק הוּא, כִּי אֵף שֶׁבִּין הַשְּׂבָטִים יִשָּׁנִם
הָאֲחִים הַמְּבוֹגְרִים שֶׁכָּבֶר הָיָה "חֲתוּמֵי זָקֵן", הָרִי הָיָה גַם בְּנֵי
הַשְּׂפָחוֹת שֶׁלֹא הָיוּ מְבוֹגְרִים הִרְבֵּה יוֹתֵר מִיוֹסֵף, וְעַד - כֹּאֲלוֹ
שֶׁהָיוּ מְבוֹגְרִים מִמֶּנּוּ בְּתַשְׁעָה חֲדָשִׁים אוֹ שָׁנָה בְּלִבָּד. וְאֵכ"כ,
קָשָׁה לוֹמֵר שֶׁהָיָה הַפֶּרֶשׁ גָּדוֹל בֵּינֵיהֶם בְּנוֹגַע לְחֲתִימַת זָקֵן
(שִׁיוֹסֵף הָיָה "בְּלֹא חֲתִימַת זָקֵן", אֵף שֶׁהָיָה כָּבֶד בֶּן שִׁבְעַת
עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְאֵילוֹ הֵם הָיוּ כָּבֶד מִגְּדָלִי זָקֵן), עַד כְּדִי כִּף
שֶׁבְּגָלָל זֶה לֹא הִכְרָהוּ!
וּבִכְלָל - עַל־פִּי הַלֵּכָה, הִפְרַת הָאֲדָם אֵינָה עַל־יְדֵי הַזָּקֵן
(דֹּאף שֶׁכֹּאֲשֶׁר מִסְתַּכְּלִים עַל הָאֲדָם מִבִּיטִים בְּעֵינֵיךְ עַל
זָקֵנוּ, מִכְּלִי מִקּוֹמָה אֵין עַל־יְדֵי הַזָּקֵן)
זָקֵנוּ, מִכְּלִי־מִקּוֹם אֵין זֶה הַסִּמָּן לְהִפְרַת הָאֲדָם), אֲלֹא
עַל־יְדֵי הַחוּטָם אוֹ הַמִּצָּח אוֹ הַלְחָיִים.
וְלִכְאוּרָה הָיָה רִשִׁי יָכוֹל לִפְרֹשׁ הַטַּעַם לִכְךָ שֶׁאֲחֵי יוֹסֵף לֹא
הִכְרָהוּ - עַל־פִּי הַלֵּכָה.
לִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לוֹמֵר, שֶׁרִשִׁי אֵינּוּ מִפְּרֹשׁ שֶׁהִסִּיבָה לִכְךָ
שֶׁ"הֵם לֹא הִכְרָהוּ" הֵיא בְּגָלָל שֶׁאֵין לְהִסְתַּכֵּל בְּנִשְׂאֵי, כִּי
יוֹסֵף הָיָה רַק "מִשְׁנֵה לְמַלְךְ", וְלֹא הָיָה לוֹ דִּין נִשְׂאֵי.
אֲבָל בְּאֻמַּת אֵי־אֶפְשָׁר לוֹמֵר כֵּן, כִּי:
(א) הַדִּין שֶׁאֵין מִסְתַּכְּלִין הוּא גַם בְּנוֹגַע לְמַלְךְ, בְּמִכְּלִי־שָׁפָן
מִ"נִשְׂאֵי", וּמִזֶּה מוֹכָח, שֶׁכֵּן הוּא גַם בְּנוֹגַע לְ"מִשְׁנֵה לְמַלְךְ",

בעל הטורים

מִב (ו) וַיִּשְׁתַּחֲוּ לֹו. בְּגִימַטְרִיא: בְּכָאן
נִתְקַנִּים הַחֲלוּם. תוֹרָה ז
(ז) וַיִּכְרַם. וּבְקִשׁ לְקַבֵּלֶם בְּסִכָּר פָּנִים
יְפוּת, וּבָא הַמִּלָּאָה שֶׁמִּצְאָה תוֹעָה
וְהַזְכִּירוּ, מִיָּד "וַיַּתְּנֵם אֱלֹהֵם". וְלִכְךָ
כְּתוּב אַחֵר כִּף (פְּסוּקָה ח) "וַיִּכְרַם", לְשׁוֹן יָחִיד.
וַיַּתְּנֵם. בְּגִימַטְרִיא: עַל יְדֵי הָאִישׁ
נִבְרִיאָל. תוֹרָה ח
(ח) וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ. ב' בְּמִסְטוּרָה.
הַכָּא, וְאֵינְדָּה: "מִכְּחוּק וְלֹא הִכְרָהוּ"
(אֵיבֵב ב, יט). מִזֶּה הָתָם לֹא הִכְרָהוּ בְּשִׁבְלִי
שֶׁנִּשְׁתַּחֲוּהוּ מִחֲמַת הַיִּסּוּרִין, אֵף כָּאֵן לֹא
הִכְרָהוּ בְּשִׁבְלִי שֶׁנִּשְׁתַּחֲוּהוּ, שֶׁהָיָה עֲבָד
וְנַעֲשֶׂה שֶׁר וְגָדוֹל בְּכָל הָאָרֶץ. וּמִיָּהוּ,
הָתָם לֹא הִכְרָהוּ מִכְּחוּק, אֲבָל
כְּשֶׁקָּרְבוּ אֵלָיו הִכְרָהוּ; אֲבָל הַכָּא לֹא
הִכְרָהוּ כָּלֶל, שֶׁלֹא הִעֲלוּ עַל דַּעְתָּם
שֶׁיִּצְגִיעַ יוֹסֵף לְמַעַלָּה כּוּן. תוֹרָה ט

ואין לחלק בין מלך ל"משנה למלך".

(ב) כיון שנאמר "וישתחו לו אפים ארצה", וכפירוש רש"י: "נשתטחו לו על פניהם, וכן כל השתחוואה פשוט ידים ורגלים הוא", שזהו תכלית הבטול ששייך להראות בגילוי הרי מוכן שאחי יוסף התייחסו אליו כמו למלך, ולכן היה אסור להם להסתכל עליו.

ואם-כן הדרג קושיא לדוכתה: מדוע לא מפרש רש"י שהסיבה לכך ש"הם לא הפירוהו" היא בגלל שאין

להסתכל בנשיא?

ט. ויש לומר הביאור בזה - בפשטות:

רש"י אינו יכול לפרש שאחי יוסף לא הסתכלו עליו, ולכן "לא הפירוהו" - כי משמעות לשון הכתוב "הם לא הפירוהו" היא, שאכן הסתכלו עליו, אלא שלא הפירוהו. אם הכונה היא שלא הסתכלו עליו - היה הכתוב צריך לומר "והם לא הסתכלו בו" וכיוצא בזה; ואילו הלשון "לא הפירוהו" מורה שהחסרון לא היה בהסתכלות, אלא בהפירה.

(ט) וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מְרַגְלִים אַתֶּם לְרֹאשׁוֹת אֶת-עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם:

טוּדְכִיר יוֹסֵף יֵת חֲלֻמָּא דִּי חֲלִים לְהוֹן וַאֲמַר לְהוֹן מֵאֲלָלִין אַתּוֹן לְמַחְזִי יֵת בְּדָקָא דְאַרְעָא אַתִּיתוּן:

לשון גלוי הוא. ותרגום אונקלוס: 'בדקא דארעא, כמו: "בדק הבית", רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא.

כ"י אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם • עֲלֵיהֶם, וַיֵּדַע שְׁנִתְקִימוּ, שְׁהָרִי הִשְׁתַּחֲוּ לוֹ. עֲרוֹת הָאָרֶץ • גִּלּוֹי הָאָרֶץ, מִהֵיכָן הִיא נוֹחָה לִיכְבֹּשׁ, כְּמוֹ (ויקרא כ): "אֶת מְקוֹרֶה הָעֵרֶה", וְכִמוֹ: (יחזקאל טז) "עָרֹם וְעָרְיָה", וְכֵן כָּל עֲרוֹה שְׁבִמְקָרָא,

וַאֲמַרְו לֵה לֹא רְבוּנִי וְעַבְדִּיךָ עֵלּוּ לְמִזְבֵּן עֵיבֹרָא:

(י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנִי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשִׁבְר־אֶבֶל:

כ"י אֲדֹנִי • לֹא תֹאמַר כֵּן, שְׁהָרִי עַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשִׁבְר אֶבֶל.

יֵא בְּלָנָא בְּנִי גִבְרָא חַד נַחְנָא כִּינִי אֲנַחְנָא לֹא הוּוּ עַבְדֶּיךָ אֲלִילִי:

(יא) כָּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחֲנוּ בָנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים:

אַמְתִּיִּים, כְּמוֹ: (שמות י') "כֵּן דִּבַּרְתָּ", (במדבר כז) "כֵּן בָּנוֹת צִלְפַּחֵד דִּבְרוֹת", (ישעיה טז) "וְעַבְדְּתוּ לֹא כֵן בְּדִירוֹ".

כ"י אִישׁ־אֶחָד נַחֲנוּ • נִצְנָצָה בָּהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּכְלָלוּהוּ עִמָּהֶם, שָׁאף הוּא בֶן אֲבִיהֶם. בָּנִים •

יבֹאֲמַר לְהוֹן לֹא אָרִי בְּדָקָא דְאַרְעָא אַתִּיתוּן לְמַחְזִי:

(יב) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֹא כִי־עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם לְרֹאשׁוֹת:

כ"י כִי־עֲרוֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם לְרֹאשׁוֹת • (בר'') שְׁהָרִי נִכְנַסְתֶּם בַּעֲשָׂרָה שַׁעֲרֵי הָעִיר, לָמָּה לֹא נִכְנַסְתֶּם בְּשַׁעַר אֶחָד? •

יגֹאֲמַרְו תְּרִין עֶסֶר עַבְדֶּיךָ אַחִין אֲנַחְנָא בְּנֵי גִבְרָא חַד בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וְהָא זְעִירָא עִם אֲבוּנָא יוֹמָא דִּין וְחַד לִיתוּהִי:

(יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ אַחִים • אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד בְּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה חֲקָטָן אֶת־אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ:

כ"י וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עַבְדֶּיךָ וְגו' • וּבִשְׁבִיל אוֹתוֹ אֶחָד שְׁאִינָנוּ, נִתְפַּזְרָנוּ בְּעִיר לְבִקְשׁוֹ.

בעל הטורים

פִּשְׁעֵנוּ" (איכה ג, מב). וְהָיוּ שְׂדֵרָשׁוּ (פראשית רבה צא, ז) שְׁאֲמַרְו נַחֲנוּ נִהְרֹג כָּל הָעִיר אִם לֹא יִתְנוּ לָנוּ; וְהָיוּ בְּשִׁבְלִי שְׁנַחֲנוּ פִּשְׁעֵנוּ בּוֹ, נַחֲנוּ נַעֲבֹר חֲלֻצִים לְהִלָּחֵם אִם לֹא יִתְנוּהוּ לָנוּ לְפִדּוֹתוֹ. תוֹרָה יב (יג'יד) וְהָאֶחָד אֵינָנוּ. וְסִמֵּיךְ לִיָּה

מְרַגְלִים. "לֹא הָיוּ" בְּגִימְטְרִיָּא: כָּלָב. תוֹרָה י (יא) בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נַחֲנוּ. וְלֹא אָמַר 'אֲנַחְנוּ', רָמַז שְׁאֶחָד מִמֶּנּוּ חָסַר. נַחֲנוּ. ג' בְּמִסְוֶה. הָכָא, וְאִידָךְ: "נַחֲנוּ נַעֲבֹר חֲלֻצִים" (במדבר לב, לב), "נַחֲנוּ

(ט) מְרַגְלִים אַתֶּם. פִּירוּשׁ, אַתֶּם וְלֹא אֲנִי, שְׁהָוָשַׁע שְׁיָצָא מִמֶּנִּי לֹא הָיָה בַּעֲצַת מְרַגְלִים. וְהֵם אָמְרוּ: "לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים" (פסוק יא). פִּירוּשׁ, יְהוּדָה הִשְׁבִּיב, כִּי הוּא רֹאשׁ הַמְּדַבְּרִים: גַּם מִמֶּנִּי יָצָא כָּלָב שֶׁלֹּא הָיָה בַּעֲצַת

(יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם
לֵאמֹר מִרְגְּלִים אַתֶּם:
יד וַיֹּאמֶר לְהוֹן יוֹסֵף הוּא דִּי מַלְּלִית עִמָּכֹן
לְמִימַר מִאֲלִילִי אַתּוֹן:

מה תעשו? אמרו: 'לךך באנו, להרג או ליהרג'.
אמר להם: "הוא אשר דברתי אֲלֵכֶם", להרג בני
העיר באתם, מנחש אני בגביע שלי, ששנים מכם
החריבו כרך גדול של שכם.

כ"י • הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי • הדבר אשר דברתי, שאתם
מרגלים, הוא האמת והנכון, זהו לפי פשוטו.
ומדרשו: אמר להם: 'ואלו מצאתם אותו ופסקו
עליכם ממון הרבה, תפדוהו? אמרו לו: 'הן'. אמר
להם: 'ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון,

(טו) בָּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פְרַעְהָ אִם־תִּצָּאוּ מִזֶּה כִּי
אִם־בָּבֹא אַחֲיֵכֶם הַקָּטָן הִנֵּה:
טו בָּדָא תִּבְחָנוּן חֵי פְרַעְהָ אִם תִּפְקֹן מִכָּא
אַלְהִין בְּמַתִּי אַחוּכֹן זַעֲרָא הָכָא:

כ"י • חֵי פְרַעְהָ • אם יחיה פרעה. אם תצאו מזה • מן המקום הזה.

טז שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם ואתם האסרו
ויבחנו דבריכם האמת אתכם ואם־לא חי פרעה
כי מרגלים אתם:
טז שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וְיִקַּח אֶת־אֲחֵיכֶם וְאַתֶּם הֲאִסְרוּ
וַיִּבְחֲנוּ דִּבְרֵיכֶם הָאֱמֶת אִתְּכֶם וְאִם־לֹא חֵי פְרַעְהָ
כִּי מִרְגְּלִים אַתֶּם:

כ"י • הָאֱמֶת אִתְּכֶם • אם אמת אתכם. לפיכך ה"א נקוד פת"ח שהוא כמו בלשון תמה, ואם לא תביאוהו:
"חי פרעה, כי מרגלים אתם".

(יז) וַיֹּאסֶף אֹתָם אֶל־מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
כ"י • מִשְׁמַר • בית האסורים.
יז וּכְנַשׁ יִתְהוֹן (לְבֵית) לְמִשְׁרָא תִלְתָּא יוֹמִין:

(יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וַחֲיוּ
אֶת־הָאֱלֹהִים אֲנִי יֹרָא:
יח וַיֹּאמֶר לְהוֹן יוֹסֵף בְּיוֹמָא תִלְתָּא דָּא
עִיבִידוּ וְקִיִּימוּ מִן קֳדָם יְיָ אֲנָא דְחַל:

♦ יום חמישי כ"ח כסלו ♦

(יט) אִם־בָּנִים אַתֶּם אַחֲיֵכֶם אֶחָד יֹאסֶר בְּבֵית
מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ שָׂכָר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם:
יט אִם בָּנִים אַתֶּם אַחֲיֵכֶם אֶחָד יֹאסֶר בְּבֵית
מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ שָׂכָר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם:

כ"י • בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם • שאתם אסורים בו עכשו. ואתם לכו הביאו • אל בית אביכם. שָׂכָר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם •
מה שקניתם לרעבון אנשי בתיכם.

בעל הטורים

שלשה דברים שעשו לו. ויפשיטו את
יוסף את כתנתו (לעיל לו, כג). וישליכו (שם
כד). וימכרו (שם כח). תורה יח

י"א, שלא תצאו מזה עד שיבואו י"א
אחים. תורה טז
(יז) אל משמר שלשת ימים. בנגד

ויאמר אלהם יוסף. שהיה מכה
בגביע ואומר: אני מנחש ששמו
יוסף. תורה טו
(טו) כי אם בבוא. בבוא עולה למנון

(כ) וְאֶת־אֲחֵיכֶם הַקָּטָן תִּבְיֹאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ דְּבָרֵיכֶם
וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

כ"י • וַיֹּאמְרוּ דְּבָרֵיכֶם • יתאמתו ויתקיימו, כמו: (במדבר ה) "אמן אמן", וכמו: (מלכים א ה) "אמן נא דברך".

(כא) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אָבֵל אֲשֶׁמִּים | אֲנַחְנוּ
עַל־אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְּחַנְנוֹ אֵלֵינוּ
וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־פֶּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:

כ"י • אָבֵל • בתרגומו: 'בקושטא'. וראיתי ב'בראשית
רבה' לישנא דרוממא הוא: 'אָבֵל, בָּרַם'. בָּאָה

(כב) וַיַּעַן רְאוּבֵן אֹתָם לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם |
לֵאמֹר אֶל־תַּחַטֵּאוּ בִּילֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ
הִנֵּה נִדְרָשׁ:

כ"י • וְגַם־דָּמוֹ • 'אתיין ונמין רבויין, דמו וגם דם הנזקן.

(כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּינֵתָם:
כג ואננו לא ידעון ארי שמיע יוסף ארי
מתרגמן הנה ביניהון:

כ"י • וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף • מבין לשונם,
ובפניו היו מדברים בן. כִּי הִמְלִיץ בֵּינֵתָם • כִּי
בשקיו מדברים עמו הנה המליץ ביניהם, הידע

(כד) וַיִּסָּב מַעְלֵיהֶם וַיִּבֶךְ וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִם וַיִּדְבֵּר אֱלֹהִם
וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת־שְׁמֵעוֹן וַיֹּאסֶר אוֹתוֹ לַעֲיִינֵיהֶם:

כ"י • וַיִּסָּב מַעְלֵיהֶם • נתרחק מעליהם, שלא יראהו
בוכה. וַיִּבֶךְ • לפי ששמע שקיו מתחרטין. אֶת־
שְׁמֵעוֹן • (כ"ה) הוא השליכו לבור, הוא שאמר ללוי:
"הנה בעל החלומות הלזה בא". דבר אחר: נתפנן

(כה) וַיַּצֵּן יוֹסֵף וַיִּמְלְאוּ אֶת־פְּלִיָּהֶם בָּרָ וַלְהַשִּׁיב
בְּסָפִיהֶם אִישׁ אֶל־שָׁקוֹ וְלָתֵת לָהֶם צִדָּה לַדֶּרֶךְ
וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן:

כ"ה ופקיד יוסף ומלו ת מניהון עיבורא
ולאמבא בספיהון גבר לסקה ולמתן להון
וודין לארמא ועבד להון כן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ מקץ תשמ"ז)

וַיִּמְלְאוּ אֶת פְּלִיָּהֶם בָּרָ וַלְהַשִּׁיב בְּסָפִיהֶם • . וְלָתֵת לָהֶם
צִדָּה לַדֶּרֶךְ (כ"ה) יש לשאל, בתחלה דבר יוסף אל אחיו
דברים קשים והאשים אותם בגוגל; ומדוע שנה לפתע את
יחסו וצוה לתת להם בר, להשיב את פספס, ואף לספק

לָהֶם צִדָּה לַדֶּרֶךְ? ויש לומר, דהנה יוסף אמר להם שיתכן
שהם חפים מפשע – "ויבחנו דברים האמת אתכם",
וסים "את האלקים אני ירא". לכן פיס אותם והעניק להם
מעין פצוי על עגמת הנפש שגרום להם.

- (כו) וַיִּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם עַל־חֲמִירֵיהֶם וַיֵּלְכוּ מִשָּׁם:
- כו ונטלו ית עיבורהון על חמיריהון ואזלו מתמן:
- (כז) וַיִּפְתַּח הָאֱחָד אֶת־שִׁקּוֹ לְתֵת מִסְפּוֹא לַחֲמֹר בַּמָּלֹן וַיֵּרָא אֶת־כֶּסֶפוֹ וַהֲנֵה־הוּא בְּפִי אִמְתַּחְתּוֹ:
- כז ופתח חד ית סקה למתן כסתא לחמרה בבית מבתא וזוזא ית כספה והא הוא בפום טוענה:
- כח וַיִּפְתַּח הָאֶחָד • הוּא לֹוִי, שֶׁנֶּשְׂאָר יָחִיד מִשְׁמֵעוֹן בֶּן זִוגוֹ. בַּמָּלֹן • בַּמָּקוֹם שֶׁלָּנוּ בְּלִילָה. אִמְתַּחְתּוֹ • הוּא שֶׁק־.
- כח וַיֹּאמֶר אֶל־אָחִיו הוֹשֵׁב כֶּסֶף וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי וַיֵּצֵא לָכֶם וַיַּחְרְדּוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ:
- כח ויאמר אל אחיו הושב כסף וגם הנה באתחתי ויצא לכם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו:
- כט וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי • גַּם הַכֶּסֶף בּוֹ עִם הַתְּבוּאָה. מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ. לְהַבִּיאֵנוּ
- כט ונטלו לנת נעקב אביהם ארצה פנען ויגידו לו וחויו (נ"ו וסווא) לה ית כל דארען יתהון למימר:
- (ל) וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרֶצָה פְּנֵעַן וַיִּגִּידוּ לֹו אֵת כָּל־הַקִּרְתָּת אֲתָם לֵאמֹר:
- ל ויבאו אל יעקב אביהם ארצה פנען ויגידו לו את כל הקרתת אתם לאמר:
- לא וַיֹּאמֶר אֵלָיו פָּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ מְרֻגְלִים:
- לא ויאמר אליו פנים אנחנו לא היינו מרגלים:
- לב) שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲנַחְנוּ אֲחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנו וְהַקְטַן הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן:
- לב שנים עשר אנחנו אחים בני אבינו האחד איננו והקטן היום את אבינו בארץ פנען:
- (לג) וַיֹּאמֶר אֵלָינוּ הָאִישׁ אֲדֹנִי הָאֶרֶץ בְּזֹאת אִדַּע כִּי כִנִּים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ:
- לג ויאמר אלינו האיש אדוני הארץ בזאת אדע כי כנים אתם אחיכם האחד הניחו אותי ואת רעבון בתיכם קחו ולכו:
- (לד) וַהֲבִיאוּ אֶת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֵלַי וְאִדַּעַה כִּי לֹא מְרֻגְלִים אַתֶּם כִּי כִנִּים אַתֶּם אֶת־אֲחִיכֶם אֶתֶּן לָכֶם וְאֶת־הָאֶרֶץ תִּסְחֲרוּ:
- לד והביאו את אחיכם הקטן אלי ואדעה כי לא מרגלים אתם כי כנים אתם את אחיכם אתן לכם ואת הארץ תסחרו:
- נ"ו וַאֲת־הָאֶרֶץ תִּסְחֲרוּ • תִּסְכְּבוּ, וְכָל לְשׁוֹן 'סוֹחֲרִים' ו'סוֹחֲרָה', עַל שֵׁם שֶׁמִּחֲזִירִים וְסוֹכְבִּים אַחֵר פִּרְקַמְטִיָּא.

בעל הטורים

(כח) עָשָׂה אֱלֹהִים. ב' במסורה. "מה עשה אלהים לפרעה ולמצרים". (לג) וְלָכוּ ג' במסורה. "וְאֵת רַעְבּוֹן זֹאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ", וַאֲיִדָּה: "אֲשֶׁר תורה כט בתיכם קחו ולכו", גם צאנכם גם

לה וְהָיָה אֲנֹכִי מְרִיקִין סְכִיחוֹן וְהָא גְבֵר צָרִיר
בְּסִפָּה בְּסִקָּה וְחָזוּ יֵת צָרִירִי בְּסִפִּיהוֹן אֲנֹכִי
וְאֶבְהוֹן וְדָחִילוּ:

(לה) וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צָרוּר־בְּסָפוֹ
בְּשִׁקּוֹ וִירָאוּ אֶת־צִרְרוֹת בְּסִפִּיהֶם הֵמָּה וְאֲבִיהֶם
וַיִּירָאוּ:

נשי"א צָרוּר־בְּסָפוֹ • קָשֶׁר בְּסָפוֹ.

לו וַיֹּאמֶר לָהוֹן יַעֲקֹב אֲבֹהִיו יֵתִי אֶת־כְּלָתוֹן
יוֹסֵף לִיתְּוָהּ וְשִׁמְעוֹן לֹא הָיָה הָכָא
(ליתוהי) וְנֵת בְּנִימֵן תִּדְבְּרוּן עָלַי הָיוּ
בְּלָהוֹן:

(לו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֵתִי שְׁכַלְתֶּם יוֹסֵף
אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ וְאֶת־בְּנִימֵן תִּקְחוּ עָלַי הָיוּ
בְּלָנָה:

נשי"א אֵתִי שְׁכַלְתֶּם • מִלְמַד שֶׁחֲשָׁדוֹן שְׁמָא הִתְגַּדְּהוּ, אוּ מְכֻרְהוּ כִּי־סָף. שְׁכַלְתֶּם • כָּל מִי שֶׁבָּנִי אֲבֹדִים,
קְרוֹי שְׁכּוֹל.

לז וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אֲבִיו לֹא־אֶמַר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תָמִית
בְּנֵי תָמִית אִם לֹא אֵיתְנָה לְוָתְךָ הֵב יָתָה עַל
יְדֵי וַאֲנִי אֶתְבַּנֶּה לָּךְ:

(לז) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אֲבִיו לֹא־אֶמַר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תָמִית
אִם־לֹא אֲבִיאֶנּוּ אֵלֶיךָ תָּנָה אֹתוֹ עַל־יְדֵי וַאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ
אֵלֶיךָ:

לח וַיֹּאמֶר לֹא יָחִית בְּרִי עִמָּכֹן אֲרִי אֲחֹוּהִי
מִית וְהוּא בְּלַחֲדוּדֵהִי אֶשְׁתָּאֵר וַיַּעֲרַעְנָה
מוֹתָא בְּאַרְחָא דִּי תִהְכּוֹן בֵּה וְתַחֲתוֹן יֵת
שִׁיבְתִּי בְּדוּנָא לְשָׂאוֹל:

(לח) וַיֹּאמֶר לֹא־יִירָד בְּנֵי עִמָּכֶם כִּי־אֲחִיו מָתָה וְהוּא
לְבָדּוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאֵהוּ אִסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכּוּ־בָּהּ
וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִּי בִּגְזוֹן שְׂאוּלָּה:

נשי"א לֹא־יִירָד בְּנֵי עִמָּכֶם • לֹא קָבַל דְּבָרָיו שֶׁל רְאוּבֵן, אָמַר: 'כְּכּוֹר שׁוֹטָה הוּא זֶה, הוּא אוֹמֵר לְהַמִּית בְּנָיו,
כִּי בְנָיו הֵם וְלֹא בְנִי' ? (כ"ד).

א וְכַפָּא תְּקִיף בְּאַרְעָא:

מג (א) וְהִרְעֵב כָּבֵד בְּאַרְצֵךְ:

ב וְהָיָה כִּד סְפִיקוֹ (עֵינִי רַש"י) לְמִיכָל יֵת
עֵיבוּרָא דְאַתִּיאוּ מִמְצָרִים וַיֹּאמֶר לָהוֹן
אֲבֹהִיו תּוֹכּוּ וְכּוֹנֵנוּ לָנָא זְעִיר עֵיבוּרָא:

(ב) וַיְהִי כִּד סְפִיקוֹ לֹא־אֶכֹּל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הִבִּיאוּ
מִמְצָרִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שָׁבוּ שְׁבוּרֵי־לָנוּ
מִעַמְטֵאֲכֶל:

בעל הטורים

תְּמִית", "וּפְתָה תְּמִית קִנְיָה" (איוב ה, ב).
דִּירֵשׁ אוֹתוֹ בְּמִדְרָשׁ בַּעֲדַת קִרְחָא,
דְּכְתִיב בְּהוּ קִנְיָה (תהלים קו, טו) "וַיִּקְנֵאוּ
לְמִשָּׁה בְּמִחְנֶה", אֵלּוּ דִּתָּן וְאֶבְיָרָם.
בְּשִׁבִיל שְׂאֵמֶר "שְׁנֵי בְנֵי תְּמִית",
נִתְקַנִּים בְּשְׁנֵי בְנָיו, וְהֵם דִּתָּן וְאֶבְיָרָם.
אֵת שְׁנֵי. בְּגִימָטְרִיא: דִּתָּן
וְאֶבְיָרָם. תּוֹרָה לֹא

לְכּוֹמֵר, מִדָּה שֶׁשָּׂאֵלוּ עַל בְּנֵימִין עָלָה עַל
כָּל הַצֶּעֶר שֶׁנִּצְטָעֵר יוֹתֵר מִשְׁמַעוֹן
וַיּוֹסֶף, לְפִי שֶׁהוּדוּק בּוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים,
וְאֶמְרִינֵן (חולין צה, ב) תִּינוּק אֵף עַל פִּי
שְׂאִין נֶחֱשׁ יֵשׁ סִימֵן.
דְּכָר אַחֵר: בְּלָנָה כְּתִיב, חֲסֵר, קָרִי בִּיה
בְּלָנָה, שְׁעָלִי מוֹטָל מוֹזוֹן נִשְׁוֹתִיהֶם,
שֶׁהֵם בְּלוּתִי. תּוֹרָה לֹא
(לז) תְּמִית. ב' בְּמִסְוֹרָה. "אֵת שְׁנֵי בְנֵי

בְּקִרְכֶּם קָחוּ וְגו' וְלָכֹר" (שְׁמוֹת יב, לב),
"וְאֹדוּר לָכֶם וְלָכֹר" (שְׁמוֹת א' כט, י). מִלְּמֹד
שֶׁהִרְשָׁה אוֹתָם לְהוֹלִיךְ צֹאן וּבָקָר, אֵף
עַל פִּי שְׂאִין פְּרָה יוֹצֵאָה מִמְצָרִים. וְהָיוּ
"גַּם צֹאנֶכֶם גַּם בְּקִרְכֶּם קָחוּ וְגו' וְלָכֹר".
וְאֹמַר לָהֶם שְׁלֹא יִצְאוּ אֵלָא בְּכִי טוֹב,
וְהָיוּ "וְאֹדוּר לָכֶם וְלָכֹר". תּוֹרָה לֹא
(לז) בְּלָנָה. ב' בְּמִסְוֹרָה. הָכָא, וְאֵיךְ:
"וְאֵת עֲלִית עַל בְּלָנָה" (משלי לא, כט).

לשנות", מתרגם: 'כד ספיקו, כששתו די ספוקם, הוא גמר שתינתם, אכל זה: כפאָשר פלו לאַכל', כפאָשר תם האכל הוא, ומתרגמין: 'כד שיציאו'.

כ"י. כפאָשר פלו לאַכל. יהודה אמר להם: 'המתינו לזמן עד שתכלה פת מן הבית' (ב"ר). כפאָשר פלו. 'כד שיציאו' (ומתרגם: 'כד ספיקו, טועה. כפאָשר פלו הגמלים

ג ואמר לה יהודה למימר אסהדא אסהד פנא גברא למימר לא תחזון אפי אלהין פד אוחוכון עמכון:

(ג) ויאמר אליו יהודה לאמר העד העד בנו האיש לאמר לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם:

אתכם. לא תראוני בלא אחיכם אתכם. ואונקלוס תרגם: 'אלהין פד אוחוכון עמכון', ישוב הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא.

כ"י. העד העד. לשון התראה, שסתם התראה, מתרה בו בפני עדים, וכן: (דברים ל) "העידתי בכם", (שמות יט) "רד העד בעם". לא תראו פני בלתי אחיכם

ד אם איתך משלח את אחינו אתנו נרדה ונשפירה ונזבן לך עיבורא:

(ד) אם יישך משלח את אחינו אתנו נרדה ונשפירה לך אכל:

ה ואם ליתך משלח לא נחות ארי גברא אמר לנא לא תחזון אפי אלהין פד אוחוכון עמכון:

(ה) ואם אינך משלח לא נרד כיהאיש אמר אלינו לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם:

ו ואמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח:

(ו) ויאמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח:

ז ואמר משאל שאל גברא לנא וילידותנא למימר העד פנא אבוכון קים האית לכון אחא ותוינא לה על מימר פתגמא האלין המדע הוינא ידעין ארי יימר אוחיתו ית אוחוכון:

(ז) ויאמרו שאול שאל האיש לנו ולמו לדתנו לאמר העוד אביכם חל ה'יש לכם אח ונגדלו על-פי הדברים האלה הידוע גרע כי יאמר הורידו את אחיכם:

משמש בלשון 'אם', ו'אם' משמש בלשון 'אשר', הרי זה שמוש אחד מארבע לשונות שמשמש 'כי', והוא 'א', 'שהרי' 'כי' זה כמו 'אם', כמו: "עד אם דברתי דברי".

כ"י. לנו ולמו לדתנו. למשפחותינו. ומדרשו: 'אפלו עניני' (נ"א ע"י) (יש מפכים לשון עצה שמדברים ביחידות, וזהו עריסותינו גלה לנו. ונגדלו. שיש לנו אב ואח. על-פי הדברים האלה. על-פי שאלותיו אשר שאל ה'זקקנו להגיד. כי יאמר. אשר יאמר. 'כי'

ח ואמר יהודה לישראל אבויי שלח עולימא עמי ונקום ונזיל וניחי ולא נמות אף אנחנו אף את אף טפלנא:

(ח) ויאמר יהודה אל-ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם-אנחנו גם-אתה גם-טפנו:

בעל הטורים

(ז) על פי. ב' במסורה. "על פי הדברים", "על פי שנים עדים" (דברים יז, ו). שהוצרכנו להגיד לו על פי הדברים האלה, כאלו היו עדים בדבר. תורה ח

ביום ובלילה, למהר הדבר, כמו ה'תם "גדרה לילה". וגם רמז למה שדרשו (בראשית רבה צא, ז) שדרו להרוג ארץ מצרים, בדכתיב: "גדרה ונבלה שם שפתם". תורה ח

מג (ד) גדרה. ג' במסורה. "גדרה ונשפירה לך אכל", "גדרה ונבלה שם שפתם" (לעיל יא, ז), "גדרה אחרי פלשתים לילה" (שמואל א' יד, לו). שאמר: אם ישך משלח – גדרה מיד, וגדרה

סח שיַעוֹר יוֹמִי לַיּוֹם חֲמִישִׁי כ"ח כסלו וּשְׁנִים מִקְרָא וְאַחַד תְּרֻגּוֹם – מַג – פֶּרֶשֶׁת מִקֵּץ

לֹא יִתְפַּשׁ, וְאָנוּ בָּלְנוּ מִתִּים בְּרָעַב אִם לֹא גִלָּךְ, מוֹטָב שְׁתַּנִּיחַ אֶת הַסֶּפֶק וְתִתְפַּשׁ אֶת הַיּוֹדֵאִי.

כז"י • וְנִחְיָה • נִצָּנְצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: 'עַל-יְדֵי הַלִּיכָה זֶה תַּחֲי רוּחְךָ', שֶׁנֶּאֱמָר: 'וְתַחֲי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם'. וְלֹא נָמוּת • בְּרָעַב, (כ"ה) בְּנִימִין – סֶפֶק יִתְפַּשׁ, סֶפֶק

ט אֲנִי אֶעֱרָבָנוּ מִיָּדִי תִּבְקָשׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלַיִךְ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחֲטָאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים: ט אֲנִי אֶעֱרָבָנוּ מִיָּדִי תִּבְקָשׁנוּ אִם לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלַיִךְ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחֲטָאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים:

כז"י • וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ • שְׁלֹא אֲבִיאָנוּ אֵלַיִךְ מֵת, כִּי-אִם חַי. וְחֲטָאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים • לְעוֹלָם הַבָּא.

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על-פי לקוטר־שיחות חזק 2, עמוד 215 ואילך – מנוח 'לקראת שבת')

גִּדְר שְׁעָבוֹד הָעָרֶב

אֲנִי אֶעֱרָבָנוּ מִיָּדִי תִּבְקָשׁנוּ (מג, ט)

הַתַּחֲבִּיבוֹת יְהוּדָה לַיעֲקֹב. דִּהְיָה גִדְר שְׁעָבוֹד עָרֶב יֵשׁ לְבָאָר בְּשָׁנִי אֹפְנִים. א', דִּהְשָׁעָבוֹד שִׁיף רַק לַחוּב, שֶׁמִּשְׁעָבֵד עֲצָמוֹ לְשִׁלָּם חוּבוֹ שֶׁל הַלֹּהֶ. וְעוֹד אִפֹּן דִּהְעָרֶב עוֹמֵד בְּמִקוֹם הַלֹּהֶ מִמֶּשׁ, דִּקְשָׁם שֶׁיֵּשׁ שְׁעָבוֹד הַגּוֹף עַל הַלֹּהֶ לְשִׁלָּם חוּבוֹ (דִּפְרִיעַת בַּעַל-חוּב מִצֹּהָ) – מִלְּבַד שְׁעָבוֹד מִמּוֹן – כִּף חָל שְׁעָבוֹד הַגּוֹף עַל הָעָרֶב שֶׁעוֹמֵד בְּמִקוֹמוֹ. וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר דִּילְפִּינָן מִיְהוּדָה שֶׁגִּדְר שְׁעָבוֹד הָעָרֶב הוּא בְּאִפֹּן הַשָּׁנִי, שֶׁהָרִי יְהוּדָה שְׁעָבֵד נִפְשׁוֹ לְגִמְרִי, וְכִלְשׁוֹן רַש"י (ויגש מד, לב) "וְאֲנִי נִתְקַשְׁרֵתִי בְּקִשְׁר חֲזָק לְהִיּוֹת מִנְדָּה מִב' עוֹלָמוֹת", וְלִפְנֵינוּ מִזֶּה שֶׁגַּם אֲצֵל הָעָרֶב הַשְׁעָבוֹד הוּא שְׁעָבוֹד הַגּוֹף, דִּעוֹמֵד בְּמִקוֹם הַלֹּהֶ מִמֶּשׁ.

בְּבָבָא בְּתָרָא (קעג, ב) אֵיתָא "אֲמַר רַב הוֹנָא, מִנְזִין לְעָרֶב דְּמִשְׁתַּעֲבֵד, דִּכְתִּיב אֲנִי אֶעֱרָבָנוּ מִיָּדִי תִּבְקָשׁנוּ", וְאִף שֶׁנִּדְחוּ דְּבָרָיו בְּגִמְרָא שָׁם, הוֹבָאָה יְלִפּוּתָא זֶה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת (רש"י גיטין ג, א), מִרְדְּכִי בַּבָּא מִצִּיעָא פֶּרֶק ז', בֵּית-יוֹסֵף טוֹר חוֹשֶׁן-מִשְׁפָּט סִימָן קכט, וְעוֹד). וְיֵשׁ לַעֲנֹן בְּזֶה, דִּלְכָּאוּרָה יְהוּדָה לֹא הָיָה עָרֶב עַל הַחוּב אֲלָא הוּא הָיָה הַלֹּהֶ עֲצָמוֹ, וְאִם-כֵּן אִיף יְלִפְנֵינוּ מִזֶּה דִּין עָרְבוּת (וְעֵינִי גַם גִּירֶסֶת הַשְּׂאִילֹתוֹת (שְׂאִילֹת לֹא) בְּגִמְרָא שָׁם)? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁאִין הַכֹּהֵנָה שְׂאֲצֵל יְהוּדָה הָיָה דִּין עָרְבוּת, אֲלָא דְּמֵאַחֵר שֶׁיְהוּדָה הִגְדִּיר אֶת הַתַּחֲבִּיבוֹת לַיעֲקֹב בְּשֵׁם עָרְבוּת, לְפִנֵּינוּ מִזֶּה שֶׁגַּם חַיִּיב הָעָרֶב לְמַלְוָה הוּא בְּאוֹתוֹ גִּדְר שֶׁל

(י) כִּי לֹלֵא הִתְמַהֲמְהֵנוּ כִּי-עָתָה שָׁבָנוּ זֶה פַּעַמִּים: י אֲרִי אֵלּוּלָפוֹן בְּדָא אֶתְעַבְכְּנָא אֲרִי כַּעַן תִּבְנָא דְנָן תִּרְתִּין זְמַנִּין:

כז"י • לֹלֵא הִתְמַהֲמְהֵנוּ • עַל-יָדֶךָ, כִּכָּר הֵינּוּ שְׁבִים עִם שְׁמַעוֹן, וְלֹא נִצְטַעֲרַתְּ כָּל הַיָּמִים הַלְלוּ.

יֵאֱמָר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן אִפּוֹא זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכִלְיָכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מִעֵט צִרִי וּמִעֵט דְּבִשׁ נִכְאֹת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים:

יֵאֱמָר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן אִפּוֹא זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכִלְיָכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מִעֵט צִרִי וּמִעֵט דְּבִשׁ נִכְאֹת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים:

מִזְמָרִים עָלָיו כְּשֶׁהוּא בָּא לְעוֹלָם. נִכְאֹת • שְׁעוּה. (בְּרַאשִׁית רַבָּה). בְּטָנִים • לֹא יִדְעֵתִי מֶה הֵם. וּבְפָרוֹשׁ א' ב' שֶׁל רַבִּי מְכִיר רְאִיתִי פּוֹשְׁטָצִיא"ס, וְדוֹמָה לִי שֶׁהֵם אֶפְרָסְקִין.

כז"י • אִפּוֹא • כָּל לְשׁוֹן 'אִפּוֹא' לְשׁוֹן יֵתֵר הוּא, לְתַקֵּן הַמִּלָּה בְּלְשׁוֹן עִבְרִי: 'אִם כֵּן, אֲזִדְּקֶךָ לַעֲשׂוֹת, שְׂאֲשַׁלְחֵנוּ עִמָּכֶם, צִרִיף אֲנִי לַחֲזֹר וּלְבַקֵּשׁ אֵימָה פֶּה תִּקְנָה וְעֵצָה לְהַשְׁאֵכֶם'. וְאוֹמַר אֲנִי: "זֹאת עֲשׂוּ". מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ • מִתְרָגֵם: 'מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא', שֶׁהִפְל

בעל הטורים

(ט) לָךְ כָּל הַיָּמִים. בְּגִימְטְרִיא: בְּעוֹלָם הָיָה וְלִבָּא. תוֹרָה י (י) כִּי עָתָה שָׁבָנוּ זֶה. טוֹפִי תִּיבּוֹת – שֵׁם בֶּן אֲרָבַע. לוֹמַר, שֶׁהֵשֵׁם מְלֹכָה לְצִדִּיקִים. תוֹרָה יא (יא) מִעֵט צִרִי וּמִעֵט דְּבִשׁ. שְׁעוּה מִנְחָה. תוֹרָה יב

(יב) וְכִסֶּף מִשְׁנֶה קָחוּ בִידֵכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמִּוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחִיכֶם תְּשִׁיבוּ בִידֵכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא:

כ"י- וְכִסֶּף מִשְׁנֶה • פִּי שָׁנִים פְּרָאשׁוֹן. קָחוּ בִידֵכֶם • לְשֹׁכֵר אֶכֶל, שְׁמָא הוּקֵר הַשְׁעָר. אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא • שְׁמָא הַמִּמְנָה עַל הַבֵּית, שְׁכָחוּ שׁוֹגֵג.

(יג) וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ:

(יד) וְאַל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֲנִי בְּאִשֶּׁר שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:

כ"י- וְאַל שְׂדֵי • מַעֲתָה אֵינְכֶם חֲסֵרִים כָּלוּם אֵלָּא תַּפְלָה, תְּרִינִי מִתַּפֵּל עֲלֵיכֶם. וְאַל שְׂדֵי • שְׂדֵי בְּנֵינִת רַחֲמֵי וְכָדִי הִיכָלֶת בְּיָדוֹ לִיתֵּן, יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: מִי שֶׁאָמַר לְעוֹלָם דִּי, יֹאמַר דִּי לְצוּרִי, שְׁלֹא שְׁקֻטִי מִנְעוּרִי: צֶרֶת לָבֶן, צֶרֶת עֶשֶׂר, צֶרֶת רַחֵל, צֶרֶת דִּינָה, צֶרֶת יוֹסֵף, צֶרֶת שְׁמֵעוֹן, צֶרֶת בְּנֵימִין. וְשַׁלַּח לָכֶם • וְיִפְטֹר לָבֶן, כְּתִיבִינֵנוּ, יִפְטֹרֵנוּ מִאֲסוּרֵינוּ, לְשׁוֹן "לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחֲנוּ", וְאֵינוּ נוֹפֵל בְּתַרְגוּם לְשׁוֹן וְשַׁלַּח, שֶׁהָרִי לְשֵׁם הֵם הוֹלְכִים אֲצִלוֹ. אֶת־אֲחֵיכֶם • זֶה שְׁמֵעוֹן. אַחֵר • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרָקָה בּוֹ: לְרַבּוֹת יוֹסֵף (כ"י). וְאֲנִי • עַד שׁוֹבְכֶם אֶהְיֶה שְׁכוּל מִסֶּפֶק. בְּאִשֶּׁר שְׁכַלְתִּי • מִיֹּסֵף וּמִשְׁמֵעוֹן. שְׁכַלְתִּי • מִבְּנֵימִין.

(טו) וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֶה־כֶּסֶף לִקְחוּ בִידֵם וְאֶת־בְּנֵימִין וַיָּקֻמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצְרָיִם וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף:

כ"י- וְאֶת־בְּנֵימִין • מִתְּרַגְּמִינֵן: וְדָבְרוּ יֵת בְּנֵימִין, לִפִּי שְׁאִין לְקִימַת הַכֶּסֶף וּלְקִימַת הָאָדָם שְׁוֶה בְּלִשׁוֹן

♦ יום שישי כ"ט כסלו ♦

(טז) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתֶּם אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לְאִשֶּׁר עַל־בֵּיתוֹ הִבֵּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וּטְבַח טֶבַח וְהָכֵן כִּי אֹתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים:

כ"י- וּטְבַח טֶבַח וְהָכֵן • כְּמוֹ: וְלִטְבַּח טֶבַח וְלִהְיוֹן, וְאֵין "טְבַח" לְשׁוֹן צוּרִי, שֶׁהִיָּה לוֹ לומר: וּטְבַח. בַּצֹּהֲרִים • זֶה מִתְּרַגְּמִין: 'בְּשִׁירֹתָא', שֶׁהוּא לְשׁוֹן סַעֲדָה

בעל הטורים

(טו) וּמִשְׁנֶה. ב' במסורה. וּמִשְׁנֶה כְּסֶף, "וּמִשְׁנֶה שְׁבָרוֹן שְׁבָרִים" (ירמיה י). לומר לך, קל וְחֹמֶר: מִה הָבֵא

מִיִּשְׂרָאֵל כְּפָלִי כְּפָלִים, וְזֶהוּ "וּמִשְׁנֶה שְׁבָרוֹן שְׁבָרִים". תורה טו

שֶׁבִשְׁגָּגָה בֵּא הַכֶּסֶף לִידֵי אָחִי יוֹסֵף בֵּאוּ לְשַׁלְמוֹ לוֹ בְּכִפְלִים, כֹּל שֶׁכֵּן שְׁעִתִּידִין הָאוֹמֹת לְשַׁלֵּם כֹּל הַכֶּסֶף שֶׁלֹּאֲחִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 266)

וַיִּטְבַּח טֹבַח וְהָכֵן (מג, טז) יֵשׁ לְשָׂאֵל, הָרִי לְהֵלֶן פֶּרֶשׁ רִשְׁ"י שְׂדֵכֶר שְׁנָאוֹי הוּא לְמִצְרֵי לְאַכֵּל עִם עֲבָרִי, מִשּׁוּם שֶׁהַיְּהוּדִים אוֹכְלִים אֶת הַבְּהֵמָה שֶׁהַמִּצְרִים עוֹבְדִים לָהּ. וְיֵשׁ לִזְמֹר, שֶׁהָיוּ גַם בְּהֵמוֹת שְׂלָא עֲבָדוּ לָהֶם. וְזֶה שֶׁכְּתוּב בְּפָרֹשֶׁת

(יז) וַיַּעַשׂ הָאִישׁ פֶּאֶשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף:
יִזְעָבֵד גְּבֵרָא קָמָא דִּי אָמַר יוֹסֵף וַאֲעִיל גְּבֵרָא יֵת גְּבֵרָא לְבֵית יוֹסֵף:

(יח) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֵּׁב בְּאֻמָּתֵהֶנּוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֶתְנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־חֲמֹרֵינוּ:
יח וַיִּדְחִילוּ גְבֵרָא אֲרִי אֲמַעְלוּ לְבֵית יוֹסֵף וַאֲמָרוּ עַל עֶסֶק כֶּסֶף דְּאִתְּחַב בְּטוּעֵנָא בְּקִדְמִיתָא אֲנַחְנָא מִתְעַלִּין לְאִתְרַבְּרָא עֲלָנָא וְלִאֲסַתְקָפָא עֲלָנָא וּלְמַקְנֵי יִתְנָא לְעַבְדִּין וּלְמַדְבַּר יֵת חֲמֹרָנָא:

כ"י וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים • כְּתוּב הוּא בְּשָׁנֵי יוֹדִי"ן, וְתַרְגּוּמוֹ: 'וַיִּדְחִילוּ'. כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף • וְאֵין דֶּרֶךְ שָׂאֵר הַבָּאִים לְשֹׁבֵר בֵּר לְלוֹן בְּבֵית יוֹסֵף, כִּי־אִם בְּפִנְדָּקָאוֹת שְׂבָעִיר. וַיֹּאמְרוּ • שְׂאִין זֶה אֵלָא לְאֲסַפְסָם אֶל מִשְׁמֶר. אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים • אֶל תּוֹךְ הַבֵּית הַזֶּה. לְהַתְגַּלֵּל • לְהִיּוֹת מִתְגַּלְגֵּל עָלֵינוּ עַל־לִילַת הַכֶּסֶף

וְלִהְיוֹתָה נּוֹפֶלֶת עָלֵינוּ. וְאִנּוּקְלוֹס שֶׁתַּרְגֵּם: 'וְלִאֲסַתְקָפָא עֲלָנָא', הוּא לְשׁוֹן לְהַתְעוּלֵל, כְּדִמְתַּרְגְּמִינֵן: "עַל־לִילוֹת דְּבָרִים", 'תְּסַקְפֵי מְלִין', וְלֹא תַרְגְּמוּ אַחֵר לְשׁוֹן הַמִּקְרָא. "וְלִהַתְגַּלֵּל", שֶׁתַּרְגֵּם 'לְאִתְרַבְּרָא', הוּא לְשׁוֹן: (קֹהֶלֶת יב) "גִּלְתָּ הַזֶּהֱבִי", (נחום ב) "וַיִּהְיֶה צֹבַח גִּלְתָּה הַעֲלֵתָה", שֶׁהוּא לְשׁוֹן מְלָכוֹת.

(יט) וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:
יט וַיִּקְרִיבוּ לוֹת גְּבֵרָא דִּי מְמַנָּא עַל בֵּית יוֹסֵף וּמִלִּילוֹ עָמָה בְּתַרְעֵ בֵּיתָא:

(כ) וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יֵרֵד יִרְדְּנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁבֵר־אֶכֶל:
כ וַאֲמָרוּ בְּכַעַז רַבּוּנֵי מִיחַת נַחְתָּנָא בְּקִדְמִיתָא לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא:

כ"י בִּי אֲדֹנָי • (ויכחות צד) לְשׁוֹן בְּעִיָּא וְתַחֲנוּגִים הוּא בְּלִשׁוֹן אַרְמִי: בִּיָּא, בִּיָּא! (סנהדרין סד). יֵרֵד יִרְדְּנוּ •

יִרְדָּה הוּא לָנוּ: (כ"ד) 'רְגִילִים הָיִינוּ לְפָרְגָס אַחֲרִים, עֲכָשׁוּ אֲנוּ צְרִיכִים לָךְ'.

(כא) וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַמְּלֹךְ וַנִּפְתַּח אֶת־אֻמָּתֵהֶנּוּ וַהֲנֵה כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֻמָּתֵהֶוּ כִּסְפָּנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשָּׁב אֹתוֹ בִּידְנוֹ:
כא וַיְהִי כִּד אֲתִינָא לְבֵית מַכְתָּא וּפְתַחְנָא יֵת טוּעֵנָא וְהָא כֶּסֶף גְּבַר בְּפוּם טוּעֵנָה כִּסְפָּנָא בְּמַתְקֻלָּה וְאִתְיַבְנָא יִתְהִי בִידְנָא:

(כב) וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדְּנוּ בִידְנוּ לְשֹׁבֵר־אֶכֶל לֹא יִדְעֵנוּ מִי־שֵׁם כִּסְפָּנוּ בְּאֻמָּתֵהֶנּוּ:
כב וְכִסְפָּא אַחֲרָנָא אוֹחִיתָנָא בִידְנָא לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא לֹא יִדְעָנָא מִן שׁוֹי כִּסְפָּנָא בְּטוּעֵנָא:

(כג) וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לָכֶם אֱלֹהֵי־רָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן בְּאֻמָּתֵהֶיכֶם כִּסְפָּכֶם בָּא אֵלַי וַיֹּצֵא אֹלֵהֶם אֶת־שְׂמֻעוֹן:
כג וַאֲמָר שְׁלָם לְכוֹן לֹא תִדְחִלוֹן אֱלֹהֵיכוֹן וְאֱלֹהֵא דְּאִבּוּכוֹן יְהִי לְכוֹן סִימָא בְּטוּעֵנִיכוֹן כִּסְפָּכוֹן אֲתָא לוֹתִי וְאִפִּיק לוֹתֵהוּן יֵת שְׂמֻעוֹן:

כ"י אֱלֹהֵיכֶם • (תחומא): בְּזִכְוֹתְכֶם, וְאִם אֵין זְכוֹתְכֶם כְּדָאי, "וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם", בְּזִכְוֹת אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן.

(כד) וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָהּ יוֹסֵף וַיִּתֵּן־לָמוֹם
וַיִּרְחֲצוּ רִגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסָּפּוֹא לַחֲמִירֵיהֶם:
כד ואָעִיל גִּבְרָא יֵת גִּבְרִיא לְבֵית יוֹסֵף וַיֵּהֱב
מִנָּא וְאַסְחוּ רִגְלֵיהוֹן וַיֵּהֱב פִּסְתָּא
לַחֲמִירֵיהוֹן:

כז"י וַיָּבֹא הָאִישׁ • הִבָּאָה אַחֵר הִבָּאָה, לְפִי שֶׁהָיוּ דוֹחֲפִים אוֹתוֹ חוּץ עַד שֶׁדִּבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת, וּמִשָּׁאֵמֶר
לָהֶם: "שְׁלוֹם לָכֶם", נִמְשְׁכוּ וּבָאוּ אַחֲרָיו.

(כה) וַיָּכִינוּ אֶת־הַמִּנְחָה עֲדִיבֹא יוֹסֵף בִּצְהָרִים כִּי
שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֹאכְלוּ לֶחֶם:
כה וְאַתְקִינוּ יֵת תְּקַרְבְּתָא עַד דְּעֵל יוֹסֵף
בְּשִׁירִיתָא אָרִי שָׁמְעוּ אָרִי תַמָּן יִיכְלוֹן
לַחֲמָא:

כז"י וַיָּכִינוּ • הִזְמִינוּ, עֲטְרוּהוּ בְּכֵלִים נָאִים.

(כו) וַיָּבֹא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה
אֲשֶׁר־בִּידָם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אָרְצָה:
כו וְעֵל יוֹסֵף לְבֵיתָא וְאַתִּיאוּ לָהּ יֵת
תְּקַרְבְּתָא דִּי בִידֵיהוֹן לְבֵיתָא וּסְגִידוּ לָהּ
לְאַרְעָא:

כז"י הַבֵּיתָה • מִפְּרוֹדוֹר לְטָרְקִלִין (נִרְאָה דִּיקוּ דְּרִשִּׁי
מ"הבֵּיתָה" בַּתְּרָאָה: "וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר בְּיָדָם הַבֵּיתָה", דְּקִשְׁנָא לִיה: וְדִיק).

(כז) וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם אֲבִיכֶם
הֲזִקֵּן אֲשֶׁר אִמְרַתֶּם הַעוֹדְנֵנוּ חַי:
כז וְשִׁאֵל לַהוֹן לְשָׁלוֹם וְאַמֵּר הַשָּׁלוֹם אֲבוּכֹן
סָבָא דִּי אִמְרַתוֹן הַעַד כְּעֵן קָנִים:

(כח) וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאַבְיֵנוּ עוֹדְנֵנוּ חַי וַיִּקְדּוּ
וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:
כח וְאַמְרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאַבּוּנָא עַד כְּעֵן
קָנִים וּכְרַעוּ וּסְגִידוּ:

כז"י וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ • עַל שְׂאֵלַת שְׁלוֹם. קִידָה - כְּפִיפַת קִדְקֵד, הַשְׁתַּחֲוָּאָה - מִשְׁתַּטַּח לְאַרְץ.

(כט) וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִין אַחִיו בֶּן־אֹמֶר וַיֹּאמֶר
הֲזֶה אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
יִחְנֶנּוּ בְּנֵי:
כט וְזָקַף עֵינֵיהּ וַיַּחֲזֵא יֵת בְּנֵימִין אַחֲוֵיהּ בֶּר
אַמֶּה וְאַמֵּר הָדִין אַחוּכֹן זְעִירָא דִּי אִמְרַתוֹן
לִי וְאַמֵּר מִן קָדָם יְיָ יִתְרַחֵם עָלְךָ בְּרִי:

כז"י אֱלֹהִים יִחְנֶנּוּ בְּנֵי • בִּשְׁאָר שְׂבָטִים שֶׁמַּעֲנוּ חֲנִינָה: "אֲשֶׁר־חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ", וּבְנֵימִין עָדִין לֹא
נִוָּלַד, לְכָךְ בִּרְכוּ יוֹסֵף בְּחִינָה.

• שבת קודש ל' כסלו •

(ל) וַיִּמָּהֵר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אֲחָיו וַיִּבְקֹשׁ
לְבָבוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְךְ שָׁמוּהָ:
ל וַיִּמָּהֵר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אֲחָיו וַיִּבְקֹשׁ
לְבָבוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְךְ שָׁמוּהָ:
ל וְאַחֲוֵי יוֹסֵף אָרִי אַתְּגִלְלוּ רַחֲמוּהִי עַל
אַחֲוֵי וּבָעָא לְמַבְכִּי וְעַל לְאֲדָרוֹן בֵּית
מִשְׁכָּבָא וּבָבָא תַמָּן:

בעל הטורים

(כט) יִחְנֶנּוּ. ב' בַּמְסוּרָה. "יִחְנֶנּוּ בְּנֵי",
"חֲנוּן יִחְנֶנּוּ לְקוֹל יַעֲקֹב" (שְׁעִיָּה ל יט). וְהוּ
שִׁישׁ בַּמִּדְרָשׁ (בְּרַשִׁית רַבָּה צד, ז), וְשִׁשָּׁל
כַּמָּה בְּנִים יֵשׁ לָךְ וּמָה שְׁמֵם. וְאַמֵּר לוֹ
שְׂבָלָם קָרָא שְׁמוֹת עַל שֵׁם הַצְּרוֹת
שֶׁאִירְעוּ לְאַחֲיוֹ. וְהוּ "לְקוֹל יַעֲקֹב",
בְּנֵי. תוֹרָה ל

וְחָפִים, שְׁלֹא רָאָה חֲפָתִי וְלֹא רִאִיתִי אֲנִי חֲפָתוֹ. וְאָרֵד, שִׁירָד לְבִין הַעֹבְדֵי כֹכְבִים, כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה, מִיָּד נִכְמְרוּ רַחֲמָיו. נִכְמְרוּ • נִתְחַמְמוּ, וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה: (ב"ב עד) 'עַל הַכֹּמֶר שֶׁל זֵיתִים', וּבִלְשׁוֹן אֲרָמִי: (פסחים נא) 'מִשּׁוּם מִכְמַר בְּשָׂרָא', וּבִמְקָרָא: "עוֹרְנוּ כְּתוֹר נִכְמְרוּ", נִתְחַמְמוּ וְנִקְמְטוּ קִמְטִים קִמְטִים, מִפְּנֵי זֶלְעָפוֹת רָעַב. כֵּן דֶּרֶךְ כָּל עוֹר כְּשֶׁמִּתְחַמֵּין אוֹתוֹ, נִקְמֵט וְנִתְפַּוֵּץ.

כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו • שָׁאָלוּ: 'יֵשׁ לָךְ אֵחַ מֵאִם?' אָמַר לוֹ: 'אֵחַ הָיָה לִי וְאִנִּי יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא'. 'יֵשׁ לָךְ בָּנִים?' אָמַר לוֹ: 'יֵשׁ לִי עֶשְׂרֶה'. אָמַר לוֹ: 'וְמָה שְׁמֵם?' אָמַר לוֹ: 'בָּלַע וּבָכָר וְגו'.. אָמַר לוֹ: 'מָה טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת הַלָּלוּ? אָמַר לוֹ: 'כָּלֶם עַל שֵׁם אָחִי, וְהַצְרוֹת אֲשֶׁר מְצֹאוּהוּ: בָּלַע, שֶׁנִּבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת. בָּכָר, שֶׁהָיָה בְּכוֹר לְאִמִּי. אֲשָׁבֵל, שֶׁשָּׁבָאוּ אֶל גֵּרָא, שֶׁנִּתְגַּדֵּיר בְּאַכְסֵנְיָא. וְנִעְמָן, שֶׁהָיָה נָעִים בְּיוֹתֵר. אָחִי וְרֹאשׁ, אָחִי הָיָה, וְרֹאשִׁי הָיָה. מִפִּי, מִפִּי אָבִי לְמָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 348 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

נִכְמְרוּ רַחֲמָיו – עַל נִשְׁמָתוֹ

שְׁבַתְחֶלָה הֵיחָה הַנֶּשְׁמָה דְּבוּקָה לְהַקְבֵּ"ה, "חֲצוּבָה מִתַּחַת פֶּסֶא הַפְּבֹד", וְקוֹדֶשֶׁה לְאִין שְׁעוֹר. אַף לְאַחֲרֵי־זֶה הִגִּיעוּ הַ"צְרוֹת אֲשֶׁר מְצֹאוּהוּ" וְ"נִבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת", כְּלוֹמֵר, שֶׁמִּמְקוֹם מַעֲלָתָה יֵרֵד הַנֶּשְׁמָה "מֵאֲגָרָא רְמָה לְבִירָא עֲפִימִקְתָּא", וְנִתְלַבֶּשֶׂה בְּגוֹף חֲמורי, בְּיַחַד עִם נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה וְיִצָּר הָרַע, וְעַד שֶׁהָאֵדָם יָכוֹל לַעֲבוֹר עַל רְצוֹן ה' רַחֲמָנָא לִיַּצְלוֹ. וְכִשְׁמַתְבוֹנָנִים בְּכָל זֶה בְּאֲמִתִּיּוֹת וְאֵלִיבָא דִּנְפִשָׁיָה, הָרִי "נִכְמְרוּ – נִתְחַמְמוּ", שֶׁלֵּב הָאֵדָם מִתְחַמֵּם בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ שֶׁלִּהְבֵּת, וּמִתְמַרְמֵר מֵאֵד עַל מַעֲמָדוֹ וּמִצְבוֹ, וּמַעוֹרֵר רַחֲמִים עַל הַנֶּשְׁמָה. וְעַל־יְדֵי־זֶה מַעוֹרֵר הַרְחֵמִים שֶׁלִּמְעַלָּה, וּמִרְחֵם עָלָיו הַקְבֵּ"ה וּמוֹצִיאֻ מִמִּצְבוֹ הַנְּחוּת, וּמַעֲלָהוּ לְמַעַלָּה מַעַלָּה.

וְיִמְתֵּר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אֲחִיו (מג, ל) בְּרִשָּׁ"י עַל הַפְּסוּק מִפְּרֵשׁ "שָׁאָלוּ . . יֵשׁ לָךְ בָּנִים, אָמַר לוֹ יֵשׁ לִי עֶשְׂרֶה. אָמַר לוֹ, וְמָה שְׁמֵם? אָמַר לוֹ, בָּלַע וּבָכָר וְגו'.. אָמַר לוֹ, מָה טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת הַלָּלוּ. אָמַר לוֹ, כָּלֶם עַל שֵׁם אָחִי, וְהַצְרוֹת אֲשֶׁר מְצֹאוּהוּ. בָּלַע, שֶׁנִּבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת . . מִיָּד נִכְמְרוּ רַחֲמָיו. נִכְמְרוּ – נִתְחַמְמוּ. וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת: אִיתָא ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' (בהר"מ, ד) "הִנֵּה יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עַל שֵׁם יוֹסֵף, כְּדִכְתִּיב נוֹהֵג כְּצֶאֱן יוֹסֵף, וְצָרִיף לְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל בְּחִינַת בְּנֵימִין, שֶׁנִּקְרָא בֶן אוֹנִי . . וְלִרְחֹם עַל נִיצוּץ אֱלֻקוֹת שְׁבוּ". וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר שֶׁבְּרִשָּׁ"י נִרְמַז אִיף יוֹכֵל הָאֵדָם לְעוֹרֵר בְּעֶצְמוֹ אֶת הַרְחֵמִים עַל נִפְשׁוֹ: בְּתַחֲלָה צָרִיכִים לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲלַת הַנֶּשְׁמָה – "עַל שֵׁם אָחִי",

(לא) וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: לא וְאֲסָחִי אֶפּוֹהִי וְנִפְק וְאִתְחַסִּין וְאָמַר שְׁוִיאוּ לְחֵמָא:

כִּי־יֵי וַיִּתְאַפֵּק • נִתְאַמֵּץ, וְהוּא לְשׁוֹן: (אייב יב) "וּמִזֵּית אֶפִּיקִים רָפָה", וְכֵן: (שם מא) "אֶפִּיקֵי מִגְנִים". חוֹזֵק.

(לב) וַיִּשְׁימוּ לוֹ לְבָדוֹ וְלָהֶם לְבָדִם וְלַמִּצְרִים הָאֲכָלִים אֹתוֹ לְבָדִם כִּי לֹא יוֹכְלוּן הַמִּצְרִים לְאָכַל אֶת הָעֵבְרִים לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לַמִּצְרִים: לֵב וְשְׁוִיאוּ לָהּ בְּלַחְדוּדֶיהָ וּלְהוֹן בְּלַחְדוּדֶיהוֹן וְלַמִּצְרָאִי דְאֶכְלִין עִמָּה בְּלַחְדוּדֶיהוֹן אַרְי לֹא יִכְלִין מִצְרָאִי לְמִיכַל עִם עֵבְרָאִי לְחֵמָא אַרְי כְּעִירָא דְּמִצְרָאִי דְחִלִּין לָהּ עֵבְרָאִי אֶכְלִין:

כִּי־יֵי כִי־תוֹעֵבָה הוּא • דְּבָר שְׁנֵאוֹי הוּא לַמִּצְרִים לְאָכַל אֶת הָעֵבְרִים, וְאוֹנֵקְלוֹס נָתַן טַעַם לְדְבָר.

(לג) וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵיו הַכָּהֵן כְּבִכְרָתוֹ וְהַצֹּעִיר כְּצִעְרָתוֹ וַיִּתְמָהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ: לֵג וְאֲסָחֶרוּ קְדֻמוֹהִי רַבָּא כְּרִבּוּתָהּ וַיִּצְרָא כְּצִעְרֻתָהּ וְתִמְהוּ גְבֻרָא גְבֻרָא לְחִבְרָה:

בעל הטורים

(לא) וַיִּתְאַפֵּק, ב' בְּמִסוּרָה. הָכָא, וְאִידָךְ: "וַיִּתְאַפֵּק הָמָן וַיָּבֹא אֶל בֵּיתוֹ" (אסתר ה, י). מָה הָכָא תַּחֲלָה צִעַר וְסוּפּוֹ שְׁמַחָה כְּשֶׁהוֹדִיעָם שֶׁהוּא יוֹסֵף, אַף הָתֵם תַּחֲלָה צִעַר וְסוּפּוֹ "שְׁמַחָה וְשִׁשׁוֹן לְיְהוּדִים" (שם ח, יז). תוֹרָה לֵב (לג) וְהַצֹּעִיר, ב' בְּמִסוּרָה. "וְהַצֹּעִיר כְּצִעְרָתוֹ", "וְהַצֹּעִיר לְגוֹי עֲצוּם" (ישעיה ישיעיה

זש"י» הַבָּכָר בְּבִכְרָתוֹ • מִכָּה בְּגִבִּיעַ וְקוֹרָא: 'רְאוּבֵן, שְׁמַעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, יִשָּׁשְׁכָר וְזִבְלוֹן, בְּנֵי אִם אַחַת, הִסְבּוּ בַסֶּדֶר הַזֶּה, שֶׁהוּא סֶדֶר תּוֹלְדוֹתֵיכֶם, וְכֵן כָּלֶם,

(לד) וַיֵּשֶׁא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנִימֵן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמִשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ:

זש"י» מִשְׁאֵת • מְנוּת. חֲמִשׁ יָדוֹת • חֲלָקוֹ עִם אָחִיו, וּמִשְׁאֵת יוֹסֵף וְאֶסְנַת וּמִנְשֵׁה וְאַפְרַיִם. וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ •

מד (א) וַיֵּצֵא אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מִלֵּא אֶת־אִמְתַּחַת הָאֲנָשִׁים אֲכַל כֶּאֱשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת וְשִׁים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אִמְתַּחַתוֹ:

(ב) וְאֶת־גְּבִיעִי גְבִיעַ הַכֶּסֶף תָּשִׂים בְּפִי אִמְתַּחַת הַקֶּמֶן וְאֵת כֶּסֶף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדִבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: זש"י» גְּבִיעַ • כּוֹס אֶרֶץ, וְקוֹרִין לוֹ מִדְרִינ"ש:

(ג) הַבָּקָר אֹרֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וַחֲמֹרֵיהֶם:

(ד) הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אֹמֵר לֵאשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֶף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגָּתָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה:

(ה) הָלֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא נָחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ הִרְעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם:

(ו) וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנִי בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לַעֲבֹדֶיךָ מַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הַזֶּה:

זש"י» חֲלִילָה לַעֲבֹדֶיךָ • חֲלִין הוּא לָנוּ, לְשׁוֹן גְּנָאִי, וַתִּרְגְּמוּ: 'חֵס לַעֲבֹדֶיךָ', חֵס מֵאֵת הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְחֵס עֲלֵינוּ מַעֲשׂוֹת זֹאת, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּגִמְרָא: 'חֵס וְשָׁלוֹם'.

בעל הטורים

(לד) מִשְׁאֵת. ב' בַּמִּסְוָה. "וַיֵּשֶׁא מִשְׁאֵת", "מִשְׁאֵת שָׁוָא וּמְדוּחִים" (איכה ב, יד). כְּדִאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (תַּנְחומא וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ) שֶׁהָיָה מִכָּה בְּגִבִּיעַ וְאָמַר: פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מֵאִם אַחַת יָשְׁבוּ בִּיחָד, וְאֵנִי אֵין לִי אֶחָ מֵאִמִּי וּבְנִימֵין אֵין לוֹ אֶחָ מֵאִמּוֹ נִשְׁבַּח וּמְדוּחִים". תורה א

בִּיחָד. וְזֶה הָיָה "מִשְׁאֵת שָׁוָא וּמְדוּחִים". תורה א

שֶׁהָיָה מִכָּה בְּגִבִּיעַ וְאָמַר: פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מֵאִם אַחַת יָשְׁבוּ בִּיחָד, וְאֵנִי אֵין לִי אֶחָ מֵאִמִּי וּבְנִימֵין אֵין לוֹ אֶחָ מֵאִמּוֹ נִשְׁבַּח

בַּמִּסְוָה. "וַיֵּשֶׁא מִשְׁאֵת", "מִשְׁאֵת שָׁוָא וּמְדוּחִים" (איכה ב, יד). כְּדִאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (תַּנְחומא וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ) שֶׁהָיָה מִכָּה בְּגִבִּיעַ וְאָמַר: פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מֵאִם אַחַת יָשְׁבוּ בִּיחָד, וְאֵנִי אֵין לִי אֶחָ מֵאִמִּי וּבְנִימֵין אֵין לוֹ אֶחָ מֵאִמּוֹ נִשְׁבַּח

קדושת עם ישראל

(אבות פ"ב מ"ב) ו"בכל דרךך דעהו" (משלי ג, ו), שפגנת ההתעסקות בעניני עולם הזה היא להעלות ולזכך את העולם הזה, עד שיהיה כלי לקדושתו ותבנה.

וזהו "חולין הוא לנו" - לשון גנאי, דאמרו השבטים לשלוחי יוסף, שזה שהם אומרים "חולין הוא לנו", שבני ישראל שייכים לענינים של "חולין" ודברים שאינם קשורים לקדושתו ותבנה, הרי זה "גנאי" וחיפה האמת, כי ישראל עם קדוש הוא ואין ביניהם ולגשמיות עולם הזה שום קשר ושיכות.

על הפסוק "חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה" (מד, ו), פירש רש"י "חולין הוא לנו, לשון גנאי".

ויש לבאר זה בדרך הרמז:

כתיב (ראה יד, ב) "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך", שבני ישראל קדושים הם, ועוסקים רק בעניני קדושה ועבודת השם ותבנה.

ואף שהתורה צוהה "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" (יתרו כ, ט), שצריכים להתעסק גם עם עניני עולם הזה, הרי נצטוונו גם כן "כל מעשיך יהיו לשם שמים"

הוא כספא די אשכנא כפום טוענא אתיבנהי לך מארעא דכנען ואכדין נגנב מבית רבונך פספא או דהבא (מנין דכסף או מנין דדהב):

(ח) הן כסף אשר מצאנו בפני אמתחתינו השיבנו אליך מארץ כנען ואיך נגנב מבית אדניך כסף או זהב:

כ"י • הן כסף וגו' • זה אחד מעשרה קל-וחמר האמורים בתורה, וכלן מנויין ב'בראשית רבה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ מקץ תשל"ו)

שכן נתן למצא פגם בכל אחד מעשרה קל-וחמר שבתורה. ולדגמא - הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה (ווארא ו, יב): ישראל לא שמעו מקצת רוח ומעבדה קשה, ואלו לפרעה לא הייתה סבה זו.

זה אחד מעשרה קל-וחמר האמורים בתורה (רש"י מד, ח) לרש"י הקשה: הרי בנימין לא היה עם שאר השבטים בעת ירידתם למצרים בפעם הראשונה, ואינו בכלל אלו שהחזירו את הכסף, ואין הקל-וחמר תקף לגביהם! והוא מתרץ, שדרך הכתוב להשתמש בקל-וחמר שיש בו 'פגם',

ט די ישתבח עמה מעבדיך ומית ואף אנחנא נהי לרבונא לעבדין:

(ט) אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם-אנחנו נהיה לאדני לעבדים:

יואמר אף כען כפתגמיכון כן הוא די ישתבח עמה יהי לי עבדא ואתון תהון זבאין:

(י) ויאמר גם-עתה כדבריהם כן-הוא אשר ימצא אתו יהיה-לי עבד ואתם תהיו נקים:

אעשה לכם לפני משורת הדין: "אשר ימצא אתו יהיה-לי עבד".

כ"י • גם-עתה כדבריהם • אף זו מן הדין: אמת, כדבריהם כן הוא, שכלכם חייבים בדבר, עשרה שנמצאת גנבה ביד אחד מהם, כלם נתפשים. אבל אני

יא ואנחנא ונחיתא גבר ית טוענה לארעא ופתחו גבר טוענה:

(יא) וימהרו ויורדו איש את-אמתחתו ארצה ויפתחו איש אמתחתו:

יב וכלש ברבא שרי ובזעירא שצי ואשתבח קלידא פטוענא דבנימן:

(יב) ויחפש בגדול החל ובקמן בלה וימצא הגביע באמתחת בנימן:

כ"י • בגדול החל • שלא ירגישו שהיה יודע היכן הוא.

(יג) וַיִּקְרְעוּ שִׁמְלָתָם וַיַּעֲמֵם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיֵּשְׁבוּ יַגְבְּזֵעוּ לְבוּשֵׁיהוֹן וַיִּרְמוּ גָבֵר עַל חֻמְרָה וַתִּבּוּ לְקַרְתָּא:
הַעִירָה:

כ"י • וַיַּעֲמֵם אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ • בַּעֲלֵי זְרוּעַ הָיוּ, וְלֹא הִצְרִיכוּ לְסִיעַ זֶה אֶת זֶה לְטַעַן. וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה • מְטַרְפוֹלִין הָיְתָה, וְהוּא אוֹמֵר הָעִירָה, הָעִיר כָּל שְׁהוּא,

(יד) וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאַחֵיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנֵנו שֵׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵינוּ אֶרְצָה:
כ"י • עוֹדְנֵנו שֵׁם • שֶׁהָיָה מִמֵּתִין לָהֶם.

(טו) וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נַחֲשׁ יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי:

כ"י • הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נַחֲשׁ יִנְחַשׁ וְגו' • הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי אִישׁ חָשׁוּב כָּמוֹנִי יוֹדֵעַ לְנַחֵשׁ וְלִדְעַת מַדְעַת וּמִסְכָּרָא וּבִינָה, כִּי אַתֶּם גִּנְבֹתֶם הַגְּבִיעַ.

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לְאֹדְנִי מַה־נִּדְבָּר וּמַה־נִּצְטָדֵק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֹן עַבְדֶּיךָ הַגָּנוּ עַבְדֶּיךָ לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ בִּידֹי:

כ"י • הָאֱלֹהִים מִצָּא • יוֹדְעִים אָנוּ שֶׁלֹּא סָרְחָנוּ, אֲבָל מֵאֵת הַמָּקוֹם נִהְיָה לְהִבִּיא לָנוּ זֹאת. מִצָּא בַּעַל חוֹב מָקוֹם לְגִבּוֹת שְׁטַר חוֹבוֹ. וּמַה־נִּצְטָדֵק • לְשׁוֹן צֹדֵק, וְכֵן כָּל תִּבְיָה שֶׁתַּחֲלַת יְסוּדָה צַדִּיק וְהִיא בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל אוֹ נִתְפַּעֵל, נוֹתֵן טִיט בְּמָקוֹם תִּיט, וְאִינָה נִתְּנָת לִפְנֵי אוֹת רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יְסוּד הַתִּבְיָה, אֲלֹא בְּאִמְצַע אוֹתִיּוֹת הָעֵקֶר, כְּגוֹן: "נִצְטָדֵק", מִגִּזְרֵת צֹדֵק. "וַיִּצְטַבַּע", מִגִּזְרֵת צָבַע. "וַיִּצְטִירוּ", מִגִּזְרֵת וַיִּצִּיר

אֲמוּנִים". "הַצְטִידְנוּ", מִגִּזְרֵת "צִדָּה לְדִרְךָ". וְתִבְיָה שֶׁתַּחֲלַתָּה סִמָּךְ, אוֹ שִׁי", כְּשֶׁהִיא מִתְפַּעֵלָת, הִתִּי"ו מִפְּרִדָּתָא אֶת אוֹתִיּוֹת הָעֵקֶר, כְּגוֹן: "וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲגֹב", מִגִּזְרֵת סָבַל. (דְּנִיאל ו') "מִשְׁתַּבֵּל הָיִית בְּקִרְנֵי־א", מִגִּזְרֵת סָבַל. (מִיכָה ו') "וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמִיר", מִגִּזְרֵת שְׁמַר. (יִשְׁעִיָּה טו') "וְסָר מִרַע מִשְׁתַּלָּל", מִגִּזְרֵת: (אִיוב ז') "מוֹלִיד יוֹעֲצִים שׁוֹלָל". (שְׁמוֹת טז) "מִסְתַּלָּל בְּעַמִּי", מִגִּזְרֵת: (יִרְמְיָה יח) "דִּרְךָ לֹא סְלוּלָה".

(יז) וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשֹׂת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בִּידֹי הוּא יְהִי־לִי עֹבֵד וְאַתֶּם עֲלֹו לְשִׁלּוֹם אֶל־אֲבִיכֶם: ססס

יִוֹאמֶר חֵס לִי מִלְמַעֲבֵד דָּא גְבִרָא דִּי יִשְׁתַּבַּח קְלִידָא בִּידָה הוּא יְהִי לִי עֹבֵדָא וְאַתִּין סָקוּ לְשִׁלָּם לְוֹת אֲבוּכוֹן: ס ס ס

שיעורי תהלים לשבוע פרשת מקץ

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ד כסלו מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום רביעי - כ"ז כסלו פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שני - כ"ה כסלו פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום חמישי - כ"ח כסלו פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שלישי - כ"ו כסלו פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום שישי - כ"ט כסלו פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד
שבת קודש - ל' כסלו פרק כ מפרק קמה עד סוף פרק קנ	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ד כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ה, פרק א תניא... עד עמ' 10, ושבעים פנים לתורה):

45 בעצבות, דבר שיש בו בודאי משום הפרעה לקיום שליחותו
46 בעבודת השי"ת מתוך שמחה. ואם לא ירע לבבו כלל מזה –
47 לאידך גיסא, אם אכן יקיים את השבועה ויחזיק את עצמו
48 כרשע, אלא שכדי שזה לא יפריע לו בעבודת ה' בשמחה, יחליט
49 בנפשו שהדבר לא ירגיז
50 אותו כלל, שלא יהא
51 איכפת לו מזה שהוא רשע,
52 ואז לא יהיה שריו בדבאון
53 או בעצבות וממילא יוכל
54 לעבוד את ה' בשמחה,
55 יבול לבוא לידי קלות,
56 חס ושלום. – שלא יעריך
57 כל כך חומרתה של
58 עבירה. שכן, למרות
59 שהגיע להחלטתו
60 האמורה, כדי שהדבר לא
61 יפריע לו לעבודה בשמחה
62 – אך עם זאת הרי לא
63 מפריעה לו העובדה
64 שהוא רשע, וכך הוא

65 עלול לבוא למצב כזה שחומרת עבירה תקל בעיניו חלילה
66 באמת. כדי להסביר את האמור, יש בתחילה לברר ולקבוע
67 מובנם האמיתי של המושגים "צדיק" ו"רשע", ועל כך הוא אומר
68 בהמשך הפרק: **אִךְ הָעֵינָן, כִּי הִנֵּה מַצִּינוּ בְּגִמְרָא ה' חֲלָקוֹת:**
69 **צָדִיק וְטוֹב לוֹ, צָדִיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע וְרַע לוֹ,**
70 **וּבִינֵינוּ.** – "בינינו", כלומר אדם שאינו "צדיק" אבל גם אינו
71 "רשע". כל הדרגות האמורות מתבטאות גם במובן הגשמי,
72 וכגון: "צדיק וטוב לו" הכוונה גם בפשטות, שטוב לו גם
73 בגשמיות, או "צדיק ורע לו" הכוונה שגם במובן הגשמי רע לו.
74 וכך גם בשאר הדרגות. ופירשו בגמרא: **"צָדִיק וְטוֹב לוֹ –**
75 **צָדִיק גָּמוּר,** – ממילא אינו צריך לסבול יותר בעולם הזה,
76 ומשום כך טוב לו גם בגשמיות, **צָדִיק וְרַע לוֹ – צָדִיק שְׂאִינוּ**
77 **גָּמוּר.** – ממילא עליו עוד לסבול בעולם הזה, ומשום כך רע
78 לו גם בגשמיות. פירוש זה בגמרא מלמד אותנו, ששני צדיקים
79 אלה, האחד ש"טוב לו" והשני ש"רע לו", אינם באותה מדרגה,
80 אלא שלזה טוב ולזה רע, כי אם, אלו הן שתי מדרגות מיוחדות
81 בצדיקים. ברם, גם לפי פירוש זה בגמרא, אין בציונים "טוב לו"
82 ו"רע לו" משום תואר להגדרת מדרגותיהם של צדיקים אלה.
83 הגדרת דרגותיהם היא: "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור". "טוב
84 לו" ו"רע לו" הם ענינים צדיקים: לאחד טוב משום שהוא "צדיק
85 גמור" ואילו לשני לא טוב מפני שהוא "צדיק שאינו גמור".
86 וברעיא מהימנא פירשת משפטים פירש: – ב"זהר בחלק
87 הנקרא "רעיא מהימנא" בפרשת משפטים, פירשו: צדיק ורע לו
88 – שָׁהָרַע שָׁבוּ כְּפֹהָ לְטוֹב וְכוּ', – הוא מסוג הצדיקים שעדיין

1 **פָּרָק א. תְּנִיָּא [בְּסוֹף פָּרָק ג' דְּנִדְחָה]:** – למדנו בסוף פרק
2 שלישי במסכת נדה: **"מִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ,** – יהודי לפני לידתו,
3 משביעים אותו בשמים, **תְּהִי צָדִיק וְאֵל תְּהִי רָשָׁע.** – היה צדיק
4 ואל תהיה רשע, ונאפלו כל העולם בלו – בדונם אותך לפי
5 מעשיך, **אוֹמְרִים לָךְ**
6 **צָדִיק אַתָּה – הִיָּה בְּעֵינֶיךָ**
7 **כְּרָשָׁע.** – לידתו של
8 יהודי היא הרי לשם כוונה
9 מיוחדת, לבצע את תכלית
10 בריאתו. הנשמה יורדת
11 לעולם הזה ומתלבשת
12 בגוף, כדי לבצע שליחות
13 אלקית מיוחדת בעולם
14 הזה. וכדי שהאדם יוכל
15 לבצע תכלית וכוונה זו
16 ושיהיה בכוחו לקיים את
17 שליחותו, לשמה ירדה
18 נשמתו למטה – משביעים
19 אותו, לפני לידתו, שיהיה
20 צדיק ושלא יהיה רשע.

21 ואילו בעיני עצמו יחשוב את עצמו כרשע, ועליידיך יבצע
22 תכלית כוונת שליחותו בעולם הזה. השבועה האמורה מורכבת
23 משני חלקים: בחלק הראשון משביעים אותו כיצד עליו להיות
24 – שיהיה צדיק ולא יהיה רשע, בחלק השני של השבועה
25 משביעים אותו כיצד יחזיק את עצמו בעיניו – שיחשוב את
26 עצמו כרשע. וצריך להבין, דהא תנן [אבות פ' ב]: –
27 למדנו במשנה, בפרק שני של מסכת אבות: **"וְאֵל תְּהִי רָשָׁע**
28 **בְּפִנֵּי עַצְמְךָ.** – שלא תחשוב את עצמך כרשע. כיצד, איפוא,
29 אפשר לומר משביעים את האדם לחשוב את עצמו כרשע,
30 כשהמשנה אומרת שאסור לאדם לחשוב את עצמו כרשע? ונם,
31 **אִם יְהִיָּה בְּעֵינָיו כְּרָשָׁע – יִרַע לָבֹו וְיִהְיֶה עָצֵב, וְלֹא יוֹכֵל**
32 **לְעֲבֹד ה' בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב,** – מלבד הקושיא האמורה
33 ממסכת אבות, אין החזקת עצמו כרשע, תואמת לדרכים בהן על
34 היהודי להתנהג בעבודתו את השי"ת. יודעים אנו, שעיקר גדול
35 בעבודת השי"ת הוא לעבדו מתוך שמחה וטוב לבב. כשיהודי
36 מקיים מצוה עליו לעשות זאת מתוך חרדה גדולה, על שזכה
37 לעבוד את מלך מלכי המלכים הקב"ה; כן, כשמונע עצמו
38 מעבירה, עליו להיות שבע רצון על שעלה בידו, בגלל רצונו של
39 הקב"ה, להימנע מעשיית עבירה. כיצד, איפוא, אפשר לומר
40 שמשביעים אותו לחשוב את עצמו כרשע? הרי לא יוכל אז
41 לעבוד את השי"ת מתוך שמחה. זאת ועוד: הרי מובן שכשם
42 שהחלק הראשון בשבועה (,,תהי צדיק ואל תהי רשע") נוגע
43 ליכולת ביצוע שליחותו בעולם הזה, כך גם נוגע לכך החלק
44 השני של השבועה. ברם, אם יחזיק עצמו כרשע – יהיה שקוע

– בחייהם נקראים מתי"ם⁴, הרי שעל-ידי שאתה קורא לעצמך
 "בינוני" אינך משאיר חיים לאף אחד. **וְלִהְיֶינָהּ כָּל זֶה בְּאֵר**
הַיָּמִים, – נוסף על השאלה דלהלן, שלפי המקובל ש"בינוני"
 הוא זה שיש לו מחצית מצוות ומחצית עבירות – כיצד יכול היה
 רבה לטעות טעות גדולה
 כל כך, לומר על עצמו
 שהוא "בינוני"? – ישנה
 כאן שאלה נוספת: באם
 "בינוני" הוא זה שיש לו
 מחצית מצוות ומחצית
 עבירות, הרי זה "מציאות"
 כזו, כיצד, איפוא, יכולה
 להיות מחלוקת בין רבה
 לאביי על דבר שהוא
 "מציאות"? **וְגַם לְהִבִּין**
מֵה שְׁאֵמַר אִיּוֹב [כָּבֵא
בְּתָרָא פֶּרֶק א']: "רבונו
 שֶׁל עוֹלָם, בְּרָאָתָּ
 צְדִיקִים בְּרָאָתָּ רָשָׁעִים
 כו", **וְהָא 'צְדִיק' וְרָשָׁע**
לֹא קָאָמְרִי! – והרי
 "צדיק" ו"רשע" לא אמר. הגמרא מספרת, שהמלאך שואל את
 הקב"ה על כל מי שעומד להיוולד, האם יהיה חכם או טיפש,
 גבור או חלש וכו', ואילו ביחס ל"צדיק" ו"רשע" לא נאמר שם
 שום דבר, שכן, זה נתון לבחירתו של האדם. כיצד, איפוא, אמר
 איוב: "בראת צדיקים, בראת רשעים"? **וְגַם לְהִבִּין מֵהוּת**
מְדֻרְגֵּת הַבִּינוּנִי, – המלה "מהות" משמעה "מה הוא", והנה
 מהותו של "צדיק" הוא טוב, מהותו של "רשע" הוא רע, מהי,
 איפוא, מהות מדריגת ה"בינוני"? **שְׁבֻדָּאִי אִינוּ מַחֲצֵה זְכוֹת**
וּמַחֲצֵה עֲוֹנוֹת, שְׁאֵם בֵּן, אִיךְ טַעַה רַבָּה בְּעַצְמוֹ לִזְמַר
שְׁהוּא בִּינוּנִי, וְנוֹדַע דְּלֹא פָּסִיק פּוּמְיָה מְנִרְסָא, – שפיו
 לא פסק מללמוד תורה, עד שֶׁאֵפְּלוּ מִלְּאֵךְ הַמָּוֶת לֹא הָיָה
 יָכוֹל לְשַׁלֵּט בּוֹ, – כלומר, גם בכמות, לא החסיר אף רגע
 מללמוד תורה, וגם באיכות – היה לימודו בדרגה עליונה, עד
 כדי כך שמלאך המות לא היה יכול להפריע לו, **וְאִיךְ הָיָה**
יָכוֹל לְמַעֲוֵת בְּמַחֲצֵה עֲוֹנוֹת חָס וְשָׁלוֹם? וְעוֹד, – מתי
 יכולים לקרוא לאדם "בינוני"? **שְׁתֵּרִי בְּשַׁעַה שְׁעוֹשֶׂה עֲוֹנוֹת** –
 עד שחוזר בתשובה, נקרא **רָשָׁע גָּמּוּר** – ולא "בינוני", **[וְאֵם**
אֲחֵרִיכָךְ עֲשֵׂה תְשׁוּבָה – נִקְרָא צְדִיק גָּמּוּר], – והערת כ"ק
 רבינו: קדושין מט, ב. ובאור זרוע סי' קיב: צדיק גמור; **וְאֵפְּלוּ**
הַעוֹבֵר עַל אִסּוּר קָל שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים – מְקַרִּי רָשָׁע, –
 אפילו זה שעובר על איסור קל, כמו איסור דרבנן, ולא רק
 איסור דאורייתא, נקרא "רשע", **בְּרָאִיתָא בְּפֶרֶק ב' דִּיבְמוֹת'**
וּבְפֶרֶק קָמָא דִּנְדָּה⁵, – כמו שאנו מוצאים, יתירה מזו, בפרק
 שני במסכת יבמות ובפרק ראשון במסכת נדה, **וְאֵפְּלוּ מִי שֵׁישׁ**
בִּידוֹ לְמַחוֹת וְלֹא מִקָּה – הוא עצמו לא עבר על שום עבירה,

יש בו משהו מהרע, אלא שרע זה בטל לטוב שלו. בהתאם לכך,
 יוצא ש"צדיק וטוב לו" היינו צדיק שיש בו רק טוב ואין בו מהרע
 כלל. בהתאם ל"זוהר" זה יוצא, שנוסף לתוארים "צדיק גמור"
 ו"צדיק שאינו גמור", מהוים גם "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו"
 תוארים המציינים את
 מדריגות הצדיקים:
 מדריגה אחת של "צדיק"
 שיש בו רק טוב, ואת הרע
 שבקרבו הפך לגמרי לטוב
 10 – "צדיק וטוב לו". מדריגה
 11 אחרת של "צדיק", שעדיין
 12 יש בו קצת רע – "צדיק"
 13 ורע לו". נדרשת אבל
 14 הסברה על הכפילות
 15 בתארים שבכל אחת
 16 המדריגות של "צדיק";
 17 "צדיק גמור" – ו"צדיק"
 18 וטוב לו, "צדיק שאינו
 19 גמור" – ו"צדיק ורע לו".
 20 מכיון ש"צדיק גמור" הנו
 21 "צדיק וטוב לו", ו"צדיק"
 22 שאינו גמור" הוא "צדיק ורע לו" – לשם מה, איפוא, מצויינת
 23 כל דרגה בשני תוארים? כפי שהדברים יוסברו להלן, מבטא כל
 24 אחד מהתארים האמורים פרט מייחד בעבודתו של ה"צדיק";
 25 התארים "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור" מתארים עבודתו של
 26 ה"צדיק" מצד נשמתו, עד כמה גדולה אהבתו להש"ת, שכן,
 27 בגלל אהבתו זו קיבל את התואר "צדיק" – ועל כך בא התואר
 28 "צדיק גמור", שאהבתו להקב"ה היא בדרגת "אהבה בתענוגים",
 29 אהבה מלאה. או שאהבתו להש"ת איננה מלאה ובגלל כך הוא
 30 נקרא "צדיק שאינו גמור". ואילו "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו"
 31 מתארים מצבו של ה"צדיק" בשעה שהוא עסוק בהפיכת הנפש
 32 הבהמית לקדושה. שכן, "צדיק" על-ידי עבודתו הגדולה את
 33 הש"ת מתוך אהבה בתענוגים, מהפך את הרע שבו לטוב
 34 ולקדושה. "צדיק וטוב לו" – שכבר הפך לגמרי את הרע
 35 שבקרבו והוא מורכב רק מטוב, ואילו "צדיק ורע לו" – שעדיין
 36 לא הצליח להפוך את הרע לגמרי, משהו מהרע עדיין נשאר
 37 בקרבו. מההסברים הבאים מתבהר שמדובר כאן אודות הרע
 38 הרוחני שבלב. שכן, אין ל"צדיק" שום שייכות לרע כזה שיכול
 39 להתבטא במחשבה, בדיבור, ובודאי לא, חלילה, במעשה.
 40 **וּבְנִמְרָא סוּף פֶּרֶק מ' דְּבִרְכּוֹת⁶: 'צְדִיקִים – יֵצֵר טוֹב שׁוֹפְטִין**
 41 **כו', רָשָׁעִים – יֵצֵר רָע שׁוֹפְטִין, בִּינוּנִים – זֶה וְזֶה שׁוֹפְטִין**
 42 **וְכו'. אָמַר רַבָּה: כְּגוֹן אֲנִי – בִּינוּנִי. – כְּמוֹ אֲנִי – 'בִּינוּנִי'.**
 43 רבה מעמיד עצמו כדוגמא לאדם שהוא "בינוני". **אָמַר לִיה**
 44 **אֲבִי: – אִמַּר לוֹ אֲבִי, לֹא שָׂכִיךְ מִרְ חַיִּי לְכָל בְּרִיָּה וְכו'.**
 45 – אינך משאיר חיים לאף אחד, שכן, אם אתה "בינוני", הרי
 46 שכל אלה שהם בדרגה נמוכה ממך, הם רשעים, ו"רשעים – גם

3. ברכות סא, ב. 4. ברכות יח, ב. ב"ר לט, ז. זח"ב קו, ב. ועוד. 5. בבא בתרא טז, א. 6. ראה בבא מציעא פו, א. 7. יבמות כ, א. 8. נדה יב, א.

ש"בינוני" אין בו אפילו עוון ביטול תורה, יוסבר כיצד טעה רבה
לומר על עצמו שהוא "בינוני", שכן, גם אם רבה נזהר ונשמר
בכל דבר, אף הקטן ביותר, ולא הפסיק מלימודו אף לרגע אחד,
יכול היה לחשוב על עצמו שהוא "בינוני". (הגהה) (ומה)
שכתוב פזר חלק ג דף
רלא: כל שמעטין
עונותיו וכו', - מכאן
נראה שגם הזוהר סובר
ש"צדיק ורע לו" הוא מי
שיש לו מקצת עבירות,
כמו שלומדים בפשטות,
ואם כן - הרי "בינוני"
הוא זה שיש לו רק
מחצית מצוות? היא
שאלת רב המנונא
לאליהו, אבל לפי
תשובת אליהו שם,
הפירוש "צדיק ורע לו"
הוא פירוש פירוש משפטים דלעיל. - ש"צדיק ורע לו"
הוא זה שיש לו מקצת מן הרע, אלא שהרע שבו כפוף לטוב
ושבעים פנים לתורה).¹³

ליקוטי אמרים

רשע [בפ"ו דשבווע'] וכ"ש וק"ו במבטל איזו מ"ע שאפש'
לו לקיימה כמו כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק
שעליו דרשו רז"ל כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו'
ופשיטא דמקרי רשע מפי מעובר איסור דרבנן וא"כ ע"כ
הבינוני אין בו אפי' עון ביטול תורה ומוש"ה טעה רבה
בעצמו לומר שהוא בינוני*

הגהה

(ומ"ש בזהר ח"ג ד' רל"א כל
שממעטין עונותיו וכו' היא שאלת
רב המנונא לאליהו אבל לפי תשובת
אליהו שם הפ' צדיק ורע לו הוא
כמ"ש בר"מ פרשה משפטים דלעיל
ושבעים פנים לתורה):

הוא רק לא מיחה במי שעבר עבירה, נקרא רשע [בפרק ו
דשבוועות]. וכל שכן וקל וחומר, במבטל איזו מצות עשה
שאפשר לו לקיימה, - כל-שכן וקל-וחומר מי שמבטל קיום
מצות-עשה שהיה בידו לקיימה, כמו כל שאפשר לו לעסוק
בתורה ואינו עוסק,
שעליו דרשו רז"ל¹⁰: -
הפסוק¹¹: "כי דבר ה'
בזה וגו' הכרת תכרת
וגו'". ופשיטא דמקרי
רשע מפי מעובר איסור
דרבנן. - ברור הרי שהוא
נקרא "רשע" יותר מאשר
מי שעובר על איסור
דרבנן בלבד, ואם כן, על
כרחי הבינוני אין בו
אפילו עון כפול תורה,
גם עוון ביטול תורה,
שמאד קשה להינצל
ממנו, והוא אחד משלשת
הדברים¹² שאין אדם ניצול מהם בכל יום - הנה אף בחטא זה
של ביטול תורה אין ה"בינוני" נכשל, ומשום ה' - ולכן, משה
רבה בעצמו לומר שהוא בינוני* - מכיון שאומרים

יום שני כ"ה כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 10, והא דאמרינן... עד עמ' ו, אלא להתייחר כו':

"צודק", אבל לענין אמתת שם התאר והמעלה של מעלת
ומדרגות חלקות צדיקים ובינונים, אמרו רז"ל¹⁵: "צדיקים
יצר טוב שופטן, שנאמר¹⁶: ולפי חלל בקרבני" - שאין לו
יצר הרע, כי הרגו בתענית; - דוד המלך הרג את היצר-הרע
שלו על-ידי תעניות. ברם,
ברור הדבר שאפשר
להרוג את היצר-הרע גם
בדרכים אחרות. על-כל-
פנים, מגמרא זו מובן
שהמשמעות האמיתית
של "צדיק" הוא זה שאין
לו יותר יצר-הרע. אבל
כל מי שלא הגיע
למדרגה זו, אף
שזכויותיו מרבים על
עונותיו - אינו במעלת
ומדרגת צדיק כלל. -
אפילו לא במעלת
ומדרגת ה"בינוני". ולכן
אמרו רז"ל¹⁷: במדרש: "ראה הקדוש-ברוך-הוא בצדיקים

הגהה

(ומ"ש בזהר ח"ג ד' רל"א כל
שממעטין עונותיו וכו' היא שאלת
רב המנונא לאליהו אבל לפי תשובת
אליהו שם הפ' צדיק ורע לו הוא
כמ"ש בר"מ פרשה משפטים דלעיל
ושבעים פנים לתורה):

ליקוטי אמרים

והא דאמרינן בעלמא¹⁴, - ומה שאנו אומרים בכל מקום,
דמחצה על מחצה - מחצית מצוות ומחצית עוונות, מקרי -
נקרא, בינוני, ורב זכות מקרי - נקרא, צדיק, הוא שם
המושאל לענין שכר ועונש, - שם שאינו מציין את משמעותו
האמיתית של הדבר, כי
אם "שואלים" מילה
מסוימת ממקום אחר, כדי
להסביר בו פרט מסויים
של הדבר. כך גם השמות
"בינוני" ו"צדיק" הם שמות
מושאלים לגבי שכר
ועונש, לפי שנדון אחר
רב, - ההבדלים בין
צדיקים, בינונים ורשעים,
נחשבים כאן רק בשייכות
למשפטו של אדם, והוא
נידון לפי רוב מעשיו,
ומקרי - ונקרא, צדיק
בדינו מאחר שזוכה
לגבי פרט זה שיצא זכאי בדיון, הוא נקרא "צדיק" כלומר

9. שבועות לט, ב. 10. סנהדרין לט, א. 11. במדבר טו, לא. 12. בבא בתרא קסד, ב. 13. הערת כ"ק רבינו: "מפרש דלכאורה איך גם קס"ד דר"ה לשאול כן מכל קושיות האמורות - אלא דקסבר שאפ"ל שזהו אחד מע' פנים לתורה". 14. ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"א. 15. ברכות סא, ב. 16. תהלים קט, כב. ראה להלן פרק יג הערה 9. 17. יומא לח, ב.

דבר נגד רצונו. ותאות התענוגים מיסוד המים, כי המים
מזמנים כל מיני תענוג, — כלומר, כל הדברים המביאים
לתענוג, ומכיון שמים מצמיחים דברים המביאים תענוג, הרי זה
אומר שבמים מוסתר ענין התענוג, והתאוה לתענוג באה,
איפוא, מיסוד המים.

והוללות וליצנות

והתפארות ודברים

בטלים מיסוד הרוח, —

כשם שהרוח אין בה

ממשות, כך אין בהוללות,

ליצנות, התפארות

ודברים בטלים, שום

ממשות והם נעדרים תוכן

לגמרי. ועצלות ועצבות

מיסוד העפר. — כשם

שהעפר בטבעו יש בו

כבדות והוא נמשך

ללמטה, כך גם עצלות,

שהיא בעצם כבדות

באברי האדם, עצבות

ומרה שחורה, מביאות

את האדם לנמיכת רוח

ולכבדות. וגם מדות

טובות שפוטות כל

ישראל בתולדותם, כמו

רחמנות וגמילות

חסדים — פאות ממנה.

— מהנפש של הקליפה,

אלא נשאלת השאלה: אם נפש זו היא מקליפה ומרע, כיצד

באות ממנה מדות טובות? — על כך הוא אומר: כי בישאל

נפש זו דקליפה, היא מקליפת נגה, שיש בה גם כן טוב,

— ומטוב זה שבנפש זו באות ביהודי המדות הטובות הטבעיות,

והיא — קליפה זו באה מסוד "עין הדעת" — שיש בו טוב

ורע: מה שאין בן נפשות אמות העולם, הן משאר

קליפות טמאות, שאין בהן טוב כלל, כמו שכתוב בעין

חיים שער מט פקק ג. וכל מינו דעבדין האמות עובדי

גלולים לגרמיהו עבדין, — כל הטוב שעושים אומות העולם

הוא לטובת עצמם, מכיון שנפשותיהם הן מקליפה כוז שאין

בה טוב כלל. וכדאיתא — וכמו שמצינו, בגמרא²² על

פסוק²³: "וחסד לאמים חמאת" — שכל צדקה וחסד

שאמות העולם עושין, אינן אלא להתייחר בו: — יהודי,

כשעושה טוב, גם אם זה בא מצד טבעו הטוב, הרי כוונתו בכך

היא לעזור לזולת. ראייה לכך: באם הזולת אינו זקוק לעזרתו,

הוא מרוצה ושבע רצון. ואילו, באומות העולם אין כוונתם

לעזור לזולת, כי אם למלא שביעות רצונם הם, להגדיל את

1 שהם מועטים — עמד ושתלן בכל דור ודור וכו', וכמו
2 שכתוב¹⁸: וצדיק יסוד עולם: — כלומר, בכל דור ישנו צדיק
3 שהוא יסוד העולם. דבר זה מובן רק על-פי מה שלמדנו
4 ש"צדיק" הוא זה שאין לו יצירה הרע לגמרי. שכן, אם "צדיק"
5 הוא זה שיש לו רוב מצוות

6 — מדוע הוא אומר

7 שצדיקים הם כל כך

8 מועטים? הרבה יהודים

9 ישנם שיש להם רוב זכיות?

10 אך באור הענין, — להבין

11 מה הן מדריגות ה"צדיק"

12 וד"בינוני", וכיצד

13 בצדיקים עצמם ישנן כמה

14 וכמה מדריגות, על פי

15 מה שכתב הרב חיים

16 ויטאל ו"ל בשערי

17 הקדושה ובעין חיים

18 שער נ פקק ב, דלכל

19 איש ישראל, אחד צדיק

20 ואחד רשע, יש שתי

21 נפשות, וכתוב¹⁹: —

22 ונפשות אני עשיתי, —

23 נפשות לשון רבים, למרות

24 שהפסוק מדבר אודות

25 יהודי יחיד, כמו שנאמר

26 לפני זה: "כי רוח מלפני

27 יעטוף", שהן שתי

28 נפשות²⁰ — נפש אחת

29 מצד הקליפה וסטרא אחרא, — כמו קליפת פרי, המכסה

30 ומסתירה על התוכן הפנימי של הפרי, כך ברא הקב"ה כוחות

31 המסתירים על החיות האלקית הפנימית שבכל דבר. "סטרא

32 אחרא" — משמעותו, צד אחר, לא צד הקדושה, אלא הצד

33 ההפכי מקדושה, והוא נפש אחת מצד הקליפה וסטרא אחרא,

34 והיא המתלבשת בדם האדם להחיות הנוף, וכתוב²¹:

35 "כי נפש הקשר בדם היא", — הנפש המחיה את גופו הגשמי

36 של האדם, הוא הדם, וממנה — מנפש זו, פאות כל המדות

37 רעות, מארבעה יסודות רעים שבה, — יסודותיה של נפש זו

38 הם רעים, שכן, היא באה הרי מקליפה ומרע, והם ארבעה

39 במספר, שכן, כשם שכל דבר גשמי מורכב מארבעה יסודות:

40 אש, רוח, מים ועפר, כך גם כל דבר רוחני, כולל מציאותה של

41 נפש זו, מורכב מארבעה יסודות רוחניים, שמהם באות המדות

42 הרעות, הריינו: כעס וגאוה מיסוד האש שנגבה למעלה, —

43 טבעה של האש להימשך למעלה, ומשום כך באות ממנה

44 המדות הרעות כעס וגאוה: כעס הוא פועל יוצא מגאוה, שכן,

45 כשאדם אינו מתגאה, הוא ממילא אינו כועס כשמישהו עושה

18. משלי י, כה. 19. ישע"י נז, טו. 20. הערת כ"ק רבינו: "שולל שאין הכוונה למדרי' הנשמה שבנרנח" (שזה אין הכרח בכאור"א - ופשיטא - לא בנפח"ב) כ"א המדרי' ההכרחית - נפש". 21. ויקרא יז, א. 22. בבא בתרא י, ב. 23. משלי יד, לד.

מספרים על החסיד רבי הלל מפאריטש – מגדולי החסידים, 8
גאון בנגלה ובקבלה, חיבר ספרים בחסידות ותשובות בנגלה, 9
ובהיותו עילוי נפלא היה כבר בצעירותו בקי בהרבה ספרי 10
קבלה – שבתחילה חשב את עצמו במדרגת "צדיק", ואילו 11
משנהיה לחסיד חב"ד והחל ללמוד הפרק הראשון בספר 12
התניא, אמר אימרה רוסי: צדיק ודאי שאיננו – הלואי 13
בינוני. 14

שמים ולהתגאות. אמנם, גם בין אומות העולם ישנם יוצאים 1
מן הכלל, והם הנקראים חסידי אומות העולם, שיש בהם מדות 2
טובות, ומטיבים עם הזולת כדי לעזור לו ולא לטובת עצמם, 3
שכן, הנפש שלהם איננה מזהקת לפחות הטמאות לגמרי, כי אם 4
מקליפת נוגה והערת כ"ק רבינו: מפני שנלקחים מנוגה כו' 5
כידוע בשער חזק"צ בס' – לקוטי ביאורים לר"ה מפאריטש 6
מז, ב. –]. 7

יום שלישי כ"ו כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ו, פרק ב ונפש... עד עמ' ז, בראשית:

יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה, – נשמות ישראל נובעות ממחשבתו 48
של הקב"ה, שהיא הפנימיות של האלקות, ואילו כל שאר 49
הנבראים, כולל המלאכים, באים, כביכול, מדיבורו של הקב"ה, 50
ולגבי המחשבה נחשב הדיבור כדבר חיצוני. כְּדִכְתִּיב: – כמו 51
שכתוב: "בְּנִי בְּכָרִי 52
יִשְׂרָאֵל", "בְּנִים אַתֶּם 53
לִה' אֱלֹהֵיכֶם" 8. פְּרוּשׁ, – 54
מה משמעות העובדה 55
שיהודי מתואר כבנו של 56
הקב"ה, כְּמוֹ שֶׁהֵבֵן 57
נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, כִּף 58
כְּבִיכּוֹל נִשְׁמָת כָּל אִישׁ 59
יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָה 60
מִמֶּנּוּ שֶׁבָּתוֹ וְחֻבְתּוֹ 61
יִתְבָּרָה, – וגמאר ונשמתו 62
של יהודי באה ממחשבתו 63

ליקוטי אמרים

פרק ב ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה
ממעל ממש כמ"ש ויפח באפיו
נשמת חיים ואתה נפחת בי וכמ"ש בזהר מאן דנפח
מתוכיה נפח פי' מתוכיותו ומפנימיותו שתוכיות ופנימיות
החיות שבאדם מוציא בנפחתו בכח: כך עד"מ נשמות
ישראל עלו במחשבה כדכתיב בני בכורי ישראל בנים
אתם לה' אלהיכם פי' כמו שהבן נמשך ממוח האב כך
כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו
וחכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא אלא הוא

15 **פרק ב. ונפש השנית בישראל, היא חלק אלוה ממעל**
16 **ממש, – "חלק אלוה ממעל" – לשון הפסוק באיוב¹, ורבנו הזקן**
17 **מוסיף את המלה "ממש", כדי להדגיש פירושן הפשוט של מלים**
18 **אלו. שכן, ישנם, כידוע, פסוקים שנאמרו, כהגדרת חכמינו ז"ל²**
19 **"בלשון הבאי", בלשון של**
20 **גומא, למשל: "ערים**
21 **גדולות**
22 **בשמים"³, הרי "בשמים"**
23 **ביטוי של מליצה, כי אין**
24 **הכוונה לשמים ממש. כדי**
25 **שלא יפרשו את המלים**
26 **"חלק אלוה" בלשון של**
27 **מליצה, מוסיף רבנו הזקן**
28 **המלה "ממש", להדגיש**
29 **שנשמת יהודי היא אכן**
30 **ממש חלק אלוה ממעל.**

וחכמתו של הקב"ה, הרי, שהיא באה מהקב"ה בעצמו, שכן, 64
דְּאִיהוּ חֲכִים וְלֹא בְּחֻבְתָּהּ יִדְעָא, – הקב"ה חכם, אבל לא 65
באותה בחינת חכמה שאנו, הנבראים, מכירים, אֵלֶּא הוּא 66
וְחֻבְתּוֹ אֶחָד, וְכְמוֹ שֶׁכָּתֹב הָרַמְבַּם⁴ הגהה [הרמב"ם 67
השיג בשכלו ש"הוא המדע והוא היודע והוא הידוע". אך ישנם 68
גדולים וחכמים שאינם טוברים כמותו⁵ והם אומרים שאי 69
אפשר כלל לומר על הקב"ה שהוא ההבנה עצמה וכו', כי 70
הקב"ה הוא למעלה מכל ההגדרות שמביא הרמב"ם. ואומר 71
רבנו הזקן בהגהה, שחכמי הקבלה הורו לרמב"ם. ברם, מה 72
שעליפי קבלה צודק הרמב"ם, אין זה אמור לגבי הקב"ה כמו 73
שהוא "בעצם". שכן, הקב"ה עצמו הוא למעלה לאין שיעור גם 74
מהחכמה הבלתי מושגת אודותה כותב הרמב"ם: לגבי הקב"ה 75
כמו שהוא "בעצם" צודקים אלה שחולקים על הרמב"ם, שכן 76
הוא למעלה מעלה מכל המושגים האלה. אלא, לאחר שאורי 77
איך סוף האלקי מצמצם ומגביל את עצמו בהרבה הגבלות, אז 78
שייך לומר עליו שהוא מתאחד עם החכמה שבעולם האצילות 79
ואז אפשר לומר עליו "הוא המדע והוא היודע והוא הידוע". 80

31 **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּפֹּחַ בְּאַפִּי נִשְׁמַת חַיִּים", – פסוק זה נאמר**
32 **על אדם הראשון שהיה בעל נשמה כללית, נשמה הכוללת**
33 **והמקיפה את כל כללות נשמות ישראל, וְ"אַתָּה נִפְחָתָ בִּי"⁵,**
34 **– זה נאמר על נשמתו של כל אחד ואחד מישראל. מה מלמד**
35 **אותנו הביטוי "נפחת", המשמש כאן לתיאור הכנסת הנשמה**
36 **ביהודי? – הוא מסביר מיד: וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהר: "מֵאֵן דְּנִפֵּחַ**
37 **מִתּוֹכֶיהָ נִפֵּחַ", – מי שנפח הרי הוא נופח מתוכו, פְּרוּשׁ,**
38 **מִתּוֹכִיתוֹ וּמִפְּנִימִיתוֹ, שֶׁתּוֹכִיתוֹ וּפְנִימִיתוֹ הֵחִיית שֶׁפְּאָדָם**
39 **מוֹצִיא בְּנִפְחָתוֹ בְּכֹחַ: – כמו שאנו רואים במוחש, כשאדם**
40 **מדבר אין הוא מתעייף כל כך מהר, ואילו כשהוא נופח הוא**
41 **מתעייף מהר. כי, כשהוא נופח, הוא משתמש בחיות הפנימית**
42 **שבו, ומכיון שצורת הכנסת הנשמה מהקב"ה לגוף של יהודי**
43 **מתוארת במלה "נפחת" – הרי שהנשמה באה מהפנימיות**
44 **שבאלקות. ראייה נוספת לכך שהנשמות מושרשות בפנימיותו**
45 **ועצמותו של הקב"ה – ממה שהנשמה באה כביכול, ממחשבתו**
46 **של הקב"ה ושלכן נקראים בני ישראל בניו של הקב"ה – וכך**
47 **מסביר ה"תניא" את הדברים: כִּף עַל הָרֶךְ מִשָּׁל, נִשְׁמָת**

1. לא, ב. 2. תמיד כט, א. 3. דברים א, כח. 4. בראשית ב, כ. 5. בברכת "אלקי נשמה", של ברכות השחר, ברכות ס, ב. 6. בדפוס
הזהר שלנו, חסר לשון זה. 7. שמות ד, כב. 8. דברים יד, א. 9. הלכות יסודי התורה פרק ב' הלכה י'. 10. מהר"ל מפראג בספר
גבורות ה', ועוד.

ביכולת האדם להבין לאשורו, כדכתיב¹³: "החקר אלוה
תמצא", וכתיב¹⁴: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'". —
הרי שחכמתו של הקב"ה היא עצם אחד עם הקב"ה. ומכיון
שנשמתו של יהודי באה, כאמור לעיל, מחכמתו של הקב"ה,
הרי שהיא באה מהקב"ה
עצמו. בהתאם למה
שהוסבר, שנשמתו של כל
בן ישראל באה מחכמתו
של הקב"ה — להלן נבנה
אותה "חכמה עילאה" —
נשאלת השאלה: אם אכן
כל הנשמות באות משורש
אחד, מחכמה עילאה, היו
צריכות כולן, כל
הנשמות, להיות במדרגה
אחת שווה. מנן נוצר,
איפוא, השוני במדרגות
שבהן מחולקות נשמות
ישראל? — וכך הוא שואל:
ואף שיש רבבות מיני
חלוקין מדרגות
בנשמות, גבוה מעל
גבוה לאין קץ, כמו גדל
מעלת נשמות האבות ומשה רבנו עליו השלום, על נשמות
דורותינו אלה דעקבי משיחא, שהם בחינת עקבים ממש
לגבי המון והראש, — שכן, הנשמות שבדורותינו, נקראות
נשמות של עקבתא דמשיחא, כי לגבי המון והראש הן בבחינת
העקב שברגל. כשם שאין להשוות את החיות שבעקב הרגל
לחיות שבמוח ובראש, כך אין מקום להשוות את נשמות
ה"עקביים" שבדורותינו לנשמות ההן הנקראות בשם מוח
וראש. כאן מדובר על היתרון העצום במעלת הנשמות
שבדורות הקדומים לגבי הנשמות שבדורותינו. וכן בכל דור
ודור יש ראשי אלפי ישראל, שנשמותיהם הם בחינת ראש
ומח לגבי נשמות המון ועמי הארץ; — מלבד זאת, בכל
דור ישנם, באותו דור, הבדלים גדולים במדרגות הנשמות, וכן
נפשות לגבי נפשות, כי כל נפש כלולה מנפש רוח
ונשמה. — הבדלים אלה שבבני ישראל, אינם רק במדרגת
הנשמה, כי אם גם במדרגת הנפש. שכן, כל נפש כלולה משלש
בחינות: נפש, רוח ונשמה, וכשם שב"נשמה" ישנן מדרגות
שונות, כך גם ברוח ובנפש ישנן מדרגות שונות. רואים אנו
מכך, מה גדול מספר ההבדלים והחילוקים במדרגות הנשמות.
בהתאם לכך, היו צריכים, לכאורה, להיות אותם הבדלים גם
בשרשן של הנשמות באלקות — כאשר נשמה גבוהה יותר באה
משורש נעלה יותר? — אך, מכל מקום, שרש כל הנפש רוח
ונשמה כלם, — למרות המדרגות השונות שבנשמות, מראש
כל המדרגות עד סוף כל דרגין, המלכש בגוף עמי הארץ

ועל כך אומר רבנו הזקן: והודו לו חכמי הקבלה, — חכמי
הקבלה הודו לרמב"ם, שבקב"ה שייך ענין החכמה באותה
צורה, שכל השלשה: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע", הם דבר אחד,
כמו שכתוב בפרדס מהר"ם ק. — כמו שאומר רבי משה
קורדובירר בספר
ה"פרדס" שלו, וגם לפי
קבלת האר"י ו"ל יציבא
מלתא, — גם לפי קבלת
האר"י"ל, שלפיה אנו
יודעים יותר, שהקב"ה
נעלה מעלה מעלה גם
מסוג החכמה המובא
בדברי הרמב"ם — נכונה
דעתו של הרמב"ם, וזאת
בסוד התלפשות אור
אין סוף ברוך הוא, על
ידי צמצומים רבים, —
בשאר אר"י סוף ברוך
הוא מתלבש על ידי
צמצומים רבים בבלים
דחב"ד האצילות, —
ב"בלים" של "חכמה",
בינה" ו"דעת" שבעולות
האצילות. כשהוא מתאחד עם ספירות אלו שבעולות האצילות
— נכונה סברתו של הרמב"ם, אך לא למעלה מהאצילות, —
אבל לא באותה דרגה שאור-אין סוף הוא למעלה מעולם
האצילות. וכמו שכתוב במקום אחר¹⁵, שאין סוף ברוך
הוא מרום ומתנשא רוממות אין קץ, למעלה מעלה
ממחות ובחינת חב"ד, עד שמחות ובחינת חב"ד נחשבת
כעשיה גופנית אצל ותפרד, כמו שכתוב¹⁶: "כלם
בחכמה עשית": — בעצם היה צריך לומר: כולם בחכמה
חכמת" או "השכלת" — בהתאם למלה "חכמה" המובאת בפסוק
— מדוע נאמר בפסוק "עשית"? — אלא הוא בא להדגיש שחכמה
נחשבת כעשיה לגבי הקב"ה, שהוא המדע והוא היודע בו,
— והרמב"ם מסיים: "הוא היודע", כלומר, הבנתו כביכול של
הקב"ה שונה לגמרי ממה שבני אדם מגדירים כהבנה. ההבנה
בהשגה האנושית, בנויה על שלשה יסודות שונים: נפש האדם
שהיא ה"יודע", היא שיודעת ומבינה. ובמה הנפש מבינה? —
בכח ההבנה, המביא לכך שהנפש תדע ותבין. וכוח זה נקרא
"מדע" (הוא מביא לידי כך שידעו ויבינו). והדבר אותו יודעים
ומבינים, כגון הלכה במשנה או סוגיא הנלמדת ומושגת. הרי
שישנם כאן שלשה דברים נפרדים: ה"יודע", ה"מדע" וה"ידוע".
שונה הדבר לגבי הקב"ה, כהסברו של הרמב"ם: "הוא המדע,
הוא היודע והוא הידוע", ועל כך הוא אומר בהמשך: ודבר זה
אין ביכולת האדם להבינו על בוריו בו, — ודבר זה —
שהמבין, כוח ההבנה, והדבר אותו מבינים, הם אותו אחד, אין

ליקוטי אמרים

יניקתן הרוחנית מנשמות הצדיקים והחכמים שגם למטה הן
בבחינת ראש ומוח. ועלידי צדיקים אלה, נשאות גם הנשמות
הנחותות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון. וכך אנו
לומדים בספר ה"תניא": **כְּמִשְׁלַל הַבֵּן הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, שְׂאֵפֵי רִגְלָיו**
נִתְּהוּ מִטֶּפֶחַ זֶה מִמֶּנּוּ, –
כיצד, אבל, נתהוו ממנה
הצפרניים? – **עַל יְדֵי**
שְׁהִיטָה תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים
בְּכֶסֶן הָאֵם, וְיִרְדָּה
מִמְדְּרָגָה לְמִמְדְּרָגָה,
לְהִשְׁתַּנּוּת וְלִהְיוֹת
מִמֶּנָּה צִפְרָנִים. – הִרִי,
שאף שכל אבריו של
הילוד, ממוחו עד צפרניו,
באים משורש אחד,
מטיפת מוח האב, נתהוו
בהם שינויים והבדלים
גדולים כל כך, מהמוח עד
הצפרניים. דבר נוסף אנו
רואים: **וְעַם כָּל זֶה,**
עוֹדָנָה קְשׁוּרָה וּמִיחָדָת
בְּיָחוד נִפְלָא וְעֵצוֹם בְּמַהוּתָהּ וְעֵצוֹמָהּ הָרָאשׁוֹן שְׁהִיטָה
מִפֶּת מִן הָאֵב; – גם אחרי שהתגשמה כל כך בצורה של
צפרניים, וזאת מכיון, **וְגַם עֲכָשׁוּ בֶּבֶן, יִנִּיקַת הַצִּפְרָנִים**
וְחִיּוּתָם נִמְשָׁכֶת מִהֶמֶךְ שְׂפָרָאשׁ; – ומשום שהצפרניים
מקבלות חיותן ממוחו של הילוד, שלא נשתנה משורשו הראשון
ונשאר – **מוֹחַ, הִרִי,** שגם הצפרניים קשורות, אחרי ההולדה,
באמצעות מוחו של הילוד, למוחו של האב שהוא שורשו
ומהותו הראשון. והוא מביא על כך ראיות: **כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא**
[נְדָה יָשׁ 15]: "לִבֵּן, שְׂמֻמָּנוּ גִידִים וְעֵצוֹמָהּ וְצִפְרָנִים" – הרי
שיש לצפרניים שייכות למוח. וגם לפי תורת הקבלה יש
לצפרניים שייכות לבחינת המוח: **[וְכִמּוֹ שְׂכָתוֹב בְּעֵץ חַיִּים**
שְׁעַר הַחֲשָׁמַל, בְּסוֹד לְבוּשִׁים שֶׁל אֶדָם הָרָאשׁוֹן בְּגֵן עֵדֶן,
שְׁהִי צִפְרָנִים מְכַחֲנִית מִן תְּבוּנָה]. – מכאן ראייה שגם
עליפי קבלה, יש לצפרניים שייכות לבחינת המוח, כמו שהוא
במשל הבן. **וְכִכָּה מִמֶּנּוּ, כְּכִיכּוֹל, בִּשְׂרֵשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ**
וְנִשְׁמָה שֶׁל כָּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, בִּירְדָתוֹ מִמְדְּרָגָה
לְמִמְדְּרָגָה עַל יְדֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת-בְּרִיָּאָה
יִצְרָה-עֲשִׂיָּה – "השתלשלות" – מלשון שלשלת (שרשרת)
המורכבת ממספר מסויים של טבעות הקשורות ומושחלות זו
בזו, עד שגם הטבעת האחרונה קשורה ומושחלת בטבעת
העליונה, באמצעות הטבעות שביניהן המקשרות את כולן יחד,
אותו דבר בסדר מדרגות העולמות: כל אחד מהם קרוב וקשור
לעולם השני, ודרך עולמות אלה יורדת הנשמה למטה בעולם –
זה ומתלבשת בגוף. "אבי"ע" – ראשי תיבות: אצילות, בריאה,
יצירה, עשייה. ענינם של ארבעת העולמות: אצילות, בריאה,

1 **וְכָל שְׂבָקָלִים, –** הרי זה הכל, **נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָעֲלִיּוֹן, שְׁהִיא**
2 **חֲכִמָּה עֲלֵאָה כְּכִיכּוֹל. –** כדי להבהיר ולהסביר כיצד, בכל
3 זאת, מתהווים ההבדלים במדרגות הנשמות, למרות ששרשן
4 אחד, משתמש כאן רבנו הזקן במשל הבן והאב – אותו משל
5 שכבר השתמש בו לעיל,
6 כדי לציין שנשמות
7 ישראל נקראות "בנים"
8 להקב"ה, ובאות מ"חכמה
9 עילאה" כמו שהבן בא
10 ממוחו האב. מאותו משל
11 עצמו גם יובן כיצד
12 מתהווים
13 המדרגות בנשמות. כדי
14 להקל על הלומד –
15 המתחיל, נביא כאן הסבר
16 קצר: במשל אנו רואים,
17 שכל גופו של הילוד בא
18 מטיפת מוח האב. כלומר,
19 על אף ההבדלים
20 שבאבריו השונים של
21 הילוד – מהנעלה ביותר
22 עד לפחות ביותר, מהמוח
23 שלו עד צפרני רגליו – הם באים כולם משורש אחד, מטיפת
24 המוח של האב. כיצד, אם כך, נתהוו הבדלים אלה באברים? –
25 הרי זה מחמת שהיית טיפת מוח האב, במשך תשעת חדשי
26 העיבור, בבטן האם, בהם היא עוברת תהליך מסויים של
27 התהוות הגוף. שהייה ממושכת זו בתהליך התהוות הגוף באופן
28 הדרגתי, יוצרת את ההבדלים שבין אבר אחד למשנהו. ככל
29 שחלק מהטיפה מתגשם יותר, כך ההשתנות גדולה יותר. הרי,
30 שכל האברים באים, אכן, משורש אחד – טיפת מוח האב –
31 ולמרות זאת מתהווים בהם הבדלים גדולים כאלה של מעלה
32 ומטה, מהמוח עד לצפרניים. דבר נוסף מובן מהמשל האמור,
33 שגם החלק הנחות ביותר שבגוף הילוד, הצפרניים שלו, הינו
34 קשור, גם אחרי ההולדה, בשורשו הראשון – במוח האב. שכן,
35 גם הצפרניים יונקות חיותן ממוחו של הילוד, ומאחר שמוחו
36 נשאר, גם אחרי ההולדה, מהות זהה עם מוח האב, הרי שגם
37 הצפרניים, אחרי ההולדה, קשורות עדיין בשורשן הראשון. כך
38 נבין גם ביחס לנשמות: אף שכל הנשמות באות משורש אחד,
39 מ"חכמה עילאה", על כל אחת מהן לעבור, אחרי ירידתה
40 מ"חכמה עילאה", השתלשלות של הרבה עולמות ולרדת
41 הרבה מדרגות, מדרגה אחרי מדרגה, עד להתלבשות בגוף
42 גשמי – תהליך זה של השתלשלות וירידה מדרגה לדרגה,
43 מביא לשינויי המדרגות בנשמות, שכן, על נשמה אחת
44 משפיעה הירידה יותר מאשר על נשמה אחרת. וכך גם בחלק
45 השני של המשל, גם אחרי ירידתן לדרגות הנמוכות ביותר,
46 נשאות אותן נשמות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון,
47 "חכמה עילאה". שכן גם הן, בדרגתן הנחותה, מקבלות את

1 יצירה, עשיה, יוסבר בהרחבה בהמשך הפרקים הבאים.
2 ובקצרה: כדי שיתהווה העולם הגשמי שלנו, ושיהיה בכוחו
3 לקלוט את ההשפעה האלקית, שגם הנבראים שבעולם הגשמי
4 הזה יהיה באפשרותם להשיג ולהבין אלקות – אותם עניני

5 אלקות שנבראים

6 מסוגלים להבינם – נוצרו

7 לצורך זה ארבעת

8 העולמות (לפי הסדר

9 ממעלה למטה): אצילות,

10 בריאה, יצירה, עשיה.

11 "אצילות" – עולם

12 שמדריגתו הכללית היא

13 זיו והארה מהאור האלקי

14 האינסופי, הארה כזו

15 שהיא עדיין קרובה לאור-

16 אינסוף ברוך-הוא. זהו גם

17 פירוש המלה "אצילות" –

18 הפרשה (מלשון "ואצילתי

19 מן הרוח"¹⁶) כלומר,

20 מהותה של הארה זו היא

21 האלקית

22 המובדלת ומופרשת

23 ממקורה. וגם "אצילות"

24 מלשון "אצל" ו"סמוך", כלומר, עולם זה ומדריגה זו של אצילות

25 קרובים עדיין לאור-אינסוף ברוך-הוא. המדריגה הכללית של

26 עולם ה"בריאה" היא, כשמו של עולם זה: עולם שנברא,

27 הבריאה הראשונה של יש מאין – כאשר מאין, מאפס, נהיה יש

28 ודבר ממשי. ברם, כאן מדובר על הדרגה הראשונית של

29 התהוות הנברא, אין זו עדיין בריאה בעלת צורה ותבנית.

30 "יצירה" – העולם בו מקבל ה"יש", שנברא מה"אין", צורה

31 ותבנית. "עשיה" – עולם בו הישות היא בשלימות, יש גמור.

32 ברם, מובן, שכל האמור מדובר במובן רוחני. כי רק לאחר כל

33 אלה באה יצירתו של עולמנו, הנקרא עולם העשיה הגשמי,

34 העולם הזה וברואיו. התחלתו של סדר ההשתלשלות היא

35 מ"חכמה" של עולם האצילות, ו"חכמה" זו היא הספירה

36 והמדריגה הראשונה בעולם העליון ביותר – אצילות. זאת

37 אומר לנו רבנו הזקן, כששורש נשמתו של בן ישראל יורד

38 ממדריגה אחת לשניה, עלידי השתלשלותם של ארבעת

39 העולמות אבי"ע – אצילות, בריאה, יצירה, עשיה – מהחכמה

40 יתברך, ברכתי: "כלם בחכמה עשיתי" – הכל משתלשל

41 מ"חכמה" שהיא המקור של כל סדר ההשתלשלות, הנה עלידי

42 ירידה זו של שורש הנשמה, נתהוו מנפשו רוח ונשמה

43 של עמי הארץ ופחותי הערך. – ההבדלים בין עליון לתחתון

44 בנשמות, נתהוו בתהליך ירידתן בסדר ההשתלשלות. שכן, על

45 נשמות מסוימות השפיעה יותר ירידת ההשתלשלות, ומשום

46 כך ירדו במדריגה נחותה יותר – כפי שהדבר במשל הצפרניים,

47 שעליהן השפיעה השהייה תשעה חדשים בבטן האם, יותר

ליקוטי אמרים

ית' כדכתיב כולם בחכמה עשית נתהוו ממנו נפש רוח
ונשמה של עמי הארץ ופחותי הערך ועם כל זה עודינה
קשורות ומיוחדות ביחוד נפלא ועצום במהותן ועצמותן
הראשון שהיא המשכת חכמה עילאה כי יניקת רוחו נפש
רוח ונשמה של עמי הארץ הוא מנפש רוח ונשמה של
הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שבדורים: ובוה
יובן מאמר רז"ל על פסוק ולדבקה בו שכל הדבק בת"ח
מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה ממש כי ע"י
דביקה בתלמידי חכמים קשורות נפש רוח ונשמה של
עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שבחכמה
עילאה שהוא ית' וחכמתו א' והוא המדע כו' [והפושעים
ומורדים בתלמידי חכמים יניקת נפש רוח ונשמה שלהם
מבחי' אחוריים של נפש רוח ונשמת ת"ח] ומ"ש בזהר
ובזהר חדש שהעיקר תלוי שיקדש עצמו בשעת תשמיש
דווקא משא"כ בני עמי הארץ כו' היינו משום שאין
ממש, – לכאורה: כיצד משווים את הדבקות בתלמידי חכמים

מאשר על אברים אחרים. ברם, כשם שבמשל קשורות
הצפרניים בשורשן הראשון עלידי יניקת חיותן ממוח הילוד –
כך גם בנשמה: ועם כל זה, עודינה קשורות ומיוחדות ביחוד
נפלא ועצום במהותן ועצמותן הראשון, שהיא המשכת
חכמה עילאה, – כיצד
נעשה הדבר? – כי יניקת
וחיות נפש רוח ונשמה
של עמי הארץ, הוא
מנפש רוח ונשמה של
הצדיקים והחכמים,
ראשי בני ישראל
שבדורים: – על ידי שהם
יונקים חיותם מהצדיקים
והחכמים שהם בבחינת
"ראש" ו"מוח" – קשורים
כל בני ישראל בשורשם
במוח שלמעלה, "חכמה
עילאה". ובוה יובן
מאמר רז"ל¹⁷ על פסוק:
"ולדבקה בו"¹⁸ – שכל
הדבק בתלמידי חכמים,
מעלה עליו הכתוב
כאלו נדבק בשכינה

לדבקות בשכינה? אלא, לפי מה שהוסבר לעיל, הדברים
מובנים: כי על ידי דביקה בתלמידי חכמים, קשורות נפש
רוח ונשמה של עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון
ושרשם שבחכמה עילאה, שהוא יתברך וחכמתו א',
והוא המדע כו'. – כפי שכבר למדנו, שמאחר שהם מאוחדים
עם "חכמה עילאה" עלידי דביקותם בתלמידי חכמים, הרי הם
ממילא מאוחדים ודבוקים עם השכינה, עם הקב"ה עצמו.
[והפושעים ומורדים בתלמידי חכמים – יניקת נפש רוח
ונשמה שלהם מבחינת אחוריים של נפש רוח ונשמת
תלמידי חכמים]. – השפעה בבחינת "אחוריים" היא כמי
שנותן דבר לשונאו שלא מרצונו הפנימי, כי אם ברצון חיצוני
בלבד, בגלל טעם מסוים שיש לו בוה, וזה מתבטא גם בצורת
הנתינה: הוא נותן לו מאחורי גבו, ובשעת מעשה מפנה את פניו
ממנו. כך גם במובן הרוחני, כשמשפיעים על מישהו שלא מתוך
רצון טוב, פירוש הדבר, שההשפעה באה מבחינת "אחוריים".
אף בענינו: מן ההכרח לומר, שהשפעה אלוקית מסוימת
מקבלים גם הפושעים והמורדים מתלמידי חכמים, שכן, כל
נשמה, בלי הבדל, מן ההכרח שתהיה קשורה בשורשה ומקורה,
כמוסבר לעיל, אלא שהשפעה זו הם מקבלים רק מבחינת
"אחוריים". על-כל-פנים, מובן, שכל יהודי יש בו נשמה של
קדושה הבאה מ"חכמה עילאה", ועל כך אומר רבנו הזקן: ומה
שכתוב בזהר¹⁹ ובזהר חדש²⁰, שהעיקר תלוי שיקדש עצמו
בשעת תשמיש דווקא, מה שאין פן בני עמי הארץ כו', –

- 1 עמי הארץ שאינם מקדשים עצמם בשעת תשמיש, "ממשיכים"
2 בילדיהם נשמות נחותות. לכאורה, הרי הסברנו, שכל יהודי,
3 בלי הבדל, יש בו נשמה של קדושה, בלי תלות אם הוריו קידשו
4 עצמם בשעת תשמיש או לא? מסביר רבנו הזקן שב"זוהר" לא
5 מדובר על עצם הנשמה,
6 כי אם ביחס ללבושה
7 הרוחניים של הנשמה:
8 חיינו משום שאין לה
9 נפש רוח ונשמה שאין
10 לה לבוש מנפש
11 דעצמות אביו ואמו, —
12 לכך מתייחס ה"זוהר"
13 וה"זוהר חדש", בקראם
14 את לבוש הנשמה בשם —
15 נשמה, מפני שהלבוש
16 נוגע ביותר לנשמה, שכן:
17 וכל המצות שעושה —
18 הכל על ידי אותו הלבוש כו', ואפלו השפע שנותנים לו
- מִן הַשָּׁמַיִם - הַכֹּל עַל יְדֵי לְבוּשׁ זֶה, - כִּי, כְּדֵי שֶׁהַנִּשְׁמָה
תוכל לפעול בגוף בו התלבשה, ולקיים מצוות מעשיות בענינים
גשמיים, מן ההכרח שזה יהיה על-ידי לבוש, ואם יקדש את
עצמו - ימשיך לְבוּשׁ קָדוֹשׁ לְנִשְׁמַת בְּנוֹ, - מִמִּילָא תְּהִיָּה
אצל הַבֵּן עֲבוּדַת הַשֵּׁם
קלה בהרבה, וְאֵפְלוּ הִיא
נִשְׁמָה גְּדוּלָּה, צְרִיכָה
לְקָדוֹשׁ אָבִיו כּו'. -
בשעת תשמיש, אֲכַל
הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה, הֵנָּה
לְפַעֲמִים נִשְׁמַת אָדָם
גְּבוּהָ לֵאמֹר קֵץ, כֹּא
לְהוֹיֹת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם
נְכוּזָה וְשֶׁפֶל כּו', כִּמוֹ
שֶׁכֶּתֶב הָאֵרִי ו'ל כָּל
זֶה בְּלִקּוּמֵי תוֹרָה פְּרָשָׁת
וְיָרָא וּבִמְעָמֵי מִצְוֹת
פְּרָשָׁת בְּרֵאשִׁית²¹:

ליקוטי אמרים

לך נפש רוח ונשמה שאין לה לבוש מנפש דעצמות
אביו ואמו וכל המצות שעושה הכל ע"י אותו הלבוש
כו' ואפי' השפע שנותנים לו מן השמים הכל ע"י
לבוש זה ואם יקדש את עצמו ימשיך לבוש קדוש
לנשמת בנו ואפילו היא נשמה גדולה צריכה לקדוש
אביו כו' אבל הנשמה עצמה הנה לפעמים נשמת
אדם גבוה לאין קץ בא להיות בנו של אדם נבזה
ושפל כו' כמ"ש האר"י ז"ל כל זה בליקוטי תורה
פ' וירא ובמעמי מצות פ' בראשית:

יום רביעי כ"ז כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ז, פרק ג והנה... עד עמ' 14, ויראתו ופחדו.

- 37 פֶּרֶק ג. בפרק השני הסביר רבנו הזקן, שלכל אחד מישראל, יש נפש
38 אלקית, שהיא חלק אל-יה ממעל ממש, והיא כלולה משלש בחינות:
39 נפש, רוח ונשמה.
40 בפרק השלישי, אותו אנו עומדים ללמוד, תבוא הסברה מפורטת יותר
41 על כוחותיה הפנימיים של
42 הנפש האלקית:
43 וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינָה
44 וּמִדְּרָגָה מְשַׁלֵּשׁ אֵלָיו:
45 נֶפֶשׁ רֹחַ וְנִשְׁמָה -
46 כְּלוּלָה מֵעֶשֶׂר בְּחִינּוֹת,
47 - כל אחת מהשלש, גם
48 הנפש, גם הרוח וגם
49 הנשמה - מורכבת
50 מעשרה כוחות שונים,
51 שהם כנגד עשר ספירות
52 עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מֵהֶן, - עשרת הכוחות מקבילים לעשר
53 הספירות שלמעלה המהוות מקור להן, ומהן הם נובעים,
54 הנחלקות לשתיים, - עשר ספירות אלה מתחלקות לשתי
55 קבוצות - שתי: שֶׁלֹּשׁ אֲמוֹת וְשֶׁבַע כְּפֻלּוֹת; - שלש
56 הספירות העליונות יותר, נקראות בשם "אמות" - מלשון "אם",
57 מפני שהן מהוות עיקרן ומקורן של שאר שבע הספירות,
58 כדוגמת האם שהיא מקור לילדיה. ושבע ספירות, שהן שבע
59 המדות, נקראות "כפולות", מפני שהן באות לידי ביטוי בשני
- אופנים. פְּרוּשׁ, - אלו מהן נקראות "אמות" ואלו "כפולות"?
הַכֶּמָּה בִּינָה וְדַעַת, - נקראות "אמות", וְשֶׁבַעַת יְמֵי הַבְּנִין:
הַסֵּד נְכוּרָה תַּפְאֶרֶת כּו'. - שבע המדות: חסד, גבורה,
תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, שהן ה"כפולות" נקראות גם
שבעה ימי הבנין". שכן,
על ידן ברא הקב"ה את
העולם בששת ימי
בראשית, כל יום
באמצעות מדה אחרת:
ביום ראשון פעלה מדת
החסד, ביום שני - גבורה,
וכך הלאה. וכשם
שהספירות העליונות
נחלקות לשני חלקים
כלליים וְכֶךְ בְּנִפְשׁ
הָאָדָם, - גם בעשרת כוחות הנפש קיימת החלוקה, שֶׁנִּחְלָקָת
לְשֵׁנִים: שֶׁכָּל וּמִדּוֹת. הַשֶּׁכֶּל - במובנו הכללי, כֹּלֵל: הַכֶּמָּה
בִּינָה וְדַעַת, וְהַמִּדּוֹת הֵן: אֶהְבֶּת ה' - הביטוי הפנימי של מדת
החסד, וּפְחָדוֹ וְיִרְאָתוֹ - הביטוי הפנימי של מדת הגבורה,
וּלְפָאָרוֹ כּו'. - ביטוייה של מדת התפארת. וְהַכֶּמָּה בִּינָה וְדַעַת
נִקְרָאוּ אֲמוֹת וּמִקּוּר לְמִדּוֹת, כִּי הַמִּדּוֹת הֵן תּוֹלְדוֹת
הַכֶּמָּה בִּינָה וְדַעַת: - להבהרת המושגים "חכמה", "בינה",
דעת", שבנפש, בהם דנים הרבה בפרקים הבאים - ולהלן נציין

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מוסיף הדגשה עד כמה הנשמה כו' ממעל וגם חילוקי המדרג' הם מצד ההשתל' (שג"ז למע' מעוה"ז) והמטה אין פועל בזה (שגם האו"א בכלל המטה). ער שמ"ש בזהר כו'".

במלוא היקפו ובהירותו, וכשמוציא כחו אל הפעל, שמתבונן
בשכלו להבין דבר לאשורו – לכל פרטיו, היוצרים בנן שלם
של אותו שכל, לאורכו ולרוחבו. "אורך" היינו: הורדת השכל
ממעמדו הגבוה והבלתי מושג, למעמד נמוך יותר, כדי שיהיה
מובן יותר. כמו ה"משלים"
שממשילים על דבר שכל,
עלידים ממשיכים
ו"מאריכים" את השכל
לדרגה נמוכה יותר, כדי
שיהיה קל יותר לתלמיד
להבין אותו. באם המשל
המובא, עדיין עמוק מדי
להבנתו של התלמיד, מן

ההכרח להביא משל נוסף על המשל הראשון, ובכך מתהווה
ירידה נוספת של השכל (כמו שנאמר בשלמה המלך: "וידבר
שלשת אלפים משל"³, שלמה המלך נתן שלשת אלפים משלים
על מושכל אחד. כדי שהחכמה כפי שהבין אותה שלמה המלך
תוכל להיקלט בהבנתו של האדם הפשוט, נדרש ממנו לומר
שלשת אלפים משלים, משל ראשון על השכל עצמו, ולאחר מכן
משל על המשל הראשון, וכך הלאה, משל אחרי משל, עד
שלשת אלפים משלים). זהו מובנו של "אורך" בשכל – הירידה
הארוכה של השכל לדרגות הנמוכות ביותר. "רוחב" בשכל הוא:
התפשטותו של השכל לרוחב – המספר הרב של הפרטים מהם
מורכב השכל; כמו כן ענפיו המרובים של השכל, ולמשל
שמשכל מסויים בעיני טריפות נבנית סברא שנוגעת לדיני
ממונות. זהו פירוש המושג "לאשורו" – בנינו השלם של השכל
לאורכו ולרוחבו. ולעמקו, – כל שכל יש בו עומק ועומק בתוך
עומק. וכשאדם מבין "שכל" כראוי לאורכו, לרוחבו ולעמקו,
והוא מבין אותו, מתוך איזה דבר חכמה המשכל בשכלו –
ממה שלפני זה היה בבחינת העלאת רעיון בלבד של "כוח
החכמה" – צורה זו של הפרדת הפרטים, של נקודת השכל,
ביסודיות, נקרא "בינה". – "בינה" מייצגת, איפוא, את הכוח
המפרק את הפרטים של נקודת השכל "לאשורו ולעמקו", והן
הם "אב" ו"אם" – ה"חכמה" היא ה"אב" וה"בינה" היא ה"אם",
המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו⁴. – אהבת ה' ויראתו הן
מקבוצת ה"מדות" שבנפש, הנולדות מן השכל. כיצד הן נולדות
מהשכל?

אותם בשם "חב"ד" – נביא כאן הסבר קצר: "כוח החכמה" מייצג
את הרעיון הראשוני, בסיסי, של הבנת השכל, את ה"נקודה" של
השכל כולו. אמנם, נקודת-שכל זו כוללת בתוכה כל הפריטים
וכל המבנה של ההבנה, אלא שהללו מרוכזים עדיין ב"נקודה",

בצורה מוסתרת (כמו
נקודה שאין בה עדיין
גבולות ברורים של רוחב.
אורך וכו'). זה נקרא גם
"ברק המבריק", הברקו
של השכל, הארתה של
ההבנה. משל למי
שמתייגע לתרץ קושיא
מסויימת, ולפתע מבריק

רעיון במוחו, שבהתאם לסוגיא ולסברא מסויימות, אפשר לתרץ
את הקושיא – הנה ברעיון ראשוני זה של הארת השכל, חסרה
עדיין התפיסה הבהירה כיצד ואיך מתורצת הקושיא, יש כאן רק
נקודת יסוד כללית לפירוק הקושיא. לאחר מכן בא "כוח הבינה"
ומפריד ומבהיר את הפריטים השונים הגלומים בנקודת החכמה.
וכך מצטייר בעיניו בנינו השלם של השכל לכל רוחבו ואורכו
וכו'. זהו ענינו של כוח הבינה – "מבין דבר מתוך דבר"¹, "שמתוך
דבר", ממה שהיה ב"תוך", בפנימיות ההמצאה של "כוח
החכמה", הוא "מבין דבר" – הוא מבין את כל היקפו של השכל.
אחרי שאדם מבין כבר היטב את השכל לכל פרטיו, עליו
להתעמק בהבנת השכל, להתקשר ולהתאחד עמו בצורה כזו
שהוא מרגיש וחדש בו, ולא רק שמבין אותו. כך נהיה האדם
מושפע מהשכל. ואז, אם השכל עוסק ב"טוב" שבדבר מסויים –
יעורר באדם המשכיל, משיכת הלב ואהבה לאותו דבר. ואם
השכל עוסק בצד הלא-טוב שבדבר – יעורר באדם את הנטיה
לפחד ולברוח מאותו דבר. כוח זה של "התעמקות", "התקשרות"
ו"הרגשה" – נקרא בשם "דעת", מלשון "האדם ידע"². ובאור
הענין, כי הנה השכל שבנפש המשכלת, – למדנו הרי,
ש"שכל" הוא שם כללי על שלשת כוחות חב"ד. על איזה כוח
מהם הוא מדבר כאן? – הוא מסביר מיד, שהוא המשכל כל
דבר – מדובר כאן על כוח ההבנה הראשון. הנקודה, ה"ברק
המבריק", שעדיין אין בו פרטים וקוים בהירים של השכל, והוא
נקרא בשם "חכמה", "בחינה". – כלומר, כוח כזה שעדיין
שואלים עליו "מה?", מה הוא? שכן, אין כוח זה פועל עדיין

1. חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב. 2. בראשית ד, א. 3. מלכים א ה, יב. 4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה "מובנת". ואילו "פחד" הוא כשזה כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה "פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן, פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח – מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב. ואילו כאן, בדברו אודות המדות כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל – הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן – "פחד", שכן, בסדר ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב.

יום חמישי כ"ח כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענפי'.

ליקוטי אמרים

כי השכל שבנפש

המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבושש מגדולתו ית' שאין לה סוף ותכלית ופחד ה' בלבו ושוב יתלהב לבו באהבה עזה כרשפי אש בחשיקה וחפיצה ותשוקה ונפש שוקקה לגדולת אין סוף ב"ה והיא כלות הנפש כדכתיב נכספה וגם כלתה נפשי וגו' וכתוב צמאה נפשי לאלהים וגו' וכתוב צמאה לך נפשי וגו' והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית וכמ"ש הטבעיים וכו"ה בע"ח שיסוד האש הוא בלב ומקור המים והליחות מהמוח וכמ"ש בע"ח שער נ' שהיא בחי' חכמה שנקרא מים שבנפש האלהית ושאר המדות כולן הן ענפי היראה והאהבה ותולדותיהן כמ"ש במקום אחר. והדעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות והתחברות

1 כי השכל שבנפש המשכלת, כשמתבונן ומעמיק מאד
2 בגדולת ה', איך הוא "ממלא כל עלמין" – ממלא כל
3 העולמות באור אלקי ובחיות – כמו הנשמה הממלאת ומחיה
4 כל חלקי ואברי הגוף. אור וחיות אלקי זה מתלבש ומתאחד בכל
5 בריה והוא מותאם
6 לתכונתו המיוחדת של כל
7 נברא, ו"סובב כל
8 עלמין" – אור וחיות אלקי
9 שלמעלה מדיכולת
10 להתלבש בתוך העולמות;
11 מדובר כאן באור אלקי
12 הפועל בצורה "עקיפה",
13 בדרך מקיף. או כשמתבונן
14 בענין של ו"בלא קמיה
15 בלא חשיב" – איך שכל
16 הבריאה נחשבת לכלום
17 לגבי הקב"ה. ההתבוננות
18 בגדולתו של הקב"ה, איך
19 שכל הנבראים בטלים
20 לגביו באופן מוחלט, היא
21 על-ידי התעמקות
22 מחשבתו, באחד מהענינים
23 האמורים, בגדולתו של
24 הקב"ה, ואז: נולדה

25 ונתעוררה מדת יראת הרוממות במחו ומחשבתו, לירא
26 ולהתבושש – "יראת בושח", יראה הבאה וחדורה בבושה, כמי
27 שמפחד מחכם וצדיק גדול – הרי זו יראה המתבטאת גם בבושה
28 וברירת הכבוד שיש לו כלפי גדולתו של אותו חכם וצדיק. כך
29 גם כאן, מביאה ההתבוננות בענינים האמורים לירא ולהתבושש,
30 מגדולתו יתברך שאין לה סוף ותכלית, ופחד ה' בלבו. –
31 עד כאן דובר על ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, המביאה
32 ומעוררת יראה ופחד – ביטוייה של מדת הגבורה. ושוב –
33 ההתבוננות בגדולת ה' מביאה גם להתעוררות מדת החסד,
34 כשהתבוננות היא ב"טוב" שבאלקות, יתלהב לבו באהבה
35 עזה כרשפי אש, בחשיקה וחפיצה ותשוקה ונפש שוקקה,
36 – ביטויים שונים של אהבה שלכל אחד מהם מובן שונה, לגדולת
37 אין-סוף ברוך-הוא. – כלומר, שבמקרה המדובר מעוררת
38 ההתבוננות אהבה חזקה להקב"ה, והיא כלות הנפש – אהבה
39 זו עשויה להתלקח בצורה כזו, שהנפש תכלה מרוב אהבה,
40 ובאמת היתה הנפש כלה לגמרי אילו האדם לא היה משתלט על
41 עצמו ומרסן אהבתו הגדולה באמצעות עבודה עצמית, להפסיק
42 תהליך זה של כלות הנפש, ולהישאר כנשמה בגוף, כדי לבצע
43 כוונתו של הקב"ה, בדכתיב: "נכספה וגם כלתה נפשי וגו'",

44 וכתוב: "צמאה נפשי לאלהים וגו'", וכתוב: "צמאה לך
45 נפשי וגו'". והצמאון הוא מיסוד האש שבנפש האלהית,
46 וכמו שכתבו הטבעיים, וכן הוא בעין חיים, שיסוד האש
47 הוא בלב, ומקור המים והליחות מהמוח, וכמו שכתוב בעין
48 חיים שער נ', שהיא
49 בחינת חכמה, שנקרא
50 מים שבנפש האלהית. –
51 הלב שהוא מקום
52 הרגשות, הוא חם ויסוד
53 האש, ואילו המוח, מקומו
54 של השכל המתון
55 והמחושב – הוא קר. כמו
56 שרואים במוחש, ההבדל
57 שבין מי שהוא בעל לב
58 לבין מי שהוא בעל מוח.
59 כך גם לגבי המוחין
60 והמדות של הנפש
61 האלקית:
62 וההתלהבות של האהבה
63 באים לידי ביטוי בלב
64 ומבחינתו של הלב, יכול
65 האדם להגיע עד לידי
66 כלות הנפש. ואילו המוח
67 הוא קר ומיושב. ואותה

הבנה מתונה ומחושבת שכוונתו של הקב"ה היא שתהיה דוקא
נשמה בגוף, כדי לקיים תורה ומצוות – מצננת את האש שבלב,
ואינה מרשה לאדם להגיע לכלות הנפש. עד כאן דובר כיצד
שתי המדות יראה ואהבה נולדות מ"חכמה" ו"בינה". וישאר
המדות בלן הן ענפי היראה והאהבה ותולדותיהן, כמו
שכתוב במקום אחר. – ממילא מובן גם איך נולדות שאר חמש
המדות מ"חכמה" ו"בינה". האמור לעיל מסביר לנו מדוע
"חכמה" ו"בינה" נקראות "אב" ו"אם" של המדות: מההתבוננות
של "חכמה" ו"בינה" נולדות המדות. חכמה נקראת "אב": כשם
שבטיפת מוח האב ישנם כבר כל פרטי האברים של הילוד, אלא
ששם הם בצורה עדינה ומוסתר – כך גם בנקודת ה"חכמה",
ישנה כבר, בצורה מוסתר, כל פרטי השכל בו הוא מתבונן.
וכשם שה"אם" מביאה את פרטי אבריו של הילוד לידי גילוי
והתגשמות – כך כוח ה"בינה" מפריד ומגלה כל פרטי של
השכל, ולכן נקראת בינה – "אם". אך עדיין לא הוסבר לנו מה
תפקידו של כוח הדעת בהולדת המדות. שכן, כאמור, גם דעת
היא "אם" ומקור למדות, ועל כך הוא מסביר: וידעת, הוא
מלשון "והאדם ידע את תחו"ה", והוא לשון התקשרות
והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמין וחזק מאד, ויתקע

לקרוא מכתב, ואחד מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את
המכתבים המגיעים אל האיכר. פעם אחת הגיע מכתב לאיכר בו
מודיעים לו שאביו נפטר לעולמו. האיכר הרי לא יכול היה
לקרוא את המכתב, ומסר אותו ל"מלמד" שיקרא לו את תוכנו.
בשמעו את תוכן המכתב –
נפל האיכר והתעלף.
נשאלת השאלה: האיכר
הרי רק שמע את תוכן
המכתב מפיו של
ה"מלמד". ואילו המלמד
ידע את התוכן על-ידי
"ראיה", הוא עצמו ראה
וקרא את המכתב –
ולמעשה התעלף האיכר,
ולא ה"מלמד"? אלא, לגבי האיכר, הרי מדובר בקשר לאבא
שלו, לכן הוא חש והרגיש בדבר אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם
במי שמבין היטב דבר שכל, הרי אפשרי הדבר, שהוא וה"שכל"
הם שני דברים נפרדים, וה"שכל" אינו משפיע עליו, אין זה
ה"אבא" שלו. ואילו, כשמשתמשים בכוח ה"דעת", על ידו הוא
מתקשר ונעשה דבר אחד עם ה"שכל" – שלא רק שהוא מבין את
ה"שכל", אלא הוא גם מרגיש וחש בו – משפיע אז ה"שכל" עליו,
עד שהוא מתערער באהבה או ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל",
זה נעשה ה"אבא" שלו.

מחשבתו בחזק בנדרת אין סוף ברוך הוא, ואינו מסת
דעתו. – הוא מקשר בצורה חזקה את ה"דעת" שלו, בכל מה
שהבין, ומרכז את מחשבתו באותו ענין ואינו מסיח דעתו ממנו.
כי אף מי שהוא חכם ונכון בנדרת אין סוף ברוך הוא, –
גם אם הפעיל את
ה"חכמה" ואת ה"בינה"
בגדולת הקב"ה, הנה אם
לא יקשר דעתו ויתקע
מחשבתו בחזק
ובהתמדה – לא יוליד
בנפשו יראה ואהבה
אמתית, כי אם דמיונות
שוא. – רק יהיה נדמה לו
שיש לו יראה ואהבה
אמיתית. ברם, לאמיתו של דבר, בלי הפעלתו של כוח הדעת,
אין לו מדות אלו, ועל כן תדעת הוא קיום המדות וחייתן,
והוא כולל חסד וגבורה, פרוש אהבה וענפיה ויראה
וענפיה: – מכאן, שגם "דעת" היא "אם" ומקור למדות. שכן,
באמצעות כוח ה"דעת" נולדות מדות חיות ואמיתיות.
אחד מוקני חסידי הרבי מוהרש"ב נשמתו עדן מליובאוויטש,
הרשב"ץ – רבי שמואל בצלאל – הסביר פעם את כוח ה"דעת"
כך: איכר החזיק בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר
קרה כמעט תמיד, היה האיכר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכלתו

יום שישי כ"ט כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ח, פרק ד ועוד... עד עמ' ח, מצות התורה.

ציצית וכדומה, ובדבור הוא עוסק בפרוש כל תרי"ג מצות
והלכותיהן, – דיבורו שקוע בלימוד התורה, שהיא פירושן של
המצוות, ולמשל: מסכת ברכות, בה מדובר אודות מצות ודיני
ברכות; מסכת שבת – בה מדובר אודות מצות ודיני שבת, וכו',
ובמחשבה הוא משיג
כל מה שאפשר לו
להשיג בפרד"ם התורה
– אז, תרי"ג פללות תרי"ג
אברי נפשו מלפנים
בתרי"ג מצות התורה;
– שכן, כשם שישנן שש
מאות ושלוש עשרה
(תרי"ג) מצוות בתורה,
הנלקות לשני סוגים:

פרק ד. בפרק השלישי הסביר רבנו חזקן, שכל נפש אלקית יש בה
עשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל"
ו"מדות".
בפרק הרביעי יוסבר שלנפש האלקית גם שלשה "לבושים", שלשה כלי
שרת וביצוע: מחשבה, דיבור
ומעשה, בהם מתלבשת הנפש
האלקית בשעה שהיא
חושבת, מדברת או עוסקת
בעניני תורה ומצוות.
ועוד יש לכל נפש
אלהית שלשה לבושים,
– שלשה כלי שרת וביצוע
המשמשים את הנפש כמו
"לבוש", בגד, שאפשר

ליקוטי אמרים

פרק ד ועוד יש לכל נפש אלהית שלשה לבושים
שהם מחשבה דבור ומעשה של
תרי"ג מצות התורה שכשהאדם מקיים במעשה כל
מצות מעשיות ובדבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג
מצות והלכותיהן ובמחשבה הוא משיג כל מה שאפשר
לו להשיג בפרד"ם התורה הרי כללות תרי"ג אברי נפשו
מלובשים בתרי"ג מצות התורה

מאתים ארבעים ושמונה – מצוות-עשה, ושלוש מאות ששים
וחמש מצוות-לא-תעשה, וכנגדן ישנן, בגוף האדם, מאתים
ארבעים ושמונה אברים, ושלוש מאות ששים וחמשה גידים,
שהם ביחד תרי"ג (613) – כך גם הנפש האלקית, יש בה שש
מאות ושלושה עשר "אברים" רוחניים-נשמיים, כל אבר כנגד
מצוה מסויימת. וכשהנפש מקיפה, באמצעות שלשת לבושה
(מחשבה, דיבור ומעשה) כל תרי"ג המצוות, הרי מלובשים אז
כל תרי"ג אברי הנפש בכל תרי"ג המצוות – כל אבר של

ללבשו ואפשר לפשוט אותו: כשהנפש פועלת באמצעות שלשה
כוחות אלה – היא מלובשת בהם, וכשאין היא משתמשת בהם
– היא מופשטת מהם. וכשם שהבגדים בהם לבוש האדם,
מבליטים את יופיו וחשיבותו של האדם – כן גם כשהנפש
משתמשת בכוחות-לבושים האמורים – באים על-ידך לידי
ביטוי השכל או רגשות הנפש, שהם מחשבה דבור ומעשה
של תרי"ג מצות התורה; שבהאדם מקיים במעשה כל
מצות מעשיות, – בשעה שהוא מניח תפילין או מקיים מצות

- 1 הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית (משום כך מדייק
2 ומדגיש רבנו הזקן את המלה "כל": "כל מצות מעשיות",
3 "בפירוש כל תרי"ג מצות התורה", "כל מה שאפשר לו להשיג"
4 – שכן, אם שלשה הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג
5 המצוות, במצוה אחת אין הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים
- 6 בנשמה בלי המצוה, בלי הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן
7 כללי, שעלידי קיום כל המצוות, במעשה, דיבור ומחשבה,
8 לבושה הנפש כולה בכל תרי"ג מצוות התורה – כאן יבוא
9 הסבר מפורט על כל לבוש בנפרד ועל החלק בנפש המתלבש
10 בו:

יום שבת קודש ל' כסלו

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ה, ובפרטות בחי'... עד עמ' ה, לא תעשה.

- 11 ובפרטות, – איזה חלק מיוחד בנפש מתלבש במחשבה, איזה
12 בדיבור וכו': בְּחִינַת הַכְּמָה-בִּינֵה-דָעַת שְׁבִנְפָּשׁוּ – המהוות
13 יחד באופן כללי את כוח השכל וההבנה, מְלָפְשׁוֹת בְּהַשְׁגַּת
14 הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מְשִׁיג בְּפֶרֶדֶם – פשט, רמז, דרוש, סוד, כְּפִי
15 יְכֹלֶת הַשְׁגָּתוֹ – כל אחד
16 לפי כוח השגתו, אחד

ליקוטי אמרים

- 17 משיג יותר ואחד פחות, 1
18 וְשָׂרֵשׁ נִפְשׁוֹ לְמַעְלָה; – 2
19 מה להבין, שכן, יש 3
20 לפעמים אשר אחד יש לו, 4
21 מצד שורש נשמתו, 5
22 שייכות לחלק ה"פשט" 6
23 שבתורה, ומסוגל, לכן, 7
24 להבין ענינים בתורה שיש 8
25 להם שייכות ל"פשט", ויש 9
26 אשר מצד שורש נשמתו 10
27 הוא מסוגל יותר להבין 11
28 את חלק ה"רמז", 12
29 ה"דרוש" או ה"סוד" 13
30 שבתורה. הרי כשאדם 14
31 מבין בתורה עד כמה 15
32 ששכלו יכול להשיג, 16
33 מלובשות או החב"ד
- 34 שבנפשו ב"מחשבה" והשגה של תורה. וְהַמְדוּת, שֶׁהֵן יִרְאָה
35 וְאַהֲבָה וְעִנְיָהּ וְתוֹלְדוּתֵיהֶן – מְלָפְשׁוֹת בְּקִיּוֹם הַמְצֻוֹת
36 בְּמַעֲשֵׂה וּבְדִבּוּר, שֶׁהוּא תִלְמוּד תּוֹרָה שֶׁבִּנְגַד כָּלָן. – מה
37 שנאמר קודם, שבהבנת התורה מתלבש חלק השכל שבנפש,
38 במחשבה – אינו דורש ביאור. שכן, הדבר מובן מאליו, שהשכל
39 משיג את התורה באמצעות לבוש המחשבה דוקא. ברם, מה
40 שנאמר כאן, שהמדות מתלבשות בקיום המצוות, עלידי
41 מעשה או דיבור של תורה – דורש ביאור: איזה קשר יש בין
42 מדות אהבה ויראה, שהן רגש, ל"מעשה" ול"דיבור"? מקומן של
43 המדות הוא הרי בלב – כיצד, איפוא, מתלבשות המדות
44 ב"מעשה" המתבצע ביד למשל (כמו הנחת תפילין ביד), או
45 ב"דיבור", בפה (בשעת לימוד התורה בכוח הדיבור)? על כך הוא
46 מסביר ששלימות קיום המצוות, כלומר, שהמצוות תיעשנה
47 בשלימות מתוך רגש פנימי של חיות-נשמתית – זה בא דוקא
48 מיראה ואהבה: כִּי הָאֱהָבָה הִיא שָׂרֵשׁ כָּל רַמְ"ח – (248),
49 מְצֻוֹת עֲשֵׂה, וּמִמֶּנָּה הֵן נִמְשְׁכוֹת, וּבִלְעֻדָּה אֵין לָהֶן קִיּוֹם

- אִמְתִּי, – באם חסרה האהבה, חסר אז גם בקיומן האמיתי של
המצוות, כִּי הַמְקַנֵּן בְּאִמְתּוֹ הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְחַפֵּץ
לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאִמְתּוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאִמְתּוֹ, כִּי אִם
בְּקִיּוֹם רַמְ"ח פְּקוּדֵיהֶן, – 248 מצוות-העשה, שֶׁהֵם רַמְ"ח
אֲבָרֵין דְּמִלְכָּא – אברי
המלך, כְּבִיכּוֹל, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב בְּמָקוֹם אֲחֵר; – 56
כמו, למשל, באבריו של
אדם, משמש כל אבר
כלי מיוחד לכוח מסויים
של הנפש המתלבש
באותו אבר: העינים הן
כלי לכוח הראיה, 62
האזניים – לכוח
השמיעה, וכו' – כך גם
כל מצוה משמשת כלי
לפרט מסויים ברצונו של
הקב"ה, הרצון העליון, 67
המתלבש באותה מצוה.
כי כל מצוה מייצגת את
רצונו של הקב"ה 70
לעשותה ואיך לעשותה 71
– ממילא מובן שעלידי
קיום המצוות, שהן ה"אברים" והכלים לרצון הקב"ה, 73
מתאחדים עם הקב"ה, בעל הרצון. הרי, שמדת האהבה
להקב"ה, מתלבשת בקיום המצוות והיא "פנימיות" של
המצוות, היא השורש וכוח החיות לקיומן של רמ"ח
מצוות-העשה בשלימות המלאה. שכן, כשהוא מקיים את
המצוות כתוצאה מאהבתו להקב"ה ומרצונו להידבק אליו, 78
נעשה אז קיום המצוות בחיות ובעונג – בשלימות; כמי
שעושה דבר לירידו מתוך אהבתו אליו, הרי זה נעשה בחיות
ובעונג. וְהִירְאָה הִיא שָׂרֵשׁ לְשֵׁם ה' לֹא תַעֲשֶׂה, כִּי יִרְאָה
לְמַד בְּמִלָּךְ מִלְכֵי הַמְּלָכִים תִּקְדּוּשׁ-בְּרֹדֶי-הוּא, – שציווה
שלא לעשות אותה עבירה – מדובר כאן בסוג יראה שהוא
פחד מחומרת הצו שלא לעבור אותה עבירה. או יִרְאָה
פְּנִימִית מוֹ, שְׁמִתְבּוּשָׁשׁ מְגֻדְלָתוֹ, לְמִדּוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ
וְלַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָיו, כֹּל תוֹעֵבֶת ה' אֲשֶׁר שָׁנָא, הֵם
הַקְּלִפּוֹת וְסִטְרָא אֲחֵרָא, אֲשֶׁר יִנְיָקְתָם מֵהָאֲדָם הַתַּחְתּוֹן,
וְאִחֲזִיתָם בּוֹ הוּא בְּשֵׁם ה' מְצֻוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. – כשאדם

- 1 עובר על "לא־תעשה" ועובר חלילה עבירה, מקבלות מכך
- 2 ה"קליפות" ו"סטרא אחרא" – הצד האחר, המנוגד, של
- 3 הקדושה – יניקה וחיות. ומפני שהקליפות וסטרא אחרא
- 4 מבסות על אלקות ועל קדושה והקב"ה שונא אותן – נזהר
- 5 היהודי ומתבייש מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא
- לתת להן חיות. הרי, ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא
- תעשה": הפחד מהקב"ה מהווה הכוח הפנימי שמונע את
- היהודי מלהיכשל בעבירות. מכל האמור מובנת שייכותן של
- יראה ואהבה לקיום המצוות; ואיך המדות מהוות שורש
- וחיות המתלבשות בקיום המצוות במעשה או בדיבור.

המשך מעמוד ד

וענין זה הוא לא רק בתחילת הבריאה, אלא כן הוא בכל רגע ורגע, מאחר שהקב"ה מהווה את כל הענינים שבעולם שיהיו במציאות חדשה בכל רגע ורגע, וזוהי הנקודה המשותפת בכל פרטי הבריאה, במילא זה פועל ומגלה שכל פרטי הבריאה הם באחדות.

ואם הדברים אמורים בכללות הבריאה, על אחת כמה וכמה שכן הוא בנוגע לבני אדם, וכל שכן וקל וחומר בבני ישראל, שכל מעשה דיבור ומחשבה שלהם נתהווה ומקבל בכל רגע ורגע חיות נפלאה מעצמותו ומהותו ית'. ועי"ז הם מאוחדים באחדות גמורה ואמיתית, לא רק באופן של "חברים כל ישראל"⁵, אלא כגוף אחד ממש⁶, כי כאו"א מהם הוא "חלק אלוהי ממעל ממש"⁷, גם בהיותו למטה בעוה"ז, נשמה בגוף.

ד. ויש להוסיף בזה, עפ"י מאמר הידוע⁸ "עצם כשאתה תופס מקצתו אתה תופס בכולו", נמצא שכל אחד ואחד מישראל להיותו "חלק אלוהי ממעל ממש", תפיסתו והבנתו היא ב"עצם" כולו. היינו, שכל מציאותו "תפוסה" וחדורה בהקב"ה בעצמו – "אלוהי ממעל ממש".

ובסגנון אחר, להיות שכל יהודי הוא "חלק אלוהי ממעל", יש בכוחו בכל עת להיות בכח עצמו בהתאחדות גמורה עם הקב"ה, וזה פועל עליו גם בהיותו למטה בעניני עוה"ז הגשמי. ואפילו ילד קטן שאינו בר השגה גדולה, הנה כאשר מזכירים לו שבאותו היום הוא זכה לומר "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך", זה מעורר אצלו ידיעה והכרה שהקב"ה "לפניך", ו"רבה אמונתך" בעוה"ז הגשמי. ועי"ז ניתן להם הכח להחדיר הכרה זו בכל עניני העולם, עד למעמד ומצב של "ומלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁹, בגאולה האמיתית והשלמה, תיכף ומיד ממש¹⁰.

(5) חגיגה כו, א. נוסח מי שעשה נסים.

(6) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד. וראה לקו"ש חל"א ע' 72. וש"נ.

(7) תניא רפ"ב.

(8) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(9) ישע"י יא, ט.

(10) משיחת כ"ה תשרי התש"נ (יחידות כללית).

יום ראשון

יום חמישי

כד כסלו, ערב חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קית.

תניא: פרק א. תניא . . . פנים לתורה.

(המשך). ביאור ג' פסוקים – לכו נרננה – ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: מיטוואך אז מען הויבט אָן טראַכטען וואו וועט מען נעהמען אויף שבת, הן בפשטות און הן מיט וואס וועט מען שבת'ן – יעדער איד איז דאך שבת גאָר אנאנדערער – ווערט מרה שחורה'דיג, איז די עצה, לכו נרננה, בטחון. ווען עס קומט דאָנערשטאָג, עס ווערט נעהנטער צו שבת, און עס איז נאָך אלץ ניטאָ, איז יעמאלט נרננה'ט זיך ניט, מען פאַרשטעהט אז מ'דארף עפעס טאָן. איז אז מ'זיצט דאָנערשטאָג'דיגע נאָכט און מ'לערענט חסידות, יעמאלט איז פרייטאָג דערהערט מען כי אל גדול גו' ומלך גדול גו', און מיט דעם שבת'ט א איד. במנחה אין אומרים תחנון.

[המשך]. באור ג' הפסוקים – "לכו נרננה" – על פי מדה ממצעת מדת כל אדם: ביום רביעי, כשמתחילים לחשב מנין יקחו עבור שבת, הן בפשטות והן בצורת קיום השבת – כל יהודי הרי הוא שונה לגמרי בשבת – שוקעים בדכאון. העצה לכך – "לכו נרננה", בטחון. כאשר מגיע יום חמישי, יותר קרוב לשבת, ועדין אין כל, במצב בלתי "מרנין" זה, מבינים שיש לעשות משהו. אזי, כשיושבים בליל ששי ולומדים חסידות, או אז נקלט ביום ששי ש"כי אל גדול גו' ומלך גדול גו'". ועם זה [תכנים אלו] – שובת יהודי. במנחה אין אומרים תחנון.

יום שני

יום שישי

כה כסלו, א חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: והא דאמרין . . . להתייהר כו'.

אדני אבי מורי ורבי [הרשב"י] היה מדליק נרות חנכה בין מנחה למערב, ולא היה מדיק בפסח שיהיה מדרום לצפון או ממזרח למערב. "הנרות הללו" – אחר הדלקת כל הנרות. והיה יושב בסמוך להנרות חצי שעה – לבד מיום ו' ערב שבת-קדש שלא היה מתעכב חצי שעה – מדיק שידלקו הנרות חמשים דקות לכל-הפחות. מנחה, בר חנכה, בר שבת.

יום שלישי

שבת

כו כסלו, ב חנוכה

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש טבת. אמירת כל התהלים בהשכמה.

שיעורים. חומש: וישב, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: פרק ב. ונפש . . . בראשית.

יום התעודות. טל ומטר. בר חנכה אחר הבדלה וקדם אמירת ויתך לך. בבית הכנסת – בר חנכה קדם הבדלה.

ביום שבת-קדש שמברכים החדש, השכם בבקר יתקבצו אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] לבית הכנסת להגיד כל התהלים. אחר האמירה ילמדו כשעה מאמר של חסידות שיהיה מוכן

לכל, ואחר-כך תפלה. מועד התועדות כפי הזמן שיגבילו מתאים לתנאי המקום, מקום דירתם להצלחה בגשמיות ורוחניות.

אחר אמירת כל התהלים בשבת מברכים יאמרו קדיש יתום. ואם יש חיוב - יאִרְצִיט [=יום השנה לפטירה] או אֶבֶל - אומרים קדיש יתום אחר כל ספר.

יום רביעי

יום ראשון

כז כסלו, ג חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קכ"ד.

תניא: פרק ג. והנה כל . . . 14 ופחדו.

במאסר השני של רבנו הזקן - בשנת תקס"א - לא ישב בתפיסא ומאסר כבד כבראשונה. אֶבֶל המלשינות היתה כבדה יותר, כי עקר ההלשנה היה על תורת התסידות, והתנגדות היתה גדולה במאד. היתה תפוס ב"טינינע סאוועט" [=המועצה החשאית]. יום שיצא לחרות: גר' דחנכה.

יום חמישי

יום שני

כח כסלו, ד חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שני עם פירש"י.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: כי השכל . . . ויראה וענפי.

הנהוג אצל ה"צמח צדק", כי באחד מלילי חנכה היו עושים כעין פארבריינגען [=התועדות עם בני הבית, והיו באים גם פלוטיו, ונקרא "לאטקעס אווענט" [=עֶרֶב לביבות]. וכן היה אצל רבנו הזקן ואדמו"ר האמצעי. בין הספורים שהיו הרביים [=האדמו"רים] מספרים בסעודה זו, היו ספורים אשר בכל חנכה היו משוחחים אודותם, אף שפכר דברו מזה בשנה העברה. אדני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] היה נותן דמי חנכה בליל גר הרביעי או החמישי.

יום שישי

יום שלישי

כט כסלו, ה חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ג.

תניא: פרק ד. ועוד יש . . . ה, לא תעשה.

די עבירות פון די אידען (אין דער צייט פון די יונים) זיינען געווען: דאס חבר'ן זיך מיט די יונים, לערנען זייער קולטור, חילול שבת ומועד, עסען טריפות, ניט היטען די אידישע טהרה. די שטראף-צרה איז געווען דער גייסטיגער חורבן פון בית המקדש, הריגה און שקלאפעריי אין גלות. דורך תשובה און מסירת נפש איז געקומען די גרויסע ג-טליכע וואונדער-ישועה, דער נס חנוכה.

שבת קודש

חטאי היהודים (בזמן היננים) היו: ההתיידידות עם היננים, למוד תרבותם, חלול שבת ומועד, אכילת טרפות ואי שמירת הטהרה היהודית. הענש היה חרבנו הרוחני של בית המקדש, הריגה ושעבוד בגלות. על-ידי תשובה ומסירת נפש באה ישועת הפלא האלקית הגדולה - גם החנכה.

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשע"ט

מתי מעלים ליוחסין?

אין מעלין ליוחסין מחלוקת תרומה בגורן, כי יש לחשוש שאינו כהן אלא עבד כהן, אבל לדעת רבי יהודה "אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו". ולכן אם העידו שחילקו לו תרומה בגורן כשהוא לבדו, הרי זו הוכחה שאינו עבד ומעלים אותו ליוחסין.

ואם כן, לדעת הרמב"ם (הל' תרומות פ"ב הכ"ב) שאין חולקים לעבד תרומה בבית הגרנות, מדוע אין מעלים ליוחסין מחילוק תרומה בבית הגרנות?

ומבאר ה'מחנה אפרים' (חידושים על הרמב"ם כאן):

לפי הדעה שאין חולקים תרומה לעבד בבית הגרנות, ולכן אם חילקו לו תרומה בגורן קובעים שהוא כהן מיוחס, הרי זה דוקא אם ראו שאכל את התרומה שניתנה לו, אבל חילוק גרנות בלבד ללא האכילה אינו הוכחה ליוחסין, כי שמא התחזה לכהן והתכוון לקחת את התרומה כדי למכרה לאחרים. ולכן סובר הרמב"ם שמחילוק תרומות בבית הגרנות לחוד, ללא עדות שאכל מהתרומה, אין מעלים ליוחסין.

הלכות איסורי ביאה פרק כ, הלכה ד: מ' שֶׁהֵעִידוּ לוֹ עֵדִים, שֶׁרְאוּהוּ שֶׁהָיָה אוֹכֵל תְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי זֶה מְיֻחָס; וְאִין מְעֵלִין לְיוֹחֲסִין... מחלוקת תרומה בבית הגרנות.

'כהן מיוחס' הוא ששני עדים העידו שהוא צאצא לכהן ששימש במזבח (לעיל ה"א). והרמב"ם פוסק כדעה (כתובות כה, א) שמעלים מתרומה ליוחסין, ואם ראוהו אוכל תרומה של תורה (דגן תירוש ויצהר) הרי הוא 'מיוחס', כי רק לכהן מיוחס מותר לאכול תרומה של תורה, אבל אם ראוהו אוכל תרומה דגן (תרומת פירות וירקות וכן תרומה בזמן הזה) אין מעלים ליוחסין, כי תרומה דרבנן רשאים לאכול גם 'כהני חזקה' שאינם 'כהני יוחסין' (מגיד משנה).

והוסיף הרמב"ם, ש"אין מעלין ליוחסין... מחילוק תרומה בבית הגרנות". כלומר, אם העידו על אדם שחילקו לו תרומה בגורן, אין זו הוכחה שהוא כהן מיוחס.

והקשה ה'תוספות יום טוב' (כתובות פ"ב מ"ח):

אמרו בגמרא (שם כה, ב) כי רק לדעת רבי יוסי, שעבדו של כהן (הרשאי לאכול תרומה) יכול ליטול תרומה בחלוקתה בגורן

יום שני כ"ה כסלו ה'תשע"ט

כוחו של הפחד

לבית המרחץ, אין הוא חושש לנסך והיין נאסר. ומדוע לא נאמר גם כאן שאם האשה יודעת שהבעל הלך לעיסוק מסוים אסור לה להתייחד? ויתכן כי לרוב פשיטות הדבר, אין צורך לפרש זאת (כסא אליהו כב, א).

אך יש המדייקים מלשון הרמב"ם כי ההיתר אינו משום החשש המעשי שהבעל עשוי להופיע בכל רגע, שכן הרמב"ם כתב 'מפני שאימת בעלה עליה' ולא פירש שהאימה נובעת מהחשש שהבעל יופיע כל רגע (בפרט לאור השינוי מדבריו לגבי יין נסך (הל' מאכ"א פ"ב הט"ז), שם הוא מפרש ש"אימתו עליהם ואומר עתה יצא לפנינו ויראה אותנו").

ולכן יש לפרש כי לדעת הרמב"ם מדובר באימה טבעית של אשה מבעלה ועצם שהותו בעיר משרה עליה פחד, אפילו כאשר אין חשש סביר שיופיע פתאום. ולכן יש להתיר אפילו כשאינו יודע היכן היא נמצאת וגם כאשר הוא הלך לעיסוק ממושך ואין חשש סביר שיופיע בזמן הקרוב (ראה ידי אליהו – תיקון פת. שוירי ברכה להחיד"א סי' כב).

הלכות איסורי ביאה פרק כב, הלכה יב: אִשְׁתְּ אִישׁ שְׁהָיָה בְּעֵלָה בְּעִיר - אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְיַחֲדוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִימַת בְּעֵלָהּ עָלֶיהָ.

לדעת כמה ראשונים, היתר היחוד עם אדם זר כאשר בעלה של האיש בעיר הוא משום שהבעל עלול להופיע בכל עת, ולכן האשה חוששת מלזנות עם אחר (רש"י קידושין פא, א. ר"ן ונמוק"י שם).

דין דומה מצאנו לגבי יין נסך: אין איסור להשאיר גוי עם יין בחדר כאשר היהודי נמצא בקרבת מקום, כי הגוי חושש שהיהודי יכנס לפתע ולכן הגוי נמנע מלנסך את היין (שו"ע יו"ד סי' שכט ס"א).

ולפי זה ההיתר הוא כשמתייחדת בביתה או כשבעלה יודע היכן היא נמצאת, אך אין היתר להתייחד בבית אחר כאשר אין חשש שבעלה יופיע פתאום.

ועל דרך זה מצאנו ביין נסך (שם) שאם הגוי יודע שהיהודי הלך לעיסוק מסוים למשך זמן מה, כגון לבית הכנסת או

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשע"ט

מתי 'מזהירין מן הדין'?

שיש איסור 'לא תעשה' בשאר בהמות וחיות טמאות, והרי 'אין מזהירין מן הדין' (יבמות כב, ב)? אלא שכוין שכבר מפורש בהם איסור 'עשה' (לאו הבא מכלל עשה) יכול ה'קל וחומר' ללמד שיש בהם גם 'לאו'.

ועל פי זה מבארים אחרונים (חתם סופר ב"ב נו א, ערוך לנר מכות ה, ב) את שיטת הרמב"ם בדין עדים זוממין; שהדין הוא, אם זממו להרוג את הנפש נהרגים העדים כל עוד לא התבצע

הלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה א: וּבְחֵזֶק וּבְאֲרֻנֵּי וּבְשֶׁפֶן נֹאמְרָ: "אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ הַגֵּרָה וּמִמִּפְרֵי הַפֶּרֶס" וְגו' - הָרִי לְמִדַּת שֶׁהֵן בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְאֵת עַל פִּי שֵׁשׁ בָּהֶן סִימָן אֶחָד. וְכִלְ-שֶׁפֶן שֶׁאֵר בְּהֵמָה טָמְאָה וְחֵיהָ טָמְאָה שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן כָּלָל - שֶׁאִסּוּר אֲכִילָתָהּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה, יֵתֵר עַל עֲשֵׂה הָבָא מִכָּלֵל "אֵתָה תֹאכְלוּ".

כתב ה'מגיד משנה': לכאורה, איך לומדים מ'קל וחומר'

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צא

זממם, אך אם התבצע זממם ונהרג - אינם נהרגים (הל' עדות פ"כ ה"ב). ומהמשנה (בבא בתרא נו, א) למדים שבמזמון נענשים גם אם התבצע זממם. ומבארים התוספות (בבא קמא ד, ב ד"ה ועדים) שלענין מזמון אכן 'עונשין מן הדין', כדברי הגמרא (מכות ה, ב) ש'קל וחומר' הוא - אם רק זממו לעשות נענשים, כל-שכן שיש להענישם אם התבצע זממם.

והרמב"ם (הל' עדות פ"כ ה"ב) הוסיף שאף לענין מלקות "אם לקה זה שהעידו עליו - לוקין". ותמה ה'תוספות יו"ט' (ב"ב פ"ג מ"ד. וכן הקשה הכס"מ הל' עדות שם) מה המקור לחלק בין מיתה (שער זומם אינו נענש אם התבצע זממו) למלקות שלוקה אף "אם לקה זה שהעידו עליו"?

ולפי האמור שלדעת הרמב"ם באיסור המפורש בתורה 'מזהירין מן הדין', מבוארים דבריו בדין עדים זוממין:

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשע"ט

ד"ס הנפש'

ויש להקשות:

בהלכות טומאת אוכלין (פ"ה ה"ג) כתב הרמב"ם שיש לדם תורת משקה לדיני טומאה רק כאשר הוא שותת לאחר השחיטה "אבל דם הקלות אינו מכשיר שעדיין חיים הם והרי הוא דומה... לדם הקזה". ולכאורה הרי זה סותר לדבריו כאן "שדם הקלות הוא הרים שהנפוש יוצאה בו"?

והביאור:

לענין איסור אכילה וודאי שדם הקילוח יש בו חיוב כרת שהרי הוא דם שהנפש יוצאת בו (אף שבשעת הקילוח הבהמה עדיין בחיים) אך לענין הכשר טומאה "דם הקלות אינו מכשיר", כי הגמרא (חולין לו א) לומדת מהפסוק "ודם חללים ישתה" שרק דם היוצא לאחור יציאת הנפש, כאשר הבהמה כבר 'חלל', נחשב כמשקה להכשר טומאה, והרי בעת הקילוח היא עדיין בחיים.

(תבואות שור סי' כח סק"ל. ערוך לנר. כריתות כב, א)

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשע"ט

האם לוקים על הנאה מבשר בחלב?

מלקות על איסור ההנאה שנוסף, לא יכול לחול חיוב מלקות על האכילה.

והנה, לעיל (פ"ח הט"ז) כתב הרמב"ם שאם נהנה ולא אכל מאיסורי הנאה אינו לוקה. וביאר ה'מגיד משנה' (שם): כל איסורים שבתורה אין לוקים עליהם אלא דרך הנאתם, ודבר הראוי לאכילה דרך הנאתו היא באכילה ואם לא אכל אינו לוקה. אך קשה לומר שמשמע זה אין לוקים על הנאה מאיסור בשר בחלב, שהרי על בשר בחלב לוקים אף שלא כדרך הנאתו (לקמן פ"ה ד"ה), ואם כן גם הנהנה ולא אכל צריך ללקות.

(יד אברהם יור"ד סי' פ"ז סק"א).

וה'שוואל ומשיב' (מהר"ד ד' ח"ב סי' ר"ג) חידש כי כשם שבאכילה לוקים רק על אכילה כשיעור (כזית וכד'), גם באיסור הנאה היה מקום למלקות רק אם נהנה כשיעור הנאה, וכיון שאין אפשרות למדוד שיעור הנאה, הרי כל הנאה היא בגדר 'חצי שיעור', ואף שאסור מן התורה - אין לוקים עליו.

והרמב"ם (הל' עדות פ"כ ה"ב) הוסיף שאף לענין מלקות "אם לקה זה שהעידו עליו - לוקין". ותמה ה'תוספות יו"ט' (ב"ב פ"ג מ"ד. וכן הקשה הכס"מ הל' עדות שם) מה המקור לחלק בין מיתה (שער זומם אינו נענש אם התבצע זממו) למלקות שלוקה אף "אם לקה זה שהעידו עליו"?

ולפי האמור שלדעת הרמב"ם באיסור המפורש בתורה 'מזהירין מן הדין', מבוארים דבריו בדין עדים זוממין:

הלכות מאכלות אסורות פרק ו, הלכה ג: אין תָּבִין בְּרַת אֵלָא עַל דָּם הַיּוֹצֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וְנִחְיָה... כָּל זֶמַן שֵׁישׁ בּוֹ אֲדַמְדוּמִית... וְעַל דָּם תְּקִינָה כָּל זֶמַן שֶׁהוּא מְקַלָּח וְיוֹצֵא... שְׁדֵם תְּקִלּוֹת, הוּא הָדָם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאת בּוֹ.

לדעת התוספות (כריתות כ, ב. ד"ה דם הקזה) גם על דם שחיטה או דם נחירה חייבים כרת רק כאשר הוא מקלח ויוצא, כי זהו דם שהנפש יוצאה בו. ואף שבמשנה הוזכר 'דם שהנפש יוצאה בו' רק בדם הקזה (לשם רפואה) הרי זה משום שאין רגילים להקזיז דם לבהמה עד שיצא לה דם הנפש.

אבל לדעת הרמב"ם רק בדם הקזה אין חייבים כרת אלא כאשר הוא מקלח, אבל על דם שחיטה או נחירה חייבים אף שאינו מקלח, כל זמן שיש בו אדמומית. כי כיון שהוא בא ממקום שהנשמה יוצאה בו (הסימנים) - כל דם היוצא ממקום זה הוא דם הנפש (לחם משנה).

הלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה א: בְּשֶׁר בַּחֲלָב - אִסוּר לְבַשְׁלוֹ וְאִסוּר לְאָכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה, וְאִסוּר בְּהִנְיָה... וּמִשִּׁיבֶשֶׁל מִשְׁנֵיהֶן בָּרִית - לֹאֲקָה... וְכֵן הָאוֹכֵל... לֹאֲקָה.

לדעת ה'לחם משנה' (להלן ה"ב) וה'משנה למלך' (הל' יסודות פ"ה ה"ח) משמעות דברי הרמב"ם היא שלוקים על בישול או אכילת בשר בחלב אבל לא על הנאה בלבד.

וה'משנה למלך' הביא ראיה לדבר מהמבשל בשר נבלה או חלב (ח' צוריה) בחלב שאינו לוקה על אכילתו (להלן ה"ח) כי אין איסור בשר בחלב חל על איסור (נבלה או חלב) שכבר קיים. ולכאורה יש להקשות: הרי ב'איסור מוסיף' - שהאיסור השני מוסיף על האיסור הראשון - כן אומרים איסור חל על איסור, ואיסור בשר בחלב מוסיף על איסור נבלה - איסור הנאה, ולמה לא יחול איסור אכילת בשר בחלב?

אך אם נאמר שאין לוקים על הנאת בשר בחלב, מובן מדוע אין חיוב מלקות על האכילה, כי כאשר אין חיוב

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשע"ט

יצור יין כשר ביקב של גוי

א, וברמב"ם להלן פ"ג ה"ג ואל"ף) שאם גוי שכר יהודי שידרוך את יינו כדי שיקנו ממנו יהודים – היין מותר, כי הישראל משגיח שהגוי לא ינסך את היין, הרי שעצם בעלות הנכרי אינה אוסרת אם ידוע שלא ניסך את היין (ראה משנת יעקב כאן)!

אמנם, ה'חתם סופר' חידש כי היתר זה נאמר דווקא כאשר היהודי עושה את היין מחוץ לרשותו של הגוי ורק אחר כך מכניסו לרשות הגוי, אך אם מלכתחילה היין מיוצר ברשות הגוי, כבר נקרא שם הגוי על היין והוא בכלל 'סתם יינם' שאסור.

וכך הוא מדריך מלשון הרמב"ם (להלן פ"ג ה"ה): "היה יין זה הטהור של גוי מונח ברשות הרבים... וישראל הולכים ושבים – מותר, שעדיין לא נכנס ברשות הגוי". בכך מדגיש הרמב"ם כי אם מלכתחילה ייעשה היין ברשות הגוי, ייאסר אפילו כשאין חשש שניסכו (חידושי חתם סופר ע"ז סא, א).

ולפי שיטה זו לכאורה אין אפשרות לייצר יין כשר ביקב בבעלותו של גוי מאחר ומלכתחילה הוא נעשה ברשות הגוי, והעצה לכך היא לקנות את הענבים מהגוי לפני עשיית היין וכך מלכתחילה אין היין של הגוי (ראה באר חיים – יין נסך, סי' כה).

הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה ג: יין הגויים
שְׁאִין אִנּוּ יוֹדְעִין אִם נִתְּנָסֵף אוֹ לֹא נִתְּנָסֵף, וְהוּא הַנִּקְרָא 'סֶתֶם יֵינִים' - אִסּוּר בְּהִנָּה בֵּינוֹ שֶׁנִּתְּנָסֵף; וְדָבָר זֶה, מִגִּזְרֵת סוֹפְרִים הוּא.

האם ניתן להכשיר יקב של גויים ולייצר בו יין כשר, או שיש בזה איסור 'סתם יינם' משום שהיין הוא בבעלות הגוי? לכאורה, מאחר וטעם האיסור של יין הנכרים הוא מחשש שהגוי ניסך אותו לעבודה זרה, הרי כאשר קיימת השגחה צמודה וידוע בבירור שהגוי לא ניסך אותו, אין איסור מחמת עצם העובדה שהיה בבעלות הגוי.

אך ה'צפנת פענח' (על הרמב"ם כאן) כתב כי על אף שהסיבה לגזירת חז"ל היא מחשש ניסוך, למעשה אסרו כל יין של גוי, אף אם בוודאי לא ניסך אותו, וסמך לכך מדברי התלמוד ירושלמי שיש אוסרים לגר לשותות יין שהיה בבעלותו קודם שהתגייר על אף שידוע בעצמו שלא ניסך אותו לעבודה זרה, הרי שעצם בעלות הגוי אוסרת את היין אף אם וודאי לא התנסך.

אך לכאורה יש להוכיח להיפך מהמבואר בגמרא (ע"ז סא,

שבת קודש ל' כסלו ה'תשע"ט

'דבר שיש לו מתירין'

וכתב הצ"ח (ביצה כד, ב): טעמו של רש"י, שכיון שיכול לאכלו בשעה שיהיה מותר לא התירו לו לאכלו באיסור (אף ע"י ביטול) שייך רק באיסור אכילה, כי אפשר לאכלו רק פעם אחת ואם יאכל היום לא יאכלנו למחר ומוטב שיאכלנו למחר בהיתר גמור. אבל דבר האסור בטלטול משום מוקצה שהתערב בהיתר שיכול לטלטלו גם היום וגם מחר, אם נאסור היום לא יהיה לו היתר לעולם, כי מה שמחר יוכל לטלטלו אין זה במקום הטלטול של היום ולא שייך לומר 'עד שתטלטלו באיסור טלטלו בהיתר' ולכן הרי הוא בטל ומותר בטלטול.

אבל לפי טעמו של הר"ן ש'דבר שיש לו מתירין' אינו בטל משום שדומה ל'מין במינו' - גם מוקצה האסור בטלטול שהתערב בהיתר דינו כ'דבר שיש לו מתירין' שהרי מחר יהיה מותר בטלטול וכיון שזה היתר וזה היתר, הרי הוא דומה ל'מין במינו' שאינו בטל ויאסר בטלטול.

הלכות מאכלות אסורות פרק טו, הלכה י: כָּל דְּבַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְתִירִין, וְאִפְלוּ הָיָה אִסּוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם, בִּגְנוּן אִסּוּר מִקְצָה וְנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב - לֹא נִתְּנוּ בּוֹ חֻמִּים שְׁעוֹר, אֲלֵא אִפְלוּ אֶחָד בְּכֶמֶת אֲלֵפִים אִינוּ בָּטֵל; שְׁחָרִי וְשׁ דְּרָף שְׁחָרִי בָּהּ, בִּגְנוּן חֻקְדָּשׁ וּמִעֲשֵׂר שָׁנִי.

מן התורה, 'דבר שיש לו מתירין' בטל ברוב, וחכמים החמירו שאפילו באלף אינו בטל. ושני טעמים נאמרו בדבר: רש"י (ביצה ג, ד"ה אפילו) כתב: "אף על גב דמדאורייתא חד בתרי בטיל... אחמור רבנן, הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול". כלומר, עד שתאכלנו באיסור, תאכלנו בהיתר.

והר"ן (נדרים נב, א, ד"ה וקשיא) מבאר: כיון שהאיסור עתיד להיות מותר וגם התערובת בה הוא מעורב מותרת, הרי זה דומה ל'מין במינו' שאינו בטל, ורק תערובת איסור בהיתר נחשבת תערובת מין בשאינו מינו.

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' ב

9 שְׁחָקֵנוּ מוֹקֵצֵר בְּדִיעֵבֶד, תִּלְמוּד לֹמֵר 'וְהַסְגִּיר אֶת הַבֵּית'
10 שמשמעותו לרבות שההסגר חל מִכָּל מָקוֹם. וְהָרִי בִּאֲפֻן שֶׁהֵלֵךְ
11 הִכָּה לְבֵיתוֹ וְהַסְגִּיר בּוֹדֵאֵי לֹא רָאָה אִם נִחְסֵר בִּינְתִּימִים הִנֵּגֶע או
12 לֹא, וְאֵף עַל פִּי כֵן בְּדִיעֵבֶד הִסְגִּירוֹ מוֹסֵגֶר, בְּהִכְרַח שְׁמַעְמִידִים אֶת
13 הִנֵּגֶע עַל חֻזְקָתוֹ, וְתוֹלִים שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה. וְשֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי רַב אַחָא בֶר
14 יַעֲקֹב.
15 מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא אֶת שִׁטַּת רַב אַחָא בֶר יַעֲקֹב: וְרַב אֶחָא בֶר יַעֲקֹב
16 יַעֲמִיד אֶת הַבְּרִייתָא,

1 הַבֵּית/ שֶׁלֹּא יֵצֵא אֲלֵא רַק עַד פֶּתַח הַבֵּית וְשֶׁם יִסְגֹּר אֶת הַדֶּלֶת.
2 מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: אִי נִדְרֹשׁ רַק מִשְׁמַעוֹת 'פֶּתַח הַבֵּית', יָכוֹל אִנּוּ
3 לֹמֵר שֶׁיִּעֲמֹד תַּחַת הַמִּשְׁקָף הַנִּמְצָא מֵעַל הַפֶּתַח וְיִסְגֹּר שָׁם,
4 תִּלְמוּד לֹמֵר 'מִן הַבֵּית', וּמִכָּאן שֶׁלֹּא יִסְגֹּר עַד יֵצֵא מִן הַבֵּית בּוֹלוֹ,
5 בִּלָּא שִׁישָׁאֵר תַּחַת גַּג הַבֵּית כֻּלָּל, הָא בְּיָצֵד יִתְקַיֵּמוּ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים,
6 שְׁחָרִי צָרִיךְ לַעֲמֹד בְּפֶתַח אֶךְ אִסּוּר לֹא לַעֲמֹד תַּחַת הַמִּשְׁקָף
7 שְׁמַעַל הַפֶּתַח. עוֹמֵד בְּצֵד הַמִּשְׁקָף וְיִסְגֹּר. וּמִיָּנִי שֶׁאִם עֶבֶר וְהֵלֵךְ
8 לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וְהַסְגִּיר, אִי שְׁעָמֵד בְּתוֹךְ הַבֵּית - תַּחַת הַמִּשְׁקָף וְהַסְגִּיר,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה צג
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ד-ל' כסלו תשע"ט

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשע"ט

הלכות אסורי ביאה

פרק שמונה עשר

(1) יבאר אי זו היא זונה האמורה בתורה; אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או [שנמצאת] דרוסת איש (נמצאתי); אשה שקינא לה בעלה ונסתרה; פנויה שאמרה לכשר נבעלתי, אם נאמנת; שבויה אם אסורה לכהן ואם יש לה עד שלא נתייחד עמה; וקטן אם נאמן לעדות (זה) [זו]; האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני, אם נאמנת; האב שאמר קידשתי בתי וגירשתיה או נשבית ופדיתיה אם נאמן; עיר שבאה במצור ונכבשה, אם הנשים פסולות לכהונה; אשה שנתפשה ביד גויים על ידי ממון או נפשות.

1 א. מפי השמועה² למדנו, שהזונה האמורה בתורה
2 היא כל שאינה בת ישראל³; או בת ישראל שנבעלה
3 לאדם שהיא אסורה להנשא לו⁴; אסור השוה לכל;
4 או שנבעלה לחלל⁵, אף על פי שהיא מתרת להנשא
5 לו⁶. לפיכך, הנרבעת לבהמה, אף על פי שהיא
6 בסקילה - לא נעשית זונה⁷ ולא נפסלה לכהנה,
7 שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה, אף על פי
8 שהיא פקרת - לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהנה,
9 שהרי אינה אסורה להנשא לו.

(2) דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה. (3) אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים השטופים בזימה. (4) "אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות". (5) הנולד מאיסורי כהונה, כגון כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן. (6) ואפילו בת כהן מותרת להינשא לחלל. (7) ומותרת אפילו לכהן גדול אם נבעלה שלא כדרכה, שאם נבעלה כדרכה הרי היא כמוכת עץ.

10 ב. וכן הבא על הפנויה, אפילו היתה קדשה
11 שהפקירה עצמה לכל, אף על פי שהיא במלקות⁸ -
12 לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הכהנה, שהרי אינה
13 אסורה להנשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאסורי
14 לאוין השווין בכל ואין מיחדין בפהנים, או מאסורי
15 עשה⁹, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום
16 ערוה, או לעובד פוכבים ומזלות ועבד - הואיל
17 והיא אסורה לו להנשא, הרי זו זונה.

(8) משום הלאו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל". (9) גר מצרי ואדומי לפני דור שלישי.

18 ג. וכן הגיורת והמשחררת, אפילו נתגיירה
19 ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים, הואיל ואינה
20 בת ישראל - הרי זו זונה, ואסורה לכהן. מפאן

אמרו: עובד פוכבים ומזלות או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי או מצרי ואדומי ראשון ושני או פצוע דבא וכורות שפכה או חלל שבאו על היהודית - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהנה. ואם היתה כהנת - פסולה מן התרומה¹⁰. וכן יבמה¹¹ שבא עליה זר - עשאה זונה. והאיילנות¹² - מתרת לכהן, ואינה זונה.

(10) "אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל כיוון שנבעלה לפסול לה (לאדם שהוא זר לה) פסלה". (11) אשה הזקוקה לייבום ולחליצה ונבעלה לאחר לפני הייבום והחליצה, שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". לאו זה חמור משאר איסורי לאוין כמבואר בפרק ד' מהלכות אישות הלכה י"ד: "נסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה לשוק (לחוץ) כשאר חייבי לאוין או אין קידושין תופסין בה כערוה", ולפיכך ברור שפסלה מן הכהונה כשאר חייבי לאוין. (12) אשה שאינה ראוייה מטבעה ללדת, כאיל זכר: דוכרניתא דלא ילדה.

ד. הבא על אחת מהשניות¹³ וכיוצא בהן, כגון הבא על קרובת חלוצתו¹⁴ או על חלוצתו¹⁵ - לא עשה אותה זונה, שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה, כמו שבארנו בהלכות יבום.

(13) שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים והן הנקראות שניות". (14) "החולץ ליבמתו ... קרובותיה אסורות עליו ... הרי היא כאשתו שגרשה". (15) "החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה ... על החולץ".

ה. הא למדת, שאין היתה זונה תולה בבעילה של אסור. שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה והנרבעת לבהמה - נבעלה בעילה של אסור ולא נעשית זונה; ומי שנשאת לחלל - נבעלה בעילה של היתר, כמו שיתבאר, ונעשית זונה. ואין הדבר תלוי אלא בפגימה, ומפי השמועה למדו שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל, כמו שאמרנו.

ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה, בין באנס בין ברצון, בין בזדון בין בשגגה, [בין בדרבה בין שלא בדרבה] - משעצרה בה נפסלה משום זונה. ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד¹⁶, ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה¹⁷. לפיכך, אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס בין ברצון - נפסלה לכהנה.

(16) שפחות מזה אין ביאתה ביאה. (17) ובפחות אין ביאתו ביאה.

- 1 ז. אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁנֶאֱמָרָה - בַּעֲלָהּ לֹקָה עָלֶיהָ מִשּׁוּם
2 טְמֵאָה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יוּכַל בַּעֲלָהּ הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר
3 שְׁלָחָה לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיטֵל לוֹ לֹאֲשֶׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר
4 הִטְמֵאָה. הַכֹּל בְּכֶלֶל, שָׁאֵם נִכְעָלוּ - אֲסוּרִין עַל
5 בַּעֲלִיהֶן¹⁸. פֶּרֶט לֹךְ הַכְּתוּב בְּאֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמָרָה
6 שֶׁהִיא מִתֵּרֵת לְבַעֲלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה לֹא נִתְּפָשָׁה;
7 אָבֵל אֵשֶׁת כֹּהֵן - בְּאִסּוּרָה עוֹמֶדֶת, שֶׁהָיָה הִיא זֹנָה¹⁹.
- 18 כלומר בין תחתיו בין אחר שנתגרשה, ובין באונס בין
ברצון. (19) כלומר ולוקה אף משום זונה.
- 8 ח. אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמָרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתֵּרֵת
9 לְבַעֲלָהּ - אֲסוּרָה לְכַהֲנָה²⁰. אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁאֲמָרָה
10 לְבַעֲלָהּ: נֶאֱנַסְתִּי אוֹ שֶׁנִּגְנַתִּי וְכֹא עָלִי אֶחָד, אוֹ שֶׁבֹא
11 עַד אֶחָד וְהָעֵיד לוֹ עָלֶיהָ שֶׁזִּנְתָה, בֵּין בְּאִנּוּס בֵּין
12 בְּרָצוֹן - הָרִי זֶה אִינָה אֲסוּרָה עָלָיו; שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נִתְּנָה
13 בְּאַחֲרֵי²¹. וְאִם הִיא נֶאֱמָרָה לוֹ אוֹ הָעֵיד נֶאֱמָן לוֹ וְסִמּוֹ
14 דַּעְתּוֹ לְדַבְרֵיהֶם - הָרִי זֶה יוֹצֵא, כְּדִי לְצַאת יְדֵי²²
15 סֶפֶק.
- 20 אם מת בעלה. (21) מוסב על היא שאמרה נאנסתי.
ובעד אחד אינה נאסרת, מהטעם, שעד אחד אינו נאמן
לאסור אשה על בעלה, אלא אם קינא לה ואמר לה אל
תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי, וְנִסְתְּרָה עִם הָאִישׁ שֶׁקִּינָא לוֹ.
(22) כלומר לצאת ידי שמים.
- 16 ט. אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁאֲמָרָה לְבַעֲלָהּ: נֶאֱנַסְתִּי, אֵף עַל פִּי
17 שֶׁהִיא מִתֵּרֵת לְבַעֲלָהּ כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ²³ - הָרִי הִיא
18 אֲסוּרָה לְכֹל כֹּהֵן שֶׁבְּעוֹלָם אַחֵר שִׁימּוֹת בַּעֲלָהּ²⁴;
19 שֶׁהָרִי הוֹדֵת שֶׁהִיא זֹנָה, וְאֲסוּרָה עֲצָמָה, וְנִנְעָשֶׁת
20 בַּחֲתִּיכָה הָאֲסוּרָה.
- 23 בהלכה הקודמת, שאנו חוששים שמה עיניה נתנה
באחר. (24) בכתובות ט"ז. אמרו בפירוש, שאם אמרה
שנאנסה אחרי שנתאסרה, פסלה עצמה מכהונה.
- 21 י. כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ גְּדוּלָּה אוֹ קִטְנָה, וְאַחֲרֵי זֶמַן²⁵ בָּא
22 עָלֶיהָ וְטָעַן שֶׁמִּצָּאָה דְּרוּסָת אִישׁ²⁶ - נֶאֱסָרָה עָלָיו
23 מִסֶּפֶק, שֶׁמָּא קִדְּם קְדוּשִׁין נִכְעָלָה²⁷ אוֹ אַחֵר
24 קְדוּשִׁין²⁸. אָבֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁטָּעַן טַעֲנָה זֶה - לֹא נֶאֱסָרָה
25 עָלָיו. שֵׁנִשׁ כָּאֵן שְׁנֵי סִפְקוֹת: שֶׁמָּא קִדְּם קְדוּשִׁין
26 וְשֶׁמָּא אַחֲרֵי קְדוּשִׁין; וְאֶפְסָלוּ נֹאמַר לְאַחֲרֵי קְדוּשִׁין,
27 שֶׁמָּא בְּאִנּוּס שֶׁמָּא בְּרָצוֹן. שֶׁהֶאֱנוּסָה מִתֵּרֵת לְיִשְׂרָאֵל,
28 כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ.
- 25 כלומר, שיש לומר שזנתה אחרי הקידושין. (26) שלא
מצאה בתולה. (27) ומותרת לו. (28) ואסורה לו אפילו
אם נאנסה.
- 29 יא. לְפִיכָךְ, אִם קִדְּשָׁה אִבִּיהָ לְיִשְׂרָאֵל וְהִיא פְּחוּתָה
30 מִבֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְטָעַן שֶׁמִּצָּאָה דְּרוּסָת
31 אִישׁ - נֶאֱסָרָה עָלָיו מִסֶּפֶק²⁹; שֶׁאֵין כָּאֵן אֲלֹא סֶפֶק
- אָחָד: שֶׁמָּא בְּאִנּוּס שֶׁמָּא בְּרָצוֹן³⁰, וְסִפְּקָא אֲסוּרָה שֶׁל
תוֹרָה - לְחֻמְרָא.
- 29 ואפילו אם היא קטנה, שדעת רבינו שאפילו קטנה
כשזינתה ברצון נאסרה על בעלה ישראל. (30) והספק
שאוּלִי נִבְעָלָה לְפָנֵי הַקִּדּוּשִׁין אֵין כָּאֵן, שֶׁהָיָה אוֹ הֵייתָה
פְּחוּתָה מִבֵּת שְׁלוֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּבְתוּלִיָּה חוּדוּרִים,
וּמִכּוּיוֹן שֶׁלֹא הָיוּ לָהּ בְּתוּלִים, הָרִי נִבְעָלָה לְאַחֲרֵי קִדּוּשִׁין.
- 31 יב. כֹּל אֲשֶׁה שֶׁקִּנְאָה³¹ לָהּ בַּעֲלָהּ וְנִסְתְּרָה³², וְלֹא שֶׁתָּה
מִי סוּטָה³³ - אֲסוּרָה לְכַהֲנָה³⁴, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק
זֹנָה³⁵. בֵּין שֶׁלֹא רָצָתָה הִיא לְשִׁתּוֹת, בֵּין שֶׁלֹא רָצָה
לְהִשְׁקוּתָהּ, בֵּין שֶׁהִייתָה שֵׁם עֲדוּת³⁶ שֶׁמוֹנְעָה
מִלְשִׁתּוֹת, בֵּין שֶׁקִּנְאָה לָהּ בֵּית דִּין³⁷, בֵּין שֶׁהִייתָה מִן
הַנָּשִׁים שֶׁאֵין רְאוּיּוֹת לְשִׁתּוֹת - הוֹאִיל וְלֹא שֶׁתָּה
מִכָּל מְקוֹם, הָרִי זֶה אֲסוּרָה לְכַהֲנָה מִסֶּפֶק.
- 31 "קיניי האמור בתורה וקינא את אשתו הוא, שיאמר לה
בפני עדים אל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי". (32) "הסתירה
האמורה בתורה ונסתרה, היא שתִּסְתְּרִי עִם אוֹתוֹ הָאִישׁ
שֶׁאֲמַר לָהּ אֵל תִּסְתְּרִי עִימּוֹ, בְּפָנֵי שְׁנֵי עֲדִים". (33) שאילו
שתתה מי סוטה ולא מתה מותרת היא סוטה ששתתה מי
המרים ולא מתה מִיד הָרִי הִיא מוֹתֵרֶת לְבַעֲלָהּ וְאֶפְסָלוּ הִיא
כֹּהֵן. (34) כשמת בעלה. (35) ובהלכות סוטה מבואר
שהנשים שאֵין שוֹתוֹת אֲסוּרוֹת עַל בַּעֲלֵיהֶן בֵּין יִשְׂרָאֵל בֵּין
כֹּהֵן. (36) שעד אחד העיד שראה שהיא נִבְעָלָה עִם זֶה
שֶׁקִּינָא לָהּ בַּעֲלָהּ [במקרה זה היא אסורה על בעלה, וּדְאִי
לֹא מִסֶּפֶק, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְכַהֲנָה. וְמָה שֶׁסִּיִּים כָּאֵן רַבִּינוּ
"מספק" נמשך לשאר המקרים]. (37) "ואלו שבית דין
מקנין להן, מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה
במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורים".
- 32 יג. פְּנוּיָה שֶׁרְאוּהָ שֶׁנִּבְעָלָה לְאַחֵד וְהִלָּךְ לוֹ, וְאָמְרוּ
לָהּ: מִי הוּא זֶה שֶׁבֹא עָלֶיךָ? וְאָמְרָה: אֶדָם כְּשֵׁר -
הָרִי זֶה נֶאֱמָרָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אֶפְסָלוּ רְאוּהָ מַעֲבֵרָתָה,
וְאָמְרוּ לָהּ: מִמֵּי נִתְּעַבְרָתָה? וְאָמְרָה: מֵאֶדָם כְּשֵׁר -
הָרִי זֶה נֶאֱמָרָה, וְתַהֲיֶיהָ³⁸ מִתֵּרֵת לְכַהֲנָה.
- 38 אם העובר נקבה, ואף על פי שאין לה חזקת כשרות
כמו לאמה.
- יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁיחָהּ הַמְּקוֹם שֶׁנִּבְעָלָה
בּוֹ פְּרִשְׁתָּ דְּבָרִים אוֹ בְּקִרְנוֹת שֶׁבְּשָׂדוֹת שֶׁהִכֵּל עוֹבְרִין
שָׁם, וְהָיוּ רַב הָעוֹבְרִים שָׁם כְּשֵׁרִים, וְרַב הָעֵיר
שֶׁפָּרְשׁוּ אֵלָיו הָעוֹבְרִין מִמָּנָה כְּשֵׁרִים. שֶׁהִתְחַכְּמִים עָשׂוּ
מַעֲלָה בְּיוֹחֲסִין וְהִזְרִיכוּ שְׁנֵי רְבוּת³⁹. אָבֵל אִם הָיוּ
רַב הָעוֹבְרִים פּוֹסְלִים אוֹתָהּ, כְּגוֹן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
וּמְזֻלּוֹת אוֹ מְמַזְרִים וְכוּיָצָא בָּהֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁרַב
הַמְּקוֹם שֶׁבָּאוּ מִמָּנָה כְּשֵׁרִים, אוֹ שֶׁהָיוּ רַב אֲנָשִׁי
הַמְּקוֹם פּוֹסְלִין, אֵף עַל פִּי שֶׁרַב הָעוֹבְרִין שָׁם כְּשֵׁרִים
- חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא לְמִי שֶׁפּוֹסֵל אוֹתָהּ נִבְעָלָה, וְלֹא
תִּנְשָׂא לְכַהֲנָה⁴⁰; וְאִם נִשְׂתָּה - תִּצָּא⁴¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַעֲשֶׂה⁵⁰ בְּאֶחָד שְׁנֵשְׁבָה הוּא וְאִמּוֹ, וּבִנָּה מְסִיחַ לְפִי
תָּמוּ וְאָמַר: נִשְׁבִּינוּ לְבֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת
אֲנִי וְאִמִּי, וְצִאתִי לִשְׁאֵב מִים וְדַעְתִּי עַל אִמִּי, לִלְקוֹט
עֵצִים וְדַעְתִּי עַל אִמִּי; וְהֵשִׂאוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים לְכַהֵן
עַל פִּיו.

(49) מספר דבר שלא בכוונה לעדות. (50) דוגמא למסיח לפי תומו.

יט. אֵין הַפֶּעַל נֶאֱמַן לְהַעֲדִיד בְּאִשְׁתּוֹ הַשְּׁבוּיָה שְׁלֹא
נִטְמָא, שְׂאִין אָדָם מַעֲדִיד לַעֲצֻמוֹ. וְכֵן שִׁפְחָתָהּ לֹא
תַעֲדִיד לָהּ. אָבֵל שִׁפְחָתָהּ בַּעֲלָהּ - מַעֲדִידָה לָהּ. וְשִׁפְחָתָהּ
שִׁהְיָתָהּ מְסִיחָה לְפִי תָּמָה - נֶאֱמָנָה.

כ. כִּחַן שֶׁהַעֲדִיד לְשְׁבוּיָה שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הָרִי זֶה לֹא
יִשְׁאַנָּה, שְׂמָא עֵינָיו נִתְּן בָּהּ. וְאִם פָּדָאָהּ וְהַעֲדִיד בָּהּ
- הָרִי זֶה יִשְׁאַנָּה; שְׂאֵלוֹ לֹא יָדַע שֶׁהִיא טְהוֹרָה -
לֹא נִתְּן בָּהּ מַעוֹתָיו.

כא. הָאִשָּׁה שֶׁאִמְרָה: נִשְׁבִּיתִי וְטְהוֹרָה אֲנִי - נֶאֱמָנָה;
שֶׁהִפָּהּ שֶׁאִסָּר הוּא הִפָּהּ שֶׁהִתִּיר. אֲפִלּוּ הָיָה שָׁם עַד
אֶחָד שְׁמַעֲדִיד שֶׁהִיא שְׁבוּיָה⁵¹. אָבֵל אִם יֵשׁ שָׁם שְׁנֵי
עֲדִים שְׁנֵשְׁבִית - אֵינָה נֶאֱמָנָה, עַד שֶׁיַּעֲדִיד לָהּ אֶחָד
שֶׁהִיא טְהוֹרָה. הָיוּ שָׁם שְׁנֵי עֲדִים שְׁנֵשְׁבִית, וְעַד
אֶחָד מַעֲדִיד שְׁנִטְמָא, וְאֶחָד מְכַחֵשׁ אוֹתָהּ וּמַעֲדִיד לָהּ
שֶׁהִיא טְהוֹרָה וְלֹא נִתְּמַחַד עִמָּה עוֹבֵד כּוֹכְבִּים
וּמַזְלוֹת עַד שֶׁנִּפְדִּית, אֲפִלּוּ זֶה שְׁמַעֲדִיד שֶׁהִיא טְהוֹרָה
אִשָּׁה אוֹ שִׁפְחָה - הָרִי זֶה מִתְּרָת⁵².

(51) שהיא יכולה להכחישו, שאין פוסלין אותה רק בשני עדים שנשבית. (52) ואפילו אם עד המעיד שנטמא, בא תחילה, גם כן מותרת, שבשבוייה הקילו להאמין עד אחד להכשירה אפילו בהכחשה.

כב. מִי שֶׁאִמְרָה: נִשְׁבִּיתִי וְטְהוֹרָה אֲנִי, וְהִתִּירוּ בֵּית
דִּין לְהַנָּשֵׂא, וְאַחֲרַיָּה בָּהּ בָּאוּ שְׁנֵי עֲדִים שְׁנֵשְׁבִית - הָרִי
זֶה תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא תִצָּא מִתְּרָה. וְאֲפִלּוּ נִכְנַס
אֶחָדָהּ שְׁבָאִי, וְהָרִי הִיא שְׁבוּיָה לְפָנֶיהָ בֵּיד אֲדוֹנֶיהָ
- הָרִי זֶה לֹא תִצָּא מִתְּרָה שֶׁהִתִּירוּ. וּמִשְׁמִירִין
אוֹתָהּ מַעֲתָה עַד שֶׁתִּפְדָּה.

כג. בָּאוּ לָהּ שְׁנֵי עֲדִים אַחֲרַיָּה בָּהּ שְׁנִטְמָא, אֲפִלּוּ
נִשְׂאָת וְאֲפִלּוּ הָיוּ לָהּ בָּנִים - הָרִי זֶה תִצָּא. וְאִם בָּא
עַד אֶחָד - אֵינָה כְּלוּם. אִמְרָה: נִשְׁבִּיתִי וְטְהוֹרָה אֲנִי,
וְיֵשׁ לִי עֲדִים שְׂאֵנִי טְהוֹרָה - אֵין אוֹמְרִין: נִמְתִּין עַד
שֶׁיִּבְאוּ הָעֲדִים, אֲלֵא מִתִּירִין אוֹתָהּ מִיָּד. וְלֹא עוֹד,
אֲלֵא אֲפִלּוּ יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ עַדִּי טְמָאָה -
מִתִּירִין אוֹתָהּ עַד שֶׁיִּבְאוּ. שְׁבִשְׁבוּיָה הִקְלוּ.

כד. הָאֵב שֶׁאָמַר: קִדְּשִׁיתִי אֶת בְּתִי וְגִרְשִׁיתִי, וְהָרִי

(39) רוב תושבי העיר ורוב העוברים שם. (40) אבל הכשיר את הבת היא נאמנת אפילו לכתחילה להינשא לכהן, שהוולד הוא כדיעבד. (41) הגירסה הנכונה: "לא תצא", וכן בכתב יד תימן.

טו. רָאִיָּה שְׁנִבְעָלָה בְּעִיר⁴² אוֹ נִתְּעַבְרָה בְּעִיר, אֲפִלּוּ
לֹא הָיָה שׁוֹכֵן שָׁם אֲלֵא עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת אֶחָד
אוֹ חָלָל אֶחָד וְעוֹבֵד וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי זֶה לֹא תִנָּשֵׂא
לְכַתְּחִלָּה לְכַהֵן; שֶׁפֶל הַקְּבוּעַ - פְּמַחֲצָה עַל מַחֲצָה
הוּא⁴³. וְאִם נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא, הוּאִיל וְהִיא אוֹמְרָת:
לְכָשֵׁר נִבְעָלָתִי.

(42) שאין לתלות בעוברים ושבים. (43) כל הדין שאנו הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנין על דבר או אדם שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואיננו יודעים אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין אחר הרוב, "וכל דפריש מרובא פריש", כלומר מאחר שהדבר נד ממקומו הקבוע, וודאי מהרוב הוא בא. אבל כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם שהלך לשם, למי הוא נגש ובא, אם אל הרוב או אל המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחרי הרוב, מכיוון שהמיעוט נמצא במקומו ולא נפרש, והרי הוא קבוע, וכמחצה על מחצה הוא. ודעת רבינו שאפילו כשהבועל הלך אצלה, שמצד הדין יש לנו לומר, מכיוון "דפריש מרובא פריש", ורוב בני העיר הרי כשרים הם, אף על פי כן לא תינשא לכתחילה לכהן, גזרה משום מקרים, שהיא - הנבעלת תלך אל הבועל, כלומר, שאז הבועל הוא קבוע, ובמקרה זה הרי אין אנו הולכים אחרי הרוב, ורק כאשר יש שני רובים אנו מכשירין לכתחילה.

טז. הִיתָה אֵלְמָת אוֹ חֲרָשֶׁת, אוֹ שֶׁאִמְרָה: אֲנִי
יּוֹדַעַת לְמִי נִבְעָלָתִי, אוֹ שֶׁהִיתָה קְטָנָה שֶׁאֵינָה מִכְּרַת
בֵּין כָּשֵׁר לְפָסוּל - הָרִי זֶה סֶפֶק זִנְיָה⁴⁴. וְאִם נִשְׂאָת
לְכַהֵן - תִצָּא. אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵי הָרָבִין הַמַּצְוִיִּין
אֲצִלָּה כְּשֵׁרִים⁴⁵.

(44) והוולד הוא ספק ממזר. (45) כגון שנבעלה בפרשת דרכים ורוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפרשו אלו ממנה כשרים.

יז. הַשְּׁבוּיָה⁴⁶ שֶׁנִּפְדִּית וְהִיא בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם
אֶחָד⁴⁷ אוֹ יוֹתֵר - אִסוּרָה לְכַהֵן; מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק
זִנְיָה, שְׂמָא נִבְעָלָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת. וְאִם יֵשׁ
לָהּ עַד שְׁלֹשׁ נִתְּמַחַד הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת עִמָּה -
הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה לְכַהֵן. וְאֲפִלּוּ עוֹבֵד אוֹ שִׁפְחָה אוֹ
קְרוֹב נֶאֱמַן לְעֲדוֹת זֶה. וְשִׁתִּי שְׁבוּיוֹת שֶׁהַעֲדִידָה כָּל
אַחַת מֵהֶן לְחִבְרָתָהּ - הָרִי אֵלּוּ נֶאֱמָנוֹת. הוּאִיל
וְאִסוּר כָּל הַסְּפָקוֹת כָּלֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴⁸, לְפִיכָּךְ
הִקְלוּ בְּשְׁבוּיָה.

(46) בת ישראל שנשבית בין הגויים. (47) שהיא כבר ראוייה לביאה. (48) שזה רק חשש שמא נבעלה לגוי.

יח. וְכֵן קָטָן שֶׁהִיא מְסִיחַ לְפִי תָּמוּ⁴⁹ - נֶאֱמָן.

55) שמפחדים שיפסידו ממנו אם יבעלו אותה. (56) אבל אשת ישראל מותרת לבעלה שאין חוששים שמא נתרצתה היא, ובאונס הרי מותרת לבעלה ישראל.

פרק תשעה עשר

(1) יבאר אי זו חללה האמורה בתורה וחלל מדבריהם, ומה בין זה לזה; ספק חלל וגרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו; כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות; כל הפוסל את אחרים שחוששין לו; משפחה שקרא עליה ערער; ומי שקורין לו ממזר או נתין או חלל - ושותק; ודין משפחה שנתערב בה ספק חלל.

א. אי זו היא חללה? זו שנולדה מאסור כהנה. וכן אחת מן הנשים האסורות לכהנה שנבעלה לכהן - נתחללה. אבל הכהן עצמו שעבר העברה - לא נתחלל.²

(2) "הוא עצמו... שעבר עבירה ואין מתחלל".

ב. ובין שנבעלה באנס או בשגגה, [בין פדרקה בין שלא פדרקה] - משהערה בה נתחללה. והוא³ שהיה כהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה,⁴ ותהיה זו האסורה לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה.⁵

(3) וזה נאמר. (4) שראוי לביאה. (5) הראויה לביאה.

ג. פיצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שפא על הגרושה או על הזונה, וכהן גדול שפא עליהן, או על האלמנה, או שנשא⁶ בעולה ובא עליה - הרי אלו נתחללו לעולם.⁷ ואם הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין כהן אחר - הולד חלל.⁸ אבל כהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין - לא נתחללה.⁹ ואם נשאת, אף על פי שלא נבעלה - נתחללה.¹⁰ שכל נשואה בחזקת בעולה היא,¹¹ אף על פי שנמצאת בתולה.

(6) שקידש, אבל אם לא קידש אותה - אינה נעשית חללה. (7) כלומר, אפילו אם לא הולידה מביאה זו. (8) ככתוב: "ולא יחלל זרעו". (9) "נתארמלו או נתגרשו... מן האיסורין כשרות", פירוש: אם נתארמלו כשרות לכהונה, ואם היא בת כהן מותרת בתרומה, ואם נתגרשו לא שייך לומר מותרות לכהונה, שהרי גרושה אסורה לכהן, אלא כשרות לאכול בתרומה אם היא בת כהן, אבל אם היא בת ישראל אינה אוכלת בתרומה. (10) "מן הנישואין פסולות", משמע אפילו לא נבעלו. (11) "בתולה אלמנה... כתובתן מנה" "דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה".

ד. כהן גדול שנשא בוגרת או מפת עץ - לא חללה.¹² וכן אם בעל בעולה בלא נשואין - לא חללה.¹³

(12) שהרי בדיעבד, אם נשאה מותר לקיימה. (13) שרק בנישואין הוא עובר על עשה "והוא אשה בבתוליה יקח",

1 היא קטנה - נאמן⁵³. קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה, והרי היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה גרושה.⁵⁴ נשפית ופדיתיה, בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה - אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה אלא לאסרה משום אישות, שנאמר: את בתי נתתי לאיש הזה, אבל לא לפסלה משום זנות.

(53) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. (54) שיש נאמנות לא רק בבית הקטנה ולא בגדולה.

7 כה. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה, הואיל והדבר ספק - הרי זו מתרת לדור עמו בחצר אחת; ובלבד שיהיו עמו בניו ובני ביתו תמיד לשמרו.

10 כו. עיר שבאה במצור ונכבשה: אם היו העובדי פוכבים ומזלות מקיפין את העיר מפל רוחותיה, כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו אותה ותעשה ברשותה - הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לכהנה כשבויות, שמא נבעלו לעובדי פוכבים ומזלות. אלא מי שהיתה מפת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.

16 כז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה, או שהיתה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה מחזקת אלא אשה אחת - הרי זו מצלת על הכל.

19 כח. פיצד מצלת? שכל אשה שאמרה: טהורה אני - נאמנת, ואף על פי שאין לה עד. מתוך שיכולה לומר: נמלטתי כשנכבשה העיר או במחבוא הייתי ונצילתי, נאמנת לומר: לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא נטמאתי.

24 כט. במה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות, שהם מתושבין בעיר ואין יראין, לפיכך חוששין להם שמא בעלו; אבל גדוד של מלכות אחרת שפשט וטף ועבר - לא נאסרו הנשים, מפני שאין להם פנאי לבעל, שהן עוסקים בשלל ובורחין להם. ואם שבו נשים ונעשו ברשותן, אף על פי שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותן מידם - הרי הן אסורות.

32 ל. האשה שנכבשה ביד עובדי פוכבים ומזלות, על ידי ממון - מתרת⁵⁵, על ידי נפשות - אסורה לכהנה. וליפיקה, אם היה בעלה כהן - נאסרה עליו.⁵⁶ במה דברים אמורים? בזמן שיד ישראל תקיפה על העובדי פוכבים ומזלות והם יראין מהם; אבל בזמן שיד העובדי פוכבים ומזלות תקיפה - אפלו על ידי ממון, כיון שנעשית ברשות עובדי פוכבים ומזלות נאסרה. אלא אם כן העיד לה אחד, כשבויה, כמו שבארנו.

מפת מדרות²⁸. והוא הדין בחלל של דבריהם²⁹. אבל
חלל של תורה הודאי - הרי הוא כזר, ונושא גרושה
ומטמא למתים; שנאמר: אמר אל הפהנים בני
אהרן - אף על פי שהם בני אהרן, עד שהיהו
בכהונם³⁰.

(22) כהן שבא על החלוצה. (23) שמא הוא חלל ודאי
שאסור לאכול תרומה "שהחלל כזר לכל דבר". (24) אולי
הוא כהן כשר, שאסור ליטמא. (25) שמא אינו חלל.
(26) תרומה. (27) אבל לא מלקות של תורה, שאין מלקין
מן התורה על הספק. (28) שעל ספק של תורה מכין אותו
מכת מדרות שלא גרע מאיסור של דבריהם. (29) שנותנים
עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל. אבל לענין מלקות, אם
נטמא למתים או אם בא על נשים הפסולות לכהן מלקין
אותו מן התורה, מכיון שמן התורה הוא כהן כשר.
(30) "בני אהרן יכול (להתפרש) חללים, תלמוד לומר:
הכהנים, יצאו חללים".

יא. כהן זכר שהוא אסור לשא זונה וחללה - אסור
בגירות ומשחררת, שהיא כזונה, כמו שבארנו. אבל
הפהנת מתרת להנשא לחלל ולגר ולמשחרר. שלא
הזהירו בשרות להנשא לפסולין; שנאמר: בני אהרן
- ולא בנות אהרן. נמצא הגר מתיר לשא ממזרת
ולשא פהנת³¹.

(31) "והלכתא, גר מותר בכהנת ומותר בממזרת".

יב. גרים ומשחררים שנשא אלו מאלו והולידו
בת, אפלו לאחר כמה דורות, הואיל ולא נתערב
בהן זרע ישראל - הרי אותה הבת אסורה לכהן³².
ואם נשאת - לא תצא³³, הואיל והורתה ולדתה
בקדשה. אבל גר או משחרר שנשא בת ישראל, או
ישראל שנשא גיורת או משחררת - בתו כשרה
לכהנה לבתחלה³⁴.

(32) "ומיום שחבר בית המקדש, נהגו כהנים סלסול (מעלה)
בעצמן כרבי אליעזר בן יעקב" הסובר גר שנשא גיורת, בתו
פסולה לכהונה. (33) "נשא אין מוציאין אותה ממנו" כרבי
יוסי האומר "אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה".
(34) מפני שנתערב בה זרע ישראל מצד האב או מצד האם.

יג. גר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שני
שנשא בת ישראל, אף על פי שביאתם בעברה והרי
נשותיהן זונות, כמו שבארנו - בנותיהם כשרות
לכהנה לבתחלה.

יד. חלל שנשא כשרה - זרעו ממנה חללים. וכן
בן בן בנו, ואפלו אחר אלף דור. שכן החלל הזכר
הוא חלל לעולם. ואם היתה בת - אסורה היא
לכהנה, שהרי היא חללה. אבל ישראל שנשא
חללה - הולד כשר. לפיכך, אם היתה בת - הרי זו
תנשא לכהנה לבתחלה.

אבל אם בא על הבעולה שלא בדרך נישואין אינו עובר
עליה, אמנם כן הוא עובר על לאו "לא תהיה קדשה", אולם
לאו זה אינו מאיסורי כהונה ואין חלל אלא מאיסורי כהונה.

ה. כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ ממנה, או
על אחת מחיבי לאוין השוין בכלל¹⁴ - עשה אותה
זונה¹⁵, כמו שבארנו. חזר ובא עליה ביאה שניה¹⁶,
בין הוא בין כהן אחר - נעשית חללה, וזרעו ממנה
חללים. לפיכך¹⁷, כהן שבא¹⁸ על זקוקה ליבם
ונתעברה מביאה ראשונה - הולד כשר, לפי שאינו
מאסורי כהנה, ונעשית זונה¹⁹. חזר ובא עליה ביאה
שניה, נתעברה וילדה - היא חללה וילדה חלל, לפי
שהוא מאסורי כהנה.

(14) והיא אסורה להנשא לו. (15) ולא חללה, "כהן הבא
על אחותו, זונה משוי לה (עושה אותה), חללה לא משוי
לה", מפני שאין זה מאיסורי כהונה. (16) והיא אסורה לו
מאיסורי כהונה, שהרי נעשית זונה. (17) שביאה שניה
עושה אותה חללה, וזרעו חללים. (18) רבינו לא מצא
דוגמא אחרת שהבן יהא כשר אלא בבא על זקוקה ליבם,
שהרי בחיבי כריתות הבן ממזר, וכן בבא על הממזרת הבן
ממזר. (19) "יבמה שבא עליה זר, עשאה זונה".

ו. וכן כהן הבא על הגיורת והמשחררת - חללה²⁰,
וזרעו ממנה חללים. כהן הבא על הנדה - הולד
כשר ואינו חלל, שאין אסור הנדה מיחד בפהנים,
אלא שנה בכל.

(20) שאסורה לו משום זונה.

ז. כהן שנשא גרושה מעברה, בין ממנו בין מאחר,
וילדה כשהיא חללה - הולד כשר, שהרי לא בא
מטפת עברה²¹.

(21) "חלל יצירתו בעבירה".

ח. כבר בארנו שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם.
לפיכך, כהן שבא על החלוצה - הרי זו חללה
וזרעה מכהן חללים, והכל מדבריהן. אבל כהן שבא
על אחת מהשניות - היא כשרה וזרעו ממנה
כשרים; שאסורי השניות - אסור השנה בכל הוא,
ואינו מיחד בפהנים.

ט. כהן שבא על ספק זונה, כגון ספק גיורת או
משחררת, או שבא על ספק גרושה, וכן כהן גדול
שבא על ספק אלמנה - הרי זו ספק חללה, וילדה
ספק חלל.

י. נמצאו החללים שלשה: חלל מן התורה, וחלל
מדבריהם²², וספק חלל. וכל ספק חלל נותנין עליו
חמרי כהנים וחמרי ישראל: אינו אוכל בתרומה²³,
ולא מטמא למתים²⁴, ונושא אשה הראויה לכהן²⁵.
ואם אכל²⁶ או נטמא או נשא גרושה - מכין אותו²⁷

שָׁנִים⁴³ שְׁנַתְעָרַב בֵּהֶן מִמְּזֹר או חָלָל או שִׁישׁ בֵּהֶן⁴⁴
 עֲבֻדוֹת⁴⁵ - הָרִי זֶה סֶפֶק. וְאִם מִשְׁפַּחַת כְּהֻנִּים הִיא -
 לֹא יִשְׁאָא⁴⁶ מִמֶּנָּה אִשָּׁה עַד שִׁיבְדֹק עָלֶיהָ אֲרָבַע
 אֲמָהוֹת שֶׁהֵן שְׁמֹנֶה⁴⁷: אֲמָה, וְאִם אֲמָה, וְאִם אָבִי
 אֲמָה, וְאִם אִם אָבִי אֲמָה; וְכֵן הוּא בּוֹדֵק עַל אִם
 אָבִיהָ, וְאִם אִם אָבִיהָ, וְאִם אָבִי אָבִיהָ, וְאִם אִם אָבִי
 אָבִיהָ.

(43) "אין ערעור פחות משנים". מכיון שלפי ההלכה הקודמת: "כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות" ורוצים להוציא אותה מחזקתה, לכן צריכים שנים שיעידו. (44) רבינו לא כתב בפסול עבדות "שנתערב" כמו במזור ובחלל, מפני שאם נתערב במשפחה עבדות, עדיין אי-אפשר לפסול את המשפחה שאולי שחר את כל בני התערובות, שהרי אם "נתערב ולד ישראלי בולד שפחה... וכופין בעל השפחה ומשחרר את שניהם". לכן דקדק רבינו בלשונו, וכתב "שיש בהן עבדות" כלומר, שברגע זה יש במשפחה עבדות. (45) רבינו לא כתב "או עבד", מפני שעבד אם נתערב בישראל, כלומר בא על בת ישראל, הולד הרי כשר, כמבואר למעלה פרק טו הלכה ג. ואפילו לכהונה הוא כשר לדעת רבינו, לכן כתב רבינו "עבדות". כלומר, דהערעור הוא שיש במשפחה עבדים ושפחות, שוולד הנוולד משפחה הוא עבד, וכל המשפחה היא ספק עבד, דשמא נולד מן השפחה. (46) כהן. שעיקר הבדיקה משום פסול חללות ומשום חללות, הצריכו לבדוק גם פסול ממזרות. (47) כלומר הן ואמותיהן. "שמפני בדיקת הארבע, צריך לבדוק האחרות, שאין הארבע נבדקות יפה אלא-אם-כן הוא בודק שלמעלה מהן".

יט. וְאִם הִיתָה מִשְׁפַּחָה זֹו שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ עֲרֵעַר לְוִיִּם
 או יִשְׂרָאֵלִים⁴⁸ - מוֹסִיף לְבִדֹק לָהֶם זֹוג אֶחָד⁴⁹,
 וְנִמְצָא בּוֹדֵק עֹשֶׂר אֲמָהוֹת. שֶׁהָעֲרוֹב בְּלוִיִּם
 ויִשְׂרָאֵלִים יִתֵּר מִן הַכְּהֻנִּים.

(48) וכהן רוצה לישא אשה ממשפחה זו. ואף-על-פי שבלויים וישראלים אין חשש פסול חללות "ישראל שנשא חללה, הולד כשר... אם היתה בת, הרי זו תנשא לכהונה לכתחילה" (למעלה הלכה יד), אולם מפני שהצריכו לכהן לבדוק במשפחת כהנים משום פסול חללות, הצריכו לבדוק גם משום פסול ממזרות, וזה שייך אפילו במשפחות לויים וישראלים. (49) אם אם אמה ואם אם אביה. והטעם: קנס, כדי שידבק האדם בשכניו.

כ. וְלִמָּה בּוֹדֵק בְּנָשִׁים בְּלִבָּד? מִפְּנֵי שֶׁהָאֲנָשִׁים, כָּל
 עַת שִׁירֵיבוּ זֶה עִם זֶה, יִחְרֹף אֶת חֲבֵרוֹ בְּפִסּוּל שִׁישׁ
 בִּיחּוּסוֹ; וְאִלּוּ הָיָה שֵׁם פְּסוּל - הָיָה נִשְׁמָע. אָכֵל
 הַנָּשִׁים אֵין מִתְּרַפּוֹת בִּיּוֹחֲסִין.

כא. וְלִמָּה יְבִדֵּק הָאִישׁ כְּשִׁירָצָה לִשְׂאֵל מִמִּשְׁפַּחָה זֹו
 שֶׁהוֹרָצָה חֲזָקָתָה, וְלֹא תְבַדֵּק אִשָּׁה שֶׁתִּנְשָׂא לָהֶן?
 מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יִזְהָרוּ כְּשִׁרּוֹת לְהִנְשָׂא לְפִסּוּלִין⁵⁰.

(50) והואיל ולא הקפידה התורה עליהן ביוחסי כהונה, לא

טו. כְּהֻנִּים וְלִוִּיִּם ויִשְׂרָאֵלִים - מִתְּרִין לְבֹאֹ זֶה בָּזָה,
 וְהַנּוֹלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר³⁵. (לִוִּיִּם ויִשְׂרָאֵלִים וְחֻלְלִים
 - מִתְּרִים לְבֹאֹ זֶה בָּזָה, וְהַנּוֹלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר³⁶).
 שְׁנֵאמַר: וְיִתְּנִלְדוּ עַל מִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם - בֵּית
 אָבִיו הוּא מִשְׁפַּחָתוֹ, וְאֵין בֵּית אִמּוֹ מִשְׁפַּחָתוֹ.

(35) ואם האב כהן, הולד הוא כהן. ואם האב לוי, הוא לוי.
 (36) ואם האב הוא חלל, הולד חלל. ואם האב הוא כשר, גם הולד כשר, אף-על-פי שהוא היא חללה. "כל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר".

טז. לִוִּיִּם ויִשְׂרָאֵלִים וְחֻלְלִים, גִּרִּים וְעֲבָדִים
 מִשְׁחָרְרִים - מִתְּרִים לְבֹאֹ זֶה בָּזָה. וְהַגֵּר וְהַמִּשְׁחָרֵר
 שֶׁנִּשְׂא לְוִיָּה או יִשְׂרָאֵלִית או חָלָלָה - הָרִי הֵבֵן
 יִשְׂרָאֵלִי³⁷. ויִשְׂרָאֵלִי או לְוִי או חָלָל שֶׁנִּשְׂא לְגִיּוֹרָת
 או מִשְׁחָרְרָת - הַנּוֹלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזְּכָר.

(37) ואסור במזורת, ואף-על-פי שאמרו: כל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר, כלומר אחר האב, והאב הרי הוא גר, וגר מותר במזורת - כלל זה נאמר רק כשהאב הוא ישראל, אבל לא כשהוא גר. וכן גר שנשא ממזרת, שהיא מותרת לו - הולד ממזר כאמו.

יז. כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת בְּחֻזְקַת פְּשֻׁרוֹת³⁸, וּמִתֵּר לִשְׂאֵל מִהֵן
 לְכַתְּחִלָּה. וְאִם עַל פִּי כֵן, אִם רְאִיתָ שְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת
 שֶׁמִּתְגַּדְּלוֹת זֹו בְּזוֹ³⁹ תִּמְיֵד, או רְאִיתָ מִשְׁפָּחָה שֶׁהִיא
 בְּעֵלֶת מִצָּה וּמִרְיָכָה⁴⁰ תִּמְיֵד, או רְאִיתָ אִישׁ שֶׁהוּא
 מְרַבֵּה מְרִיכָה עִם הַכֹּל וְעַד פָּנִים בְּיוֹתֵר⁴¹ - חוֹשֵׁשִׁין
 לָהֶן, וְרֵאוּי לְהִתְרַחֵק מִהֵן; שֶׁאִלּוּ סִימְנֵי פְּסוּלוֹת הֵם.
 וְכֵן הַפּוֹסֵל אֶת אֲחֵרִים תִּמְיֵד, בְּגוֹן שְׁנוֹתָן שֶׁמִּין
 בְּמִשְׁפָּחוֹת או בִּיחִידִים וְאוֹמֵר עָלֵיהֶן שֶׁהֵן מִמְּזֻרִים
 - חוֹשֵׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא מִמְּזֹר הוּא; וְאִם אָמַר לָהֶן שֶׁהֵם
 עֲבָדִים - חוֹשֵׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא עֲבָד הוּא. שֶׁכָּל הַפּוֹסֵל
 - בְּמוֹמּוֹ פּוֹסֵל. וְכֵן כָּל מִי שִׁישׁ בּוֹ עֲזוֹת פָּנִים או
 אֲבִירָיוֹת וְשׁוֹנָא אֶת הַבְּרִיּוֹת וְאִינוּ גּוֹמֵל לָהֶם חֶסֶד -
 חוֹשֵׁשִׁין לוֹ בְּיוֹתֵר שֶׁמָּא גִבְעוֹנִים⁴² הוּא. שִׁסְמִינִי
 יִשְׂרָאֵל הָאֲמָה הַקְּדוּשָׁה: בִּישְׁנֵין, רַחֲמָנִים וְגוֹמְלִי
 חֶסֶדִים; וּבִגְבְּעוֹנִים הוּא אוֹמֵר: וְהַגְבְּעָנִים לֹא מִבְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, לְפִי שֶׁהָעֲזוֹת פְּנֵיהֶם וְלֹא נִתְפַּסְּסוּ וְלֹא
 רַחֲמֵנוּ עַל בְּנֵי שְׂאוּל, וְלֹא גְמְלוּ לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד לְמַחַל
 לְבָנֵי מִלְכָּם, וְהֵם עָשׂוּ עִמָּהֶם חֶסֶד וְהִחְיִינוּ בְּתַחֲלָה.

(38) "אבל חכמים אומרים, כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות". (39) "אם ראית שתי משפחות המתגדלות זו בזו, שמץ פסול יש באחת מהן. (40) "אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה, שמץ פסול יש באחד מהן". (41) "ארבע מאות עבדיו היו לו לפשחור בן אימר, וכולם נטמעו בכהונה. וכל כהן שיש בו עזות פנים, אינו אלא מהם". (42) "ולמה גזר עליהם (על הגבועונים) הוא (דוד) ובית-דינו, לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהם".

יח. מִשְׁפָּחָה שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ עֲרֵעַר, וְהוּא שִׁיעִידוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה צט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. אי זהו כהן מִיִּחָס? כל שֶׁהֵעִידוּ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים
שֶׁהוּא כֹהֵן בֶּן פְּלוּנִי הַכֹּהֵן, וּפְלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי הַכֹּהֵן,
עַד אִישׁ שֶׁאִינוּ צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְהוּא הַכֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ
עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ¹⁰; שֶׁאִלוּ לֹא בְּדָקוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל
אֶחָדֵינוּ - לֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לַעֲבֹד¹¹. לְפִיכָךְ, אֵין
בּוֹדְקִין מִהֲמִזְבֵּחַ וּמַעֲלָה, וְלֹא מִן הַסִּנְהֶדְרִין וּמַעֲלָה;
שֶׁאִין מְמַנִּין בַּסִּנְהֶדְרִין אֶלָּא כֹהֲנִים לוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִים
מִיִּחָסִין¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

..."אין בודקין מהמזבח ולמעלה".

בהלכה זו יש לימוד נפלא על מעלתם של ישראל, שהרי
"תפילות כנגד תמידין תקנום", ונמצא שבזמן שאין בית
המקדש קיים נעשית העבודה על גבי המזבח - תפילות
כנגד תמידין - על-ידי כל אחד ואחד מישראל, כהן לוי
וישראל ואפילו גר.

התפילה היא מצות-עשה מהתורה (רמב"ם הל' תפילה
פ"א ה"א) ומצוה זו אינה שייכת ליחידי סגולה אלא לכל
אחד מישראל הצריך לדבר מה, ללא הבדל במעמדו
ומצבו. ואף אם חסר בו עניין רוחני זה או אחר, גם אז יש
עליו ציווי להתפלל לקב"ה שהוא מקור כל הברכות,
והקב"ה בודאי מקבל תפילתו שהרי הוא שציווה על
התפילה. ועד כדי כך שעבודה זו שייכת גם לנשים, שגם
הן פועלות את כל העניינים שבזמן הבית היו נפעלים רק
על-ידי יחידי סגולה.

ידוע הכלל שהרמב"ם סומך בדבריו על מה שכבר כתב,
אבל לא על הנכתב אחר-כך. ובענייננו, כאשר לומדים את
ההלכה ש"אין בודקין מהמזבח ולמעלה", כבר למדו הלכות
תפילה ואת דברי הרמב"ם שם "תיקנו שיהא מנין
התפילות כמניין הקרבנות", היינו שגם בזמן הזה ישנו
העניין של שימוש על גבי המזבח על ידי תפילה, וא"כ
נמצא שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת כהן ששימש
על גבי המזבח ש"אינו צריך בדיקה".

עניין זה מודגש ביותר בזמן הגלות, ובפרט ב"עיקבות
משיחא", מבואר ב'תורה אור' שבדורות ראשונים מי שהיה
זכאי היה זכאי במדרגת צדיק גדול או נביא, ומי שהיה
חייב היה רשע גמור. אך בדורות האחרונים אין בהם
רשעים כ"כ ולא צדיקים כ"כ טובים. בזמן הבית כאשר
היה גילוי אלוקות בתוקף, היתה גם התגברות הקליפה
בתוקף, ולכן היה גם יצר הרע של עבודה-זרה בתוקף גדול,
ולאחרי הירידה בגילוי התבטל גם תוקף התגברות
הקליפה, כולל יצר הרע של עבודה-זרה. ונמצא שדווקא
בזמן הגלות לא שייך ענין הע"ז, והקשר של כל אחד ואחד
מישראל עם הקב"ה הוא בתוקף ובשלימות.
העילוי בזמן הבית הוא בגילוי אלוקות בהבנה והשגה, אבל

עשו החכמים בהן מעלה שתצרכנה לבדוק, ואפילו משום
פסול ממזרות.

כב. כל שְׁקוּרִין לוֹ מִמְּזֹר וְשׁוֹתֵק, או נִתִּין וְשׁוֹתֵק,
או חָלַל וְשׁוֹתֵק, או עֶבֶד וְשׁוֹתֵק - חוֹשְׁשִׁין לוֹ
וְלִמְשַׁפְּחָתוֹ, וְאֵין נוֹשְׂאִין מִהֵן אֶלָּא אִם בֶּן בּוֹדְקִין⁵¹,
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(51) והבדיקה מכשרתו, שלא יהא זה השותק גרוע ממשפחה
שהעידו עליה עדים שנתערב בה פסול.

כג. מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּתְעַרְבַּ בָּהּ סֶפֶק חָלַל - כָּל אֱלֻמְנָה⁵²
מֵאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה אֶסוּרָה⁵³ לִכְהֵן לְכַתְּחֵלָה. וְאִם
נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי סִפְקוֹת: שֶׁמָּא זֶה
אֱלֻמְנָת אוֹתוֹ חָלַל⁵⁴ שֶׁמָּא אֵינָה אֱלֻמְנָתוֹ; וְאִם נֶאֱמַר
שֶׁהִיא אֱלֻמְנָתוֹ, שֶׁמָּא חָלַל הוּא שֶׁמָּא אֵינוּ חָלַל.
אֲבָל אִם נִתְעַרְבַּ בָּהּ חָלַל וְדָאִי - כָּל אִשָּׁה מִהֵן
אֶסוּרָה לִכְהֵן עַד שִׁכְבָּדָק; וְאִם נִשְׂאָת - תִּצָּא. וְהוּא
הַדִּין⁵⁵ אִם נִתְעַרְבַּ בָּהּ סֶפֶק מִמְּזֹר אוֹ מִמְּזֹר וְדָאִי;
שֶׁאִשְׁתּ מִמְּזֹר וְאִשְׁתּ חָלַל לִכְהֵנָה אֶסוּר אֶחָד הוּא,
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁶.

(52) כלומר, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה
ונתלאמנה. (53) ואף-על-פי שיש כאן שני ספקות, כאמור
למטה, אסורה לכתחילה מפני ש"מעלה עשו ביוחסין".
(54) ואם היא אלמנתו, נאסרה בביתא. (55) זה מוסב על
כל ההלכה. כלומר, ספק ממזר אם נתערב - דינו כספק חלל,
שאם נישאת לא תצא. וממזר ודאי אם נתערב - דינו כחלל
ודאי, שאם נישאת תצא. (56) למעלה פרק יח הלכה א.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

(1) יבאר שכל הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים הם; חלה
ותרומה בזמן הזה הם מן התורה; אם מעלין משמרות
לכהונה; ושנים שבאו, זה אומר אני וחברי כהן וכן האחר;
ודין מי שבא ואמר כהן אני אם הוא נאמן; מי שהוחזק אביו
כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה; אם נתערב ולד כהן
עם ולד ישראל.

א. כָּל כֹהֲנִים בְּזִמְנֵי הַזֶּה² - בַּחֲזָקָה³ הֵם כֹהֲנִים, וְאֵין
אוֹכְלִין⁴ אֶלָּא בְּקֶדְשֵׁי הַגָּבוֹל⁵. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה תְרוּמָה
שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁶; אֲבָל תְרוּמָה⁷ שֶׁל תּוֹרָה וְחֵלָה⁸ שֶׁל
תּוֹרָה - אֵין אוֹכְלֵי אוֹתָהּ⁹ אֶלָּא כֹהֵן מִיִּחָס.

(2) שאין מזבח ואין סנהדרין. (3) כלומר, שהם מוחזקים
לכהנים. (4) כתובות כד, ב. (5) תרומה שהיא נוהגת
בגבולין (בגבולי הארץ) חוץ למקדש ולירושלים (רש"י).
(6) שחיובה אינה אלא מדרבנן. (7) "כל אוכל אדם הנשמר
שגידולו מן הארץ, חייב בתרומה - ומצות-עשה להפריש
ממנו ראשית לכהן, שנאמר (דברים יח, ד) ראשית דגנך
תירושך ויצהרך וגו' תתן לו" (פ"ב מהל' תרומות ה"א).
(8) מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר
(במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה"
(פ"ה מהל' ביכורים ה"א). (9) כתובות, שם.

על הבנים. מתה ואלו בניה - צריך להביא עדים
שאלו בניו²⁵, ואינו צריך להביא עדים על אמן
שהיא²⁶ בשרה, מפני שקבר החזק שיצאה מעמנו
כאשה בשרה.

(22) שבדקה כשנשאת (רש"י). (23) בכת"י תימן: אחריה.
(24) קידושין עט, ב. (25) שם. (26) בכת"י תימן: שהיתה.

ז. יצא פהן מיחס למדינה אחרת, ובא הוא ואשתו
ובניו, ואמר: אשה זו נשאתי ואלו בניה - צריך²⁷
להביא ראיה שאשה זו בשרה, ואינו מביא עדים
שאלו בניה. והוא שיהיו פרוכין אחריה. ואם בא
בשתי נשים, והביא ראיה על האחת, אף על פי
שהבנים קטנים ופרוכין אחריה - צריך²⁸ להביא
ראיה עליהם; שמה בניו מן האחרת הם ונכרכו
אחר זו המיחסת.

(27) שם. (28) שם.

ח. בא הוא ובניו, ואמר: אשה נשאתי ומתה ואלו
בניה - מביא עדים²⁹ שאותה האשה בשרה היתה
ואלו בניה. ובדין הזה דנין³⁰ בישראל מיחס ובלי
מיחס. ואחר כך נעיד על בנו זה שהוא מיחס, כדי
שיהיה ראוי לסנהדרין³¹.

(29) שם. (30) שם, שהמשנה אומרת "מי שיצא הוא
ואשתו" וכו', כלומר, בין כהן בין ישראל (מגיד-משנה).
(31) כמבואר למעלה ה"ב.

ט. אין מעלין משטרות לכהנה³². כיצד? הרי שהיה
כתוב בשטר: פלוני פהן לזה מפלוני והלוהו כך
וכך, והעדים מלמטה - אין מחזיקין בהם פהן זה
שהוא מיחס, שמה לא העידו אלא על המלוה. במה
דברים אמורים? לענין יחוס: אבל לחזקה שיהיה
פהן פכהני זמן זה, ויאכל תרומה וחלה של דברי
סופרים³³ ובשאר קדשי הגבול³⁴ - מעלין מן
השטרות³⁵, ועל פי עד אחד, ומנשיאות פפים,
ומקריאה בתורה ראשון.

(32) כתובות פד, ב. (33) כמבואר למעלה ה"א. (34) לתת
לו מתנות כהונה, כמו: פדין הבן, פדין פטר חמור וראשית
הגז. (35) שם.

י. וכן כל פהן שאמר: בני זה פהן - נאמן להאכילו
בתרומה³⁶ ולהיותו בחזקת פהן, ואינו צריך להביא
ראיה לא על הבנים ולא על האשה.

(36) שם כה, ב.

יא. שנים שבאו למדינה, זה אומר: אני וחברי פהן,
זה אומר: אני וחברי פהן, אף על פי שנראין
כגומלין זה את זה - הרי אלו נאמנין³⁷, ושניהם
בחזקת³⁸ פהנים. וכן עד שאמר: ראיתי זה שנשא

בזמן הגלות עניין האמונה הפשוטה הוא בתוקף גדול,
וכידוע ביאור רבותינו נשיאנו על הפסוק "והאיש משה
עניו מאוד" שיעקר ענוותנותו היתה ביחס לדרא דעקבתא
דמשיחא, שלמרות הקשיים, הניסיונות, המלעיגים וכו'
עומדים בתוקף הכי גדול מתוך אמונה פשוטה.

(על"פ התועדויות תשנ"ה חלק ד', עמוד 2508 ואילך)

(10) קידושין עו, א. (11) שם, ב. (12) שם.

ג. חלה בזמן הזה, ואפלו בארץ ישראל - אינה של
תורה. שנאמר: בבאכם אל הארץ - ביאת כלכם ולא
ביאת מקצתכם; וכשעלו בימי עזרא - לא עלו
כלם¹³. וכן תרומה בזמן הזה¹⁴ - של דברי
סופרים¹⁵. ולפיכך¹⁶ אוכלים אותה הפהנים שבזמננו
שהן בחזקה.

(13) כתובות כה, א. (14) "התרומה בזמן הזה וכו' ואפילו
בימי עזרא - אינה מן התורה וכו' שנאמר "כי תבואו אל
הארץ" וגו' בביאת כולכם, כשהיו בירושה ראשונה וכו'"
(פ"א מהל' תרומות הכ"ו). (15) יבמות פב, ב.
(16) כלומר, מפני שזה רק מדרבנן, אבל תרומה דאורייתא
מותרת רק לכהן מיוחס. וכן כתב רבינו בפירוש בהל'
תרומות פ"ו ה"ב. ולמה אין סומכים על החזקה, כמו בכל
איסורי דאורייתא ובית-דין סוקלין ושורפים על סמך חזקה?
גזירה היא שגזר נחמיה, ככתוב בספר עזרא ב, סג. וראה
מס' כתובות, שם.

ד. מי שהעידו עליו [שני] עדים שראוהו שהיה
אוכל בתרומה של תורה - הרי זה מיחס. ואין
מעלין ליוחסין לא מנשיאות¹⁷ פפים¹⁸, ולא
מקריאה¹⁹ בתורה ראשון²⁰, ולא מחלוק תרומה
בבית הגרנות, ולא על פי עד אחד.

(17) הכהנים עולים לדוכן כשמגיע שליח-ציבור לברכת
"רצה" בשמונה-עשרה, ומברכים את הציבור אחרי שגומר
שליח-הציבור את ברכת ההודאה (היינו: ולך נאה להודות).
אם העידו עדים שראוהו עולה לדוכן ומברך את העם, אין
מחזיקים אותו משום כך למיחס. (18) כתובות כד, ב.
בעיא שלא נפשטה, ולכן אין מעלין. (19) שם כה, ב.
(20) "בכל קריאה וקריאה (קריאת התורה) . . . כהן קורא
ראשון, ואחריו לוי ואחריו ישראל" (פ"ב מהל' תפילה
ה"ח).

ה. פהן מיחס שאמר: בני זה פהן הוא - אין
מעלין²¹ אותו ליוחסין על פיו, עד שיביא עדים
שהוא בנו.

(21) שם.

ו. פהן מיחס שיצא הוא ואשתו שידענו²² שהיא
בשרה למדינה אחרת, ובא הוא והיא ובנים פרוכין
אחריה²³, ואמר: אשה שיצאת עמי היא זו ואלו
בניה - אינו²⁴ צריך להביא עדים לא על האשה ולא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְרֵאִיתִי פְּלוּנִי טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתְרוּמָה לְעֶרֶב, וּמְחִזְקִין
2 אוֹתוֹ בְּכֹהֵנָה בְּעֵדוּתוֹ⁵⁷. מִי שֶׁבָּא בְּזִמְנָה הַזֶּה וְאָמַר:
3 כֹּהֵן אֲנִי, וְעַד אֶחָד מֵעֵיד לֹא: שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאֲבִי שָׁל
4 זֶה כֹּהֵן - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכֹהֵנָה בְּעֵדוּת זֶה, שֶׁמָּא
5 חָלָל הוּא⁵⁸, עַד שֶׁיַּעֲדִיד שָׂדָה כֹּהֵן⁵⁹ הוּא. אֲכָל אִם
6 הַחֹזֵק אָבִיו כֹּהֵן, אוֹ שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְהַעֲדִידוּ שֶׁאֲבִיו שָׁל
7 זֶה כֹּהֵן - הֲרִי הוּא בְּחֻזְקַת אָבִיו.⁶⁰

8 (55 כתובות כח, א. 56) בכת"י תימן: קטן. (57) שדינו
9 כעד אחד. (58) מכיון שלא הוחזק אביו לכהן ויש רק עד
10 אחד, חוששין לבנו אפילו כשלא יצא עליו קול שהוא בן
11 גרושה או בן חללה (מגיד-משנה). (59) כשר, לא חלל.

12 טז. מִי שֶׁהַחֹזֵק אָבִיו כֹּהֵן, וְיָצָא עָלָיו קוֹל שֶׁהוּא
13 בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ חִלּוּצָה - חוֹשְׁשִׁין לוֹ וּמוֹרִידִין
14 אוֹתוֹ⁶⁰. בָּא עַד אֶחָד אַחֵר כֶּף וְהַעֲדִיד שֶׁהוּא כֶּשֶׁר
15 - מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכֹהֵנָה עַל פִּי. בָּאוּ שְׁנַיִם עֲדִים
16 אַחֵר כֶּף וְהַעֲדִידוּ שֶׁהוּא חָלָל - מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִן
17 הַכֹּהֲנָה. בָּא עַד אֶחָד וְהַעֲדִיד שֶׁהוּא כֶּשֶׁר - מַעֲלִין
18 אוֹתוֹ לְכֹהֲנָה. שָׂדָה הָאֲחֵרוֹן מַצְטַרֵּף לְעַד רֵאשׁוֹן⁶¹,
19 וְהֲרִי שְׁנַיִם מַעֲדִידִין שֶׁהוּא כֶּשֶׁר וְשְׁנַיִם מַעֲדִידִים
20 שֶׁהוּא פְּסוּל; יִדְחוּ אִלּוּ וְאִלּוּ, וְיִדְּחָה הַקּוֹל,
21 שֶׁהַשְּׁנַיִם כְּמָאָה, וְיִשְׁאַר כֹּהֵן בְּחֻזְקַת אָבִיו⁶².

22 (60) שם כו, א. (61) שם. (62) כלל הוא בתלמוד, שאם
23 יש שני עדים כנגד שני עדים - אנו מעמידין את האדם על
24 חזקתו (יבמות לא). ואין חוששין לקול במקום עדים,
25 ואפילו כשעדים אחרים מכחישים אותם.

26 יז. אִשָּׁה שֶׁלֹּא שִׁתְּתָה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אַחֵר בְּעֻלָּה
27 וְיִלְדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוֹ בֶּן
28 שְׁבַע לְאַחֲרוֹן, וְהִנֵּה אֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן וְהַשְּׁנִי יִשְׂרָאֵל
29 - הֲרִי זֶה סֶפֶק כֹּהֵן⁶³. וְכֵן אִם נִתְעַרֵּב וְלֹד כֹּהֵן בּוֹלֵד
30 יִשְׂרָאֵל וְהַגְדִּילוּ הַתַּעֲרֻבוֹת - כָּל אֶחָד מֵהֶן סֶפֶק
31 כֹּהֵן. וְנוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמֵרֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲמֵרֵי כֹהֲנִים:
32 נוֹשְׂאִין נָשִׁים הֲרָאוּיוֹת לְכֹהֲנָה, וְאֵין מִשְׁמָאִים
33 לְמַתִּים, וְלֹא אוֹכְלִין בְּתְרוּמָה; וְאִם נִשְׂאוּ גְרוּשָׁה -
34 מוֹצִיאִין וְאֵינָן לוֹקִין.

(63) שם ק, ב.

35 יח. שְׁנֵי כֹהֲנִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְלִדְוִיתֵיהֶם, אוֹ אִשָּׁת כֹּהֵן
36 שֶׁלֹּא שִׁתְּתָה אַחֵר בְּעֻלָּה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וְנִשְׂאָת
37 לְכֹהֵן אַחֵר וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוֹ
38 בֶּן שְׁבַע לְאַחֲרוֹן - נוֹתְנִין לוֹ עַל הַיֶּלֶד חֲמֵרֵי
39 שְׁנֵיהֶם: הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם⁶⁴, וְהֵן אוֹנֵנִין עָלָיו⁶⁵;
40 הוּא אֵין מִשְׁמָא לָהֶם⁶⁶, וְהֵם אֵינָן מִשְׁמָאִין לוֹ⁶⁷;
41 וְעוֹלָה בְּמִשְׁמְרוֹ שָׁל זֶה וְשָׁל זֶה⁶⁸, וְאֵין חוֹלֵק⁶⁹.
42 וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּמִשְׁמֵר אֶחָד וּבֵית אֶב אֶחָד -
43 נוֹטֵל חֵלֶק אֶחָד.

(64) ביום המיתה של קרובים, האדם מתאונן על מותו ונקרא

1 כַּפִּי, אוֹ שֶׁאֲכַל בְּתְרוּמָה, אוֹ שֶׁחָלַק עַל הַגֶּחֱן, אוֹ
2 שֶׁקָּרָא בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן וְקָרָא אַחֲרָיו לֹוִי³⁹ - מְחִזְקִין
3 אוֹתוֹ בְּכֹהֵנָה עַל פִּי. וְכֵן אִם הַעֲדִיד שָׂדָה קָרָא שְׁנֵי
4 בְּתוֹרָה אַחֵר כֹּהֵן⁴⁰ - מְחִזְקִין אוֹתוֹ בְּלוּיָה⁴¹.

5 (37) שם כד, א. (38) כמבואר למעלה ה"ט, שמחזיקים
6 בכהונה על פי עד אחד. (39) שם: שאם לא קראו אחריו
7 לוי, בזה שהוא היה הראשון - עוד אין הוכחה שהוא כהן,
8 שאולי קראו אותו ראשון בחזקת שהוא גדול. (40) שם.
9 (41) ליתן לו מעשה ראשון.

10 יב. הַעֲדִיד⁴² שֶׁרָאָה זֶה שֶׁחָלַק עִם אָחִיו בְּבֵית דִּין
11 תְּרוּמָה שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אָבִיהֶן הַכֹּהֵן - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ
12 לְכֹהֲנָה בְּעֵדוּת זֶה; שֶׁמָּא חָלָל הוּא, וְלִקַּח חֵלֶק
13 יִרְשֵׁתוֹ מִתְּרוּמָה לְמַכְרָה⁴³.

(42) עד אחד (מגיד-משנה). (43) לכהן (שם כו).

14 יג. מִי שֶׁבָּא בְּזִמְנָה הַזֶּה וְאָמַר: כֹּהֵן אֲנִי - אֵינוֹ נֶאֱמָר,
15 וְאֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכֹהֲנָה עַל פִּי עֲצָמוֹ⁴⁴, וְלֹא יִקָּרָא
16 בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן, וְלֹא יִשָּׂא אֶת כַּפִּי, וְלֹא יֵאָכֵל
17 בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּל⁴⁵, עַד שִׁיְהִיָּה לוֹ עַד אֶחָד. אֲכָל אוֹסֵר
18 עֲצָמוֹ בְּגְרוּשָׁה וְזוֹנָה וְחִלּוּלָה⁴⁶, וְאֵינוֹ מִשְׁמָא לְמַתִּים.
19 וְאִם נִשָּׂא אוֹ נִטְמָא - לֹוִקָּה⁴⁷, וְהַנִּבְעֵלֶת⁴⁸ (לוֹ) סֶפֶק
20 חִלּוּלָה⁴⁹.

21 (44) שם כג, ב. (45) מפני שמקריאה בתורה ראשון
22 ומנשיאות כפים ומאכילת וחלוקת תרומה בבית הגורן,
23 מחזיקין אותו לכהן, כמבואר למעלה ה"ט, ומכיון שאין מי
24 שיעיד עליו שהוא כהן, רק הוא בעצמו, ואין הוא נאמן על
25 עצמו (מגיד-משנה). (46) שהרי אומר שכהן הוא, ונעשו
26 פסולי הכהונה עליו כחתיכה דאיסורא, כמבואר למעלה
27 פ"ח ה"ט. (47) מכיון שלא הוחזק מתחילה לישראל או
28 לכהן, ועד אחד נאמן לומר עליו שהוא כהן, נאמן על עצמו
29 בנוגע אליו ('מחנה אפרים'). (48) מפסולי כהונה, כגון
30 גרושה וזונה. (49) ואם כהן אחר בא עליה, אינו לוקה. וכן
31 זרעה מכהן, הם ספק חללים ('חלקת מחוקק').

32 יד. וְאִם הָיָה מְסִיחַ לְפִי תָמוּ - נֶאֱמָן⁵⁰. בִּיצַד?
33 מַעֲשֶׂה⁵¹ בְּאֶחָד שֶׁהִיָּה מְסִיחַ לְפִי תָמוּ וְאָמַר: זָכוֹר
34 אֲנִי כְּשֶׁהִיָּיתִי תִינוּק וְהִיָּיתִי מְרַקֵּב עַל כְּתָפוֹ שֶׁל אָבִי,
35 הוֹצִיאֹנִי מִבֵּית הַסֶּפֶר⁵² וְהַפְּשִׁיטֹנִי כְּתָנָי
36 וְהַטְּבִילוּנִי⁵³ לְאֹכֵל תְּרוּמָה לְעֶרֶב, וְחִבְרֵי בּוֹדְלִין
37 מִמֶּנִּי⁵⁴ וְהָיוּ קוֹרְאִין אוֹתִי יוֹחֵן אוֹכֵל חִלּוֹת. וְהַעֲלָהוּ
38 רַבֵּנּוּ הַקָּדוֹשׁ לְכֹהֲנָה עַל פִּי עֲצָמוֹ.

39 (50) להיות בחזקת כהן ולאכול קדשי הגבול, שדינו כעד
40 אחד המבואר למעלה ה"ט. (51) כתובות כו, א.
41 (52) הוכחה שאינו עבד (שעבד כהן מותר בתרומה) "שאסור
42 לאדם שילמד את עבדו תורה" (פ"ח מהל' עבדים ה"ח).
43 (53) "מפני שסתם תינוק מטפח באשפות, ושרצין מצוין שם"
44 (רש"י). (54) כדי שלא יטמאו את התרומה.

23 טו. נֶאֱמָן גְּדוֹל לִזְמַר⁵⁵: זָכוֹר אֲנִי כְּשֶׁהִיָּיתִי תִינוּק⁵⁶

12 שֶׁחֶבֶק וְנִשֶּׁק דֶּרֶךְ תַּאֲוָה וְנִהְיָה בְּקִרְיֹב בֶּשֶׁר - הָרִי
13 זֶה לֹקְהָה מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֵאמֶר: לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת
14 מַחֲקוֹת⁴ הַתּוֹעֵבֹת וְגוֹמֵר. וְנֵאמֶר: לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת
15 עֲרֹה - פְּלוֹמֶר: לֹא תִקְרְבוּ לְדִבְרֵים הַמְּבִיאִין לִידֵי
16 גִלּוּי עֲרֹה⁵.

(2) כל ביאות שחייבים עליהן מיתת בית דין או כרת "והם האמורים בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה" (3) אבל מיתת בית דין וכרת אינו חייב אלא בביאה או בהעראה, ודברים אלה אסורים גם בחייבי לאווין, אבל אינו לוקה אלא בחייבי כריתות בלבד. (4) מנהגים המביאים לתועבות הוימה" (5) מדרבנן.

17 ב. הַעֲוֹשֶׂה דִּבְרֵי מַחֲקוֹת אֵלּוּ - הָרִי הוּא חֲשׂוֹד עַל
18 הָעֲרִיּוֹת. וְאִסּוּר לְאָדָם לְקַרֵּץ בְּיָדוֹ וּבִרְגְלֵיו אוֹ לְרַמֵּז
19 בְּעֵינָיו לְאַחַת מִן הָעֲרִיּוֹת, אוֹ לְשׂוֹחַק עֲמָה⁶ אוֹ לְהִקָּל
20 רֹאשׁ. וְאֶפְלוּ לְהָרִיחַ בְּשָׂמִים שְׁעָלֶיהָ אוֹ לְהַבִּיט
21 בְּיַפְיָהּ - אִסּוּר. וּמִכֵּין⁷ לְמַחְפֹּן לְדִבְרֵי זֶה מִפֶּת
22 מִרְדּוֹת. וְהַמְּסַתְּפֵל אֶפְלוּ בְּאֶצְפֵּי קִטְנָה שֶׁל אִשָּׁה
23 וְנִתְּפֹן לְהִנּוֹת - כְּמִי שֶׁנִּסְתַּפֵּל בְּמָקוֹם הַתְּרֻף⁸. וְאֶפְלוּ
24 לְשִׁמְעַע קוֹל הָעֲרֹה אוֹ לְרֹאוֹת שְׁעָרָה - אִסּוּר.

(6) "שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה" (7) ככל העובר על דברי חכמים. (8) ערוותה.

25 ג. וְהַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אִסּוּרִין בְּחִיבֵי⁹ לְאוּוִין. וּמִתֵּר
26 לְהַסְתַּפֵּל בְּפָנֶי הַפְּנוּיָה וּלְבִדְקָהּ, בֵּין בַּתּוֹלָה בֵּין
27 בַּעֲוִלָה, כְּדִי שִׁירָאָה אִם הִיא נָאָה בְּעֵינָיו וְשִׂאָנָה,
28 וְאִין בְּזָה צֵד אִסּוּר. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שְׂרָאוֹי לַעֲשׂוֹת
29 בֵּן. אֲבָל לֹא יִסְתַּפֵּל דֶּרֶךְ זָנוּת. הָרִי הוּא אוֹמֵר: בְּרִית
30 בְּרִיתִי לְעֵינִי, וְמָה אֶתְבּוֹנֵן עַל בַּתּוֹלָה.

(9) כלומר, גם בחייבי לאווין. וחיבוק ונישוק וקרבת בשר בחייבי לאווין איסורן מדרבנן.

31 ד. וּמִתֵּר לְאָדָם לְהַבִּיט בְּאִשְׁתּוֹ כְּשֶׁהִיא נֹדֶה, וְאֵף
32 עַל פִּי שֶׁהִיא עֲרֹה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לּוֹ הִנָּאָה לֵב
33 מִמֶּנָּה בְּרִיאָה, הוֹאִיל וְהִיא מִתֵּרָה לּוֹ לְאַחֵר זְמַן -
34 אִינוּ בָּא בְּזֶה לְדַבֵּר מִכְשׁוֹל. אֲבָל לֹא יִשְׁחַק וְלֹא יִקָּל
35 רֹאשׁ עֲמָה, שְׂמָא יִרְגִּיל לַעֲבָרָה.

36 ה. אִסּוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִשָּׁה כָּלָל, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין
37 קִטְנָה, בֵּין שִׁפְחָה בֵּין מִשְׁחֲרֶרֶת, שְׂמָא יָבּוּא לִידֵי
38 הָרְהוּר. בְּאִי זֶה שְׁמוּשׁ אֲמֵרוֹ¹⁰? רְחִיצַת פָּנָיו וְיָדָיו
39 וְרִגְלָיו, וְהַצָּעַת מִטָּה לְפָנָיו, וּמִזִּיגַת הַכּוֹס, שְׂאִין
40 עוֹשֶׂה לְאִישׁ דְּבָרִים אֵלּוּ אֲלֹא אִשְׁתּוֹ בְּלִבָּד. וְאִין
41 שׂוֹאֲלִין בְּשָׁלוֹם אִשָּׁה כָּלָל, וְאֶפְלוּ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ.

(10) שאסור.

42 ו. הַמַּחֲבִיק אַחַת מִן הָעֲרִיּוֹת שְׂאִין לְבוֹ שֶׁל אָדָם
43 נִקְפָּו¹¹ עֲלֵיהֶן, אוֹ שֶׁנִּשְׁקַח לְאַחַת מֵהֶן, כְּגוֹן אַחֲוָתוֹ

"אונן", ודיני אונן מבוארים בהלכות אבל. (65) "וביום מותו (של הולד) אסורים שניהם בקדשים" (רש"י). ויצויר הדבר ששניהם מתו אחרי לידתו, והאשה לא נתגרשה מן הראשון (אם נתגרשה ונשאה השני, הרי הבן חלל ומותר ליטמא למתים, ובמשנה שם אמרו: "הוא אינו מטמא להם"), כגון שנשאת לראשון ונתעברה ממנו ואחר-כך נתברר שקידושי הראשון היו קידושי טעות, ונשאה לשני בתוך שלשה חדשים, כלא גט, שהרי היא אינה צריכה גט, מכיון שנתברר שקידושי טעות היו (גמרא שם). (66) לכל אחד מהם, שמא לאו אביו הוא. (67) כל אחד מהם אינו מטמא לו, שמא אינו בנו. (68) עשרים וארבעה משמרות של כהנים היו במקדש, והיו מתחלפים כל שבוע לפי תור שנקבע להם ע"י גורל בימי דוד. והמשמרות נחלקו לבתי אב, וכל בית אב היה עובד במקדש יום אחד מימי השבוע של משמרו. ואפילו אם שני הכהנים הללו משתייכים לשני משמרות, אין חברי המשמרות יכולים לעכב עליו מלעבוד בבית המקדש בשבוע שלהם. (69) אנשי כל בית אב חולקים ביניהם את עורות הקדשים, ואת חלקם בבשר הקרבנות שהקריבו ביומם. הספק הזה אינו מקבל חלק, כי שני המשמרות דוחים אותו וטוענים: הבא ראייה שאתה ממשמר שלנו - ותקח.

1 יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמָּן שֶׁהֵן בְּאִין מִכַּח
2 נְשׂוּאִין; אֲבָל בְּזָנוּת - גְּזֵרוֹ חֲכָמִים⁷⁰ שֶׁמִּשְׁתַּקֵּין
3 אוֹתוֹ מִדִּין כְּהֵנָה כָּלָל, הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹדְעֵי אֲבִיו
4 הַנִּדְּאִי. שְׁנֵאמֶר: וְהִיתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו - צֵד
5 שִׁיחָהּ זָרְעוֹ מִיָּחַס אַחֲרָיו.

(70) שם ק, ב. והסמיכו גזירתם על הכתוב.

6 כ. כִּיצַד? עֲשָׂרָה כְּהֵנִים שֶׁפָּרַשׁ אֶחָד מֵהֶם וּבָעַל,
7 שֶׁהָרִי הוֹלֵד כֵּהֵן וְדֹאֵי, וְאֵף עַל פִּי כֵן, הוֹאִיל וְאִינוּ
8 יוֹדְעֵי אֲבִיו שִׁיחָהּ לּוֹ - מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהֵנָה,
9 וְאִינוּ עוֹבְדֵי וְלֹא אוֹכְלִי וְלֹא חוֹלֵק. וְאִם נִטְמָא לְמֵתִים
10 אוֹ נִשָּׂא גְרוּשָׁה - לֹקְהָ, שְׂאִין כָּאֵן סָפֵק הֵתֵר.

יום שני כ"ה כסלו ה'תשע"ט

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) יבאר איסור חיבוק ונישוק לערוה דרך תאוה; אם מותר להסתכל בבתולה או באשתו נדה; אם מותר לחבק אחת מן העריות שאין לבו נוקפו עליהן; נשים המסוללות אם נאסרות לכהונה או לבעליהן; אם ישמש האדם עם אשתו שלא כדרכה או לאור הנר או ביום; וכל הנהגת האדם עם אשתו בתשמיש המטה; אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ושיתקשה עצמו לדעת; אסור לעבור על פתח זונה; אסור לשלוח יד במבושיו אם אינו נשוי; שישא בניו סמוך לפרקן; ומי שגרש אשתו אם תדור עמו בחצר; אם ישא אשה ודעתו לגרשה; ואשה שנשאת לשני אנשים ומתו; לעולם ימכור אדם מה שיש לו לישא בת תלמיד חכם.

11 א. כָּל הַבָּא עַל עֲרֹה² מִן הָעֲרִיּוֹת דֶּרֶךְ אִיבָרִים, אוֹ

39 חכם, שאינו בא להמשיך בכה - הרי זה מאפיל
40 בטליתו ומשמש. ואין נזקקין לדבר זה אלא מפני
41 צרך גדול¹⁶. ודרך קדשה לשמש באמצע הלילה.
(16) "כמו דרך הרפואה".

42 יא. אין דעת חכמים נוחה למי שהוא מרבה
43 בתשמיש המטה ויהיה מצוי אצל אשתו פתרנגול,
44 ופגום הוא עד מאד, ומעשה בורים הוא. אלא כל
45 הממעט בתשמיש - הרי זה משבח; והוא שלא
46 יבטל עונה [אלא] מדעת אשתו. ולא תקנו
47 בראשונה¹⁷ לבעלי קריין שלא יקראו בתורה עד
48 שיטבילו, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.

(17) אחר כך בטלוה.

49 יב. וכן אסרו חכמים, שלא ישמש אדם מטתו ולבו
50 מחשב באשה אחרת, ולא יבעל מתוך שכרות, ולא
51 מתוך מריבה, ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה על
52 פרקה והיא יראה ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן
53 מנדה, ולא יבוא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה.
54 ואם עשה כן - הבנים אינן חגונים, אלא מהן עזי
55 פנים ומהן מורדים ופושעים.

56 יג. וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא
57 תובעת תשמיש המטה בפיה, או המפתה אשה לשם
58 נשואין, או המתפונן לבוא על רחל אשתו ובא על
59 לאה אשתו, ומי שלא שהתה אחר מיתת בעלה
60 שלשה חדשים והרי בהן ספק - כל אלו הבנים
61 היולדים מהם הם המורדים והפושעים שישווי
62 הגלות בוררין אותן.

63 יד. ואסור לאדם לבוא על אשתו בשוקים וברחובות
64 או בגנות ובפרדסין, אלא בבית דיירה; שלא יראה
65 פגנות, ויגלילו עצמם לידי זנות. והבועל את אשתו
66 במקומות אלו - מפין אותו מפת מרדות. וכן
67 המקדש בביאה, והמקדש בשוק¹⁸, והמקדש בלא
68 שדוף - מפין אותו מפת מרדות.

(18) "אפילו בכספא דמנהג זילות ופריצות הוא".

69 טו. ואכסנאי אסור בתשמיש המטה עד שיחזור
70 לביתו. וכן אסרו חכמים על האיש שידור בבית
71 חמיו, שזו עזות פנים היא. ולא יקנס עמו למרחץ.

72 טז. ולא יקנס אדם עם אביו למרחץ, ולא עם בעל
73 אחותו, ולא עם תלמידו. ואם היה צריך לתלמידו
74 - מתר. ויש מקומות שנהגו שלא יקנסו שני אחים
75 כאחד למרחץ.

76 יז. לא יהלכו בנות ישראל פרועיות¹⁹ ראש בשוק,

1 הגדולה ואחות אמו וכיוצא בהן, אף על פי שאין
2 שם תאנה ולא הנאה כלל - הרי זה מגנה ביותר,
3 ודבר אסור הוא, ומעשה טפשים הוא. שאין קרבין
4 לערוה כלל, בין גדולה בין קטנה, חוץ מהאם לבנה
5 והאב לבתו.

(11) כלומר, אין לבו חרד שיבוא לידי חטא.

6 ז. ביצד? מתר האב לחבוק בתו ולנשקה, ותישן עמו
7 בקרוב פשוט, וכן האם עם בנה, כל זמן שהם
8 קטנים. הגדילו ונעשה בהן גדול והבת גדולה עד
9 שיהיו שדים נכנו וישערך צמח - זה ישן בכסותו,
10 והיא ישנה בכסותה. ואם היתה הבת בוששה לעמד
11 לפני אביה ערמה, או שנשא¹², וכן אם האם בוששה
12 לעמד בפני בנה ערמה, ואף על פי שהן קטנים -
13 משהגיעו להכלם מהן אין ישנים עמהם אלא
14 בכסותן.

(12) ואפילו נתקדשה.

15 ח. נשים המסוללות¹³ זו בזו - אסור, וממעשה
16 מצרים הוא שהזהרנו עליו, שנאמר: כמעשה ארץ
17 מצרים לא תעשו. אמרו חכמים: מה היו עושים?
18 איש נושא איש, ואשה נושא אשה, ואשה נשאת
19 לשני אנשים. אף על פי שמעשה זה אסור - אין
20 מלקין עליו, שאין לו לאו מיוחד, והרי אין שם
21 ביאה כלל. לפיכך אין נאסרות לכהנה משום זנות,
22 ולא תאסר אשה על בעלה בזה, שאין כאן זנות¹⁴.
23 וראוי להכותן מפת מרדות, הואיל ועשו אסור¹⁵.
24 ויש לאיש להקפיד על אשתו מדבר זה, ומונע
25 הנשים הידועות בכה מלהפגס לה ומלצאת היא
26 אליהן.

(13) "מביאות אשה על אשה ... וזה שקוראין חכמים נשים
המסוללות זו בזו". (14) "פריצותא בעלמא" ומשום
פריצותא אין אשה נאסרת על בעלה. (15) ככל העובר על
איסור מדבריהם.

27 ט. אשתו של אדם - מתרת היא לו. לפיכך כל מה
28 שאדם רוצה לעשות באשתו - עושה: בועל בכל עת
29 שירצה, ומנשק בכל אבר ואבר שירצה, [ובא עליה
30 בדרבה ושלא בדרבה]; וכלבד שלא יוציא שכבת
31 זרע לבטלה. ואף על פי כן, מדת חסידות שלא יקל
32 אדם את ראשו לכה, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש,
33 כמו שבארנו בהלכות דעות, ולא יסור מדרך העולם
34 ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.

35 י. אסור לאדם לשמש מטתו לאור היר. הרי שהיתה
36 שבת ולא היה לו בית אחר והיה היר דלוק - הרי
37 זה לא ישמש כלל. וכן אסור לישראל לישמש
38 מטתו ביום, שעזות פנים היא לו. ואם היה תלמיד

כד. חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפאר
אחד מהם שמעולם לא נסתכל במילה שלו, ומהן
מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו.³⁶
מפני שלבו פונה מדברי הבאי לדברי האמת, שהן
אוחזות לבב הקדושים.³⁷

(24) "מעשה באדם שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה
(במומה) עד יום מותה ... כמה צנוע אדם זה שלא הכיר
באשתו".

כה. מצות חכמים, שישאי אדם בנו ובנותיו סמוך
לפרקן; שאם נישחן - יבואו לידי זנות או לידי
הרהור. ועל זה נאמר: ופקדת נוף ולא תחטא.
ואסור להשיא אשה לקטן²⁵, שזה כמו זנות היא.
(25) לפני שנת השלוש עשרה.

כו. ואין האיש רשאי לישב בלא אשה. ולא ישא
עקרה וזקנה שאינה ראויה לילד.²⁶ ורשות לאשה
שלא תנשא לעולם או תנשא לסריס. ולא ישא בחור
זקנה²⁷, ולא ישא זקן ילדה; שדבר זה גורם לזנות.
(26) כאשר עדיין לא קיים מצות פריה ורביה. (27) אפילו
הראויה לילד.

כז. וכן מי שגרש את אשתו מן הנשואין - לא תדור
עמו בקצר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן²⁸
- לא תדור עמו במבוי²⁹. וכפר קטן נדון כמבוי.
היה לה מלזה אצלו - עושה שליח לתבעו. וגרושה
שפאה עם המגרש לדין - מגדין אותן או מכין אותן
מפת מרדות³⁰. ואם נתגרשה מן הארוסין - מתרת
לתבעו בדין ולדור עמו. ואם היה לבו גס³¹ בה -
אף מן הארוסין אסור. ומי נדחה מפני מי? היא
נדחית מפניו. ואם היתה החצר שלה - הוא ידחה
מפניה.

(28) שיש עליו גם איסור גרושה. (29) בתים שלהם היו
בנויים על פי תכנית שכו: בתים אחדים פתוחים לחצר אחת
וחצרות אחדות פתוחות למבוי. (30) "ואי אתי לקמן לדינא
(ואם באו לפנינו לדין) רב פפא אמר שמותי משמתינן להו
(מגדין אותן, נידוי הוא חרם קל), רב הונא בריה דרב יהושע
אמר נגודי מנגדינן להו" (מכין אותן). ומכיוון שבגמרא לא
נפסקה ההלכה, פסק רבינו או נידוי או מכין. (31) "לבו
קרוב לה"

כח. אסור לאדם לשא אשה ודעתו לגרשה;
שנאמר: אל תגרש על רצף רעה והוא יושב לבטח
אתך. ואם הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה
לימים - מתר.

כט. ולא ישא אדם אשה במדינה זו ואשה במדינה
אחרת; שמא יאריכו הימים, ונמצא אה נושא
אחות ואחות אמו ואחות אביו וכיוצא בהן, ואינו

אחת פנויה²⁰ ואחת אשת איש. ולא תלף אשה בשוק
ובנה אחריה. גזרה שמא תפשו בנה, ותלף אחרי
להחזירו, ויתעללו בה הרשעים שתפסוהו דרך
שחוק.

(19) מגולות שער. (20) אלמנה או גרושה או בעולה, אבל
בתולה מותרת לצאת פרועת ראש.

יח. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. לפיכך לא
יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא
קטנה שאינה ראויה לילד. אבל אלו שמנאפין ביד
ומוציאין שכבת זרע - לא די להם שאסור גדול
הוא, אלא שהעושה זה - בנדיה הוא יושב²¹,
ועליהם נאמר: ידיתכם דמים מלאו, וכאלו הרג
הנפש.

(21) כלומר, שחכמים נידו כל מי שיעשה כן.

יט. וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא
עצמו לידי הרהור. אלא אם יבוא לו הרהור - יסיע
לבו מדברי הבאי (והשתתה) לדברי תורה²², שהיא
אילת אהבים ועלת חן. לפיכך אסור לאדם לישן
על ערפו ופניו למעלה, עד שיטה מעט, כדי שלא
יבוא לידי קשוי.

(22) "משכהו לבית המדרש".

כ. ולא יסתכל בבהמה ובחיה ועוף בשעה
שמזדקקין זכר לנקבה. ומתיר למרביעי בהמה
להכניס כמכחול בשפופרת, מפני שהן עסוקין
במלאכתן לא יבואו לידי הרהור.

כא. וכן אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן
עומדות על הכביסה. אפילו להסתכל בבגדי צמר של
אשה שהוא מכירה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.

כב. מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלף
אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדיד או לאחרי. וכל
המהלך בשוק אחרי אשה - הרי זה מקלי עמי
הארץ. ואסור לעבר על פתח אשה זונה עד שירחיק
ארבע אמות, שנאמר: ואל תקרב אל פתח ביתה.

כג. ואסור לאדם שאינו נשוי לשלח ידו במבוישו,
שלא יבוא לידי הרהור. ואפילו מתחת טבורו לא
יכניס²³ ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין
מים - לא יאחז באמה וישתין. ואם היה נשוי -
מתר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי - לא ישיט ידו
לאמה כלל אלא בשעה שהוא צריך לנקבו.

(23) "לא כתב (רבינו) אסור (כמו בתחילת ההלכה) ... דבזה
אין איסור רק מצד תוספת קדושה (שלכן קראו לרבי יהודה
הנשיא רבינו הקדוש "שלא הכניס ידו תחת אבנטו".

וכוונתו לשני עניינים: בהלכה א' מדבר על כך שהתורה נעשית כתרו של האדם הלומדה, וזוהי כוונתו במילים "מוכתר בכתר תורה". אבל בסוף הפרק כוונתו לסגולת הלימוד בלילה שעל-ידה זוכה לכתר התורה, היינו לעניין נעלה יותר בתורה גופא - כתרה של תורה. ולכן שינה בענין זה וכתב כתר התורה, היינו לעיקרה ומהותה של התורה, שלא רק שמבין ומשיג את התורה אלא שיש בו גם הדביקות ב'נותן התורה'. אבל הלשון בהלכה א' "כתר תורה" מורה על האדם הלומד שהתורה מכתירה אותו. אמנם מה שכתב הרמב"ם כאן "שאינן אמן יודעת כתר התורה", כוונתו שאינה יודעת יוקר התורה.

(על פי לקוטי שיחות עמוד 43 והערה 27)

פרק שנים ועשרים

1) יבאר איסור ייחוד עם ערוה מן העריות ועם בהמה או זכר; איסור ייחוד ישראלית עם הגויים וכן תינוק ותינוקת ובהמה; מי שאין לו אשה אם ילמד תינוקות; ואשה אם תלמד קטנים; אין דורשין בסתרי עריות בשלשה; ושירגיל עצמו בקדושה.

א. אסור להתניח עם ערוה מן העריות²³, בין זקנה²⁴ בין ילדה; שדבר זה גורם לגלות ערוה. חוץ מהאם עם בנה, והאב עם בתו, והבעל עם אשתו נדה. וחתן שפירסה אשתו נדה קדם שייבעל - אסור להתניח עמה, אלא היא לשנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים. ואם בא עליה ביאה ראשונה ואחר כך נטמאת - מתיר להתניח עמה.

2) ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה א. אבל יחוד עם חייבי לאוין אינו אסור מן התורה.

ב. לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה. לפיכך אין אסור להתניח עמה. ואם נתרחק אפלו מיחוד זכור ובהמה - הרי זה משכב. וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתניחו עמה. ואסור יחוד העריות מפי הקבלה³⁴.

3) כלומר, שקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו. ושם "רמז ליחוד מן התורה".

ג. פשארע מעשה אמנון ותמר גזר דוד ובית דינו על יחוד פנויה. ואף על פי שאינה ערוה³⁵ - בכלל יחוד עריות היא. ושמאי והלל גזרו על יחוד פותית. נמצא, כל המתניח עם אשה שאסור להתניח עמה, בין ישראלית בין פותית - מכין את שניהן מפת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין עליהן. חוץ מאשת איש, שאף על פי שאסור להתניח עמה, אם נתיחד - אין לוקין; שלא להוציא לעז עליה שזנתה, ונמצא מוציאין לעז על הבנים שהן ממזרים.

1 ידוע. ואם היה אדם גדול ששמו ידוע, והרי זרעו
2 מפרסמין וידועין - הרי זה מתר.

3 ל. לא ישא אדם אשה ממשפחת מצרעים ולא
4 ממשפחת נכפין³². והוא שהחזיקו שלשה פעמים³³
5 שיכבאו בניהם כך.

32) מחלת הנפילה, ונקרא כך לפי שמתהפך שלא ברצונו בשעה שהוא כורע". (33) ואף על פי שרבינו פוסק שבשתי פעמים הוזה חזקה, אולם להחזיק את המשפחה צריך שלוש פעמים.

6 לא. אשה שנשאת לשני אנשים ומתו - לשלישי³⁴
7 לא תנשא; ואם נשאת - לא תצא. ואפלו נתקדשה
8 - יכנס. ולא ישא ישראל עם הארץ כהנת, שזה כמו
9 חלול לזרעו של אהרן. ואם נשא - אמרו חכמים:
10 אין זיווג עולה יפה, אלא מת בלא בנים, או מת
11 הוא או היא במהרה, או קטטה תהיה ביניהם³⁵.
12 אבל תלמיד חכם שנשא כהנת - הרי זה נאה
13 ומשפחה, הרי תורה וכהנה פאחד.

34) שהוחזקה שבעליה מתים ונקראת "קטלנית" ויש סכנה לבעל השלישי הנושא אותה. (35) "או מביאתו לידי עניות", ורבינו כותב "קטטה תהיה ביניהם", מפני שעניות מביאה לידי קטטה, כמו שאמרו "כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא" (=כאשר נגמרים השעורים בכד באה מריבה לבית) ודעת רבינו שמריבה גרועה מן העניות. וכאשר משבח רבינו ביתו של תלמיד חכם הוא כותב: ולא מריבה בביתו של תלמיד חכם.

14 לב. לא ישא אדם בת עמי הארץ; שאם מת או
15 גולה - בניה עמי הארץ יהיו, שאין אמן יודעת פתר
16 התורה. ולא ישא בתו לעם הארץ. שכל הנותן בתו
17 לעם הארץ - כמי ששכפתה ונתנה לפני הארי; מכה
18 ובוועל, ואין לו בשת פנים. ולעולם ימכר אדם כל
19 מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם; שאם מת או
20 גולה - בניה תלמידי חכמים. וכן ישא בתו לתלמיד
21 חכם; שאין דבר מגנה ולא מריבה בביתו של
22 תלמיד חכם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאינן אמן יודעת כתר התורה..."

המושג "כתר תורה" מופיע ברמב"ם שלוש פעמים, ובכל פעם נתכוון לעניין אחר שבכתר התורה.

בהלכות תלמוד תורה (פרק ג' ה"א) כתב "מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים כו" ובהלכה שבסוף הפרק שם כתב: "אע"פ שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו כו".

חוששים משום יחוד (שהחיצונים אין להם דרך לפנים, ואם יכנס אחד מהם לפנים - ירגישו בזה חבריו), אנשים מבפנים ונשים מבחוץ, חוששין משום יחוד (שמא יצא אחד מהם ויחידה עם הנשים). "במתניתא תנא איפכא" (אנשים בחוץ ונשים בפנים חוששין שמא יכנס האחד לפנים... אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין... ואם אחד מהם יוצא לבין הנשים אין זה יחוד, דמיסתפי (מפחד) שמא יצא אחד מהם אחריו שהרי דרך הפנימיים על החיצוניים. רש"י) והרי בנשים הרבה עם אנשים הרבה - אין חוששין ליחוד. (13) נראה שרבינו מפרש דברי הגמרא, שהמדובר אם פירשה אשה לבין האנשים או איש לבין הנשים, אבל מותר שיתאספו אנשים הרבה בחדר אחד ונשים בחדר הסמוך לו, אולם בסוכה נא: משמע קצת שלא כדעת רבינו. (14) "אמר אביי, השתא דאמר רב כהנא הכי, ותנא מתניתא איפכא - אנן נעביד לחומרא". (15) כלומר, "אף-על-פי שהיה ראוי להתיר לו יותר, משום דבעבידתיה (בעבודתו) טריד, או משום שאינו יכול ליוזר, אפילו הכי אסור" (הרא"ש). ואף-על-פי שמותר להרביע בהמה (למעלה פרק כא הלכה כ), מפני שעסוק במלאכתו, באשה חוששים יותר.

ט. מתר להתייחד עם שתי יבמות, או עם שתי צרות, או עם אשה ויחמותה, או עם אשה וכת בעלה, או עם אשה וכת חמותה; מפני ששונאות זו את זו, ואין מחפות זו על זו. וכן מתר להתייחד עם אשה שיש עמה תינקת קטנה שיוצעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה; שאינה מזנה בפניה, שהרי זו מגלה את סודה.

י. תינקת מבת שלש ולמטה ותינוק בין¹⁶ תשע ולמטה - מתר להתייחד עמה; שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה, ואיש הראוי לביאה.

(16) בכת"י תימן: מבן.

יא. אנדרוגינוס¹⁷ אינו מתניח עם הנשים¹⁸, ואם נתייחד - אין מפין אותו, מפני שהוא ספק. אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס¹⁹ ועם הטמטום.

(17) שיש בו זכרות ונקבות. ראה ביאורנו למעלה פרק א הלכה טו. (18) "דהוא מתאוה לאשה גמורה, לכן אסור להתייחד עם נשים". (19) "ואיש אינו מתאוה לספק אשה, לכן מותר להתייחד עם אנדרוגינוס". והגר"א מגיה דברי רבינו וגורס: אנדרוגינוס אינו מתייחד עם האנשים ולא עם הנשים... אבל האיש ואשה מתייחד עם הטמטום.

יב. אשת איש שהיה בעלה בעיר - אינה חוששת ליחוד, מפני שאימת בעלה עליה. ואם היה זה גס²⁰ בה, כגון שגדלה עמו או שהיה קרובתו - לא יתייחד עמה ואף על פי שבעלה בעיר. וכן כל המתניח עם אשה, והיה הפתח פתוח לרשות הרבים - אין חוששין משום יחוד.

(20) לבו קרוב לה, ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה כז.

(4) אלא לאו, כמבואר בפרק א מהלכות אישות הלכה ד: "הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין, לוקה מן התורה". (5) כלומר, בית-שמאי ובית-הלל, ובגמרא עבודה-זרה לו: "ואתו (ובאו) תלמידי בית-שמאי ובית-הלל גזור אפילו איחוד דבת גוים". ומפני "שהיו שמאי והלל עצמן ביום שגזרו שמונה-עשר דבר", הזכיר רבינו את שמאי והלל כגוזרי הגזירה. (6) "מר זוטר מלקי ומכריז".

ד. כל אשה שאסור להתייחד עמה, אם היתה אשתו עמו - הרי זו מתרת להתייחד, מפני שאשתו משמרתו. אבל לא תתייחד ישראלית עם הפותי ואף על פי שאשתו עמו, שאין אשתו של פותי משמרתו ואין להן בושא.

(7) בכת"י תימן: הרי זה מותר.

ה. וכן אין מוסרין תינוק ישראל לכותי וללמדו ספר וללמדו אמנות, מפני שפולן חשודין על משפב זכור. ואין מעמידין בהמה בפנדקיות⁸ של פותים, ואפלו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות.

(8) "שעושין להתאכסן עובדי דרכים שם ומעלים שכו לבעלים" (רש"י).

ו. ואין מוסרין בהמה חיה ועוף⁹ לרועה פותי, אפלו זכרים לכותים ונקבות לכותית. מפני שפולן חשודין על הרפעת בהמה, וכבר בארנו¹⁰ שהן אסורין בזכור ובבהמה, ונאמר: ולפני עור לא תתן מכשל.

(9) שרביעה אסורה גם בעוף, כמבואר למעלה פרק א הלכה טז. (10) למעלה פרק יד הלכה י.

ז. ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לכותית? מפני שפולן בחזקת נואפים, וכשיבוא הנואף לשפב עם הפותית זו, אפשר שלא ימצאנה וישפב עם הבהמה. או אפלו ימצאנה ישפב עם הבהמה.

ח. לא תתייחד אשה אחת אפלו עם אנשים הרבה, עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם¹¹. וכן לא יתייחד איש אחד אפלו עם נשים הרבה. נשים הרבה עם אנשים הרבה - אין חוששין ליחוד¹². היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופרשה¹³ אשה אחת לבין האנשים או איש לבין הנשים - אסורין משום יחוד¹⁴. אפלו¹⁵ איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים - אסור לו להתייחד עם הנשים. כיצד יעשה? יתעסק עמהן ואשתו עמו, או יפנה למלאכה אחרת.

(11) מפני שאשתו משמרתו, כמבואר למעלה הלכה ד. ואין לחוש שמא האשה תזנה עם האחרים, שאין נשותיהן שם, מכיון שהיא לא תזנה מפני בעלה, גם חברתה לא תזנה, מפני שהיא מפחדת שמא היא ובעלה יגלו סודה. (12) אנשים מבחוץ (בבית החיצון) ונשים מבפנים, אין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(26) "שנאסר להם קרובות" (רש"י).

33 יט. ואמרו חכמים: גזל ועריות - נפשו של אדם
34 מתאנה להן ומחמדתן. ואין אתה מוצא קהל בכל
35 זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות.
36 [ועוד] אמרו חכמים: רב - בגזל, מעוט - בעריות,
37 והכל - באבק²⁷ לשון הרע²⁸.

(27) כלומר, מעין לשון הרע כאבק שאינו עפר ממש.
(28) "אבק לשון הרע כיצד? מי אמר לפלוני שיהיה כמות
שהוא עתה, או שיאמר: שתקן מפלוני, איני רוצה להודיע
מה אירע ומה היה".

38 כ. לפיכך ראוי לו לאדם לכף יצרו בדבר זה,
39 ולהרגיל עצמו בקדושה ותרם ובמחשבה טהורה
40 ובדעה נכונה, כדי להנצל מהן. ויזהר מן היחוד,
41 שהוא הגורם הגדול. גדולי החכמים היו אומרים
42 לתלמידיהם: הזהרו בי מפני בתי, הזהרו בי מפני
43 פלתי. כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתבישו מדבר
44 זה, ויתרחקו מן היחוד.

45 כא. וכן ינהג להתרחק מן השחוק ומן השכרות
46 ומדברי עגבים²⁹, שאלו גורמין גדולים והם מעלות
47 של עריות. ולא ישוב בלא אשה, שמנהג זה גורם
48 לטהרה ותרם. גדולה מכל זאת אמרו³⁰: יפנה עצמו
49 ומחשבתו לדברי תורה, וינחיק דעתו בחכמה;
50 שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן
51 החכמה. ובחכמה הוא אומר: איילת אהבים ויעלת
52 חן, ודדיה ירנך בכל עת, באהבתה תשגה תמיד.

(29) דברי תאווה. (30) ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה
יט.

סלקו להו הלכות אסורי ביאה בסיעתא דשמיא

הלכות מאכלות אסורות

53 יש בכללן שמונה ועשרים מצות. ארבע מצות
54 עשה, וארבע ועשרים מצות לא תעשה, וזה הוא
55 פרטן: (א) לבדק בסימני בהמה וחייה להבדיל בין
56 טמא לטהור. (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל
57 בין הטמא לטהור. (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל
58 בין טמא לטהור. (ד) לבדק בסימני דגים להבדיל
59 בין טמא לטהור. (ה) שלא לאכל בהמה וחייה
60 טמא. (ו) שלא לאכל עוף טמא. (ז) שלא לאכל
61 דגים טמאים. (ח) שלא לאכל שרץ העוף. (ט) שלא
62 לאכל שרץ הארץ. (י) שלא לאכל רמש הארץ.¹⁰
63 (יא) שלא לאכל תולעת הפירות פשתא לאויר.¹¹ (יב)
64 שלא לאכל שרץ המים.¹² (יג) שלא לאכל גבלה.¹³
65 (יד) שלא להנות בשור הנסקל.¹⁴ (טו) שלא לאכל
66 טרפה.¹⁵ (טז) שלא לאכל אבר מן החי.¹⁶ (יז) שלא

1 יג. מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני
2 שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם, ונמצא
3 מתגרה²¹ בנשים. וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני
4 אבותיהן שהן באין בגלל בניהם, ונמצאו
5 מתיחדים²² עמה. ואין המלמד צריך שתהיה אשתו
6 שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא
7 מלמד במקומו.

(21) ואפילו באופן שאין חשש ליחוד, אסור משום גירוי
בנשים. (22) כאן כותב רבינו מתייחדים עמה, מפני
שבנשים לא שייך גירוי, ואין אסור אלא אם מתייחדת.

8 יד. תקנו חכמים, שתהינה הנשים מספרות זו עם
9 זו בבית הפסא, כדי שלא יפגס שם איש, משום
10 יחוד.

11 טו. אין ממנין אפלו אדם נאמן וכשר להיות שומר
12 חצר שיש שם נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ;
13 שאין אפטרופוס לעריות. ואסור לאדם למנות
14 אפטרופוס על ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר
15 עברה.

16 טז. אסור לתלמיד חכם לשכן בחצר שיש בה
17 אלמנה, אף על פי שאינו מתייחד עמה, מפני
18 החשד; אלא אם פן היתה אשתו עמו. וכן אלמנה
19 אסורה לגדל בלב²³, מפני החשד. ולא תקנה אשה
20 עבדים²⁴ זכרים, אפלו קטנים²⁵, מפני החשד.

(23) משום לזות שפתים, שלא ירננו אחריה, כשיראו שהכלב
הולך אחריה, אבל מותרת להתייחד עם הכלב, שלא נחשדו
ישראל על הזכור ועל הבהמה. (24) "ומבואר בש"ס
שכל-שכן דעבד עברי אסור לה לקנות, משום דצנוע
בעיניה, שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר".
(25) "ויראה לי, שאינה אסורה לקנות אלא עבד בן תשע
שנים ומתשע ולמעלה" (קשה להבין דין זה, הלא העבדים
יגדלו? ראה 'טור' יורה דעה סימן רסז וב'כסף משנה'
הלכות עבדים שם).

21 יז. אין דורשין בסתרי עריות בשלשה, מפני
22 שהאחד טרוד בשאלת הרב, והשנים נושאים
23 ונותנים זה עם זה ואין דעתם פנויה לשמע.
24 שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק
25 לו דבר ששמע - מורה להקל. לפיכך אין דורשין
26 אלא לשנים, כדי שיהיה האחד השומע מפנה
27 דעתו ויודע מה שישמע מן הרב.

28 יח. אין לה דבר בכל התורה פלה שהוא קשה לרב
29 העם לפרש אלא מן העריות והביאות האסורות.
30 אמרו חכמים: בשעה שנגטו ישראל על העריות
31 כבו, וקבלו מצוה זו בתרעמת ובכיה; שנאמר: בכה
32 למשפחותי - על עסקי משפחות²⁶.

הזה. (23-24) מאותו הפסוק שבהערה הקודמת. (25) שנאמר (שם יט, כג): ערלים לא יאכל. (26) שנאמר (דברים כב, ט): פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם. ו"פן" משמעותה 'לא תעשה'. (27) שנאמר (ויקרא כב, טו): ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה'. (28) שנאמר (דברים לב, לח): אשר חלב וזבחימו יאכלו, ישתו ויין נסיכם.

ויבאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר סימני בהמה חיה ועוף [דג] וחגב; דג טהור שנמצא במעי דג טמא או איפכא; היוצא מן הטמא - טמא.

א. מצות עשה לידע² הסימנים שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן³ ובין שאין מותר לאכלן. שנאמר: והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור. ונאמר: להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל.

(2) גירסת ה'מגיד משנה' "לבדוק" שהרי המצוה אינה ידיעת הסימנים ולימודם, אלא הבדיקה של בעל-החי, כדי להבדיל בין הטמא ובין הטהור. רבינו בפתיחתו להלכות אלו, מנה בדיקת כל מין מצוה בפני עצמה, ויצאו לו ארבע מצוות: בהמה וחיה, עוף, דגים, חגבים. וכן מנאן ב'ספר המצוות' עשין קמט-קנב, במצוות-עשה של "והבדלתם וכו'". ובמצוה קמט הוא מבאר כוונת מצוות אלו: "שאנו נצטוו לדרוש סימנים אלה בכל בהמה וחיה, ואז מותר יהיה לאכלה, ודין זה הוא המצוה". (3) המצוה מוטלת על האדם כשהוא רוצה לאכול את בעל-החי, כמו 'עשה' של שחיטה שהאדם חייב בה רק אם הוא רוצה לאכול בשר. (4) רבינו סידר את מיני בעלי-החיים לא כפי שהם סדורים בתורה (ויקרא יא). סדר הכתוב הוא: בהמה וחיה, דגים, עוף, חגבים. והטעם, מפני שהסתמך כאן על הפסוק והבדלתם וכו' שבו נסמך עוף לבהמה, מנה עוף סמוך לבהמה, ולאחר מכן סידר דגים תחילה ואחר-כך חגבים, כסדר שנכתבו בתורה במקומם. ובמצוות "והבדלתם" לא נזכרו דגים וחגבים בפירוש. וראה לקמן הכ"ד.

ב. סימני בהמה וחיה⁵ נתפרשו⁶ בתורה⁷, והם שני סימנים: מפרסת פרסה ומעלת גרה. עד שיהיו שניהם. וכל בהמה וחיה⁸ שהיא מעלת גרה - אין לה שנים בלחי העליון⁹. וכל בהמה שהיא מעלת גרה¹⁰ - הרי היא מפרסת פרסה¹¹, חוץ מן הגמל¹². וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה - היא¹³ מעלת גרה, חוץ מן החזיר¹⁴.

(5) כלומר, סימני ההבדל בין בהמה וחיה טהורה לטמאה, אבל סימני ההבדל שבין בהמה לחיה, מבואר להלן (ה"י) ש"מפי השמועה הן". (6) לשון המשנה חולין נט, א. (7) ויקרא יא, ג. (8) הטהורים. (9) חולין, שם. (10) ואין לה שיניים בלחי העליון (מגיד-משנה). (11) ואין צריך לבדוק (מגיד-משנה). (12) ויקרא יא, ד. ואין לתמוה למה

1 לֹאֲכַל דָּם¹⁷. (יח) שְׁלֹא לֹאֲכַל חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה¹⁸.
2 (יט) שְׁלֹא לֹאֲכַל גֵּיד הַנֶּשֶׁה¹⁹. (כ) שְׁלֹא לֹאֲכַל בֶּשָׂר
3 בְּחֵלֶב²⁰. (כא) שְׁלֹא לִבְשָׁלוּ²¹. (כב) שְׁלֹא לֹאֲכַל לֶחֶם
4 תְּבוּאָה חֲדָשָׁה²². (כג) שְׁלֹא לֹאֲכַל קָלִי מִן הַחֲדָשׁ²³.
5 (כד) שְׁלֹא לֹאֲכַל פֶּרֶם מִן הַחֲדָשׁ²⁴. (כה) שְׁלֹא לֹאֲכַל
6 עֲרֻלָּה²⁵. (כו) שְׁלֹא לֹאֲכַל פְּלִאי הַפֶּרֶם²⁶. (כז) שְׁלֹא
7 לֹאֲכַל טֶבֶל²⁷. (כח) שְׁלֹא לִשְׁתוֹת יַיִן נִסְפָּה²⁸.

(1) שנאמר (ויקרא יא, ב): זאת החיה אשר תאכלו, ודרשו ב'תורת כהנים' פ' שמיני פרק ג ס' א"ב: "אותה באכילה, ואין בהמה טמאה באכילה. ולאו הבא מכלל עשה - הריהו עשה". ולכן מצוה לבדוק ('ספר המצוות', עשה קמט. אולם לקמן בפ"א ה"א מוסר רבינו 'עשה' אחרת, היינו מה שנאמר (שם כ, כה) והבדלתם וגו', ראה שם הערה א. (2) שנאמר (דברים יד, א): כל צפור טהורה תאכלו, ומכאן שציפור טמאה אסורה באכילה, ולאו הבא מכלל עשה - עשה (מגיד-משנה לקמן פ"ב ה"ד בשם 'ספרי', אולם ב'ספרי' שלפנינו, לא מצאנו זאת). (3) שנאמר (ויקרא יא, כא): את זה תאכלו מכל שרץ העוף, ומשמע אחרים לא תאכלו. (4) שנאמר (שם ט): את זה תאכלו מכל אשר במים. (5) שנאמר (שם ד): אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה. פסוק זה מדבר בבהמה וחיה בעלי סימן טהרה אחד, היינו: גמל, שפן, ארנבת, חזיר, ולמדנו בקל-וחומר את אלה שאין בהם סימן טהרה כלל (ראה לקמן פ"ב ה"א). (6) שנאמר, ואת אלה תשקצו מן העוף (ויקרא יא, ג). (7) שנאמר (שם יא): ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו. (8) שנאמר (דברים יד, יט): וכל שרץ העוף, טמא הוא לכם. (9) שנאמר (ויקרא יא, מא): וכל השרץ השרץ על הארץ, שקץ הוא. (10) שנאמר (שם, מד): ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש. (11) שנאמר (שם, מב): לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום. [במנין המצוות שבפתיחה ליד החזקה' הגירסא: כשיצא לארץ, וכן בכת"י תימן. ומדברי רבינו ב'ספר המצוות' יש ללמוד, שלהלכה אין הבדל בין שתי הגירסאות, ואם יצאו על הפרי (היינו לאויר) נקרא "יצאו לארץ"]. (12) שנאמר (שם, מג): אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השרץ (לקמן פ"ב ה"ב). (13) שנאמר (דברים יד, כא): לא תאכלו כל נבלה. (14) שנאמר (שמות כא, כח): ולא יאכל את בשרו. (15) שנאמר (שם כב, ל): ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. (16) שנאמר (דברים יב, כג): ולא תאכל הנפש עם הבשר. (17) שנאמר (ויקרא ז, כו): וכל דם לא תאכלו. (18) שנאמר (שם, כג): כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. (19) שנאמר (בראשית לב, לג): לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. (20) שנאמר (שמות לד, כו): לא תבשל גדי בחלב אמו. (21) [אותו הלא-תעשה, ראה לקמן פ"ט ה"ב. כאן הקדים רבינו איסור אכילה לאיסור בישול, אולם ב'ספר המצוות', לא-תעשה קפר-קפו, הפך הסדר. והטעם, מפני שלקמן (שם) למד רבינו שני האיסורים מפסוק אחד. וב'ספר המצוות', שלומד איסור אכילה מ"לא תבשל" השני, מקדים איסור בישול, הנלמד מ"לא תבשל" הראשון]. (22) שנאמר (ויקרא כג, יד): ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום

בַּאֲכִילָה³⁴. שֶׁהִגְדִּיל³⁵ מִן הַטְּמֵאָה - טְמֵא, וּמִן
הַטְּהוֹרָה - טְהוֹר. (לְפִיכָף)³⁶ דָּג טְמֵא שֶׁנִּמְצָא³⁷
בְּמַעֲי דָּג טְהוֹר - אֶסוּר³⁸, וְדָג טְהוֹר הַנִּמְצָא בְּמַעֲי
דָּג טְמֵא - מִתְּרֵי³⁹; לְפִי שְׂאִין גְּדוּלָּיו, אֲלֵא בָּלְעוּ.

(34 שם ה, ב. 35) במשנה שם כתוב: "שהיוצא", ורבינו
שינה הלשון וכתב "שהגדל", להשמיענו שהגידול בלבד
קובע ולא הגוף שבו נמצא או שממנו יצא. (36 כלומר,
מכיון שתלוי בגידול ולא בגוף שבו נמצא. (37) ואפילו
כשלא ראינו שבלעו (ביאורי הגר"א י"ד, סי' פג, סקל"א).
(38 שם ז, ב. 39) שם.

ו. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיִּלְדָּה או שֶׁנִּמְצָא בָּהּ בְּרִיָּה שְׂשֵׁשׁ
לָהּ שְׁתֵּי⁴⁰ גִּבִּין וּשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת - אֶסוּרָה בַּאֲכִילָה⁴¹.
וְזוֹ הִיא הַשְּׂסוּעָה שֶׁנֶּאֱסָרָה בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: אֵת זֶה
לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעֱלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִסֵּי הַפֶּרֶסָה
הַשְּׂסוּעָה. כְּלוּמָר: בְּרִיָּה שֶׁנּוֹלְדָה שְׂסוּעָה לְשְׁתֵּי
בָּהֳמֹת.

(40) בכת"י תימן, ובדפוס רומי: שני. ראה פ"י מהל' איסורי
ביאה ה"א. (41) נדה כד, א.

ז. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ דְּמוּת עוֹף, אֵף עַל פִּי
שֶׁהוּא עוֹף טְהוֹר - הֵרִי זֶה אֶסוּר בַּאֲכִילָה⁴². לֹא הֵתֵר
מִן⁴³ הַנִּמְצָא בְּבִהֵמָה אֲלֵא מֶה שְׂשֵׁשׁ לוֹ פֶּרֶסָה.

(42) חולין סט, א. (43) בכת"י תימן: "מין", וכן גורס
ה'מגיד משנה'.

ח. אֵין לָךְ בְּכָל בְּהֵמָה וְחִיָּה שֶׁבְּעוֹלָם שְׁמֵתָר
בַּאֲכִילָה חוּץ מֵעֶשְׂרֵת הַמִּינִין⁴⁴ הַמְּנוּיִין בַּתּוֹרָה⁴⁵.
שְׁלֹשָׁה מִינֵי בְּהֵמָה, וְהֵם: שׁוֹר, שֶׂה, וְעֵז; וּשְׁבַע
מִינֵי חִיָּה: אֵיל, וְצִבִּי, וְיַחֲמֹר, וְאַקָּו, וְדִישָׁן, וְתֹאוּ,
וְזָמֵר. הֵם וּמִינֵיהֶן. כְּגוֹן שׁוֹר הַכֹּר וְהַמְרִיא⁴⁶, שֶׁהֵן
מִמִּין הַשׁוֹר⁴⁷. וְכָל הַעֲשָׂרָה מִינֵין וּמִינֵיהֶם - מַעֲלָה
גֵּרָה וּמִפְרִסֵּי פֶרֶסָה. לְפִיכָף, מִי שֶׁהוּא מִפְּדִין - אֵינוֹ
צָרִיף לְבָדֵק לֹא בִּפְנֵי⁴⁸ וְלֹא בְּרִגְלִים⁴⁹.

(44) שם פ, א. (45) דברים יד, דה. (46) מין מיוחד בבקר
המצטיין בגדלו ובשמו. [אין] אנו בקיאים בשמות הבהמות
והחיות, ואין לסמוך על תוצאות החקירות המדעיות, כי
מושתתות הן על יסודות רעועים והשערות, ויש לסמוך על
המסורת שבידינו מה מותר ומה אסור, כמו בעופות].
(47) ראה 'מגיד משנה', 'כסף משנה' ו'לחם משנה'.
(48) אם יש לה שיניים בלחי העליון, כמבואר למעלה ה"ג.
(49) אם היא מפריסה פרסה, כמבואר למעלה שם.

ט. אֵף עַל פִּי שֶׁפָּלָן מִתְּרִין בַּאֲכִילָה, צְרִיכִין אֲנוּ
לְהַבְדִּיל בֵּין בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחִיָּה טְהוֹרָה. שֶׁחֲתִיָּה -
חֲלָפָה מִתְּרֵי⁵⁰, וְדָמָה טְעוֹן כְּסוּי⁵¹; וְהַבְּהֵמָה
הַטְּהוֹרָה⁵² - חֲלָפָה בְּכֶתֶר⁵³, וְאֵין דָּמָה טְעוֹן כְּסוּי⁵⁴.

(50) חולין נט, ב. (51) "מצות-עשה לכסות דם שחיטת חיה
טהורה" (פ"ד מהל' שחיטה ה"א). (52) אבל על חלב של

לא הזכיר רבינו השפן והארנבת, שגם הם מעלי גרה ואינם
מפריסי פרסה (שם, ה'), כהשגת הראב"ד: כי רבינו מדבר
במינים הטהורים, ועליהם אמר שאין להם שיניים למעלה,
והשפן והארנבת שהם טמאים, אם כי מעלי גרה הם יש להם
שיניים בלחי העליון, אבל הגמל הרך דומה לבהמות
הטהורות שאין לו שיניים למעלה (מגיד-משנה).
(13) בכת"י תימן: הרי היא. (14) שם, ז, א.

ג. לְפִיכָף¹⁵, הַמוֹצֵא בְּהֵמָה בְּמִדְבָּר וְאֵינוֹ מִפְּרִיָּה,
וּמִצָּאָה חֲתוּכָה הַפֶּרֶסוֹת¹⁶ - בּוֹדֵק בְּפִיָּה¹⁷: אִם אֵין
לָהּ שְׁנֵים לְמַעַלָּה¹⁸ - בִּידוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה¹⁹. וְהוּא
שֹׁפֵכִיר גָּמֵל²⁰. מִצָּא בְּהֵמָה שְׁפִיָּה חֲתוּף²¹ - בּוֹדֵק²²
בְּפֶרֶסוֹתֶיהָ: אִם הִיא שְׂסוּעָה - טְהוֹרָה²³. וְהוּא
שֹׁפֵכִיר חֲזִיר²⁴. מִצָּא פִּיהָ חֲתוּף וְרִגְלֶיהָ חֲתוּכוֹת²⁵ -
בּוֹדֵק בָּהּ²⁶ אַחֵר שֶׁשָּׁחַטָהּ בְּכַנְפֵּי הָעֵקֶץ²⁷: אִם מִצָּא
בְּשָׂרָה שֶׁם מִהֲלָךְ שְׁתֵּי וְעַרְב²⁸ - טְהוֹרָה. וְהוּא
שֹׁפֵכִיר עֲרוּד²⁹, שֶׁכֵּן הוּא בְּשָׂרוֹ³⁰ שְׁתֵּי וְעַרְב³¹.

(15) מאחר שאנו יודעים שלשה הסימנים האלו: מעלה גרה,
מפריסי פרסה ואין להם שיניים בלחי העליון. (16) ואין
האפשרות לבדוק אם היא מפריסת פרסה. (17) חולין, שם.
(18) בלחי העליון. (19) שהרי אם אין לה שיניים למעלה,
כבר ברור שהיא מעלה גרה, כמבואר למעלה (ה"ב), ומאחר
שהיא מעלה גרה, ידוע לנו גם שהיא מפריסת פרסה.
כמבואר למעלה (שם). (20) חולין, שם. לגמל רך אין
שיניים בלחי העליון, כמבואר למעלה הערה ט. (21) ואי
אפשר להכיר אם אין לה שיניים למעלה. (22) חולין, שם.
(23) שהרי אם היא מפריסת פרסה, היא גם מעלה גרה,
כמבואר בהלכה הקודמת. (24) חולין, שם. שהרי חזיר הוא
מפריס פרסה. (25) ואין לבדוק לא בפה ולא ברגלים.
(26) שם. (27) בקצות הזנב. (28) לאורך ולרוחב, "יש
בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי (לאורך), ויש שנקרע ערב
(לרוחב)" רש"י. כלומר, שהבשר שבקצות הזנב, אם
תקורעו שתי - נקרע, ואם תקורעו ערב - גם כן נקרע
(מ'עדני יום טוב' להרא"ש, שם). ורבינו גרשום מפרש:
דמצד אחד הבשר נקרע בשתי, ומצד אחר נקרע בערב.
(29) חמור הבר. (30) בכת"י תימן: מהלך שתי וערב.
(31) חולין שם.

ד. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֵף
עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִפְּרִסֵּי פֶרֶסָה וְלֹא מַעֲלָה גֵּרָה, אֲלֵא
כְּמִין סוֹס אוֹ חֲמֹר לְכָל דָּבָר - הֵרִי זֶה מִתְּרֵי
בַּאֲכִילָה³². בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁילְדָה לְפָנָיו;
אֲבָל אִם הִנֵּיחַ פֶּרָה מַעֲבֶרֶת בְּעֶדְרוֹ, וּבָא וּמִצָּא כְּמִין
חֲזִיר כְּרוּף אַחֲרֶיהָ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹנֵק מִמֶּנָּה -
הֵרִי זֶה כְּסָף, וְאֶסוּר בַּאֲכִילָה³³; שְׂמָא מִן הַטְּמֵאָה
נוֹלַד, וְנִכְרַף אַחֵר הַטְּהוֹרָה.

(32) בכורות ה, ב. (33) שם כד, א.

ה. בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁיִּלְדָּה כְּמִין בְּהֵמָה טְהוֹרָה, אֵף
עַל פִּי שֶׁהוּא מִפְּרִסֵּי פֶרֶסָה וּמַעֲלָה גֵּרָה, וְהֵרִי הוּא
כְּמִין שׁוֹר לְכָל דָּבָר אוֹ כְּמִין שֶׂה - הֵרִי זֶה אֶסוּר

הַדִּיּה הָאֲמֹרָה בְּמִשְׁנֶה תֹרֶה⁸¹ (ו) מִן הָאִיָּה. שֶׁכֶּן
כְּתוּב בָּהּ⁸²: לְמִינָהּ, מִכָּלֵל שֶׁהוּא⁸³ שְׁנֵי מִינִין. (ז)
עֹרֶב. (ח) זִרְזִיר. שֶׁכֶּן נֶאֱמַר בְּעֹרֶב⁸⁴: לְמִינוֹ - לְהִבִּיא
אֶת הַזִּרְזִיר⁸⁵. (ט) יַעֲנֶה. (י) תַּחֲמֹס. (יא) שְׁחָף. (יב) גִּץ.
(יג) וְשִׁרְנָקָא, וְהוּא מִן הַגִּץ⁸⁶. שֶׁכֶּן כְּתוּב בּוֹ:
לְמִינָהּ⁸⁷. (יד) כּוֹס. (טו) שֶׁלֶף. (טז) יַנְשׁוּף. (יז)
תַּנְשֵׁמֶת. (יח) קָאָת. (יט) רִחְמָה. (כ) חֲסִידָה. (כא)
הָאֲנָפָה. (כב) מִן הָאֲנָפָה⁸⁸. שֶׁכֶּן נֶאֱמַר בָּהּ: לְמִינָהּ⁸⁹.
(כג) הַדּוּכִיפֶת. (כד) הַעֲטָלָף.

(74) חולין נט, א. (75) ויקרא יא, יג"ט; דברים יד, יב"ח.
(76) חולין סג, ב. (77) שם. (78) שם. (79) דברים יד, יג.
(80) חולין, שם. (81) דברים, שם. (82) ויקרא יא, יג.
(83) בכת"י תימן: "שהן", וכן בסמ"ג. (84) שם, טו.
(85) חולין סב, א. (86) שם סג, א. (87) ויקרא, שם, טז.
(88) חולין, שם. (89) ויקרא, שם, יט.

טו. כָּל מִי שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִינֵין אֱלֹו וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן - הֲרִי
זֶה אוֹכֵל עוֹף שְׁאִינוּ מֵהֶם, וְאִינוּ צָרִיךְ בְּדִיקָה⁹⁰.
וְעוֹף טְהוֹר⁹¹ נֶאֱכָל בְּמִסְתָּר⁹². וְהוּא⁹³ שִׁיחִיָּה דָּבָר
כְּשׁוֹט בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁזֶה עוֹף טְהוֹר. וְנֶאֱמַן צִיד
לוֹמַר: עוֹף זֶה הִתִּיר לִי רַבִּי הַצִּיד. וְהוּא שִׁיחִיָּה⁹⁴
אוֹתוֹ צִיד⁹⁵ שֶׁהוּא בָּקִי בְּמִינֵין אֱלֹו וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן⁹⁶.

(90) בסימנים המפורשים להלן (בהלכה הסמוכה).
(91) חולין, שם, ב. (92) ואינו צריך בדיקה. (93) "כלומר,
שאם קיבלו בני המקום ונהגו בפשיטות לאכלו בחזקת טהור
שאינן לפקפק עליו כלל ואין צריך לבדוק" (ה"חינוך" מצוה
קנז). (94) בכת"י תימן: שהחזק. (95) כלומר, הרב
שהתיר לו (ש"ך, י"ד, ס' פב). (96) חולין, שם.

טז. מִי שְׁאִינוּ מִכִּירִין⁹⁷ וְאִינוּ יוֹדְעִי שִׁמּוֹתֵיהֶן - בּוֹדֵק
בְּסִימָנֵין אֱלֹו שֶׁנִּתְּנוּ חֻמִּים⁹⁸: כָּל עוֹף שֶׁהוּא דוֹרֵס⁹⁹
וְאוֹכֵל - בְּיָדוֹעַ¹⁰⁰ שֶׁהוּא מֵאֱלֹו הַמִּינִין¹⁰¹, וְטָמֵא¹⁰²;
וְשְׁאִינוּ דוֹרֵס וְאוֹכֵל, אִם יֵשׁ בּוֹ אֶחָד¹⁰³ מִשְׁלֹשָׁה
סִימָנִין אֱלֹו - הֲרִי זֶה עוֹף טְהוֹר. וְאֱלֹו הֵן: אֶצְבַּע
יְתֵרָה¹⁰⁴, אוֹ זָפֶק¹⁰⁵, וְהִיא הַמְרָאָה¹⁰⁶, אוֹ שְׁחִיָּה
קֶרֶקֶבֶנוּ¹⁰⁷ נִקְלָף¹⁰⁸ בְּיָד¹⁰⁹.

(97) ששני הדברים צריכין: לידע את שמותיהן וגם להכירן
(שם בגמרא). (98) שם נט, א. ודף סא, א. (99) "שיתן
ידו על הדבר שהוא אוכל ואחר-כך אוכל ממנו, וכן עושים
כל בעלי-חיים שהם טורפים" (פירוש המשנה לרבינו). ראה
'מגיד משנה'. (100) שם נט, א. "כל עוף הדורס - טמא".
(101) הנזכרים למעלה הי"ד. (102) ואפילו אם יש לו סימני
טהרה. (103) שם סב, א. (104) "אצבע הגבוה שאחורי
האצבעות" (רש"י, שם). "ואף-על-פי שברוב העופות היא,
קרי לה יתירה לפי שאינה בסדר אצבעות חברותיה. ואחרים
פירשו: שהאצבע שלפניו גדולה ויתרה מחברותיה, קרויה
אצבע יתרה" (הר"ן). (105) "כיס שהאוכל נקבץ שם"
(לפני שהוא מגיע לקרובקן, רש"י). "והוא לעוף במקום
האטומכא לאדם" (פירוש המשנה לרבינו).

בהמה טמאה אינו חייב כרת, כמבואר להלן פ"ז ה"א.
(53) ויקרא ז, כה. (54) שכיסוי הדם אינו אלא בחיה ועוף
ולא בבהמה.

1. י. וְסִימָנֵי חִיָּה - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁵⁵ הֵן: כָּל מִין שֶׁהוּא
2. מִפְּרִיס פְּרִסָּה וּמַעֲלָה גֵרָה וְיֵשׁ לוֹ קֶרְנִים⁵⁶
3. מִפְּצָלוֹת⁵⁷, כְּגוֹן הָאֵל - הֲרִי זֶה חִיָּה טְהוֹרָה בְּדָאִי;
4. וְכָל שְׁאֵין קֶרְנָיו מִפְּצָלוֹת, אִם הֵיוּ קֶרְנָיו כְּרוֹכוֹת⁵⁸
5. כְּקֶרְנֵי הַשּׁוֹר, וְחִרוֹקוֹת⁵⁹ כְּקֶרְנֵי הָעֵז, וְיִחִיָּה הַחֶרֶק
6. מְבֹלַע בֶּהֱן, וְהִדְרוֹת⁶⁰ כְּקֶרְנֵי הַצִּי - הֲרִי זֶה חִיָּה
7. טְהוֹרָה. וְכָלכָּד שִׁיחִיָּה בְּקֶרְנִים שְׁלֹשָׁה⁶¹ סִימָנִין
8. אֱלֹו: כְּרוֹכוֹת, חִרוֹקוֹת וְהִדְרוֹת.

(55) "דברים שלמדו אותן מפי השמועה, והם תורה שבעל-
פה" (פ"א מהל' ממרים ה"ב). (56) חולין נט, א.
(57) שהרבה פיצולין יוצאין מהן (רמ"א י"ד, ס' פ).
(58) עקומות ומעוותות (פירוש המשנה לרבינו).
(59) "מעוותים ומפותלים כמו נפתל, דבר עגול שאין לו
שפה חדה" (פירוש המשנה לרבינו). (60) עגולות, לשון
המקרא "והדורים אישר" (ישעיה מה, ב). (61) כלומר,
ואם חסר סימן אחד - אין זו ודאי חיה.

9. יא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִין שְׁאִינוּ מִכִּירִין; אֲכָל
10. שְׁכַעָה מִינֵי חִיָּה הָאֲמֹרִין בְּתוֹרָה, אִם הִיָּה מִכִּיר
11. אוֹתָן, אֲפִלּוּ לֹא מִצָּא לוֹ קֶרְנִים - הֲרִי זֶה אוֹכֵל
12. חֲלָבּוֹ, וְחַיִּב לְכַסּוֹת דָּמוֹ.

13. יב. שוֹר הֶבֶר - מִין בְּהֵמָה הוּא⁶². וְהַקֶּרֶשׁ⁶³, אֵף עַל
14. פִּי שְׁאֵין לוֹ אֵלָא קֶרֶן אַחַת - הֲרִי הוּא חִיָּה. וְכָל
15. שִׁיחִיָּה לָף אִם הוּא מִין חִיָּה אוֹ מִין בְּהֵמָה - חֲלָבּוֹ
16. אֲסוּר⁶⁴, וְאֵין לוֹקִין⁶⁵ עָלָיו, וּמִכַּסִּין אֶת דָּמוֹ⁶⁷.

(62) כלאים פ"ה, מ"ו. ואף שהוא גדל במדבר וטבעו כחיה,
נחשב הוא למין בהמה, מפני שהוא בא משוב וברח למדבר
(ירושלמי שם, ה"ד). (63) חולין נט, ב. (64) וכל החיות
הטהורות יש להן שתי קרנים. (65) שמא מין בהמה הוא.
(66) שאולי מין חיה הוא, ואין לוקין על הספק. (67) מספק,
כחיה.

17. יג. כָּלֵאִים הֵבֵא מִבְּהֵמָה טְהוֹרָה עִם חִיָּה טְהוֹרָה -
18. הוּא הַנִּקְרָא כּוֹי⁶⁸. חֲלָבּוֹ אֲסוּר⁶⁹, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו⁷⁰,
19. וּמִכַּסִּין אֶת דָּמוֹ⁷¹. וְאֵין מִין טָמֵא מִתְּעַבֵּר⁷² מִמֵּין
20. טְהוֹר כָּלל⁷³.

(68) שם פ, א. (69) כבהמה (הל' ביכורים פ"ב, ה"י).
(70) שם. (71) חולין פג, ב. (72) בכורות ז, א. (73) וגם
מין טהור אינו מתעבר ממין הטמא, כמבואר שם בגמרא.

21. יד. סִימָנֵי עוֹף טְהוֹר לֹא נִתְּפָרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה⁷⁴, אֵלָא
22. מִנָּה⁷⁵ מִנֵּין טָמֵאִים בְּלָבָד, וּשְׁאָר מִינֵי הָעוֹף -
23. מִתְּרִין⁷⁶. וְהַמִּינִין הָאֲסוּרִין אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים הֵן⁷⁷,
24. וְאֱלֹו הֵן: (א) נָשָׂר. (ב) פָּרִס. (ג) עֲזִינָה. (ד) דָּאָה. וְהִיא⁷⁸
25. הַרְאָה הָאֲמֹרָה בְּמִשְׁנֶה תֹרֶה⁷⁹. (ה) אִיָּה. וְהִיא⁸⁰

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(122) שם. (123) המצויה אצל דקלים צעירים (שבת צ:).
(124) חולין, שם.

24 כב. מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן - אוכל. והציד
25 נאמן עליהן, פשוט¹²⁵. ומי שאינו בקי בהן - בודק
26 בסימנים. ושלשה¹²⁶ סימנים יש בהן: כל שיש לו¹²⁷
27 ארבע רגלים, וארבע כנפים שחופות¹²⁸ רב ארץ
28 גופו ורב הקף גופו¹²⁹, ויש לו שני כרעים¹³⁰ לנתר
29 בהם - הרי זה מין טהור. ואף על פי¹³¹ שאישו
30 ארץ ויש לו זנב, אם היה שמו חגב¹³² - טהור.

(125) כמבואר למעלה הט"ו. (126) רבינו מנה את שניהם:
ארבע כנפים וחופות רוב אורך גופו - לסימן אחד, וממילא
הם שלשה סימנים. אולם, הגמרא (שם סו.) מונה לשני
סימנים והרי הם ארבעה (לחם-משנה). ונימוקו של רבינו
הוא: שהמשנה הפסיקה בין הארבע כנפים לכנפיו חופין את
רובו, בסימן של קרסולים (הכרעים), וממילא הם מחולקים
לשנים, אולם רבינו חשיב ה"כרעים" בסוף - וטעמו לזה
יבואר להלן (אות קכב) - לכן כללם לסימן אחד.
(127) בכת"י תימן: לו, וכן במשנה. (128) ואף-על-פי
שבמשנה כתוב הסימן של הכרעים לפני הסימן של החופות
את רוב אורך גופו, שינה רבינו את הסדר, שלא נבוא לטעות
ולומר שגם הכרעים צריכות להיות חופות רוב אורך הגוף,
לכן כתב: "שחופות", אצל הכנפים, ללמדנו שרק הכנפים
צריכות להיות חופות, אבל לא הכרעים ('בית יוסף' ל'טור'
י"ד סי' פה). (129) שם סה, א. (130) לשון המקרא
(ויקרא יא, כא). (131) שכל שמונת המינים אין ראשם
ארוך ואין להם זנב, וזה אפילו אם ראשו ארוך ויש לו זנב,
הרי הוא מין טהור, כיון שיש לו כל שלושת הסימנים ושמו
חגב. (132) שם סה, ב.

31 כג. מי שאין לו עכשיו כנפים או כרעים, או שאין
32 לו כנפים החופין¹³³ את רבו, ועתיד לגדל אותן אחר
33 זמן כשיגדיל - הרי זה מתר¹³⁴ מצתה¹³⁵.

(133) בכת"י תימן: החופות. (134) שם סה, א.
(135) כלומר, ואפילו שעכשיו אין לו הסימנים.

34 כד. ובדגים¹³⁶ שני סימנים: סנפיר וקשקשת¹³⁷.
35 וסנפיר הוא שפורח בו¹³⁸, וקשקשת היא הדבוקה¹³⁹
36 בכל גופו. וכל שיש לו קשקשת - יש לו סנפיר¹⁴⁰.
37 אין לו עכשיו וכשיגדיל יהיה לו, או שיש לו
38 קשקשת כשהוא בים וכשיעלה ישרי קשקשיו - הרי
39 זה מתר¹⁴¹. ומי שאין לו קשקשים החופין את כלו
40 - מתר. אפילו אין בו אלא סנפיר אחד וקשקשת
41 אחת¹⁴² - הרי זה מתר¹⁴³.

(136) רבינו שינה כאן את הסדר, והקדים חגבים לדגים כפי
שהם סדורים במשנה חולין נט, ששם מקור הדינים
שבהלכה זו. (137) ויקרא יא, ט. (138) חולין, שם.
(139) במשנה: "קשקשין הקבועים בו". ורבינו כתב:
"הדבוקה" במקום "הקבועה", ללמדנו שהקשקשת אינה
קבועה בגוף, שהרי היא נקלפת ביד או בכלי, אבל אם היא

(106) הכתובה בתורה (ויקרא א, טז) "והסיר את מוראתו".
(107) קיבת העופות. "ויש בתוכו כיס מקיף על המאכל שבא
אליו" (פירוש המשנה לרבינו). (108) כלומר, הכיס שבתוך
הקורקבן נקלף. (109) שם סב, ב.

1 יז. לפי שאין בכל אלו המינים האסורין מין שאינו
2 דורס ויש בו אחד משלשה סימנים אלו חוץ מפרס
3 ועזניה, ופרס ועזניה אינן מצויין בישוב¹¹⁰, אלא
4 במדברות איי הים הרחוקות עד מאד, שהן סוף
5 הישוב.

(110) שם.

6 יח. היה הקרקבן נקלף בספין ואינו נקלף ביד, ואין
7 בו סימן אחר¹¹¹, אף על פי שאינו דורס¹¹² - הרי
8 זה ספק¹¹³. היה חזק ודבק, והניחו בשמש ונתרפה
9 ונקלף ביד - הרי זה מתר¹¹⁴.

(111) שאם היה בו סימן אחר, הרי הוא עוף טהור, כמבואר
למעלה הט"ז. (112) שאם הוא דורס, הרי זה עוף טמא
ודאי, כמבואר למעלה (שם). (113) שם סב, ב.
(114) שם.

10 יט. אמרו הגאונים: שמשרת היא בידיהם, שאין
11 מורין להתיר עוף הבא בסימן אחד, אלא אם היה
12 אותו סימן שנקלף קרקבנו ביד; אבל אם אינו נקלף
13 ביד, אף על פי שיש לו זפק או אצבע יתרה -
14 מעולם לא התירוהו.

15 כ. כל עוף שחולק את רגליו¹¹⁵ כשמותחין לו חוט
16 שמים לכאן ושמים לכאן, או שקולט מן האויר
17 ואוכל באויר - הרי זה דורס, וטמא¹¹⁶. וכל השוכן
18 עם הטמאים ונדמה להם - הרי זה טמא¹¹⁷.

(115) "וענינו שעוף טמא כשעומד על חבל או שרביט דק,
ונותן קצת צפרניו על אותו השרביט מצד אחד ומקצתם
מצד אחר עד שיהא השרביט תחת אצבעותיו כמו שאוחז
שום דבר ביניהן" (פירוש המשנה לרבינו). (116) שם סה,
א. (117) שם.

19 כא. ומיני חגבים שהתירה תורה¹¹⁸ - שמונה, ואלו
20 הן: (א) חגב¹¹⁹. (ב) מין חגב, והוא הרזבנית¹²⁰. (ג)
21 חרגל. (ד) ומין חרגל, והוא ערצובקיא¹²¹. (ה) ארבה.
22 (ו) ומין ארבה, והיא צפרת¹²² פרמים¹²³. (ז) סלעם.
23 (ח) ומין סלעם, והיא יוחנא ירושלמית¹²⁴.

(118) ויקרא יא, כב. (119) רבינו שינה מסדר המקרא,
שהוא: ארבה, סלעם, חרגול, חגב. מפני ש"חגב" הוא שם
הכולל לכל החגבים הטהורים, ומסימני טהרה: ששמו יהא
חגב, כמבואר להלן בסוף הכ"ב, לכן הזכיר רבינו את
ה"חגב" בראשונה. ומכיון שבתורה כתוב חרגול על-יד
חגב, סמכו רבינו למין החגב, ואחרי מין החרגול חזר רבינו
לסדר המקרא: ארבה וסלעם. (120) שם. (121) שם.
(122) שם. (123) שם. (124) שם.

קִיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ו כסלו – ספר קדושה – הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אין לו סנפיר וקשקשת במים" ש"כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר", ובנוגע לשרצים "אין תולעת מתקיימת שתיים עשרה חודש", ובנוגע לחלב "חלב בהמה טמאה אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה".

ונראה מכאן גודל אמינותה של תורה, שמאז שניתנה תורה ומזמן המשנה והגמרא, ואפילו מאז שכתב הרמב"ם את חיבורו, נתגלו בעולם סוגי בעלי-חיים שלא ידעו על קיומם ושלא היו נמצאים בכל המקומות שבהם חיו התנאים והאמוראים, ואעפ"כ הכללים שהובאו בתורה וברמב"ם הם נכונים ואמיתיים ומהווים הוכחה מוחשית לאמינותה של תורה וכבודו של הקב"ה ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו".

(על-פי "זין מלכות" ספר קדושה סימן ה)

(2) ביטוי שגור במשנה ובברייתא. כלומר, זה שאומר הכתוב. (3) מבין אני, כלומר, מכאן אני לומד. (4) מאחר שכתוב: "לעשות כך" אנו מבינים שרצון התורה הוא שלא לעשות אחרת, אף שלא נכתב במפורש לא לעשות, וזהו "לאו הבא מכלל עשה", כלומר, שהלאו נלמד מסגנון הפסוק הנכתב בלשון עשה. (5) ואם עשה לא כציווי התורה הוא עובר על עשה. (6) שאינן מפורשות בתורה.

ב. לפיכך, כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה פזית - לוקה מן התורה. בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן החלב. לא חלק הפתוב בטמאים בין בשרם לחלבם.

(7) "כל השיעורין כולן בכזית". (8) כלומר, רק משום לאו של בשר בהמה טמאה, אבל לא משום אכילת חלב.

ג. האדם, אף על פי שנאמר בו: ויהי האדם לנפש חיה⁹ - אינו מקלל מיני חיה בעלת פרסה¹⁰, לפיכך¹¹ אינו¹² בלא תעשה. האוכל מבשר האדם או מחלבו, בין מן החי בין מן המת - אינו לוקה¹³, אבל אסור הוא בעשה; שהרי מנה הפתוב שבצעת מיני חיה ואמר בהן: זאת החיה אשר תאכלו¹⁴, הא כל שהוא חוץ מהן¹⁵ - לא תאכלו, ולא הבא מקלל עשה - עשה.

(9) ואין בו סימני טהרה, אף על פי כן אין בשרו בלא תעשה של "את זה לא תאכלו". (10) והתורה כתבה: אך את זה לא תאכלו וג' וממפריסי הפרסה. (11) כלומר, מפני שהמין שאינו בעל פרסה אינו בכלל פרסה זו. (12) האדם. (13) וגם משום בשר מן החי אינו חייב, שזה אינו אלא בבהמה, חיה ועוף טהורים. וגם איסור נבלה אינו אלא במינים טהורים. (14) ה"לאו הבא מכלל עשה" שיש בבשר אדם, אינו אותו שלמד ממנו למינים טמאים בראש הלכה א', כי מקרא זה מדבר בבעלי פרסה ואדם אינו מבעלי פרסה, כמו שכתב רבינו בראש הלכה זו, אלא העשה "זאת החיה אשר תאכלו" ואדם נקרא חיה כאמור למעלה. (15) אפילו לא מבעלי פרסה.

קבועה שאינה נקלפת מעור הדג, אינה קשקשת (מגיד-משנה). (140) נדה נא, ב. (141) עבודה זרה לט, א. (142) בכת"י תימן: אחד. (143) 'ספרא' שמיני, פרשה ג.

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר האוכל מבהמה חיה ועוף הטמאים או מבשר אדם; ודין שמונה שרצים האמורים בתורה; ותולעים הנמצאים בפירות או במים; ודין רסק נמלות והביא אחת שלימה וצירפה לאלו.

א. מקלל שנאמר: וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה, שומע³ אני שפל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה - אסורה. ולא הבא מקלל עשה⁴ - עשה הוא⁵. ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר: את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה וגומר. הרי למדת שהן בלא תעשה, ואף על פי שיש בהן סימן אחד. וכל שפן שאר בהמה טמאה וחיה טמאה, שאין בה סימן כלל, שאסור אכילתם בלא תעשה, יתר על עשה הבא מקלל אתה תאכלו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה, שומע אני שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה, ולא הבא מכלל עשה הוא".

וממשיך, "ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר את זה לא תאכלו... הא למדת שהן בלא-תעשה... וכל-שכן שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בה סימן כלל, שאסור אכילתם בלא-תעשה יתר על 'עשה' הבא מכלל אותה תאכלו".

וכתב ה'מגיד משנה' שאין לתמוה על שלאו בהמה וחיה טמאין, בא ק"ו מחזיר שפן וארנבת, והרי אין עונשים מק"ו? לפי שאלו כבר נאסרו ב'לאו' הבא מכלל 'עשה', וכיון שכן אפשר ל'לאו' שלהן לבוא מקל-וחומר. ודבריו דורשים ביאור, שהרי אחרי הכל איסור 'לאו' אינו מצד הק"ו, וא"כ מה עוזר שנאסר כבר ב'לאו' הבא מכלל 'עשה' לגבי איסור 'לאו' להענישו מלקות.

וכתב הרוגוצ'בי: לאחר שאלו כבר נאסרו בכלל הבא מכלל עשה מן התורה בביאור, מובן שגדר האיסור של חזיר גמל שפן וארנבת אינו מצד גדרם הפרטי אלא משום שחסר בהם סימן טהרה, וממילא אין הק"ו אלא גילוי מילתא בעלמא שגם אלו שחסרים בהם שני סימנים הם בכלל זה. בעניין זה מתגלה אמינותה של תורה, שכתבה שכל בהמה שהיא מעלת גרה הרי היא גם מפרסת פרסה, וכל שבהמה שהיא מפרסת פרסה היא גם מעלת גרה חוץ מארבע אלו. ובנוגע לדגים, מצינו דבר דומה הנלמד מהפסוק "כל אשר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשיעור טומאות" אלא בכעדה, וזהו חידוש בשרץ, אבל טומאת האברים בכל שהוא, אינה נבדלת בשרצים משאר הטומאות, שכל הטומאות אבריהן מטמאין בכל שהן, אין אנו אומרים באברים שיעור אכילתן כשיעור טומאתן, והשיעור בכעדה, גם באברים שלמים בעינו עומד. ולמה בכעדה ולא בכזית? מפני שאין מתקבל על הדעת, שאבר שלם שיעורו גדול יותר מחתיכת אבר.

ט. דם שִׁמְנָה שְׂרָצִים וּבִשְׂרָן - מִצְטָרֵף לְכַעֲדָהּ. 30
וְהוּא שִׁיחִיָּה הָדָם מִחֶבֶר לְפֶשֶׁר. וְכֵן דָּם הַנֶּחֱשׁ 31
מִצְטָרֵף לְבִשְׂרוֹ לְכִזְיֹת וְלִזְקָה עָלָיו, לְפִי שְׂאִין בִּשְׂרוֹ 32
חֲלוּק מִדָּמוֹ. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מִטֵּמָּא. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא 33
בּוֹ מִשְׁאֵר שְׂרָצִים שְׂאִינָן מִטֵּמָּאִין. 34

24) שהוא מן השרצים ששיעורם בכזית. 25) "ואין לך בכל השרצים מה שמתמא במותו חוץ משמונת המינין המפורשין בתורה". אבל אסורים באכילה ושיעורם בכזית, ואין דמן חלוק מבשרן ולפיכך מצטרפין.

י. דָּם שְׂרָצִים שִׁפְרָשׁ, וְכִנְסוֹ וְאָכְלוֹ - לִזְקָה עָלָיו 35
בְּכִזְיֹת. 26) והוא שיתרו בו משום אוכל שרץ; אֲכָל אִם 36
התרו בו משום אוכל דם - פְּטוּר. 27) שִׂאִין חֲבִיבִין אֵלָא 37
עַל דָּם בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. 38

26) אפילו בשמונה שרצים ששיעורן בכעדה. 27) לא כרת ולא מלקות.

יא. כֹּל הַשְּׂעוּרִין וּמִחֲלָקוֹתֵם 28 - הִלָּכָה לְמִשָּׁה 39
מִסִּינִי. 40

28) כלומר, החילוקים שיש בשיעורים, כגון אלה שנאמרו למעלה: זה בכזית וזה בכעדה.

יב. הָאוֹכֵל כִּזְיֹת מִשְׂרָץ הַמַּיִם - לִזְקָה מִן הַתּוֹרָה. 41
שְׂנֵאֲמַר: אֵל תִּשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַשָּׂרִץ 42
וְלֹא תִטְמָאוּ בָהֶם; הָרִי כָלֵל בְּלֹא זֶה שְׂרָץ הָאָרֶץ 43
וְשְׂרָץ הָעוֹף וְשְׂרָץ הַמַּיִם. אִי זֶהוּ שְׂרָץ הַמַּיִם? אֵלּוּ 44
הַבְּרִיּוֹת הַקְּטָנוֹת, כְּמוֹ הַתּוֹלְעִים וְהַעֲלּוּקָה שְׂפָמִים, 45
וְהַבְּרִיּוֹת הַגְּדוֹלוֹת בִּיתֵר, שֶׁהֵן חַיּוֹת הַיָּם. כָּלֵל שֶׁל 46
דָּבָר: כֹּל שְׂאִינוֹ בְּצוּרַת הַדָּגִים, לֹא דָג טָמֵא וְלֹא דָג 47
טָהוֹר, כְּגוֹן כָּלֵב הַמַּיִם וְהַדְּלָפוֹן. 29) וְהַצְּפִדֵּעַ וְכִיּוֹצֵא 48
בָּהֶן. 49

29) "דגים יש ביים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג".

יג. אֵלּוּ הַמִּינִין שֶׁנִּבְרָאִין בְּאֲשָׁפוֹת וּבְגוֹפֵי הַנִּבְלּוֹת, 50
כְּגוֹן רֶמָה וְתוֹלְעָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שְׂאִינָן נִבְרָאִין מִזְכָּר 51
וּנְקֵבָה אֵלָא מִן הַגְּלָלִים שֶׁהִסְרִיחוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הֵן 52
הַנִּקְרָאִין רֹמֶשׁ עַל הָאָרֶץ. וְהָאוֹכֵל מִהֶן כִּזְיֹת - 53
לִזְקָה, שְׂנֵאֲמַר: וְלֹא תִטְמָאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל 54
הַשְּׂרָץ הָרֹמֶשׁ עַל הָאָרֶץ, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין פֶּרִין 55
וְרִבִּין. אֲכָל הַשְּׂרָץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ הוּא שְׂפָרָה 56
וְרִבָּה מִזְכָּר וּנְקֵבָה. 57

ד. הָאוֹכֵל כִּזְיֹת מִבֶּשֶׂר עוֹף טָמֵא - לִזְקָה מִן הַתּוֹרָה, 1
שְׂנֵאֲמַר: וְאֵת אֵלֶּה תִשְׁקָצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ. 2
וְהָרִי עֹבֵר עַל עֵשָׂה, שְׂנֵאֲמַר: כֹּל צִפּוֹר טְהוֹרָה 3
תֵּאָכֵל, הָא טָמֵא - לֹא תֵאָכֵל. וְכֵן הָאוֹכֵל כִּזְיֹת 4
מִדָּג טָמֵא - לִזְקָה, שְׂנֵאֲמַר: וְשִׁקֵּץ יִהְיֶה לָכֶם, 5
מִבֶּשֶׂר לֹא תֵאָכְלוּ. וְעֹבֵר עַל עֵשָׂה, שְׂנֵאֲמַר: כֹּל 6
אֲשֶׁר לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשֵׁת תֵּאָכְלוּ, מִכָּל שְׂמִי שְׂאִין 7
לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשֵׁת - לֹא יֵאָכֵל. הָא לְמַדָּה, שֶׁכֹּל 8
הָאוֹכֵל דָּג טָמֵא אוֹ בְּהֵמָה וְחַיָּה טָמֵא אוֹ עוֹף טָמֵא 9
- בִּטֹּל מִצְוַת עֵשָׂה וְעֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה. 10

16) רבינו לא הזכיר כאן "מבשר הדג", כמו בבהמה ובעוף, מפני שלא בכל מקום נקרא בשר הדג בשם בשר, בלשון בני אדם.

ה. חֲגֵב טָמֵא - הָרִי הוּא בְּכָלֵל שְׂרָץ הָעוֹף, וְהָאוֹכֵל 11
כִּזְיֹת. 17) מִשְׂרָץ הָעוֹף - לִזְקָה, שְׂנֵאֲמַר: כֹּל 12
הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ. וְאִי זֶהוּ שְׂרָץ 13
הָעוֹף? כְּגוֹן זָבוּב אוֹ יְתוֹשׁ וְצִרְעָה וְדַבְּרוּרָה וְכִיּוֹצֵא 14
בָּהֶן. 15

17) גם כאן בחגב לא הזכיר רבינו מבשר שרץ העוף, כי חגבים לא נקראו בשם בשר. 18) בספר ויקרא לא נזכר לאו על שרץ העוף, אלא בספר דברים בלבד.

ו. הָאוֹכֵל כִּזְיֹת מִשְׂרָץ הָאָרֶץ - לִזְקָה, שְׂנֵאֲמַר: וְכָל 16
הַשְּׂרָץ הַשָּׂרִץ עַל הָאָרֶץ שִׁקֵּץ הוּא לֹא יֵאָכֵל. וְאִי 17
זֶהוּ שְׂרָץ הָאָרֶץ? כְּגוֹן נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים וְחַפּוּשִׁית 18
וְנִדְלָה. 19) וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. 19

19) בלשון הפסוק: מרבה רגלים.

ז. וּשְׂמִנָּה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן: הַחֹלֵד 20
וְהַעֲכָבִר וְהַעֲבִיב וְהָאֲנָקָה וְהַפֶּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט 21
וְהַתְנַשְׁמָת, הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר. 20) כַּעֲדָה - לִזְקָה. שְׂעוֹר 22
אֲכִילָתוֹ כַּשְּׂעוֹר טָמֵא. וְכֹלֵם מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה 23
בְּכַעֲדָה. 21) 24

20) לאחר מיתתן. 21) שאם יש בין כולם ביחד כעדה - האוכל מהם לוקה.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֹׂאכֵל מִהֶן אַחַר מִיתָתוֹ; 25
אֲכָל הַחוֹתָף אֲבֵר מִן הַחַי מִן אַחַד מִהֶן וְאָכְלוֹ - אִינוֹ 26
לִזְקָה עָלָיו עַד שִׁיחִיָּה בּוֹ כִּזְיֹת בִּשְׂרָץ. 23) וְכֵן מִצְטָרְפִין 27
לְכִזְיֹת. אֲכָל אֲבֵר שְׁלֵם מִן הַשְּׂרָץ אַחַר שְׁמֵת - אִינוֹ 28
לִזְקָה עַד שִׁיחִיָּה בּוֹ כַּעֲדָה. 29

22) והטעם, שבמיתתן הם מטמאים לכן שיעור אכילתן כעדה, משום שהוקשה לטומאה, אבל בחייהן אינם מטמאים ולפיכך שיעור אכילתם בכזית בכל איסורי אכילות שבתורה. 23) ואף על פי שאברים מטמאים בכל שהוא: "האברים אין להן שיעור אבר מן השרץ כברירתו", אין לוקין על אכילתו בכל שהוא, שלא אמרו "שיעור אכילתו

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כיוון שאי אפשר לו בשחיטה. (40) אם התולעת עורנה מחוברת בהם, אבל אם פירשה מהחתיכה - אסורה.

יח. שרץ המים הנכבד בפירות ובשיחין ובמערות, הואיל ואין מים נובעין והרי הן עצורים⁴¹ - הרי הן פנים שבפלים ומתר. ושוחה ושוחה ואינו נמנע, ואף על פי שפולע בשעת שתיה מאותן השרצים⁴² הדקים.

(41) מכונסים. אבל אם אינם עצורים, כגון חרצים ונעיצין של מים הנמשכים, דינם כימים, אף על פי שאינם נובעין.

יט. במה דברים אמורים? שלא פרושו ממקום ברייתו; אבל אם פרוש השרץ, אף על פי שחזר לתוך הפלי או לתוך הבור - אסור. פרוש לדפני החבית וחזר ונפל לתוך המים או לתוך השכר - מותר⁴². וכן אם פרוש לדפני הבור או המערה וחזר למים - מותר.

(42) "היינו רבייתו", כלומר כך הוא גדל, זה מקום גידול, ודרכו לפרוש לדפני הכלי או הבור ולחזור למים ולפיכך אף על פי שפירש לדופן אין בכך כלום. ואם פירש לאחריו הכלי או על שפת הבור בחוץ, אסור שאינו מקום גידול.

כ. המסגן את היין או את החמץ או את השכר, ואכל את היבחושים או את היתושין והתולעות שסגן - לוקה משום שרץ המים⁴³ או משום שרץ העוף ושרץ המים⁴⁴. אפלו חזרו לפלי אחר שסגן, שהרי פרושו ממקום ברייתו⁴⁵. אבל אם לא סגן - שוחה ואינו נמנע, כמו שפרשנו.

(43) ביבחושים. (44) ביתושים, שהוא גם שרץ העוף. ומכיוון שהתהווה במים לוקה גם משום שרץ המים. (45) כלומר, אין לחשוש שאולי פירשו.

כא. זה שאמרנו בפרק זה האוכל פזית - כשאכל פזית מבריה גדולה, או שצירף מעט מבריה זו ומעט מבריה זו שבמינה⁴⁶ עד שאיכל פזית; אבל האוכל בריה טמאה בפני עצמה פלה - הרי זה לוקה מן התורה, ואפלו היתה פחותה מן החרדל⁴⁷. בין שאכלה מתה⁴⁸ בין שאכלה חיה. ואפלו סרחה הבריה⁴⁹ ונשתנית צורתה⁵⁰, הואיל ואכלה פלה - לוקה.

(46) כלומר משם אחד, שאסורים בלאו אחד "כל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין" אבל שני מינים אינם מצטרפים לכזית. (47) כלומר, בכמות קטנה ביותר, כל שהוא. (48) "טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא". (49) אולם היא עוד ראוייה לאכילת אדם, אבל אם סרחה עד כדי כך שאינה ראוייה כבר לאכילת אדם, פטור כמבואר להלן פרק י"ד הלכה י"א "שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור". (50) נשתנית, אבל לא נתרסקה.

כב. נמלה שחטרה אפלו אחת מרגליה - אינו לוקה עליה⁵¹ אלא בכזית. לפיכך⁵², האוכל זכוב שלם או

יד. אלו המינין הנכבדן בפירות ובמאכלות: אם פרושו ויצאו לארץ³⁰, אף על פי שחזרו לתוך האכל, מי שאכל מהן פזית - לוקה; שנאמר: לכל השרץ השרץ על הארץ - לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל אם לא פרושו - מותר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.

(30) לאו דווקא "לארץ", הוא הדין אם עלתה וריחשה על הפרי.

טו. במה דברים אמורים? שהתליע האכל אחר שנעקר מן הארץ; אבל אם התליע והוא מחבר - אותה התולעת אסורה באלו פרושה לארץ, שעל הארץ נבראת, ולוקין עליה³¹. ואם ספק - אסורה³². לפיכך, כל מיני פירות שדרכן להתליע פשהן מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו, שמה יש בו תולעת³³. ואם שהה הפרי אחר שנעקר שנים עשר חדש - אוכל בלא בדיקה; שאין תולעת שבו מתקיימת³⁴ שנים עשר חדש.

(31) משום הלאו של השרץ השורץ על הארץ. (32) ככל ספק של איסורי תורה. (33) ואם יש בו אסור מספק. (34) הני תמרי דכדא (שהתליעו) לבתר תריסר ירחי שתא שריין (אחרי שעברו עליהן י"ב חודש - מותרין).

טז. פרושו לאויר ולא נגעו לארץ³⁵, או שפרשו מקצתן לארץ, או שפרשו אחר שמותו, או שנמצאת תולעת על הגרעינה מבפנים, או שיצאו מתוך האכל לתוך אכל אחר - כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין עליהן³⁶.

(35) כלומר, שלפני שהגיעו לארץ קלטה בפיו לבולעה. (36) שאין מלקות בספק. וכל הדינים בהלכה זו נאמרו בהתליעו בתלוש, אבל אם התליעו במחובר פסק רבינו שאפילו לא פירשה התולעת - אסורה.

יז. תולעת³⁷ הנמצאת במעי הדגים ובמח שבראש הבהמה³⁸ והנמצאת בפשו³⁹ - אסורה. אבל דג מליח שהתליע - הרי התולעת שבו מותרת⁴⁰; שהן בפירות שהתליעו אחר שנעקרו מן הארץ, שמתר לאכלן פלן באחת בתולעת שבתוכן. וכן המים שבפלים שהשריצו - הרי אותן שרצים מותר לשותות עם המים. שנאמר: וכל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו. כלומר: במים ובימים ובנחלים הוא שאתה אוכל את שיש לו ואין אתה אוכל את שאין לו; אבל בפלים, בין שיש לו בין שאין לו - מותר.

(37) "קוקיאני אסיר", כלומר תולעים. ואסורים מפני שאינם מתהווים ממנו אלא נכנסו לו דרך נחיריו מן החוץ. (38) שבוודאי דרך הנחירים נכנסה. (39) מפני שנתהוו בבשר אחר מיתה, ואסורות מפני שבהמה ניתרת באכילה בשחיטה וכל דבר חי שיצא ממנה אפילו לאחר מיתה אסור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 שְׁלוֹקִין² עַל אֲכִילָתָן - הָרִי אוֹתוֹ הַמֶּאֱכָל אֲסוּר
22 בְּאֲכִילָה מִן הַתּוֹרָה. כְּגוֹן חֵלֶב בְּהֶמָּה וְחֵיָה הַטְּמֵאִים
23 וּבִיצֵי עוֹף וְדָג הַטְּמֵאִים. שְׁנָאֲמַר: וְאֵת בֶּת הַיַּעֲנָה -
24 זֶה בִּיצָתָהּ. וְהוּא הַדִּין לִכְלֹל הָאֲסוּר³ בְּיַעֲנָה⁴, וּלְכָל
25 הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לַבִּיצָה.

(2) כלומר, איסורי לאו ולא איסורי 'עשה'. (3) כוונת רבינו
היא שהדין "שכל היוצא מן הטמא טמא" אנו למדים
מפסוק זה. (4) שמתמצאים מתוך הגוף.

26 ב. חֵלֶב הָאָדָם מִתֵּר בְּאֲכִילָה, אָף עַל פִּי שֶׁבֶשֶׁר
27 הָאָדָם אֲסוּר בְּאֲכִילָה, וְכִבֵּר בְּאֶרְצוֹ⁵ שֶׁהוּא בְּעֵשֶׂה⁶.

(5) למעלה פרק ב הלכה ג. (6) ובאיסור 'עשה' אין הכלל:
"שכל היוצא מן הטמא טמא" כמבואר בהלכה הקודמת.

28 ג. דְּבַשׁ דְּבוֹרִים⁷ וְדְבַשׁ צִרְעִים - מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ
29 מִתְּמַצֵּית גּוֹפֵן, אֲלָא כּוֹנֵסִין אוֹתוֹ מִן הַעֲשָׂכִים בְּתוֹךְ
30 פִּיָּהֶן וּמְקִיאִין אוֹתוֹ בַּפִּיָּתָה, כְּדִי שִׁמְצָאוּ אוֹתוֹ
31 לֵאכֹל מִמֶּנּוּ בַּיָּמֹת הַגָּשְׁמִים.

(7) כסתם משנה, מכשירין פרק ו, ולא כר' יעקב בבכורות ז.

32 ד. אָף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב אָדָם מִתֵּר, אֲסוּר חֲכָמִים לְגָדוֹל
33 לִינֵק אוֹתוֹ מִן הַשְּׂדִים, אֲלָא חוֹלְכָת אִשָּׁה לְתוֹךְ
34 הַכְּלִי וְשׁוֹתָהּ. וְגָדוֹל שֶׁיִּנֵּק מִן הַשֵּׁד - כְּיוֹנֵק שְׂרִץ⁸,
35 וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת.

(8) לפיכך מכין אותו מכת מרדות.

36 ה. יוֹנֵק תֵּינוֹק וְהוֹלֵךְ אֶפְלוֹ אֲרָבַע אוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים.
37 וְאִם גָּמְלוּהוּ וּפָרַשׁ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר, מִחֲמַת
38 בְּרִיּוֹ⁹ לֹא מִחֲמַת חֲלִיו - אֵינוֹ חוֹזֵר וְיוֹנֵק. וְהוּא
39 שֶׁגְּמְלוּהוּ אַחֵר עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשׁ; אֲבָל בְּתוֹךְ
40 זְמַן זֶה, אֶפְלוֹ גְּמְלוּהוּ חֳדָשׁ אוֹ שְׁנָיִם - מִתֵּר לְחִזּוֹר
41 וְלִינֵק עַד סוֹף עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חֳדָשׁ¹⁰.

(9) כשהוא בריא. (10) כלומר, שאם לא פירש כלל, יונק
והולך עד ארבע שנים. אבל אם פירש תוך ארבעה ועשרים
חודש, אף-על-פי שמותר לחזור ולينק, יונק והולך רק עד
סוף כ"ד חודש ולא יותר.

42 ו. אָף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב בְּהֶמָּה טְמֵאָה וּבִיצֵי עוֹף טְמֵא
43 אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה - אֵין לּוֹקִין עֲלֵיהֶם¹¹; שְׁנָאֲמַר:
44 מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ - עַל הַבֶּשֶׂר הוּא לּוֹקָה, וְאֵינוֹ
45 לּוֹקָה עַל הַבִּיצָה וְעַל הַחֵלֶב. וְהָרִי הָאוֹכֵל אוֹתָן -
46 כְּאוֹכֵל חֲצִי שְׁעוֹר¹², שֶׁהוּא אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאֵינוֹ
47 לּוֹקָה, אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת¹³.

(11) אם ריקמה ואכלה, לוקה עליה משום השרץ השורץ
על הארץ, משמע, אבל אם לא ריקמה אף-על-פי שהיא
אסורה כביצת טמא - אין לוקין עליה. והוא-הדין כל היוצא
מן הטמא שאסור מן התורה, אין שם מלקות. (12) שבא
מדרשת כל חלב לא תאכלו, ויש רק איסור מן התורה ואינו

1 יָתוּשׁ שָׁלֵם, בֵּין חַי וּבֵין מֵת - לּוֹקָה מִשּׁוּם שְׂרִץ
2 הָעוֹף.

(51) בעיני בגמרא: אם חשוכה ברייה או לא, ולא נפשטה,
ועל ספק אין לוקים. (52) מכיוון שלוקים על אכילת ברייה
שלימה כל שהיא.

3 כג. הָרִי שֶׁהֵיָתָה הַכְּרִיָּה מִשְׂרִץ הָעוֹף וּמִשְׂרִץ הַמַּיִם
4 וּמִשְׂרִץ הָאֶרֶץ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה לָהּ כְּנָפִים⁵³, וְהִיא מְהַלֶּכֶת
5 עַל הָאֶרֶץ כְּשֶׂאֶר שְׂרָצִים⁵⁴, וְהֵיָתָה רְבָה בַּמַּיִם⁵⁵,
6 וְאֲכָלָה - לּוֹקָה שְׁלֹשׁ מַלְקִיּוֹת⁵⁶. וְאִם הֵיָתָה יָתֵר עַל
7 זֶה מִן הַמִּינִין שֶׁנִּבְרְאוּ בַּפִּרְוֹת - לּוֹקָה עֲלֶיהָ אֲרָבַע
8 מַלְקִיּוֹת⁵⁷. וְאִם הֵיָתָה מִן הַמִּינִין שֶׁפָּרִין וְרִבִּין -
9 לּוֹקָה חֲמֵשׁ. וְאִם הֵיָתָה מְכַלֵּל עוֹף טְמֵא יָתֵר עַל
10 הַיּוֹתָהּ מִשְׂרִץ הָעוֹף - לּוֹקָה עֲלֶיהָ שֵׁשׁ מַלְקִיּוֹת:
11 מִשּׁוּם עוֹף טְמֵא, וּמִשּׁוּם שְׂרִץ הָעוֹף, וּמִשּׁוּם שְׂרִץ
12 הָאֶרֶץ, וּמִשּׁוּם שְׂרִץ הַמַּיִם, וּמִשּׁוּם רֹמֵשׁ עַל הָאֶרֶץ,
13 וּמִשּׁוּם תּוֹלַעַת הַפִּרְוֹת. בֵּין שֶׁאֲכָלָה כֻּלָּהּ בֵּין שֶׁאֲכָל
14 מִמֶּנָּה כְּזֵית. לְפִיכָךְ, הָאוֹכֵל נִמְלָה הַפּוֹרְחַת הַגְּדֻלָּה
15 בַּמַּיִם - לּוֹקָה חֲמֵשׁ מַלְקִיּוֹת.

(53) ופורחת ויש בה לאו שרץ העוף. (54) ההולכים על
הארץ, ולכן היא נכללת בלאו "בכל השרץ השורץ על
הארץ". (55) שנוסף בה לאו של שרץ המים. (56) מלקות
לכל לאו ולא. (57) "אכל פוטיא לוקה ארבע, נמלה
לוקה חמש, צרעה לוקה שש". דעת רבינו שאם יש בדבר
אחד כמה לאווין אינו לוקה אלא אחת ולכן הוא מבאר כאן
טעם ריבוי המלקיות מפני שבריות אלו יש בהן תכונות
שונות ועל ידן הן נכללות בכל אלה המינים והאוכלן לוקה
על כל הלאווין ואין זה דומה כלל למקרה של לאווין הרבה
על איסור אחד ולפיכך הדגיש כאן את התכונות השונות.

16 כד. רֶסֶק⁵⁸ נְמָלִים וְהִבִּיא אַחַת שְׁלֹמָה וְצִרְפָּה לְאֵלוֹ
17 שֶׁנִּתְרַסְקוּ וְנַעֲשָׂה הַכֹּל כְּזֵית וְאֲכָלוּ - לּוֹקָה שֵׁשׁ
18 מַלְקִיּוֹת: חֲמֵשׁ - מִשּׁוּם הַנְּמָלָה הָאֶחָת, וְאַחַת -
19 מִשּׁוּם כְּזֵית מִנְּבִילַת הַטְּמֵאִים⁵⁹.

(58) דכיוון שריסקם ביטלם מתורת ברייה ואין לה דין של
אוכל נמלה שלימה. (59) ולא משום לאו "לא תאכלו כל
נבלה", כי לאו זה מדבר במיני טהורים. וכאן לוקה משום
נבלת הטמאים, כלומר שרצים, משום אל תשקצו את
נפשותיכם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר מאכל היוצא מן האסור אם הוא אסור; ומה טעם
לדבש דבורים וצרעים שהוא מותר; חלב האדם אם מותר
לאכול או לינק אותו מהשדיים; חלב וביצים הבאים
מהטמאה; וביצת עוף טהור שנמצא עליו קורט דם; ודין
אפרוח שנולד מביצת טריפה; גבינה וחמאה של גויים
וסימני ביצים; וציר דגים טמאים; גוי שהביא חביות
פתוחות של ציר ודג טהור באחת מהם.

20 א. כָּל מֶאֱכָל הַיּוֹצֵא מִמִּין מִן הַמִּינִין הָאֲסוּרִין

לוקה, כן ביצת עוף טמא וחלב בהמה טמאה שבא מדרשת בת היענה אין בהם מלקות אף-על-פי שאיסורם מן התורה. (13) "והאוכל חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות".

ז. יִרְאֶה לִי, שְׁהֹאכֵל בִּיצֵי דָגִים טְמָאִים הַנִּמְצָאִים
בַּמַּעֲיָהֶם - פְּאוֹכֵל קֶרְבִי דָגִים טְמָאִים¹⁴, וְלוֹקֶה מִן
הַתּוֹרָה. וְכֵן בִּיצֵי הָעוֹף הַטָּמֵא הַתְּלוּיֹת בְּאֶשְׁכּוֹל,
שֶׁעֲדִין לֹא פָּרְשׁוּ וַנִּגְמְרוּ¹⁵, הָאוֹכֵל אוֹתָן - לוֹקֶה,
פְּאוֹכֵל בְּנֵי מַעֲיִם שְׁלֶחָן.

(14) כיון שהם בגוף הדגים ואין בהם קליפה, הרי הם בשר גמור. (15) כלומר, שעדיין לא פרשו, וגם לא נגמרו. והמלה "לא", מוסבת על שניהם, שאם נגמרו, אינם כבני מעיים ואינו לוקה.

ח. בִּיצַת עוֹף טָמֵא שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוֹחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ
וְאֶכְלָה - לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל שְׂרִץ הָעוֹף¹⁶. אֲכָל בִּיצַת
הָעוֹף טָהוֹר שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוֹחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ וְאֶכְלָה
- מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת¹⁷.

(16) "ריקמה לוקה משום שרץ הארץ". ודעת רבינו שהוא הדין בביצת עוף טמא, שאם ריקמה לוקה משום שרץ העוף, מכיון שהוא ממין העוף, ואף-על-פי-כן אינו לוקה משום עוף טמא, מפני שטרם הגיע לכלל עוף, ועדיין הוא שרץ, ולכן דינו כזבובים ויתושים, וכמבואר למעלה פרק ב הלכה ה. (17) בגמרא שם מבואר שריקמה אסורה מדרבנן כל זמן שהאפרוח לא יצא לאויר העולם. ולכן חייב מכת מרדות.

ט. נִמְצָא עֲלֶיהָ קֶרֶט דָּם¹⁸: אִם עַל הַחֲלָבֹן - זוֹרֵק
אֶת הַדָּם¹⁹ וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאֵר, וְאִם עַל הַחֲלָמוֹן -
אֲסוּרָה פְּלֵא²⁰. בִּיצַת הַמּוֹזֶרֶת²¹ - הַנֶּפֶשׁ הַיִּפְּהָ²²
תֹּאכְלָנָה.

(18) טיפת דם. (19) מפני שרק במקום הדם יש קשר הולד, ולא נתפשט בשאר החלקים. (20) שכבר פשט קלקול בכל הביצה. (21) שאינה של זכר אלא התרנגולת "מתחממת בקרקע ויולדת ביצים, ואותן ביצים אין מגדלות אפרוחים". (22) "שאין דעתו קצה בה מחמת מיאוס".

י. אֶפְרוֹחַ שֶׁנּוֹלַד, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְפַּתְּחוּ עֵינָיו -
מִתֵּר לְאֶכְלוֹ²³. בְּהֵמָה טָהוֹרָה שֶׁנִּטְרְפָה - חֲלָלָהּ
אֲסוּר פְּחֹלֵב בְּהֵמָה טְמָאָה. וְכֵן בִּיצַת עוֹף טָהוֹר
שֶׁנִּטְרַף - כְּבִיצַת עוֹף טָמֵא²⁴, וְאֲסוּר.

(23) ודוקא כשיצא לאויר העולם, וכל עוד שלא יצא לאויר העולם - אסור מדברי סופרים משום שרץ, כמבואר למעלה הלכה ח. (24) כמבואר למעלה הלכה א.

יא. אֶפְרוֹחַ שֶׁנּוֹלַד מִבִּיצַת טְרֵפָה - מִתֵּר, שְׂאִין מִינוֹ
טָמֵא²⁵. הִיָּה הָעוֹף סִפֵּק טְרֵפָה, כָּל הַבִּיצִים שֶׁתִּלָּד
בְּעֶרְמָה רִאשׁוֹנָה²⁶ - מִשְׁהִין אוֹתָן²⁷: אִם טַעְנָה
עֶרְמָה שְׁנִיָּה²⁸ וְהִתְחִילָה לִילֵד - הִתְרוּ הָרִאשׁוֹנוֹת,
שְׁאֵם הֵיָּתָה טְרֵפָה - לֹא הֵיָּתָה יוֹלֶדֶת עוֹד²⁹; וְאִם
לֹא לָלֶדָה - הִרִי הֵן אֲסוּרוֹת.

יב. חֲלָב בְּהֵמָה טְמָאָה אֵינוֹ נִקְפָּה וְעוֹמֵד פְּחֹלֵב
הַטָּהוֹרָה. וְאִם נִתְעַרַּב חֲלָב טְמָאָה בְּחֲלָב בְּהֵמָה
טָהוֹרָה, כְּשֶׁתַּעֲמִיד אוֹתוֹ - יַעֲמֹד חֲלָב הַטָּהוֹרָה,
וְיֵצֵא חֲלָב הַטְּמָאָה עִם הַקּוֹם שֶׁל גְּבִינָה.

יג. וּמִפְּנֵי זֶה יִתֵּן הַדִּין: שֶׁכָּל חֲלָב הַנִּמְצָא בִּיד עוֹבֵד
כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת³⁰ - אֲסוּר, שֶׁמָּא עָרַב בּוֹ חֲלָב בְּהֵמָה
טְמָאָה; וּגְבִינַת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת - מִתְּרָת,
שְׂאִין חֲלָב בְּהֵמָה טְמָאָה מִתְּגַבֵּן. אֲכָל בִּימֵי חֲכָמֵי
מִשְׁנָה גְּזָרוּ עַל גְּבִינַת הָעוֹבֵדִי כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת
וְאֲסוּרוֹם, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּעוֹר קֶבֶה שֶׁל
שְׁחִיטָתָן שֶׁהִיא נִבְלָה. וְאִם תֹּאמַר: וְהֵלֵא עוֹר הַקֶּבֶה
דְּבָר קָטָן הוּא עַד מֵאֵד בְּחֹלֵב שֶׁעָמַד בּוֹ, וְלִמָּה לֹא
יִכְטֹל בְּמַעֲוֵטוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַמַּעֲמִיד הַגְּבִינָה,
וְהוּאִיל וְדָבָר הָאֲסוּר הוּא שֶׁהַעֲמִיד - הִרִי הַפֶּל
אֲסוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר³¹.

(30) ואין ישראל רואה אם חלבו מבהמה טהורה. (31) להלן פרק ט הלכה טז.

יד. גְּבִינָה שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ הָעוֹבֵדִי כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת
בְּעֶשְׂבִים אוֹ בִּמֵי פְרוֹת, כְּגוֹן שֶׁרָף הַתְּאֵנִים, וְהִרִי הֵן
נִכְרִין בְּגְבִינָה - הוֹרִי מִקְצַת הַגְּאֻזִּים שֶׁהִיא אֲסוּרָה.
שֶׁכָּבֵר גְּזָרָה³² עַל כָּל גְּבִינַת הָעוֹבֵדִי כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת,
בֵּין שֶׁהַעֲמִידוֹהּ בְּדָבָר אֲסוּר בֵּין שֶׁהַעֲמִידוֹהּ בְּדָבָר
הַמִּתֵּר, גְּזָרָה מִשּׁוּם שֶׁמַּעֲמִידִין³³ אוֹתָהּ בְּדָבָר
הָאֲסוּר.

(32) שהגזירה היתה סתם. (33) בכת"י תימן: "משום שהעמידוה בדבר האסור", וכן הגירסה בהגהות מיימוניות. פירוש הדברים: מפני שנוהגים להעמיד בדבר האסור, גזרו על סתם גבינות גויים, ולא חילקו בין העמידו בדבר אסור או בדבר מותר, ולכן אסורה אפילו במקומות שרובם או כולם מעמידים בהיתר.

טו. הָאוֹכֵל גְּבִינַת הָעוֹבֵדִי כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת, אוֹ חֲלָב
שֶׁחִלְבוּ עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת וְאִין יִשְׂרָאֵל רֹאֶהוּ³⁴
- מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת³⁵. הַחֲמָאָה שֶׁל עוֹבֵדִי
כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת - מִקְצַת הַגְּאֻזִּים הַתִּירוֹה; שֶׁהִרִי
לֹא גְזָרוּ עַל הַחֲמָאָה, וְחֲלָב הַטְּמָאָה אֵינוֹ עוֹמֵד³⁶.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינם מן התורה, והדבר ספק. (45) אבל גוי אינו נאמן, כמבואר בהלכה הסמוכה. (46) כלשון הגמרא: "של עוף פלוני, וטהור הוא". וכן בעוף טהור, אנו מאמינים רק לצייד שבקי בהם ובשמותיהם, כמבואר למעלה פרק א הלכה טו. וכתב הראב"ד, שאם הוא מוחזק בנאמנות לוקחים ממנו אפילו בסתם. ונראה שגם דעת רבינו כך, כפי שכתב בפירושו גבי ביצי דגים בהלכה כ.

יט. לפיכך אין לוקחים ביצים מן העופדי פוכבים ומזלות, אלא אם היה מכיר אותן⁴⁷ ויש לו בהן טביעות עין שהן ביצי עוף פלוני טהור. ואין חוששין להן שמא הן ביצי טרפה או ביצי נבלה. ואין לוקחין מן העופדי פוכבים ומזלות ביצה טרופה⁴⁸ כָּלָל.

(47) וכמבואר בהלכה הקודמת, שרק ישראל שאינו מוחזק בכשרות נאמן, אם אומר של עוף פלוני וטהור הוא, אבל לא גוי. ועכשיו לוקחים ביצים מן הגויים אף-על-פי שאינו אומר של עוף פלוני הוא, שסומכים אנו על רוב ביצים המצויים בינינו שהן של עופות טהורים (הגהות מיימוני). (48) ואפילו אם הוא מכיר שהן ממין עוף טהור, מפני שאנו חוששין שמא היא ביצת טריפה, וישראל מכרה לו, כמבואר שם בגמרא.

כ. ביצי דגים - סימניהם פסימני ביצי העוף. אם היו שני ראשיה בדין או חדין - טמאה. אחד פד ואחד חד - שואל לישראל המוכר⁴⁹: אם אמר לו: אני מלחתי⁵⁰ והוצאתים מדג טהור - אוכל על פיו⁵¹; ואם אמר לו: טהורין הם - אינו נאמן⁵², אלא אם בן היה אדם שהחזק בכשרות.

(49) שגוי אינו נאמן בעדותו. (50) ובעוף, די אם הוא אומר של עוף פלוני. והטעם, שהדגים המלוחים באים ממרחק, ואולי נשטמו הביצים האלו מדג טמא, לפיכך צריך לומר אני מלחתי. (51) אם הוא אינו חשוד ואינו מוחזק בכשרות, אבל אם הוא חשוד למכור טמא בטהור - אינו נאמן, מכיון שהוא נוגע בדבר. (52) מפני שעל סימנים לבד אין סומכים, שסימני ביצי דגים "לאו דאורייתא" הם, כסימני ביצי עוף.

כא. וכן אין לוקחין גבינה וחתיתכת דג שאין בה סימן⁵³ אלא מישראל שהחזק בכשרות. אבל בארץ ישראל⁵⁴, כשהיתה רבה ישראל⁵⁵ - לוקחין מפל ישראל שבה⁵⁶. והחלב - לוקחין אותו מפל ישראל מפל מקום.

(53) תוספתא עבודה-זרה פרק ה. ובבביתא שם לט: מונה חלב במקום חתיכת דג. אולם במימרא של רב שם בדין שני חותמות, מוחק רב כהנא "חלב" ומכניס במקומו חתיכת דג. ומסתבר, שגם בבביתא הנזכרת הוא גורס חתיכת דג במקום "חלב". (54) והגירסא שם "אין לוקחין בסוריא". ודעת רבינו, שסוריא לאו דוקא אלא הכוונה לכל חוץ לארץ, ומוכח מכאן שבארץ ישראל מותר. ובזמן הזה (של רבינו),

ומקצת הגאונים אסרוה, מפני צחצוחי חלב שישאר בה. שהרי הקום שבהמאה אינו מערב³⁷ עם החמאה כדי שיבטל במעוטו, וכל חלב שלהן חוששין לו שמא ערב בו חלב בהמה טמאה³⁸.

(34) שחלבו מבהמה טהורה. (35) ככל העובר על איסורי חכמים. (36) וצחצוחי (טיפות זעירות) חלב טמא שנשארו בה, אינם אוסרים. שהמה בטלים במיעוטם כשאר איסורים שבטלים בששים, שהרי חלב זה אינו מעמיד. (37) כלומר שהאיסור, היינו הקום, ניכר - אלא שאי אפשר לברור אותו ולסלקו מן החמאה, לפיכך אינו בטל. (38) כמבואר למעלה הלכה יג.

טז. יראה לי, שאם לקח חמאה מן העופדי פוכבים ומזלות ובשלה עד שהלכו להן צחצוחי חלב³⁹ - הרי זו מתרת⁴⁰. שאם תאמר: נתערבו עמה ונתבטלו פלן - בטלו במעוטם. אבל החמאה שבשלו אותה עופדי פוכבים ומזלות - אסורה משום געולי עופדי פוכבים ומזלות⁴¹, כמו שיתבאר⁴².

(39) שניתכו על-ידי האש. (40) כלומר, אפילו לשיטת האוסרין חמאה של גוי, מותר אפילו לכתחילה, שהרי יש כאן הרבה ספיקות. שמא לא היה חלב טמא כלל. ואם תמצא לומר שנתערב, שמא לא נשאר כלום. ואם תמצא לומר נשאר, שמא בתחלת הבישול ניתך על-ידי אש, ולפיכך אין לאסור משום מבטל איסור. ובכלל אין לאסור משום מבטל מלכתחילה, שהרי כוונתו בבישולה שיתכנו הצחצוחים ולא ישארו בה כלל. (41) פליטת איסור מהכלי של הגוי. (42) להלן פרק יז הלכה ב. שסתם כלי גוי הם בני יומן, והבלועה שבהם אינה פוגמת את התבשיל.

יז. ישראל שישב בצד העדר של נכרי, ובא הנכרי והביא לו חלב מן העדר⁴³, אף על פי שיש בעדר בהמה טמאה - הרי זה מותר, ואף על פי שלא ראה אותו חולב. והוא שישכיל לראותו כשהוא חולב פשיעמד; שהנכרי מתירא לחלב מן הטמאה, שמא יעמד ויראה אותו.

(43) שחלבו לצרכו של ישראל, ומתיירא לערב בו חלב טמא, פן יעמוד ויראה אותו.

יח. ביצה ששני ראשיה בדין או ששני ראשיה חדין, או שהיה חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים - בידוע שהוא ביצת עוף טמא. ראשה אחד פד וראשה אחד חד, וחלבון מבחוץ וחלבון מבפנים - אפשר שהיא ביצת עוף טמא⁴⁴ ואפשר שהיא ביצת עוף טהור. לפיכך שואל לציד ישראל⁴⁵ שמוכרה: אם אמר לו: של עוף פלוני הוא ועוף טהור הוא - סומך עליו; ואם אמר: של עוף טהור, ולא אמר לו שמו - אינו סומך עליו⁴⁶.

(44) שאין סומכין על סימני טהרה אלו, מפני שסימני ביצים

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם - יוֹם שְׁלִישִׁי כ"ו כִּסְלוֹ - סֵפֶר קְדוּשָׁה - ה' מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת

מוֹתֵד מֵהַדוֹרוֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

בְּכָלל בָּשָׂר בְּשֹׁדֶה טְרֵפָה; בַּהֲמָה חוּלָה שֶׁתִּשָּׂא כּוֹחַ לָמוֹת
אוּ שְׁחַט מִסּוּכָנָה וְלֹא פִירְכָּסָה; הָאִיסוּרִין אִם מִצְטָרְפִין וְכֵן
הַנְּבִלּוֹת וְנִבְלָה עִם טְרֵפָה; הַדְּבָרִים שְׁעוֹרוֹתֵיהֶם כְּבִשְׂרָם;
וְדִין שׁוֹר הַנִּסְקָל.

- א. הָאוֹכֵל פְּזִית מִבָּשָׂר בְּהִמָּה שְׁמִתָּה אוּ חֵיהָ שְׁמִתָּה 20
אוּ עוֹף שָׁמַיִת - לוֹקָה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא תֹאכְלוּ כָּל נִבְלָה. 21
וְכָל שֶׁלֹּא נִשְׁחַטָּה פְּרָאִי - הָרִי זֶה מִתָּה. 22 וְבִהֲלָכוֹת
הַשְּׁחִיטָה 23 יִתְבָּאֵר הַשְּׁחִיטָה שֶׁהִיא פְּרָאִי 24 וְשֶׁאִינָה
פְּרָאִי.

(2) חוֹלִין לֵב, א. (3) פְּרָקִים בִּג. (4) כְּלוּמָר, אִיזוּהִי
שְׁחִיטָה שֶׁהִיא כְּרָאִי.

- ב. אֵין אֲסוּר מִשּׁוּם נִבְלָה אֲלֹא מִיָּנִים טְהוּרִים 25
בְּלִבָּד, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רָאוּיִן לְשְׁחִיטָה, 26 וְאִם נִשְׁחַטוּ
שְׁחִיטָה פְּשָׁרָה יִהְיוּ מִתְּרִין בְּאֲכִילָה; אֲבָל מִיָּנִין 27
טְמֵאִין, שֶׁאֵין שְׁחִיטָה מוֹעֵלָת בָּהֶן, בֵּין שֶׁנִּשְׁחַטָּה 28
פְּרָאִי בֵּין שְׁמִתָּה פְּדִרְפָּה בֵּין שְׁחַתְּךָ בָּשָׂר מִן הַחֵי 29
מִמֶּנָּה וְאֲכָלוּ - אֵינוֹ לוֹקָה מִשּׁוּם נִבְלָה וְטְרֵפָה, 30
אֲלֹא מִשּׁוּם אוֹכֵל בָּשָׂר טְמֵאָה. 31

(5) חוֹלִין ק, א. וּמַעֲיֵלָה טז, א. כִּרְב. (6) בַּחוּלִין שֶׁם נֹאמַר
הַטַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אִיסוּר נִבְלָה חָל עַל אִיסוּר טְמֵא, אֲבָל
מִסְגָּנוֹנוֹ שֶׁל רַבִּינוּ כֹּאן מִשְׁמַע נִימוּק אַחֵר. הֵינּוּ, שֶׁאִיסוּר
נִבְלָה תְּלוּי בַּחֲשֵׁר שְׁחִיטָה, וְלִפְיֵכֶךָ אֵין אִיסוּר נִבְלָה
בְּמִיָּנִים טְמֵאִים, שֶׁאֵין לָהֶם הַכֶּשֶׁר שְׁחִיטָה, כְּלוּמָר, שֶׁאֵינִם
נִתְרִים בְּשְׁחִיטָה. (7) גַּם בַּבְּהֵמָה טְהוּרָה אֵינוֹ חַיִּיב עַל
בָּשָׂר מִן הַחֵי מִשּׁוּם נִבְלָה רַק מִשּׁוּם טְרֵפָה, כִּמְבֹאֵר לַהֲלֹךְ
הַלְכָה י. וְהַחֲדוּשׁ בְּטֵמָאָה הוּא, שֶׁאֵף מִשּׁוּם טְרֵפָה אֵינוֹ
לוֹקָה.

- ג. הָאוֹכֵל עוֹף טְהוּר חֵי כָּל שֶׁהוּא - לוֹקָה מִשּׁוּם 32
אוֹכֵל נִבְלָה, 33 וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ פְּזִית, הוּאִיל
וְאֲכָלוּ כָּלוּ. 34 וְאִם אֲכָלוּ אַחֵר שְׁמִתָּה - עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ
פְּזִית. 35 וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּכָלוֹ בָּשָׂר פְּזִית, הוּאִיל וְיֵשׁ
בְּכָלוֹ פְּזִית 36 - חֵיב עָלָיו מִשּׁוּם נִבְלָה.

(8) חוֹלִין קב, ב: "אֲכַל צִפּוֹר טְהוּרָה בַּחֲיִיָּה, בְּכָל שֶׁהוּא".
וּרְבִינוּ מִפְּרֵשׁ שֶׁהוּא חַיִּיב מִשּׁוּם נִבְלָה וְלֹא מִשּׁוּם אֲבֵר מִן
הַחֵי (מִגִּיד-מִשְׁנָה). [אֲבָל בַּגְמָרָא שֶׁם נֹרָא לֵלֹא כָּל סִפְקָ,
שְׁלוּקָה מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחֵי. וְנִלְאֹו כָּל הַמִּפְרָשִׁים לַמִּצּוֹא
יִשׁוּב מִלֵּא לְדַבְרֵי רַבִּינוּ, וּבַהֲגָהוֹת ה'חֲזוֹן אִישׁ' נִסְתַּפְּחוּ
לְרַמְב"ן הוּצָאָה "אֵל הַמְקוֹרוֹת", כֹּתֵב שְׁטַעוֹת-סוֹפֵר הִיא,
וְצִדִּיק לּוֹמֵר: מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחֵי]. וְרֹאֵה שֶׁם בְּרַש"י.
(9) שֶׁם: "בְּמִיתָתָהּ בְּכִזִּית". (10) שֶׁם: "בְּמִשְׁהוֹ בָּשָׂר גִּידִין
וְעִצָּמוֹת", כְּלוּמָר, שֶׁגִּידִים וְעִצָּמוֹת מְשַׁלְמִין לְכִזִּית.

- ד. הָאוֹכֵל פְּזִית מִבָּשָׂר גִּפְלִי 37 בְּהִמָּה טְהוּרָה - לוֹקָה
מִשּׁוּם אוֹכֵל נִבְלָה 38. וְאֲסוּר לְאֲכָלוֹ 39 מִן הַבְּהֵמָה
שְׁנוּלָדָה עַד לֵיל שְׁמִינִי 40; שְׁכַל שֶׁלֹּא שֶׁהָהָה שְׁמוֹנָה
יָמִים בְּבִהֲמָה - הָרִי זֶה כִּנְפִל 41. וְאֵין לוֹקִין עָלָיו 40.
וְאִם נִדְעָ לּוֹ שְׁכָלוֹ לֹו חֲדָשִׁי 41 בְּכֶטֶן וְאַחֵר כֶּךָ

דִּינָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַעֲנִין זֶה כְּחוּצָה לְאֶרֶץ, רֹאֵה לִקְמֵן
פִּי"א הַלְכָה כה. (55) אֲבָל אִם אֵין רֹבֵה יִשְׂרָאֵל, חוֹשְׁשִׁים
שְׁמָא קָנָה מִן הַגּוֹי, כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ מוֹחֲזֵק בְּכִשְׁרוֹת.
(56) כְּגִירֶסֶת הַתּוֹסַפְתָּא, רֹאֵה לַמַּעֲלָה. וְכִנְרָאָה שְׁגִירֶסֶת רַבִּינוּ
בַּגְמָרָא שֶׁלָּנוּ כְּגִירֶסֶת הַתּוֹסַפְתָּא, וְכֵן גּוֹרֵס שֶׁם רַבִּינוּ חֲנַנְאֵל.

- כב. הַפּוֹבֵשׁ דְּגָיִם טְמֵאִים - צִירָן אֲסוּר. אֲבָל צִיר 1
חֲגִבִים טְמֵאִים - מִתְּרָ 57, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם לְחִלּוּחִית. 2
לְפִיכָף אֵין לוֹקִחִין צִיר מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, 3
אֲלֹא אִם בֵּן הָיָה בּוֹ דָּג טְהוּר 58 מְשׁוּטָט בּוֹ, אֲפִלוּ 4
דָּג אַחֵר. 5

(57) "הַעִיד ר' צְדוּק עַל צִיר שֶׁל דָּגִים טְמֵאִים, שֶׁהוּא טְהוּר",
וּפִירֵשׁ רַבִּינוּ בַּעֲדוּיּוֹת פ"ו, מִשְׁנָה ב, שֶׁהוּא מוֹתֵר.
(58) "וְאֵלוֹ דְּבָרִים שֶׁל גּוֹיִם אֲסוּרִין... וְצִיר שֶׁאֵין בּוֹ דָּגָה
כְּלִבִּית שׁוֹטֵט בּוֹ". וּרְבִינוּ מִפְּרֵשׁ כְּלִבִּית דָּג טְהוּר הוּא, וְכֵן
פִירֵשׁ רַבִּינוּ חֲנַנְאֵל. וְהוּא הַדִּין לְכָל דָּג טְהוּר אִם מְשׁוּטָט
בּוֹ, הַצִּיר מוֹתֵר אֲלֹא שִׁנָּה כְּלִבִּית לְרַבּוֹתָא, אֶף-עַל-פִּי שִׁקְטָן
בִּיּוֹרָה.

- כג. עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שֶׁהִבִּיא עֲרֵבָה מְלֵאָה 6
חֲבִיּוֹת פְּתוּחוֹת שֶׁל צִיר, וְדָג אַחֵר טְהוּר בְּאַחַת מֵהֶן 7
- פֶּלֶן מִתְּרָ 59. הֵיוּ סְתוּמוֹת, פֶּתַח אַחַת וְנִמְצָא בָּהּ 8
דָּג טְהוּר, שְׁנִיָּה וְנִמְצָא בָּהּ טְהוּר 60 - פֶּלֶן מִתְּרָ. 9
וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁוֹ שֶׁל דָּג וְשִׁדְרוֹ 61 קִיָּם, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה 10
נִכְרָ 62 שֶׁהוּא דָּג טְהוּר. לְפִיכָף אֵין לוֹקִחִין דְּגָיִם 11
מִרְצָצִין מְלּוּחִין מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת. וְהֵם 12
הַנִּקְרָאִים טְרִית טְרֵפָה. וְאִם הָיָה רֹאשׁ הַדָּג וְשִׁדְרוֹ 13
נִכְרָ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִרְצָץ - מִתְּרָ לִקַּח אוֹתוֹ מִן 14
הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת. 15

(59) שְׁכַל חֲבִיּוֹת פְּתוּחוֹת כְּחִבִּית אַחַת הֵן, מִפְּנֵי שֶׁאֵדָם עֲשׂוּי
לִיטוֹל מִזּוֹ וּלְיִתֵן בּוֹ. וְלִפְיֵכֶךָ כְּמַעֲרֻבּוֹת הֵן וּמוֹתֵרוֹת.
(60) שֶׁנִּמְצָא דָּג טְהוּר בְּשִׁתִּים, מוֹכַח הַדְּבָר שֶׁבְּכּוֹלֵן צִיר שֶׁל
דָּגִים טְהוּרִים וּמוֹתֵרוֹת. (61) שְׁנִיָּהם יֶחֶד, כְּדִמּוּכָה שֶׁם
בַּגְמָרָא. (62) כְּלוּמָר, שֶׁהוּא מַכִּיר בְּטִבְעוֹת עֵין בְּרֹאשׁ
וְשִׁדְרָה שֶׁהוּא מִמֵּין דָּג פְּלוּנִי שֶׁהוּא טְהוּר (רַש"י מִפְּרֵשׁ,
שְׁדָגִים טְמֵאִים אֵין לָהֶם שִׁדְרָה, וְתַבְנִית רֹאשׁם מִשְׁנָה מִזּוֹ
שֶׁל טְהוּרִים), וְאִפִּילוּ אִם אֵין קִשְׁקֶשֶׁת וְסַנְפִיר נִמְצָא בּוֹ,
שֶׁאֵנוֹ תּוֹלִים שֶׁהִשִּׁיר אוֹתָן בִּים.

- כד. עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שֶׁהִבִּיא גֵרֵב שֶׁל חֲתִיכוֹת 16
דָּג שֶׁחֲתִיכָן שְׁוָה 63, וְהֵן נִכְרִין שְׁכָלֵן מִדָּג אַחֵר, 17
וְנִמְצָא בְּחֲתִיכָה אַחַת מֵהֶן קִשְׁמָשִׁין - הָרִי כָּלוּ 18
מִתְּרָ. 19

(63) אֲבָל אִם אֵין חֲתִיכוֹן שׁוֹה עִם אוֹתָן שִׁישׁ בֵּהֶן קִשְׁקֶשֶׁת
- אֲסוּרוֹת.

פְּרָק רְבִיעִי

(1) יִבָּאֵר הָאוֹכֵל מִבָּשָׂר נִבְלָה בַּהֲמָה חֵיהָ וְעוֹף; הָא כָּל עוֹף
טְהוּר חֵי וְאֵין בּוֹ כִזִּית; הָאוֹכֵל כִזִּית נִפֵּל מִבְּהֵמָה טְהוּרָה
וְכֵן כִּמָּה הוּא נִפֵּל; הָאוֹכֵל כִזִּית טְרֵפָה; וְשִׁנְכַסֵּין הַטְּרֵפּוֹת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיט

מותך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמֵתָה, בֵּין שְׁחִנְקָהּ עַד שְׁמֵתָה, בֵּין שְׁדִרְסָתָה חַיָּה 29
וְהִרְגָתָהּ; כִּף לֹא תַחֲלַק בְּנוּטָה לְמוֹת בֵּין שְׁטִרְפָתָה 30
חַיָּה וְשִׁפְרָתָה, בֵּין שְׁנִפְלָה מִן הַגָּג וְנִשְׁתַּבְּרוּ רֹב 31
צִלְעוֹתֶיהָ, בֵּין שְׁנִפְלָה וְנִתְרַסְקוּ אִיבָרֶיהָ, בֵּין שְׁזָרַק 32
בָּהּ חֵץ וְנִקְבַּ לְבָהּ אוֹ רֵאֶתָהּ, בֵּין שָׁבַא לָהּ חֲלִי 33
מִחֲמַת עֲצָמָה וְנִקְבַּ לְבָהּ אוֹ רֵאֶתָהּ אוֹ שִׁבְרֵי רֹב 34
צִלְעוֹתֶיהָ וְכִיּוּצָא בָּהֶן. הוֹאִיל וְהִיא נוּטָה לְמוֹת מִכָּל 35
מָקוֹם - הֵרִי זֹו טִרְפָּה, בֵּין שְׁהִיָּה הַגּוֹרֵם בִּידֵי בִשּׁוֹר 36
וְדָם בֵּין שְׁהִיָּה בִּידֵי שְׁמִיָּם. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר 37
בַּתּוֹרָה טִרְפָּה? 28 דְּבַר הַפְּתוּב בַּהּ 29. שְׁאִם לֹא 38
תֵּאמַר כֵּן 30, לֹא תֵּאסֵר אֶלָּא אוֹתָהּ שְׁנִטְרַפָּה בִּשְׁדָּה, 39
אֲבָל אִם נִטְרַפָּה בְּחִצֵּר - לֹא תֵּאסֵר. הֵא לְמַדְתָּ, שְׁאִין 40
הַפְּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בַּהּ 31. 41

28) שמשמע שנטרפה בידי חיה. 29) דבר המצוי ורגיל.
30) אלא שהכל דוקא לפי מה שנכתב. 31) מכילתא
משפטים פרשה ב.

ט. וְעֵנִין הַפְּתוּב 32: שְׁהַנוּטָה לְמוֹת מִחֲמַת מִכּוֹתֶיהָ 33
וְאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְחַיּוּת 34 מִחֲמַת מָכָה זֹו - אֲסוּרָה. 43
מִכָּאֵן אָמְרוּ חֲכָמִים 35: זֶה הַכָּל: כָּל שְׁאִין כְּמוֹתָהּ 44
חַיָּה 36 - טִרְפָּה. וְכֵלְכֹת שְׁחִיטָה 37 יתבאר אִי זֶה 45
חֲלִי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טִרְפָּה וְאִי זֶה חֲלִי אִין עוֹשֶׂה אוֹתָהּ 46
טִרְפָּה. 47

32) "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו." 33) או מחמת
חולי, כמבואר בהלכה הקודמת. 34) שנים עשר חודש,
כמבואר בפ"א מהל' שחיטה ה"א. 35) חולין מב, א.
36) "שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה ראויה
לחיות" (רש"י). 37) פ"י ה"ט.

י. וְכֵן הַחוֹתֵף בִּשְׁר מִן הַחַי מִן הַטְּהוֹרִים 38 - הֵרִי 48
אוֹתוֹ הַבִּשּׁוֹר טִרְפָּה 39, וְהַאֲכִיל מִמֶּנּוּ כְּזִית - לֹקְהָ 49
מִשּׁוּם אוֹכֵל טִרְפָּה. שְׁהִיָּה בִּשּׁוֹר זֶה מִכָּהֶמָּה שְׁלֹא 50
נִשְׁחַטָּה וְלֹא מִתָּה 40, מָה לִי טִרְפָּה אוֹתָהּ חַיָּה מָה 51
לִי חֲתֻכָּה בְּסַפִּין? מָה לִי בְּכֻלָּה מָה לִי בְּמִקְצָתָהּ? 52
הֵרִי הוּא אוֹמֵר: וּבִשּׁוֹר בִּשְׁדָּה טִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ - 53
בֵּינָן שְׁנַעֲשִׂית הַבְּהֵמָה בִּשּׁוֹר בִּשְׁדָּה 41 הֵרִי הִיא טִרְפָּה. 54

38) אבל בטמאים, כשם שאיסור טריפה אינו נוהג בהם,
כמבואר למעלה ה"ב, כך אינו נוהג בהם איסור בשר מן
החיי. 39) חולין קב, ב. 40) שרק מתה אסורה משום
נבילה, כמבואר למעלה ה"א. 41) שפירש ממקומו (רש"י
שם).

יא. בְּהֵמָה שְׁהִיא חוֹלָה מִחֲמַת שְׁתִּשּׁוּשׁ כְּחָה וְנִטְתָּה 55
לְמוֹת 42, הוֹאִיל וְלֹא אֲרָעָה 43 מָכָה בְּאִבְרֵיהָ 56
הַמִּמִּיתִים אוֹתָהּ 44 - הֵרִי זֹו מִתֵּרֵת; שְׁלֹא אֲסוּרָה תּוֹרָה 57
אֶלָּא כְּעֵין טִרְפַּת חַיִּית הַיֵּצֵר, שְׁהִיָּה עֲשֶׂת 45 בָּהּ מָכָה 58
הַמִּמִּיתָה אוֹתָהּ. 59

42) שם לו, א. בלשון המשנה: "מסוכנת". 43) לא קרה.

1 נולד, שֶׁהֵן תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים לְבְּהֵמָה גִּסָּה וּחְמִשָּׁה 1
2 לְדָקָה 18 - הֵרִי זֶה מִתֵּרֵת בְּיוֹם שְׁנוּלָה.

11) ואפילו אם הוא חי. 12) שנפל חשוב כמת (שבת
קלו.). 13) חולין קלח, ב. 14) שם קלו, א. ומשנכנס ליל
שמיני מותר לאוכלה, ואין צריך לחכות שמונה ימים שלמים
(מגיד-משנה). 15) כלומר, ספק נפל (שם קלח, א).
16) שאין לוקים על הספק. 17) שם קלו, א. 18) בכורות
ה, א.

3 ה. הַשְּׁלִיא שְׁיִצָּאתָ עִם הַיֹּלֵד - אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה 19.
4 וְהַאֲכִילָה - פְּטוּר 20, שְׁאִינָה בִּשּׁוֹר 21.

19) חולין עז, א. 20) משום נבילה. 21) שם: "חישב
עליה מטמאה טומאת אוכלין, אבל לא טומאת נבילות",
והיינו מפני שאינה בשר, אבל נחשבה לאוכל, כדמוכח שם.

ו. הַאֲכִיל כְּזִית מִבִּשּׁוֹר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף 5
6 טְהוֹרִים 22 שְׁנִטְרַפּוּ - לֹקְהָ, שְׁנִטְרַפּוּ: וּבִשּׁוֹר בִּשְׁדָּה 6
7 טִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ, לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אוֹתוֹ. טִרְפָּה 7
8 הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - זֹו שְׁטִרְפָּה אוֹתָהּ 23 חַיִּית הַיֵּצֵר, 8
9 כְּגוֹן אֲרִי וְנִמְר וְכִיּוּצָא בָּהֶן 24. וְכֵן עוֹף שְׁטִרְפָּה אוֹתוֹ 9
10 עוֹף הַדּוֹרֵס, כְּגוֹן גִּץ וְכִיּוּצָא בּוֹ. וְאִין אִתָּהּ יָכוֹל 10
11 לֹמֵר שְׁטִרְפָּה אוֹתָהּ וְהַמִּיתָה אוֹתָהּ; שְׁאִם מִתָּה - 11
12 הֵרִי הִיא נִבְלָה, וְמָה לִי מִתָּה מִחֲמַת עֲצָמָה אוֹ הַכָּה 12
13 בְּסִיף וְהַמִּיתָה אוֹ שִׁבְרָה אֲרִי וְהַמִּיתָה? הֵא אֵינּוּ 13
14 מְדַבֵּר אֶלָּא בִּשְׁנִטְרַפָּה וְלֹא מִתָּה.

22) אבל לא טמאים, שאיסור טריפה אינו אלא במינים
טהורים בלבד כמו איסור נבילה, כמבואר למעלה ה"ב.
23) כגון שדרסה עליה בידה או גרמה לה בכל אופן שהוא,
אחד מסוגי הטרופות המבוארים בפ"ה מהל' שחיטה ה"ה.
24) שלא דוקא ארי, אלא כל חיה יער גדולה, שדרסה
בהמה גסה וכל-שכן בהמה דקה, נטרפה. 25) הרי.

ז. וְאִם הַטִּרְפָּה שְׁלֹא מִתָּה אֲסוּרָה, יָכוֹל אִם כָּא זָאֵב 15
16 וְגִרְרֵי הַגָּדִי בְּרִגְלָה 26 אוֹ בְּזִנְבוֹ אוֹ בְּאִזְנוֹ, וְרִדְף אָדָם 16
17 וְהַצִּילוֹ מִפִּיּו, יִהְיֶה אֲסוּר, שְׁהִיָּה נִטְרַף? תִּלְמוּד 17
18 לֹמֵר: וּבִשּׁוֹר בִּשְׁדָּה טִרְפָּה וְגוֹמֵר לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אוֹתוֹ 18
19 - עַד שְׁנַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בִּשּׁוֹר הָרְאוּיָה 27 לְכָלֵב. הֵא 19
20 לְמַדְתָּ, שְׁהַטִּרְפָּה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה הִיא שְׁטִרְפָּה 20
21 אוֹתָהּ חַיִּית הַיֵּצֵר וְשִׁבְרָה אוֹתָהּ וְנִטְתָּ לְמוֹת וְעִדִּין לֹא 21
22 מִתָּה. אָף עַל פִּי שְׁקָדָם וְשִׁחְטָה קִדְּם שְׁתַּמּוּת - הֵרִי 22
23 זֹו אֲסוּרָה מִשּׁוּם טִרְפָּה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר שְׁתַּחֲחִיָּה 23
24 מִמָּכָה זֹו הַבָּאָה עָלֶיהָ.

26) כלומר, שלא דרסה בידו, שאם דרסה, הרי היא דרוסת
זאב בדקה, שהיא טריפה. 27) בדפוס רומי ר"מ: הראוי.

ח. נִמְצָאתָ לְמַד: שְׁהַתּוֹרָה אֲסוּרָה הַמִּתָּה, וְהִיא 25
26 הַנִּבְלָה, וְאֲסוּרָה הַנוּטָה לְמוֹת מִחֲמַת מִכּוֹתֶיהָ וְאָף עַל 26
27 פִּי שְׁעִדִּין לֹא מִתָּה, וְהִיא הַטִּרְפָּה. וּבִשּׁוּם שְׁלֹא 27
28 תַּחֲלַק בְּמִיתָה בֵּין מִתָּה מִחֲמַת עֲצָמָה, בֵּין שְׁנִפְלָה 28

חזין מאסורין נזירי⁶³, כמו שיתבאר שם⁶⁴. לפיכך,
הלוקח מעט⁶⁵ חלב ומעט דם ומעט בשר בהמה
טמאה ומעט בשר נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט
בשר עוף טמא וכיוצא באלו משאר האסורין וצריך
מן הכל פזית ואכלו - אינו לוקה, ודינו כדין אוכל
חצי שעור⁶⁶.

(62) ערלה פ"ב, מ"א. (63) נזיר לו, ב: "מכל אשר יעשה
מגפן היין, לימד על איסורי נזיר שמצטרפין זה עם זה".
(64) פ"ה מהל' נזירות ה"ג. (65) פחות מכזית.
(66) "שהוא אסור מן התורה, ואינו לוקה אבל מכין אותו
מכת מדרות" (למעלה פ"ג ה"ו).

יז. כל הנבלות⁶⁷ מצטרפות⁶⁸ זו עם זו. ונבלה
מצטרפת עם טרפה⁶⁹. וכן כל בהמה וחיה הטמאים
- מצטרפין זה עם זה. אבל בשר נבלה עם בשר
בהמה טמאה - אין מצטרפין. פיצד? הלוקח מנבלת
השור ונבלת הצבי ונבלת התרנגול, וקבץ מן הכל
פזית בשר ואכלו - לוקה. וכן אם קבץ חצי זית
מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי
זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי⁷⁰ מן
הטהורה⁷¹, ואכלו - לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר
והארנבת⁷², שקבץ מכלם פזית ואכלו - לוקה. אבל
אם צירף חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר
הגמל - אינן מצטרפין. וכן כל פיוצא בזה. וכן
בהמה טמאה ועוף טמא או דג טמא - אין בשר
שניהן מצטרף, לפי שהן שני שמות; שהרי כל אחד
מהן בלאו בפני עצמו, כמו שבארנו⁷³. אבל כל
העופות הטמאין - מצטרפין, כמו שמצטרפין כל
בהמה וחיה הטמאין. זה הכלל: כל שאסורין בלאו
אחד - מצטרפין, בשני לאוין - אין מצטרפין; חזין
מנבלה וטרפה, הואיל והטרפה תחלת נבלה היא⁷⁴.

(67) כלומר, נבילת בהמה ונבילת חיה ועוף הטהורים.
(68) מעילה טז, ב. (69) שטריפה תחילת נבילה, כמו
שמיים בסוף ההלכה. (70) שבשר מן החי אסור משום
טריפה, כמבואר למעלה ה"י, ונבילה מצטרפת עם טריפה.
(71) אבל בטמאה אין איסור בשר מן החי, כמבואר למעלה
שם. (72) אף-על-פי שכל אחד מזהר לבדו, אמנם הואיל
וכולם נכללו בפסוק "את זה לא תאכלו", כמבואר למעלה
פ"ב ה"א, הרי איסורם בלאו אחד ולפיכך מצטרפים.
(73) למעלה פ"ב. (74) שטריפה אסורה משום שאי-אפשר
לה לחיות, כמבואר למעלה ה"ז. ונלא נתבאר למה הוצרך
רבינו לטעם זה. הלא נבילה וטריפה נאמרו בלאו אחד:
"נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח), וכל
שבלאו אחד מצטרפים? ואולי מפני שחיוב המלקות אינו
מלאו זה, אלא מלאוים מחולקים].

יח. האוכל מנבלה וטרפה או מבהמה וחיה
הטמאים מן העור⁷⁵ ומן העצמות ומן הגידים, ומן
הקרניים ומן הסלפס, ומן הצפרנים של עוף

(44) כוונת רבינו לבאר את ההבדל המהותי בין טריפה
למסוכנת, ואומר - שבטריפה נעשית בה מכה, ובמסוכנת
לא אירעה מכה. (45) בכת"י תימן: נעשית.

יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים⁴⁶ לא
היו אוכלין מבהמה שממהרין ושוחרטין אותה כדי
שלא תמות, ואף על פי שפרקסה בסוף שחיטה⁴⁷.
ודבר זה אין בו אסור, אלא כל הרוצה להחמיר על
עצמו בדבר זה - הרי זה משבח.

(46) שם לו, ב. (47) שאם לא פירכסה בסוף שחיטה -
אסורה באכילה, כמבואר להלן בהלכה הסמוכה.

יג. השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם -
הרי אלו מותרין⁴⁸, ואין אומרים שטמא מתים היו. וכן
השוחט את הבריאה ולא פרקסה - הרי זו מתרת⁴⁹.
אבל המסכנת, והיא: כל שמעמידין אותה ואינה
עומדת, אף על פי⁵⁰ שהיא אוכלת מאכל פריאות,
אם שחטה ולא פרקסה⁵¹ כלל - הרי זו נבלה⁵²,
ולוקין עליה. ואם פרקסה - הרי זו מתרת. וצריך
שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה⁵³, אבל בתחלתה -
אינו מועיל.

(48) שם לג, א. (49) שם לו, א. (50) שם, ב. (51) שם.
(52) שכל שלא פירכסה, אין שחיטתה כלום ורק גמר מיתתה
(מגיד-משנה). (53) שם לח, א: "כל שאינה עושה כן בסוף
שחיטה, בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם לכן".

יד. פיצד הוא הפרכוס? בבהמה דקה⁵⁴ ובחיה
גסה⁵⁵ ודקה: בין שפשטה⁵⁶ ידה והחזירה, או
שפשטה רגלה אף על פי שלא החזירה⁵⁷, או
שקפפה רגלה בלבד - הרי זה פרכוס ומתר; אבל
אם פשטה ידה ולא החזירה - הרי זו אסורה,
שאין זו אלא הוצאת נפש בלבד⁵⁸. ובבהמה גסה⁵⁹:
אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא קפפה בין
קפפה ולא פשטה - הרי זה פרכוס ומתר; ואם לא
פשטה לא יד ולא רגל ולא קפפה כלל - הרי זו
נבלה. ובעוף: אפילו לא רפרף אלא בעיניו⁶⁰ ולא
כשפש אלא בזנבו - הרי זה פרכוס.

(54) שם לו, א. (55) עבודה זרה טז, ב: "חיה גסה, הרי
היא כבהמה דקה לפירכוס". (56) אבל אם היתה ידה
פשוטה מקודם וכפפתה - אינו פרכוס. (57) שם לח, ב:
"אבל ברגל, בין פשוטה ולא קפפה, בין קפפה ולא פשוטה -
כשרה". (58) שם לו, א. (59) שם לח, ב. (60) שם, וכן
גירסת הרי"ף והערור. אולם הגירסא שלנו בגמרא: "בגפוי".

טו. השוחט את המסכנת בלילה, ולא ידע אם
פרקסה או לא פרקסה - הרי זו ספק נבלה
ואסורה⁶¹.

(61) שם לו, א.

טז. כל אסורין שבתורה אין מצטרפין⁶² זה עם זה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 שְׁנֹגְמָר דִּינוּ לִסְקִילָה נֶאֱסַר⁹³, וְנִעְשָׂה כְּבִהְמָה
27 טְמֵאָה, וְאִם קָדַם וְשִׁחֲטוּ שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה - הָרִי זֶה
28 אֶסּוּר בְּהֵנִיה, וְאִם אָכַל מִבְּשָׂרוֹ כְּזִית - לֹקְהָ⁹⁴. וְכֵן
29 כְּשִׁיטְקָל לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לְכֻלָּבִים וְלֹא לְעוֹבְדֵי
30 כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. לִכְף נֶאֱמַר⁹⁵: לֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ.
31 וּפְרֹשׁ שֶׁל שׁוֹר הַנִּסְקָל מִתָּר⁹⁶ בְּהֵנָּה. נֹדַע שֶׁהוּא
32 פְּטוּר מִסְקִילָה⁹⁷ אַחֵר שְׁנֹגְמָר דִּינוּ, כְּגוֹן שֶׁהוּזְמַו
33 הָעֵדִים - יֵצֵא וְיִרְעָה בַּעֲדָר⁹⁸. וְאִם נֹדַע אַחֵר שֶׁנִּסְקָל
34 - הָרִי זֶה מִתָּר בְּהֵנִיה⁹⁹.

(92 בבא-קמא מא, א. 93 כלומר, אפילו שלא סקלו אלא שחטו. 94 משום הלאו: "ולא יאכל את בשרו". 95 פסחים כב, ב. 96 עבודה זרה לד, ב: שנאמר: "לא יאכל את בשרו", בשרו אסור ופירשו מותר. 97 כריתות כג, ב. 98 עם שאר צאנו, כחולין גמורים (רש"י שם). 99 שם.)

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשע"ט

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1 יבאר איסור אבר מן החי ובשר המדולדל בבהמה; המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול והכליות והניחו בתוכה; ודין ביצים שניתקן; עובר שהוציא ידו שנאסר אותו אבר ואח"כ נולד; השוחט בהמה מעוברת ומצאה בה שליל או בן תשעה חי.

א. מפּי השמוּעָה² לְמַדּוּ, שֶׁזֶה שְׁנֹאֲמַר בַּתּוֹרָה: לֹא
תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר - לְאֶסֶר אֲבֵר שְׁנִחְתַּח מִן
הַחִי³. וְעַל אֲבֵר מִן הַחִי⁴ הוּא אוֹמֵר לָנֹחַ: אַךְ בָּשָׂר
בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ. וְאֶסּוּר אֲבֵר מִן הַחִי נֹהֵג
בְּבִהְמָה חַיָּה וְעוֹף, בְּטְהוּרִים אֲבָל לֹא בְטְמָאִים⁵.

2 תורה שבעל פה. 3 "דאבר חי מקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עור, כנפש הנטולה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר". 4 אבר מן החי היא אחת משבע מצוות שבני נח נצטוו עליהן. 5 מחלוקת תנאים בדבר, ופסק כחכמים.

ב. אֶחָד אֲבֵר שֵׁישׁ בּוֹ בָּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, כְּגוֹן
הַיָּד וְהָרֵגֶל, וְאֶחָד אֲבֵר שְׂאִין בּוֹ עֵצִים⁶, כְּגוֹן
הַלְשׁוֹן וְהַבִּיצִים וְהַטְחוּל וְהַכְּלִיּוֹת וְהַלֵּב⁷ וְכִיּוֹצֵא
בָּהֶן. אֲלֵא שֶׁהָאֲבֵר שְׂאִין בּוֹ עֵצִים - בֵּין שְׁחַתַּף
כָּלוּ בֵּין שְׁחַתַּף מִקְצָתוֹ⁸, הָרִי זֶה אֶסּוּר מִשּׁוּם אֲבֵר
מִן הַחִי; וְהָאֲבֵר שֵׁישׁ בּוֹ עֵצִים - אֵינּוּ חִיב עָלָיו
מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחִי עַד שִׁפְרֹשׁ כְּבָרִיתוֹ: בָּשָׂר
וְגִידִים וְעֲצָמוֹת; אֲבָל אִם פָּרַשׁ מִן הַחִי הַבָּשָׂר
בְּלִבָּד - חִיב עָלָיו מִשּׁוּם טְרֵפָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ,
לֹא מִשּׁוּם אֲבֵר מִן הַחִי.

6 "אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלוש" (משום חלב ומשום טרפה ומשום אבר מן החי). הרי דגם באבר שאין בו

1 מִמְקוֹמוֹת שְׁמִבְצֵבִין מִשֵּׁם הַדָּם כְּשִׁיחַתְכוּ, וּמִן
2 הַשְּׂלִיָּא שְׁלֵהֶן, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶסּוּר - הָרִי זֶה
3 פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוּ אֵינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה⁷⁶. וְאִין
4 מִצְטָרְפִין עִם הַבָּשָׂר לְכֻזִּית.

75 חולין קיז, ב: "העור. . . והעצמות והגידין והקרנים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות". והטעם: מפני שאין בהן לאו של נבלה (מגיד-משנה). 76 אין כוונת רבינו לומר, שאינם ראויין להחשב כאוכל, שהרי הם מטמאים טומאת אוכלין, אלא שאינם נקראים בשר שיחול עליהם איסור בשר נבילה.

5 יט. קִבְּת⁷⁷ הַנִּבְלָה וְקִבְּת הַטְּמֵאָה - מִתָּרַת, מִפְּנֵי
6 שֶׁהִיא כְּשֶׁאֵר טְנִפְתָּ שְׁבִגוּף⁷⁸. וּלְפִיכָךְ מִתָּר⁷⁹
7 לְהַעֲמִיד הַגְּבִינָה בְּקִבְּת שְׁחִיטָה הַעוֹבֵד כּוֹכָבִים
8 וּמִזְלוֹת, וּבְקִבְּת בְּהֵמָה וְחִיָּה טְמֵאָה. אֲבָל עוֹר הַקִּבְּה
9 - הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַמַּעֲשִׂים⁸⁰, וְאֶסּוּר.

77 חלב הכנוס בתוך הקיבה, ולא חילק רבינו בין קרוש לניגר, וכן דעת הרי"ף. וראה 'כסף משנה' ורדב"ז לקמן פ"ט ה"ט. 78 שם קטז, ב: "פירשה בעלמא הוא". 79 שם. 80 שם.

10 כ. עוֹר הַבָּא כְּגֵד פָּנָיו שֶׁל חֲמוֹר⁸¹ - מִתָּר
11 בְּאֲכִילָה⁸², מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹ הַפֶּרֶשׁ וּמִי רִגְלִים שֶׁהֵן
12 מִתָּרִין⁸³. יֵשׁ עוֹרוֹת שֶׁהֵן כְּבָשָׂר⁸⁴, וְהָאוֹכֵל מִהֵן כְּזִית
13 - כְּאוֹכֵל מִן הַבָּשָׂר. וְהוּא כְּשִׁיטְקָל אוֹתָן כְּשֶׁהֵן
14 רַבִּים⁸⁵.

81 "כעין שליא שהחמור נולד בו" (רש"י). 82 בכורות ז, ב. 83 ראה השגת הראב"ד וב'מגיד משנה'. 84 חולין קכב, א. 85 שם. שאם עבדן או שהילך בהן כדי עבודה שהם מתקשים, אינם אוכל ואינם כבשר.

15 כא. וְאֵלּוּ שְׁעוֹרוֹתֵיהֶן כְּבָשָׂר⁸⁶; עוֹר הָאֵדָם; וְעוֹר
16 הַחֲזִיר שֶׁל יִשׁוּב⁸⁷; וְעוֹר חֲטוּטָרַת⁸⁸ שֶׁל גָּמֶל שֶׁלֹּא
17 טָעֲנוּ עָלָיו מִשָּׂא מַעוֹלָם וְלֹא הִגִּיעַ⁸⁹ לְמִשָּׂא, שְׁעִדִּין
18 הִיא רֶבֶה; וְעוֹר בֵּית הַבִּשְׁתָּה⁹⁰; וְעוֹר שְׁתַּחַת
19 הָאֲלִיָּה⁹¹; וְעוֹר הַשְּׁלִיל; וְעוֹר הָאֲנָקָה וְהַפֶּחַ
20 וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט. כָּל אֵלּוּ הָעוֹרוֹת, כְּשֶׁהֵן רַכּוֹת -
21 הָרִי הֵן כְּבָשָׂר לְכָל דָּבָר, בֵּין לְאֶסּוּר אֲכִילָה בֵּין
22 לְטְמֵאָה.

86 ביאור להלכה הקודמת. 87 מפני שהוא רך ואוכלים אותו (רש"י). אבל חזיר הבר קשה ואינו כבשר. 88 דבשת הגמל. "ועל דבשת גמלים" (ישעיה ל, ו) תרגום: על חטרייא גמליא (ערוך). 89 זמנו. 90 בית הרחם (רש"י שם). 91 עור הזנב מתחת מקום שאין שיער מפני שהוא רך (רש"י שם).

23 כב. נֶאֱמַר בָּשָׂר הַנִּסְקָל: וְלֹא יֵאָכַל אֶת בָּשָׂרוֹ.
24 וְהִיאָף הָיָה אֲפָשָׁר לְאָכְלוֹ אַחֵר שֶׁנִּסְקָל וְהָרִי הוּא
25 נִבְלָה? אֲלֵא לֹא בָּא הַתּוֹבֵב אֲלֵא לְהוֹדִיעָה⁹²: שְׁפִינָן

ובאותה שעה היא נטרפה ובאיסור בת אחת איסור חל על איסור לכל הדעות. (19) ואף על פי שאיסור אבר מן החי חל בשעה שנחתך האבר ואיסור חלב הרי חל משעת יציאת הבהמה לאוויר העולם, חל איסור אבר מן החי על איסור חלב, מפני שאבר מן החי נאסר גם לגויים, ומתוך שהוא חל על הגויים חל גם על היהודים, אף על פי שכבר נאסר עליהם משום חלב. (20) משום טרפה ומשום חלב ומשום אבר מן החי.

- ו. בַּשָּׂר הַמְדֻלָּדֵל²¹ בְּהֶמְהָ וְאֶבֶר הַמְדֻלָּדֵל בְּהָ, אִם
- אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר וּלְחַיּוֹת²², אָף עַל פִּי שְׂלֹא פָרַשׁ
- אֶלָּא אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָּה - אֲסוּר²³, וְאֵין לִזְקִין עָלָיו.
- וְאִם מֵתָה הַבְּהֶמָה - רוֹאִין אוֹתוֹ פָּאֵלוֹ נָפֵל מֵחַיִּים²⁴.
- לְפִיכָּךְ לִזְקִין עָלָיו מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחִי. אֲבָל הַיָּכוֹל
- לַחְזוֹר וּלְחַיּוֹת, אִם נִשְׁחַטָּה הַבְּהֶמָה - הֲרִי זֶה מֵתָר²⁵.

(21) נתלש מן הגוף, אבל לא לגמרי אלא מחובר עוד ברצועות בשר קטנות. (22) להתחבר אל הגוף ולהידבק בו. (23) מדרבנן. (24) "מיתה עושה ניפול שחיטה אין עושה ניפול", כלומר, אם מתה אנו רואים כאילו האבר נפל מחיים והרי זה אבר מן החי, אבל בשחיטה אין אנו אומרים, כאילו נפל מחיים, וממילא אין זה אבר מן החי. (25) הואיל ויכול האבר לחזור ולחיות, השחיטה מתירתו ונחשב כגוף הבהמה. ובמתה אינו חייב אלא משום נבלה ולא משום אבר מן החי.

- ז. שְׂמֵט²⁶ אֶבֶר אוֹ מַעְכּוֹ אוֹ דָּכוֹ, כְּגוֹן הַפִּיּוּצִים
- שֶׁמַּעַף אוֹתָן אוֹ נִתְקַן²⁷ - הֲרִי זֶה אֵינוֹ אֲסוּר מִן
- הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרִי יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת חַיִּים, וּלְפִיכָּךְ²⁸ אֵין
- מִסְרִיחַ. וְאָף עַל פִּי כֵן אֲסוּר לְאָכְלוֹ מִמִּנְהַג שְׁנֵהֲגוּ
- כָּל יִשְׂרָאֵל מִקֵּדָם, שֶׁהֲרִי הוּא דוֹמָה לְאֶבֶר מִן הַחִי.

(26) אבל לא תלשו. (27) ונשחטה הבהמה. (28) מפני שיש בו מקצת חיים.

- ח. עֵצִים שֶׁנִּשְׁפָּר: אִם הָיָה הַבָּשָׂר אוֹ הָעוֹר חוּפָּה²⁹
- רֹב עֲבִי³⁰ שֶׁל עֵצִים הַנִּשְׁפָּר וְרֹב הַקָּף הַשָּׁבֵר³¹ - הֲרִי
- זֶה מֵתָר; וְאִם יָצָא הָעֵצִים לַחוּץ³² - הֲרִי הָאֶבֶר אֲסוּר.
- וּכְשִׁישְׁחַט הַבְּהֶמָה אוֹ הָעוֹף - יִחַתֵּךְ מִמְּקוֹם הַשָּׁבֵר
- וְיִשְׁלִיכוֹ, וְהִשָּׂאָר מֵתָר. נִשְׁפָּר הָעֵצִים, וְהַבָּשָׂר חוּפָּה
- אֶת רֹבּוֹ, אֲבָל הָיָה אוֹתוֹ בָּשָׂר מֵרֶסֶס³³ אוֹ נִתְאָבֵל,
- כִּבְשָׂר שֶׁהוּפָּא גוֹרְרוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְלַקֵּט³⁴ הֲרִי
- מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, אוֹ שֶׁהָיָה הַבָּשָׂר שֶׁעָלָיו נִקְבִּים
- נִקְבִּים³⁵, אוֹ שֶׁנִּסְדַּק הַבָּשָׂר, אוֹ שֶׁנִּקְדַּר כְּמִין טַבְעָת,
- אוֹ שֶׁנִּגְרַר הַבָּשָׂר מִלְמַעְלָה עַד שְׂלֹא נִשָּׂאָר מִן הַבָּשָׂר
- אֶלָּא כְּקִלְפָּה, אוֹ שֶׁנִּתְאָבֵל הַבָּשָׂר מִלְמַטָּה מֵעַל
- הָעֵצִים שֶׁנִּשְׁפָּר עַד שֶׁנִּמְצָא הַבָּשָׂר חוּפָּה אֵינוֹ נִגְזַע
- בְּעֵצִים - כָּכָל אֵלּוֹ מוֹרִין לְאִסוּר³⁶, עַד שֶׁיִּתְרַפָּא
- הַבָּשָׂר³⁷. וְאִם אֲבָל מִפֶּל אֵלּוֹ - מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת
- מִרְדּוֹת.

(29) מכסה. (30) שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו מכוסה. (31) רוב היקף הבשר שעל השבר - קיים. (32) הבשר אינו מכסה אותו.

עצם חייב משום אבר מן החי, שהלא אין עצם בחלב. (7) כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו ... איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו" (שחלו בבת אחת), הרי שאם חתך ממנה אבר שהיא נטרפת מנטילתה חייב משום אבר מן החי כשאכלו (אמנם בגיליון נרפס: "מצאתי כתוב בגליון ספר אחד וזה לשונו, והלב, נראה לי שצריך להיות והחלב כי הלב עושה טרפה אם ניטל", אבל הדברים תמוהים, כי מה בכך אם הבהמה נטרפת, וכי משום זה אין איסור אבר מן החי? (8) "אכל חלב מן החי", משמע אפילו מקצת. הרי שבאבר שאין בו עצם, כמו חלב, חייב משום אבר מן החי אפילו אם חתך מקצתו.

- ג. הָאוֹכֵל מֵאֶבֶר מִן הַחִי פְּזִית⁹ - לִזְקָה. וְאֶפְלוֹ אֲכַל
- אֶבֶר שְׁלֵם: אִם יֵשׁ בּוֹ פְּזִית¹⁰ - חֵיב, פְּחוֹת מִפְּזִית
- פְּטוּר¹¹. חֲתָךְ מִן הָאֶבֶר כְּכִרְתּוֹ בָּשָׂר וְגִידִים
- וְעֲצָמוֹת פְּזִית וְאֶכְלוֹ - לִזְקָה, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ
- בָּשָׂר אֲלָא פֶל שֶׁהוּא¹². אֲבָל אִם הִפְרִיד הָאֶבֶר אַחֵר
- שֶׁתִּלְשׁוּ מִן הַחִי וְהִפְרִיד הַבָּשָׂר מִן הַגִּידִים וּמִן
- הָעֲצָמוֹת - אֵינוֹ לִזְקָה¹³ עַד שִׁיאֲכַל פְּזִית מִן הַבָּשָׂר
- לְבִדּוֹ, וְאֵין הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים מַצְטַרְפִּין בּוֹ לְפְזִית.
- מֵאַחֵר שֶׁשְּׁנֵה בְּרִיתוֹ¹⁴.

(9) ככל איסורי תורה. (10) וגידים ועצמות מצטרפים לכזית. (11) אף על פי שאכל אבר שלם. (12) שגידים ועצמות מצטרפים. (13) "חלקו מבחון פטור". ואפילו אם החלק הוא יותר מכזית, אין עליו כבר שם אבר מן החי אלא בשר מן החי, והגידים והעצמות אין מצטרפים. (14) האבר נברא בשר ועצמות וגידים מחוברים, ועכשיו הם נפרדים ולפיכך אין לו דין אבר מן החי.

- ד. חִלְקוֹ לְאֶבֶר זֶה¹⁵ וְאֶכְלוֹ מַעַט מַעַט: אִם יֵשׁ בְּמָה
- שֶׁאֲכַל פְּזִית בָּשָׂר - חֵיב, וְאִם לֹא - פְּטוּר¹⁶. לִקַּח
- פְּזִית מִן הָאֶבֶר כְּכִרְתּוֹ בָּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת וְאֶכְלוֹ,
- אָף עַל פִּי שֶׁנִּחְלַק בְּפִיו בְּפָנִים קָדָם שֶׁיִּבְלַעְנוּ -
- חֵיב¹⁷.

(15) ולא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות, ואין בכל חלק כזית. אין לו דין אבר מן החי, אלא דין בשר מן החי, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "שאל כל כזית בשר", כי הגידים והעצמות אינם מצטרפים. אבל אם יש בכל חלק כזית, הרי הוא אבר מן החי, מכיוון שלא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות. (16) שגידים ועצמות אין מצטרפים בבשר מן החי. (17) "חלקו מבפנים חייב".

- ה. תִּלַּשׁ אֶבֶר מִן הַחִי וְנִטְרְפָה בְּנִטְלָתוֹ וְאֶכְלוֹ -
- חֵיב שְׁתֵּים: מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחִי, וּמִשּׁוּם טְרֵפָה;
- שֶׁהֲרִי שְׁנֵי הָאִסוּרִין בְּאֵין בְּאַחַת¹⁸. וְכֵן הַתּוֹלֵשׁ חֵלֶב
- מִן הַחִי וְאֶכְלוֹ - לִזְקָה שְׁתֵּים: מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחִי,
- וּמִשּׁוּם חֵלֶב¹⁹. תִּלַּשׁ חֵלֶב מִן הַטְּרֵפָה וְאֶכְלוֹ - לִזְקָה
- שְׁלִשׁ²⁰.

(18) כלומר, בבת אחת, ש"בהמה בחייה לא לאיברים עומדת", ואיסור אבר מן החי חל רק בשעה שהופרש האבר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 לֹא נִשְׁאָר אֲלָא מֵעוּטוֹ⁴³ - הַיּוֹצֵא אֶסוּר, וְשִׁבְפָנִים
18 מִתָּר. וְאִם חֲתַף הַיּוֹצֵא מִן הָאֶבֶר אַחֵר שֶׁחֲזִירוֹ
19 וְנִשְׁחַטָּה - אוֹתוֹ שֵׁיִצָּא בְּלֶבֶד אֶסוּר⁴⁵, וְשִׁאֵר הָאֶבֶר
20 מִתָּר; וְאִם לֹא חֲזִירוֹ וְחֲתַכּוּ וְהוּא בַחוּץ, בֵּין
21 שְׁחֲתַכּוּ קֹדֶם שְׁחִיטָה אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה - מְקוֹם
22 הַחֲתָךְ אֶסוּר. וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁנֶּגֶד הָאֵוִיר⁴⁶, אַחֵר
23 שֶׁיִּחְתַּךְ הַיּוֹצֵא חִזְרָה וְחֲתַף מְקוֹם הַחֲתָךְ.

(43) כלומר, אף על פי שבלידה אומרים אנו "יצא רובו הרי זה כילוד". (44) כי אין לידה לאברים ואין הרוב היוצא עושה כילוד את המיעוט שנשאר בפנים. (45) ומצמצם וחותך ומקום החתך גם כן נותר בשחיטת הבהמה. (46) "מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה בהמה בבהמה, דלאו בתוכה הוא".

24 יֹא. כָּל אֶבֶר עֶבֶר שֵׁיִצָּא, וְחֲתַכּוּ קֹדֶם שְׁחִיטָה וְהוּא
25 בַחוּץ - הֵרִי זֶה אֶבֶר מִן הַחֵי⁴⁷ וְלוֹקִין עָלָיו, וְאִפְלוּ
26 מִתָּר⁴⁸ הָעֶבֶר קֹדֶם שְׁחִיטָה. וְאִם נִחְתַּךְ אַחֵר שְׁחִיטָה
27 - הָאוֹכֵל אוֹיְנוּ לוֹקָה⁴⁹, וְאִפְלוּ מִתָּר. וְאִם מִתָּה
28 הַבְּהֵמָה וְאַחֵר כֶּף חֲתַכּוּ - הָאוֹכֵל לוֹקָה מִשּׁוּם אֶבֶר
29 מִן הַחֵי⁵⁰.

(47) וכמו שביארנו למעלה שהאיסור של "ובשר בשדה טרפה" אינו אלא כשנחתך אחרי שחיטת אמו, אבל בנחתך לפני השחיטה הרי זה אבר מן החי. (48) "דעובר שבפנים אפילו מת חשיב כחי דהא מהני ליה שחיטת אמו להתירו אף באכילה". (49) משום אבר מן החי. אבל לוקה משום טריפה. (50) דמיתה עושה ניפול ורואים כאילו נפל מחיים.

30 יֵב. עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא אֶבֶר וְנִאֶסֶר הָאֶבֶר, וְאַחֵר כֶּף נוֹלַד
31 וְהֵרִי הִיא נִקְבָּה - הַחֵלֶב שֶׁלֹּא אֶסוּר לְשִׁתּוֹ מִסָּפֶק,
32 הוֹאִיל וְהוּא בֹא מִכָּלֵל הָאֵיבָרִין וַיֵּשׁ בָּהּ אֶבֶר אֶחָד
33 אֶסוּר. וְהֵרִי זֶה בְּחֵלֶב טְרֵפָה שֶׁנִּתְעַרַּב בְּחֵלֶב טְהוֹרָה.

34 יֵג. הַשּׁוֹחֵט בַּהֶמָּה מְעַבְרָת וּמֵצֵא בָּהּ שְׁלִיל⁵¹, בֵּין
35 חֵי בֵין מֵת - הֵרִי זֶה מִתָּר בְּאִכְלָהּ. וְאִפְלוּ שְׁלִיא⁵²
36 מִתָּר בְּאִכְלָהּ. וְשְׁלִיא שֵׁיִצָּא מִקְצָתָה וְשִׁחַט אֶת
37 הַבְּהֵמָה: אִם הָיְתָה שְׁלִיא זֹו קְשׁוּרָה⁵³ בְּוֹלַד - מֵה
38 שֵׁיִצָּא מִמֶּנָּה אֶסוּר⁵⁴, וְהַשְּׂאֵר מִתָּר; וְאִם לֹא הָיְתָה
39 קְשׁוּרָה בּוֹ - כָּלָה אֶסוּרָה; שְׁמָא שְׁלִיא זֹו שֵׁיִצָּא
40 מִקְצָתָה הֵלֵךְ לוֹ וְלֹד שֶׁהָיָה בָּהּ⁵⁵, וְוֹלַד זֶה שֶׁנִּמְצָא
41 בְּבֶטֶן הַלֵּכָה שְׁלִיא שְׁלֹו. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר, שְׁאִם לֹא
42 נִמְצָא בְּבֶטֶן וְלֹד כָּלֵל, שֶׁהַשְּׁלִיא כָּלָה אֶסוּרָה.

(51) עובר. (52) "והוא הכיס שבתוכו יהיה העובר". (53) ואם כן השלייה היא חלק מהוולד שנמצא בתוך הבהמה. (54) שהרי הוא כאבר מן העובר שיצא. (55) ולא נותר בשחיטת האם ולפיכך גם שלייתו אסורה.

יֵד. מֵצֵא בָּהּ עֶבֶר חֵי, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעָה
חֳדָשִׁים גְּמוּרִין וְאִפְשָׁר שִׁיחֶיה - אֵינּוּ צָרִיךְ שְׁחִיטָה,

(33) כלומר, שהיה הבשר מרודד וקלוש אבל מכסה את רוב העצם. (34) בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד אלא כאן מעט וכאן מעט ואם תצרפו הרי רוב היקפו נכסה. (35) בלא חיסרון. (36) כל אלו בעיות הן בגמרא שם ומספק מחמירם. (37) "מסרטו בעצם ומעלה ארוכה", הרי שאם מעלה ארוכה (מתרפא) - כשר.

1 ט. הַמּוֹשִׁיט יָדוֹ לְמַעַי הַבְּהֵמָה וְחֲתַף מִן הַטְּחוֹל וּמִן
2 הַפְּלִיט וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן³⁸, וְהֵנִיחַ הַחֲתִיכוֹת בְּתוֹךְ מַעֲיָה,
3 וְאַחֵר כֶּף שְׁחִטָּה - הֵרִי אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֶסוּרוֹת
4 מִשּׁוּם אֶבֶר מִן הַחֵי³⁹, וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ
5 מַעֲיָה. אֲבָל אִם חֲתַף מִן הָעֶבֶר שֶׁבְּמַעֲיָה וְלֹא
6 הוֹצִיאָו, וְאַחֵר כֶּף שְׁחִטָּה - הֵרִי חֲתִיכַת הָעֶבֶר אוֹ
7 אֵיבָרוֹ מִתָּר, הוֹאִיל וְלֹא יָצָא⁴⁰. עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא יָדוֹ אוֹ
8 רִגְלוֹ - נִאֶסֶר אוֹתוֹ אֶבֶר לְעוֹלָם, בֵּין שְׁחֲתַכּוּ קֹדֶם
9 שֶׁתִּשְׁחַט אִמּוֹ בֵּין שְׁחֲתַכּוּ אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָּה אִמּוֹ⁴¹.
10 וְאִפְלוּ הַחֲזִיר אוֹתוֹ אֶבֶר לְמַעַי אִמּוֹ וְאַחֵר כֶּף
11 נִשְׁחַט⁴², אוֹ נוֹלַד הוֹלֵד וְחִיָּה כְּמָה שָׁנִים - הֵרִי אוֹתוֹ
12 הָאֶבֶר אֶסוּר מִשּׁוּם טְרֵפָה. שְׁכָּל בֶּשֶׁר שֵׁיִצָּא חוּץ
13 לְמַחְצָתוֹ - נִאֶסֶר כְּבֶשֶׁר שֶׁפָּרַשׁ מִן הַחֵי; שֶׁנֶּאֱמַר:
14 וּבֶשֶׁר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה - בֵּין שֵׁיִצָּא לְמְקוֹם שֶׁהוּא לוֹ
15 כְּשֵׂדָה נִעְשָׂה טְרֵפָה, כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיון שיצא למקום שהוא לו כשדה נעשה טריפה..."

דין זה מרמז על ישראל בגלות, ש'טריפה' רומז על הגלות, כמארז"ל על הפסוק "ובשר בשדה טריפה", כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה, שהרמז בזה הוא שכאשר ישראל נמצאים חוץ למחיצתו בגלות, הגם שעבודתם בתכלית המעלה והשלימות, הרי מצד שנמצאים ב"שדה" - גלות, אין להם שלימות אמיתית החיות והחירות.

(על"פ לקו"ש חלק ז"ב עמוד 42)

(38) איברים שנשילתם אינה מטריפה את הבהמה. (39) והשחיטה אינה מתירה אותן. (40) וניתר בשחיטת אמו. (41) אכן יש הבדל בין חתכו קודם שחיטת אמו לחתכו אחר שנשחטה אמו, שאם נחתך לפני שנשחטה אמו, אסור משום טרפה כדמסיים בסוף ההלכה. ובחתכו לאחר שחיטת אמו חייב משום אבר מן החי. (42) כלומר, שהוולד יצא חי לאוויר העולם אחרי שחיטת אמו, אז נשאר האבר היוצא באיסורו לעולם ושחיטת אמו אינה מתירתו מכיוון שהאבר לא היה בפנים הבהמה בשעת שחיטה, והוולד עצמו, הרי נחשב כשחוט, מפני שהוא היה בפנים [=הבהמה] בשעת שחיטה, ואין לו דין שחיטה. אבל אם הוולד יצא לפני ששחטו את אמו, הרי יש לוולד דין שחיטה, ששחיטת אמו לא התירתו, ואז שחיטתו מתירה גם את האבר היוצא.

16 י. הוֹצִיא מִקְצַת הָאֶבֶר וְנִשְׁאָר מִקְצָתוֹ בְּפָנִים, אִפְלוּ

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובגמרא שם מפרשים, כגון "דאית ביה קשקשים", ולפיכך אין לחוש משום מראית עין, אפילו כנסו בכלי. (7) רבינו אינו מחלק בדם דגים טהורים, בין כנסו ובין לא כנסו. (8) ואין לוקין עליו, כמו שכתב בפרק ג הלכה א, ו, אבל אין בו איסור דם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האוכל כזית מן הדם במזיד, חייב כרת".

ואינו חייב אלא על דם חיה ועוף, אבל דם חגבים ושקצים ורמשים ודם האדם, אין חייבין עליהם משום דם, ובהלכה שאח"ז ממשיך "דם האדם אסור מדברי סופרים ... ומכין אותו מכת מרדות". נמצא שבאיסור דם יש הבדל בין בעלי-חיים גדולים - חיה ועוף - ובין דגים וחגבים ושקצים ורמשים. ולאידיך, דם האדם "אין חייבים עליו אלא מדברי סופרים". תוכן זה מצינו גם בהלכה שלפני-זה "כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית, לוקה מן התורה". אבל "האוכל מבשר האדם ... אינו לוקה, אבל אסור הוא ב'עשה'".

וביאור העניין: עניין טומאה וטהרה שייך רק בעניינים השייכים לקדושה - אצל בני ישראל דוקא, כי רוח הטומאה והלעו"ז מתאווה לדבר כדי לקבל יניקה מקדושה, משא"כ בדבר שאין בו קדושה אין השתדלות מצד רוח הטומאה והלעו"ז לקבל ממנו, ועד"ז בענין הגלות ושליטת אוה"ע על ישראל בסיבת החטאים - "מפני חטאינו גלינו מארצנו" כי כשיהודי עובר על המצוות, אזי יש יניקה ללעו"ז.

ומזה יובן גם ההבדל בנוגע לדם בהמה חיה ועוף לדם דגים וחגבים כו' כי בריה קטנה אין בה ריבוי חיות, ומעט הדם שבו הוא להחיות את מציאותו של החגב, ובוודאי שאין בו כדי שמישהו אחר יוכל לקבל ולינוק ממנו ולכן אין איסור לשתות מדמו, אבל בדם בהמה ועוף הגדולים ישנה חיות מרובה ויש מקום ללעו"ז לינוק ממנו ולכן אסור לשתותו. אלא שלפני-זה אין מובן מדוע הותר דם האדם ונאסר רק מדברי סופרים.

והביאור בזה: אמרו חז"ל "חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה", ונמצא שלא זו בלבד שאיסורו של דם האדם חמור יותר משל בהמה חיה ועוף להיותו איסור מדברי סופרים, ומה שאין בו עונש חמור כמו בהם הוא שאיסורו חמור כל-כך עד שאי אפשר לתקנו על-ידי עונש. וא"כ צריך להבין, מדוע מסיים הרמב"ם "ומכין אותו מכת מרדות" כי הוא אחרי עבודת התשובה, שאז "אין לך דבר שעומד בפני התשובה". ועניינן של מכות מרדות הוא כדי לעוררו לתשובה, ואין צורך במלקות ממש שהם לשם צער ועונש אלא רק ב"מכת מרדות" שעל-ידי-זה יבוא הדבר על תיקונו ואף יתהפך לטוב.

(על-פי "זין מלכות" ספר קדושה סימן ז)

1 אֶלָּא שְׁחִיטָת אָמּוֹ מְטַהְרָתוֹ. וְאִם הִפְרִישׁ עַל גִּבִּי
2 קֶרֶעַ - צָרִיף שְׁחִיטָה⁵⁶.

(56) ושחיטה זו היא מדרבנן משום מראית עין.

3 טו. קֶרַע אֶת הַבְּהֵמָה אוֹ שְׁחַט בַּהֲמָה טְרֵפָה וּמָצָא
4 בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חֵי - צָרִיף שְׁחִיטָה⁵⁷ לְהַתִּירוֹ, וְאִין
5 שְׁחִיטָת אָמּוֹ מוּעֵלֶת לוֹ. וְאִם לֹא גָמְרוּ לוֹ חֲדָשִׁי,
6 אָף עַל פִּי שְׁהוּא חֵי בְּמַעֵי הַטְּרֵפָה - הָרִי זֶה אָסוּר,
7 מִפְּנֵי שְׁהוּא כְּאֶבֶר מְאֹמֹ. כָּל עֶבֶר שְׁהוּצִיא רֹאשׁוֹ
8 וְהַחֲזִירוֹ, וְאַחֵר כָּף שְׁחַט אֶת אָמּוֹ - אִין שְׁחִיטָת אָמּוֹ
9 מוּעֵלֶת לוֹ, וְהָרִי הוּא כְּלִיד וְצָרִיף שְׁחִיטָה.

(57) שאין הוולד נותר בשחיטת אמו טרפה.

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) יבאר האוכל כזית מן הדם ועל איזה דם חייב; ודיני הלב הטחול והכבד ודגים וחגבים; השובר מפרקת בהמה עד שתצא נפשה; ודין מליחת הבשר; ואם מולחין דגים ועופות ביחד; וראש שצלוהו בתנור; עופות שהניחן שלמים ומילא חללן בשר וביצים או שטפלן בבצק; סכין ששחט בה אם יחתוך בה רותח.

10 א. הָאוֹכֵל כְּזִית מִן הַדָּם²: בְּמִזִּיד - חֵיב כָּרֶת³,
11 בְּשׁוּגָג - מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה. וְדָבָר מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה,
12 שְׁאִינוּ חֵיב אֶלָּא עַל דָּם בַּהֲמָה חֵיהּ וְעוֹף בְּלֶבֶד, בֵּין
13 טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין. שְׁנֵאֲמַר: וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ
14 כָּל מוֹשְׁבֵתֵיכֶם לְעוֹף וּלְבְּהֵמָה; וְחֵיהּ בְּכָלֵל בַּהֲמָה,
15 שְׁנֵאֲמַר: זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר וְגֹמֵר אֵיל
16 וְצִבִּי וְגֹמֵר. אֲבָל דָּם דְּגִים וְחֲגָבִים וְשִׁקְצִים וְרִמָּשִׁים
17 וְדָם הָאָדָם⁴ - אִין חֲבִיבִין עֲלֵיוֹ⁵ מִשּׁוּם דָּם. לְפִיכָף:
18 דָּם דְּגִים וְחֲגָבִים טְהוֹרִים⁶ - מֵתֵר לֶאֱכֹל. וְאֶפְלוּ
19 בְּנִסּוֹ בְּכָלִי וְשִׁתְּהוּ - מֵתֵר⁷. וְדָם חֲגָבִים וְדָגִים
20 טְמֵאִים - אָסוּר, מִשּׁוּם שְׁהוּא תַּמְצִית גּוֹפֵן, בְּחֵלֶב
21 בַּהֲמָה טְמֵאָה⁸. וְדָם שִׁקְצִים - בְּכֶשֶׁן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹ.

(2) שיעור איסור אכילת דם בכזית, אף-על-פי שהוא משקה, וכל המשקים שיעורם רביעית. וטעמו של דבר, מפני שהתורה כתבה בלשון אכילה "כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה". "דמו הוא כל אוכליו יכרת" וכל אכילה שיעורה בכזית, וכן כתב פרק ב הלכה ט"י, וכן משמע מגמרא כריתות כא: כב. ורק לענין טומאה שיעורו רביעית. וכן בנזיר לח. בסוגיא של עשר רביעיות. אולם ביבמות קיד: גרסינן "דם עד דאיכא רביעית", ושם המדובר באיסורי אכילה. וכיצד משערים אותו? שנינו בתוספתא נזיר, ששמים זית בכוס מלאה משקה, והכמות הנשפכת מהכוס הוא שיעור כזית. (3) משנה כריתות ב. כשלא התרו בו שעבירה זו עונשה מלקות, אבל כשהתרו בו למלקות, בית-דין מלקים אותו ונפטר מכרת. (4) בלשון הגמרא: דם מהלכי שתיים. (5) אבל הוא אסור כשפירש, כמבואר בהלכה ב. (6) ברייתא בכריתות כא. דם דגים וחגבים מותר לכתחילה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ב. דם האדם - אסור מדברי סופרים, אם פָּרַשׁ, 22
ומכין עליו מכת מרדות⁹. אָבַל דָּם הַשְּׁנִימִים¹⁰ - בּוֹלְעוֹ
23
וְאִינוּ נִמְנָע. הָרִי שֶׁנֶּשֶׁף בִּפְתּוֹ וּמִצָּא עָלֶיהָ דָּם - גּוֹרֵר
אֶת הַדָּם וְאַחֵר כֶּף אוֹכֵל, שֶׁהָרִי פָּרַשׁ.

(9) מלקות מדרבנן, כדי לרדות את החוטאים העוברים על דברי חכמים. (10) בגמרא: דם שבין השיניים.

5 ג. אין חיבין פרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה
6 ונחירה או הפתת הראש¹¹, כל זמן שיש בו
7 אדמיומית¹²; ועל הדם הפנוס בתוך הלב¹³; ועל דם
8 הקזה, כל זמן שהוא מקלח ויוצא¹⁴. אָבַל הַדָּם
9 הַשּׁוֹתֵת¹⁵ בַּתְּחִלַּת הַקְּזָה קֹדֶם שֶׁיִּתְחַלֵּל לְקַלֵּחַ, וְדָם
10 הַשּׁוֹתֵת בְּסוֹף הַקְּזָה כִּשְׁיִתְחַלֵּל הַדָּם לְפָסֶק - אֵין
11 חִיבִין עָלָיו, וְהָרִי הוּא פָּדֵם הָאֵיבָרִים¹⁶; שְׂדֵם
12 הַקְּלוֹחַ הוּא הַדָּם שֶׁהִנָּפֵשׁ¹⁷ יוֹצֵאָה בּוֹ.

(11) כל אלה הם דם שהנשמה יוצאה בו, כמו ששינוי בדם הקזה ונקרא דם הנפש. (12) שהוא דם של חיות הבהמה, אבל הליחה שאין בה אדמיומות המטפטפת אינה דם. (13) שם כב. שנמצא תמיד בלב, אבל דם שמתכנס מאליו בשעת שחיטה, אינו חייב כרת אלא בלאו, כמו שכתב בהלכה ד. בגמרא שם גירסת רבינו היא: "כי קאמר רב (שחייב כרת) בדם דיליה (דם שלו), כי קתני "אין חייבין" דאחי מעלמא (שבא מבחוץ). ובספרים שלפנינו הגיוסא הפוכה, ראה שם. ופירשה רש"י שדם דיליה זהו דם של בשר הלב, ודינו כדם איברים שאין חייבים עליו כרת, ודם שחייב עליו כרת הוא הדם הכנוס בחלל הלב. (14) הקילוח רצוף, שרק דם זה הנפש יוצאה בו. כמו שמיסים רבינו. כרבי יוחנן שם. (15) מטפף. (16) בהלכה הסמוכה. (17) הנשמה.

13 ד. דם התמצית¹⁸ ודם האיברין, כגון דם השחול
14 ודם הקליות ודם ביצים¹⁹, ודם המתפנס ללב בשעת
15 שחיטה, ודם הנמצא בפכד²⁰ - אין חיבין עליו פרת.
16 אָבַל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזִית - לֹקְחָהּ²¹, שְׁנָאֲמַר: וְכָל דָּם
17 לֹא תֹאכְלוּ. וּבְחֵיב בִּפְתּוֹ הוּא אוֹמֵר: כִּי נִפֶּשׁ הַבֶּשֶׂר
18 בְּדָם הִיא²² - אֵינוּ חֵיב פָּרַת אֶלָּא עַל הַדָּם שֶׁהִנָּפֵשׁ
19 יוֹצֵאָה בּוֹ.

(18) דם השותת שאין הנפש יוצאה בו. (19) ביצי זכר. (20) במשנה ובברייתא שם, לא נמנה דם הכבד בין דם האיברים. ורבינוֹתָם למד מזה, שדם הכבד אף־על־פי שפירש, מותר מן התורה. מפני שהכבד כולו דם, והתורה התירה לאכלו. ראה תוספות חולין קי: דיבור־המתחיל כבדא. ורבינו מסתמך כנראה, על מה שאמרו שם קיא. לענין דם הכבד: "דם דאורייתא הוא." (21) כריתות כא: הרי אלו בלא־תעשה. (22) ולפני־זה (פסוק י') כתוב: והכרתיו אותה מקרב עמה.

20 ה. השליל הנמצא במעי הפהמה - הרי דמו פדם
21 הילוד²³. לְפִיכָּךְ: הַדָּם הַנִּמְצָא פְּנוֹס בַּתּוֹךְ לְבּוֹ -

(23) ואפילו הוא בן שמונה שלא שלמו לו חדשיו, שחלבו מותר, כמבואר בפרק ז הלכה ג - דמו אסור. (24) כר' יוחנן חולין עד: וטעם ההבדל בין חלב לדם בשליל שלא שלמו לו חדשיו, שבחלב פירט הכתוב שור או כשב או עז, ושליל שלא שלמו לו חדשיו אינו חלב שור כשב ועז אלא חלב אבר מאיברי אמו, שהתירתו התורה מקרא "וכל... בבהמה אותה תאכלו", אבל בדם נאמר "כל דם" ואפילו של שליל משמע, תשובת הרשב"ץ הובאה ב'לחם משנה'. (25) כמבואר בהלכה ג. (26) שעובר בלא־תעשה, אבל אינו חייב כרת.

24 ו. הלב, בין לצלי²⁷ בין לקדירה²⁸ - קורעו ומוציא את
25 דמו, ואחר כך מולחו²⁹. ואם בשל הלב ולא קרעו -
26 קורעו אחר שבשלו ומתו³⁰; ואם לא קרעו ואכלו³¹
27 - אינו חיב עליו פרת³². בְּמָה דְּכָרִים אֲמִירִים? בְּלֵב
28 הָעוֹף, שֶׁאֵין בּוֹ כְּזִית דָּם³³; אָבַל אִם הָיָה לֵב בְּהֵמָה
29 - חֵיב פָּרַת; שֶׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ כְּזִית מִדָּם שֶׁבַּתּוֹךְ הַלֵּב,
30 שֶׁחִיבִין עָלָיו פָּרַת.

(27) לצלות אותו. (28) לבשלו. (29) מלשון רבינו נראה שמולחו בין לצלי ובין לקדירה, שאף לצלות את הבשר צריך למלחו קודם, כמו שכתב רבינו בהלכה יב, וראה מה שכתבתי שם. (30) משום שבשר הלב חלק ואינו בולע את הדם (פסחים עד), ולפי־זה רק הלב אינו נאסר, אבל אם לא בשלו עמו דברים אחרים נאסרים, שהדם היוצא מן הלב נבלע בהם ואוסר אותם (רשב"א). (31) בבא בפני עצמה ואינו מוסב על בשלו, דמיירי בלא בישול, שהרי הדם שבשלו אסור רק מדרבנן (מנחות כא. מגיד משנה). וב'לחם משנה' כאן מביא בשם הרלב"ח, שרבינו לא קיבל להלכה את המימרא של ר' חנינא במנחות שהזכרנו, וסובר שגם דם שבישלו, אסור מן התורה וחיבין עליו כרת. (32) ואפילו מלקות אין בו, כיון שאין בו כזית. (33) בתוך הלב. ואם יש בו כזית מדם שבתוכו ומתכנס אליו בשעת שחיטה ביחד, עובר בלאו וחיב מלקות, אבל כרת אין בו, שעל הדם המתכנס אין חיבין כרת כמו שכתב למעלה הלכה ד, ובדם שבתוכו אין שיעור כזית. תשובות ר' לוי בן חביב הובאה ב'לחם משנה'.

31 ז. הפכד, אם חתכה³⁴ והשליכה לתוך החמץ³⁵ או
32 לתוך מים רותחין³⁶ עד שתתלפן - הרי זו מתרת
33 לבשל אותה³⁷ אחר כן. וכבר נהגו כל ישראל³⁸
34 להבהבה על האור ואחר כך מבשלין אותה. בין
35 שבשלה לבדה בין שבשלה עם בשר אחר. וכן מנהג
36 פשוט³⁹, שאין מבשלין המזל של ראש ולא קולין⁴⁰
37 אותו עד שמבהבין אותו באור⁴¹.

(34) אע"פ שחולט אותה בחומץ או במים רותחים, צריך לפני כן לחתוך הכבד ואז מותר לבשל אותה, החליטה רק מצמיתה הדם שבכבד עצמה, והדם אינו יוצא והרי הוא כדם האיברים שלא פירש שמותר, אבל הרי יש דם

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בסמפונות הכבד והוא ככנס בכלי, ולפיכך צריך לחתוך אותה כדי שיצא הדם בשמפונות. (35) בגמרא הלשון: חלטה. (36) ולא פושרים, עיין הלכה י. (37) אבל לצלי, דין הכבד כדין בשר ואינה צריכה חתיכה. ויש אומרים, שכבד צריכה חתיכה אפילו לצלי. (38) בבב"ג מביא תשובות הגאונים: שלחו משיבה, שעכשיו אין אנו בקיאים בחליטה וספק איסור להחמיר, ומותר לאכול כבד מבושלת אלא אם צלאוה תחלה ואחר-כך בישלוה, אבל לבשלה לכתחלה (בלי צליה) אסור, וכן המנהג בכל ישראל. ור' אלפסי כתב מנהג ישראל שלא לבשל את הכבד בקדירה אלא לאחר צלייה ולא לאחר מליחה, אבל רבינו-תם אומר שאם נמלחה הכבד, מותר לבשלה כמו אחר צלייה, שגם המלח מוציא דם. (39) אבל לא פשט בכל ישראל. (40) צולין. (41) ועכשיו נוהגים שמוציאים המוח מקדרת הראש שהוא נתון בו ואחר-כך הקרום מעליו ומולחו, ומותר בזה אף לקדרה.

ח. הפֶּבֶד שֶׁבִשְׁלָה וְלֹא הִבְהִיבָה עַל הָאוֹר וְלֹא חִלְטָה⁴² בְּחֶמֶץ אוּ בְרוֹתְחִין - הֲרִי הִקְדְּרָה פֶּלֶה אֲסוּרָה, הִפְבֵּד וְכָל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִמָּה⁴³. וּמִתֵּר לְצִלוֹת⁴⁴ פֶּבֶד עִם הַבֶּשֶׂר בְּשִׁפּוֹד אֶחָד, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה הִפְבֵּד לְמִטָּה⁴⁵. וְאִם עֶבֶר וְצִלָּה לְמַעַל מִבֶּשֶׂר - הֲרִי זֶה אוֹכְלוֹ⁴⁶.

(42) וגם לא חלטה, אבל אם חלטה כדין הגמרא, מותרת הכבד וכל שנתבשל עמה, שמה שתיקנו הגאונים והמנהג הנהוג שלא לבשל כבד אפילו לאחר חליטה, אינו אלא לכתחילה. אבל בדיעבד, אם נתבשלה מותר. (43) כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה, שאמר: שלוקה אוסרת ונאסרת. (44) לכתחילה. (45) שהדם הזב מן הכבד, אינו נוטף על הבשר אלא זב לחלל התנור, שם. ודווקא אם השפוד מונח או תלוי בתנור זקוף וחודו למטה, אבל אם השפוד כולו מונח לרוחב התנור על גבי האש ואין כאן מעלה ומטה, בכל אופן אסור לכתחילה, מגיד משנה. והרשב"א כתב: הוא הדין שאסור למלוח לכתחילה את הכבד על הבשר, וכן נהגו. (46) שהדם הזב אגב צליה, אינו נבלע בבשר אלא מחליק ונופל, בגמרא: מישרק שריק.

ט. הַטְּחוּל - מִתֵּר לְבִשְׁלוֹ אֶפְלוֹ עִם הַבֶּשֶׂר; שְׂאִינוּ דָם, אֲלֹא בֶּשֶׂר⁴⁷ הַדּוּמָה לָדָם. הַשּׁוֹבֵר מִפְּרֻקַּת בִּהְמָה קֵדָם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה - הֲרִי הֵדָם נִבְלָע בְּאֵבָרִים⁴⁸, וְאֲסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה בֶּשֶׂר חַי⁴⁹, וְאֶפְלוֹ חִלְטוּ⁵⁰. אֲלֹא פִּיֶּצֶד יַעֲשֶׂה⁵¹ יִחְתֹּךְ הַחֲתִיכָה⁵² וְיִמְלַח יֶפֶה יֶפֶה⁵³, וְאַחֵר כֶּף יִבְשָׁל אוּ יִצְלָה⁵⁴. וְכִבֵּר בְּאֶרְנוֹ, שֶׁהַשּׁוֹחֵט בִּהְמָה חִיָּה וְעוֹף וְלֹא יָצָא מִזֶּה דָם, שֶׁהוּא מִתְּרִין⁵⁵.

(47) ואף שהוא אדום מאד, ונראה כאילו כולו דם. בגמרא חולין שם: "טחלא שומנא בעלמא הוא". ורבינו כתב: "בשר", שצריך מליחה כשאר בשר. והדם שבו הוא כדם האיברים, כמו שכתב בהלכה ד. (48) לפי שבשעת שחיטתה היא טרודה להוציא דם. וכששבר מפרקתה, מתוך צרתה אין בה כוח להתאנח ולהוציא דם, והיא נחה ושוקטת והדם נבלע באבריה, רש"י. (49) בעיה בגמרא שם קיג.

י. אֵין הַבֶּשֶׂר יוֹצֵא מִיָּדוֹ דָּמוֹ אֲלֹא אִם כֶּן מוֹלְחוֹ¹⁴ יֶפֶה יֶפֶה וּמִדִּיחוֹ יֶפֶה יֶפֶה. פִּיֶּצֶד עוֹשֶׂה? מִדִּיחַ¹⁵ הַבֶּשֶׂר תִּחְלָה, וְאַחֵר כֶּף מוֹלְחוֹ יֶפֶה יֶפֶה⁵⁶, וּמִנִּיחוֹ בְּמִלְחוֹ פְּדֵי הַלּוֹף מִלֵּי⁵⁷, וְאַחֵר כֶּף מִדִּיחוֹ יֶפֶה יֶפֶה⁵⁸ עַד שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם זָפִים, וּמִשְׁלִיכוֹ מִיָּדוֹ⁵⁹ לְתוֹךְ מַיִם רוֹתְחִין, אֲבָל לֹא לְפוֹשְׁרִין, פְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּן מִיָּד וְלֹא יֵצֵא דָם.

(56) מכל צדדיו עד שיהיה אינו נאכל מחמת מלחו, הגהות מיימוניות. (57) שמליח הרי הוא כרותח דצלי, שם קיא: ושיעור צלייה, פירשו הגאונים: כדי הילוך מיל. (58) להדיח שתי פעמים, ראשונה להעביר המלח הבלוע מדם, ושניה להעביר לחלוחית המים הראשונים האסורים הנשארים על הבשר, הגהות מיימוניות. (59) חומרת רבינו, אבל הראב"ד כתב: לא שמענו ולא ראינו מימנו. וכל האדמימות שיצא אחר מליחה ממנו אינו אלא חמר בשר. והמחמיר יותר מכן, עליו להביא ראיה. וכן דעת כל האחרונים, שאחר מליחה אין צריך שום דבר. ואין מקור לדברי רבינו, מגיד משנה.

יא. כְּשֶׁמוֹלְחִין הַבֶּשֶׂר - אֵין מוֹלְחִין אוֹתוֹ אֲלֹא בְּכָלִי מְנַקֵּב. וְאֵין מוֹלְחִין אֲלֹא בְּמִלַּח עֶבֶה כַּחַל הַגִּסְט⁶⁰; שֶׁהַמִּלַּח דֵּק כְּקֻמַּח יִבְלַע בְּבֶשֶׂר וְלֹא יוֹצִיא דָם. וְצָרִיד לְנַפֵּץ הַבֶּשֶׂר מִן הַמִּלַּח⁶¹ וְאַחֵר כֶּף יִדְיָחָה⁶².

(60) "מילחא גללינתא". והערור פירש גללינתא חזק כאבן. והטעם, שהמלח הדקה נבלעת ואינה מוציאה דם. (61) שנאסר מפני שנבלע בו דם. (62) אפילו בכלי שאינו מנוקב.

יב. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - לְבֶשֶׂר שֶׁצָּרִיד לְבִשְׁלוֹ; אֲבָל

וזו כפירוש רבינו חננאל שם ולא כפירוש רש"י, ראה תוספות שם. (76) כן מפרש רבינו "ומזרק" שם עד: אבל רש"י מפרש חוטים גסים שהם ורידים שבבית השחיטה. (77) בגמרא, חתכיה ומליחה אפילו לקדירה שרי, דין זה כולל בשר שהאדים בתוך החומץ, לחם משנה. וכנראה גם ה'מגיד משנה' מפרש כך. (78) לבשלו צריך גם חתיכה, אבל לצלי לא. ובתוספות חולין צג. דיבור המתחיל חתכיה, כתבו שגם לצלי צריך חתיכה, אבל לא מליחה. (79) בגמרא שם, בית השחיטה למטה שהדם זב דרך החתך, ורבינו אומר ופיו למטה שהמדבר במזוקי העורף. ראה מה שכתבנו למעלה. (80) מחלוקת רב אחא ורבינא שם, והלכה כרב אחא להקל.

- יד. ראש הבהמה שצלוהו בתנור או בכבשן, אם תלוהו ובית שחיטתו למטה⁸¹ - מתר; שהדם יוצא ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד: מחו - אסור⁸², שהדם מתקבץ לתוכו; ושאר הפשר שצל העצמות מבחוץ - מתר⁸³. הניח חטמו למטה⁸⁴: אם הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח יוצא דמו דרך חטמו - מתר, ואם לאו - מחו אסור.

(81) והוא הדין אם ניקב העצם שהמוח מונח בו, וצלאו כשהנקב למטה - מותר (רשב"א). (82) אבל ראשו מותר, וכן כתב בהלכות גדולות בפירוש הסוגיא, ואם בישל את הראש אחרי צלייתו, הכל אסור אם אין ששים נגד המוח, ואף-על-פי שמונח בקדרתו, רמב"ן. (83) בצלי. (84) שם, כלשון ראשון להחמיר.

- טו. אין מניחין כלי תחת הצלי לקבל מימיו⁸⁵ עד שתכלה כל מראה אדמומית שבו. וכיצד עושין? משליכין לתוך הפלי מעט מלח⁸⁷, ומניח הפלי עד שיצלה, ולוקח השמנונית⁸⁸ של מעלה⁸⁹, והמים של מטה שתחת השמנונית אסורה⁹⁰.

(85) השמנונית של הצלי, ואסור מפני שמעורב בה דם. (86) ורש"י שם פירש בין על הבשר ובין בתוך הכלי. (87) בגמרא: "תרי גללי דמילחא". והדם נגרר אל המלח בשולים, ודווקא מעט מלח, אבל כשנותן הרבה מלח מתערב הדם בשומן. רש"י שם (מגיד משנה בשם הלכות גדולות). (88) ויש לשאול: הרי מיד כשנוטף קצת שומן מן הבשר נאסר מחמת איסורו, על-פי הכלל "אפשר לסוחטו אסור"? בעלי התוספות הרגישו בקושיא זו שם דיבור המתחיל תרי, ותיצרו שהדם נפרד לגמרי מן השמנונית ולא נשאר אפילו משהו, ובכגון זה לא אמרו אפשר לסוחטו אסור. (89) בגמרא שם: ומשפייה. ופירש רש"י יערה השומן העליון בנחת מכלי אל כלי, כדי שלא יתערב הדם בו. (90) צריך להיות: אסורים.

- טז. פת שתתן עליה בשר צלי⁹¹ - מתר לאכלה, שאינה⁹² אלא שמנונית⁹³. דגים ועופות שמלחן זה עם זה, אפלו בכלי מנגב - הדגים אסורין⁹⁴; שהדג רפה⁹⁵, וכולע דם היוצא מן העוף. ואין צריך לומר אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה⁹⁶.

- לצלי - מולח וצולה מיד⁶³. והרופה לאכל בשר חי - מולחו יפה יפה⁶⁴ ומדיחו יפה יפה, ואחר כך יאכל. ואם חלטו בחמץ⁶⁵ - מתר לאכלה⁶⁶ כשהוא חי. ומתר לשותות החמץ⁶⁷ שחלטו בו, שאין החמץ מוציא הדם.

(63) שאין צריך לשהות במלחו כדי הילוך מיל, האמור בהלכה י. נראה מזה שדעת רבינו, שאף לצלי צריך מליחה. ובמנחות כא. גורס "אמר אביי, וכן לצלי" שמולחו וצולוהו מיד, מגיד משנה. ואפשר לפרש אחרת בדברי רבינו: אם רצה למלוח ולצלות מיד, בלא הדחה ראש, שהמלח הנשאר על הבשר לא נאסר. אבל אם שהה במלחו, המלח בולע הדם ונאסר, ולפיכך מדיחו יפה יפה וצולוהו ואוכל. ולפי פירוש זה, אין ללמוד מדבריו אם לצלי צריך מליחה או לא, שהרי כאן המדובר במקרה שהוא רוצה למלוח, והשאלה היא אם צריך להדיח לפני הצליה. (64) והראב"ד משיג ואומר, שמותר לאכול בשר חי בלא מליחה, שדם האברים שלא פירש מותר, והסוגיא דחולין שם, מדברת בבשר מבית השחיטה שבוולע יותר כמו חתיכה שהאדימה בהלכה הסמוכה, ולפיכך מולחו יפה יפה, מגדל עוז. ודעת רבינו, שדם האברים אף-על-פי שלא פירש אסור, אם הוא ראוי (יכול) לפרוש. (65) פסחים עד: האי אומצא וכו'. (66) שהחומץ מצמית את הדם ולא יפרוש יותר. ודם האברים שאינו ראוי לפרוש, גם לדעת רבינו מותר, כסף משנה. (67) שם: "הוא וחליה שרי", שהדם לא נבלע בחומץ.

- יג. חמץ שחלט בו בשר - לא יחלט בו פעם שניה⁶⁸. וחתיכה שהאדימה⁶⁹ בתוך החמץ - היא והחמץ אסורין⁷⁰, עד שימלח⁷¹ אותה יפה יפה ויצלה⁷². בשר שהאדים⁷³, וכן ביצי בהמה וחיה⁷⁴ בקלפה שעליהן⁷⁵, וכן הערף שבו המזרקים⁷⁶ שהן מלאים דם, אם חתכן ומלחן בדת - מתר לבשלן⁷⁷. ואם לא חתכן⁷⁸ וצלחן בשפוד, וצלח הערף ופיו למטה⁷⁹, או שצלחן פלן על הגחלים⁸⁰ - הרי אלו מתריין.

(68) בשר כדי להתירו כשהוא חי, לפי שנחלש כוחו בחליטה הראשונה, רש"י שם. (69) בגמרא פסחים שם: "אומצא דאסמיק". ורבינו מפרש, שהכוונה להאדים בתוך החומץ. (70) רבינו גורס: "הוא וחליה אסור". כשנותנים בשר חי לתוך החומץ, ואינו שווה בתוכו, הדם נצמט בתוך הבשר ואינו פולט כלום, ולפיכך הכל מותר שהדם לא פירש. ואם שווה בתוכו עד שהתאדם, נעקר הדם מהבשר ונפלט בחוץ, ולפיכך גם החתיכה וגם החומץ אסורים. (71) כבשר שלא נחלט. (72) נראה שהכוונה או יצלה, כי לפי פירושו של ה'מגיד משנה' שאנו הולכים כאן בעקבותיו, מותר גם לבשלו אחרי המליחה. וב'כסף משנה' פירוש אחר, ולדעתו רק לצליה מותר. וכן כתב בפירוש ב'טור' יורה-דעה סי' סז, וראה 'לחם משנה' כאן. (73) פסחים שם: אומצא דאסמיק חתכיה וכו'. (74) של זכר, רש"י שם. (75) הקרום שעליהם, שאסור משום דם, כמבואר בחולין צג.

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

106) האדימה. 107) אינה נדבקת כל-כך ומלחלה, והדם זב דרך הרווחים הזעירים וכו' פולטו. 108) הקמח דק, והבצק נדבק ואינו פולט מה שבלע. 109) בגמרא: "דוג כזווא חיורא". 110) אף בצלי, מה-שאין-כן במוליתא שומרת בצלי, כמו שנתבאר בהלכה זו. וכל דינים אלה, אף אם העופות מלוחים ומוכשרים לקדירה כמו שביארנו בדעת רבינו, מגיד משנה. 111) אף שאינו לבן ככסף.

19 כ. ספין ששחט בה¹¹² - אסור לחתך בה רותח¹¹³,
20 עד שילבן הספין באור, או ישחינה במשחית, או
21 ינעצנה בקרקע¹¹⁴ קשה עשור פעמים. ואם חתך בה
22 רותח - מתר¹¹⁵. וכן אינו חתך בה צנון¹¹⁶ וכיוצא
23 בו מדברים החריפים לכתחלה. ואם הדיח הספין¹¹⁷
24 או שקנחה בכלי - מתר לחתך בה צנון וכיוצא
25 בו¹¹⁸, אבל לא רותח.

112) והספין בולעת מן הדם, רש"י. 113) חולין קיא:
מפני שחוזרת ופולטת בו, רש"י. 114) כיון שהיא רק
חומרא בעלמא כמו שיתבאר, מספיקה נעיצה בקרקע. אבל
מספין שבלעה אסור רותח ממש, צריך ללבנה באור אם
רצה לחתוך בה רותח, ולחתוך צונן מספיקה נעיצה בקרקע.
115) לאכול, מפני שבית השחיטה צונן, והספין לא בלעה
דם בשעת השחיטה, אלא לכתחילה אנו מחמירים (מגיד
משנה). 116) שם קיב. "צנון, אגב חורפיה בלע".
117) שם קיא: כפירוש התוספות שם ח: דיבור המתחיל
והלכתא, ולא כפירוש רש"י שהצנון שנחתך טעון הדחה.
118) נראה שרבינו גורס שם בגמרא "צנון" ולא "צונן"
כגירסתנו. וסתם צנון אינו חריף כל כך. ויש ספרים שגורסים
ברבינו "צונן", אבל הסיום "וכיוצא בו", מראה שגירסא זו
מוטעית. וה'מגיד משנה' מקיים גירסא זו, ואם-כן לכל צונן
צריך הדחת ספין לכתחלה או קינוח.

26 כא. קערה ששלח בה בשר, אפלו היתה שועה
27 באבר - אסור לאכל בה רותח¹¹⁹ לעולם, שפכר
28 נבלע הדם בחרסיה¹²⁰.

119) חולין שם. מפני שדם הנבלע בכלי חוזר ונפלט בו.
ויש אומרים שאף בצונן אסור להשתמש בה, שמא יבא
להשתמש בחמין. ולפיכך שבר ר' אמי הקערה ששלח בה.
יש אומרים דוקא כשאין הקערה מנוקבת, אבל אם היתה
מנוקבת לא נאסרה. והרשב"א אוסר אפילו אם היא מנוקבת
(מגיד משנה). 120) משמע שמדבר בכלי חרס, ולפיכך
כתב "אסור לעולם", כי כלי חרס ניתנים בהגעלה במים
רותחים (מגיד משנה).

פרק שביעי

1) יבאר האוכל כזית חלב משלשה מיני בהמה; השוחט
בהמה ונמצא בה שליל חי או מת אם חלבו מותר; החלבים
שחייב עליהם כרת מן התורה; חוטין האסורין משום דם
וחלב; מליחת חלבים עם בשר; וסכין שחתך בה חלבים אם
יחתוך בה בשר; ודין טבח שדרכו לנקר הבשר ומצאו אחרי
חלב.

91) שם. והיינו שנצלה עד שיהא ראוי לאכילה. ויש מי
שכתב, כל שהגיע לשליש בישולו, מגיד משנה. ובלשון
התלמוד: "כמאכל בן דרוסאי", שהיה אוכל בשר כשהגיע
לשליש בישולו. 92) האדמיות. 93) הואיל ונצלה.
בגמרא: רבא אכל, וקרא לזה יין של בשר. 94) אבל
העופות מותרים. 95) שהקרום שלו רפה, כמבואר בגמרא.
96) אבל בהמה ועוף, מותר למלוח ביחד בכלי נקוב, מפני
שהעופות פולטים ציר כל זמן שבשר בהמה פולט דם,
ומתוך שטרוד לפלוט אינו בולע את הדם, מגיד משנה.

1 יז. עופות שהניחן שלמים ומלא חללן בשר וביצים
2 ובשולן - אסורות, שהרי דם יוצא לתוכן⁹⁷. ואף על
3 פי ששלחן יפה יפה⁹⁸. ואפלו היה הבשר שבתוכן
4 שלוק או צלוי⁹⁹. ואם צללן - הרי אלו מותרות¹⁰⁰,
5 אף על פי שהבשר שבתוכן חי¹⁰¹, ואפלו פיהן
6 למעלה¹⁰².

97) כלומר, הדם יוצא מן העופות לתוך הבשר וביצים של
המילוי, מגדל עזו. 98) לפני בישולם, שאין המליח
מפליט את כל הדם בשיעור המליחה, כמו שכתב רבינו
בהלכה י', שאחרי המליחה משליך את הבשר מיד לתוך
רותחין, כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם. וכשחללן מלא
מבשר, אין המים הרותחים נכנסים לתוכן יפה, מגיד משנה.
והוא מוסיף וכותב, שכל האחרונים חולקים על רבינו
וסוברים, שלאחר המליחה אין כל דם בבשר, ונהגו
כדבריהם. 99) ואין אומרים שבשר שלוק או צלי הוא רך
ואינו מעכב על המים הרותחים מלהכנס לפנים. ומה שכתב
ה'מגיד משנה' כאן: "מה לי מבושל, מה לי אינו מבושל"
וכו', אי-אפשר ליישוב עם פירושו בעיקר הדין שלפנינו.
100) שם. והלכתא מולייתא שריא, ופירש הרי"ף: ודוקא
לצלי כעין פסח שהוא צלי, אבל לקדירה לא, מגיד משנה.
101) דקיימא-לן כבולעו כך פולטו. 102) שהאור שואב
הדם ומוציאו.

7 יח. בני מעים ששללן על דרך זו בבשר צלוי או
8 שלוק¹⁰³, או ששללן בביצים ושללן או קללן¹⁰⁴ -
9 הרי אלו מותרין; שאין מחזיקין דם בבני מעים¹⁰⁵.
10 וכן הורו הגאונים.

103) אבל בבשר מלוח, אנו חוששים משום דם היוצא מן
הבשר וכולעים בני המעים, שאין המלח מפליט את כל
הדם, כמו שכתבנו בהלכה יז, מגיד משנה. 104) צלאן.
105) האיברים הפנימיים, שהמאכל סובב בחללם, כמו
שכתב בפרק ז הלכה טו.

11 יט. עופות ששפלן בכצק וצללן, בין שלמים בין
12 מחתכין: אם טפלן בסלת גסה, אפלו הסמיקה¹⁰⁶
13 הטפלה - אוכל את הטפלה, מפני שסלת גסה
14 מתפרת¹⁰⁷ ויוצא הדם. ואם טפלן בקמח חטים
15 שלתתן¹⁰⁸: אם היתה הטפלה לבנה כמו הפסח¹⁰⁹ -
16 מתר לאכל ממנה, ואם לאו - אסורה¹¹⁰. טפלן
17 בשאר קמחין: אם האדימו - אסורין, ואם לא
18 האדימו¹¹¹ - מותרין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפריס¹⁵ על הקרקע ואינו צריך שחיטה¹⁶ - חלבו¹⁷ אסור¹⁷, וחיבין עליו פרת. ומוציאין ממנו כל החוטין והקרומות האסורין¹⁸, כשאר בהמות¹⁹.

(13) שלא שלמו לו חדשיו. (14) ואין איסור חלב בו. (15) עמד על פרסותיו, רש"י. (16) כמו שכתב פ"ב הי"ד. (17) כרבי יוחנן וכלשון אחרון, חולין עה, א - שסובר שחדשים גורמים באיסור חלב, וכיון ששלמו לו חדשיו אף-על-פי שלא יצא לאור העולם - החלב אסור. וסובר רבינו שאפילו בנשחטה האם ונמצא העובר בתוכה, גם כן חלבו אסור. אבל מפרשים אחרים אמרו, שכשנשחטה האם - חלבו מותר, ורבי יוחנן לא אמר אלא בשלא נשחטה האם, וכגון שהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של העובר החי ואכלו, אבל נשחטה ועוד העובר במעיה - הכל מותר, כמו שדרשו חכמינו: כל בבהמה תאכלו (מגיד-משנה). (18) שיש בהם משום חלב, וכל-שכן הקרומות האסורים משום דם, כמו שכתב בפ"ו ה"ה. (19) הילודות.

ד. הושיט ידו למעי בהמה וחתך מחלב העפר שקלו לו חדשיו והוציא²⁰ - הרי זה חיב עליו פאלו חתכו מחלב האם עצמה; שהחדשים הן הגורמין לאסור החלב.

(20) משמע דוקא כשהוציא לחוץ ואכלו, אבל אם תלשו והניחו במעי בהמה, מותר לאכול את החלב שניתר בשחיטת האם, מן הדרש "כל בבהמה תאכלו". וכן כתבו הרא"ש ורמב"ן. ואף-על-פי שכתב רבינו בהלכה הקודמת שאין חלב השליל נותר בשחיטת האם - כאן, בחלב שנחתך ונשאר במעיה - מותר (כסף-משנה).

ה. שלשה חלבים הן שחיבין עליהן פרת: חלב שעל הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים. אבל האליה מתרת באכילה²¹. לא נקראת חלב²² אלא לענין קרבן בלבד, כמו שנקראו חלבים פליות ויותרת הפכד²³ לענין קרבן. כמו שאמרו אומו²⁴: חלב הארץ²⁵ וחלב פליות חטה²⁶, שהוא טוב. ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשופה לשם נקראו חלב, שאין שם²⁷ דבר טוב אלא המורם לשם²⁸. ולכן נאמר בתרומת מעשר: פהרימכם את חלבו ממנו.

(21) חולין קיז, א. (22) כן מפרש רבינו את תשובת רב זביד לרב מרי שם. ראה שם בסוגיא. (23) לענין קרבן, שם. למדו שיש מעילה בכליות ויותרת הכבד של קדשים קלים, מפסוק "כל חלב לה" לרבות אימורי קדשים-קלים למעילה. (24) כלומר, פירושו של חלב האמור לענין קרבן טובה של הבהמה, היינו המורם לשם. (25) בראשית מה, יח. (26) דברים לב, יד. (27) ראה פ"א מהל' יסודי התורה הערה ד. (28) מובא ב'תוספות' שם צב, ב: חלב שאין ראוי ליקרב לא אמרתי לך.

ו. חלב שעל המסס ושעל בית הפוסות - הוא החלב שעל הקרב²⁹. וחלב שבעקרי הירכות מפפנים³⁰ -

א. האוכל פזית חלב²: במזיד - חיב פרת³, בשוגג - מביא חטאת קבועה⁴. ובפרוש אמרה תורה שאינו חיב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד⁵, שנאמר: כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו. בין שאכל מחלב שחוטה בין שאכל מחלב נבלה וטרפה⁶ שלהן⁷. אבל שאר בהמה וחייה, בין טמאה בין טהורה - חלבה כבשה⁸. וכן גפלי של שלשה מיני בהמה טהורה - חלבו כבשור¹⁰, והאוכל מחלבו פזית - לוקה משום אוכל נבלה.

(2) כל איסורי אוכלין שיעורם בכזית. (3) משנה כריתות ב, א. (4) כבשה או שעירה, שם. יש שני סוגי קרבן חטאות, קבועה ועולה ויורד, חטאת קבועה בין עני בין עשיר מביא בהמה, וקרבן עולה ויורד - עשיר מביא בהמה, ועני מביא שני תורים או שני בני יונה. ויש קרבנות שעני שקשה לו להביא עופות, מביא סולת למנחה, וזה נקרא בתלמוד "דלי דלות". שם ד, א. (6) ככתוב (ויקרא ז, כד) "וחלב נבלה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו". (7) ראה הלכה ב. (8) בחיה טהורה מותר לאכול אפילו חלב, ובבהמה וחיה טמאות אסור לאכול החלב כבשרן, משום טומאה, אבל אין בו כרת. (9) שלא נגמרו חדשי הריונו. (10) ואין בו עונש כרת של חלב. ודוקא נפל שלא נגמרו חדשי הריונו, אבל כשנגמרו חדשיו - אסרה התורה את חלבו, כרבי יוחנן בחולין עה, א. וכלשון אחרון.

ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חיב משום אוכל חלב ומשום אוכל נבלה וטרפה. מתוך שנוסף האסור בבשרה¹¹ שהיה מתר¹², נוסף על החלב, ולפיכך לוקה שתיים.

(11) כלומר, אף-על-פי שכלל בידנו ש"אין איסור חל על איסור", ולמה כאן חל איסור נבילה או טריפה על איסור חלב? ומבאר, מתוך שנוסף וכו'. ובתלמוד זה נקרא "איסור כולל", מפני שהאיסור השני כולל דברים שהאיסור הראשון לא חל עליהם. "ואיסור מוסיף" זהו ענין אחר. ובפירוש המשניות לכריתות פ"ג מ"ד, מגדיר את שלושת האופנים, שאיסור חל על איסור, היינו: כולל, מוסיף ובת-אחת. ולפי הגדרתו שם, המקרה שלפנינו נקרא "איסור כולל". וראה 'מגיד משנה' ו'כסף משנה' כאן. ויש לדייק בדברי רבינו, למה הוא נמק דין זה מפני שהוא "מוסיף", הלא בחולין לו, א - אמר רבא, אמרה התורה יבא איסור נבילה ויחול על איסור חלב, שנאמר (ויקרא ז, כד) "וחלב נבילה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו", והוא חידוש שאין אומרים כאן "אין איסור חל על איסור", כמו שפירש רש"י שם, וכן פירשו 'תוספות' במעילה טז, א. דיבור-המתחיל אמר. וכנראה רבינו מפרש טעם הפסוק על-פי הכלל, שב"איסור כולל" איסור חל על איסור, ואיסור נבילה חל על איסור חלב משום שנבילה "איסור כולל" הוא. (12) אחר שחיטה.

ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל¹³ - כל חלבו מתר, ואפילו מצאו חי, מפני שהוא פאבר ממנה¹⁴. ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי, אף על פי שלא

תותב קרום ונקלף כחלב המכסה את הקרב - אינו אסור (רש"י שם מט:). (44) כשהדקין יוצאין מן הקיבה (רש"י שם צג.). (45) שם הגירסא: ריש מעיא באמתא בעי גרידה, ופירש רש"י: לגרור חלב שעליהן אורך אמה. ורבינו לא כתב באורך אמה, ונראה שהוא מפרש "באמתא" בבני מעיים, שלבני מעיים קורא אמתא, כמו אמת המים (כסף-משנה בשם הרא"ש). (46) כרבי ישמעאל, שאומר שם מט, ב: "את כל החלב", להביא חלב שעל גבי הדקין. ופירשו שם צג, א בראש המעיים בלבד. (47) וכן פירשו הראב"ד ורבינו חננאל בפירוש שני. וכתב ה'מגיד משנה' שרבינו הביא שני הפירושים, שיש לחוש לשניהם. אבל בפ"ו מהל' שחיטה ה"י הוא מונה חלב המעי האחרון, בין החלבים המותרים.

- י. יש בגוף הבהמה חוטיין וקרומות שהן אסורין. 25
- מהם משום חלב, ומהן משום דם. 48. וכל חוט או 26
- קרום שאסור משום כל דם לא תאכלו - צריך 27
- לנטלו ואחר כך ימלח ויבשל הבשר, כמו 28
- שאמרנו. 49. ואם חתכו ומלחו 50 - אינו צריך לנטלו. 29
- וכן לצלי - (אינו צריך לנטלו) 51. וכל חוט או קרום 30
- שהוא אסור משום כל חלב, בין לצלי בין לבשול 31
- צריך לנטלו 52 מן הבהמה. 32

(48) שם צג, א. (49) פ"ו ה"י. (50) שם. חתכו ומלחו אפילו לקדירה - שפיר דמי. (51) שהצלי מוציא הדם, וכן שם קלג, א. בחוטי לחי אם בצלי הדם זב, ואם לבשל צריך חתיכה ומליחה. וראה למעלה פ"ו ה"ג בענין מזרקים. ודעת הרשב"א שאפילו לצלי צריך חתיכה, אבל אינו טעון מליחה. וראה ב'תוספות' שם צג, א דיבור המתחיל חתיכה. (52) שם.

- יא. חמשה חוטיין יש בכסלים: 53. שלשה מן הימין, 33
- ושנים מן השמאל. השלשה שמן הימין - מתפצל 34
- כל אחד מהם לשנים שנים, והשנים שמן השמאל 35
- מתפצלין לשלשה שלשה. וכלן משום חלב. 36
- וחוטי הטחול וחוטי הפליות - משום חלב. וכן 37
- קרום שעל הטחול וקרום שעל הכסלים וקרום שעל 38
- הפליות - אסורין משום חלב. וקרום שעל דד 39
- הטחול 54 - חייבין עליו פרת; ושאר הקרום 55 - 40
- אסור, ואין חייבין עליו 56. 41

(53) שם: "בכפלי" (בארמית). (54) על מקום עביו (רש"י שם). (55) שעל הטחול. (56) שם.

- יב. ושני קרומות יש לפליא: העליון 57 - חייבין עליו 42
- פרת, פחלב שעל הפליא; והתחתון - הרי הוא 43
- פשאר קרומות. וחוטין שבהן - אסורין, ואין בהן 44
- פרת. 45

(57) שעל הכליות יש חלב דק והוא חלב גמור, שם.

- יג. חוטי הלב 58. וחוטי היד 59. וחוטי העקין 60. וחוטי 46
- הלחי התחתון 61. שפצד הלשון מכן ומכן, וכן 47

- 1 חייבין עליו פרת, והוא החלב שעל הכסלים. ויש
- 2 שם חלב על הקבה עקם כמו קשת, והוא האסור 31;
- 3 וחוט משוף כמו יתר, והוא מתר 32. חוטין שפחלב
- 4 - אסורין 33, ואין חייבין עליהן פרת.

(29) שם צג, א. (30) שם: תרבא דקליבוסתא. וב'הלכות גדולות' וב'שאלות' כתבו: חלב הקלובוסתא במקום שהירכים מתחברות. (31) שם מט, ב. (32) בגמרא שם, שבני בבל נהגו בו אסור שלא מן הדין, ואין אנו נגדרים אחר בני בבל במנהג שלא מן הדין, ובזמננו נהגו לאסור (מגיד-משנה). (33) מדרבנן, רש"י שם צב, ב.

- 5 ז. חלב שהבשר חופה אותו - מתר; שעל הכסלים
- 6 אסר הפתוב, לא שבתוף הכסלים 34. וכן חלב שעל
- 7 הפליות נאסר, ולא שבתוף הפליות 35. ואף על פי
- 8 כן, נוטל אדם לכן שבתוף הפליא 36 ואחר כך אוכל
- 9 אותה, ואינו צריך לחטט 37 אחריו.

(34) שם צג, א. (35) שם. (36) שיש להחמיר בלובן כוליא. וכן דעת רש"י, ועי' ב'תוספות' שם צב, ב דיבור המתחיל אמר אביי, שביארו הדברים בהרחבה. (37) כרב אסי, שם.

- 10 ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים 38
- 11 סמוך לראש הירף. כשהבהמה חיה - חלב זה נראה
- 12 במעיים 39, וכתשמות - ידבק בשר בבשר ויתפסה
- 13 חלב זה, ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר.
- 14 ואף על פי כן הרי זה אסור, שאין זה חלב שהבשר
- 15 חופה אותו 40. וכל מקום שתמצא בו החלב פחת
- 16 הבשר, והבשר מקיף אותו מכל סביביו, ולא יראה
- 17 עד שיקרע הבשר - הרי זה מתר.

(38) שם צג, ב: תרבא דתותי מתני. (39) מפני שבחייה, מפורק הבשר מן הבשר. "בהמה בחייה, אפרוקי מיפרקא". (40) כיון שבחייה, אין הבשר חופהו.

- 18 ט. חלב הלב 41. וחלב המעים 42, והן הדקין
- 19 המלפפין 43 - כלן מתרין, והרי הם פשמן שהוא
- 20 מתר. חוץ מראש המעי שסמוך לקבה 44, שהוא
- 21 תחלת בני מעים, שצריך לגרר החלב שעליו 45. וזהו
- 22 חלב שעל הדקין 46 שאסור. ויש מן הגאונים
- 23 שאומר, שראש המעי שצריך לגררו הוא המעי
- 24 שיוצא בו הרעי, שהוא סוף המעים 47.

(41) וכן פסק רבינו בהל' שחיטה פ"ו ה"ו, ולמד דין זה ממה שאמרו בגמרא שם מט, ב - שלב שניקב וחלב הלב סותמו - טריפה, שאין זו סתימה טובה. ולמה צריך להשמיענו במיוחד דין זה, הלא כבר נאמר למעלה שחלב אסור אינו סותם? ומוכח מכאן שחלב הלב מותר באכילה, ואף-על-פי-כן אינו סותם. (42) בחולין צג, א - אמרו: בראש המעים צריך גרידה, ודנו מזה שאר חלב המעים מותר (מגיד-משנה). (43) היינו "כנתא דהדורין", וכיון שבשעה שמפרישים את החלב, נשאר מן החלב על המעים ואינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

70) שאין אלו דם גמור היוצא צלול, ואינו דומה לדם האיריים שעובר בלא-תעשה, כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"ד, שחוטין וקרומות אינם קריים דם (מגיד-משנה) וכן כתב רש"י שם צב, ב שאסורים מדרבנן. 71) רבינו אינו מכריע, אלא שדעתו נוטה שהוא מדברי סופרים. 72) שנאמר "כל", לרבות חוטין וקרומות. 73) שגם כן בא מריבוי הכתוב. וכן כתב ה'מגיד משנה' בפ"ג ה"ו שנקט רבינו לשון דומה. [נראה 'ספר המצוות' לרבינו שורש ב, הגדרה מדויקת בדבר הדינים שלמדו בי"ג מידות, איזהו מדאורייתא ואיזהו מדרבנן.]

18 יז. אין מולחין חלבים⁷⁴ עם הפשר, ולא מדיחין⁷⁵ חלבים עם פשר. וספין שחתך בה חלבים - לא יחתך בה פשר⁷⁶, וכלי שהדיח בו חלבים - לא ידיח בו פשר⁷⁷. לפיכך צריך הטבח⁷⁸ להתקין שלש ספינין: אחת - ששוחט בה⁷⁹, ואחת - שמתך בה פשר, ואחת - שמתך בה חלבים.

74) שם צז, ב. שהבשר בולע קימעה מן החלב, וגם נדבק בבשר. ואם עבר ומלח לא נאסר הבשר, כמו שיתבאר לקמן בה"ט. ורבים חולקים בזה על רבינו, וגם לדעתו, צריך לשפשף את הבשר יפה יפה, כדי להוריד את החלב שנדבק עליו מבחוץ (מגיד-משנה). 75) שם ח, ב. 76) בלא קינוח, רש"י. 77) שם. שמה ידיח חלבים תחילה, ויקלטו המים מן השמנונית ע"י השפשוף בידים, ואע"ג שאין החלב נבלע בבשר, נדבק הוא מבחוץ (רש"י). 78) שם. 79) ולא ינקנה על-ידי חיתוך דבר אחר, כדי שלא תיפגם ותתקלקל, ופעמים שיבוא לידי איסור, שישחוט בלא בדיקה (רש"י).

24 יח. ואם דרך אותו מקום שידים הטבח הפשר בחנות, צריך להתקין לו שני כלים של מים⁸⁰: אחד שמידיח בו פשר, ואחד - שמידיח בו חלבים.

80) ועושה באחד מהם סימן (רש"י שם).

27 יט. ואסור לטבח לפרש⁸¹ חלב הפסלים על הפשר כדי לנאותו; שהקרום שעל החלב דק, ויתמצץ ביד הטבח⁸², ויזוב החלב ויפגע בפשר⁸³. וכל הדברים האלו⁸⁴ אסור לעשותן, ואם נעשו - לא נאסר הפשר⁸⁵. ואין מפין⁸⁶ את העושה, אלא מלמדין⁸⁷ אותו שלא יעשה.

81) בגמרא שם: לסחוף. 82) כיון שיד הטבח ממשמשת בו. 83) יש אומרים: דוקא בעוד שהם חמים, אבל אחר שנצטננו מותר, שהרי כתוב (ויקרא ט, כ) "וישימו את החלבים על החוות" (מגיד-משנה). וכן כתבו ה'תוספות' שם. וכנראה כן דעת רבינו שכתב "טבח", היינו אחר ששחטו שעוד חמים (לחם-משנה). 84) אין מולחים ולא מדיחים חלב עם בשר, סכין שחתך בה חלבים לא יחתוך בה בשר, כלי שהדיח בו חלבים לא ידיח בו בשר, וכן אסור לפרוש חלב הכסלים על הבשר. 85) ויש חולקים בדין חלב הכסלים, וסוברים שהבשר בלע חלב וצריך קליפה

1 החוטין הדקין⁶² שהן בתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסבכין זה בזה, וקרום שעל המוח⁶³ שפבדקדק, וקרום שעל הפיצים - הכל אסורין משום דם.

58) שהן מלאים דם. בגמרא לא מוזכרים חוטי הלב, אבל לפי שמלאים דם - דינם כדין שאר החוטים. וכן נוטה דעת הראב"ד, אבל הרשב"א כתב שאין אסורים אלא הנזכרים בגמרא (ביאור הגר"א). 59) רש"י חולין צג, א. 60) שם: חוטין שבעוקץ, אסורין. ומפרש רבינו שאסורים משום דם, אבל רש"י שם מפרש חוטין שבעוקץ היינו ה' חוטין שבכפלי, ואם כן אסורים משום חלב. וכוונתו לקרום שאנו נוטלים מן הכסלים שקורים פלאנקש, ועב וחזק הוא, לכן אסור שחלב נבלע בו, כמו שכתב רש"י שם ח, ב. אבל אין זה חלב הכפלא ממש. ובזה תתיישב תמיחת ה'לחם משנה' וה'בית יוסף' על רש"י. ולפירוש רבינו, עוקץ לחוד וכפלי לחוד. 61) בגמרא: דלועה. 62) היא הוראת הגאונים שאסור חלב הדקין מפני ריבוי החוטין הדקים שיש בהם דם. ועכשיו נהגו בהם היתר, והבקי בחוטים אלו שולפם היטב עד שלא ישאר אחד מהם (מגיד-משנה). וב'בית יוסף' י"ד סי' סה, מביא בשם ה'הרוקח' סי' סט: יש בבהמה נ"א חוטין, כ"ה מצד זה וכ"ה מצד זה, ואחד בתוך האליה. וסימנך: אל תאכלו נ"א. 63) חולין, שם.

5 יד. פיצוי גדי או טלה⁶⁴ שלא השלים שלשים יום - מתר לבשולן בלא קלפה⁶⁵. לאחר שלשים יום: אם נראה בהן חוטין דקין אדמים⁶⁶ - בידוע שהלף בהם הדם, ולא יבשל עד שיקלף⁶⁷ או עד שיתחתך וימלח, כמו שבארנו; ואם עדין לא נראו בהן חוטין האדמים - מתרין.

64) שם צג, ב: ביעי דגדיא. משמע דוקא בהמה דקה כמו גדי או טלה, ודינה של בהמה גסה לא נתפרש (מגיד-משנה). 65) בלא קליפת הקרום (רש"י). ואפילו נראים בהם חוטים אדומים, שאין זה אודם אלא שומן (מגיד-משנה בשם הרשב"א). 66) בגמרא שם: "אי אית בהו שורייקי סומקין". 67) את הקרום.

11 טו. וכל בני מעים שהמאכל סובב בחלל⁶⁸ - אין מחזיקין בהן דם⁶⁹.

68) כגון חלחולת, קיבה, כרס ומעיים, שם קיג, א. 69) ואינם צריכים מליחה, כמו שכתב למעלה בפ"ו ה"ח, אבל הכרס ושאר המעיים צריכים מליחה (מגיד-משנה). וכתב הרשב"א, דוקא במעיים עצמם אין דם, אבל בשומן שעליהם יש דם, והעין מעידה על כך, ולפיכך שמולחים כרכשתא מולחים אותה בצד החיצון ששם נמצא השומן.

13 טז. נראה לי, שכל אלו החוטין והקרומות - אסורין מדברי סופרים⁷⁰. ואם תאמר שהן אסורין מן התורה⁷¹ בכלל כל חלב וכל דם⁷² - אין לוקין עליהן אלא מפת מדידות; ויהיו פחצי שעור⁷³, שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו.

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 מן התורה אלא שעל פה הירף בלבד, שנאמר: אשר
17 על פה הירף. אבל שאר הגיד שלמעלה מן הפה
18 ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד - אינו אסור
19 אלא מדברי סופרים. וישני גידין הן: הפנימי³
20 הסמוך לעצם - אסור מן התורה⁴, והעליון פלו⁵ -
21 אסור מדבריהם⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטעם איסור אכילת גיד הנשה, התפרש בתורה גם טעמו
"... כי נגע בכך ירך יעקב". וטעם זה קובע גם את פרטי
של האיסור, כפסק הרמב"ם שנוהג גם בירך של ימין וגם
בשל שמאל, כדעת חכמים שהמלאך נגע בשתייהן.
ומובא במפרשים הטעם שהוא "לזכרון גבורתו של יעקב,
ונס שעשה לו הקב"ה". וב'חינוך' כתב "שהוא רמז לישראל
שאע"פ שיעברו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני
עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו אלא לעולם יעמוד
זרעם". כלומר, שהצלה זו קשורה עם עניין כללי מאוד
בישראל.

וצריך להבין: הלא כל זכר לנס שאנו עושים יש בו מעין
המאורע, על-דרך שעושים כל מעשה ליל הסדר "דרך
חירות", ומדוע הזכר והרמז לעניין יסודי וכללי כל-כך
בישראל מוזכר רק בפרט קטן שאינו נוגע ממש לנס
ההצלה מהמלאך, ואיך גיד הנשה הוא זכר שמתאים לעניין
ההצלה.

ויובן בהקדים: ידועה שיטת הבעש"ט שההשגחה הפרטית
היא לא רק על מין המדבר אלא גם על כל הברואים, שלא
כדעת כמה מחכמי ישראל שסברו שההשגחה הפרטית על
כל הברואים היא על המין הכללי ולא על כל פרט ופרט
שבהם, וסובר הבעש"ט שכל תנועה ותנועה של כל אחד
מהפרטים, משלימה את הכוונה הכללית של הבריאה.

אמנם גם לשיטת הבעש"ט יש הבדל בין שניהם, כי כל
הברואים אינם תכלית ומטרת הבריאה אלא אמצעי
המשלים את כוונת הבריאה, ומכין את העולם לישראל
שבשבים נברא העולם, נמצא שחפץ ה' בישראל הוא
רצון 'עצמי', ולא שהם אמצעי להשלמת כוונת הבריאה.
תכונת הרצון היא שכשרוצה ובוחר בדבר מסוים, הרי
הרצון הוא בכל הפרטים בשווה. ועל-דרך-משל כמו עקרת
הבית שמלבד שיודעת ומפקחת על כל חפצי ופרטי
הדברים הנמצאים אצלה בבית, ובנוסף כל פרטי חפצי
הבית הם חלק במטרה הכללית של הנהגת הבית. כך ממש
השגחת הקב"ה על ישראל שכיון שרצונו וחפצו בהם, הרי
שמשיג על כל פרט ופרט השייך ונוגע להם. ומכאן יובן
מדוע נקבע הזכרון של פרטי המאורע על יעקב עם
המלאך בפרט שולי לכאורה של המאורע, לרמז
שההשגחה הפרטית על ישראל היא בכל פרט ופרט, וגם

(מגיד-משנה בשם הרשב"א). ודעת רבינו שהיא בליעה
מועטת ובטלה, ולפיכך אין צריך אלא הדחה כדין בשר
למליחה. (86) מכות מרדות, כטבח שנמצא אחריו כזית
חלב, כמו שמסיים רבינו בהכ"א. (87) משמע שאין
מעבירין אותו, ראה בהכ"א.

1 כ. וכן אין מולחין⁸⁸ את הבשר קדם שישיר ממנו את
2 הקרומות ואת החוטין האסורין. ואם מלח - מסיירם
3 אחר שנמלחו⁸⁹. ואפלו היה בהן גיד הנשה - מסיירו
4 אחר שנמלח ומבשל.

(88) לכתחילה. משמיענו כאן רבינו שגם חוטים וקרומות
אסור למלוח עם בשר לכתחילה ולא רק חלב, וצריך לטרוח
ולהסירם לפני מליחת הבשר. (89) ודעת הרשב"א, שצריך
להסיר משהו מן הבשר כנגד כל החוטין והקרומות מפני
שאוסרים בקליפה (מגיד-משנה).

5 כא. וטבח שדרכו לנקות הבשר, ונמצא אחריו חוט
6 או קרום - מלמדין אותו⁹⁰ ומזהירין אותו שלא
7 יזלזל באסורין. אבל אם נמצא אחריו חלב, אם היה
8 כשעורה⁹¹ - מעבירין אותו. ואם נמצא אחריו פזית
9 חלב, אפלו במקומות הרבה - מכין אותו מפת
10 מרדות⁹² ומעבירין אותו. מפני שהטבח נאמן⁹³ על
11 החלב.

(90) שרק בטבח שנמצא חלב אחריו, אמרו "מכין אותו" או
"מעבירין אותו" מפני שחלב אסור מן התורה, אבל חוטין
וקרומות שאיסורם מדרבנן - לא אמרו (מגיד-משנה).
(91) חולין צג, ב. (92) מפני שעובר על "לפני עור לא תתן
מכשול", אבל אינו חייב מלקות מן התורה, מפני שלא זה
כולל כמה דינים, כגון: ליעץ עצה לא נכונה, ללוות
ולהלוות בריבית, וכל הלאוין הכוללים כמה איסורים, אין
לוקים עליהם. ולא כזה נקרא "לאו שבכללות". 'ספר
המצוות' שורש ט, ולא-תעשה רצ"ח. (93) כחכמים שם,
שעד אחד נאמן באיסורין, ואע"פ שיש טורח לחטט אחרי
החלב, הואיל והוא איבד את נאמנותו וחשוד הוא, לפיכך
מעבירין אותו. ונקט רבינו "טבח", מפני שדרכו לנקות
הבשר, כמו שכתב בראש דבריו "וסומכים עליו", ולפיכך
אם מצאו חלב אחריו מעבירים אותו, וכן כתב רש"י שם
שדרך הטבח לנקות הבשר.

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) יבאר דיני גיד הנשה ובמה נוהג; טבח שיצאה טרפה
מתחת ידו ומאי תקנתיה; קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם
מצא בשר בין החנויות; בשר הנעלם מן העין; ואם עושין
סחורה בנבלות וטרפות.

12 א. גיד הנשה נוהג בבהמה ובהמה ובהמה ובהמה, ואפלו
13 בנבלות וטרפות שלהן. ונוהג בשליל ובמקדשין,
14 בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין.
15 ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל. ואין אסור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאֵין לֹקֵחַן עָלָיו¹¹. וְכֵן בְּהִמָּה¹² שֶׁפָּה יִרְכֶּה אֶרֶץ¹³
בְּשָׁל עוֹף - גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁלָּה אִסּוּר, וְאֵין לֹקֵחַן עָלָיו¹⁴.

(10) שיש לו כף, אבל אינו עגול. (11) שהיא בעייתא שלא
נפשטה בגמרא: ואסור מספק, אבל אין לוקין על הספק.
(12) גם זו בעייתא שלא נפשטה בגמרא.

ה. הָאוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה מִבְּהֵמָה וְחִיָּה הַטְּמְאִים -
פְּטוּר; לְפִי שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּטִמְאָה, אֲלֹא בְּהִמָּה¹⁵
שֶׁפָּה מְתַרְתֵּי¹³. וְאֵינוֹ כְּאוֹכֵל מִשְׁאֵר גּוֹיָה, שֶׁאֵין¹⁶
הַגִּידִים מִפְּלֵל הַבָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם אֲכַל מִחֵלֶב¹⁸
שֶׁעַל הַגִּיד - הֲרֵי זֶה כְּאוֹכֵל מִבְּשָׂרָהּ¹⁴.

(13) דרשו דין זה מן המקרא. ואין לומר משום שאין איסור
גיד הנשה שבא אחרי שנקשרו הגידין חל על איסור בהמה
טמאה שקדם לו, שהרי לדעת רבינו אין עליו איסור טמאה
כלל. (14) וחייב משום בהמה טמאה.

ו. הָאוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל נְבִלָה אוֹ שֶׁל טְרֵפָה אוֹ שֶׁל
עוֹלָה - חֵיִב שְׁתֵּים¹⁵. מִתּוֹךְ שֶׁנִּכְלָל בְּאִסּוּר¹⁶ שְׂאֵר
גּוֹיָה שֶׁהָיָה מִתֵּר, נִכְלָל גַּם הַגִּיד וְנוֹסֵף עָלָיו אִסּוּר¹⁷
אַחֲרָיִם¹⁸.

(15) משום גיד הנשה ומשום נבילה או טריפה או עולה.
(16) ואיסור כולל חל על איסור. (17) אין זה איסור מוסיף,
אלא איסור כולל.

ז. הַנּוֹטֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה צָרִיף לְחַטֵּט אַחֲרָיו עַד שֶׁלֹּא
יִשְׁאִיר מִמֶּנּוּ כְּלוּם. וְנֶאֱמַר הַטֵּבַח עַל גִּיד הַנֶּשֶׁה,
כְּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַחֵלֶב. וְאֵין לֹקֵחִין בָּשָׂר מִכָּל
טֵבַח¹⁸; אֲלֹא אִם הָיָה אָדָם כָּשָׂר וּמְחֻזָּק בְּכַשְׁרוֹת -
הוא שְׂשׂוּחַט לְעֶצְמוֹ וּמוֹכֵר¹⁹ וְנֶאֱמַר²⁰.

(18) מקור הדין בעבודה זרה לט: (מגיד משנה כאן),
[תוספתא שם, הובאה בגמרא: אין לוקחים ימ"ח מה"ג
(ראשי תיבות של ששה דברים) וכו'] אלא מן המומחה,
פירוש: בני אדם שהם בחזקת כשרות ואינם חשודים
להאכיל איסורים, ובשר לא נמנה בין ששת הדברים, ורק
בדין לשלוח על ידי נכרי נזכר בשר. אבל רבינו תפס כאן
גירסת התוספתא, שבמקום "חלב" כתוב "חתיכה", היינו
חתיכת בשר או חתיכת דג, לפי גירסת התוספות שם ודין
בשר כדין דג]. ולקמן בפרק י"א הלכה כ"ה, השיג הראב"ד
על רבינו, שהרי לא נחשדו עמי הארץ על איסורים חוץ
ממעשרות, ובמגיד משנה שם מבאר, שכל ששת הדברים
שנמנו שם בברייתא, שאין לוקחים אותם אלא מן המומחה,
רגילים עמי הארץ להקל בהם ולכן אין לוקחים מהם. ונראה
שבבשר החמיר רבינו ביותר ודורש שיהיה אדם כשר
ומוחזק בכשרות כי שמא אינו בקי או אינו זהיר בהלכות
שחיטה. (19) אבל אם אינו מוחזק בכשרות ישחוט אחר
והוא ימכור.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּחֻצָּה לְאֶרֶץ²⁰; אֲכַל
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּזֶמַן שֶׁפָּלָה לְיִשְׂרָאֵל - לֹקֵחִין מִכָּל
אָדָם²¹.

הדברים הנראים כטפלים ומיעוטי ערך - כולם מושגחים
מאתו יתברך באופן שוה.

ועדיין קצת קשה, מדוע לא הוקבע זכרון הנס בעניין הנוגע
לכללות ההצלה, ורק בגיד הנשה שהוא פרט של המאורע.
ויש לומר: הכלל לגבי עצם הוא "שהתופס במקצתו תופס
בכולו", כי העצם של כל עניין נמצא בכל עצמותו בכל
חלקיו בשוה, ועל-דרך שמצינו בהלכה לגבי בני ישראל
ש"עכו"ם שאמרו לישראל "תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם
לאו נהרגו כולכם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת
מישראל", כי בכל חלק של ישראל תופסים בכולו. ובזה
יובן מדוע נקבע זכרון הנס בעניין גיד הנשה, כי זהו התוכן
של הקשר בין הקב"ה לישראל שכשהוא תופס בעצם
תופסים את כולו, וגם זכרון בעניין שולי וצדדי לכאורה,
מבטא את כללות עניין ההשגחה הפרטית המיוחדת על
ישראל.

(על-פי יין מלכות ספר קדושה סימן ט)

(2) ולא הטמאין. ולמדו דין זה מן הפסוק: על כן לא יאכלו
בני ישראל את גיד הנשה. ודרשו: מי שבשרו מותר גידו
אסור. ובמשנה שם: אמר ר' יהודה והלא מבני יעקב נאסר
גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להם. אמרו לו:
בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. (3) הגיד הארוך והוא
בצד פנימי של ירך. הצד שכלפי ירך חברתה כשהבהמה
מחוברת קורא לה פנימי. (4) שהוא על הכף. (5) גיד
הקצר שבסוף השופי (=הבשר העב הסובב את הקולית
לחבו). וראשו מחובר בעצם אליה ויורד ומתפשט על הכף
וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך
לעצם ומשם ואילך נכנס בצד פנימי של ירך שתחת הבשר
לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין.
(6) שאינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף.

ב. הָאוֹכֵל מִגִּיד הַנֶּשֶׁה הַפְּנִימִי מִמְּקוֹם שֶׁעַל הַכֶּף -
לֹקֵה. וְאִם אֲכַל מִחֵלֶב אוֹ מִשְׁאֵר הַגִּיד הַפְּנִימִי אוֹ
מִכָּל הַחֵיצוֹן - מִפֶּיַן אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת⁷. וְכִמָּה שְׁעוֹר
אֲכִילָה? פְּזִית. וְאִם אֲכַל הַגִּיד שֶׁעַל הַכֶּף כְּלוּ, אָף
עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ פְּזִית - לֹקֵה⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבָרִיָּה
בְּפִנֵּי עֶצְמָה⁹.

(7) כעובר על איסור מדברי סופרים. (8) שכל דבר ששמו
עליו כשהוא שלם, וכשאינו שלם אבד את שמו, נקרא
"בריה", וגיד הנשה כשאינו שלם אינו קרוי גיד אלא חתיכת
גיד.

ג. אֲכַל פְּזִית מִגִּיד שֶׁל יָמִין וְכִזִּית מִגִּיד שֶׁל שְׂמָאל⁹,
אוֹ שֶׁאֲכַל שְׁנֵי גִידִים כְּלָן אָף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן פְּזִית
- לֹקֵה שְׁמוֹנִים. (וְכֵן הוּא לֹקֵה עַל כָּל גִּיד וְגִיד.)

(9) ומדובר כשהתרו על כל אכילה ואכילה בפני עצמה.

ד. הָעוֹף - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּיד הַנֶּשֶׁה; מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ
כֶּף יָרֵךְ¹⁰, אֲלֹא יָרְכוֹ אֶרֶץ. וְאִם נִמְצָא עוֹף שִׁירְכוֹ
כִּירָךְ הַבְּהֵמָה שִׁישׁ לוֹ כֶּף - גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁלוֹ אִסּוּר¹².

- 20) שמעורבים בין הגויים ויש חשש של חילוף עם גוי או שיקנו מן הגוי.
- ט. טבח הנאמן למפר בשר, ונמצא בשר נבלה או בשר טרפה יוצא מתחת ידו - מחזיר את הדמים לבעלים, ומשמתין אותו ומעבירין אותו. ואין לו תקנה לעולם לקח ממנו בשר, עד שילף למקום שאין מפירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב, או ישחוט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו במקום חשוב; שודאי עשה תשובה בלא הערמה.²²
- 21) ואף על פי שאכלו הבשר. (22) אבל אם יש ספק שהערים, אין תשובתו מועילה.
- י. הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ - הרי זה נאמן עליו. ואף על פי שאינו מחזק בכשרות - אין חוששין לו שמה יחליף.²³ ואפילו עבדי ישראל²⁴ ואמהותיהן נאמנין בדבר זה;²⁵ אבל לא לעובד פוכבים ומזלות, שמה יחליף.²⁶
- 23) כיוון שאינו חשוד על הגזל לא יקח את הבשר של חברו ויחליפו באיסור, שהרי גזולו, ואם אינו מרויח בזה למה לו להחליף, הרי אין אדם חוטא ולא לו. (24) נכרים שנמכרו לישראל לעבדים. שבכל מקום שעד אחד נאמן אפילו עבד או שפחה נאמנין. (25) אף על פי שבכל מקום שנוגע לאיסורי תורה אין העבדים נאמנים, אך כאן נאמנים מפני שאינם חשודים על הגזל. (26) שגוי אינו נאמן כלל.
- יא. עשר חניות, תשע מוכרות בשר שחוטת ואחת מוכרת נבלות, ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - הרי זה אסור; שכל קבוע - כמחצה על מחצה דמי.²⁷ אבל בשר הנמצא משלך בשוק²⁸ - הלך אחר הרב; דכל דפרש - מרבא פרש.²⁹ אם היו רב המוכרים³⁰ עובדי פוכבים ומזלות - אסור, ואם היו רב המוכרים ישראל - מתר.
- 27) והחניות של השחוטות ושל הנבלות הן קבועות במקומן והרי זה כספק השקול, וספק איסור של תורה אסור. (28) ואין אנו יודעים מאין בא. (29) כלומר, פירש מן הרוב, היינו מחנות כשרה ודווקא כשלא ראינו שפירש אלא מצאנוהו כך, אבל אם בפנינו לקח מחנות ולא ידענו אם המקום שממנו לקח הייתה חנות מוכרת שחוטת או חנות מוכרת נבלה, דינו כקבוע מכיוון שנולד הספק במקום קביעות. (30) של אותה עיר.
- יב. וכן בשר הנמצא ביד עובד פוכבים ומזלות ואינו יודע ממי לקח³¹, אם היו מוכרי הבשר ישראל³² - מתר. זה הוא דין תורה. וכבר אסרו חכמים³³ כל הבשר הנמצא, בין בשוק בין ביד עובד פוכבים ומזלות³⁴, אף על פי שכל השוחטין³⁵ וכל המוכרין ישראל. ולא עוד, אלא הלוקח בשר³⁶ והנחיתו בביתו ונעלם מן העין - אסור, אלא אם כן
- היה לו בו סימן, או שהיה לו בו טביעת עין³⁷ והוא מכירו ודאי שהוא זה, או שהיה צרור וחתום.³⁸
- 31) הגוי. (32) כלומר, רוב מוכרי הבשר. (33) כבשר שנתעלם מן העין. (34) בנמצא ביד גוי לא אסור רב, והטעם פירש רש"י שם הואיל שהייתה בחזקת המשתמר והוא לא שחטה וטריפה לא מכרו לו למוכרה כאן, אבל בשר המונח [=סתם, שאינו נשמר] שמא עורבים החליפוהו. אבל רבינו פוסק שאסור משום בשר שנתעלם מן העין מפני שסומך על סוגיית הירושלמי שקלים פרק ז הלכה ד, שרב מחמיר אף בנמצא ביד גוי, לפיכך ראוי להחמיר בכל אופן. והכסף משנה מיישב שיש חילוק בין אם נוהגים להכריז בעיר שיש טריפה ואז אם לא הכריזו נמצא ביד גוי מותר שמן הסתם אינו טריפה, ובכגון זה עוסקת סוגיית הגמרא שם, מה שאין כן במקום שאין מנהג להכריז, ואם כן אפילו לא הכריזו יש חשש טריפה, לפיכך אפילו נמצא ביד גוי אסור, ורבינו מדבר במקום שאין מכריזין. (35) ולא רק רובם. (36) מאדם שהוחזק בכשרות. (37) ומשמע שכל אדם נאמן לאמר טביעות עין יש לי בו ואפילו אינו תלמיד חכם, כי עד אחד נאמן באיסורין, אבל באבדה אין סומכין אלא על תלמיד חכם שאין לחשוד בו שמא משקר הוא, כי בדברי ממון אין עד אחד נאמן.
- יג. תלה כלי מלא חתיכות בשר, ונשבר הכלי ונפלו החתיכות לארץ, ובא ומצא חתיכות ואין לו בהן סימן ולא טביעת עין - הרי זה אסור; שיש לומר: אותו בשר שהיה בכלי גרירתו חיה או שרץ, וזה בשר אחר הוא.
- יד. גיד הנשה מתר בהנאה³⁸. לפיכך מתר לאדם לשלח לעובד פוכבים ומזלות גרף שגיד הנשה בתוכה. ונותן לו הגרף שלמה בפני ישראל, ואין חוששין³⁹ שמה יאכל ממנה ישראל זה⁴⁰ קדם שינטל הגיד, ששרי מקומו נפר.⁴¹ לפיכך, אם היתה הגרף חתוכה - לא תתנה לעובד פוכבים ומזלות בפני ישראל עד שינטל הגיד, שמה יאכל ממנה ישראל.⁴²
- 38) במתנה או במכירה. (39) בשלימה. (40) כלומר, ישראל שראה שהירך באה לידו [=לידי הגוי] מישראל יקנה מן הגוי ויאכל. (41) אילו ניטל הגיד. (42) שיששראל הוראה סובר שכבר ניטל גידה. כי אין המקום ניכר.
- טו. כל מקום שנאמר בתורה: לא תאכל, לא תאכלו, לא יאכלו, לא יאכל - אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע, עד שפירט לך הכותב בדרך שפירט לך בנבלה, שנאמר: לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה, וכחלב שנאמר בו: יעשה לכל מלאכה. או עד שיתפרש בתורה שבעל פה שהוא מתר בהנאה. כגון שקצים ורמשים ודם ואבר מן החי וגיד הנשה, שכל אלו מתרין בהנאה מפי הקבלה אף על פי שהן אסורין באכילה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ודין המעמיד בעור קיבת נבלה; ואם מותר לצרור בשר וגבינה במטפחת אחת; מליח אם הוא כרותח; ואם מעלים העוף עם הגבינה בשולחן; אם לשין העיסה בחלב; ופת שאפאה עם הצלי; סכין שחתך בה צלי וחזר וחתך בה צנון; ואם מניחין כד של מלח בצד כד של כמך; מי שאכל גבינה אם יאכל אחריה בשר או איפכא.

א. בֶּשֶׂר בַּחֲלָב - אִסּוּר לְבָשֵׁלוֹ, וְאִסּוּר לְאָכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה, וְאִסּוּר בִּהְנֵאָה, וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ, וְאִפְרִי אִסּוּר בְּאֶפֶר כָּל הַנִּקְבְּרִין. וּמִי שֶׁיִּבְשֵׁל מִשְׁנֵיהֶם כְּזֵית בְּאֶחָד² - לֹקֶה³, שְׁנָאֵמַר: לֹא תִבְשֵׁל גְּדִי בַּחֲלָב אִמּוֹ. וְכֵן הָאוֹכֵל⁴ כְּזֵית מִשְׁנֵיהֶם, מִהַבְּשֵׂר וְהַחֲלָב שֶׁנִּתְבָּשְׁלוּ בְּאֶחָד⁵ - לֹקֶה, וְאִם עַל פִּי שְׂלֹא בִשָּׁלוֹ.⁶

(2) הבשר והחלב ביחד. ואיך משערים חלב שהוא משקה בשיעור כזית? מביא כוס מלא משקין ומביא זית ונותן לתוכו, המשקה היוצא לחוץ הוא שיעור כזית. (3) שמצטרפים, כלוי שם. (4) משמע רק אוכל, אבל נהנה אינו לוקה אף על פי שאסור מן התורה בהנאה, שעל הנאת איסור אין לוקין אפילו בבשר ובחלב. למעלה בפרק ח הלכה טז כתב רבינו שהנהנה מאיסורי הנאה אינו לוקה. ומנמק המגיד משנה, שכל הנאה מדבר מאכל הוא שלא כדרך הנאתו, ואם כן יש לשאול למה הנהנה מבשר בחלב אינו לוקה? הלא בשר בחלב אסור אפילו כדרך הנאתו, כמו שמבואר לקמן בפרק יד הלכה י? ובלחם משנה כתב שרבינו סובר כאיסי בן יהודה בחולין קטו: שלומד איסור הנאה בבשר בחלב בקל וחומר מערלה, ואין עונשין מן הדין, כלומר, אין מטילין ענשי הגוף על עבירות שלא נאמרו בפירוש בתורה, אלא נלמדו מקל וחומר. אמנם בספר המצוות לא-תעשה קפו, כתב רבינו כדברי המכילתא פרשת משפטים, שלמדנו איסור הנאה ממה שנכפל בתורה שלש פעמים הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו". (5) שלא אסרה תורה אלא דרך בישול, שם קח. (6) אלא אחרים בישלו.

ב. לֹא שֶׁתֵּק הַתְּיֹבֵב⁷ מִלְּאִסּוּר הָאֲכִילָה אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂאִסּוּר הַבִּשּׁוּל. כְּלוֹמַר: וְאִפְלוּ בִשּׁוּלוֹ אִסּוּר, וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר אֲכִילָתוֹ. כְּמוֹ שֶׁשֶׁתֵּק מִלְּאִסּוּר הַבֶּת מֵאֲחֵר שְׂאִסּוּר בֶּת הַבֶּת.

(7) זה ביאור למה שכתב בהלכה הקודמת, שהאוכל בשר בחלב לוקה והלא איסור אכילה אינו מפורש בתורה ורק נדרשת ממדות התורה ומדוע לוקה? ולזה כתב, שאכילה נכללת באיסור הבישול, ופירוש הפסוק "לא תבשל" הוא שאף הבישול אסור ואין צריך לומר האכילה, כמו באיסור הבת שהתורה כתבה רק בת הבת ונכללה בזה הבת. ואין לראות בכך מידת קל וחומר ולומר אין עונשין מין הדין, ובלשון התלמוד זה נקרא "גילוי מילתא בעלמא". וראה פרק ב מהלכות איסורי ביאה הלכה ו.

ג. אֵין אִסּוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בֶּשֶׂר בִּהְמָה טְהוֹרָה בַּחֲלָב בִּהְמָה טְהוֹרָה, שְׁנָאֵמַר: לֹא תִבְשֵׁל גְּדִי בַּחֲלָב אִמּוֹ.⁸ וְגַדִּי הוּא כּוֹלֵל⁹ וְלֹד הַשּׁוֹר וְלֹד הַשֶּׂה וְלֹד

טז. כָּל מֵאָכֵל שֶׁהוּא אִסּוּר בִּהְנֵאָה, אִם נִהְיָה וְלֹא אָכַל, כְּגוֹן שֶׁמָּכַר אוֹ נָתַן לַעֲבֹד כּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת אוֹ לְכָלְכִים - אֵינוֹ לֹקֶה⁴³. וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוּת⁴⁴, וְהַדְמִים מִתְרִין⁴⁵. וְכָל דָּבָר שֶׁאִסּוּר בְּאֲכִילָה וּמִתָּר בִּהְנֵאָה, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתָּר בִּהְנֵאָה - אִסּוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה, וְלִכְוֹן מְלֹאכְתּוֹ⁴⁶ בְּדִבְרֵים אִסּוּרִים. חוּץ מִן הַחֲלָב, שֶׁהִרִי נֹאמַר בּוֹ: יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכְתּוֹ⁴⁷. לְפִיכָךְ, אֵין עוֹשִׂין סְחוּרָה⁴⁸ לֹא בַּנִּבְלֹת וְלֹא בַּטְרָפוֹת וְלֹא בַּשְּׂקָצִים וְלֹא בְרִמְשִׁים.

(43) מפני שדבר מאכל דרכו לאכילה ועיקר לא יאכל נאמר על איסור אכילה אלא שנכלל בזה גם איסור הנאה, וכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו, ולמדנו: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן. לפיכך אסור מן התורה ואין לוקין עליו. (44) כמו חצי שיעור. (45) שחליפי איסורי הנאה מלבד עבודה זרה מותרים, ויש אומרים שהמוכר עצמו אסור לו ליהנות מדמיו, אבל אחרים מותרים, ומדברי רבינו משמע, שאפילו המוכר מותר בהם. (46) לקבוע עסק, אבל אם נזדמן לו דבר איסור מותר לסחור, שהרי התורה אמרה בנבילה "או מכור לנכרי". (47) רבינו מביא ראיה מן התורה שבחלב מותר לסחור. ומוכח מזה, שאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה, כי אם הוא מדרבנן, אין ראיה ממה שהתורה התירה מלאכה בחלב. (48) דין זה נאמר רק בדבר שהוא אסור באכילה ואינו עומד למלאכה, אבל מה שעומד למלאכה כמו חמור או גמל מותר, שהרי אין לחוש בהם לאכילה.

יז. הַצִּיד שֶׁנִּזְדַּמְנוּ לוֹ חֵיה אוֹ עוֹף וְדָג טְמֵאִים וְצִדָּן, אוֹ שֶׁנִּצְוּ לוֹ טְמֵאִים וְטְהוֹרִים - מִתָּר לְמַכְרָן. אָכַל לֹא יִכּוֹן מְלֹאכְתּוֹ לְטְמֵאִים. וּמִתָּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בַּחֲלָב שֶׁחֲלָבוֹ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת וְאֵין יִשְׂרָאֵל רֹאֶהוּ וּבִגְבִינֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמִזְלֹת⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן.

(49) כי חלב וגבינת גויים אסורים מדבריהם ומותר לעשות בהם סחורה, כמו שמסיים רבינו בהלכה הסמוכה. [ולמה משמיענו רבינו דין חלב וגבינת גויים לחוד? והלא כותב בהלכה יח, שכל איסורי דרבנן מותרים בסחורה? מפני שחלב וגבינות של גויים נאסרו משום שמא נתערב בהם דבר האסור מן התורה, וספק איסורי תורה אסורין בסחורה, לכן משמיענו רבינו שמותרים בסחורה, והטעם הוא, כי אין זה ספק גמור, אלא חששו רבנן לכך וגזרו עליהם איסור אכילה, אבל לא איסור סחורה].

יח. זֶה הַקֵּלָל: כָּל שֶׁאִסּוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה⁵⁰ - אִסּוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה; וְכָל שֶׁאִסּוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם - מִתָּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה, בֵּין בְּסִפְקוֹ בֵּין בְּדֹאֵו.

(50) ואפילו בספק איסור אסור לעשות סחורה. פֶּרֶק תְּשִׁיעִי
(1) יבאר בשר בחלב ואם ניצר וכסה; הכחל צלוי ומבושל;

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18) לא על הבישול משום לא תבשל ולא על האכילה אם אכל מעושה שעשנו בחלב וכן מבושל בחמי טבריה עם חלב, שלא אסרה תורה בשר בחלב אלא דרך בישול. מעושה בעיא היא בירושלמי נדרים פרק ה אם חשוב בישול. ומספק אסור ואין לוקין עליו, ומבשל בחמי טבריה אינו בישול לענין חיוב מלקות כמו ששינונו בהלכות שבת פרק ט הלכה ג: המבשל בחמי טבריה פטור. (19) מים המתחמצים מן

הקפאת הגבינה ונשארים אחרי שהוציאו את הגבינה פטור ואינו לוקה, מפני שמי חלב אינם כחלב אבל אסור מדרבנן, שהרי כותח עושים ממי חלב, וקיימא לן אסור לאכול בשר בכותח. (20) בגמרא שם קיג: בחלב אמו להוציא חלב שחוטה, שכתוב אמו הראויה להיות אם ולא משנשחטה (רש"י) והוא הדין מתה. (21) אבל אסור. כל אלו שאנו ממעטים בחלב אמו הוא פטור אבל אסור. (22) אבל לוקה משום נבלה בחלב מתה. (23) שהרי לא נאסר לבשל אלא בשר בחלב בלבד, לפיכך לענין בישול אין כאן אלא איסור בשר בחלב, רש"י שם. ופסק רבינו כלשון אחרון שם קיד. שלא נחלקו כלל ר' אמי ור' אסי ושניהם סוברים שלוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו. (24) (ואם תשאל, הלא דעת רבינו שאיסור הנאה נקרא מוסף, כמו שכתב בפירוש המשניות כריתות פרק ג וכאן ניתוסף איסור הנאה כשבישל החלב או הנבילה בחלב ולמה לא חל איסור בשר בחלב? יש לומר, שמפני שאין לוקין על הנאת בשר בחלב (ראה הלכה א) אין חיוב מלקות כאן גם באכילה, כי כל איסור האכילה בא מתוך שניתוסף איסור הנאה, ולא יהא טפל חמור מן העיקר. ובפירוש המשניות הנ"ל מבאר רבינו בעצמו טעמו של דבר ואומר, שמכיון שאיסור הנאה בבשר וחלב כלול באיסור אכילה, לפיכך אם לא חל איסור אכילה, לא נקרא שם בשר בחלב עליו ומותר בהנאה ואין כאן "מוסף", אבל מדסתם רבינו כאן ולא כתב "מותר בהנאה" כמו שכתב בהלכה ג גבי בשר בהמה טמאה, משמע שאסור בהנאה. וכנראה חזר בו מדבריו שבפירוש המשניות. כידוע רבים הם המקומות ביד החזקה המנוגדים לפירוש המשניות, שחיבר בצעירותו).

26 ז. המבשל שליל²⁵ בחלב - חיב²⁶. וכן האוכלו. אבל
27 המבשל שליל²⁷ או עור וגידין²⁸ ועצמות ועקרי
28 קרנים²⁹ וטלפים הרפים בחלב - פטור. וכן האוכלן
29 - פטור.

25) עובר. (26) ששליל גם כן נקרא גדי. (27) מפני שאינה ראויה לאכילה וכן כתב רבינו פרק ד הלכה יח. (28) שם קיד. לא נזכר בברייתא שם, אלא ודאי עור כדן גידים ועצמות שמשוה אותם בכל מקום. (29) בברייתא שם, קרנים, וכן כתב רבינו שם ולמה כתב כאן עיקרי קרנים? אפשר שקרנים יבשים שם ואין בהם כל לחלוחית ולא צריך להשמיענו. ולכן כתב, שהכוונה עיקריהם הדקים וכן כתב בטלפים הרכים, אבל עור מדובר בקשה, שהרי עורות רכים דינם כבשר.

30 ח. בשר שגפול לתוף החלב או חלב שגפול לתוף
31 הפשור ונתבשל עמו - שעורו פנותן טעם³⁰. פיצוד?
32 חתיכה של בשר שגפלה לקדרה רותחת³¹ של חלב

1 העז, עד שיפרט ויאמר גדי עזים. ולא נאמר גדי
2 בחלב אמו, אלא שדבר הכתוב בהנה. אבל בשר
3 בהמה טהורה (שבשלו)¹⁰ בחלב בהמה טמאה, או
4 בשר בהמה טמאה (שבשלו) בחלב בהמה טהורה
5 - מתיר לבשל, ומתיר בהנה, ואין חיבין על אכילתו
6 משום בשר בחלב¹¹.

8) גדי להוציא בהמה טמאה, חולין קיג: (9) שם. נאמר "וישלח יהודה את גדי העזים" וכן נאמר, "את עורות גדיי העזים" ולמדנו מכאן שבכל מקום שנאמר גדי סתם, אפילו פרה ורחל במשמע. (10) בספרים אחרים אינו, והוא הנכון. (11) אלא יש בו איסור בהמה טמאה.

7 ד. וכן בשר חיה ועוף¹², בין בחלב חיה בין בחלב
8 בהמה - אינו אסור באכילה מן התורה. לפיכך מתיר
9 לבשלו¹³ ומתיר בהנה. ואסור באכילה מדברי
10 סופרים, כדי שלא יפגעו העם ויבואו לידי אסור
11 בשר בחלב של תורה, ויאכלו בשר בהמה טהורה
12 בחלב בהמה טהורה, שהרי אין משמע¹⁴ הכתוב
13 אלא גדי בחלב אמו ממש, לפיכך אסור¹⁵ כל בשר
14 בחלב¹⁶.

12) אין בו איסור בשר בחלב מן התורה, כרבי עקיבא במשנה שם. ה'כסף משנה' מקשה, והרי בהלכות ממרים פ"ב ה"ט כתב רבינו: "הרי כתוב בתורה לא תבשל גדי וכו' שזה הכתוב אסר לבשל ולאכול בשר בחלב בין בשר בהמה בין בשר חיה", מפורש שבשר חיה אסור מן התורה, הפך ממה שכתב כאן, ראה לחם משנה כאן שתייר. (13) אפילו מדרבנן, שלא גזרו חכמים אלא באכילה לבד. ומה ששינונו שבשר חיה ועוף אסור לבשל בחלב, הכוונה לבשל ולאכול, אבל בישול עצמו לא אסור. (14) כלומר, הם יאמרו כן ויכשלו באיסור בשר בחלב. (15) באכילה. (16) אפילו בשר חיה ועוף.

15 ה. דגים וחגבים - מתיר לאכלן בחלב. והשוהט עוף
16 ונמצא בו פיצים גמורות¹⁷ - מתיר לאכלן בחלב.

17) שיש להן חלמון וחלבון ואף על פי שהן מעורות בגידין. אבל אם אין לה אלא חלמון עדיין היא בשר ואסור לאכלה בחלב, וטעונה מליחה לבישול בקדירה כדן בשר, מגיד משנה בשם רשב"א. עיין בפרק ב הלכה ז במגיד משנה שם.

17 ו. המעשה והמבשל בחמי טבריא ופיוצא בהן - אין
18 לוקין עליו¹⁸. וכן המבשל בשר במי חלב¹⁹ או בחלב
19 מתה²⁰ או בחלב זכר²¹, או שבשלו דם בחלב - פטור,
20 ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב²². אבל
21 המבשל בשר מתה או חלב ופיוצא בהן בחלב -
22 לוקה על בשולו²³, ואינו לוקה על אכילתו משום
23 בשר בחלב; שאין אסור בשר בחלב חל על אסור
24 נבלה או אסור חלב, שאין כאן לא אסור פולל ולא
25 אסור מוסיף²⁴ ולא אסור בת אחת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 שְׂטֵטְעם וְנִסְמָךְ עָלֶיךָ⁵³ - מְשַׁעְרִים בְּשֵׁשִׁים. בֵּין בֶּשֶׂר
25 לְתוֹךְ חֶלֶב בֵּין חֶלֶב לְתוֹךְ בֶּשֶׂר, אֶחָד מְשַׁשִּׁים -
26 מִתֵּר, פְּחוֹת מְשַׁשִּׁים - אֲסוּר.

(46) הרי זאת החתיכה כדבר נפרד בפני עצמו והחלב אינו מפעפע לשאר החתיכות ולמרק ולפיכך בה לבדה משערים, ואם אין בחתיכה ששים כנגד החלב נעשית כל החתיכה כנבלה. (47) אחר שכבר נאסרה זאת החתיכה, זה הניעור גורם לכך, שהחתיכה שנאסרה חוזרת ואוסרת כל מה שבקדרה אם אין בכולה ששים כנגדה, שאם לא ניער כלל אינה פולטת כלום לתוך הקדירה, מכיון שהיא כדבר נפרד, כמו שאמרנו למעלה, שמטעם זה אין שאר החתיכות מצטרפות לבטל את טיפת החלב. (48) בתחלה. (49) והטור ביורה דעה סימן צב כתב, שמספיק אם יניע או יכסה מיד בשעת נפילה ואפילו פסק אחר כך מלנער כבר נתערב הטעם בכל מה שבקדירה ונתבטל, ובכסף משנה כאן מפרש, שגם דעת רבינו כך. (50) אם הטיפה נותנת טעם בכל הקדרה אוסרת, ואם אין בה כדי ליתן טעם בכולה, הכל מותר אף על פי שיש בה כדי ליתן טעם באותה חתיכה לבדה, שכיון שניער או כיסה מיד בשעת נפילה באותה שעה נעשה כל דבר שבקדרה כחתיכה אחת. (51) מיד כשראה נפילת הטיפה לקדירה ולא השגיח על איזו חתיכה נפלה ימהר לנער או לכסות ובזה מצטרף כל מה שבקדרה לבטל את החלב. (52) יטעום נכרי. (53) מזה הלשון משמע שלא כל נכרי נאמן, אלא "קפילא ארמאה" שעליו אנו סומכים וזה מנוגד למה שנתבאר למעלה בהלכה ח, וצריך עיון.

27 יא. קְדֵרָה שֶׁבִשְׁלָה בָּהּ בֶּשֶׂר - לֹא יִבְשֹׁל בָּהּ חֶלֶב.
28 וְאִם בִּשְׁלָה - בְּנוֹתָן טַעֵם⁵⁴.

(54) אם יש נכרי טועם ואם אין משערים בששים, גמרא שם. יב. הכֹּחַל⁵⁵ אֲסוּר מִדְּבַרֵי סוּפְרִים⁵⁶; שְׂאִין בֶּשֶׂר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּחֶלֶב שְׁחוּטָה⁵⁷ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. לְפִיכָף, אִם קָרְעוּ וּמָרְקוּ⁵⁸ הַחֶלֶב שָׁבוּ - מִתֵּר לְעֻלּוֹתוֹ וּלְאֲכָלוֹ. וְאִם קָרְעוּ שְׁתֵּי דְּעִרְבֵי⁵⁹ וְטָחוּ בַּכֹּחַל⁶⁰ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בּוֹ לַחֲלוּחִית חֶלֶב - מִתֵּר לְבִשְׁלוֹ עִם הַבֶּשֶׂר. וְכִחַל שֶׁלֹּא קָרְעוּ, בֵּין שֶׁל קִטְנָה שֶׁלֹּא הִנִּיקָה⁶¹ בֵּין שֶׁל גְּדוּלָּה - אֲסוּר לְבִשְׁלוֹ. וְאִם עָבַר וּבִשְׁלוּ בְּפָנֶי עֲצָמֵי⁶² - מִתֵּר לְאֲכָלוֹ; וְאִם בִּשְׁלוּ עִם בֶּשֶׂר אַחֲרָי⁶³ - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ⁶⁴ בְּשֵׁשִׁים, וְכִחַל מִן הַמִּגְנֵן⁶⁵.

(55) שד הבהמה. (56) שם קט: רבינו כותב בראש ההלכה: "אסור מדברי סופרים" ולאחר מכאן הוא מברר את פרטי דין הכחל. (57) החלב שנשאר בכחל אחרי שחיטת הבהמה. (58) ומיצה. (59) שלבישול עם בשר לא די במריקה משום טעם בשר הנבלע בחלב שבכחל ויש בו טעם בבשר בחלב. (60) לחצו בכוח אל הכותל והוציא כל מה שעומד לצאת. (61) שם קי. כחל של מניקה שניתי לו. וראה שם בתוספות. (62) ואינו אסור אפילו מדברי סופרים כר' זירא אמר רב, כלשון ראשון, שם קט: כיון שאפילו

1 - טוֹעֵם הַנִּכְרִי³² אֶת הַקְּדֵרָה: אִם אָמַר שֵׁשִׁשׁ בָּהּ טַעֵם
2 בֶּשֶׂר - אֲסוּרָה, וְאִם לֹא - מִתֵּרָת. וְאוֹתָהּ חֲתִיכָה -
3 אֲסוּרָה³³. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? שֶׁקֹּדֶם וְהוֹצִיא אֶת
4 הַחֲתִיכָה קֹדֶם שֶׁתִּפְלֹט חֶלֶב שְׁפִלְעָה³⁴; אָבֵל אִם לֹא
5 סֵלֶק - מְשַׁעְרִים אוֹתָהּ³⁵ בְּשֵׁשִׁים³⁶, מִפְּנֵי שֶׁהַחֶלֶב
6 שֶׁנִּבְלַע בָּהּ וְנִאָסַר יֵצֵא וְנִתְעַרַב עִם שְׂאֵר הַחֶלֶב³⁷.

(30) בבשר שנפל לתוך חלב אם יש בבשר כדי לתת טעמו בחלב, ובחלב שנפל לתוך בשר אם יש בחלב כדי לתת טעמו בבשר. (31) שהצונן אינו בולע ואינו פולט. (32) בגמרא שם צז. גרסינן "קפילא ארמאה", היינו נכרי מומחה בטעמי המאכלים. מדברי רבינו משמע שכל נכרי נאמן, אבל בתוספות שם דבור המתחיל קפילא, כתבו, שרק מומחה נאמן, כי חושש הוא שמא יערער את האיומן במומחיותו או בנאמנותו, ולפיכך לא ישקר. (33) שהרי נבלע בה חלב. (34) לא ביאר רבינו כמה זמן תשהה. (35) את החתיכה. (36) אם יש בקדרה ששים כנגדה, היינו שביחד יהיו ששים ואחד, וראה פרק טז הלכה יז. (37) ואי אפשר להבחין בטעמו, כי טעמם שוים ולפיכך משערים בששים, וידוע היה לחז"ל, שביותר מששים אין נתינת טעם (והסמיכו זאת על דין זרוע בשילה באיל נזיר, שם צח.).

7 ט. נִפֵּל חֶלֶב לְתוֹךְ קְדֵרָה שֶׁל בֶּשֶׂר³⁸ - טוֹעֵמִין אֶת
8 הַחֲתִיכָה³⁹ שֶׁנִּפְלָה עָלֶיהָ חֶלֶב: אִם אֵין בָּהּ טַעֵם חֶלֶב
9 - הִפֵּל מִתֵּר; וְאִם יֵשׁ בְּחֲתִיכָה טַעֵם חֶלֶב, אָף עַל
10 פִּי שְׂאֵם תִּסְחֹט הַחֲתִיכָה⁴⁰ לֹא יִשְׁאָר בָּהּ טַעֵם,
11 הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ עֵתָה טַעֵם חֶלֶב - נִאָסְרָה אוֹתָהּ
12 חֲתִיכָה. וּמְשַׁעְרִין בְּכֻלָּהּ⁴¹: אִם הָיָה בְּכָל שֵׁשִׁשׁ
13 בְּקֵדֵרָה מִן הַחֲתִיכוֹת וְהִזְרֵק וְהִמְרֵק וְהַתְּבָלִין כְּדִי
14 שֶׁתִּהְיֶה חֲתִיכָה זֹאת אֶחָד מְשַׁשִּׁים⁴² מִן הַכֹּחַל⁴³ -
15 הַחֲתִיכָה אֲסוּרָה⁴⁴, וְהִשְׁאָר מִתֵּר⁴⁵.

(38) כלומר, על חתיכה אחת של בשר. (39) כלומר, נכרי, כמבואר למעלה. (40) ותפלוט את החלב שבלעה, בגמרא שם: "אפשר לסוחטו אסור". (41) שהחתיכה עצמה נעשית כולה חתיכת אסור ואוסרת כל החתיכות. (42) וטעימה אינה מועילה, שהרי הבשר עצמו אסור ואי אפשר לעמוד על טעם בשר בבשר. (43) וביחד יהיה ששים ואחד כמו שבארנו. (44) שהיא כבר נעשית דבר אסור, כיון שהיה בה טעם חלב, בלשון התלמוד והפוסקים: "חתיכה נעשית נבילה", ולהלן נשתמש במשפט זה. (45) ואם אין ששים הכל אסור.

16 י. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בִּשְׁלֹא נִעַר אֶת הַקְּדֵרָה
17 בַּתְּחִלָּה⁴⁶ כְּשֶׁנִּפְלָה הַחֶלֶב אֶלָּא לְבִסּוּף⁴⁷, וְלֹא כְּפָה⁴⁸;
18 אָבֵל אִם נִעַר מִתְחִלָּה וְעַד סוּף⁴⁹, או שְׂכֶפֶה מְשַׁעַת
19 נִפְלָה עַד סוּף - הִרִי זֶה בְּנוֹתָן טַעֵם⁵⁰. וְכֵן אִם נִפֵּל
20 חֶלֶב לְתוֹךְ הַמֶּרֶק אוֹ לְכָל הַחֲתִיכוֹת וְלֹא נִזְדַּע לְאִי
21 זֶה חֲתִיכָה נִפֵּל - נוֹעֵר⁵¹ אֶת הַקְּדֵרָה כֻּלָּה עַד שֶׁיִּשְׁשׁוּב
22 וְיִתְעַרַב הַכֹּל. אִם יֵשׁ בְּקֵדֵרָה כֻּלָּה טַעֵם חֶלֶב⁵² -
23 אֲסוּרָה, וְאִם לֹא - מִתֵּרָת. אִם לֹא נִמְצָא נִכְרִי

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא, ולא כשיטת רבינו תם שבחלב צלול עדיין שם חלב עליו ואסור (כסף משנה).

טז. אסור להעמיד הגבינה בעור הקבה⁷⁸ של שחוטה. ואם העמיד - טעם⁷⁹ את הגבינה: אם יש בה טעם בשר - אסורה, ואם לאו - מתרת. מפני שהמעמיד⁸⁰ דבר המתיר הוא, שקבת שחוטה היא, ואין כאן אלא אסור בשר בחלב⁸¹, ששעורו בנותן טעם. אבל המעמיד בעור קבת נבלה וטרפה ובהמה טמאה, הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו - נאסרה הגבינה משום נבלה, לא משום בשר בחלב. ומפני חשש זה אסרו גבינת עובדי כוכבים ומזלות, כמו שפארנו.

(78) שבשר גמור הוא (פי' הרב"ז). (79) נכרי. (80) שלא תאמר הרי כלל בדינו שדבר המעמיד אסור בכל שהוא ועור הקיבה מעמיד הוא, לפיכך מבאר רבינו שזה נאמר כשהמעמיד הוא דבר האסור, אבל כשהוא בפני עצמו מותר כגון בשר בחלב, אסור בנותן טעם בלבד. (81) ואם אינו נותן טעם אין זה בשר בחלב.

יז. הבשר לבדו מותר, והחלב לבדו מותר, ובהתערב שניהן על ידי בשול - יאסרו שניהם. במה דברים אמורים? שנתבשלו שניהם⁸² ביחד, או שגפול חם לתוך חם⁸³, או צונן לתוך חם⁸⁴; אבל אם גפול אחד משניהם והוא חם לתוך השני והוא צונן - קולף הבשר בלוי⁸⁵ שנגע בו החלב, ואוכל השאר. ואם גפול צונן לתוך צונן - מדיח⁸⁶ התמיכה ואוכלה. לפיכך⁸⁷ מותר לצרר בשר וגבינה במטפחת אחת, והוא שלא יגעו זה בזה. ואם נגעו - מדיח הבשר⁸⁸ ומדיח הגבינה⁸⁹ ואוכל.

(82) גמרא שם קח. "דרך בישול אסרה תורה". (83) שבולע, והרי הוא כבישול. (84) כשמואל פסחים עו. שסובר תתאה גבר (התחתון גובר), וכיון שלמטה חם הרי הוא בולע. ואף על פי שבכל מקום הלכה כרב באיסורים, כאן הלכה כשמואל ששנינו כמותו בברייתא שם. (85) שעד אשר הצונן שהוא למטה מקרר את החם שעליו, בולע החם קצת המצונן והבליעה מתפשטת עד כדי קליפה. ורק הבשר צריך קליפה שהוא דבר שאפשר לקלוף אותו אבל החלב שאין שייך בו קליפה מותר. (86) להסיר את החלב שיש בעין על הבשר (שם). (87) מפני שצונן בצונן מספיקה הדחה מותר לצרור וכו' ואין חוששין שמא יאכל בלי הדחה, מפני שהיא טירחה קלה (רדב"ז). (88) שם בסוגיא: "הדחה מי לא בעי". (89) וגבי חלב שלא שייך בו הדחה אין צריך שום דבר ומותר כמו שנתבאר למעלה.

יח. מליח שאינו נאכל⁹⁰ מחמת מלחו - הרי הוא פרוח⁹¹. ואם נאכל פחות⁹², כמו הפותח⁹³ - אינו פרוח⁹⁴.

(90) כמליחת בשר לשימור, שאינו נוח להאכל מרוב מלח

נסחט ויצא ממנו חלב שחוטה אסור רק מדרבנן, וזה שמובלע ולא פירש אפילו מדברי סופרים מותר (רש"י שם) (אמנם דרכו של רבינו לפסוק כלשון אחרון, אבל כאן פסק כלשון ראשון מפני ששנינו בברייתא כמותו). (63) ולא קרעו. (64) כל הכחל לא רק בחלב שיצא ממנו, כי אין אנו יודעים כמה חלב פלט, שם צו. (65) כלומר, אם יש חמשים ותשעה נגד הכחל, מצרפים גם את הכחל עצמו ומתבטל בששים. ובפרק טו הלכה יח מבאר רבינו: הואיל והכחל מדבריהם, כמו שביארנו, הקלו בשיעורו. ויש מפרשים, מפני שלא הכחל אסור אלא החלב שבו, לפיכך הכחל עצמו שהוא בשר, מצטרף לבטל את החלב. (רבו הפירושים בסוגיא של כחל, ודעתו של רבינו, כפי פירושו של המגיד משנה כאן, היא: לכתחילה צריך לצלי קריעה ומירוק, ולבישול אפילו לבדו צריך קריעה שתי וערב וטחו בכותל, ובדיעבד בין צלאו בין בישלו לבדו אפילו בלא קריעה כלל מותר, אבל אם בשלו עם בשר ולא קרעו שתי וערב וטחו בכותל, אסור אם אין ששים נגדו).

יג. ביצד⁶⁶? אם היה הפל עם הפחל כמו ששים בפחל - הפחל אסור⁶⁷, והשאר מותר; ואם היה בפחות מששים - הכל אסור. ובין קף ובין קף⁶⁸, אם נפל לקדרה אחת - אסר אותה, ומשערין בו בששים כפראשונה⁶⁹; שהפחל עצמו שנתבשל נעשה פחתיכה האסורה⁷⁰. ואין משערין בו אלא פחות שהוא⁷¹ בעת שנתבשל, לא פחות שהיה בשעה שגפול⁷².

(66) מוסב על ההלכה הקודמת. (67) מפני שהבשר נתן טעם בחלב שבתוך הכחל, רש"י שם. והר"ן מפרש: מפני מראית העין. (68) בין שיש ששים ובין שאין ששים. (69) ששים ביחד עם הכחל. (70) כיון שאסרוה חכמים היא אסרת עד ששים, שם מימרא של ר' יצחק. (71) שם צו: בדידה משערין. (72) אין משערים את הפרש הכמות שבין שעת הנפילה ובין השעה שהביאווה לפנינו, אלא משערים לפי כל כמותו כמו שהוא לפנינו, כך פירש במגיד משנה.

יד. אין צולין את הפחל שחתכו⁷³ [למעלה] מן הבשר⁷⁴ בשפוד; ואם צלחו - הפל מותר⁷⁵.

(73) כלומר, שקרעו כדין כחל לצליה, ראה בהלכה הקודמת. (74) אף על פי שחתכו אסור לכתחילה שעדיין נוטף חלב מן הכחל על הבשר (שם קיא). ובקרעו וחתכו וטחו, מותר אפילו למעלה מן הבשר (כסף משנה). (75) כמרימר שם. הכל מותר אפילו הבשר ואין אומרים הרי החלב ודאי נבלע בבשר ואסור - כיון שכחל איסורו מדברי סופרים לא גזרו אלא לכתחילה.

טו. קבה שפשלה בחלב שבה⁷⁶ - מתרת; שאינו חלב, אלא הרי הוא בטנפת⁷⁷, שהרי ישנה במעים.

(76) המכונס בה. (77) בגמרא: "חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא". ומשמע אפילו אם החלב צלול גם כן פרש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבו עד ששורים ומדיחים אותו במים. (91) ובולע ופולט ואוסר. (92) בלא הדחה. (93) שנאכל אף על פי שמליח הוא. ולשון הגמרא הוא שם קיב. "האי כותחא הרי נאכל מחמת מלחו הוא". כותח יש בו נסיוב של חלב והוא מליח ועשוי לטבל בו. (94) והוא כצונן שצריך קליפה או הדחה כמבואר בהלכה זו.

1 יט. עוף שחוט שגפול לחלב או לכותח שיש בו
2 חלב⁹⁵: אם חי הוא - מדיחו ומת⁹⁶; ואם צלי -
3 קולפו⁹⁷. ואם היו בו פלחים פלחים⁹⁸, או שהיה
4 מתבל בתבלין⁹⁹, ונפל לחלב או לכותח - הרי זה
5 אסור.

(95) אף על פי שהכותח מליח הוא כיון שנאכל מחמת מלחו אינו כרותח אלא הוא כצונן. (96) כדין צונן כצונן. (97) בבית יוסף יו"ד סימן צא הביא בשם הרא"ש, שאפילו צלי צונן צריך קליפה, כי הוא רך ובולע. והר"ן אומר שהגמרא עומדת בצלי חם. ורבינו סתם ולא נתבררה דעתו. (98) בגמרא שם "פילי פילי" ורש"י מפרש: בקעים בקעים. (99) שהתבלין מרככים אותו נוה לבלוע, וכשנפל לכותח היה צמא לבלוע ונבלע (רש"י שם).

6 כ. אסור להעלות העוף¹⁰⁰ עם הגבינה על השלחן
7 שהוא אוכל עליו¹⁰¹. גזירה משום הרגל עברה¹⁰²,
8 שמא יאכל זה עם זה¹⁰³. אף על פי שהעוף בחלב
9 אסור מדברי סופרים¹⁰⁴.

(100) משנה שם קד: וכבית הלל שאוסרים, שהלכה זו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. (101) אבל שלחן שמסדר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חורש (משנה שם). (102) מביא לידי עבירה. (103) העוף עם הגבינה. (104) כלומר, מדברי סופרים בלבד כמבואר בהלכה ד. כאן ברין זה ובדומה לו עשו חזוק לדבריהם כשל תורה שקרוב לבוא לייא איסור תורה ולאכול גם בשר בהמה שאינו גדי מפני שבתורה נאמר רק גדי (רדב"ז). יוצא מלשונו של רבינו שהגזירה היא העלאת עוף משום אכילתו ואכילתו משום אכילת בשר בהמה עם הגבינה, אבל בגמרא כאן משמע שהגזירה היא: העלאה של עוף משום העלאה ואכילה של בשר בהמה, ופירש רש"י שהעלאה ואכילה נחשבות כגזירה אחת (וראה לחם משנה).

10 כא. שני אכסנאין שאינם מפירין זה את זה -
11 אוכלין על שלחן אחד זה בשר בהמה וזה גבינה;
12 מפני שאין זה גס לבו בזה כדי שיאכל עמו.

13 כב. אין לשין העסה בחלב. ואם לש - פל הפת
14 אסורה¹⁰⁵, מפני הרגל עברה, שמא יאכל בה בשר.
15 ואין טשין¹⁰⁶ את התנור באליה¹⁰⁷. ואם טש - פל
16 הפת אסורה¹⁰⁸ עד שסיק¹⁰⁹ את התנור, שמא יאכל
17 בה חלב. ואם שנה¹¹⁰ בצורת הפת עד שתהיה נפרת,
18 כדי שלא יאכל בה לא בשר¹¹¹ ולא חלב¹¹² - הרי
19 זה מתר.

(105) ואפילו לאכלה במלח (רש"י). (106) טחים. (107) שומן. (108) שהשומן נותן טעם בקרקעית התנור ונותן טעם בלחם (רש"י). (109) הא הוסק כבר נאבד טעם השומן, שם ל: (110) שם לו. "עבדינו כעין תורא", וכפירוש הר"ף דהיינו שינה תבנית הפת. (111) אם לש עיסה בחלב. (112) אם אפה פת בתנור שטח בשומן אליה. ואם לש עיסה בחלב ושינה תבנית הפת ואפה עיסה אחרת בתנור שטח בשומן ושינה תבנית הפת בצורה אחרת מותר לאכול כל אחת לפי צורתה ואין חוששים שמא יטעה (רדב"ז).

20 כג. פת שאפאה עם הצלי¹¹³, ודגים שצלאן עם
21 הפשר¹¹⁴ - אסור לאכלן בחלב¹¹⁵. קערה שאכלו בה
22 בשר¹¹⁶ ובשל¹¹⁷ בה דגים - אותן הדגים מתר לאכלן
23 בכותח¹¹⁸.

(113) בתנור אחד ואינם נוגעים זה בזה (רדב"ז). (114) לשון הגמרא פסחים עו: "ביניתא דאטוי בהדי בישרא". (115) רש"י שם מפרש הטעם: משום "ריחא מילתא היא" פירוש: הריח ממשות יש בו. ורבינו בפרק טו פוסק, ריחא לאו מילתא היא ואף על פי כן אוסר כאן כדעת הר"ף בחולין סימן תתכב, שאפילו לדעת האומרים ריחא לאו מילתא היא, כאן אסור מכמה טעמים: א. שזה כמו לכתחילה, ב. זה כמו דבר שיש לו מתירין, מפני שאפשר לאכול עם בשר, ודבר שיש לו מתירין אוסר במשהו ואפילו באלף אינו בטל וריח משהו יש בו. (116) אפילו שבישלו בה בשר, ונקט שאכלו, כדי שלא יטעו לומר דוקא בישלו במים מותר, שהן בן בנו של נ"ט. (117) בחולין קיא: "עלוי", והוא הדין אם נתבשלו הדגים בקערה. (118) כשמואל שם, שאב"י פסק הלכה כמותו, והטעם: משום שהוא נותן טעם בן נותן טעם, שהבשר נותן טעמו בקערה והקערה נותנת טעם בדגים, ועדיין הכל היתר. בלשון הפוסקים: נ"ט בר נ"ט, ולא נעשה בשר בחלב. ורק בבשר וחלב מותר נ"ט בר נ"ט, לפי שכל אחד מותר בפני עצמו, אבל לא בשאר איסורים (רדב"ז) ובית יוסף יורה דעה סימן צה, בשם הר"ן והרשב"א. והכלל הוא: נ"ט בר נ"ט דהיתירא - מותר, נ"ט בר נ"ט דאיסורא - אסור.

24 כד. ספין שחתף בה בשר צלי¹¹⁹, וחזר וחתף בה
25 צנן וכיציא בו מדברים חריפין¹²⁰ - אסור לאכלן
26 בכותח¹²¹. אבל אם חתף בה בשר, וחזר וחתף בה
27 קשות או אבטיח - גזיר מקום החתף¹²² ואוכל
28 השאר בחלב.

(119) שהוא חם. צלי לאו דוקא והוא הדין בשר מבושל חם (כסף משנה ורדב"ז). (120) כגון שומים ובצלים. (121) שם קיא: הלכה בשם אב"י. וטעמו של דבר, שהצנן בולע משמנונית הסכין הקרושה עליה ולפעמים אינה ניכרת ויש כאן טעם הבא מן הממש ואינו בגדר נ"ט. ורש"י שם קיב. מוסיף עוד טעם, מפני שהדבר חריף בולע יותר מדגים חמים. ומשמע מדברי רבינו, שכל הצנן אסור לאכול בחלב וכן דעת הרשב"א ור"ן, ויש חולקים עליהם ואוסרים רק כדי קליפה או נטילה (כעובי אצבע, ראה בית יוסף יורה

עוקבא וכו' בסעודתא אחרייתא אכילנא". ובין סעודה לסעודה הפסק של שש שעות. וכתב הרי"ף שכן צריך לנהוג ורבינו הולך בשיטתו ומחמיר גם בבשר עוף לחכות שש שעות ולאחר ששהה שש שעות נתעכל הבשר הזה. (132) ולטעם זה אפילו לא בלע אלא לעס להאכיל לתינוק גם כן צריך לחכות שש שעות. ויש מפרשים שטעם הבשר נמשך בפה כשיעור הזה. ולדבריהם אם לעס ולא בלע מותר לאכול גבינה אחרי קינוח והדחה (וראה כסף משנה וטור יורה דעה סימן פט).

פרק עשירי

(1) יבאר דיני החדש וכלאי הכרם והערלה, ואם נוהגים בארץ ובחוצה לארץ; נטע רבעי ופדינו ואם נוהג בארץ ובחוץ לארץ; האוכל כזית טבל; וטבל שיש בו מיתא או לא; משקין היוצאין מהטבל והחדש וספחיו שביעית כו'.

א. פל אסורין שאמרינן² הן במיני נפש חיה³. ויש¹⁹ אסורין אחרים של תורה בזרע הארץ, והן: החדש,²⁰ וכלאי הכרם, והטבל, והערלה.²¹

(2) בתשעת הפרקים הקודמים. (3) כלומר, בבעלי-חיים וחלקי הגוף שלהם. (4) בהלכות שלפנינו, מפרש רבינו לפי הסדר את כל דיני האיסורים הללו. וישנם עוד איסורים אחרים בזרע הארץ, כגון תרומה, תרומת מעשר וביכורים, אלא שאיסורם מוגבל לזרים, אבל לכהנים מותרים. ורבינו קבע להם הלכות מיוחדות בספר זרעים. ויש גם איסורים במיני בעלי-חיים שלא נתבארו בתשעת הפרקים הקודמים, וכולם במקדשין - כגון פגול, נותר וטמא, ונתבארו בספר עבודה.

ב. החדש כיצד? פל אחד מחמשה מיני תבואה²² בלבד²³ אסור לאכל מהחדש שלו קדם שיקרב העמר²⁴ בששה עשר בניסן, שנאמר: ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו.²⁵ וכל האוכל בזית חדש²⁶ קדם הקרבת העמר - לוקה מן התורה, בכל מקום²⁷ ובכל זמן, בין בארץ²⁸ בין בחוצה לארץ²⁹, בין בפני הבית³⁰ בין שלא בפני הבית. אלא שבזמן שיש מקדש - משיקרב העמר³¹ תתר החדש פירושלים, והמקומות הרחוקין³² מתרין³³ אחר חצות³⁴, שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות; ובזמן שאין בית המקדש - פל היום פלו אסור מן התורה³⁵. ובזמן הזה, במקומות שעושין³⁶ שני ימים טובים - החדש אסור פל יום שבעה עשר³⁷ בניסן עד לערב³⁸, מדברי סופרים³⁹.

(5) חלה פ"א, מ"א: החיטים, והשעורים, והכוסמים, ושיבולת שועל, והשיפון. (6) ומסיים הפסוק: עד עצם היום הזה, עד הביאכם את קרבן אלהיכם וגו', והיינו קרבן עומר שהקריבו בט"ז בניסן. ובמנחות ע, ב - דריש, אתיא "לחם" "לחם" ממצה, בחדש כתוב לחם וקלי, ובמצה כתוב לחם עני, מה מצה הלחם הנאכל בפסח אינו בא אלא מחמשת מינים, אף חדש נוהג בחמשת המינים בלבד (פירוש המשניות חלה פ"א, מ"א). (7) שכל איסורי אכילה בכזית, כמבואר בכמה מקומות. (8) משנה, ערלה פ"ג,

דעה סימן צו). (122) בגמרא שם. וזה רק בחתך בשר חם, אבל בחתך בשר צונן מספיקה הדחת הקישות, מפני שלא נדבקה שמנונית הרבה על הסכין. (וגרידה פחותה מקליפה שבהלכה יז, קליפה עבה קצת, כדי שתוכל להינטל כולה כאחת (ר"ן)).

1 כה. אין מניחין בד של מלח בצד בד של כמך¹²³,
2 מפני ששואב ממנו¹²⁴, ונמצא מבשל הבשר במלח
3 זה שיש בו טעם החלב. אבל מניח בד החמץ בצד
4 בד הכמך, שאין החמץ שואב ממנו¹²⁵.

(123) כותח בלשון הגמרא בצורה ארמית - כמכא, ורבינו נתן לה צורה עברית, שם קיב. (124) דרך דפנות הכלים שואב המלח מן הכותח. כתב הרדב"ן, לפי טעם רבינו אסור רק בכדים של חרס, אבל כלי מתכות מותר מפני שאין שואבים זה מזה. אבל לפירוש רש"י ותוספות שאסור להניח שמא יפול מן הכותח לתוך המלח והוא לא ידע וימלח ממנו בשר, אין חילוק בין כדי חרס לכדי מתכות. (125) רש"י ותוספות מפרשים לפי גירסתם בגמרא, שאפילו אם יפול מן הכותח לתוך החומץ יבטל בששים, אבל במלח ניכר הכותח הסמך במקומו ולפיכך אינו מתבטל. ברור, שרבינו אינו גורס בגמרא את המשפט: האי איתיה לאיסורא בעיניה והאי ליתיה לאיסורא בעיניה (וראה ראב"ד וכסף משנה).

5 כו. מי שאכל גבינה או חלב תחלה - מותר לאכל
6 אחריו בשר מיד. וצריך שידיח ידיו¹²⁶ ויקנח פיו¹²⁷
7 בין הגבינה ובין הבשר. ובמה מקנח פיו¹²⁸? בפת
8 או בפרות, שלועסן ובוֹלְעֵן או פולטן. ובפל מקנחין
9 את הפה, חוץ מתמרים או קמח או ירקות, שאין
10 אלו מקנחין יפה.

(126) רש"י פירש מדיח שאומרים בית הלל, היינו הדחת פה, ורבינו מפרש "מדיח" שאמרו בית הלל, היינו הדחת ידים. (127) לדעת הרי"ף ורש"י צריך גם הדחת הפה וגם קינוחו. (128) שם בסוגיא.

11 כז. במה דברים אמורים? בבשר בהמה או חיה¹²⁹;
12 אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או
13 החלב - אינו צריך לא קנחת הפה ולא נטילת ידים.

(129) צריך קנוח והדחה, אף על פי שבשר חיה בחלב אסור רק מדברי סופרים כמו שכתב רבינו בהלכה ד. ומה ההבדל בן בשר חיה לבשר עוף, יש לומר משום שבשר חיה דומה לבשר בהמה, לכן עשו חיה כבהמה (כסף משנה בשם הר"ן). ובתוספות שם קד: ד"ה עוף, כתבו בשם רבינו תם שאגרא התיר בשר עוף בלבד מפני שאינו נדבק בחניכיים, אבל בשר חיה נדבק ולכן אסור לאכול אחריו גבינה.

14 כח. מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין
15 בשר עוף¹³⁰ - לא יאכל אחריו חלב עד שיהיה
16 ביניהן כדי שעור סעדה אחרת¹³¹, והוא פמו שש
17 שעות, מפני הבשר של בין השנים¹³² שאינו סר
18 בקנחת.

(130) צריך להמתין שיעור האמור כאן. (131) "אמר מר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מ"ט. 9) פירוש של בכל מקום. 10) פירוש של בכל זמן (משנה מנחות סח.). 11) שאינם יודעים אם כבר קרב העומר או לא. 12) שם: מפני מה הרחוקים מותרים מחצות היום ולהלן? מפני שהן יודעים שאין בית-דין מתעצלים בו. 13) שנאמר (ויקרא כג): "עד עצם היום הזה" עד עיצומו של יום, היינו כל היום. פלוגתא של אמוראים שם: ופסק כרבינא שהוא אחרון (כסף-משנה). 14) ואם תאמר: והרי רבינו סובר "חדש אסור מן התורה" אפילו בחוץ לארץ, ואם-כן אסור מפני הספק, שמא הוא יום טז, ולמה אמר "מדברי סופרים" ולא אמר שזה ספק איסור תורה? יש לומר שעכשיו בקיאים אנו בקביעות החודש, ואין אנו מסופקים ביום יז שמא הוא טז לחודש, ומה שאנו עושים שני ימים-טובים הוא, כדי שלא לשנות מנהג אבותינו, לפיכך אומר רבינו שאסור רק מדברי סופרים (רדב"ז). 15) כרבינא, שם.

ג. האוכל לחם וקלי' 16) וברמל', כזית מפל אחר ואחד - לוקה שלש מלקיות¹⁸; שנאמר ולחם וקלי וברמל לא תאכלו. מפי השמועה למדו¹⁹, ששלששתן בלאוין חלוקין זה מזה. 16) גרעיני תבואה קלויים באש. 17) שבלים קלויים. 18) ודוקא בשלש התראות, ואם לאו אינו לוקה אלא אחת (רדב"ז). ואע"פ ששלשתם נכללו בלאו אחד, וכלל בדינו "אין לוקין על לאו שבכללות", כאן לוקין- מפני שמצאו חכמים (כריתות ה) פסוקים מיותרים, ופירשו שבאו לחלק לשלשה לאוין. וזה שסיים רבינו "מפי השמועה למדו". 19) רצונו לומר, כל לימוד שאינו יוצא ברור מן המקרא שחז"ל מסתמכים עליו, אומר רבינו: מפי השמועה למדו (יד מלאכי, כללי הרמב"ם). וראה מה שכתב רבינו בשורש תשיעי מ'ספר המצוות.

ד. פל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העומר²⁰, אף על פי שלא נגמרה אלא אחר שקרב - מתרת באכילה²¹ משקרב העמר. ותבואה שהשרישה אחר שקרב העמר, אף על פי שהיתה זרועה²² קדם שקרב העמר - הרי זו אסורה עד שיקרב העמר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום²³ ובכל זמן²⁴ מן התורה.

20) אע"פ שכבר נקצר העומר, כרבי יונה מנחות ע, ב. 21) משנה, חלה פ"א מ"א, ומנחות שם, אם השרישו קודם לעומר - העומר מתיר. 22) שם. 23) [אפילו במקומות שזמני הזריעה וההשרשה שונים מזמנים שבארץ ישראל]. 24) אע"פ שאין העומר קרב, תבואה שהשרישה קודם לטז בניסן, מותרת ביז בניסן לערב, ותבואה שלא השרישה עד טז בניסן, אסורה עד יז בניסן בערב לשנה הבאה.

ה. תבואה שהשרישה אחר העמר²⁵, וקצרה, וזרע מן החטים בקרקע, ואחר כך קרב העמר הבא²⁶ ועדין החטים בקרקע²⁷ - הרי אלו ספק²⁸ אם התירן העמר²⁹ פאלו היו מנחין בכד³⁰, או לא יתיר אותן מפני שפלטו בקרקע³¹. לפיכך, אם לקט מהם ואכל - אינו לוקה, ומפני אותו מפת מרדות³². וכן שבלת

ו. פלאי הפרס ביצד? מין ממני תבואה או מיני ירקות³⁸ שגזרעו עם הגפן, בין שזרע ישראל בין שזרע נכרי³⁹, בין שעלו מאליהן בין שנטע הגפן בתוך הירק⁴⁰ - שניהם אסורין באכילה ובהנאה. שנאמר: פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הפרס. כלומר: פן תתרחק⁴¹ ותאסר שניהם.

38) משמע אפילו מין אחד בגפן, אסור באכילה ובהנאה. ואע"פ שרבינו פסק בפ"ה מהל' כלאים ה"א, שאינו חייב על זריעת כלאי הכרם עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, על אכילתם לוקה אפילו נזרע רק מין אחד בכרם, ואפילו עלו מאליהם (לחם-משנה ורדב"ז). 39) שאין איסור האכילה תלוי באיסור זריעה. בירושלמי קידושין פ"א ה"ח, שנינו: "נוהג בגויים", כנראה מפרש רבינו, בין אם זרע גוי ובין אם הכרם הוא של גוי. 40) "ירושלמי" כלאים פ"א ה"ח. 41) בראש הפסוק כתוב "לא תזרע כרמך כלאים", ומפרש רבינו: פן תתרחק מהם כי תאסור שניהם. ובחולין קטו, א - דרשו איסור אכילה והנאה מן "פן תקדש" "תוקד אש" שתצטרך לשורפן, ונפלא הדבר למה לא הביא רבינו דרשה זו (וראה רדב"ז).

ז. והאוכל פזות⁴² מפלאי הפרס, בין מן הירק בין מן הענבים - לוקה מן התורה⁴³. ושניהם מצטרפין⁴⁴ זה עם זה.

42) אע"פ שלא נזכר בו לשון אכילה, שאיסור אכילה נלמד מ"פן תקדש", שיעורו כשאר איסורי אכילה, שסתם אכילה בכזית. 43) שנאמר "פן תקדש", וכלל הוא בדינו (מכות יג, ובמקבילות) השמר, פן, אל - לא-תעשה. 44) אם אכל חצי זית ירק, וחצי זית ענבים - מצטרפים לכזית, שהכל איסור אחד הוא.

ח. במה דברים אמורים? שגזרעו בארץ ישראל⁴⁵; אבל בחוצה לארץ - פלאי הפרס מדברי סופרים⁴⁶. ובהלכות כלאים⁴⁷ יתבאר: אי זה מין אסור בכלאי הפרס ואי זה מין אינו אסור, והיאך יאסר, ומתי יאסר, ואי זה דבר מקדש⁴⁸ ואי זה אינו מקדש.

1 ג. האוכל לחם וקלי' 16) וברמל', כזית מפל אחר ואחד - לוקה שלש מלקיות¹⁸; שנאמר ולחם וקלי וברמל לא תאכלו. מפי השמועה למדו¹⁹, ששלששתן בלאוין חלוקין זה מזה. 16) גרעיני תבואה קלויים באש. 17) שבלים קלויים. 18) ודוקא בשלש התראות, ואם לאו אינו לוקה אלא אחת (רדב"ז). ואע"פ ששלשתם נכללו בלאו אחד, וכלל בדינו "אין לוקין על לאו שבכללות", כאן לוקין- מפני שמצאו חכמים (כריתות ה) פסוקים מיותרים, ופירשו שבאו לחלק לשלשה לאוין. וזה שסיים רבינו "מפי השמועה למדו". 19) רצונו לומר, כל לימוד שאינו יוצא ברור מן המקרא שחז"ל מסתמכים עליו, אומר רבינו: מפי השמועה למדו (יד מלאכי, כללי הרמב"ם). וראה מה שכתב רבינו בשורש תשיעי מ'ספר המצוות.

ד. פל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העומר²⁰, אף על פי שלא נגמרה אלא אחר שקרב - מתרת באכילה²¹ משקרב העמר. ותבואה שהשרישה אחר שקרב העמר, אף על פי שהיתה זרועה²² קדם שקרב העמר - הרי זו אסורה עד שיקרב העמר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום²³ ובכל זמן²⁴ מן התורה.

20) אע"פ שכבר נקצר העומר, כרבי יונה מנחות ע, ב. 21) משנה, חלה פ"א מ"א, ומנחות שם, אם השרישו קודם לעומר - העומר מתיר. 22) שם. 23) [אפילו במקומות שזמני הזריעה וההשרשה שונים מזמנים שבארץ ישראל]. 24) אע"פ שאין העומר קרב, תבואה שהשרישה קודם לטז בניסן, מותרת ביז בניסן לערב, ותבואה שלא השרישה עד טז בניסן, אסורה עד יז בניסן בערב לשנה הבאה.

ה. תבואה שהשרישה אחר העמר²⁵, וקצרה, וזרע מן החטים בקרקע, ואחר כך קרב העמר הבא²⁶ ועדין החטים בקרקע²⁷ - הרי אלו ספק²⁸ אם התירן העמר²⁹ פאלו היו מנחין בכד³⁰, או לא יתיר אותן מפני שפלטו בקרקע³¹. לפיכך, אם לקט מהם ואכל - אינו לוקה, ומפני אותו מפת מרדות³². וכן שבלת

ו. פלאי הפרס ביצד? מין ממני תבואה או מיני ירקות³⁸ שגזרעו עם הגפן, בין שזרעו בארץ ישראל בין שזרעו נכרי³⁹, בין שעלו מאליהן בין שנטע הגפן בתוך הירק⁴⁰ - שניהם אסורין באכילה ובהנאה. שנאמר: פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הפרס. כלומר: פן תתרחק⁴¹ ותאסר שניהם.

38) משמע אפילו מין אחד בגפן, אסור באכילה ובהנאה. ואע"פ שרבינו פסק בפ"ה מהל' כלאים ה"א, שאינו חייב על זריעת כלאי הכרם עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, על אכילתם לוקה אפילו נזרע רק מין אחד בכרם, ואפילו עלו מאליהם (לחם-משנה ורדב"ז). 39) שאין איסור האכילה תלוי באיסור זריעה. בירושלמי קידושין פ"א ה"ח, שנינו: "נוהג בגויים", כנראה מפרש רבינו, בין אם זרע גוי ובין אם הכרם הוא של גוי. 40) "ירושלמי" כלאים פ"א ה"ח. 41) בראש הפסוק כתוב "לא תזרע כרמך כלאים", ומפרש רבינו: פן תתרחק מהם כי תאסור שניהם. ובחולין קטו, א - דרשו איסור אכילה והנאה מן "פן תקדש" "תוקד אש" שתצטרך לשורפן, ונפלא הדבר למה לא הביא רבינו דרשה זו (וראה רדב"ז).

ז. והאוכל פזות⁴² מפלאי הפרס, בין מן הירק בין מן הענבים - לוקה מן התורה⁴³. ושניהם מצטרפין⁴⁴ זה עם זה.

42) אע"פ שלא נזכר בו לשון אכילה, שאיסור אכילה נלמד מ"פן תקדש", שיעורו כשאר איסורי אכילה, שסתם אכילה בכזית. 43) שנאמר "פן תקדש", וכלל הוא בדינו (מכות יג, ובמקבילות) השמר, פן, אל - לא-תעשה. 44) אם אכל חצי זית ירק, וחצי זית ענבים - מצטרפים לכזית, שהכל איסור אחד הוא.

ח. במה דברים אמורים? שגזרעו בארץ ישראל⁴⁵; אבל בחוצה לארץ - פלאי הפרס מדברי סופרים⁴⁶. ובהלכות כלאים⁴⁷ יתבאר: אי זה מין אסור בכלאי הפרס ואי זה מין אינו אסור, והיאך יאסר, ומתי יאסר, ואי זה דבר מקדש⁴⁸ ואי זה אינו מקדש.

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהפירות האלו הם מכרם אחר והובאו לכאן, היתירה ההלכה, שכן נאמרה - כל מיני ספקות מותר (רדב"ז בה"ג). (62) שזהו ודאי ערלה או כלאי הכרם, ואסור אפילו בחוצה לארץ. הרמ"ך משיג על רבינו שהשווה דין ערלה לכלאי הכרם, והלא בגמרא קידושין לו, ב - אמרו שלדעת הסוברים ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני, אין דין ספיקם שווה. ורבינו סובר הלכה למשה מסיני, ולמה השווה כאן דינם? והר"ן שם מתיר שרבינו סובר כמר בריה דרבינא שפוסק להקל בשניהם. ובתשובות הרמב"ם המסופחות לספר קדושה, הוצאת שולזינגר סימן כב, מסתמך רבינו על ה"ירושלמי" ואומר: "למדנו התלמוד, שהדין בערלה ובכלאי הכרם שווין, דהיינו ודאן אסור בכל מקום, אבל ספקן הוא אסור בארץ ישראל ומותר בסוריא וכו' עד שנראה לקיטתן". רבינו גילה איפוא כאן את מקור שיטתו, והסיר את ההשגה.

יב. פָּרֶם שֶׁהוּא סֶפֶק עֶרְלָה⁶³ או סֶפֶק פְּלִאִים⁶⁴:
בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - אֲסוּר, וּבְסוּרְיָא - מִתְּרֵי⁶⁵, וְאֵין צָרִיךְ⁶⁶
לִזְמַר בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

(63) ספק עבר על הכרם שלש שנים. (64) ספק אם נזרע בכרם ירק קודם או לא. (65) משמע מותר בכל אופן, אפילו ראה אותו בוצר או לוקט בידו. בהלכה הקודמת מדובר בכרם שהוא ודאי ערלה או כלאים, והספק נפל בפירות אם הם מאותו הכרם או ממקום אחר, ולפיכך אם רואה אותו קוצר או לוקט ביד, הרי זה ודאי ערלה או כלאים, ואסור אפילו בחוצה לארץ, ובסוריא אסור אפילו אם ראה הפירות יוצאים מכרם זה ולא ראה הלקיטה. אבל כאן מדובר כשהספק בכרם עצמו, אם הוא ערלה או כלאים, ולכן אפילו רואה אותו קוצר או לוקט ביד, הוא עומד בספקו - והלכה "ספק בחוץ לארץ ואפילו בסוריא מותר" (כסף-משנה).

יג. חֲבִית יֵין הַנִּמְצָאת טְמוּנָה בְּפִרְדֵּס⁶⁶ שֶׁל עֶרְלָה -
אֲסוּרָה בְּשִׁתְיָה⁶⁷ וּמִתְּרָת בְּהִיָּה; שְׁאֵין הַגֶּנֶב גּוֹנֵב⁶⁸
מִמָּקוֹם וְטוּמָן בּוֹ. אֲבָל עֲנָבִים הַנִּמְצָאִין טְמוּנִים שָׁם
- אֲסוּרִים; שְׁמָא מִשָּׁם נִלְקְטוּ וְהִצְנִיעַן שָׁם.

(66) בבא-בבבא כד, א. (67) כך היא גירסת הב"ח ב'טור' יו"ד סי' רצד. ובספרים אחרים הגירסא: מותרת בשתיה ומותרת בהנאה, וכן גורסים ה'לחם משנה' והרדב"ז. וכן משמע ממה שכתב רבינו "אבל ענבים וכו' אסורים", ולגירסת הב"ח - הלא גם יין אסור, ומה "אבל"? ואם תשאל: למה אין אסורים היין משום חשש יין נסך? ה'תוספות' שם הקשו כך, ותיצרו: רוב גנבי ישראל גינהו (עבודה זרה ע). פירוש: רובם של הגנבים הם יהודים, אמנם בזמנו ובמקומו של רבינו נשתנה המצב, ולפיכך אומר רבינו לקמן בסוף פ"ב בחבית שפתחוה גנבים: אם רוב גנבי העיר ישראל - היין מותר, ואם לאו - אסור. וכאן עוסק רבינו בדיני ערלה בלבד, ולא נכנס לדיני יין נסך, וסומך על מה שכתב שם (וראה לחם-משנה ורדב"ז). (68) בגמרא בבא-בבבא כד, א. אומר זה הטעם למאן-דאמר רוב וקרוב הולכים אחר הקרוב, ואם כן לולא הטעם שאין הגנב טומן

(45) שכלאי הכרם הוא מסוג המצוות התלויות בארץ, ואינן נוהגות אלא בארץ (משנה, קידושין סוף פ"א). (46) משנה, ערלה פ"ג, מ"ט. (47) בספר זרעים, וכאן אנו עוסקים רק בדיני איסור אכילה והנאה של כלאי הכרם. (48) כלאי הכרם שאסורים מן התורה באכילה ובהנאה וטעונים שריפה, על-פי לשון הכתוב: "פן תקדש".

ט. הָעֶרְלָה פִּיצֵד? כָּל הַנוֹטֵעַ אֵילָן מֵאֶכֶל - כָּל פְּרוֹת
שְׁעוֹשָׂה אוֹתוֹ אֵילָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁹ מִשְׁנֵטֵעַ הָרִי הֵן
אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה וּבְהִנָּאָה⁵⁰, שְׁנֵאָמַר: שְׁלֹשׁ שָׁנִים
יְהִיָּה לָכֶם עֶרְלִים לֹא יֵאָכֵל. וְכָל הָאוֹכֵל⁵¹ מֵהֶם
כְּפִזִּית⁵² - לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה.

(49) הפרשה מתחילה: וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל. ומונים משעת נטיעה. "ירושלמי" ערלה פ"א ה"ב (כסף-משנה). אבל אינו יוצא מאיסור ערלה עד חנטת הפירות בטו בשבט של השנה הרביעית, והפירות שחנטו לפני כן אף-על-פי שנגמרו אחרי טו בשבט, אסורים משום ערלה (ראה ראש-השנה י:). (50) ברייתא, קידושין נו, ב. (51) אבל הנהגה אינו לוקה, כמו שכתב רבינו בפ"ח הט"ז. (52) שסתם אכילה בכזית, כמבואר בכמה מקומות.

י. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנוֹטֵעַ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל,
שְׁנֵאָמַר: כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ⁵³ וְגוֹמַר; אֲבָל
אֲסוּר עֶרְלָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ - הִלְכָה לַמִּשָּׁה
מִסִּינִי⁵⁴, שְׁוֹדָאֵי הָעֶרְלָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ אֲסוּרָה,
וּסְפִיקָה מִתְּרֵי⁵⁵. וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי יִתְבָּאָר
דְּבָרִים הָאֲסוּרִין מִשּׁוּם עֶרְלָה וּדְבָרִים הַמִּתְּרִין.

(53) משעת ביאה (פ"י מהל' מעשה שני ה"ט). ואפילו ב"ד שנים שכבשו וחילקו את ארץ ישראל, נוהגת ערלה במקומות שכבשו (ערלה פ"א, מ"ב). (54) כך נאמרה: ודאה אסור, ספיקה מותר (קידושין לט.). (55) ובסוריא - ראה הלכה הבאה.

יא. סֶפֶק עֶרְלָה וְכִלְאֵי הַפָּרֶם: בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל -
אֲסוּר; בְּסוּרְיָא, וְהִיא אֲרָצוֹת שְׁכַבְשׁ דְּדוֹר⁵⁶ - מִתְּרֵי.
פִּיצֵד? הִיָּה פָּרֶם⁵⁷ וְעֶרְלָה⁵⁸ וְעֲנָבִים נִמְכָּרוֹת חוּצָה
לוֹ, הִיָּה יֵרֶק זְרוּעַ בְּתוֹכוֹ⁵⁹ וְיֵרֶק נִמְכָּר חוּצָה לוֹ,
שְׁמָא מִמֶּנּוּ⁶⁰ הוּא זֶה שְׁמָא מֵאֲחֵר - בְּסוּרְיָא מִתְּרֵי.
וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, אֶפְלוּ רָאָה הָעֲנָבִים יוֹצְאוֹת מִפָּרֶם
עֶרְלָה, או יֵרֶק יוֹצֵא מִן הַפָּרֶם - לוֹקָה מִהֶן⁶¹;
וְהוּא שְׁלֹא יֵרָאֶה אוֹתוֹ בּוֹצֵר מִן הָעֶרְלָה או לוֹקֵט
הֵיֶרֶק בִּידוֹ⁶².

(56) מחוץ לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ונקראת כיבוש יחיד ולא נתקדשה בקדושת הארץ, ולפיכך ספיקה מותר. (57) שאינו כלאים. (58) והכרם הוא ערלה. (59) והירק אסור משום כלאי הכרם, כמו שנתבאר בה"ו. (60) כלומר, מאותו הכרם שאילנותיו ערלה או מהירקות שגדלו בו האסורים משום כלאים. (61) שאפילו ספק כמו זה, שאין שני הצדדים שקולים, והדעת נוטה שהפירות הם מכרם זה שהוא ערלה או כלאים, אלא שיש אפשרות רחוקה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קדושים סי' ק. וכן כתב רבינו בה"ז בארץ ישראל בזמן הזה.

טז. פרות שנה רביעית⁸⁰ בלה⁸¹ - אסור לאכל מהן
בארץ ישראל עד שיפדו. ובהלכות מעשר שני
יתבאר משפטי פדיון, ודין אכילתו, ומאימתי מונין
לערלה ולרבעי.

(80) של כל אילנות ולא רק כרם רבעי (ברכות לה.).
(81) אפילו אם חנטו ברביעית ונכנסו לחמישית, אין אוכלים אותם בלא פדיון (רדב"ז).

יז. כיצד פודין פרות נטע רבעי בזמן הזה? אחר
שאוסף אותן⁸² מברך: ברוך אתה יי אלהינו מלך
העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון נטע
רבעי. ואחר כך פודה את בלן, ואפילו בפרוטה
אחת⁸³, ואומר: הרי אלו פדיון בפרוטה זו.
ומשלח אותה פרוטה לים המלח⁸⁴. או מחללן על
שנה פרוטה מפרות אחרות, ואומר: הרי כל הפרות
האלו מחללין⁸⁵ על חטים אלו⁸⁶. או על שעורים
אלו וכיצא בהן. ושורף אותן, פדי שלא יהיו
תקלה לאחרים⁸⁷. ואוכל כל הפרות.

(82) שאין פודים במחובר לקרקע כדאיתא בתוספתא (כסף-
משנה). (83) שבזמן הזה מותר אפילו לכתחילה לחלל
שנה מנה על שנה פרוטה כמו בהקדש (ערכין כט.).
(84) כדי שלא ימצאנה אדם ויבוא לידי תקלה.
(85) [הראב"ד משיג, שהרי נטע רבעי למדנו ממעשר שני,
ואין פודים מעשר שני אלא בכסף. וביותר קשה, שרבינו
עצמו אומר בהל' מעשר שני פ"ד ה"ט: אין פודין מעשר
שני אלא בכסף. אולם באותו פרק עצמו ה"ב, הוא כותב:
וכן אם רצה לחלל על פירות אחרות יעלו וכו' בירושלים,
וראה רדב"ז שם שמחלק בין פדיון לחילול, פדיון רק בכסף
- וחילול מותר רק על פירות. וראה סיני כרך מה, מאמר
פדיון מעשר שני, מאת משה רייך]. (86) אף-על-פי
שחטים הוא אינו מינו, ומעשר שני אין מחללין מין על
שאינו מינו, כמו שפסק בפ"ג מהל' מעשר שני, כיון שבזמן
שביית המקדש קיים - בדיעבד אם חילולו מחולל, מחללים
בזמן הזה לכתחילה (כמו שכתב הכסף-משנה כאן לתרץ
השגת הראב"ד, וכן כתב ביו"ד סי' שלא) (לחם-משנה).
(87) ואם תאמר, בכל דבר שהוא משום תקלה - ההלכה היא
שקוברים ולא שורפים, ראה עבודה זרה סב, ב. ושנינו
במשנה תמורה לד, א: כל הנקברים לא ישרפו, וכן פסק
רבינו. ולמה כתב כאן "ושורף אותן"? אולם רבינו למד
מגמרא עבודה זרה סב, ב - שבתבואה אין הקבורה מונעת
את התקלה, כי המוצא אותה יחשוב שגנבים הטמינהו
ויאכלוה (ראה שם).

יח. הורו מקצת הגאונים, שאף על פי שפדה
פרות שנה רביעית או חללן - אסור לאכלן עד
שתפנס שנה חמישית. ודבר זה אין לו עקר.
ויראה לי, שזו שגגת הוראה. והטעם⁸⁸: לפי
שכתוב: ובשנה החמישית תאכלו את פרי⁸⁹. ואין

שם, היה אסור משום שפרדס זה של ערלה הוא הקרוב והוא
כוודאי ערלה, כמו שמפרשים ה'תוספות' (ובלחם-משנה
מתמה, הלא בגמרא שם נאמר טעם זה להסוברים רוב וקרוב
- הולכים אחר הקרוב, ודעת רבינו היא שהולכים אחר
הרוב, ראה שם).

יד. נכרי וישראל שהיו שתפין בנטיעה⁶⁹: אם
התנו מתחלת השתפות שיהיה הנכרי אוכל שני
ערלה⁷⁰ וישראל אוכל שלש שנים משני הטר
פנגד שני הערלה - הרי זה מתר⁷¹; ואם לא
התנו מתחלה - אסור⁷². ובלבד שלא יבאו
לחשבון⁷³. כיצד? כגון שיחשב כמה פרות אכל
הנכרי בשני ערלה עד שיאכל ישראל פנגד
אותן הפרות. אם התנו כזה - אסור, שהרי זה
כמחליף פרות ערלה.

(69) ע"ז כב, א. (70) ומתעסק בנטיעה באותן השנים (רש"י
שם). (71) ואינו כנהנה מערלה, שכן המשפט לפי התנאי
שהגוי יאכל בשני ערלה שהתעסק בנטיעות, והישראל
בשנות היתר כשהוא עובד. (72) שנהנה מחליפת אכילת
שני ערלה באכילת שנים המותרות. (73) ואפילו התנו כך,
מכיון שמחשבים פירות כנגד פירות, הרי זה חילופי פירות
ערלה ממש, וערלה חליפה אסורים, כמו שמסיים רבינו.

טו. יראה לי, שאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה
לארץ⁷⁴, אלא אוכל פרות שנה רביעית בלא פדיון
בלל; שלא אמרו אלא הערלה. וקל וחמר
הדברים: ומה סוריא, שהיא חיצת במעשרות
ובשביעית מדבריהם, אינה חיצת⁷⁵ בנטע רבעי,
כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני; חוצה לארץ -
לא כל שכן שלא יהיה נטע רבעי נוהג בה? ! אבל
בארץ ישראל - נוהג בה בין בפני הבית בין שלא
בפני הבית⁷⁶. והורו מקצת גאונים⁷⁷, שפרם רבעי
לבד⁷⁸ פודין אותו⁷⁹ בחוצה לארץ ואחר כך יהיה
מתר באכילה. ואין לדבר זה עקר.

(74) טעמו מפני שלומדים נטע רבעי ממעשר שני בגזירה-
שוה "קודש" "קודש" בקידושין נד, א. יש ללמוד גם מה
מעשר שני אין נוהג בחוצה לארץ, כך נטע רבעי אינו נוהג
בחוף לארץ (כסף-משנה בשם הרשב"א). ולפי זה, גם כרם
רבעי אינו נוהג בחוף לארץ, שגם כרם רבעי לומדים שם
מ'גזירה-שוה' "קודש" "קודש". וחלקו על רבינו כמה
מגדולי הפוסקים, ומחלקים בין כרם רבעי לנטע רבעי (שאר
אילנות, לא גפנים) וסוברים שכרם רבעי נוהג בחוף לארץ,
אבל לא בשאר אילנות. וכן כתבו ה'תוספות' ברכות לה, א.
ד"ה ולמאן. (75) רבינו למד דין סוריא, מ'ירושלמי' מעשר
שני פ"ה (ר"ן סוף קידושין). (76) מעשר שני פ"ה מ"ב,
וכן משמע מגמרא ביצה ה, א. בכרם רבעי של רבי אליעזר,
והרי הוא היה אחרי חורבן בית שני. (77) רב אחאי גאון
(כסף-משנה). (78) כלומר, רק בכרם ולא בשאר אילנות,
ראה מה שכתבנו למעלה בזה. (79) מחללין אותו על שנה
פרוטה ושוחק ומטיל לנהר, שאלתות דרב אחאי פרשת

91) משנה, מכות פ"ג מ"א, כחכמים. (92) סנהדרין סג, א.
93) ולומדים "חילול" "חילול" מטמא שאכל תרומה
טהורה, שנאמר בו (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחלוהו"
(רש"י שם).

14 כ. אָבֵל הָאוֹכֵל מִדָּבָר שֶׁנִּשְׁטְלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה
15 וְתְּרוּמַת מַעֲשֶׂר וְעֵדִין לֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשְׂרוֹת⁹⁴,
16 וְאִפְּלוּ לֹא נִשְׁאָר בּוֹ אֲלֵא מַעֲשֶׂר עֲנִי⁹⁵ - הֲרִי זֶה
17 לִזְקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל טָבֵל⁹⁶, וְאֵין בּוֹ מִיתָה; שְׂאִין עוֹן
18 מִיתָה אֲלֵא בְּתְרוּמָה גְּדוֹלָה וְתְּרוּמַת מַעֲשֶׂר⁹⁷.

94) כגון שעבר והפריש תרומת מעשר מן הכרי לפני
שהפריש מעשר ראשון. (95) אע"פ שאין בו קדושה,
ומותר לזרים ונאכל בכל מקום (רש"י). (96) שם טז, ב.
להלן בהכ"א מבאר רבינו שהזהרה לאוכל טבל, למדנו מן
הכתוב (דברים יב, יז) לא תוכל לאכול בשעריך, ולהלן הוא
אומר הגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו
(שם יד, כט), וזהו מעשר עני. וזהו פירושו של הפסוק: לא
תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו "בשעריך" -
בתוכו (רש"י שם) ולפיכך לוקה משום לאו ד"לא תוכל
לאכול". (97) שזר חייב על אכילתן מיתה בידי שמים,
אבל מעשרות אין בהם מיתה. ואפילו לרבי מאיר האוסר
מעשר ראשון לזרים - אין חיוב מיתה על אכילתו, ולמדו
זה ביבמות פו, א - ממה שכתוב בתרומה "ומתו בו כי
יחלוהו", ודרשו: "בו" ולא במעשר.

19 כא. אֲזַהֲרָה לְאוֹכֵל טָבֵל שֶׁלֹא הוֹרְמוּ מִמֶּנּוּ
20 מַעֲשְׂרוֹת - בְּכָלֵל שְׁנֵאמַר: לֹא תוֹכֵל לְאָכֵל⁹⁸
21 בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֶׂר דִּגְנְךָ וְגוֹמֵר. וּבַהֲלָכּוֹת תְּרוּמוֹת
22 וּמַעֲשְׂרוֹת⁹⁹ יִתְבָּאֵר: אִי זֶה דָּבָר חֵיב בְּתְרוּמָה
23 וּבְמַעֲשְׂרוֹת וְאִי זֶה דָּבָר פְּטוּר, וְאִי זֶה דָּבָר הוּא
24 חֵיב מִן הַתּוֹרָה וְאִי זֶה הַחֵיב מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
25 וְהָאוֹכֵל פְּזִית מִטָּבֵל שֶׁל דְּבָרֵיהֶם אוּ מִפְּלֵאֵי
26 הַפָּרָם¹⁰⁰ וְעֵרְלָה שֶׁל חוּצָה לְאַרְץ¹⁰¹ - מִכֵּין אוֹתוֹ
27 מִכַּת מִרְדּוֹת.

98) ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת. (99) בספר זרעים.
100) בחוץ לארץ - מדברי סופרים, כמ"ש בה"ה.
101) ערלה בחוץ לארץ אסורה - הלכה למשה מסיני,
כמבואר בה"ה, אבל כיון שאין כאן לא מפורש בתורה, אינו
לוקה מלקות מן התורה אלא מכת מרדות, כדין חצי שיעור.
וכן כתב רבינו למעלה בפ"ג ה"ו. ובכמה מקומות אחרים.

28 כב. הַטָּבֵל וְהַחֹדֶשׁ וְהַהֶקְדָּשׁ וּסְפִיחֵי שְׂבִיעִית
29 וְהַפְּלֵאִים¹⁰² וְהָעֵרְלָה - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִפְּרוֹתֶיהֶן¹⁰³
30 אֲסוּרִים כְּמוֹתָם¹⁰⁴, וְאֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן¹⁰⁵. חוּץ מִזֵּין
31 וְשִׁמְן שֶׁל עֵרְלָה¹⁰⁶ וְזֵין שֶׁל פְּלֵאֵי הַפָּרָם¹⁰⁷, שְׁלוּקִין
32 עֲלֵיהֶן כְּדֶרֶךְ שְׁלוּקִין עַל הַזֵּיתִים וְעַל הָעֲנָבִים שְׁלֵהֶן.

102) פירוש, הירק הנזרע בכרם שאסור משום כלאי הכרם.
ואין לפרש שהמדובר בכלאי זרעים, שהרי כלאי זרעים
מותרים באכילה (ראה פ"א מהל' כלאים ה"ז). (103) כגון:
תותים, תאנים ורמונים. (104) חולין קכ, ב. (105) שהוא

1 עֲנִין הַפְּתוּב אֲלֵא שֶׁפִּשְׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ פְּרִי⁹⁰
2 בְּלֹא פְדִיּוֹן, כָּכֵל חֲלִין שְׁפֻעוֹלָם. וְאֵין רְאוּי לְחַשׁ
3 לְהוֹרְקָה זֹ.

88) כלומר, טעמם של מקצת הגאונים. (89) ופירשו
שהכתוב מדבר בפירות שנה רביעית, ואמרה תורה לאכול
אותם בשנה החמישית אחרי שפדאם, ולא ברביעית.
(90) פירוש, פירות של השנה החמישית ובלא פדיון, אבל
פירות של הרביעית שנפדו - אוכלים אותן גם ברביעית.

4 יט. הַטָּבֵל פִּיעֵד? כָּל אֹכֵל שֶׁהוּא חֵיב לְהַפְרִישׁ
5 מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת - קָדֵם שִׁפְרִישׁ מִמֶּנּוּ
6 נִקְרָא טָבֵל, וְאִסוּר לְאָכֵל מִמֶּנּוּ. שְׁנֵאמַר: וְלֹא
7 יִחְלְלוּ אֶת קֳדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יִרְמּוּ
8 לֵזֵי. כְּלוּמַר: לֹא יִנְהֲגוּ בָּהֶן מִנְהַג חֲלִין וְעֵדִין
9 קֳדָשִׁים שֶׁעֲתִידִין לְהִתָּרֵם לֹא הוֹרְמוּ. וְהָאוֹכֵל
10 פְּזִית⁹¹ מִן הַטָּבֵל קָדֵם שִׁפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה
11 גְּדוֹלָה וְתְּרוּמַת מַעֲשֶׂר - חֵיב מִיתָה בְּיָדֵי
12 שְׁמַיִם⁹²; שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִחְלְלוּ⁹³ אֶת קֳדְשֵׁי בְּנֵי
13 יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר, וְהִשְׁיִאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשָׁמָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' והשיאו אותם עון
אשמה".

והוא כדרשת הגמרא (סנהדרין פג, א.) "בעתידים לתרום
הכתוב מדבר", אבל רש"י בפירושו על התורה (ויקרא כב,
טו.) פירש הפסוק "שהוא איסור להאכילו לזרים".
ולכאורה צ"ע כיון שאיסור טבל הוא מצד התרומה
המעורבת בו, למה דחק רש"י לפרש שהוא איסור להאכיל
תרומה לזרים, ולא פירש כהגמרא שמדבר באיסור אכילת
טבל, ונקרא "קדשי בני ישראל" מצד חלק התרומה שבו.
ויש לומר שלשיטת רש"י בפשוטו של מקרא, יש חילוק
בין טבל לתרומה גדולה ומעשר הטבול לתרומת מעשר,
כי בפשוטו של מקרא לא מסתבר לומר שרק מצד החיוב
להפריש תרומה כבר ישנו בפועל חלק תרומה בטבל, ולכן
אי אפשר לפרש הכתוב "ולא יחללו את קדשי בני ישראל"
על איסור טבל כי אין כאן קודש. משא"כ לגבי מעשר
שכבר נעשית פעולת ההפרשה, הרי בהפרשה זו כבר
נכללת גם הפרשת תרומת מעשר, אלא שהיא מעורבת
במעשר, ופעולת הלוי היא רק שמברר חלק תרומת מעשר
מן המעשר.

ולכן לא מצינו בפשוטו של מקרא חיוב מיתה על אכילת
טבל, כי בגמרא סנהדרין (שם) למדו "חילול חילול
מתרומה", לחייבו עונש מיתה (או מ"והשיאו אותם עון
אשמה באכלם את קדשיהם") אבל לפי רש"י לא איירי
שם בטבל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 - לוקה; שְׁנָאֹמֶר: אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ, וְשֵׁתוֹ
18 יֵין נְסִיכָם, יִקְוֹמוּ וְגוֹמְרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"יין שנתנסך לעבודה זרה אסור בהניה.... שנאמר "אשר חלב זבחימו יאכלו וישתו יין נסיכם".

לדעת הרמב"ם, ה'חיונו' ועוד, שלא מנו מצות-עשה של ברכת התורה מהפסוק בהאזינו (לב, ג - "כי שם ה' אקרא כו") כן מנו בנוגע למצוות איסור יין נסך, מהפסוק בפרשת האזינו לב, לח. כי הוא מצות לא-תעשה ואפשר ללמוד משירת האזינו.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ד עמוד 187 הערה 1)

~ נקודות משיחות קודש ~

"האוכל מהן כל שהוא - לוקה".

ידוע הכלל שעצם, כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו, והגם ש"מקצתו" ו"כולו" הם שני הפכים, בכל זאת כשמדובר בעצם, הרי כל נקודה ונקודה שבו היא ככולו. כך גם כשאדם פוגע בעניין כללי, גם אם יפגע במשהו קטן ממנו, הרי הוא פוגע בכולו. לכן יש שני אופנים בגדר "משהו". האחד הוא שיכול להיות משהו שהוא חלק ממשהו כי מתחלק ונפרד ממנו ונעשה מציאות חדשה, והאחר הוא שבכל חלק הכי קטן ישנו המציאות של ה"משהו".

כך גם באיסורי הנאה מעבודה זרה שכל חלק וחלק ממנה אסור מאותה סיבה שאסור הכל, ולכן גם "האוכל ממנו כל שהוא - לוקה".

(על-פי לקו"ש חלק כ"ט עמוד 155)

(2) ניסוך יין הוא אחת מארבע עבודות של עבודה זרה שחייבין עליהן סקילה אפילו אם אין דרך עבודתו של אותו אליל בכך. (3) שתי מלקות, אחת משום לא תביא תועבה אל ביתך ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ואף על פי שכתב כאן סתם "לוקה" נתכוון לשתי מלקות. (4) מה שמקריבים לעבודה זרה. (5) ומה שהביא כאן פסוק זה, הרי זה רק כדי ללמוד ממנו שישן נסך דינו כזבח.

19 ב. יֵין שְׁנָתִנְסֵךְ לָהּ - כְּזֶבֶחַ שֶׁקָּרַב לָהּ. וְכִינֹן שְׁאִסּוֹר
20 זֶה מִשּׁוּם עֲבוֹדַת פֹּכְבִּים הוּא - אֵין לוֹ שְׁעוֹר,
21 שְׁנָאֹמֶר בְּעֲבוֹדַת פֹּכְבִּים: וְלֹא יִדְבֵּק בְּיָדְךָ מְאֻמָּה
22 מִן הַחֶרֶם.⁷

(6) טעם למה שאמר בהלכה הקודמת, שלוקה אפילו בכל שהוא ואין צריך שיעור. (7) בעיר הנידחת שהיא גם כן מעין עבודה זרה.

23 ג. יֵין הַעֹבְדֵי פֹכְבִּים שְׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְּנָסֵךְ
24 אוֹ לֹא נִתְּנָסֵךְ, וְהוּא הַנִּקְרָא סֵתֶם יֵינָם⁸ - אִסּוֹר
25 בַּהֲנָאָה כְּמוֹ יֵין שְׁנָתִנְסֵךְ⁹. וְדָבָר זֶה מְגֻזְרוֹת סוֹפְרִים
26 הוּא¹⁰. וְהַשּׁוֹתֶה מִסֵּתֶם יֵינָם רְבִיעִית¹¹ - מִפִּין אוֹתוֹ
27 מִפְּת מְרֻדוֹת.

שלא כדרך אכילתו, ואין לוקין עליו כמ"ש הרב המגיד למעלה בפ"ח הט"ז לדעת רבינו בדין אין לוקין על הנאה. (106) שלמדים בגזירה-שוה' "פרי" "פרי" מביכורים, וביכורים מתרומה, ובתרומה כתיב "תירוש ויצהר", תירוש הוא יין, ויצהר הוא שמן, כמבואר שם קכא, א. ו'גזירה-שוה' היא כמפורש בתורה, ולפיכך לוקים על יין ושמן. (107) דקיימא-לן כלאי הכרם לוקה עליהם אפילו שלא כדרך הנאתם. וכן פסק בפט"ו. ולכך לוקין על המשקין היוצאים מהם שאסורים כמותם (לחם-משנה). [ואולם נשאר עוד לבאר למה כתב רבינו בתחילת הלכה זו שאין לוקין על משקה היוצא מירקות שנזרעו בכרם כפי שפירשנו שם דבריו, והלא דינם כדין הענבים. והרגיש בזה ה'לחם משנה' עצמו. ונראה שרבינו נוקט כאן שיטתו של אב"י בפסחים כד, ב - שמיין פירות "זיעה בעלמא", כלומר אין בו ממשות האיסור. וראה רש"י תמורה לג, ב - שלמדנו ערלה טעונה שריפה מכלאי הכרם בהיקש. ומכאן אפשר ללמוד כלאי הכרם מערלה לענין מלקות ביין, בלי כל הפלפול של ה'לחם משנה'.

1 כג. וְיֵשׁ בְּקִדְשֵׁים אִסּוּרִין אַחֲרֵיכֶם בְּמֵאֲכָלוֹת, וְכֵלָן
2 שֶׁל תּוֹרָה הֵן. כְּגוֹן אִסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ בְּאֲכִילַת תְּרוּמוֹת
3 וּבִפְּדוּיִם וְחֵלָה וּמַעֲשֵׂי שֵׁנִי, וְאִסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ בְּקִדְשֵׁי
4 מִזְבֵּחַ, כְּגוֹן פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא. וְכֵל אֶחָד מֵהֵן
5 יִתְּבַאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

6 כד. וְשֵׁעוֹר כָּל אֲכִילָה מֵהֵן - כְּזִית, בֵּין לְמִלְקוֹת
7 בֵּין לְכֹרֶת. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹ אִסּוּר חֲמִץ בְּפֶסַח וְדִינֵיו
8 בְּהִלְכּוֹת חֲמִץ וּמַצָּה¹⁰⁸. אֲבָל אִסּוּר אֲכִילָה בְּיוֹם
9 הַכִּפּוּרִים - אִסּוּר מִין בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ¹⁰⁹; וְכֵן אִסּוּר
10 יוֹצֵא מִגֶּפֶן עַל הַנְּזִיר אֵינוֹ שׁוֹהַ כָּל. וּלְפִיכָּךְ¹¹⁰
11 יִתְּבַאֵר אִסּוּר כָּל אֶחָד מֵהֵן וְשֵׁעוֹרוֹ וְדִינֵיו בְּמִקְוָמוֹ
12 הֶרְאִינוּ לוֹ.

(108) ולפיכך לא נכתבו כאן. (109) שאין שם איסור על המאכל, אלא שביום זה נאסרה אכילה ושתייה בכלל. (110) מפני שישנם הבדלים עקרוניים בין אלה ובין שאר איסורי אכילה.

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשע"ט

פרק אחד עשירי

(1) יבאר יין שנתנסך לעבודה זרה וסתם יינם; וגוי שנגע ביין שלא בכונה; ודין הלוקח עבדים מהגוי ומלו וטבלו וגר תושב, שנגעו ביין; אם נתערב ביין ישראל מעט דבש ומעט שאור; גוי שדרך וישראל עומד על גביו, וחומץ הגוי; הכשר כלי הגויים אשר לחרש ולעץ ולאבן; בזמן הזה אין לוקחין אלא מאדם שהוחזק בכשרות; והמתארח אצל בעל הבית.

13 א. יֵין² שְׁנָתִנְסֵךְ לְעֲבוֹדַת פֹּכְבִּים - אִסּוּר בַּהֲנָיָה,
14 וְהַשּׁוֹתֶה מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא - לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה³. וְכֵן
15 הָאוֹכֵל כָּל שֶׁהוּא מִתְּקַרְבָּתָהּ⁴ עֲבוֹדַת פֹּכְבִּים, מִבְּשׁוֹר
16 אוֹ מִפְּרוֹת, אֲפִלוּ מִים וּמֶלַח, הָאוֹכֵל מֵהֵן כָּל שֶׁהוּא

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוסרים, אבל הלוקח עבד מן הגוי ומלו ולא טבלו אפילו קטנים עושים יין נסך לאסור בשתייה כשאר גוי קטן.

- 15 ז. גר תושב, והוא שקבל עליו שבע מצות קמו
- 16 שבארנה²⁴ - יינו אסור בשתייה ומתה בהנה²⁵.
- 17 ומתקדין אצלו²⁶, ואין מפקדין אצלו²⁷. וכן
- 18 כל גוי שאינו עובד עבודת כוכבים ומזלות, כגון
- 19 אלו השממאלים²⁸ - יין אסור בשתייה ומתה
- 20 בהנה. וכן הורו כל הגאונים. אבל אותם העובדים
- 21 עבודת כוכבים ומזלות - סתם ינם אסור בהנה.

(24) "אי זה הוא גר תושב? זה גוי שקבל עליו שלא יעבור עבודה זרה עם שאר המצוות שנצטוו בני נח". (25) והטעם שגזירה ראשונה על יין גויים משום בנותיהם, בשתייה בלבד אסור וגזירה זו כוללת גם גר תושב. אבל אסור הנאה בסתם ינם שגזרו בית דין שלאחריהם משום חשש ניסוך, לא גזרו אלא בעובד עבודה זרה בלבד. (26) מניח בחנותם זמן מה עד שילך כדי מיל בערך. והטעם, כיון שאינו עובד עבודה זרה, אינו נוגע ביין ולא ינסך וגם לא יניח לגוי אחר לנגוע ולנסך, שהרי אין לו כל הנאה בזה. (27) בביתו לזמן מרובה, שמא יחליף יין זה ביינו, ויינו אסור בשתייה. אבל בזמן מועט אין חוששים לחילוף. (28) ומה שכתב רבינו בתחילת הלכה זו "שקבל עליו שבע מצוות" ומשמע מדבריו שאם קיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה בלבד אסור בהנאה, זה נאמר רק בגר תושב בן אומה עובדת עבודה זרה, אבל אם כל אומתו אינה עובדת עבודה זרה, אינו אסור במגעו בהנאה וגם לא צריך קבלה בפני שלושה חברים.

- 22 ח. כל מקום שנאמר בענין זה²⁹ שהיין אסור, אם
- 23 היה העובד כוכבים ומזלות שנאסר היין בגללו
- 24 עובד עבודת כוכבים ומזלות - הרי הוא אסור
- 25 בהנה; ואם אינו עובד עבודת כוכבים ומזלות -
- 26 הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל מקום שנאמר
- 27 נכרי סתם - הרי זה עובד עבודת כוכבים ומזלות.

(29) בענין ניסוך היין.

- 28 ט. אין מתנסף לעבודת כוכבים ומזלות אלא יין
- 29 שראוי להקריב על גבי המזבח. ומפני זה, כשגזרו
- 30 על סתם ינם וגזרו על כל יין שיש בו שיהיה אסור
- 31 בהנה - לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסף.
- 32 לפיכך, יין מבשל³⁰ של ישראל שנגע בו העובד
- 33 כוכבים ומזלות - אינו אסור. ומתה לשותותו עם
- 34 העובד כוכבים ומזלות³¹ בכוס אחד. אבל יין מזוג³²
- 35 ויין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתה³³, אם נגע בו
- 36 - נאסר.

(30) מאימתי נקרא מבושל? משהרתיח על גבי האש. (31) וכתב הרא"ש: הדבר תמוה כיון שגזרו על ינם בשתייה משום בנותיהם וכי משום שהרתיחו לא שייך לגזור בזה? ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ובדבר שאינו מצוי

(8) ודניאל פירש ממנו שנאמר: "אשר לא יתגאל בפתג המלך וביין משתיו". (9) משום חומרת אסור עבודה זרה עשאוהו חכמים כיון נסך גמור שנתנסך לעבודה זרה שאסור מן התורה. (10) גזרו החכמים על ינם של גויים משום בנותיהם. פירוש: שתיית יין מביא לקירוב לבבות ויביא לחיתוך עם בנותיהם. והיא אחת משמונה עשר גזירות שגזרו בעליית חנניא בן גוריון: וגזרו מתחילה על השתייה בלבד, אבל בית דין שלאחריהם ראו שהגויים מרבים בניסוך וגזרו אסור הנאה אף בסתם ינם. (11) אבל השותה פחות מרביעית אינו לוקה מכת מרדות ואף על פי שעל יין נסך ממש לוקה בכל שהוא וסתם ינם עשו חכמים כיון נסך, לא החמירו חכמים לעניין שיעורו, מפני שלא נאסר משום עבודה זרה אלא משום חשש חיתוך.

- 1 ד. וכל יין שיש בו¹² העובד כוכבים ומזלות - הרי
- 2 זה אסור¹³, שמא נסך אותו¹⁴; שמחשבת העובד
- 3 כוכבים ומזלות לעבודת כוכבים ומזלות¹⁵. הא
- 4 למדת¹⁶, שייך ישראל שנגע בו העובד כוכבים
- 5 ומזלות - דינו כסתם ינם שהוא אסור בהנה.

(12) נגיעה משמעותה שכשוך. (13) בגמרא אמרו, רבא שהתיר בהנאה חזר בו. (14) אם נגע בו בכונה וידע שזהו יין. (15) אפילו שלא בפני עבודה זרה. (16) שלא יין של גוי בלבד אסור אלא אפילו יין של ישראל שנגע בו גוי ואין הישראל יכול לומר לו אין בכוחך לאסור ייני שלא בהסכמת. ולפיכך חוששים שמא נסך ודינו כסתם ינם.

- 6 ה. עובד כוכבים ומזלות שנגע ביין שלא בכונה¹⁷,
- 7 וכן תינוק¹⁸ עובד כוכבים ומזלות שנגע ביין - אסור
- 8 בשתייה¹⁹ ומתה בהנה²⁰. הלוקח עבדים מן העובדי
- 9 כוכבים ומזלות ומלו וטבלו - מיד אין מנסכין, ויין
- 10 שנגע בו מתה בשתייה, ואף על פי שעדיין לא נהגו
- 11 בדתי ישראל ולא פסקה עבודת כוכבים מפיהם²¹.

(17) שלא כיוון לנגוע ביין ונגע במקרה. או שהושיט ידו לחבית וחשב שיש בה שמן ונמצא יין. (18) לא תינוק ממש אלא כל שאינו יודע בטיב עבודה זרה ומשמשיה, דינו כך. (19) והטעם משום הרחקת עבירה כמבואר בגמרא: "לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב" (לנזיר אומרים: לך מסביב לכרם ואל הכרם לא תקרב) להרחיקו מן העבירה, שהנזיר אסור ביין. (20) ודאי לא נתנסך כיון שהיה שלא בכונה. (21) כרב, ולא כשמואל שאומר עושן יין נסך עד שתשקע [=תישכח] עבודה זרה מפיהם. וטעמו של דבר מכיוון שמלו וטבלו ודאי לא ניסכו לשם עבודה זרה.

- 12 ו. בני השפחות העובדות כוכבים ומזלות שגזרו
- 13 ברשות ישראל ומלו ועדיין לא טבלו²² - הגדולים
- 14 אוסרין היין שיש בו, והקטנים אינן אוסרין²³.

(22) אבל אם לא מלו ולא טבלו אפילו קטנים אוסרים במגעם לשתייה כדין גוי קטן. (23) דווקא בני שפחות שמלו ולא טבלו שגדלו ברשות ישראל, קטנים אינם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- לא גזרו חכמים. [=ואולי אפשר לומר שיין מבושל אינו גורם לקירוב לבבות.] (32) במים, אם יש בו טעם ומראה יין. (33) שלושה ימים הראשונים יש בו משום יין נסך, שכל שלושה ימים הראשונים עדיין טעמו טעם יין.
1. הורו גאונים המערב, שאם נתערב ביין וישראל
2. מעט דבש או מעט שאור, הואיל ואינו ראוי
3. למזבח³⁴ - הרי הוא כמבשל או כשכר³⁵, ואינו
4. מתנפץ, ומתיר לשותתו עם העובד כוכבים ומזלות.
- (34) הרמב"ן, הרא"ש והר"ן חולקים על רבינו ואוסרים, ונימוקם, שהרי הגויים מקריבים פירות לעבודה זרה שאסורים להקריבה על גבי המזבח, גם יין מזוג פסול למזבח ויש בו משום יין נסך. (35) סתם שכר בתלמוד הוא מתמרים או משעורים ואין דרכם לנסכו לעבודה זרה, שלא אסרו שכר של גויים, אלא משום שחוששים שמא שתי ממנו נחש, וגויים אינם מקפידים לכסות, אבל לא אסרוהו משום בנותיהם או משום גזירת יין נסך, ולפיכך אם ידוע שלא נתגלה או במקומות שאין נחשים מצויים מותר לשותתו.
5. יא. מאימתי יאסר יין העובד כוכבים ומזלות?
6. משידרף וימשך היין³⁶. אף על פי שלא ירד לבור,
7. אלא עדין הוא בגת - הרי זה אסור. לפיכך אין
8. דורכין עם העובד כוכבים בגת, שמא יגע בידו³⁷
9. וינסף. ואפלו היה כפות³⁸. ואין לוקחין ממנו גת
10. דרוכה³⁹, ואף על פי שעדין היין מערב עם
11. התרצנים וזגין ולא ירד לבור.
- (36) מימרא של רב הונא: ופירש רש"י הגת עשויה כמדרון ומשעה שהיוצא מן הענבים נמשך מצד העליון לצד התחתון נקרא יין ונגיעת גוי אוסרתו ואף על פי שעדיין הוא בגת. ורבינו תם מפרש משהתחיל היין לקלח מן הגת אל הבור, וקודם לכן הם ענבים דרוכים ולא יין ולפיכך אינם נעשים יין נסך. (37) משמע שאם ניסך ברגלו שהוא דורך בה אינו יין נסך שכלל בדידו ניסוך ברגל אינו נקרא ניסוך... ומותר בהנאה, אבל בשתייה אסור. [=והטור סימן קכג נוקט שיטה אחרת לגמרי, ודעתו שניסוך ברגל אסור בהנאה וכאן מותר בהנאה מפני שהגוי טרוד בדריכה ואינו מנסך, אבל נגיעה ברגל שלא אגב דריכה אוסרת כמו ביד.] (38) ידי קשורות שגוזרים כפות משום אינו כפות ואסור אפילו בהנאה. (39) והיין מושך מחלק העליון לתחתון.
12. יב. עובד כוכבים ומזלות שדירף היין ולא נגע בו,
13. והרי ישראל עומד על גביו⁴⁰, וישראל⁴¹ הוא שפנסו
14. פחבית - הרי זה אסור בשתייה.
- (40) ומשמרו שלא יגע בידו. (41) לבדו.
15. יג. החמין של עובדי כוכבים ומזלות - אסור
16. בהניה, מפני שנעשה יין נסך קדם שיחמין. עובד
17. כוכבים ומזלות שהיה דורס ענבים בפחבית, אף על
18. פי שהיין צף על גבי ידיו - אין חוששין משום יין
19. נסך. היה אוכל מן הסלים⁴² והותיר פסאה וכסאתים
- (42) שהביאו ענבים לגת. (43) בדפוס רומי ר"מ וכן בתוספתא שם: מנתו. וכן נכון. (44) תוספתא שם: גוי שהיה מעלה ענבים בסלים ובדרורין לגת אף על פי שניפצן לגת והיין מנתו על גבי ענבים מותר שאין דרכם מנסכין כן.
- יד. התרצנים והזגין של עובדי כוכבים ומזלות - אסורים⁴⁵ כל שנים עשר חדש⁴⁶; ולאחר שנים עשר חדש - כפר יבשו ולא נשארה בהן לחלוחית, ומתירין באכילה. וכן שמרים של יין שיבשו לאחר שנים עשר חדש - מתירין; שהרי לא נשאר בהן ריח יין, והרי הן כעפר וכאדמה⁴⁷.
- (45) אפילו בהנאה. (46) שהם לחים, כחכמים, שאמרו לחים אסורים, יבשים מותרים. ופירשו בבמרא: לחים - כל י"ב חודש, יבשים - לאחר י"ב חודש. (47) משמע אפילו לא נתן עליהם מים מותרים ולא כדעת רבינו תם.
- טו. נאדות העובדי כוכבים ומזלות וקנקניהן שהכניסו בהן העובדי כוכבים ומזלות יינם - אסור לתן לתוכן יין עד שיששן שנים עשר חדש⁴⁸; או עד שיחזירין לאור⁴⁹ עד שיתרפה הזפת⁵⁰ שעליהן או שיחמיו⁵¹; או עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים מעת לעת⁵², ומערה המים ומחליף מים אחרים כל מעת לעת שלש פעמים בשלושת הימים. בין שהיו הפלים שלהן בין שהיו של ישראל ושאלו אותן והכניסו בהן יינם. ואם נתן לתוכם יין⁵³ קדם שיטהר אותן - הרי זה אסור בשתייה.
- (48) ואז יוצא ריח היין מהם ומתנדרף. (49) שהחזירן לכבשן האש. (50) שבפנים וזהו סימן שנתלבנו הכלים. (51) אם אין הכלים מזופתים אבל הוחמו בשיעור כזה, שאילו היו מזופתים היה הזפת מתרפה. (52) שהמים יהיו בכלים שלושה ימים מעת לעת. (53) מלשון רבינו נראה שאפילו נתן בהם רק לזמן קצר גם כן אסור.
- טז. ומתיר לתן לתוכן שכר⁵⁴ או ציר⁵⁵ או מוריס⁵⁶ מיד⁵⁷, ואין צריך לכלים. ומתיר לתן היין לתוכן אחר שנותן הציר או המוריס⁵⁸, שהמלח שורפן.
- (54) כי השכר מבטל טעמו של היין. (55) המתמצה מדגים שנמלחו. (56) שומן של דגים. (57) ואף על פי שלא מלאוהו מים, מפני שהם שורפין את היין הנבלע בכלים ומכלין אותו. (58) ואין צריך הכשר קודם נתינת היין, מפני שהמלח שבציר ובמוריס שורף את היין שהיה מובלע בכלים, אבל אם נתן שכר טעון הכשר אם רצה לתת בו יין, שהשכר רק מבטל טעם היין אבל אינו מכלהו.
- יז. הלוקח פלים חדשים שאינם מזופתים מן העובדי כוכבים ומזלות - נותן לתוכן יין מיד⁵⁹, ואינו חושש שמא נתנו בהן יין נסך. ואם היו מזופתין -

אין צריך מילוי ועירוי אלא בהדחה בעלמא די.
(78) פירוש: אף על פי שהם של חרס.

כ. גת של אבן ושל עץ שדרה בהן העובד פוכבים
ומזלות⁷⁹, או גת של אבן שזפתה העובד פוכבים
ומזלות⁸⁰ אף על פי שלא דרך בה - מדיחין⁸¹ במים
ובאפר ארבע פעמים⁸² ודורג בהן. ואם היתה בהם
לחלוחית - מקדים האפר⁸³ למים; ואם לאו -
מקדים המים⁸⁴.

(79) ואינם זפותים. (80) ודרך לשים בגת מעט יין כדי
להעביר את ריח העשן של הזפת. (81) כדי להעביר
צחצוחי היין שעל הזפת. ודווקא גת של אבן שזפתה די
בהדחה, אבל גת של עץ אם זפתה אף על פי שלא דרך בה
צריך לקלוף את הזפת, מפני שנבלע בה הרבה יין.
(82) כלומר, שתי פעמים מים ושתי פעמים אפר.
(83) היינו, נותן אפר ומים אפר ומים. (84) נותן מים ואפר
מים ואפר.

כא. גת של אבן מזפתת⁸⁵ שדרה בה העובד פוכבים
ומזלות, או גת של עץ וזפתה אף על פי שלא דרך
בה - צריך לקלף⁸⁶ את הזפת. ואם ישנה שנים עשר
חדש או נתן בה מים שלשה ימים מעת לעת - אינו
צריך לקלף. לא תהיה הגת חמורה⁸⁷ יתר מן
הקנקנים. לא נאמר יקלף אלא להתירה מיד⁸⁸.

(85) שאפילו גת של אבן בולעת הרבה אם דרך בה הגוי.
(86) אפילו בגת של עץ. (87) שהרי בגת אין מעכבים את
היין כל כך כמו בקנקנים. (88) בלי יישון ועירוי.

כב. גת של חרס⁸⁹, אף על פי שקלף את הזפת -
אסור לדרג בה מיד, עד שיחם אותה באש עד
שירפה הזפת⁹⁰. ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן
בה מים שלשה ימים - מתרת, כמו שבארנו.

(89) במשנה שם: ושל חרס אף על פי שקלף את הזפת הרי
זו אסורה. והקליפה אינה מתירה אותה. (90) הראב"ד
תמה הלא המדובר בקלף ואין כאן זפת? אבל רבינו דייק
בלשונו וכתב "עד שייחם אותה באש עד שירפה" וכוונתו
עד שיתחמם כדי שיתרפה הזפת אילו היה נמצא שם.

כג. משמרת⁹¹ של יין של עובד פוכבים ומזלות:
אם היתה של שער⁹² - מדיחה⁹³ ומשמר בה; ואם
היתה של צמר⁹⁴ - מדיחה במים ובאפר⁹⁵ ארבע
פעמים, ומניחה עד שתנגב ומשמר בה; ואם היתה
של שש⁹⁶ - מישנה שנים עשר חדש. ואם יש בהן
קשרים - מתירן⁹⁷. וכן כלי חלף⁹⁸ והוצים⁹⁹ וכיוצא
בהן מקפידות¹⁰⁰ שדורכין בהן יין: אם היו תפורין
בפחלים - מדיחין; ואם היו אחוזות זו בזו בסבוף
קשה - מדיחין באפר¹⁰¹ ובמים ארבע פעמים, ומנגבן
ומשתמם בהן; ואם היו תפורות בפשתן - מישנן
שנים עשר חדש. ואם יש בהן קשרים - מתירן¹⁰².

מדיחין⁶⁰, ואף על פי שהן חדשים⁶¹. וכן כלי שנתנו
בו יין נסך ואין מכניסו לקיום⁶², כגון כלי שחושף
בו⁶³ או המשפך וכיוצא בה - משכשכו⁶⁴ במים
ודיו.

(59) ואין צריכים הדחה. (60) ואין צריך עירוי מים שלוש
פעמים, כיוון שהגוי לא הכניס לתוכם יין לקיום, כי אחרת
לא היו נראים הכלים כחדשים, מספיקה הדחה לבדה.
(61) כלומר, נראים כחדשים. (62) הגוי אינו מכניס בהם יין
על מנת לשהותו בהם זמן רב. (63) כלי שדולים
[שוואבים] בו מן הבור. (64) למרות שהם ישנים, מספיק
שכשוך.

יח. וכן כוס של חרס ששטה בו העובד פוכבים
ומזלות - אסור לשתות בו. הדיחו פעם ראשונה
ושתה ושלישית - מתר, שפכר הלכו צחצוחי היין
שבין⁶⁵. והוא שהיה מצפה באבר⁶⁶, כדרך
שהיוצרי⁶⁷ עושין, או שהיה מזפת⁶⁸; אבל של
חרס⁶⁹ - צריך הדחה⁷⁰.

(65) אבל בפעם ראשונה ושיניה נשארו עוד טיפות זעירות
של יין. (66) בבדיל. (67) עושי כלי חרס. (68) ובכלים
ישנים, צריכים שלוש הדחות. (69) בלא ציפוי ואינו
מזופת. (70) פעם אחת בלבד. שיותר בולע מצופה באבר
או מזופת מאינו מצופה באבר, והמדובר כשאין הציפוי חלק
כל כך, אבל כאשר הוא חלק לגמרי בולע פחות מחרס
ונקרא "שוע" שיתבאר דינו בהלכה יט.

יט. כלי חרס השועים⁷¹ באבר שנשתמשו בהן ביין
נסך: אם היו לבנים או אדמים⁷² או שחורים -
מתירין⁷³; ואם היו ירקנין - אסורין⁷⁴, מפני שהן
בולעים. ואם יש בהם מקום מגלה של חרס⁷⁵, בין
לבנים בין ירקנים - אסורים⁷⁶, מפני שהם בולעין.
ויראה לי, שאין הדבר אלא בשכנסו בהם לקיום⁷⁷;
אבל לא כנסו בהם לקיום - מדיחין ומתירין ואפילו הם
של חרס⁷⁸.

(71) חלקים ומצופים יפה. (72) בגמרא נזכר רק לבנים
ושחורים. (73) בהדחה בלבד. (74) "משום דמציריף".
[פירש רש"י, שיש בהם תערובת קרקע של מחפורת צריף,
היינו נתר שבולע הרבה. ומשמע מדבריו, שאפילו הגעלה
ברותחים אינה מועילה. ... ומכל שכן שמילוי ועירוי או
יישון אינם מועילים. אולם רבינו כאן בדין "מקום מגולה"
כלל ביחד ירוקים ולבנים ומשמע שמשווה דינם, ולבנים
בוודאי שמועיל בהם עירוי ויישון. (75) היינו שיש בקעים
וסדקים בציפור. (76) ואפילו כמה הדחות אינן מועילות
וצריכים מילוי ועירוי ג' מעת לעת או יישון. (77) כלומר,
בכלים העשויים להכניס בהם לקיום. ... כל דבר שמכניסו
לקיום אפילו לפי שעה גזרו בו חכמים. ולבנים ושחורים
שאין בהם מקום מגולה אפילו במכניסם לקיום מותרים
בשכשוך בעלמא שהם ככלי מתכות מפני שהם מצופים
באבר, ומדבריו למדנו שכלי מתכות אפילו במכניס לקיום

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק שנים עשר

1) יבאר כיצד היא הנגיעה, שאוסר בה הגוי היין; וניצוק אי הוי חיבור; המניח יינו בקרן או בספינה ונכנס לעיר לעשות צרכי; היה שוהה עם הגוי ושמע קול תפלה ויצא; גודר שנכנס למדינה דרך שלום או מלחמה; חבית שצפה בנהר כנגד עיר שרובה ישראל.

א. כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העובד פוכבים ומזלות² היין? הוא שישנע ביין עצמו³, בין בידו בין בשאר איבריו שדרבן לנסף⁴ בהן, וישכשו⁵. אבל אם פשט ידו לחבית⁶, ותפסו את ידו קדם שיוציאה ולא ינידה, ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין וירד למטה מידו - לא נאסר⁷ היין. וכן אם אחז כלי פתוח של יין ושכשו, אף על פי שלא הגביה⁸ הכלי ולא נגע ביין - נאסר היין⁹.

2) אפילו בהנאה. (3) אבל אם נגע בנוד שיש בו יין, ופי הנוד סתום ואפילו אינו מלא והניע דפנותיו זה לזה והיין התנדנד על ידי ההנעה מותר. (4) אבל ברגל אין דרך ניסוך בכך, ואם נגע גוי ביין ברגלו אין היין נאסר, כמו שנתבאר למעלה בפרק יא, הלכה יא. (5) וינדנד ויניע היין בחוזק, אבל נגיעה בלא שכשוך, ואפילו נענוע קל הבא על ידי הכנסת היד בלבד - אינם אוסרים בהנאה, אבל בשתיה אסור. (6) עבודה זרה נט: מעשה שהיה. (7) בהנאה, אבל בשתיה אסור, כמו שנתבאר למעלה. (8) שהגביה לא מעלה ולא מורידה, בין לאיסור ובין להיתר, והעיקר נדנוד היין ופי הכלי פתוח. רבינו למד דין זה מגמרא שם ס. בדין גוי הנושא נאד יין, והתיר רב אשי מפני שאין דרך ניסוך בכך, ופירש רבינו שהמדובר בנאד סגור ואין דרך ניסוך בכלי סגור, ומכאן שבכלי פתוח דרך ניסוך בשכשוך. (9) והרשב"א בתורת הבית חולק, וסובר שאין דרך ניסוך בכך לנסך בהנעת כלי בין פתוח בין סתום, אלא על ידי שכשוך גופו של יין באחד מאבריו, שדרכם לנסך בהם או על ידי דבר אחר. וכן כתב הטור ביוורה דעה סימן קכה בשם הרא"ש.

ב. נטל כלי של יין¹⁰ והגביהו¹¹ ויצק היין, אף על פי שלא שכשו¹² - נאסר; שהרי בא היין מפחו¹³. הגביה ולא שכשו ולא נגע - מתיר¹⁴.

(10) פתוח. (11) נתבאר למעלה, שהגביה אינה קובעת כלל, ומשום שדרך יציקה על ידי הגביה, כתב "הגביהו". (12) אפילו בהנאה. (13) והרי הוא כאילו נגע בו. (רבינו סתם ולא פירש אם גם היין שנשאר בכלי שממנו יצק נאסר, או רק היין שיצא ממנו. בגמרא שם מפרש רב ששת, שגוי המערה מכיל אל כלי נאסר רק היין שיצא מן הכלי, אבל הנשאר מותר, מפני שאיסור כוחו הוא רק מדרבנן, גזרו רק ביין שיצא. וכתב רבינו ירוחם, שמשמע מלשונו של רבינו שהכל אסור. אבל הרא"ש והמרדכי מתירים את הנשאר אפילו בשתיה, וכן דעת רש"י שם ותוספות שם ס. דיבור-המתחיל גוי. (14) גיטין נג. שהגביה בעצמה אינה ניסוך עד שיעשה מעשה ניסוך. ומותר אפילו בשתיה, ואין זה דומה לפשט ידו בחבית שבהלכה הקודמת, מפני ששם

(91) מסנת. (92) משמע כל מיני שער, ורש"י פירש שער אדם. (93) שהשער אינו בולע כלל. (94) בולע קצת. (95) היינו ניגוב. (96) של פשתן. (97) ואחר כך מנגבן שהיין נבלע בקשרים. (98) מין צמח. (99) סיבים הנכרכים סביב הדקלים. (100) סלים קלועים. (101) מנגבן שהיין מתעכב יותר. (102) ואחר כך מנגבן.

1 כד. כלי הגת שדרבן בהן העובד פוכבים ומזלות יין 2 נסך, כיצד מטהרין אותן כדי שידרבו בהן הישראל? 3 הדפין¹⁰³ והעדרשים והלולבין¹⁰⁴ - מדיחין¹⁰⁵. 4 העקלין¹⁰⁶: של נסרין ושל בצבון¹⁰⁷ - מנגבן; של שיפה¹⁰⁸ ושל גמי - מישגן שנים עשר חדש. ואם 5 רצה לטהרן מיד - מגעילן ברותחין, או חולטן במי זיתים¹⁰⁹, או מניחן תחת צנור שמימיו מקלחין¹¹⁰ או במעין שמימיו רודפין¹¹¹ שתיים עשרה שעות¹¹², ואחר כך יתרו¹¹³.

(103) כעין דלת שנותנים על הענבים. (104) מטאטא שמאספים בו את הענבים המתפורים, או שמנקים בו את הגת. (105) במים. (106) שקושרים בהם את הקף סביב הזיתים שלא יתפורו בשעת הדריכה. וכנראה גם בגת השתמשו בכלי כזה שלא יתפורו הענבים מכובד הקורה. (107) קנבוס שבוולע יותר. (108) מין עשב הגדל במים. (109) דרך לבשל זיתים להיות רכים להוציא שומנם. (110) בזרם חזק בלתי פוסק. (111) שוטפים. (112) עונה, יום או לילה בתקופת תשרי וניסן שהיום והלילה שווים, והעיקר שישוה במים שתיים עשרה שעות. (113) שקילוח המים ורדיפתם במשך י"ב שעות מבטל ומפליט את היין.

10 כה. בזמן שהיתה ארץ ישראל פלה לישראל - היו 11 לוקחין היין מכל אדם מישראל ואין חוששין לו, 12 ובחוצה לארץ לא היו לוקחין אלא מאדם שהחזק 13 בכשרות; ובזמן הזה - אין לוקחין יין בכל מקום 14 אלא מאדם שהחזק בכשרות. וכן הפשו והגבינה 15 וחתיכת דג שאין בה סימן, כמו שבארנו.

16 כו. המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן, 17 והביא לו יין או פשר או גבינה וחתיכת דג - הרי 18 זה מתיר¹¹⁴, ואינו צריך לשאל עליו, אף על פי 19 שאינו מכיר, אלא יודע שהוא יהודי בלבד. ואם 20 החזק שאינו פשו ולא מדקדק בדברים אלו - אסור 21 להתארח אצלו. ואם עבר ונתארח אצלו - אינו 22 אוכל פשו ולא שותה יין על פי עד שיעיד לו אדם 23 פשו עליהם.

(114) שסתמו אוכל כשר ונותן לו ממה שהוא אוכל. אבל אין לוקחים דברים אלו בחוץ לארץ ובארץ ישראל בזמן הזה אלא ממי שהחזק בכשרות, מפני שעמי הארץ אינם מקפידים על לפני עיוור לא תיתן מכשול ושמא קנה מהגוי ומוכרם לישראל ואינו מקפיד על מה שהישראל יאכל דבר איסור.

נגע ביד אלא שלא שכשך, אבל כאן לא נגע כלל, והגבהה אינה אוסרת.

- 1 ג. עובד פוכבים ומזלות שהיה אוהז הפלי בקרקע,
- 2 וישראל יצק לתוכו יין - היין מתר¹⁵. ואם נדנד
- 3 העובד פוכבים ומזלות הפלי - נאסר היין¹⁶.

(15) אפילו בשתיה, שהרי לא נגע בו ולא שכשכו. ראה ההלכה הקודמת. (16) מימרא של רב פפא ע"ז ס. כיון שנדנד בשעת הקילוח הרי הוא כנוגע בקנה. תוספות שם דיבור-המתחיל ואי. כלומר, כנוגע על ידי דבר אחר בקילוח (הגהות מיימוניות). ואין לומר שמשום הנדנד נאסר היין שבכלי, כמו שמשמע מפשטות לשונו של רבינו, שהרי נענוע קל אינו אוסר, אלא שכשוך כמו שנתבאר למעלה.

- 4 ד. פלי סתום¹⁷ - מתר לטלטלו העובד פוכבים
- 5 ומזלות ממקום למקום, ואף על פי שהיין מתנדנד;
- 6 שאין זה דרך הנסוף. העביר נוד של יין ממקום
- 7 למקום והוא אוהז פי הנוד בידו¹⁸, בין שהיה הנוד
- 8 מלא או חסר - מתר, ואף על פי שהיין מתנדנד.
- 9 העביר פלי חרס פתוח מלא יין - אסור, שמה נגע
- 10 בו¹⁹. ואם היה חסר²⁰ - מתר, אלא אם כן שכשכו²¹.

(17) מבואר למעלה. (18) הרי הוא כסתום, וכן אם פיו קשור. ירושלמי שם: והוא דקטור פומיה. (19) שם: כיון שהוא מלא יין ופתוח, קרוב הדבר שיגע ביין. ודווקא שהעביר כלי בידיו, אבל אם העבירו בחוט או דרך טבעות מותר, שאין לחשוש שמה נגע בו. (20) אין לחשוש שמה נגע בו. (21) נתבאר למעלה בהלכה א, ששכשוך בכלי פתוח אוסר אפילו בלא נגיעה ביין עצמו.

- 11 ה. עובד פוכבים ומזלות שנגע ביין ולא נתפנן לזה
- 12 - הרי היין מתר בהנה בלבד²². כיצד? כגון שנפל
- 13 על נוד של יין²³, או שהושיט ידו לחבית על מנת²⁴
- 14 שהיא שמן ונמצאת יין.

(22) אבל אסור בשתיה, כמו שנתבאר בפרק יא, הלכה ה. (23) פתוח. (24) כלומר, נדמה היה לו שהיא של שמן.

- 15 ו. פא היין מפחו של עובד פוכבים ומזלות בלא
- 16 פונה, הואיל ולא נגע ביין - הרי זה מתר בשתיה²⁵.
- 17 כיצד? כגון שהגביה פלי של יין ויצק לכלי אחר,
- 18 והוא מדימה שהוא שחר או שמן - הרי זה מתר.

(25) אפילו בשתיה. כוחו של גוי בלי נגיעה ביין מותר מן התורה, וחכמים אסורו וגזרו על כוחו בכוונה בלבד, אבל שלא בכוונה לא אסרו חכמים, שם.

- 19 ז. נכנס העובד פוכבים ומזלות לבית או לחנות
- 20 לבקש יין, ופשט ידו כשהוא מחפש ונגע ביין²⁶ -
- 21 אסור; שהרי ליין נתפנן²⁷, ואין זה נוגע בלא פונה.

(26) בנגיעה האוסרת, כלומר, על ידי שכשוך. שם נו: מעשה שהיה במחוזא, ונפסקה הלכה שאסור בהנאה. (27) אף-על-פי שבשעת הנגיעה לא ידע שבחבית זו יין, שהרי היה

מחפש יין, אין זה נוגע שלא בכוונה, כיון שנתכוין ליין בכלל. והראב"ד סובר שמה שאמרו בגמרא שם "שכשך ביה", פירושו שכשך אחרי שהכיר שבחבית זו יש יין, אבל אם אחר שנודע הוציא ידו ולא שכשך מותר, כמו שהביא הטור בשמו. וזו היא כוונת דבריו בהשגתו על רבינו כאן. ובזה מיושבת תמיהת ה'כסף משנה' על הראב"ד.

- 22 ח. חבית שנסדקה לארפה, וקדם העובד פוכבים
- 23 ומזלות ונבקה²⁸ כדי שלא יתפרדו התרסים²⁹ - הרי
- 24 זה מתר בהנה³⁰. אבל אם נסדקה לרחבה, ותרס
- 25 בפסק העליון כדי שלא יפל - הרי זה מתר בשתיה;
- 26 שהרי אין היין על פחו של עובד פוכבים ומזלות³¹.

(28) לחצה בין זרועותיו, וחיבר חלקי החרס שלא ישפך היין, רש"י שם (ראה ערוך, ערך חבק). (29) המדובר בחבית של חרס. (30) כנוגע שלא בכוונה, שהרי נתכוין להציל היין בלבד. (31) שהרי גם בלי מעשה הגוי אין היין נשפך, כל זמן שלא נפל החלק העליון, והוא רק מכביד עליו, כדי שלא יפול. בגמרא שם: מעשה לבניה קעביה, פירוש כאילו ניתנת לבניה על החבית, כדי להכביד. ורש"י מוסיף ואומר שאף-על-פי שיוצא מעט יין, מותר בשתיה.

- 27 ט. עובד פוכבים ומזלות שנפל לבור של יין³²
- 28 והעלוהו משם מת, או שמדד הבור שיש בו היין
- 29 בקנה³³, או שהתזז את הקובץ והצרעה מעליו³⁴
- 30 בקנה, או שהיה מטפח³⁵ על פי החבית הרוחת³⁶
- 31 כדי שתפנית הרתיחה³⁷, או שנטל חבית וזרקתה
- 32 בפתחו לבור³⁸ - הרי זה מתר בהנה בלבד. ואם
- 33 עלה העובד פוכבים ומזלות חיי³⁹ - היין אסור
- 34 בהנה.

(32) משנה שם: ואף-על-פי שנגע ממש ביין מותר בהנאה, מכיון שהוא נוגע שלא בכוונה, כמו שנתבאר בהלכה ה. (33) שמודדין בו את היין. ונגיעה על ידי דבר אחר אוסרת בשתיה אבל לא בהנאה, ואין זה דומה לכוחו שלא בכוונה שבהלכה ו, שהרי כאן נתכוון לנגוע ביין. (34) מעל היין. (35) בידו. (36) התוססת ומעלה בועות, והגוי מטפח בידו על הרתיחות (הבועות). (37) אין דרך ניסוך בכך. (38) שם: "זה היה מעשה והכשירו". ומפרש רבינו, והכשירו בהנאה אבל בשתיה אסור. והטעם מפני שזה נגיעה על ידי דבר אחר, אבל שלא בחמתו חוששים שמה נגע בידו ביין, ואסור גם בשתיה. (וראה כסף-משנה, רדב"ז ולחם-משנה, שהאריכו בדברי רבינו אלה, כדי להסיר מעליו השגת הראב"ד, וראה ט"ז יורה-דעה סימן קכה, סעיף-קטן ה' ושי"ך שם). (39) הוא שמח שניצול, ומודה לאליל שלו ומנסך לו את היין. שם: אמר רב פפא, דמי עליה כיום אידם, וכפירוש רש"י שם.

- 35 י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשטט הפקק מן הנקב,
- 36 והניח העובד פוכבים ומזלות אצבעו במקום הנקב
- 37 כדי שלא יצא היין. כל היין שמראש החבית עד
- 38 הנקב⁴⁰ - אסור, ושתחת הנקב - מתר בשתיה⁴¹.

(40) אפילו בהנאה. והטעם, שאילו לא הניח אצבעו, היה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קנא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומספיקה הדחה בלבד, ומה ששינוי בברייתא שם עד. המשפך של עץ ושל אבן ינגב, ומשמע אף-על-פי שאין שם עכבת יין, היינו במשפך של גוי שנשתמש בו הרבה, אבל משפך של ישראל שאין בו עכבת יין, ומדד בו פעם אחת לגוי, מדיחו ודיו. (הכסף-משנה מדריך מלשונו של רבינו, שכתב "ידיחנו וינגב", שניגוב לבדו אינו מועיל, ומתוך כך נכנס לפירוש דחוק קצת, אבל מפירושו הקצר של הלחם-משנה משמע שאין כל קושי, ומה שאמר רבינו שידיחנו וינגב היינו סתם ניגוב, האמור בגמרא, שהוא הדחה וניגוב, ולהלן בהלכה כז כותב רבינו גם כן "להדיח וינגב").

(53) אבל אם הדיח, אף-על-פי שלא ניגב, מותר בדיעבד.

יד. כלי שיש לו כמין שגוי חטמין⁵⁴ יוצאין מן מנו, כמו הכלים שנוטלין בהם לידים, שהיה מלא יין ביד ישראל, והיה ישראל מוצץ ושותה מחטם זה, והעובד פוכבים ומזלות מוצץ ושותה מן החטם השני - הרי זה מתר⁵⁵. והוא שייקדים הישראל ויפסק ויעדין העובד פוכבים ומזלות שותה; שמשפסק העובד פוכבים ומזלות - יחזור היין שישאר בחטם⁵⁶ לכלי ויאסר כל מה שישאר בו, שהרי בא היין מבחו⁵⁷.

(54) בגמרא שם עב: קנישקנין. ואין זה דומה לניצוק שבהלכה יב, מפני ששם כל היין סופו לרדת באותה דרך, אבל כאן הקילוח הנמשך לפיו של ישראל, שוטף בכיוון אחר מזה שנמשך לפיו של הגוי. (56) אף-על-פי שלא נגע בפיו הגוי, ורש"י שם מפרש שהיין הנוגע בפיו גוי חוזר למטה. (57) לשיטתו שחוששים ליין שנשאר בחוטם, אבל לשיטת רש"י שחוששין ליין שנגע בפיו שחוזר למטה, אין צריך לזה, אלא פשוט משום שמתערב היין בכל החבית.

טז. עובד פוכבים ומזלות שמוצץ היין מן החבית במינקת⁵⁸ - אסר כל היין שבה; שמשפסק - יחזור היין שעלה במינקת⁵⁹ במציעתו ויפל לחבית ויאסר הכל⁶⁰.

(58) קנה חלול שנותנים לחבית דרך נקב שבמגופה, ומוצצים בו ומעלה יין. (59) ואפילו לא הגיע לפיו נאסר משום שבא מכחו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. ושיטת רש"י משום שמעלה במינקת היין עד לפיו. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד. (60) אפילו בהנאה.

טז. עובד פוכבים ומזלות שהיה מעביר עם ישראל בדי יין ממקום למקום, והוא הולך אחריו לשמרון⁶¹, אפילו הפליג⁶² מן מנו פדי מיל⁶³ - הרי אלו מתרות; שאימתו עליהן, ואומר: עתה יצא לפנינו ויראה אותנו. ואם אמר להם: לכו ואני אבוא אחריכם - אם נתעלמו מעיני פדי שפיתחו⁶⁴ פי הפד ויחזרו ויגיפו⁶⁵ אותה ותגב⁶⁶ - הרי היין פלו אסור בשתייה⁶⁷; אם פחות מכן - מתר⁶⁸.

(61) במשנה: אם היה בחזקת המשתמר. (62) התרחקו. (63) בגירסתנו שם בברייתא כתוב: אפילו הפליג מהם יותר

יוצא כל אותו היין ונמצא כולו בא מכחו. (41) ואף שרבינו פוסק בהלכה ב ניצוק חיבור, שאם יוצקים יין כשר לתוך כלי שבו יין נסך בקילוח בלתי פוסק, נאסר כל היין, והיין שלמעלה מתחבר עם היין שלמטה, וכל-שכן כאן שכל היין מחובר, לא אסרו כאן מה שלמטה מן הנקב, מפני שהיין שלמעלה מן הנקב נאסר רק מדרבנן כבא מכוחו, לא אסרו חיבורו, וגם לא אסרוהו משום שמתערב היין התחתון בעליון.

יא. מינקת כפופה⁴², שעושין אותה ממחבת או מזכוכית וכיוצא בהם, שהניח ראשה לתוך היין שפחבית והראש האחר חוץ לחבית, ומצץ היין והתחיל היין לירד פדרף שעושין תמיד, ובא העובד פוכבים והניח אצבעו על פי המינקת ומנע היין מלירד - נאסר כל היין שפחבית; שהפל היה יוצא ונגרר⁴³ לולי ידו, ונמצא הפל כבא מכחו.

(42) בגמרא שם עב: "גישתא ובת גישתא". (43) והרי הוא כנוגע בחבית ממש, שזו היא כמו חבית ארוכה. ומשום ניצוק אינו אסור היין כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, כיון שאינו נוגע ממש, ונאסר רק כבא מכוחו, וגם אין כאן כוונה לנסך, לא אסרו בו חכמים משום ניצוק חיבור.

יב. המערה יין לתוך כלי שיש בו יין עובדי פוכבים ומזלות⁴⁴ - נאסר⁴⁵ כל היין שבפלי העליון; שהרי העמוד הנצוק⁴⁶ מחבר⁴⁷ בין היין שבפלי העליון ובין היין שבפלי התחתון. לפיכך, המודד לעובד פוכבים ומזלות לתוך כלי שפידו - ינפץ נפיצה⁴⁸ או יזרק זריקה⁴⁹, פדי שלא יהיה נצוק חבור ויאסר עליו מה שישאר בפלי העליון.

(44) ואפילו סתם יינם, והרשב"א בשם הגאונים, מובא בטור יורה-דעה סימן קכה, כתב, שניצוק אסור רק ביין נסך ממש, אבל בסתם יינם מותר אפילו בשתיה. וראה בית-יוסף שם. (45) בהנאה. והראב"ד משיג ואומר שאסור בשתיה בלבד. (46) עמוד של יין המקלה. (47) כרב הונא, ומעשה רב של רב חסדא שם. (48) שיפסיק ראש העליון של הניצוק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי, כדי שלא יחבר את היין שבשני הכלים. (49) מרחוק. בגמרא שם: "קטפי קטופי או נפצי נפוצי". ומפרש רבינו ש"קטפי" היינו זריקה, ו"נפצי" משמעותה להפסיק. ורש"י פירש להיפך.

יג. משפף⁵⁰ שמדד בו לעובד פוכבים ומזלות, אם יש בקצה המשפף עכבת יין⁵¹ - לא ימדד בו לישראל עד שידיחנו וינגב⁵². ואם לא הדיח⁵³ - הרי זה אסור.

(50) כלי שלמעלה פיו רחב ומלמטה נקב קצר, ומושיבים אותו על פי צלוחית של לוקחים שפיה צר, ושופכים היין מן המידה לתוכו והוא יורד לתוך הצלוחית. (51) מקום שמתעכבת שם טיפת יין. והיא אסורה משום ניצוק חיבור. (52) סתם ניגוב האמור בגמרא היינו במים ואפר, כמו שנתבאר בפרק יא הלכה ג. ובלא עכבת יין אין צורך ניגוב,

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 שֶׁהֶנְכָּרִי אֹמֵר: עֲתָה יִזְכָּר הַיֵּין וַיָּבֹא בַּמֶּהֱרָה,
19 וַיִּמָּצֵא אוֹתוֹ נֹגַע בְּיֵינוּ, וּלְפִי זֶה אֵינוֹ זֶה מִמָּקוֹמוֹ,
20 וְאֵין נֶאֱסָר אֲלָא מֵה שִׁלְפָּנוֹ בְּלִבְדִּי.⁷⁹

(78) שם ע. מעשה שהיה, והתיר רבא. (79) ומה שלפניו
אסור, שהרי שותה עמו. כמו שנתבאר בהלכה הקודמת,
שעל השולחן אסור.

21 כ. עֹבֵד פּוֹכְבִּים וַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ דְרִין בְּחֶצֶר אַחֲתָה,⁸⁰
22 וַיִּצְאוּ שְׁנֵיהֶם⁸¹ בְּכֹהֶלָה לְרֵאוֹת חֵתָן אוֹ הַסֶּפֶד, וַחֲזֹר
23 הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים וְסָגֵר הִפְתָּח⁸², וְאַחֵר כֶּף יִשְׂרָאֵל -
24 הָרִי הַיֵּין הַפְתּוֹחַ שֶׁבְּבֵית יִשְׂרָאֵל בְּהִתְרוֹ⁸³; שְׁלֹא סָגֵר
25 הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים אֲלָא עַל דַּעַת שֶׁכָּבֵר נִכְנַס הַיִּשְׂרָאֵלִי
26 לְבֵיתוֹ וְלֹא נִשְׁאַר אָדָם בַּחוּץ, וְכַמְדָּמָה לוֹ שֶׁהוּא
27 קָדָמוֹ.⁸⁴

(80) שם, מעשה שהיה. (81) ולא סגר הישראל את ביתו.
(82) של החצר. (83) כמו שהיה קודם לפני יציאתו בבהלה,
ראה לקמן פרק יג הלכה א. ואין חוששין שמה נכנס הגוי
לביתו של ישראל ונגע בינו, מכיון שסגר את הפתח בפניו.
(84) שמתוך הבהלה אינו מרגיש בו, אם חזר או לא. בגמרא
המדובר, כשישראל גר למעלה והגוי למטה. ורבינו סתם,
ומשמע שגם בשני בתים סמוכים זה לזה, הדין כך. ודעת
רש"י שעליונה ותחתונה דוקא, והיין בתחתונה והישראל
רואהו מלמעלה.

28 כא. וַיֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל עֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּבֵית אַחֶד⁸⁵,
29 וְהָיוּ חֲבִיּוֹת פְּתוּחוֹת⁸⁶, וְנִכְנַס הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים לְבֵית
30 וְעַל הַדֵּלֶת בַּעֲדוֹ - נֶאֱסָר כָּל הַיֵּין⁸⁷. וְאִם יֵשׁ חֲלוֹץ⁸⁸
31 בַּדֵּלֶת שֶׁמִּסְתַּכֵּל מִמֶּנּוּ הָעוֹמֵד אַחֲרֵי הִפְתָּח וְרוֹאֶה
32 כְּנִגְדּוֹ - כָּל הַחֲבִיּוֹת שֶׁכָּנָג הַחֲלוֹץ מִתְּרוֹת, וְשָׁמֶן
33 הַצֵּדֵדִין אֲסוּרוֹת; שֶׁהָרִי מִפְּחַד מִן הָרוֹאֶה אוֹתוֹ.

(85) שם בגמרא שלפנינו הגירסא: ההוא ביתא דיתבי ביה
חמרא דישראל, על גוי. אולם רבינו גורס "דיתבי ביה חמרא
דישראל וגוי", וכן היא גירסת הרי"ף והרשב"א. (86) אבל
בסתומות אינו אסור אלא אם שהה כשיעור שיפתח ויגוף
ותיבש, כמו בהלכה יז. (87) שהרי אין הגוי מפחד שמה
יראה אותו ישראל, ובוודאי נסך. (88) שם. שהרי מפחד -
נימוק להיתרן של החביות שכנגד החלון.

34 כב. וְכֵן אִם שָׂאג אֶרֶץ⁸⁹ וַיִּצְאָה בּוֹ, וְכִרְחַ הָעֹבֵד
35 פּוֹכְבִּים וַנִּחְבֵּא בֵּין הַחֲבִיּוֹת הַפְּתוּחוֹת - הַיֵּין מִתֵּר;
36 שֶׁהוּא אֹמֵר: שָׁמָּה יִשְׂרָאֵל אַחֵר נִחְבֵּא כָּאֵן, וְהוּא
37 רוֹאֶה אוֹתִי כְּשֶׁאֲנִי.

(89) שם, מעשה שהיה.

38 כג. אֹצֵר שֶׁל יֵין⁹⁰ שֶׁהָיוּ חֲבִיּוֹתָיו פְּתוּחוֹת, וַיֵּשׁ
39 לְעֹבֵד פּוֹכְבִּים חֲבִיּוֹת אַחֲרוֹת בְּאוֹתוֹ הַפְּנִדָּק⁹¹,
40 וַנִּמָּצֵא הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים עוֹמֵד בֵּין חֲבִיּוֹת יִשְׂרָאֵל
41 הַפְּתוּחוֹת: אִם נִבְהַל כְּשֶׁנִּמָּצֵא וַנִּתְפַּשׁ עָלָיו כְּנִגְבִּי⁹²
42 - הַיֵּין מִתֵּר בְּשִׂתְיָה, שֶׁמִּפְּחָדוֹ וַיִּרְאֵתוֹ אֵין לוֹ פְּנָאִי

ממיל. ורבינו גורס כדי מיל, וכן גירסת הרי"ף והרא"ש. וכן
מפרש רש"י במשנה. (64) פירוש, שיפתח את כל פי הכד.
(65) ויסתמו במגופה אחרת. (66) ותתייבש, אבל אם שהה
כדי לעשות חור במגופה ולסתומה לא נאסר, כרבן שמעון
בן גמליאל שם. (67) שמה פתחו את פי הכד ונגעו ביין
ואחר-כך סתמוהו, אבל בהנאה מותר, מפני שחתימת הכד
הרי הוא כחותם אחד, ורבינו פוסק להלן בפרק יג הלכה ט,
שיין המופקד אצל גוי כחותם אחד, אסור בשתייה ומותר
בהנאה. (68) אפילו בשתייה.

1 יז. וְכֵן הַמְּנִיחַ עֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת בְּחִנּוּתוֹ, אֵף עַל
2 פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנַס כָּל הַיּוֹם כָּלוּ - הַיֵּין מִתֵּר⁶⁹;
3 וְאִם מוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מִפְּלִיג⁷⁰, וְשָׁהָה כְּדִי שִׁיפְתָּח
4 וַיִּגּוֹף וַתִּגַּב - הַיֵּין אֲסוּר בְּשִׂתְיָה. וְכֵן הַמְּנִיחַ יֵינוֹ
5 כְּקֶדֶן אוֹ בְּסִפִּינָה עִם הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת, וְנִכְנַס
6 לְעִיר לַעֲשׂוֹת צָרְכָּיו⁷¹ - הַיֵּין מִתֵּר; וְאִם הוֹדִיעוֹ
7 שֶׁהוּא מִפְּלִיג, וְשָׁהָה כְּדִי שִׁיפְתָּח⁷² וַיִּגּוֹף⁷³ וַתִּגַּב -
8 הַיֵּין אֲסוּר בְּשִׂתְיָה. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ בְּחֲבִיּוֹת
9 סְתוּמוֹת⁷⁴; אֲבָל בְּפְתוּחוֹת, אֲפִלּוּ לֹא שָׁהָה, מֵאַחֵר
10 שֶׁהוֹדִיעַן שֶׁהוּא מִפְּלִיג - הַיֵּין אֲסוּר.

(69) אפילו בשתייה, שמתירא הגוי לנגוע ביין, פן יכנס
הישראל. (70) שהוא מתרחק. (71) במשנה: הלך לו
בקפנדריא נכנס לעיר ורחץ. פירוש, הלך בדרך עקלתון
קצרה. ורבינו לא הזכיר קפנדריא, ומשמע שאפילו הלך
בדרך הרגילה מותר, וקפנדריא שאמרו במשנה לאו דוקא,
ואין בזה כל ניגוד לדברי רבא שם: שהמדובר רק בבא
בדרך עקלתון, כי דבריו נאמרו לענין טהרות הטעונות על
החמור, והפועלים עמי הארץ ומטמאים בנגיעתם, אבל
לעניין יין נסך לא צריכים דרך עקלתון. והטעם, כתב
הכסף-משנה, שבטהרות בנגיעה בלבד כהרף עין נטמאות,
מה-שאין-כן ביין אינו נאסר אלא-אם-כן יגע הגוי וישכשך,
וחושש הוא שמה בינתיים יבוא הישראל ויראהו, ונוסף
לכך, הרי כאן המדובר בחביות סתומות כמו שמסיים וצריך
זמן מסוים כדי לפתוח ולסתום, ולכן מותר אפילו אם לא
בא הישראל דרך עקלתון, ומותר בשתייה. והר"ן והרא"ש
חולקים על רבינו, וסוברים שגם ביין נסך רק בדרך עקלתון
מותר בשתייה. (72) החבית. (73) יעשה מגופה חדשה.
(74) בסוף המשנה: חביות פתוחות אסורות, סתומות
מותרות. משמע שעל כל הבבות מוסבים הדברים.

11 יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה אוֹכֵל עִם הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים, וְהִנִּיחַ
12 יֵין פְּתוּחַ עַל הַשֻּׁלְחָן וַיֵּין פְּתוּחַ עַל הַדּוֹלְפָקִי⁷⁵ וַיִּצָּא
13 - שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן אֲסוּר⁷⁶, וְשֶׁעַל הַדּוֹלְפָקִי מִתֵּר. וְאִם
14 אָמַר לוֹ: מִזַּג וְשִׂתְיָה⁷⁷ - כָּל הַיֵּין הַפְּתוּחַ שֶׁבְּבֵית
15 אֲסוּר.

(75) כגירסת הערוך. ופירושו, כלי עץ שמניח בו כלי יין.
(76) שמתירא הגוי לנגוע בו, פן יכנס הישראל. (77) הואיל
שחזק את ידיו ברשות במקצת, סומך דעתו ונוגע בכל היין.

16 יט. הָיָה שוֹתֶה עִם הָעֹבֵד פּוֹכְבִּים⁷⁸, וְשָׁמַע קוֹל
17 תְּפִלָּה בְּבֵית הַכִּנֹּסֶת וַיִּצָּא - אֵף הַיֵּין הַפְּתוּחַ מִתֵּר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הזונה הגויה מפניהם ואינה נוגעת ביין. (104) כלומר, שלא ברשותה ואינם מתייראים מפניה, הואיל והיא זולה בעיניהם, והיא נגרת אחריהם. ופירש רש"י שהיא אינה מוחה בהם כשמנסכים את היין.

16 כז. עובד פוכבים הנמצא בבית הגת¹⁰⁵: אם יש שם
17 לחלוותה יין כדי לבלל הפה¹⁰⁶ עד שתבלל הפה
18 לבף שניה - צריך להדיח כל בית הגת וינגב¹⁰⁷; ואם
19 לאו - מדיח בלבד. וזו הרהקה יתרה¹⁰⁸.

(105) שאין בו יין, שם ס: (106) להרטיב את כף היד. בגמרא: טופח על-מנת להטפוח. (107) במים ואפר. ראה למעלה פרק יא, הלכה כ. (108) מפני שאם אין טופח על-מנת להטפוח לא נחשב יין כלל ולמה צריך הדחה, אלא משום הרחקה יתרה.

20 כח. חבית שצפה בנהר: אם נמצאת כנגד עיר
21 שרפה ישראל - מתרת בהניה¹⁰⁹; כנגד עיר שרפה
22 עובדי פוכבים - אסורה.

(109) כרב, נגד דעת שמואל, בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. (בגמרא שם אמרו, שרב התיר רק במקרה שהספינות הבאות ממקומות רחוקים קשה להן להגיע למקום שנמצאה החבית (מפני מכשולות שבדרך - בלשון הגמרא: "דאיכא עקולי ופשוירי") אבל כשאין עיכובים, הולכים אחר רוב הסביבות, כר' חנינא שרוב וקרוב הולכים אחר הרוב. וראה לחם-משנה שתמה, למה סתם רבינו ולא חילק בין יש עקולי ופשוירי או אין).

23 כט. מקום שהיו רב מוכרי היין בו ישראלים¹¹⁰,
24 ונמצאו בו פלים גדולים מלאים יין, והם פלים
25 שדרך המוכרים לבדם לכנס בהם היין - הרי אלו
26 מתרין בהניה¹¹¹. חבית שפתחוה גנבים: אם רב גנבי
27 העיר ישראל - היין מתר בשתיה¹¹²; ואם לאו -
28 אסור.

(110) שם: רוב שפוכאי ישראל. (111) הקנקנים והיין. (אף-על-פי שרוב תושבי העיר הם גוים, הולכים רוב המוכרים, משום שרק מוכרים משתמשים בכלים כאלה, ורוב המוכרים הם ישראלים. ובשתיה אסור, מפני שרוב התושבים הם גוים. דין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, וגם שם התיר בהנאה בלבד ולא בשתיה, מפני רוב הסביבות שתושביהן גוים. וראה כסף-משנה שצידד לפרש, שרבינו התיר את הקנקנים בלבד ולא את היין. ונראה שאין כן דעת הלחם-משנה והרדב"י.) (112) (קשה למצוא את הסברא המבדילה בין דין זה לדין שלמעלה ושבהלכה כח, למה שם אסר בשתיה וכאן התיר, ולא חילק בין רוב תושבי העיר ישראלים ובין רוב גוים).

פרק שלשה עשר

(1) יבאר השוכר בית בחצרו של גוי ומלאה יין; גוי ששכר ישראל לדרך לו יינו בטהרה למוכרו לישראל; אם היה היין ברשות הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים; חותם בתוך חותם באיסור תורה, וחותם אחד באיסור דרבנן; דברים

1 לנסף; ואם לא נתפש כנגב, אלא הרי הוא בוסח
2 שם - היין אסור. ותינוק הנמצא בין החביות, בין
3 כף ובין כף⁹³ - כל היין מתר⁹⁴.

(90) שם, מעשה שהיה. גם כאן הגירסא בגמרות שלפנינו: מחמרא דישראל. ורבינו גורס: דישראל ודגוי. (91) פונדק הוא מחסן גדול ובו כמה אוצרות, היינו פינות להעמיד בהן יין. בדין שלפנינו, היה באותו פונדק אוצר יין של ישראל וגם אוצר יין של גוי, ומצאו את הגוי עומד בין החביות הפתוחות של הישראל. (92) והסימן שנבהל כשנמצא, ואף-על-פי שנכנס ברשות לפונדק, מתיירא הוא מפני שנכנס לאוצר שאינו שלו. (93) בין שנתפס כנגב, בין שלא נתפס כנגב. (94) מפני שעיקר מגע התינוק אינו אוסר היין אלא בשתיה (ראה למעלה פרק יא הלכה ה), לפיכך אם הדבר ספק אם נגע או לו, מותר אפילו בשתיה, דכיון שאין לו דעת לנסך, אינו טורח ליגע ביין. והראב"ד בהשגתו סובר שרק שנתפס כנגב מותר, ואם לא נתפס כנגב אפילו בתינוק אסור.

4 כד. גידוד שנקנס למדינה דרך שלום⁹⁵ - כל החביות
5 הפתוחות שבהנאות⁹⁶ אסורות, וסתומות מתרות⁹⁷.
6 ובשעת מלחמה, אם פשט הגידוד במדינה ועבר -
7 אלו ואלו⁹⁸ מתרות, שאין פנאי לנסף⁹⁹.

(95) במשנה: בשעת שלום. (96) משמע מלשון רבינו, שהחביות הפתוחות שבבתים מותרות. (97) שאילו פתחון לא טרחו לסתמן, שאין אימת אדם עליהם. ודוקא סתומות במגופה של טיט, אבל בפקק של עץ אסורות, מפני שבני אדם רגילים להחזיר את הפקק למקומו, ואין בזה כל טורח. ולפיכך אע"פ שהחביות סתומות, אפשר שפתחון ונגעו ביין וחזרו ופקקו. (98) בין סתומות בין פתוחות. (99) ודוקא פתוחות מתחילתן, אבל סתומות שנפתחו - חוששים להן ואסורות, שהרי אנו רואים שהיה להם פנאי לפתוח.

8 כה. עובד פוכבים שנמצא עומד בצד הבור של יין;
9 אם יש לו מלנה על אותו היין¹⁰⁰ - הרי זה אסור¹⁰¹;
10 מפני שלבו גס בו, שולח ידו ומנסף; ואם אין לו
11 עליו מלנה - היין מתר בשתיה¹⁰².

(100) במשנה כתוב: "אם יש לו עליו מלנה". ושמואל שם בגמרא אומר: והוא שיש לו מלנה על אותו יין, ופירש רש"י, שהישראל שיעבד לו על אותו היין לגבות ממנו, ולפיכך סומך דעתו ונוגע בו ואינו מתיירא. אבל לא היתה לו מלנה על אותו יין, אף-על-פי שיש לו מלנה על בעליו, מותר בשתיה שמפחד ואינו נוגע. (101) כיון שיש לו מלנה עליו, אינו נתפס כנגב. (102) אם נתפס עליו כנגב.

12 כו. זונה עובדת פוכבים במסבה של ישראל - היין
13 מתר; שאימתן עליה ולא תגע¹⁰³. אבל זונה
14 ישראלית במסבת עובדי פוכבים - יינה שלפניה
15 בכליה אסור, מפני שהן נוגעין בו שלא מדעתה¹⁰⁴.

(103) בגמרא נותן טעם: אמנם יצר הזנות תקפס, אבל יצר של עבודה-זרה לא, וכיון שאין מסכימים לניסוך, מפקדת

23 מִפֶּחַד לְיִזְחָף¹³ וְלִהְפֹּנֶס לְפִית, וַיֹּאמֶר: וַיְהִי מָה, אִם
24 יִדְעוּ בּוֹ - לֹא יִקְחוּ מִמֶּנִּי¹⁴.

(8) משנה וברייתא שם סא, א. (9) אפילו בביתו של גוי (רדב"י). (10) הרי הוא כשומר קבוע, שדי ביוצא ונכנס (רבינו'תם ב'תוספות' שם ד"ה המטהר). רבינו סובר ששני התנאים מעכבים, היינו א. ישראל יוצא ונכנס. ב. הישראל דר באותה חצר. (11) כרבי יוחנן שם שאמר: אע"פ שאין מפתח וחותרם בידו. (12) אינו שומר קבוע, ומשום כך לא מועיל יוצא ונכנס (לחם-משנה). והבדל זה בין שומר קבוע לאינו קבוע, אנו לומדים מלשון המשנה שם על-פי הגירסא בספרי המשניות: "עד שישב ומשמר", והיינו שיהיה שומר במשנה שבגמרא "עד שישב ומשמר", ולא כגירסתנו ממונה וקבוע. ודעת הראב"ד שאם ישראל יוצא ונכנס, היין מותר בשתיה אפילו אם הוא דר בחצר אחרת. (13) להתקין מפתח אחר. (14) ולא ייתפס כגנב, מכיון שהיין שלו.

25 ד. אֶפְלוּ פֶתַח הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹⁵ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְקַבַּל
26 מִמֶּנּוּ הַמַּעוֹת¹⁶ לְמַכּוֹר לוֹ בֶּהֱן יֵין, הוֹאִיל וְאֵין
27 הַיִּשְׂרָאֵלִי יָכוֹל לְהוֹצִיאָו מִרְשוּת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים עַד
28 שְׁתֵּין לוֹ הַמַּעוֹת - הֲרִי הוּא שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים
29 וְאִסוּר¹⁷, אֲלֵא אִם הָיָה הַשּׁוֹמֵר דֵּר שֶׁם פֶּחָצֵר. וְאֵין
30 הַשּׁוֹמֵר צָרִיף לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר תָּמִיד, אֲלֵא נִכְנָס
31 וַיּוֹצֵא¹⁸, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁹. בֵּין בְּרִשּׁוֹת בַּעַל הַיֵּין בֵּין
32 בְּרִשּׁוֹת עוֹבֵד פּוֹכְבִּים אַחֵר²⁰.

(15) משנה, שם. (16) והיין נשאר ביד הגוי כמשכון (רש"י). (17) משמע, אפילו אם מפתח וחותרם ביד ישראל. והטעם, כיון שיש לו מלוה על אותו היין, אינו מתיירא הגוי לנגוע בו, שהרי יש לו שייכות בו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב הכ"ה. (18) כמו שביארנו למעלה, שצריך שני דברים, גם דר בחצר וגם יוצא ונכנס, ואם לאו - אסור. (19) בהלכה הקודמת. (20) גמרא שם: מפני שחוששים לגומלים, ואין גוי אחד מתיירא מפני גוי חבירו, כי הפעם הוא אינו מפריע לנפקד, ובפעם אחרת כשיופקד בידו יין של אותו הנפקד - לא יפריע לו לנסך.

33 ה. הָיָה יֵין זֶה הַטְּהוֹר²¹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים מִנָּח
34 בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים אוֹ בְּבֵית הַפְּתוּחַ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים,
35 וְיִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים וְשֹׁבִים - מִתֵּר; שְׁעָרֵין לֹא נִכְנָס
36 בְּרִשּׁוֹת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים²².

(21) במשנה שם. ומותר אפילו כשאין מפתח וחותרם ביד ישראל, וגם לא כתב לו התקבלתי (לחם-משנה). (22) ולפיכך הוא מתיירא פן יראוהו ישראל העוברים ושבים ויתפס כגנב. ורש"י פירש אחרת, ראה שם. אבל כשנכנס לרשותו, נתבאר כבר בה"ג שאינו מפחד פן ייאסר יינו.

37 ו. וְאִשָּׁה וְחַלּוֹץ²³ וְדָקָל אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ פִּירוֹת²⁴
38 - הֲרִי אֵלוּ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים: וְחִבֵּית יֵין שֶׁם²⁵ וְעוֹבֵד
39 פּוֹכְבִּים הַנִּמְצָא שֶׁם - אֵינוֹ אוֹסְרָה; וְכִית הַפְּתוּחַ
40 לְשֶׁם - הֲרִי הוּא כְּפְתוּחַ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים.

שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין בהם איסור נחסוך כלי; ודין דבר שהוא בהנייה ועבר ומכרו; גר וגוי שירשו את אביהם גוי; המוכר יינו לגוי ומודד לו בכליו או בכלי הגוי; גוי שנגע בינו של ישראל לאונסו.

1 א. הַלּוֹקֶה בֵּית² אוֹ שֹׁשְׁכֵר בֵּית פֶּחָצֵר שֶׁל עוֹבֵד
2 פּוֹכְבִּים וּמְלָאָהוּ יֵין: אִם הָיָה הַיִּשְׂרָאֵלִי דֵּר בְּאוֹתָהּ
3 חֲצֵר, אֵף עַל פִּי שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ³ - הַיֵּין מִתֵּר; מִפְּנֵי
4 שֶׁהָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מִפֶּחַד תָּמִיד וְאוֹמֵר: עֲתָה יִפְגֹּס
5 לְבִיתוֹ פְּתָאם וַיִּמְצָא אוֹתִי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה דֵּר
6 בְּחֲצֵר אַחֵר - לֹא יֵצֵא עַד שְׁיִסְגֵּר הַבֵּית, וַיְהִי
7 הַמִּפְתָּח וְהַחֹתֶם בְּיָדוֹ⁴. וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִזְחָף⁵
8 הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מִפְּתַח הַבֵּית.

(2) עבודה זרה סא, א. (3) בברייתא שם: ואף-על-גב שאין מפתח וחותרם בידו. (4) מפתח וחותרם הם שני סימנים, והרי זה כחותם בתוך חותם (ר"ן). ועיין לקמן בה"ח ובלחם משנה' שם, ה"ט. (5) כיון שהיין של ישראל, מתיירא הוא לזייף שמא ירגיש בו הישראל הדר בחצר אחרת. פסק כרבי מאיר שם: ואע"פ שחכמים חולקים עליו שם לפי מה שפירשו בגמרא דבריהם, ורבינו דרכו לפסוק כחכמים נגד רבי מאיר, אבל כאן הוא מסתמך על הסוגיא שם דף לא, א - שממנה יש ללמוד שחכמים מתיירים ביון של ישראל כשמפתח וחותרם ביד ישראל (לחם-משנה).

9 ב. יֵצֵא וְלֹא סָגַר הַפְּתַח, אוֹ שִׁסְגֵּר וְהָיָה הַמִּפְתָּח
10 בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים - הֲרִי הַיֵּין אִסוּר בְּשִׁתְיָה⁶; שְׁמָא
11 נִכְנָס הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְנִסְף, שֶׁהָרִי אֵין הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁם.
12 וְאִם אָמַר לוֹ: אֲחֹז לִי מִפְּתַח זֶה עַד שֶׁאֲבֹא - הַיֵּין
13 מִתֵּר; שְׁלֹא מִסֵּר לוֹ שְׁמִירַת הַבֵּית, אֲלֵא שְׁמִירַת
14 הַמִּפְתָּח⁷.

(6) ובהנאה מותר מן הספק, דַּיֵּינוּ שנאסור בשתיה עד שנדע שוודאי נגע (רדב"ז). בהלכה זו מדובר בדין שבהלכה הקודמת, היינו כשהישראל גר בחצר אחרת. (7) אבל לא שמירת הבית, ולפיכך הגוי מפחד ליכנס בבית שלא יהיה נתפס כגנב, שם ע, ב - מעשה שהיה. וסובר רבינו שהתירו בשתיה רק כשאמר לגוי בפירוש אחוז לי מפתח זה, אבל כשמסר לו סתם את המפתח - אין הגוי מפחד להכנס לבית, משום שהישראל מסר לו שמירת הבית. ונה'כסף משנה' כתב, שהמדובר בבית של גוי המושכר לישראל, ומכיון שיש לו קצת שייכות בבית, וגם נמסר לו המפתח - אינו מפחד להכנס, אבל כשהבית של ישראל מותר בשתיה אפילו אם לא אמר כלום לגוי בשעת מסירת המפתח].

15 ג. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֹׁשְׁכֵר יִשְׂרָאֵל⁸ לְדִרְךָ לוֹ יֵינוּ
16 בְּטִהְרָה כְּדִי שְׁיִהְיֶה מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּהוּ מִמֶּנּוּ,
17 וְהָיָה הַיֵּין בְּבִיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים⁹: אִם הָיָה
18 יִשְׂרָאֵל זֶה שֹׁשְׁכֵר הַיֵּין דֵּר בְּאוֹתָהּ חֲצֵר¹⁰ - הַיֵּין
19 מִתֵּר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ¹¹ וְהַשּׁוֹמֵר נִכְנָס
20 וַיּוֹצֵא; וְאִם הָיָה הַשּׁוֹמֵר דֵּר בְּחֲצֵר אַחֵר¹² - הַיֵּין
21 אִסוּר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִמְפְּתַח וְהַחֹתֶם בְּיַד יִשְׂרָאֵל.
22 שְׁפִינָן שֶׁהָיָה שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּבְרִשּׁוֹתוֹ, אֵינוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קנה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 י. וַיֵּן מִבְּשָׁל וְהַשְׂכָּר, או וַיֵּן שְׁעָרָבוֹ עִם דְּבָרִים
22 אַחֲרֵיהֶם³⁷, כְּגוֹן דְּבַשׁ וְשֶׁמֶן, וְכֵן הַחֲמִיץ³⁸ וְהַגְּבִינָה³⁹
23 וְהַחֲלָב וְכָל שְׂאֵסוּרוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שֶׁהִפְקִידוּ בְּיַד
24 עוֹבֵד פּוֹכְבִּים - אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁנֵי חוֹתְמוֹת, אֶלָּא חוֹתֶם
25 אֶחָד בְּלִבָּד דִּי⁴⁰. אֲבָל הַיֵּין⁴¹ וְהַפֶּשֶׁר וְחִתִּיכַת דָּג
26 שְׂאִין בָּהּ סִימָן⁴² שֶׁהִפְקִידוּ בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים -
27 צָרִיכִין שְׁנֵי חוֹתְמוֹת⁴³.

37 שאין בהם משום ניסוך, כמבואר למעלה פ"א ה"ט.
38 למעלה שם. 39 למעלה פ"ג. 40 גמרא שם לט,
ב. כדי לנסך, טורח ומזייף חותם אחד, אבל כדי להחליף
לא יטרח, ולפיכך חותם אחד מועיל ביין מבושל וחומץ יין,
אבל יין הראוי לניסוך טרח ומזייף ומנסך. וברשב"א, הובא
ב'טור', מרחיב הדברים ומבאר: כל דבר שאם הוחלף יש
בו איסור תורה, כגון בשר שאם הוחלף בבשר נבילה, ודג
שהוחלף בדג טמא, ודאי צריך שני חותמות. אבל דבר שאם
הוחלף אין בו אלא איסור מדברי סופרים, כגון גבינה
שהוחלפה בגבינת גוי, וכן בחומץ שהוחלף בחומץ של גוי
שהיה יין מתחילתו האסור משום סתם יינם, אין חוששים
לחלוף בחותם אחד שלא יטרח הגוי בזה (לחם-משנה).
41 אע"פ שסתם יינם אינו אסור אלא מדברי סופרים,
החמירו בו כמו בשל תורה, משום שחביב על הגוי ניסוך,
וטורח ומזייף בחותם אחד (כסף-משנה). 42 ואפשר
להחליפה בחתיכת דג טמא. 43 כמו שביארנו, שאלה הם
איסורי תורה, וחוששים שמא יחליף.

28 יא. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל מָקוֹם שְׂאֵמָרְנוּ בְּעֵינֵינוּ זֶה בֵּינָן
29 שְׁלָנוּ שֶׁהוּא אִסוּר בְּשִׁתְּיָהּ וּמִתָּר בְּהִנָּה מִפְּנֵי צַד
30 נְגִיעָה⁴⁴ שְׁנֵעַ בּוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - כְּשֶׁהִיא הָעוֹבֵד
31 פּוֹכְבִּים עוֹבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים; אֲבָל אִם הִיא אִסוּרוֹ
32 בְּגִלָּל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׂאֵינוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים,
33 כְּגוֹן יִשְׁמַעֲלִי⁴⁵ שְׁנֵעַ בֵּינָן שְׁלָנוּ שְׁלֹא בִּכְנוּנָה או
34 שְׁטַפַּח עַל פִּי הַחֲבִית - הִרִי זֶה מִתָּר בְּשִׁתְּיָהּ⁴⁶. וְכֵן
35 כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

44 כגון גוי שנגע ביין שלא ככוונה, וכן תינוק גוי שנגע
ביין, פ"א ה"ה, ופי"ב ה"ה; חבית שנסדקה וקדם הגוי
וחבקה, שם ה"ח, וכדומה. 45 רבינו גילה בכמה
מקומות, ולמעלה בפ"א ה"ז, שמאמיני דת מוחמד, אינם
עובדי עבודה-זרה. 46 שאין כאן איסור של חתנות מפני
שהיין הוא של ישראל, והנגיעה אינה אוסרת מכיון שאינו
עובד עבודה-זרה.

36 יב. אֲבָל הַמִּפְקִיד וַיֵּן בְּיַד גֵּר תוֹשֵׁב⁴⁷, או שְׁשֻׁלְחוֹ
37 עִמּוֹ וְהַפְּלִיג, או שֶׁהִנִּיחַ בֵּיתוֹ פְּתוּחַ בְּחֶצֶר גֵּר תוֹשֵׁב
38 - הִרִי זֶה אִסוּר בְּשִׁתְּיָהּ⁴⁸. שֶׁכָּל חֶשֶׁשׁ שֶׁל חִלּוּף
39 וְזִיּוּף - יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׂוִים בּוֹ.
40 הוֹאִיל וְנִעְשָׂה הַיֵּין בְּרִשְׁוֹתָן⁴⁹, נֶאֱסַר בְּשִׁתְּיָהּ עַל כָּל
41 פְּנִים.

23 מימרא של רב יוסף, שם. גם בהלכה זו מדובר כשהיין
לא נכנס עדיין לרשותו של הגוי. 24 בגמרא שם: "פסיק
ירשיה". 25 רבינו מפרש, מה שאמרו בגמרא: "אשפה
חלון ודקל", היינו בין כשהיין נמצא שם, ובין אם מקומו
של היין פתוח להם. בשני המקרים האלה, דינם כמו בהלכה
הקודמת.

1 ז. חֲצֵר הַחֲלוּקָה²⁶ בְּמִסְפִּיס²⁷, וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּצַד
2 זֶה וְיִשְׂרָאֵל בְּצַד אַחֵר; וְכֵן שְׁנֵי גִיּוֹן, שֶׁהִיא גִּג
3 יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה וְגִג הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְמַטָּה²⁸, או
4 שְׁהִיוּ זֶה בְּצַד זֶה וַיֵּשׁ בִּינְיָהֶן מִסְפִּיס²⁹; אִף עַל
5 פִּי שְׁנֵי הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מַגְעַת לְחֻלָּק יִשְׂרָאֵל -
6 אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם יֵין נֶסֶף³⁰ וְלֹא מִשּׁוּם טְהוֹרוֹת³¹.

26 שם ע, ב. 27 מחיצה נמוכה (רש"י שם). וה'ערוך'
פירש בשם גאון, כותל שיש בו חלונות (כסף-משנה).
28 ואע"פ שהגוי אינו מפחד כל-כך להושיט ידו ולנגוע
ביין מפני שיוכל להתנצל בטענה שכונתו היתה להתמודד
או למדוד הגובה - היין מותר, וכל-שכן כשגג גוי למעלה
ושל ישראל למטה (ב"ח יו"ד סי' קטט). 29 בברייתא שם
לא נזכר מסיפס גבי שני גגים, אלא גבי חצר שחלקו. וסובר
רבינו שגם בשני גגים הסמוכים זה לזה, הדין כך. [וב'בית
יוסף' יו"ד סי' קטט, פירש שגם בגג גוי למעלה ושל ישראל
למטה, מותר רק כשיש מחיצה, וכן פסק באותו סי' סט"ז
ב'שולחן ערוך']. 30 מפני שנתפס עליו כנגב אם ישלח
ידו לגג אחר או לחצר אחרת כדי לנגוע ביין. 31 פסק
כרבנן שם החולקים על רבי שמעון בן גמליאל (ראה
כסף-משנה ולחם-משנה).

7 ח. מִתָּר לְיִשְׂרָאֵל לְהִפְקִיד וַיֵּנוּ בְּכָל סְתוּם בְּיַד עוֹבֵד
8 פּוֹכְבִּים. וְהוּא שִׁתְּיָהּ לוֹ בּוֹ שְׁנֵי סִימָנִין³². וְזֶה הוּא
9 הַנִּקְרָא חוֹתֶם בְּתוֹךְ חוֹתֶם³³. פִּיצַד? סְתָם הַחֲבִית
10 בְּכָל שְׂאֵינוֹ מְהִדֵּק, כְּדִרְךְ שְׁוֹתְמִין כָּל אָדָם, וְטַח
11 בְּטִיט - הִרִי זֶה חוֹתֶם אֶחָד³⁴; הִיא כָּל מְהִדֵּק וְטַח
12 עָלָיו מְלַמְעָלָה - הִרִי זֶה חוֹתֶם בְּתוֹךְ חוֹתֶם. וְכֵן אִם
13 צָר פִּי הַנּוֹד - הִרִי זֶה חוֹתֶם אֶחָד; הַפֶּךְ פִּי הַנּוֹד
14 לְתוֹכוֹ וְצָר עָלָיו - הִרִי זֶה חוֹתֶם בְּתוֹךְ חוֹתֶם. וְכֵן
15 כָּל שְׁנוּי³⁵ שֶׁמִּשְׁנָה מִדְּבָרִים שְׂאִין דֶּרֶךְ כָּל אָדָם -
16 הִרִי הֵן כְּחוֹתֶם אֶחָד, וְהִטִּיחָה אוֹ הִקְשִׁירָה - חוֹתֶם
17 שְׁנֵי.

32 שם לא, א. מחלוקת של רבי אליעזר ורבנן. וכתב הר"ן
שם שנראה שרבינו גורס בברייתא "מפתח וחותם בידו",
שהם שני סימנים, כמו שנתבאר למעלה בה"א בשם הר"ן.
וכן היא גם גירסת ה'תוספות' שם ד"ה ותרווייהו. ופסק רבינו
כרבי אליעזר, משום שבגמרא שם אמרו: הלכה כרבי
אליעזר. 33 שם, כרבי יוחנן. 34 שם. 35 שהגוי לא
יטרח לזייף כל-כך.

18 ט. וְאִם הִפְקִיד בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּחוֹתֶם אֶחָד -
19 הִרִי זֶה אִסוּר בְּשִׁתְּיָהּ וּמִתָּר בְּהִנָּה. וְהוּא שִׁתְּיָהּ לוֹ
20 קֶרֶן זִוִּית³⁶.

(47) שקיבל עליו שבע מצוות, ודינו כגוי שאינו עובד אלילים, כמו שנתבאר בפ"א ה"ז. (48) שמה יחליף בינו, שאסור משום סתם יינם. (49) יכול הוא להחליף מבלי שירגיש בזה הישראל.
 1 יג. יש דברים שאין בהם אסור נסוף כלל, ואסור
 2 אותם חכמים כדי להרחיק מן הנסוף⁵⁰. ואלו הן:
 3 לא ימזג⁵¹ העובד פוכבים המים לתוך היין שפנד
 4 ישאל, שמא יבוא לצוק היין לתוך המים. ולא
 5 יוליף העובד פוכבים⁵² ענבים לגת, שמא יבוא
 6 לדרך או לגע. ולא יסיע לישראל⁵³ פשעה שמריק
 7 מקלי לכלי, שמא יניח הפלי ביד העובד פוכבים
 8 ונמצא היין בא מפחו. ואם סיע או מזג המים או
 9 הביא ענבים - מתיר⁵⁴.

טז. וכן השוכר את החמור להביא עליו יין, או
 21 ששכר ספינה להביא בה יין - ששכר אסור⁵⁵. אם
 22 מעות נתנו לו - יוליכן לים המלח⁵⁶; ואם נתנו לו
 23 בשכרו כסות או כלים או פרות - הרי זה ישרף
 24 אותו ויקבר האפר⁵⁷ כדי שלא להנות בו.
 25

64 אף-על-פי שהישראל עצמו אינו עושה כלום בגופו
 (שם): (65) ולא ישליכם במקום שאפשר לישראל למצוא
 אותם ולהיכשל בהנאתם. (66) אבל לקברם כמו שהם,
 אסור - פן ימצאם ישראל ויהנה מהם, שלא ידע שהם שר
 עבודה-זרה ויבוא לידי תקלה (שם).

יז. ששכר לעובד פוכבים⁵⁸ חמור לרכב עליו, והניח
 26 עליו לגין של יין⁵⁹ - ששכר מתיר. ששכר לשכר כדי
 27 יין נסוף⁶⁰ - ששכר מתיר. ותבוא עליו ברכה⁶¹, מפני
 28 ששמעט בתפלה.
 29

67 משנה, שם. ביין נסך, והוא-הדין לסתם יינם. במשנה
 כתוב "שכר" סתם, והכוונה שהגוי שר, וסגנונו של רבינו
 כאן קשה קצת, ואולי נפלה שגיאה קלה, וצריך להיות:
 השכיר לגוי או שר הגוי, כלשון המשנה. (68) במשנה,
 שם: והניח לגינו עליו, ופירש ה'ערוך', וכן רש"י בשבת
 קלט, ב - כדים גדולים. (69) שינה ואמר יין נסך, ולא סתם
 יין כבבא ראשונה - לרבותא, שאפילו ביין נסך והישראל
 רוצה בקיומם של הכדים שלא ישתברו עכשיו מאליהם עד
 שישברם הוא ויטול שכרו (ע' רש"י ע"ז סג:) - שכרו מותר,
 כמו שמסיים רבינו. (70) לשון הגמרא שם.

יח. השוכר את הפועל ואמר לו: העבר לי מאה
 30 חביות של שכר במאה פרוטות, ונמצא אחת מהן
 31 יין - ששכר פלו אסור⁷¹.
 32

71 אפילו של תשעים ותשע חביות של היתר. ואין זה דומה
 לנתערבה חבית יין נסך ביין של היתר, שהדין הוא שיוליך
 חבית אחת מהן לים המלח והשאר מותרות, מפני ששם
 ההיתר היה מובדל מן האיסור בתחילה ואחר-כך נתערב,
 ולפיכך מותר למוכרו לגוי ויותר לו על דמי יין נסך שבו,
 ונמצא שאינו נהנה מן האיסור כלל, אבל כאן שלא נתברר
 מעולם שכר ההיתר לבדו ולא נבדל מעולם שכר האיסור,
 שהרי מתחילה שכרו בשכירות אחת, מאה חביות במאה
 פרוטות, הרי כל פרוטה ופרוטה היא גם שכר של יין נסך,
 שהכל שכירות אחת היא (מגדל עוז) בשם רבותינו
 הראשונים).

יט. אמר לו: העבר לי חבית בפרוטה חבית
 33

(50) משום הרחקת עבירה. (51) שם נח, ב. משום לך לך
 אמרין נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. (52) שם נט,
 א. (53) שם עב, ב. וראה למעלה פ"ב ה"ג. (54) דעת
 רבינו שאסור רק לכתחילה משום הרחקת עבירה, ובדיעבד
 מותר. ושיטת רש"י שם נח, ב - שיין שמזוג גוי, אסור
 בשתייה ובהנאה מותר. וב'תוספות' שם ד"ה שמסכו, כתבו
 שהיין אסור אף בהנאה. [בגמרא שם: אמר רבי יוחנן, יין
 שמזוג גוי אסור, משמע שגם בדיעבד אסור, ורבינו פסק
 שכל מה שאסור משום לך לך אמרין נזירא וכו' מותר
 בדיעבד, ולמד זאת מדין הולכת ענבים לגת, שם נט, ב -
 שאסור משום לך לך אמרין וכו', ואמרו שם בפירוש
 שבדיעבד מותר. וכן משמע גם בדין סיוע, שם עב, ב - שאם
 לא הניח הכלי ביד הגוי - מותר (כסף-משנה)].

יד. וכן מתיר שפירח העובד פוכבים⁵⁵ בחבית של יין
 10 שלנו. ומתיר לישראל⁵⁶ להריח בחבית של יין נסך,
 11 ואין בזה שם אסור; שאין הריח כלום, לפי שאין
 12 בו ממש⁵⁷.
 13

(55) ולא נחשב כנגיעה, שם סו, ב. (56) כרבא, שם.
 (57) בגמרא שם: "ריחא לאו מילתא", ומפרש רבינו, שאין
 בו ממש. וזה נאמר רק בדברים שעיקרם אינם להריח, כמו
 יין וכדומה, אבל בדברים שעיקרם לריח, כגון מיני בושם -
 לא אמרו. ולפיכך פוסק רבינו בהל' מעילה סוף פ"ה,
 שהמריח בקטורת של הקדש, חייב אשם מעילות. ראה רש"י
 ו'תוספות' פסחים כו, א. ולמעלה בפ"ט הכ"ג, כתב רבינו:
 פת שאפאה עם הצלי, אסור לאכלה בחלב. והסתמך בזה
 על דעת רביה דרביה, הרי"ף, שאפילו רבא מודה בזה
 (כסף-משנה). וראה לחם-משנה כאן.

טו. פכר בארנו⁵⁸, שכל דבר שהוא אסור בהנחה,
 14 אם עבר ומכרו - דמיו מתירין, חוץ מעבודת פוכבים
 15 ומשמשיה⁵⁹ ותקרכת שלה ויין שנתנסף לה⁶⁰.
 16 והחמירו חכמים בסתם יינם להיות דמיו אסורין
 17 בדימי יין שנתנסף לעבודת פוכבים. לפיכך⁶¹, עובד
 18 פוכבים ששכר את ישראל לעשות עמו פנין⁶² -
 19 ששכר אסור⁶³.
 20

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כיון שידוע מחירו. (84) והכסף נשאר בהלואה אצל הגוי, שגוי קונה במשיכה. וכן כתב הרב המגיד בדעת רבינו בפ"א מהל' זכיה ומתנה. (85) בשעה שנגמר הקנין. (86) והדמים אינם חליפי יין נסך. (87) ונתן לגוי, ומשכו לפני שפסק דמיו. (88) שמא יבקש ממנו דמים מרובים ויבטל את הקניה.

כד. במה דברים אמורים? בשמך הישראלי לכליו; אבל אם מדר לכלי העובד פוכבים⁸⁹ או לכלי ישראל שפידי העובד פוכבים⁹⁰ - צריך לקח את הדמים⁹¹ ואחר כך ימדה. ואם מדר ולא לקח דמים, אף על פי שפסק - דמיו אסורים; שמשגיגע לכלי נאסר⁹² בסתם יינם.

(89) שהיה בו קצת יין שלו, ונאסר היין בנפילתו לכלי קודם שקנהו הגוי, שהרי עוד לא משך. וכשלוקח הדמים, דמי יין אסור הוא לוקח. (90) שאוחזו באויר ומתנדנד הכלי, ואוסר היין בנדנדו שהוא כנגיעה, כמו שנתבאר בפ"ב ה"ג (כסף-משנה). (91) והגוי קונה את היין בכסף והיין נעשה שלו מיד, וסובר רבינו שגוי קונה בין במשיכה ובין בכסף. כמ"ש הרב המגיד פ"א מהל' זכיה ומתנה (כסף-משנה). שאם לא כן, הרי הדמים שבידי ישראל עודם קנינו של הגוי, וכשנגע ביין ואסור, נעשו הדמים שבידי ישראל דמי יין נסך למפרע כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שקילו. (92) משום ניצוק חיבור, כמבואר בפ"ב ה"ב. ורבינו לשיטתו הולך, שניצוק אפילו בסתם יינם אסור בהנאה.

כה. הנותן דינר לחנוני עובד פוכבים⁹³, ואמר לפועלו העובד פוכבים: לך ושתה ואכל מן החנוני ואני מחשב לו - הרי זה חושש שמא ישתה יין, שזה כמי שקנה לו יין נסך והשקה⁹⁴. וכנגד זה בשביעית⁹⁵ - אסור. בגון שנתן דינר לחנוני ישראל עם הארץ⁹⁶, ואמר לפועלו הישראלי: לך ואכל ואני מחשב לו. ואם אכל הפועל דבר שאינו מעשר - אסור⁹⁷.

(93) שם סג, ב - כשהקדים לו דינר. כיון שנתן לחנוני מעות קודם ששלח את הפועל אליו, הרי הוא כאילו קנה מהחנוני מה שיתן לפועל, ונמצא שהפועל אוכל משל בעל-הבית. (94) ופורע חוב מזונותיו מין נסך. (95) שנמצא בעל-הבית פורע חוב מזונות הפועל מפירות שביעית שקנה מן החנוני. (96) וחשוד על המעשרות. (97) כלומר, שאסור לבעל-הבית לעשות כן. ולשון רבינו כאן אינו ברור.

כו. אבל אם אמר להם: אכלו ושתו בדינר זה, או שאמר להם: אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע, אף על פי שששעמכד, הואיל ולא נתחדד שעבוד⁹⁸ - הרי זה מתר, ואינו חושש לא משום יין נסך ולא משום שביעית ולא משום מעשר.

(98) שלא שעבד לחנוני מעות מסוימות, ולפיכך לא קנה בעל-הבית מה שיתן החנוני לפועל, ונמצא שהפועל אינו אוכל משל בעל-הבית, כפי פירושו של רב פפא שם.

בפרוטה⁷², והעביר, ונמצא פיגיהן חביות של יין - שבר חביות של יין אסור, ושאר שברו מתר.

(72) שם סה, א.

כ. אמני ישראל ששלח להם עובד פוכבים חבית של יין בשכרן - מתר שאמרו לו⁷³: תן לנו את דמיה. ואם משנכנסה לרשותן - אסור⁷⁴.

(73) שהאומנים לא קנו את היין, והגוי חייב להם מעות, ולפיכך המעות שיתן להם אינם חליפים של יין ששלח להם (משנה, שם ע"א). (74) כיון שהיין נכנס כבר לרשות האומנין, קיבלוהו בשכרם. וכשיתן להם הגוי כסף ויקח את היין בחזרה, הרי הכסף חליפי יין נסך ואסור.

כא. ישראל שהיה נושה⁷⁵ פועל פוכבים מנה, הלך העובד פוכבים ומכר עבדות פוכבים ויין נסך והביא לו דמיהן - הרי זה מתר⁷⁶. ואם אמר לו קדם שימכר: המתן לי עד שאמכר עבדות פוכבים או יין נסך שיש לי ואביא לך, אף על פי שהוא סתם יינו⁷⁷, ומכר והביא לו - הרי זה אסור; מפני שהישראלי רוצה בקיומו כדי שיפדע ממנו חובו.

(75) שם סד, א. (76) מימרא של רב נחמן: דמי עבודה-זרה ביד גוי מותרים. (77) גם בסתם יינם אסור כשרוצה בקיומו.

כב. וכן גר ועובד פוכבים⁷⁸ שהיו שתפין ויבאו לחלק - אין הגר יכול לומר לעובד פוכבים: טל אתה עבדות פוכבים ואני מעות, אתה יין ואני פרות; שהרי רוצה בקיומן כדי שיטל כנגדן. אבל גר ועובד פוכבים⁷⁹ שירשו את אביהן עובד פוכבים - יכול לומר לו: טל אתה עבדות פוכבים ואני מעות, אתה יין ואני שמן. קל הוא שהקלו בירשת הגר, כדי שלא יחזור לסורו. ואם משבאו לרשות הגר - אסור⁸⁰.

(78) שם סד, ב. (79) שם. (80) שזהו חילופי עבודה-זרה ממש, ולא הקילו כל-כך אפילו בגר. [בגמרא שם הקדימו דין ירושה לדין שותפות, ורבינו החליף את הסדר, כדי להשלים את רשימת האסורים, ואחריה הוא מביא רק דין של היתר].

כג. ישראל שמכר יינו לעובד פוכבים⁸¹: פסק⁸² עד שלא מדר לו - דמיו מתרין. שמשפסק סמכה דעתו⁸³, ומשמשך קנה⁸⁴, ויין נסך אינו נעשה עד שיגע בו. נמצא בשעת מכירה⁸⁵ היה מתר⁸⁶. מדר לו⁸⁷ עד שלא פסק הדמים - דמיו אסורין. שהרי לא סמכה דעתו⁸⁸ אף על פי שמשך, ונמצא כשנגע צדין לא סמכה דעתו לקח, ונאסר היין בנגיעתו, והרי זה כמוכר סתם יינם.

(81) משנה, שם ע"א, א. (82) קבע מחיר היין. (83) לקנות,

ב. וְשֶׁעוֹר זֶה עִם כָּל הַשְּׁעוּרִין - הִלָּכָה לְמִשְׁה מְסִינִי
הם. וְאִסּוּר מִן הַתּוֹרָה⁵ לֹאכֹל כָּל שֶׁהוּא מְדַבֵּר
הָאִסּוּר, אֲבָל אֵינוֹ לֹקֵחַ⁶ אֶלָּא עַל כְּזוּת. וְאֵם אֲכַל
כָּל שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכִּשְׁעוֹר - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת⁷.

(5) כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה. (6) מן התורה. (7) מפני שזה כעובר על איסור מדברי סופרים שמכין אותו מכת מרדות.

ג. כְּזוּת שֶׁאִמְרָנוּ - חוּץ מִשָּׁל בֵּין הַשְּׁנַיִם; אֲבָל מֵה שֶׁבֵּין הַחֲנִיכִים⁸ - מִצְטָרֵף לָמָּה שֶׁבָּלַע, שֶׁהָיָה נִהְנֶה גְרוֹנוֹ מִכְּזוּת. אֲפִלּוּ אֲכַל כִּחְצֵי זֵית וְהִקְיָאוּ, וְחִזְרוּ וְאֲכַל אוֹתוֹ¹⁰ חֲצֵי זֵית עֲצָמוֹ שֶׁהָקִיא - חֲצִיב; שֶׁאֵין הַחֲצִיב אֶלָּא עַל הַנָּתַת הַגְּרוֹן בְּכְזוּת מְדַבֵּר הָאִסּוּר.

(8) המודבק בחכו ולא בלעו. (9) והרי טעם שיעור מלא, כיון שהיה כזית שלם סמוך לבית הבליעה, אבל מאוכל שבין השיניים אין גרונו נהנה. (10) שטעם גרונו כזית שלם ביחד.

ד. כְּזוּת חֲלָב אוֹ נֶבֶלָה אוֹ פִּגּוּל אוֹ נֹתֵר וְכִיּוֹצֵא בָהֶן שֶׁהִנִּיחוּ בַּחֲמָה וְנִתְמַעַט - הָאוֹכֵלוֹ פְּטוּר¹¹. חִזְרוּ וְהִנִּיחוּ בַּגְּשָׁמִים וְנִתְפַּח¹² - חֲצִיב עָלָיו¹³ כֶּרֶת¹⁴ אוֹ מִלְקוֹת¹⁵. הָיָה פָּחוֹת מִכְּזוּת מִכְּתַחֲלָה, וְנִתְפַּח וְעָמַד עַל כְּזוּת - אִסּוּר, וְאֵין לֹקֵין עָלָיו¹⁶.

(11) מכרת וממלקות, שמשערין כמות שהוא, ועכשיו הוא פחות מכשיעור. (12) ועמד על כזית כמו שהיה בתחילתו. (13) מפני שתחילתו וסופו כשיעור. (14) בחלב פיגול ונותר. (15) נבילה או כשהתרו בו למלקות בפיגול, נותר וטמא. ואף על פי שביתיים נתמעט שיעורן אין דיחוי אצל איסורים, כלומר, אין אומרים כיון שנדחה אינו חוזר למצבו הקודם. (16) כיון שמתחילתו, במצבו הטבעי, לא היה בו כזית.

ה. כָּבֵר בְּאֶרְנוֹ, שֶׁכָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְכְזוּת, חוּץ מִכִּשְׁעוֹר נֶבֶלָה עִם בֶּשֶׂר טְרֵפָה¹⁷, וְאִסּוּרֵי נִזְיֹר שֶׁיִּתְּפְּאוּ בִּמְקוֹמָן. וְחִמְשֵׁת מִיָּגִי תְבוּאָה¹⁸ וְקִמְחִין שֶׁלֶּהֶן וְהַבְּצָקוֹת שֶׁלֶּהֶן - הַכָּל מִצְטָרְפִים לְכְזוּת, בֵּין לְאִסּוּר חֲמֵץ בִּפְסַח¹⁹, בֵּין לְאִסּוּר חֲדָשׁ²⁰ מִלֶּפְנֵי הָעֶמֶר, בֵּין לְאִסּוּרֵי מַעֲשֵׂר שְׁנִי²¹ וְתִרְמוֹת.

(17) שמצטרפין הואיל והטריפה תחילת נבילה היא. (18) חטים, שעורים, כוסמים, שיבולת שועל, שיפון קודם טחינה. (19) שכולם מחמיצים. (20) לפני הקרבת העומר בט"ו בניסן. שאם אכל מכולם ביחד כזית, לוקה. (21) שאם אכל מכולן כזית חוץ לחומת ירושלים, לוקה.

ו. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל הַחֲצִיב²² בְּתוֹרָה וּמַעֲשְׂרוֹת מִצְטָרְפִין לְכְזוּת בְּטָבֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד. הָא לָמָּה זֶה דּוּמָה? לְנִבְלַת הַשּׁוֹר וְנִבְלַת הַשֶּׁה וְנִבְלַת הַחֲצִי, שֶׁהֵן מִצְטָרְפִין לְכְזוּת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ²³.

כז. מִלֶּךְ שֶׁהָיָה מְחַלֵּק⁹⁹ יֵינוּ לָעַם וְלֹקַח מִהֶן דָּמִיו כְּפִי מֵה שִׁירָצָה - אֵל יֹאמֶר אֲדָם לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: הָא לָךְ מֵאֲתָם זֶזוּ וְהִכְנַס תַּחְתִּי בְּאוֹצֵר הַמֶּלֶךְ¹⁰⁰, כְּדִי שִׁיקַח הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הֵינִין¹⁰¹ שֶׁכָּתְבוּ בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַדָּמִים לְמֶלֶךְ. אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: הָא לָךְ מֵאֲתָם זֶזוּ וּמִלְטָנִי מִן הָאוֹצֵר¹⁰².

(99) כן מפרש רבינו הברייתא שם עא, א. והסוגיא שם. (100) גירסת רבינו בגמרא: אצר באל"ף, אבל בגירסתנו: עוצר בעי"ן. ופירושו, שוטר. וראה רש"י שם. (101) שנמצא שהישראל מוכר לגוי את יינו שצריך לקבל מאת המלך (רדב"ז). (102) שהרי הישראל חייב לאוצר מעות, והגוי פוטר מחיוב זה, ואין הישראל מוכר לו יין, והגוי מקבל את היין לא בשליחותו, מה שאין כן באומר לו הכנס במקומי.

כח. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנֶּגַע בֵּינוֹ¹⁰³ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאִנְסוֹ - מִתֵּר לְמַכּוֹר¹⁰⁴ אוֹתוֹ יֵין לְאוֹתוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁאִסּוּרוֹ לְבִדּוֹ. שֶׁכֵּינֵן שֶׁנִּתְפַּח¹⁰⁵ זֶה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְהִזְיָקוֹ וְלֹאִסּוֹר יֵינוּ - הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁשִּׁבְּרוּ אוֹ שִׁרְפוּ¹⁰⁶ שֶׁחֲצִיב לְשֵׁלֶם; וְנִמְצָאוּ הַדָּמִים שֶׁלֹּקַח מִמֶּנּוּ דָּמֵי הַהֶזֶק¹⁰⁷, וְלֹא דָּמֵי הַמְּכִירָה.

(103) שם נט, ב. (104) בגמרא שם, לא אמרו "מותר למכור", אלא: שרי ליה למשקל דמיה (פירוש: מותר לו לבעל היין לקבל דמיו מהגוי), מאי טעמא? מיקלא קלייה (שרפו), וקשה להבין למה נקט רבינו לשון זה, הלא טעם ההיתר הוא מפני שאין כאן מכירה אלא גביית דמי הזיקון. (105) ואם נגע שלא בכוונה להזיק, אינו חייב לשלם לו, מפני שזה הזיק שאינו ניכר. כלומר, לא נשתנה היין כלל על-ידי מעשיו, ורבינו פוסק בפ"א מהל' חובל ומזיק ה"ג, שהזיק שאינו ניכר בשגגה או באונס - פטור. (106) בגמרא: מקלא קלייה. (107) ודמי יין כשר נוטל (רש"י שם).

יום ש"ק ל' כסלו ה'תשע"ט

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבאר שכל איסורי מאכלות אסורות בכזית; ושיעור אכילת פרס ושיעור השתייה; כל האיסורין אם חייב עליהן שלא כדרך הנאתן; ומי שאחזו בולמוס; עוברת שהריחה מאכל איסור; ואם איסור חל על איסור.

א. כָּל אִסּוּרֵי מֵאֲכָלוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה - שְׁעוּרָן² בְּכְזוּת בֵּינוֹנִי, בֵּין לְמִלְקוֹת בֵּין לְכֶרֶת בֵּין לְמִיתָה בְּיָדֵי שְׂמִים³. וְכָבֵר בְּאֶרְנוֹ, שֶׁכָּל הַמְּחִיב כֶּרֶת אוֹ מִיתָה בְּיָדֵי שְׂמִים עַל מֵאֲכָל - לֹקֵחַ⁴.

(2) כדי להתחייב בעונשי הגוף הנמנים למטה. (3) כגון האוכל טבל. ... לא מנה רבינו מיתת בית דין, מפני שלא מצאנו חיוב מיתה בבית דין על אכילה ושתייה אלא בבן סורר ומורה על זלילת בשר וסביאת יין, ואין שיעורו בכזית. (4) אם התרו בו למלקות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קנט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 22) אפילו מינים אחרים חוץ מחמשת מיני תבואה.
23) שכל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין.
- ז. האוכל אכילה גדולה²⁴ מדבר אסור - אין מחיבין אותו מלקות או פרת על כל פזית ופזית, אלא חייב אחד לכל האכילה²⁵. ואם היו העדים מתרים בו²⁶ בשעת אכילה על כל פזית ופזית - חייב על כל התראה והתראה, ואף על פי שהיא אכילה אחת ולא הפסיק.
- 24) כזיתים הרבה בלי הפסק. 25) ונקט רבינו "אכילה גדולה" משום הכבא האחרונה, להשמיענו שאם התרו בו כמה התראות, חייב על כל התראה אף על פי שלא הפסיק אכילתו בין התראה להתראה, משום שהתראות מחלקות. 26) אמרו לו אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת.
- ח. האוכל בפעורה או פחדל מאחד מכל מאכלות האסורים, ושהה מעט וחרז ואכל פחדל, וכן עד שהשלים פזית, בין בשוגג בין במזיד: אם שהה מתחלה ועד סוף פדי אכילת שלש ביצים²⁷ - יצטרף הפל, והרי הוא חייב פרת או מלקות או קרבן כמו שאכל פזית בבת אחת; ואם שהה יתר מזה מתחלה ועד סוף, אף על פי שלא שהה ביניהן, אלא אכל פחדל אחר פחדל, הואיל ולא השלים פזית אלא ביתר מפדי אכילת פרס - אינן מצטרפין ופטור.
- 27) כדי אכילת פרס, ואכילת פרס שיעור שלוש ביצים כר' יוחנן בן ברוקא. ורש"י סובר שיעור פרס הוא ארבע ביצים.
- ט. וכן השותה רביעית של סתם יינם מעט מעט, או שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמעו מעט מעט, או ששתה מן הדם מעט מעט: אם שהה מתחלה ועד סוף פדי שתית רביעית - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין.
- י. כל האכלין האסורין²⁸ אינו חייב²⁹ עליהם עד שיאכל אותן דרך הנאה³⁰, חוץ מבשר בחלב וכלאי הפרס. לפי שלא נאמר בהן אכילה, אלא הוציא אסור אכילתן בלשון אחרת, בלשון בשול³¹ ובלשון הקדש³², לאסור אותן ואפלו שלא פדרן הנגיה.
- 28) באכילה או בהנאה. 29) כר' יוחנן. ובגמרא: אין לוקין, אבל מדרבנן אסור אפילו שלא בדרך הנאה. 30) וכל דבר מאכל האסור בהנאה אינו חייב על הנאתו שלא בדרך אכילה, מפני שדבר מאכל עומד לאכילה ואם נהנה באופן אחר הרי זה שלא בדרך הנאתו הרגילה. 31) לא תבשל גדי בחלב אמו ודרשו חכמים על איסור אכילה. 32) פן תקדש המלאה, שלא תהנה ממנו אלא תשרפנו.
- יא. ביצד³³? הרי שהמחה את החלב וגמעו פשהוא חם עד שנקנה גרונו ממנו, או שאכל חלב חי; או
- שערב דברים מרים, כגון ראש ולענה, לתוף יין נסוף או לתוף קדרה של נבלה, ואכלן פשהן מרין; או שאכל אכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאכל אדם - הרי זה פטור. ואם ערב דבר מר בתוף קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי הפרס ואכלו - חייב.
- 33) מפרט סוגי אכילה שלא בדרך אכילה והנאה. ולפיכך אינו מונה רבינו הדוגמא שנאמרה בגמרא שם: הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור.
- יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או פמתעסק³⁴, אף על פי שלא נתפנו לגוף האכילה, הואיל ונהנה - חייב, כמי שמתפנו לעצמה של אכילה. ונהנה הפאה לו לאדם בעל פרחו באסור מכל האסורין³⁵: אם נתפנו - אסור, ואם לא נתפנו - מותר³⁶.
- 34) בלי כוונה לאכילה. 35) בין איסורי הנאה בין איסורי אכילה. 36) שהלכה כר' שמעון שדבר שאינו מתכוון מותר בכל האיסורים.
- יג. האוכל מאכל אסור לתאבון או מפני הרעב - חייב³⁷. ואם הנה תועה במדבר ואין לו מה יאכל אלא דבר אסור - הרי זה מותר, מפני סכנת נפשות³⁸.
- 37) אם אין סכנת נפש. 38) מותר לכל אדם, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש.
- יד. עברה³⁹ שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קדש או בשר חזיר - מאכלין אותה מן המרק. אם נתישבה דעתה - מוטב, ואם לאו - מאכלין אותה פחות מפשעור. ואם לא נתישבה דעתה - מאכלין אותה עד שתתישב דעתה.
- 39) אשה הרה כשהיא מריחה איזה מאכל ומתאוה לאוכלו, תסתכן אם ימנעו ממנה מאכל זה.
- טו. וכן החולה שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו מדברים שמערערין את הנפש - דינו כעברה.
- טז. מי שאחזו בלמוס⁴⁰ - מאכלין אותו דברים האסורים מיד⁴¹ עד שיאורו עיניו⁴². ואין מחזירין על דבר המתר, אלא ממחרין בנמצא⁴³. ומאכלין אותו הקל הקל תחלה⁴⁴. אם האירו עיניו - דיו⁴⁵; ואם לאו - מאכלין אותו החמור.
- 40) מחלת הרעבון. 41) ואין מנסים מקודם במרק, ובפחות מכשיעור, אלא נותנים לו מיד דבר האסור. 42) בשלב מסוכן של המחלה עיני החולה כהות. 43) בדברים הנמצאים במקום. 44) אם אין לנו דברים מותרים כדי צורכנו ויש לפנינו שני מיני איסורים מאכילין אותו הקל קל. 45) אין מאכלים אותו יותר.

1 יז. פיצד? היו לפנינו טבל ונבלה - מאכילין אותו
2 נבלה תחלה; שהטבל במיתה⁴⁶. נבלה וספיחי
3 שביעית - מאכילין אותו ספיחי שביעית; שאסורין
4 מדברי סופרים⁴⁷, כמו שיתבאר בהלכות שמיטה.
5 טבל ושביעית⁴⁸ - מאכילין אותו שביעית⁴⁹. טבל
6 ותרימה, אם אי אפשר לתקן הטבל⁵⁰ - מאכילין
7 אותו טבל⁵¹, שאינו קדוש פתרימה⁵². וכן כל פיוצא
8 בזה.

57) שהחלב אסור רק באכילה. 58) שהקדש אסור בהנאה.
59) הרי הוא אסור מוסיף או אסור חמור שחל על אסור.
60) להקריב למזבח. 61) כלומר, האדם שאכל עד כאן
מנה רבינו האיסורים שניתוספו על חתיכת החלב, מכאן
ואילך מונה רבינו איסורים החלים על האדם, אבל על
המאכל עצמו לא ניתוסף אסור, כגון יום הכיפורים וטומאת
האוכל.

פרק חמשה עשר

1) יבאר אסור שנתערב בהיתר מין במינו או בשאינו מינו;
שיש אסור ששיעורו בששים ויש במאה ויש במאתים; כל
דבר שיש לו מתירין אם הוא בטל; וביצה שיש בה אפרוח
ששלקה; ודין נותן טעם לשבח או לפגם; וגדי שצלאו
בחלבו; אם מבטלין אסור לכתחלה; ואם צולין בשר
שחוטה ונבילה בתנור אחד; ודין בשר נבילה מליח שנבלל
עמו בשר שחוטה.

א. דבר אסור שנתערב בדבר מותר: מין בשאינו
מינו - בנותן טעם²; ומין במינו, שאי אפשר לעמוד
על טעמו - יבטל ברוב³.

2) כמו שמבאר בהלכה ב. 3) כרבא, זבחים עט. בטל ברוב
מן התורה, אבל אסור מדברי סופרים, כמו שיתבאר להלן
בהלכות דה.

ב. פיצד? חלב הכליות שנפול לתוך הגריסין ונמוח
הכל⁴ - טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן
טעם חלב - הרי אלו מותרין; ואם נמצא בהם טעם
חלב, והיה בהן ממש⁵ - הרי אלו אסורין מן
התורה⁶; נמצא בהן טעמו, ולא היה בהן ממש⁷ -
הרי אלו אסורין מדברי סופרים⁸.

4) ונתערב. 5) אע"פ שנמוח החלב ואינו בעין נקרא טעמו
וממשו אם יש כזית אסור בתוך שלש ביצים של היתר. וזהו
כפירוש רבינו אליהו בתוספות עבודה זרה סז. אבל רש"י
סובר, שאם נמוח האיסור ואינו בעין, הוא טעמו ולא ממשו
ואפילו אם יש כזית בכדי אכילת פרס. 6) עבודה זרה סז:
אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו
כזית בכדי אכילת פרס, טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין,
ומפרש רבינו שאסור מדברי סופרים בלבד. 7) שטעם
כעיקר אינו מן התורה. וכן גם דעת רש"י בחולין צח.

ג. פיצד הוא ממשו? פגון שהיה מן החלב כזית
בכל שלש ביצים⁸ מן התערבת. אם אכל מן הגריסין
האלו פשלו ביצים, הואיל ויש בהן כזית מן החלב
- לוקה, שהרי טעם האסור וממשו קים; אכל פחות
משלוש ביצים⁹ - מפין אותו מפת מרדית¹⁰
מדבריהם¹¹. וכן אם לא היה פתערבת כזית בכל
שלש ביצים, אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל
כל הקדרה - אינו לוקה אלא מפת מרדית.

46) בידי שמים, ונבלה בלאו. והמדובר בטבל שלא הופרשו
ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, אבל טבל שלא הפרישו
ממנו מעשרות אינו במיתה. 47) שמאכילים אותו תחילה
איסורי דרבנן. 48) לאחר זמן הביעור. 49) שהטבל
במיתה בידי שמים והשביעית בעשה. 50) ולהאכילו את
החולין שבו, כגון, שהחולה צריך לאכול כולו ואם יפריש
ממנו התרומות לא יספיק לו. 51) אין מפרישים ממנו
תרומה ותרומת מעשר, שיאכל החולה תרומה לעצמה
וחולין לעצמם, אלא מאכילים אותו את הטבל כמו שהוא.
והמדובר בזר שאסור בתרומה. 52) תרומה חמורה אבל
טבל אפשר לחיקוני, ומפרש רבינו, שלא התכוונו לומר שיש
לתקן, היינו להפריש תרומה, אלא שטבל מכיון שאפשר
לתקנו אין בו קדושה חמורה, אבל תרומה קודש ממש היא.

9 יח. כבר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא
אם היו שני האסורין באין כזית⁵³, או שהיה
אסור מוסיף או אסור פולל. לפיכך יש אוכל
כזית אחד, ולוקה עליו חמש מלקיות⁵⁴. והוא
שהתרו בו בחמשה אסורין⁵⁵ שנתקבצו בו. פיצד?
פגון טמא שאכל כזית חלב שנותר מן המקדשים
ביום הפפורים - לוקה משום אוכל חלב⁵⁶,
ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הפפורים,
ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שנהנה מן
הקדש ומצלו.

53) שאי זה מהם תוציא, ולכן חייב על שניהם. 54) שנינו
שבשוגג חייב ארבע חטאות ואשם אחד, ורבינו משמענו
שגם למלקות הדין כך. 55) צריך להתרות בו ולפרש כל
אסור בפני עצמו, אבל אם התרו בו סתם ואפילו אמרו לו
שהוא עובר על חמישה לאווין, אינו לוקה אלא אחת.
56) שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל,
לוקה אם התרו בו למלקות.

19 יט. ולמה חל פגון אסור על אסור? שבהמה זו היה
חלבה אסור באכילה ומותר בהנחה⁵⁷. הקדישה -
נאסר חלבה בהנחה⁵⁸. ומתוך שנוסף בו אסור
הנה⁵⁹, נוסף עליו אסור קדשים. ועדין היה חלב
זה מותר לגבוה⁶⁰ ואסור להדיוט. נעשה נותר -
מתוך שנוסף בו אסור לגבוה, נאסר להדיוט.
והאוכל הזה⁶¹ היה מותר בבשר הבהמה ואסור
בחלבה. נטמא - נאסר אף בכשרה. נוסף לו אסור
על החלב. בא יום הפפורים - כלל כל האכילין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פוסק רבינו שבכל דבר שיש לו מתירים הדין כן. ובר"ן נדרים נב. נותן טעם הגיוני לחילוק זה.

ז. פיצד? טפת זין נסך שגפלו עליה פמה חביות
של זין - הכל אסור, כמו שיתבאר. וכן פוסק של זין
טבל שנתערב בחבית - הכל טבל, עד שיתפיש
תרומות ומעשרות הראויין לתערבות²¹, כמו שיתבאר
במקומו.

(21) לפי כמות הטבל הנמצא באותה תערובת. ומפריש מיניה וביה או מטבל דרבנן אחר, שגם כאן האיסור הוא דרבנן מפני שמן התורה בטל ברוב או בששים. וראה מנחות לא.

ח. פרות שביעית²², אף על פי שאם נתערבו במינן
- בקל שהוא²³, ושללא במינן - בנותן טעם, אינן
בכלל אסורי תורה; שאין אותה התערבות אסורה,
אלא חייב לאכל כל התערבות בקדשת שביעית, כמו
שיתבאר במקומו²⁴.

(22) לפני שהגיע זמן ביעורם. (23) וצריך לאכול כל התערובת קודם זמן הביעור בקדשת שביעית, שדינה נתבאר בהלכות שביעית. (24) היינו שזו היא חובת האדם ולא איסור הפירות. רבינו מתכוון בהגדרתו זו לבאר, למה אמר ר' יוחנן בעבודה זרה עג: חוץ מטבל וזין נסך במינו במשהו, והלא גם פירות שביעית כך? ולפיכך הוא מבאר שיש הבדל מהותי בין שביעית ובין טבל וזין נסך. ובדומה לזה יש לפרש כוננת רבינו בהלכה הסמוכה לענין חמץ בפסח, שהא מבאר שחמץ בפסח הוא סוג מיוחד של איסור שזמן איסורו מוגבל ולכן לא מנאו ר' יוחנן. (הכסף משנה ככת שלא מנה דבר שיש לו מתירים. ונראה שנתכוון לומר שערובת חמץ ניתרת מאליו לאחר שיעבור הזמן, אבל טבל צריך תיקון).

ט. חמץ בפסח²⁵, אף על פי שהוא מאסורי תורה - אינו בכללות אלו²⁶; לפי שאין התערבות אסורה לעולם²⁷, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערבות מתרת, כמו שבארנו. לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו²⁸.

(25) שאוסר במשהו. (26) שאפילו שלא במינו ג"כ בכל שהוא. (27) כלו', שהאיסור הוא זמני ואינו דומה לטבל הקדש, שהאיסור בעצמו הוא איסור עולם אא שיש לו תיקון ויכול להשתנות ע"י איזה מעשה שמתירו, משא"כ בחמץ בפסח שעצם האיסור הוא איסור לזמן, ולפיכך מנאו בפני עצמו. (28) פסחים ל. ושם כט: מפרש, שגזרו שלא משום מינו. ולהלן בהי"ב מפרש רבינו הטעם משום שנאמר כל מחמצת לא תאכלו.

י. והוא הדין לתבואה חדשה²⁹ שנתערבה בישנה מלפני העמר - אוסרת בכל שהוא; שהרי יש לה מתירין³⁰, שלאחר העמר יתר הפל. וכן כל דבר שיש לו מתירין, ואפילו היה אסור מדבריהם, כגון אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא נתנו בו חקמים

(8) זהו בכדי אכילת פרס שבדברי ר' יוחנן שם, ששיעורו שלש ביצים, כמו שכתב למעלה פרק יד הלכה ח. (9) אין בהן כזית של האיסור. (10) כדין חצי שיעור, שאסור מן התורה ואין לוקין עליו אלא מכת מרדות, כלמעלה בפרק ג הלכה ו. (11) שתערובת איסור פחות מכדי אכילת פרס, נקרא טעמו ולא ממשו.

ד. נפל חלב פליות לחלב האליה ונמוח הפל, אם היה חלב האליה פשנים בחלב הפליות - הרי הפל מתר מן התורה¹². אפילו חתיכת נבלה¹³ שנתערבה בשתי חתיכות של שחוטה - הפל מתר מן התורה. אבל מדברי סופרים - הפל אסור, עד שיאבד דבר האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה דבר חשוב שיעינו עומדת¹⁴, כמו שיתבאר.

(12) שמין במינו בטל ברוב, כמבואר בהלכה א. (13) שהחתיכה עומדת בעינה ולא נימוחה, אלא שאין אנו יודעים איזוהי החתיכה האסורה. (14) שנשאר בעין.

ה. ובכמה יתערב דבר האסור ויאבד בעצם מעוטו? פשעור שנתנו בו חקמים: יש דבר ששיעורו בששים, ויש ששיעורו במאה¹⁵, ויש ששיעורו במאתים¹⁶.

(15) תרומה, כמבואר בהלכה יג. (16) ערלה וכלאי הכרם, כמבואר שם.

ו. נמצאת למד, שקל אסורין שבתורה, בין אסורי מלקות בין אסורי פרת בין אסורי הנפה, שנתערבו במאכל המתר: מין בשאינו מינו - בנותן טעם¹⁷; מין במינו, שאי אפשר לעמוד על הטעם - שיעורו בששים או במאה או במאתים¹⁸. חוץ מיין נסך, מפני חמרת עבודת פוככים, וחוץ מטבל, שהרי אפשר לתקנו¹⁹; ומפני זה אוסרין במינן - בכל שהן, ושללא במינן - בנותן טעם²⁰, כשאר כל האסורין.

(17) חולין צז: וראה למעלה פרק ט הלכה ח. (18) כמבואר בהלכה הקודמת. (19) אפשר להפריש ממנו תרומות ומעשרות. וכלל הוא בדינו שכל דבר שיש לו מתירין אינו בטל ואוסר בכל שהוא. וטעם זה מביאים התוספות שם בשם הירושלמי. וכן מפורש גם בבבלי נדרים נח. (ובגמרא שם אמרו טעם אחר "כחיתורו כך איסורו". פירוש, שמן התורה חטה אחת פוסרת את כל הכרי ומתירה הכל, לפיכך גם באיסור כך, חטה אחת של טבל אוסרת כל הכרי. ורבינו העדיף את הנימוק של דבר שיש לו מתירים, כי הטעם השני מנמק טבל לתרומה בלבד, אבל טבל למעשרות ולתרומת מעשר אין לו היתר בכל שהוא ואם כן ייבטלכלל האיסורים, אבל הטעם של דבר שיש לו מתירים מנמק הכל). (20) שלא החמירו ביין נסך אלא מין במינו, שהרי יש כאן האיסור, אבל מין בשאינו מינו כשאין טעם האיסור בתערובת הרי הוא כאלו אינו לגמרי ולא החמירו. וכן בטבל ולא החמירו חכמים אלא במין במינו, ולהלן בהלכה יב

שם: "ותרומת מעשר של ודאי ותרומת מעשר של דמאי" וכן במשנה מעילה טו: הגירסא תרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי. ולכן כתב תרומת מעשר סתם והתכוון לשני סוגי תרומת מעשר, היינו של ודאי ושל דמאי. ובפירוש המשנה לערלה שם כותב רבינו "ואין הפרש אצלנו בכל הדינים בין תרומת מעשר של דמאי או של ודאי וכבר נתבאר זה". (37) בטלים. (38) כשנפלה סאה תרומה למאה, מרים מהם סאה תרומה ונותנת לכהן כי אע"פ שהאיסור בטל במאה והוא, אבל ממונו של כהן לא בטל וצריך להרים מפני גזל השבט, כמו שיתבאר להלן בהלכ טו. (39) אם נפלה חצי סאה מאיסור זה וחצי סאה מאיסור אחר מן האיסורים הללו בפחות ממאה סאין חולין – הכל אסור. והטעם, משום שכל אלה נקראו בשם תרומה, ואפילו חלה ובכורים, וכל שהוא משם אחד מצטרפים. וראה למעלה פרק ד הלכה ז. (40) בכסף משנה מפרש, שהמדובר בלחם הפנים טמא, שאין בלחם הפנים טהור הרי פסק רבינו בפרק ו מהלכות פסולי המוקדשים, שאינו עולה ויאכל הכל לכהנים. רבינו למד דין זה מברייתא יבמות פא: וכן פרוסה של לחם הפנים טמאה שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים טהורה תעלה, ר' יהודה אומר: לא תעלה. ופסק כחכמים. ומשמיענו כאן, שגם כשנתערבה בחולין – תעלה. (41) אפילו בלחם הפנים צריך להרים, מפני גזל השבט (להלן הלכה טו), שהרי הכהנים יכולים לאכלה בעזרה, כשיש להם אכילה מועטת של קדשים. ראה מנחות כא: שיאכלו עמה (עם המנחה) חולין ותרומה, ורבינו פ"י מה' מעשה הקרבנות הי"א. ומסולקת בזה קושית הרדב"ז כאן וראה תוספות בבא בתרא פא:

יד. הערלה וכלאי הפרים – עולין באחד ומאתים.⁴²
ומצטרפין זה עם זה.⁴³ ואינו צריך להרים.⁴⁴ פיצד?
רביעית של יין ערלה או פלאי הפרים, או שהיתה
הרביעית מצטרפת משניהם, שנפלה לתוך מאתים.⁴⁵
רביעיות של יין – הכל מתר, ואינו צריך להרים
כלום; נפלה לפחות ממאתים – הכל אסור בהנחה.⁴⁶

(42) בירושלמי ערלה, הובא בר"ש ערלה פרק ב, א: מנין שהם עולים? למד מלאה ממלאה, בכלאי בכרם כתוב המלאה ובכורים כתוב מלאתך ודמעך לא תאחר, מה מלאתך עולה אף כאן עולה, אי מה כאן מאה אף כאן מאה? לפי שכלל הכתוב איסורו (שאסור בהנאה) שינו חכמים חיובו (הכמות הנחוצה כדי שיתבטלו. ראה לקמו הט"ו). עד כדון (פירוש, ידוע לנו עד כאן) כלאי הכרם, ערלה מניין? מה זו אסורה בהנאה אף זו אסורה בהנאה, ומה זו עולה אף זו עולה. (43) אע"פ ששני שמות הם, כיון ששונים הם בשיעור ביטולם, שלמדים זה מזה, מצטרפין. משנה ערלה פ"ב א. (44) שמותר לאכול הכל ואינו חייב להוציא הכמות שנפלה. משנה שם. וראה בהלכה הבאה הנימוק למה בתרומה והדומה לה צריך להרים ובאיסורים אחרים לא. (45) של היתר. (46) והראב"ד משיג ואומר: "אין לך דבר שאוסר עירובו בהנאה אלא אם כן הוא שבמנין חוץ מאיסורי עבודה זרה ויין נסך דוק ותשכח". ולכאורה משמע כדבריו בגמרא עבודה זרה עד. שאמר: "למיעוטי – אי נמי

1 שְׁעוֹר, אֶלֹא אֶפְלוּ אֶחָד בְּכֶמָה אֲלֵפִים אֵינוּ בָטֹל;³¹
2 שֶׁהָרִי יֵשׁ דֶּרֶךְ שֵׁיתֵר בָּהּ. כְּגוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי
3 וּבִיּוֹצֵא בָּהֶן.³²

(29) פירוש, כמו טבל שבימנו אוסר בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם. (30) נדרים נח. גם תבואה חדשה ניתרת מאליה אחרי טז בניסן ולכן לא מנאה ר' יוחנן, כמו שכתבנו למעלה בחמץ בפסח. (31) מה שאמרו בגמרא אפילו באלף לא בטל, הכוונה אפילו אחד בכמה אלפים. (32) נדרים נח. הקדש יותר ע"פ פדיון, ומעשר שני, יעלוהו לירושלים או יחלוהו.

4 יֹא. אֶבֶל הָעֶרְלָה וְכֹלֵי הַפֶּרֶם וְחֵלֶב יָדָם וּבִיּוֹצֵא
5 בָּהֶן, וְכֵן תְּרִימוֹת - נִתְּנוּ חֲכָמִים בָּהֶן שְׁעוֹר; שְׁאִין
6 בָּהֶן דֶּרֶךְ הָתֵר לְכָל אָדָם.³³

(33) שתרומות מותרות לכהן בלבד, אבל לזרים אסורות לעולם ואין להן כל דרך היתר ולפיכך אינן כדבר שיש להן מתירין, כיון שאין דרך היתר לזר האסור בהן. סוגיה ביבמות פב.

7 יֵב. יִרְאֶה לִי, שֶׁאֶפְלוּ דָּבָר שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין, אִם
8 נִתְּעַרְבַּ בְּשֵׁאֵינוּ מִינוּ וְלֹא נָתַן טַעַם - מִתֵּר.³⁴ לֹא
9 יִהְיֶה זֶה שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין חֲמור מִטָּבֵל; שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר
10 לְתַקְּנוֹ, וְאֵף עַל פִּי כֵן, שֶׁלֹּא בְּמִינוּ - בְּנוֹתָן טַעַם,
11 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאֵל תִּתְּמָה עַל חֲמֵץ בְּפֶסַח; שֶׁהִתְוָרָה
12 אֲמָרָה: כָּל מִחְמָצַת לֹא תֹאכְלוּ, לְפִיכָךְ הִתְחַמְּרוּ בּוֹ,
13 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.³⁵

(34) חולק על רב אלפס חולין פרק גיד הנשה, שפוסק בדבר שיש לו מתירין אפילו באינו מינו לא בטל. (כנראה הסתמך רבינו על הירושלמי נדרים פרק ו, כל דבר שיש לו מתירין, כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש וכו' מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם. (35) בה"ט, שאוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. בפסחים כט: אמרו, שגזרו שלא במינם אטו מינם. ורבינו כאן מפרש למה גזרו בחמץ בפסח בלבד ולא בכל דבר שיש לו מתירין, וביאור משום שבחון בפסח נאמר כל מחמצת לא תאכלו.

14 יֵג. וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁעוֹרִין שֶׁנִּתְּנוּ חֲכָמִים: הַתְּרִימָה
15 וְתְרִימוֹת מַעֲשֵׂר³⁶ וְהַחֲלָה וְהַכְּפֻרִים - עוֹלִין³⁷ בְּאֶחָד
16 וּמֵאָה. וְצִרִיף לְהָרִים³⁸. וּמַצְטְרְפִין זֶה עִם זֶה³⁹. וְכֵן
17 פְּרוֹסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים⁴⁰ לְתוֹךְ פְּרוֹסוֹת שֶׁל חֲלִין -
18 עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה. פִּיצֵד? סָאָה קָמַח מֵאֶחָד מֵאֲלוֹ,
19 אוֹ סָאָה מִבֶּלֶם, שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סָאָה קָמַח שֶׁל חֲלִין
20 וְנִתְּעַרְבַּ הַכֹּל - מִרִּים מִן הַכֹּל⁴¹ סָאָה אַחַת כְּגֹנֵד סָאָה
21 שֶׁנִּפְלָה, וְהַשָּׂאָר מִתֵּר לְכָל אָדָם; נִפְלָה לְפָחוֹת
22 מִמֵּאָה - נַעֲשֶׂה הַכֹּל מִדְּמַע.

(36) משנה ערלה פרק ב. בגירסתנו שם: ותרומת מעשר של דמאי (דמאי=פירות של עם הארץ שאינו נוזה בהפרשת מעשרות וחוששים שמא לא עישר ולכן מפרישים מעשר ותרומת מעשר מספק). ונראה שרבינו גורס כגירסת הר"ש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

62) שד הבהמה. 63) שם הלכה יב: שבשר שנתבשל בחלב שחוטא אינו אסור מן התורה. 64) שהוא מן המניין.

יט. בִּיצָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ אֶפְרוּחַ שְׁשָׁלָקָה⁶⁵ עִם בִּיצִים
הַמְתָּרוֹת: אִם הִיְתָה עִם שְׁשִׁים וְאַחַת וְהִיא⁶⁶ - הִרִי
הֵן מְתָרוֹת; הִיְתָה עִם שְׁשִׁים בְּלֹבֶד⁶⁷ - נֶאֱסָרוּ הַכֹּל.
מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּרִיָּה בִּפְנֵי עֲצָמָה⁶⁸, עָשׂוּ הָכֵר בָּהּ
וְהוֹסִיפוּ בְּשִׁעוּרָה.

65) שנתבשלה. 66) היינו שביחד הם ששים ושנים וכן פירש רש"י שם צח. 67) וביחד הם ששים ואחת. 68) שהאיסור עצמו, היינו האפרוח, הוא בריה בפני עצמה. מה שאין כן בשמנו של גיד הנשה שהצריכו רק ששים ואחת עם השומן ואע"פ שגיד בריה בפני עצמה היא, מפני ששומן הגיד אינו בריה בפני עצמה. והכסף משנה מפרש דברי רבינו "ששים ואחת והיא", היינו שביחד הם ששים ואחת כמו בגיד, ולא כפרש"י. וכן נראה מדברי רב נחמן שם, שאמר: ביצה בששים ואין ביצה מן המניין.

כ. אֲבָל בִּיצַת עוֹף טָמֵא שְׁשָׁלָקָה עִם בִּיצֵי עוֹף
טְהוֹר - לֹא אֶסְרָה אוֹתָם⁶⁹. וְאִם טָרַף אֱלוֹ עִם אֱלוֹ,
אוֹ שֶׁנִּתְעַרְבָּה בִּיצַת עוֹף טָמֵא אוֹ בִּיצַת טְרֵפָה עִם
בִּיצִים אֲחֵרוֹת - שִׁעוּרָן בְּשִׁשִּׁים⁷⁰.

69) חולין צח. שאינה פולטת טעם, במה דברים אמורים בשאינה קלופה אבל בביצה קלופה נותנת טעם כמבואר בירושלמי. ובביצה שיש בה אפרוח אפילו באינה קלופה אוסרת שמחלחל דרך הקליפה. 70) דעת רבינו, שאפילו מין במינו יבש ביבש צריך ששים מדרבנן. וכן משמע מדברי רבינו למעלה בהלכה ד.

כא. וּמִנִּין סָמְכוּ חֲכָמִים עַל שִׁעוּר שְׁשִׁים? שֶׁהִרִי
הַמּוֹרֵם מֵאֵיל זָיִר, וְהִיא הַזְּרוּעָה⁷¹, אֶחָד מִשְׁשִׁים⁷²
מִשְׁאֵר הָאֵיל⁷³, וְהִיא מִתְבַּשֶּׁלֶת עִמּוֹ וְאִינָה אוֹסֶרֶת
אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: וְלִקַּח הַפֶּהֶן אֶת הַזְּרַע בְּשִׁלָּה⁷⁴ מִן
הָאֵיל.

71) בר קפרא. חולין צח. נזיר אחרי שעברו ימי נזירותו מביא קרבנות וביניהם איל לשלמים והזרוע ניתנת לכהן ואסורה לזרים ושאר הבשר מותר להם. ולמדו שם מן המקרא שכל האיל מתבשל ביחד, ולמה אין הזרוע אוסרת את שאר הבשר? מפני שיש ששים בשאר חלקי האיל נגד הזרוע, כשמשערים בשר ועצמות נגד בשר ועצמות. 72) כך שיערו חכמים. 73) מבשר ועצמות של האיל. 74) שם. ר' שמעון אומר: אין בשילה אלא שנתבשל עם האיל.

כב. מִיֵּן בְּמִינוֹ וְדָבָר אֲחֵר שֶׁנִּתְעַרְבוּ, כְּגוֹן קִדְרָה
שֶׁהִיָּה בָּהּ חֶלֶב אֱלִיָּה⁷⁵ וּגְרִיסִין, וְנִפְּל לְתוֹכָהּ חֶלֶב
הַכִּלְיוֹת⁷⁶, וְנִמְחָה הַכֹּל וְנִעְשָׂה גּוֹף אֶחָד - רוֹאִין אֶת
חֶלֶב הָאֱלִיָּה וְאֶת הַגְּרִיסִין כְּאֵלוֹ הֵן גּוֹף אֶחָד⁷⁷,
וּמִשְׁעָרִין חֶלֶב הַכִּלְיוֹת בְּגְרִיסִין וּבְאֱלִיָּה, אִם הִיָּה
אֶחָד מִשְׁשִׁים - מִתָּר; שֶׁהִרִי אִי אֶפְשָׁר כָּאֵן לַעֲמֹד
עַל הַטַּעַם⁷⁸.

איסורי הנאה ולא דבר שבמניין". אולם נראה שרבינו סובר, שהדברים אמורים בדברים האוסרים בכל שהוא שלא נתנו בהם חכמים שיעור כלל. אבל בערלה וכלאי הכרם שנתנו בהם שיעור באחד ומאתים אם נפלו לפחות מן השיעור הרי זה כשאר איסורים שנפלו לפחות מששים וכיון שלא נתבטל - כל התערובת אסורה אפילו בהנאה.

טו. וְלִמָּה צָרִיךְ לְהִרִים הַתְּרוּמָה וְלֹא יָרִים עֲרֵלָה
וְכִלְאֵי הַפָּרֶם? שֶׁהַתְּרוּמָה מִמּוֹן כְּהֵנִים. לְפִיכָךְ, כָּל
תְּרוּמָה שֶׁאֵין הַכְּהֵנִים מְקַפְּדִין עָלֶיהָ, כְּגוֹן תְּרוּמַת
הַכִּלְיוֹת⁴⁷ וְהַחֲרוּבִין וְשִׁעוּרֵין שֶׁבְּאֶדָּם - אֵינוֹ צָרִיךְ
לְהִרִים.

47) מין תאנים גרועות (רבינו בפירוש המשניות תרומות פרק יא, ד).

טז. וְלִמָּה כָּפְלוּ שִׁעוּר עֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַפָּרֶם? מִפְּנֵי
שֶׁהֵן אֶסוּרִין בַּהֲנֵיָּה⁴⁸. וְלִמָּה סָמְכוּ עַל שִׁעוּר מֵאָה
בַּתְּרוּמוֹת? שֶׁהִרִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֶחָד מִמֵּאָה⁴⁹
וּמִקִּדְשׁוֹ⁵⁰ הַכֹּל. שֶׁנֶּאֱמָר: אֶת מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ. אָמְרוּ
חֲכָמִים: דָּבָר שֶׁאֵתָּה מֵרִים מִמֶּנּוּ⁵¹, אִם חִזֹּר לְתוֹכוֹ⁵²
- מִקְדָּשׁוֹ⁵³.

48) ירושלמי ובא למעלה בהלכה יד. 49) מעשר מן המעשר. 50) ואוסר. 51) תרומת מעשר. 52) אם יפול בחזרה לפירות שמהם הורם. 53) אוסרו.

יז. שֶׁאֵר אֶסוּרִין שֶׁבַּתְּרוּהָ⁵⁴ כֶּלֶן, כְּגוֹן בֶּשֶׂר שֶׁקָּצִים
וּרְמָשִׁים וְחֶלֶב וְדָם וְכִיזָא בֵּהֶן - שִׁעוּרָן בְּשִׁשִּׁים.
כִּיצַד? בְּזִית חֶלֶב כִּלְיוֹת שֶׁנִּפְּל לְתוֹךְ שְׁשִׁים בְּזִית⁵⁵
מִחֶלֶב הָאֱלִיָּה - הַכֹּל מִתָּר; נִפְּל לְפָחוֹת מִשְׁשִׁים⁵⁶ -
הַכֹּל אֶסוּר. וְכֵן אִם נִפְּל בְּשִׁעוּרָה⁵⁷ חֶלֶב - צָרִיךְ
שִׁהִיָּה שֶׁם כְּמוֹ שְׁשִׁים שִׁעוּרָה⁵⁸. וְכֵן בִּשְׂאֵר אֶסוּרִין.
וְכֵן שֶׁמֶן שֶׁל גִּיד הַנֶּשֶׂה⁵⁹ שֶׁנִּפְּל לְקִדְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר -
מִשְׁעָרִין אוֹתוֹ בְּשִׁשִּׁים, וְאֵין שֶׁמֶן הַגִּיד מִן הַמִּנְיָן⁶⁰.
וְאֵף עַל פִּי שֶׁשֶׁמֶן גִּיד הַנֶּשֶׂה מְדַבְּרִיהֶם, כְּמוֹ
שֶׁבְּאֶרְנוּ - הוֹאִיל וְגִיד הַנֶּשֶׂה בְּרִיָּה בִּפְנֵי עֲצָמָה,
הַחֲמִירוּ בּוֹ כְּאֶסוּרֵי תוֹרָה⁶¹. וְהַגִּיד עֲצָמוֹ - אֵין
מִשְׁעָרִין בּוֹ וְאֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁאֵין בְּגִידִים בְּנוֹתֵן טַעַם.

54) למעט איסורי דרבנן ששיעורם בחמשים ותשע. 55) ועמו יהיו ששים ואחד כזית. 56) אפילו נפל לחמשים ותשע כזית ועם האסור ביחד יהיו ששים. 57) משמינענו שגם בחצי שיעור שאין לוקים עליו לא די בחמשים ותשע. 58) מלבד השעורה שנפלה. 59) ר"ף שם צו: מין במינו שאינו יכול לעמוד על טעמו כגון שמנוניתו של גיד, אמר רב נחמן גיד בששים ואין גיד מן המניין. ע"כ. פירוש, שצריך ששים בלא הגיד. 60) אלא צריך שיהא ששים מלבדו. 61) לענין ביטול.

יח. אֲבָל כְּחֵל⁶² שֶׁנִּתְבַּשֶּׁל עִם הַבֶּשֶׂר - בְּשִׁשִּׁים,
וּכְחֵל מִן הַמִּנְיָן. הוֹאִיל וְהַכְּחֵל מְדַבְּרִיהֶם, כְּמוֹ
שֶׁבְּאֶרְנוּ⁶³, הִקְלּוּ בְּשִׁעוּרוֹ⁶⁴.

קסד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ל' כסלו – ספר קדושה – הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בשר עוף בחלב, שיש בשר שהתורה אסרה לבשלו בחלב, אסור לבטל.

(75) היתר. (76) איסור. (77) אע"פ שהם שני מינים של היתר. (78) של האיסור מכיון שטעמם של חלב אליה ושל חלב כליות שוה.

22 כח. כָּכֹר בְּאַרְנוֹי, שָׁאם נִתֵּן דְּבַר הָאָסוּר טַעְמוֹ בְּדָבָר
23 הַמֵּתֵר - נֶאֱסָר הַכֹּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
24 בְּשֶׁהִשְׁבִּיחוּ; אֲבָל אִם פָּגַם⁹¹ זֶה הָאָסוּר לַמֵּתֵר
25 וְהַפְסִיד טַעְמוֹ - הָרִי זֶה מֵתֵר. וְהוּא שֶׁיְהִי פֹגֵם
26 מִתְחֵלֶה וְעַד סוֹף; אֲבָל אִם פָּגַם בַּתְּחֵלָה וְסוֹפוֹ
27 לְהִשְׁבִּיחַ, אוֹ הַשְׁבִּיחַ בַּתְּחֵלָה אֶף עַל פִּי שְׁסוּפוֹ
28 לַפָּגַם - הָרִי זֶה אָסוּר⁹².

(79) ראה מה שנתבאר בהלכה ל.

4 כד. פְּשָׁמ־עֲרִין בְּכָל הָאֶסּוּרִין, בֵּין בְּשָׁשִׁים בֵּין
5 בְּמֵאָה בֵּין בְּמֵאִים - מִשְׁעָרִין בְּמֶרֶק וּבִתְבִּלִּין⁸⁰
6 וּבְכָל שֵׁשׁ בְּקִדְרָה⁸¹ וּבִמְה שֶׁבִּלְעָה קִדְרָה⁸² מֵאַחֵר
7 שֶׁנֶּפֶל הָאֶסּוּר⁸³ לְפִי אִמֹּד הַדַּעַת⁸⁴, שֶׁהֲרִי אִי אֶפְשָׁר
8 לַעֲמֹד עַל מֵה שֶׁבִּלְעָה בְּצִמְצוּם.

(80) בגמרא: ברוטב ובקיפה. (81) בגמרא: ובחתיכות.
(82) בין מן האיסור בין מן ההיתר. בגמרא: ובקדירה.
(83) כלומר, לא מצרפים מה שנבלע בקדירה לפני נפילת האיסור, שהוא כולו היתר, אלא מה שנבלע אחר נפילתו, היינו גם מן האיסור וגם מן ההיתר. (84) בקירוב. בדיוק אי אפשר לקבוע כמה בלעה הקדירה.

29 כט. ומי יטעם את התעורבות? אם היה המעורב
30 תרומות עם החליץ - טועם אותן הפה⁹³. אם היה
31 טעם התרומה נגר - הכל מדמע⁹⁴. ובהלכות תרומות
32 יתבאר דין המדמע.

(93) שמותר לאכול בתרומה, חולין צו: (94) תערוכת תרומה עם חולין.

9 כה. אָסור לְבטֹל אֶסְרוּרִין שֶׁל תּוֹרָה לְכַתְּחִלָּה⁸⁵. וְאִם
10 בְּטֹל - הֲרִי זֶה מִתֵּר. וְאִם עַל פִּי כֵן קִנְסוּ אוֹתוֹ
11 חֻקִּים⁸⁶ וְאֶסְרוּ הַכֹּל. וְיִרְאֶה לִּי, שֶׁכִּינִן שֶׁהוּא קִנְס
12 - אֵין אוֹסְרִין תַּעֲרֶכֶת. זֶה אֵלֶּא עַל זֶה הַעוֹבֵר שֶׁבְּטֹל
13 הָאֶסְרוּרִין⁸⁷; אֲבָל לְאַחֵרִים - הַכֹּל מִתֵּר.

ל. וְאִם יִהְיֶה בָּשָׂר בְּחֻלָּב, אוֹ יֵינ נֶסֶךְ וַיֵּינ עֲרֹלָה
וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְּלוּ לְדָבָשׁ⁹⁵, אוֹ בָּשָׂר שֶׁקָּצִים
וּרְמָשִׁים שֶׁנִּתְבָּשְׁלוּ עִם הַיֵּינ וְכִי יֵצֵא בִּהֵן - טוֹעֵם
אוֹתָן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, וְסוֹמְכִין עַל פִּי⁹⁶. אִם אָמַר:
אֵינִי בּוֹ טוֹעֵם, אוֹ שֶׁאָמַר: יֵשׁ בּוֹ טַעַם וּמִטַּעַם רַע
הוּא וְהִרֵי פָגָמוֹ - הֵפֵל מִתָּר. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה סוֹפּוֹ
לְהַשְׁבִּיחַ, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנֵנו⁹⁷. וְאִם אֵין שָׁם עוֹבֵד
כּוֹכְבִּים⁹⁸ לְטַעַם - מִשְׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּשַׁעְוָרוֹ: בְּשָׂשִׁים
אוֹ בִּמְאָה⁹⁹ אוֹ בִּמְאֹתִים¹⁰⁰.

85) להרבות ההיתר על האיסור כדי שיבטל, ביצה ד: וראה ר"ש בפרק ה תרומות משנה ט, והמקור מירושלמי שם. 86) אם עשה זה במזיד, אבל בשוגג לא קנסו, כר' יוסי ור' שמעון בגיטין נד. ובמשנה תרומות שם. 87) וכן על מי שנתבטל בשבילו כדי שלא יהנו לו מעשיו הרעים. כך כתב הרשב"א בכוונת רבינו.

95) היינו באים מינו. נתבאר לעיל ה"ו, ש"ן נסך אוסר במשהו במינו בלבד ולא בשאינו מינו. 96) משמע, שכל גוי נאמן ואפילו אינו טבח מומחה (ראה למעלה פרק ט), ואפילו כשהגוי יודע לשם מה שואלים אותו. וש"ת רש"י, שגוי נאמן רק במסיה לפי תימו. והתוספות שם כתבו, שאין סומכים אלא על גוי מומחה בלבד. 97) בהלכה הקודמת. 98) הכוונה לאיסורים שנאמרו למעלה, אבל בתרומה טועם ככה, כנאמר בהלכה הקודמת. 99) בתרומה. 100) בערלה וכלאי הכרם. והמדובר במין במינו, שהרי בשאינו מינו בטלים בששים. ומה שאמר "ואם אין שם גוי לטועם" הכוונה, לקבוע אם הטעם לשבח או לפגם.

14 כו. כיצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה
15 סאה, שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחרות
16 ויצרף כדי שתעלה באחד ומאתים. ואם עבר ועשה
17 כן - הפל מתר⁸⁸. אבל באסור של דבריהם - מבטלין
18 האסור לכתחלה.

(88) לאחרים, אבל לא למבטל עצמו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

19 כֹּז. בִּיצֵד? חֵלֶב שֶׁנֶּפֶל לְקִדְרָה שֵׁשׁ בֶּה בִּשּׁוּר עוֹף⁸⁹
20 וְנָתַן טַעַם בַּקִּדְרָה - מִרְבֵּה עָלָיו בִּשּׁוּר עוֹף אַחֵר עַד
21 שִׁיבְטֵל הַטַּעַם. וְכֵן כָּל מִיּוֹצֵא בִּזְהָ⁹⁰.

42 לֹא. עֲקָרָה שְׁנָפַל לְשָׂכָר אוֹ לְחֶמֶץ ¹⁰¹ - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ
43 בְּשֵׁשִׁים; וְשָׂאנוּ חוֹשְׁשִׁין ¹⁰² שְׂמָא טַעֲמוּ בְּשָׂכָר
44 וּבַחֲמֶץ מְשֻׁבִּית. אָכַל אִם נָפַל לֵינָן אוֹ לְשֶׁמֶן אוֹ
45 לְדָבֶשׁ - מֵתָר, וְאָפְלוּ נִתָּן טַעַם, מִפְּנֵי שֶׁטַעֲמוּ
46 פּוֹגֵם ¹⁰³. שָׂקַל אֵלּוּ צָרִיכִין לְהוֹתֵן מִבְּשָׂמִים, וְזֶה
47 מְסַרִּיחַן וּמְפַסִּיד טַעֲמוֹ.

(89) ובשר עוף בחלב אסור מדברי סופרים בלבד, למעלה פרק ט הלכה ד. (90) אפילו איסורים מדברי סופרים שיש להם שורש ועיקר בתורה כמו בשר עוף בחלב. ורבו החולקים על רבינו וסוברים, שהתירו לבטל לכתחילה רק איסורי דרבנן שאין להם שורש מן התורה כגון מוקצה. אבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קסה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהמדובר כשהישראל אינו מתכוון ליהנות. וראה למעלה פרק ט הלכה כג.

לד. בשר נבלה מליח שנבלל עמו¹¹⁸ בשר¹⁷ שחוטה¹¹⁹ - הרי זה נאסר¹²⁰; מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר השחוטה, ואי אפשר לעמוד כאן לא על הטעם ולא על השעור¹²¹. וכן בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור - נאסר מפני צירו. אבל אם היה המליח טהור, והתפל דג טמא - לא נאסר¹²² המליח. [אף על פי] שהתפל בולע מן המליח¹²³ - [אינו בולע כל כך שיחזור ויפלט]. דג טמא שנקבשו¹²⁴ עם דג טהור - הכל אסור¹²⁵; אלא אם כן היה הטמא¹²⁶ אחד ממאתים¹²⁷ מן הטהור.²⁶

(118) דוקא שנבלל אסור, אבל אם לא נבלל ונמלחו בפני עצמם זה אצל זה מותר שאינו בולע, ולכתחילה אסור למלות בשר נבילה ובשר שחוטה זה אצל זה, שמא יגעו זה בזה בשעת מליחה. (119) משמע בשר שחוטה תפל. (120) אבל אם היו שניהם מולחים לא נאסר, הואיל והוא טרוד לפלוט מחמת מלחו אינו בולע. וסובר רבינו, שגם חלב וציר אינו בולע כשהוא טרוד לפלוט. (121) ומשום כך הכל נאסר ואינו נותר לא בקליפה ולא בנטילת מקום ואינו בטל בשישים או על כל פנים במאתים, כציר דגים טמאים. (122) ואפילו קליפה אינו צריך, בין אם המליח למעלה והתפל תחתיו ובין אם המליח למטה, וחילוק זה נאמר בצלי בלבד ולא במליח. (123) ואינו פולט כלום שאינו חם כל כך, רשב"א לתירוצו אחד הובא בכסף משנה. ובדפוס ויניציה הגירסא: אע"פ שהתפל בולע מן המליח אינו בולע כל כך שיחזור ויפלוט והיינו כתירוצו השני של הרישב"א, דכל שהוא מליח פולט ומבליח בחבירו ואינו מחממו כל כך עד שיהא פולט הרבה, ומכיון שהמלות טרוד לפלוט אינו בולע אותה פליטה מועטת שחברו פולט. (124) במלח או בחומץ או בשאר משקה. (125) שהציר הטמא אוסר כולו. (126) כלומר, הציר היוצא מן הטמא. (127) כר' יהודה משנה תרומות פרק י', ח, ולפי חשבוננו של ר' אבוהו בירושלמי שם. ומשערים במאתים ואע"פ שכל האיסורים בשישים, ציר דגים חריף מאוד ונותן טעם בדגים טהורים יותר משאר איסורים. וחזר בו רבינו כאן מפסק הלכה שלו בפירוש המשנה, שציר דגים טמאים אינו בכל בפתות מאלף?

פרק ששעה עשירי

(1) יבאר דבר המחמץ או מתבל או דבר חשוב אם יש להם ביטול. שאור של כלאי הכרם או תרומה שנפל לתוך העיסה; ודין תבלין שהם שנים או שלושה שמות ממין אחד; בגד שצבעו בקליפי ערלה או קדרה שבשלה בקליפי ערלה ועצי היתר; דין המעמיד גבינה בפגי ערלה וכיוצא בו; חבית יין היתר שנתערבה בין החביות של איסור או איפכא; יין נסך שנפל על גבי ענבים.

א. כל השעורים האלו שנתנו חכמים לדבר האסור²⁷ שנתערב במינו²⁸ המתר - בשלא היה הדבר האסור

(101) שמתוך חריפות שבהם בולעים מהר והרי זה ככבוש וכבוש הרי הוא כמבושל. (102) בעיה שלא נפשטה, בגמרא עבודה זרה סח: (103) בגמרא שם שאלו רק בשכר וחומץ, אבל ביין, שמן או דבש ודאי פוגם.

לב. גדי שצלאו בחלב¹⁰⁴ - אסור לאכל אפלו מקצה אוניו¹⁰⁵; שהחלב נבלע¹⁰⁶ באיבריו והוא משביחו ונותן בו טעם. לפיכך, אם היה כחוש ולא היה בו חלב פליות ולא חלב קרב¹⁰⁷ אלא מעט פאחד מששים¹⁰⁸ - קולף ואוכל עד שמגיע לחלב¹⁰⁹. וכן ירף שצלאה בגיד הנשה¹¹⁰ שפה - קולף ואוכל¹¹¹ עד שהוא מגיע לגיד¹¹² ומשליכו. וכן בהמה שצלאה שלמה, ולא הסיר לא חוטין ולא קרומות¹¹³ האסורות - קולף ואוכל¹¹⁴, וכיון שגיע לדבר אסור - חותכו ומשליכו. שאין בגידים פניות טעם פדי לשער בהן¹¹⁵.

(104) עם החלב שבו, שלא נטל חלב הכליות והקרב. (105) שרחוק מן החלב. (106) בגמרא שם: שהחלב מפעפע. (107) האסורים מן התורה. (108) בגמרא אמרו שר' יוחנן התיר בגדי כחוש שצלאו בחלבו ומפרש רבינו, שכחוש היינו שיש ששים בבשר נגד החלב. כך מבאר הרשב"א דברי רבינו. (109) ואינו צריך לא נטילה ולא קליפה סמוך לחלב אלא משליך החלב ואוכל השאר. (110) ושומן הגיד אסור מדברי סופרים. (111) קולף את הבשר שעל הגיד ואוכלו, מפני ששמנונית הגיד רזה היא ואינה מפעפעת כחלב אלא נצמחת במקומה. ואפילו אם היא מפעפעת קצת אין זה מספיק כדי ליתן טעם. (112) או לשומנו, אבל אם נתבשל עם הגיד צריך ששים נגד שומנו. (113) האסורים מן התורה משום חלב. (114) הואיל וחלב זה כחוש ורזה, אינו מפעפע בבשר. (115) פירוש, אפילו שומנם אינו מפעפע בצליה כל כך עד כדי נתינת טעם, כמו שנתבאר למעלה בשם הכסף משנה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "כדי לער בהן" כלומר, שומנו של גיד או החוטין והקרומות נותנים אמנם קצת טעם, אבל לא כדי... פירוש זה, מסלק כל התמיהות של הלחם משנה.

לג. אין צולין בשר שחוטה עם בשר נבלה או בהמה טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעין¹¹⁶ זה בזה. ואם צלאן - הרי זה מתר, ואפלו היתה האסורה שמנה הרבה והמתרת רזה. שהריח אינו אוסר¹¹⁷, ואינו אוסר אלא טעמו של אסור.

(116) משום שריח האיסור נכנס בהיתר. (117) כלוי בפסחים עו: שאומר: "ריחא לאו מילתא היא", פירוש, ריח אין בו ממש, אבל לכתחילה אסור, שגם לוי לא התיר אלא בדיעבד. ומשמע שאפילו בבשר נבילה כחוש אסור לכתחילה לצלותו עם בשר שחוטה, שהרי רבינו סתם וכתב: אין צולין וכו'. ומה שכתב רבינו למעלה בפרק יג: מותר להריח בחבית של יין נסך ואין בזה שום איסור שאין הריח כלום לפי שאין בו ממש, כבר פירש שם הרדב"ז,

18 וכן חבית שתומה של יין ערלה או של פלאי הפרם
19 שנתערבה בכמה אלפים חביות שתומות - הפל
20 אסורים בהנהיגה. וכן שאר השבעה דברים¹⁸.

(17) ראה למעלה הערה ז. (18) פירוש, שאר הדברים שנמנו
בין השבעה.

21 ה. וכן חתיכה של נבלה או של בשר בהמה או חיה
22 או עוף או דג הטמאין שנתערבה בכמה אלפים
23 חתיכות - הפל אסור¹⁹ עד שיגביה²⁰ אותה חתיכה²¹,
24 ואחר כך ישער השאר בששים²². שאם לא הגביהה
25 - הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה²³, והחתיכה
26 חשוכה אצלו, שהרי מתכבד בה²⁴ לפני האורחין.

(19) משנה, חולין צו, ב. (20) שיוציאה מן התערובת.
(21) כשמכירה. (22) משמע, שהמדובר כשנתבשל, שאם
לא נתבשל - למה הצריך ששים כשהגביה את האיסור.
במשנה שם מפורש: וכן חתיכה של נבילה וכו' שנתבשל,
ולא אמרו דין זה אלא כשהחתיכה אסורה מצד עצמה, אבל
כשנאסרה מפני שבלעה איסור - בטלה, שהרי הבליעה אינה
חשובה. (23) ראה לקמן ה"א. (24) שם ק, א. נותן אותה
בפני אורחים חשובים ומתכבד בזה. ואף-על-פי שאינה
ראויה לאורחים מפני שהיא אסורה, אם נתיר את התערובת
תהיה ראויה ('תוספות' שם). ועוד טעם בדבר, שהרי ראויה
לכבד בה גוי. ולא מנה רבינו דין זה וגם את הדינים
שבהלכות הבאות בין שבעת הדברים שבה"ג ויגדל מספרם,
מפני שדרכו להביא את המשנה כלשונה, ושם מדובר
בגידולי קרקע בלבד שיש בהם רק שבעה דברים חשובים.

27 ו. והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב²⁵ או של
28 חלין שנשחטו בעזרה, שהרי הן²⁶ אסורים
29 מדבריהן²⁷ בהנהיגה, כמו שיתבאר בהלכות שחיטה²⁸
30 - אסורין בכל שהן עד שיגביה אותן. וכן גיד
31 הנשה²⁹ שנתבשל עם הגידין או עם הבשר: בזמן
32 שפמירו - מגביהו, והשאר מתר; שאין בגידים
33 בנותן טעם³⁰. ואם אינו מכירו - הפל אסור; מפני
34 שהוא בריה בפני עצמו³¹, הרי הוא חשוב ואסור
35 בכל שהוא.

(25) אף-על-פי שהאיסור מחמת בליעה, שהחלב נבלע בבשר
- אין דינה כחתיכה שבלעה איסור שבהלכה הקודמת,
הואיל שבשר וחלב כל אחד בפני עצמו מותר, וכשנתבשלו
נאסרה התערובת, הרי זה איסור מחמת עצמו (רדב"ז
והגהות מיימוניות' מ'ספר התרומה'). (26) כלומר, אף-
על-פי שאין בהם איסור תורה, אינם בטלים כשהחתיכה
האסורה ראויה להתכבד (כסף-משנה). (27) מוסב על
חולין שנשחטו בעזרה ולא על בשר בחלב. (28) פ"ב ה"ג.
(29) משנה, חולין צו, ב. (30) שם צט, ב. המדובר,
כשנתבשל הגיד בלא שומנו, אבל אם לא ניטל שומנו, אסור
בנותן טעם (לחם-משנה). (31) שם ק, א.

36 ז. וכן פל פעלי חיים - חשובין הן ואינם בטלין³².
37 לפיכך, שור הנסקל³³ שנתערב באלף שורים, ועגלה

1 מחמץ או מתפל או דבר חשוב שהוא עומד כמות
2 שהוא ולא נתערב ונדמע³ בדבר המת; אבל אם
3 היה מחמץ או מתפל⁴ או דבר חשוב - אסור בכל
4 שהוא.

(2) משנה, ערלה פ"ב, מ"ו. (3) שלא נתמזג עם חלקי
ההיתר, אלא שאי-אפשר להכיר איזו חתיכה היא האסורה,
מפני שכולן ממין אחד. (4) פירוש, ויש בו כדי לחמץ או
לתבל את התערובות.

5 ב. פיצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוף
6 עפת חטין⁵ של חלין, ויש בו כדי לחמץ - הרי העפה
7 בלה מדמע⁶. וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרת
8 חלין, ויש בהן כדי לתבל, והן ממין התבלין⁷ - הפל
9 מדמע. ואף על פי שהשאור או התבלין אחד מאלף⁸.
10 וכן שאור של פלאי הפרם לתוף העפה, או תבלין של
11 ערלה לתוף הקדרה - הפל אסור בהנהיגה.

(5) שהוא מין במינו עם השאור של תרומה. (6) תערובת
תרומה וחולין בשיעור האוסר, נקרא: מדומע. (7) אבל
בשאינו מינו, הכל תלוי בנתינת טעם, כמו שנתבאר שם
במשנה ז. וכל השיעורים שנאמר, כגון ששים, מאה או
מאתים - אינם קובעים כלל. ראה שם בפירוש המשנה
לרבינו. (8) ואפילו בכמה אלפים, לא בטל. ולמעלה פט"ו
ה"ו לענין דבר שיש לו מתירין, כתב בפירוש, שאפילו אחד
בכמה אלפים, אינו בטל. וראה ברדב"ז שם. וראה להלן
בה"ד.

12 ג. דבר חשוב שהוא אסור במינו בכל שהוא⁹ - שבעה
13 דברים¹⁰. ואלו הן: אגוזי פרך, ורמוגי בדין¹¹, וחביות
14 סתומות¹², וחלפות¹³ תרדין¹⁴, וקלחי כרוב¹⁵, ודלעת
15 יונית, וכפרות של בעל הבית¹⁶.

(9) אבל בשאינו מינו - לא, אלא בנותן טעם, כמו שכתב
למעלה. (10) כרבי עקיבא, ערלה פ"ג, מ"ז. (11) פרך
ובדן שמות מקומות הם, פירוש המשנה שם.
(12) ב'ירושלמי' שם מפורש, שדווקא בנתערבו בסתומות של
היתר, אבל אם נתערבו בפתוחות ואחר-כך נפתחו החביות
האסורות - בטלות. (13) מה שמחליפות וצומחות (פירוש
המשנה שם), כלומר, לא מה שטומנים בקרקע אלא מה
שצומח וגדל. (14) נקראים בערבי סלק, פירוש המשנה
כלאים פ"א, מ"ג. (15) רבינו, במשנה ערלה שם, גורס:
וקולסי. ומפרש, עיקר הכרוב. וברש"י ביצה ג, ב - מפרש,
קלחי כרובים גדולים עם עלים שלהם, וכרוב של ארץ
ישראל היה גדל כאילן. (16) בזמנם היו ככרות של בעל
הבית גדולים יותר משל נחתומים. כל שבעת הדברים הללו
נמכרים במנין במחיר שקובעים לכל אחד ואחד, אבל שאר
הפירות והירקות מאותם המינים לא היו חשובים כל-כך
ונמכרים באומד הרבה ביחד (רבינו שם). מפירושו זה יוצא,
ששבעת הדברים אינם בטלים, משום שהם דבר שבמנין.

16 ד. פיצד? רמון אחד מרמוגי בדין שהיה ערלה
17 ונתערב בכמה אלפים רמונים¹⁷ - הפל אסור בהנהיגה.

- 1 עֲרוּפָה בְּאֵלָף עֲגָלוֹת, או צָפוּר מִצָּרַע הַשְּׁחוּטָה³⁴
 2 בְּאֵלָף צִפְרִים, או פֶּטֶר חֲמוּרִים³⁵ בְּאֵלָף חֲמוּרִים - כָּל
 3 אֲסוּרֵינָּה³⁶. אֲבָל שְׁאֵר הַדְּבָרִים, אֵף עַל פִּי
 4 שִׁדְרָקָן לְמִנּוֹת³⁷ - הֲרִי אֵלֹו עוֹלִין בְּשַׁעֲוֹן.
- 32 זבחים עג, א. (33) כל אלו מנויים במשנה, עבודה זרה
 עד, א. (34) המצורע שנתרפא מביא שתי צפרים, האחת
 נשחטת והשניה משתלחת לנפשה, והשחטה אסורה
 בהנאה. (35) בכור לאמו. (36) שגם איסור הנאה שבהם
 אינו בטל. והראב"ד משיג, שהרי הלכה כרבי שמעון בן
 גמליאל שבאיסורי הנאה שנתערבו, יוליד דמי ההנאה לים
 המלח. ואם כן, למה אוסר רבינו בהנאה בדברים חשובים
 שנתערבו? וה'כסף משנה' מתרץ, שרבינו סמך על מה
 שכתב להלן בהכ"ט, שאם מוליד הנאה לים המלח, הכל
 מותר בהנאה. (37) כרבי יוחנן ביצה ג, ב. שלא אמרו אלא
 בדברים שכל בני אדם מקפידים למוכרם במנין בלבד, והם
 אלו הדברים שנמנו למעלה.
- 5 ח. פיצד? אגדה של ירק מפלאי הכרם שנתערבה
 6 במאיתם אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב
 7 במאיתם אתרוגים - הכל מתר. וכן כל פיצא בזה.
- 8 ט. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום
 9 מן המקומות כגון³⁸ אגוזי פרך ורמוגי בָּדָן בארץ
 10 ישראל באותן הזמנים, שהוא אוסר בכל שהוא לפי
 11 חשיבותו באותו מקום ובאותו זמן. ולא הזכירו אלו
 12 אלא לפי שהן אסורין כל שהן בכל מקום, והוא
 13 הדין לכל פיצא בהן בשאר מקומות. ודבר ברור
 14 הוא, שכל אסורין האלו מדבריהם³⁹.
- 38 כלומר: כמו. (39) שאוסרים בכל שהוא, או משום דבר
 שיש לו מתירין או משום דבר חשוב או משום בריה או
 בעלי חיים.
- 15 י. נפל רמון אחד מן התערבת הזאת לשני רמונים
 16 אחרים מרמוגי בָּדָן, ונפל מן השלשה רמון אחד
 17 לרמונים אחרים - הרי אלו האחרים מתירין⁴⁰; שהרי
 18 הרמון של תערבת הראשונה בטל בריבוי. ואם נפל
 19 מן התערבת הראשונה רמון לאלף - כל אסורין.
 20 לא נאמר בטל בריבוי אלא להתיר ספק ספקין⁴², שאם
 21 נפל מן התערבת השניה למקום אחר - אינו אוסר.
 22 וכן כל פיצא בזה.
- 40 תערובת שלישית מותרת בין לרבי יהודה בין לרבי
 שמעון, בזבחים עד, א. אבל תערובת שניה, אסורה - כרבי
 יהודה שם (כסף-משנה). (41) מן התורה, ואינו אסור אלא
 מדבריהם, כמו שנתבאר למעלה בה"ט. ולפיכך כשנפל
 בתערובת שלישית מותר, משום שיש כאן שני ספקות: א.
 שמה הרימון שפירש מן התערובת הראשונה ונפל לשניה,
 אינו הרימון של ערלה; ב. אם תמצא לומר שהראשון של
 ערלה נפל ונתערב בשניה, שמה זה שפירש מן השניה ונפל
 לשלישית, אינו זה שנפל מן הראשון לשניה.
- 42 (43) ערלה פ"ג, מ"ח. (44) אגוזי פרך. (45) במשנה
 שלפנינו כתוב: נתפרדו. (46) רמוגי בָּדָן. (47) רבינו דייק
 וכתב הכל בצורת בנין התפעל, כדי להדגיש, שמדובר שזה
 נעשה מאליה, אבל אם עשה זאת בכוונה - לא הותרה לו
 התערובת, כמו שיתבאר להלן בה"ב. (48) דלעת יוונית.
 (49) נעשו פרוסות, כלומר, נתחתכו. (50) שפקעה
 חשיבותם. (51) שנתמעכה ונתחתתה. ובלשון התוספתא,
 תרומות פ"א: נימוחו. ולא דוקא נימוחו, אלא אפילו נחתכו
 לחתיכות קטנות, הלכה חשיבותן ובטלה אם אינה נותנת
 טעם. (52) שכולן נידוכו. שאם לא כן, הרי ניכר האיסור
 ואינו בטל, וצריך להוציאו מן התערובת.
- יב. ואסור לפצע האגוזים ולפרר הרמונים ולפתח
 29 החביות אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאיתם,
 30 שאין מבטלין אסור לכתחילה⁵³. ואם עשה כן⁵⁴ -
 31 קונסין אותו ואסורין עליו⁵⁵, כמו שבארנו⁵⁶.
- 53 ואף-על-פי שמן התורה גם דבר חשוב בטל, ורבנן אסור
 (ראה למעלה סוף ה"ט), ורבינו פסק למעלה בפט"ו הכ"ו,
 שמותר לבטל לכתחילה איסורי דרבנן, יש לומר, שכאן
 החמירו יותר מפני שעצם האיסור הוא מן התורה אלא
 שהביטול גורם ההיתר, לפיכך אין מבטלים לכתחילה,
 ואף-על-פי שמן התורה כבר נתבטלו, אסור להוסיף ולחזק
 הביטול של איסור תורה עד כדי שיהיה מותר אפילו
 מדבריהם. (54) במזיד, שקנס הוא במזיד בלבד. וראה
 'כסף משנה' בפט"ו הכ"ה. (55) אבל לאחרים מותר.
 (56) שם.
- יג. שאור של פלאי הכרם⁵⁷ ושל תרומה שנפלו
 33 לתוך העֶסֶה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי
 34 לחמץ, ובשניהם פשיטא שיש בהם כדי לחמץ -
 35 אותה עֶסֶה אסורה לישראל⁵⁸ ומתרת לכהנים. וכן
 36 תבלין⁵⁹ של תרומה ושל פלאי הכרם שנפלו לתוך
 37 הקדירה, ולא באחד מהן כדי לתבל, ובשניהם כדי
 38 לתבל - אותה קדירה אסורה לישראל, שהרי דבר
 39 האסור להם תבילה, ומתרת לכהנים⁶⁰.
- 57 משנה ערלה פ"ב, מ"ד-טו. (58) כתנא-קמא שם,
 שהרי העיסה נתחמצה מדבר האסור לו. (59) שם, מט"ו.
 (60) שכלאי הכרם לבדם אין בהם כדי לחמץ, ותרומה
 מותרת להם.

22 פיצד? סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְתַשְׁעָה וְתַשְׁעִים
23 חֲלִין⁷², וְאַחֵר כֶּף נָפַל לִפְלִי⁷³ חֲצִי סָאָה⁷⁴ שֶׁל עֶרְלָה
24 אוֹ שֶׁל פְּלָאי הַכֶּרֶם - אֵין קָאן אִסוּר עֶרְלָה⁷⁵ וְלֹא
25 אִסוּר פְּלָאי הַכֶּרֶם, שֶׁהִי עֵלָה בְּאֶחָד וּמֵאֲתַים, וְאָף
26 עַל פִּי שְׁמַקְצֵת הַמֵּאֲתַים תְּרוּמָה.

(71) משנה, ערלה פ"ב, מ"ב. (72) במשנה: "נפלה למאה",
ובירושלמי מפרש לתשעים ותשעה, כי אם היו מאה חולין,
הרי יש מאתים בלי סאה התרומה שנפלה. (73) לכל
התערובת. (74) במשנה שנינו: שלשה קבים. הסאה -
ששה קבים, וחצי סאה - שלשה קבים. (75) אבל איסור
תרומה לזרים יש, שהרי אין בין הכל מאה נגד הסאה של
תרומה אלא תשעים ותשעה וחצי בלבד, אלא שהתערובת
מותרת לכהנים.

27 יח. וְכֵן הָעֶרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם מַעְלִין אֶת הַתְּרוּמָה⁷⁶.
28 פיצד? מָאָה סָאָה שֶׁל עֶרְלָה אוֹ שֶׁל פְּלָאי הַכֶּרֶם
29 שֶׁנִּפְלָו לְתוֹךְ עֲשָׂרִים אֶלֶף שֶׁל חֲלִין⁷⁷ - נַעֲשֶׂת כֹּל
30 הַתְּעִרְבֶת עֲשָׂרִים אֶלֶף וּמֵאָה. וְאַחֵר כֶּף נָפַל לִכְל
31 מָאָה סָאָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה - הִרי הֵכַל מִתֵּר, וְתַעֲלָה
32 הַתְּרוּמָה בְּאֶחָד וּמֵאָה, וְאָף עַל פִּי שְׁמַקְצֵת הַמֵּאָה
33 הַמַּעְלִין אוֹתָהּ עֶרְלָה אוֹ פְּלָאי הַכֶּרֶם.

(76) משנה, שם. (77) היינו מאתים נגד המאה סאה ערלה
שנפלו. [המשנה, אחרי הדוגמה של התרומה מעלה את
הערלה שמביא רבינו כאן, מסתיימת כך: זו היא שהתרומה
מעלה את הערלה, והערלה מעלה את התרומה. אם נפרש
את המשנה כלשונה ממש, עלינו ללמוד שדוגמה זו עולה
לשני הדינים. אבל רבינו בפירוש המשנה דוחה פירוש זה,
ונימוקו עמו, שהרי אין בין הכל, החולין והערלה, אלא 99
וחצי נגד התרומה. ולכן הוא מפרש, שמה שנאמר במשנה
"והערלה מעלה את התרומה", זה כאילו נאמר: וכן הערלה
וכו'. כלומר, באופן דומה, אבל לא באותה דוגמה ממש.
ובהתאם לפירושו זה, נותן רבינו כאן דוגמה אחרת לערלה
מעלה את התרומה. ובזה מסולקת תמיהתו של הרדב"ז,
שהקשה הרי מן המשנה משמע, שמשל אחד עולה לכאן
ולכאן, היינו לשני הדינים].

34 יט. וְכֵן הָעֶרְלָה מַעְלָה⁷⁸ אֶת פְּלָאי הַכֶּרֶם, וְכִלְאֵי
35 הַכֶּרֶם אֶת הָעֶרְלָה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם אֶת פְּלָאי הַכֶּרֶם,
36 וְהָעֶרְלָה אֶת הָעֶרְלָה. פיצד? מֵאֲתַים סָאָה שֶׁל עֶרְלָה
37 אוֹ שֶׁל פְּלָאי הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְלָו לְאַרְבָּעִים אֶלֶף חֲלִין⁷⁹,
38 וְאַחֵר כֶּף נָפַל לִכְל מֵאֲתַים סָאָה סָאָה שֶׁל עֶרְלָה אוֹ
39 שֶׁל פְּלָאי הַכֶּרֶם - הֵכַל מִתֵּר. שְׁפִינן שֶׁבִטַּל הָאִסוּר
40 שֶׁנִּפְל תַּחֲלָה - נַעֲשֶׂה הֵכַל כְּחִלִּין הַמִּתְרִין⁸⁰.

(78) שם, ג, א. (79) ונתבטלו המאתים סאה של ערלה,
שהם חלק אחד ממאתים של החולין. (80) ולפיכך מעלה
אפילו אם נפל עוד פעם אותו האיסור עצמו, כתוספתא
שהביא רבינו בפירושו למשנה תרומות פ"ה מ"ח,
שכשנודעה נפילה ראשונה נתבטל האיסור ואינו מצטרף עם
הסאה של איסור שנפלה אחר-כך לאסור את התערובות, וכן

1 יד. תְּבַלִּין שֶׁהֵם שְׁנַיִם⁶¹ אוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת מִמֵּין
2 אֶחָד⁶², אוֹ שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין מִשֵּׁם אֶחָד⁶³ - מִצְטָרְפִין
3 לְתַבֵּל וְלֹאֲסוּר וְכֵן לְחִמְץ. פיצד? שְׁאֹר שֶׁל חֲטִין
4 וְשְׁאֹר שֶׁל שְׁעוּרִים, הוֹאִיל וְשֵׁם שְׁאֹר אֶחָד הוּא⁶⁵
5 - אֵינָן כְּמִין וְשְׁאִינוֹ מִינוֹ, אֲלֹא הִרי הֵן כְּמִין אֶחָד,
6 וּמִצְטָרְף לְשַׁעַר בֵּהֵן כְּדִי לְחִמְץ בְּעֶסֶה שֶׁל חֲטִין, אִם
7 הִיָּה טַעַם שְׁנֵיהֶם טַעַם חֲטִין⁶⁶, אוֹ כְּדִי לְחִמְץ בְּעֶסֶה
8 שֶׁל שְׁעוּרִין, אִם הִיָּה טַעַם שְׁנֵיהֶם טַעַם שְׁעוּרִים.

(61) שם, מ"י. (62) מהמשך דברי רבינו נראה, שהוא מפרש
שמות ממש, כפירוש רש"י עבודה זרה סו, א. ולא
כ'תוספות' שם שפירשו בשם רבינו-תם, שלשה שמות, היינו
שלשה איסורים. וגם רבינו בפ"ד ה"ו, קורא לאיסור אחד
שם אחד. (63) כך מפרש רבינו, דברי המשנה, שם: ממין
שלשה, ולא כרש"י שפירש שלשה שמות. (64) רבינו
מפרש בתחילה את הבבא השניה, ולהלן בהלכה הסמוכה
הוא חוזר ומפרש את הראשונה. (65) כרבא, בעבודה זרה
שם, שהשם קובע. בלשון הגמרא: "בתר שמה אזלינן", ולא
כאביי שהטעם קובע, שהלכה כרבא נגד אביי (וראה
בכסף-משנה ובלחם-משנה). (66) שצריך שהדברים
האוסרים ביחד יהיה טעמם שוה עם העיסה הנאסרת, כגון
ששאור החיטים מרובה, ואין לעמוד על טעמו בעיסת
חיטים, שאם אין טעמם שוה - אוסרים בנותן טעם בלבד.
ראה למעלה ה"א ובהגהות שם.

9 טו. שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת מִמֵּין אֶחָד פִּיצֵד? כְּגוֹן כֶּרֶס שֶׁל
10 נְהָרוֹת וְכֶרֶס שֶׁל אֶפֶר וְכֶרֶס שֶׁל גִּנָּה. אָף עַל פִּי
11 שֶׁכֹּל אֶחָד מֵהֶם שֵׁם בִּפְנֵי עֲצָמוֹ⁶⁷, הוֹאִיל וְהֵם מִין
12 אֶחָד - מִצְטָרְפִין לְתַבֵּל.

(67) כיון שיש לכל כרפס שם לוי מיוחד לו, הרי אלו שלשה
שמות ('מגדל עז'). ובפירוש המשנה לערלה, פ"ב מ"י,
כתב רבינו: ומיני הכרפס שהם מינים הרבה משונים ולהם
שם אחד, רצה-לומר שכל מיני הכרפס נקראין כרפס סתם,
ולפיכך זה נקרא: שלשה מינים ושם אחד. וזה מנוגד למה
שכתב כאן.

13 טז. עֶסֶה מִחִמְצָת שֶׁנִּפְל לְתוֹכָהּ שְׁאֹר שֶׁל תְּרוּמָה
14 אוֹ שְׁאֹר שֶׁל פְּלָאי הַכֶּרֶם, וְכֵן קִדְרָה מִתַּבְּלָת שֶׁנִּפְלָו
15 לְתוֹכָהּ תְּבַלִּין שֶׁל תְּרוּמָה אוֹ שֶׁל עֶרְלָה וְשֶׁל פְּלָאי
16 הַכֶּרֶם: אִם יֵשׁ בְּשְׁאֹר כְּדִי לְחִמְץ אֵלּוּ הֵיָּתָה הָעֶסֶה
17 מִצָּה⁶⁸, וּבִתְבַלִּין כְּדִי לְתַבֵּל הַקִּדְרָה אֵלּוּ הֵיָּתָה
18 תַּפְּלָה⁶⁹ - הִרי הֵכַל אִסוּר⁷⁰; וְאִם אֵין בֵּהֶם כְּדִי לְתַבֵּל
19 וּלְחִמְץ - יַעֲלֶוּ בְּשַׁעֲרוֹן: תְּרוּמָה - בְּאֶחָד וּמֵאָה,
20 וְעֶרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם - בְּאֶחָד וּמֵאֲתַים.

(68) לא מחומצת. (69) לא מתובלת. (70) שם, יא, א.
ואף-על-פי ששאור בעיסה מחומצת נותן טעם לפגם, הרי
אפשר להשתמש בעיסה זו כדי לחמץ עיסות אחרות, עבודה
זרה סח, א.

21 יז. הַתְּרוּמָה מַעְלָה אֶת הָעֶרְלָה⁷¹ וְאֶת פְּלָאי הַכֶּרֶם.

מכיון ששני דברים גורמים שיתבשל התבשיל או שתאפה הפת, התנור שנגמרה מלאכתו על-ידי איסור ועצי היתר, ונפסקה הלכה ש"זה וזה גורם - מותר", כלומר אם איסור והיתר גורמים ביחד - מותר, כחכמים שם. ואע"פ ש"זה וזה גורם - אסור לכתחילה", מותר לאפות ולבשל אחרי שציננו, כי אם לא תתיר - יפסיד את התנור וזה כדיעבד. 94 ואפילו בתנור ישן שלא ציננו, כיון שהחום בא מקליפת איסור. ואף-על-פי שהתנור בתנור חדש שציננו והסיקוהו בעצי היתר, מפני ש"זה וזה גורם מותר", והלא גם כאן יש גורם אחד של היתר, היינו התנור הישן, ולמה אסור התבשיל? הטעם הוא, מפני שאין ניכר בפת או בתבשיל אלא הגורם של איסור, היינו קליפי הערלה שחממו התנור, לפיכך גרע מ"זה וזה גורם" והולכים אחריהם ואסור (רדב"ז). והיינו שמסיים רבינו: "יש שבח עצי איסור בפת או בתבשיל", כלומר, שניכר בהם. 95 ואין אבוקה כנגדו, שם. ואפילו אם השאיר גחלים בוערות מותר, כמו שיתבאר בהכ"ד. 96 ואפילו בתנור חדש שלא ציננו שנשאר התנור שנגמרה מלאכתו על ידי איסור, ואין שם כל גורם של היתר, מותרת הפה שנאפתה אחרי שגרף האש. והטעם, מכיון שהתנור אינו אסור מצד עצמו אלא שנגמר על ידי איסור, והפת נאפה בחום ההסקה, שאין בו איסור אחרי שגרף האש, הוא קל יותר (כסף-משנה).

18 כג. קְעָרוֹת⁹⁷ וְכוּסוֹת וְקִדְרוֹת וְצִלוֹחִיּוֹת שֶׁבִשְׁשָׁלָן
19 הַיּוֹצֵר בְּקִלְפֵי עֵרְלָה - הָרִי אֱלוֹ אֲסוּרִין בְּהִנָּא⁹⁸;
20 שְׁהָרִי דְּבַר הָאֲסוּר בְּהִנָּא עָשָׂה אוֹתָן חֲדָשׁ.

97 שם כז, א. 98 כיון שיש שבח עצים בהם, והנאתם בלא גורם שני, ועל ידי הגורם האסור הוא משתמש בהן הנאת גופו, מה-שאינ-כן בתנור שאינו נהנה ממנו אלא אם יש גורם שני של היתר, היינו העצים - ולכן מותר (רש"י שם).

21 כד. פת שֶׁבִשְׁשָׁלָה עַל גִּבִּי גָחִלִים⁹⁹ שֶׁל עֲצֵי עֵרְלָה¹⁰⁰ שֶׁל
22 - מִתֵּרֶת; בֵּינָן שֶׁנַּעֲשׂוּ גָחִלִים הֶלֶךְ אֲסוּרָן, אֵף עַל
23 פִּי שֶׁהֵן בּוֹעֲרוֹת¹⁰¹. קִדְרָה שֶׁבִשְׁשָׁל אוֹתָהּ¹⁰² בְּקִלְפֵי
24 עֵרְלָה אוֹ בְּכִלְאֵי הַפָּרֶם וּבְעֲצֵי הָתֵר - הָרִי הַתְּבַשִּׁיל¹⁰³
25 אֲסוּר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁזֶה וְזֶה גוֹרֵם; שֶׁבִשְׁשָׁעָה
26 שֶׁנִּתְבַּשְׁלָה¹⁰⁴ מִחֲמַת עֲצֵי אֲסוּר עֲדִין לֹא בָּאוּ עֲצֵי
27 הַתֵּר, וְנִמְצָא מִקְצַת הַבִּשּׁוּל בְּעֲצֵי הָתֵר וּמִקְצָתוֹ
28 בְּאֲסוּר¹⁰⁵.

99 שם. 100 כלומר, קליפי הפרי של ערלה, אבל עצי ערלה מותרים (רדב"ז). 101 בגמרא: לוחשות. כלומר, בוערות ונראות כמתנענעות ולוחשות זו לזו (רש"י שם). 102 את הקדירה עצמה. 103 שנתבשל אחר-כך באותה קדירה בעצי היתר. 104 גוף הקדירה. 105 מפני שהקדירה שנעשתה בעצי איסור מקבלת את התבשיל לפני שהסיק עצי היתר, ונמצא נהנה מעצי האיסור בלי כל גורם היתר [וזוה כפירוש רש"י שם, ונראה שגם הרי"ף מפרש כך דברי הגמרא כלשון אחרון]. והוא גורם "דהא מקבלה בישולא מקמי דניתו עצים דהיתרא" (בגירסא שלנו: קיבלה). והכוונה ברורה, שהקדירה מקבלת תמיד את

פסק בפ"ג מהל' תרומות ה"ו. נולפי פירוש זה אין אנו צריכים לפירושו הדחוק של הברטנורא במשנתנו ששינוי הערלה מעלה את הערלה, שפירש שהמדובר כשהאחת אינה ערלה ממש אלא נטע רביע].

1 כ. בְּגֵד שֶׁצָבְעוּ בְּקִלְפֵי עֵרְלָה⁸¹ - יִשְׁרָף⁸². נִתְעַרֵּב
2 בְּאַחֲרִים - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים⁸³. וְכֵן תְּבַשִּׁיל
3 שֶׁבִשְׁשָׁלוּ בְּקִלְפֵי עֵרְלָה וּפֶת שֶׁאֵפָאָה בְּקִלְפֵי עֵרְלָה אוֹ
4 בְּכִלְאֵי הַפָּרֶם - יִשְׁרָף הַתְּבַשִּׁיל וְהַפֶּת, שְׁהָרִי הַנִּיָּתוֹ
5 נִכְרָת בְּהֵן⁸⁴. נִתְעַרְבוּ בְּאַחֲרִים - יַעֲלוּ בְּאֶחָד
6 וּמֵאֲתִים.

81 קליפי פירות ערלה, אסורים כפירות עצמם (משנה, ערלה פ"א, מ"א). וערלה אסורה בהנאה אף לצבוע בה (פסחים כב:). 82 במשנה: ידלק. ולמדו ב"ירושלמי", שקליפין אסורים כערלה, מן הכתוב: "את" פרו. 83 כחכמים במשנה נגד דעת רבי מאיר. [כתב רבינו בפירוש המשנה, שמותר לערב לכתחילה במאתים את התערובת שנאסרה, כנראה למד זאת ממה שאמרו "יעלה" ולא "עולה". והרדב"ז מנמק היתר זה, מפני שהתערובת אסורה מדרבנן, ואיסורי דרבנן מבטלין לכתחילה (למעלה פט"ו הכ"ו). ואין זה דומה לפציעת אגוזי פרך וכדומה שבהלכה יב, הואיל ושם הוא עושה מעשה בגוף האיסור עצמו האסור מן התורה. וראה למעלה בה"ב ובהערות שם]. 84 מפני שיש שבח עצים בפת, פסחים כו, ב.

7 כא. וְכֵן בְּגֵד שֶׁאָרַג בוֹ מְלֵא הַסִּיט⁸⁵ שֶׁצָבְעוּ בְּעֵרְלָה,
8 וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הוּא - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים⁸⁶.
9 נִתְעַרְבוּ סִמְנֵי עֵרְלָה⁸⁷ בְּסִמְנֵי הָתֵר - יַעֲלוּ בְּאֶחָד
10 וּמֵאֲתִים. מִי צָבַע בְּמֵי צָבַע - יִבְטֹל בְּרֵב⁸⁸.

85 שתות הזרת, פירוש המשנה לערלה פ"ג, מ"ב. 86 אם יש בבגד הצבוע כמאתים משיעור הסיט, כחכמים במשנה שם. 87 "ירושלמי" ערלה פ"ג. 88 הואיל ואין כאן ממשות של האיסור אלא מראהו בלבד, ואין זה דומה לבגד שצבעו בקליפי ערלה, מפני ששם נתפס הצבע בדבר שיש בו ממש (רדב"ז).

11 כב. תֵּנּוֹר שֶׁהִסְקִינוּ⁸⁹ בְּקִלְפֵי עֵרְלָה וּבְכִלְאֵי הַפָּרֶם,
12 בֵּין חֲדָשׁ⁹⁰ בֵּין יָשָׁן⁹¹ - יּוֹצֵץ⁹², וְאַחַר כֵּן יָחַם אוֹתוֹ
13 בְּעֲצֵי הָתֵר⁹³. וְאִם בִּשָּׁל בוֹ קֶדֶם שְׁיוּצוֹ, בֵּין פֶּת בֵּין
14 תְּבַשִּׁיל - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּהִנָּה⁹⁴. וְשֶׁבִשְׁבַח עֲצֵי אֲסוּר
15 בִּפֶּת אוֹ בְּתְבַשִּׁיל. גִּרָף אֶת כָּל הָאֵשׁ⁹⁵ וְאַחַר כֵּן בִּשָּׁל
16 אוֹ אָפָה בְּחֶמֶז שֶׁל תֵּנּוֹר - הָרִי זֶה מֵתָר, שְׁהָרִי עֲצֵי
17 אֲסוּר הֵלְכוּ לְהֵן⁹⁶.

89 פסחים, שם. 90 שלא הסיקוהו מעולם, התנור מתחם בהסיקו. ונמצא שנגמרה מלאכתו על-ידי קליפי ערלה האסורים בהנאה. 91 ונתחמם על ידי האיסור. 92 יצינו את התנור, ולא יבשלו ולא יאפו בחום שבא מהסיק איסורי הנאה. 93 אף-על-פי שהתנור החדש נגמרה מלאכתו בקליפות איסור, אם ציננו אותו וחממו אותו אחר-כך בעצי היתר, מותר לבשל בו או לאפות בו פת,

"פן תקדש". ופירשו חז"ל "פן תוקד אש" (קידושין נו:)
וכתבו רבינו למעלה בפ"י ה"ו. וערלה הוקשה לכלאי הכרם
(רש"י תמורה שם). (120) במשנה, שם: את שדרכו לשרוף
ישרוף, ואת שדרכו לקבור יקבר.

כח. ויין שנתנסף לעבודת פוכבים שנתערב עם היין
- הפל אסור בהניה פכל שהוא, כמו שאמרנו¹²¹.
במה דברים אמורים?¹²² בשהורק היין המתערב על
טפה של יין נסך¹²³; אבל אם ערה יין נסך מצלול
קטן¹²⁴ לתוך הבור של יין, אפילו ערה פל היום פלו
- ראשון ראשון בטל¹²⁵. ערה מן החבית, בין שערה
מן המתערב לאסור או מן האסור למתערב - הפל אסור,
מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול.

(121) למעלה פט"ו ה"ד. (122) כרב יצחק בר יוסף בשם
רבי יוחנן, עבודה זרה עג, א. (123) וכל טפה מן ההיתר,
ראשון ראשון נאסרה, ואסור הכל. (124) כלומר, כלי קטן.
רבינו גורס בסוגיא שם "צלול", אבל רש"י דוחה גירסא
זו, וזה לשונו: "צרצור קטן גרסינן, והוא פך קטן. ובעירובין
לגבי בגדים בפרק אחרון גרסינן: צלול קטן, והוא קשר
של משי". (125) שעמוד הקילוח מן הצלול הוא דק.
ומשמע מדבריו, שמותר גם בשתיה. ורש"י שם מפרש שרק
בהנאה בלבד מותר, אבל לא בשתיה. וב'תוספות' שם ד"ה
כי אתא, כתבו שמותר עד ששים, אבל כשהגיעה כמותו של
יין הנסך ליותר מאחד בששים בהיתר - נאסר. ורבינו סתם
ולא חילק, ומשמע שהתיר אפילו כשאין ששים בהיתר.

כט. נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אסור פכל
שהוא בשתיה¹²⁶; וימכר פלו לעובד פוכבים, ולוקח
דמי היין¹²⁷ האסור שבו ומשליכו לים המלח¹²⁸,
ויהנה בשאר המעות. וכן אם נתערבה חבית של יין
נסך¹²⁹ בין החביות - הפל אסורין בשתיה ומתירין
בהניה; ויוליף דמי אותה חבית לים המלח כשמיכר
הפל לעובד פוכבים¹³⁰. וכן בחבית של סתם יינם¹³¹.

(126) שם עד, א. אמר רב נחמן, הלכה למעשה: סתם יינם
אפילו יין ביין - מותר. ומפרש רבינו - מותר בהנאה, אבל
בשתיה אסור, וכן פירש רש"י שם. (127) מפני שמותר
בהנאה חוץ מדמי היין האסור. (128) כרבי אליעזר, שם
מט, ב. (129) שחבית בחבית מותר בהנאה חוץ מדמי
אותה חבית, אפילו ביין נסך ממש, שם. (130) אבל אין
לה תקנה בהולכת דמי הנאה לים המלח להתיר השאר
בהנאה מגוף היין, כגון לכיבוס בגדים או להשקות לחמרים
נכרים, כיון שיש האיסור בעין, ומגוף האיסור נהנה - אסור,
אבל כשמוכר הכל חוץ מדמי יין נסך, אינו נהנה מן האיסור
גופו ומותר. ולפיכך אומר רבן שמעון בן גמליאל שם, ימכר
הכל לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו. וכן כתב רש"י שם.
ותקנה זו מועילה ביין נסך רק בתערובת החביות, מפני
שהחבית האסורה עומדת בפני עצמה אלא שאין אנו יודעים
איזו היא, אבל כשנתערב יין נסך ביין שהוא לח בלח, הכל
אסור בהנאה בכל שהוא ואין לו תקנה, כמו שכתב רבינו
למעלה בהכ"ה. (131) שנתערבה בחביות של היתר, צריך
להוליק דמי אותה הבית לים המלח (כסף-משנה).

התבשיל לפני שמסיקים עצי היתר. וכן הגירסה בכת"י
נירנברג. וגם הרדב"ז כותב שרבינו מפרש כרש"י.

כה. נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן
ערוגה של פלאי הפרם בערוגות¹⁰⁶ - הרי זה לוקט
לכתחילה מן הפל¹⁰⁷. ואם היתה נטיעה במאתים
נטיעות וערוגה במאתים ערוגות - הרי פל הנלקט
מת¹⁰⁸; ואם היו בפחות מזה - פל הנלקט אסור.
ולמה התירו לו ללקט לכתחילה, והיה מן הדין
שאוסרין לו הפל¹⁰⁹ עד שיטרח ויציא הנטיעה
והערוגה האסורה? שהדבר חזקה¹¹⁰ שאין אדם
אוסר פרמ¹¹¹ בנטיעה אחת, ואלו היה יודעה - היה
מוציאה.

(106) ואינו יודע איזו נטיעה וערוגה הן האסורות.
(107) כרבי יוסי במס' ערלה פ"א, מ"ו. ואין כאן משום
ביטול איסור לכתחילה, שנתבאר דינו למעלה בפט"ו הכ"ה,
מפני שמעצמה נתערבה הנטיעה ועלתה במאתים, והחידוש
הוא שאין גוזרים בזה שמא יבא להערים ולערב הנטיעה
לכתחילה, כמו שמפרש רבינו בסמוך על-פי הירושלמי
גיטין פ"ה, ולא כפירוש רש"י שם, שיש כאן איסור של
מבטל לכתחילה, וראה ב'כסף משנה'. (108) שהרי עלתה
הנטיעה במאתים. (109) וכמו שכתבנו שהוא משום גזירה
שמא יבא להערים ולערב נטיעת ערלה לכתחילה.
(110) ואין מקום לגזור שמא יערב בכוונה. (111) גיטין,
שם.

כו. המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה¹¹², או בקבת
תקרבת עובד פוכבים¹¹³, או בחמץ יין¹¹⁴ של עובד
פוכבים - הרי זו אסורה בהניה¹¹⁵, אף על פי שהוא
מין בשאינו מינו ואף על פי שהוא פל שהוא¹¹⁶;
שהרי הדבר האסור הוא הנכר¹¹⁷ והוא שעשה אותה
גבינה¹¹⁸.

(112) פגים הם הפירות שלא הבשילו, והרבה בני אדם
מעמידים החלב בדבר לבן כמו החלב השותת ויוצא מעוצצי
הגפנים קודם בישולם, פירוש המשנה לערלה פ"א, מ"ז.
(113) משנה, עבודה זרה כט, ב. קיבת עגלי עבודה-זרה.
(114) שנתנסך לפני שהחמץ, שם לה, ב. אבל אחרי
שנתחמץ אינו נעשה נסך. (115) שם. (116) לא בטל
במיעוטו. (117) והוא כמו בעין, ואסור בהנאה, שם
(כסף-משנה). (118) רבינו מבאר במלים אלו את ההבדל
שבין המחמץ והמתבל, שאוסר במין בשאינו מינו בנותן
טעם בלבד (למעלה ה"א) ובין דבר המעמיד שבהלכה
שלפנינו. ואומר, שכאן המעמיד עשה את הגבינה, אבל שם
השזור לא עשה את העיסה, והתבלין לא עשו את התבשיל
אלא שיפר טעמו (רדב"ז).

כז. הערלה וכלאי הפרם - דין הפרות שלהן
שישרפו¹¹⁹, והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי
אפשר לשרפו¹²⁰ המשקין.

(119) משנה, תמורה ל, ב. כלאי הכרם בשריפה, שנאמר:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהולכים אחר השם, וזה נקרא יין וזה נקרא ענבים, הרי הם מין באינו מינו אפילו בחדש, שטעמו כטעם ענבים.
לג. נפל על גבי תאנים¹⁴⁷ - הרי אלו מתרות, מפני²⁰ שהיין פוגם בטעם התאנים.²¹

(147) רבינו אינו גורס במשנה שם: "נפל על גבי תאנים או על גבי תמרים, אם יש בהם בנותן טעם - אסור". אלא: ומעשה בביתוס בן זונן שהביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך ונפל על גביהן, ושאלו לחכמים והתירו וכו'. וכן גם גירסת ה'תוספות', ולפיכך הוא פוסק שיין בתאנים, נותן טעם לפגם. ואילו לפי הגירסא שלפנינו, היה על רבינו לכתוב כלשון הגמרא: "אם הוא נותן טעם לפגם - מותר", פירוש, שלא כל יין נותן טעם לפגם בכל מיני תאנים.

לד. יין נסך שנפל על החטים¹⁴⁸ - הרי אלו²² אסורות¹⁴⁹ באכילה ומתרות בהנחה¹⁵⁰. ולא ימכרם לעובד כוכבים, שמא יחזר וימכרם לישראל¹⁵¹.
אלא כיצד עושה? טוחן אותן ועושה מהן פת ומוכרה לעובד כוכבים שלא בפני ישראל¹⁵², כדי שלא יקחו אותה ישראל מן העובד כוכבים, שהרי פת עובדי כוכבים - אסורה, כמו שיתבאר¹⁵³. ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם? מפני שהן שואבות, והיין נבלע בהן¹⁵⁴.³⁰

(148) שם סה, ב. (149) כיון שיש בהם סדק בולעות. (150) מותר למוכרן לגוי שלא בפני ישראל לאחר טחינה ואפיה, מכיון שאינו נהנה מיין נסך כלל, שהרי לוקח רק דמי החטים, אבל ליהנות מגוף החטים אסור, שהרי הוא נהנה גם מן היין. וראה למעלה בהכ"ט. (151) גמרא, שם. (152) שלא יראה שזו היא פת שאפאה ישראל, ויקח אותה ממנו. (153) בפ"ז ה"ט. (154) וטעמו מתמזג עם טעם החטים, ואי אפשר לעמוד עליו (רדב"ז). ופירושו של ה'לחם משנה' קשה להולמו.

לה. יין נסך שהחמיץ ונפל לתוך חמץ שכר - אסור בכל שהוא; מפני שהוא במינו, ששניהן חמץ הן¹⁵⁵.
ויין שנתערב עם החמץ, בין שנפל חמץ ליין בין שנפל יין לחמץ¹⁵⁶ - משערין אותו בנותן טעם.³⁴

(155) לשניהם שם חומץ, ואנו הולכים אחר השם, כרבא - שם סו, א. וכמו שכתבנו למעלה. (156) צריך עיון למה לא כתב רבינו כאן, שאם נפל איסור להיתר מצרצור קטן - ראשון ראשון בטל, כמו בהלכה ל'?

ל. מים¹³² שנתערבו ביין¹³³ או יין¹³⁴ במים¹³⁵ - בנותן טעם, מפני שהן מין בפנינו מינו¹³⁶. במה דברים אמורים?¹³⁷ שנפל המשקה המתיר לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המתיר - ראשון ראשון בטל. והוא שיעורק מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט מעט. והיאך יהיו המים אסורים?¹³⁸ כגון שהיו נעבדין או תקרבת עבודת כוכבים¹³⁹.⁸

(132) של היתר. (133) של יין נסך. (134) של היתר. (135) האסורים, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. (136) ובאינו מינו, אפילו ביין נסך בנותן טעם, כמו שנתבאר למעלה בפט"ו ה"ו. משנה, עבודה זרה עג, א. (137) כמו בהלכה הקודמת ביין. [קשה להבין למה מותר כשהאיסור נותן טעם]. (138) מבאר המלים: או יין במים. (139) שהקריבו אותם לעבודה זרה.

9. לא. בור של יין¹⁴⁰ שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה¹⁴¹, ואחר כך נפל לתוכו יין נסך - רואים את יין ההתר פאלו אינו¹⁴², והמים שנפלו משערין בהן עם יין נסך, אם ראויין לבטל טעם אותו יין נסך - הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו, והיה הפל מתר.¹⁴

(140) שם. (141) קודם שנפל יין הנסך, כלשון ראשון שם. (142) משמע שיין ההיתר אינו מצטרף לשיעור לבטל את יין הנסך, וצריך שיהיה במים לבדם כדי לבטלו. ואין זה דומה לדין שלמעלה בפט"ו הכ"ב, במין במינו ודבר אחר שנתערבו, שגם הדבר שבמינו מצטרף לאינו מינו לבטל האיסור, כי שם מדובר באיסורים שבטלים בששים במינם, דהיינו כשיעור נותן טעם באינו מינו, מה שאי-כן בדין שלפנינו ביין נסך האוסר במינו במשהו, כאן אי-אפשר לצרף את מינו כדי לבטל, כי מין במינו אינו בטל.

לב. יין נסך שנפל על הענבים¹⁴³ - ידיחם והן מתרות¹⁴⁴ באכילה. ואם היו מבקעות¹⁴⁵, בין שהיה היין ישן¹⁴⁶ בין שהיה חדש: אם נותן טעם בענבים - הרי אלו אסורות בהנחה, ואם לאו - הרי אלו מתרות באכילה.¹⁹

(143) משנה, שם סה, ב. (144) מכיון שהיין לא נבלע בענבים. (145) היין נכנס לתוכה. (146) כרבא, שם סו, א.

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ד-ל' כסלו תשע"ט

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשע"ט

הלכות שמיטה ויובל

פרק חמישי

1 יבאר שפירות שביעית מותר לאכלן וליהנות מהם. שלא ישנה ברייתן. פירות שביעית אם מוציאים אותם לחו"ל, ואם מאכילין לגוי. אם פוסקין לאשה פירות שביעית. ואם אוספין הפירות כשהם בוסר. ודין מאימתי מותר לאכול פירות האילן בשדה שביעית. מאימתי אין קוצצין האילן. ואם מותר לרחוץ במרחץ שהסיקוהו בתבן שביעית. ודין הקליפין והגרענין שמתרין בתרומה לזרים. הצורר תבלין של שביעית ונותן לתוך התבשיל.

1 א. פירות שביעית² נתנו לֹאכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה וְלִסְכִּיכָה³
2 וְלִהְדִּלְקַת הַגֵּר וְלִצְבִּיעָה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּי:
3 תִּהְיֶה⁴ - אֶף לְהִדְלִיק גֵּר וְלִצְבֹּעַ בָּהּ צִבְעָה.

2 שביעית פ"ח מ"ב. 3 שנאמר (ויקרא כה, ו): והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, וסיכה כשתיה, ושתייה בכלל אכילה (פי"א מהל' תרומות ה"א). וראה שם בפ"י ה"ב ובהערות שם, שדעת רבינו שסיכה כשתיה, מן התורה. וראה להלן בהי"א. 4 'ספרא' פרשת בהר פ"א ה"י. 5 כל הפסוק: "תהיה כל תבואתה לאכול" (שם, ז).

4 ב. לֹאכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה פִּיּוּצָה? לֹאכִילָה⁶ דְּבַר שְׁדִרְכוֹ
5 לֹאכִיל, וְלִשְׁתִּי⁷ דְּבַר שְׁדִרְכוֹ לְשִׁתּוֹת, כְּדִין תְּרוּמָה⁸
6 וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי⁹.

6 משנה, שם. 7 תוספתא שם פ"ו ה"א. 8 ראה בהל' תרומות, שם. 9 ראה בפ"ג מהל' מעשר שני הי"א.

7 ג. וְלֹא יִשְׁנֶה פְּרוֹת מִבְּרִיתָן, כְּדִרְךָ שְׁאִינוֹ מִשְׁנֶה
8 בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁰. דְּבַר¹¹ שְׁדִרְכוֹ לֹאכִיל חֵי -
9 לֹא יֹאכְלֵנוּ מִבְּשֵׁל, וְדְבַר שְׁדִרְכוֹ לְהֹאכֵל מִבְּשֵׁל -
10 אֵין אוֹכְלִין אוֹתוֹ חֵי. לְפִיכָּךְ¹² אֵין שׁוֹלְקִין¹³ אֶכְלֵי
11 בְּהֶמָּה. וְאֵינוֹ מִטְּפֵל¹⁴ לֹאכֵל תִּבְשִׁיל שְׁנַפְסָד וְהַפֹּת
12 שְׁעַפְשָׁה, כְּדִרְךָ שְׁאִינוֹ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר¹⁵.

10 'כנ"ל בהל' תרומות ובהל' מעשר שני, שם. 11 'בירושלמי' שם ה"ב: "שביקש לוכל תרדין חיין או לכוס חיתין חיות (ודברים אלו הם דבר שדרכו להאכל מבושל), אין שומעין לו". ומה שכתב: "דבר שדרכו לאכול חי, לא יאכלנו מבושל", נלמד ממה שאין שולקין מאכל בהמה דלהלן. 12 כלומר, לפי שאין משנים פירות שביעית מבריינתם, כנ"ל. 13 'ירושלמי' שם ה"א. וראה להלן בסוף הי"א. 14 'ירושלמי' שם ה"ב. 15 בהל' מעשר שני, הביאו רבינו (פ"ג הי"א), אבל בתרומה אף-על-פי שכן הוא בתוספתא תרומות (פ"ט ה"י), אין זה בדברי רבינו בהל' תרומות.

ד. וְאֵין מִבְּשִׁילִין¹⁶ יִרְקָה שֶׁל שְׁבִיעִית בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה,
14 שֶׁלֹא יִבְיָאֲנוּ לִידֵי פָסוּל¹⁷. וְאִם בְּשִׁיל¹⁸ מַעֲטָה וְאֶכְלוּ
מִיד - מִתָּר, שֶׁהֲרִי לֹא הִנִּיחָן כְּדִי לְבֹא לִידֵי פָסוּל.¹⁵

16 שם מ"ז, כתנא-קמא (הוא רבי מאיר, כמו שנראה בזבחים ז:), ולא כרבי שמעון. ואף-על-פי ש'ירושלמי' (שביעית שם) פסקו כרבי שמעון - סמך רבינו על דעת הבבלי בעירובין מו, ב - שלא הכריעו בפלוגתת רבי מאיר ורבי שמעון, הלכה כמי (כספ-משנה), והרי כאן במשנתו לא נזכר רבי מאיר, והרי זה כסתם משנה, ועי' רידב"ז שם. 17 כלומר, אם יטמא התבשיל ויצטרך לשרוף התרומה (כדין תרומה טמאה) יצטרך לשרוף גם את השמן, ונמצא גורם הפסד לפירות שביעית (פירוש המשנה). וכן נראה מדברי רבינו כאן, שהביא הלכה זו בהל' שמיטה, ובפרק זה הדין באכילת פירות שביעית, הרי שהחשש הוא שמא יפסיד פירות שביעית, אבל הר"ש מפרש, שהתרומה תבוא לידי פסול אחר זמן הביעור, וכן נראה בזבחים עו, א. וראה בקובץ "אמנה" מעמ' פט ואילך. 18 'ירושלמי' שם. רוצה לומר שאם רצה לבשל מעט, מותר לו לעשות כן (כספ-משנה). שבמעט אין חשש שיבוא לידי טומאה.

ה. פְּרוֹת¹⁹ הַמִּיחֲדִין לְמֹאכֵל אָדָם - אֵין מֹאכִילִין
17 אוֹתָן לְבִהְמָה לַחֲיָה וְלַעֲוֹפוֹת. הִלְכָה הַבְּהֶמָּה מֵאִלֶּיָּה
18 לְתַחַת הַתְּאֵנָה וְאֶכְלָה - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהַחֲזִירָה;
19 שְׁנֵאֲמַר: וְלִבְהֶמְתָּךְ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצָךְ תִּהְיֶה כָּל
20 תְּבוּאָתָה²⁰ לֹאכֵל.

19 תוספתא שם פ"ה ה"כ. וכן הוא ב'ספרא' שם ה"ז. 20 כלומר, אף המיוחד למאכל אדם. נראה בנדרים נה, שתבואה היא מחמשת מיני דגן, הרי שמדובר במאכל אדם, וראה עוד להלן פ"ז ה"א.

ו. לְסִיכָה פִּיּוּצָה? לְסוּף²¹ דְּבַר שְׁדִרְכוֹ לְסוּף. לֹא יִסּוּף
22 יֵין וְחֶמֶץ, אֲבָל סָךְ הוּא אֶת הַשְּׁמֶן. וְלֹא יִפְטֹם²² אֶת
23 הַשְּׁמֶן. וְלֹא יִסּוּף²³ בְּמִרְחֶץ²⁴, אֲבָל סָךְ הוּא מִבְּחוּץ
24 וְנִכְנָס²⁵.

21 שביעית שם, מ"ב. 22 'ירושלמי' שם, ותוספתא שם פ"ו הי"ג. ופיטום הוא, ששמים בשמן שרשי בשמים. והם מוציאים אותו מכלל מאכל ועושים אותו לשמן משחה (פי"א מהל' תרומות ה"ג). 23 'ירושלמי' שם סוף ה"ב. וראה בתוספתא דמאי סוף פ"א (משנה-למלך). 24 שזה בזיון לפירות שביעית. 25 שכיון סוך את השמן ונבלע בגופו, שוב אין כאן בזיון.

ז. שְׁמֶן²⁶ שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין חוֹסְמִין²⁷ בּוֹ תַנּוּר
26 וְכִירִים, וְאֵין סְכִין בּוֹ מְנַעַל וְסִנְדֵּל, וְאֵין סְכִין אוֹתוֹ
27 בְּיָדִים טְמֵאוֹת²⁸. נִפְלֵל²⁹ עַל בְּשָׂרוֹ - מְשַׁפְּשָׁפוֹ³⁰
28 בְּיָדִים טְמֵאוֹת. וְלֹא יִסּוּף רִגְלוֹ בְּתוֹךְ הַמְּנַעַל³¹, אֲבָל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קעג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דברים שאסורים בהדלקה. (37) תוספתא, שם. (38) כיון שאין דרך להסיק מדורה בשמן, והרי אין משתמשין בפירות שביעית שלא כדרכן, כנ"ל.

ט. לצביעה פיצד? דברים³⁹ שדרפן לצבע בהן, אף על פי שהן מאכלי אדם - צובעין בהן לאדם⁴⁰. אבל אין צובעין לפהמה מפרות שביעית, אפלו מאכלי בהמה; שאין קדשת שביעית חלה על צבעי בהמה⁴¹.

(39) "ירושלמי" שביעית פ"ח ה"א. (40) לצורך בן אדם. (41) שכשלמדו מפי השמועה שפירות שביעית ניתנים לצביעה (כנ"ל ה"א), לא למדו אלא לצבעי אדם, ולא לצבעי בהמה, ואף-על-פי שלענין אוכלין חלה קדושת שביעית אף על אוכלי בהמה, כדלהלן בהי"א (כסף-משנה).

י. מיני כפוסים⁴², כגון בורית ואהל⁴³ - קדשת שביעית⁴⁴ חלה עליהן ומכבסין בהן; שנאמר: והיתה שפת הארץ לכם - לכל צרכיכם⁴⁵. אבל אין מכבסין⁴⁶ בפרות שביעית, ואין עושין⁴⁷ מהם מלוגמא⁴⁸; שנאמר: והיתה שפת הארץ לכם לאכלה - ולא למלוגמא, ולא לזלף, ולא להקיא⁴⁹, ולא למשרה⁵⁰, ולא לכביסה.

(42) שמכבסים בהם, ואינם ראויים לאכילה. וראה להלן. (43) מיני צמחים. וראה ב'תוספתא כפשוטה' עמוד 550. (44) "ירושלמי" שם פ"ז ה"א. ובגליון הרמב"ם, הוגה בשם נוסח אחר "אין קדושת שביעית חלה עליהן", אבל בכל הדפוסים הישנים ובחמשה כתב-יד, הגירסא כמו שלפנינו ('תוספתא כפשוטה' שם הערה 17). (45) דעת רבינו שבורית ואהל הנאתם וביעורם שווה, שאינם מתקלקלים מיד ('פאת השולחן'). (46) תוספתא שביעית פ"ו הכ"ה, כחכמים ולא כרבי יוסי. (47) ברייתא בבא-קמא קב, א. (48) רפואה. (49) שם: "לעשות ממנה אפיקטוזין". (50) כלומר, להשרות פשתן ביין של שביעית. ובגמרא שם: ורבנן נמי הכתיב: לכם (כלומר, ומדוע לא התירו משרה וכבוסה), "לכם" דומיא ד"לאכלה", במי שהנאתו וביעורו שוין, יצאו משרה וכבוסה שהנאתן אחר ביעורן. וראה למעלה בבורית ואהל.

יא. פלל גדול⁵¹ אמרו בפרות שביעית: כל שהוא מיוחד למאכל אדם, כגון חטים תאנים וענבים וכיוצא בהן - אין עושין ממנו מלוגמא או רטיה וכיוצא בו אפלו לאדם; שנאמר: לכם לאכלה - כל שהוא מיוחד לכם יהיה לאכלה ולא לרפואה⁵². וכל שאינו מיוחד למאכל אדם⁵³, כגון קוצין ודרדרין⁵⁴ הרפים - עושין מהן מלוגמא לאדם⁵⁵, אבל לא לפהמה⁵⁶. וכל שאינו מיוחד לא לזה ולא לזה⁵⁷, כגון הסיאה והאזוב והקורנית - הרי הוא תלוי במחשבתו: חשב עליו לעצים - הרי הוא פעעים⁵⁸; לאכילה⁵⁹ - הרי הוא בפרות⁶⁰. למאכל אדם ולמאכל בהמה - נותנין עליו חמרי מאכל אדם,

1 סף הוא רגלו ולובש המנעל. וסף גופו ומתעגל על 2 גבי קטבליא³².

(26) תוספתא שם ה"י. (27) כלומר, אין סותמין ומקשין בו סדקי התנור, שלא ניתן שמן של שביעית אלא לסיכת אדם בלבד. (28) [כלומר, בסתם ידים (בלי נטילת ידים תחילה), שהן שניות לטומאה (פ"ח מהל' אבות הטומאות ה"ח), שכשהן נוגעות במשקה עושים אותו ראשון לטומאה (שם ה"י), ונמצא ממעט באוכלי השמן, שהרי האוכלים חולין על טהרת תרומה או על טהרת הקודש, לא יאכלו ולא ישתו שמן זה, שנטמא בידים טמאות, וכן אמרו בתרומה שאין מבשלים יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו (תרומות פ"א מ"א, ופי"א מהל' תרומות ה"ד), שאין הכל שותים יין מבושל והרי הוא ממעטו משותיו ('ירושלמי' שם, ועי' רב"ז שם), והוא-הדין לשביעית, כנ"ל. ודין זה לא יתכן במשקה אחר של שביעית, שהרי אינו נוגע בו בידיו, והכלי אינו טמא בנגיעת הידים בו (ברכות נב.), וכשאוכל פירות של שביעית בידים טמאות אינם טמאים, שהרי "אין שני עושה שלישי בחולין" (שם), אבל הסך שמן של שביעית בידים טמאות, הרי הוא ראשון לטומאה, כנ"ל. ומה שאמרו בסוכה (לט.) "הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה", ולא אסרו ליטול אתרוג של שביעית, מפני שהוא מכשירו, כשם שאסרו אתרוג של תרומה טהורה (שם לה:) - שאיסור הכשרה אינו אלא משום שגורם טומאה, וזה אינו אלא בתרומה שכתוב בה "משמרת", אבל בשביעית לא נאמר "משמרת" ולא אסרו גרם הפסד (מהרי"ט ח"א סי' פג), ואם אם נחליט שדעת רבינו שגרם הפסד בפירות שביעית אסור, משום שלא נאמר בה בלשון לא-תעשה (ראה בשבת קכ:) אלא בלשון 'עשה' "לאכלה" (ראה למעלה הערה טז, וב"אמנה" שם), יש מקום לומר שלא החמירו בהכשרה, אלא בתרומה שנפסדת לגמרי על ידי הטומאה, אבל בשביעית שאינה נפסדת על ידי הטומאה, אלא מתמעטת מכמה אוכלים הנוהרים בטהרה - לא החמירו כל כך. וראה בקונטרס-אחרון לשבת הארץ, שם]. (29) תוספתא, שם. (30) כלומר, סך אותו, כרגיל, מפני שכבר נתחלל השמן. וראה בהל' תרומות שם ה"ז. (31) שמה שפך מן השמן על הנעל, ונמצא מאבד פירות שביעית. וראה שם ה"ו. (32) היא טבלא של שיש ואף-על-פי שהיא חדשה, אינו חושש שמה אגב התעגלותו נסוך מעט מן השמן על השיש. אבל לא יתן מן השמן על השיש כדי להתעמל עליו, ראה שם.

3 ח. להדלקת הנר פיצד? שמדליק את הנר בשמן 4 שביעית עצמו. מכר³³ ולקח בו³⁴ שמן אחר או 5 שהחליף³⁵ שמן בשמן - שניהם אסורים בהדלקה; 6 שאין מדליקין בדמי שביעית³⁶. ולא יתן³⁷ השמן 7 לתוך המדורה³⁸, אלא מדליקו בגר.

(33) תוספתא, שם ה"ד. (34) בדמי השמן שמכר. (35) "ירושלמי" שם פ"ז ה"א. (36) שהרי רק בשמן מותר להדליק, לפי שהוא עומד להדלקה, אבל באוכלין אחרים של שביעית, אסור להדליק, ודמי שביעית אינם נתפסים בקדושת השמן, אלא בקדושת שביעית סתם, שיש בה גם

קעד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעל הבית אומר: אין זה מאנשי הבית, ובעל הבית משלם שכירותו בפירות שביעית, ואסור לעשות כן, כדלהלן בפ"ו ה"י. (73) כלומר, שכיר שבע שנים. (74) ראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. (75) חיל המלך שהיו גרים בבתי היהודים יחד עם היהודים. (76) וב'ירושלמי' דמאי פ"ג ה"א: כהדא דתני, "הגרים עמכם" לרבות את האכסניא. רבי לעזר אומר, זו אכסניא של גוי. ולכן מאכילין אותם אף שהם גויים. וראה ב'תוספתא כפשוטה'.

יד. אין⁷⁷ בית דין פוסקין לאשה פרות שביעית⁷⁸, מפני שזה פמ'שלם חוב מפרות שביעית; אבל נזונת היא⁷⁹ משל בעלה⁸⁰.

(77) תוספתא שם הכ"ב. (78) במזונותיה, כשבעלה אינו לפנינו. (79) עצמה. (80) שהרי אין כאן מי שמשלם את החוב, אלא החוב משתלם מעצמו על-ידי-זה שהיא נזונת בעצמה.

טו. אין אוספין⁸¹ פרות שביעית קשהן בסר⁸²; שנאמר: תאכלו⁸³ את תבואתה - אינה נאכלת עד שתעשה תבואה⁸⁴. אבל אוכל מהן מעט בשדה⁸⁵ קשהם פגין⁸⁶, פדר⁸⁷ שאוכל בשאר שני שבוע. ולא יכניס לאכל בתוך ביתו עד שיעצו לעונת המעשרות⁸⁸.

(81) 'ספרא' שם ה"י. (82) לפני שהגיעו לעונת המעשרות, כדלהלן. (83) שם למדו זאת מן הכתוב: תהיה כל תבואתה לאכול. (84) והיינו, משיגיעו לעונת המעשרות, כדלהלן. וזה הוא דרך אכילתן. (85) "כמו שמנהג בני אדם לאכול פירותיהם, ומנהגם כמו כן לאכול הפרי שלא בישל כל צרכו, ועודנו קשה מעט, על דרך שיוזמן להם" (פירוש המשנה). (86) היינו, קודם שהגיעו לעונת המעשרות. (87) כלומר, שאוכל בהן פתו, כדלהלן. (88) שאז הם קרויים "תבואה", וראה למעלה פ"ב מהל' מעשרות ה"ג.

טז. ומאימית⁸⁹ יהיה מתר לאכל פרות האילן בשדה בשביעית⁹⁰? הפגין של תאנים - משניזריחו⁹¹ אוכל בהן פתו בשדה. וכן כל פיוצא בהן⁹². הפסר⁹³ - משיוציא מים ואוכל⁹⁴ בשדה. וכן כל פיוצא בו. הזיתים⁹⁵ - משניכניסו⁹⁶ סאָה של זיתים רביעית⁹⁷ שמן פוצע ואוכל⁹⁸ בשדה. הכניסו חצי לג - כותש וסר⁹⁹ בשדה. הכניסו שליש¹⁰⁰ - מתר להכניס לביתו, שהרי הגיעו לעונת המעשרות.

(89) שביעית פ"ד מ"ז. (90) כלומר, שמאז דרך לאכלם מעט בשאר שני שבוע, כנ"ל. (91) "ביחקו, וישוב גופם חלק. וכן דרך התאנים הפגים, כשיתחיל להכנס המים בתוכם" (פירוש המשנה). (92) נראה שרבינו מפרש שפיסקא זו במשנה עולה על מה שכתוב למעלה לענין שביעית, ולא על מעשר דלהלן שם. (93) שם מ"ח. (94) שם: אוכל בו פתו. (95) שם, מ"ט. (96) צריך לומר: משניכניסו. (97) הלוג. (98) שעדיין אין השמן ראוי לסוך בו. (99) גופו בשמן. (100) כלומר, שהזיתים עושים אחד

1 שאין עושין מהן מלוגמא⁶¹, וחמרי מאכל בהמה, 2 שאין שולקין אותה⁶².

(51) שביעית פ"ח מ"א. (52) כבסוף הלכה הקודמת. (53) אלא למאכל בהמה. (54) ראה למעלה פ"ד ה"ח. (55) "שנאמר לכם לאכלה, המיוחד לכם הוא שיהיה לכם לאכלה בלבד (ולא למלוגמא), וזולתו (שאינו מיוחד לכם אלא לבהמה) לאכלה ולמלוגמא" (פירוש המשנה). (56) שנאמר: ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול - לאכול לבהמה ולא לעשות לה מלוגמא (רע"ב). (57) כלומר, לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה. (58) ולא חלה עליהם קדושת שביעית כלל. (59) של אדם. (60) שיש בהם קדושת שביעית. (61) 'ירושלמי' שם. (62) כנ"ל ה"ג. ובפירוש המשנה שם פירש בענין אחר, אבל במהדורה בתרא שם - כלפינו (ראה הר"ש ליברמן במבוא להלכות ה'ירושלמי' להרמב"ם עמ' ז בשם הגהות כת"י ניו יורק למשניות דפוס ניאפולי. וכן הוא בפירוש המשנה כת"י ירושלים). וראה להלן בפ"ז ה"ד, שאם לא חשב עליהם כלל, כיון שאינם כעצים, חלה עליהם קדושת שביעית, ועיי"ש ב'כסף משנה'.

3 יב. מתר⁶³ למכר⁶⁴ אכלי אדם ואכלי בהמה ולקח 4 בהם אכלי אדם; אבל אין מוכרין אכלי בהמה לקח 5 בהם אכלי בהמה אחרת⁶⁵, ואין צריך לומר שאין 6 מוכרין אכלי אדם לקח בהם אכלי בהמה. ואם 7 לקח⁶⁶ בהן או החליף בהן אכלי אדם באכלי בהמה 8 - הרי הן באכלי אדם שאין עושין מהם מלוגמא 9 לאדם⁶⁷.

(63) תוספתא שם פ"ה ה"ט, ו'ירושלמי' שם פ"ז ה"א. (64) מעט מעט, כדלהלן בפ"ו ה"א. (65) לפי שדמי פירות שביעית אינם נתפסים בקדושת אותו הדבר שלקחו בו, אלא חלה עליהם קדושת שביעית סתם שהיא מאכל אדם, כדלהלן שם ('תוספתא כפשוטה', וראה למעלה ה"ח). (66) 'ירושלמי' שם. וראה למעלה שם. (67) כבראש ההלכה הקודמת. והוא-הדין אם לקח אוכלי בהמה בדמי אוכלי בהמה, שהרי הן כאוכלי אדם, כמבואר למעלה, ואין עושים מהם מלוגמא לאדם.

10 יג. פרות⁶⁸ שביעית - אין מוציאין אותן מהארץ 11 להוציא לארץ, ואפילו לסוריא⁶⁹. ואין מאכילין⁷⁰ 12 אותן לא לעובד פוכבים⁷¹ ולא לשכיר⁷². ואם היה 13 שכיר שבת⁷³ או שכיר שנה או שכיר חדש, או 14 שקצץ מזונותיו עליו⁷⁴ - הרי הוא כאנשי ביתו 15 ומאכילין אותו. ומאכילין את האכסניא⁷⁵ פרות 16 שביעית⁷⁶.

(68) שם פ"ו מ"ה. (69) שם, כתנא-קמא ולא כרבי שמעון. (70) תוספתא שם ה"כ. (71) שנאמר: לכם לאכלה, לכם ולא לאחרים ('ספרא' פרשת בהר פ"א ה"ו). וראה ב'תוספתא כפשוטה'. (72) שכיר יום. שהוא נראה כמשלם חובו מפירות שביעית, לפי שהרואה אותו זמן קצר בבית,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ד כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הט"ז. (120) שאינם אוכל כלל, והרי הם כעצים, שאין בהם קדושת שביעית.

מתשעה ממה שהן ראויין לעשות כשיגמרו, וזה שליש שלהן (פ"ב מהל' מעשר ה"ה).

כ. מרחץ¹²¹ שהסקה¹²² בתבן ובקש של שביעית - 17
מתר לרחץ בה¹²³ בשכר¹²⁴. ואם אדם חשוב הוא - 18
אסור; שמא יסיקו בה דברים אחרים¹²⁵ בשבילו כדי
שהיה ריחה נודף, ונמצאו מפסידין פרות שביעית. 20

יז. מתר¹⁰¹ לקץ אילנות לעצים בשביעית קדם
שהיה בהן פרי¹⁰². אבל משתחיל¹⁰³ לעשות פרי -
לא יקץ אותו; שהרי מפסיד¹⁰⁴ האכל, ונאמר: לכם
לאכלה - ולא להפסיד. ואם הוציא¹⁰⁵ פרות והגיעו
לעונת המעשרות - מתר לקץ אותו; שהרי הוציא
פרותיו, ובטל דין שביעית ממנו. 6

(121) שם פ"ח מ"א. (122) בדיעבד, שהרי אין שורפין תבן
וקש של שביעית, כנ"ל (כסף-משנה). (123) בדיעבד.
שהרי כבר נשרפו התבן והקש (שם), ואין לחשוש שישרפו
עוד. (124) אף-על-פי שנראה כסחורה, וכל-שכן שמותר
בחנים, ועי' ראב"ד. ולמד כן שמדובר אפילו בשכר, מן
הסיפא, שאסרו אדם חשוב, שמא יסיקו וכו', ומסתבר
שבחינם לא יעשו כן (ר"י קורקוס). (125) כלומר, אוכלי
אדם. אבל מאוכלי בהמה מותר לעשות מלוגמא לאדם
(למעלה ה"א), והרי זה הנאתו וביעורו שווה.

(101) כן משמע ממה שכתב להלן מן המשנה בשביעית.
(102) ומדובר באופן שאינו קוצץ דרך השחתה, אלא כשרמי
האילן יקרים, שאם לא כן אסור לקצוץ לעולם אפילו בשאר
שנים (ראה בפ"ו מהל' מלכים ה"ח) - פירוש המשנה.
(103) כבהלכה הסמוכה. (104) פסחים נב, ב. וראה בפירוש
המשנה לשביעית שם מ"י. (105) משנה, שביעית שם.

כא. הקלפין והגרעינין שמתרין בתרומה לזרים¹²⁶ - 21
- אין קדשת שביעית חלה עליהם, והרי הן פצעים,
אלא אם כן ראויין לצביעה¹²⁷. והקור¹²⁸ - קדשת
שביעית חלה עליו. 24

יח. ומאימתי¹⁰⁶ אין קוצצין האילן בשביעית?¹⁰⁷
החרובין - משישלשל¹⁰⁸, והגפנים - משגרגעו¹⁰⁹,
והזיתים - משגנצו¹¹⁰, ושאר פל האילנות -
משיוציאו בפר. ואין קוצצין¹¹¹ את הכפניות¹¹²
בשביעית, מפני שהוא הפסד פרי¹¹³. ואם אין
דרכן¹¹⁴ להעשות תמרים אלא שיצין¹¹⁵ - מתר לקץ
אותן בפניות¹¹⁶. 13

(126) ראה בפ"א מהל' תרומות ה"י"א. (127) תוספתא
שם הט"ז. שכיון שהם ראויים לצביעה, אסור לאבדם
בהסקה אף-על-פי שרגילים להסיק בהם. וראה ב'תוספתא
כפשוטה'. (128) 'ירושלמי' שם פ"ד סוף ה"ו. והוא ראש
הדקל, וכשהוא רך אוכלים אותו (ברכות לו. ופ"ח מהל'
ברכות ה"ד).

(106) שם. (107) כלומר, מאימתי היא התחלת עשיית פרי.
(108) שם, כבית הלל ולא כבית שמאי. ופירושו "משעה
שהענפים נמשכים וגדלים" (פירוש המשנה).
(109) "משיעשו להם הגרעינין" (שם). (110) "משעה
שיראו בהם הנצנים" (שם). (111) פסחים, שם.
(112) "תמרים קטנים שלא בשלו" (רש"י). (113) שהרי
סופו לגדול. (114) שם נב, ב. נג, א. מעשה של רבי
אילעא. (115) [ר"י קורקוס העתיק "שיצין" (עיי"ש
בדבריו). ונזכרו בפסחים שם (וראה ב'שבת הארץ' שם).
והם המכבדות ('אוצר הגאונים' פסחים שם, חלק התשובות
עמ' 73), כלומר: האשכולות שבהם תלויים התמרים ('ערוך'
ערך מכבד). באופן שכל קיומם של האילנות הללו אינו
בשביל הכפניות, שיישארו לעולם כמו שהם, אלא בשביל
השיצין, כלומר, המכבדות]. (116) שהרי עתה אינם פרי,
וגם אין סופם לגדול.

כב. הצורר¹²⁹ תבלין של שביעית ונותן לתוף 25
התבשיל¹³⁰: אם בטל טעמן - הרי אלו מתרין לכל
דברי¹³¹; ואם נשאר בהן טעם - עדין הם בקדשת
שביעית. 28

יט. אין¹¹⁷ שורפין תבן וקש של שביעית, מפני
שהוא ראוי למאכל בהמה¹¹⁸. אבל¹¹⁹ מסיקין בגפת
ובזגין של שביעית¹²⁰. 16

(129) תוספתא שם, ה"ז. (130) כלומר, צררו בשקיק ונתנו
לתוך התבשיל. (131) שהרי הם כעצים.

כג. אין¹³² נותנין תבן וקש של שביעית לא לתוף 29
הפר ולא לתוף הטיט¹³³. ואם נתן¹³⁴ - הרי זה
מבוער¹³⁵. תנור¹³⁶ שהסיקהו¹³⁷ בתבן ובקש של
שביעית - יוצץ¹³⁸. ומשתרד¹³⁹ רביעה שניה פמוציאי
שביעית נהנין ושורפין¹⁴⁰ בתבן ובקש של שביעית. 33

(117) בשביעית פ"ט מ"ז: מאימתי נהנין ושורפין בתבן
ובקש של שביעית, משתדד רביעה שניה (ראה להלן הכ"ג),
משמע שקודם לכן אין שורפין אותם (כסף-משנה).
(118) ואף אוכלי בהמה חלה עליהם קדושת שביעית כנ"ל
ה"ג, וט'. ואף עליהם אמרה תורה: לאכלה, ולא לסחורה.
אבל לא גזרו על התבן משום ספחים, שלא חששו לעוברי
עבירה אלא באוכלי אדם ולא באוכלי בהמה. ראה למעלה
פ"ד ה"ד ובהערות שם, וברדב"ז. (119) תוספתא שם פ"ו

(132) תוספתא שם, פ"ה ה"ח. (133) מפני שהוא ראוי
למאכל בהמה, כנ"ל בה"ט. (134) משמע אפילו אם נתן
הוא. ובתוספתא שם: "אם נתנוהו אחרים", משמע שאם נתן
בעצמו לא התירו ('תוספתא כפשוטה'). (135) ובטל על-
דידו מלהיות מאכל בהמה. וב'ירושלמי' לא התירו
אלא-אם-כן ישן על גבי הכר וגבל בטיט, ורבינו פסק
כתוספתא הנ"ל, שלא התנו כן (רדב"ז). (136) תוספתא
שם, ה"ט. (137) בדיעבד, שהרי לכתחילה אסור לעשות
כן, כנ"ל בה"ט. (138) כלומר, ולא יאפו בו לחם, כיון
שהסיקהו באיסור. ונראה שאם עברו ואפו בו לחם, שלא

קצו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ה כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

13 לֹא בַמִּדֶּה וְלֹא בַמִּשְׁקָל וְלֹא בַמִּנּוֹן, כִּדִּי שֶׁלֹא יִהְיֶה¹⁶
14 כְּסוּחָר פְּרוֹת בְּשִׁבְעִית. אֲלֵא מוֹכֵר הַמַּעֲט שְׂמוֹכֵר
15 אֲכִסְרָה¹⁷, לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא הַפֶּקֶר¹⁸ וְלִזְקַח הַדְּמִים
16 לְקִנּוּת בִּהְיוֹת אֲכָל אַחֵר.

(15) באופן המותר, המבואר למעלה בהלכות א"ב.
(16) כלומר, שלא ייראה. (17) כלומר, לפי האומר.
(18) כלומר, זכה בו מן ההפקר ואינו כסוחר בהם אלא זכה בהם לאלכלם, ועתה רוצה למכרם ולקנות בדמיהם מאכל אחר.

17 ד. וְאוֹגֵד¹⁹ דְּבָרִים שְׂדֵרְכָן לְהַאֲגֵד לְפִית לְמוֹכֵר בְּשׁוּק
18 אֲכִסְרָה, כְּדֵרְךָ שְׂאוּגְדִין לְהִבִּיא לְפִית²⁰, לֹא כְּדֵרְךָ
19 שְׂאוּגְדִין לְשׁוּק²¹, כִּדִּי שֶׁלֹא יִהְיֶה כְּמוֹכֵר בְּצִמְצוּם²².
20 וְדְבָרִים שְׂאִין דְּרָכָן לְהַאֲגֵד אֲלֵא לְשׁוּק - לֹא יֵאָגֵד
21 אוֹתָן.

(19) כבית הלל שאמרו: "את שדרכו לאגוד בבית אוגדין אותו בשוק. ומפרש רבינו שלא הותר אלא כדרך האגוד שבבית. והראב"ד מתיר גם כדרך שאוגד לשוק, כיוון שדרכו לאגוד גם לבית. (20) שאין מדקדקים בו. (21) שמדקדקים בו. (22) כלומר, אם אוגדו כאגוד שבשוק, בדקדוק, הרי זה נראה כעומד למכור בצמצום ולא אכסרה.

22 ה. פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ שְׁנִכְנְסוּ לְאֶרֶץ - לֹא יִהְיוּ
23 נִמְכָּרִים בַּמִּדֶּה אוֹ בַמִּשְׁקָל אוֹ בַמִּנּוֹן, אֲלֵא בַפְּרוֹת
24 הָאֶרֶץ אֲכִסְרָה²³. וְאִם הָיוּ נִפְרִין שֶׁהֵם מִחוּצָה לְאֶרֶץ
25 - מִתֵּר.

(23) שהרואה אינו מבחין שהפירות הם מחוץ לארץ, ואומר שהלה סוחר בפירות שביעית.

26 ו. חֹמֶר בְּשִׁבְעִית מִבְּהֶקְדָּשׁ: שֶׁהַפֹּדֶה אֶת הַהֶקְדָּשׁ
27 - יֵצֵא הַקֹּדֶשׁ לְחִלּוּן וְיִתְפָּשׂוּ הַדְּמִים תַּחְתּוּי;
28 וְהַשְּׁבִיעִית אֵינָה בֵּן, אֲלֵא הַמוֹכֵר פְּרוֹת שְׁבִיעִית -
29 יִתְפָּשׂוּ הַדְּמִים וְיִעָשׂוּ כְּפְרוֹת שְׁבִיעִית, וְהַפְּרוֹת עֲצָמָן
30 לֹא נִתְחַלְלוּ וְנִעָשׂוּ כְּפְרוֹת שְׂאֵר שָׁנִים²⁴. שְׁנֵאמַר בָּהּ:
31 תִּהְיֶה - בְּהוֹיָתָה תִּהְיֶה לְעוֹלָם; וְלִפִּי שְׁנִינִי קֹדֶשׁ
32 - תּוֹפֶשֶׂת דְּמִיָּה. נִמְצָאָה אוֹמֵר: הָאֲחֵרוֹן נִתְפָּשׁ
33 בְּשִׁבְעִית, וְהַפְּרִי עֲצָמוֹ הוּא כְּמוֹ שֶׁהִיָּה.

(24) כלומר, לא נעשו חולין כפירות של שאר השנים.

34 ז. מֵיֵצֵד? לִקַּח בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בְּדְמִיָּה בְּשָׂר -
35 נִעָשֶׂה הַבְּשָׂר כְּאוֹתָן הַפְּרוֹת²⁵, וְאִכְלוּ כְּפְרוֹת
36 שְׁבִיעִית, וְצָרִיךְ לְבַעַר אוֹתָן בְּשַׁעַת בַּעֲרוֹ הַשְּׁבִיעִית.
37 לִקַּח בְּאוֹתוֹ בְּשָׂר אוֹ בְּדְמִי דָגִים - יֵצֵא הַבְּשָׂר²⁶
38 וְנִתְפָּשׂוּ הַדְּגִים. לִקַּח בְּדָגִים אוֹ בְּדְמִיָּה שָׁמֶן - יֵצֵאוּ
39 דָּגִים²⁷ וְנִתְפָּשׂוּ שָׁמֶן. לִקַּח בְּשָׁמֶן אוֹ בְּדְמִי דְבֶשׂ -
40 יֵצֵא שָׁמֶן וְנִתְפָּשׂוּ דְבֶשׂ. וְצָרִיךְ לְבַעַר הַפְּרוֹת
41 הָרֵאוּנוֹת עִם הַדְּבֶשׂ הָאֲחֵרוֹן, כְּדֵרְךָ שְׂמוֹכְעִין
42 פְּרוֹת שְׁבִיעִית. וְאִין עוֹשִׂין מִשְׁנֵיהֶם מְלֻוָּגָמָא וְלֹא
43 מִפְּסִידִין אוֹתָן, כְּשֶׁאֵר פְּרוֹת שְׁבִיעִית.

קנסוהו כל כך, ומותר לאכלו. ומטעם זה מותר לרחוץ במרחץ שהוסק באיסור (למעלה ה"כ), שהמים שחממו אותם הרי הם כלחם שנאפה בתנור. ועי' 'כסף משנה' (139) שביעית פ"ט מ"ז. (140) שמשירדה רביעה שנייה, צמחו זרעים חדשים לאכילת הבהמות, ותכן וקש מהשנה הקודמת שוב אינם עומדים למאכל בהמה ובטלה קדושתם ('אור שמח'). ובירושלמי שם אמרו: "מכיון שתסרח מה שבשדה, הותר מה שבבית".

יום שני כ"ה כסלו ה'תשע"ט

פרק נשיי

(1) יבאר שאין עושין סחורה בפירות שביעית. ואם מכר מעט, מה דין הפירות והמעות. ודין אין מוכרין פירות שביעית. פירות חו"ל שנכנסו לארץ ודין חומר בשביעית מבהקדש. ואיך שביעית מתחללת. ודין דמי שביעית אם פורעין מהם את החוב. החמרים העושין בפירות שביעית מלאכה האסורה. הלוקח מהנחתום ככר בפונדיון, ואם אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה.

1 א. אֵין עוֹשִׂין סְחוּרָה בַּפְּרוֹת שְׁבִיעִית². וְאִם רָצָה
2 לְמוֹכֵר מַעֲט מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית - מוֹכֵר³. וְאוֹתָן הַדְּמִים
3 הֵרִי הֵן כְּפְרוֹת שְׁבִיעִית⁴, וְלִקַּח בֵּהֶן מֵאֲכָל⁵ וְיֵאָכֵל
4 בְּקִדְשָׁת שְׁבִיעִית⁶; וְאוֹתוֹ הַפְּרִי הַנִּמְכָּר הֵרִי הוּא
5 בְּקִדְשָׁתוֹ כְּשֶׁהִיָּה.

(2) שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". "לאכלה ולא לסחורה". (3) שמכירה מועטה אינה נקראת סחורה. ולענין קניית פירות שביעית מעט הארץ אמרו שאין לוקחים ממנו יותר ממזון שלוש סעודות. ולמדו משם, שגם כאן באיסור סחורה, שיעור המעט שהוא מותר, הוא מזון שלוש סעודות. (4) שנאמר "כי יובל היא קודש תהיה לכם" - מה קודש תופס את דמיו ואסור אף שביעית (ויובל] תופסת את דמיה ואסורה. (5) לאדם. (6) לאכלה ולא לדברים אחרים.

6 ב. לֹא יִהְיֶה לִזְקַח⁷ יִרְקוֹת שְׂדֵה⁸ וּמוֹכֵר⁹. וְלֹא יֵצֵעַ
7 מִקְלָפִי שְׁבִיעִית¹⁰ בְּשָׂכֵר, מִפְּנֵי שֶׁזֶה עוֹשֶׂה סְחוּרָה
8 בַּפְּרוֹת שְׁבִיעִית. לִקַּח יִרְקוֹת לְאָכֵל וְהוֹתִיר - מִתֵּר
9 לְמוֹכֵר הַמוֹתֵר¹¹, וְהַדְּמִים שְׁבִיעִית. וְכֵן אִם לִקַּח
10 יִרְקוֹת לְעִצְמוֹ¹² וְלִקַּח מִהֶן בְּנוֹ¹³ אוֹ בֵּן בְּתוֹ וּמוֹכֵר -
11 הֵרִי זֶה מִתֵּר¹⁴, וְהַדְּמִים דְּמִי שְׁבִיעִית.

(7) היינו לוקט. (8) כלומר, שגדלו מאלהים בשדה בור, שאין בהם איסור ספיחים. (9) כלומר, לא ילקוט על דעת למכור. (10) הראויים לצביעה, שחלה עליהם קדושת שביעית. (11) שהרי לא לקח על דעת למכור, וניכרים הדברים שלקטם לאכילה, שהרי אכל מהם, ואינו מוכר אלא מה שהותר. (12) לא על דעת למכור. (13) לפני שהתחיל לאכלם, באופן שהוא עצמו אסור למכרם. (14) "שאם יקח הבן ממה שאסף אביו ומכרו, אין עליו חובה בזה". שלעולם אין איסור סחורה אלא כשהמלקט עצמו מוכר.

12 ג. כְּשֶׁמוֹכְרִין¹⁵ פְּרוֹת שְׁבִיעִית - אֵין מוֹכְרִין אוֹתָן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני כ"ה כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קעז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 25) או כדמיהם. (26 לחולין. (27 או כדמיהם.
- 1 ח. אין שביעית²⁸ מתחללת אלא על דרך מקח²⁹.
 2 במה דברים אמורים? בפרי ראשון; אבל בפרי
 3 שני³⁰ - מתחלל בין דרך מקח בין דרך חלול.
- 28) כלומר, פירות שביעית עצמם. (29) למדו כן ממה שהסמיכה התורה פרשת שביעית ויובל לפסוק "וכי תמכרו ממכר" להורות כי אינם מתחללים אלא דרך מכר. (30) בדמי שביעית.
- 4 ט. וכשמתחללין פרי הנלקח שנית³¹ - אין מתחללין
 5 אותו על בהמה חיה ועוף חיים, שמה יניחם³²
 6 ויגדל מהם עדרים³³. ואין צריך לומר שביעית
 7 עצמה³⁴. אבל מתחללין אותן הפרות על השחוטים³⁵.
- 31) כלומר, פרי שני. (32) ולא יבערם בשעת הביעור. (33) בהלכות מעשר שני שם כתב רבינו, שאם חילל לא קנה מעשר. ופשוט שהוא הדין כאן לענין שביעית. ונראה שחכמים הפקיעו הקדושה מכח "הפקר בית דין הפקר". (34) [כלומר: אם אמרו בפרי שני, שאין מחללים אותו על בהמה חיה, ואף בדיעבד אינו מחולל, והקדושה נשארה על הפרי השני, ונמצא שחכמים עשו כאן שתי פעולות: הפקיעו הקדושה מהבהמה, והטילו הקדושה על הפרי, שהרי מן הדין יצא הפרי ונכנסה הבהמה - מכל שכן בפרי ראשון, שאינו יוצא לעולם מקדושתו, שוודאי לא נתפסה שום קדושה על הבהמה החיה, שהרי אין כאן צורך אלא בפעולה אחת, והיא: הפקעת הקדושה מהבהמה]. (35) כיוון שלא שייך כאן החשש הנ"ל.
- 8 י. דמי שביעית - אין פורעין מהם את החוב³⁶, ואין
 9 עושין בהן שושבינות, ואין משלמין מהן
 10 תגמולין³⁷, ואין פוסקין מהן צדקה לעניים בבית
 11 הכנסת³⁸; אבל משלחין מהן דברים של גמילות
 12 חסדים. וצריך להודיע³⁹. וכן אין לוקחין מהם
 13 עבדים וקרקעות ובהמה טמאה⁴⁰. ואם לקח - יאכל
 14 פגגדן, כדרך שעושה במעשר שני. ואין מביאין
 15 מהן קצי זבים⁴¹ וזבות וילדות וחסאות ואשמות.
 16 ואם הביא - יאכל פגגדן⁴². ואין סכים פלים ועורות
 17 בשמן של שביעית⁴³. ואם סף - יאכל פגגדן.
- 36) שהרי הוא כעושה בהם סחורה. (37) כלומר, תשלום ותגמול עבור טובה שעשה לו חברו. (38) אין נותנים את דמי השביעית עבור מה שהתחייב לעניים בבית הכנסת, כיוון שזה כפורע חובו בדמי שביעית, שהרי מן הסתם התחייב לשלם מעות חולין. (39) למקבל המתנה, כדי שינהג בפירות קדושת שביעית. ועוד, כדי שלא יחזיק לו טובה ביותר עבור זה. (40) שאין לוקחים בדמי שביעית אלא דבר מאכל. (41) "הם שתי תורים או שני בני יונה שחייבים בהם אלו מחוסרי כפרה". (42) "שיוציא מממונו מה שהוא שווה הדבר ההוא ויקנה בו פירות, בלבד פירות שביעית ויאכלם בקדושת שביעית". (43) שלא ניתנה שביעית אלא לסיכת האדם בלבד.
- יא. אין נותנין מהן⁴⁴ לא לפלגין⁴⁵ ולא לספר ולא
 18 לספן ולא לשאר האמנין⁴⁶; אבל נותן הוא למי
 19 שדולה מים מן הבור להשקותו מים. ומתר לתן
 20 מפרות שביעית או מדמיהן לאמנין מתנת חנם⁴⁷.
 21
- 44) מדמי שביעית. (45) "בעל המרחץ". (46) שאין קונים בהם אלא דבר מאכל. (47) שהרי זה כגמילות חסד. וצריך להודיעם שהדמים של שביעית. ואף על פי שהאומנין יכירו לו טובה עבור כך, הרי אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה.
- 22 יב. האומר לפועל: הא לך אפר זה ולקט לי ירק⁴⁸
 23 היום - שכתרו מתר, ואינו כדמי שביעית⁴⁹, אלא
 24 מוציאו בכל מה שירצה⁵⁰. ולא קנסו הפועל להיות
 25 שכתרו כדמי שביעית⁵¹. ואם אמר לו: לקט לי ביום
 26 היום ירק - הרי זה כדמי שביעית⁵², ואינו מוציאו
 27 אלא באכילה ושתיה כפרות שביעית.
- 48) ירק של שביעית, ובאופן שאינו אסור מטעם ספיחין. (49) שהאיסור אינו אלא "שכר רגלו", כלומר, שכר טרחתו ללקט את הירק. (50) ולא רק באכילה ושתיה, לפי שאין בו קדושת שביעית. (51) כדרך שקנסו בחמרים כבהלכה הסמוכה. (52) באיסור. (53) "שהרי זה כאומר לו תן לי בדינר זה ירק, והרי זה כמוכר פירות שביעית".
- 28 יג. החמרים העושים בפרות שביעית מלאכת
 29 שביעית האסורה, כגון שהביאו יותר מדאי⁵⁴ - הרי
 30 שכתרו כדמי שביעית⁵⁵. ודבר זה קנס להם. ומפני
 31 מה קנסו בשכר החמרים ולא קנסו בשכר הפועל?
 32 מפני ששכתרו מעט לא קנסו בו, משום כדי חייו⁵⁶.
- 54) כלומר, יותר מחמשה כדי שמן וחמשה עשר כדי יין. (55) כלומר, אפילו אמר להם: הא לכם סך פלוני ולקטו לי ירק היום, שבאופן שכזה אצל פועל אין שכרו כדמי שביעית. (56) כלומר, ששכרו של הפועל אינו אלא כדי חייו, אבל שכרם של החמרים גדול ביותר.
- 33 יד. הלוקח מן הנחתום כפר בפונדיון, ואמר לו
 34 בשענת לקיחה: ששאלקט ירקות שדה⁵⁷ אביא לך
 35 בוא⁵⁸ - הרי זה מתר, ואותו הכפר הרי הוא כפרות
 36 שביעית⁵⁹. ואם לקח ממנו סתם⁶⁰ - לא ישלם לו
 37 מדמי שביעית⁶¹, שאין פורעין חוב מהן⁶².
- 57) של שביעית. וכאן כתב "ירקות", שאפילו בפירות שביעית עצמם, מותר. (58) בכיכר. (59) שהרי הוא חליפי שביעית. והר"ש שם פירש על פי הירושלמי, ששניהם נותנים זה לזה מתנות חינם. (60) מבלי לומר לו בשעת לקיחה "אביא לך בו", כנ"ל. (61) וכל שכן מפירות שביעית עצמן. (62) שכיוון שלקח סתם, נתחייב לו מעות, וכשנותן לו דמי שביעית, נמצא פורע חובו בהן.
- 38 טו. אוכלין פרות שביעית בטובה⁶³ ושללא בטובה⁶⁴.
 39 בטובה כיצד? שיתן לו פרות שביעית כמו שעשה

קצת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהמה אוכלת בבית. כלה לחיה שבשדה, כלה לבהמתך שבבית" (סוף הבריייתא גם בירושלמי שביעית פ"ט הלכה ב), הרי שפשוטו של מקרא באדם ובאוכלי אדם, ונראה שלמדו כן מהמשך הפסוקים שם: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול", ודרשו כן: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו' ולחיה אשר בארצך", אם החיה אוכלת בשדה, אתה אוכל בבית. ואם לאו, אינך אוכל (ומכאן שאף-על-פי שאין מאכילים אוכלי אדם לבהמה - אם הלכה מאיליה, אין חייבים להחזירה (למעלה פ"ה שם), לפי שפשוטו הכתוב היא באוכלי אדם, ואף-על-פי-כן החיה אוכלת, ורק מתור המלה "ולבהמתך", דרשו איסור גם לבהמה, כלומר, לאוכלי בהמה. ולכן כתב רבינו להלן (הלכה ו): "וכשם שמבער אוכלי אדם, כך מבער אוכלי בהמה", לפי שעיקר הכתוב באוכלי אדם, כנ"ל. (5) הנזכר בשביעית פ"ט משנה ב, ועיין שם בפירוש המשנה.

- ב. פיצוד? הרי שהיו לו גרורות⁶ שביעית בתוך ביתו - אוכל מהן כל זמן שהתאנים באילנות בשדה; פלו התאנים מן השדה⁷ - אסור לאכל מאותן שפפית, אלא מבער אותן⁸.

(6) תאנים מיובשות. (7) ראה להלן הלכה יא, שזמנם בחנוכה. (8) כבהלכה הסמוכה.

- ג. היום⁹ לו פרות מרבין¹⁰ - מחלֵקֵן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד¹¹. ואסור לאכל אחר הבעור בין לעניים בין לעשירים¹². ואם לא מצא אוכלין בשעת הבעור - שורף באש¹³ או משליך לים המלח¹⁴ ומאבדן לכל דבר שמאבד.

(9) שביעית שם משנה ח. (10) שאינו יכול לאכלם בעצמו. והמדובר ביום האחרון שלפני זמן הבעור, ראה להלן. (11) שהרי המדובר ביום האחרון, שאין סיפק בידם לאכול יותר משלש סעודות. (12) במשנה שם: "ועניים אוכלין אחר הבעור, אבל לא עשירים, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, אחד עניים ואחד עשירים, אוכלין אחר הבעור". ולפני רבינו היתה הגירסא בדברי רבי יוסי, שהלכה כמותו, "אין אוכלין אחר הבעור". וכן נראה מפירוש המשנה שם פ"ה משנה ג. וכן גרס גם היראים (סימן קפו). וראה בפירוש הרמב"ן על התורה ויקרא כה, ז. (13) שמה שהתירו לחלק פירות שביעית לכל אחד, כנ"ל, זה אינו אלא קודם שכלה לחיה מן השדה, אבל כשכלה מן השדה, שורף את הפירות או מאבדן, ולפי-זה ביעור פירושו כמשמעו, לבער מן העולם. וכן דעת הראב"ד, וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ח. אבל יתר הראשונים חולקים ומפרשים שביעור היינו הפקר לכל מי שירצה. ובתוספתא שם פ"ח הלכה ב: "מי שיש לו פירות לחלק וכו', מחלק מהן לשכניו ולקרוביו וליודעיו, ומוציא ומניח על ביתו ואומר: אחינו בית ישראל, כל מי שצריך ליטול יבוא ויטול, חוזר ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו". ולדעת יתר הראשונים פירושו, שיאכל אפילו בעצמו את הפירות לאחר הפקר, עד

- 1 עמו טובה שנתן לו, או שיכניסו לגנתו לאכל פמי
2 שעשה לו טובה. ומי שנתנו לו פרות שביעית
3 במתנה או שנפלו לו פירשה⁶⁵ - הרי זה אוכלם
4 בדרך שאוכל פרות שאוסף אותן הוא בעצמו מן
5 השדה⁶⁶.

(63) ומותר לעשות כן אף על פי שכיר לו טובה עבור הפירות שנתן לו, שאין זו נקראת סחורה בפירות שביעית. (64) השמיענו בזה להוציא מדברי ר' יהודה אליבא דבית הלל שאין אוכלין אלא בטובה, שלא יתרגל להיכנס לשדה חבירו שלא מדעתו - השמיענו שאין לחשוש לכך. (65) והרואה חושב שנתנו לו במתנה. (66) במשנה שם: "רבי אליעזר אומר ינתנו לאוכליהן", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם, שר' אליעזר סובר כבית שמאי שאין אוכלים פירות שביעית בטובה, ולפיכך אמר: "ינתנו לאוכליהן", ש"לא יתייחד לבדו באכילתן מפני שיהיה אוכל בטובה" (כלומר, יחזיק טובה למי שנתנם לו), וגם חכמים החולקים עליו אמרו לו לפי שיטתו, אבל לפי מה שאנו פוסקים כבית הלל שאוכלים פירות שביעית בטובה, אוכלם בדרך שאוכל פירות שאוסף אותם הוא בעצמו מן השדה.

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) יבאר שפירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו המין מצוי, בשדה. אילן שעושה פירות ב' פעמים בשנה. ואם מבערין הדמים. ג' ארצות לביעור וששלשתן חשובות כאחת לקצת פירות. המוליך פירות ממקום שכלו למקום שלא כלו. אי זהו שעת הביעור לעלין. עד מתי יהיה אדם מלקט עשבים לחים בשביעית. הקטף אין לו שביעית, והכובש ורד שביעית בשמן ששית.

- א. פרות² שביעית - אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו המין³ מצוי בשדה. שנאמר: ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל; כל זמן שחיה אוכלת ממין זה מן השדה - אתה אוכל⁴ ממה שפפית; פלה לחיה מן השדה - חייב לבער אותו המין מן הבית. וזהו בעור⁵ של פרות שביעית.

(2) ספרא פרשת בהר (פרק א הלכה ח). וראה בפסחים נב: (3) ראה להלן הלכה ד. (4) בבבלי (פסחים נב: תענית ו: ונדה נא:): אמרו "האכל לבהמתך", הרי שהמדובר באוכלי בהמה, שהרי אוכלי אדם אין מאכילים אותם לבהמה (למעלה פ"ה הלכה ה). וראה במעשה רוקח. אבל בספרא (שם) אמרו: "ולבהמתך ולחיה, מה תלמוד לומר, ומה אם חיה שאינה ברשותך, הרי היא אוכלת, בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל. ומה אם חיה שאינה ברשותך, הרי היא אוכלת, בהמה שהיא ברשותך אינו דין שתאכל, אילו כן הייתי אומר יכנסו לבהמה ותהא אוכלת לעולם, (ו)מה אני מקיים ביעור פירות שביעית, בפירות אדם, אבל בהמה תהיה אוכלת לעולם, וכשהוא אומר ולבהמתך ולחיה, מקיש בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת בשדה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר, שנים של היתר, נגד אחד של איסור. ולדעת רבינו "בטעמו ולא ממשו" אין איסור מן התורה (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה א), והרי זה כמי שאינו, ואינו מתחייב בביעור. אבל אם התחיל לאכול מן ההיתר, אם כן מעתה אין כאן "חד בתרי", ואינו בטל מן התורה (ראה שם הלכה ד, שדקדק רבינו לכתוב "אם היה חלב האליה כשנים בחלב הכליות, הרי הכל מותר מן התורה", ועיין בפמ"ג בשער התערובת חלק א ד"ה והנה יבש ביבש, וראה למעלה פי"ד מהלכות תרומות הלכה ז ובמה שכתבנו שם), והרי הוא כנמצא בעין, וחייב לבערו. וראה ברדב"ז ובמראה הפנים שם. ועיין עוד להלן הלכות כא-כב. (27) ספרא שם, פ"א הלכה ח. וראה למעלה הלכה א.

ז. וכןשם²⁸ שֶׁמִּבְעָרִין אֶת הַפְּרוֹת, כִּף מִבְעָרִין אֶת הַדְּמִים²⁹. פִּיּוֹד? הֲרִי שֶׁמִּכָּר רְמוּנִים שֶׁל שְׂבִיעִית וְהֲרִי הוּא אוֹכֵל בְּדַמִּיהֶן³⁰, וְכֵלֹ הֲרְמוּנִים מִן הָאֵילָנוֹת שֶׁבַּשְּׂדֶה וְנִשְׁאָר אֲצִלּוֹ מִן הַדְּמִים שֶׁמִּכָּר בִּהְיוֹן³¹ - חֵיב לִבְעָרָן.

(28) שם בפ"ז משנה א: "כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וכו', יש לו שביעית ולדמיו שביעית, יש לו ביעור ולדמיו ביעור" (כסף-משנה). (29) שהרי נתפשו בקדושת שביעית, ונעשו כפירות עצמן (למעלה פ"ו הלכה ו). (30) שקונה בהם מאכלים. (31) כלומר, שמכר תמורתם רימוני שביעית.

ח. פִּיּוֹד עוֹשֶׂה? קוֹנֶה³² בִּהְיוֹן מֵאֲכָלוֹת וּמִחֻלְקֵן מִזֶּהן שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד³³; או יִשְׁלִיכֶם³⁴ לָהֶם הַמֶּלֶח, אִם לֹא מִצָּא אוֹכְלִין.

(32) ואינו נותן הדמים עצמם, שמה לא יקנו בהם מאכלים, ונמצא שלא ביער אותם (רדב"ז). (33) כנ"ל בהלכה ג. (34) שם.

ט. שְׁלֹשׁ³⁵ אֲרָצוֹת לִבְעוֹר: אֶרֶץ יְהוּדָה בְּלֶהָ³⁶, הָהָר וְהַשְּׂפֵלָה וְהָעֵמֶק - אֶרֶץ אֲחֵת. עֹבֵר הַיַּרְדֵּן³⁷ בְּלוֹ, שְׂפֵלַת לֹד וְהָר שְׂפֵלַת לֹד וּמִבֵּית חֲרוֹן עַד הַיָּם³⁸ - אֶרֶץ אֲחֵת. וְהַגִּלִּיל בְּלוֹ, הָעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן וְהַחֹם טְבֵרְיָא - אֶרֶץ אֲחֵת. וְאוֹכְלִין בְּכָל אֲחֵת וְאֲחֵת³⁹ מִשְׁלֹשֶׁת עַד שִׁכְלָה הָאֲחֵרוֹן שְׂבִיעִית⁴⁰.

(35) שם פ"ט משנה ב. (36) כלומר, על שלשת חלקיה: ההר והשפלה והעמק. (37) כלומר, המערבי. והוא מרכז הארץ, בין הגליל ויהודה (תוספות רע"א בשם כפתור ופרח). (38) צ"ל עד הים (שבת הארץ). וכן הוא במשנה. (39) שם משנה ג, כתנא-קמא ולא כרבי שמעון. (40) כלומר, עד שיכלה המין מן השדה של החלק האחרון משלשת חלקי כל ארץ וארץ, וראה בפירוש המשנה.

י. פִּיּוֹד? הֵיוּ לוֹ פְּרוֹת בְּאֶרֶץ יְהוּדָה - אוֹכֵל מֶהֶן כָּל זֶמַן שֶׁיֵּשׁ מֵאוֹתוֹ הַמִּין בְּכָל אֶרֶץ יְהוּדָה⁴¹ בְּלֶהָ⁴². וְכֵן אִם הֵיוּ לוֹ פְּרוֹת גִּלְיָל⁴³, וְכֵן בְּעֹבֵר הַיַּרְדֵּן.

(41) שגדלו בארץ יהודה, ראה להלן הלכה יב. (42) אפילו

שיכלו הפירות. אבל לדעת רבינו פירוש, שאוכל מן הפירות לאחר חלוקה, עד שיכלו לחיה מן השדה, ואחר כך מקיים מצות ביעור, דהיינו, שריפה או איבוד אחר (תוספתא כפשוטה), וראה בכסף-משנה.

ד. הֵיוּ⁴⁴ לוֹ צִמּוּקִין שֶׁל שְׂבִיעִית, וְכֵלֹ הָעֲנָבִים מִן הַשְּׂדֶה מִן הַגִּנּוֹת וְהַפְּרָדִסִּים שֶׁהֵן הַפְּקָר⁴⁵, אִף עַל פִּי שֶׁעָדִין יֵשׁ עֲנָבִים בְּגִפְּנֵים שְׂבִתוֹף הַחֲצֵרוֹת - אֵינוֹ אוֹכֵל מִן הַצִּמּוּקִין מִפְּנֵי עֲנָבִים אֲלוֹ שְׂבִתוֹף, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְצוּיִין לַחֲיָה⁴⁶. אֲבָל אִם יֵשׁ עֲנָבִים קָשִׁים⁴⁷ בְּיוֹתֵר, שֶׁאֵינוֹ נִגְמָרִין אֲלָא בְּסוֹף הַשָּׂנָה - הֲרִי זֶה אוֹכֵל מִן הַצִּמּוּקִין בְּשִׁבְלֵן. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה⁴⁸.

(14) שם משנה ד: "אוכלים על המופקר ולא על השמור". וכחכמים ולא כרבי יוסי. (15) ויכולה חיה לאכול מהן. (16) וכיון שכלה לחיה מן השדה, חייב לכלות מן הבית, כנ"ל. (17) משנה שם: "אוכלין על הטפיחין". ובפירוש המשנה: "קבוץ טפח, והם הגרגרים הקשים ממני התבואה והקטניות וכו' וישארו בארץ ימים רבים לרוב יבישותם וחזקתם". וכן הוא בפסחים נג. "תנו רבנן, אוכלין בענבים עד שיכלו דליות של אוכל, אם יש מאחרות מהן (כלומר, ענבים קשים כדלהלן), אוכלין עליהן". (18) שהרי טפיחין הוא שם כולל לכל הדברים הקשים, כנ"ל.

ה. אֵילָן⁴⁹ שְׁעוֹשֶׂה פְּרוֹת שְׁתֵּי פְעָמִים בַּשָּׁנָה⁵⁰, וְהֵיוּ לוֹ מִפְּרוֹתָיו הָרָאוּשׁוֹת - הֲרִי זֶה אוֹכֵל מֶהֶן כָּל זֶמַן שְׂפֵרוֹת שְׁנִיּוֹת מְצוּיּוֹת בַּשָּׂדֶה; שְׁהֲרִי מֵאוֹתוֹ הַמִּין בַּשָּׂדֶה. אֲבָל פְּרוֹת הַסֶּתִּי - אֵין אוֹכְלִים⁵¹ בְּשִׁבְלֵן, מִפְּנֵי שְׂדוּמִין לְפְרוֹת שֶׁל שָׁנָה אֲחֵרָת.

(19) שם. (20) שם: "אוכלין וכו', ועל הדופרא". "והיא מילה מורכבת: דו פרי" (פירוש המשנה שם). (21) שם, כחכמים ולא כרבי יהודה.

ו. הַכּוֹבֵשׁ⁵² שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים⁵³ בְּחֵבִית אֲחֵת - כָּל שְׂפֵלָה מִינּוֹ מִן הַשָּׂדֶה יִבְעַר מִינּוֹ מִן הַחֵבִית⁵⁴. וְאִם הִתְחִיל⁵⁵ בָּהּ - הֲרִי הִפֵּל מִמֶּבַּעַר⁵⁶. וְכֵשֶׁם⁵⁷ שֶׁמִּבְעָר אוֹכְלֵי אֲדָם, כִּף מִבְעָר אוֹכְלֵי בְּהֵמָה מִן הַבֵּית, וְאֵינוֹ מֵאֲכִילָן לְבְּהֵמָה אִם בְּלֶה אוֹתוֹ הַמִּין מִן הַשָּׂדֶה.

(22) שם משנה ה, כרבן גמליאל ולא כרבי אליעזר ורבי יהושע. שהרי אמרו במשנה שם על דברי רבן גמליאל: "והלכה כדבריו". וכן הוא בספרא שם פ"ג הלכה ה, ובפסחים נב. וראה פירוש המשנה שם, ובמבוא להלכות הירושלמי להרמב"ם עמוד ז. (23) שזמני ביעורם שונים. (24) אבל את שני הכבשים האחרים, אינו חייב לבער. ואף-על-פי שהמין הזה שכלה מן השדה, נתן טעם ביתר המינים - כיון שנתן בהם טעם לפני זמן הביעור, הרי הטעם כמבוער, ואינו אוסר (רמב"ן לויקרא כה, יב) וראה בתוספות פסחים שם ד"ה הכובש, ולהלן הלכות כא-כב. (25) ירושלמי שם. (26) [כלומר, הרי כל התערובות כאילו כלה מינה מן השדה, ואסורה, והמדובר כאן כששלשת הכבשים שווים כולם בגדלם ובמדתם, ויש כאן "חד בתרי",

21 שְׁבִיעִית - אֵין לָהֶם בַּעֲוֹר וְלֹא לְדִמְיָהּ, שְׁהִי
22 מִתְקִים בְּאֶרֶץ⁶¹, אֲלֹא נִהְיִין וְצוֹבְעִין בּוֹ עַד רֹאשׁ
23 הַשָּׁנָה⁶².

58 שביעית פ"ז משנה א. (59) היא "נענע", "מינטא" בלע"ז. (60) שם משנה ב. וראה בהלכה הסמוכה. (61) ולא נתחייב לבער אלא דבר הכלה לחיה מן השדה. (62) צריך לומר: "אחר ראש השנה", כחכמים ולא כרבי מאיר (חזון-איש).

24 יד. וכל⁶³ שְׁאִינוּ מִיָּחֵד לֹא לְמֹאכֵל אָדָם וְלֹא לְמֹאכֵל
25 בְּהֵמָה וְאִינוּ מִמֵּין הַצּוֹבְעִים, הוֹאִיל וְאִינוּ לְעֹצִים⁶⁴
26 - יֵשׁ לוֹ וּלְדָמְיוֹ שְׁבִיעִית, אֲכָל אֵין לָהֶם בַּעֲוֹר⁶⁵, אָף
27 עַל פִּי שְׁאִינוּ מִתְקִים בְּאֶרֶץ⁶⁶, אֲלֹא נִהְיִין בּוֹ אוֹ
28 בְּדָמְיוֹ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁷. כְּגוֹן עֲקָרֵי הַלּוּף הַשּׁוֹטֵה
29 וְעֵקֶר הַדִּנְדֵּנָה וְהַעֲקָרָנִין⁶⁸.

63 שם: "כל שאינו מאכל אדם, ומאכל בהמה, וממין הצובעין, ומתקיים בארץ וכו' אין לו ביעור ואין לדמיו ביעור". ומפרש רבינו, שמה שאמרו "ומתקיים בארץ", זה לא עולה על אלה שאינם מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין, שכל אלה אין להם ביעור אפילו אם אינו מתקיים בארץ, אלא זה עולה על מין הצובעין הפואה והרכפא, ראה הלכה הקודמת. (64) שלא חשב עליהם לעצים, ועצים אין בהם קדושת שביעית, כנ"ל בפ"ה הלכה כא. (65) שהרי נאמר: "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך", ולא נצטוינו לבער אלא את הראוי לבהמה. (66) וכל זה לענין ביעור, אבל קדושת שביעית חלה עליו, כנ"ל. (67) גם כאן צריך לומר: "אחר ראש השנה", כנ"ל. (68) מין עשב. ובמשנה שם נזכרים גם "והחלביצין והבוכריה", ולא הזכירם כאן, לפי שאינם ידועים (ראה בפירוש המשנה שם).

30 טו. קלפיים⁶⁹ רמון והגין⁷⁰ שְׁלוֹ, קִלְפֵי אַגֻּזִים⁷¹
31 וְהַגְרֵעִינִין⁷² - יֵשׁ לָהֶם שְׁבִיעִית וְלְדִמְיָהּ שְׁבִיעִית⁷³,
32 אֲכָל אֵין לָהֶם בַּעֲוֹר⁷⁴ וְלֹא לְדִמְיָהּ. לולבי זרדים⁷⁵
33 וְהַחֲרוּבִים - יֵשׁ לָהֶם וְלְדִמְיָהּ שְׁבִיעִית⁷⁶ וּבַעֲוֹר⁷⁷.
34 לולבי האלה והבטנה⁷⁸ וְהַאֲטָדִין⁷⁹ - יֵשׁ לָהֶן
35 וְלְדִמְיָהּ שְׁבִיעִית⁸⁰, אֲכָל אֵין לָהֶם⁸¹ בַּעֲוֹר⁸²; אֲכָל
36 לְעֵלִים שְׁלֵהֵן יֵשׁ בַּעֲוֹר⁸³.

69 שם, משנה ג. (70) הפרח. (71) היינו הקליפה הירוקה שראויה לצביעה, אבל הקליפה הקשה, הרי היא כעצים (רדב"ז). (72) של שאר פירות, ולא של אגוזים שהרי אין להם גרעינים (כסף-משנה). (73) כיון שהם ראויים לצביעה. וראה למעלה בפ"ה הלכה כא. (74) אין זה מפורש במשנה שם. וכנראה שלמד כן מן הירושלמי שם. והטעם בזה שכל אלה מתקיימים בארץ ("משנה ראשונה" ותוספות אנשי-שם, ועיי' כסף-משנה ותוספות יום-טוב). (75) שם משנה ה. והם: "פרחי ענפים שזמרו אותם מן הגפנים" (פירוש המשנה). (76) שהם מאכל אדם. (77) כן צריך להיות (מהר"י קורקוס). וכן הוא בספרים מדויקים (רדב"ז ומלאכת שלמה). וכן הוא במשנה שם. ועיי' שם במלאכת שלמה. (78) "פסתאק וקבוצו (כלומר, לשון רבים

אם משני חלקי הארץ כבר כלה המין מן השדה. וראה בפירוש המשנה. (43) שגדלו בגליל, כנ"ל.

1 יא. וְשֵׁשׁ⁴⁴ אֲרָצוֹת אֵלוֹ - כָּלֵן חֲשׂוֹבוֹת בְּאֶרֶץ
2 אַחַת⁴⁵ לְחֲרוּבִין וְלִזְיתִים וְלִתְמָרִים. וְאוֹכְלִין⁴⁶
3 בְּתִמְרִים עַד שִׁיכְלָה הָאֲחָרֹן שְׁבַעֲרִי⁴⁷. וְאִמְתִּי הוּא
4 כָּלָה? עַד הַפּוּרִים⁴⁸. וְאוֹכְלִין בְּזִיתִים עַד הַעֲצָרֹת⁴⁹,
5 וּבַעֲנָבִים⁵⁰ - עַד הַפֶּסַח שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית⁵¹,
6 וּבְגִרְוֹת - עַד הַתְּנֵכָה⁵².

44 במשנה שם: "וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים, ובירושלמי שם "תני אף לחרובין". (45) שאוכלין בגליל אף-על-פי שכלה בגליל, כל זמן שלא כלה באחת משתי הארצות הנ"ל. שאף-על-פי שאין חיה שבארץ אחת יוצאה לאכול פירות שבארץ אחרת - ידוע היה כי לפירות אלו הן יוצאות למדינה אחרת (תפארת ישראל). (46) ברייתא בפסחים נג. (47) היא קרובה ליריחו עיר התמרים, ומצויים בה תמרים אף-על-פי שכלו ממקום אחר. (48) שם, בשם ר' יוחנן, וכפירוש ר"ח ולא כרש"י. (49) חג השבועות. (50) ענבים לא נזכרו לא במשנה ולא בירושלמי בקשר למה שאמרו ששלוש ארצות אלו כולן חשובות כאחת וכן לא נזכרו גרורות. ויתכן כי הזמנים ההם הם הזמנים המאוחרים בפירות האלה (ר"ש שם). (51) זה מכון לכל הזמנים שנכתבו למעלה: פורים, עצרת ופסח. (52) של מוצאי שביעית, כנ"ל.

7 יב. הַמּוֹלִיךְ⁵³ פְּרוֹת שְׁבִיעִית מִמָּקוֹם שְׁכָלוֹ לְמָקוֹם
8 שְׁלֹא כָלוֹ, אוֹ מִמָּקוֹם שְׁלֹא כָלוֹ לְמָקוֹם שְׁכָלוֹ - חֵיב
9 לְבַעֲרָם⁵⁴, לְפִי שְׁנוֹתֵינוּ עָלֵינוּ חֻמְרֵי מָקוֹם שְׁיֵצֵא
10 מִשָּׁם⁵⁵ וְחֻמְרֵי מָקוֹם שְׁהֵלֵךְ לָשָׁם⁵⁶. וּפְרוֹת⁵⁷ הָאֶרֶץ
11 שְׁיֵצֵאוּ לְחוּצָה לְאֶרֶץ - מִתְּפַעְרִים בְּמָקוֹמָן, וְלֹא
12 יַעֲבִירִם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.

53 משנה שם נ: (54) שם, כתנא-קמא ולא כרבי יהודה. (55) אף-על-פי שאין דעתו לחזור. (56) שלא ישנה מפני המחלוקת, אבל אם דעתו לחזור למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל ובין להחמיר, והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקת (פ"ח מהלכות יום-טוב הלכה כ). (57) בברייתא שם נב: כתנא-קמא ולא כרבי שמעון בן אלעזר, שהרי אמרו שם: אמר ליה רב הונא בריה דרב איקא, הכי אמר רב אבהו, אין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. אמר רב ספרא, נקוט הא כללא דרב הונא בידך, דדייק וגמר שמעתתא מפומיה דרביה כרחבה דפומבדיתא.

13 יג. כָּלֵל⁵⁸ גְּדוֹל אֲמָרוֹ בְּשְׁבִיעִית: כָּל שֶׁהוּא מֹאכֵל
14 אָדָם אוֹ מֹאכֵל בְּהֵמָה אוֹ מִמֵּין הַצּוֹבְעִין, אִם אִינוּ
15 מִתְקִים בְּאֶרֶץ - יֵשׁ לוֹ וּלְדָמְיוֹ שְׁבִיעִית, וְחֵיב בַּעֲוֹר
16 הוּא וְדָמְיוֹ. כְּגוֹן עָלֵי הַלּוּף הַשּׁוֹטֵה וְעָלֵי הַדִּנְדֵּנָה⁵⁹
17 וְהַעֲלָשִׁין מֹאכֵל אָדָם, וְכָגוֹן הַחוֹחִים וְהַדִּרְדְּרִין
18 מֹאכֵל הַבְּהֵמָה, וְכָגוֹן אֶסְטָס וְקוֹצָה מִמֵּין הַצּוֹבְעִין.
19 וְאִם הִיָּה מִתְקִים⁶⁰ בְּאֶרֶץ, כְּגוֹן הַפּוּאָה וְהַרְכָּפָה
20 מִמֵּין הַצּוֹבְעִין, אָף עַל פִּי שֵׁשׁ לוֹ שְׁבִיעִית וּלְדָמְיוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבי יהושע, שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העלין, בשרף העיקרין מותר, בשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי".

- 14 כ. במה דברים אמורים? באילן מאכל¹⁰¹; אבל
15 באילן סרק, אף היוצא מן העלין ומן העקרים -
16 בפרי שלהן¹⁰², ויש לו ולדמיו שביעית.

101 שם: "ואיבעית אימא, כי פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר באילן העושה פירות (שלדבריהם יש הבדל בין שרף היוצא מן העלים לבין שרף היוצא מן הפגים, כנ"ל, ולדעת רבי אליעזר בשניהם אסור), אבל באילן שאינו עושה פירות, מודו דקטפו זהו פרי, דתנן רבי שמעון אומר אין לקטף שביעית, וחכמים אומרים יש לקטף שביעית מפני שקטפו זהו פרי". 102 שהרי אין להם פרי אחר.

- 17 כא. הפובש¹⁰³ ורד שביעית¹⁰⁴ בשמן של ששית -
18 ילקט את הורד¹⁰⁵, והשמן¹⁰⁶ מתיר¹⁰⁷. כבש¹⁰⁸ בשמן
19 של מוצאי שביעית¹⁰⁹ - חיב לבצר השמן¹¹⁰; שהרי
20 הורד יבש הוא¹¹¹, וכבר נתחבב בפעור¹¹².

103 שם משנה ז, ותוספתא שם פ"ה הלכות יג"ד.
104 ירושלמי שביעית סוף פ"ז. 105 ויאכלנו בקדושת שביעית. 106 תוספתא שם. 107 "מפני שלא יכנס כח הורדין וטעמם בשמן, שהשמן הוא ישן והורד חדש, אלא אם יניחוהו זמן רב" (פירוש המשנה). 108 את הורד של שביעית. 109 במוצאי שביעית, שאז הורד ישן, ונותן טעם בשמן. 110 כלומר: גם השמן, וכל-שכן הורד עצמו. וראה בתוספות אנשי-שם. 111 מחמת יושנו, ויש בכוחו לתת טעם בשמן החדש. 112 [המדובר כשנתערב לפני זמן הביעור (ראה בהלכה הסמוכה), ואף-על-פי-כן חייב לבצר, ואין זה דומה למה שכתבנו למעלה (הלכה ו) בדין שלשה כבשים, שטעם המעורב הוא כמבור, לפי ששם לא נשאלה השאלה לפני זמן הביעור, שהרי כולם פירות שביעית, אלא לאחר זמן הביעור, ומכיון שנתערב קודם - הרי הוא כמבור. אבל כאן, שהשמן אינו מזוית שביעית, ונתעוררה השאלה עכשיו אם יש לאכול השמן בקדושת שביעית או לא, ונפסקה ההלכה שחייבים לאכול כפירות שביעית - כשבא זמן הביעור, מתחייב הוא ממילא בביעור, כיון שהחזקנו אותו עד עכשיו כפירות שביעית].

- 21 כב. חרובין¹¹³ של שביעית שפכשן ביין ששית¹¹⁴
22 או ביין מוצאי שביעית¹¹⁵ - חיב לבצר היין; שהרי
23 טעם פירות שביעית בו¹¹⁶. זה הפלל¹¹⁷: פירות
24 שביעית שנתערבו בפירות אחרות, מין במינו - פכל
25 שהוא¹¹⁸, ושללא במינו - בנותן טעם¹¹⁹.

113 שם. 114 [הרי המדובר לפני זמן הביעור, ראה למעלה]. 115 [אף לפני זמן הביעור, כנ"ל, שכיון שנפסקה ההלכה שהשמן נתקדש בקדושת שביעית - נתחייב גם בביעור]. 116 שהחרוב, אף-על-פי שהוא חדש, יש בו כח לתת טעם גם ביין ישן. 117 משנה שם. 118 היינו בנתערב לפני זמן הביעור. והרי זה כדבר שיש לו מתירין, שהרי אפשר לאכול בקדושה ולחלקו מזון של שיעורות לכל אחד (רדב"ז כאן ובהלכות מאכלות אסורות

שלו) בטנים" (פירוש המשנה). 79 "מין ממיני הקוצים (ראה למעלה הלכה יג) שצומחין בו גרגרים שחורים קשים כמו אפונים, ונאכלים" (שם). 80 שהם ראויים לאוכל אדם (רדב"ז). 81 ולדמיהם. 82 שהם מתקיימים באילנות ואינם נושרים. 83 שם: מפני שנושרין מאביהן. ובפירוש המשנה: נופלין מהענפים שהם מיוחסים אליהם כיחס אב לבן.

- 1 טז. איזו היא שעת פעור העלין? פעת שפול⁸⁴
2 ונושרין מאילנותיהן⁸⁵. עלי זיתים⁸⁶ ועלי קנים ועלי
3 חרובין - אין להם פעור, לפי שאינן נובלות וכלות.

84 וזהו "כלה לחיה מן השדה" שלהם. 85 ראה בפ"ז משנה ה, ובפירוש המשנה שם. 86 תוספתא שם פ"ה הלכה יב. ובפרק ט שם משנה ו "עלי קנים ועלי גפנים עד שישרו מאביהן". הרי שיש ביעור לעלי קנים. אולם בירושלמי שם אמרו: "ר' אבין בשם ר' יוחנן, לית כאן עלי קנים אלא עלי גפנים".

- 4 יז. ועד מתי⁸⁷ יהיה אדם רשאי ללקט⁸⁸ עצבים
5 לחין שביעית? עד שייבש המתוק⁸⁹. ויגבב עצבים
6 יבשים - עד שתירד רביעה שניה במוצאי שביעית⁹⁰.

87 משנה שם. 88 "אוסף העשבים הלחים נקרא מלקט, ואוסף היבשים נקרא מגבב" (פירוש המשנה). 89 פרי מר, הנקרא מתוק בלשון סגי נהור, וראה למעלה בפ"ב הערה יג. 90 ראה למעלה בהלכה יא.

- 7 יח. ועד מתי⁹¹ יהיו העניים מתרין להפגס בפדסות
8 במוצאי שביעית לאסוף פירות שביעית⁹² עד שתירד
9 רביעה שניה⁹³.

91 שם משנה ז. 92 ואף-על-פי-כן נקטו לשון "עניים", לפי שפירות שביעית כולם עניים אצלם (רדב"ז). 93 שאז כלים הפירות, וזהו שעת ביעורם, וראה בר"ש. וראה למעלה פ"א מהלכות מתנות עניים הלכה יא.

- 10 יט. הורד⁹⁴ והפפר⁹⁵ והלטם - יש להן ולדמיהן
11 שביעית⁹⁶. הקטף⁹⁷, והוא שרף⁹⁸ היוצא מהאילנות
12 מן העלים ומעקרים⁹⁹ - אין לו שביעית¹⁰⁰. והיוצא
13 מן הפגים - יש לו ולדמיו שביעית.

94 שם פ"ז משנה ו. 95 הוא אשכול הכופר הנזכר בשיר-השירים א, יד. ויש אומרים שהוא גרופלי, כלומר, נעגאלאך (פירוש המשנה). 96 כיון שהם פירות. ומשנתנו הובאה בנדה ח. ונוסף שם: "יש להן ביעור ולדמיהן ביעור". 97 שם. 98 כלומר, שם האילן: קטף. והשרף היוצא ממנו הוא הצרי הנזכר בבביתא בכריתות ו. (וראה בפ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ד). ואף השרף נקרא קטף על שם האילן. וראה בנדה שם, ובתוספות שם ד"ה קטף. 99 הגזע והענפים. 100 קדושת שביעית. וכן אמרו בנדה שם: "עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר (הסובר בערלה פ"א משנה ז, המעמיד בשרף ערלה אסור), אלא בקטפא דאווא, אבל בקטפא דפירא מודו ליה. דתנן, אמר

קפב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ז כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(7 שם, מ"ו. 8) "ירושלמי" שם (ראה להלן ה"ד).
(9) "הוא שזיר בו את התבואה" (פירוש המשנה), ועבודה בשביעית בדבר התלוש אסורה מדרבנן, כדלהלן ה"ט.
(10) שכיון שאפשר לתלות בהיתר, תולים אנו בהיתר (עבודה זרה, שם). וטעמו של דבר, שלעולם אינו עובר על "לפני עור לא תתן מכשול" אלא במכשול ודאי, ולא במכשול ספק (משנה ראשונה, וכן כתב הריטב"א בעבודה זרה, שם). וגם לפי מה שכתבנו למעלה, שחזן מן הלאו הזה, ישנה גם מצות-עשה של "ושבתה הארץ", יתכן שאינו עובר על 'עשה' זו, אלא אם הוא עצמו עשה עבודה או באופן שסיועו היה ודאי].

ג. פיצד¹¹ מוכר הוא לו המגל¹² והעגלה וכל פליה. שאם יקצר בו מעט¹³ ויביא על העגלה מעט¹⁴ - הרי זה מתר; ואם יקצר פדרה הקוצרין¹⁵ או יביא כל פרות שדהו¹⁶ - אסור.¹³

(11 שם. 12) שם: "מגל יד ומגל קציר". (13) כנ"ל פ"ד סוף ה"א. (14) כנ"ל שם הכ"ד. (15) כגון שקצר כל שדהו וכו' (למעלה שם). (16) שאפילו אם קצר מעט מעט, כיון שהביא כולם בביתו בבת אחת, הרי זה אסור (למעלה שם ושם). ולא הותר אלא לקצור מעט ולחביאו לביתו לאכילה מעט מעט (שם).

ד. ומתן למכר סתם¹⁷ למי שאינו חשוד אפלו דבר שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסורה בשביעית; שהרי אפשר שקנה בשביעית לעשות לו מלאכה לאחר שביעית.¹⁷

(17) ב'ירושלמי' (שם ה"ג): "אלו כלים שאין האומן רשאי למכור בשביעית, לחשוד על השביעית, סתמן (= סתם בני אדם שאינם ידועים לחשודים) מהו? (ו)ממה דתני (= לענין חשוד, ראה למעלה ה"ב) לאיסור ולהיתר מותר, הדא אמרה סתמן מותר".

ה. היוצא¹⁸ מוכר¹⁹ חמשה פדי שמן וחמשה עשר פדי זין²⁰. ומתן למכר לעובד פוככים²¹ תר מזה²², ואינו חושש שמא ימכר לישראל²³. ומוכר פדים רבים לישראל בחוצה לארץ²⁴, ואינו חושש²⁵ שמא יביאם לארץ.²²

(18) שם, מ"ז. והוא אומן העושה כלי חרס. (19) לישראל חשוד על השביעית, כנ"ל. (20) שם: שכן דרכו להביא מן ההפקר. כלומר: הרי מותר להביא כמות כזאת מן ההפקר, כנ"ל שם סוף הכ"ד. (21) אפילו בארץ. (22) "ירושלמי" שם. מפני שאינם מצוים על שביית הארץ. (23) שהרי "כל היכא דאיכא למיתלי תלינן", כנ"ל. (24) שאין שביעית נוהגת שם. (25) שהרי יש לתלות לקולא שלא יביאם לארץ.

ו. ומוכר²⁶ לחשוד פרה חורשת בשביעית, שהרי אפשר לשחטה. ומוכר²⁷ לו שדהו, שהרי²⁸ אפשר שיובירה. אבל²⁹ לא ימכר לו שדה האילן³⁰, אלא אם כן פסק עמו על מנת שאין לו באילן.²⁶

שם הלכה ח. (119) היינו ורד ישן שנתערב בשמן חדש, או חרובים בין חדשים בין ישנים שנתערבו בשמן (ראה בהלכה הקודמת), והכל לפני זמן הביעור, וכמו שנתבאר למעלה.

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) יבאר שאסור לחזק ידי עוברי עבירה. ומה הם הכלים שהאומן רשאי למכור בשביעית. אם מותר למכור אותם למי שאינו חשוד. שמוכר היוצר כדים רבים בחו"ל לישראל. אם מחזיקין ידי נכרים בשביעית. אם מותר ליקח פירות שביעית מע"ה. הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית. ומי הוא חשוד לעשות סחורה בשביעית. החשוד על השביעית אם חשוד על המעשרות או בהיפך. החשוד אם הוא נאמן על אחרים. והכהנים אם חשודין על השביעית. הפטמן והצבעונין אם לוקחין מורסן מכל אדם.

1 א. פדרה שאסור לעבד הארץ בשביעית², כן אסור 2 לחזק ידי ישראל שעובדין אותה⁴, או למכר להן 3 פלי עבודה; לפי שאסור⁵ לחזק ידי עוברי עברה⁶.

(2) כנ"ל פ"א ה"א. (3) שביעית פ"ה מ"ט. (4) כגון שראהו חורש או זורע, לא יאמר לו תתחזק או תצליח, וקל-וחומר שאסור לסערו בדיים. וראה להלן ה"ח. (5) שם. (6) "אמר הכתוב: לפני עור לא תתן מכשול. רצונו לומר, מי שסגרה עיניו, התאוה ויצר הרע, אל תעזור אותו להוסיף בעוורונו ותוסיף להרחיקו מן הישר. ומפני זה אסור לעזור עוברי עבירה, ולא יתקנו להם כלים, אבל ראוי לקלקל להם" (פירוש המשנה). ונמדברי רבינו כאן שכתב "כדרך שאסור לעבוד הארץ בשביעית, כך אסור לחזק וכו'", נראה שאיסור אחד לעובד ולמחזיק בידו (חזן מן הלאו של "לפני עור לא תתן מכשול", שאינו אלא במחזק). והיינו ה'עשה' של "ושבתה הארץ" (למעלה פ"א ה"א) וכדעת מהרש"ל (בבא מציעא ז'). שאמירה לגוי בשביעית אסורה מן התורה, ועובר ישראל ב'עשה' זו, של "שבת שבתון יהיה לארץ". וזהו שכתב רבינו בפירוש המשנה הנ"ל "אבל ראוי לקלקל להם", כלומר, אם בידו לקלקל, חייב לקלקל משום 'עשה' של "ושבתה הארץ". אלא שמה שכתב בהלכה הסמוכה (ממס' שביעית פ"ה מ"ו) שאסור למכור לו המזרה, בזה אינו עובר על מצות-עשה של "ושבתה הארץ". ואין כאן אלא לאו של "לפני עור לא תתן מכשול". אולם בעבודה זרה טו, ב - נראה שבמוכר פרה חורשת לחשוד, אין משום שביית הארץ, ואין איסור 'עשה' אלא בשדהו, ולא בשדה של אחרים, וצ"ע].

4 ב. ואילו⁷ פלים שאין האמן רשאי למכרן בשביעית 5 למי שהשוד⁸ על השביעית: מחרשה וכל פליה, 6 העל והמזרה⁹ והדקר. זה הפלל: כל שמלאכתו 7 מיוחדת למלאכה שאסורה בשביעית - אסור למכרו 8 לחשוד; ולמלאכה שאפשר שתהיה אסורה ותהיה 9 מתרת - מתן למכרו¹⁰ לחשוד.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כח אות כד) שכתבו שדברי ה"ירושלמי" נשתרבו לכאן מהסוגיא בעבודה זרה שם (פ"ד סוף ה"י). ומדובר ברדיית הפת ולא ברדיית דבש. והנה בספרים אחרים בדברי רבינו: "לדרוך עמו הפירות" (כת"י מהר"י קורקוס). ובדרוש רומי: "לרדות עמהן הפירות". וכן הוא בר"י קורקוס בשם ספר אחר, ואינו מבורר. ולפי הנוסחא שלנו צריך לומר שבא להוציא מדעת רבי אליעזר שאמר כוורת הרי היא כקרקע לענין שבת (שביעית פ"י מ"ז), ואפשר שהוזהרין לענין שביעית. וכן יש לפרש בתוספתא סוף מס' עוקצין "חלות דבש כו" על מה נחלקו על השבת ועל השביעית, שרבי אליעזר אומר הרי היא כקרקע, וחכמים אומרים הרי היא ככלי" (אף-על-פי שיש לפרשה לענין פרוזבול, ראה בשביעית פ"י מ"ז - ר"י קורקוס). וכוין שגם לרבנן דינה כמחוברת לקרקע מדרבנן (פכ"א מהל' שבת ה"ו), אסורה בישראל, אבל בגוי התיירו, לפי שבדרבנן אמרו: יש קנין לגוי להפקיע, ראה בפ"א מהל' תרומות ה"ז לענין סוריא, שאינה אלא מדרבנן, והוא-הדין לאופן אחר שאינו אלא מדרבנן, וכדעת 'ספר התרומה' בהלכות ארץ ישראל, ועי' רדב"ז[2]. (50) שם פ"ד מ"ג. 51) קרקע שחרשה בשביעית. 52) אבל מישראל אין חוכרין, משום שקנסו אותם על שחרשו את השדה בשביעית, ראה למעלה פ"א ה"ג.

ט. מתר⁵³ לעשות בסוריא⁵⁴ בתלוש⁵⁵, אָבֵל לֹא בַמִּחְבֵּר⁵⁶. פִּיצֵד? דָּשִׁין וְזוֹרִין וְדוֹרְכִין וּמַעְמִרִין, אָבֵל לֹא קוֹצְרִין וְלֹא בּוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִין. וְכֵן⁵⁷ כָּל פִּיצֵא בְּאֶרֶץ.

(53) שם פ"ו מ"ב. 54) שיצאה מכלל חוצה לארץ, ולכלל ארץ ישראל לא הגיעה (הל' תרומות שם ה"ג). וראה למעלה פ"ד הכ"ז. 55) שכל איסורו אינו אלא מדרבנן, ולפיכך הקילו בסוריא (משנה ראשונה). 56) "ירושלמי" שם: שלא יהו הולכים (מארץ ישראל) ומשתקעים שם (בסוריא). 57) במשנה, שם: "כלל אמר רבי עקיבא, כל שכיוצא בו מותר בארץ ישראל (כלומר, מן התורה), עושין אותו בסוריא".

י. כָּשֶׁם שֶׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפִירוֹת שְׁבִיעִית⁵⁸ אִו לְשִׁמְרָן⁵⁹, כִּן אִסּוּר לִקְחָ⁶⁰ מֵעַם הָאָרֶץ⁶¹; לְפִי שְׁאִין מוֹסְרִין דְּמִי שְׁבִיעִית לְעַם הָאָרֶץ⁶², וְאָפְלוּ כָּל שֶׁהָיָה⁶³, שֶׁמָּא לֹא יֵאָכֵל אוֹתָן⁶⁴ בְּקִדְשֵׁי שְׁבִיעִית⁶⁵.

(58) כנ"ל פ"ו ה"א. 59) עד לאחר הביעור (רדב"ז), כנ"ל פ"ו ה"ג. 60) פירות שביעית, ובאופן שמחבר מותר ליקח, כגון שלוקח מעט כנ"ל פ"ו שם. ורוצה לומר, שקניית פירות שביעית מעם-הארץ גורמת למוכר לעבור על איסור סחורה ועל איסור שמירת פירות שביעית לאחר הביעור. 61) ברייתא סוכה לט, א. 62) שעל-ידי שקונה ממנו פירות שביעית, נתפשים הדמים בקדושת שביעית, כנ"ל פ"ו ה"ו. 63) שם לט, ב: "הלוקח מן המשומר אפילו בכחצי איסר - אסור". וראה להלן ה"ב. 64) את הדמים. 65) אלא יעשה בהם סחורה וישמרם לאחר הביעור, כנ"ל, ונמצא הלוקח עובר על "לפני עור לא תתן מכשול".

וּמִשְׁאֵילוֹ³¹ סָאָה³² לְמִדָּה בָּהּ, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גֵּרָן³³, שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּמְדַּד בָּהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ³⁴. וּפּוֹרֵט³⁵ לוֹ מַעוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ פּוּעָלִים³⁶. וְכֵלָן בְּפִירוֹשׁ - אֲסוּרִים³⁷.

(26) שם מ"ח, כבית הלל ולא כבית שמאי. 27) תוספתא שם, פ"ד ה"ה, ובבלי עבודה זרה שם, כבית הלל ולא כבית שמאי. 28) עבודה זרה, שם. 29) תוספתא שם סוף פ"ג. 30) שקרוב לדואי שיעשה באילן עבודות האסורות, וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. 31) משנה, שם. 32) מדה. 33) של פירות שביעית. ואסור למדוד פירות שביעית, כדי שלא יהא כסוחר בהם, כנ"ל פ"ו ה"ג. 34) ולא למכירה, ותולים להקל, כנ"ל. 35) "כגון שיקח ממנו דינר, ויתן לו מעות" (פירוש המשנה). 36) העושים עבודה האסורה בשביעית. ותולים להקל שאינו פורט עבור הפועלים, אלא לצרכו. 37) "כגון שאמר לו, מכור לי זו הפרה, אחרוך בה או אזרע בה זרע פלוני, ותן לי הסאה אמור בה הזרע אשר דשתי" (שם).

ז. וְכֵן מִשְׁאֵלֶת³⁸ אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ הַחֲשׂוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית נִפְהָ³⁹ וּכְבִּירָה⁴⁰, רִחִים וְתַנּוּרִי⁴¹; אָבֵל לֹא תָבוּר וְלֹא תִטְחוֹן עִמָּה⁴².

(38) שם, מ"ט. וכוונת רבינו שכשם שלמעלה שנינו שתולים להקל, כמו כן כאן תולים להקל, ראה להלן. 39) לנפות בה קומח. 40) לנקות בה תבואה. 41) במשנה, שם מפורש שהתירו כן משום דרכי שלום, ואף-על-פי שיש כאן תלות לקולא, כמו שאמרו ב'ירושלמי' (שם ה"ד) "שאני אומר, נפה לספור בו מעות, כברה לכבור בה חול, ריחיים לטחון בו סממנים, תנור לטמון בו אונין של פשתן" - נראה שתליה זו אינה כל-כך שכיחה, ולפיכך לא התירו אלא משום דרכי שלום ('תוספות יום טוב' שם). 42) שווראי שאין לה אלא פירות שביעית, כמו שמשמע מלשון ה'ירושלמי' שם, שלא תלו לקולא אלא במעות, בחול וכו', ולא בפירות של היתר (ראה ב'תוספות' גיטין סא. ד"ה משאלת). ועוד שלא התירו אלא בחשש של "לפני עור", אבל לעשות עצמה מעשה שתבור ותטחון עמה - לא התירו.

ח. מִחֲזִיקִין⁴³ יְדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּשְׁבִיעִית בְּדָבָרִים בְּלִבְדָּה⁴⁴, כִּגוֹן שְׂרָאָהּ חוֹרֵשׁ אוֹ זוֹרֵעַ - אוֹמֵר לוֹ תִּתְחַזֵּק⁴⁵ אוֹ תִּצְלִיחַ⁴⁶ וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, מִפְּנֵי שְׁאִינֵם מִצּוּין עַל שְׁבִיתַת הָאָרֶץ⁴⁷; אָבֵל לֹא יִסְעֲדֵנוּ בִּידָה⁴⁸. וּמִתֵּר לְרִדּוֹת עִמָּהּ הַפְּתִירָה⁴⁹. וְחוֹכְרִין⁵⁰ מִהֵן גִּירִין⁵¹, לְפִי שְׁאִינֵן בְּגִי חֵיב כְּדִי לִקְנֹס אוֹתָן⁵².

(43) משנה, שם. 44) גיטין סב, א. 45) שם, כרב יהודה. 46) שם, כרב ששת. 47) ואפילו אם ימחה בידו, לא ישמע לו, ואם כן, אם מברכו, אינו מסייע בידו. וראה למעלה ה"א. 48) שם, שהרי הישראל מצווה על שביתת הארץ, ואין קנין ביד גוי להפקיע הארץ מקדושתה (פ"א מהל' תרומות ה"י). 49) "ירושלמי" שם פ"ד סוף ה"א: "הורה רבי אימי לרדות עמו", ופירשה רבינו: לרדות עמו הדבש מן הכוורת. וראה ב'פני משה' וב'פאת השולחן' (סי'

קפד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ז כסלו – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואף-על-פי שבמקום שאין האיסור ודאי, תולין לקולא, כנ"ל בסוף ה"ב - כאן קרוב הדבר להיות ודאי.
 1 יא. הלוקח⁶⁶ לולב⁶⁷ מעם הארץ⁶⁸ בשביעית - נותן
 2 לו⁶⁹ אתרוג⁷⁰ מתנה⁷¹. ואם לא נתן לו⁷² - מבליע
 3 לו⁷³ דמי אתרוג בדמי לולב⁷⁴.
 (66) משנה, סוכה שם. (67) כלומר, כל ארבעת המינים (רש"י). (68) שם: מחבירו. אולם רש"י גורס: מעם-הארץ. וכנראה שזו היתה גם גירסת רבינו. וראה ב'תוספות' שם ד"ה הלוקח. (69) עם-הארץ לישראל. (70) שנלקט בשביעית, שהוא פרי וחלה עליו קדושת שביעית. שהרי הולכים בו אחר לקיטה להחמיר (למעלה פ"ד ה"ב). אבל יתר המינים הם כעצים, ואינם קדושים בקדושת שביעית. ועוד שהולכים בהם אחר חנטה של ערב שביעית (סוכה לט: מ.). (71) שאם לא כן, הרי הוא מוסר דמי שביעית לעם-הארץ. (72) סוכה, שם. (73) כלומר, קבע לו דמים לכל ארבעת המינים. (74) כלומר, משלם לו יותר עבור שלשת המינים, ונמצא דמי האתרוג נבלעים בשאר המינים.

1 יב. במה דברים אמורים⁷⁵? בזמן⁷⁶ שהיה מוכר
 2 פירות שפמותן בשמור, כגון תאנים ורמונים וכיוצא
 3 בהן; אבל היה מוכר פירות שחזקתן מן ההפקר,
 4 כגון הפיגם⁷⁷ והירבוזין והשטים⁷⁸ והחלגלוגות
 5 והפספר של הרים וכיוצא בהן - הרי זה מתר לקח
 6 ממנו מעט⁷⁹, בדמי שלש סעדות⁸⁰ בלבד, משום כדי
 7 חייו של מוכר.

88) שהתירו לקנות פירות שביעית בדמי שלוש סעודות, כנ"ל. (89) 'ירושלמי' מעשרות סוף פ"ה: "הדא דתימר, כשאנו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד, הא דבר בריא שהוא חשוד, אסור". וראה משנה בכורות כט, ב. (90) ראה בתחילת ה"י, ובהערות שם. (91) אבל דבר שאין עליו זיקת שביעית, קונים ממנו, כרבי שמעון בבכורות שם (לענין תרומה ומעשרות) ולא כרבי יהודה, וראה בפ"ב מהל' מעשר הט"ז. (92) בבכורות, שם. (93) ב'ירושלמי' מעשרות שם: "ופשתן לאו קסמין הוא (כלומר, ואם כן הרי הם כעצים בעלמא, ומדוע חלה עליהם קדושת שביעית), אמר רבי חנינא, מפני זרעה (כלומר, הזרע שבקסמין)". וזהו שכתב רבינו: דבר שיש עליו זיקת שביעית. (94) משנה, בכורות שם: טווי ובגדים. ובגמרא: "השתא טווי ובנינן, אריג מיבעיא, מאי אריג, תיכין". ופירוש: שזור, וראה בפירוש המשנה. וטעמו של דבר שמשטוה או שזר את הפשתן, שוב אין בו זרע כלל.

11 יג. וכל דבר⁸¹ שאינו חיב במעשרות, כגון שום בעל
 12 בבי⁸² ובצל של רכפה⁸³ וגריסין הקלקיות ועדשים
 13 המצירות⁸⁴, וכן זרעוני גנה שאינן נאכלות⁸⁵, כגון
 14 זרע לפת וצנון⁸⁶ וכיוצא בהן - הרי אלו נלקחין
 15 מכל אדם⁸⁷ בשביעית.

95) משנה, שם ל, א. (96) כלומר, על מעשר שני, כדלהלן. והחשוד על המעשרות, אין לוקחין ממנו דבר שיש בו זיקת מעשר, כנ"ל בהל' מעשר שם. אבל עם-הארץ סתם, לוקח ומתקן הפירות דמאי. (97) בזמן הבית הראשון, והחשוד

81) מעשרות פ"ה מ"ח. כחכמים ולא כרבי מאיר ורבי יוסי.

יד. במה דברים אמורים⁸⁸? בעם הארץ⁸⁹ סתם; אבל
 מי שהוא חשוד לעשות סחורה⁹⁰ בפרות שביעית או
 לשמור פירותיו ולמכר מהן - אין לוקחין ממנו דבר
 שיש עליו זיקת שביעית⁹¹ כלל. ואין לוקחין⁹² ממנו
 פשתן, אפילו סרוקי⁹³; אבל לוקחין ממנו טווי
 ופשתן⁹⁴.

95) משנה, שם ל, א. (96) כלומר, על מעשר שני, כדלהלן. והחשוד על המעשרות, אין לוקחין ממנו דבר שיש בו זיקת מעשר, כנ"ל בהל' מעשר שם. אבל עם-הארץ סתם, לוקח ומתקן הפירות דמאי. (97) בזמן הבית הראשון, והחשוד

95) משנה, שם ל, א. (96) כלומר, על מעשר שני, כדלהלן. והחשוד על המעשרות, אין לוקחין ממנו דבר שיש בו זיקת מעשר, כנ"ל בהל' מעשר שם. אבל עם-הארץ סתם, לוקח ומתקן הפירות דמאי. (97) בזמן הבית הראשון, והחשוד

95) משנה, שם ל, א. (96) כלומר, על מעשר שני, כדלהלן. והחשוד על המעשרות, אין לוקחין ממנו דבר שיש בו זיקת מעשר, כנ"ל בהל' מעשר שם. אבל עם-הארץ סתם, לוקח ומתקן הפירות דמאי. (97) בזמן הבית הראשון, והחשוד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי כ"ח כסלו – הלכות שמיטה ויובל קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

17 יט. הַצִּבְעָנִין¹²¹ וְהַפִּטְמִין¹²² לִקְחִין מִרְסָן¹²³ מִפֶּל¹⁷
18 מְקוֹם¹²⁴, וְאֵינָן חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מִסְפִּיחֵי שְׁבִיעִית¹⁸
19 הוּא¹²⁵.

(121) תוספתא שביעית פ"ה ה"ח. (122) מפטמי בהמות ועופות. (123) סיבים גסים, העומדים לבהמה ולעופות וגם לצבע, ראה תוספתא שבת פ"ט ה"ט ('תוספתא כפשוטה' שם). (124) 'בירושלמי' שם פ"ט ה"ה: "סבר רבי ירמיה מימר אפילו מן החשוד. אמר ליה רבי יוסי, לא אמרו אלא בשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד, הא דבר ברי שהוא חשוד, אסור". (125) וטעמו של דבר, שכיון שספיחי שביעית אסורים רק מדרבנן, כנ"ל פ"ד ה"ב, לכן כשהדבר ספק הולכים לקולא, אבל בחשוד – הדבר ברי וקרוב לודאי.

20 כ. גִּבְאֵי¹²⁶ קָפָה בְּשִׁבְעִית לֹא יֵהִיו מְדַקְדְּקִין
21 בְּחִצּוֹת שֶׁל אוֹכְלֵי שְׁבִיעִית¹²⁷. וְאֵם נִתְּנוּ לָהֶן פֶּת -
22 מִתְּרֵת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא מִסְפִּיחֵי שְׁבִיעִית
23 הִיא¹²⁸; שְׁלֹא¹²⁹ נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת נוֹתְנִין¹³⁰ אֶלָּא
24 אוֹ מַעוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בִּצְיִים הַנִּלְקָחוֹת בְּדָמֵי
25 שְׁבִיעִית¹³¹. וּמִתְּרֵת¹³² לָלוֹת¹³³ מִן הָעֲנִיִּים פְּרוֹת
26 שְׁבִיעִית¹³⁴, וּמִחֲזִירִין לָהֶן פְּרוֹת¹³⁵ בְּשָׁנָה שְׁמִינִית¹³⁶.

(126) תוספתא דמאי פ"ג ה"ז, כחכמים ולא כרבי מאיר. וכן הוא ב'ירושלמי' שם פ"ג ה"א. (127) כלומר, לא ימנעו מלקבל מאכלים עבור העניים מאוכלי ספיחי שביעית. (128) צ"ל: היא. (129) 'ירושלמי' שם. (130) פירות שביעית בתור צדקה. וב'ירושלמי' פאה (ח, ב): "שאינ אדם עושה בדבר [מצוה – כן בכ"ל, ונמחק בטעות] ערוה". וראה ב'תוספתא כפשוטה'. (131) שעמי-הארץ סבורים שאין שביעית תופסת את דמיה, וכל-שכן שאינה תופסת את דמי דמיה (רדב"ז). (132) עבודה זרה סב, ב. (133) אבל לא לקנות, לפי שאין מוטרין דמי שביעית לעם-הארץ. (134) קודם זמן הביעור (רש"י). (135) של שמינית, אבל לא של שביעית, שמא לא יאכלו אותם בקדושה, כנ"ל שם. וראה ב'תוספתא' שם ד"ה יזי, וד"ה יאות. (136) שכיון שהפירות שלוח מהעניים, אינם בעין בשעה שהוא מחזיר להם – אין קדושת שביעית חלה על אלו שהוא מחזיר.

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשע"ט

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1 יבאר שמצות-עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור
בשה. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה
עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב
לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודה בשווי. וכהנים
ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או
המוכר. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או
הגוי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה
שלא ביכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים
ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו.

א. מַצוֹת עֲשֵׂה לְהַשְׁמִיט² הַמְּלוּהָ בְּשִׁבְעִית²⁷,

לדבר, חשוד אף לדבר אחר השוה לו (פירוש המשנה, שם). אבל בזמן הזה אינם אלא מדרבנן, כנ"ל פ"א מהל' תרומות הכ"ו. ולענין שביעית בזמן הזה, ראה פ"ד הכ"ה, ובהערה קעד. (98) שני. והכל מפורש בגמרא שם. (99) כלומר, לירושלים, ראה פ"ב מהל' מעשר שני ה"א. ולכן חמור הוא עליו, ונזהר בו ביותר, ולפיכך 'החשוד על השביעית, אינו חשוד על המעשרות'. (100) שאינה צריכה הבאת מקום, והיא נאכלת בכל מקום. (101) כנ"ל פ"ו ה"ו. ולכן היא חמורה עליו, ולפיכך החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית. (102) ראה פ"ד מהל' מעשר שני ה"א.

1 טז. הַחֲשׂוֹד¹⁰³ עַל הַטְּהוֹרוֹת¹⁰⁴ - אֵינוֹ חֲשׂוֹד לֹא עַל
2 הַמַּעֲשֹׂר וְלֹא עַל הַשְּׁבִיעִית¹⁰⁵. שֶׁהָאֶכֶל הַטָּמֵא הִזָּה
3 שֶׁמִּכְרוּ בְּחֻזְקַת טְהוֹר - אֵינוֹ מְטַמֵּא אֲחֵרִים אֶלָּא
4 מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְהַחֲשׂוֹד לְדְבָרֵי סוּפְרִים¹⁰⁶ - אֵינוֹ
5 חֲשׂוֹד לְדְבָרֵי תוֹרָה¹⁰⁷.

(103) משנה, שם. (104) מדובר בטהרות שהן מדרבנן, כגון טומאת אוכלים וטומאת ידיים (פירוש המשנה, שם), וראה להלן. (105) בזמן שהם מן התורה, כנ"ל. (106) ראה פ"ח מהל' אבות הטומאות ה"י. (107) גמרא, שם.

6 יז. כֹּל הַחֲשׂוֹד¹⁰⁸ עַל דְּבָר, אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ נֶאֱמָן
7 עַל שֶׁל עַצְמוֹ - נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל אֲחֵרִים. חֻזְקָה¹⁰⁹
8 אֵין אָדָם חוֹטֵא לְאֲחֵרִים. לְפִיכָךְ, הַחֲשׂוֹד עַל הַדְּבָר
9 - דָּנוּ¹¹⁰ וּמַעֲדוּ.

(108) משנה, שם לה, א. כרבי שמעון בן גמליאל ולא כרבי מאיר (והראב"ד חולק, ופסק כרבי מאיר, שאינו נאמן גם על של אחרים). (109) בבא-מציעא ה, ב. ובעוד מקומות. (110) דן אדם אחר החשוד באותו דבר, שהוא עצמו חשוד עליו. וראה פ"ב מהל' מעשר ה"ז.

10 יח. הַפְּתָנִים¹¹¹ חֲשׂוֹדִין עַל הַשְּׁבִיעִית¹¹². לְפִי¹¹³
11 שֶׁהֵם אוֹמְרִים: הוּאִיל וְהַתְּרוּמוֹת¹¹⁴ מִתְּרוֹת לָנוּ אִף
12 עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין עַל הַזָּרִים בְּמִיתָה¹¹⁵, קָל וְחִמְר
13 פְּרוֹת שְׁבִיעִית. לְפִיכָךְ, סָאָה¹¹⁶ תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה
14 לְמֵאָה סָאָה שֶׁל פְּרוֹת שְׁבִיעִית - תַּעֲלֶה¹¹⁷; נִפְלָה
15 לְפִחוֹת מִמֵּאָה¹¹⁸ - יִרְקְבוּ הַכֹּל וְלֹא יִמָּכְרוּ לְפָתָנִים¹¹⁹
16 כָּכָל מְדַמֵּעַ, לְפִי שֶׁהֵם חֲשׂוֹדִין עַל הַשְּׁבִיעִית¹²⁰.

(111) סנהדרין כז, א. (112) לאכול ולמכור פירות שביעית אחר זמן הביעור. (113) טעם זה כתב רבינו מדעתו. וראה ברש"י וב'מאירי' שם. (114) תרומה גדולה, תרומת מעשר, וחלה שאף היא נקראת תרומה (פ"ו מהל' תרומות ה"ו, ופ"א מהל' מעשר ה"ה, ופ"ה מהל' ביכורים ה"ג). (115) כנ"ל שם. (116) תוספתא תרומות פ"ו ה"ג (הובאה שם). (117) ותינתן לכהן, כנ"ל פ"ג מהל' תרומות ה"א, ואינו חושש שמא יאכלוה הכהנים אחר זמן הביעור, כנ"ל, שמכיון שהוא צריך להעלותה כדי להתיר השיריים – הרי היא ממון כהנים, ואי-אפשר לעכבה מחמת חשש זה, כשם שאין מעכבים חלה של שביעית ('תוספתא כפשוטה' שם). (118) שהכל אסור לזרים. (119) בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה, כנ"ל שם ה"ב. (120) כנ"ל.

קפו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ההכוונה לקץ הנאמר במצות הקהל. (14) [שהרי נאמר שם: "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" ואם "מקץ" היינו בתחילת שנת השמיטה, למה הוצרכה התורה לאמר "במועד שנת השמיטה", אבל אם ההכוונה לסוף השנה, הוצרכה לאמר "במועד שנת השמיטה" לאמר לנו שאף על פי שכבר עברה שנת השמיטה - תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית. ואף על פי שבסוטה מא. אמרו שהוצרכה התורה לאמר "שמיטה", שאם לא כן היינו מונים שבע שנים מעת כניסתם לארץ, ואף על פי שזה לא יהיה בשנת השמיטה - כל הטעות הזאת אין לה מקום אלא לפי האמת ש"מקץ" היינו בסוף שבע שנים, ואם כן בלי המלה "שמיטה" יש לטעות כי ההכוונה לסוף שבע שנים מיום היכנסם לארץ, כנ"ל, אבל אם נפרש "מקץ", בתחילת שבע שנים, אין מקום לטעות למנות מעכשיו, כי לפי זה היה צריך להיות "מעתה" ולא "מקץ שבע שנים", אלא על כרחנו ש"מקץ" הוא בסוף שבע שנים, ולפיכך הוצרך לומר "שמיטה", שלא נטעה לומר שהכוונה לסוף שבע שנים בלי שמיטה]. (15) כלומר, לפי ששמיטת כספים אינה אלא בסוף שביעית. (16) ואין לומדים מ"הקהל" אלא פירוש המלה "מקץ" שהוא בסוף, אבל לא למדו משם, שלא תישמט אלא בחג הסוכות. (17) אלא אם כן רוצה הלווה להחזיר בתורת מתנה.

ה. שחט את הפרה וחלקה על דעת שהיום ראש השנה של מוצאי שביעית¹⁸, ונתעבר אלול¹⁹ ונמצא אותו היום סוף שביעית - אבדו הדמים, שהרי עברה שביעית על החוב²⁰.

(18) וכבר עברה שביעית, ושוב אין החובות נשמיטם. (19) שנעשה החודש בן שלושים יום, וקדשו ראש השנה למחר ביום שלושים ואחד. (20) ואין זה דומה להקפת חנות שאינה נשמיטת, כיוון ששם אין בעל החנות תובעו כלל, אלא שלאחר זמן מרובה שהיה לוקח מחנותו מעט מעט, הוא משלם הכל כאחד. אבל כאן, שאם היה יודע שאין היום ראש השנה, היה נוטל דמי הבשר מיד, ולכן הרי זה כזקפו במלווה, ששביעית משמטתו.

ו. שביעית משמטת את המלוה. ואפלו מלוה שבשטר שיש בו אחריות נכסים - הרי זה משמיט²¹. ואם סים לו²² שדה בהלוואתו - אינו משמיט²³. והשביעית משמטת את השבועה²⁴; שנאמר: לא יגש - מפל מקום, לא לשלם²⁵ ולא להשבע²⁶.

(21) ואין אנו אומרים ש"שטר העומד לגבות כגבוי דמי". (22) הלווה למלווה. (23) שכיוון שייחדה לו והראה לו את השדה במיצריה סביב, הרי היא כגבוייה כבר. (24) כגון התובע מחברו מאה זוז והלה מודה בחמישים וכופר בחמישים, שחייב שבועה כדין מודה במקצת - אם עבר על זה סוף שנת השמיטה, פטור הוא מלשלם ומלהישבע. (25) ודבר שאין השביעית משמטת את הממון - אינה משמטת גם את השבועה. (26) ושם מט. למדו זאת מן הפסוק: "וזה דבר השמיטה", ואפילו דיבור (היינו, שבועה) משמטת.

1 שנאמר: שמוט כל בעל משה ידו. והתובע חוב
2 שעברה עליו שביעית³ - עבר על לא תעשה,
3 שנאמר: לא יגש את רעהו ואת אחיו.

(2) להניח מלגבות. (3) שהרי אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה.

4 ב. אין שמיטת כספים⁴ נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג, שיש שם שמיטת קרקע⁵, שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף⁶. ודבר זה קבלה הוא. אמרו חכמים: בזמן שאמה משמיט קרקע - אמה משמיט כספים בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ; ובזמן שאין שם שמיטת קרקע - אין אמה משמיט כספים⁸ בשביעית אפלו בארץ.

(4) כלומר, השמטת החובות. אבל שביתת הארץ אינה תלויה ביובל, והיא נוהגת מן התורה אף בזמן שאין היובל נוהג. (5) כלומר, עזיבת הקרקע והחזרתה למוכר. (6) [ואם כן גם בשמיטת קרקע יש שמיטת כספים ולפיכך הושוו שתייהן. אבל שביתת הארץ לא הושוותה להן]. (7) ששמיטת כספים אף על פי שהיא חובת הגוף, תלויה היא ביובל שהיא מצוה התלויה בארץ. (8) כלומר, השבת הקרקע לבעליה, והיינו ביובל.

11 ג. ומדברי סופרים⁹, שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום¹⁰ ואף על פי שאין היובל נוהג¹¹, פדי שלא תשתפח תורת שמיטת הכספים מישראל.

(9) בגיטין שם: "ותקינו רבנן דתשמט, זכר לשביעית". (10) אף בחוץ לארץ, כשם שהייתה נוהגת מן התורה. ושם אמרו, שבבית דינם של רב אמי ורב אסי סידרו את הפרובול, וכן אמר שמואל: אי איישר חילי אבטליניה, משמע שהייתה שמיטת כספים נוהגת גם בבבל מדרבנן. (11) אפילו מדרבנן אינו נוהג, שלא תיקנו חכמים שתי שנות שביטה, תכופות, שהוא דבר שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו.

15 ד. אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה¹².
16 שנאמר: מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה, ושם¹³ הוא אומר: מקץ שבע שנים במעד שנת השמיטה בחג הסוכות; מה שם - אחר שבע¹⁴, אף השמיטת כספים - אחר שבע. לפיכך¹⁵, הלוה את חברו בשביעית עצמה - גובה חובו כל השנה, וכתשתקע חמה¹⁶ בלילי ראש השנה של מוצאי שביעית - אבד החוב¹⁷.

(12) אבל שביתת קרקע נוהגת מתחילתה. (13) במצות הקהל. והנה בספרי שם אמרו: "מקץ שבע שנים, יכול מתחילת השנה, או בסופה, הרי אתה דן: נאמר כאן קץ ונאמר להלן קץ, מה קץ האמור להלן בסופה, ולא בתחילתה, אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחילתה" ולא מבואר שם לאיזה "קץ" הדברים מכוונים, ורבינו פירש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קפו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמו בפני עדים או ביתר האופנים שנזכרים שם. וייתכן, שכיוון שהתנה עמו בשעת כתיבת השטר, הרי זה כאילו כתב לו בשטר, שהדבר מועיל.
יא. הקפדת⁴⁶ החנות - אינה נשמטת. ואם עשאה²⁰ מלוה⁴⁷ - נשמטת. שכר שכיר - אינו נשמט⁴⁸. ואם²¹ זקפו עליו⁴⁹ במלוה - נשמט.²²

(46) והטעם הוא: שדרך להקיף זמן אחר זמן ואינו נפרע ממנו עד שידמנו לו מעות, ואין דרך לנוגשו והרי זה כאילו הלווה עד אחר השביעית, שאין שביעית משמטתו. [=וכדאי לבדוק מדוע אין זה דומה למה שנאמר בהלכה י התנה עמו שלא יתבענו - שביעית משמטת]. (47) כלומר, העמידו בדין. והוא הדין אם קבע לו החנווני זמן לפרעו. (48) שדרך לקבץ שכר שנה או שנתיים ביד השוכר אותו ואינו נוגשו לחיתם לו והם בידו כפיקדון. (49) [למעלה בהקפת חנות שהיא כמלוה לאחר שביעית, כתב "עשאה מלוה" אבל בשכר שכיר שאינו מלוה כלל, אלא בפיקדון כתב "זקפו עליו במלוה"].

יב. קנסות של אוגס ושל מפתה והמוציא שם רע²³ - אינם נשמטין⁵⁰. ואם זקפן במלוה - נשמטים.²⁴ ומאימתי נזקפין במלוה? משיעת העמדה בדין.²⁵

(50) כיוון "שאנים כשאר חובות, אבל הם חיובים שהאיש נתחייב בהם, והאיש ההוא לא יהיה פטור עד שיפרעם". [וכוונת דברי רבינו היא: שרק בממון שצריך שיקבל התובע אמרה תורה "תשטם ירך", כאילו קבלתו, אבל קנס אינו ממון שהתובע צריך לקבל, אלא ממון שהנתבע צריך לשלם, ומה יועיל אם הנתבע יסלק ידו כאילו קיבל? הלא זה לא שילם. ולפי זה נראה שלא מועילה מחילה בקנס.

יג. המגרש את אשתו קדם השמטה - אין פתתה²⁶ נשמטת⁵¹. ואם פגמתה⁵² או זקפתה עליו במלוה - נשמטת.²⁸

(51) שאינה מלווה אלא כהקפת חנות ושכר שכיר. ודין תוספת הכתובה כעיקר הכתובה. (52) כלומר, נתקבלה חלק מן הכתובה, שעל ידי זה הפכה הכתובה למלווה.

יד. המלוה על המשכון⁵³ - אינו משמיט⁵⁴. והוא²⁹ שיהיה החוב פנגד המשכון; ואם היה יתר³⁰ - משמיט היתר.³¹

(53) של מטלטלין. (54) שהרי הלכה "בעל חוב קונה משכון (של מטלטלין). לפיכך, כשילוה אותו על המשכון, יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון ההוא שהלווהו, לזמן ידוע, ואינו נשמט".

טו. המוסר שטרותיו לבית דין ואמר להם: אתם³² גבו לי חובי זה - אינו נשמט; שנאמר: ואשר יהיה³³ לך את אחיך, וזה בית דין תובעין אותו. וכן בית³⁴ דין⁵⁵ שתתכו את הדין וכתבו⁵⁶: איש פלוני אתה³⁵ תיב⁵⁷ לתן לזה כף וכף - אינו נשמט; שזה פגבוי³⁶ הוא, וכאלו בא לידו, ואינו במלוה.³⁷

ז. כמה דברים אמורים? בשבועת הדינין²⁷ וכל¹ פיוצא בה מדברים שאם יודה בהן²⁸ שביעית² משמטתן²⁹; אבל שבועת השומרין והשתפין³⁰ וכיוצא בהן משבועות שאם יודה³¹ ישלם³² - הרי³ זה ישבע אחר השמטה³³.⁵

(27) שהיא שבועת מודה במקצת. (28) כלומר, בכל ההלוואה שהמלווה תובעו. (29) ולכן אם לא הודה ונתחייב שבועה נשמטת השבועה. (30) שהם נעשים שומרי שכר זה לזה, שאם מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר. וזהו שכר, שגם חבירו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו. (31) לפני סוף שביעית. (32) לאחר ראש השנה של שמינית, "לפי שהם פקדון ולא מלווה". (33) כלומר, אפילו אחר השמיטה, שכבר עבר על זה זמן שמיטת כספים.

ח. הללוה ותבעו וכפר בו, והגיע השמטה והוא³⁴ בכפירתו³⁵, והודה אחר שעברה שביעית או שפאו³ עליו עדים אחר השביעית³⁶ - אין השביעית⁸ משמטת³⁷.⁹

(34) ירושלמי שביעית פרק י סוף הלכה א: "פשיטא דא מילתא, מלווה שהיא נעשית כפרנית אינה משמטת". (35) שאז אין המלווה יכול לתובעו ממון ולנגשו על כך, לפי שכופר הכל פטור מלשלם, ואין לו עליו אלא שבועת היסת בלבד. (36) אבל אם הודה לפני שעברה שנת השביעית, הרי היא משמטת. (37) כיוון ששביעית אינה משמטת אלא דבר שיש בו תביעה ונגישה, שנאמר "וזה דבר השמיטה וגו' לא יגוש את רעהו".

ט. המלוה את חבירו וקבע לו זמן לעשר שנים - אינו³⁸ משמיט; אף על פי שהוא בא לידי לא יגשו³⁹,¹¹ הרי הוא עתה⁴⁰ אינו יכול לנגש. התנה עמו⁴¹ שלא¹² יתבענו - שביעית משמטת⁴².¹³

(38) והרי בתוך עשר שנים ישנה שנת השמיטה. (39) לאחר עשר שנים. (40) לפני הזמן. (41) הלווה עם המלווה. (42) כי כוונת התורה ב"לא יגוש" הייתה, שלא יהא למלווה על הלווה מאומה, וכאן אף על פי שאינו יכול לתבעו, הרי הלווה חייב להחזיר ההלוואה בכל רגע ורגע, והרי הוא כנתבע מעצמו.

י. המלוה את חבירו והתנה עמו שלא תשמטנו¹⁴ שביעית - הרי זה נשמט; שאינו יכול לבטל דין¹⁵ השביעית⁴³. התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה⁴⁴ ואפלו בשביעית - תנאו קנס; שפל תנאי שבממון¹⁷ - קנס, ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חיבתו¹⁸ תורה, שהוא חיב⁴⁵.¹⁹

(43) שהרי לא התנה עם הלווה שישלם לו, אלא התנה שהשמיטה לא תשמט, וזה לא ייתכן. (44) כלומר, שלא יפטור עצמו מן החוב, כשתשמטנו שביעית, אלא ישלם לו מבלי להתחשב עם ההשמטה. (45) כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה טו. וצריך לומר, שהלווה חייב

שמיטה. (67) אם הוא מוסר דבריו לפניו. (68) היינו, אפילו העדים, אם הוא מוסר דבריו כאן לפני עדים, לבית הדין שבמקום אחר.

יט. אין פותחין פרוזבול אלא על הקרקע.⁶⁹ אם אין קרקע ללוה - מוכר לו⁷⁰ המלוה כל שהוא⁷¹ בתוך שדהו, אפילו קלח של כרוב⁷². השאילו⁷³ מקום לתנור או לכירה - פותחין עליו⁷⁴ פרוזבול. היתה לו שדה ממשפנת⁷⁵ - פותחין עליה פרוזבול.

(69) של הלווה. וטעם הדברים שאם יש ללווה קרקע הרי החוב כגבוי ביד בית דין. או משום שהלוואה ללווה שאין לו קרקע זהו דבר שאינו שכיח כי מי פתי יסור הנה להלוות לו מעות בלי בטוחות. ודווקא קרקע, שאינו יכול להשמיטה ולהצניעה, אבל לא מטלטלין, וגם לא עבדים. (70) ללווה מדעתו ובהסכמתו. (71) וטעמו של דבר, שכיוון שאין אונאה כלל לקרקעות, ראוי הוא לגבות ב"כ שהוא זה את כל החוב. (72) כלומר, קרקע כל שהוא שאי אפשר לזרוע בה אלא קלח אחד של כרוב. (73) כלומר, המלווה ללווה. (74) שכיוון שיש לשואל זכות תשמיש בקרקע, הרי זה כאילו הקרקע שלו. והוא הדין אם השכיר לו. (75) בין שהייתה השדה של הלווה ממושכנת ביד אחרים, בין שהייתה שדה של אחרים ממושכנת בידו.

כ. פותחין לאיש⁷⁶ על נכסי אשתו⁷⁷, וליתומים על נכסי אפוטרופוס⁷⁸. אין לו קרקע, ולערב יש לו קרקע - פותחין עליה פרוזבול. היה לו חוב על חבירו ויש לחבירו קרקע, הואיל והוא⁷⁹ תחת שעבודו⁸⁰ - פותח עליו פרוזבול.⁸¹

(76) כלומר, שהוא הלווה. (77) נכסי מלוג שהבעל אוכל פירותיהם. (78) כשלווה האפוטרופוס לצורך היתומים. והמלווה כותב פרוזבול, שנכסי האפוטרופוס נחשבים כשל היתומים, כיוון שהוא ממונה על אשר להם ומשועבד להם. [=וייתכן עוד כי דין אפוטרופוס כאן כדין ערב להלן]. ומה שאמר: "היתומים אינם צריכים פרוזבול", המדובר כשהיתומים הם המלווים. (79) כלומר, הלווה השני. (80) של המלווה השני. (81) שהרי הלווה השני משתעבד למלווה הראשון, מדין "שעבודא דרבי נתן".

כא. אחד שלוה מחמשה - צריכים⁸² פרוזבול לכל אחד ואחד; וחמשה שלוו מאחד - דיו פרוזבול אחד לכלן.⁸³

(82) כל מלווה ומלווה. (83) שהרי המלווה כותב את הפרוזבול, והוא מוסר כל חובותיו לבית דין. ונראה שאם לוו כולם בשטר אחד, שאז כולם ערבים זה לזה, ויכול המלווה לגבות מאיזה שירצה, די שיהא לאחד מהם קרקע.

כב. כתב הפרוזבול תחלה ואחר כך הלזה - אינו מועיל.⁸⁴ אלא משמיט עד שיכתב הפרוזבול אחר שהלזה. נמצאת אומר: שכל מלוה הקודמת לפרוזבול - אינה נשמטת בפרוזבול זה; ואם הפרוזבול קודם למלוה - נשמטת בפרוזבול זה.

(55) שביעית שם: "וכל מעשה בית דין אין משמטין". (56) ירושלמי שם: וכל מעשה בית דין, אלו גזרי דינים. ודווקא כשגמרו את הדין, אבל אם עוד לא גמרו, אף על פי שהודה בפני בית דין או הביאו עדים בפניהם, שדין הוא שביט דין כותבים - כל זמן שלא כתבו אינו כגבוי. (57) שזהו נוסח של גמר דין.

טז. פשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה את זה⁵⁸, ועוברין על הפתוב בתורה⁵⁹: השמר לך פן יהיה דבר וגומר, התקין פרוזבול⁶⁰, כדי שלא ישמט החוב, עד שילוו זה את זה. ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמטת כספים בזמן הזה, שהיא מדברי סופרים; אבל שמטה של תורה - אין הפרוזבול מועיל בה.

(58) כלומר, העשירים נמנעו מלהלוות לעניים, מפני שחשו לשמירת חובותיהם. ואף על פי שיכולים היו למסור שטרותיהם לבית דין, נראה שקשה היה להם להביא כל השטרות לבית דין. ועוד, שאין זו תקנה אלא למלווה בשטר, ולא למלווה על פה. (59) לפי מה שכתב רבינו בסמוך, שאין הפרוזבול מועיל אלא בשמטת כספים בזמן הזה שאינה אלא מדרבנן - "הכתוב בתורה" לאו דווקא, אלא דרבנן שהסמיכו על הכתוב. (60) בגיטין לו: "מאי פרוסבול, אמר רב חסדא, פרוס בולי (=עשירים) ובוטי (=עניים), כלומר, תקנת עשירים ועניים. עשירים שלא יפסידו ממנם, ושלא יעברו על הלאו הנ"ל, ועניים שלא תנעל דלת בפניהם.

יז. אין פותחין פרוזבול אלא חכמים גדולים ביותר, בבית דינו של רבי אמי ורבי אסי, שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם⁶¹; אבל שאר בתי דינים - אין פותחין⁶².

(61) שהרי למדו שם שהפקר בית דין הפקר, ממה שהכריז עורא: וכל אשר לא יבוא לשלושת ימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא ייבדל מקהל הגולה. ובית דינו של עורא וכן ראשי האבות, הם בתי הדין הגדולים שבדורם. ואף על פי שלדעת רבינו אין הדברים אמורים אלא בזמן ששמטת כספים אינה אלא מדברי סופרים - גם לעקור דבר מדברי סופרים צריך לכח הפקר בית דין. (62) וכל זה דווקא כשאין המלווה והלווה תלמידי חכמים, אבל אם הם תלמידי חכמים יכולים למסור את הפרוזבול אף בפני בית דין רגיל ואפילו בעל פה.

יח. זהו גופו של פרוזבול: מוסרני לכם⁶³ פלוני ופלוני⁶⁴ הדינני שבמקום פלוני⁶⁵, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה⁶⁶. והדינני⁶⁷ או העדים⁶⁸ חותמין מלמטה.

(63) אין הכוונה שהוא מוסר את שטר החוב, אלא שהוא מוסר את הדברים דלהלן לבית הדין, והרי זה כעין מסירת מודעה. (64) רבינו כתב המשנה כלשונה, אבל ודאי שכוונתו לשלושה דיינים. (65) כלומר, אם הדיינים במקום אחר והוא מוסר דבריו כאן לפני עדים. (66) אפילו לאחר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 **זֶה נֶאֱמַן; שְׁהָרִי אִם יִרְצֶה יֹאמַר: מְלֹה הִיְתָה**⁹⁹
27 **וּפְרוּזְבוּל הִיָּה לִי וְאַבְדִּי**¹⁰⁰. **שְׁכִינָן**¹⁰¹ **שֶׁתִּקְנֶנּוּ**
28 **חֲכָמִים פְּרוּזְבוּל, חֲזָקָה הִיא שְׁאִין אָדָם מְנִיחַ דָּבָר**
29 **מִתָּרֵם**¹⁰² **וְאוֹכֵל דָּבָר אֲסוּר**¹⁰³.

(98) וכיוון שאין מלווה פרוזבול הרי המלווה נשמט.
(99) כדבריו. (100) ואף על פי שלא אמרו מיגו להוציא ממון - כאן ישנה גם חזקה המסייעת: חזקה שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור, ובוודאי כן הוא כדבריו שהקפת חנות היא. (101) טעם זה הוא מדוע האמינו במיגו להוציא ממון. (102) כלומר, מלווה שלא נשמטה. (103) מלווה שנשמטה.

30 **כֹּז. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים**¹⁰⁴ **שֶׁהָלוּ זֶה אֶת זֶה**¹⁰⁵, **וּמִסְרֵם**¹⁰⁶
31 **דְּבָרָיו לְתַלְמִידֵיהֶם**¹⁰⁷ **וְאָמַר: מוֹסְרֵנִי לְכֶם**¹⁰⁸, **שֶׁכֵּל**
32 **חֹב שֵׁשׁ לִי שֶׁאֶגְבְּנוּ כֹּל זְמַן שְׁאֲרָצָה - אֵינוּ צָרִיף**
33 **לְכַתֵּב פְּרוּזְבוּל; מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹדְעִים שֶׁהַשְּׂמִיטָה כֹּסְפִים**
34 **בְּזְמַן הַזֶּה מְדַבְּרִיהֶם, וּבְדַבְּרֵיהֶם בִּלְבָד הִיא נִדְחִית**¹⁰⁹.

(104) שם לו. "רבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להדדי (כלומר, שעשו פרוזבול בעל פה, ומסרוהו לפני תלמידים, שאינם גדולים כבית דינו של רב אמי ורב אסי. וכל זה דווקא כשהמלווה והלווה תלמידי חכמים). רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא, אמר ליה צריכנא מידי אחרינא? אמר ליה לא צריכת". (105) בגמרא שם לא נזכר שגם הלווה צריך להיות תלמיד חכם, ורבינו כתב זאת על פי מה שאמרו בבבא מציעא עה. "תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה בריבית, מאי טעמא, מידע ידעי דריבית אסורה ומתנה היא דיהבו אהדדי". ולכאורה גם אם המלווה אינו תלמיד חכם, מותר לתת לו ריבית, שהרי הלווה שהוא תלמיד חכם נותנה במתנה, אלא שאסרו לעשות כן שמא יבוא המלווה להקל בדין ריבית. אם כן גם לענייננו, לא התירו פרוזבול כזה אלא כשאף הלווה תלמיד חכם, שלא יבוא להקל בשמיטת כספים. (106) המלווה. (107) שאינם חכמים גדולים ביותר. (108) פלוני ופלוני הדיינין. (109) כלומר, בלא כתיבת פרוזבול, וכן בלא בית דין חשוב. אבל כששמיטת כספים הייתה מן התורה, אף תלמידי חכמים היו צריכים לכתוב פרוזבול ולמסרו בפני בית דין חשוב, ולכן שאר בני אדם שחושבים ששמיטת כספים בזמן הזה מדאורייתא, הזקינים חכמים לכתוב פרוזבול ולמסרו בפני בית דין חשוב, שאם נקל להם יבוא להקל בשמיטת כספים.

35 **כח. כָּל הַמַּחְזִיר חֹב שֶׁעֲבָרָה עָלָיו שְׁבִיעִית - רוּחַ**
36 **חֲכָמִים נוֹחָה הֵימָנוּ**¹¹⁰. **וְצָרִיף הַמְּלֹה לֹמַר**
37 **לְמַחְזִיר: מִשְׁמִיט אֲנִי וְכָכָה נִפְטַרְתָּ מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ:**
38 **אֵף עַל פִּי כֵן רְצוֹנִי שֶׁתִּקְבֹּל - יְקַבֵּל מִמֶּנּוּ; שֶׁנֶּאֱמַר:**
39 **לֹא יִגַּשׁ, וְהָרִי לֹא נִגְשׁ**¹¹¹. **וְאֵל יֹאמַר לוֹ: בְּחוֹבִי אֲנִי**
40 **נוֹתֵן לָךְ, אֲלֹא יֹאמַר לוֹ: שְׁלִי הֵם**¹¹² **וּבִמְתָּנָה אֲנִי**
41 **נוֹתֵן לָךְ.**

(110) "עניינו, שהחכמים אוהבים אותו על זה, וישר בעיניהם מה שעשה". וטעמו של דבר, כדי שלא יימנעו מלהלוות.

(84) כי הפרוזבול מועיל רק לחובות הקיימים בשעת כתיבתו.

1 **כג. לְפִיכָף: פְּרוּזְבוּל הַמְּקַדֵּם - כֶּשֶׁר, וְהַמְּאַחֵר -**
2 **פָּסוּל. מִיֶּעֶד? כְּתָבוּ בְּנִסָּן וְהַקֳּדִים זְמַנּוּ מֵאֲדָר -**
3 **כֶּשֶׁר; שְׁהָרִי הַדֹּרֵעַ כְּחוֹ**⁸⁵, **שְׁאִינוּ מִשְׁמִיט אֲלֹא עַד**
4 **אֲדָר**⁸⁶. **אֲבָל אִם אַחֵר זְמַנּוּ וְכָתְבוּ מֵאֲדָר - פָּסוּל;**
5 **שְׁהָרִי מִיֶּפֶה כְּחוֹ, שְׁאִינוּ מִשְׁמִיט עַד אֲיָר**⁸⁷ **שֶׁלֹּא**
6 **בְּדִין, שְׁאִין דִּינוּ שֶׁלֹּא יִשְׁמִיט אֲלֹא עַד נִסָּן, בְּשַׁעַת**
7 **מְסִירַת הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין.**

(85) של המלווה. (86) אבל מה שהלווה אחר כך אינו בכלל הפרוזבול, ומשמיטים. (87) כלומר, מה שהלווה מניסן (אחר כתיבת הפרוזבול) עד אייר (הזמן הכתוב בפרוזבול).

8 **כד. הַמוֹצִיא שְׁטֵר חֹב אַחֵר שְׁבִיעִית וְאֵין עִמּוֹ**
9 **פְּרוּזְבוּל - אֲבָד חוֹבוֹ**⁸⁸. **וְאִם אָמַר: הִיָּה לִי**⁸⁹ **וְאַבְדִּי**
10 **- נֶאֱמַן; שֶׁמִּזְמַן הַסְּכָנָה**⁹⁰ **וְאֵילָף פֶּעַל חֹב גּוֹבָה**
11 **שֶׁלֹּא בְּפְרוּזְבוּל**⁹¹. **וְלֹא עוֹד, אֲלֹא כְּשִׁיבִיא פֶּעַל חֹב**
12 **אֶת שְׁטָרוֹ אוֹ כְּשִׁיבִיא לְתַבֵּעַ בְּמְלֹה עַל פֶּה -**
13 **אוֹמְרִים לְתַבֵּעַ: שְׁלֵם לוֹ. וְאִם טַעַן הִתְבַּע וְאָמַר:**
14 **אֵיָּה פְּרוּזְבוּל שְׁלוֹ? אוֹמְרִים לְתַבֵּעַ: הִיָּה לָךְ**
15 **פְּרוּזְבוּל וְאַבְדִּי? אִם אָמַר הֵן - נֶאֱמַן, וְאִם הוֹדָה**
16 **שֶׁלֹּא כָּתַב פְּרוּזְבוּל - אֲבָד חוֹבוֹ. וְהִתּוֹמִים**⁹² **אֵינָן**
17 **צָרִיכִין פְּרוּזְבוּל.**

(88) שהרי שמטתו שביעית. (89) פרוזבול. (90) שלא היו יכולים לקיים מצוות, ואף על פי שפרוזבול אינו מצוה - לא התירו הגויים לעשותו, כיוון שעל ידו ניכרת מצות שמיטת כספים בזמן הזה, שכל עיקרה הוא שלא תישכח תורת שמיטת כספים מישראל, והרי כל כוונתם הייתה "להשכיחם תורתך". (91) אם אמר, היה לי ואבד. וכן כתב המאירי שם, שזמון הסכנה ואילך האמינו מכח החזקה, שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור. ורוצה לומר, שבזמן הסכנה תיקנו חכמים שיחא נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד, ואף אחר שבטלה הסכנה, נשארה התקנה במקומה. (92) שהלוו.

18 **כה. הוֹצִיא**⁹³ **פְּרוּזְבוּל, וְטַעַן הִתְבַּע וְאָמַר: מְלֹה**
19 **זוֹ שֶׁהוּא תוֹבֵעַ אַחֵר פְּרוּזְבוּל זֶה הִיְתָה**⁹⁴, **וְהַתּוֹבֵעַ**
20 **אוֹמַר: קֹדֶם פְּרוּזְבוּל הִיְתָה - הַתּוֹבֵעַ נֶאֱמַן**⁹⁵; **שֶׁאִלוֹ**
21 **אָמַר: הִיָּה לִי וְאַבְדִּי**⁹⁶ **- נֶאֱמַן וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין אֲנוּ**
22 **יוֹדְעִין זְמַן הַפְּרוּזְבוּל שֶׁאַבְדִּי**⁹⁷.

(93) המלווה. (94) ואין הפרוזבול מועיל כלום. (95) "שכיוון שתקנו חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור" ובוודאי עשה פרוזבול שזמנו אחר הלוואה זו. (96) כלומר, ולא היה מוציא פרוזבול. (97) הרי שנאמן גם על הזמן.

23 **כו. טַעַן הִתְבַּע וְאָמַר: מְלֹה יֵשׁ לוֹ אֶעֱלֶי**⁹⁸,
24 **וְהַתּוֹבֵעַ אוֹמַר: לֹא פִי אֲלֹא הַקָּפַת חֲנוּת הִיא,**
25 **שְׁאִינָה נִשְׁמִטָּה, שְׁהָרִי לֹא זִקְפַּתִּיהָ מְלֹה - הָרִי**

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשע"ט

פרק עשירי

1 יבאר שמצות עשה לקדש שנת החמשים. מאימתי התחילו למנות שנת יובל. אם היובל עולה למנין שני השבוע. ומאימתי בטלו היובלות. ודין כמה מצוות תלויות בהנהגת היובל. מצות עשה לתקוע בעשירי לתשרי בשנת היובל. שלשה דברים מעכבין ביובל. שדין היובל ודין השמיטה, לענין שביתת הארץ, אחד הוא.

17 א. מצות עשה לספר² שבע שבע שנים³ ולקדש⁴ שנת החמשים, שנאמר: וספרת⁵ לך שבע שבתות שנים וגומר, וקדשתם את שנת החמשים. ושתי מצות אלו מסורין לבית דין הגדול בלבד⁵.

2 ראה בספר המצוות, עשה קמ. 3 כלומר, ארבעים ותשע שנים, כלשון הכתוב: "שבע שנים שבע פעמים". 4 שם (עשה קלו) כתב רבינו "שנצטוונו לקדש את שנת החמשים, כלומר, להשבית בה עבודת האדמה, כמו בשמיטה" (וכן הוא במניין המצוות שבהקדמת ספר יד החזקה) ולא כתב שמצוה זו מסורה לבית דין, שהרי מצות השביתה מוטלת על כל ישראל (ועיין שם בהערה נוספת תקצח). ומקור דבריו בדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא (ראש השנה ח: שדרש פסוק זה של "וקדשתם את שנת החמשים שנה" לומר "שמתקדשת והולכת מתחילתה". כלומר, מראש השנה, ולא הזכיר בדבריו שמקדשים אותה על ידי בית דין לומר מקודשת השנה כמו שנראה שם מדברי רבנן (עיין רש"י שם). וכאן, כנראה, חזר בו רבינו, ונקט שאפילו לדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא שהלכה כמותו (להלן הלכה יד), יש מצוה לבית דין לקדש ולומר "מקודשת השנה", וכן כתב החינוך מצוה שלב (ועיין מנחת חינוך שם). 5 בספרא בהר פרשה ב הלכה א: "וספרת לך, בבית דין". וסובר רבינו, שהכוונה היתה למשה שהוא במקום שבעים ואחד (סנהדרין טז), וראה בספר המצוות לעם, שם בהערה נוספת י. ודין קידוש יובל, שהוא צריך לבית דין הגדול, נלמד ממה שאמרו בראש השנה שם לדברי רבנן החולקים על ר"י בנו של ריב"ב, ולמדו מהפסוק "וקדשתם וגו' החמשים שנה" - "שנה אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים", וקידוש חדשים הוא על ידי בית דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). ואף על פי שאין הלכה כרבנן, אלא כר"י בנו של ריב"ב, ראה למעלה, לא מצינו שר"י בנו של ריב"ב חולק עליהם בזה. ואין הכוונה לשבעים ואחד, אלא לשלשה מתוך בית דין הגדול, ראה בספר המצוות לעם, שם הערה נוספת נח.

21 ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה שנה⁶ משנכנסו לארץ. שנאמר: שש [שנים תזרע שדרך ושש שנים תזמר פרמך - עד שיהיה פל אחד מפיר את ארצו; ושבע שנים⁸ עשו] בכבוש הארץ, ושבע שנים בחלוק. נמצאת אומר: בשנת שלש⁹

111 שם: שנאמר: וזה דבר השמיטה. "הראה ממה שאמר "דבר", כלומר, מאחר שהוציא הדבר מפיו, התיירו". 112 המעות, ששמטתן שביעית.

1 כט. החזיר¹¹³ לו חובו ולא אמר לו פן - מסבב¹¹⁴ עמו בדברים עד שיאמר לו: שלי הם ובמתנה 2 נתתם לך. ואם לא אמר - לא יקבל ממנו, אלא 3 יטל¹¹⁵ מעותיו וילך¹¹⁶.

113 שם, מעשה ברבה שהלווה מעות לאבא בר מרתא. 114 שם: אמר ליה (רבה לאביי), תלי ליה נמי עד דאמר הכי (כלומר, שלי הם ובמתנה אני נותן לך). ומפרש רבינו שהכוונה מסבב עמו בדברים, אבל לא כופהו, שהרי במעשה הנזכר שם, לא כפה רבה את אבא בר מרתא, אלא אביי שידלו בדברים שילך לרבה ויאמר לו: "אף על פי כן". 115 הלווה. 116 שהרי אמרו שם: אשכחיה (אביי לרבה) דהוה עציב. אמר ליה, אמאי עציב מר, אמר ליה הכי הוה מעשה, אזל לגביה. ואם בדיעבד יקבל את המעות מן הלווה אפילו בלי "אף על פי כן", לא היה לו להיות עצוב, ולשלוח את אביי לאבא בר מרתא.

5 ל. מי שנמנע מלהלוות את חברו קדם השמטה 6 שמא יתאחר החוב שלו¹¹⁷ וישמט - עבר בלא 7 תעשה, שנאמר: השמר לך וגומר. וחסא גדול הוא, 8 שהרי הזהירה עליו תורה בשני לאוין; שנאמר: 9 השמר לך פן וגומר, וכל מקום שנאמר 'השמר' או 10 'פן' או 'אל' - הרי זה מצות לא תעשה. והתורה 11 הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו בליעל¹¹⁸. והרי 12 הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע¹¹⁹ אלא 13 יתן¹²⁰, שנאמר: נתון תתן¹²¹ לו ולא ירע¹²² לבקך 14 בתתך לו וגומר. והבטיח הקדוש ברוך הוא בשכר 15 מצוה זו בעולם הזה¹²³, שנאמר: פי בגלל הדבר 16 הזה יברכך וגומר.

117 כלומר, שהלווה לא יחזיר לו את חובו בזמן הפירעון. 118 שם. וגם לענין צדקה למדו כן מפסוק זה לפי שהפסוק נאמר גם על צדקה וגם על הלוואה, שכן נאמר שם: "כי פתח תפתח את ירך לו (הרי צדקה) והעבט תעביטנו (הרי הלוואה) וגו' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו'". 119 היינו "להזהיר". 120 היינו, "לצוות". 121 זהו הציווי, 122 זוהי האזהרה. 123 והוא בכלל גמילות חסדים, שאדם אוכל פירותיה בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא (פאה פרק א משנה א, ועיין שם בפירוש המשנה שזהו כלל לכל המצוות שבין אדם לחבירו). אלא שצריך עיון למה הוצרכו ללמוד (קידושין מ). מפסוק במשלי: "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", שגמילות חסדים אדם אוכל פירותיה בעולם הזה, ולא למדו כן מן הפסוק הנ"ל שבתורה, שהביא רבינו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנה שכבשו וחלקו, הרי שמונה מאות ושלשים ושש, שהן ששה עשר יובלים, ושלשים ושש שנה מן היובל השבעה עשר, ושנת ל"ו היא מוצאי שביעית. וראה בכסף-משנה. (21) וישאל הלכו לגולה. (22) ראה להלן הלכה ח. (23) יומא שם. (24) ערכין שם, כרב אשי. (25) ראה להלן פ"ב הלכה טו. (26) שם לב: שאין היובל נוהג אלא כשכל יושביה עליה, כדלהלן בהלכה ח. (27) שם. וברש"י: היו מניחין שנת נ', שלא היו מונין אותה לשמיטה הבאה, מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל, ושנה שלאחריה מתחיל המנין.

ד. נמצאת למד, שהשנה שחורב בה הפית באחרונה²⁸, שתחלתה מתשרי שאחר חורבן פשני חדשים²⁹, שהרי מתשרי הוא המנין לשמיטה וליובלות³⁰ - אותה השנה מוצאי שביעית היתה³¹, ושנת חמש עשרה מן היובל התשיעי היתה. ולפי חשבון זה, שנה זו, שהיא שנת אלף ומאה ושבע לחורבן, שהיא שנת שמינים ושבעה ואלף וארבע מאות למנין שטרות, שהיא שנת שש ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה³² - היא שנת שמיטה, והיא שנת אחת ועשרים מן היובל³³.

(28) כלומר, בשניה. (29) שהרי הבית חרב בתשעה באב, והרי זה קרוב לשני חדשים. (30) ולכן אמרו שם יב: שאף בית שני חרב במוצאי שביעית. (31) שהרי הבית עמד 420 שנה כנ"ל, ובשנה השביעית לבניינו החלו למנות, הרי 414. יוצא שהבית חרב בסוף שביעית שניה של יובל תשיעי. (32) צ"ע, לשם מה אריכות לשון זו. (33) כלומר, שהרי אלף ומאה הן עשרים ואחד יובלות, נמצא שהשנה בה עמד רבינו היא השמיטה הראשונה ליובל הכ"ב. אלא שהלשון כאן מוזרה במקצת. ולשיטת זו, מנו יובלות לקדש שמיטות, כנ"ל, בין בזמן הבית ובין לאחריו עד היום הזה, כחכמים בערכין לג. ולא כרבי יהודה, וכדלהלן בהלכה ז.

ה. אבל כל הגאונים אמרו, שמסרת היא בידיהם איש מפי איש, שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חורבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמטות בלבד בלא יובל. וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמשים³⁴, אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת חורבן. וכן עולה בגמרא עבודה זרה³⁵ חשבון זה שהוא קבלה³⁶.

(34) בפני עצמה. ולפי זה, מה שאמרו שם לב: מנו יובלות לקדש שמיטין, הוא רק בזמן בית שני, וכדלהלן בפ"ב סוף הלכה טו, שעשו כן דוגמת מה שהיו עושין בזמן בית ראשון, כשכל יושבי הארץ היו עליה, והיתה קדושה בשנת היובל כבשביעית. אבל לאחר החורבן, לא מנו יובלות כלל. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (35) ט: שאמרו שם: "האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע הוא עומד, ניטפי חד שתא, ונחשוב כללי כיובלי ופרטי כשבוע, ונשקול ממאה תרי (כלומר, שתי שנות היובל שבכל מאה שנה), ונשדי אפרטי, ונחשיבניהו לפרטי בשבוע, וידע כמה שני בשבוע".

והמשל מאות ואלפים ליצירה, מראש השנה¹⁰ מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה¹¹ ליצירה¹², התחילו למנות. ועשו שנת עשר וחמש מאות¹³ ליצירה, שהיא שנת אחת ועשרים¹⁴ משנכנסו לארץ, שמיטה. ומנו שבע שמטות וקדשו שנת החמשים, שהיא שנת ארבע ושלשים¹⁵ משנכנסו לארץ.

(6 ערכין יב: (7) ספרא, תחילת פרשת בהר הלכה ב. וראה להלן הלכה ח. (8) ערכין יג. (9) כלומר, בסוף השנה השלישית, והיינו מתחילת השנה הרביעית. שהרי מונים מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה, ראה להלן. (10) של שנת חמש מאות וארבע. (11) בעבודה זרה ט. אמרו, שמבריאת העולם עד תקופת אברהם, אלפיים שנה של תוהו, ומאברהם התחילו אלפיים של תורה, וארבע מאות ארבעים ושמונה שנים עד מתן תורה. לכשנוסף את ארבעים השנה שהיו במדבר עם י"ד שכבשו וחלקו, הרי אלפיים חמש מאות ושנים שנה. (12) כיון שלדעת ר' אליעזר שבתשרי נברא העולם, הכוונה לכ"ה באלול, אלא שכיון שהאדם נברא ביום ו', והוא עיקר הבריאה, לכן אנו מונים מראש השנה, וראה בראש השנה ח. בתוספות ד"ה לתקופות, ובכסף-משנה. (13) כלומר: לפי המנין ממולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה (ר"י קורקוס). וראה למעלה. (14) עם י"ד שכבשו וחלקו, כנ"ל. כן הוא בספרא שם סוף הלכה ג. ובקידושין מ: "גדול תלמוד (מתן תורה) שקדם וכו', לשמיטין ששים ואחת (ארבעים שנה שבמדבר, ועשרים ואחת שכתב רבינו כאן), ליובלות מאה ושלש". כלומר, לאחר עיבור שנה זו באופן שהיובל הוא בשנת הק"ד. (15) כנ"ל.

ג. שבעה עשר¹⁶ יובלים מנו ישראל משנכנסו¹⁷ לארץ ועד שציצאו¹⁸. ושנה שציצאו בה, שחורב הפית בראשונה, מוצאי שביעית¹⁹ היתה, ושנת שש ושלשים ביובל היתה, שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית ראשון²⁰. בין שחורב הפית²¹ בטל מנין זה²². משפטלה נשארה הארץ חרבה שבעים שנה, ונבנה בית שני, וארבע מאות ועשרים שנה עמד²³. ובשנה השביעית²⁴ מבנינו עליה עזרא, והיא הפיאה השנייה²⁵. ומשנה זו התחילו למנות מנין אחר, ועשו שנת שלש עשרה לבנין בית שני שמיטה. ומנו שבע שמטות, וקדשו שנת החמשים. אף על פי שלא היתה שם²⁶ יובל בבית שני, מנין היו אותו כדי לקדש שמטות²⁷.

(16) ערכין יג. ורוצה לומר, ששה עשר יובלים שלמים, ושלשים ושש שנה מן היובל השבעה עשר. וראה בכסף-משנה ורדב"ז. (17) לאחר י"ד שכבשו וחלקו, כנ"ל. (18) לאחר חורבן בית ראשון. (19) שם יא: (20) יומא ט. כלומר, וארבע מאות ושמונים שנה ישנן מיציאת מצרים עד בנין הבית, כמו שנאמר במלכים א' ו, א, הרי שמונה מאות ותשעים. ולכשנוריד ארבעים שנה שבמדבר וארבע-עשרה

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- משמע מכאן שמחלקים אף את היובלות בשבע. (36) כלומר, שהגאונים הורו כחשבון זה, לא מטעם שהוכיחו כן מן הגמרא, אלא שקיבלו כן איש מפי איש, כנ"ל.
- 1 ו. וּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה יְדוּעָה הִיא וּמִפְרָסְמָתָא אֲצֵל
2 הַגְּאֹנִים וְאֲנָשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵלְן לֹא מִנּוּ אֲלָא
3 לְשָׁנֵי חֲרָבָן, מְשַׁלְכִין אוֹתָן שְׁבַע שָׁבַע. וּלְפִי הַשְּׁבוּן
4 זֶה, תְּהִי שָׁנָה זֹאת, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁבַע וּמֵאָה וְאַלְף
5 לַחֲרָבָן, מוֹצְאֵי שְׁבִיעִית³⁷. וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין, וְכָפִי
6 הַחֲשָׁבוֹן זֶה אָנוּ מוֹרִין לְעִנְיָן מַעֲשָׂרוֹת³⁸ וּשְׁבִיעִית³⁹
7 וְהַשְּׁמִטָּה כִּסְפִים; שֶׁהַקְּבָלָה⁴⁰ וְהַמַּעֲשָׂה⁴¹ עֲמוּדִים
8 גְּדוּלִים בְּהוֹרָאָה, וּבִהְיוֹתָם רְאוּיִי לְהַתְּלוֹת.
- (37) שכשנחלק 1107 ל-7, נמצא 158 שמיטות, ושנה אחת נותרת, שהיא מוצאי שביעית. וכמו כן השנה שלנו: חמשת אלפים ושבע מאות ועשרים לזיכרון, שהיא אלף ושמונה מאות ותשעים ואחת לחורבן הבית, היא מוצאי שביעית. (38) כלומר, לענין חלוקת שנות המעשרות: מעשר שני בשנה ראשונה שניה רביעית וחמישית, ומעשר שני בשלישית וששית (פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ד). (39) שמיטת קרקע. (40) היא מסורת הגאונים הנ"ל. (41) שכן היו נוהגים בארץ ישראל, כנ"ל. וראה בחו"מ סימן סג סעיף א בביאור הגר"א אות ח, וכן בחזון איש שהאריכו בביאור שיטת רבינו. ובקונטרס "לשנת השמיטה" של הרא"י דלנסקי ב"התורה והמדינה" תשי"ט עמוד שיח העתיק מה שכתוב על מצבות עתיקות שנתגלו, והכתוב שם נוטה לשיטת הראשונה שכתב רבינו למעלה הלכה ד.
- 9 ז. שְׁנַת יוֹבֵל⁴² אֵינָה עוֹלָה מִמִּנְיָן שָׁנֵי הַשְּׁבוּעִי⁴³,
10 אֲלָא שְׁנַת תְּשַׁע וָאַרְבָּעִים - שְׁמִטָּה, וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים -
11 יוֹבֵל, וּשְׁנַת חֲמִשִּׁים וָאַחַת - תְּחִלַּת שָׁשׁ שָׁנִים שֶׁל
12 שְׁבוּעָה. וְכֵן בְּכָל יוֹבֵל וְיוֹבֵל.
- (42) כלומר, כשהיובל נוהג, שכל יושביה עליה כמו בזמן בית ראשון. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (43) ברייתא בנדרים סא. ובעוד מקומות, כחכמים ולא כרבי יהודה.
- 13 ח. מִשְׁגָּלָה⁴⁴ שְׁבִיטָה רְאוּבֵן וְשִׁבְטָה גָּד וְחִצִּי שְׁבִיטָה
14 מְנַשֶּׁה בְּטָלוּ הַיּוֹבֵלֹת; שְׁנֵאמַר: וּקְרָאתֶם דְּרוֹר
15 בְּאֶרֶץ לְכָל יִשְׂבִּיָּה - בְּזִמְנָן שֶׁכָּל יוֹשְׁבֵיָּה עָלֶיהָ. וְהוּא
16 שְׁלֹא יִהְיוּ מַעֲרַבְבִין שְׁבִיטָה בְּשִׁבְטָה, אֲלָא כָּל יוֹשְׁבֵי
17 כְּתָנָן⁴⁵. בְּזִמְנָן⁴⁶ שֶׁהַיּוֹבֵל⁴⁷ [נוהג בְּאֶרֶץ] - נוֹהֵג
18 בְּהוֹצָאָה לְאֶרֶץ⁴⁸; שְׁנֵאמַר: יוֹבֵל הִיא - בְּכָל מְקוֹם,
19 בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׁלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת⁴⁹.
- (44) ברייתא בערכין לב. ובספרא פרשת בהר פרק ב הלכה ג. (45) וכל אחד מכיר את ארצו, כנ"ל בהלכה ב. וראה בהערות שם. (46) ראש השנה ט: וקידושין לח: (47) שם. (48) לגבי שילוח עבדים (שם ושם). (49) אם כל יושביה עליה, כנ"ל.
- 20 ט. וּבְזִמְנָן⁵⁰ שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג - נוֹהֵג דִּין עֶבֶד עֲבָרִי⁵¹,
21 וְדִין בְּתִי עָרֵי חוֹמָה⁵², וְדִין שְׁדֵה חֲרָמִים⁵³, וְדִין
- 50) ברייתא בערכין כט. (51) היינו שיכולים בית-דין למכרו בגנבתו, וכן הוא מוכר עצמו. וראה בפ"א מהלכות עבדים הלכה י. ובברייתא שם נתנו טעם לדבר: שנאמר (ויקרא כה, מ): "עד שנת היובל יעבוד עמך". הרי שהמדובר בזמן שהיובל נוהג. (52) הנזכר להלן בפרק יב. וטעמו של דבר: שנאמר בפרשת בתי ערי חומה (שם, ל) "לא יצא ביובל". משמע שהדבר תלוי ביובל (ברייתא שם). וראה להלן שם הלכות ט"ז. (53) שם, כרבי שמעון בן יוחאי, שנאמר (שם כז, כא): "והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם". ושדה חרמים, היא שדה שהחרימה לברך הבית או לכהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין. (54) שם: שנאמר (שם כה, כח): "ויצא ביובל ושב לאחוזתו". ושדה אחוזה, היא שדה שירשה אדם ממורישו ומכרה. (55) שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה-זרה, אלא שהוא אוכל נבלות. ושם: אמר רב כיבי, מאי טעמא, אתיא טוב טוב. כתיב הכא (אצל עבד, בדברים טו, טז), "כי טוב לו עמך", וכתיב התם (אצל גר תושב, שם כג, יז), "כטוב לו, לא תוננו". ומכאן שגר תושב נוהג (שאנו מצווים להחיותו) רק כשעבד עברי נוהג, דהיינו כשהיובל נוהג, כנ"ל. (56) ראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם. ומפורש בדברי רבינו ששמיטת קרקע בשביעית תלויה ביובל. וצ"ע, מהיכן למד זאת רבינו, שהרי מה שאמרו בברייתא בגיטין לו. "בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים וכו'", מפרש רבינו שהכוונה ליובל, אבל שביעית אף בזמן הזה היא מן התורה, כמו שביאר הכסף-משנה בכמה מקומות. (57) בכסף-משנה מפרש שזה עולה רק על שמיטת כספים. ואילו שביעית בארץ, היא מן התורה אף בזמן הזה. וראה בספר המצוות לעם, עשה קלה, והערה נוספת תקצו שם. (58) למעלה שם הלכה ג לענין שמיטת כספים. וראה בר"י קורקוס שדקדק מכאן כדברי הכסף-משנה שאין הכוונה אלא לשמיטת כספים, שביאר כן בפ"ט שם. ואילו בשביעית הארץ לא ביאר עוד מאומה, אבל בכתב-יד הנוסחא: "חוץ משביעית בארץ מדבריהם, והשמטת כספים וכו'" (ר"י קורקוס). וכן הוא בחינוך (מצוה של) לפי דפוס וויניציא. ולפי"ז מפורש שגם שביעית הארץ אינה אלא מדבריהם, וראה בפאת-השולחן.
- 27 י. מִצְוֹת עֲשֵׂה⁵⁹ לְתַקְעַ⁶⁰ בְּשׁוֹפָר בְּעֶשְׂרֵי לְתַשְׁרִי⁶¹
28 בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל. וּמִצְוָה זֹאת מְסוּרָה לְבֵית דִּין⁶² תְּחִלָּה⁶³,
29 שְׁנֵאמַר: וְהַעֲבַרְתָּ⁶⁴ שׁוֹפָר תְּרוּעָה; וְכָל יָחִיד וְיָחִיד⁶⁵
30 חָיִב לְתַקֵּעַ, שְׁנֵאמַר: תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר. וְתַקְעִין בְּשׁוֹפָר
31 תְּשַׁע, כְּדֶרֶךְ שְׁתַּקְעִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה⁶⁶. וּמַעֲבִירִין
32 שׁוֹפָר בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל⁶⁷.
- (59) ראה בספר המצוות, עשה קלו. (60) ולענין תקיעת ראש השנה, כתב רבינו שם ובפ"א מהלכות שופר הלכה א,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השבת וכו', אם כן למה נאמר בעשור לחודש, אלא בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם (היינו, אף שלא בפני בית-דין שקידשו את החודש, ובלבד שהוא בזמן שהם יושבין, כנ"ל), ואין תרועת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית-דין בלבד".

יג. **שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים**⁸¹ **מַעֲפֵכִין בַּיּוֹבֵל**⁸²: **תְּקִיעָה**⁸³, **וְשִׁלּוּחַ עֲבָדִים, וְהַחֲזָרַת שְׂדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְזוֹ הִיא שְׁמִטַּת קֶרְקַע**⁸⁴.

(81) ראש השנה ט: כחכמים, ולא כר' יהודה ור' יוסי. (82) שאם לא עשו אחד משלשתם, לא נתקדשה השנה בקדושת יובל, ואינה אסורה בזריעה ובכל העבודות האסורות בשמיטה, ראה ברש"י ובתוספות שם. וכנראה שהקידוש (ראה למעלה הלכה א) אינו מעכב, וראה במנחת-חנינוך מצוה שלב. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כה, ט"א) "והעברת שופר תרועה וגו' תעבירו שופר וגו' וקראתם דרור וגו' יובל היא וגו' ושבתם איש אל אחוזתו וגו' לא תזרעו וגו'". והמלים "יובל היא" מורות על עיכוב, כלומר, רק באופן זה הוא יובל ולא באופן אחר, ומה הוא האופן שעל-ידו נתקדש היובל, שופר תרועה וקריאת דרור האמורים לפני הפסוק "יובל היא", והחזרת שדות הנאמרה לאחריו ומקרא נדרש לפניו ולפני לפניו וגם לאחריו. (83) לא מבורר לאיזו תקיעה נתכוין רבינו, אם לתקיעה של בית-דין או לתקיעה של כל יחיד ויחיד (ראה למעלה הלכה י). ובראש השנה שם אמרו: "זו (=תקיעת שופר) מסורה לבית-דין", ואם כן התקיעות של היחידים (ראה למעלה שם) אינן מעכבות (וראה בסוף ההלכה הסמוכה). אבל צריך עיון, שהרי תקיעות אלו, שנלמדו מ"תעבירו שופר", סמוכות בתורה למלים "יובל היא" יותר מתקיעות של בית-דין. (84) הנזכרת בברייתא בגיטין לו. כלומר, ולא שביעית, כדעת יתר הראשונים. וראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם.

יד. **מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה**⁸⁵ **עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא הָיוּ עֲבָדִים**⁸⁶ **נִפְטָרִים לְבִתְיָהֶן**⁸⁷ **וְלֹא מִשְׁתַּעֲבָדִין לַאֲדוֹנֵיהֶם**⁸⁸, **וְלֹא הַשְׂדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן**⁸⁹, **אֲלָא עֲבָדִים אוֹכְלִין וְשׁוֹתִים וְשִׁמְחִים**⁹⁰ **וְעִטְרוֹתֵיהֶם**⁹¹ **בְּרֵאשִׁיָּהֶם. בִּין שְׁהִגִּיעַ יוֹם הַכַּפּוּרִים, תִּקְעוּ בֵּית דִּין**⁹² **בְּשׁוּפָר, נִפְטָרוּ עֲבָדִים לְבִתְיָהֶן וְחִזְרוּ שְׂדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן**.

(85) ברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא בראש השנה ח: (86) עברים. (87) שמא לא יתקעו בית-דין בשופר ביום הכיפורים, ותקיעה היא אחת משלשת הדברים המעכבים את היובל, כמפורש למעלה (מנחת חנינוך, מצוה שלא). (88) שמא יתקעו ביום הכיפורים, ויהיה היובל למפרע מראש השנה. (89) סיפרא פ' בהר פרק ב הלכה א. (90) על חירותם. (91) דרך החירות, כמו שאמרו בצדיקים שבעולם הבא, ש"יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז.). וכן היו נוהגים חתנים וכלות, ראה סוטה מט. (92) שהרי להם מסורה מצוה זו תחילה, כנ"ל בהלכה י. וראה בהלכה הקודמת.

שהמצוה היא לשמוע. והסביר רבינו בספר המצוות שם, "שתקיעה זו ביובל אינה אלא לפרסום החירות, ושהיא חלק מן ההכרזה, והוא אמרו: וקראתם דרור בארץ (ולכן עיקר המצוה התקיעה, דהיינו לאחרים, לפרסום הדבר), ואין ענינה כענין תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'" (ולכן עיקרה השמיעה, וההתעוררות כתוצאה ממנה). וראה בהערות שם. (61) הוא יום הכיפורים. (62) הגדול. (63) כלומר, כן הוא הסדר: בתחילה תוקעין בבית-דין, ואחר-כך תוקעים כל ישראל, שהרי כן אמרה תורה "והעברת" (היינו בית-דין) ואח"כ "תעבירו" (כל אחד ואחד מישראל). וראה בקרית ספר, ובמנחת-חנינוך מצוה שלא. (64) כלומר, בראש הענין כתוב: וספרת לך וגו'. ושם הכוונה לבית-דין הגדול בלבד, כנ"ל בהלכה א, ולכן גם האמור להלן "והעברת", הכוונה לבית-דין. וכן מפורש בראש השנה ט: (65) ראש השנה ל. וספרא פ' בהר פרשה ב הלכה ה. (66) משנה שם לג: ובמשנה שם כו: שזה היובל לראש השנה לתקיעה. וראה בפ"ג מהלכות שופר הלכה א. (67) שנאמר: "תעבירו שופר בכל ארצכם". והכוונה, לפרסם את חירות העבדים. ודוקא בגבול ישראל, אבל בחוץ לארץ לא, כמפורש בירושלמי ראש השנה פ"ד סוף הלכה א (אור שמח).

יא. **שׁוּפָר שֶׁל יוֹבֵל וְשֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶחָד הוּא לְכָל דְּבָרֶיךָ**⁶⁸. **וְאֶחָד**⁶⁹ **רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְאֶחָד הַיּוֹבֵל לְתַקְיעוֹת**⁷⁰, **אֲלָא שְׁפִיבּוּל**⁷¹ **תּוֹקְעִין**⁷² **בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ**⁷³ **בֵּין בְּבֵית דִּין שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ, וְכָל יָחִיד וְיָחִיד**⁷⁴ **חַיֵּב לְתַקֵּעַ כָּל זְמַן שְׁפִיבֵית דִּין יוֹשְׁבֵיין**⁷⁵ **וְשֶׁלֹּא בִפְנֵי בֵּית דִּין**⁷⁶;

(68) שכשם ששופר של ראש השנה אינו אלא מקרן כבשים כפוף (פ"א מהלכות שופר הלכה א), כן בשופר של יובל, כחכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה. והוא-הדין שהם שוים בשיעורם ובכל הדינים השייכים לגוף השופר, והנזכרים בהלכות שופר שם. (69) שם. (70) משנה שם. ושם נאמר גם "ולברכות". והביאו רבינו בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ח. (71) ברייתא שם ל: (72) אפילו בשבת. וראה להלן. (73) היינו, בבית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). והברייתא תלתה את הדבר בבית-דין "שקידשו בו את החודש". וייתכן שטעם הדבר הוא, שכשם שלקידוש החודש אין צורך בכל ע"א הדיינים של בית-דין הגדול אלא בשלשה מתוכם בלבד, הוא-הדין לענין תקיעה ביובל. וראה שם הערה נח. (74) כנ"ל. (75) ראש השנה שם, כרבי. (76) כלומר, אפילו שלא בפני בית-דין.

יב. **וּבְרֵאשׁ הַשָּׁנָה**⁷⁷ **שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת**⁷⁸ **- לֹא הָיוּ תּוֹקְעִין אֲלָא בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ**⁷⁹, **וְאִין כָּל יָחִיד וְיָחִיד תּוֹקֵעַ אֲלָא בִפְנֵי בֵּית דִּין**⁸⁰.

(77) ברייתא שם. (78) אבל אם חל ראש השנה בחול, תוקעין בכל מקום (גמרא שם). (79) כנ"ל. (80) ובזמן שהם יושבים, כנ"ל. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכות ח"ט. ובספרא שם פ"א הלכה ה: "ביום הכיפורים, אפילו בשבת וכו'. יכול אף תרועת ראש השנה תהיה דוחה את

טו. דין היובֵל⁹³ בַּשְּׁבִיטָה הָאֶרֶץ וְדִין הַשְּׁמִטָה אֶחָד
הוא לְכָל דָּבָר. כֹּל שְׁאִסּוּר בַּשְּׁבִיטָה מִעֲבוּדַת
הָאֶרֶץ⁹⁴ - אִסּוּר בַּשְּׁנָת יוֹבֵל, וְכָל שְׁמִטָּה בַּשְּׁבִיטָה -
מִתַּר פִּיּוּבֵל, וּמִלֵּאכּוֹת שְׁלוּקִין עָלֶיהָ בַּשְּׁבִיטָה⁹⁵ -
לִוְקִין עָלֶיהָ פִּיּוּבֵל. וְדִין פְּרוֹת שְׁנַת יוֹבֵל בְּאֶכִילָה⁹⁶
וּבִמְכִירָה⁹⁷ וּבִבְעוּרָה⁹⁸ - בְּדִין פְּרוֹת שְׁבִיטָה לְכָל דָּבָר.

17 מַעֲשִׂיהֶן מוֹעִילִין⁹⁷, אֲלֹא תַחֲזֹר הַשְּׁדָה לְבַעֲלָהּ
18 פִּיּוּבֵל.

(2) ולא חוץ לארץ, כדלהלן. (3) [כלומר, הארץ המתחלקת לשבטים, שנמכרת לזמן, אינה נמכרת לצמיתות, אבל ירושלים שלא נתחלקה לשבטים (יומא יב.) ואין משכירין בה בתים (שם). וכל זה בפ"ז מהל' בית הבכירה הי"ד), וכל-שכן שאין מוכרים בה בתים ('אבות דרבי נתן' פרק לה), כיון שגם מכירה לזמן אינה מכירה, לא שייך בה האיסור של מכירה לצמיתות. ולשון 'אבות דרבי נתן' שם: "ואין מוכרין הבית לצמיתות בתוכה (=ירושלים)". וצריך עיון. וראה במדרש תנחומא פ' בהר סוף סי' א. (4) היינו, הארץ הידועה, והיא ארץ ישראל. (5) שהרי על ידי שניהם, נעשית המכירה. (6) אבל אינם לוקין על לאו זה, מכיון שלא הועילו מעשיהם, וכן כתב רבינו בפ"ז מהל' בכורות ה"ה, שכל שאין המעשה מועיל, אינו לוקה. ולכן לא מנה רבינו לאו זה בפ"ט מהל' סנהדרין, בין הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה להלן. (7) ב'ירושלמי' דמאי פ"ה ה"ח, הביאו ראה מפסוק זה "והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ", למי שסובר אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (ועי' פ"א מהל' תרומות הי"י) - הרי שאין מעשיהם מועילים, כדברי רבינו. וראה בהשגות הרמב"ן ל'ספר המצוות' לא-תעשה רכו. והרדב"ז כתב שדעת רבינו כרבא (תמורה ד:): "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני". וכן נראה מדברי ה'חנינך' סוף מצוה שלט, שכתב בדעת רבינו שחייב מלקות, וזוהי דעתו של רבא (שם) ד"לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא", אבל זה נסתר מדברי רבינו בהל' בכורות שם, ראה למעלה.

ב. וְהַמּוֹכֵר⁹⁸ שְׂדֵהוּ לְשָׁשִׁים שָׁנָה - אֵינָה יוֹצֵאָה
פִּיּוּבֵל; שְׂאִין⁹⁹ חוֹזֵר פִּיּוּבֵל אֲלֹא דָבָר הַנִּמְכָּר סִתָּם¹⁰⁰
או הַנִּמְכָּר לְצִמְיֻתוֹ¹⁰¹.

(8) בבא-מציעא עט, א. (9) שם: "מי שאין שם יובל (היינו, אלמלא היובֵל) - נצמתת, יש שם יובל - אינה נצמתת, יצתה זו (שנמכרה לששים שנה), שאף-על-פי שאין שם יובל - אינה נצמתת". (10) שבלי היובֵל היה הדבר חלוט ללוקח לעולם. (11) בפירוש.

ג. לֹא יִמְכֹּר¹⁰² אָדָם בֵּיתוֹ¹⁰³ או שְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ, אֶף עַל
פִּי שְׁהֵם חוֹזְרִין אַחֵר זְמַן¹⁰⁴, אֲלֹא אִם בֶּן הָעֶנִי;
שְׁנֵאמֶר: וְכִי לְמוֹד אֲחִיד וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ. אָבֵל לְמָכַר
וְלִהְיוֹת הַדָּמִים בְּכִסּוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהֶן סְחוּרָה אוֹ
לְקַח בָּהֶן פָּלִים אוֹ עֲבָדִים וּבִהְמָה - אֵינּוּ רִשְׁאִי;
אֲלֹא לְמוֹזְנוֹת בְּלָבָד¹⁰⁵. וְאִם עֲבָר¹⁰⁶ וּמָכַר מִקָּל מְקוֹם
- הָרִי אֵלּוּ מְכוֹרִין¹⁰⁷.

(12) 'סיפרא' שם פ"ה ה"א, ותוספתא ערכין פ"ה. (13) [ב'סיפרא' ובתוספתא שם, ליתא 'ביתו'. ולמדה רבינו מסוגיית הגמרא בקידושין כ, א - שנראה משם שנאמר (ויקרא כה, כט) "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה", מוסב על "כי ימוך אחיך" שלמעלה, ועוד נראה שם שהסדר הוא למכור תחילה שדה ואחר-כך בית, עיי"ש. ואם כן, אם

(93) בסיפרא שם פרק ג הלכה ב: "לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל". וראה בספר המצוות לעם, לא-תעשה רכו, ובהוספה בהערה רסב. (94) בספר המצוות שם כתב גם עבודת האילן. (95) כמו זריעה זמירה, קצירה ובצירה, שלוקין עליהן מן התורה, כנ"ל בפ"א הלכה ב, וחפירה חרישה ועוד, שלוקים עליהן מדרבנן, שם הלכה ד. (96) כלומר, שיש לאכלם ולא לשרפם ולהפסידם, וכן שלא לשנותם מבריייתם, כנ"ל בפ"ב הלכה ג. (97) שאין עושים בהם סחורה, אלא באופנים שנזכרו בפ"ו. (98) כנ"ל בפ"ז הלכה א.

טז. יִתְרָה⁹⁹ שְׁבִיטָה עַל הַיּוֹבֵל, שֶׁהַשְּׁבִיטָה מְשֻׁמָּת
כְּסָפִים וְלֹא יוֹבֵל. וְיוֹתֵר יוֹבֵל עַל הַשְּׁבִיטָה, שֶׁהַיּוֹבֵל
מוֹצִיא עֲבָדִים וּמְשַׁמֵּט קִרְקַע. וְזֶה¹⁰⁰ דִּין מְכִירַת
שְׂדוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, וְהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה¹⁰¹,
שְׁנֵאמֶר: גִּאֲלָה תִתְּנוּ לָאֶרֶץ. יוֹבֵל¹⁰² מְשַׁמֵּט קִרְקַע
בְּתַחֲלֹתָיו¹⁰³, וּשְׁבִיטָה אֵינָה מְשַׁמֵּט כְּסָפִים אֲלֹא
בְּסוּפָהּ¹⁰⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו¹⁰⁵.

(99) סיפרא שם הלכה ו. (100) כלומר, השמטת הקרקע שהיא חזרת השדות לבעליהן ביובל. (101) ראה בספר המצוות, עשה קלח. (102) ערכין כח: (103) סיפרא שם פרק ב הלכה א: "וכשהוא אומר, וקדשתם את שנת החמשים שנה, מלמד שהיא מתקדשת מראש השנה". וכן הוא בראש השנה ח: בבריייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא. והיינו ביום הכיפורים, ראה למעלה הלכה יד. (104) שנאמר: "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה". (105) למעלה בפ"ט הלכה ד.

יום ש"ק ל' כסלו ה'תשע"ט

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר שארץ ישראל המתחלקת לשבטים לא תמכר לצמיתות. לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אלא-אם-כן העני. הקנים והזמורות שבתוכה. דין הלוקח שדה אחוזה ונטעה אילנות. ואם מותר לגאול בפחות משתי שנים. ודין מכרה בשנת היובֵל עצמה. ואילנות אם חוזרין לבעלים ביובל. לעולם מייפין כח המוכר שדה אחוזה, הרוצה למכור שדות אחרות לגאול הראשון. אם רצה לגאול חצי השדה. נותן שדהו במתנה. האחין שחלקו. והיורש את אשתו.

א. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל² הַמִּתְחַלֶּקֶת לְשִׁבְטִים אֵינָה נִמְכָּרֶת
לְצִמְיֻתוֹ³, שְׁנֵאמֶר: וְהָאֶרֶץ⁴ לֹא תִמְכֹּר לְצִמְיֻתָּהּ. וְאִם
מָכַר לְצִמְיֻתוֹ - שְׁנִיָּהּ⁵ עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁶. וְאִין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ל' כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. הקנים³⁴ והזמורות ופרות שקמה שבתוכה - הרי
הן של לוקח כשאר הפרות שלה. אבל³⁵ אילן
שנקטח או שיבש - שניהן אסורין בו³⁶. כיצד
יעשה? ימכר³⁷ וילקח בדמיו קרקע, והלוקח אוכל
פרותיה עד שתגאל³⁸ השדה מידו.

(34) תוספתא ערכין פ"ה ה"א. (35) שם. וראה ברייתא
בבא מציעא ע"ט, א. ומפרש אותה רבינו לענין מכר, וכן הוא
ב'שיטה מקובצת' שם בשם ר"ח. (36) המוכר אסור בו,
שהרי האילן משועבד ללוקח, והלוקח אסור להשתמש בהם,
שהרי כלה קרנו של המוכר. (37) האילן היבש.
(38) קודם היובל בפדיון, או בשנת היובל, בלא דמים, כנ"ל.

ח. הלוקח³⁹ שדה אחזה ונטעה אילנות⁴⁰ והשביחה,
כשהיא חוזרת ביובל - שמין שבח האילנות⁴¹
שבתוכה, ונותן בעל השדה דמי השבח ללוקח;
שנאמר: ויצא ממכר בית⁴² - ממכר חוזר, ולא
השבח.

(39) ברייתא בבא מציעא קט, א. (40) הוא הדין אם עלו
האילנות מאלהים ('חזון איש'), אלא שכוונת רבינו לומר,
שדוקא שבח שאינו בגוף הקרקע שמין ללוקח, אבל לא
שבח שבגוף הקרקע, כגון שחרש את הקרקע והשביחה.
וטעמו של דבר, שכל שהוא בגוף הקרקע, הרי זה בכלל
"ממכר בית", שחזור ביובל. וראה להלן הי"א והט"ז.
(41) כנ"ל. (42) פסוק זה נאמר בפרשת בתי ערי חומה,
ולמדו משם אף לשדה אחוזה.

ט. המוכר⁴³ את שדהו בזמן שהיובל נזהג⁴⁴, כמו
שבארנו⁴⁵ - אינו מתר לגאל⁴⁶ לפחות משתי שנים⁴⁷;
שנאמר: במספר שני תבואת⁴⁸ ימכר לך. ואפילו רצה
הלוקח⁴⁹ - אסור; שנאמר: במספר שנים אחר
היובל תקנה מאת עמיתך - אין פחות⁵⁰ משתי שנים
מצת לעת⁵¹ מיום המכירה⁵².

(43) משנה, ערכין כ"ט, ב. וראה ב'סיפרא' שם. (44) היינו,
כשכל יושביה עליה. (45) למעלה פ"ה ה"ח. (46) המוכר
שלא ברצון הקונה. (47) לפני שתהא השדה שנתיים ביד
הלוקח. (48) ומיעוט שנים - שתי שנים. (49) שלא
ברצון המוכר. ובגמרא שם: "ולא מיבעיא מוכר דקאי
ב'עשה' דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך, אלא אפילו
לוקח נמי קאי ב'עשה' דבעינן שנים תקנה (= במספר שנים
אחר היובל תקנה), וליכא". (50) ברייתא, שם יח, ב.
(51) אותו היום ואתה שעה לאחר שנתיים (שם, ועי' רש"י
שם). (52) ואין אומרים, שמכיון שהגיע תשרי, הרי זה
כאילו כבר עברה שנה (רש"י). ונראה, שבשנה מעוברת, אין
חדש העיבור בכלל שתי השנים, שהרי לענין בתי ערי חומה
נוקדו לפסוק מיוחד להביא את שנת העיבור (להלן פ"ב
ה"ה).

י. וצריך⁵³ שיאכל הלוקח שתי תבואות⁵⁴ בשתי
שנים ואחר כך יגאל; שנאמר: שני תבואת. לפיכך,⁵⁷

אסור למכור שדה אלא אם-כן העני, כל-שכן שאסור למכור
בית אלא באופן הנ"ל. (14) היינו ביובל, כנ"ל, או לאחר
זמן מסוים שקצב בשעת המכר, כנ"ל. (15) אם העני,
כנ"ל. (16) תוספתא, שם. (17) שאין זה אסור מפורש,
אלא שמדברי הכתוב נראה שאסור למכור שדהו אלא אם-
כן העני.

ד. ודינן בבית דין בתי ערי חומה¹⁸, ובשדה דין
שדה אחזה¹⁹. דין מוכר שדה אחזה: לחשב²⁰ את
הדמים לפי השנים הנשארות ליובל²¹; ובכל עת
שירצה לפדות - מחשב עם הלוקח על השנים
שאכל, וגורע מדמי המכר²², ומחזיר לו השאר²³.

(18) כדלהלן פ"ב. (19) המפורש בפרק זה. (20) שנאמר
(שם, כז): "וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש
אשר מכר לו, ושב לאחוזתו". (21) היינו, כמה דמים
משלם הלוקח עבור כל שנה שהוא מחזיק בשדה.
(22) היינו, מהדמים שנתן הלוקח למוכר. ואולי צריך לומר:
מדמי המכר. (23) ושב המוכר לאחוזתו, כנ"ל.

ה. כיצד? הרי הנשאר ליובל²⁴ עשור שנים ומכר לו
שדה במאה דינר²⁵, אכלה הלוקח שלש שנים ורצה
המוכר לגאל²⁶ - נותן לו שבעים דינר ומחזיר
שדהו. וכן אם אכלה שלש שנים²⁷ - נותן לו ארבעים
דינר ומחזיר לו שדהו. לא גאלה אלא הניחה ביד
הלוקח עד שנת היובל - תחזור לבעלים בלא
דמים²⁸. שנאמר: במספר שני תבואת ימכר לך²⁹.

(24) מיום המכירה. (25) אם כן, נתן עשרה דינרים לשנה.
(26) לפדות. (27) היינו, אף-על-פי שאכל כבר רוב הזמן,
אין אומרים, שלא יחזיר לו המוכר את העודף.
(28) שנאמר (שם, כח): "ואם לא מצאה ידו די השיב לו וגו'
ויצא ביובל". (29) זה מוסב על מה שלמעלה, שמחשב
לפי השנים שאכל ולפי השנים שנותרו.

ו. מכירה³⁰ לו והיא מלאה פרות, ולאחר שתי שנים
גאלה - אינו יכול לומר לו: תחזירנה לי מלאה
פרות כמו שמכרתי לך. לפיכך, אם מכרה לו מלאה
פרות לפני ראש השנה³¹, וגאלה אחר שתי שנים -
הרי זה אוכל שלש תבואות³² בשתי השנים, ואינו
מחשב עמו אלא לפי שתי שנים בלבד; שנאמר: על
פי השנים³³, לא על פי התבואות.

(30) משנה בערכין כ"ט, ב. וברייתא ל, א. והוא מ'סיפרא' שם
סוף פ"ג. (31) אף-על-פי שהמכירה היא לשתי שנים מעת
לעת, כדלהלן ה"ט, בכל זאת יש חידוש בדבר, שאין
אומרים כאן ששלושים יום קודם ראש השנה יחשבו כשנה,
כדרך שאומרים לענין ערלה (פ"ט מהל' מעשר שני ה"ח).
וכן הוא ב'שיטה מקובצת' ערכין שם. (32) היינו, התבואה
שהיתה בשעת המכירה, ושתי התבואות של שתי השנים.
(33) פסוק זה נאמר לענין מקדיש שדה אחוזה. וב'סיפרא'
ובערכין שם, למדו זאת ממה שנאמר: "במספר שני תבואות
ימכר לך". כלומר, כל התבואות של השנים הללו.

וכו'". וטרישים הוא מקום שאינו ראוי לזריעה. וכיון ששם כה, א - לענין הקדש, הביאו דוגמא למקום שאינו ראוי לזריעה, "נקעים עמוקים עשרה טפחים (ומלאים מים - גמרא שם) או סלעים גבוהים עשרה טפחים", לכן כתבם רבינו כאן כפירוש ל"טרישים". וראה ב'רבינו גרשום' שם, ובפ"ח מהל' ערכין הי"ג. (68) עמוקים עשרה טפחים, כנ"ל. (69) גבוהים עשרה טפחים, כנ"ל. (70) שם: "מאי טעמא, ושב לאחוזתו אמר רחמנא, והאי נמי אחוזה היא", שהרי כאן לא תלתה התורה ב"תבואות".

יד. מכר⁷¹ אילנות⁷² - אין נגאלין לפחות משתי שנים, שהרי ראויים לתבואות⁷³. ואם לא גאלן - אין חוזרין לפעלים בייבול; שגאמר: ושב לאחוזתו - ולא לאילנות⁷⁴.

(71) שם. (72) שעושים פירות. (73) והרי הם בכלל: במספר שני תבואות ימכר לך, כנ"ל. אבל אילנות סרק יכול לגאול אותם בתוך שתי שנים (רדב"ז). (74) ואף-על-פי שהמוכר אילנות מכר גם קרקע שתחתיהם וביניהם וחוצה להם כמלא האורה וסלו (פכ"ד מהל' מכירה ה"א-ב), ייתכן שמדובר כאן באופן שמכר את האילנות לבד (רדב"ז). אולם נראה, שמכיון שאין הקרקע הזאת של הלוקח, אלא שמותר לו להשתמש בה ללקיטת הפירות בלבד (ראה בהערות שם), לכן לא שייך לומר שהמוכר ישוב לאחוזתו, שהרי לא יצאה מעולם מרשותו.

טו. מכר⁷⁵ שדהו לראשון, וראשון מכר לשני, ושני לשלישי, אפלו מאה זה אחר זה - בשנת היובל תחזור לאדון הראשון; שגאמר⁷⁶: בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אחוזת הארץ.

(75) 'סיפרא' פ' בהר פ"ה סוף ה"ד, כגירסת הגר"א שם. (76) רבינו כתב את הפסוק המתאים לענינו, אף-על-פי ששם נזכר פסוק אחר.

טז. מכר⁷⁷ לראשון במאה דינר, וראשון לשני במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם הראשון⁷⁸; שגאמר: לאיש אשר מכר לו. מכר⁷⁹ לראשון במאתים, וראשון לשני במאה - הרי זה מחשב עם האחרון⁷⁹. וכן⁸⁰ אם מכר במאה והשפיתה ביד הלוקח והרי היא ראויה להמכר במאתים - מחשב לפי מה שמכר⁸¹. ואם מכר⁸² במאתים והכסיפה והרי היא ראויה להמכר במאה - מחשב לפי מה שהיא⁸². ולעולם מיפס פח מוכר שדה אחוזה, ומרעין פח הלוקח.

(77) 'סיפרא' שם ה"ג, ומשנה ערכין ל, א. ותוספתא שם פ"ה. (78) כלומר, שמחזיר לראשון את העודף עבור השנים שנתרו עד היובל, לפי מאה דינר שקיבל ממנו. והיינו, לטובת המוכר. (79) שם: שנאמר, והשיב את העודף לאיש, לאיש אשר בתוכה. וראה ב'שיטה מקובצת' שם אות ה. (80) שם, כרבי דוסתאי בן יהודה. (81) שם, שנאמר: והשיב את העודף, העודף שבידו (היינו, לפי

1 אם היתה אחת משתי השנים שביעית⁵⁵ או שנת שדפון⁵⁶ או ירקון⁵⁷ - אינה עולה מן המנין⁵⁸.

(53) משנה, ו'סיפרא' שם. (54) כלומר, שנתיים שהיו בהן תבואות. וראה בבאורי הגר"א ל'סיפרא' שם. (55) שאסור לזרוע בה, בארץ. (56) לכל העולם, ראה להלן. (57) לכל העולם. בבבא-מציעא קו, א: "או שהיו השנים כשני אליהו". ולהלן שם: "קתני שדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו (שלא היתה תבואה בכל העולם), מה שני אליהו דלא הוי תבואה כלל, אף הכא דלא הוי תבואה כלל וכו', דאמר קרא: במספר שני תבואות ימכר לך, שנים שיש בהן תבואה בעולם וכו', שביעית אפקעתא דמלכא היא (ולכן אינה קרויה שנת תבואה - רש"י ו'תוספות'). וכן נראה מלשון רבינו, שכתב "שנת שדפון" ולא כתב "נשתדפה" (רדב"ז). וראה פ"ח מהל' שכירות ה"ה. (58) של שתי השנים, אלא מחזיק בשדה שנה נוספת.

3 יא. הניחה⁵⁹ הלוקח בורה⁶⁰ שנה ואכלה שנה, או אכלה שנה ונרה שנה ולא זרעה - הרי אלו עולין למנין⁶¹. מכר⁶² בשנת יובל עצמה - אינה נמכרת⁶³, והדמים חוזרין⁶⁴ לפעלים.

(59) שם. (60) כאן כתב רבינו שנה שהובירה קודם, ולהלן כתב שנה שאכלה קודם. (61) כיון שהשנים הן "שני תבואות", אלא שהוא לא זרע, והפסיד לעצמו. ולפי זה הוא-הדין אם הניחה הלוקח בורה או שנייה שנתיים (כספ-משנה, ועי' רדב"ז). ובגמרא שם אמרו שהחידוש ב"נירה", שאין המוכר משלם לו דמי הניר כשהוא גואל את השדה. וכבר רמז רבינו לדין זה בה"ח, שכתב שאין שמין ללוקח אלא את שבח האילנות, אבל לא שבח שבגוף הקרקע, וראה בהערות שם, וב'אור גדול' על משנתנו. (62) ערכין שם, כשמואל שהלכה כמותו בדיני ממונות, ולא כרב. (63) שם: קל-וחומר, ומה מכורה כבר (מלפני היובל), יוצאה (ביובל), שאינה מכורה - אינו דין שלא תמכר. (64) להלן שם.

7 יב. מכר⁶⁵ שנה אחת לפני היובל - הרי הלוקח אוכל אותה שנה שניה אחר היובל; שגאמר: שני תבואות⁶⁶.

(65) ברייתא שם. (66) וכאן לא שייך הקל-וחומר הנ"ל, שהרי שדה זו מכורה לו מלפני היובל. ומה ששדות אחרות יוצאות ביובל, זה הוא משום שקורא אני בהן: במספר שני תבואות ימכר לך.

10 יג. מכר⁶⁷ נקעים מלאים מים⁶⁸ או סלעים⁶⁹ שאינם ראויין לזריעה - הרי זה פודה בפחות משתי שנים; שגאמר: במספר שני תבואות - שדה הראויה לתבואה היא שאינה נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה, אף על פי שאינה ראויה לזריעה - חוזרת לפעלים בייבול⁷⁰.

(67) שם יד, ב: "מכר טרישים נגאלין פחות משתי שנים

ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה (כלומר, ואם לקוחות הם, היתה הבכורה צריכה לחזור). אמר ליה רבי אלעזר, מאי אין חוזרין, אין חוזרין לבטלה. וסובר רבינו, שאין מבטלים את החלוקה הראשונה ומחלקים מחדש (כפירוש רש"י), אלא מחליפים את חלקיהם (כסף-משנה). (96) במשנה שם: ואלו שאין חוזרין ביובל (כלומר, אין חוזרין לבטלה כנ"ל, הבכורה, והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו והמתנה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים המתנה כמכר (הלכה כחכמים, כנ"ל. משמע שבשאר הדברים מודים חכמים לרבי מאיר). ובגמרא שם: מאי טעמייהו דרבנן "תשובו", לרבות את המתנה, והני כולהו ירושה נינהו (ולכן אינם חוזרים ביובל). (97) שיעור כל נכסי אחיו המת (פ"ג מהל' נחלות ה"ז). ולמדו כן בבכורות שם, ממה שקראו הכתוב בכור, שנאמר: "והיה הבכור אשר תלד". (98) כנ"ל.

18 כא. אָבֵל הַיּוֹרֵשׁ⁹⁹ אֶת אִשְׁתּוֹ, אֵף עַל פִּי שִׁירֵשֶׁת
19 הַבֶּעַל מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰⁰ - עָשׂוּ חֲזוֹק¹⁰¹ לְדְבָרֵיהֶם כְּשֶׁל
20 תּוֹרָה, וְאֵינוֹ מִחֲזִיר בַּיּוֹבֵל. וְאִם¹⁰² יָרַשׁ מִמֶּנָּה בֵּית
21 הַקְּבֻרוֹת¹⁰³ - יִחְזִיר לְבָנִי מִשְׁפָּחָהּ¹⁰⁴, מִשּׁוּם פֶּגֶם
22 מִשְׁפָּחָהּ¹⁰⁵, וְיִתְּנוּ לוֹ דְּמִיָּה, וּמִנְפִּין¹⁰⁶ לוֹ דְּמֵי קָבֵר
23 אִשְׁתּוֹ¹⁰⁷, שֶׁהֵרִי חַיִּב בַּקְּבֻרָתָהּ¹⁰⁸.

(99) שם, כנ"ל. (100) ראה פ"ב מהל' אישות ה"ג, ופ"א מהל' נחלות ה"ח. וכוונת רבינו, שהרי אמרו שם, שטעמו של רבי מאיר הסובר שהיורש את אשתו אינו מחזיר ביובל, הוא משום שירושת הבעל דאורייתא, משמע מזה שלמאן דאמר ירושת הבעל דרבנן, ותקנה לו תחת קבורת אשתו (כנ"ל בהל' אישות שם ה"ב, ד). הרי היא כמכר וחוזרת ביובל. (101) בבא-בבא קטל, ב: "גבי יובל שויהו רבנן (את הבעל) כיורש, משום פסידא דדידה" (שלא יצטרך להחזיר לקרובים, כנ"ל). וראה בתוספתא שם ד"ה גבי, וב'אור שמח'. (102) בכורות שם, כרבי יוחנן בן ברוקה. (103) גמרא, שם. (104) ביובל. (105) שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמם, והם יקברו בקבורת אחרים (רש"י בכורות פד). ולכן לא עשו כאן חכמים חזוק לדבריהם שלא תחזור ביובל, כנ"ל. וראה פכ"ד מהל' מכירה הי"ז ובהערות שם. ובבבא בתרא ק, ב - ברשב"ם ד"ה משום. (106) שם. (107) שאינם משלמים עבורו. (108) ראה בהל' אישות, שם.

מאה דינר שקיבל מהלוקח). (82) שם: העורף, העורף שבקרקע (לפי שוויה עתה).

1 יו. הַמּוֹכֵר⁸³ שָׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ וְהָיוּ לוֹ שְׂדוֹת אַחֲרוֹת,
2 וּמָכַר מֵאוֹתָם הַשְּׂדוֹת כְּדִי לְגָאֵל שְׂדֵה שְׁמֹכֶר - אֵין
3 שׁוּמְעִין לוֹ⁸⁴; שְׁנֵאמַר⁸⁵: וּמָצָא כְּדִי גָאֵלְתוּ - עַד
4 שִׁמְצָא דָּבָר שְׁאִינוֹ מִצּוֹי לוֹ בְּשַׁעַה שְׁמֹכֶר. וְכֵן⁸⁶ אִם
5 לָזָה לְגָאֵל - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ; שְׁנֵאמַר: וְהַשִּׁיגָה יָדוֹ
6 - לֹא שְׁיָלָהּ.

(83) משנה שם, ו'סיפרא' שם ה"ב, וה', וכגירסת הגר"א שם. (84) אפילו אם הן רחוקות ורעות, והשדה שמכר קרובה ויפה (שם). (85) שם ל, ב. (86) משנה, ו'סיפרא' שם.

7 יח. מָצָא⁸⁷ מַעֲטָם⁸⁸ וְרָצָה לְגָאֵל חֲצִי הַשְּׂדֵה שְׁמֹכֶר -
8 אֵין שׁוּמְעִין לוֹ; שְׁנֵאמַר: כְּדִי גָאֵלְתוּ - אוֹ גּוֹאֵל אֶת
9 פְּלֶה אוֹ אֵינוֹ גּוֹאֵל. וְאִם רָצוּ⁸⁹ קְרוֹבָיו לְגָאֵל -
10 גּוֹאֲלִים; שְׁנֵאמַר: וּבָא גָאֵלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו.

(87) שם. (88) דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר, כנ"ל. (89) 'סיפרא' שם סוף ה"א.

11 יט. הַנוֹתֵן⁹⁰ שְׂדֵהוּ מִתְּנָה - הֵרִי זֶה חֲזוֹרָת לוֹ בַּיּוֹבֵל;
12 שְׁנֵאמַר⁹¹: תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ - לְרִבּוֹת אֶת
13 הַמִּתְּנָה⁹².

(90) משנה, בכורות נב, ב. כחכמים ולא כרבי מאיר. (91) גמרא שם. וצ"ע, אם במתנה יכול הנותן לגאול לפני היובל, כמו בבתי ערי חומה, להלן פ"ב ה"ד (רש"י שם). (92) יש אומרים כי מתנת רבים אינה חוזרת ביובל (חידושי ר"ע איגר על הרמב"ם בשם הרד"ק ביהושע כד, לג).

14 כ. הָאֲחִין⁹³ שֶׁחָלְקוּ - כְּלָקוּחוֹת⁹⁴ הֵן, וּמִחֲזִירִין זֶה
15 לָזֶה חֶלְקוֹ בַּיּוֹבֵל, וְלֹא תִבְטֵל⁹⁵ חֶלְקָתָן מִמַּמּוֹת
16 שֶׁהִיָּתָה. וְכֵן הַבְּכוֹר⁹⁶ וְהַמֵּיבֵם⁹⁷ אִשְׁתּוֹ אַחֲיוֹ - מִחֲזִיר
17 בַּיּוֹבֵל חֶלֶק שְׁנֵטֵל, וְנוֹטֵל⁹⁸ הַחֶלֶק שֶׁנִּגְדָּה.

(93) בכורות שם, כרבי אסי אמר רבי יוחנן. (94) כלומר, כאילו מכר כל אחד לחבירו את חלקו תמורת חלקו של שני שקיבל הוא. ואין אנו אומרים "ברירה", שהוברר הדבר שזה חלקו וזה חלקו של השני. (95) שם: "מתב רב הושעיא,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד-ל' כסלו תשע"ט

25 מִלְּשָׂא אֱלֻמָּנָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֱלֻמָּנָה וּגְרוּשָׁה
26 וְחֻלְלָה זֶנֶה אֶת-אֵלֶּה לֹא יִקַּח" (ויקרא כא, יד) וְכָפַל
27 (באיסור מיוחד לכהן גדול) אֲזַהֶרָה זֶה בְּכֶהֱן גָּדוֹל בְּגְרוּשָׁה
28 וְחֻלְלָה וְזֶזְנָה (למרות שכבר הוא מוזכר על כך ככל כהן
29 הדיוט) לְעִנְיָן שֶׁבְּאֲרוּהוּ בְּגִמְרָא קְדוּשִׁין (עז). וְהוּא: שָׂאֵם

יום ראשון כ"ד כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קסא. קסב.

מצות עשה לח. מצות לא תעשה קס.

קנח. קנט.

24 הַמִּצְוָה הַקִּס"א — הַאֲזַהֶרָה שֶׁהִזְהַר כֹּהֵן גָּדוֹל בְּלִבָּד

המצוה הקס"ב — האזהרה שהזהר כהן גדול מלבוא
 על האלמנה אפלו בלי קדושין, והוא אמרו: תעלה:
 "ולא יחלל זרעו בעמיו" (שם, טו). ופרשו שכהן הדיוט
 נאסר עליו הנשואין (ב"גרשה" זונה ו"חללה" — האסורים
 על כהן הדיוט), שנאמר: "לא יקחו" (שם, ז), ולקוחין הם
 הקדושין, אלא שאינו לוקה עד שיבעול, כמו שבארנו
 לעיל (ובהמשך: לא תעשה קנח, קט ובסוף קסא); אבל אם
 בעל בלי קדושין, אף-על-פי שזה אסור ומזהר עליו (מצד
 "לא תהיה קדשה") ופסלה (עשאה חללה לכהונה ולתרומה)
 — אינו לוקה משום זה, כיון שלא נתפרשה אזהרה לכך.
 אבל כהן גדול באו בו שני לאוין: אחד "לא יקח" והוא
 אסור הנשואין, והשני "ולא יחלל זרעו" והוא אסור
 הביאה אפלו בלי קדושין. ובגמרא קדושין (עח). אמרו:
 "ומודה רבא בכהן גדול באלמנה, שאם בעל ולא קדש
 שולקה, "ולא יחלל זרעו" אמר רבמנא — ויהי חלל".
 ושם אמרו: "כהן גדול באלמנה — לוקה שתיים: לוקה
 משום "לא יקח", ולוקה משום "לא יחלל". ולא נתיחד
 זה באלמנה (על אף שבפשוט הכתובים מתייחס לכל
 הקבוצה שבפסוק שלפניו) אלא לפי שהיא המיוחדת בלאו
 על כהן גדול והיא כשרה לכהנה, ובבעילה זו חללה
 ופסלה לכהנה. אבל גרושה וזונה וחללה הרי דינו
 בשלשית בדין כהן הדיוט, כלומר: שכל אחת מהן
 פסולה לכהנה מתחלתה (ולא עשה כאן הכהן הגדול חלול
 מעיקרו), ולא פל אסורין על כהן גדול (לצורך איסור נוסף
 של חילול, או כדי לאסור גם בביאה) אלא לענין שהזכיר
 לה (אזהרה קסא — כדי ליחד לאו לכל אחד).

המצוה הל"ח — הצווי שנוצטוה כהן גדול לשא
 בתולה (שלא נבעלה) בבתוליה והוא אמרו: תעלה:
 "והוא אשה בבתוליה יקח" (שם, יג) ובפרוש אמרו
 (כתובות ל). "עושה ה' רבי עקיבא ממזר אפלו מחיבי
 עשה". ובארו את-זה, כגון: שבעל כהן גדול מי שאינה
 בתולה — שהיא אסורה עליו בעשה. לפי שהכלל הוא
 אצלנו: לאו הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר
 שהיא מצות עשה. ואמרו עוד (הוריות יא): "ומצוה על
 הבתולה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפ"ק ו' מיבמות
 (כט), ובמקומות בכתבות (צז): וקדושין (סח).

המצוה המשלימה מאה וששים — האזהרה
 שהזהר הכהן מלשא גרושה, והוא אמרו: "ואשה גרושה
 מאישה לא יקחו" (שם, ז) וכשבא (ויש גורסין: כל-זמן שבא)
 עליה — חייב מלקות.

המצוה הקנ"ח — האזהרה שהזהר הכהן מלשא
 זונה (שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל האסור לה),
 והוא אמרו: "אשה זנה וחללה לא יקחו" (ויקרא כא, ז)
 וכשבא (ויש גורסין: כל-זמן שבא) עליה — חייב מלקות.

ארע שתהיה אשה אחת אלמנה וגרושה וזונה וחללה,
 ובעלה כהן גדול — לוקה ארבע מלקות; ואם בעלה
 כהן הדיוט — לוקה שלש. ושם אמרו: "אלמנה וגרושה
 וחללה זונה בזמן שהן פסדר — חייב על כל-אחת
 ואחת", ובארו שזה באשה אחת. וענין אמרם "פסדר",
 שחלו אלו הענינים לפי הסדר שבפסוק, שתהיה תחלה
 אלמנה, ואחר-כך גרושה, ואחר-כך תהיה חללה, ואחר-
 כך תהיה זונה. והזכרנו זה, מפני שהיא אשה אחת
 ובבעילה אחת אנו רוצים לחיבו ארבע מלקות אלו.
 וכלל הוא אצלנו (שם עז): אין אסור חל על אסור
 אלא-אם-כן ה' אסור מוסיף (שהאסור שבא אחרון מוסיף
 חומרה יתרה בפרטי האיסור): או אסור כולל (שאיסור
 האחרון הוא איסור שמקיף יותר "נאסרים"; איסור השולט על
 תחום רחב יותר) או אסור בת אחת (שהאיסורים חלים יחדיו
 באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין אחד מקדים), כמו
 שבארנו במקומו במסקת כרתות בפרושנו ("פירוש
 המשניות" פרק ג משנה ד); ואם יהיו על הסדר (בדוגמה
 שלנו ב"סדר" זה), יהיה בכלם אסור מוסיף, כמו שנתבאר
 שם. אבל אם היו גופים רבים (נשים שונות), כגון שבעל
 אשה אלמנה ואשה אחרת חללה ואשה אחרת זונה
 ואשה אחרת גרושה — אין צריך לומר שהוא לוקה על
 כל-אחת ואחת. ואפשר שתקשה ותאמר: כיון שהכלל
 אצלנו: אין לוקין על לאו שבכללות — מדוע לוקה על
 כל-אחת ואחת, ויהי פלן מזהר עליהן בלאו אחד? דע
 שבגלל ענין זה פלל את-הלאו בכהן גדול על גרושה
 וזונה וחללה — להשמיענו שדינו כהן כמו דין כהן
 הדיוט שלוקה על כל-אחת ואחת, ונתחייב כהן הדיוט
 מלקות על כל-אחת ואחת, כיון שנתחייבה אחת מהן
 בלאו אחד, נעשו פלן לחלק, והוא אמרו: "ואשה גרושה
 מאישה לא יקחו" (שם כא, ז). הואיל ויחד הגרושה
 בלאו, ויהי הוא לוקה על הגרושה בפני עצמה, כך לוקה
 על זונה בפני עצמה, ועל חללה בפני עצמה. והוא ענין
 אמרם בגמרא קדושין (עז): "כשם שחלוקה גרושה
 מחללה וזונה בכהן הדיוט, כך חלוקה בכהן גדול". ושם
 נתבאר, שאם הנשים גופין מחלקין לוקה על כל-אחת
 ואחת, בין שהיו על הסדר או שלא על הסדר. הנה
 נתבאר לה שהלאו על כל-אחת מהן מצוה בפני עצמה,
 ולפיכך לוקה על כל-אחת ואחת. ושם (עח). נתבאר,
 שאין כהן הדיוט חייב מלקות משום אחת מהן עד שייקח
 (יקדש) ויבעול, והוא אמרם: "בעל — לוקה, לא בעל
 — אינו לוקה; (והכתובים: "אלמנה וגרושה וחללה זונה את
 אלה לא יקח .. ולא יחלל זרעו בעמיו" — מובנם לגבי כהן
 הדיוט הוא): מה-טעם קאמר: (כלומר): מה-טעם "לא
 יקח"? משום "לא יחלל" (ואין ב"לא יחלל" אזהרה על
 הקידושין). וכבר נתבאר דיני ארבע מצות אלו (קנח-קסא)
 בשלמות ביבמות וקדושין.

42 אֶת־הָלֹאֹ בָּהֶן, כִּלְעֲרוֹהָ לְבִדְהָ. וַיִּכְבֵּר בְּאַרְנוֹ אָנוּ אֶת
43 כִּלְדִּינִי הַמַּצְוָה הַזֹּאת בְּפֶרֶק ד' מִסְנֵהֶרֶין (משנה ד)
44 בְּפִרוּשׁ הַמִּשְׁנָה וּבְאַרְנוֹ שְׁלֹקִין עֲלֵיהֶם. וּמִמֶּה־שֶּׁאַתָּה
45 צִרְיָה לְדַעַת, שֶׁכִּלְאִשָּׁה שֶׁחִבִּים עַל בִּיאָתָה כָּרַת — הָרִי
46 הַנּוֹלֵד מֵאוֹתָהּ הַבִּיאָה שֵׁשׁ בָּהּ חֵיִיב כָּרַת נִקְרָא: מִמֶּזֶר,
47 וְהוּא שֶׁקָּרָא ה' מִמֶּזֶר, בֵּין שְׁאוֹתָהּ הַבִּיאָה בְּזִדּוֹן בֵּין
48 בְּשִׁגְגָה — הַיֵּלֵד מִמֶּזֶר, חוּץ מִן־הַנִּגְדָּה בְּלִבֵּד שֶׁהוֹלֵד
49 מִמֶּנָּה אֵינוּ מִמֶּזֶר אֲלֹא נִקְרָא: בֵּין־הַנִּגְדָּה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָר
50 עֲנָן זֶה בְּפֶרֶק ד' מִיבְּמוֹת (מט).

51 הַמַּצְוָה הַקַּמ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְבִדֵּק בְּסִמְנֵי
52 (הכשרות של) בְּהֵמָה וְחִיָּה, הֵנוּ: שִׁיחֵי מַעְלֵי גֵרָה
53 וּפְרִסְתָּן סְדוּקָה, וְאֵז מִתֵּר לְאֶכְלָן. וְזֶה שֶׁאַנוּ מִצְוִים לְבִדֵּק
54 אוֹתָן בְּסִמְנֵים אֵלֹו — הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוּ:
55 "זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וְגו'" (שם יא, ב). וּלְשׁוֹן סִפְרָא
56 (פרשת שמִיני): אֲתָה תֹאכְלוּ — אוֹתָהּ בְּאֶכִּילָהּ וְאֵין
57 בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּאֶכִּילָהּ, כְּלוּמֹר: אֶת שֵׁשׁ־בָּה סִמְנֵים אֵלֹו
58 — הִיא שֶׁמִּתֵּר לְאֶכְלָהּ, מִשְׁמַע מִזֶּה, שֶׁאֵת שֶׁאֵין בָּהּ
59 סִמְנֵים אֵלֹו — אִסּוּר לְאֶכְלָהּ, וְזֶה לֹא־הָבָא מִכָּל־עֲשֵׂה,
60 שֶׁהוּא עֲשֵׂה לְפִי הַכָּלֵל שֶׁבִּידְעִינוּ לְפִיכָף אָמְרוּ בְּסִמּוּף
61 לְלִשׁוֹן זֶה: "אֵין לִי אֲלֹא בְּעֲשֵׂה, מִנֵּין בְּלֹא־תַעֲשֶׂה?
62 תִּלְמִיד לּוֹמֵר: אֶת־הַגְּמֵל" — כִּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בְּמִצְוַת
63 לֹא־תַעֲשֶׂה (קעב). הֵנָּה נִתְבָּאָר, שֶׁאָמְרוּ "אֲתָה תֹאכְלוּ"
64 — מִצְוַת עֲשֵׂה. וְהַפְּנָה בְּמִצְוָה זוֹ הִיא מֵהַיִּנְכָּרִית לָךְ,
65 וְהוּא: שֶׁאַנוּ נִצְטוּיָנוּ לְדְרוֹשׁ סִמְנֵים אֵלֹו כִּלְכִּל־בְּהֵמָה
66 וְחִיָּה, וְאֵז יֵהָא מִתֵּר לְאֶכְלָהּ, וְדִין זֶה — הוּא הַמַּצְוָה.
67 וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָר דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (ו) וּבְמִסְכַּת
68 חֲלִין (נט).

יום שלישי כ"ו כסלו ה'תשע"ט

מצות עשה קנ. קנא. קנב.

מצות לא תעשה קעב. קעד.

69 הַמַּצְוָה הַקַּ"ן — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְבִדֵּק גַּם בְּסִמְנֵי
70 הַעוֹף, וְהוּא שָׂרֵק כִּמֵּה מִינִים מִמֶּנּוּ יֵהִיו מִתְרִים. וְסִמְנֵי
71 הַעוֹף לֹא נִאָּמְרוּ מִן־הַתּוֹרָה אֲלֹא הִשְׁגוּ בְּחִקְיָהּ, כִּי
72 כִּאֲשֶׁר אָנוּ מִתְבּוֹנְנִים בְּכִלְ־הַמִּינִים שֶׁנִּתְבָּאָר אִסּוּרָם
73 (בתורה, ובפרטות) אֶחָד אֶחָד, מוֹצְאִים אָנוּ בָּהֶם דְּבָרִים
74 הַפּוֹלְלִים אוֹתָם ("צד השווה" — פִּרְטִים מִשׁוֹתֵפִים), וְהֵם
75 סִמְנֵי עוֹף טָמֵא וְזֶה שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְדוֹן בְּעוֹפּוֹת לּוֹמֵר: זֶה
76 טָמֵא וְזֶה טָהוֹר — הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה. וּלְשׁוֹן סִפְרִי:
77 "כִּלְ־צִפּוֹר טָהוֹר תֹּאכְלוּ (דברים יד, יא) — זֶה מִצְוַת
78 עֲשֵׂה". הֵנָּה נִתְבָּאָר מֵהַשְׂרָמָנוּ עֲלֵיו; וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָר דִּינִי
79 מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת חֲלִין (נט).

80 הַמַּצְוָה הַקַּנ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְבִדֵּק גַּם בְּסִמְנֵי
81 חֲגָבִים, וְהֵם הַמִּפְרָשִׁים בַּתּוֹרָה: "אֲשֶׁר לוֹ כְרָעִים מִמַּעַל

1 הַמַּצְוָה הַקַּנ"ט — הַצּוּי הַשְׁהִיחַ הַכֶּהֶן מִלִּשָּׁא
2 חֲלָלָה (שְׁנוּלָה מִן הַפְּסוּלִים לִכְהוֹנָה וְכֵן כַּשֶּׁנִּבְעֵלָה לַפְּסוּל
3 מִכְהוֹנָה — מִתַּחֲלָלָה), וְהוּא אָמְרוּ: "אִשָּׁה זֹנָה וְחֲלָלָה"
4 (שם); וַיִּכְשָׁבֵא (ויש גורסין: כנ"ל) עֲלֶיהָ — חֵיב מִלְּקוּת.

יום שני כ"ה כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה שנג.

מצות עשה קמט.

5 הַמַּצְוָה הַשְּׁנ"ג — הַצּוּי הַשְׁהִיחַ הַכֶּהֶן מִלִּשָּׁא
6 בְּאֶחָת מִכִּלְ־הָעֲרִיּוֹת וְאֶפְלוּ בְּלִי בִיאָה, כְּגוֹן הַחֲבוּק
7 וְהַנְּשׁוּק וְכִיּוּצָא בָּהֶן מִפְּעֻלֹת הַזְנוּת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה
8 בְּאֶזְרוֹתָהּ עַל זֶה: "אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא
9 תִּקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוֹה" (ויקרא יח, ו) כְּאֵלֹו אָמְרוּ: לֹא
10 תִּתְקַרְבוּ אֲלֵיהֶם קִרְבָּה הַמִּבִּיאָה לְגִלּוֹת עֲרוֹה. וּלְשׁוֹן
11 סִפְרָא (אחרי שם): "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוֹה", אֵין לִי אֲלֹא
12 שְׁלֹא יִגְלָה, מִנֵּין שְׁלֹא יִקְרָב? תִּלְמִיד לּוֹמֵר: "וְאֶל־אִשָּׁה
13 בְּנִדַּת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרָב" (שם, יט), אֵין לִי אֲלֹא נִדָּה בַּל
14 תִּקְרָב וּבַל תִּגְלָה, וּמִנֵּין בְּכִלְ־הָעֲרִיּוֹת שֶׁהֵן בְּכָל תִּקְרָבוֹ
15 וּבַל תִּגְלוּ? תִּלְמִיד לּוֹמֵר: "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוֹה".
16 וְשֵׁם (שם כט) נִאָּמְרוּ: "וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הַעֲשֵׂת", מֵה
17 תִּלְמִיד לּוֹמֵר? לְפִי שֶׁנִּאָּמְרוּ: "לֹא תִקְרְבוּ" יָכוֹל יֵהִיו
18 חֲבִינִין כָּרַת עַל הַקְרִיבָה — תִּלְמִיד לּוֹמֵר "הַעֲשֵׂת", לֹא
19 הַקְרִיבוֹת. וַיִּכְבֵּר נִכְפַּל הָלֹאֹ בְּאִסּוּר הַדְּבָרִים הַמְּכַעְרִים
20 הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ: "לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחְקוֹת הַתּוֹעֵבֹת" (שם, ל)
21 אָבֵל אָמְרוּ: (בפסוק שְׁנֵאמַר כַּהֲדָמָה לֵאסוּר כָּל הָעֲרִיּוֹת)
22 "כִּמְעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁכְּתֶם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ
23 וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנַעַן וְגו'" לֹא תַעֲשׂוּ" (שם, ג), אֵינוּ מִזְהִיר
24 בְּשִׁגְיֵי לֹאֵין אֵלֹו מַחְקוֹת הַתּוֹעֵבֹת בְּלִבֵּד, אֲלֹא מִזְהִיר
25 בָּהֶם מִהַתּוֹעֵבֹת עֲצָמָן שֶׁבָּאֵר אַחֵר כָּף, כְּלוּמֹר שֶׁהִבִּיא
26 שְׁנֵי לֹאֵין כְּלָלִים עַל כִּלְ־הָעֲרִיּוֹת. וְכִאֲשֶׁר הִזְהִיר עַל
27 מַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן — וְזֶה כּוֹלֵל
28 כִּלְ־מֵה־שֶׁהִיו עוֹשִׂים, הַשְׁחִיתוֹת וְעִבּוּדֵי הָאֲדָמָה וּמִרְעָה
29 הַמִּקְנֵה וְיִשׁוּבֵי הָאֶרֶץ גַּם כֵּן, לְפִיכָף חֲזוֹר וּבָאֵר שֶׁאוֹתָם
30 הַמַּעֲשִׂים שֶׁהִזְהִירָם מֵהֶם הֵם אֵלֹו וְאֵלֹו: עֲרוֹת לֹא תִגְלָה
31 וְעֲרוֹת לֹא תִגְלָה (כְּלוּמֹר, פִּרְט כָּל תּוֹעֵבָה בְּפִי־עַצְמָהּ), וְכִמוֹ
32 שֶׁבָּאֵר בְּסוּף הָעֲנָן וְאָמְרוּ: "כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עֲשׂוּ
33 אֲנִשִּׁי־הָאֶרֶץ" (שם, כז). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "יָכוֹל לֹא יִבְנוּ
34 בְּנִינּוֹת וְלֹא יַעֲשׂוּ כְרָמִים כְּמוֹתָם (וגם זֶה, לְכַאוּרָה, כָּלוּל
35 בִּמְעַשֵּׂה אֶרֶץ כְּנַעַן לֹא תַעֲשׂוּ)" — תִּלְמִיד לּוֹמֵר:
36 "וּבְחִקְיוֹתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ" (שם, ג), לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֹא בְּחִקִּים
37 הַחֲקוּקִים לָהֶם וְלֹא־בְחִקֵּיהֶם". וְשֵׁם אָמְרוּ: "וּמֵה הִיו
38 עוֹשִׂין? הָאִישׁ נוֹשֵׂא אִישׁ וְהָאִשָּׁה נוֹשֵׂאָה אִשָּׁה וְאִשָּׁה
39 נֹשֵׂאת לְשָׁנִי אֲנָשִׁים". הֵנָּה נִתְבָּאָר שֶׁהִלָּאֵין הָאֵלֶּה שֶׁהֵם
40 כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן לֹא תַעֲשׂוּ הֵם
41 אֲזַהֲרָה עַל בִּיאַת כִּלְ־הָעֲרִיּוֹת עַל דֶּרֶךְ הַכָּלֵל. וְחֲזוֹר וְכַפַּל

מִן־הַפֶּתוּחַ (בלאו הבא מכלל עשה — עשה), וּמִצְוָה בְּלֹא־
תַעֲשֶׂה — מִקְל־וְחֹמֶר. אֲלֹא שֶׁק־וְחֹמֶר זֶה לְגִלּוּי מַלְתָּא
בְּעֵלְמָא הוּא (כלומר: ה"קל וחומר" מגלה את הנעלם לכאורה
”בין השורות” והרי זה נחשב כאילו כתבה זאת התורה
במפורש), כְּדִרְךָ שֶׁאֲמָרוּ בְּכַתּוּבָא, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בְּמִקּוֹמוֹ (לא
תעשה שלו — שיעור פח). וּלְפִיכָךְ כֹּל־הָאוֹכֵל כְּזוֹת מִבְּשָׂר
בְּהֵמָה אוֹ חֵיהָ טְמֵאָה מֵאִיזָה מִן מִקְל־שִׁיחָה — לֹאֲכָה
מִדְּאוֹרִיתָא. וְעַד זֹאת (כלומר: כיון שעיקר האיסור אנו
יודעים גם מבלי ללמוד ”קל וחומר” — אין זה בסתירה ל”אין
מוזהירין מן הדין” — ולוקה).

הַמִּצְוָה הַקַּע"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל עוֹף
טָמֵא, וְהוּא אֲמָרוּ בְּאוֹתָם הַמֵּינִים: ”וְאֵת־אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ
מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ” (ויקרא יא, ג). וְגַם הָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזוֹת
מִבְּשָׂרָם — לֹאֲכָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ עִם
הַשְּׂתִים שֶׁלְּפָנֶיהָ בְּפָרָק ג' מִחֲלִין (נט).

יום רביעי כ"ז כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קעג. קעה.

קעו. קעז. קעה.

הַמִּצְוָה הַקַּע"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל דָּג
טָמֵא, וְהוּא אֲמָרוּ בְּאוֹתָם הַמֵּינִים מִן הַדָּגִים: ”וְשִׁקְץ יִהְיֶה
לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת־נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ” (ויקרא יא,
ג). וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂרָם כְּזוֹת — לֹאֲכָה.

הַמִּצְוָה הַקַּע"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל שֶׁרָץ
הָעוֹף, כְּגוֹן הַזְּבוֹבִים וְהַדְּבוּרִים וְהַצְּרָעִין וְזוֹלָתָם מִן
הַמֵּינִים הָאֵלֶּה, וְהוּא אֲמָרוּ בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: ”וְכָל שֶׁרָץ
הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ” (דברים יד, ט). וְלִשׁוֹן
סִפְרֵי: ”וְכָל שֶׁרָץ הָעוֹף וְכו' — מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה”,
וְהָאוֹכֵלֶם — לֹאֲכָה.

הַמִּצְוָה הַקַּע"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל שֶׁרָץ
הָאָרֶץ, כְּגוֹן הַתּוֹלְעִים וְהַחֲפּוּשִׁיּוֹת וְהַדּוֹמָה לָהֶם, וְזֶהוּ
הַנִּקְרָא: שֶׁרָץ הָאָרֶץ, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלָּה: ”וְכָל־הַשֶּׂרֶץ
הַשֶּׂרֶץ עַל־הָאָרֶץ שִׁקְץ הוּא לֹא יֵאָכֵל” (ויקרא יא, מא).
וְהָאוֹכֵל מֵהֶם מִשְׁהוּ (אם היתה זו בריה שלמה) — חֵיֵב
מִלְקוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּע"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל הַשֶּׂרֶץ
הַמִּתְהַנֶּה מִן־הָעוֹשִׂים, אֶף־עַל־פִּי שֶׁאִינוּ מִן מִסְּבִים
וְאִינוּ נוֹלֵד מִזְכָּר וְנִקְבָּה, וְהוּא אֲמָרוּ: ”וְלֹא תִטְמָאוּ
אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשֶּׂרֶץ הָרָמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ” (שם, מד).
וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמייני): ”הַשֶּׂרֶץ הָרָמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ —
אֶף־עַל־פִּי שֶׁאִינוּ פּוֹנֶה וְרוֹבֵה”, וְזֶהוּ הַחֲלּוּק שֶׁיֵּשׁ בֵּין
אֲמָרוּ ”הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל הָאָרֶץ” (לעיל אזהרה קעו) וּבֵין
אֲמָרוּ ”הַשֶּׂרֶץ הָרָמֵשׁ”. לְפִי שֶׁהִשְׁרִץ הַשּׁוֹרֵץ — הוּא

לְרִגְלָיו” (ויקרא יא, כא). וְעִנִּין מִצְוָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה
שֶׁלְּפָנֶיהָ, וְהַפְסוּק שֶׁנֶּאֱמָר בָּהּ הוּא אֲמָרוּ: ”אֶת־זֶה תֹאכְלוּ
מִכָּל שֶׁרָץ הָעוֹף”. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק ג'
מִמַּסְכַּת חֲלִין (מו).

הַמִּצְוָה הַקַּנ"ב — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטַטְּוִינוּ לְבָדֵק בְּסִמְנֵי
דָּגִים וְהֵם מִפְּרָשִׁים בְּתוֹרָה וְהוּא אֲמָרוּ: ”אֶת־זֶה תֹאכְלוּ
מִכָּל אֲשֶׁר בַּיָּם” (שם שם, ט) וּבִפְרוּשׁ אֲמָרוּ בְּגִמְרָא חֲלִין
(סו:): שֶׁאוֹכֵל דָּג טָמֵא עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה. כִּי מִמָּה
שֶׁאֲמָרוּ ”זֶה אֹכֹל” שׁוֹמֵעַ אֲנִי שׁוֹמְלָתוֹ לֹא תֹאכֵל, וְלֹא
הֵבֵא מִכָּלל עֲשֶׂה — עֲשֶׂה. הֵנָּה נִתְבָּאָר, שֶׁאֲמָרוּ ”אֶת־זֶה
תֹאכְלוּ” — מִצְוֹת עֲשֶׂה. וְהָעִנִּין בְּאֲמָרָנוּ שֶׁהִיא מִצְוֹת
עֲשֶׂה הוּא כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתִּי לָךְ, שֶׁאֲנוּ נִצְטַטְּוִינוּ לְדוֹן בְּסִמְנֵים
אֵלוֹ וְנֹאמַר: זֶה מִתֵּר לֵאכֹל וְזֶה אֵינוֹ מִתֵּר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
הַכְּתוּב וְאֲמָרוּ: ”וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה
וְגו'” (שם כ, כה) לֹא תִהְיֶה הַבְּדִלָּה אֲלֹא בְּסִמְנֵים —
לְפִיכָךְ יִהְיֶה כָּל־מִין וּמִין מֵאִרְבַּעַת מֵינֵי הַסִּמְנִין הָאֵלֶּה
מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, כְּלוּמָּה: סִמְנֵי בְּהֵמָה וְחֵיהָ, וְסִמְנֵי
הָעוֹף, וְסִמְנֵי חֲגָבִים, וְסִמְנֵי דָּגִים. וְכִבֵּר בִּאֲרָנוּ לְשׁוֹנֵם,
שֶׁקִּרְאוּ לְכָל־אֶחָד עֲשֶׂה לְבַדּוֹ. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי
מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמָּר: סִמְנֵי דָּגִים, בְּפָרָק ג' מִמַּסְכַּת חֲלִין
(שם).

הַמִּצְוָה הַקַּע"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלֵּאכֹל
בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחֵיהָ טְמֵאָה, וְהוּא אֲמָרוּ (דברים יד, ה:):
”אֶף אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלִּי הַגֵּרָה וְגו' אֶת־הַגִּמְלָה
וְאֶת־הָאֲרָנְכָת וְאֶת־הַשֶּׁפֶן וְאֶת־הַחֲזִיר”. אֲכָל שֶׁאֵר בְּהֵמָה
טְמֵאָה לֹא בָּא בְּהֵן לֹא בְּפִרוּשׁ, אֲכָל מִמָּה שֶׁאֲמָרוּ:
”וְכָל־בְּהֵמָה מִפְּרִסַּת פֶּרֶסָה וְגו', מַעֲלַת גֵּרָה בְּבְּהֵמָה אֲתָה
תֹאכְלוּ” (שם יד, ו), יִדְעֵנוּ שֶׁכָּל־מָה שֶׁאִין בּוֹ שְׁנֵי הַסִּמְנֵים
יַחַד מְזַהְרִים עַל אֲכִילָתוֹ, אֲלֹא שֶׁהוּא לֹא הֵבֵא מִכָּלל
עֲשֶׂה שֶׁנִּתְבָּאָר שֶׁהוּא עֲשֶׂה, וְכָלל הוּא אֲצִלָּנוּ: לֹא הֵבֵא
מִכָּלל עֲשֶׂה — עֲשֶׂה. וְאִין לֹקִין עֲלֵיו. אֲכָל נֶאֱסָרָה
עֲלֵינוּ שֶׁאֵר בְּהֵמָה וְחֵיהָ טְמֵאָה וְחִיבָנוּ עַל אֲכִילָתָן
מִלְקוֹת בְּקָל וְחֹמֶר, שֶׁאֲנוּ אוֹמְרִים: וְמָה חֲזִיר וְגִמְלָה שֶׁיֵּשׁ
בְּהֵן סִימָן טְהוֹרָה אֶחָד — לֹקִין עֲלֵיו, קָל וְחֹמֶר לְשֶׁאֵר
בְּהֵמָה וְחֵיהָ שֶׁאִין בְּהֵן סִימָן טְהוֹרָה כָּלל — שְׁלֹקִין
עֲלֵיהֶן. וְשׁוֹמֵעַ לְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמייני) בְּכָל־זֶה, אֲמָרוּ:
”אֲתָה תֹאכְלוּ” — אוֹתָהּ בְּאֲכִילָה וְאִין בְּהֵמָה טְמֵאָה
בְּאֲכִילָה. אִין לִי אֲלֹא בַּעֲשֵׂה, בְּלֹא־תַעֲשֶׂה מִנִּין? תִּלְמוּד
לוֹמַר: ”אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלִּי הַגֵּרָה”, אִין לִי אֲלֹא
אֵלוֹ בְּלִבְדּוֹ, שֶׁאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה מִנִּין? וְדִין (קל וחומר)
הוּא: מָה אֵלוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּהֵן סִימָן טְהוֹרָה הִרִי הֵן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה
עַל אֲכִילָתָן, שֶׁאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁאִין בְּהֵן סִימָן טְהוֹרָה,
אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּהְיֶה בְּלֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָן! נִמְצָאוּ: הַגִּמְלָה
וְהָאֲרָנְכָת וְהַשֶּׁפֶן וְהַחֲזִיר — מִן־הַכְּתוּב, וְשֶׁאֵר בְּהֵמָה
טְמֵאָה — מִקְל־וְחֹמֶר: וְנִמְצָאָת מִצְוֹת עֲשֶׂה שְׁלֵהֶן —

אחד — כשהצטרפו כמה איסורים שאצל כל אחד מהם בנפרד
 היה הלאו האמור קיים. וכמספר האיסורים שהצטרפו —
 (לוקה). וזה פרוש שאינו נכון, לא יהיה ולא יתקנים אלא
 בהפוך הפללים האמתיים המבארים בלשון התלמוד.
 והוא: שאם תבונן במה שהקדמנו כאן תמצא שחייבו
 שלש מלקיות מלאו אחד והוא: "אל-תשקצו את"
 נפשתיכם בכל-השרץ". וכבר נתבאר בטול דבר זה,
 ושאין לוקין שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים, כמו
 שבארו בגמרא חלין (קב): וכבר הקדמנו כלל זה
 ובארוהו כמה פעמים, ויבואו לך ממנו דגמאות לקמן
 (לא תעשה קצה, שיח"ט).

והדבר הנכון שלא תסתפק בו ולא תשתבש הוא:
 שהאוכל בעל חי שהוא בעצמו שרץ העוף ושרץ המים
 ושרץ הארץ — לוקה שלש בלבד: אחת משום שרץ
 העוף שנתבאר בו הלאו, ואחת משום שרץ הארץ שגם
 בו נתבאר הלאו, ואחת משום "אל-תשקצו את"
 נפשתיכם, שגם שרץ המים נאסר בכלל "כל-שרץ",
 והוא אמרו: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ
 השרץ". ואם אכל שרץ הארץ בלבד — לוקה אחת
 משום שרץ הארץ. וכך גם על שרץ העוף — אחת
 משום שרץ העוף. וכך על שרץ המים לבדו — אחת
 משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ".
 ומחמת שלא זה כולל שרץ הארץ לא ילקה על שרץ
 הארץ שמים, לפי שאפלו באו לנו אלה לאוין מפרשים
 כלם ב"שרץ הארץ" — אינו לוקה עליהן אלא מלקות
 אחת, לפי שכלם נכללו בענין אחד בעצמו, ואפלו אמר:
 "שרץ הארץ לא תאכלו", "שרץ הארץ לא תאכל",
 "שרץ הארץ לא יאכל", כך אלה פעמים — לא יתחייב
 עליו אלא מלקות אחת. האם ראית שאלה שקבעו
 את-הכלל המשבש הזה סוברים שהלובש שעטני לוקה
 שמים כיון שבאו בו שני לאוין (ויקרא יט, יט. דברים כב,
 יא). מפרשים? לא ראיתי שהם סוברים כן אלא זה היה
 מותר בעיניהם אלו אמרו מי שהוא, ואין דבריהם מוזרים
 בעיניהם באמנם ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקין עליו
 שמים: אחת מחמת הלאו המפרש בו ואחת משום
 "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וזה ברור
 בתכלית עד שלא יעלם אפלו מן-החרשים והאלמים.
 אחרון להשלים את-הענין שהתחלתי לבארו ואמר
 (לשיטת רבינו כדי להוסיף לאו, כל לאו צריך להיות מכון
 ל"חלק" או "תוספת" של תבונה. לולא כן הרי זה כפילות שאין
 לוקין (לשיטת רבינו) יותר מפעם אחת על אותו חלק של
 איסור. והדברים הבאים הם הקדמה לפירוש רבינו
 במאמר הגמרא): שאם ארע שנתנה חי באיזה זרע מן
 הנזעים או בפרך מן הפרות ויצא לאויר העולם, אף-על-
 פי שלא נגע בפני האדמה — הרי האוכלו חייב מלקות
 אחת, לפי שנאמר בו לאו בפני עצמו, כמו שבארנו

השרץ שיש בו כח המוליד את המין והרי הוא משרץ
 (מוליד שרצים) על הארץ; והשרץ הרומש — הוא השרץ
 המתנה מן-העופושים שאינו מוליד כמוהו, וגם האוכל
 ממנו — לוקה.

המצוה הקע"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול בעלי
 החיים המתהוים בתוך הנזעים והפרות משיצאו וירמשו
 על פני אותו הנזע או אותו הפרי, אפלו מצאנום
 אחר-כך בתוך האכל — אסור לאכלם, והאוכלם —
 לוקה, והוא אמרו: "לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא
 תאכלום כי-שקץ הם" (שם יא, מב). ולשון ספרא (פרשת
 שמייני): "להביא את שפרשו לארץ וחרו".

יום חמישי כ"ח כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קעט.

קפ. קפח.

המצוה הקע"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול איזה
 שרץ שיהיה, בלי יחוד (ללא הבדל המין) בין שרץ העוף
 בין שרץ המים בין שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה:
 "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא
 תטמאו בהם ונטמתם בהם" (ויקרא יא, מג). זה לא בפני
 עצמו ולוקין עליו, והוא פועל אסור כולל. לפיכך האוכל
 דבר משרץ הארץ — לוקה שמים: אחת משום "וכל-
 השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא),
 ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ".
 וכן האוכל דבר משרץ העוף — לוקה שמים: אחת
 משום "שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד,
 טו) — (לא תעשה קעו), ואחת משום "אל-תשקצו
 את-נפשתיכם בכל-השרץ". ואם אכל בעל חי אחד
 בלבד והיה אותו החי מעופף ושוורץ על הארץ, כך
 שהוא שרץ העוף ושרץ הארץ — יהיה חייב עליו ארבע
 מלקיות (רבנו חולק להלן על שיטה זו במנין המלקות). ואם
 נוסף על כך שהוא גם משרץ המים — יהיה חייב עליו
 שש מלקיות: המלקות החמישית משום דג טמא שנאמר
 בו: "מבשרם לא תאכלו" (ויקרא יא, יא) — (לא תעשה
 קעג), והמלקות הששית משום "אל-תשקצו את-
 נפשתיכם בכל-השרץ השרץ", לפי שהוא כולל גם שרץ
 המים. ואין לנו פסוק לאסור שרץ המים חוץ ממה
 שנאמר: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ".
 ולפי הפללים האלה אמרו בגמרא מכות (טז): "אכל
 פוטיטא (שרץ המים). ולהלן מתאר בו רבינו תבונות של
 שרצים נוספים כדי לקיים מאמר הגמרא לפי שיטתו) —
 לוקה ארבע; נמלה — לוקה חמש; צרעה — לוקה
 שש". וזה הפרוש שפרש כל-מי ששמעתי פרושו או
 ראיתי דבריו בענין זה שהוא: אכל פוטיטא וכו' (שיטה
 זו — עליה חולק רבנו — מחייבת מספר מלקות גם מכא לאו

ממנו אלא מזכר ונקבה כיון שהם רואים שהדבר כף על
הרב. וזכור כללים אלו והבין ענין זה, לפי שהוא דבר
דבר על אפניו (משלי כה, יא). ויכבד בארתי לך את
הענינים שבהם תבחון ותאמר: בעל חי זה חביב על
אכילתו כף וכף מלקיות, וזה אין חביב עליו אלא כף
וכף. ומן הלשונות האלה יתבאר לך שהאוכל בעל חי
שלם אין חוששין לשעורו ואין אומרים בו "כזית", אלא
אפלו אוכל יתוש — לוקה שלש: משום שרץ השרץ,
ומשום רומש, ומשום שרץ העוף. ואמרו עוד (מכות טז):
המשקה נקביו — עובר משום: אל-תשקצו את-
נפשתיכם. וכן מאן דשתי מֵאָ (השוהה מים) בקרנא
דאמנא, והוא כלי של מקיז דם — עובר משום:
אל-תשקצו את-נפשתיכם. והוא הדין באכילת הלכלוכים
ויבכרים המאוסים ושתית דברים המגעלים, ששפש רב
בגין אדם קהה מהם — כל-זה מזוהרים עליו, אכל אין
חביב עליו, מלקות, לפי שפשטיה דקרא אינו אלא
בשרץ בלבד: אכל מפין אותו על אלו מכת מרדות. הנה
נתבאר לך מכל-מה שהקדמנו שפסוק זה, שהוא "אל-
תשקצו את-נפשתיכם", למדנו ממנו אסור שרץ המים
בלבד, שלא בא עליו לאו מיוחד חוץ מזוה. והבין זאת.
המצוה המשלימה מאה ושמונים — האזהרה
שהזהרנו מלאכול את המתה, והוא אמרו: "לא תאכלו
כל-נבלה" (דברים יד, כא) והאוכל מבשר נבלה כזית —
לוקה.

המצוה הקפ"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר
שור הנסקל (בעל חי שחייב סקילה, כגון שהרג אדם) ואפלו
נשחט קדם סקילתו, לפי שמשנזמר דינו נאסר באכילה
אף-על-פי שנשחט שחיטה כשרה, והוא אמרו יתעלה:
"ולא יאכל את-בשרו" (שמות כא, כח). ולשון המכלתא
(פרשת משפטים): "שור שיצא לסקל וקדמו הבצלים
ושחטוהו — בשרו אסור באכילה", לכה נאמר: "ולא
יאכל את-בשרו". והאוכל מבשרו כזית — לוקה.

יום שישי כ"ט כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קפא. קפב.

קפד. קפה. קפג.

המצוה הקפ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכל
את-הטרפה, והוא אמרו: "ויבשר בשדה טרפה לא
תאכלו" (שמות כב, ל), פשט הכתוב הוא במה-שהזכירו
במכלתא (פרשת משפטים שם), והוא אמרם: "דבר הכתוב
בהנה (כתב "שדה" מפני שהוא המציאותי ביותר), מקום
שרב בהמהות (דרכם) להשרץ": אכל בא בקבלה (חולין
סח). שיש לפסוק זה גם באור (בעל משמעות הלכתית) וכך
הוא: "ויבשר בשדה טרפה" הוא — ולפיכך לא תאכלנו.
כונתם בזה, שכל-בשר כיון שיצא חוץ למחיצתו נעשה

במצוה שקדמה לזו (לא תעשה קעח), ואם רחש על פני
הארץ ורמש בה (רמש" הוא איסור מיוחד בשרץ שאינו
מוליד) — חייב על אכילתו שמים: אחת משום: "לכל-
השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כִּי-שקץ הם" (שם,
מב) — (לא תעשה קעח), ואחת משום: "ולא תטמאו
את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על הארץ" (ויקרא שם,
מד) — (לא תעשה קעז), "וכל-השרץ השרץ על-הארץ
שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא) ואם ארע נוסף לאלו
[שלא יחא] שיהא פורה ורובה — חייב עליו שלש
מלקיות: השמים שהזכרנו לעיל, ושלישית משום:
"וכל-השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם)
— (לא תעשה קעו) "ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-
השרץ הרמש על הארץ" (שם, מב), ואם נוסף לכה שיהא
מעופף יתחייב עליו מלקות רביעית משום: "כל-שרץ
העוף טמא הוא לכם לא יאכל" (דברים יד, ט) — (לא
תעשה קעה) ואם נוסף לכה שיהא שוחה במים עם שהוא
מעופף, כמו שאנו רואים תמיד במינים רבים — יתחייב
עליו חמש מלקיות, מלקות חמישית זו משום: שרץ
המים, שבה לאו הכוללו והוא אמרו: "אל-תשקצו
את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם" (שם,
מג) — (לא תעשה הנוכחי). ואם נוסף לכה שיהא חי זה
בעצמו המתנהה מן האוכל גם עוף — יתחייב במלקות
ששית משום: "ואת-אלה תשקצו מן-העוף לא יאכלו"
24 (שם, יג) — (לא תעשה קעד). ואל תתמה על כך שיתנהה
עוף מעפוש הפרות, לפי שאנו רואים לעתים קרובות
עופות מתהנים מן-העפוששים והם יותר גדולים מן האגוז
הקטן ואל תתפלא על שמין אחד בעצמו הוא עוף טמא
והוא שרץ העוף — כי אין זה דבר רחוק, שיהיו לו
תכונות העוף ופעולותיו ותכונות שרץ העוף. הלא תראה
פרושי כל-הראשונים שגנו בכלל אלו השש מלקיות דג
טמא ושרץ המים, וזה נכון ולא אכחישנו, לפי שאפשר
שיהא דג ויהיה שרץ המים, כך גם-כן יהיה עוף ויהיה
שרץ העוף, וזהו הפותיתא, שהיה עוף ושרץ העוף ושרץ
הארץ ושרץ המים — ולפיכך חביב עליה ארבע,
והנמלה לוקה עליה חמש. ונמלה זו האמורה, היא
הנמלה המעופפת המתנהה מעפוש הפרות שאינה פורה
ורובה — חייב עליה אחת משום: שרץ שפרש מן-האכל
38 (לא תעשה קעח), ואחת משום: שורץ על הארץ (לא
תעשה קעו), ואחת משום: רומש על הארץ (לא תעשה
קעז), ואחת משום: שרץ העוף (לא תעשה קעה), ואחת
41 משום: שרץ המים (לא תעשה קעט) והצרעה שגם היא
מתנהה מן-העפוש, נוסף בה על אלו שהיא עוף ושרץ
43 העוף. ואין מן הנמנע שתתנהה הצרעה או הנמלה
44 וזולתן ממיני המעופפים והשורצים מן-העפוששים ובתוך
45 הפרות אלא אצל ההמון, שאין להם ידיעה במדעי
46 הטבע, אלא מדמים שכל-מין אי אפשר שיתנהה דבר

את-הדם, והוא אָמרו יתעלה: "וְכָל-דָּם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא ז, כו). וכבר נִכְפַּל בוֹ הֵלָא בְּמָה פְּעָמִים. וּפְרָשׁ שֶׁהוּא בִּכְרַת וְאָמַר: "כָּל-אֲכִלְיוּ יָכֹרֶת" (שם יז, יד). אִם הוּא מוֹזִיד: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה. וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ה' מִכְּרֹתוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל חֲלָבִי בְּהִמָּה טְהוֹרָה אָמַר יתעלה: "כָּל-חֲלָב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ" (שם ז, כג), וְגַם בְּזֶה נִכְפַּל הֵלָא וְעֵשׂ בוֹ בְּפִירוֹשׁ כֶּרֶת בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? אִם הוּא מוֹזִיד: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִחֲלִין (צג).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל גִּיד הַנֶּשֶׁה, וְהוּא אָמַר: "עַל-כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנֶּשֶׁה" (בראשית לב, לג): וְהֹאכְלוּ כָּלוּ, וְאֶפְלוּ הוּא כָּל-שֶׁהוּא, אוֹ שֶׁאֵכֹל מִמֶּנּוּ כְּזוֹת — לוֹקָה. וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִחֲלִין.

יום ש"ק ל' כסלו ה'תשע"ט

מצות לא תעשה קפז. קפו.

קפט. קצ. קצא. קצב.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, וְהוּא אָמַר עוֹד (בנוסף לשמות כג): "לֹא-תִבְשַׁל גִּידֵי בְּחֵלֶב אִמּוֹ" (שמות לד, כז) בְּפַעַם שְׁנִיָּה — שֶׁהַכֹּהֵן בוֹ אִסּוּר הָאֲכִילָה. וּבִגְמָרָא חֲלִין (קיד). אָמַרְנוּ: בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב לוֹקָה עַל בִּישׁוּלוֹ וְלוֹקָה עַל אֲכִילָתוֹ. וּבִגְמָרָא מִכּוֹת (כא): אָמַרְנוּ: "הַמִּבְשֵׁל גִּיד הַנֶּשֶׁה בְּחֵלֶב בְּיוֹם טוֹב וְאֲכָלוֹ — לוֹקָה חֲמֵשׁ מִלְּקִיּוֹת: לוֹקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל גִּיד, וְלוֹקָה מִשּׁוּם מִבְשֵׁל גִּיד (שאסור באכילה — והרי זה בשול שלא לצורך ביום-טוב), וְלוֹקָה מִשּׁוּם מִבְשֵׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, וְלוֹקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, וְלוֹקָה מִשּׁוּם הַבְּעָרָה". וְשֵׁם אָמַרְנוּ: "אִפִּיק (השמת, מן המניין) הַבְּעָרָה וְעִיל (והכנס, צרף למניין) עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ", וְאֲזַהְרִיתִּיה מִהֶכָּא: "וְאֲשִׁרִיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא-תַעֲשֹׂן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יב, ג-ד). וּבִגְמָרָא חֲלִין (שם) אָמַרְנוּ: "לִהְיֵי אִפְקָה רַחֲמֵנָא לְאֲכִילָה בְּלִשׁוֹן בִּישׁוּל (לכך התבטאה התורה באסור האכילה בלשון של בשול), כִּי הֵיכִי דְאֲבִישׁוּל לְקִי אֲאִכִּילָה גַּמִּי לְקִי" (ללמד שכשם שלוקה על הבישול כך לוקה על האכילה). וּבְפֶרֶק ב' מִפְּסָחִים (כה). אָמַרְנוּ עַל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב: "לִהְיֵי לֹא כְּתִב בִּיהַ רַחֲמֵנָא אֲכִילָה בְּגוּפוֹ (ולומדים זאת ממקום אחר). לְמִימָרָא (ללמדנו) שְׁלוֹקִין עָלֵינוּ אֶפְלוּ שְׁלֹא דִרְף הַנְּאָתוֹ". וְזִכּוֹר זֹאת. וְכָאֵן רָאִי לִי לְהַעִיר עַל כָּל גְּדוֹל שְׁעָדִין לֹא הִזְכַּרְתִּי וְהוּא, שֶׁאָמַרְנוּ יתעלה: "לֹא-תִבְשַׁל גִּידֵי בְּחֵלֶב אִמּוֹ" נִכְפַּל בְּתוֹרָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים (שמות כד, יט. לד, כו. דברים יד, כא). וְאָמַרְנוּ מִעֲתִיקִי הַשְּׁמוּעָה

בְּטֶרְפָּה, כְּגוֹן בֶּשֶׂר קֹדֶשִׁי קֹדֶשִׁים אִם יֵצֵא חוּץ לְעִזְרָה, אוֹ בֶּשֶׂר קֹדֶשִׁים קָלִים אִם יֵצֵא חוּץ לְחֹמֶה, אוֹ בֶּשֶׂר הַפֶּסַח אִם יֵצֵא חוּץ לְחִבּוּרָה, אוֹ אִם הוֹצִיא הַעֶבֶר אֶת-יָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' מִחֲלִין (סח). — שְׁכַל-סוּגֵי בֶּשֶׂר אֵלּוּ נִקְרָאִים: טֶרְפָּה, וְהֹאכֵל מֵהֶם כְּזוֹת לוֹקָה מִן-הַתּוֹרָה וְכֵן גַּם בֶּשֶׂר מִן-הַחֵי נִקְרָא: טֶרְפָּה וְהֹאכֵלוֹ — לוֹקָה. וּבִגְמָרָא חֲלִין (קב): אָמַרְנוּ: "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טֶרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ — זֶה בֶּשֶׂר מִן-הַחֵי וּבֶשֶׂר מִן-הַטֶּרְפָּה". וְכָבֵר נִכְפַּל הֵלָא בְּמִצְוָה זוֹ עִם שְׁלִפְנִיָּה (לא תעשה קפ) גַּם בְּכִתְּנִים, וְהוּא אָמַרְנוּ בְּכִתְּנִים: "נִבְלָה וְטֶרְפָּה לֹא יֹאכֵל לְטִמְאָה-כֶּה" (ויקרא כב, ח), וְכַפֵּל בְּהֶם לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהִתְכַּוֵּן צִוָּה אוֹתָם לְאָכֹל חֲטָאת הַעוֹף וְהִיא הַמְּלִיקָה (שנמלק ראשה בצפורן), וְהַמְּלִיקָה כְּלִי סֶפֶק בְּחֲלִין אֵינָה שְׁחִיטָה אֲלָא נִבְלָה; וְהִיא עוֹלָה בְּדַעֲתָנוּ שֶׁמִּתְרַת לָהֶם אֲכִילַת הַמְּלִיקָה אֶפְלוּ בְּחֲלִין וְהוּא הִדִּין לְכָל-שְׁחִיטָה פְּסוּלָה, לְפִיכָף בָּאֵר שֶׁהֵם נִשְׁאָרִים בְּכֻלָּם יִשְׂרָאֵל בְּאֲזַהְרָה מִלְּאָכֹל נִבְלָה וְטֶרְפָּה, וְכָף פֶּרֶשׁוֹ חֲכָמִים נוֹסֵף עַל דִּין אַחֵר שֶׁהַעִיר עָלֵינוּ מִפְּסוּק זֶה, שֶׁאֵין מִעֲנִין מֵאֲמָרְנוּ זֶה לְהַזְכִּירוֹ (דינים נוספים לגבי טומאה בחולין ק: ובנדה מב). אֲכָל הַבְּהִמָּה אוֹ הַחֵיָה שֶׁנִּזְלָדוּ בְּהֵן אַחַת הַטֶּרְפוֹת שֶׁנִּזְלָדוּ בְּאַחַת הַמִּדּוֹת (שהתורה נדרשת בהן, וטרפה דרבנן) הָרִי אֲכִילָתָה אִסּוּרָה, אֶפְלוּ נִשְׁחָטָה כְּרָאוּי, וְהַשְׁחָטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה וְאֵכֹל מִכְּשֶׁרָה — לוֹקָה מִדְּרַבְּנָן (וחזר בו הרמב"ם בספר היד). וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ לָךְ הַטֶּרְפוֹת בְּפֶרֶק ג' מִחֲלִין. וּבְפֶרֶק זֶה וְגַם בְּפֶרֶק אַחֲרֹן דְּמִכּוֹת וּבְפֶרֶק א' מִכְּכּוֹרוֹת נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי תִשַּׁע מִצְוֹת אֵלּוּ שֶׁקָּדְמוּ לְמִצְוָה זוֹ (לא תעשה קעא-קפא).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל אֶבֶר מִן הַחֵי, וְהוּא שֶׁנִּתְחַוֶּה מִמֶּנּוּ אֶבֶר (שלם) כְּשֶׁהוּא חֵי וְנֹאכֵל מֵאוֹתוֹ הָאֶבֶר כְּבָרְתּוֹ (כשהוא מכיל גם גידים ועצמות — למרות שבשאר איסורים לא מצטרפים לבשר) כְּזוֹת, וְאֶפְלוּ הִיא בוֹ בֶּשֶׂר כָּל-שֶׁהוּא — הֹאכְלוֹ לוֹקָה. וְהַאֲזַהְרָה עַל כֵּן הִיא אָמַרְנוּ: "וְלֹא-תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבֶּשֶׂר" (דברים יב, כג), וּלְשׁוֹן סִפְרִי (פרשת ראה שם): "לֹא-תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבֶּשֶׂר — זֶה אֶבֶר מִן-הַחֵי". וְכָף נִתְבָּאֵר בְּגְמָרָא חֲלִין (קב): וְשֵׁם אָמַרְנוּ: "אֲכָל אֶבֶר מִן-הַחֵי וּבֶשֶׂר מִן-הַחֵי — חֵיב שְׁתִּים". פֶּרֶשׁוֹ: לְפִי שֶׁהֵם שְׁנֵי לְאוֹיֵן. הֵלָא הָאֶחָד: "לֹא-תֹאכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבֶּשֶׂר" שֶׁהוּא אִסּוּר הָאֶבֶר, וְהֵלָא הַשֵּׁנִי: "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טֶרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ" שֶׁהוּא אִסּוּר בֶּשֶׂר מִן-הַחֵי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ (לא תעשה קפא). וְכָבֵר נִכְפַּל הֵלָא בְּעֲנָנִין זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְהוּא אָמַרְנוּ יתעלה לִנְחַם בְּאֶסְרוֹ עָלֵינוּ אֶבֶר מִן-הַחֵי: "אֶף-בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ" (בראשית ט, ד).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּאָכֹל

הַפְּלִילִים הָאֵלֶּה וְזָכוּר אוֹתָם. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
בְּפֶרֶק ח' מַחֲלִין.
הַמִּצְוָה הַקַּפ"ו — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְבָּשֶׁל בִּשְׂר
בְּחֻלָּב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֻלָּב אִמּוֹ"
(שמות כג, יט), וְהַמְבָּשֶׁלוֹ — לִזְקָה אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא אָכְלוּ,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתְּלֻמוֹד.
הַמִּצְוָה הַקַּפ"ט — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכֹל לֶחֶם
הַעֲשׂוֹי מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה, קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שֶׁשֶּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן (שאו
מְקִרִיבִים אֶת הָעוֹמֵר מִהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
"וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא כג, יד) וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ
בְּזֵית — לִזְקָה.
הַמִּצְוָה הַמְשֻׁלִּימָה מֵאָה וְתִשְׁעִים — הָאֲזַהְרָה
שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכֹל קָלִי (תְּבוּאָה קְלוּיָה לְצוּרֵךְ אֲבִילָה) שֶׁ
תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שֶׁשֶּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ". וְהָאוֹכֵל
מִמֶּנּוּ בְּזֵית — לִזְקָה.
הַמִּצְוָה הַקַּצ"א — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכֹל
כֶּרֶם (גִּרְגָּרִי שִׁיבּוֹלֶת, קְלוּיָה כִּשְׂהִיָּא בִּאֲבָה; מֵלֵאָה בִּגְרִירִיָּה)
הַחֲדָשׁ (מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה) קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שֶׁשֶּׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן,
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ"
עַד-עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה". וְכָבֵד קֹדֶם לָנוּ לְשׁוֹנֵם בְּאֶמְרָם
(כְּרִיתוֹת ה.'): "אֲכַל לֶחֶם וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ" — חֵיב עַל כָּל-אֶחָד
וְאֶחָד. וּבִאֲרָנוּ אֶת-זֶה תְּכִלִּית בְּאוֹר בְּכָלֵל הַתִּשְׁעִי
מִן-הַפְּלִילִים (הַשּׁוֹרְשִׁים) שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְמֵאֲמָר (לִסְפָּר) זֶה עֵין
עָלֵינוּ שֵׁם. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי הַחֲדָשׁ בְּפֶרֶק ז' מִמִּנְחֹת
(ע.) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּשְּׁבִיעִית וּמַעֲשֵׂרוֹת וְחֻלָּה (פֶּרֶק א
מִשְׁנָה א.).
הַמִּצְוָה הַקַּצ"ב — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכֹל
אֶת-הָעֶרְלָה (פִּירוֹת הָאֵילָן בִּשְׁלֹשׁ שְׁנוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת), וְהוּא
אָמְרוּ: "שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּכֶם עֶרְלִים לֹא יֹאכַל" (שם יט,
כג), וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ בְּזֵית — לִזְקָה. וְכָבֵד נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי
מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת עֶרְלָה. וְאִסּוּר אֲכִילַת הָעֶרְלָה בְּחוּצָה
לְאֶרֶץ הַלְכָּה לְמִשְׁה מְסִינִי: אָבֵל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל בְּלָכֵד.

שֶׁכָּל-לֹא מֵהֶם יֵשׁ בּוֹ (מִשְׁמַע) לְעִנְיָן נִפְרָד. אָמְרוּ
(מִכִּילָתָא פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים): "חֵד לְאִסּוּר אֲכִילָה וְחֵד לְאִסּוּר
הִנָּאָה וְחֵד לְאִסּוּר בִּשּׁוּל". וְאָפְשֵׁר לְמַקְשָׁה לְהַקְשׁוֹת עַל־
לִוְמוֹר: לָמָּה מְנִיָּת אִסּוּר אֲכִילָתוֹ וְאִסּוּר בִּשּׁוּל שְׁתִּי
מִצְוֹת וְלֹא מְנִיָּת אִסּוּר הִנָּאָתוֹ מִצְוָה שְׁלִישִׁית? יָדַע
הַמַּקְשָׁה שֶׁאִסּוּר הִנָּאָה אֵין רְאוּי לְמִנּוּת מִצְוָה בְּפָנֶי
עֲצָמָה, לְפִי שֶׁהוּא וְאִסּוּר אֲכִילָה עִנְיָן אֶחָד בֵּינָן
שֶׁהָאֲכִילָה מִיֵּן מְמִינִי (אֶחָד מִדְּרָכֵי) הַהִנָּאָה. לְפִי שֶׁאָמְרוּ
יִתְעַלֶּה בְּאִיזָה דְּכָר שֶׁלֹּא יֹאכַל אֵינוֹ אֵלָּא דְּגָמָא מִדְּגָמוֹת
הַהִנָּאָה, וְהַפְּנִיָּה שְׁאֵין נִהְיִין בּוֹ לֹא בְּאֲכִילָה וְלֹא בְּזוּלָתָהּ,
וְהוּא אָמְרָם (פִּסְחִים כא): "כָּל-מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תֹאכַל,
לֹא תֹאכְלוּ — אֶחָד אִסּוּר אֲכִילָה וְאֶחָד אִסּוּר הִנָּאָה
בְּמִשְׁמַע, עַד שִׁיִּפְרֹט לָךְ הַכְּתוּב (שְׁמוֹתָר בְּהִנָּאָה) כִּדְרָךְ
שִׁיִּפְרֹט בְּנִבְלָה" שֶׁנִּתְבָּאֵר חֲתֹר הַהִנָּאָה בָּהּ, וְהוּא אָמְרוּ:
"לָגֵר אֲשֶׁר-בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֲכִילָה אוֹ מִכֹּר לְנִכְרִי" (שם
יד, כא). וְלִפִּי הַכָּלֵל הַזֶּה אֵין רְאוּי לְמִנּוּת אִסּוּר אֲכִילָה
וְאִסּוּר הִנָּאָה שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְאֵלוּ מְנִינּוּ אוֹתָם שְׁתֵּי מִצְוֹת
בְּבִשּׁוּר בְּחֻלָּב כִּי אִזְ הֵינּוּ חֵיבִים לַעֲשׂוֹת כֵּן גַּם בְּחֻמֶּץ
וּבְעֶרְלָה וּבְכֻלָּאֵי הַכֶּרֶם, שִׁיָּהָא כָּל-אֶחָד מֵאֵלוּ אֲרֻבַּע
הַמִּצְוֹת, אִסּוּר הִנָּאָה מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה. וְכֵינָן שֶׁנִּפְּלָא בְּאֵלוּ
וְלֹא נִמְנָה אֵלָּא הֵלֹא שֶׁבֶּא אִסּוּר אֲכִילָתָם בְּלָכֵד וּבְכָלֵל
זֶה אִסּוּר הִנָּאָה כִּפִּי הַעֲקָר שֶׁאָמְרָנוּ — כִּךְ נִפְּלָ גַּם בְּבִשּׁוּר
בְּחֻלָּב. נִשְׁאַרָה כָּאֵן שֶׁאֵלָּה אֶחָת בְּלָכֵד וְהִיא, שֶׁאָפְשֵׁר
לְאִמְרוֹ לִוְמוֹר: בֵּינָן שֶׁאִסּוּר הִנָּאָה מוֹבֵּן מֵאִסּוּר אֲכִילָה
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם, אִם כֵּן לָמָּה הִצְרִיךְ הַכְּתוּב
לְלֹא שְׁלִישִׁי בְּבִשּׁוּר בְּחֻלָּב כְּדִי לְאִסּוּר הִנָּאָתוֹ, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ? הַתְּשׁוּבָה לָזֶה: שֶׁהִצְרִיךְ לְכָךְ בֵּינָן שֶׁלֹּא נֶאֱמַר
בְּבִשּׁוּר בְּחֻלָּב לְשׁוֹן "לֹא תֹאכַל" שֶׁמִּמֶּנּוּ תֵּאֱסֹר הָאֲכִילָה
וְהַהִנָּאָה, וְלִפְיָךְ הִצְרִיךְ לְכַפּוֹל לֹא אֶחָד לְאִסּוּר הִנָּאָה.
וְכָבֵד הַזְכַּרְנוּ הַשְּׁעִם שֶׁבְּגִלְלוֹ לֹא כָּתֹב רַחֲמָנָא אֲכִילָה
בְּבִשּׁוּר בְּחֻלָּב, לְפִי שֶׁכָּל-מָה שֶׁנִּזְכָּר בּוֹ אֲכִילָה אֵינוֹ חֵיב
עַד שִׁיָּהְיֶה בְּאֲכִילָתוֹ: אָבֵל אִם פֶּתַח פִּיו וּבָלַע אֶחָד
הָאִסּוּרִין אוֹ שֶׁאָכְלוּ כִּשְׁהוּא חֵם וְשׁוֹרֵף עַד שִׁיִּפְנֶה גְּרוֹנוֹ
וּמִכְאִיבּוֹ בִּשְׁעַת בְּלִיעָתוֹ וְכִיּוּצָא בְּזֶה: — חֲרִי זֶה פְּטוּר.
וְזוֹלָתִי בְּבִשּׁוּר בְּחֻלָּב, שֶׁהוּא חֵיב עַל אֲכִילָתוֹ וְאִפְּלוּ לֹא
נִהְיֶה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ (פִּסְחִים כה), וְכֵן כָּלֵאֵי הַכֶּרֶם, כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאֵר לְקַמֵּן (לֹא תַעֲשֶׂה קֶצֶץ — שִׁיעוֹר ק), וְהָבֵן כָּל-

במצוות הצדקה ישנו הן פירותיהם בעולם הזה והן הקרן קיימת לעולם הבא, לכן אתי שפיר שעלי-ידה נעשה ונפעל עתה העניין דעליית המלכות שיעקרו יהיה לעתיד-לבוא.

ממאמר שבת פרשת מקץ, ה'תשכ"ז

ירמיה פרק ה כט-לא

כט העל־אלה לא־אפקד נא־יהוה אם בָּנוּי אֲשֶׁר־פָּנָה לֹא תִתְּנָם נַפְשֵׁי: ל שְׁמָה וְשַׁעֲרֹתָ נְהִיתָה בָּאָרֶץ: לא הַנְּבִיאִים נִבְּאוּ־בְשֹׁקֶר וְהַכֹּהֲנִים יִרְדּוּ עַל־יְדֵיהֶם וְעַמִּי אֲהָבוּ כֵן וּמִה־תַּעֲשׂוּ לְאַחֲרִיתָהּ:

ירמיה פרק ה אה

א הָעֶזְוָה בְּנִימָן מִקֶּרֶב יְרוּשָׁלַם וּבִתְקוֹעַ תִּקְעוּ שׁוֹפָר וְעַל־בֵּית הַפֶּרֶם שָׂאוּ מִשְׁאֵת כִּי רָעָה נִשְׁקָפָה מִצָּפוֹן וְשֹׁבֵר גָּדוֹל: ב הַנֹּהָ וְהַמַּעֲנֶנֶה דְּמִיתִי בַת־צִיּוֹן: ג אֵלֶיהָ יָבֹאוּ רֹעִים וְעֲדָרֵיהֶם תִּקְעוּ עָלֶיהָ אֲהָלִים סָבִיב רָעוּ אִישׁ אֶת־יָדוֹ: ד קִדְּשׁוּ עָלֶיהָ מִלְחָמָה קוֹמוּ וְנַעֲלָה בְּצִהָרִים אוֹי לָנוּ כִּי־פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנָּטוּ צִלְלֵי־עָרֶב: ה קוֹמוּ וְנַעֲלָה בְּלֵילָה וְנִשְׁחִיתָה אֶרְמֹנוֹתֶיהָ:

רש"י

(ל) שמה. תמהון: ושעורורה. דבר מגונה לכל ומהו דבר התמהון הנביאים מנבאים שקר ואומרים הו גוזלין ואונסין והכהנים שהם שופטי העם ונוגשים ירדו את העם על ידי הנביאים כלומר לאחריהם כמו (שמואל ב טז) והמלך עובר וכל העם עוברים על ידו (רודף) (ס"א דוד) אחרי אף כאן על ידיהם אחריהם לעשות כדברי הנביאים: (א) העזו בני בנימן. ללכת לעריכם לשמור מבצריכם:

מצודת דוד

(כט) העל אלה. וכי על מעשיהם כאלה לא אשגיח להפרע מהם בתמיה: אשר כזה. אשר עושה כדבר הזה: (ל) שמה. דבר תמהון ומגונה נהיתה בארץ: (לא) הנביאים. נביאי הבעל: בשקר. בשם הבעל שהוא דבר שקר: והכהנים. כהני הבעל: ירדו. ימשלו בכח הנביאים כי הם המשילום: אהבו כן. להיות הם המושלים: ומה תעשו. הנביא אומר להם ומה תעשו בבוא אחריית הדבר הוא גמול התשלומין וכי בידם להציל אתכם:

(א) העיזו. אתם בני בנימין האספו ללכת מקרב ירושלים כי האויב יכבשה ויהרג עמה: ובתקוע. בעיר תקוע תקעו שופר להזהיר את העם להיות נכונים למלחמה (ולפי ששם עיר תקוע אמר תקעו שופר לשון נופל על לשון): ועל בית הכרם. דרך לבנות בית גבוה ומגדל בכרם אחד לשמור בו כל הכרמים אשר סביבותיו: שאו משאת. הרימו להבת אש להיות נראה למרחוק להזהיר את העם (וגם שאו משאת הוא לשון נופל על לשון): נשקפה. נראתה לבא מבבל העומדת בצפון: ושבר גדול. הרעה ההיא תהיה שבר גדול: (ב) הנוה והמעונגה וכו'. אני

מצודת ציון

(ל) שמה. ענין תמהון: ושעורורה. ענין דבר מגונה ומאוס וכן ראיתי שעורוריה (לקמן כג): נהיתה. מלשון היה: (לא) ירדו. ענין ממשלה כמו רדה בקרב אויבך (תהלים ק): על ידיהם. בעבור כוחם של הנביאים:

(א) העיזו. ענין אסיפה כמו העוזו אל תעמודו (לעיל ד): ובתקוע. שם מקום כמ"ש וישלח יואב תקועה (ש"ב יד): שאו. הרימו: משאת. ענינו להבת אש וכן וישאם דוד (ש"ב ה): נשקפה. ענין הבטה וראיה כמו וישקף אבימלך (בראשית כו): (ב) הנוה. כמו הנאוה באל"ף והוא ענין יופי כמו נאוה כירושלים (ש"ה ט): והמעונגה. מלשון עונג ועידון: דמיתי. מלשון דמיון והשוואה: בת ציון. עדת ציון: (ג) תקעו. ענין תחיבה בדבר מה וכן ותקעתי יתד (ישעיה כב): רעו. האכילו המרעה: ידו. מקומו: (ד) קדשו. ענין הזמנה כמו הקדיש קראו (צפניה א): קומו. הוא ענין זירוז: בצהרים. הוא חצי היום: פנה. ענין סיבוב: צללי. מלשון צל: (ה) ארמנותיה. מלשון ארמון ופלטרין:

דמיתי את בת ציון לאשה נאוה ומעונגה: (ג) אליה. עתה יבואו אליה רועים ועדריהם ר"ל אנשים שפלים ונבזים הם הכשדים אשר אינם יודעים לכבד המכובדים: תקעו. דרך לתקוע שפולי האוהל בארץ על ידי יתדות: רעו. כ"א מהם רעו את מקומו שעמד בו ר"ל כל אחד מגדודי הכשדים החריבו את המקום אשר חנו שמה: (ד) קדשו. יזרוזו אלו לאלו ויאמרו הזמינו עליה למלחמה קומו ונעלה עליה בצהרים והיא העת המוכן ביותר למלחמה: אוי לנו כי פנה היום. וכאשר לא יכבשו העיר ביומו ועל כי יהיה רב חפצם לשחת העיר יתאוננו לומר אוי כי פנה היום ועדיין לא לכדנו העיר: כי ינטו צללי ערב. הצל של ערב נטה כי כאשר קרבה השמש לבית מערבו לשקוע ינטו הצללים למרחוק ויתארכו ביותר והוא כפל ענין במ"ש: (ה) קומו. מרוב תאוותם להשחיתה יאמרו קומו ונעלה בלילה ונשחיתה ארמנותיה ולא נמתין עד יאיר היום:

שיר השירים פרק ח יא-יד

יֵא כֶּרֶם הָיָה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת־הַכֶּרֶם לְנֹטְרִים אִישׁ יָכָא בְּפִרְיוֹ אֶלֶף כֶּסֶף: יב כְּרָמִי שְׁלִי לְפָנַי הָאֶלֶף לֶךְ שְׁלֹמָה וּמֵאֲתָיִם לְנֹטְרִים אֶת־פִּרְיוֹ: יג הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגַנִּים חֲבֵרִים מְקֻשְׁיָבִים לְקוֹלֶךְ הַשְּׂמִיעִינִי: יד בָּרַח | דוֹדִי וְדִמָּה־לְךָ לְצִבִּי אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים עַל הָרֵי בְּשָׂמִים:

רש"י

לתלמידי חכמים כמו שנאמר (ישעיה כ"ג) כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה ואתננה של צור, ויש לפרש ומאתים לנוטרים את פרו כדן הנהנה מן ההקדש שמשלם קרן וחומש אף אנו נשלם על קדש ישראל לה' על ראשית תבואתו קרן וחומש חמשו של קרן ומאתים הם חומשו של אלף: (יג) היושבת בגנים. הקב"ה אומר לכנסת ישראל את הנפוצה בגולה רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: חברים מקשיבים לקולך. מלאכי השרת חביריך בני אלהים דוגמתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות: השמיעני. ואחר כך יקדישו הם שנאמר (איוב ל"ח) ברן יחד כוכבי בקר אלו ישראל ואחר כך ויריעו כל בני אלהים: (יד) ברח דודי. מן הגולה הזאת ופדנו מביניהם: ודמה לך לציבי. למהר הגאולה והשרה שכינתך על הרי בשמים הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן: נשלם פירוש שיר השירים, תהלה ליוצר

(יא) כרם היה לשלמה. זו כנסת ישראל שנאמר (ישעיה ח) כי כרם ה' צבאות בית ישראל: בבעל המון. בירושלם שהיא רבת עם והמון רב: בעל. לשון מישור כמו (יהושע י"ב) מבצל גד בבקעת הלבנון: נתן את הכרם לנזירים. מסרה ליד אדונים קשים ככל מדי יון ואדום. במדרש שיר השירים מצאתי מקצת סמך על נזירים הללו שהם המלכיות: איש יכא בפירו. כל מה שיכלו לגבות מהן גולגליות וארנוניות ואנפרות הכל גבו מהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני. ליום הדין יביאם הקב"ה במשפט ויאמר כרמי אף על פי שמסרתיו בידכם שלי הוא, ולפני בא כל מה שחטפתם לכם את פרי ולא נכחד ממני מה שגביתם מהם והם אומרים: האלף לך שלמה. אלף הכסף שגבינו מהם הכל נחזיר: ומאתים לנזירים את פרו. ועוד נוסף הרבה משלנו ונתן להם לראשיהם וחכמיהם כענין שנאמר (ירמיה ט"ו) תחת הנחשת אביא זהב: לנזירים את פרו. אלו תלמידי חכמים ואותם תשלומים

מצודת ציון

(יא) בבעל. במישור. וכן בעל גד (יהושע יא יז): המון. ענין עם רב: (יב) לנוטרים. ענין שמירה. כמו נזירה את הכרמים (לעיל א ו): (יג) היושבת. בה"א הקריאה. כמו הדור אתם ראו (ירמיה ב לא): מקשיבים. ענין שמיעה והאזנה: (יד) ברח. ענין מהירות ההליכה: ודמה. מלשון דמיון: לעופר. כן יקרא ילד האיל:

מצודת דוד

(יא) כרם היה לשלמה. עתה חזרה החשוקה לספר ולומר, הנה בעבור שהייתי מחזרת אחר שלום הקרובה יקרה דברי בעיניו לקלס את כל מאמרי, כי החשוק הזה היקר בעיני כמלך שלמה היה לו כרם במישור שמצוים שם המון עם רב, ועל כי חשש מגנבה מסרו לשומרים מחולפים בזה אחר זה, באופן שכל שומר בזמנו יביא לעצמו אלף כסף, וזהו בעבור חלקו בפרי הכרם בשכר השמירה, ושאר הכסף יהיה להחשוק בעל הכרם. והנמשל הוא על עדת ישראל המכונים בשם כרם, כמו שנאמר כי כרם ה' צבאות בית ישראל. ואותם מסר לשומרים, הם מלכי ישראל שמלכו זה אחר זה. וכל אחד משל בזמנו על עשרת השבטים. ובא הרמז באלף, שהם עשרה מאות מאה לשבט: (יב) כרמי שלי לפני. ושלחתי אמרי לאמר כרמי שלי יהיה לפני, רוצה לומר אני אשימה עליו עין לשמרו: האלף וגו'. האלף כסף שלקח כל שומר בזמנו יהיה לך כי אתה תקחם: ומאתים וגו'. כאומרת לא בלבד האלף תקח אשר הרבית לתת יותר מהראוי, כי אף המאתים כסף שהוא הראוי לתת לשומרים, הנה עתה כשנאמר אני תקח גם את זאת, ולא תוציא כלום על שכר השמירה. והנמשל הוא לומר בעת הגאולה העתידה תבקש מלכות יהודה שכל עדת בני ישראל תהיה תחת ממשלתה, ויהיו אם כן עשרת השבטים לה' להאמין בו, לא כמו שהיו מאז שמלכיה הדיחוה מאחרי ה'. גם המאתים המרמזים על שני השבטים יהודה ובנימין, גם הם יהיו אחרי ה', ואיש את אחיו יעזור: (יג) היושבת בגנים. עתה מספרת ואומרת כל כך ישרה דברי בעיניו, עד שאמר לי את היושבת בגנים, מקום ימצאו שם החברים בעלי כרמים כמוני, הנה הם מקשיבים לקול עצתך. וכאומר פן גם הם יעשו כזאת, ולא יהיה אם כן תפארתך עליהם, לזאת השמיעי דבריך בלחש רק לי לבד ולא ישמע הזולת. והנמשל הוא לומר כאילו המקום ברוך־הוא ישיב לה את מלכות יהודה היושבת בירושלים, הנה כל בית ישראל חביריך מקשיבים לקולך וחפצים בזה כמו שנאמר ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם. אבל הזהירי להשמיע קולך לי לבד, ולא תפנה עוד אל אלהים אחרים: (יד) ברח דודי. ואני אמרתי לו אם יש לחשוש בזה, מהר ללכת מן הגנים, ודמה עצמך בקלות המרוצה לציבי וכו', ובוא על הרי בשמים, ואני אבוא אחריך ושם נשב ושם נדבר דברינו, ולא ימצא מי שם מקשיב אמרנו. והנמשל הוא לומר כאילו בית יהודה משיב דבר, לומר אם כן מהר והשרה את שכינתך בבית המקדש מקום יקטירו שם הקטרת, וזה יהיה סיבה להשריש אמונתך ויראתך:

ד השולח את הבערה ביד חרש, שוטה וקטן – פטור בדיני אדם, וחיב בדיני שמים. שלח ביד פקח – הפקח חיב. אחד הביא את האור, ואחד הביא את העצים – המביא את העצים חיב. אחד הביא את העצים, ואחד הביא את האור – המביא את האור חיב. בא אחר ולבה – המלבה חיב. לבתה הרוח – פלן פטורין. השולח את הבערה, ואכלה עצים או אבנים או עפר – חיב, שנאמר (שמות כב, ה): "כִּי־תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קָצִים וְנֹאכַל גִּדִּישׁ אוּ הֶקְמָה אוּ הִשְׁדָּה, שֶׁלֹם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה". עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות, או דרך הרבים או נהר – פטור. המדליק בתוך שלו, עד כמה תעבר הדלקה? רבי אלעזר בן עזריה אומר: רואין אותה כאלו היא באמצע בית כור. רבי אליעזר אומר: שש עשרה אמות, בדרך רשות הרבים. רבי עקיבא אומר: חמשים אמה. רבי שמעון אומר: "שלם ישלם המבער את־הבערה" (שם) – הפל לפי הדלקה.

ה המדליק את הגדיש, והיו בו פלים ודלקו – רבי יהודה אומר: ישלם מה שבתוכו. וחכמים אומרים: אינו משלם אלא גדיש של חטין או של שעורים. היה גדי כפות לו ועבר סמוך לו, ונשרף עמו – חיב. עבר כפות

פירוש ברטנורא

ד ובא אחר וליבה. נפח באש והעלה שלהבת, כמו בלבת אש. (שמות יג) ואית ספרים דגרסי גבה, מגורת ניב שפתים (ישעיה י"ז). כשאדם מדבר מנוגע בשפתיו ורוח יוצא: או עפר. שליחכה נירו ונתקלקל: או דרך הרבים. שש עשרה אמה, כדגלי המדבר: ר"ש אומר חבל לפי הדליקה. לפי גובה הדליקה וגודל שיעורה. שכשהאש גדולה קופצת למרחוק. והלכה כר"ש:

ה המדליק את הגדיש. שהדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חברו: רבי יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו. דר' יהודה מחייב על נזקי טמון באש. דלית ליה דרשא דאז הקמה מה קמה גלויה אף כל גלוי: והכ"א אינו משלם אלא גדיש וכו'. דאית להו דרשא דאז הקמה, ופטרי על נזקי טמון באש. אלא שמשערין מקום הכלים כאלו הוא גדיש, ומשלם כשעור גופן של כלים. ומדקאמרי סיפא ומוריס חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שבתוכה, מוכח בגמרא שנחלקו רבי יהודה וחכמים גם במדליק בתוך של חברו, שרבי יהודה סבר כשהדליק בשל חברו משלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקי. ורבנן סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם, כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם. והלכה כחכמים: היה גדי כפות לו חיב. דבעלי חיים גמי אתרבו מאז הקמה. ומשום דקם ליה בדרבה מיניה ליכא למפמריה. דאינו חיב מיתה על העבר, הואיל

משניות מבוארות – קהתי

לרשותו, אבל גדר בגובה ארבע אמות היה מפסיק בין מקום האש לשדה חברו, או דרך הרבים – הרחבה שש עשרה אמה, או נהר – שהוא רחב שמונה אמות (בריתא). פטור – שאין זה אלא אונס, ואין הדבר מצוי. המדליק בתוך שלו – במקום שאין הפסק (יתוספות יום טובי). עד כמה תעבר הדלקה – ויהא חיב? רבי אלעזר בן עזריה אומר: רואין אותה כאלו היא באמצע בית כור – באמצע שדה שמידתה בית כור, והוא שטח שזורעים בו שלושים סאה, היינו שדה של מאתיים שבעים וארבע על מאתיים שבעים וארבע אמה בקירוב (75000 אמה מרובעות), וכשהדליקה היא באמצע השדה, נמצא מסביב לדליקה לערך מאה שלושים ושבע אמה לכל רוח, ואם עברה הדליקה להלן משיעור זה, פטור. רבי אליעזר אומר: שש עשרה אמות – לכל רוח, בדרך רשות הרבים – כמו ששינוי לעיל, שאם עברה דרך הרבים, פטור. רבי עקיבא אומר: חמשים אמה – לכל רוח. רבי שמעון אומר: "שלם ישלם המבער את־הבערה", הפל לפי הדלקה – לפי גובה הדליקה וגודל שיעורה, שאם הדליקה גדולה הריהי מתפשטת למרחוק, ובכגון זה אפילו עברה להלן מהשיעורים דלעיל, הריהו חיב. והלכה כרבי שמעון (דמב"ט הל' נזקי ממון יד, ב).

באור משנה ה

המדליק את הגדיש – שהדליק בתוך שלו והלכה ושרפה גדישו של חברו, והיו בו פלים – טמונים בגדיש, ודלקו – ונשרפו גם הכלים. רבי יהודה אומר: ישלם מה שבתוכו – חיב הוא לשלם אף בעד הכלים שהיו טמונים בתוך הגדיש. וחכמים אומרים: אינו משלם אלא גדיש של חטין או של שעורים – שאינו חיב אלא על מה שהוא גלוי, ולא על הכלים הטמונים שם, שנאמר: "ונאכל גדיש או הקמה". ודרשו: מה קמה בגלוי אף כל בגלוי, פרט לטמון שפטור עליו בנזקי אש. במפרשים מבואר, שרבי יהודה וחכמים נחלקו בין שהיו בגדיש כלים שדרסם להטמין בתוכו, כגון כלי דישה וחרישה, ובין שהיו בו כלים שאין הדרך להטמיןם בתוכו, כגון ארנק של מעות וכיוצא, שלדעת חכמים פטור אף על כלים שהדרך להטמיןם, מגזירת הכתוב, כמו שבארנו לעיל (תוספות; רא"ש); ולא פטור חכמים

י"ט ר"א ש"ן

באור משנה ד

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בפרטי הדינים של נזקי אש. השולח את הבערה ביד חרש, שוטה וקטן – והדליק בשל חברו, פטור – השולח, בדיני אדם – לפי שחרש, שוטה וקטן אינם בדין שליחות, וחיב בדיני שמים – בגמרא אמרו: לא שנו שהשולח פטור בדיני אדם, אלא בכגון שמסר גחלת בידם, והם ליבוה, לפי שדרך הגחלת להתכבות, ולא היה לו לשולח להעלות על הדעת שילבו אותה. אבל אם מסר להם שלהבת, חיב, שהרי מעשיו גרמו. שלח ביד פקח – את הבערה, והדליק בשל אחרים, הפקח חיב – בתשלומי הנזק, והשולח פטור אף מדיני שמים, ואין אומרים ששלוחו של אדם כמותו, לפי שאין שליח לדבר עבירה (עין גמרא קידושין מב, ב). אחד הביא את האור – האש, ואחד הביא את העצים – ואחר כך הביא אחד עצים והדליקם באש, והתפשטה האש והיזקה, המביא את העצים חיב – שאילולא היה מביא את העצים היתה האש כבה ולא היתה מזיקה. אחד הביא את העצים – תחילה, ואחד הביא – אחר כך – את האור – והדליקו בעצים, המביא את האור חיב – שהרי הוא עשה את הדליקה. בא אחר ולבה – נפח באש והעלה שלהבתה, המלבה חיב – ושניים הראשונים פטורים. לבתה הרוח – את האש, פלן פטורין – ודווקא כשהיתה זו רוח שאינה מצויה תמיד אלא לעתים רחוקות, אבל ברוח מצויה, האחרון חיב, שכל אש הולכת ומתפשטת ברוח מצויה והיה עליו לחשוש ולשמור על האש שלא תצא ותזיק (תוספות; ידושתים). השולח את הבערה, ואכלה עצים – ושרפה עצים של אחרים, או אבנים או עפר – שליחכה את נירו של חברו, חיב – לשלם נזק שלם, שנאמר: "כִּי־תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קָצִים וְנֹאכַל גִּדִּישׁ אוּ הֶקְמָה אוּ הִשְׁדָּה, שֶׁלֹם יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה" – ומשמע מלשון "או השדה", שכוונת הכתוב לגוף השדה, היינו הניר והאבנים. עברה – הדליקה – גדר שהוא גבוה ארבע אמות – מעל לעצי הדליקה (תוספות), או מהקוצים שמעבר לגדר (גמרא), כלומר שהדליק בתוך שלו ולא שמר את האש שלא תתפשט מחוץ

לו וגדי סמוך לו, ונשרף עמו – פטור. ומודים חכמים לרבי יהודה במדליק את הבירה, שהוא משלם כל מה שבתוכה; שכן דרך בני אדם להניח בפתים.
ו גן שציצא מתחת הפטיש, והזיק – חיב. גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים, ונכנסה פשתנו לתוך החנות, ודלקה בגרו של חנוני והדליק את הבירה – פעל הגמל חיב. הניח חנוני גרו מבחוץ – החנוני חיב; רבי יהודה אומר: בגר חנכה פטור.

פרק שביעי

א מרבה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה, שמדת תשלומי כפל נזהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים, ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נזהגת אלא בשור ושה בלבד, שנאמר (שמות כא, לו): "כי יגנב איש שור או־שה וטבח או מכרו" וגו'. אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי

פירוש ברטנורא

ואינו כפות היה לו לברוח, ופטור עליו ממיתה וכן התשלומין. אבל אם היה עבד כפות לו, פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש, דהייב מיתה על העבד וכן ליה בדרכה מיתה. ובגדי לא שני לו בין כפות לאינו כפות. ואידי דנקט בעבד נקט בגדי: במדליק את הבירה. דמדליק בתוך של חברו הוא, והוי כמאבד בדים. ואפ"ה טעמא משום דדרך בני אדם להניח כלים בבתי. אבל בגדי דאין דרך בני אדם להניח אלא כגון מורניגן וכלי בקר, אע"ג דאדליק לתוך של חברו, אינו משלם אליבא דחכמים אלא דברים שדרכן להטמין בגדיש:

ו גן. ניצוח של אש: רבי יהודה אומר בגר חנוכה פטור. כיון דבמצוה קא עסיק. ואין הלכה כרבי יהודה:
ז א מרובה. בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים. דכתיב (שמות כ"ב) על שה על שלמה על כל אברה וגו' ישלם שנים: אין הגונב אחר הגנב וכו'. דכתיב (שם) וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב:

משניות מבוארות – קהתי

ועבר ברשות הרבים, ונכנסה פשתנו לתוך החנות, ודלקה בגרו של חנוני – ונדלק הפשתן בגר שהיה דולק בחנותו של החנוני, ודלקה – הפשתן, את הבירה – הבית, פעל הגמל חיב – לפי שהרבה משא פשתנו (נמדא בבא קמא כב, ב; רמב"ם הל' נזקי ממון יד, ג). הניח חנוני גרו מבחוץ – ועבר גמל טעון פשתן ונדלק בגר והדליק את הבירה, החנוני חיב – אף בדמי הפשתן, מפני שהניח גרו מבחוץ (נמדא שם; רמב"ם שם). רבי יהודה אומר: בגר חנכה – אם נדלק הפשתן בגר חנוכה, פטור – בעל הגר, הואיל והניחו מבחוץ ברשות, שהרי מצוה להניח גר חנוכה בפתח הבית מבחוץ. ואין הלכה כרבי יהודה (רמב"ם שם).

באור משנה א

מכאן ועד סוף מסכתנו נישנים דיני גניבה, חבלה וגזילה. פרקנו עוסק בדיני גניבה. "איזהו גנב? זה הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים, כגון הפושט ידו לתוך כיס חברו ולקח מעותיו, ואין הבעלים רואים, וכן כל כיוצא בזה. גנב שהעידו עליו עדים כשרים שגנב, חייב לשלם שניים (כפל) לבעל הגניבה, – שנאמר (שמות כב, ג): "אם הקצא תקצא בידו הגנבה... שנים ישלם"; וכן נאמר (שם שם, ו): "אם יקצא הגנב ישלם שנים"; – אם גנב דינר, משלם שניים; גנב חמור או סכסות או גמל, משלם שניים בדמיה; נמצא מפסיד כשעורו שביקש לחסור את חברו" (רמב"ם הל' גניבה א, ג–ד). ואלו הם תשלומי כפל שהגנב משלם – משנתנו באה ללמד שתשלומי כפל נזהגים בכל דבר; ברם בשור ובשה נאמר (שמות כא, לו): "כי יגנב איש שור או שה וטבח או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השם".

מרבה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה – תשלומי כפל של הגונב בלבד, נזהגים במידה מרובה מתשלומי ארבעה וחמשה, שמשלם גנב הטובח ומוכר, שמדת תשלומי כפל נזהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים – שנאמר בשומר הטוען טענת גנב (שמות כב, ח): "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה... ישלם שנים לרעהו", ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נזהגת אלא בשור ושה בלבד, שנאמר: "כי יגנב איש שור או־שה וטבח או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השם", והרי הכתוב כופל בלשונו "שור ושה", שבמקום "כי יגנב איש שור וטבח או מכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השם" נאמר: "כי יגנב איש שור או שה... חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השם", לומר לך: שור ושה דווקא (נמדא בבא קמא

אלא על הכלים עצמם, אבל חייב על מקום הכלים, היינו שרואים מקום הכלים כאילו הוא מלא תבואה מאותו המין של הגדיש. הנה גדי כפות לו – קשור לגדיש, שלא יכול היה לברוח, ועבד סמוך לו – אבל לא היה כפות, היינו שיכול היה לברוח, ונשרף עמו – עם הגדיש, חיב – בתשלומים על הגדיש ועל הגדי; אבל על העבד פטור, הואיל ויכול היה לברוח. עבד כפות לו – אבל אם היה העבד קשור לגדיש, וגדי סמוך לו – או שהיה הגדי סמוך לגדיש, שיכול היה לברוח, ונשרף עמו – עם הגדיש, פטור – שהואיל וחייב מיתה על העבד, לפיכך פטור מתשלומים; ואם הגדי היה סמוך לגדיש, והיהו פטור על הגדי, הואיל ויכול היה לברוח. ויש מפרשים, שמה ששינונו ברישא: "היה גדי כפות", לאו דווקא, אלא אפילו לא היה כפות אלא סמוך, מכל מקום חייב עליו. לפי שאין לו דעת לברוח; ומה שנקטה הסיפא "וגדי סמוך לו" אגב הרישא נקטה כך, שהואיל וברישא נקטה גדי כפות ועבד סמוך, לפיכך נקטה כאן עבד כפות וגדי סמוך, ולעולם אין הבדל בגדי בין כפות לשאינו כפות. ומודים חכמים לרבי יהודה במדליק את הבירה – את הבית של חברו, שהוא משלם כל מה שבתוכה; שכן דרך בני אדם להניח בפתים – כלים וממון. בגמרא מדייקים ממשנתנו שאף במדליק בתוך של חברו והלכה האש ושרפה את יהודה וכלים שבתוכו, נחלקו רבי יהודה וחכמים, שלדעת רבי יהודה משלם כל מה שבתוכו; וחכמים סוברים, שאמנם חייב על כלים שדרכם להטמין בגדיש, אבל כלים שאין הדרך להטמיןם שם פטור עליהם, שלא היה לו להעלות על הדעת, שיניח אדם כלים במקום שאין דרכם להניח שם (תוספות). ויש מפרשים דעת חכמים, שדווקא המדליק בתוך של חברו, והאש עברה מאליה למקום אחר והזיקה, שהמזיק הוא פושע בלבד ולא ממש אדם המזיק, הלכך אינו חייב אלא על כלים שדרכם להטמין שם. אבל המדליק גדישו של חברו בידיים ממש, חייב על הכל, אפילו על כלים שאין הדרך להטמיןם שם (רמב"ם; י"ם של שלמה).

יום שני

באור משנה ו

גן – שביב אש, שציצא מתחת הפטיש – של הנפח או הלוטש, והזיק – כגון שנפל על פשתן ושרפו, חיב – שהריהו כזורק אבן או חץ (רמב"ם הל' חובל ומזיק ו, יא). גמל שהיה טעון פשתן

כָּפֶל; וְלֹא הַטּוֹבָח וְלֹא הַמּוֹכֵר אַחֵר הַגֵּב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה.

ב גֵּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטֵבַח וּמְכָר עַל פִּיהֶם אִם עַל פִּי שְׁנַיִם אֲחֵרִים – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. גֵּב וּמְכָר בִּשְׂבָת; גֵּב וּמְכָר לַעֲבוּדָה זָרָה; גֵּב וְטֵבַח בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים; גֵּב מִשְׁלֵם אֲבִיו וְטֵבַח וּמְכָר, וְאַחֵר כָּךְ מֵת אֲבִיו; גֵּב וְטֵבַח, וְאַחֵר כָּךְ הַקָּדִישׁ – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. גֵּב וְטֵבַח לְרִפּוּאָה אִם לְכֻלָּיִם; הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָא מְרֵפָה; הַשּׁוֹחֵט חֲלִין בַּעֲזָרָה – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר בְּשֵׁנֵי אֵלּוּ.

ג גֵּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטֵבַח וּמְכָר עַל פִּיהֶם, וְנִמְצָאוּ זֻמָּמִין – מִשְׁלֵמִין הֶבֶל. גֵּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטֵבַח וּמְכָר עַל

פירוש ברטנורא

ב גֵּב עַל פִּי שְׁנַיִם. כלומר שנים מעידין אותו שגנב: גֵּב וּמְכָר בִּשְׂבָת. אבל טבח שהוא ענוש סקילה. קם ליה בדרכא מיניה: וטבח ביום הכפורים. שאין דוגנו אלא כרת. וכגון דלא אתרו ביה ולא לקי, דקימא לן כל חייבי מלקות שזונגים בחטלומין. אבל חייבי מיתות ב"ד, אפילו שזונגים פטורים מן התשלומין: וטבח ומכר ואחר כך מת אביו. אבל מת אביו ואח"כ טבח, תנא סיפא דפטור, דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר, שהרי ירש את אביו: בשני אלו. בטרפה ובחולין בעזרה. דקסבר ר"ש שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה. אבל לרפואה ולכלבים, שחיטה ראויה היא, דאי בעי מצוי אכיל מינה:

משניות מבוארות – קהתי

מפקיע מן התשלומים כמלקות עצמה (עיין בפירוש המשניות להרמב"ם, שםבאר – על פי הגמרא – בדרך אחרת). גֵּב מִשְׁלֵם אֲבִיו – שור או שה, וְטֵבַח וּמְכָר, וְאַחֵר כָּךְ מֵת אֲבִיו – כלומר אף על פי שמת אביו והוא מיורשיו, מכל מקום הואיל ובשעה שטבח או מכר היה אביו קיים, וכבר נתחייב בתשלומי ארבעה וחמישה, לפיכך משלם לאחיו ארבעה וחמישה כפי חלקם בירושת אביהם; אבל אם מת אביו ואחר כך טבח או מכר, אינו חייב בתשלומי ארבעה וחמישה, הואיל ובשעת טביחה היה לו חלק בהמה (כמבואר להלן משנה ד); גֵּב וְטֵבַח, וְאַחֵר כָּךְ הַקָּדִישׁ – את הבשר, והרי נתחייב בתשלומים קודם שהקדיש; בכל אלו מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה – כמו שבארנו. גֵּב וְטֵבַח לְרִפּוּאָה – בשביל חולה, או לְכֻלָּיִם – לאכילת כלבים, שמכל מקום שחיטה ראויה היא, שאם ירצה יוכל לאכול ממנה; ואפילו הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָא מְרֵפָה – והרי שלא התירה השחיטה את הבהמה באכילה, וכן אפילו הַשּׁוֹחֵט חֲלִין בַּעֲזָרָה – ששחט בהמת חולין במקדש, שהיא נאסרת בהנאה, מכל מקום בכל אלו מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה – לפי שבעצמותה של השחיטה אין שום פסול; ובענין חולין שנשחטו בעזרה מבואר הטעם בגמרא, לפי שאינם אסורים בהנאה אלא מדברי סופרים, ועדיין ממוק בעלים הם (עיין תוספות). ברם, יש סוברים, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה מן התורה, ומבארים משנתנו בכגון ששחט מקצת סימנים בחוץ וגמרו בפנים ונמצא שטבח את הבהמה קודם שנאסרה בהנאה; שכל זמן שלא גמר השחיטה עוד לא נאסרה הבהמה, שהרי היתה עד הגמר בחוץ (גמרא ורש"י עב, ב). רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר – מתשלומי ארבעה וחמישה, בְּשֵׁנֵי אֵלּוּ – בנמצא טריפה ובחולין בעזרה, שסובר רבי שמעון: שחיטה שאינה ראויה, כלומר שאינה מכשירה את הבהמה לאכילה, אינה קרויה שחיטה.

באור משנה ג

גֵּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטֵבַח וּמְכָר עַל פִּיהֶם – שני עדים העידו עליו שגנב שור או שה, והם גם העידו שטבח או מכר, וְנִמְצָאוּ זֻמָּמִין – שבאו עדים אחרים ואמרו לעדים הראשונים: היאך אתם מעידים שראיתם את פלוני גונב ביום פלוני שור או שה וטובחו או מוכרו, והרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני, מִשְׁלֵמִין – העדים שהזומו, למי שהעידו עליו שגנב וטבח או מכר, הֶבֶל – ארבעה וחמישה, שנאמר בפרשת עדים זוממים (דברים יט, יט): "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו", וכיון שאלו זממו לחייבו ארבעה וחמישה, הרי הם חייבים לשלם לו תשלומים אלו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שהעידו בבת אחת על הגניבה ועל הטביחה או המכירה; שאילו העידו בזה אחר זה, כיון שההלכה היא שעד זומם למפרע הוא נפטר (כדעת אב"י), כלומר שמשעה שהעיד אותה

טו. ב. אֵין הַגֵּב אַחֵר הַגֵּב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל – הגונב מן הגנב דבר שהיה גנוב עמו, אינו משלם עליו כפל לא לבעלים ולא לגנב הראשון, שנאמר (שמות כב, ו): "וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים", ודרשו: מבית האיש ולא מבית הגנב. ואף על פי שהחפץ הוא של הבעלים, הואיל ולא גנבו מדרשותיו, אינו משלם לו כפל; ולגנב הראשון אינו משלם, שהרי החפץ אינו שלו. ואפילו נתייאשו הבעלים, לא קנה הגנב את החפץ הגנוב, שכן יאוש בלבד אינו עושה קנין אלא אם כן יצטרף עמו שינוי רשות, ושינוי רשות אין כאן, שלא נקרא שינוי רשות אלא אם כן מכרו או נתנו לאחר (גמרא): וְלֹא הַטּוֹבָח וְלֹא הַמּוֹכֵר אַחֵר הַגֵּב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה – וכן הגונב מן הגנב שור או שה שהיה גנוב עמו, וטבחו או מכרו, אינו משלם ארבעה וחמישה, שהואיל ואינו חייב כפל, אינו חייב ארבעה וחמישה, לפי שארבעה וחמישה אמרה תורה ולא שלושה וארבעה (תוספות חדשים), כלומר שארבעה וחמישה כוללים גם את הכפל, ובמקום שפטור מכפל הרי אין כאן אלא שלושה וארבעה.

י ו ש ל י ש י

באור משנה ב

גֵּב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְטֵבַח וּמְכָר עַל פִּיהֶם – כלומר היו שני עדים מעידים עליו שגנב שור או שה, והם גם מעידים שטבח או מכר, או עַל פִּי שְׁנַיִם אֲחֵרִים – או שהיו שני עדים אחרים מעידים עליו שטבח או מכר, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאף על פי שהתורה אמרה (דברים יט, טז): "על פי שני עדים... יקום דבר" ודרוש רבי עקיבא: דבר ולא חצי דבר, ואם שני עדים אחרים מעידים שטבח או מכר הרי חצי דבר הוא, שאין עדי הטביחה מועילים כלום בלא עדי הגניבה, מכל מקום הואיל ועדי הגניבה אינם צריכים לעדי הטביחה, אף עדות הטביחה אינה נקראת חצי דבר. גֵּב וּמְכָר בִּשְׂבָת – שאין כאן חיוב מיתה שתפטרנה מן התשלומים, וכן גֵּב וּמְכָר לַעֲבוּדָה זָרָה – שאין המכירה לעבודה זרה מחייבתו מיתה, ולפיכך חייב בתשלומים; אבל אם טבח בשבת או לעבודה זרה פטור מן התשלומים, לפי שהטביחה בשבת או לעבודה זרה מחייבתו מיתה, ואין אדם מת ומשלם (כמבואר להלן משנה ד). ואפילו לא נתחייב מיתה, כגון שהיה שוגג, מכל מקום הואיל ויש כאן דין מיתה, אינו חייב בתשלומים; גֵּב וְטֵבַח בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים – שאינו חייב על הטביחה מיתה בית דין אלא כרת, ולכן חייב גם בתשלומים. ואף על פי שכל חייבי כריתות שהתירו בהם למלקות, הרי הם לוקים ונפטרים מידי כרת, ואין אדם לוקה ומשלם, מכל מקום מדובר כאן בכגון שלא התירו בו, וכיון שאינו לוקה הריהו חייב בתשלומים, שאין אומרים במלקות כמו במיתה שיהא דין מלקות

פי שנים אחרים, אלו ואלו נמצאו זוממין – הראשונים משלמים תשלומי כפל, והאחרונים משלמים תשלומי שלשה. נמצאו אחרונים זוממין – הוא משלם תשלומי כפל, והן משלמים תשלומי שלשה. אחד מן האחרונים זומם – בטלה עדות שניה. אחד מן הראשונים זומם – בטלה כל העדות; שאם אין גנבה, אין טביחה ואין מכירה.

ד גנב על פי שנים, וטבח ומכר על פי עד אחד, או על פי עצמו – משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה. גנב וטבח בשבת; גנב וטבח לעבודה זרה; גנב משל אביו ומת אביו, ואחר כך טבח ומכר; גנב והקדיש, ואחר כך טבח ומכר – משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה. רבי שמעון

פירוש ברטנורא

ג האחרונים משלמים שלשה. לשור. ובגון שהזמו אחרונים תחלה. ראי עידי גניבה הזמו תחלה, בטלה לה עדות טביחה, דרילמא בעלים מכרוהו לו, וכי תזמו אמאי משלמו: בטלה עדות שניה. והוא משלם כפל משום עדות ראשונים. והן פטורין, דאין עדים משלמין ממון עד שיוזמו שניהם: בטלה כל העדות. והוא פטור והם פטורים. ואפילו חזרו והזמו אחרונים אח"כ, אין משלמין, שהרי בטלה עדותן כבר והוכחו, כיון דלא גנב לא טבח, ואחרי לא מחייבו אלא אעמנו היתם שהוסרה גופה של עדות. וכל שכן אם הזמו שנים הראשונים תחלה, שעדות שניה בטלה. אלא שבזמן שלא הזמו אלא אחד, בטלו שניהם. אבל כשהזמו שניהם, לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל:

ד על פי עד אחד. אע"ג דמלמא דפשיטא היא דאין משלם ארבעה וחמישה על פי עד אחד, הא קמשמע לן דעל פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד, מה עד אחד אי אתי עד אחד בטר הכי מצטרף בהדיה ומחייב, על פי עצמו נמי אי אתי עדים בטר הודאתו מחייב ליה, דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב. והני מילי באומר לא גנבתי ובאו עדים שגג, וחזר ואמר טבחתי ומכרתי, ובאו עדים אח"כ שטבח ומכר, חייב, שהרי כשאומר טבחתי ומכרתי אינו מחייב עצמו בכלום, שידוע הוא שמודה בקנס פטור, ואין כאן הודאה של כלום. אבל באומר גנבתי ובאו עדים שגג, פטור. דחייב עצמו לשלם קרן מיהא בהודאתו, הלכך הודאה גמורה היא ופטור מכפל, אע"פ שאח"כ באו עדים: ומת אביו. והוא יורשו ולא הוא טביחה כולה באיסורא: גנב והקדיש. כי קא טבח והקדיש קא טבח ולא דבעלים: ר"ש אומר קדישם שחייב באחריותם וכו'. ר"ש לאו אמלתיה דת"ק קאי ולא פליג עליה בגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר.

משניות מבוארות – קהתי

עדות שהזם עליה, כל העדויות שהעיד בינתיים פסולות הן, הרי כשהזמו אלו על הגניבה נפסלו לעדות מאותה שעה שהעידו על הגניבה; ואם כן כשהעידו אחר כך על הטביחה פסולים לעדות היו, ולא חל עליהם דין הזמה. אלא ודאי שמדובר במשנתנו כשהעידו בבית אחת, ולפיכך כשהעידו על הטביחה עדיין כשרים היו, שיכולים היו לחזור תוך כדי דיבור מעדות הגניבה. ברם, בענין ההזמה אין הברל אם היתה בבית אחת או בזה אחר זה, שכן ההלכה היא: הכחשה תחילת הזמה היא (כדעת רבא ורי' יוחנן), ופירוש הדברים, שאם שניים אמרו: פלוני הרג את פלוני, ושניים הכחישום ואמרו: לא הרג, ואחר כך באו שניים והזימום, הרי הם נהרגים, כדין עדים זוממים, שאף על פי שהוכחו בתחילה ואחר כך הזומו, אין אומרים שההכחשה ביטלה את עדותם, ושוב לא חלה עליהם הזמה, אלא אומרים: הכחשה תחילת הזמה היא. כלומר שההזמה היא השלמת ההכחשה. והוא הדין בענייננו: אף על פי שהזמו תחילה על עדות הגניבה ואחר כך על עדות הטביחה, ונמצא שבהזמת עדות הגניבה, ממילא הוכחשה עדותם על הטביחה, מכל מקום משלמים הכל, שהכחשה תחילת הזמה היא, ונעשו זוממים על העדות כולה (מלאכת שלמה; תוספות ובי עקיבא אגרי; ועיין רש"י, סמפור בדוק אחרת; ועיין חידושי מהרי"ח). **גנב על פי שנים, וטבח ומכר על פי שנים אחרים** – שני עדים העידו עליו שגנב, ושני עדים אחרים העידו עליו שטבח או מכר,

יום רביעי

באור משנה ד

גנב על פי שנים – היו שני עדים מעידים עליו שגנב שור או שה, וטבח ומכר על פי עד אחד – ועד אחד בלבד מעיד עליו שטבח או מכר, או על פי עצמו – שהוא מודה בעצמו שטבח או מכר, **משלם תשלומי כפל** – כפי שנתחייב על פי עדי הגניבה, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה – שאם על פי עד אחד, הרי אין עד אחד מחייב ממון; ואם על פי עצמו, הרי מודה בקנס פטור. בגמרא מבואר, שדין זה כשלעצמו הוא פשוט, אלא שמשנתנו באה להשמיט, ש"על פי עצמו" דומה ל"על פי עד אחד": מה עד אחד, כשיבוא אחר כך עוד עד, הרי הוא מצטרף עם הראשון לחייב את הגנב ארבעה וחמישה, אף על פי עצמו, אם יבואו שני עדים לאחר הודאתו ויעידו עליו שטבח או מכר, יתחייב בתשלומי ארבעה וחמישה, שאף על פי שהמודה בקנס פטור, מכל מקום כיון שבאו עדים אחר כך הריהו חייב. במה דברים אמורים? כשלא הודה על הגניבה, וכשבאו עדים והעידו עליו שגנב, הודה שטבח או מכר, הואיל ובהודאתו זו אינו מחייב עצמו בכלום, שידוע הוא שמודה בקנס פטור, לפיכך אם באו עדים אחרי הודאתו והעידו שטבח או מכר, הרי הוא חייב. אבל אם הודה שגנב, הואיל ובהודאתו זו חייב עצמו לשלם קרן, לפיכך אפילו באו עדים אחר כך, הרי הוא פטור מכפל (גמרא עה, א; ברטנורא). **גנב וטבח בשבת** – שנתחייב מיתה משום הטביחה בשבת, וכל שיש בו חיוב מיתה פטור מתשלומין, וכן **גנב וטבח לעבודה זרה** – שנתחייב מיתה משום עבודה זרה; **גנב משל אביו ומת אביו** – והוא מיורשו, ואחר כך טבח ומכר – ונמצא שלא היתה הטביחה או המכירה כולה באיסור, שהרי יש לו חלק בה; **גנב והקדיש** – את הבהמה, באופן שהקדיש חל, כגון שהקדישו לאחר יאוש הבעלים, שיש כאן עם הקדש יאוש ושינוי רשות, ואחר כך טבח ומכר – ונמצא שטבח או מכר משל הקדש ולא משל הבעלים; בכל אלו **משלם תשלומי כפל**, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה – מהטעם שבארנו לעיל בכל ענין וענין. רבי שמעון

עדות שהזם עליה, כל העדויות שהעיד בינתיים פסולות הן, הרי כשהזמו אלו על הגניבה נפסלו לעדות מאותה שעה שהעידו על הגניבה; ואם כן כשהעידו אחר כך על הטביחה פסולים לעדות היו, ולא חל עליהם דין הזמה. אלא ודאי שמדובר במשנתנו כשהעידו בבית אחת, ולפיכך כשהעידו על הטביחה עדיין כשרים היו, שיכולים היו לחזור תוך כדי דיבור מעדות הגניבה. ברם, בענין ההזמה אין הברל אם היתה בבית אחת או בזה אחר זה, שכן ההלכה היא: הכחשה תחילת הזמה היא (כדעת רבא ורי' יוחנן), ופירוש הדברים, שאם שניים אמרו: פלוני הרג את פלוני, ושניים הכחישום ואמרו: לא הרג, ואחר כך באו שניים והזימום, הרי הם נהרגים, כדין עדים זוממים, שאף על פי שהוכחו בתחילה ואחר כך הזומו, אין אומרים שההכחשה ביטלה את עדותם, ושוב לא חלה עליהם הזמה, אלא אומרים: הכחשה תחילת הזמה היא. כלומר שההזמה היא השלמת ההכחשה. והוא הדין בענייננו: אף על פי שהזמו תחילה על עדות הגניבה ואחר כך על עדות הטביחה, ונמצא שבהזמת עדות הגניבה, ממילא הוכחשה עדותם על הטביחה, מכל מקום משלמים הכל, שהכחשה תחילת הזמה היא, ונעשו זוממים על העדות כולה (מלאכת שלמה; תוספות ובי עקיבא אגרי; ועיין רש"י, סמפור בדוק אחרת; ועיין חידושי מהרי"ח). **גנב על פי שנים, וטבח ומכר על פי שנים אחרים** – שני עדים העידו עליו שגנב, ושני עדים אחרים העידו עליו שטבח או מכר, **אלו ואלו נמצאו זוממין** – שהזמו שני זוגות העדים, הראשונים משלמים תשלומי כפל – העדים שהעידו עליו שגנב משלמים לו כפל שזממו לחייבו, והאחרונים משלמים תשלומי שלשה – והעדים שהעידו עליו שטבח או מכר משלמים לו שלושה על השור, או שניים על השם (להשלמת ארבעה וחמישה). **נמצאו אחרונים זוממין** – אם הזמו רק העדים שהעידו על הטביחה או על המכירה, הוא משלם תשלומי כפל – הגנב משלם כפל, על יסוד עדותם של הראשונים, והן משלמים תשלומי שלשה – והעדים שנמצאו זוממים משלמים שלושה על השור, או שניים על השם. אחד מן האחרונים זומם – אם הזם אחד מהעדים שהעידו על הטביחה או על המכירה, בטלה עדות שניה – שאין כאן אלא עד אחד על הטביחה או על המכירה, ואין הגנב משלם אלא כפל; והעד שהזם פטור מתשלומי שלושה, שאין העדים משלמים ממון עד שיוזמו שניהם. אחד מן הראשונים זומם – אם הזם אחד מעדי הגניבה, בטלה

אומר: קדשים שחייב באחריותם – משלם תשלומי ארבעה וחמישה; ושאינו חייב באחריותם – פטור.
ה מכרו חוץ מאחד ממאה שבו, או שהיתה לו בו שתפות; השוחט ונתנבלה בידו; הנזחר, והמעקר – משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה. גנב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ מרשותם, או שגנב חוץ מרשותם וטבח ומכר ברשותם, או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותם – משלם תשלומי ארבעה וחמישה. אבל גנב וטבח ומכר ברשותם – פטור.
ו היה מושכו ויוצא, ומת ברשות הבעלים – פטור; הגביהו, או שהוציאו ברשות הבעלים ומת – חייב. נתנו

פירוש ברטנורא

אלא שמעיהו ר"ש לרבנן בדוכתא אחריתי דאמרי הנוגב מבית בעלים פטור, דכתיב (שמות כ"ב) וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש. ועלה קאי ר"ש ואמר קדשים שחייב באחריותן חייב, דקרינן ביה וגונב מבית האיש, דכיון דהבעל חייב באחריותם כי קא טבח דמריה קא טבח. ובקדשים שחייב באחריותן נמי לא מחייב ר"ש תשלומי ארבעה וחמישה אלא כששחטן תמימים בפנים לשם בעלים אלא שנשפך הדם, או ששחטן בעלי מומין בחוץ. ואע"פ שלא נפדו, כבר כל העומד לפדות כפדיו דמי והוא שחיטה ראויה. אבל אם שחטן תמימים בחוץ, היא שחיטה שאינה ראויה. ושמעיהו ליה לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ואינו חייב עליה תשלומי ארבעה וחמישה. ואין הלכה כר' שמעון:
ה מכרו חוץ מאחד ממאה שבו. גנב שמכר כל השור חוץ מדבר מועט שבו, מן הדברים הנותרים עמו בשחיטה, פטור, דכתיב (שמות כ"א) וטבחו או מכרו, עד שימכרו כל הדברים הנותרים במכירתה. לאפוקי שאם השאיר גזוזה או קרניה, דלא הוי שור, ולא מפטר בכרי: הנזחר. קורעו מנזריו עד לבו: והמעקר. עוקר סימנים, פטור. ואפילו לרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, דהא לאו שחיטה היא כלל:
ו היה מושכו ויוצא. פטור מכפל: הגביהו. אפילו ברשות בעלים. שהרי הגביהה קונה בכל מקום: נתנו. גנב לכהן, בחמש סלעים של פדיון בנו: היה

משניות מבוארות – קהתי

אם כן מכר את כל הבהמה בלי כל שור, ו"שומרו" משמע כולו. כן באה המשנה ללמדנו שאין הגנב מתחייב על הגניבה אלא אם כן עשה בה אחד מן הקניינים שקונים בהם את המיטלטלים.
מכרו – מכר הגנב את השור או את השה, חוץ מאחד ממאה שבו – כלומר ששייר לעצמו דבר מועט שבו; ומבואר בגמרא, ששייר דבר הניתר עמו בשחיטה, כגון יד ורגל, שאסורות באכילה מבלי שחיטה, שנאמר "וטבחו או מכרו", ודורשים: עד שימכרו כל הדברים הניתרים בשחיטה; אבל אם שייר קרניו או גזוזתו, שאינן בני אכילה ואינם בכלל היתר שחיטה, אינם שור; **או שהיתה לו בו שתפות** – שהיתה לגנב שותפות בשור או בשה קודם שגנבו, ונמצא שאין המכירה כולה באיסור, שהרי יש לו חלק בבהמה; **השוחט ונתנבלה בידו** – שנעשתה הבהמה נבילה; או **הנזחר** – את הבהמה, שהמיתה על ידי דקירת דבר חד בנזריה, ו**המעקר** – שעקר את הקנה והושת, הרי אלו אינם נקראים שחיטה כלל; בכל המקרים הללו **משלם תשלומי כפל** – על הגניבה, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה – מהטעמים שבארנו בכל ענין וענין. **גנב ברשות הבעלים** – גנב את הבהמה שעמדה ברשות הבעלים, ו**טבח ומכר חוץ מרשותם** – שהוציא את הבהמה לפני הטביחה או המכירה מרשות בעליה, ונמצא שכשהוציאה קנאה ונעשה גנב עליה, שכן הדין הוא, שאין הגונב נעשה גנב להתחייב על הגניבה, עד שיעשה בגניבה אחד מן הקניינים שקונים בהם את המיטלטלים, או **שגנב חוץ מרשותם** – כגון שלא היתה הבהמה ברשות הבעלים אלא שמצאה בדרך וגנבה, היינו שקנאה במשיכה ליעשות גנב עליה, ו**טבח ומכר ברשותם** – שהביאה לרשות בעליה וטבחה או מכרה שם, או **שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותם** – שמצא את הבהמה שלא ברשות הבעלים, וקנאה לשם גניבה, וטבחה או מכרה; בכל אלו **משלם תשלומי ארבעה וחמישה** – לפי שקנאה להתחייב עליה. **אבל גנב וטבח ומכר ברשותם** – של הבעלים, כלומר שלא עשה קנין בבהמה קודם שטבחה או מכרה, היינו שלא הגביהה, שהרי הגביהה קונה בכל מקום (תוספות). **פטור** – שהואיל ולא קנאה לא נתחייב בכלום.

י ו ס ח מ י ו

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד כיצד קונה הגנב את הגניבה להתחייב עליה.

היה מושכו ויוצא – היה הגנב מושך את השור או את השה להוציאו מרשות הבעלים, ומת – השור או השה, ברשות הבעלים

אומר: קדשים שחייב באחריותם – שאם גנבו או אבדו חייבים הבעלים להביא אחרים תחתיהם, כגון שאמר: הרי עלי קרבן, **משלם תשלומי ארבעה וחמישה** – בגמרא מבואר, שרבי שמעון אינו בא לחלוק על תנא קמא בדיון ששנינו לעיל: גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר; אלא על דין שאמרו חכמים במקום אחר, שהגונב בהמה של הקדש מבית הבעלים, הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמישה, שנאמר (שמות כב, ו): "וגונב מבית האיש", ולא מבית הקדש. ועל כך חולק רבי שמעון וסובר, שקדשים שחייב באחריותם, הגונב והטבח אותם חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמישה, שהואיל וחייב באחריותם קוראים אנו בהם "וגונב מבית האיש", שמשל הבעלים טבח; ו**שאינו חייב באחריותם** – אבל הגונב וטבח קדשים שאין הבעלים חייבים באחריותם, היינו שנדבו ואמרו: הרי זו קרבן, **פטור** – מהטעם שבארנו לעיל, שנאמר: "וגונב מבית האיש", ולא מבית הקדש. בגמרא מבואר, שאף בקדשים שחייב באחריותם אין רבי שמעון מחייב תשלומי ארבעה וחמישה, אלא כששחטם תמימים בפנים לשם הבעלים ונשפך הדם, ונמצא שבשעת שחיטה היתה שחיטה ראויה, ולבעלים לא עלו לשם חובתם, שהרי לא הוכשרו בזריקת הדם; או כגון ששחטם שלא לשם הבעלים, שהקרבן כשר והבעלים לא יצאו ידי חובתם, כמו ששנינו: "כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה"; או כגון ששחטם בעלי מומין בחוץ, כלומר שבשעה שהוקדשו היו בעלי מומין וצריך היה לפדותם, ושחטם הגנב בחוץ, שהואיל העומד להיפדות כאילו כבר פדיו, לפיכך הרי זו שחיטה ראויה, וחייב עליה. אבל אם שחטם תמימים בחוץ הרי אין שחיטתם מתירתם באכילה, ורבי שמעון סובר ששחיטה שאינה ראויה אינה קרויה שחיטה, הלכך אינו חייב בתשלומי ארבעה וחמישה. וכן אם שחטם תמימים בפנים לשם הבעלים, הואיל וחזרה קרן לבעלים הרי הוא פטור מארבעה וחמישה. ואין הלכה כרבי שמעון.

בענין "גנב והקדיש" ששנינו במשנתנו, שואלים בגמרא: למה לא יתחייב הגנב ארבעה וחמישה על שהקדיש את הבהמה כמו על מכירתה, שכן "מה לי מכרו להדיס מה לי מכרו לשמים?" ומשיבים: במשנתנו מדובר בבהמה שהקדישה לקדש מובה, והואיל והבעלים מתכפרים בקרבן ונקרא על שםם, לפיכך אין ההקדש כמכירה, ופטור מארבעה וחמישה; ברם, אם הקדישה לבד הבית, יצאה לגמרי מרשות המקדיש, והיהו חייב ארבעה וחמישה על ההקדש כמו על מכירה.

באור משנה ה

משנתנו באה ללמד, שהגונב שור או שה ומכרו אינו חייב בארבעה וחמישה אלא

לְבָכוֹרוֹת בָּנוּ, אוֹ לְבַעַל חֹבוֹ, לְשׁוֹמֵר חָנֶם, וְלִשְׂאוֹל, לְנוֹשֵׂא שָׂכָר, וְלִשׁוֹכֵר; וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ, וּמֵת בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים – פְּטוּר; הַגִּבִּיהוּ, אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים, וּמֵת – חָיִב.

וְאִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל מְגַדְלִין בְּסוּרֵיָא וּבְמִדְבָּרוֹת שְׂפָאֲרֵין יִשְׂרָאֵל. אִין מְגַדְלִין תְּרַנְגוּלִים בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי הַקְּדָשִׁים; וְלֹא כְּהֵנִים בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הַטְּהוֹרוֹת. אִין מְגַדְלִין חֲזִירִים בְּכָל מְקוֹם. לֹא יִגְדֵּל אָדָם אֶת הַכֶּלֶב, אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה קָשׁוֹר בְּשִׁלְשֻׁלָתוֹ. אִין פּוֹרְסִין נְשָׁפִים לַיּוֹנִים, אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה רְחוֹק מִן הַיִּשּׁוּב שְׁלֵשִׁים רִיס.

פ ר ק ש מ י נ י

א הַחֹבֵל בְּחֶבְרֹו, חֵיב עָלָיו מִשּׁוֹם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: בְּנוֹק, בְּצַעַר, בְּרַפּוּי, בְּשִׁשְׁבַת וּבְבִשְׁלָתוֹ. בְּנוֹק בְּצַעַר? סָמָא אֵת פִּירוּשׁ בֶּרֶטְנֹורָא

מוֹשְׁכוֹ. הֵכָהן אוֹ בַעַל חֹב אוֹ הַשּׁוֹמֵר. וּמֵת בְּרִשּׁוֹת בַּעֲלִים: פְּטוּר. הַגִּבִּיהוּ מִכָּלֹם:

וְאִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. מִשּׁוֹם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּפְסִידִין אֶת הָרוּעִים: אֲבָל מְגַדְלִין בְּסוּרֵיָא. אֲרָצוֹת שֶׁכֶּבֶשׂ דוּד. וְלֹאֹ שְׁמִיָּה כִּיבוֹשׁ, וְלֹא חִישּׁוֹנָה בְּהַיִּשּׁוּב. וְאִם יִפְסִידוּ שְׁדוֹת אַחֲרִים יִשְׁלֹמֶנָה: אִין מְגַדְלִין תְּרַנְגוּלִים בִּירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי קְדָשִׁים. שְׁאוֹכֵלִין שֶׁם. וְדֶרֶךְ תְּרַנְגוּלִים לִנְקֹר בְּאִשְׁפָּה, וְשָׂמָא יִבְיֹא עֵצִים [בְּשַׁעוֹרָה] מִן הַשָּׂרֵץ וּיִטְמְאוּ אֶת הַקְּדָשִׁים: וְלֹא יִגְדֵּלוּ כְּהֵנִים תְּרַנְגוּלִים בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: מִפְּנֵי הַטְּהוֹרוֹת. שֶׁהַכְּהֵנִים אוֹכְלִים תְּרוּמָה וְצִרְיִכִים לְשִׁמְרָה בְּטַהֲרָה: חֲזִירִים. מִפְּרֵשׁ טַעַמָא בְּגִמְרָא, כִּשְׁצִירוֹ מַלְכִי חֲשִׁמוֹנָי זֶה עַל זֶה הָיוּ רְגִילִים בְּכָל יוֹם שֶׁהָיוּ אֵלּוּ שִׁבְחוּן מַעֲלִים לָהֶם תְּמִידִים לֹאֹ שִׁבְפִּינִים. יוֹם אֶחָד הֶעֱלוּ לָהֶם חֹזִיר, כִּיּוֹן שֶׁהִנִּיעַ לְחֵצֵי חוּמָה נֶעֱץ צִפְרָנוֹ בְּחֻמָּה וְנוֹדְעוּקָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲרַבַּע מֵאוֹת פֶּרְסָה. כְּאוֹתָהּ שַׁעָה אֲמָרוּ אֲרוּר הַמְּגַדֵּל חֲזִירִים: אֵת הַכֶּלֶב. מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁוֹךְ וּמִנְכָּה וּמִפִּלַּת אִשָּׁה מִירֵאתוֹ: נִשְׁבָּכִים. פָּחִים. שְׁלֹא יִלְכְּדוּ בָהֶם יוֹנֵי בְנֵי הַיִּשּׁוּב: שְׁלֵשִׁים רִיס. אֲרַבַּעַת מִילִין:

משניות מבוארות – קהתי

שֶׁכֶּבֶשׂ דוּד הַמֶּלֶךְ, וְלֹא נִתְקַדְּשָׁה כְּקֹדֶשׁ הָאֶרֶץ (עֵינִין הַקְּדָמָתוֹ לְבֹאֹד הַמִּשְׁנָה דְּמֵאִי ו. יא.). וּבְמִדְבָּרוֹת שְׂפָאֲרֵין יִשְׂרָאֵל – שֶׁמִּרוּחָקִים הֵם מִשְׁדוֹת וְכִרְמִים. אִין מְגַדְלִין תְּרַנְגוּלִים בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי הַקְּדָשִׁים – לִפִּי שְׁדֶרֶךְ הַתְּרַנְגוּלִים לִנְקֹר בְּאִשְׁפָּה וְחוֹשֵׁשִׁים שְׁמָא יִבְיֹא כַּעֲדָשָׁה מִשְׁרֵץ וּיִטְמְאוּ אֶת הַקְּרִבְנוֹת הַנֶּאֱכָלִים בִּירוּשָׁלַיִם; וְלֹא כְּהֵנִים בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל – וְלֹא יִגְדֵּלוּ כְּהֵנִים תְּרַנְגוּלִים בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הַטְּהוֹרוֹת – לִפִּי שֶׁהַכְּהֵנִים אוֹכְלִים תְּרוּמָה, וְצִרְיִכִים לְשִׁמְרָה בְּטַהֲרָה, וְחוֹשֵׁשִׁים שְׁמָא יִטְמְאוּ הַתְּרַנְגוּלִים. אִין מְגַדְלִין חֲזִירִים בְּכָל מְקוֹם – אִף לֹא בַּחוּץ לְאֶרֶץ. בְּגִמְרָא מוּבָאֵת בְּרִייתָא, שֶׁגִּזְרוּ חֲכָמִים מִשּׁוֹם מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, כִּשְׁצִירוֹ מַלְכִי בֵּית חֲשִׁמוֹנָי זֶה עַל זֶה, הָיוּ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשְׁלֵשִׁים לָהֶם דִּינָרִים בְּקוֹפָה (אוֹתָם שִׁבְפִּינִים הָיוּ מוֹרִידִים מִעַל הַחוּמָה דִּינָרִים מִתְּרוּמַת הַלְּשָׁכָה בְּקוֹפָה לְאוֹתָם שִׁבְחוּץ). וְהָיוּ מַעֲלִים לָהֶם תְּמִידִים (אוֹתָם שִׁבְחוּץ הָיוּ מַעֲלִים לְאוֹתָם שִׁבְפִּינִים כְּבָשִׁים לְקִרְבְּנוֹת הַתֵּמִיד). יוֹם אֶחָד הֶעֱלוּ לָהֶם חֹזִיר... וְנוֹדְעוּקָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲרַבַּע מֵאוֹת פֶּרְסָה. עַל אֲרַבַּע מֵאוֹת פֶּרְסָה. כְּאוֹתָהּ שַׁעָה אֲמָרוּ: אֲרוּר אָדָם שִׁיגְדֵּל חֲזִירִים. לֹא יִגְדֵּל אָדָם אֶת הַכֶּלֶב – הֵינִי כֹלֵב רַע הִרְגִּיל לְנִשְׁוֹךְ (עֵינִין "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב"), מִפְּנֵי שֶׁהִזְקֹק מִצּוֹר, וְאִשָּׁה עֹלּוּלָה לְהַפִּיל מִירֵאתוֹ, אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה קָשׁוֹר בְּשִׁלְשֻׁלָתוֹ – שֶׁבִּכְנוֹן זֶה אִין מִתִּירָאִים מִמֶּנּוּ. בְּרִם, מוֹתֵר לְגַדֵּל בְּעִיר הַסְּמוּכָה לְסַפֵּר, וְקוֹשְׁרוֹ בְּיוֹם וּמִתִּירוֹ בְּלִילָה (בְּרִייתָא). אִין פּוֹרְסִין נְשָׁפִים לַיּוֹנִים – מִצּוּדוֹת לְצוֹד בְּהֵן יוֹנִים, מִשּׁוֹם חֲשֵׁשׁ גֹּזֵל, שְׁמָא יִצְוֹדוּ יוֹנִים שִׁיש לָהֶם בַּעֲלִים, אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה רְחוֹק מִן הַיִּשּׁוּב שְׁלֵשִׁים רִיס – שֶׁהֵם כְּאַרְבַּעַת מִילִין (4 ק"מ בַּעֲרִי).

י ו ס ש י

באור משנה א

הַחֹבֵל בְּחֶבְרֹו – מִי שֶׁהֵכָה אֶת חֶבְרֹו וּפָצְעוֹ, חֵיב עָלָיו מִשּׁוֹם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים – שְׁגָרָה לוֹ: בְּנוֹק – מִשּׁוֹם שֶׁהִזְקִיק וְהַפְחִית דְּמִיו מִחֻמַּת הַחֲבִלָה, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת כֹּא, כד): "עֵין תַּחַת עֵין", וּפִירוּשׁוֹ חֲכָמִים (עַל פִּי הַקְּבִלָה): סִימָא אֶת עֵין חֶבְרֹו נִתַּן לוֹ דְּמִי עֵינוֹ; בְּצַעַר – מִשּׁוֹם שְׁגָרָה לוֹ צַעַר, שְׁנֵאמַר (שֵׁם שֵׁם, כה): "פָּצַע תַּחַת פָּצַע", וְהָיוּ זֶה מִקְרָא מִיּוֹתֵר, וְדִרְשׁוּהוּ חֲכָמִים: בֵּא הַכְּתוּב לַחֲיִיב עַל הַצַּעַר אֲפִילוֹ בְּמִקְוֵה שֶׁמִּשְׁלֵם בַּעַד נֹזֶק; כְּגוֹן אִם קִטַּע יָדוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁלֵם לוֹ דְּמִי יָדוֹ, אִין פּוֹטְרִים אוֹתוֹ מִן הַצַּעַר, שֶׁהָיָה יָכוֹל הִיָּה לַחֲתֹכָה בְּסֵם שְׁאִינוֹ מִצְטָעֵר כָּל כָּךְ, וְזֶה חֲתֹכָה בְּבִרְלוֹ וְצִיעָרוֹ; בְּרַפּוּי – מִשּׁוֹם הַצּוּאוֹת הַרִפּוּי, בְּשִׁשְׁבַת – מִשּׁוֹם שִׁיּוּשׁ וּבִטּוֹל מִמַּלְאכְתוֹ מִחֻמַּת

– קוֹדֶם שֶׁהִסְפִּיק לְהוֹצִיאוֹ, פְּטוּר – הַגִּבִּיהוּ, לִפִּי שֶׁעֲדִיין לֹא קִנְאוֹ לְהַתְחַיֵּב עָלָיו, שְׁאִין מִשִּׁיכָה קוֹנָה בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים. רֹבֵךְ הַמִּפְרָשִׁים מִבָּאִרִים: פְּטוּר מִן הַכֶּלֶב, וְכֵן כּוֹתֵב הַרְמָבָם (חל' גִּיבָה ב, טז): "הַגִּבִּיהוּ בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים, הוֹאִיל וְהַגִּבִּיהוּ עֲדִיין הִיא בְּרִשּׁוֹתָם, פְּטוּר מִן הַכֶּלֶב". בְּרִם, בַּעַל "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב" כּוֹתֵב: "מִשְׁמַע שְׁאִילוֹ בְּקֶרֶן נִתְחַיֵּב וְלֹא יִדְעֵנִי לְמָה" (עֵינִין רִשִּׁי וְהַגְּהוֹת מִחוּשִׁיל). הַגִּבִּיהוּ – הַגִּבִּיהוּ הַגִּבִּיהוּ אֶת הַשּׁוֹר אוֹ אֶת הַשֶּׁה, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִיין לֹא הוֹצִיאוֹ מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים, שֶׁכֵּן הַגִּבִּיהוּ קוֹנָה בְּכָל מְקוֹם, אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים – וְקִנְאוֹ בְּמִשִּׁיכָה, וְנִתַּן – הַשּׁוֹר אוֹ הַשֶּׁה, חָיִב – לְשֵׁלֶם כֶּלֶב. נִתְּנוֹ – הַגִּבִּיהוּ, בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים, קוֹדֶם שֶׁקִּנְאוֹ, לְבָכוֹרוֹת בָּנוּ – לִכְהֵן בְּפִדְיוֹן בְּנוֹ הַבְּכוֹר, בְּמִקְוֵה חֲמִישָׁה סֵלָעִים, אוֹ לְבַעַל חֹבוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְּנוֹ לְשׁוֹמֵר חָנֶם, וְלִשְׂאוֹל – אוֹ לְשׁוֹכֵר, אוֹ לְנוֹשֵׂא שָׂכָר – לְשׁוֹמֵר שָׂכָר, וְלִשְׁוֹכֵר – אוֹ לְשׁוֹכֵר, וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ – הֵכָהן אוֹ בַּעַל הַחֹב אוֹ הַשּׁוֹמֵר, וּמֵת בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים, פְּטוּר – הַגִּבִּיהוּ מִכָּלֹם, שְׁלֹא קִנְאוּהוּ לֹא הָיוּ וְלֹא שִׁלּוּחֵי. הַגִּבִּיהוּ – הֵכָהן אוֹ בַּעַל הַחֹב אוֹ הַשּׁוֹמֵר, אֲפִילוֹ בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים, אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים – שֶׁקִּנְאוֹ בְּמִשִּׁיכָה, וְנִתַּן – אַחֵר כֵּךְ, חָיִב – הַגִּבִּיהוּ עַל יְדֵי קִנְיָן שִׁלּוּחֵי (רִשִּׁי); וְאִף עַל פִּי שֶׁאִין שִׁלִּיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה, מִכָּל מְקוֹם כֵּאֵן הַגִּבִּיהוּ חָיִב, לִפִּי שִׁלּוּחֵי לֹא יִדְעוּ, שֶׁהַדָּבָר הוּא גִּבִּיהוּ, וְהָיוּ סְבוּרִים שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ, וּבִכְנוֹן זֶה שֶׁהִשְׁלִיחַ לֹא יִדַּע שֶׁעֲבִירָה הִיא, יֵשׁ שִׁלִּיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה (תּוֹסֵפוֹת). וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים מִשְׁנֵתוֹ, כִּשְׁיַדַּע הֵכָהן אוֹ בַּעַל הַחֹב אוֹ הַשּׁוֹמֵר שֶׁהִדְבֵּר גִּבִּיהוּ, וְכֵאֵן הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁהוֹאִיל וְהַגִּבִּיהוּ לֹא קִנְיָן עֲדִיין אֶת הַגִּבִּיהוּ, וְנִתְּנָה לִכְהֵן אוֹ לְבַעַל חֹבוֹ אוֹ לְשׁוֹמֵר, לְפִיכֵךְ אִם הֵם הַגִּבִּיהוּ אֶת הַדָּבָר הַגִּבִּיהוּ אוֹ הוֹצִיאוּהוּ מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים, הָיוּ הֵם חֲיִיבִים, לִפִּי שֶׁהֵם עָשׂוּ מַעֲשֵׂה הַגִּבִּיהוּ; כְּלוֹמֵר שֶׁהִפְטוּר וְהַחֹב שֶׁבִּסְפָּא אִינִים מוֹסְבִים עַל הַגִּבִּיהוּ אֲלֵא עַל אֵלֶּה שֶׁהַגִּבִּיהוּ נִתַּן לָהֶם אֶת הַגִּבִּיהוּ, הֵינִי הֵכָהן אוֹ בַּעַל הַחֹב אוֹ הַשּׁוֹמֵר. וְאִף עַל פִּי שֶׁהַגִּבִּיהוּ מִן הַגִּבִּיהוּ פְּטוּר מִן הַכֶּלֶב, מִכָּל מְקוֹם אֲלוֹ חֲיִיבִים, שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁהַגִּבִּיהוּ לֹא קִנְיָן עֲדִיין אֶת הַגִּבִּיהוּ, הָיוּ הֵם כְּגִבִּיהוּ מִרִּשּׁוֹת הַבְּעָלִים (דְּמָבָם חל' גִּיבָה ב, טז); מִגִּיד מִשְׁנָה; וְעֵינִין הַשְׁנוֹת הָרַבִּי זִשְׁס, שֶׁמִּפְרָשׁ בְּדוֹךְ אַחֲרָה; וְעֵינִין "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב".

באור משנה ז

אִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה – הֵינִי כְּבָשִׁים וְעִזִּים, בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל – מִשּׁוֹם יִשּׁוּב הָאֶרֶץ, שֶׁבְּהֵמָה דְּקָה מִפְסִידָה אֶת הָרוּעִים, אֲבָל מְגַדְלִין בְּסוּרֵיָא – שְׁאִין חוֹשֵׁשִׁים כָּל כָּךְ לִישּׁוּכָה, וְאִם יִפְסִידוּ שֶׁם שְׁדוֹת אַחֲרִים, בַּעֲלֵיהֶם יִשְׁלְמוּ אֶת הַנֹּזֶק; טוֹרֵיָא הֵינִי אֲרָצוֹת אֲרָם

עינו, קטע את ידו, שבר את רגלו – רואין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק, ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה. צער? כנאו בשפור או במסמר, ואפלו על צפרנו, מקום שאינו עושה חבורה – אומדין כמה אדם פוצא כזה, רוצה לטול להיות מצטער כן. רפוי? הכזה – חיב לרפאותו; עלו בו צמחים, אם מחמת המכה – חיב; שלא מחמת המכה – פטור. חיתה ונסתרה, חיתה ונסתרה – חיב לרפאותו; חיתה כל צרפה – אינו חיב לרפאותו. שבת? רואין אותו כאלו הוא שומר קשואין, שפכר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו. בשת? הכל לפי המביש והמתביש. המביש את הערם, המביש את הסומא והמביש את הישן – חיב; וישן שבש – פטור. נפל מן הגג, והזיק וביש – חיב על הנזק ופטור על הבשת, שנאמר (דברים כה, יא): "ושלחה ידה והחזיקה במבשיו"; אינו חיב על הבשת עד שיהא מתכונן.

ב זה חמר באדם מבשור: שהאדם משלם נזק, צער, רפוי, שבת ובשת, ומשלם דמי ולדות; ושור אינו משלם פירוש ברטנורא

ח א החובל. וכמה הוא יפה. שאם היה צריך היה מוכר עצמו בעבד עברי, וזה שהזיקו הפסידו ממנו זה: כיוצא בזה. לפי מה שהוא מעונג, רב צערו וכאבו: צמחין. אבעבועות לבנות: שבת. כל ימי החולי רואין אותו כאלו הוא שומר קשואין ונותן שכירותו של כל יום, שהרי אין ראוי למלאכה אחרת אפילו בלא חולי, שהרי נקטע ידו ורגלו והוא כבר נתן לו דמיו: הכל לפי המביש. אדם קל שבייש בשתו מרובה: והמתביש. לפי חשיבותו בשתו מרובה. וכולהו חמשה דברים מקרא נפקי. נזק, דכתיב (שמות כ"א) עין תחת עין, ואין לומר עין ממש דכתיב (במדבר ל"ה) ולא תקחו כופר לנפש רוצח, לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים, שאם סימא את עין חברו נותן לו דמי עינו, והיינו עין תחת עין. צער, נפקא לן ממצע תחת פצע (שמות כ"א), דקרא יתירא הוא לחייב על הצער ואפילו במקום נזק. דלא תימא הרי קנה ידו ויש עליו לחתכה, אלא אומרים היה עליו לחתכה בסם וזה חתכה בברזל וצער, לפיכך משלם את הצער. רפוי ושבח, רק שבתו יתן ורפא ירפא (שם). ודוקא כשהחולי בא מחמת מכה. אבל אם פשע החולה בעצמו ועבר על דברי הרופא, שוב אין המזיק חיב בשבת ורפוי שצריכין מחמת פשעו. ובושת, דכתיב (דברים כ"ה) וקצותה את כפה, ממנו. ודין תורה שאין יכולים לדון בשום דין שבעולם אלא דיינים הסמוכים בארץ ישראל, דכתיב (שמות כ"ב) עד האלהים יבוא דבר שניהם, ואין נקראים אלהים אלא דיינים הסמוכים בארץ ישראל. אלא שבהלואות ומקח וממכר והקנאות והוראות וכפירות דנין בהם בחוצה לארץ כאלו הם שלוחים של בית דין של ארץ ישראל ושלחותיהו קעבדין. וזה כלכד בדבר המצוי ויש בו חסרון כים, וכן בהמה שהזיק בשן ורגל שהם מועדים, או שהזיק אדם בבהמה. אבל בהמה שהזיקה אדם, או אדם באדם, אין דנין אותו בחוץ לארץ כלל, אלא מניין עד החובל או את המזיק עד שיעלה עם בעל דינו לארץ ישראל או שיתן דרך פשרה קרוב למה שנראה בעיני הדיין, אבל דבר קצוב אין פוסקים עליו. וכן הדין בכל הקנסות הכתובות בתורה ובכלה תלמודא, אין גובין אותן דייני חוצה לארץ, אלא שמנדין מי שנתחייב בהן כמו שביארנו:

משניות מבוארות – קהתי

קישואים, שפכר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו – ולכן אינו משלם לו כל מה שהוא מפסיד מביטול מלאכתו, שהרי הפסד זה כלול כבר בתשלום הנזק שנתן לו. ודיוקא באדם שאין לו אומנות, משערים לפי שומר קישואים, אבל באדם בעל אומנות, שיכול היה לעסוק באומנותו אילו לא חוליו, משערים דמי שבתו כשיעור הפסדו על ידי ביטולו ממלאכתו מחמת חוליו (תוספות). בשת – כיצד הוא משלם? הכל לפי המביש והמתביש – בית דין מעריך את דמי הבושת לפי המבייש והמתבייש, שאם החובל אדם קל, הבושת שהוא מבייש מרובה מן הבושת שמבייש אדם חשוב, וכל שהנחבל חשוב יותר, בושתו מרובה (עיין באורנו למשנה כתובות ג, ז). המביש את הערם – בגמרא מבואר, כגון שנשבה הרוח והגביהה את בגדיו ונראה ערום קצת ובא זה וגילהו יותר (דש"י; דמב"ס): ויש מפרשים, שרק באדם ערום או סטרו, שמתבייש הוא בריקיה ובסטייה כשהוא ערום כמו כשהוא לבוש (תוספות). המביש את הסומא – שאף על פי שאינו רואה את בושתו, מכל מקום הוא מרגיש בה. והמביש את הישן – אף על פי שלא הרגיש בבושתו אלא כשהקיץ, חיב – לשלם דמי בושת. וישן שבש – מתוך שינה, פטור – מדמי בושת. שאין בושת אלא בכוונה. נפל מן הגג, והזיק וביש – אדם בשעת נפילתו, חיב על הנזק – אף על פי שלא נתכוון להזיק, שאדם מועד לעולם, ופטור על הבשת – אפילו נפל ברוח מצויה, שנאמר: "ושלחה ידה והחזיקה במבשיו" – ומכאן למדים לכל המבייש את חברו שחייב לשלם דמי בושת, כמו שהבאנו לעיל, וממה שכתוב: "ושלחה ידה" מדייקים חכמים: אינו חיב על הבשת עד שיהא מתכונן – לבייש. כרם, אם נתכוון להזיק, אף על פי שלא נתכוון לבייש, הריהו חיב על הבושת.

באור משנה ב

זה חמר באדם מבשור – בדבר זה יש באדם המזיק חומרה שאינה בשור המזיק: שהאדם משלם נזק, צער, רפוי, שבת ובשת

החולי, כמו שנאמר (שמות כא, יס): "שבתו יתן ורפא ירפא", ובבשת – משום הבושה שגרם לו, שנאמר (דברים כה, יא-ב): "ושלחה ידה והחזיקה במבשיו. וקצותה את כפה", ופירושו, שכוונת הכותב לתשלום דמי בושת. בנזק פיצד – כלומר כיצד אומדים דמי הנזק? סמא את עינו, או קטע את ידו, או שבר את רגלו, רואין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק, ושמין כמה היה יפה – כמה היה שווה לפני החבלה, וכמה הוא יפה – וכמה הוא שווה עכשיו, לאחר שנחבל, ואת ההפרש משלם החובל כדמי נזק. צער – כיצד מעריכים? כנאו – עשה בו כוויה, בשפור או במסמר – מלובן, ואפלו על צפרנו, מקום שאינו עושה חבורה – ואין בו נזק אלא צער בלבד, אומדין כמה אדם פוצא כזה – לפי אפיו ובריאותו, רוצה לטול להיות מצטער כן – יש מפרשים (לפי הגמרא), שאין הכוונה כאן כמה רוצה לטול להיות מצטער, שיש ולא ירצה בכך בעד כל הון, אלא הכוונה היא כמה היה רוצה שיטלו ממנו שלא להצטער כך, אם נתחייב לצער כזה מטעם המלכות (והא"ש; תפארת ישראל). משנתנו נקטה דוגמת צער שלא במקום נזק, אבל הוא הדין שמשלם צערו אף במקום נזק, כמו שביארנו לעיל. רפוי – כיצד? הכזה, חיב לרפאותו – לשלם דמי הרפוי, היינו שכר הרופא ודמי התרופות. עלו בו צמחים – אבעבועות, אם מחמת המכה – עלו האבעבועות, חיב – בריפויים, שלא מחמת המכה, פטור – מלשלם דמי רפויים. חיתה – נתרפאה המכה, ונסתרה – מלשון "סתירה", כלומר שחזרה המכה לכמות שהיתה, ושוב חיתה ונסתרה – כמה פעמים, חיב לרפאותו – להמשיך בתשלום דמי הרפוי, לפי שהמכה עדיין לא נתרפאה לגמרי. חיתה כל צרפה – נתרפאה לגמרי, ואחר כך חזרה, אינו חיב לרפאותו. שאנו אומרים, שלא חזרה המכה מחמת החבלה אלא מסיבה אחרת. שבת – כיצד מעריכים? רואין אותו כאלו הוא שומר קשואין – שהיא מלאכה קלה, שאף מי שנקטעה ידו או רגלו ראוי לה, ועכשיו שהוא חולה אינו יכול לעשותה, הלכך משלם לו דמי שכירותו כל יום כשומר

אֵלָא נִזְק, וּפְטוּר מִדְּמֵי וְלָדוֹת.

ג המִּפְקָה אֶת אֲבִיו וְאֶת אִמּוֹ, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם חֲבוּרָה; וְהַחֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים – חֵיב בְּכָלָן. הַחֹבֵל בַּעֲבֵד עֲבָרִי – חֵיב בְּכָלָן, חוּץ מִן הַשִּׁבְתָּה, בְּזֶמֶן שֶׁהוּא שָׁלוֹ. הַחֹבֵל בַּעֲבֵד כְּנַעֲנִי שֶׁל אַחֲרִים – חֵיב בְּכָלָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לְעֲבָדִים בִּשְׁתָּה.

ד חֲרַשׁ, שׁוֹטֵט וְקָטָן פְּגִיעָתוֹ רָעָה, הַחֹבֵל בָּהֶן – חֵיב, וְהֵם שֹׁחֲבָלוֹ בְּאַחֲרִים – פְּטוּרִין. הָעֶבֶד וְהָאִשָּׁה פְּגִיעָתוֹ רָעָה, הַחֹבֵל בָּהֶן – חֵיב, וְהֵם שֹׁחֲבָלוֹ בְּאַחֲרִים – פְּטוּרִין, אֲבָל מִשְׁלָמִין לְאַחֵר זֶמֶן; נִתְגַּרְשָׁה הָאִשָּׁה, נִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד – חֵיבִין לְשָׁלָם.

פירוש ברטנורא

ב וְשׁוֹר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֲלָא נִזְק, דְּכָתִיב (וַיִּקְרָא כ"ד) אִישׁ בְּעַמּוּתוֹ, וְלֹא שׁוֹר בְּעַמּוּתוֹ; וּפְטוּר מִדְּמֵי וְלָדוֹת, דְּכָתִיב (שְׁמוֹת כ"א) כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים, אֲנָשִׁים וְלֹא שׁוֹרִים:

ג וְהַחֹבֵל בַּחֲבִירוֹ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים חֵיב, וְאֵע"ג דְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה הַעֹבֵר עֲבוּרָה שְׁחִיב עָלֶיהָ מַלְקוֹת וְתַשְׁלוּמִין לֹקָה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, הָכָא מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ לֹקָה, דְּבִפְרוּשׁ רִיבְתָּה תּוֹרָה חֹבֵל בַּחֲבִירוֹ לְתַשְׁלוּמִין וְלֹא לַמַּלְקוֹת, מִדְּכָתִיב (דְּבָרִים י"ט) יָד בִּיד, דְּחֵינּוּ מִמּוֹן, מִכְרִי כְּתִיב (וַיִּקְרָא כ"ד) כֹּאשֶׁר עָשָׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ, יָד בִּיד לְמָה לִּי, אֲלֹא לְהִבִּי אֲחֹבֵל בַּחֲבִירוֹ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים שֶׁמְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ לֹקָה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין לְעֲבָדִים בּוֹשֶׁת, דְּכָתִיב (דְּבָרִים כ"ה) כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים יַחֲדוּ אִישׁ וְאִחִיו, בְּמִי שִׁישׁ לוֹ אַחֻוָּה, יֵצֵא עֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ אַחֻוָּה, וְאֵין הַלֵּכָה כֹּר' יְהוּדָה:

ד עֶבֶד וְאִשָּׁה שֹׁחֲבָלוֹ בְּאַחֲרִים פְּטוּרִים, שֶׁאֵין לָהֶם כְּמָה לְשָׁלָם: נִתְגַּרְשָׁה הָאִשָּׁה וְנִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד, וְקָנוּ נַכְסִים, חֵיבִין לְשָׁלָם. שְׁהָרִי מִתְחַלָּה הֵן חֵיבִין אֲלֵא שֶׁאֵין לָהֶם מָה לְשָׁלָם. שְׁנַכְסִי מִלּוֹן שֶׁל אִשָּׁה מְשׁוּעָבָדִים לְבַעַל לְפִירוֹת וְלִירוּשָׁה:

משניות מבוארות – קהתי

בַּעֲבֵד עֲבָרִי, חֵיב בְּכָלָן, חוּץ מִן הַשִּׁבְתָּה – הֵינּוּ שְׁחִיב בְּנֹזֶק, צַעַר, רִפּוּי וְבוֹשֶׁת, בְּזֶמֶן שֶׁהוּא שָׁלוֹ – שֶׁהוּא עֲבֹד, וְנִמְצָא שְׁבִיטוּלוֹ מִמִּלְאֲכָתוֹ נֹזֶק שֶׁלּוֹ הוּא. הַחֹבֵל בַּעֲבֵד כְּנַעֲנִי שֶׁל אַחֲרִים, חֵיב בְּכָלָן – בְּכָל חֲמֶשֶׁת הַדְּבָרִים: נֹזֶק, צַעַר, רִפּוּי, שִׁבְתָּה וְבוֹשֶׁת, וְנוֹתֵנָם לְרַבּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לְעֲבָדִים בִּשְׁתָּה – שֶׁנֶּאֱמַר בַּפֶּרֶשֶׁה שְׁלָמִידִים מִמֶּנָּה חֵיבֵב בּוֹשֶׁת: "כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים יַחֲדוּ אִישׁ וְאִחִיו", יֵצֵא עֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ אַחֻוָּה, שֶׁאֵינוֹ בֹּא בְּקָהֶל. אֲבָל חֲכָמִים סוֹבְרִים, שֶׁהוּאֵל וְחֵיבֵב בְּמִצְוֹת כֹּאשֶׁה, אֲנַחְנוּ קוֹרְאִים בּוֹ "אִישׁ וְאִחִיו". וְאֵין הַלֵּכָה כֹּרְבִי יְהוּדָה.

באור משנה ד

חֲרַשׁ, שׁוֹטֵט וְקָטָן פְּגִיעָתוֹ רָעָה – שֶׁהִנְתַּקֵּל בָּהֶם לְעוֹלָם מִפְּסִיד; הַחֹבֵל בָּהֶן, חֵיב – בְּחֲמֶשֶׁת הַדְּבָרִים אוּ בְּקִצְתָּם כְּפִי דִּינוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם, וְהֵם שֹׁחֲבָלוֹ בְּאַחֲרִים, פְּטוּרִין – לְפִי שֶׁאֵינָם בְּנֵי דַעַת, וְלֹכֶן אֵינָם בְּנֵי עוֹנֶשֶׁין. הָעֶבֶד וְהָאִשָּׁה פְּגִיעָתוֹ רָעָה, הַחֹבֵל בָּהֶן חֵיב, וְהֵם שֹׁחֲבָלוֹ בְּאַחֲרִים פְּטוּרִין – לְפִי שֶׁאֵין לָהֶם מָה לְשָׁלָם, שֶׁכָּל מָה שֶׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רַבּוֹ, וְנִכְסֵי הָאִשָּׁה מְשׁוּעָבָדִים לְבַעַלָּהּ, אֲבָל מִשְׁלָמִין לְאַחֵר זֶמֶן; וְהֵינּוּ: נִתְגַּרְשָׁה הָאִשָּׁה אוּ נִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד – וּרְכָשׁוֹ לָהֶם נַכְסִים, חֵיבִין לְשָׁלָם – בְּעַד הַחֲבִילָה שֶׁעָשׂוּ לְפָנֵי הַגִּירוּשִׁין וּלְפָנֵי הַשְׁחָרוּר.

– כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִשְׁנַת הַקּוֹדֶמֶת, וּמִשְׁלָם דְּמֵי וְלָדוֹת – כְּמִפְּרוּשׁ לְעִיל (ה, ד), שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ"א, כב): "וְכִי יִנְצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצֵאוּ יְלִידָהּ, וְלֹא יִהְיֶה אִסּוּן (שְׁלֹא תִמּוֹת הָאִשָּׁה), עֲנוּשׁ יַעֲנֵשׁ כֹּאשֶׁר יִשִּׁית עָלֶיהָ בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלִּיִּים" (הֵינּוּ שִׁיתָן הַמּוֹכָה דְּמֵי וְלָדוֹת עַל פִּי הַדִּיּוּנִים): וְשׁוֹר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֵלָא נִזְק – שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כד, יט): "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמּוּתוֹ", וְדִרְשׁוּ: "אִישׁ בְּעַמּוּתוֹ" וְלֹא שׁוֹר בְּעַמּוּתוֹ, וּפְטוּר מִדְּמֵי וְלָדוֹת – שֶׁכְּתוּב: "וְכִי יִנְצוּ אֲנָשִׁים", וְדִרְשׁוּ: "אֲנָשִׁים" וְלֹא שׁוֹרִים.

שבת קודש

באור משנה ג

הַמִּפְקָה אֶת אֲבִיו וְאֶת אִמּוֹ – אוּ אֶת אִמּוֹ, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם חֲבוּרָה – שֶׁבִּכְגוֹן זֶה אֵין חֵיבֵב מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁשֵּׁנִינוּ (סְנֵהֲרִין יא, א): "הַמּוֹכָה אֲבִיו וְאִמּוֹ וְאֵינוֹ חֵיבֵב עַד שִׁיעֶשֶׂה בָּהֶם חֲבוּרָה"; וְהַחֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בְּיוֹם הַכְּפוּרִים – שֶׁאֵינוֹ חֵיבֵב מִיתָה אֲלֵא כִּרְתָּה, וְאִפִּילוֹ הִתְרוֹ בּוֹ לַמַּלְקוֹת, וְהָרִי הַהִלֵּכָה הִיא, שֶׁהַעֹבֵר עֲבוּרָה שְׁחִיב עָלֶיהָ מַלְקוֹת וְתַשְׁלוּמִים לֹקָה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, שׁוֹנָה הוּא דִּין הַחֹבֵל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, שֶׁכֵּן בְּפִירוּשׁ רִיבְתָּה הַתּוֹרָה חֹבֵל בַּחֲבִירוֹ לְתַשְׁלוּמִין (גִּמְרָא כְּתוּבָת לֹה, ב; עֵין בְּרִטְנֹרָא וְיִתְּסוּפוֹת יוֹם טו"ב), הַלֵּכֶן חֵיב בְּכָלָן – בְּתַשְׁלוּמֵי כָּל חֲמֶשֶׁת הַדְּבָרִים: נֹזֶק, צַעַר, רִפּוּי, שִׁבְתָּה וְבוֹשֶׁת. הַחֹבֵל

אגרות קודש

ב"ה, כ' כסלו, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

... לכתבה אודות הקמת מצבה - באם אין בזה מנהג מיוחד במשפחה, כל ההקדס בזה ישובח,

וע"פ המבואר בכמה ספרים.

בברכה שכפי הוראת ימי חנוכה הבע"ל שמשמשקע החמה מדליקין נר ומוסיפים באור מיום

ליום יהי' כן בענייני' וכנ"ל בתחלת המכתב.

ובברכה לבשו"ט.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף יא ע"א: **רַבִּי לִי אָמַר מִהֶבְאָה** - פתח לה פיתחא מפסוק זה, שאמר ה' לישראל שיגרשו את כל יושבי הארץ, ונאמר (במדבר נה ג) '**וְאָם לֹא תוֹרִישׁוּ** [את יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ וגו'] וְצָרְרוּ אֲתֶכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבֵיהֶּ' ודרש, שגם גזירת המן באה משום שלא הרג שאול את עמלק, וממנו יצא המן שרצה להשמיד את ישראל. **רַבִּי חֵיָא אָמַר מִהֶבְאָה** - פתח לה פתחא מפסוק זה, שנאמר בפסוק שאחריו, שאם לא יורישו את יושבי הארץ **וְהָיָה בְּאֶשֶׁר דְּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אַעֲשֶׂה לָכֶם**. ודרש, שבימי המן נגזרה עליהם כליה, וכמעט באו לידי כך.

הגמרא חוזרת לדרוש את פסוקי המגילה: **'אֶחָשֹׁרוּשׁ, אָמַר רַב, נוטריקון 'אח' ו'ראש', שהיה אחיו שֶׁל רֹאשׁ וְבֵן גִּילּוֹ שֶׁל רֹאשׁ**. ומבארת הגמרא: **אָחִיו שֶׁל רֹאשׁ, שהיה אחיו שֶׁל נְבוֹכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע שֶׁנִּקְרָא 'רֹאשׁ', שְׁנֵאמַר בדניאל (ב לח) כשפתר את חלום נבוכדנצר, 'אֵנֶתְּ הוּא רִישָׁא דִּי דְהֶבְאָה**. וכן היה אחשוורוש בֶּן גִּילּוֹ - בן מזלו שֶׁל רֹאשׁ, והיינו שלשניהם היתה כוונה אחת. **שְׁהוּא** [-נבוכדנצר] הָרַג עַם רַב מִיִּשְׂרָאֵל בְּחוּרְבֵן הַבֵּית, וגם **הוּא** [-אחשוורוש] בִּיקָשׁ לְהָרֹג את ישראל בגזירת המן. וכן **הוּא** [-נבוכדנצר] הִחְרִיב את המקדש, וגם **הוּא** [-אחשוורוש] בִּיקָשׁ לְהִחְרִיב את מה שהתחיל זורובבל לבנות בבית המקדש ברשות כורש, שְׁנֵאמַר (עזרא ד ו) **'וּבְמַלְכוּת אֶחָשֹׁרוּשׁ בְּתַחֲלִית מַלְכוּתוֹ, בָּתְבוּ שְׁמִנָּה עַל יְשֵׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם**, והיינו שיעמדו להם לשטן שלא יבנו את בית המקדש. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, 'אחשוורוש' יש בו אותיות 'שחור' אש', ומרמז 'שֶׁהוֹשָׁחַרוּ פְּנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו בְּשׁוּלֵי' [-תחתית] קִנְדָּה, מפני הגזירות שגזר עליהם.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, 'אחשוורוש' נוטריקון 'אח' ו'ראש' [כפי שדרש רב], ופירושו שֶׁכָּל מִי שְׁזוֹכְרוֹ אָמַר 'אָח' [אוי] ל'רֹאשׁוֹ' של עצמו, משום שנזכר בצרות שהביא מלך זה.

וְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, 'אחשוורוש' נוטריקון 'אח' ו'רש', לרמז שֶׁחֶבֶל נַעֲשֶׂי רִשְׁיָן [-עניינים] בְּיָמָיו, שנטל ממון הבריות במסים. **שְׁנֵאמַר** (אסתר י א) **'וַיֵּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אֶחָשֹׁרוּשׁ מֶם', וצעקו 'אח' על שנעשו 'רשין' בימיו**. הגמרא דורשת את המשך הפסוק: **וְהָיָה בְּיָמֵי אֶחָשֹׁרוּשׁ הוּא אֶחָשֹׁרוּשׁ, והוא כפל לשון, ללמד ש'הוא' עומד בְּרִשְׁעוֹ מִתְחִילָתוֹ וְעַד סוּפּוֹ**, שבתחילת מלכותו כתבו שטנה שלא יבנו את בית המקדש, כמבואר לעיל, ובסופו הרשיע בגזירת המן להשמיד את היהודים.

הגמרא מביאה מקומות נוספים שהוזכר לשון זה אצל רשעים: **'הוּא עֲשׂוֹ' (בראשית לו מג), היינו שְׁהוּא עומד בְּרִשְׁעוֹ מִתְחִילָתוֹ וְעַד סוּפּוֹ**, בן חמש עשרה שנה מכר את הבכורה, ובסוף ימיו ערער על קבורת יעקב במערת המכפלה, כמבואר בסוטה (יג). וכן נאמר (במדבר כו ט) **'הוּא דִּתֵּן וְאֶבְרָם', והיינו שֶׁהָן בְּרִשְׁעוֹ מִתְחִילָתוֹ וְעַד סוּפּוֹ**, שבתחילה נאמר עליהם (שמות ב יג) **'וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע לָקֵה תִּקֶּה רֶגֶךְ', ובסוף הרשיעו במחלוקת קרת. וכן נאמר (דה"ב כח כב) 'הוּא הַמֶּלֶךְ אָחִיו, והיינו שְׁהוּא בְּרִשְׁעוֹ מִתְחִילָתוֹ וְעַד סוּפּוֹ**, שמתחילה מעל בה', ואחר כך כשהצר לו הוסיף למעול.

הגמרא מביאה שגם אצל צדיקים מצינו לשון זה: נאמר (שם א' א כז) **'אֶבְרָם הוּא אֲבָרָהם', והיינו שְׁהוּא בְּצַדִּיקוֹ מִתְחִילָתוֹ וְעַד סוּפּוֹ**, שבהיותו בן שלש שנים הכיר את בוראו, ובסופו נאמר (בראשית יח ט) **'כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנֵי וְגו'** לעשות צדקה ומשפט'. וכן נאמר (שמות ו כו) **'הוּא אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה', והיינו שֶׁהָן בְּצַדִּיקוֹ מִתְחִילָתוֹ וְעַד סוּפּוֹ** - שלא חטאו כלל חוץ ממי מריבה. וכן נאמר (שמואל א' יז יד) **'וְדָוִד הוּא הַקָּטָן', והיינו שְׁהוּא בְּקָטְנוֹתוֹ [-בענוותנותו] מִתְחִילָתוֹ עַד סוּפּוֹ**, שְׁבָשָׁם שְׁבָקְטָנוֹתוֹ [-קודם שמלך] הַקָּטָן עֲצָמוֹ אֲצֵל מִי שְׁגִדּוֹל מִמֶּנּוּ בַּתּוֹרָה - מפניבושת רבו, כִּף בְּמַלְכוּתוֹ הַקָּטָן עֲצָמוֹ אֲצֵל מִי שְׁגִדּוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻבָּה - אחיתופל שנתן לו עצה להחזיר מי התהום למקומם, וקראו (תהלים נד יח) **'אֶלּוֹפִי וּמִיָּדָעִי**.

הגמרא דורשת את המשך הפסוק האמור אצל אחשוורוש: **'הַמֶּלֶךְ, אָמַר רַב, מה שכתוב 'המולך' ולא 'שומלך' בלשון עבר כתחילת הפסוק 'ויהי בימי', בא ללמד שֶׁאֶחָשֹׁרוּשׁ מֶלֶךְ מַעֲצָמוֹ ולא היה מזרע המלוכה. אָמַרִי לָהּ - יש אומרים שדבר זה הוא לו לְשִׁבְתָּה, וְאָמַרִי לָהּ שהוא לו לְגִנָּא. ומבארת הגמרא: אָמַרִי לָהּ לְשִׁבְתָּה, שמוורה של מעלה יתירה, דְּלֹא הָיָה אֵינִישׁ דְּחָשִׁיב לְמַלְכָּא בְּזוּתֶיהָ - שלא היה אדם אחר הראוי למלוכה יותר ממנו. וְאָמַרִי לָהּ לְגִנָּא, דְּלֹא הָיָה חָזִי [-ראוי] לְמַלְכוּתָא, וּמְמוּנָא יְתִירָא הוּא דִּיהֵב - ונתן הרבה כסף, וְלָכֵן קָם וּמַלְךְ.**

כוכבים שחיתו כשירה: לִימָא מְסִיעֵי לִיה, שנינו בברייתא (לעיל ד:),
 הכל שוחטין ואפילו בתי ואפילו עַרְל ואפילו ישראל מוקר. ויש
 לשאול, הֲאִי עַרְל ששחיתו כשירה היכי דמי, אִילִימָא בערל שלא
 מלודו מפני הסכנה ומשום שמתו אחיו מחמת מילה, אם כן הֲאִי
 יִשְׂרָאֵל מְעֻלָּא הוּא, שכן אנוס הוא, ופשוט ששחיתו כשירה, אִילָא
 פְּשִׁיטָא שהברייתא מדברת במוקר לערלות, שמבעט במצות
 המילה, ומכל מקום שחיתו כשירה, משום שמומר לדבר אחד
 שחיתו כשירה, אִימָא סִיפָא, ואפילו יִשְׂרָאֵל מוקר, ויש לשאול
 היכי דמי, אִי מוקר לְדָבָר אֶחָד ממצוות התורה, וכוונת הברייתא
 להשמיע שמכל מקום שחיתו כשירה, קשה, הלא היינו מוקר
 לערלות שכבר נשנה בדברי הברייתא בתחילה, שאף הוא מומר
 לדבר אחד ושחיתו כשירה, אִילָא לֹא – האם לא בהכרח לומר
 שהברייתא מדברת כאן במוקר לעבודת בוכבים, ומשמיעה
 הברייתא שאף מומר זה שחיתו כשירה, ובדבר ענין.
 דוחה הגמרא: לא, לעולם אִימָא לָךְ שמוקר לעבודת בוכבים לא –
 שחיתו אינה כשירה, ואף שמומר לדבר אחד שחיתו כשירה,
 שונה מומר לעבודת כוכבים משום דאִמְרַי מַר, חמורה עבודת
 בוכבים שְׂכַל חוּפְרָא בָּהּ כְּמוּדָה כָּלל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, אִילָא כוונת
 הברייתא למוקר לאותו דָּבָר – למצות השחיטה עצמה ולאכול
 נבילות לחיאבון, ומשמיעה הברייתא שמכל מקום שחיתו
 מותרת אם בדקו סכין ונתנו לו לשחוט, וְכִדְרָא (לעיל ד:). שמומר
 שאוכל נבילות לחיאבון שחיתו כשירה.
 הגמרא מקשה על רב ענין: מִיתִיב, שנינו בברייתא, נאמר בפסוק
 לגבי אדם שמתנדב להביא עולה בנדר או בנדבה (ויקרא א' ה) אֶדְם
 בִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרֶן לַה' מִן הַבְּהֵמָה וגו', ויש לדרוש מה שנאמר
 'מִכֶּם' ומשמע חלק מכם, כלומר חלק מעם ישראל, וְלֹא כּוֹלְכֶם,
 שאין כל עם ישראל יכולים להתנדב קרבן, והיינו לְהוֹצִיא אֶת
 הַמוֹקֵר שאין מקבלים את נדבתו. ויש לדרוש עוד, 'מִכֶּם', מה
 שנתמעט שלא כולם יכולים להתנדב, דווקא בנדר – בישראל
 חֲלָקְתָּי וְלֹא בְּאֻמוֹת, שמודם ניתן לקבל קרבן אף מהרשעים שבהם.
 ומחמשה הפסוק 'מִן הַבְּהֵמָה' יש לדרוש, לְהִבְיֵא בְּנֵי אֲדָם שְׂדוּמִים
 לְבִהְמָה, והיינו שאינם מקיימים את המצוות, שאף הם מביאים
 קרבנות. מִכָּאֵן אִמְרֵי, מִקְּבָלִין קֶרְבָּנוֹת מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל העוברים
 עבירות במיד, כִּדְ שִׁחְוֵיהוּ בְּהֵן בְּתִשּׁוּבָה, חוץ מן הַמוֹקֵר וּמִנְסָף אֶת
 הַיֵּין לעבודה זרה וּמַחֲלֵל שְׂבָחוֹת בְּפִרְהֶסְיָא שאין מקבלים מהם,
 וכמו שיתבאר.
 תחילה מבארת הגמרא את דברי הברייתא. מקשה הגמרא: הֲאִי
 נוֹפֵא קִשְׁיָא – ברייתא זו סותרת דברי עצמה, אִמְרַי מִכֶּם וְלֹא
 בּוֹלְכֶם לְהוֹצִיא אֶת הַמוֹקֵר, שאין מקבלים ממנו קרבן, וְהִדְרָא תִּנִּי –
 ומיד אחרי כן אומרת הברייתא, מִקְּבָלִין קֶרְבָּנוֹת מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל.
 מתרצת הגמרא: הֲאִי לֹא קִשְׁיָא, רִישָׁא הַפּוֹסֶלֶת את קרבנות המומר,
 מדברת במוקר לָקַל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, ואילו מִצִּיעָתָא המכשירה את
 קרבנות פושעי ישראל, מדברת במוקר לְדָבָר אֶחָד.
 מקשה הגמרא עוד: אִימָא סִיפָא, חוץ מן הַמוֹקֵר וּמִנְסָף אֶת הַיֵּין
 וּמַחֲלֵל שְׂבָחוֹת בְּפִרְהֶסְיָא, ויש להקשות, הֲאִי מוקר היכי דמי, אִי מוקר
 לָקַל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, קשה, היינו רִישָׁא, וכפי שהעמדנו במומר לכל
 התורה, וְאִי כוונת הברייתא כאן למוקר לְדָבָר אֶחָד שאף ממנו אין
 מקבלים קרבנות, קִשְׁיָא מִצִּיעָתָא שמבואר שמקבלים קרבנות
 מפשעי ישראל, והעמדנו במומר לדבר אחד, אִילָא לֹא, בהכרח
 אין לגרוס בברייתא 'חוץ מן המומר ומנסף את היין' שמשמע שני
 אופנים, אלא הֲכִי קִאֲמַר – יש לגרוס כך, 'חוץ מן הַמוֹקֵר לְנִסְפָּא אֶת
 הַיֵּין וּמַחֲלֵל שְׂבָחוֹת בְּפִרְהֶסְיָא', והכוונה שהמומר לעבודת כוכבים
 או לחלל שבת, אף שהוא מומר לדבר אחד, אין מקבלים ממנו
 קרבן.
 מוכיחה הגמרא: אִילָא – הרי מוכח מדברי הברייתא בסיפא,
 שמוקר לעבודת בוכבים הוּא מוקר לָקַל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, ויש לפסול
 את שחיתו כמומר לכל התורה, וְהִיבְיָא דָּבָר עֲנִין שהכשיר את
 שחיתו, תִּיּוֹבָא.
 הגמרא חוזרת לדרן בדברי הברייתא לעיל. שנינו בברייתא: 'מכם'
 להוציא את המומר. מקשה הגמרא: וְכִי הֲאִי – דִּין זה מִהֵבָא נִפְקָא
 – מפסוק זה נלמד, הלא מִהֵבָא נִפְקָא – מפסוק אחר הוא נלמד,

מתרצת הגמרא: מהפסוק משמע דלא הוּא מִפְּלִיג נִפְשִׁיה מִינֵיה –
 שלא היה יהושפט נזהר ונבדל מאחאב משום חשד כלל, ואם
 מבואר שאכל עם אחאב, בהכרח שהיה זה ללא כל גרדי וזירות,
 ולכן הוכיח רב ענין שאף המומר לעבודה זרה שחיתו כשירה.
 מבררת הגמרא: מִנְלָן שלא היה יהושפט נבדל מאחאב, אִילִימָא
 מִדְּכִתִּיב בפסוק (מלכים א' כב ד) שאמר יהושפט לאחאב, 'כְּמוֹנִי כְּמוֹד
 כְּעִמִּי בְּעִמְךָ' וכוונתו לענין איסור היתר, שאמר לו אתה כמותי
 ואוכל לשמוך עליך. קשה, אִילָא אִמְרַי מִכֶּם, מה שנאמר בהמשך הפסוק
 'כְּסוֹסִי כְּסוֹסֶיךָ', הֲכִי נִמִּי האם נפרשו לענין איסור היתר, אִילָא
 בהכרח כוונתו היתה להשיב לבקשתו של אחאב שיצא עמו יחד
 למלחמה, ואמר לו יהושפט מה דְּהוּ אִסּוּסֶיךָ תְּהוּ אִסּוּסִי – מה
 שיקרה במלחמה לסוסיך יקרה גם לסוסי, והיינו שהסכים להלחם
 עמו יחדיו, וְהֲכִי נִמִּי מה שאמר לו 'כְּמוֹנִי כְּמוֹד כְּעִמִּי בְּעִמְךָ', כוונתו
 דְּמֵאֵי דְּהוּ עִלְדָּא וְעִלְדָּא עִלְדָּא תִּיּוֹבָא עִלְדָּא וְעִלְדָּא עִלְדָּא – שמה שיקרה
 במלחמה לך ולעמך יקרה גם לי ולעמי. ולביאור זה אין מהפסוק
 הוכחה שיהושפט לא היה נבדל מאחאב בעניני איסור והיתר.
 אִילָא יש להוכיח כן מִהֵבָא, 'מִלְכָּא יִשְׂרָאֵל ויהושפט מִלְכָּא יְהוּדָה
 יִשְׁכִּים אִישׁ עַל כְּסָאוֹ מִלְכִּים בְּגִידִים בְּגָדֵי פָתַח שַׁעַר שְׁמוֹרָן' (שם כב
 י, וּמֵאֵי – מיהו אותו גִּיד, אִילִימָא גִּיד, מִשֶּׁשׁ שְׂדִישִׁים בּוֹ אֶת
 הַתּוֹבָא, אִמְרֵי שְׁמוֹרָן גִּיד הוּא – וכי מסתבר לומר שבשער
 שומרון היה גִּיד, אִילָא ודאי הכוונה ששיבתם בפתח היתה כִּי –
 כמו צורת גִּיד, והיינו בחצי עיגול, וכמו דְּהוּ עִלְדָּא עִלְדָּא עִלְדָּא עִלְדָּא עִלְדָּא
 הסנהדרין (סנהדרין לו), סְנִיחֵיהוּ יְהוּדָה שִׁיבְתָּהּ כְּחֵצֵי גִיד עִגּוּלָה, כִּד
 שִׁיחָא רִוּאִין זֶה אֶת זֶה וְשׁוֹמְעִים אִישׁ דְּבָרֵי חֲבֵירוֹ, ומתווכחים זה
 עם זה עד שתצא הוראה כהלכה. ואף המלכים הללו ישבו ביניהם
 בחיבה ובריעות ובאגודה אחת, כדיני הסנהדרין שאינם חושדים
 זה את זה.
 הגמרא מביאה ראייה לדברי רב ענין שיותר לאכול משחיתת מומר
 לעבודת כוכבים: לִימָא מְסִיעֵי לִיה, נאמר בפסוק (מלכים א' י) לגבי
 אליהו בשעה שהתחבא מפני אחאב 'וְהַעֲרִיבִים מִבְּיָאִים לוֹ לֶחֶם
 וְיִשְׁכְּרֵי בַּבֶּקֶר וְלֶחֶם וְיִשְׁכְּרֵי בַּעֲרִיב', ואמר רב 'וְהוּא אִמְרַי רַב, אוכל זה
 הביאו העורבים מִפִּי סִפְחֵי דְּאִחָאב, נמצא שאכל אליהו בשר
 משחיתת עבדי אחאב שהיו מומרים לעבודה זרה, ומבואר
 ששחיתתם כשירה כדברי רב ענין.
 דוחה הגמרא: עַל פִּי הַדְּבָר שֶׁאֵין – שונה הוא שם שהיתה זו
 הוראת שעה מאת ה', שאמר לו (שם י ד) 'וְאֵת הָעוֹרֵבִים צִוִּיתִי
 לְכַלְכֶּלְךָ שֵׁם', ולכן סמך אליהו לאכול, אף שהיה זה משחיתת
 אסורה.
 כיון שהביאה הגמרא הפסוק בענין העורבים שהביאו מזון
 לאליהו, דנה הגמרא בביאור הפסוק. מבארת הגמרא: מֵאֵי
 עוֹרֵבִים, אִמְרַי רִבְנָא, עוֹרֵבִים מִשֶּׁשׁ, העופות השחורים הנקראים
 עורבים. אִמְרַי לִיה רַב אִמְרַי כִּד מְנוּיָי לְרִבְנָא, וְלִמָּא תִּרִי וְנָבִי
 דְּהוּ שְׁמִיחָא עוֹרֵבִים – שמא היו אלה שני אנשים שהיה שם כל
 אחד מהם 'עורב', מִי לֹא כְּתִיב (שופטים כה) 'וַיִּהְיֶה אֶת עוֹרֵב כְּצוֹר
 עוֹרֵב וְאֵת זֶאֵב וגו', הרי שיש אנשים שנקראו בשם זה. אִמְרַי לִיה
 רִבְנָא, לדברין וְכִי אִתְרַמֵּי מִלִּתָּא דְּתִרְוּיָה הוּא שְׁמִיחָא עוֹרֵבִים
 – וכי מסתבר לומר שבמקרה ארע שלאותם שני אנשים היה אותו
 שם, ובהכרח פירוש הפסוק לעורבים ממש.
 שאל עוד רב אדא בר מנימי לרבינא: וְלִמָּא אֲכָן הוּא אלו אנשים,
 אלא שנקראו כן עַל שֵׁם מְקוֹמָן שהיה נקרא 'צור עורב', שכן מִי
 לֹא כְּתִיב (מלכים ב' ה) 'וְאִרְסִי יִצְחָר וְדוּדַי וְיִשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה
 מִמֶּנָּה', וּמִשְׁפָּא לָן בְּפִירוּשׁ פִּסְקוֹ, וְהִי שְׁבַתחִילָה קָרָה לָהּ נַעֲרָה,
 ומשמע שהיתה גדולה, ומיד לאחר מכן קָרָה לָהּ קִמְטָה, וְאִמְרַי רַבִּי
 פִּתָּה לְבָאֵר, שאכן היתה קִמְטָה, ומה שנאמר נַעֲרָה היינו שהיתה
 דְּמֵן – ממקום ששמו נְעוּרָה, הרי שמצינו שאף לאדם יחיד קורא
 הפסוק על שם מקומו, ואם כן יש לפרש אף מה שנאמר כאן
 'עורבים' שהכוונה לשני אנשים ממקום שנקרא 'צור עורב'. השיב
 רבינא: אִם כֵּן שִׁנְקֵרָא עַל שֵׁם מְקוֹמוֹ, 'עוֹרֵבִים' בשני יודין מִיָּעִי
 לִיה לפסוק לומר, שבאופן זה משמעותו שבאו ממקום ששמו
 עורב, אִךְ 'עורבים' ביו"ד אחת משמעותו לעורבים ממש.
 הגמרא מביאה ראייה נוספת לדברי רב ענין שיותר לעבודת

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ר"ן רש"י

על פי הדבור שאני – ואם תאמר: ולמאי דסלקא דעתך דלא הוי על פי הדבור, תקשי, דהא אמר רב: בשר שנתעלם מן העין אסור לקמן (צהא) ויש לומר: דזה היה יודע, שהיה סומך על פי הדבור דלא משל גוי קא מייתי, אבל לא סלקא דעתך שבא הדבור להחריז האיסור שחטת טבחים דאחאב.

קרי לה נערה וקרי לה קטנה – בפרק בתרא דטוטה (מו"ב) דריש "נערים" – שהיו נעוטים מן המצות. והכא לא שייך למדורש הכי.

דמן נעורן – שם מקום, דכתיב (בדברי בימים א ז): "למזרח נעורן ולמערב גור". **עורביים** מבעי ליה – ואף על גב דכתיב "עבריים" "מצרים" ולא כתיב "עבריים" "מצריים" – ה"מ ליבא למיעוטי. **מכב** ולא כוללם להוציא את המשומד – תימנה דהא איצטרך לכדורשין בריש "לולב הגזול" (סוכה לא) אי לפני יאוש – אדם כי יקריב מכב" אמר רחמנא, והאי לאו דידיה הוא! ויש לומר: דהתם לאו משום דתיפוס לן מהאי קרא גזול לפני יאוש, דהאי מ"ביתו" נפקא. כדאמרין ב"מרוצה" (בבא קמא סו"ב) "קרבנו" – ולא הגזול. אימתי? אלימא לפני יאוש – למדא לי קרא: כלומר, וכי יכול להקדש "ביתו" אמר רחמנא! ולא מייתי התם קרא ד"כי יקריב" אלא לומר דקרבן אמר רחמנא, והאי לאו קרבן הוא, שאין בידו להקדישו לפני יאוש. ועוד יש לומר: דתנתי שמעין מ"מכב", ולגולה מוקדשת איצטרך. ונ"מ "ביתו" לא נפקא אלא שלא עלתה לשם חובה. **כרי** שיחורו בהם בתשובה – לאו טעמא דקרא קא דריש, אלא נותן טעם לדבר, מדריבין מהא משומד לדבר אחד טפי משומד לכל התורה כולה, ולא מקמינן קרא במילתא אחתית. וקאמר במשומד לדבר אחד בכל יחזור בתשובה, ולכך מקבלין מהם כדי שיחזרו מעם

משומד. האי ערל היכי דמי? אי לימא שמתו אחיו מחמת מילה, האי ישראל מעליא הוא! אלא פשיטא משומד לערלות. אימא סיפא: ואפילו ישראל משומד, היכי דמי? אי משומד לדבר אחד – היינו משומד לערלות! אלא לאו משומד לעבודה זרה, וכדכר ענן! לא, לעולם אימר לך: משומד לעבודה זרה – לא, דאמר מר: חמורה עבודה זרה, שכל הכופר בה כמורה בכל התורה כולה; אלא משומד לאותו דבר, וכדכר. מיתבי: "מכב" – ולא פולקם, להוציא את המשומד. "מכב" – בכב חלקתי ולא באומות. "מן ההקמה" – להביא בני אדם שדומים להקמה; מפאן אמרו: מקבלין קרבנות מופשעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה, חוץ מן המשומד, ומנספך את תינן, ומחלל שבתות בפרהסיא. הא גופא קשיא, אמרת: "מכב" – ולא פולקם, להוציא את המשומד, והדר תני: מקבלין קרבנות מופשעי ישראל! – הא לא קשיא: רישא – משומד לכל התורה כולה, מציעתא – משומד לדבר אחד. אימא סיפא: חוץ מן המשומד ומנספך את תינן ומחלל שבת בפרהסיא; האי משומד היכי דמי? אי משומד לכל התורה כולה – היינו רישא! ואי משומד לדבר אחד – קשיא מציעתא! אלא לאו הכי קאמר: חוץ מן המשומד לנספך את תינן ולחלל שבתות בפרהסיא. אלמא משומד לעבודה זרה הוה משומד לכל התורה כולה, ותיובתא דרב ענן! תיובתא. והא מהכא נפקא מהתם נפקא: "מעם

תלמוד לומר "איש איש" – לרבות הגוים שנודרים נדרים ונדרות כשיראל. וגבי דידדו לא כתיב מיעוטא, דלכתוב "מן האדם כי יקריב קרבן", דמשמע ולא כל האדם – שמע מינה: בכב חלקתי, שכשרין מביאין ולא המשומדין, ולא באומות, שכולן מתנדבין מקבלין מהם. עם הדומה לבהמה – שאין מקיימין את המצות. "מן" דכתיב גבי בהמה – למעוטי רובע ורבע, הכי דריש ליה בבבא קמא (מ"ב) ובבבורות (מ"א) ובתמורה (כ"א). מופשעי ישראל – משמע מוידן, כדתינא במסכת יומא (ל"ב), פשיע – אלו המרדים, וכן הוא אומר: "מלך מואב פשע בי", והיינו משומד. ולקמן מפרש לה ואילו. ומנספך את תינן – לעבודה זרה. ואי משומד לדבר אחד קשיא מציעתא – דקתני: מקבלין, אסיפא. אלא לאו הכי קאמר – מקבלין קרבנות מופשעי ישראל במשומד לדבר אחד, חוץ מן המשומד לנסך את היין ולחלל שבתות, דהני חמייא. אלא משומד לעבודה זרה במשומד לכל התורה כולה דמי האי תנא חמרא ליה שבת כעבודה זרה, דהדבור עבדריה דזה כופר בהקדש ברוך הוא, והמחלל שבת כופר במעשי ומעיד שקר, שלא שבת הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. והא מהכא נפקא מהתם נפקא – דאין מקבלין קרבן מן המשומדין. מעם

לא הוה מפליג נפשיה מינה – לא היה יהושפט נזהר ונבדל ממנו משום חשד כלל. אלמא, אף על גב דמשומד לעבודה זרה היה לא הוי משומד לכל התורה כולה. **כעמי כעמך** – דמשמע: הרי אתה כמותינו, דסומכין עליהו. **כפסוי כפסויהי בני נמי** – דלענן איסור ודוידר קאמר? אלא על ברוך לענן המלחמה קאמר ליה. **גורן** – כי גורן היו יושבים,

בחיבה ובריעות ובאגודה אחת, כסנהדרין שאין חושדין זה את זה. **שיהו רואין זה את זה** – להיות שומעין איש את חברו ומתווכחין זה עם זה עד שתצא הוראה כהלכה. שאילו היו יושבין כשורה שלא בעגולה – אין בני ראש השורה רואין בני סוף שורתו. ובעגולה שלימה לא היו יושבין – כדי שיהא מקום לצאת ולבא. **מסייע ליה** – לרב ענן. על פי הדבור **שאני** – שהקדוש ברוך הוא התייר לפי שעה, דכתיב (מלכים א יז): "ואת העורבים צויתי שם לכלכלך". ואתרבי מילתא כו' – בתמימה. ודלמא על שם מקומן – שהיו מצור עורב. שם לא כתיב – שאדם נקרא על שם מקומו ואפילו יחיד, ואף על פי שאין מדבר בכל אנשי המקום כגון "פלשתים" "גבעונים", אלא באיש אחד, כדכתיב: "נערה קטנה", וקשיא לן קרי לה נערה – דהביאה שתי שערות, וקרי לה קטנה דמשמע שלא הביאה שתי שערות. **ואמר רבי פדת** – האי "נערה" לאו נערה ממש, אלא על שם מקומה, דמן נעורן. והכא נמי, אף על גב דלאו בכל בני המקום, קאמר, שהרי ודאי לכולן לא גילה, שהרי נחבא היה – מכל מקום איכא למימר דתרי גברי הוו, וקראן על שם מקומן, ואין מזכיר שמם. **עורביים מבעי ליה** – דלא אתי למעטי בעורבים ממש. **ישראל מעליא הוא** – דאנוס הוא. אי נימא משומד לדבר אחד – לאחד מכל המצות, לאשמועין דלא הוה משומד לכל התורה כולה. שכל הכופר בה כמורה בכל התורה – כדכתיב (במדבר טו): "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה" וגו', וליפנין בהוריות (ח"א) דבעבודה זרה מייירי. משומד לאותו דבר – דלשחיטה, ולתיאבון. ואיצטרך לאשמועין, דלא תימא: כיון דדש ביה – כהיתירא דמי ליה, אלא ודאי כאיסורא דמי ליה, ולתיאבון הוא דעבר עליה, וכי מזמנינן ליה סכין – לא שביק היתירא ואכיל איסורא. **מכב** – "אדם כי יקריב מכב קרבן". וגבי נדר או נדבה כתיב, דהא "כי יקריב" משמע, כשירצו להקריב. להוציא המשומד – שאין מקבלין נדבתו. **מכב כבב חלקתי** – כלומר, מדכתיב האי מיעוטא בישראל ולא באומות, דכתיב "איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבן לכל נדריכם" וגו' בפרשת מומין (ויקרא כב), ותניא לקמן בפירקין (י"ג): "איש" מה

תלמוד לומר "איש איש" – לרבות הגוים שנודרים נדרים ונדרות כשיראל. וגבי דידדו לא כתיב מיעוטא, דלכתוב "מן האדם כי יקריב קרבן", דמשמע ולא כל האדם – שמע מינה: בכב חלקתי, שכשרין מביאין ולא המשומדין, ולא באומות, שכולן מתנדבין מקבלין מהם. עם הדומה לבהמה – שאין מקיימין את המצות. "מן" דכתיב גבי בהמה – למעוטי רובע ורבע, הכי דריש ליה בבבא קמא (מ"ב) ובבבורות (מ"א) ובתמורה (כ"א). מופשעי ישראל – משמע מוידן, כדתינא במסכת יומא (ל"ב), פשיע – אלו המרדים, וכן הוא אומר: "מלך מואב פשע בי", והיינו משומד. ולקמן מפרש לה ואילו. ומנספך את תינן – לעבודה זרה. ואי משומד לדבר אחד קשיא מציעתא – דקתני: מקבלין, אסיפא. אלא לאו הכי קאמר – מקבלין קרבנות מופשעי ישראל במשומד לדבר אחד, חוץ מן המשומד לנסך את היין ולחלל שבתות, דהני חמייא. אלא משומד לעבודה זרה במשומד לכל התורה כולה דמי האי תנא חמרא ליה שבת כעבודה זרה, דהדבור עבדריה דזה כופר בהקדש ברוך הוא, והמחלל שבת כופר במעשי ומעיד שקר, שלא שבת הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. והא מהכא נפקא מהתם נפקא – דאין מקבלין קרבן מן המשומדין. מעם

חולין פרק ראשון – הכל שוחטין דף ה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות רש"י

מעם הארץ פרט למשומד – תימה, דמאי קאמור: הא מהבא נפקא מהתם נפקא: דא אדרבה, חף פליגא, דאפילו משומד לדבר אחד קאמור תנא קמא דאין מקבלין, דא מוקמינן דפליגי באוכל חלב והפריש קרבן על הדם: ודוחק לומר דפריך מדרבי שמעון ומפרש רבינו תם: ומשומד לאכול חלב – היינו משומד לכל התורה חוץ מדם, כדאשכחן שכולל כל החטאות בכלל חטאת

חלב בפרק קמא דמנחות (ו.א.) ובפרק "היה מביא" (סוטה טו.א.) דאמר: בדין שתזא חטאת חלב טענה נסכים. והשתא קאמור דלתנא קמא כשהוא משומד לכל התורה כולה חוץ מדם – אינו מביא קרבן על הדם, ולרבי שמעון מביא, כיון שהוא שב מידיעתו מדם. אבל משומד לדבר אחד – דבר הכל מביא. ועוד יש לומר: דדוקא בחלב דם פליגי, לפי שהם שוין, שיש ברת בשנין ועלין לגבה, ואמרו בלאו אחר: "כל חלב וכל דם לא תאכלו", דלתנא קמא חשיב ליה משומד לאותו דבר, כאילו הוא משומד לדם עצמו, ואינו מניח בשביל האיסור אלא משום דנפשו קצה לאכול דם. אבל משומד לאחד משאר איסורים – פשיטא דמביא קרבן על הדם. ולרבי שמעון אפילו משומד לאכול חלב מביא קרבן על הדם.

אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו – תימה: מה צריך קרא למעט לאינו שב מידיעתו ועומד ברשע? הא היה זבח רשעים, והיכי תיסק אדעתך לומר דמביא: ויש לומר: דאיצטריך להכיבא דחור בתשובה אחר כך, ובשעה שאכל לא היה שב מידיעתו. **רבן** גמליאל ובית דין נמנו על שחיטת כותי ואסורא – פירש בקונטרס: רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא שהיה אחרון. וכן משמע קצת, דקאמר בסמוך: רבן גמליאל ובית דין רבי מאיר סבירא ליה, דחייש למיעוטא. משמע שהוא רבן גמליאל אחרון, שהיה אחר רבי מאיר, ומיהו, קשה: דאם כן הויה ליה לפרוש בהדיא "רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא", כדתנן במסכת אבות (פרק ב) משנה ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אמר: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ. ועוד תימה: דגור רבי מאיר על סתם יינם ולא גור על שחיטה דאורייתא! אבל אם הוא רבן גמליאל דיבנה – נידא. ודא קאמר: כרבי מאיר סבירא ליה – משום דרבי מאיר סבירא ליה היה בהדיא. אבל קשה: דאם כן סבר רבן גמליאל דיבנה דכותים גרי אמת הן, כיון דשחיטתן היא שריא קודם גזירה. ובריש "הדר" (עירובין כ.א.ס.) תנן: הדר עם הגוי עם מי שאינו מודה בעירוב – הרי זה אסור. פירוש: אינו מודה בעירוב – היינו כותי, כדאמר בפרק "בבא מערבין" (שם כ.א.) רבי אלעזר בן רבי יעקב אמר: עד שיהיו שני ישראלים אוסרים זה

על זה. רבן גמליאל אמר: צודק אינו כגוי. ופירש בקונטרס: אבל כותי חיי כגוי, דקסבר כותים גרי אריות הן מיהו, על כרחי א אפשר לומר בפירוש הקונטרס, דהא רבן גמליאל דיבנה אית ליה בהדיא בפרק קמא דגיטין (א.י.) דגרי אמת הן, שהכשיר גט שעדיין עדי כותים. והיינו יבולין לפרש: אבל כותי חיי כגוי – משום דאינו מודה בעירוב. והיינו נמי טעמא דתנא קמא דאסר, שהא רבי מאיר בדמוכח ההם בגמרא, ורבי מאיר אית ליה התם (בבבא ברה) דכותים גרי אמת הן, אבל קשה: כיון דלכולי עמלא כותי נשיא, אף על גב דגרי אמת הן –

אם כן מה באו לחדש רבי אמי ורבי אסי וחולין ו.א.) שעשאוים גוים גמורין לבטל רשות וליתן רשות? הא מעיקרא נמי הכי הוה לבולי עמלאו אלא יש לומר: דלרבן גמליאל כותי נמי אינו כגוי, ותנן צודק אינו כגוי – והוא היין לכותים, דגרי אמת הן. והיו סבורין דגרי אמת הן, כרבן גמליאל, עד שעשאוים רבי אמי ורבי אסי גוים גמורין. אף על גב דרבי יוחנן פסק כרבי אלעזר ברבי יעקב, ורבי אלעזר ברבי יעקב לא פליג אתנא קמא שאוסר כותי – רבי יוחנן לא בא לפסוק כמותו אלא במה שצריך שיהיו שני ישראלים אוסרים זה על זה. **צדיקים** עצמן לא כל שכן – תימה: דהא אשכחן יתורין בן טבאי שהרג עד זומם בפרק קמא דמכות (דף ה.ב.) ורבי ישמעאל שקרא והשת בפרק קמא דשבט (יב.ב.) ואומר רבינו יצחק: דדוקא במידי דאכילה אין הקדוש ברוך הוא מביא חטאת, ושגגא הוא לצדיק שאוכל דבר איסור. ולספרים דגרסי (בפרק קמא) דבתובות (כח.ב.) גבי העלה עבד לכהונה על פיו, השתא בהתמן של צדיקים כו' – משום דאית ליה אכילת איסור, שנואכלת כל בשרימה, והוא עבד, ואין לו בה קדושתן. ומיהו, ברוב ספרים לא גרסין ליה. והיינו משום דלכא מלפך לא ששהיה צעמו אוכל האיסור. ובראש השנה (כא.א.) דאמר: "כמה בסיס תבשילא דבבלאי בצומא רבא דמערבא", וב"עריב פסחים" (ק.ב.) רבי ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי ואשתוילי ותעם קודם הברלה, אף על גב דמיתותו באסכרה – התם אכילת היתר הוא, אלא שאוכל בשעה האסורה. ובראשית רבה גרס: רבי ירמיה דשרד לרבי יזרא כלכלה דפריי, בין דין לדין אכילתא פריי בטבליהו. ומיהו, הדא עובדא איתא במסכתא שקלים (ח.א.) וקאמר עליה רבי יזרא: אם הראשונים כמלאכים או כבד אינש, ואם הראשונים כבני אינש – אנו כחמורין, ולא כחמורין דרבי פנחס בן איזי. אשכחיה

מעם – ולא כל עם. וגבי חטאת כתיב, שבא על ידי השוגג. רבי שמעון בן יוסי אומר – מכאן אתה למד. אשר לא תעשינה בשגגה ואשם – וסמך ליה: "או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא אשמו", דמשמע: "אשר לא תעשינה" – אם היה יודע שהוא אסור, ושגגה היתה לו, וחטא ואשם – הוא יביא. השב מידיעתו – שאם היה יודע שהוא חלב – היה יושב ומבטל מעבירה

זו. ואית דגרסי: השב. והוא נמי הפורש ונבדל מתחלה, ואין עובר אם היה יודע שהוא אסור. ובתורת כהנים גרס: "היושב", מאי בינויהו – מכל מקום משומד לא מקבלינן מיניה, בין למר בין למר, ואפילו שוגג, דהא אילו היה יודע מתחלה – נמי היה אוכל, ואין שב מידיעתו: והביא קרבן על הדם – ששג בו, ואילו היה יודע שהוא דם – לא היה אוכל. ולתנא קמא משומד שמו, ולא מקבלינן מיניה. ולרבי שמעון שב מידיעתו הוא ברם, ומקבלינן מיניה. מכאן ולא כוללם – דלעיל בעולת נדבה משתעי קרא, דכתיב בתריה: "אם עולה קרבנו" וגו'. דלכפרה הוא – וכיון דדעתו להודי ולחזור על עבירתו, ובהא מיהא אתרמי דשגגא לא הויה, אם כן אמאי נקבל מיניה? דהא לאו בר כפרה הוא. ודלא חיובא – ולא אורח ארעא לקבולי דורון מיניה, דכתיב: "זבח רשעים תועבה" (משלי כא.) אבל חטאת דחובה – רמאי עליה. אימא נקבל מיניה – שלא יהא חטא נשכר. גריעותא הוא – דאוקמת לעיל דפושעים קרי בחמה. שהן עוברים בדיע – כאדם הראשון, ומשמינן עצמן בחמה דכאי רוח. חורע בחמה – ומוקמינן לה במסכת סוטה (כב.א.) לא קרא ולא שנה ולא שמש תלמידי חכמים – עליו דכתוב אומר: "זרעתי את בית ישראל זרע אדם חורע בחמה". כלומר, החכמים והבורים כולם אורעם לפרותם ולרבותם. רבן גמליאל – בנו של רבי יהודה הנשיא, שהיה מן האחרונים, ובית דינו, נמנו על שחיטת כותי, לאחר שנשנית משנתנו דהכל שוחטין ואפילו כותי, ואסוריה. לא שבע רבי כו' – והיינו נמי כי מתניתין. למיטרא כע' – וכי לא פשיטא לן דלית להו "לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט.) כשלה מיניה – לא יזרא מרבי יעקב, דאפילו כשהיה עומד על גביו אסור, או לא קבלה? אבל משחיטת כותי – בישראל עומד על גביו, או על ידי שחקר כותי כשר נתנו לו ואכל. ואף רבי אסי אכל. ותחי כה רבי יזרא – גרסין. מתמיה עליהן שאכלוה, ומכביא ליה בלביה הכי. לא שמינן להו – הא דנמנו רבן גמליאל, דאי שמינן להו – הוה מקבלי. או דלמא שמינן

ולא קבלוה? והדר פשיט – רבי יזרא לנפשיה. מסתברא שמינן להו ולא קבלוה – דאי סלקא דעתך לא שמינן להו ואי שמינן להו הוה מקבלי לה. היכי מסתייע מילתא למיכל כו' – היאך יגרסו שום שטן לפני צדיקים על ידי שוגג שום דבר עון. השתא בהמתן של צדיקים – חמרא דרבי פנחס בן יאיר, לקמן (ו.א.) אין הקדוש ברוך הוא מביא חטאת על ידן – שתאכל הבחמה דבר האסור לה. ואי

רבי יזרא לנפשיה – מסתברא שמינן להו ולא קבלוה – דאי סלקא דעתך לא שמינן להו ואי שמינן להו הוה מקבלי לה. היכי מסתייע מילתא למיכל כו' – היאך יגרסו שום שטן לפני צדיקים על ידי שוגג שום דבר עון. השתא בהמתן של צדיקים – חמרא דרבי פנחס בן יאיר, לקמן (ו.א.) אין הקדוש ברוך הוא מביא חטאת על ידן – שתאכל הבחמה דבר האסור לה. ואי

רבי יזרא לנפשיה – מסתברא שמינן להו ולא קבלוה – דאי סלקא דעתך לא שמינן להו ואי שמינן להו הוה מקבלי לה. היכי מסתייע מילתא למיכל כו' – היאך יגרסו שום שטן לפני צדיקים על ידי שוגג שום דבר עון. השתא בהמתן של צדיקים – חמרא דרבי פנחס בן יאיר, לקמן (ו.א.) אין הקדוש ברוך הוא מביא חטאת על ידן – שתאכל הבחמה דבר האסור לה. ואי

שנאמר לגבי קרבן חטאת הבא לכפר על מי שחטא בשגגה (ויקרא
ד' כו), 'ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ, ויש לדייק ממה
שנאמר 'מעם' הארץ, ומשמע חלק מעם הארץ ולא כל עם הארץ,
לומר פה למקור, שאין מקבלים ממנו קרבן. רבי שמעון בן יוסי
אומר משום רבי שמעון, דין זה יש ללמוד ממה שנאמר (שם ד' כב)
'אשר לא תעשינה בשגגה ואשם' ומיד אחרי כן נאמר (שם ד' כג) 'או
הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא את קרבנו', ומשמע שדווקא
השב מידיעתו – אדם שאילו היה יודע שדבר זה עבירה היה נמנע
מלעשותה, הוא מביא קרבן על שגגתו, אך אם אינו שב מידיעתו,
שאף אילו היה יודע שדבר זה עבירה לא היה נמנע מלעשותה,
אינו מביא קרבן על שגגתו. ואמרין בביאור דברי הברייתא, מאי
ביניהו – מה הברל יש בין תנאים אלו, הרי לשיניהם אין מקבלים
קרבן מן המומר אף כאשר עבר בשוגג, ומה לי אם הטעם משום
שהוא מומר ומתמנע מ'מעם הארץ', או שמתמנע משום 'שאינו
שב מידיעתו' – ואמר רב הוננא, מוכר חלב במזיד, שאינו
דם בשגגה, והביא קרבן על חיים, אופן זה איבא ביניהו, שלתנא
קמא מכל מקום מומר הוא ואין מקבלים ממנו קרבן אף על דבר
שעליו אינו מומר, אך לרבי שמעון כיון שלא נתמעט אלא משום
שאינו שב מידיעתו, מקבלים ממנו קרבן על הדם, שהרי על הדם
אינו מומר, ואם היה יודע בשעת אכילתו שהוא דם היה נמנע
מלאכול. מכל מקום מבואר שמפוסקים אלו נתמעט דבר זה שאין
מקבלים קרבן מן המומר, וקשה על הנאמר בברייתא לעיל
שהומר מתמנע מ'מכם'.
מתרצת הגמרא: אכן שני לימודים הם, תנא בתפלתא ותנא בעולה,
הפסוק של הברייתא כאן מדבר בקרבן חטאת, ומיעט הפסוק
בחטאת את המומר, והפסוק של הברייתא לעיל 'מכם' מדבר
בקרבן עולה, ואיכא לשני המיעוטים, שאין ללמוד אחד מהשני,
משום דאי אשמעינן מיעוט זה רק בתפלתא, היה מקום לומר
שדווקא בו אין לקבל ממנו, משום דקרבן חטאת לתפלתא הוא בא
על חטאת, ואם המומר כיון שדעתו לחזור ולעבור במזיד, אינו בר
כפרה, אף שכעת עבר על כך בשוגג, אבל קרבן עולה דידון הוא,
שאינו בא לכפר אלא כמקריב דורון למלך, אומא – נאמר שניתן
לקבל מיניה, לכן הוצרך הפסוק למעט את המומר אף בעולה. ואי
אשמעינן מיעוט זה רק בעולה, היה מקום לומר שדווקא בו אין
לקבל ממנו, משום דלא חייבא הוא – שאין עליו חובה להביא
קרבן עולה, וכיון שרוצה להביא את הקרבן בדרך נדבה ודורון,
אין נראה לומר שיהיה אפשר לקבל ממנו דורון, שהרי 'זבח
רשעים תועבה', אבל תפלתא דחייבא הוא – שהוכח היה שמוטלת
עליו על עבירה שעבר, אומא לקבל מיניה, כדי שלא יהיה החוטא
נשכר, לכן צריכא לכתוב הן בחטאת והן בעולה לומר שבשניהם
אין מקבלים מן המומר.
הגמרא חוזרת לדון בדברי הברייתא לעיל שדרשה מהנאמר 'מן
הבהמה' להביא בני אדם שדומים לבהמה, מכאן אמרו מקבלים
קרבתו מפורשי ישראל. מקשה הגמרא: וכי כל חיקא דתתיב
בפסוק תואר בתתב כבינוי לאדם, גריעותא היא – כוונת הפסוק
לרבות בני אדם פחותים, וכגון מומרים, ותתיב בפסוק (תהלים לו ז)
'אדם ובהמה תושע ה', ואמר רב יהודה אומר רב בדרשת הפסוק,
אלו בני אדם שהן ערומין פדעת כאדם הראשון ומשימין עצמן
בתתב, שמתנהגים בעונה ובשפלות רוח, הרי שנדרש תיבת
'ובהמה' לאנשים צדיקים המשפילים עצמם כבהמה, וכיצד דרשו
תיבה זו פעמים לגנאי ופעמים לשבח.
מתרצת הגמרא: תתב תתיב אדם ובהמה יחדיו, וכאשר דורשים
שניהם יחד יש לבאר כוונת הפסוק לאנשים צדיקים, אך תתב
בתתב לחודה תתיב כבינוי לאדם, ולכן יש לדרוש שהכוונה לבני
אדם הפחותים כבהמה.
מקשה הגמרא: וכי כל חיקא דתתיב אדם ובהמה יחדיו, האם
מלייתא היא ויש לדרשו על אנשים צדיקים, ותתב תתיב בפסוק
אחר (ירמיה לו כ) 'וידעתי את בית ישראל וידע אדם וידע בהמה',
והיינו שלעתיד לבוא ייטיב ה' לעמו ויזרע את בני ישראל לפרותם
ולרבותם, הן זרע אדם והן זרע בהמה, ודרשו בגמרא (סוטה כב)

ש'זרע בהמה' היינו אותם בני אדם עמי הארץ שלא קראו ולא שנו
ולא שימשו תלמידי חכמים, ו'זרע אדם' היינו בני אדם החכמים,
הרי שתיבת 'בהמה' נדרשת לשון פחיתות אף כשנכתבה בסמוך
ל'אדם'. מתרצת הגמרא: תתב תתיב אדם – אף בפסוק שם יש
לדרוש תיבת בהמה לבדה, שהרי הפסוק חלקו מאדם, שכן נאמר
וידע אדם לחוד וידע בהמה לחוד, לכן נדרש כל אחד בפני עצמו,
ו'בהמה' לבדה נדרשת לשון פחיתות.
לעיל (ג) נתבאר ששחיתות כותי כשירה לפי שנחשבים הם 'גרי
אמת', אלא שצריך שתיעשה השחיטה בפני ישראל, לפי
שחשודים על 'לפני עור לא תתן מכשול', ואף פירשו בכך אבוי
ורבא את משנתנו שכתבה 'הכל שוחטין' דהיינו לרבות אף
כותים. הגמרא דנה בענין שחיתות הכותים בזמן הזה: (ספין נקלה),
אמר רבי הון אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי משום
בר קפרא, אף שמעיקר הדין שחיתות כותי מותרת כמו שנתבאר
לעיל, רבן גמליאל ובית דין שהיו בדרך מאוחר יותר לאחר
שנשנית המשנה, נמנו על שחיתות כותי ואסרוה.
אמר ליה רבי יודא לרבי יעקב בר אידי, שמא לא שמע רבי
שאסרו שחיתות כותי אלא בשאין ישראל עומד על גביו,
שבאופן זה יש לחשוש שמא קלקל את השחיטה, וכמו
שנתבאר לעיל שחשודים הכותים על 'לפני עור לא תתן
מכשול', אך כאשר שוחט בפני ישראל שצונו על גביו
שחיתות כשירה אף לרבן גמליאל ובית דין, ונמצא שלא שניה
רבן גמליאל מהדין השני במשנתנו. אמר ליה רבי יעקב בר
אידי, דמי האי מרנן ברלם מירי אינשי שמעקא – דומה אותו
חכם ששאל שאלה זו, היינו רבי זירא, כמו אדם שלא למד
סוגיא מימיו, שהרי בשאין ישראל עומד על גביו, למימרא בעי
– וכי צריך לומר שאין להכשיר את שחיתות כשאין ישראל
עומד על גביו, הלא דבר זה פשוט הוא שחשודים על 'לפני
עור', ואף המשנה לא הכשירה אלא כשישראל עומד על גביו
ורואה את שחיתות, ומדוע הוצרכו רבן גמליאל ובית דין
להימנות על כך ולאסור, ובהכרח שלא נמנו אלא לאסור את
שחיתות הכותי אף כשישראל רואה את שחיתותו.
מבררת הגמרא: תתב תתיב או לא תתב תתיב – האם אכן קיבל
רבי זירא את תשובתו של רבי יעקב והודה לדבריו שנמנו לאסור
את שחיתות אף כשישראל עומד על גביו, או שלא קיבלה. מביאה
הגמרא ראייה ממה שאמר רבי זירא במקום אחר: תא שמע, דאמר
רב חנן בן רבי יצחק אומר רבי אסי, אני ראיתי את רבי יוחנן שחבל
משחיתות כותי באופן שאין לחשוש בו משום 'לפני עור', כגון
ששחט בפני ישראל, ואף שנתן רבי יוחנן לאותו כותי שיאכל
מאותה שחיטה ואכלו, ואף רבי אסי אבל משחיתות כותי כמו
שראה שעשה רבי יוחנן רבו. ותתיב ת – והיה תמה בלבו רבי יודא
על רבי יוחנן ורבי אסי שנהגו היתר בכך, שהרי רבן גמליאל ובית
דינו נמנו ואסרו את שחיתותם, והיה מסתפק, האם לא שמיעא להו
דבר זה שרבן גמליאל ובית דין נמנו ואסרו את שחיתותם, דאי הוה
שמיעא להו הוה מקבלי לה לתקנה זו ונמנעים מלאכול, או דלמא
שמיעא להו שנמנו רבן גמליאל ובית דין ואסרו את שחיתותם, ולא
קבלוה עליהם דבר זה ולכן נהגו בזה היתר.
הדר פשיט לנפשיה – ולאחר מכן חזר רבי זירא ופשט לעצמו ספק
זה, דמסתברא דשמיע להו רבי יוחנן ורבי אסי שאסרום, ולא
קבלוה, אלא נחלקו על תקנה זו, דאי סלקא דעתך לא שמיע להו
ואי הוה שמיע להו הוה מקבלי לה – שאם נאמר כהצד שהעלה
בדעתו שלא ידעו מכך ואכן אם היו יודעים לא היו אוכלים
משחיתות, אם כן יקשה, היכי מסתייעא מילתא למיבא איסורא –
כיצד אירע דבר זה שנשכשלו בכך לאכול דבר איסור אף בשוגג,
השתא – והלא נאמר מעתה, מאחר שידוע לנו שאף בתתבן של
צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תפלה על ידן שיאכלו דבר
איסור, אלא מסייע להן שלא יכשלו בכך, צדיקים עצמן לא כל
שכן שודאי מסייע להם הקדוש ברוך הוא שלא יכשלו באכילת
איסור, ובהכרח לומר שלא נכשלו רבי יוחנן ורבי אסי באכילת
איסור, אלא שסברו ששחיתות הכותי מותרת.

למאי – לאיזה ענין עשאוּם כגוים, אי – אם תאמר לשחיטה ויין
 נסך, שאסרו לאכול משחיטתם ואסרו את סתם יינם בהנאה כיון
 נסך, יקשה, הלא מהם נזירי כהן רבן – כבר גזר רבי מאיר ואסר
 את יינם, ואחריו רבן גמליאל אסר את שחיטתם, ומה הוסיפו רבי
 אמי ורבי אסי.
 משיבה הגמרא: אינהו נזיר ולא קבלו מיניה, אתו רבי אמי ורבי
 אסי נזירי וקבלו מיניה – אמנם רבי מאיר ורבן גמליאל גזרו על
 הכותים, אך גזירתם לא נתקבלה על הציבור, מפני שהיו העם
 רגילים עם הכותים והיה להם קשה לפרוש מהם, אבל אחר כך
 כשבאו רבי אמי ורבי אסי וגזרו שוב, נשתנתה המציאות והיה
 אפשר לפרוש מן הכותים, וגזירתם נתקבלה.
 במעשה האחרון נאמר 'לא זוז משם עד שעשאוּם עובדי כוכבים
 גמורין'. מבררת הגמרא: מאי – לענין מה הם נחשבים כעובדי
 כוכבים ומזלות? משיבה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, לבטל
 רשות וליתן רשות. שגזרו על הכותים והחשיבו אותם כגוים אפילו
 לענין עירובי חצרות ושיתופי מבואות בשבת. שישאל ששכח
 ולא השתתף בעירוב מלפני השבת, ונמצא שאוסר על כל הדיירים
 את השימוש בחצר או במבוי, יכול לבטל רשותו ולסלק את עצמו
 מן השותפות במקום, ועל ידי זה החצר משמשת רק לאותם
 שהשתתפו בעירוב, ומותר לשאר הדיירים להוציא מביתם לחצר,
 אך גוי הדר בחצר אינו יכול להשתתף בעירוב, ואף לא לבטל את
 רשותו, וא לא לתת אותה במתנה, ואין תקנה אלא לשכור ממנו את
 חלקו בחצר. וגזרו על הכותי שיהיה הוא לא יוכל לבטל רשות ולתת
 רשות, ואין לו תקנה אלא בשכירות כגוי גמור.
 וכדתניא, ישראל אפילו אם הוא מוקד לחלל שבת בצינעא אך
 משמר שבתו בשוק – בפרהסיא, הרי הוא כישראל, ואם לא
 השתתף בעירוב עם שכניו שבחצר או במבוי, מכבד רשות ונותן
 רשות, ודי בזה להחריג להם לטלטל ברשות המשותפת. ושאנינו
 משמר שבתו בשוק, אינו מכבד רשות ונותן רשות. מפני שאמרנו
 חכמים, ישראל נותן רשות ומכבד רשות, ובקובץ פוסקים הדר
 בחצר אין תקנה לטלטל שם עד שישיבדו ממנו הדיירים את
 רשותו. ומומר לחלל שבת בפרהסיא דינו כעובד כוכבים. מבארת
 הגמרא: כיצד עושה ישראל את נתינת הרשות או את הביטול,
 אמר לו – לשכנו, רשותי קנייה לה, או רשותי מכבד לה, קנה
 השכן את רשותו לאותה שבת, ואינו צריך לזכות לו בקנין חליפין,
 אלא די בדיבור.
 לעיל הובאו דברי רבי זירא שאמר שאין הקדוש ברוך הוא מביא
 תקלה אפילו לבהמתם של צדיקים שיאכלו דבר איסור. הגמרא
 מביאה שמועות השייכות לענין זה: רבי יודא ורב אסי איקלעו –
 נקלעו לפונדקא דאי – של העיר יאמי שהיו עמי הארץ, אייתו
 לקפיהו – הביאו לפניהם ביצים המצופקות מרוב צליה, שטרפו
 וערבו אותן ביין. רבי יודא לא אכל מהביצים, ורב אסי אכל. אמר
 ליה רבי יודא לרב אסי, ולא תיש מר – האם אינך חושש לתערוכת
 דמאי שישנה במאכל. אמר ליה רב אסי לאו אדעתאי – כיון שהיו
 לא הובא לפני בפני עצמו, אלא על ידי תערוכת, לא נתתי אל לבי
 שהמאכל שאכלתי היה מעורב בדמאי. אמר רבי יודא – תמה היה
 לעצמו, אפשר – האם יתכן הדבר שגזרו חכמים על תערוכת דמאי
 שאסורה באכילה, ומסתמיה מילתא דרב אסי למיכל איסורא –
 ומשמים יסייעו שיכשל רב אסי בשוגג באכילת איסור, השתא
 בקהותן של צדיקים, כגון חמורו של רבי פנחס בן יאיר, אין תקדוש
 ברוך הוא מביא תקלה על ידו, שהבהמה תאכל דבר האסור לה
 וכפי שתספר הגמרא להלן (א-ג), צדיקים עצמן לא כל שכן שאין
 הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידו.
 נפק – יצא רבי יודא לבר דין זה, דק – דקדק במשניות
 ובברייתות, ואפשר – ומצא שאכן לא גזרו חכמים על תערוכת
 דמאי. (דתנן) [דתניא] בתוספתא (דמאי פ"א ה"ח), חבר הלוקח ויין
 מעם הארץ על מנת לתת לתוך המזוזה – שומן דגים, או לתוך
 האלונתית – משקה העשוי ממים ויין ושמן אפרסמון, או שלוקח
 ממנו פרשינין לעשות מהן סחינין – מאכל של כרשינים ותבלין

מסיימת הגמרא את הראיה: ואי סלקא דעתך – ואם יעלה על
 דעתך לומר לא קבלה מיניה – שלא קיבל רבי זירא את תשובת רבי
 יעקב בר אידי שרבן גמליאל לגמרי אסר שחיטת כותי ואפילו
 כשישראל עומד על גביו, אם כן מה הוקשה לו, לישני ליה – יתרץ
 רבי זירא לעצמו, כאן – רבי יוחנן ורבי אסי שאכלו משחיטת כותי,
 היה זה כשישראל עומד על גביו בשעת השחיטה ומשגיח שתהא
 כראוי, וכן – רבן גמליאל שאסר לאכול משחיטת כותי היינו
 כשאין ישראל עומד על גביו בשעת השחיטה, מפני שאין הכותים
 נזהרים לא להכשיל אחרים באיסור נבילה. אלא ממה שלא תירץ
 כך, לאו – האם לא שמע מינה שאכן קבלה מינה – שקיבל רבי
 זירא את דברי רבי יעקב בר אידי שרבן גמליאל ובית דינו גזרו על
 שחיטת כותי אפילו כאשר ישראל עומד על גביו, ואסורה ממש
 משחיטת גוי. ולכן תמה על האמוראים שאכלו משחיטת כותי.
 מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה שרבי זירא קיבל את דברי רבי יעקב
 בר אידי.
 מבררת הגמרא: ומאי טעמא נזירי כהן רבן על הכותים ואסרו את
 שחיטתם. כדי להשיב על שאלה זו מביאה הגמרא מעשה: כי הא
 דרבי שמעון בן אלקעזר – כמו המעשה שהיה עם רבי שמעון בן
 אלעזר, דשרייה – ששלחו רבי מאיר רבו לאתויה חמרא מבי בותאי
 – להביא ויין ממושבות הכותים, אשכחיה ההוא סבא – מצאו זקן
 אחד, אמר ליה, ושמע סבין בלעזר – [בלחין] אם בעל נפש אמה'
 (משכנ' כג א), כלומר אם אדם כשר אתה, תתחוק על יצרן ולא תקח
 ויין מן הכותים שיש בו חשש איסור (כפי שיבואר להלן). הלך רבי
 שמעון בן אלקעזר וספר את הדברים לפני רבי מאיר, ונזיר רבי מאיר
 עליהן ואסר את יינם. שואלת הגמרא: מאי טעמא, כלומר איזה
 חשש כשרות יש בינם של הכותים שמחמתו אסרו רבי מאיר.
 משיבה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, דמות יונה מצאו להן
 גראש הר גריזים שהיו עובדין אותה, ונעשו הכותים היושבים בהר
 גריזים מומרים לעבודה זרה, וסתם יינם אסור. ואף שרק מיעוט מן
 הכותים יושבים שם, ורוב הכותים אינם בהר גריזים ולא נחשדו
 בעבודה זרה, גזר רבי מאיר על כל הכותים, משום שפסק רבי
 מאיר למעמיה – [לשיתנו] דהיינו למיעוטא – שחושש למיעוט, ונזיר
 רובא אבו מינוטא – וגזר ואסר את יינם של כל הכותים אף שלא
 נחשדו על עבודה זרה, מפני יינם של המיעוט המומרים לעבודה
 זרה. ורבן גמליאל ובית דינו נמי דרבי מאיר סבירא להו, וחוששים
 למיעוט הכותים המומרים לעבודה זרה, ולכן אסרו את שחיטתם
 של כל הכותים.
 במעשה לעיל הוזכר הסבא את הפסוק במשלי והתכוין להתחזק
 על היצר בכשרות המאכלים, שואלת הגמרא: פשטיה דקרא במאי
 קתיב – מהי הכוונה הפשוטה של הפסוק. משיבה הגמרא: בתלמוד
 הוישב ולומד תורה לפני רבו. דתני רבי חייא ברייתא המפרשת
 פסוק זה, נאמר במשלי (כג א-ב) 'כי תשב ללחום את מושל –
 כשתשב ללמוד עם גדול בתורה, בין תבין את אשר לפניך. ושמע
 סבין בלעזר, אם בעל נפש אמה'. וכוונת הפסוק ללמד כיצד יש
 להתלמד לנהוג עם רבו. אם יודע תלמיד דרבי שאם יקשה לו
 קושיא יודע הרב להחזיר לו טעם, בין – שאל וקבל תשובות שעל
 ידיהן תבין את הלימוד, ואם לאו, שנראה שהרב לא ידע להחזיר
 תשובה של טעם, אז תבין מעצמך את אשר לפניך ואל תשאל
 ותביישנו, ובפסוק שאחריו כתוב 'ושמעת סבין בלעזר', כלומר
 התחזק ועצור פיך מלשאלו. ומסיים הפסוק, אם בעל נפש אמה
 ומתאוה לשאל ולרדת לעומקם של דברים, מה תקנתך, פרוש
 ה'מנו – מרב זה ולך לרב אחר.
 הגמרא חוזרת לענין הגיורות שגזרו חכמי ישראל על הכותים: רבי
 יצחק בן יוסף, שדריה – שלחו רבי אבהו לאתויה חמרא מבי בותאי
 – להביא ויין ממושבות הכותים, אשכחיה ההוא סבא – מצאו זקן
 אחד, אמר ליה לרבי יצחק, לית – אין כאן אצל הכותים שומרי
 תורה. הלך רבי יצחק וספר את הדברים לפני רבי אבהו, הלך רבי
 אבהו וספר את הדברים לפני רבי אמי ורבי אסי, ולא זוז משם עד
 שגזרו על הכותים ופשאוּם כעובדי כוכבים גמורין. מבררת הגמרא:

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכא רש"י תוספות

ואי סלקא דעתך לא קבלה – רבי יזרא מרבי יעקב דרבן גמליאל לגמרי אסר, מאי קשיא ליה? לישיני ליה – לנפשיה, כי אסר רבן גמליאל – כשאין ישראל עומד על גביו, דלית ליה "לפני עור לא תתן מכשול". וכי אבל רבי יוחנן – כשישראל עומד על גביו. ושמת סבין בלועך – פסוק הוא בספר משלי. אם בעל נפש אתה – אם אדם כשר אתה, כדאמר בפסחים (מא, ב) בעל

נפש לא ילתות, אדם כשר. בלועך – בלחציק. כלומר, התחוק על יצרך ולא תעשה זאת. מצאו להן – אותם היושבים בהר גריזים, ונעשו משומדים לעבודה זרה. ואף על גב דרוב כותים לאו מהר גריזים הוי, רבי מאיר לטעמיה דרזיש למיעוטא ביבמות (סא, ב). קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין, דברי רבי מאיר. אמרו לו לרבי מאיר: יפה אמרת לא חולצין, "איש" כתיב בפרשה, מפני מה לא מיבמין? אמר להן: קטן – שמו ימצא סריס, קטנה – שמו תמצא איילנית, ונמצאו פוגעים בערזה. ולא אמר רוב קטנים אינם סריסים. את מושל – גדול בתורה. אם יודע כרבו – שאם ישאלנו ישיב לו טעם. בין – שאל ואם לאו תבין את אשר לפניך – מעצמך, ואל תשאל ותביישנו. "ושמת סבין בלועך" בתריה דהאי קרא כתיב, כלומר, התחוק עצמך ועצור פך מלשאלו. אם בעל נפש אתה – ומתאזהר לשאל ולעמוד על העיקר, מאי תקנתיה? פרוש דימנו. מהתם גזרו – רבי מאיר על היין, ורבן גמליאל אחריי על השחיתה. וקבלו מיניהו – לא שאלו גדולים דימנו, אלא שבדורו של רבי מאיר לא רצו לקבל עליהם לפרוש מן הכותיים, לפי שהיו רגילים בהם, ובדורו של רבי אמי היה אפשר להם לפרוש. לבטל רשות – אם דר כותי במבוי צריך לשכור את רשותו, ואפילו נתן להם במתנה אינה מבוטלת עד שישובו, והיינו כגוי, ויש איתא ששכח ולא נתן בערבו עם בני המבוי, והוא דר עמדם ואוסר עליהם – מבטל להם רשותו, וגוי – עד שישובו ישראל דימנו. ותעמא מפרש ב"הדר את הגוי" (עירובין ט, ט), משמר שבתו בשוק – בפרהסיא, אף על פי אף על פי שהוא משומד לחלוץ בצבעה – הרי הוא בישראל, ואם לא עירב עם שכניו בחצר או במבוי – נותן להם רשותו לזכות – בקנין חליפין. לפונדקא דיאי – שם העיר. ועמי הארץ הוי, וחשודין על הדמיא. ומשום דאיתתין לעיל "בהמתן של צדיקים" כו' נטק ואתי להנך משעתא דמירי נמי כבי האי גוונא. מצומקות – צליות חרבה, לשון "מצמק ויפה לו" דשבת (לז, ב). כיון – ואחר כך ערבוט וטרפוס בין, ואיכא בין משום דמאי. והבא משום דליתיה בעיניה. ועל ידי תערובת אייתי לקמייהו, לא חשו למילתא. אפשר – אי איתא דגורו חכמים על תערובת דמאי, מסתייע מילתא דיגורם עון שלא ישים

על לבו דגורו עליו ויטבח הגורא ויאכל בשוגג? דק ואשכח – דלא גזרו. לתת לתוך המוריים – דסופו לאוכלו ליתן זה על ידי תערובת דמוריים, וכן לתת לתוך אלנותית *פזושרין, שנותן מים ויין ושמן אפרסמון כדאמרין במסכת עבודה זרה (לא, א). מחנין – מאכל של גריסין, ותבלין מעורבין בו. וכן רסיסין מערשים. אף על פי שסוף כל אלו לערב, והואיל ובאין לידו של חבר מעם הארץ בעיניהו, שלא בתערובת – חייב להפריש דמאי אם ספק הוא, כגון שלקחו מעם הארץ, ואין צריך לומר משום דמאי, אם אמר לו המוכר: לא הפרשתי מהם. והם עצמם – הלוקח מעם הארץ את האוכלין עצמן – אין צריך להפריש דמאי, והואיל ובתערובת בא לידו. לשכנתו – אשת עם הארץ. עיסה לאפות – ומסר לה שאור. וקדרה לבשל – ונתן לה התבלין, אינו חושש שמוא החליפה ונתנה משלה שאין מתוקן, לפי שאין חשודין על הגלג. עשה לי משליכי – השאור ותבלין, חושש – וצריך להחזיר לעיניו דמאי, ואף על גב דתערובת הוא. כיון דאמר לה עשי לי משליכי – הוי כמו שלקחן חדינה קודם תערובתו ואחר כך צרפו, דהא על פיו עשתה ונעשית שלחון. ובעמא לא מבטל – לפי שהוא מתקן הכל הוא עיקר. ואפילו לקח קדרה מבוטלת מעם הארץ, שלא נעשה שלחון כשעירבן – אסור. אבל יין במוריים ויין בביצים אינו עיקר. ולחלוץ לא חיישין – דקתני: אם נתן לה הכל אין חוששין שמוא החליפה. הנותן לחמותו – עיסתו לאפות. מפני שחשודה מחלפת המתקלקל – אם יתקלקל הלחם מחליפתו. הלכך מעשר את שהוא נותן לה, דאי מחלפת ליה שלא ידא חבר זה נותן לפניו מכשול. ואת שהוא נוטל דימנה – שמוא החליפה. אלמא מחלפא הוה ברקתני טעמא – דלכותה היא מתכוונת. אבל על הגלג, כגון לאדם נכרי שאין ידעתה להחליף להטיב לו – אף להרע אינה חשודה.

ולעלמא

אשכחיה ההוא סבא – יש מפרשים דכל מקום שהוא מזכיר "ההוא סבא" הוא אליהו. ואי אפשר לומר כן בפרק "במה מדליקין" (שבת לד, א) בעובדא דרבי שמעון בן יוחאי.

בראש הר גריזים – במדרש יש שהיא עבודה זרה שהטמין יעקב תחת האלה בדר בשכם (בראשית לה), אם בעל נפש אתה פרוש דימנו – דבסיפא דקרא כתיב: "ואל תתאו למטעמותי". אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית – משמע דתבלין חייבין במעשר. ותמימה, דבפרק "בא סימן" (נדה גא, תנן) כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלים, ובי"העור והרעב" (חולין קיז, תנן) והקופה מצטרפין לטמא טומאת אוכלין, וקאמר בגמרא: מאי קיפה – תבלין. אלמא תבלין אין להם טומאת אוכלין אלא על ידי צירוף, אף על גב דחייב במעשר! ויש לומר: ד"משום מעשר" דקאמר הבא לא קאי אתבלין, אלא אשאור. ושביעית קאי אף אתבלין, דהא במאכל בהמה נמי נהגה שביעית.

ההם חכמים

דקרא במאי כתיב? בתלמיד היושב לפני רבו, דתני רבי חייא: "כי תשב ללחום את מושל בין חבין את אשר לפניך. ושמת סבין בלועך אם בעל נפש אתה", אם יודע תלמיד ברבו שיוצא להחזיר לו טעם – "בין", ואם לאו – "תבין את אשר לפניך ושמת סבין בלועך", "אם בעל נפש אתה" – פרוש הימנו. רבי יצחק בן יוסף שדריה רבי אבהו לאתווי חמרא מבי פותאי, אשכחיה ההוא סבא, אמר ליה: לית פאן שומרי תורה. הלך רבי יצחק וספר דברים לפני רבי אבהו, והלך רבי אבהו וספר דברים לפני רבי אמי ורבי אסי, ולא זו ממש עד ששעשאו גוים גמורין. למאי? אי לשחיטה ויין נסך, מהתם גזרו בהו רבנן! – אינהו גזרו ולא קבלו מיניהו, אהו רבי אמי ורבי אסי גזרו וקבלו מיניהו. מאי "גוים גמורין"? אמר רב נחמן בר יצחק: לבטל רשות וליתן רשות. וכדתניא: ישראל משומד משמר שבתו בשוק – מבטל רשות ונותן רשות, ושאינו משמר שבתו בשוק – אינו מבטל רשות ונותן רשות, מפני שאמרו: ישראל נותן רשות ומבטל רשות, ובגוי עד שישפור. כיצד? אמר לו: "רשותי קנויה לך", "רשותי מבוטלת לך" – קנה, ואינו צריך לזכות. רבי יזרא ורב אסי איקלעו לפונדקא דיאי, אייתו לקמייהו ביצים המצופקות ביין, רבי יזרא לא אכל ורב אסי אכל. אמר ליה רבי יזרא לרב אסי: ולא חייש מר לתערובת דמאי? אמר ליה: לאו אדעתאי. אמר רבי יזרא: אפשר גזרו על התערובת דמאי, ומסתניעא מילתא דרב אסי למיכל איסורא? השתא בהמתן של צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן! נפק רבי יזרא דק ואשכח, דתני: הלוקח יין לתת לתוך המוריים או לתוך האלנותית, פרשינן לעשות מהן סחינין, צדיקים לעשות מהן רסיסין – חייב משום דמאי, ואין צריך לומר משום ודאי, והן עצמן מותרין מפני שהן תערובת. – ולא גזרו על תערובת דמאי? והתניא: הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדרה לבשל – אינו חושש לשאור ותבלין שבה, לא משום שביעית ולא משום מעשר, ואם אמר לה "עשי לי משליכי" – חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר! – שאני התם, דכיון דקאמר לה "עשי לי משליכי" – פמאן דעריב בידים דמי. ורפם אמר: שאני שאור ותבלין, דלמעמא עבדי, וטעמא לא מבטל. ולחלוץ לא חיישין? והתני: הנותן לחמותו – מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממונה, מפני שחשודה מחלפת המתקלקל! – התם פדתניא טעמא, אמר רבי יהודה: רוצה היא בתקנת בפתה, ובושה מחתנה. ולעלמא

על לבו דגורו עליו ויטבח הגורא ויאכל בשוגג? דק ואשכח – דלא גזרו. לתת לתוך המוריים – דסופו לאוכלו ליתן זה על ידי תערובת דמוריים, וכן לתת לתוך אלנותית *פזושרין, שנותן מים ויין ושמן אפרסמון כדאמרין במסכת עבודה זרה (לא, א). מחנין – מאכל של גריסין, ותבלין מעורבין בו. וכן רסיסין מערשים. אף על פי שסוף כל אלו לערב, והואיל ובאין לידו של חבר מעם הארץ בעיניהו, שלא בתערובת – חייב להפריש דמאי אם ספק הוא, כגון שלקחו מעם הארץ, ואין צריך לומר משום דמאי, אם אמר לו המוכר: לא הפרשתי מהם. והם עצמם – הלוקח מעם הארץ את האוכלין עצמן – אין צריך להפריש דמאי, והואיל ובתערובת בא לידו. לשכנתו – אשת עם הארץ. עיסה לאפות – ומסר לה שאור. וקדרה לבשל – ונתן לה התבלין, אינו חושש שמוא החליפה ונתנה משלה שאין מתוקן, לפי שאין חשודין על הגלג. עשה לי משליכי – השאור ותבלין, חושש – וצריך להחזיר לעיניו דמאי, ואף על גב דתערובת הוא. כיון דאמר לה עשי לי משליכי – הוי כמו שלקחן חדינה קודם תערובתו ואחר כך צרפו, דהא על פיו עשתה ונעשית שלחון. ובעמא לא מבטל – לפי שהוא מתקן הכל הוא עיקר. ואפילו לקח קדרה מבוטלת מעם הארץ, שלא נעשה שלחון כשעירבן – אסור. אבל יין במוריים ויין בביצים אינו עיקר. ולחלוץ לא חיישין – דקתני: אם נתן לה הכל אין חוששין שמוא החליפה. הנותן לחמותו – עיסתו לאפות. מפני שחשודה מחלפת המתקלקל – אם יתקלקל הלחם מחליפתו. הלכך מעשר את שהוא נותן לה, דאי מחלפת ליה שלא ידא חבר זה נותן לפניו מכשול. ואת שהוא נוטל דימנה – שמוא החליפה. אלמא מחלפא הוה ברקתני טעמא – דלכותה היא מתכוונת. אבל על הגלג, כגון לאדם נכרי שאין ידעתה להחליף להטיב לו – אף להרע אינה חשודה.

ולעלמא

התם נמי מוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קריא – פירש בקונטרס: מורה הוראת היתר לעצמה, לטובה אני מתכוונת, בר בי רב ליכול חמימא בניהותא. ואין הלשון משמע עם ד'מוריא' משמע שמורה לעצמה היתר לעכב משלו, כמו 'מוריא ואמרה תורא מדישה קאביל'. ועוד תנן במתניתין: מעשר את שהוא נתן לה ואת שהוא נוטל הימנה מפני

שחשודה שמחלפת. רבי יוסי אומר: אין אנו אדראין לרמאים. ומפרש רבינו מנחם, בדמיתה קאמר: בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קריא? ואני טרחתי בשבילי אבל גבי שכנתי אין לחוש לחילוף אף על פי שטורחת בשבילי, דדרך שכנים שטורחים זה בשביל זה.

אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ – פירש בקונטרס: טוחנת תבואה לא עם הארץ בזמן שהיא טמאה – אשת חבר, דליכא למיחש שמא תשכח ותתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר, דכיון דטמאה היא אינה נוגעת, ומסתמא עומדת מרוחק. וקשה: דרך משנה מתייבא במסכת סוהרות (פרק ז, ו) ולפירוש הקונטרס הוה ליה למיתני במסכת דמאי? ועוד קשה: דפירש בהבדלה נותנת לה ואוכלת – אלמא שחודה לגנוב משל בעלה. ואין זה גולה, דאין הבעל מקפיד בדבר מועט, כדתנן ב'הגחל בתרא' (בבא קמא קט"א), מקבלין מן הנשים דבר מועט לצדקה וגם זה דוחק מאד שמחלק בין אשת חבר לאשת עם הארץ, דעביד איניש דמינשי ואכיל מה דיהבי ליה, אבל לתת לאחרים אי לאו דרגילה בגול לא מנשיא. ועוד: היאך טוחנת עמה אשת חבר? הרי היא מסייעת עובדי עבירה, ובסוף 'הנזיקין' (גיטין ס"א), מוכח דאסור, לרבא ומפרש מתניתין דמשאלת אשת חבר לאשת עם הארץ נפח

וכברה ובוררת וטוחנת עמה – בעם הארץ דרבי מאיר, וטמאה וטהרה דרבנן. אבל בסם עם הארץ – לא, היכי דלא תשחון עם חברתה השחודה על השביעית. ולאבי דאמר רוב עמי מעשרין הן – שרי לסייעה בכל ענין. והכא הא אסרינן בזמן שהיא טהורה? וליכא לאוקומי והיא בזמן שהיא טמאה, ודלא כרבי שמעון בן אלעזר, דהא בהדיא קתני: בוררת, ובוררת נוגעת היא ומפרש רבינו חננאל וכן רבינו תם: שבתבואה של וחברו איירי, בזמן שהיא טמאה – בזמן שאשת עם הארץ מחזקת עצמה בטמאה, שאז היא נזררת מליגע בתבואה. אבל לא בזמן שמחזקת עצמה בטורה – דאז אין נזררת מליגע בתבואה, ומטמאה לה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף בזמן שמחזקת עצמה בטמאה לא תשחון, מפני שחברתה, אשת עם הארץ אחר שסבורה להיות טהורה, נותנת לה ואוכלת. ובתוספתא דסוהרות פרק שמיני קתני: אף על פי שאינה אוכלת – נותנת לאחרים ואוכלים. והשתא פריך שפיר: השתא מגול גולה תבואה של אשת חבר, חילופי מעינא: **והתירי** רבי את בית שאן כולה על ידו – משמע דאין מעשר נוגה בחוצה לארץ. וכן משמע בעבודה זרה בפרק 'רבי ישמעאל' (נה"ב) דקאמר: ריש לקיש איקעל ולבצרה, חזינהו דאבלי פירי דלא עשרו, אסר להו. אתא לקמייהו דרבי יוחנן, אמר: אדמקטורף עלך זיל הדר, ו"בצרה" לאו הינו 'בצר', ודבצרהו בחוצה לארץ היא ואינה חייבת במעשר. ותימה: דבפרק 'עד כמה' (בבורות כ"א), מוכח כולה שמעתתא דתרומה נהנת בחוצה לארץ, ואין לומר כדפירש הכא בקונטרס, דדוקא תרומת דגן דחורש ויצהר דהוי בארץ דאורייתא – בחוצה לארץ הוי מדרבנן, אבל בשאר פירות – לא. דהא בפרק קמא דביצה (י"ב), גבי אושפזינניה דרבה בר בר חנה ליה חלה איסוריתא דחורשין, משמע דטמא חייב במעשר. ובריש 'כיצד מברכין' (ברכות ל"א), רבי אלעזר אומר: צלף מתעשר האבינות והקפריסין. ורבי עקיבא אומר: אין מתעשרין אלא האבינות בלבד. ואמר רב יהודה: צלף ערלה בחוצה לארץ – זורק את האבינות, ואוכל את הקפריסין. ופריך: ולימא הלכה כרבי עקיבא! ומשני: הוה אמנא אפילו בארץ, קא משמע לן בחוצה לארץ. ולימא: כל המקיל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ? אי אמר הכי הוה אמנא הני מילי מעשר ירק וצלף, דבארץ גופה דרבנן, אבל ערלה דבארץ דאורייתא – לא. משמע בהדיא דמעשר ירק וצלף נוגה בחוצה לארץ ואומר רבינו תם: דהכא ובפרק 'רבי ישמעאל' (עבודה זרה נה"ב) איירי בדמאי, דאינו נוגה בחוצה לארץ. כדתנן במסכת דמאי (פרק א' משנה ג') מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי. אבל דאי טבל חייב בכל מקום. וכן משמע דמיידי הכא בדמאי, מדפריך לקמן: דילמא רבי מאיר נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר, דלא שרי אלא בדמאי. וקשה מירושלמי דפרק שליש דדמאי: רבן שמעון בן גמליאל שלח ליה רבי יוסי רביי אתרוג, ואמר ליה: זה בא ליד מוקסרין, ולמדיתי ממנו שלשה דברים: ושחוט טמא, ושחוט טמא, ושחוט טמא – אלא בקסרין עליו מים, פירוש: והנכשר. ודלא בא לידו אחר – שאילו בא לידו אחר היה מעשר ממנו על זה. ואם תאמר: ודילמא עישר, והוצרך להודיעו משום הכשר? ויש לומר: דאם לא היה אלא דבר אחד היה רבי יוסי מודיעו בפירוש. ופריך: וליעשר ממנו עליו? ומשני: אין דרך בני אדם ששולחין לחביריהו דברים חסרים. ופריך: ולא מתניתין היא, רבי יוסי מתייר בודאי ובלבד שיודיעו? משנה היא באותו פרק, שרבי יוסי מתייר לשלוח לחבירו דאי טבל ובלבד שיודיעו שאינו מעושר; ושמן היה ביד רבי יוסי אחר, ומה שלא עישר – לפי שהודיעו, שעל כן היה אומר זה בא ליד מוקסרין? ומשני: אף על גב דפליג אדרבנן – לא הוה עבד עובדא כותיה. ופריך: ולא מפירות המותרין בקסרין? ורבי התייר קסרין, והתייר בית שאן? ומשני: רבן שמעון בן גמליאל קודם רבי הוה. משמע דלאחר שוהר היה פטור אפילו דאי, דההוא אתרוג דאי הוה? וצריך לפרש: ולא מפירות המותרין בקסרין. דהתם בירושלמי בפרק שני דדמאי אמרין: אלו המינין האסורין במאי שאן, ואלו המינין האסורין בקסרין, פירוש: משום דמאי. משום דאלו מינין היו רגילין באלו המקומות ללא מארץ ישראל, הודיעוין שלא באו מארץ ישראל פטורין משום דמאי וחייבין משום דאי, כפירוש רבינו תם. ופריך: והלא אתרוג מפירות המותרין שאין מביאין אותן מארץ ישראל, אלא בקסרין עצמה גרל, ומדור דמותר לשלוח דאי בחוצה לארץ בהודעה, ולא נחלקו אלא בטבל בארץ ישראל. ואם כן מנא לן שלא בא ליד רבי יוסי אחר? ואפילו היה בידו אחר – היה יכול לשלוח דאי טבל בהודעה בחוצה לארץ, אפילו לרבנן? ומשני: דעדיין לא הותרה קסרין בימי רבי יוסי, והיו מחזיקין אותה בחזקת ארץ ישראל. ומיהו, במקום אחר מצא רבינו יצחק בירושלמי במסכת חלה, פרק 'שתי נשים'

וְלֵעֲלָמָא לֹא חִיִּישִׁין? וְהַתֵּן: הַנּוֹתִין לְפִינְדָקִית שְׁלוֹ – מַעֲשֵׂר אֵת שֶׁהוּא נֹתֵן לָהּ וְאֵת שֶׁהוּא נוֹטֵל הֵימָנָה, מִפְּנֵי שֶׁשְׁשׂוּדָה מִחֻלְפָּתָא – הֵתֵם נִמִּי מוֹרְיָא וְאִמְרָה: בַּר בִּי רַב לִיכּוֹל חֲמִימָא וְאִנָּא אִיכּוֹל קְרִיָא. – וְלַחֲלוּפֵי לֹא חִיִּישִׁין? וְהַתֵּנָּא: אֵשֶׁת חֶבֶר טוֹחֶנֶת עִם אֵשֶׁת עִם הָאֶרֶץ בִּזְמַן שֶׁהִיא מְטָמָה, אֲבָל לֹא בִּזְמַן שֶׁהִיא טְהוֹרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵף בִּזְמַן שֶׁהִיא מְטָמָה לֹא תִמְחוֹן, מִפְּנֵי שֶׁחֲבִירֶתָה נֹתֶנֶת לָהּ וְאוֹכֶלֶת; הַשְׁתָּא מִיּוֹגֵל גּוֹלָה, חֲלוּפֵי מִיַּבְעִיָא? אָמַר רַב יוֹסֵף, הֵתֵם נִמִּי מוֹרְיָא וְאִמְרָה: תּוֹרָא מִדִּישִׁיָּה קֶאֱבִיל. הַעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יִרְמְיָה בֶּן חֲמִיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר לִפְנֵי רַבִּי עַל רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֲכַל עֵלָה שֶׁל יֶרֶק בְּבֵית שְׁאָן, וְהַתִּיר רַבִּי אֶת בֵּית שְׁאָן פּוֹלָה עַל יָדוֹ. חֲבֵרָא עָלְיוּ אֲחִיו וּבֵית אָבִיו, אָמְרוּ לוֹ: מָקוֹם שֶׁאַבּוֹתֶיךָ וְאַבּוֹת אַבּוֹתֶיךָ נָהֲגוּ בּוֹ אִסּוּר, אַתָּה תִּנְהַו בּוֹ הֵימָר? דַּרְשׁ לֵהֵן מִקְרָא זֶה: "וְכָתַתְּ נָחֵשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה בִּי עַד הַיָּמִים הַהֵמָּה הֵיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרִים לוֹ וְיִקְרָא לוֹ נְחֹשֶׁת", אֲפָשֶׁר כָּא אָסָא וְלֹא בִיעָרוּ, כָּא יְהוֹשֻׁפָּט וְלֹא בִיעָרוּ? וְהֵלֵא כָּל עֲבֹדָה זָרָה שֶׁעָשׂוּ אָסָא וְיְהוֹשֻׁפָּט בִּיעָרוּ! אֵל

וְלֵעֲלָמָא – דליכא למימר להטיב מתכוונת. לא חיישין – שמא תחליף לטול היפה לעצמה? והתנן הנותן לפינדיקית שלו – לתקן לו עיסה וקידרה. מפני שחשודה מחלפת – והא הכא דלאו לטובה היא, דאיש נכרי הוא. ובמסכת דמאי תנינא לה, ולא קתני 'המתקלקל'. אלמא על הגול שחודה. התם נמי מוריא כו' – התם נמי לטובה היא מתכוונת. והא דלא תנא בה 'המתקלקל', משום דאפילו אין מתקלקל נמי, לא צעטן הלחם קודם שאכלו – מחלפת ליה, דמוריא הוראה לעצמה: לטובה אני מתכוונת, בר בי רב ליכול חמימא כו', אבל נותן לשכנתי – אין לה לחוש עליו, ולא מחלפת לטובה, שהרי אין סמך עליה תמיד כאכסנאי, ולחרע נמי לא חשדא אגול. ולאחלוּפֵי – לגול, לא חיישין? טוחנת – מסייעת להנהיג את הרחיים כשהיא טוחנת את התבואה של עם הארץ. בזמן – שאשת חבר טמאה ליכא למיחש שמא תשכח ותתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר, דכיון דטמאה היא אינה רגילה ליגע במה שהיא עוסקת בו שמתא, וסתמה עומדת מרוחק היא ולא נגעה. אבל לא בזמן שהיא טהורה – דהואיל וסתמה נוגעת – חיישין שמא תשכח ותאכל. שחבירתה נותנת לה ואוכלת – אלמא שחשודה לגנוב משל בעלה ולהאכיל את חבירתה. ואשת חבר, אף על פי שאינה רגילה לא לאכול גול ולא לאכול דבר שאינו מעושר – חיישין לשכחה, דעביד איניש דמינשי ואכיל מאי דיהבי ליה, אבל לתת לאחרים, אי לאו דחשודה ורגילה בגול – לא מנשיא. מוריא – היתר לעצמה. תורא מדישיה קאביל –

זו הואיל ומסייעת אותה (ו) לא הוי גול. העיד רבי יהושע – על אה נמי משום אין הקדוש ברוך הוא מביא תפלה על ידי הצדיקים נקט לה. ערלה של ירק – ולא עישר, והתיר רבי – על פי עדות זו. את בית שאן כולה – לאכול ירק שלה ופירות האילן בטבול. קא סלקא דעתין: קסבר רבי מאיר לאו מארץ ישראל היא, ומעשר דגן בחוצה לארץ הוא נוגה מדרבנן, הואיל ובארץ דאורייתא. אבל מעשר ירק, דבארץ גופיה דרבנן – לא גזור מידי בחוצה לארץ. דאי מארץ ישראל היא, אף על גב דרבי מאיר ורבי אחר חורבן הוה – לא קיימא לן: מעשר דגן דאורייתא וירק דרבנן, דקדושה אחרונה דעורא קדשה אף לעתיד לבא, כדקתני: התייר רבי את בית שאן – במכלל דשאר מקומות נוגה בהן. וכתת נחש הנחשת – בחוקיהו מלך יהודה כתיב, מקום

מקום – משמע דאין מעשר נוגה בחוצה לארץ. וכן משמע בעבודה זרה בפרק 'רבי ישמעאל' (נה"ב) דקאמר: ריש לקיש איקעל ולבצרה, חזינהו דאבלי פירי דלא עשרו, אסר להו. אתא לקמייהו דרבי יוחנן, אמר: אדמקטורף עלך זיל הדר, ו"בצרה" לאו הינו 'בצר', ודבצרהו בחוצה לארץ היא ואינה חייבת במעשר. ותימה: דבפרק 'עד כמה' (בבורות כ"א), מוכח כולה שמעתתא דתרומה נהנת בחוצה לארץ, ואין לומר כדפירש הכא בקונטרס, דדוקא תרומת דגן דחורש ויצהר דהוי בארץ דאורייתא – בחוצה לארץ הוי מדרבנן, אבל בשאר פירות – לא. דהא בפרק קמא דביצה (י"ב), גבי אושפזינניה דרבה בר בר חנה ליה חלה איסוריתא דחורשין, משמע דטמא חייב במעשר. ובריש 'כיצד מברכין' (ברכות ל"א), רבי אלעזר אומר: צלף מתעשר האבינות והקפריסין. ורבי עקיבא אומר: אין מתעשרין אלא האבינות בלבד. ואמר רב יהודה: צלף ערלה בחוצה לארץ – זורק את האבינות, ואוכל את הקפריסין. ופריך: ולימא הלכה כרבי עקיבא! ומשני: הוה אמנא אפילו בארץ, קא משמע לן בחוצה לארץ. ולימא: כל המקיל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ? אי אמר הכי הוה אמנא הני מילי מעשר ירק וצלף, דבארץ גופה דרבנן, אבל ערלה דבארץ דאורייתא – לא. משמע בהדיא דמעשר ירק וצלף נוגה בחוצה לארץ ואומר רבינו תם: דהכא ובפרק 'רבי ישמעאל' (עבודה זרה נה"ב) איירי בדמאי, דאינו נוגה בחוצה לארץ. כדתנן במסכת דמאי (פרק א' משנה ג') מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי. אבל דאי טבל חייב בכל מקום. וכן משמע דמיידי הכא בדמאי, מדפריך לקמן: דילמא רבי מאיר נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר, דלא שרי אלא בדמאי. וקשה מירושלמי דפרק שליש דדמאי: רבן שמעון בן גמליאל שלח ליה רבי יוסי רביי אתרוג, ואמר ליה: זה בא ליד מוקסרין, ולמדיתי ממנו שלשה דברים: ושחוט טמא, ושחוט טמא, ושחוט טמא – אלא בקסרין עליו מים, פירוש: והנכשר. ודלא בא לידו אחר – שאילו בא לידו אחר היה מעשר ממנו על זה. ואם תאמר: ודילמא עישר, והוצרך להודיעו משום הכשר? ויש לומר: דאם לא היה אלא דבר אחד היה רבי יוסי מודיעו בפירוש. ופריך: וליעשר ממנו עליו? ומשני: אין דרך בני אדם ששולחין לחביריהו דברים חסרים. ופריך: ולא מתניתין היא, רבי יוסי מתייר בודאי ובלבד שיודיעו? משנה היא באותו פרק, שרבי יוסי מתייר לשלוח לחבירו דאי טבל ובלבד שיודיעו שאינו מעושר; ושמן היה ביד רבי יוסי אחר, ומה שלא עישר – לפי שהודיעו, שעל כן היה אומר זה בא ליד מוקסרין? ומשני: אף על גב דפליג אדרבנן – לא הוה עבד עובדא כותיה. ופריך: ולא מפירות המותרין בקסרין? ורבי התייר קסרין, והתייר בית שאן? ומשני: רבן שמעון בן גמליאל קודם רבי הוה. משמע דלאחר שוהר היה פטור אפילו דאי, דההוא אתרוג דאי הוה? וצריך לפרש: ולא מפירות המותרין בקסרין. דהתם בירושלמי בפרק שני דדמאי אמרין: אלו המינין האסורין במאי שאן, ואלו המינין האסורין בקסרין, פירוש: משום דמאי. משום דאלו מינין היו רגילין באלו המקומות ללא מארץ ישראל, הודיעוין שלא באו מארץ ישראל פטורין משום דמאי וחייבין משום דאי, כפירוש רבינו תם. ופריך: והלא אתרוג מפירות המותרין שאין מביאין אותן מארץ ישראל, אלא בקסרין עצמה גרל, ומדור דמותר לשלוח דאי בחוצה לארץ בהודעה, ולא נחלקו אלא בטבל בארץ ישראל. ואם כן מנא לן שלא בא ליד רבי יוסי אחר? ואפילו היה בידו אחר – היה יכול לשלוח דאי טבל בהודעה בחוצה לארץ, אפילו לרבנן? ומשני: דעדיין לא הותרה קסרין בימי רבי יוסי, והיו מחזיקין אותה בחזקת ארץ ישראל. ומיהו, במקום אחר מצא רבינו יצחק בירושלמי במסכת חלה, פרק 'שתי נשים'

חולין דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רכג

לחברתה. ויש לומר, הַשְׁתָּא מִיגֹל זִזְלָה, חֲלוּפֵי מִיבְעָא – אם מצינו
שחשודה היא לגזול, ודאי שחשודה היא להחליף ולקחת את
הטוב לעצמה, ומדוע הנותן לשכנתו אינו חושש להחלפה.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, הָתָם נָמִי – אף שם אין היא חשודה
על גזל גמור, אלא דמוֹרָא – שמורה היתר לעצמה לקחת
מהחטים ולתתם לחברתה, וְאָמַרְהּ, תוֹרָא מִדִּישֵׁי קְאָכִיל – 'השור
אוכל מדישו', והיינו שכשם שהתורה אמרה (דברים כה ד) 'לא תחסם
שור בדישו', אף חברתי שמסייעת לטחון תאכל מהחטים, אך
במקום שאין לה להורות היתר אינה חשודה על הגזל, ולכך הנותן
לשכנתו אינו חושש שמא החליפה.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה שאין הקדוש ברוך הוא
מביא תקלה על ידי הצדיקים: הֲעִיר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן זֵרוּוּ בֶּן חֲמִי שֶׁל
רַבִּי מֵאִיר לִפְנֵי רַבִּי, עַל רַבִּי מֵאִיר, שֶׁאָכַל עֵלָה שֶׁל יָרֵק בְּבֵית שְׁאֵן
בלא שעישרו, וְהִתִּיר רַבִּי עַל פִּי עֵדוּת זו אֵת בֵּית שְׁאֵן בּוֹלָה
לאכול ירק ופירות האילן הגדלים שם בלא מעשר, ואף שיודע
בודאות שאינם מעושרים, עַל יָדוּ – על פי עדות זו, שהבין רבי
שטעמו של רבי מאיר שאכל ממקום זה בלא מעשר, הוא משום
שסבר שבית שאן היא מחוץ לגבולות ארץ ישראל, ולכך פטורה
מהמעשר.
הָבִירוּ עָלָיו אֲחָיו וְכָל בֵּית אָבִיו שֶׁל רַבִּי, וְאָמְרוּ לוֹ, מָקוֹם שְׁאֵבוּתִיד
וְאֵבוּת אֲבוּתִיד נִתְּנוּ בּוֹ אִיסוּר, אֲתָה תִּתְּנוּ בּוֹ הִיתֵר. הָרַשׁ לָהֶן רַבִּי
כתשובה לדבריהם, מָקָרָא זֶה שְׁנֵאמַר עַל חֻזְקִיהוּ מֶלֶךְ הַיְּהוּדָה
(מלכים ב' יח ד), 'וְכִתְתָּ נֶחֱשׁ הַנְּחֻשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה, כִּי עַד הַיָּמִים
הַהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרִים לוֹ וְיִקְרָא לוֹ נִחְשָׁתָן'. ולבאורה יש
לתמוה, אֲפֹשֶׁר בָּא אֲסָא וּמֶלֶךְ דְּבוּרוֹת הַקּוֹדֵמִים לִפְנֵי חֻזְקִיהּ, וְלֹא
בִיעֲרוּ לִנְחֹשׁ הַנְּחֻשֶׁת, וְכֵּן יְהוֹשֻעַם וּמֶלֶךְ וְלֹא בִיעֲרוּ, וְהָלֹא כָּל
עֲבוּדָה זֶרָה שֶׁבְּעוֹלָם אֲסָא וְיְהוֹשֻעַם שְׁקִדְמוּ לְחֻזְקִיהוּ כְּבֵר בִּיעֲרוּם,
ומדוע לא ביערו את נחש הנחושת,

מקשה הגמרא: וְכִי לְעֵלָמָא – לשאר האנשים שאין חשש
שמתכוונת להיטיב להם לֹא תִּישְׁיֵנּוּ שְׁתַּחֲלִיף כְּדִי לְקַחַת הִיפָּה
לעצמה, וְהִתְנֵן בְּמִשְׁנָה (שם פ"ג מ"ה) תְּנוּתֵן לְפִנְדֻקִּית שְׁלֹו, מַעֲשֵׂר אֵת
שֶׁהוּא נִתֵּן לָהּ וְאֵת שֶׁהוּא נִשְׁלַל הִימָנָה, מִפְּנֵי שֶׁחֲשׂוּדָה מְחַלֶּפֶת.
ומבואר שאף אכסנאי זר שאין סיבה שתחליף הפונדקית לטובתו,
מכל מקום יש לחשוש שמחליפה, והיינו משום שחשודה לקחת
היפה לעצמה, ואף הנותן לשכנתו היה צריך לחשוש שמא
החליפה.
מתרצת הגמרא: הָתָם נָמִי – אף בפונדקית החשש שמחליפה הוא
משום דמוֹרָא – שמורה היתר בכך לטובת האכסנאי, וְאָמַרְהּ, בְּרַ
בִּי רַב לִיבֹול חֲמִימָא וְאָנָּא אִיבֹול קְרִיָא – מאחר והאכסנאי הוא
תלמיד הלומד כל היום לפני רבו וכשהוא מאחר לבוא ארוחתו
מתקרת, יקח הוא את הפת החמה שלי ואטול לעצמי את הפת
שלו שנתקרה. וחשש זה אינו אלא באכסנאי שסמוך עליה תמיד,
אך בשכנה שאין סמוך עליה אין חשש שתחליף לטובתו, ואף אין
לחשוש שמא תחליף כדי לקחת את היפה לעצמה, שאינה חשודה
על הגזל.
מקשה הגמרא עוד: וְלִחְלוּפֵי לֹא תִּישְׁיֵנּוּ – וכי אין חוששים
שתחליף כדי לגזול, וְהִתְנֵנָּה, אֲשֶׁת חֶבֶר מוֹחֶנֶת עִם אֲשֶׁת עִם הָאָרֶץ,
ומסייעת לה לטחון את תבואת בעלה רק בִּזְמַן שֶׁהִיא – אשת
החבר מְטָמָה, שכיון שטמאה היא, נזהרת לעמוד מרחוק ולא
לגעת באוכל כדי שלא תטמאנו, ולכך אין חשש שתאכל מן
הדמאי, אָכַל לֹא תִטְחֹון עֲמָה בְּזִמְנָן שֶׁהִיא מְטָמָה, כִּיֹּן שְׁבִאוּפֹן זֶה
נוגעת היא בחטים כדרכה, ויש לחוש שמא תאכל מהחטים ונמצא
שאכלה מן הדמאי. רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמַר, אֵף בְּזִמְנָן שֶׁהִיא
מְטָמָה לֹא תִמְחֹון עִם אֲשֶׁת עִם הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁחֲבִירָתָהּ נִתְּנָה לָהּ
וְאִיבֹלָה, ולכך אף שאינה נוגעת בחטים יש לחשוש שתאכל מהם.
ומבואר שחשודה אשת עם הארץ לגזול חטים מבעלה ולהאכילם

אגרות קודש

ב"ה, ב' טבת, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ג הוו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר הלל שי

שלום וברכה!

זה מזמן שלא הגיעו ממנו ידיעות וכנראה שגם הרה"ח הוו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר
בן ציון שי שם טוב המתארח עתה פה ג"כ אינו יודע ברורות, ובמילא אחכה אשר בעצמו יבשר טוב...
והרי זה מהמצות שמצוה בו יותר מבשלוחו כיון שמפני אהבת ישראל הרי גם בזה ענין של מצוה.

מוסג"פ העתק מכתבי כללי בקשר עם יום הבהיר גאולתנו ופדות נפשנו הוא חג י"ט כסלו
העבר, שתוכנו כל השנה זמנו הוא, אשר בטח יעניין את כתי"ר שי.

בברכה.

נ.ב. במה ששואל חוות דעתי אם להשתתף בספר וויטעבסק שיו"ל באה"ק ת"ו הנה ידוע
השקפת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"יע, שכיון שע"פ תורת הבעש"ט כל פרט ופרט הוא
בהשגחה פרטית אפילו בדומם צומח חי ועאכו"כ במין המדבר ובני ישראל ביחוד (וידוע מה שהכריע
זה רבינו הזקן בעל השמחה ממרז"ל חולין סי' ע"א עה"פ משפטי' כו') הרי צריך לחפש בכל פרט
וענין עבודת השם מתאים להוראה דבכל דרכיך דעהו, ועיי' השתפות בהנ"ל בטח יוכל לשלב במאמרו
ענינים המעוררים לתורה ויהדות ברוח ישראל סבא ובמילא נכון הדבר.

אֵלָא בהכרח לומר שהטעם שלא ביערעוהו לפי שְׁמֻקָּם הֵנִיחוּ לוֹ
 אֲבוֹתָיו לְהַתְּנֵדָר – [להתגדל] בּוֹ, שֵׁאלוּ יבואו הבנים ולא ימצאו
 מִה לְתַקֵּן, במה יִגְדֵּל שְׁמֻם, ולכך מִן הַשְׂמִים העלימו הדבר מדורות
 הראשונים, כדי שִׁיגְדֵּל שְׁמוֹ שֶׁל חֻקְדָּהוּ שִׁיתֵּקן אֶת הַדְּבַר. וְאֵף אֲנִי
 שֶׁהִתְרִיתִי אֶת בֵּית שָׁאן, אֵין לְהַקְשׁוֹת עָלַי מְדוּעַ לֹא עָשׂוּ כֵן דִּוְרוֹת
 הראשונים, לִפִּי שְׁמֻקָּם הֵנִיחוּ לִי אֲבוֹתַי לְהַתְּנֵדָר בּוֹ.
 וממֵּה שֶׁרֵאִינוּ שֶׁקִּיבֵּל רַבִּי אֶת עֲדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן זֶרֶזוּ וְלֹמֵד
 מִמֶּנּוּ הַלְכָּה, אֵף שֶׁהִיא זֶה דְּבַר תְּמוּהָ שְׁהָרִי מְעוֹלָם הָיָה נוֹהֲגִים
 אִיסוּר בִּאוּתוֹ מִקּוֹם, יֵשׁ לְלִמּוּד מִכָּאן, לְתַלְמִיד חֶכֶם שְׂאֵמֵר דְּבַר
 הַלְכָּה מְחֻדָּשׁ, שְׂאֵין מוֹיָחִין – מְבַדִּילִים אוֹתוֹ מִשְׁמוּעָתוֹ, לֹמֵר לוֹ
 חֲזוּר כִּךְ מִדְּבַר זֶה שֶׁלֹּא שִׁמְעַת כֵּן. וְאֶמְרִי לָהּ – יֵשׁ שֶׁאִמְרוּ דְּבַר זֶה
 בְּלִשׁוֹן אַחֵר, 'מִכָּאן לְתַלְמִיד חֶכֶם שֶׁאִמֵּר דְּבַר הַלְכָּה שְׂאֵין מוֹיָחִין
 אוֹתוֹ' – אֵין מִשְׁקָצִים אֶת דְּבָרָיו. וְאֶמְרִי לָהּ – יֵשׁ שֶׁאִמְרוּ בְּלִשׁוֹן
 אַחֵר, 'שְׂאֵין מוֹיָחִין אוֹתוֹ' לֹמֵר לוֹ גִּוְרוֹת, הִיא שֶׁגִּרְמָה לָךְ שֶׁלֹּא
 הִסִּית אֹזֶן לְשִׁמּוּעַ דְּבַר הַלְכָּתוֹ מִפִּי רַבִּי.
 הגמרא מְבֹאֶרֶת מִקּוֹר לְשִׁלְשָׁה לְשׁוֹנוֹת אֵלוּ מִהַפְסוּקִים: מֵאֵן דְּאֶמֶר
 מוֹיָחִין, בְּדִקְתִּיב (שְׁמוֹת כח כח) 'וְלֹא יִהְיֶה הַחֲשׂוֹן', דְּהֵינּוּ שֶׁלֹּא יוֹבְדֵל
 וְיִפְרֵד הַחוּשָׁן מִן הָאֶפֶד, וְאֵף כֵּאֵן בִּיאורוֹ שֶׁאֵין מִפְרִישִׁים אוֹתוֹ
 מִשְׁמוּעָתוֹ לֹמֵר שֶׁאֵינָה נְכוּנָה. וּמֵאֵן דְּאֶמֶר אֵין מוֹיָחִין, דְּכִתִּיב
 (ויקרא ג לא) 'כִּי לֹא יִנָּח לְעוֹלָם ה', דְּהֵינּוּ שֶׁלֹּא יִשְׁקֹץ וְיִמָּאֵס ה' אֶת
 עֲמוֹ, וְאֵף כֵּאֵן בִּיאורוֹ שֶׁאֵין מִשְׁקָצִים וּמִמָּאִסִּים בְּשִׁמּוּעָתוֹ. וּמֵאֵן
 דְּאֶמֶר מוֹיָחִין, דְּתַנֵּן (סוֹטָה מז) 'מִשְׁפָּרְזוֹ וְזוֹחֵי חֵלֶב רַבּוֹ מִחֲלֻקוֹת
 בְּיִשְׂרָאֵל', דְּהֵינּוּ שֶׁכֹּאשֶׁר נִתְּרָבוּ בְּזוּחֵי חֵלֶב, שֶׁלֹּא דִקְדָּקוּ לְהַקְשִׁיב
 שְׁמוּעָתָם מִפִּי רַבָּם כֹּל הַצּוֹרֵךְ, וְסִמְכוּ עַל הַנֶּבֶת לָבֶם, עַל יַד זֶה
 נִגְלְדוּ טַעוּיּוֹת וְרַבּוֹ מִחֲלֻקוֹת בִּישְׂרָאֵל. וְאֵף כֵּאֵן בִּיאורוֹ שֶׁאֵין
 אוֹמְרִים לוֹ שֶׁגִּאוּתוֹ גִּרְמָה לוֹ שֶׁלֹּא יִדְיֵק כֹּל הַצּוֹרֵךְ בְּמַה שִׁשְׁמַע.
 הגמרא מְקַשָּׁה עַל מַה שֶׁהוֹכִיחַ רַבִּי שְׁבִית שָׁאן אֵינָה מֵאֲרִץ
 יִשְׂרָאֵל: מִתְּקִיף לָהּ יְהוֹדָה בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, וְכִי אֵיכָּא לְמָאן
 דְּאֶמֶר דְּבִית שָׁאן לֹא מֵאֲרִץ יִשְׂרָאֵל הִיא, וְהִתְקִיב לִגְבִי יִרְשֵׁת
 הַשְׁטֵטִים אֶת הָאֲרֶץ (שְׁפִטִּים א זב) 'וְלֹא הוֹרֵשׁ מִנְשָׁה אֶת בֵּית שָׁאן
 וְאֶת בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת תַּעֲנָדָהּ וְאֶת בְּנֵיהֶּ, שְׁבִית מִנְשָׁה לֹא הִרְגָּה אֶת
 הַכְּנַעֲנִים שִׁישְׁבוּ בְּמִקְוֹמוֹת אֵלוּ, אֵלֹא הֵנִיחוֹם לָמוֹס וַיִּשְׁבוּ בֵּינֵיהֶם,
 וּמִבּוּאֵר שְׁבִית שָׁאן מֵאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא.
 הגמרא דוּחָה קוּשִׁיא זֶה: אִישְׁתְּמִינְתִּיהּ – נִשְׁמַט מוֹכְרָנוּ שֶׁל יְהוּדָה
 בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי הָא דְּאֶמֶר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיָּקִים מִשּׁוֹם
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן פִּדְתִּי, שְׂאֵמֵר מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן שְׁמוּעַ, הִרְבֵּה פְּרָכִים
 בְּכֻשּׁוֹם עוֹלֵי מַצְרַיִם בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְקִדְּשׁוּ בְּקִדּוּשַׁת הָאֲרֶץ, וְלֹא
 בְּכֻשּׁוֹם עוֹלֵי כָּל בִּימֵי עֲזָרָא קִדְּשׁוּם שְׁנִית, וְהִטַּעַם שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ
 מִשּׁוֹם שְׁקָרָב – סִבְרוּ עוֹלֵי בָבֶל, שֶׁקִּדְּשׁוּ דְּאִשְׁוֹנָה קִדְּשָׁה לְשַׁעֲתָהּ
 וְלֹא קִדְּשָׁה לְעִתִּיד לָבֹא – כֹּאשֶׁר קִדְּשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאֲרֶץ בְּכִיבוֹשׁ
 רֵאשׁוֹן לֹא קִדְּשָׁה אֵלֹא כֹּל עוֹד שִׁהִיָּה כִּיבוֹשׁ זֶה קִיָּם, אֵךְ לֵאחֲרַי
 שִׁיגְלוּ בִימֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר וַיִּבְטֵל כִּיבוֹשׁ זֶה תִּבְטֵל קִדּוּשַׁת הָאֲרֶץ,
 וְהֵנִיחוֹם עוֹלֵי בָבֶל מִלְּכַבְּשָׁם וּלְקִדְּשָׁם שְׁנִית, כִּדִּי שֶׁלֹּא הָיָה
 מִקְוֹמוֹת אֵלוּ קִדְּשִׁים בְּקִדּוּשַׁת הָאֲרֶץ וַיּוֹכְלוּ לְחַרּוֹשׁ וְלִזְרֹעַ בָּהֶם
 בְּשִׁבְעִית, שֶׁהָיָה אֵין הַשְׁבִּיעִית נִוְדָּהֶת אֵלֹא בָּאֲרֶץ. וְעַשׂוּ כֵן בְּרִי
 שִׁשְׁמֻכּוֹ עָלֶיהָ הָעֲנִיִּים בְּשִׁבְעִית, וַיִּלְקֻטוּ שֶׁם לִקַּט שִׁכְחָה וּפֹאֶה וְכֵן
 יִטְלוּ מִעֵשֶׂר עֲנִי. וְאֵף בֵּית שָׁאן הִיתָה אַחַת מִמִּקְוֹמוֹת אֵלוּ, וְלִכְךָ אֵף
 שֶׁבִּפְסוּק מְבֹאֵר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּקִדּוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה, מִכָּל מִקּוֹם לֹא
 קִדְּשׁוּ שְׁנִית בְּכִיבוֹשׁ עוֹלֵי בָבֶל, וְלִכְךָ סִבֵּר רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין חִיִּיבִים
 לְעַשֵּׂר בֵּה יִרְקוֹת וּפִירוֹת הָאֵילָן, כֹּכֵל חוּץ לָאֲרֶץ.
 אֶמֶר לִיה רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי יוֹדָא, וְהָא רַבִּי מֵאִיר עָלָה בְּעֵלְמָא הוּא
 דְּאֶבְלִי – אִכֵּל מִבֵּית שָׁאן עֲלָה שֶׁל יִרְק בִּלְבָב, שֶׁאֵין זֶה אֵלֹא אִכִּילת
 עֵרָא, שֶׁאֵינָה חִיִּיבָה בְּמַעֲשֵׂר וּמוֹתֶרֶת אֵף בָּאֲרֶץ, וְאֵין הוֹכִיחַ רַבִּי
 שְׁבִית שָׁאן דִּינָה כְּחוּץ לָאֲרֶץ. אֶמֶר לִיה רַבִּי זִירָא, רַבִּי מֵאִיר
 מֵאֲנִיחָה אֶבְלִיָּה – אִכֵּל עֲלָה זֶה מִתּוֹךְ אֲגוּדַת יִרְק, וְתַנֵּן בְּמִסְכַּת
 מַעֲשֵׂרוֹת (פ"א מד) לִגְבִי הָאוֹפְנִים הַקּוֹבְעִים לְמַעֲשֵׂר בְּכָל מִין וּמִין,
 יִרְק הַתָּאֵנֶר – שֶׁהִדְרִךְ לֵאגוּרָו, נֹאסֵר בְּאִכִּילת עֵרָא מִשְׁאֲנֵה, שֶׁזֶּה
 הוֹקֵבֶה לְמַעֲשֵׂר. וְלִכְךָ אִם לֹא שְׁבִית שָׁאן אֵינָה קִדּוּשָׁה לְמַעֲשֵׂרוֹת,
 לֹא הִיא אוֹכֵל רַבִּי מֵאִיר עֲלָה זֶה לֹלֵא מַעֲשֵׂר.

מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עוֹד: וְדִלְמָא לֹא אֲדַעְתִּיהּ – שְׁמָא רַבִּי מֵאִיר שִׁכַּח
 לְעַשֵּׂר אֶת הִירֵק וְאִכֵּל טַבֵּל בְּשׁוּגָה, וְלַעֲלוֹם הִיָּה צָרִיךְ לְעַשֵּׂר אֵף
 מִמִּקּוֹם זֶה, וְאֵין הוֹכִיחַ רַבִּי מֵאִכִּילתוֹ. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: הַשְׁתָּא
 בְּהִמְתָּן שֶׁל צִדִּיקִים אֵין תְּקוּשׁ בְּרִיךְ הוּא מְבִיא תְּקִלָּה עַל יָדוֹ,
 צִדִּיקִים עֲצָמָן לֹא כָּל שְׁכָן, וּבּוֹדָאֵי אֵין לֹמֵר שֶׁנִּכְשֵׁל רַבִּי מֵאִיר
 בְּאִכִּילת אִיסוּר בְּשׁוּגָה.
 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עוֹד: וְדִלְמָא רַבִּי מֵאִיר עִישָׂר עָלֵיהֶם מִקְּסָם אַחֵר,
 וְאֵף שֶׁלֹּא רָאָה זֹאת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן זֶרֶזוּ, שְׁמָא הִיָּה לְרַבִּי מֵאִיר יִרְק
 תְּלוּשׁ בְּבֵיתוֹ וְאִמֵּר 'הָרִי יִרְק זֶה שְׁבִבְתִּי מִעֵשֶׂר עַל אֲגוּדָה זֹה'.
 מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: לֹא נִחְשְׁדוּ חֲבֵרִים – [תְּלַמִּיד חֲכָמִים] לְתִירוֹם שֶׁלֹּא
 מִן הַמּוֹקֵף – שֶׁלֹּא מִן הַסְּמוּךְ, שֶׁהָיָה אִסוּר לְעַשֵּׂר בְּאוֹפֶן כֹּזֵה, אֵלֹא
 צָרִיךְ שֶׁהִמְעַשֵּׂר וּהַפִּירוֹת הַמִּתְעַשִּׂים הָיָה סְמוּכִים זֶה לַזֶּה, וּבּוֹדָאֵי
 לֹא עִישָׂר רַבִּי מֵאִיר שֶׁלֹּא מִן הַמּוֹקֵף.
 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עוֹד: וְדִלְמָא רַבִּי מֵאִיר אִכֵּן עִישָׂר מִן הַסְּמוּךְ, וְמַה
 שֶׁלֹּא רָאָה זֹאת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן זֶרֶזוּ, לִפִּי שֶׁתָּן עֵינָיו בְּצֵד זֶה לְקַרְוָא
 לוֹ שֶׁם מִעֵשֶׂר בְּמַחֲשָׁבָה, וְאִכֵּל בְּצֵד אַחֵר מִן הַמְּעוֹשֵׂר, שֶׁהָיָה נִיתֵן
 לְעַשֵּׂר בְּמַחֲשָׁבָה. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אֶמֶר לִיה, חַוִּי מֵאֵן נִכְרָא רַבָּה
 קִמְסְחִיד עָלֶיהָ – רָאָה מִיָּהוּ אוֹתוֹ אֲדָם גְּדוֹל שֶׁהִעִיד עַל כֶּךָ, רַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן זֶרֶזוּ, וּבּוֹדָאֵי כִיּוֹן שְׁבֹא לְהַעִיד עַל כֶּךָ דִּקְדָּק יִפָּה וְכִיּוֹן
 לֵאמֹת.
 הַגְּמָרָא מְבֹאֶרֶת מַה שֶׁהוֹכֵר לְעִיל שִׁבְחָתָן שֶׁל צִדִּיקִים אֵין
 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְבִיא תְּקִלָּה עַל יָדוֹ, הִיָּכֵן מְצִינוּ שֶׁהִיָּה כֶּךָ: מֵאִי
 בְּהִמְתָּן שֶׁל צִדִּיקִים, דְּרַבִּי פִּנְחָס בֶּן יִאִיר הָיָה קָאָיִל – הִיָּה הוֹלֵךְ
 לְפִירוֹן שְׁבוּיָן, פִּנְחָס בֶּיה בְּגִינָא נִהְרָא – פִּגְשׁ בְּדִרְכוֹ בְּנֵהר שֶׁשְׁמוֹ
 גִּינָאִי, אֶמֶר לִיה, נֵהַר גִּינָאִי, חֲלוּק לִי אֶת מִיָּקָד וְאֶעֱבֹר בָּךְ – כִּדִּי
 שֶׁאוֹכֵל לְעִבּוֹר כֶּךָ, אֶמֶר לִיה הַנְּהַר, אֲתָה הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵךְ,
 לְפִירוֹת שְׁבוּיִים, וְאֵף אֲנִי הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵךְ, שֶׁכֵּל הַנְּחָלִים
 הוֹלְכִים אֶל הַיָּם בְּגִזְרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְשִׁלְיחוֹתֵי עֵדִיפָה
 מִשְׁלִיחוֹתָן, שֶׁכֵּן אֲתָה סִפֵּק עוֹשֶׂה סִפֵּק אֵי אֲתָה עוֹשֶׂה, שְׁמָא לֹא
 יִסְכִּימוּ הַגּוֹיִם לְפִדּוֹת אֶת הַשְּׁבוּיִם שֶׁבְּרַצְנוֹךְ לְפִדּוֹתוֹ, וְאִילוּ אֲנִי
 וְדִאִי עוֹשֶׂה רְצוֹן קוֹנֵךְ, וְלִכְךָ לֹא אִבְטֵל מִלְּעֲשׂוֹת בּוֹדָאֵי רְצוֹן קוֹנֵךְ
 כִּדִּי שֶׁתַּעֲבֹר וְסַפֵּק אִם תַּעֲשֶׂה רְצוֹן קוֹנֵךְ, אֶמֶר לִיה רַבִּי פִּנְחָס בֶּן
 יִאִיר לְנֵהַר, אִם אֵי אֲתָה חוֹלֵק גּוֹזְרִי עָלֶיךָ שֶׁלֹּא יַעֲבֹר בָּךְ מִיָּם
 לְעוֹלָם. כִּשְׁשִׁמְעָה הַנְּהַר כֵּן נִכְנַע לְדְּבָרָיו וְחָלַק לִיה. הָיָה הַהוּא נִכְרָא
 דְּהוּא דְּאִיר חִיפִי לְפִיכְסָא – הִיָּה שֶׁם אֲדָם נוֹסֵף שֶׁהִיָּה נוֹשָׂא חֲטִים
 לְצוֹרֵךְ עֲשִׂית מַצּוֹת לְפַסְחָה, וְהִיָּה צָרִיךְ אֵף הוּא לְעִבּוֹר אֶת הַנְּהַר,
 אֶמֶר לִיה רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יִאִיר לְנֵהַר, חֲלוּק לִיה נְמִי לְהָא דְּכִמְצִיָּה
 עִסְקִי – חֲלוּק מִיָּנָן גַּם לֵאחֲרֵי אֲדָם הָעוֹסֵק בְּמַצּוֹת, חָלַק לִיה
 הַנְּהַר אֶת מִימָיו. הָיָה הַהוּא מִיָּצֵא דְּלִוּוֹה בְּתַדִּיָּהוּ – הִיָּה שֶׁם עוֹד
 סוֹחֵר עֲרִבִי שֶׁנִּתְחַבֵּר עִמָּם בְּדֶרֶךְ, אֶמֶר לִיה רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יִאִיר
 לְנֵהַר, חֲלוּק לִיה נְמִי לְהָא – חֲלוּק מִיָּנָן גַּם לִגְוִי זֶה, דְּלֹא לִיָּמָא
 כִּדִּי שֶׁלֹּא יֵאמֵר, וְכִי כָךְ עוֹשֶׂים לְבְנֵי לִוְיָהּ – לְמִי שֶׁנִּתְחַבֵּר אֵלָיו
 בְּדֶרֶךְ, שֶׁאֵנוּ מִנְחִים אוֹתוֹ וְהוֹלְכִים. חָלַק לִיה הַנְּהַר מִימָיו בְּפַעַם
 הַשְּׁלִישִׁית.
 אֶמֶר רַב יוֹסֵף עַל מַעֲשֵׂה זֶה, כִּמְהָ נְפִישׁ נִכְרָא מְפִשָּׁה וְשִׁתִּין רַבּוּן
 – כִּמְהָ גְּדוֹל רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יִאִיר יוֹתֵר מִמַּשֶּׁה רַבִּינוּ וְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֶם
 שִׁשִּׁים רִיבּוּא, שֶׁאֵף לָהֶם נִקְרַע הַיָּם בְּקִרְיעַת יָם סוּף, דְּאֵילוּ הָתָם
 חַד וְיָמָא – לֹא נִחְלַק הַיָּם אֵלֹא פַּעַם אַחַת, וְהָכָא תִּלְתָּא וְיָמָנִין –
 נִחְלַק שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְדִלְמָא חֶכָּא נְמִי דְּהָא וְיָמָא –
 שְׁמָא אֵף בְּמַעֲשֵׂה זֶה נִחְלַק הַנְּהַר רַק פַּעַם אַחַת, וְעִבְרוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁתָם,
 וְמַה שְּׂרָבִי פִּנְחָס בֶּן יִאִיר הוֹצִירָךְ לְצוּוֹת עַל הַנְּהַר שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים
 שִׁיחֲלַק, הֵיִינוּ כִּדִּי שֶׁלֹּא יִחוּר הַנְּהַר וַיִּשְׁטוּף אֶת שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים
 שְׁעָמָה בְּשַׁעֲהָ שִׁיעֲבֵרוּ בּוֹ. מִשְׁבִּיבָה הַגְּמָרָא: אֶלֹא אִכֵּן כֶּךָ אִמֵּר רַב
 יוֹסֵף, כִּמְהָ גְּדוֹל רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יִאִיר שֶׁהוּא שְׁקוֹל כְּמִשְׁה וְשִׁתִּין רַבּוּן
 שִׁחֲלַק לוֹ הַנְּהַר מִימָיו כְּמוֹ שֶׁנִּקְרַע לָהֶם הַיָּם.
 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְהַמְשִׁךְ הַמַּעֲשֵׂה, עִם רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יִאִיר, כִּשְׁהֲלַךְ
 בְּדִרְכוֹ לְפִדּוּיִן הַשְּׁבוּיִים: אֶקְלַע רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יִאִיר לְהַהוּא אוֹשְׁפִיזָא
 – הַתִּאֲכָסֵן בְּמִלּוֹן אַחַד, רָמִי לִיה שְׁעָרִי לְהַמְרִיָּה – הִטִּילוּ אֲנָשִׁי
 הָאֲכַסְנִיָּה שְׁעוּרִים לְחַמּוֹרוֹ לֹאכּוֹל, וְלֹא אֶבְל אֶבְל הַחֲמוּר מֵהֶם,

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכה רש"י תוספות

מקום הניחו — כשיבאו בנינו אחרינו, אם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמש?
להתגדר = להתגדל. מוכאן — שראינו שקבל רבי עדות זו ולמד הימנה, אף על פי
שדבר תימה הוא, שהרי מעולם היו נוהגין בו איסור — למדנו שאין מייחין תלמיד
חכם האומר דבר הלכה יחידו, לאמר: לא שמעת. אין מייחין — אין מבדילין אותו
משמועתו, לאמר: חזור כך. מוניחין —

משקצים את דבריו. מווחיין — לומר: גאותך
גרמה לך שלא הטית אוזן לשמוע דבר
בהלכתו מפי רבך. לישנא אחריתא: מגביהין
ומסלקין אותו מדבריו. וחוזי — לשון גבוה
הלב, שלא דקדק מפי רבו כל צרכו, וסמכו
על לבם. הוריש וגו' — אלא הניחום למס
עובד ויושבים ביניהם. אשתמיטתיה —
ליהודה בריה דרבי שמעון בן פוי. הרכה
כריכים כבשו עולי מצרים — וקדשום
בקדושת הארץ, ולא כבשום עולי בבל
לקדשם בשניה. ולכן לא כבשום — דקסברי:
הואיל והותרו הותרו, וקדושה ראשונה
בטלה, רבי קדשה יהושע — לשעתה קדשה
ולא לעתיד לבא כשגלו בנינו בנבוכדנצר. ורבי
רצו להחיות קדושתה — כימי שהיה מותר
לחרוש ולזרוע שם בשביעית, שאין נוהגת
בחרצה לארץ, ויסמכו עליהן עניים לטול
לקט שכחה ופאה ומעשר עני. ובית שאן מוק
היתה. ואתון שקדשו — הן לא בטלו בחורבן
שני, כדאמרין ביבמות ב"הערל" (פבב),
והביאך ה' אלהיך לא הארץ אשר ירשו
אבותיך וירשתה" — ירושה ראשונה ושניה
יש להם, שבטלה ירושה ראשונה ונקראת
שניה ירושה, אבל ירושה שלישית אין להם,
שהשניה לא פסקה, הלכך בימי רבי נהגו
איסור בארץ. עלה בעלמא — דאבילת עראי
היא, ושריא בארץ. מאגודה אבילת —
דמשנאגד אסור לאכול עראי. הנאגד —
שדרכו לאגודו. משיאגד — הוקבע למעשר,
ונאסר באבילת עראי. לאו אדעתיה — שכן
רבי מאיר ולא עשרה, ולעולם סבירא ליה
דבעי עשורי. ממקום אחר — שמא הוי ליה
ירק תלוש בביתו, ואמר: הרי הוא מעשר על
אגודה זו. לתרום שלא מן המוקף — מן
המחזור וסומך לו, בגון: "אין מקיפין שתי
הביות" (ביצה לבב), ובמו "מקפת וקורא לה
שם" (נדה עאב). — לשון מקריב ומגייע זה
לזה. ואסור לחבר להפריש ממה שאין לפניו
על מה שלפניו, דשמא אותו שהוא סומך
עליו אינו בעין, שנאמר או נרקב, ונמצא שאין
אומרו כלום, ואוכל טבלים. נתן עיניו בצד זה
— לקרוא לו שם מעשר על צד שני, ואכל
מצד שני. חוי מאן נברא רבה אסחור עליה
— ראה כמה אדם גדול העיד עליו, דהיינו
רבי יהושע. הואיל ובא להעיד על זאת —
יפה כוון ודקדק בדבר אל נכון. גינאי — שם
הנהר. רצון קוני — כל הנחלים הולכים אל
הים בגזירת הנהר. ספק עושה — שמא לא
יתנו לך בפדיון. דבמצוה עסיק — דכתיב
(שמות יב): "ושמרתם את המצוה", דמתחלת
טחינה והורקה בעיא שימור לשם מצה. דלווה בהדייהו — נתחבר עמם בדרך.
טייעא = סוחר ערבי. כך עושין — בתמימה. לבני לוי — לבני חבורה, שמוניחין והולך.
דלמא הכי נמי חדא זימנא — אלא מתיירא היה שלא יחזרו המים וישטפו השנים,
והיה מדבר עליהם שימחתם להם הנהר. במשה ושתין רבוין — שנחלק להן ים סוף.
במניחיהו

אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך כו' — שמא שר של ים השיב לו כך. אי נמי: רבי פנחס היה מחשב בלבו שלכך היה מניח מלחלוק לו. וכענין זה צריך לפרש בפרק קמא
דמסכת עבודה זרה (זא, גבי ר' אליעזר בן דורדייא, דאמר: "שמים" בקשו עלי רחמים".

נשים" דירק בחוצה לארץ אינו נוהג בו לא מעשר ולא תרומה, ובשאר פירות נוהגת תרומה
גדולה אבל לא מעשר, אבל דגן תירוש ויצהר — חייבין לגמרי, בין בתרומה בין במעשר.
הכי יאיתא התם, אמר ר' יוחנן: רבותינו שבוכלהו היו מפרשיין תרומות ומעשרות עד שבאו
הרובים ובטלו. מאן נינהו הרובים — תרגומניא. אמר רבי זעירא רב יהודה בשם שמואל
אומר: חלת חוצה לארץ ותרומת חוצה לארץ —
אוכל הולך ואחר כך מפרשי. רבי אבא בשם רבי
שמואל אמר: לא חזר שאלא לתרומה דגן תירוש
ויצהר. ומשמע דקאי ארבי יוחנן דאמר דבגולה
היו מפרשיין תרומות. ואתא רבי אבא לאשמעינן
דדוקא ברגן תירוש ויצהר היו מפרשיין תרומות
ומעשרות. ולא דוקא נקט תרומה — דהוא הדין
מעשר. אבל שאר פירות לא חשו לענין מעשר
אלא לתרומה גדולה, כמו שפירש רבי שילא
בשם רבי שמעון אחר כך, רבי שילא בשם רבי
שמעון אמר: לא חשו אלא לתרומה גדולה, אבל
לירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו. דתני
אסי' בשם רבי עקיבא: מעשרות לירק מדבריהם,
פירוש: שאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש
לשאר פירות, דאסמכו רבנן אקרא. ולפי זה לא
קשיא מיד מוקד דשמעתין, דרבי מאיר אבל עלה
של ירק. והוא דמסכת עבודה זרה דאכל פירי
דלא מעשר — בשאר פירות קאמר, שהורמה
מקד תרומה גדולה אבל לא מעשר. ובברכות
(למא) לא גרסינן "ירק", דבצלף איידי ולא ירק
הוא. ולא גרסינן נמי "מעשר", אלא: הני מילי גבי
צלף, דכל שאר פירות אינו נוהג מעשר אלא
תרומה. וכן הוא בספרים מדויקים. ואהיא
דבירושלמי, דקאמר שבאו הרובין ובטלו,
סמכינן עבשיו שאין אנו מפרשיין תרומות
ומעשרות. ורבינו תם מפרש דאין השדות
חשובות כמו שלנו, לפי שנותנין מהן מס. ולפי זה
בימייהם לא היו מפרשיין אלא מותרו דלא הכי
טסקא. דאיכא דלא הכי, כדאמר ב"הערל" (פבב)
(בבא מציעא קא), ארעא דלית לה כראא
וטסקא, מאי? ועוד יש לפרש: שמא הרוחקים
מארץ ישראל כמונו לא תקנו חכמים. ועוד יש
מפרשים: שנמצא בירושלמי דהא דקאמר
דמכזיב וזהלן פטור מן הדמאי — לאו דוקא
דמאי, אלא אף מן הוראי. ואמר סמכינן. **אלא**
מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו — תימה: דלא
משני הכי בפרק "במה בחמה" (שבת נוב),
דררשינן: "זאת הבמות אשר על פני ירושלים
אשר בנה שלמה (אותם בער יאשיהו)" כו', אפשר
בא אסא כו', אלא מקיש ראשונים לאחרונים, מה
אחרונים לא עשו ותלה בהן — אף כו'. ואמאי לא
משני דמקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו,
כדמשני הכא? ויש לומר: דבשלמא הכא גבי חדש
הנחושת, לפי שנעשה על פי הדבור — טעו בו
הראשונים, והיו סבורים שהיה אסור לבערו. אלא
התם, במה היו טועין שלא לבער אותן הבמות?
ודילמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר —
ואם תאמר, דתנן בפרק "במה בחמה"
מדיליקין" (שבת לא), ספק חשבה — מעשר
את הדמאי, הא דרבי חשבה — לא, אמאי? כיון
דאפשר על ידי נתן עיניו בצד זה ואוכל בצד
אחר, אם כן יהא מותר להפריש בשבת. כדמוכח בפרק "נטול" (שם קמאב), דתנן, ר'
יהודה אומר: אף מעלין את המדומע באחד ומאמר. ופריך בגמרא (שם קמאב), והא מתקן
הוא ומשני: הא מני — רבי שמעון בן אלעזר ויש, דאמר נתן עיניו בצד זה ואוכל בצד
אחר, ולחכי לא חשיב תקון בשבת כשמעלהו ויש לומר: דשאני מדומע שכבר היה נתון
אבל תחלתו של טבל — לא שרי על ידי דאפשר ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר.

הא אתמר עלה אמר רבי יוחנן כו' – במסכת שקלים (חב) ובמסכת דמאי בירושלמי
ובבראשית רבה (פרשה ס) לא משני מיד, אלא השיב להם דמחמרא אנפשה. ויש
שיש לו ואינו רוצה – ואפילו הכי איקרו קדושים, שזמנן את חבירו לאכול אצלן מפני
הבושת.

מסרהבנא – ממחר אני, כדמחמראנני

"וימחרו לשפוך דם" (ישעיה נט) – ויסרחבון.

גדולים – צדיקים במיתתן יותר מנביהם כו' –

– פירש בקונטרס: דרדוש ממה

שהחיה בנגיעה בעלמא, כדכתיב "ויגע ויחי"

וקשה דאם כן, מאי פריך: ודילמא לקיומי

ברכתא דאליהו: מכל מקום היה גדול במה

שטרה להחיותו בחייו יותר ממבמותו ונראה

דנפקא ליה ממה שבחיי הצדיקים נוגעים בהם

כמה רשעים וזושים אצלם, ושם לא היה לה

רשות להתעבב אצלו.

והא

חבטניהו – לא אכל, נקריניהו – לא אכל, אמר

להו: דלמא לא מעשרין? עשרניהו ואכל. אמר:

עניה זו הולכת לעשות רצון קונה, ואתם מאכילין

אותה מכלים? – ומי מיחייבא? והתנן: הלוקח לזרע

ולבנהמה, וקמה לעורות, ושמן לגר, ושמן לסוד בו

את הפלים – פטור מהדמאי? – התם הא אתמר

עלה, אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא שלקחן מתחלה

לבהמה, אבל לקחן מתחלה לאדם ונמלך עליהם

לבהמה – חייב לעשר; והתניא: הלוקח פירות מן

השוק לאכילה, ונמלך עליהן לבהמה – הרי זה לא יתן לא לפני בהמתו ולא לפני בהמת חברו

אלא אם כן עישר. שמע רבי נפק לאפיה, אמר ליה: רצונך סעוד אצלי? אמר לו: הן. צהבו

פניו של רבי. אמר לו: במדומה אתה שמודר הנאה מישראל אני? ישראל קדושים הן, יש

רוצה ואין לו, ויש שיש לו ואינו רוצה, וכתיב: "אל תלחם להם רע עין ואל תתאן למטעמיהו."

כי כמו שער בנפשו בן הוא אכול ושתה יאמר לך ולבו כל עמך, ואתה רוצה ויש לך. מיהא

השתא מסרהבנא, בדמלקא דמצוה קא מרחנא, כי הדרנא אתינא עינינא לנבך. כי אתא,

אתרמי על בהמה פיתחא דהו קיימין ביה בודנייתא חוורתא, אמר: מלאך המות בביתו של

זה, ואני אסעוד אצלו? שמע רבי נפק לאפיה, אמר ליה: מזבנינא להו. אמר ליה: "ולפני עור

לא תתן מכשול". – מפקרנא להו. – מפשטת היקא. – עקרנא להו. – איכא צער בעלי חיים. –

קמילנא להו. – איכא "כל תשחית". הוה קא מכשת ביה טובא, גבה טורא בינייהו. בכך רבי

ואמר: מה בחייתך קד, במיתתך על אחת פמה וכמה? דאמר רבי חמא בר חנינא: גדולים

צדיקים במיתתן יותר מנביהן, שנאמר: "ויהי הם קוברים איש ונהנה ראו חגורו וישליכו את

האיש בקבר אלישע ויחך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו". אמר ליה רב פפא

לאבוי: ודילמא לקיומי ביה ברכתא דאליהו, דכתיב: "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי"! אמר

ליה: אי הכי, היינו דתנינא: על רגליו עמד, ולביתו לא חלך? – אלא במה איקנים? – בדאמר

רבי יוחנן: שריפא צרעת נעמן, שהיא שקולה כמות, שנאמר: "אל נא תהי כמות". אמר רבי

יהושע בן לוי: למה נקרא שמן "מים"? שאימתם מופלגת על הבריות, דאמר רבי חנינא:

ממי לא שאלני אדם על מפת פרדה לבנה וחייה. – והא קהנינא דחיי? – אימא: וחיית. – והא

קהנינא דמיתתו? – דחיווין ריש פרעיהו קא אמרינן. "אין עוד מלבדו" – אמר רבי חנינא:

ואפילו בשפים. ההיא איתתא דהוה קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה פרעיה דרבי חנינא,

אמר לה: שקולי, לא מסתיעא מילתיך, "אין עוד מלבדו" פתיב. – והאמר רבי יוחנן: למה

נקרא שמן "בשפים"? – שמכחישין פמליא של מעלה! – שאני רבי חנינא, דנפישא וכוותיה.

ואמר רבי חנינא: אין אדם נוקא אצטעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר:

"מה מצעדי גבר בוננו, ואדם מה בין דרבו". אמר רבי אלעזר: דם ניקוף מרצה פדם עולה.

אמר רבא: בגודל ימין ובניקוף שני, והוא דקאוויל לדבר מצוה. אמרו עליו על רבי פנחס בן

יאיר: ממיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מפסעדת אביו.

אמר

מפציר, וחברו בשבועות (דף לב). "מבטש" גרסין, בבית ולא בכף. גבה טורא בינייהו – והבדילן, בחייהו – של צדיקים כן, נותן הקדוש ברוך הוא לבו על תאותם

שלא להעביר דעתם, שגרם הדבר שנכנס בפתח הפרדות, שיפירשו ולא יעבור על דעתו הראשונה שאין דרכו לסעוד משל אחרים, כדלקמן. על אחת כמה וכמה –

שהרי במיתתן גדולים יותר מנביהן, כדאמר רבי חמא. קוברים איש – רשע היה, ולא ניתן להקבר אצל צדיקים. ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי – ואילו בחייו,

כשרצה להחיות בן השונאים, הוצרך לשום פיו על פיו ועיניו על עינו ולבשך דחמם. ודלמא לקיומי ברכתא דאליהו – דלא סגי בלא תתקין, דכתיב בצדיקים (איוב

כב): "ותגור אומר ויקם לך", ולאנו משום אלישע הוה. פי שנים – אליהו החיה בן הצרפתי ואלישע בן השונאים, וצריך להחיות עוד אחר. אי הכי – דליקוימי ברכתא

דאליהו. היינו דתנינא – בתמיה, ואי משום ברכתא דאליהו – היה צריך להחיות ממנו, כמו שעשה אותו שהחיה אלהיו אלא לאו שמע מינה משום אלישע הוה, ולא

הוה צריך לאלישע אלא לסלקו מאצלו, והחיהו עד שנסתלק משם. אל נא תהי כמות – בצרעת מרים כתיב. למה נקרא שמם דכדונינא "מים", דכתיב (בראשית

לו): "אשר מצא את המים". לא שאלני – רבי חנינא רופא היה, ומחאא מייתי לה במסכת יומא ב"הוציא לר' מטא, וחייה – משמע שמת המוכזה. וחיית – לשון

נקבה. ואמכח קאי, שאין המכה מתרפאת. אין עוד מלבדו – משום רבי חנינא נקט לה. אפילו בשפים – אין מלבדו. כלומר, שלא מדעתו. שאם אין גיורא מלפניו –

אין מריעין לו לאדם. מהררי – מחורות וטורחן, שלא יבין. למשקל עפרא – ולעשות לו כשפים להמתיו. כשפים – נטריקון: מכחשים שמפליא של מעלה. שלא

גזר על אדם זה למות, והוא מת על ידי כשפים. נוקא – נוגף, *אישופייר בלעז. מכריזין – גזרו עליו. טרצה – מכפר. גודל ימין – מפני שהוא נוגף בכח, ומצטער

הרבה. ובניקוף שני – קודם שנתרפא הראשון. בצע – ברכת המוציא, שלא רצה לאכול כזית משל אחרים.

חבטניהו – בנפח. חבטניהו לנקותם, *ויניר"א בלעז. וליכא למימר לשון דישא,
דמעיכרא היו עומדים בקליפתן, דאם כן אמאי לא אכלה? מעיקרא הרי לא
נתחייבו במעשר עד שיתמרחו בכרי, דכתיב: "ראשית דגן", ותנן בהדיא (פאה
פ"א מ"ו): מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד אשר ימיר, דכל אכילת בהמה חשיב
אכילת עראי. נקריניהו – בידים מן האבנים
והפסולת. ומי מיחייבא – מאכל בהמה
הנלקח מעם הארץ, כלום גזרו עליו משום
דמאי? ואף על פי שאילו דאי לא עישרו
היה מחייב לעשר – על ספק מיהא לא גזר,
דתנן: הלוקח מעם הארץ פירות מן השוק
לזרע ולבהמה, אף על פי שהזרע ומאכל
בהמה בכלל שאר תבואה הן, וחייבין
במעשרות – לא גזרו עליהם משום דמאי,
דמסתמא רוב עם הארץ מעשרין הן, ולא
החמירו חכמים על הדמאי כל כך. לעויות
– לעבדן. והתניא – בניחוחא. והך
שעורים לאדם לקחום מתחלה. שמע רבי –
דהוה קאתי רבי פינחס. רצונך סעוד אצלי
– ידי רצונך לסעוד אצלי. צהבו פניו –
שמח, מפני שלא היה רבי פינחס גריל
ליהנות משל אחרים, כדלקמן. אמר ליה –
רבי פינחס וכי סבור היית שמודר הנאה
מישראל אני? ישראל קדושים הם –
וראויין ליהנות מהם. אבל יש רוצה –
להנות אחרים משלו ואין יכולת בידו,
וממנו איני רוצה ליהנות שלא אכביד עלי. ויש
שער – יכולת בידו ואינו רוצה להנות
אחרים, ואף על פי שאומר בא וסעוד – אין
לבו חפץ. ואינו נהנה ממנו, משום דכתיב
"אל תלחם להם רע עין". אל תלחם – אל
תסעוד. להם – לשון סעודה, דכתיב
(שמואל א כ): "לא בא אל הלחם", וכתיב
(דניאל ה): "בלשאצר מלכא עבד להם רב".
כמו שער – כאילו אתה פותח שער בבטנך.
ויש אומרים: לשון מרירות, כמו (ירמיהו
כט): "כתאנים השוערים". מסרהבנא –
לשון בחלה ומוהירות. כלומר, צריך למוד
ולילך לדבר מצוה, ואין פנאי לסעוד.
בדונייתא – פירות, ושל רבי היו. מלאך
המות – שמכח ושוב אין המכה חיה,
כדלקמן. ולפני עור וגו' – דכי הכי
דאסירן לך אסירן לאחרני. והא ליכא
למימר דמזון להו לגוים, דתנן: אין מוכרין
להם בהמה גסה (עבודה זרה ידב).
מפקרנא להו – אשלחם ביערות דעלמא
להפקר. מפשטת היקא – דמתוך שלא
יהיו שמורות ירבו נוקיות. עקרנא – שלא
יוכלו לבעט. וכל תשחית ליכא, שיהו
ראויות לדישה. עקרנא – מנשר
פרסותיהן, ועדיין חן יכולין לילך. מבטש =

מפציר, וחברו בשבועות (דף לב). "מבטש" גרסין, בבית ולא בכף. גבה טורא בינייהו – והבדילן, בחייהו – של צדיקים כן, נותן הקדוש ברוך הוא לבו על תאותם
שלא להעביר דעתם, שגרם הדבר שנכנס בפתח הפרדות, שיפירשו ולא יעבור על דעתו הראשונה שאין דרכו לסעוד משל אחרים, כדלקמן. על אחת כמה וכמה –
שהרי במיתתן גדולים יותר מנביהן, כדאמר רבי חמא. קוברים איש – רשע היה, ולא ניתן להקבר אצל צדיקים. ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי – ואילו בחייו,
כשרצה להחיות בן השונאים, הוצרך לשום פיו על פיו ועיניו על עינו ולבשך דחמם. ודלמא לקיומי ברכתא דאליהו – דלא סגי בלא תתקין, דכתיב בצדיקים (איוב
כב): "ותגור אומר ויקם לך", ולאנו משום אלישע הוה. פי שנים – אליהו החיה בן הצרפתי ואלישע בן השונאים, וצריך להחיות עוד אחר. אי הכי – דליקוימי ברכתא
דאליהו. היינו דתנינא – בתמיה, ואי משום ברכתא דאליהו – היה צריך להחיות ממנו, כמו שעשה אותו שהחיה אלהיו אלא לאו שמע מינה משום אלישע הוה, ולא
הוה צריך לאלישע אלא לסלקו מאצלו, והחיהו עד שנסתלק משם. אל נא תהי כמות – בצרעת מרים כתיב. למה נקרא שמם דכדונינא "מים", דכתיב (בראשית
לו): "אשר מצא את המים". לא שאלני – רבי חנינא רופא היה, ומחאא מייתי לה במסכת יומא ב"הוציא לר' מטא, וחייה – משמע שמת המוכזה. וחיית – לשון
נקבה. ואמכח קאי, שאין המכה מתרפאת. אין עוד מלבדו – משום רבי חנינא נקט לה. אפילו בשפים – אין מלבדו. כלומר, שלא מדעתו. שאם אין גיורא מלפניו –
אין מריעין לו לאדם. מהררי – מחורות וטורחן, שלא יבין. למשקל עפרא – ולעשות לו כשפים להמתיו. כשפים – נטריקון: מכחשים שמפליא של מעלה. שלא
גזר על אדם זה למות, והוא מת על ידי כשפים. נוקא – נוגף, *אישופייר בלעז. מכריזין – גזרו עליו. טרצה – מכפר. גודל ימין – מפני שהוא נוגף בכח, ומצטער
הרבה. ובניקוף שני – קודם שנתרפא הראשון. בצע – ברכת המוציא, שלא רצה לאכול כזית משל אחרים.

את הדברים נפץ לאפיה – יצא לקראתו לפייסו, אמר ליה מונניא
 להו – מוכן אני למוכרן לאחרים ולא להחזיקן עוד בביתי. אמר ליה
 רבי פנחס, אינך יכול למוכרן לאחרים משום ו'לפני עור לא תתן
 מקש' (ויקרא טז כד), שבשם שאסור לך לגדלן כך אסור ליהודי אחר.
 אמר לו רבי, מונניא להו – אפקיר ואשלח אותן ביערות של
 הפקר. אמר לו רבי פנחס, אף זה אינך יכול לעשות שהרי מ'פשת
 היוקא' בכך מרבה אתה היתק, שהרי היו ללא שמירה כלל. אמר
 לו רבי עקנא להו – כשרא רבי את גדלותו של רבי פנחס, בקה
 ומכל מקום יוכלו עדיין ללכת ולדוש את התבואה, ואין בזה משום
 בל תשחית. אמר לו רבי פנחס, איכא בזה איסור משום צער בעלי
 חיים. אמר לו רבי, מ'פשת להו – אהרוג אותן, אמר לו רבי פנחס,
 איכא איסור משום בל תשחית.
 הנה קא מ'פשת ביה מונא – היה רבי מרבה להפציר בו שיואל
 לסעוד אצלו, נכה מונא בינייהו – התרומם ועלה הר בין רבי לרבי
 פנחס והבדיל ביניהם. כשרא רבי את גדלותו של רבי פנחס, בקה
 רבי ואמר, מה ב'תניהו של צדיקים ק' חביבים הם לפני ה' ועושה
 להם רצונם, שכיון שלא היה דרכו של רבי פנחס לסעוד אצל
 אחרים, סיבב ה' שיכנס בפתח שהפרדות נמצאות בו, שמתוך כך
 יפרוש מלסעוד אצלו, ולא יעבור על דעתו, ב'תניהו שבעלתן
 גדולה יותר, על אחת כמה וכמה. שהרי מצינו שבמיתתם גדולים
 הם יותר מבחייהם, דאמר רבי קאמר בר חנינא, גדולים צדיקים
 ב'תניהו יותר מבחייהו, שנאמר בפסוק כאשר קברו את נביא השקר
 (מלכים ב' יג כא) ו'יהי הם קברים איש', והנה ראו (את) הקבר והנשיכו
 את האיש בקבר אלישע, ו'הנה ו'הנה האיש בעצמותו אלישע ו'הי ו'הי
 על רגליו. ואילו בחי' אלישע כשרצה להחיות את בן השונמית
 (ראה מלכים ב' ד) הוצרך לשום פיו על פיו ועניו על עניו ולבקש
 רחמים על כך, הרי שגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם.
 אמר ליה רב פפא לאפיה, מנין שהחיה אותו בגניעה בעלמא משום
 שגדולים צדיקים במיתתם, ו'דינא לקיומי ביה ב'תניהו דאליהו –
 שמא לא בזכות אלישע חי אותו המת, אלא מפני שאליו אלישע חי
 בדרך את אלישע, וכמו ד'תניב' (מלכים ב' ד) ו'יהי נא פי שנים ב'תניהו
 אלי', וברכת הצדיק אי אפשר שלא תתקיים, וכמו שנאמר (איוב כב
 כח) ו'תגור אומר ו'תקם לך', וכיון שבירך את אלישע שיזכה לרוח
 נבואה גדולה פי שנים ממנו, ומצינו באליו שהחיה את בן
 הצרפתי ואלישע בחייו החיה את בן השונמית, והיה צריך להחיות
 אדם נוסף כדי שיהיה כמו 'פי שנים' משל אליהו, לכך חי אותו
 המת שהשליכוהו קברו, ועדיין אין ראייה שגדולים צדיקים
 במיתתם יותר מבחייהם.
 אמר ליה אביי, אי הכי שהחיה אותו משום 'פי שנים' ולא משום
 כחו של אלישע עצמו, וכי תינין ד'תניהו – האם יובן מה ששנינו
 בברייתא לדייק ממה שנאמר ו'תקם על רגליו' שרק על רגליו עמד
 ולביתו לא הלך – שאותו מת עמד על רגליו רק כדי שיתרחק
 מקברו של אלישע, אך בטרם הספיק לשוב לביתו מת בחזרה,
 והלא אם היה זה מכח ברכת אליהו היה צריך לחיות ממש, כמו
 אותו שהחיה אליהו, אלא בהכרח לומר שרק בזכות אלישע חי
 אותו רשע כדי שיסתלק מעל קברו, ולכך יש ללמוד שגדולים
 הצדיקים במיתתם יותר מבחייהם.
 שואלת הגמרא: אם כן שלא נתקיימה בכך ברכתו של אליהו, אלא
 ב'תניהו מ'תניהו מה שביכרו אליהו 'פי שנים', והלא אלישע החיה מת
 אחד בלבד. משיבה הגמרא: דאמר רבי יוחנן, שריא צרעת נענץ
 שריא – הצרעת שקולה כ'תניהו, שנאמר במרים כשנצטרעה שאמר
 עליה אהרן הכהן למשה רבינו (במדבר יב יב) ו'אל נא תהי כ'תניהו.
 הגמרא מביאה מימרא בענין הויקה של פירה לבנה, אגב
 שהזכירה לעיל הקפדתו של רבי פנחס בן יאיר על כך שאין לגדלן
 משום הויקה: אמר רבי יהושע בן לוי, למה נקרא שמן של הפרדות
 בתורה 'מים', וכמו שנאמר (בראשית לו כד) 'הוא ענה אשר מצא את
 המים במקדר' והכוונה שענה הוא זה שזרכיב סוס נקבה עם
 החמור ונולדה מהם פרדה, משום שאימתם מופלת על ה'תניהו,
 דאמר רבי חנינא, שהיה רופא והיו באים לשאלו ברפאות, מ'תניהו

ה'תניהו – ניפו בעלי האכסניה את השעורים כדי לנקותם, משום
 שחשבו שהחמור אינו אוכל מפני הפסולת המעורבת בהם, ואף
 על פי כן לא אכל, נ'תניהו – חזרו בעלי האכסניה וניקו בידיהם
 את השעורים מן האבנים והפסולת, ועדיין לא אכל. כשראה כן
 רבי פנחס בן יאיר אמר להו, ד'למא לא מ'עשרן – שמא השעורים
 אינן מעושרות ולכן אין החמור אוכל מהם, ע'שרניהו ואכל –
 עישרו את השעורים ואכן אכל מהם החמור. אמר רבי פנחס בן
 יאיר לבעלי האכסניה, ע'ניהו זו הולכת לעשות רצון קונה, וא'תניהו
 מ'אכלין אותה מ'תניהו. ומכאן רואים אנו שאפילו בהמתן של
 צדיקים אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידן, ולכך מנעו מן
 השמים את הבהמה מלאכול כדי שלא יכשל בעליה באיסור
 האכילת דמאי לבהמתו מבלי לעשר.
 מקשה הגמרא: ו'מ'תניהו – האם כך הוא הדין שחייבים
 להפריש מעשר מתבואה הנקנית מעם הארץ, אף כאשר נותנה
 לפני בהמתו, ו'תניהו במסכת דמאי (פ"א מ"ב) ה'לוקח תבואה מעם
 הארץ ל'תניהו, ו'למאכל כ'תניהו, ו'קמה לעבד עזרות, ו'שמן ל'תניהו, ו'שמן
 ל'תניהו ב' את הכלים, ש'תניהו מ'תניהו, שהקילו בזה מפני שרוב עמי
 הארץ מעשרים הם, ולא חייבו לעשר מהם אלא אם רוצה
 לאוכלם.
 מתרצת הגמרא: ה'תניהו על משנה זו, קא א'תניהו ע'לה מימרא לבאר
 הדין האמור בה, אמר רבי יוחנן, לא ש'תניהו אלא אם בשעה ש'לוקח
 מ'תניהו מהעם הארץ חשב בדעתו להאכילן ל'תניהו, שאז פטור
 מלעשר מהם, אלא אם ל'תניהו מ'תניהו לצורך אדם ו'תניהו עליהם
 לאחר מכן ל'תניהו, ת'תניהו העשר הואיל ונתחייב עליהן בשעה
 ש'לוקח. ו'תניהו – אף שנינו כדברי רבי יוחנן בברייתא, ה'לוקח
 פירות מן השוק ל'תניהו ו'תניהו עליהן ל'תניהו, ה'תניהו לא י'תניהו לא
 לפני כ'תניהו ולא לפני כ'תניהו ח'תניהו אלא אם כן ע'תניהו. ואף כאן
 השעורים שנתנו לחמורו של רבי פנחס בן יאיר נקנו לצורך אכילת
 אדם, והיה אסור לתת מהם לבהמה בלא שיעשרום.
 הגמרא ממשיכה לספר את מה שאירע בהליכת רבי פנחס בן יאיר
 לפדיון שבויים: בדרך הילוכו עבר רבי פנחס בן יאיר במקומו של
 רבי יהודה הנשיא ו-רבי, ש'תניהו ר'תניהו שבא רבי פנחס בן יאיר
 למקומו, נפץ לאפיה – יצא לקבל את פניו, אמר ליה – שאלו רבי,
 האם ר'תניהו לסעוד אצלי, אמר לו רבי פנחס, ה'תניהו – צ'תניהו פ'תניהו
 ש'תניהו משמחה על שהסכים ליהנות ממנו, שכן לא היה רבי פנחס
 בן יאיר רגיל ליהנות משל אחרים. אמר לו רבי פנחס, ב'תניהו
 א'תניהו – ו'כ סבור ה'תניהו ש'תניהו מ'תניהו א'תניהו, ולכך איני נהנה
 מהם, י'תניהו ק'תניהו ה'תניהו ו'תניהו ליהנות מהם, אך יש ר'תניהו בלב
 שלם שיהיו אחרים משלו, וא'תניהו לו די ממון כדי שיוכל ליהנות
 אחרים ממנו, ואיני רוצה ליהנות ממנו בכדי שלא אכביד עליו,
 ו'תניהו ש'תניהו לו די ממון שיוכל ליהנות אחרים ממנו, וא'תניהו ר'תניהו בלב
 שלם שיהיו ממנו אחרים, ואף שאומר לחבירו כי ו'תניהו אצלי,
 אין לבו חפץ בכך אלא שאומר כן מפני הבושה, ו'תניהו (משל כג ו)
 א'תניהו ו'תניהו – א'תניהו (את) להם ר'תניהו ע'תניהו ו'תניהו ו'תניהו ו'תניהו
 כי כ'תניהו ש'תניהו ב'תניהו כ'תניהו – ו'תניהו אתה פותח שער בבטנו, א'תניהו
 ו'תניהו י'תניהו ל'תניהו ו'תניהו ו'תניהו ו'תניהו ו'תניהו ו'תניהו ו'תניהו
 א'תניהו אין כך חסרונות אלה, אלא גם ר'תניהו אתה ליהנות אחרים
 משלך וגם יש לך די ממון לך, ולכן הסכמתי לסעוד אצלו, מ'תניהו
 ה'תניהו מ'תניהו – אך עתה בהול וממחר אני, ד'תניהו ו'תניהו
 קא מ'תניהו – שברבר מצוה אני טרוד ואין לי פנאי לאכול. אך כי
 ה'תניהו – כאשר אחזור לאחר שאקיים המצוה, א'תניהו ע'תניהו ו'תניהו
 א'תניהו ואכנס אצלו.
 מספרת הגמרא: כי א'תניהו – כאשר בא רבי פנחס בן יאיר בדרך
 הילוכו בחזרה לביתו של רבי לסעוד אצלו, א'תניהו, על כ'תניהו
 מ'תניהו ו'תניהו מ'תניהו מ'תניהו ו'תניהו – אירע שנכנס באותו
 פתח שהיו נמצאות בו פרדות לבנות, שהיו של רבי. אמר רבי
 פנחס, מ'תניהו מ'תניהו – פרדות אלו שהם כמלאך המוות, לפי שאין
 רפואה למכתן, נמצאות ב'תניהו ש'תניהו ו'תניהו א'תניהו, כלומר
 איני רוצה לסעוד אצל מי שמגדל בביתו מ'תניהו כאלה. ש'תניהו ר'תניהו

מכוח ואינה שחין, ואם לא היתה מתבטלת השחין על ידי המכוח
היו מצטרפים יחד לשיעור גריס והיה טמא.
הגמרא מבארת על פי הברייתות שהובאו לעיל את הספק בליבין
שפוד והכה בו: והלא היכי דמי – וכאן בנידון הספק כיצד מדובר,
כגון דהנה ביה חצי גריס שחין מעיקרא – שבתחילה היה בעורו
שחין בגודל חצי גריס, וליבין שפוד והכה בו, ויפסק ביה – ויצא בצדו
חצי גריס אחר, ומאחר שבשפוד זה יש גם חום מחמת המכה וגם
מחמת האש, יש להסתפק, כיצד יש לדון בו, האם חתמא
קרי – כח החבטה קודם ומחמם את המקום מחמת המכה, ואתי
הכלא ומכיל ליה לחתמא – ובא חום הליבון אחריו ומבטלו כמו
שנתבאר בברייתא לעיל, ונמצא שיש לו דין מכוח, והנה ליה חצי
גריס שחין שהיה קודם, וחצי גריס מכוח ולא מצטרפין, כמו
שנתבאר לעיל, או דלמא הכלא קרי – חום הליבון מחמת האש
מקדים ומחמם את המקום, ואתי חתמא ומכיל ליה לחתמא – ובאה
החבטה ומחממת אחריו שלא מחמת האש, ונמצא שיש לו דין
שחין, והנה ליה שחין ושחין משני חצאי גריס, ומצטרף השחין
האחרון עם הראשון ונטמא.
מוכיהה הגמרא: תא שמע, הובא לעיל דאמר רבי וירא אומר
שמואל, ליבין סכין ונחש בה שחיטתו בשריה, משום שחיטתו קודם
לליבונה, אלא מבורא מדבריו דחקמא קרי – שכשם שחוד
הסכין מקדים לחתוך קודם שישורף חום הסכין את הבשר, כמו כן
כח הכאת השפוד מקדים לחמם את המקום ועושה שחין, ורק
אחר כך בא חום ליבונה של השפוד ועושה מכוח, והמכוח מבטלת
את השחין.
דוחה הגמרא: חידו שאני – דווקא בסכין שליבנה ושחט בה יש
לומר בודאות שחודה קודם לליבונה, משום שמקום חידודה הוא
דק ביותר ואין בו הרבה חום, אך שפוד שליבנו והכה בו, מאחר
שהוא עבה וחומו רב, שמא שורף קודם שכח המכה מחמם אותו,
ונמצא שנעשה קודם מכוח ולאחר מכן נעשה שחין, ומבטל
הסכין את המכה ומצטרף לחצי גריס שחין שלצידו.
עוד מוכיהה הגמרא: תא שמע, שנינו בברייתא, ליבין שפוד והכה
בו נדון משום מכוח אש, ובהכרח הטעם משום שקודם כח המכה
מחממו ונעשה שחין ולאחר מכן האש שורפו ועושה מכוח, ולכך
נידון משום מכוח ולא משום שחין, אלא חתמא קרי.
דוחה הגמרא: התם נמי דפרייה מירב – אף שם יש לומר שאין
מדובר באופן שהכה בשפוד, שכח האש מקדים לשרוף לפני כח
החיים, אלא מדובר שדקרו בחוד השפוד, והיינו חידו וכוונתו
אופן של רבי וירא לעיל ששחט בחוד הסכין, וכשם ששם אין
מכח בסכין אף כאן אינו מכח בשפוד, ונמצא שבאופן זה אין כלל
חבטה מהשפוד אלא חום האש ולכך נדון משום מכוח. הגמרא
נשארת בספק בדין זה.
הגמרא דנה בענין סכין של עבודה כוכבים האסורה בהנאה: אומר
רב נתן אומר רבה בר אבהו, סכין של עבודת כוכבים, שמשתמשים
בה לקרבות עבודה זרה, והיא אסורה בהנאה, מותר לשחוט בה
ואסור לחתוך בה בשר. וטעם הדבר, מותר לשחוט בה, משום
שמקלקל הוא בשחיטה זו ואין זה חשוב כ'נהנה' מאיסור הנאה,
שהרי בהמה חיה שוה יותר מבהמה שחוטתה, שבחיה הרי היא
ראויה לשלש דברים, לגדל ולדות, למלאכה ולאכילה, ועכשיו
שנשחטה אינה ראויה אלא לאכילה. ואסור לחתוך בה בשר, משום
שמתקן הוא, שלאחר שנשחטה עומדת לאכילה, וחיתוך
הבשר מתקנה לכך, והרי זה הנאה האסורה.
אמר רבא, פועלים שהשוחט אסור לשחוט בסכין של עבודה זרה,
כגון בבהמה מסוכנת, שאם לא ישחטנה תמות, והרי הוא מתקן
בשחיטה זו. ופעמים שמחתך בשר מותר להשתמש בה, כגון
באשמי דקניין לקורבן – בנתחים טובים כגון ירך וכתף וחזה,
העומדים לשלחם כדורון לאדם חשוב בשלמותם, ועל ידי חיתוכם
מפסידים.
מקשה הגמרא: איך מותר לחתוך נתחים בסכין של עבודה זרה
באופן שהוא מקלקל, ויתפוק ליה משום שפוגע דאיסורא – הלא
לכאורה יש לאסור משום שומן הנכילות הבלוע בסכין זו, שהרי
היא חוזרת ופולטת האיסור בבשר.

הגמרא מביאה הלכה בדיני השחיטה: אומר רבי וירא אומר שמואל,
ליבין סכין – חיים סכין באש עד שנעשית אדומה, ונחש בה,
שחיטתו בשריה, ואין אומרים שהבהמה נשרפה בחום הסכין ולא
נשחטה על ידי חוד הסכין והרי היא נבילה, משום שהידידה קודם
לליבונה – שחוד הסכין ממנה לחתוך את סימני השחיטה, הקנה
והושט, קודם שיכוח מחום ליבון הסכין.
מקשה הגמרא: והאיכא צדין – והלא צידי הסכין שהם חמים
נוגעים בחלק הסימנים שכבר נחתך ושורפים אותו, ושריפה דינה
כנקב, והרי זה כמו שניקבו הסימנים לפני גמר השחיטה, ונקב כל
שהוא בושט מטריף את הבהמה. מתרצת הגמרא: ביה השחיטה
מירווח דיוח – כאשר שוחט וחותך את הסימנים, מתרחב החתך
שבמקום השחיטה משני צידי הסכין לכאן ולכאן, ונמצא שאין
נוגע בו אלא חוד הסכין החותך את הסימנים, אך צידי הסכין אינם
נוגעים כלל בבשר, וכיון שחוד הסכין קודם לליבוננו ואף צידי
הסכין אינם נוגעים בסימנים, נמצא שכל השחיטה נעשית על ידי
חוד הסכין וכשירה.
הגמרא מביאה ספק בדיני צרעת השייך לחידושו של רבי וירא
שחידודה קודם לליבונה: איכא לה, ליבין שפוד והכה בו את
האדם בכח ונשחת העור באותו מקום, וכשנתרפא עלה שם נגע,
האם משום שחין נדון נגע זה, שבא על ידי חום מכח ההכאה, או
משום מכוח נדון, שבא מחמת שנכוה העור במקום זה על ידי האש
או תולדותיה, שהרי בהכאת השפוד ישנם שני הדברים, שנתחמם
העור מחמת המכה בפני עצמה ומחמת חום השפוד בפני עצמו,
וכיצד הוא נידון.
מבררת הגמרא: למאי נפקא מינה – באיזה דין חלוק דין השחין
מדין המכוח, שיש להסתפק אם נגע זה נידון משום זה או זה, הלא
לכאורה דיניהם שוים.
מבארת הגמרא: לכתניא בברייתא, שחין ומכוח מסמאין בשרבוע
אחד בלבד, ואין בהם שבוש שני של הסגר כמו בשאר הנגעים,
כגון שאט, בהרת וסחת, שאם בסוף שבוש ראשון נשאר הנגע
כמו שהיה, מסגירו הכהן לשבוע נוסף, אך שחין ומכוח מסגירין רק
לשבוע אחד, ואם בסוף השבוע הנגע נותר באותו גודל שהיה, הרי
הוא טהור. אך אם עלו בו סימני טומאה הרי הוא טמא מוחלט,
והיינו באחד משני סימניו אלו, בשער לכן שנראה בו, ובפסיון – או
אם פשה הנגע וגדל יותר ממנה שהיה. ולמה חלקן היתוב לשתי
פרשיות ופירש דיני שחין ומכוח בנפרד, היה לו לצרפם כאחד 'כי
יהיה בו בעורו שחין או מכוח' מאחר שדיניהם שוים, לומר שאין
מצטרפין זה עם זה להשלים לשיעור 'כגריס', שהוא שיעור גודל
הנגע, שאם עלה בו נגע כחצי גריס מחמת חום מכוח, ולצדו עלה
כחצי גריס מחמת כוויית האש, אינם מצטרפים, והרי הוא טהור.
הגמרא מביאה ברייתות נוספות לבאר את הספק בנידוננו: ותניא
בברייתא, איזהו שחין ואיזהו מכוח, לקח – הוכה בכח בעץ או
באבן, אף אם לא היתה בו חבורה מכח המכה, אלא שנתחמם
הבשר מיד על ידי ההכאה, או שהטמין ידו בנפת – פסולת של
זיתים שהוציאו מזון את השמן והוא חם מאוד מעצמו, ונכוה
מחמתם, או שנכוה בנפח מריח החמים מעצמם שלא מחמת
האש, וכן בכל דבר שלא בא מחמת האור, והיינו לאתניא אבר
מעיקרו – לרבות אם נכוה מן העופרת במקום שעוקרים אותו,
שהיא חמה שם, בכל אלו הן שחין ואיזהו מכוח, נכוה בנחת –
פחם שלא כבה, או פריץ – אפר חם, או פסיד ויתק שמתממת
שריפתו בכבשן הוא חם כמה ימים, או בנפסית רותח – מין סיד,
ושורפים אותו כמו סיד, ובכל דבר הקא מחמת האור, והיינו לאתניא
חמי האור – לרבות מים שהורתזו באש, ואם נכוה בכל אלו זו היא
מכוח.
ותניא ברייתא נוספת, היו שחין ומכוח במקום אחד, שלקה בשחין
ושבו לקח באותו מקום במכוח, או להיפך, אם שחין קודם למכוח,
בכל מכוח את השחין, ואם מכוח קודמת לשחין, בכל שחין את
המכוח, והבדל יש בזה לענין צירוף, שאם היה שחין בגודל חצי
גריס, ושוב נכוה באש באותו חצי גריס, נהפך אותו מקום להיות
מכוח, ואם חזר ולקה בצדו בכחצי גריס משום שחין שלא מחמת
האש, אינו מצטרף לחצי גריס הראשון לשיעור גריס, שהרי היא

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכט רש"י תוספות

ליבן — באור. בלשון חכמים נקרא ליבן, ובלשון הלועזים קורין (באדמותי) [באדומותי]. שחיטתו כשרה — ולא אמר: שריפה היא זו, ולא שחיטה. חידודה קודם לליבונה — מקדים וממחר לחתוך קודם שתכסה הבהמה מן האור. והאיכא צדדין — דסבין, כשנכנס לתוך החתך קודם שתשחט רוב הסימנים היא שורפת את הסימנים, ונמצאת שהיא נשרפה קודם שחיטה, שהרי

ושט נקוברו במשדו לטורף, ושריפה נכבד
הוא. מירוח רוח — מתרחב החתך מצדי
הסבין מכאן ומכאן, ואין נוגע הסימן אלא
חידודו של סבין. והבה בו — את האדם מכה
בכה. משום שחין נדון — לענין נגיעה,
כדמפרש לקמן. שחין בא על ידי חום
שמתחמם מחמת כח ההכאה, ומכוח באה
מחמת האור. והכא דאיכא תרתי, בדי
מנייה דדינן? למה נפקא מינה —
באיזה דבר חלוק דין מכה משחין, דתיבעי
לך? מטמאים בשבוע אחד בשני סימנים
בשער לבן ובפסיון — שאין בהן הסגר שני,
כמו שכתוב (ויקרא יג) בשאת ובספחת שני
הסגרות. שאם עמד בענינו ולא פשה שבע
ראשון — מסניף אותו בשניה שמוא יפשה
והילטנו, אבל בשחין ומכוח לא נאמר יפשה
הסגר אחד, ואם עמד בענינו בשבוע ראשון —
שוב אין מסגירו לטמא, אלא פטור ודולף.
בשני סימנים — הנך דמפרש. שער לבן ובפסיון
— אם פשה, ולא כנתק שסימן טומאתו בשער
צחוב. ולמה חלקן הכתוב — בשתי פרשיות,
ופירש משפט כל אחת בה ולא צירפם יחד,
שהרי משפטן שוה, והיה לו לכתוב: כיהיה בו
בעורו שחין או מכוח: שאין מצטרפין זה עם
זה — לשיעור נגע כרס, חצי פול. שאם עלה
בו חצי גריס מחמת חום מכה שלא על ידי
האור, וחצי גריס אצלעל על ידי כוית האור —
אין מצטרפין. שחין — לשון חמימות, כמו
(יומא נגב): "שנח שחונה", וכדמותרם יונתן.
"חמותי ראיתי אור" — שחינית (ישעיהו מד).
לקה נאבן — הכחו בכח באבן אפילו בלא
חבורה. דכל מכה מתחמם הבשר מיד על ידי
ההכאה. בנפת — שדחטק ידו בפסולת של
זחית, והוא חם מאד מאליה, ונכוח. ואור
מעיקרו — ממוקם שעורקים העופרת. וזהו
חם. נחלת — פחם שלא כבה. רמין — אפר חם,
וכך שמו בלשון ערבי. נפסית — מין סיד,
ושורפן אותו כמין סיד. ותניא שחין ומכוח
כ' — כוליה הנך מתנייתא מצטרכי הכא

לפרושי מאי תיבעי לך. דהא בעיא דלעיל הכי איבעיא לך ליבן שפוד והכה בו, איזה
הכל קודם לבא, הכל המכה או הכל האור? ונפקא מינה לכדנתיא דהולבין אחר
האחרון. דתניא: שחין ומכוח במקום אחד, באותו מקום שלקה בראשון לקה בשני
באותו גריס עצמו. ביטל אחרון את הראשון — ונפקא מינה לענין צירוף, שאם היה
בו חצי גריס שחין ולקה באור באותו חצי גריס — נהפך אותו גריס ונעשה מכוח. ואם
חור ולקה לאחר זמן אצל מכה זו שלא על ידי האור, ונרול בו חצי גריס שחין אחר
ונעשה שלם — אין מצטרף עם הראשון, וטעור. והשתא אהני ליה ביטול, שאילו לא
ביטל חצי גריס הראשון — היה זה מצטרף עמו. והכא חיבי דמי — לענין בעיא דלעיל
חיבי מתבעי לך? וליבן שפוד והכה בו — ובחכא זו יר תורת שחין ותורת מכוח.
ואיבעיא לך די קדים ואתי, דלית בתרא ונבטליה. חבטא קדים — כח ההכאה קדים
להרע לו לאדם, והוי שחין, ואתי הכל האור אחרון ומבטל ליה, והוה ליה מכוח, ולא
מצטרף בהדיה חצי גריס קמא, דהוה ליה שחין ומכוח. חידור שאני — דמתוך שהוא
חד אין הכל האור שבו חזק, וחתיכתו קדם להבלו. אלמא חבטא קדים — ואתי הכל
ומבטל ליה, דבחייה מברו — שלא הכחו בכח אלא דקרו, ואין כאן חבטא אלא הכל.
אבל דהוה, דאיכא חבטא — אימא דהא בתרא ומבטל הכלא. מברו * = פוייט
בלעז. של עבודה זרה — שמשמשיה בהן קרבות של עבודה זרה. ואסורה בהנאה, ואסורה
לעבדה זרה הכתוב מדבר. מקלקל הוא — ואין זו הנאה, שבחיה היו דמיה מרובין מלאחר שחיטה, שבחיה היא עומדת לשלשה דברים: לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה.
לחתוך — מתקן הוא, דכיון דשחטה להכי קיימא. במסוכנת — דהוי מתקן והוי הנאה, שאם לא ישחטה תמות. באטמי דקיימי לקורבנא — נתחים טובים, ירך וכתף וחזה, דקיימי
לשלחן דירון לאדם חשוב, וזה שחתכן הפסידן. ותיפוק ליה — אף על גב דהוא מקלקל אסור לחתוך, משום שמנונית דאיסורא דנבלות שנבלעו בסבין.

והא איכא צדדין — משמע מכאן שאם בשעת שחיטה ניקב דוהשט כנגד מה ששחט
— טריפה. דהכא הוה בעי למיסר משום צדדין, אי לאו משום דמרווח רוח. מטמאים
בשבוע אחד בשני סימנים בשער לבן ובפסיון — כך דינו: בדסוף שבוע ראשון מטמא אם
פשה, או אפילו לא פשה מטמא כי איכא שער לבן, וכן בתחלה מטמא בשער לבן. אבל
בסוף שבוע, אם אין שער לבן ולא פשה, אף על
גב דעמד בענינו ולא כחה — טהור. אבל שאר
נגעים בעי הסגר פעם שנית. והלשון קצת שאר
דלא היה ליה למימר "מטמאים, אלא:
מטהרים, שאין כן בשאר נגעים דבעו הסגר? ויש
לומר, דהכי נמי קאמר: מטמא בשער לבן
ובפסיון דוקא. אבל אי אין שער לבן ולא פשה,
אף על גב דלא כחה — טהור. בחמי טבריא
וכל דבר שלא בא מחמת האור — אפילו רבי
יוסי דחשיב ליה בפרק "כירה" (שבת טזא),
תולדת האור משום דמחלפא אפיתאא דגידנם
— שמוא כאן היה מודה דנדון משום שחין ולא
משום מכוח, כיון דהאי אור בידי שמים.

מותר לשחוט בה מקלקל הוא — אף על גב
דבסוף פרק "אלו דברים" בפסחים
(עגא) מחייב לענין שבת, גבי שוחט בשבת
בחזין לעבודה זרה. משום תיקול כל דהו, דתקן
להוציא מידי אבר מן החי — שאני שבת
דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכיון שיש תקון
פורתא חשיב מלאכת מחשבת. שלכך נחמין,
אף על פי שקלקלו יתר על תקונו. אבל לענין
נהנה מעבודה זרה — לא חשיב הנאה, כיון
שקלקלו יתר על תקונו.

ושייך לעמוד בו שלבנה באור — הא דתנן
בסוף מסכת עבודה זרה (עהב): סבין
שפה בקרקע והיא טהורה. דסגי בנעיפה בקרקע
עשר פעמים, ולא בעי ליבן — היינו לחתוך בה
צונן, כדאמר התם בגמרא. והכא דמזיק לה
כשליבנה באור — כדי ליישב אפילו היא בית
החשטה רוחות. ותימה: דמשמע דהא דבעי
ליבון. וכן משמע נמי התם בתוספתא דמסכת
עבודה זרה (פרק ט) דקתני: השפרדים
והאסכלאות והסבכים — מלבנן באור. ותימה:
דבפרק "כל שעה" (פסחים לב), משמע דסגי
בהגעלה. דקאמר: הני סבכי דפיסא אידי
עבדין להו תוספתא: הלבנת אידי ואידי
ברותחין! ואומר רבינו תם: דיש לחלק גבי חמץ,
משום דהיתירא בלע. דבענין זה מחלק בסוף
מסכת עבודה זרה (עאא) אף על גב דהשתא
דבליע' הוי איסורא — מכל מקום בשעת בליעה

הוי היתירא. אף על גב דרב אשי גופיה מחלק כן במסכת עבודה זרה (עאא), ובפסחים
(לב), קאמר רב אשי: לדידי חרותי עבדי לי — מתמלי על עצמו דיה. ונראה דהא דמסיק:
והלבנת אידי ואידי ברותחין — הוי מסקנא דמלאכת דרב אשי. ועוד אומר רבינו תם:
דהכא ובתוספתא איירי בסבינין גדולים שצולין בהן בשר, והוי תשמישן על ידי האור,
ולחיבי בעי ליבון. ודיקא נמי, דקא חשיב להו בתוספתא בחדי שפודין ואסכלאות. אבל
סבכי דפיסא מיירי בקטנים. והסבכים ישנים שאנו לוקחים מן הגוים, היה אומר הרב
רבינו יצחק בן הרב רבינו מאיר שצריכין ליבון, מפני שדרך הגוים לתקן בהן רך שדולק
בהן חלב, וגם מהפכין בהן בשר על גבי גחלים וחותכין. ורבינו תם היה אומר: כיון דאין
עיקר תשמישן לכך — לא יחשיבן דלמא אחרמי ועבד יחבי. ועוד אפילו אחרמי
ואשתמש בו על ידי האור — סגי בהגעלה, דכל מה שסופו לפלוט על ידי רותחין פולט
בהגעלה ראשונה. ואין זה דיוק, דלילמא כיון שנשתמש בו על ידי האור אין יוצא מידי
דופיו לעולם בהגעלה בלא ליבון, ופולט תמיד בכל הגעלותיו. מידי דהוה אבלי חרס
דלא סגי ליה בהגעלה, ולא אמר כל מה שעתידי לפלוט פולט בהגעלה ראשונה, אלא
אינו יוצא מידי דופיו לעולם.

השוחט

בבליים שנשתמשו
לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה.
לחתוך — מתקן הוא, דכיון דשחטה להכי קיימא. במסוכנת — דהוי מתקן והוי הנאה, שאם לא ישחטה תמות. באטמי דקיימי לקורבנא — נתחים טובים, ירך וכתף וחזה, דקיימי
לשלחן דירון לאדם חשוב, וזה שחתכן הפסידן. ותיפוק ליה — אף על גב דהוא מקלקל אסור לחתוך, משום שמנונית דאיסורא דנבלות שנבלעו בסבין.

בחדשה

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

השוה בסבין של גויים רב אמר קולף – צריך להעמיד בידעין בה שהיא בת יומא. דאי לאו הכי – אמאי קולף לרב? הא סתם כלים של גויים אינן בני יומן. וגבי עכברא בשיכרא בפרק בתרא דמסכת עבודה זרה (סח.) מסופק ליה לגמרא אם סבר רב נותן טעם לפגם מותר או אסור. ודאיה דסתם כלי גוים אינן בני יומן – משקן של גוים, דתנן בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה

בחדשה – **חדשה**, בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא משמשי עבודה זרה הן, ונשמשי עבודה זרה אינן אסורין עד שיעברו! – איבעית אימא: דפסק ביה גוואא לעבודה זרה, ואיבעית אימא: בישנה שלפניה באור. אתמר: השוחט בסבין של גוים – רב אמר: קולף, ורבה בר בר חנה אמר: מדיח. לימא בהא קמפילגי, דמר סבר: בית השחיטה צונן, ומר סבר: בית השחיטה רותח? – לא, דכולי עלמא בית השחיטה רותח הוא; מאן דאמר קולף – שפיר, ומאן דאמר מדיח – אידיד דמרידי סימנין לאפוקי דם לא בלעי. איקא דאמרי: דכולי עלמא בית השחיטה צונן, מאן דאמר מדיח – שפיר, מאן דאמר קולף – אנב דוחקא דסבינא בלע. סבין מריפה – פליגי בה רב אחא ורבנא, חד אמר: בחמין, וחד אמר: בצונן. והלכתא: אפילו בצונן, ואי איקא בליתא דפרסא למיכפריה – לא צריך. ולמאן דאמר בחמין מאי טעמא, משום דקא בלעה איסורא? דהיתירא נמי בלעה אבר מן החי! – אימת בלעה – לכי חיימא, אימת קא חיימא – לכי נמרה שחיטה, ההיא שעמא היתירא הוה. אמר רב יהודה אמר רב; הטבח צריך שלשה סבינין: אחת ששוחט בה, ואחד שמוחתך בה בשר, ואחד שמוחתך בה חלבים. וליתקן ליה חדא, וליחתוך בה בשר וחדר ליחתוך בה חלבים! – גזירה שמה וחתוך חלבים ואחר כך בשר. – השתא נמי מיחלף ליה! – פיון דאצרכינהו תרי, אית ליה היפרא. ואמר רב יהודה אמר רב: הטבח צריך שני כלים של מים, אחד שמודיח בו בשר, ואחד שמודיח בו חלבים. וניתקן ליה חדא, ונדיח בו בשר וחדר נדיח בו חלבים! – גזירה שמה ודיח חלבים ואחר כך בשר. – השתא נמי מיחלפי ליה! – פיון דאצרכיניהו תרתא, אית ליה היפרא. אמר אמימר משמיה דרב פפא: לא ליסחוף איניש כפלי עילוי בישרא, דדאי תרפא ובלע בישרא. – אי הכי, פי תרצי נמי, דאי תרפא ובלע בישרא! – קרמא מפסיק מתתאי. – אי הכי, מעילאי

הסבין בה פעם אחת. ואף על פי דמלוכלך הלכין בדם הדרי – בלא הכי יש דם הרבה בבית השחיטה מן הבדמה עצמה ולא בלע ליה, משום דטרידי סימנין לפלוט דם, אבל לחתוך בה רותח, אפילו שחט בה כשרה – אסור, ואמר בפרק "כל הבשר" (חולין קא.ב.) סבין ששחט בה – אסור לחתוך בה רותח. **והלכתא** אפילו בצונן ואי איכא בליתא דפרסא כ' – והא דבעי בסוף מסכת עבודה זרה (ע.ב.) נעיצה עשר פעמים בקרקע לחתוך בה צונן בסבין של גוים – לא דמי לסבין טריפה דהבא, דבאקראי בעלמא. אבל בסבין של גוים מתוך שחותכין בו איסור תמיד – נדבק בו השמנונית ואין יוצא ממנו בלא נעיצה. ורבינו תם פירש: משום דהתם חותך בו איסור רותח, אבל הבא סבין בית השחיטה צונן, וקשה לפירשו, דבפרק "כל הבשר" (חולין קא.ב.) אמר שמואל: סבין ששחט בה – אסור לחתוך בה רותח, ואפילו הדחיה. כדמשמע בתר הכי, דקאמר: לחתוך בה צונן, אמרי לה בעיא הדחה, פירוש: הסבין, ולא בפירוש הקוטרס דפירש התם דאבשר קאי. מדנקט "בעיא" לשון נקבה, ועוד, דהקנת סבין אתא לאשמעינן, כדקאמר: אסור לחתוך בה רותח, וכן לחתוך בה צונן. אלמא קסבר בית השחיטה רותח, אפילו הכי לחתוך בה צונן לא בעי נעיצה ויש לומר: שאני התם דליכא איסורא אלא משום דם, ודם (צונן) לא בלע כל כך, דדם משרק שריק, ומכל מקום אסור לחתוך בה רותח, וא אפילו כן, אפילו לא בלע ליה רבא בעי הדחה – משום שיש רוב דם על הסבין. כמו כבדא עילוי בישרא דאסור לבתחלה, ולא אמר משרק שריק, לפי שיש רוב דם בכבד. **וליתקן** חדא ולחתוך בה בשר כ' – ופעם אחת כשירצה לחזור ולחתוך בשר – ידא זכור להכשירה. ועל הסבין ששחט בה לא פריך שישחוט וחדר יחתוך, דסבין ששוחטין בה רגילין לשומרה שלא תתקלקל. ולענין שבת נמי אמר דכיתו של מרישה דמי. **לא** ליסחוף איניש כפלי עילוי בישרא – היינו לאחר ניתוח מיד, קודם שנצטנן הבשר. אבל לאחר שנצטנן – אין לחוש, כדכתיב (ויקרא טז) "וישלמו את החלבים על החותן".

בחדשה – שלא תחכו בה מעולם. חדשה – אמאי מיתסרא משום עבודה זרה? דהא האי סבין לאו עבודה זרה עצמה היא אלא משמשי עבודה זרה, ובין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא דפליגי בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה נא.ב.) בעבודה זרה עצמה, איכא למאן דאמר אסורה מיד ואיכא למאן דאמר לכשתעבד, כולוהו מדור בכלים דאינן אסורים עד שיעבדו עד שיעשו בהם שימוש לעבודה זרה! גוואו – תחכות עצים. ואיבעית אימא: אפילו בישנה – ובגון שליבנה באור, ואין כאן איסור שמנונית קולף – בית השחיטה, מפני שבלעה שמנונית הסבין. מריח – במים, בית השחיטה רותח – ובלע. צונן – כלומר, אין חום בית השחיטה חזק לבלוע. ומיהו, הדחה בעי, שהרי נתקן בה שמנונית, ואף על פי שלא נבלע בבשר הרב הוא בדפנות בית השחיטה, שאי אפשר לדופני הסבין בלא שמנונית. מרידי סימנים לאפוקי דם – כלומר, בהוצאת דם הם עוסקים, ולא בבליעה. דוחקא דסבין – שמשפשו בבשר בדוחק בלעה. וכיון דלא איפסיק הלכתא, ואיסורא דאורייתא הוא עבדינן לחומרא, דקיימא לן: בשל תורה הוה אחר המזמיר, ומכל מקום לבתחלה לא ישחוט, דהא "השוחט" קאמר. סבין טריפה – ששחט בה טריפה. בחמין – צריך להנעילה לסבין, מפני שבלעה שמנונית וטריפה. בצונן – קסבר: בית השחיטה צונן, ולא בלע הסבין, דלא נתחמם. והלכתא אפילו בצונן – וגבי סבין של חיתר הוא דפסק הלכתא להיתירא, דלא איתסר בבליעה זו, וקשה הוא לבלוע אלא על ידי רתיחה. אבל גבי סבין דאיסורא של גוים בפלוגתא דלעיל לא פסק, מפני שהסבין אסורה והבשר רך לבלוע. בליתא דפרסא למיכפריה – תחיתב בגי שנה קשה, *אשפריא בלע, ויפה לקנט. בליתא – תחיתב בליה. דפיסא – במותרתנגמין "מסך הפתח" – פרסא (שמות לה). למיכפריה – לקנחו. וחבירו בגיטין (דף גו.א.) בנבחראון: ובעי לפפורי ידיה בהווא גברא. ובעורא קרי למזרקס "כפורי זהב" על שם שמקנח בהם באצבעו מן הדם. משום דכל בלע – שמנונית דטריפה. אבל אבליעת דם לא חייש, שחשכין קשה הוא ואין דם נבלע בו. אלא שמנונית שהיא נבלעת בין ברך בין בקשה. דהיתירא נמי – כי שחט בה בהמה כשרה נבעי הגעלה, דהא בלעה שמנונית דאבר מן החי קודם גמר שחיטה. אחת ששוחט בה – ולא יחתוך בה דבר אחר, שלא תפגם ותתקלקל. ופעמים שיבא לידי איסור, שישחט בלא בדיקה. חלבים – למכור בשוק. ונתקן חדא – לחלבים ולבשר, ויחתוך בשר ואחר כך חלבים. ואחר כך – יחתוך בה בשר בבדמה אחת, מחמת שהוא טרוד במלאכתו, וישכח ולא יקנה. ואתי לאיחלופי של חלבים בשל בשר, ויחתוך בלא קינוה. שסבור הוא שהוא סבין של בשר. היכירא אית ליה – עושה בה סימן. שמה ידיו חלבים – תחלה, וידיו המים מפותמות מן השמנונית על ידי שפשוף הידים ואף על גב שהוא צונן. ואחר כך ידבק בדפנות הבשר, ואף על גב שאין נבלע בו – נדבק הוא מבחוץ. **לא ליסחוף איניש כפלי** – כל הכסלים שחלב הכליות דבוקים בה, לא ידא כופה אתם על גבי בשר אחר. שהחלב מוטל על הבשר ומתחמם, חוב על הבשר. כי תריצי נמי – כשהן מונחים על הדף כדרכן, החלב למעלה – הא בלעי כפלי גופיהו מחלב הדבוק בהן. קרמא – קרום, *שילא. מפסיק – בין חלב לבשר. והוא אותו קרום שאנו נוטלין מן הכסלים שקרוי ***פלאקש, ועב חזק הוא. לכך אסור, שחלב נבלע בו, אבל אין נבלע כל כך שיהא זכ לבשר תחתיו.

מעילאי

חולין דף ח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלא

מתרצת הגמרא: מדובר כאן בסכין חדשה שלא חתכו בה מעולם ועדיין לא בלעה שום איסור.

מקשה הגמרא: אם מדובר בחדשה, מדוע הסכין אסורה, הרי בין לרבי ושמואל בין לרבי עקיבא שנחלקו בעבודה זרה עצמה אם נאסרת מיד כשיחדו אותה או רק לאחר שתיעבד, מכל מקום סכין זו רק משמשי עבודה פוכבים, והמשמשי עבודה פוכבים כולם מודים שאין אסורין בהנאה עד שייעבדו – שיעשו בהם שימוש לעבודת כוכבים.

מתרצת הגמרא: איבעית אימא, דפסקי בה גזונו – שאכן חתך בסכין זו חתיכות עצים לעבודה פוכבים, ובכך נאסרה, ומכל מקום חדשה היא לענין בליעת איסור, שאין בעצים שמנונית של איסור. ואיבעית אימא, אכן מדובר בסכין ישנה, ומכל מקום אין לאסור מחמת בליעות האיסור שבה, משום שלפניה באור – באש, והוכשרה בכך שנשרף כל האיסור שבתוכה.

הגמרא מביאה מחלוקת לגבי שחיטה בסכין של גוים: אתמר, השוחט בסכין של עובדי פוכבים שבלוע בה שמנונית איסור, רב אמר, קולף את בית השחיטה ומסיר את שכבת הבשר שנגעה בסכין, לפי שבלעה משמנונית הסכין ונאסרה. ורבא בר בר חנה אמר, מדיח את בית השחיטה במים, ודי בכך.

הגמרא דנה בביאור מחלוקתם: לימא בהא קמיפלגי – האם נאמר שנחלקו בדבר זה, דמר ורבה בר בר חנה סבר, בית השחיטה צונן – אינו חם כל כך בכדי שילבלע משמנונית האיסור, ולכך אין צורך לקלוף, ומר (רב) סבר, בית השחיטה רותח, ולכך בולע הוא משמנונית האיסור שבסכין, וצריך לקלוף ולהסיר את שכבת הבשר שנבלע בה האיסור.

דוחה הגמרא: לא, דבולי עלמא סוברים שבית השחיטה רותח הוא, ומאן דאמר שקולף, שפיר – מובנת הוראתו, שכיון שבלע בית השחיטה איסור מחמת החום, יש לקלוף את מקום הבליעה, ומאן דאמר מדיח, טעמו, דאידי דמרידי סמיני לאפוקי דם לא פלגי – שכיון שטרודים הסימנים בשעת השחיטה רותח, איןם פנויים לבלוע מן האיסור, ולכך די בהדחה.

אימא דאמרי לדחות בלשון אחרת, דבולי עלמא בית השחיטה צונן, ומאן דאמר שמדיח, שפיר, שכיון שהוא צונן לכך אינו בולע ודי בהדחה בלבד. ומאן דאמר קולף, טעמו שאנב דוחקא דסבינא כלע – שכיון שהסכין משפשף בבשר בדוחק, נבלעת השמנונית בתוך הבשר אף שהוא צונן, ולכך צריך לקלופו.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין הכשר סכין: סבין ששחט בה בהמה מריפה האסורה באכילה, פלגי בה רב אחא ורבנא באופן הכשרתה, חד אמר, יש להגעילה בחמין – במים רותחים, שלדעתו בית השחיטה רותח, והסכין בלעה משמנונית הטריפה. וחד אמר, די להדיח אותה בצונן, שלדעתו בית השחיטה צונן ולא בלעה הסכין את האיסור לתוכה.

פוסקת הגמרא: והלכתא, אפילו בצונן אפשר להכשירה. ואי אימא בלייתא דפרסא למיכפריה – ואם יש חתיכת בגד ישנה ובלויה, שאפשר לקנח בה את הסכין, לא צריך אפילו הדחה, ודי שיקנח באותו בד.

שואלת הגמרא: ולמאן דאמר שצריך להגעיל את הסכין ששחט בה טריפה בחמין מאי טעמא, משום דקא פלעה לשמנונית הטריפה שהיא איפוקא, אם כן, דהיתרא נמי – אף סכין ששחט בה בהמה כשרה, מכל מקום הרי פלעה שמנונית מהבשר קודם גמר השחיטה האסורה משום אמר מן התי.

משיבה הגמרא: אימת – מתי הסכין פלעה, לבי תיימא – כאשר בית

השחיטה מתחמם, ואימת קא תיימא, לבי נמרה שחיטה, אם כן התיא שעתא היתרא הנה – כבר הותרה הבהמה על ידי השחיטה, ואין בבליעתה איסור.

הגמרא מביאה תקנה בהנהגת הטבח הנוגעת לסכין: אמר רב יהודה אמר רב, הטבח – השוחט את הבהמה ומנחת את הבשר למוכרו, צריך שיהיו לו שלשה סבינין, אחת ששוחט בה, ולא יחתוך בה דבר אחר, שלא תיפגם ותתקלקל, לפי שיש לחוש שמא יבוא לשחוט בה בלא בדיקה ויכשל באיסור, ואחר שפחתה בה בשר, ואחר שפחתה בה חלבים למכור בשוק, ולא יחתוך הבשר באותה סכין שחתוך בה חלבים, לפי שהחלבים אסורים באכילה, ואם יחתוך אף את הבשר באותו סכין, תדבק שמנונית החלבים שעל הסכין בבשר.

שואלת הגמרא: וליפתן ליה תדא – הרי אפשר שיהיה די בסכין אחת לחלבים ולבשר, וליחתוך בה בשר תחילה והדר ויחתוך בה חלבים, וכיון שאינו חותך בבשר אחר החלבים אין לחשוש לשמנונית איסור שתדבק בבשר. מיישבת הגמרא: גזירה שמיא מתוך טרדתו וחתוך חלבים ואחר כך בשר, ולכך גזרו שיחתוך החלבים בסכין אחר.

שואלת הגמרא: השתא נמי מיחלף ליה – אף אחר שהצריכו שיהיו לו שני סבינים עדיין יש לחשוש שמא מתוך טרדתו יתחלפו לו הסבינים ויחתוך את הבשר בסכין שחתך בה את החלבים, ומה הועילו חכמים בתקנתם. מתרצת הגמרא: כיון דאצרכינהו תרי אית ליה תיימא – כיון שהצריכוהו לשני סבינים, הרי הוא עושה בהן סימן כדי שלא יחליפם.

ואמר רב יהודה אמר רב, הטבח צריך שיהיו לו שני כלים של מים, אחד שמדיח בו בשר ואחר שמדיח בו חלבים, שאם ידיחם בכלי אחד תדבק שמנונית החלבים בבשר, ותאסרנו.

מקשה הגמרא: וניתנן ליה תדא – היה אפשר שיהיה די בכלי אחד לבשר ולחלבים, ונדיח בו בשר תחילה והדר ויחתוך בה חלבים, וכיון שאינו מדיח במים בשר אחר החלבים, אין לחשוש לשמנונית איסור בבשר. מתרצת הגמרא: גזירה שמיא דית חלבים תחילה, ועל ידי שפשוף החלבים בידים בתוך המים תפרוש מהם שמנונית, ואחר כך ידיח בשר באותם מים, ותדבק השמנונית על גבי הבשר.

מקשה הגמרא: השתא נמי מיחלפי ליה – אף לאחר שהצריכוהו שני כלים, עדיין יש לחשוש שיתחלפו לו הכלים וידיח בשר בכלי של חלבים, ומה הועילו חכמים בתקנתם. מתרצת הגמרא: כיון דאצרכינהו תרי אית ליה תיימא – כיון שהצריכוהו שני כלים, הרי הוא עושה בהם סימן כדי שלא יחליפם.

הלכה נוספת בענין הזהירות שלא יבלע הבשר מהחלבים: אמר אממר משמיה דרב פפא, לא ליסחוף איניש בפלי עילוי בישרא – לא יניח אדם את הכסלים שחלב הכליות דבוק בהם, מעל בשר אחר, באופן שהחלב הדבוק בכסלים מונח כלפי מטה לצד הבשר שתחתיו, משום דדאי תרבא וכלע בישרא – שהחלב מתחמם וזב על הבשר והבשר בולע ממנו.

מקשה הגמרא: אי קבי שעל ידי שהחלב זב על הבשר בולע הבשר ממנו, כי תריצי נמי דאיב תרבא וכלע בישרא – אף כאשר הכסלים מונחים כדרכם על הרף שמונחים עליו, באופן שהחלב למעלה, עדיין יש לחשוש שיוזב החלב ויבלע בבשר הכסלים עצמם.

מתרצת הגמרא: קרמא מפיסק מתתאי – בין החלב לבשר הכסלים יש קרום עבה ודוחק, המפסיק ומונע מן החלב הזב להבלע בבשר.

מקשה הגמרא: אי קבי שהקרום מונע מהחלב שלא יבלע בבשר,

מעלת הצדקה היא בעניין ההמשכה למטה דווקא, וככל שתהיה ההמשכה למטה יותר, תגדל יותר מעלת הצדקה.

ממאמר שבת פרשת מקץ, ה'תשכ"ז

הזמן של בדיקת הסימנים אחר השחיטה לראות אם נשחטו
 כהלכתן. והרי לנו שבודקים בסימנים אחר השחיטה, כדברי
 שמואל.
 דוחה אביי: אִמְר ליה אבִי, לֹא, אלא חֲכִי אִמְר רבי יוחנן, כְּדִי בִּיקוֹר
 חָכֶם – שיעור הזמן הדרוש בכדי שהשוחט ילך לחכם העיר ויראה
 לו את הסכין ויבדקנה. מקשה הגמרא על פירוש זה: אִם כֵּן
 שיעור זמן הפסקה הפוסלת הוא כמנחש הזמן שילך לחכם
 וישאלנו, הרי נִתְּן דְּכִרְיָא לְשִׁיעוּרִים – נמצא שאין השיעור שזה
 לפסול, שמשנתנה שיעור הזמן לכל אחד כפי ריחומו מהחכם,
 שפעמים שהחכם רחוק מן השוחט ופעמים שהוא קרוב, ולא יתכן
 שפעמים נפסלת השחיטה בהמתנה זו ופעמים שכשירה היא
 באותו השיעור. מתרצת הגמרא: אִלָּא כְּדִי בִּיקוֹר מִכָּח חָכֶם – כזמן
 בדיקת הסכין על ידי שוחט שהוא תלמיד חכם ואין בעיר חכם
 ממנו, שאז הרי הוא בודק בעצמו האם סכיניו פגומה. והוא שיעור
 קבוע של בדיקת סכין ללא זמן של הליכה, שגם שחט השוחט כדי
 שיעור זה, שחיתו פסולה. ומכל מקום אין הוכחה מדברי רבי
 שמעון לדין בדיקת הסימנים אחר השחיטה, שלא דיבר בזה אלא
 בבדיקת הסכין.
 הגמרא חוזרת לעסוק בדין שהשוחט צריך לבדוק בסימנים לאחר
 השחיטה. דנה הגמרא: לֹא כִּדָּק השוחט את הסימנים, מֵאִי – מה
 דין הבהמה הנשחטת, בדיעבד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן אֲנָשִׁינְגוֹס מְשוֹם רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יֵאָאֵר, אִמְר, בהמה זו דינה כְּמִדְרָשׁ וְאִסוּרָה בְּאִכְלָהָ, אֵךְ
 אין לה שומאית נבילה. אולם בְּמִתְנִיחָא תֵּלָא, שבחמה שנשחטה
 ולא בדק בסימניה הרי היא נְבִילָה גְמוּרָה, וְכִמְסָאָה אֵף בְּמִשְׁאָה.
 מבררת הגמרא: בְּמֵאִי מִמְּפִלְגִי – במה תלויה מחלוקתם. מבארת
 הגמרא: כְּדִבְרֵי רַב הוֹנָא, דְּאִמְר רב הונא, בְּהִמָּה בְּחִיָּה בְּחֻקָּתָה
 אִיסוּר אבר מן החי עוֹמֶדֶת, עַד שְׂיוּדָה לָךְ בּוֹדְאוֹת בְּמָה נִשְׁחָטָה,
 ולכן אם נולד ספק בשחיטה הרי הבהמה אסורה, שכן בכל ספק
 המעורר לנו אומרים אנו להעמיד את הדבר כפי שהיה במצבו
 הקודם. ומכיון שעד השחיטה שאנו מסופקים בה, שחיה הבהמה
 בחוקת איסור, אנו מעמידים אותה בחוקתה ואומרים שעדיין היא
 אסורה, כל עוד לא נודע בבירור שנשחטה כראוי. אך אם נִשְׁחָטָה
 כראוי, אלא שיש ספק אם היא טריפה, הֲרִי הִיא בְּחֻקָּתָה הִיתֵר, עַד
 שְׂיוּדָה לָךְ בבירור בְּמָה נִדְרָשָׁה. מבארת הגמרא: מֵר – התנא של
 הברייתא קִבֵּר, בְּחֻקָּתָה אִיסוּר קִיּוּמָה – הבהמה הלא עומדת בחוקת
 איסור ותולים לומר שלא נשחטה כדק, וְהִשְׁתָּא הִרִי מִתָּה הִיא
 לפניה, וכיון שכן ממילא היא מטמאה במשא כדן נבילה, שהרי
 היא ככל בהמה שמתה בלא שחיטה. וְכֵר – רבי אלעזר ברי רבי ינאי
 קִבֵּר, בְּחֻקָּתָה אִיסוּר אִמְרִינָה, בְּחֻקָּתָה מִטְמָאָה לֹא אִמְרִינָה, כלומר שיש
 לדון על כל דין בפני עצמו, שלענין איסור אכילה מעמידים אותה
 בחוקת איסורה, מפני שבחיה היתה אסורה באכילה, אך לענין
 טומאה, כיון שבחיה לא היתה טמאה, שהרי בשר מן החי אינו
 מטמא, אף עכשיו אינה מוחזקת כנבילה המטמאת.
 הגמרא מביאה את דברי רב הונא ודנה בהם: נוֹסָא, אִמְר רב הונא,
 בְּהִמָּה בְּחִיָּה בְּחֻקָּתָה אִיסוּר עוֹמֶדֶת עַד שְׂיוּדָה לָךְ בְּמָה נִשְׁחָטָה,
 נִשְׁחָטָה, בְּחֻקָּתָה הִיתֵר עוֹמֶדֶת עַד שְׂיוּדָה לָךְ בְּמָה נִדְרָשָׁה. הגמרא
 מבינה שדברי רב הונא נשחטה בחוקת היתר עומדת אומרים
 באופן שלא נולד שום ספק איסור. מקשה הגמרא: וְלִמָּא נִשְׁחָטָה
 הוֹתֵרָה, שהרי לשון חוקה שייך רק בדבר שיש בו ספק, לומר
 שמעמידים אותו על חזקתו, אך כאן שאין ספק בכשרותה של
 הבהמה היה לרב הונא לומר שכיון שנשחטה הותרה לאכילה.
 מתרצת הגמרא: הָא קָא מְשַׁמַּע לָךְ, דָּאָה עַל גַּב דְּאִתְּלִיד בָּהּ
 רִיעוּקָא – שאף אם אחר השחיטה נולדה בבמה סיבה העלולה
 להטריפה, כלומר, שנמצא בה מום שאילו נעשה בחיה הרי היא
 טריפה, ואין אנו יודעים אם אירע בה מום זה מחיים או לאחר
 השחיטה, בזה אומרים שכיון שודאי לנו שנשחטה בכשרות, הרי
 היא עומדת בחוקת היתר, שהרי סתם בהמה אינה טריפה. ולפיכך
 תולים שדבר זה נעשה אחר השחיטה, והבהמה כשירה לאכילה.
 הגמרא מביאה דוגמא לספק טריפה שארע לאחר שחיטה, והורה

מַעֲלִיא נְמִי קְרָמָא אִימָא – הלא גם מעל החלב יש קרום דק, ומדוע
 אסרנו לכפות הכסלים מעל בשר אחר מחשש שהחלב יזוב על
 הבשר, הרי הקרום מפסיק ומנוע מהחלב לבוא לבשר. מתרצת
 הגמרא: אִיִּדִי דְּמִשְׁשָׁמָא יָדָא דְּמִכְמָא – מתוך שיד הטבח
 ממשמשת בכסלים בשעת חיתוך הבהמה, מִפְּתָת – מתפורר אותו
 קרום דק שעל החלב, ולפיכך אינו מנוע זיבת החלב לבשר המונח
 מתחתיו.
 אחר המימרות שהובאו מרב יהודה בשם רב העוסקות בדברים
 שהטבח חייב בהם, מביאה הגמרא מרב יהודה בשם רב דברים
 שתלמיד חכם חייב בהם, ויש בהם גם מענין השחיטה: וְאִמְר רב
 יְהוּדָה אִמְר רב, תִּלְמִיד חָכֶם צָרִיד שְׂלִמּוֹד לאמן את ידיו בְּשִׁלְשָׁה
 דְּבָרִים, בָּתָּב – צורת הכתיבה, כדי שידע לחתום את שמו באם
 ישב בדין או יודמן לו להיות עד בשטר. שְׁחִיפָה – לדעת לשחוט.
 וְכִילָה – לדעת למוֹל.
 תלמיד אחר של רב הוסיף משמו שלשה דברים נוספים: וְרַב חֲנִינִיא
 בְּרִי שְׂלִמָּא מְשַׁמִּיָּה דְּרַב אִמְר, תלמיד חכם צריך גם לדעת אֵף
 לקשור קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין של ראש, שהוא עשוי באומנות בצורת
 אות דלית. וְכִרְכַּת תְּהִנִּים – שירגיל עצמו בשבע ברכות הנישואין
 עד שידע הנוסח שלהן על פה, וידע לאומן בניגון ערב. וְצִיצִית –
 לידע לקשור חוטי הציצית בכנף הבגד.
 מבארת הגמרא: וְאִידָךְ – רב יהודה שלא מנה דברים אלו, סובר
 דְּהֵן שְׂחִיחִין – קשר תפילין, ברכת חתנים וציצית, מצויים תמיד
 ואינם צריכים לימוד, שכל אדם ביהם מעצמו.
 מאמר נוסף מרב יהודה לגבי ידיעת הלכות שחיטה: וְאִמְר רב
 יְהוּדָה אִמְר שְׂמוּאֵל, כֹּל מִכָּח (שוחט) שְׂאִינוּ יוֹדַע הִלְכוֹת שְׁחִיפָה,
 אִסוּר לֵאכֹל מִשְׁחִיטָתוֹ, מחשש שמא לא שחט כהלכה. וְאִלּוּ הֵן
 הִלְכוֹת שְׁחִיפָה שְׂמִי שְׂאִינוּ נֹזֵהר בהם, שחיתו פסולה: אִ שְׁחִיפָה –
 העסקה ודמתנה באמצע השחיטה. בִּי דְּרָקָה – שחיטה בבת אחת,
 על ידי שמתין את הראש, או שדוחק הסכין בכח על הצואר ללא
 הולכת והבאת הסכין. גִּי הִלָּה – שהשוחט תחב את הסכין לתוך
 הצואר לפני שחיתת הסימנים, ושחט באופן שהסכין היתה טמונה
 תחת העור. דִּי הִנְרָה – שהסכין יצאה מחוץ למקום הכשר
 לשחיטה בצואר. הִי וְעִיקוֹר – שעקר וחתר אחד מהסימנים ללא
 שחיטה, כגון ששחט את הושט בסכין ואת הגרגרת עקר, או
 להיפך.
 שאלת הגמרא: מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לָךְ שמואל בהוראה זו, והלא
 בּוֹלָה תִּנְיָנוּ – כל הלכות השחיטה מפורשות במשניות,
 שבפסולים אלה הבהמה נעשית נבילה, ואסור לאכול ממנה,
 ובודאי שמי שאינו יודע ומקפיד עליהם מנבל בשחיתו. מתרצת
 הגמרא: לֹא צָרִיבָא – לא הוצרך שמואל להשמיענו, אלא באופן
 שְׂשַׁמַּע טבח זה שאינו בקי בהלכות שחיטה לְפָנֵינוּ שְׂתִינִי וְשִׁלֵּשׁ
 פְּעָמִים, ובכל הפעמים שְׂחַט שְׂפִיר – יפה ובראוי, ועכשיו שחט
 פעם אחת בינו לבין עצמו בלא שראינוהו, מִהוּ דְּתִיבָא מִדְּאִידָךְ
 שְׂחַט שְׂפִיר הָא נְמִי שְׂחַט שְׂפִיר – שמה תאמר מכך שאת אותן
 השחיתות שחט יפה הרי זו הוכחה שידיו מיומנות בשחיטה
 כהלכתה, ובודאי גם שחיטה זו שחט כדן, ויהיה מותר לאכול
 ממנה. קָא מְשַׁמַּע לָךְ שמואל, שְׂבִינִי דְּלֹא נִמְר – שלא למד הלכות
 שחיטה ואינו יודע מה פוסל את השחיטה, וְיִמְנִי דְּשִׁינִי וְדָרִים לֹא
 יָדַע – פעמים שהוא שוהה או דורס ואינו יודע שאסור לעשות כן,
 ונמצא מאכיל נבילות. ולפיכך אין לסמוך על מה ששחט יפה
 לפנינו, שהרי יתכן שבפעם אחרת יעבור בשגגה על אחד
 מהפסולים שבשחיטה.
 הלכה נוספת בדני שחיטה: וְאִמְר רב יְהוּדָה אִמְר שְׂמוּאֵל, הַמִּבָּב –
 השוחט צָרִיד שִׁכְבִּיז בְּסִמְנִים לֵאחֹר שְׁחִיפָה, לראות האם נשחטו
 רובם כראוי.
 מוכיחה הגמרא: אִמְר רב יוֹסֵפִי, אֵף אֵנִי נְמִי תִּנְיָנָא במשנה להלן
 (בבב) רַבִּי שְׁמַעוֹן אִמְר, אִם שָׁהָ השוחט באמצע השחיטה שיעור
 זמן כְּדִי בִּיקוֹר, הרי שחיתו פסולה מדין 'שהייה'. ומזהו אותו
 'ביקור', מֵאִי לֹא כְּדִי בִּיקוֹר סִמְנִין – האם אין הכוונה כדי שיעור

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלג רש"י תוספות

מעילאי נמי – כי סדוף להו על גבי בשר איכא קרמא מפסיק, שאין חלב שאין לו קרום דק למלעלה. **ממשמשא** – *מנייר. **מפתח** – לשון "פתות אותה פתים" (ויקרא ב). **כתב** – לכתוב, שידע לחתום שמו אילו ישב בדין, או לעדות. שחיטה – לאמן ידו לכך, אפילו שבקי בהלכותיה. **קשר של תפילין** – יש בו אומנות, שעושה כמו אות דלית, שיהא נראה בה

מעילאי נמי קרמא איפא! – איירי דממשמשא ידא
דמבחה מפתח. ואמר רב יהודה אמר רב: תלמוד חכם
צריך שלמוד שלשה דברים: כתב, שחיטה, ומילה.
ורב חנניא בר שלמיא משמיה דרב אמר: אף קשר של
תפילין, וברכת חתנים, ויצית. – ואידך? הני שכיחן.
ואמר רב יהודה אמר שמואל: כל מִבְּחָ שְׂאִינוּ יִדְעַ
הַלְבוֹת שְׁחִיטָה – אִסּוּר לֵאכּוֹל מִשְׁחִיטָתָהּ, וְאִלּוּ הֵן
הַלְבוֹת שְׁחִיטָה: שְׁחִיטָה, דְּרִסָּה, חֲלָדָה, הִנְרָמָה, וְעִקּוּר.
– מֵאֵי קָא מִשְׁמַע לָן? בּוֹלְהוּ תִּנְיָנָהּ! – לֹא צָרִיכָא,
שֶׁשְׁחַט לִפְנֵינוּ שְׁתֵּים וְשִׁלֹּשׁ פְּעָמִים וְשָׁחַט שְׁפִיר; מָהוּ
דְּתִימָא: מִדְּאִידֵךְ שָׁחַט שְׁפִיר – הָאֵי נָמִי שָׁחַט שְׁפִיר,
קָא מִשְׁמַע לָן: בִּינּוֹ דְּלֹא גָמַר, וְזִמְנִין דְּשָׁה וְדָרִים וְלֹא
יָדַע. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל: הַטְּבַח צָרִיךְ שִׁבְדוֹק
בְּסִימָנִים לְאַחַר שְׁחִיטָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: אֵיךְ אֲנִי נָמִי
תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אִם שָׁהָה בְּדִי בִּיקוּר, מֵאֵי
לֹא בְּדִי בִּיקוּר סִימָנִין? אָמַר לִיה אֲבִי: לֹא, הֲכִי אָמַר
רַבִּי יוֹחָנָן: בְּדִי בִּיקוּר חֲכָם. – אִם כֵּן, נָתַת דְּבָרִים
לְשִׁיעוּרִים! – אֵלֶּא כְּדִי בִּיקוּר טֶבַח חֲכָם. לֹא בְּדָק מֵאֵי?
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן אֲנְשִׁינְגוּס מְשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יֵצְאִי
אָמַר: טְרַפָּה וְאַסוּרָה בְּאִכְלָהּ; בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: בְּבִלָּה
וּמְטַמְּאָה בְּמִשָּׂא. בְּמֵאֵי קְמִיפְלִיג? בְּדָרֵךְ הוּנָא, דְּאָמַר:
בְּהֵמָה בְּחִיָּה בְּחֻקֵּת אִיסוּר עוֹמֶדֶת עַד שִׁידוּעַ לֶךְ בְּמָה
נִשְׁחַטָּה, נִשְׁחַטָּה – הִרִי הִיא בְּחֻקֵּת הִיתֵר עַד שִׁידוּעַ לֶךְ
בְּמָה נִטְרַפָּה; מִרְּסָר: בְּחֻקֵּת אִיסוּר קְיָמָא וְהִשְׁתָּא
מִתָּה הִיא, וְיָמַר סָבַר: בְּחֻקֵּת אִיסוּר אֲמִירִין, בְּחֻקֵּת
מוֹמְאָה לֹא אֲמִירִין. גּוֹפָא, אָמַר רַב הוּנָא: בְּהֵמָה בְּחִיָּה
בְּחֻקֵּת אִיסוּר עוֹמֶדֶת עַד שִׁידוּעַ לֶךְ בְּמָה נִשְׁחַטָּה,
נִשְׁחַטָּה – בְּחֻקֵּת הִיתֵר עוֹמֶדֶת עַד שִׁידוּעַ לֶךְ בְּמָה
נִטְרַפָּה. וְלִימָא: נִשְׁחַטָּה הוֹתֵרָה! – הָא קָא מִשְׁמַע לָן,
דָּאף עַל גַּב דְּאִיתִילִיד בֵּה רִיעוּתָא; בְּדִבְכָּא מִצִּינָה רַבִּי
אָבָא מִרְבּ הוּנָא: בָּא זָאב וְנָטַל כִּנִּי מַעִים, מָהוּ? – נָטַל!?
הָא לִיתְנָהוּ! – אֵלֶּא נֶקֶב כִּנִּי מַעִים, מָהוּ? – נֶקֶב! הָא
קָא חוּיָן דְּהוּא נֶקֶבִּינְהוּ! – אֵלֶּא נָטַל וְהַחֲזִיר בִּשְׁתֵּן
נֶקֶבִּין, מָהוּ? מִי חִיִּישִׁין שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב, אוֹ לֹא?
אָמַר לִיה: אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב. אִיתִיבִיה:
רָאָה צִפּוֹר הַמְּנַקֵּר בְּתַאנְתָּהּ, וְעִכְבָּר הַמְּנַקֵּר בְּאִבְטִיחִים

הישיחין

גדולות אפרש כל אחד במקומו בעורת השם יתברך. **בדי** ביקור טבח חכם ואף על פי שיש סכין גדולה וסכין קטנה משערין לכל בהמה בסכין שיש בה כמלא צואר חוץ לצואר כמלא צואר. **ואסורה** באכילה משום דרוב פעמים שחוט שפיר, ושריא מדאורייתא לא החמירו לעשות נבלה.

אמר ליה אי חוששין שנא במקום נקב ואפילו יש שם נקבים הרבה שלא במקום שינוי מסתברא דתלינן כולוה בואב, כי היכי דמכשרין (חולין מטא) היכא דממשמשא ידא דטבחא.

התם

הוא שחטה היה בה, ויש לתלותו בלאחר שחיטה – מוקמינן לה אחזקת היתר, דסתם בהמה אינה טרפה, ותלינן בלאחר שחיטה, וכשרה. **נפל הא** ליתנהו – ולא חזינו בהו שום ריעותא, ומאי ספקא איכא? **מי** חיישינן **שמא** במקום נקב – שדיה בו תחלה אתרמי ליה השתא, שהכניס בו שיניו וטרפה. דנקבו הדקין אחד משמונה עשר טרפות הוא. **מנכר** – לשון נקבים, *קרי'ט בלעו.

שכא

אומר שבהמה זו אסורה. שחרי בחוקת איסור היתה תחלה, ומספק אתה בא היתירה שמא נשחטה כראוי – אל תהינה מספק, עד שידע לך שנשחטה כראוי. **נשחטה** הרי היא בחוקת היתר עד שידע לך כמה נטרפה – ולקמן מפרש מאי נפקא מינה. וברישא דמילתיה קמפלגי, דהשתא נולד לנו ספק בשחיטה – שמא לא נשחט הדיב. **מר סבר** בחוקת איסור – הראשון עומדת, שלא היתה שחוטת. וכיון דבחוקת שאינה שחוטת מוקמית לה – הרי מתה ומטמאה. **ומר סבר** בחוקת איסור אמרינן – לא בליכלה הוא שנאסרה קודם שחיטה. לא אמרינן – שחרי בשר מן החי אינה מטמאה. ונימא נשחטה הותרה – דלשון חזק לא שייך אלא בדבר ספק, דנימא העמד דבר על חזקתו. **דאף על גב** דאיתיליד בה ריעותא – מוקמינן לה אחזקת היתר, דסתם בהמה אינה טרפה, ותלינן בלאחר שחיטה, וכשרה. **נפל הא** ליתנהו – ולא חזינו בהו שום ריעותא, ומאי ספקא איכא? **מי** חיישינן **שמא** במקום נקב – שדיה בו תחלה אתרמי ליה השתא, שהכניס בו שיניו וטרפה. דנקבו הדקין אחד משמונה עשר טרפות הוא. **מנכר** – לשון נקבים, *קרי'ט בלעו.

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף ט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

התם הלכתא גמירי לה מסוטה – תימנ: דמשמע הכא דהא דמסתרין ספק טומאה ברשות הרבים – מסוטה גמירין לה. וקשה, דבפרק "שני נזירים" (נזיר גז,א) תנן: אמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא – שניהם מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה. ופריך בגמרא, דהני שני נזירים דהך דקאי גבייהו דהי תלתא, ודזה ליה ספק טומאה ברשות הרבים וספקו טהור, ולא היה להם להביא כלל קרבן

טומאה אלא קרבן טהרה ומנשי: באומר ראיתי טומאה שחורק ביניכם, ואבתי מאי תריץ? דהשתא הוה ליה ספק טומאה ברשות היחיד, והוה ליה ודאי טמא, כדמוכח בריש נדה (בב, גבי מקדש שנמדד ונמצא חסר, דקאמר רבי שמעון: ברשות היחיד תולין, ופריך תתלמוד: ואי מסוטה גמירין לה אמאי תולין? ואם כן תריייהו לייתי קרבן טומאה ולא קרבן טהרה, כמו מעיקרא דסלקא דעתך דהוי רשות הרבים, דפריך דלית? קרבן טהרה! אלא ודאי היינו טעמא דלא מיייתו קרבן טומאה גרידא כי הוי רשות היחיד – משום דלא ילפינן מסוטה אלא דבר שיכול להיות כמו סוטה, וזה ודאי שלא נטמאו שניהם, אבל מעיקרא דסלקא דעתך דהוי רשות הרבים – ניהא דמיייתו וסלקא דעתך קרבן טהרה אף על גב שוראי האחד מהן נטמא, דלאו מסוטה גמירין לה, אלא מטהרין להו מכת דמוקמינן כי חד וחד בחוקת טהרה ויש לומר: דמסוטה גמירין לטהר ברשות הרבים היכא דליכא חזקה לטהרה. כי ההיא דמקדש שנמדד ונמצא חסר, דליכא חזקה לטהרה, דאי משום העמד המקדש בחוקת שלם – אדרבה, העמד טמא על חזקה, ומטהר רבי שמעון ברשות הרבים משום דגמירין מסוטה, והשתא דבעי למימר דלא מוקמינן באיסור אחזקהיה כמו שבכנתא אפילו היכא דאיכא חזקה – ילפינן מסוטה, והיכא דלא אפשר למילף מסוטה, כי ההיא דשני נזירים (גז,א) – לא נטור מספק מכת חזקה, וההיא פריא דהתם הוי לפי המסקנא דהבא, דאולין בחר חזקה, וכן דבר שאין בו דעת לישראל דהוי ספקו טהור, דילפינן מסוטה – היינו היכא דליכא חזקה, כי ההיא (טהרות פ"ג מ"ח) דתינוק שנמצא בצד העיסה, דמטהר רבי מאיר משום דאין בו דעת לישראל מטעם סמוך מיעוטא לחזקה, והיא ליה פלגא ופלגא כדאמרין ביבמות (קט"ב), ואם תאמר: ומסוטה היכי מצי למילף? והא סוטה אית לה חזקה טהרה ויש לומר: כיון דקיא לה ונטהרה יש גרלים לדבר, ואנרע לה חזקה, ואם תאמר: כל ספק טומאה ברשות היחיד מנא לן דטמא היכא דאיכא חזקה טהרה? אי מסוטה – הא אתרע על חזקה ויש לומר: דגמירין שפיר מסוטה, דעשהה הכותב כודאי ולא מוקמינן לה אחזקה, דאף על גב דאתרע על חזקה, מכל מקום אין מוקמינן לה אחזקה – לא היה לה להיות ודאי טמאה, והא דקאמרין בפרק "כשם" (סוטה כט,א) דאיצטרך סוטה לטהר ברשות הרבים, דאי מדרב גידל הוה אמינא דבר שיש בו דעת לישראל אפילו ברשות הרבים ספקו טמא – הוה מצי למימר דאיצטרך לטומאה ברשות היחיד אפילו היכא דאיכא חזקה דטהרה, דאי מדרב גידל – דילמא היינו היכא דליכא חזקה דטהרה, **טמאה** שאני אומר

כר – פירושו: גם הצלוחית. דאף על גב שכל מעשה פרה בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, כדאייתא בריש יומא (בא, א) ובריש פרק "הישן" (סוכה כא,א), היינו קודם שריפת הפרה, כדתנן במסכת פרה (פרק ג משנה א, ב) – שבעה ימים קודם שריפת הפרה היו מביאין בו, לפי שכל מעשה בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, אבל לאחר שריפת הפרה היו מקדשים בכל הכלים, כדתנן במסכת פרה (בא, א) כרס חרס לחטאת, (מ"ה) בכל מקדשין ואפילו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה, משמע דכל שכן בשאר כלים, והנך איצטרך סלקא דעתך אמינא לא כלים ניהו, כדאמרין בפרק קמא דשבט (טו,ב), **שאני** אומר אדם וכו' – ואם תאמר: דהבא תלינן באדם טמא, וכן בפרק קמא דפסחים (י, ג) רבי קידוש שאבד בבית, ואילו בפרק קמא דנדה (ד,א) גבי כבר הנתונה על גבי הדף תלינן באדם טהור! ואומר רבינו תם: דהיינו טעמא דהבא דפסחים – משום דגורו על ספק כלים הנמצאים, אבל על ספק אוכלים לא גזרו, ועוד יש לומר: דההיא דנדה שנקד טמא מונח תחתיה, ואי אפשר לכבר ליפול אלא אם כן נגע למרחק טמא – שייך תלולה באדם טהור שנטלה במתוכין שלא טמאנוהו, אבל אדם טמא למה היה נטול? וכן בההיא ד"כסוי הדם" (חולין פ"א, ד) דרוב תינוקות מטפחין, לפי מה שמפרש רבינו תם מטפחין בעיסה, ומיעוט אין מטפחין, ותלינן באדם טהור שנתן לו, לפי שהיה חושש שלא יטמא התינוק את העיסה. **אם** יכלה חולדה לשתות – פירוש בקונטרס בלשון (אחר): יצ"ל: הראשון דכל המקיא פוסל, הואיל והפריש מהן לשתות – הרי נעשית מהן מלאכה, ונפסלה פוסלת פוסלת ונפסלה פוסלת, וכן מה מלאכה שייכא במשנה! ושמה ונראה לומר: דאי קודם קידוש איירי מפסלי משום דלא הוי "מים חיים לא כלי" – שיהא חיותו בכלי, שלא ימלא כלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש, ואי אחר קידוש איירי, ונקט "טמאה" משום כלי, או כמו שאפרש אחר כך – מיפסלי משום רוק שבפיהו המעורב במים, וקסבר יש בילה, והואה צריכה שיעור, ודלא כרבי אליעזר דפרק "התערובת" (ובחים פ"א, ד) דאמר: יזה שתי חיות, אי נמי, פסולה בהואה אחת קאמר, כמו לרבי אליעזר, דרבי אליעזר נמי איירי בה, שהוא מוסף אף העכבר, הכי מפרש בתוספתא ופ"ט פרה ה"ד) טעמא דרבי יוחנן דאמר: במים מקודשין לא פסל כשקיהו כמו שאמר רבי אליעזר, אלא כשישתהו, ומפסלי משום משקה פיו המעורב במים, ולכך אם גירג כשר, היינו ששופך המים תוך גרנו שאין שם משקה פיו, והשתא הוי דומיא דידר בה טל בלילה, דמפסלי מטעם תערובת. **אין** נחש לדברי רבי גמליאל – משנה היא במסכת פרה (פרק ט משנה ג) כל השרצים אין פוסלין במי חטאת חוץ מן החולדה מפני שהיא מקיאה רבן גמליאל אומר אף הנחש) יצ"ל: מים חיים לא כלי" – שיהא חיותו מפני שהוא מקיא, ואי אלווער אומר: אף העכבר לדברי רבי אליעזר – משום דרבי אליעזר שמותי **אין** שירד בה טל בלילה פסולה – **אין** שירד בה טל בלילה פסולה – ודא דרבי רביה אומר: אף הנחש זה, דבמשנה במסכת פרה ברשא נמי קתנ" **פסולה**, ותימנ שלא הויא באן משהו! ושמה ונראה לומר: דהיא אומר אדם טמא כנס לטמא, ובמשנה איני כן, ואף על גב דבמשנה תני ברישא נמי "פסולה", ובברייתא קתני ברישא "טמאה" – משום דאיכא למאן דאמר בפרק "דם חטאת" (ובחים יג,א) כי חטאת שננטמא מטהרין, אי נמי, לפי שהפסול בא מחמת טומאה קתני ברישא "טמאה", ועוד, משום דגם הצלוחית עצמה טמאה, כיון דתלינן באדם טמא, אבל בסיפא הצלוחית טהרה, ועוד יש חילוק בין מי חטאת שננטמא למי חטאת שנפסלו, כדתנן במסכת פרה פרק תשיעי (משנה ח).

שמן במקום נקב – של נחש נקב, ואסור משום סכנת נפשות. **ספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור** – כדמפרש לקמן. **ספק מים מגולין** – מים שנשארו מגולין בלילה, ספק שותה מהן נחש ספק לא שותה, וקיימא לן דאסירי. **הלכתא נמירי ליה מסוטה** – דברשות הרבים ספקו טהור. וגזרת הכותב הוה, דהא ברשות היחיד לחומרא אולין, וכל ספק דאיסורא

נמי לחומרא בעינן למילוי שמא יעבור, מה סוטה – שקינא לה בעלה "אל חטרי עם פלוני" ונטהרה, כתיב "ונטמאה" שתי פעמים, אחד לבעל כו' – שנאסרת עליו בסתירה זו עד שיבדקה המים, וכל סתירה אינה אלא ברשות היחיד, והתם הוה דאסור רחמנא מפסיקא, אבל ברשות הרבים שריא, דלאו סתירה היא. וטומאה מזהת גמירין, דטומאה קרייה רחמנא. שרץ – מת. **ספק נגע** – השרץ חמת בתרומה. **ספקו טהור** – ואפילו ברשות היחיד, ואילו ספק גלוי אסור, אלמא שאני איסורא מסבכתא. שיש בה דעת לשאל – אם נטמאה אם לאו, ואסורה מן הספק ברשות היחיד. **אף כל** – ספק טומאה המאורעות, במי שנתן דעת לישאל, כגון אדם שעבר (אבל) ויצל) שרץ או נבלה, ספק נגע ספק לא נגע ברשות היחיד – ספקו טמא, אבל בכרות שאין בה דעת לישאל לא. **צלוחית** – שמלאה מים חיים למי חטאת, ועדיין לא נתקדשו באפר. דאם נתקדשו טמאה דקתני למאי? אי לאיסורי – ליתני "פסולה", אי לטמוי אחרני – בלאו הכי מי חטאת מטמאין אפילו במשא **טמאה** – ומטמאה אוכלין ומשקין, וכל שכן דפסולה לקידוש, דהא כל מעשהה במעלות טהרה הם, דחטאת קרייה רחמנא. **אם יכלה חולדה לשתות פסולה** – דתנן (פרה פ"ט מ"ג) כל השרצים אינן פוסלין במי חטאת, חוץ מן החולדה מפני שהיא מקיאה רבן גמליאל אומר אף הנחש) יצ"ל: מלקת, רבן גמליאל אומר: אף הנחש מפני שהיא מקיאה, דכל המקיא פוסל. **ורבן** והפרישו מהן לשתות – הרי נעשה בהן מלאכה ונפסלו, וכשמקיאות פוסלות את הראשונות, דמי חטאת נפסלו במלאכה אחרת, כדאמרין במסכת גיטין (ג,א), ואית דחלי טעמא משום דמים חיים בעינן, דכתיב (במדבר יט) "מים חיים אל כלי" – שתהא חיותו בכלי, שלא ימלא כלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש. זה שמעתי דהגון הוא. **אם יכלה חולדה לשתות** – שאין תלוי באיור. **אין נחש לדברי רבן גמליאל** – שהוא אומר אף הנחש בחולדה. **אין שירד בה טל בלילה** – דרך טל לירד בלילה. **פסולה** – דלאו מים חיים ניהו, אבל בטומאה לא מספקין לה, ואינה מטמאה אחרני. **ואמר רבי יוחנן בן לוי מה טעם** – לא חיישין שמא אדם טמא גילה אותה ותטמא אחרים?

מפני מעשהה במעלות טהרה הם, דחטאת קרייה רחמנא. **אם יכלה חולדה לשתות פסולה** – דתנן (פרה פ"ט מ"ג) כל השרצים אינן פוסלין במי חטאת, חוץ מן החולדה מפני שהיא מקיאה רבן גמליאל אומר אף הנחש) יצ"ל: מלקת, רבן גמליאל אומר: אף הנחש מפני שהיא מקיאה, דכל המקיא פוסל. **ורבן** והפרישו מהן לשתות – הרי נעשה בהן מלאכה ונפסלו, וכשמקיאות פוסלות את הראשונות, דמי חטאת נפסלו במלאכה אחרת, כדאמרין במסכת גיטין (ג,א), ואית דחלי טעמא משום דמים חיים בעינן, דכתיב (במדבר יט) "מים חיים אל כלי" – שתהא חיותו בכלי, שלא ימלא כלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש. זה שמעתי דהגון הוא. **אם יכלה חולדה לשתות** – שאין תלוי באיור. **אין נחש לדברי רבן גמליאל** – שהוא אומר אף הנחש בחולדה. **אין שירד בה טל בלילה** – דרך טל לירד בלילה. **פסולה** – דלאו מים חיים ניהו, אבל בטומאה לא מספקין לה, ואינה מטמאה אחרני. **ואמר רבי יוחנן בן לוי מה טעם** – לא חיישין שמא אדם טמא גילה אותה ותטמא אחרים?

מפני מעשהה במעלות טהרה הם, דחטאת קרייה רחמנא. **אם יכלה חולדה לשתות פסולה** – דתנן (פרה פ"ט מ"ג) כל השרצים אינן פוסלין במי חטאת, חוץ מן החולדה מפני שהיא מקיאה רבן גמליאל אומר אף הנחש) יצ"ל: מלקת, רבן גמליאל אומר: אף הנחש מפני שהיא מקיאה, דכל המקיא פוסל. **ורבן** והפרישו מהן לשתות – הרי נעשה בהן מלאכה ונפסלו, וכשמקיאות פוסלות את הראשונות, דמי חטאת נפסלו במלאכה אחרת, כדאמרין במסכת גיטין (ג,א), ואית דחלי טעמא משום דמים חיים בעינן, דכתיב (במדבר יט) "מים חיים אל כלי" – שתהא חיותו בכלי, שלא ימלא כלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש. זה שמעתי דהגון הוא. **אם יכלה חולדה לשתות** – שאין תלוי באיור. **אין נחש לדברי רבן גמליאל** – שהוא אומר אף הנחש בחולדה. **אין שירד בה טל בלילה** – דרך טל לירד בלילה. **פסולה** – דלאו מים חיים ניהו, אבל בטומאה לא מספקין לה, ואינה מטמאה אחרני. **ואמר רבי יוחנן בן לוי מה טעם** – לא חיישין שמא אדם טמא גילה אותה ותטמא אחרים?

חולין דף ט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלה

מבספק סכנה, שלא כדברי רבא: **מְתִיב רַב שִׁמְיָה**, שנינו במשנה, **שֶׁרִץ** מת המטמא בנגיעתו שהיה **כְּפִי חוֹלְדָה**, וְחוֹלְדָה זוּ **מְחַלְכֶת** על **נְפִי כְּבָרִית** טהורות **שֶׁל הַרְיוּמָה**, **סָפֵק נִנְע** השרץ שבפיה בככרות, **סָפֵק לֹא נִנְע**, הדין הוא שספקיו **מְהוּר** אפילו ברשות היחיד. מסיים רב שימי, וְאִילוּ **סָפֵק שִׁיש בְּמִים מְגוּלִין** האם שתה מהם נחש והטיל בהם ארס או לא, **אָסוּרִין**. הרי שהחמירו חכמים בספק סכנה יותר מבספק איסור.

מתרצת הגמרא: **הָתָם נָמִי הִלְכְתָּא גְמִירִי לָהּ מְסוּפָּה** – גם דין זה גזירת הכתוב הוא הנלמד מסוטה, **מָה מְסוּפָּה** שהחמירה התורה בספיקה, הרי היא **דְּכָר שֶׁשֶׁשׁ בַּת דַּעַת לִישָׁאֵל**, שהרי סוטה היא אדם בר דעת, וניתן לשאול אותה אם נטמאה או לא, **אָף הָכָא נָמִי** – גם כאן בכל ספק טומאה, מחמירים לטמא רק בדרך **שֶׁשֶׁשׁ בַּת דַּעַת לִישָׁאֵל**, דהיינו שספק הטומאה אירע באדם שניתן לשאול אם נטמא או לא, וכגון שעבר אדם בסמוך לשרץ או נבילה ויש ספק אם נגע בהם, אבל ככרות הללו שאין בהן דעת לישאל, טהורות מגזירת הכתוב אף ברשות היחיד. ומכל מקום אין ללמוד מזה להקל בספק איסור, שדין מיוחד הוא מגזירת הכתוב לענין זה בלבד ולא לשאר ספק איסור.

הגמרא מוכיחה ממקום אחר שהקילו חכמים בספק איסור יותר מבספק סכנה: **אָמַר רַב אֲשִׁי, הָאָה שִׁמְעִי**, שנינו ברייתא, **גְּלוּחִית** שמלאה מים חיים מן המעיין כדי לערב בהם אפר פרה אדומה ולהזות על טמא מת לטהרה, **שֶׁהֵיחָה כְּשֶׁהָיָה מְגוּלָה**, וְכָא וּמִצְצָהּ **מְכֻסָּה**, מְטַמְּאָה ומטמאים בנגיעתה אוכלין ומשקין, **שֶׁאִינִי אוֹמֵר** לחוש שמא **אָדָם שָׁמָּה נִגְנַס לָשֵׁם**, וְכִיפָּה את הצלוחית ואגב כך נגע בה וטימאה. ואם הֵיחָה לצלוחית זו **מְכֻסָּה וְכָא וּמִצְצָהּ מְגוּלָה**, אִם אֵין הצלוחית תלויה באויר ויבולה חולדה לְשִׁתוֹת **מְכֻסָּה**, או נֶחֱשׁ לְדָכְרִי רָגַן וְגִלְיָאֵל שסובר שאף הנחש פוסל, או שְׁרִיד בַּת מִלְּבִילָה ונתערב במים, בכל אלו פְּסוּלָה לאפר פרה, שדברים אלו פוסלים את המים מלהזות בהם על המת, ואולם אין המים מטמאים ואינם מטמאים, שאין חוששים שנגע בה אדם טמא, כפי שיבואר בסמוך, ולכן אם נגעו מים אלו באוכלים ומשקים אין מטמאים אותם. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי מָה פָּעַם שאין חוששין שמא אדם טמא גילה כיסויה וטימאה,

חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא בְּמָקוֹם נִקְבָּה שהיה בפרי מקודם על ידי נחש, נִקְבָּה הציפור או העכבר, ופרי שנשכו הנחש אין אוכלים ממנו, מחשש שמא הטיל ארס בפרי. ומוכח שהחוששין 'שמא' במקום נקב נקב, ולא כפי שפסק רב הונא בואב שנטל בני מעיים והחזירם נקובים. **אָמַר לִיה רַב הוֹנָא לרבי אבא**, מִי קָא מְדַמֵּית חשש **אִיסוּרָא** לחשש **סְכָנָתָא**, הלא **סְכָנָה שְׁאִינִי**, שכן מחמירים במקום שיש חשש סכנה יותר מבספק איסור.

מקשה הגמרא: **אָמַר לִיה רַבָּא, מָאִי שְׁמָא סכנה מאיסור**, והלא כללי הספיקות שוים בשניהם, **דְּסָפֵק סְכָנָתָא הולכים בה לחומרא, וסָפֵק אִיסוּרָא נְמִי הולכים בה לחומרא**, וכיון שלענין סכנה חוששים 'שמא' במקום נקב נקב, אף לענין איסור יש לחוש לכך.

אביי מקשה על קושיית רבא: **אָמַר לִיה אַבְבִּי, וְלֹא שְׁאִינִי בִין אִיסוּרָא לְסְכָנָתָא** – וכי אין חילוק בין ספק איסור לספק סכנה, וְהָא אִילוּ נולד **סָפֵק טוֹמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים** הדין הוא שספקיו **מְהוּר**, ואין חוששים שמא יש שם טומאה, וְאִילוּ סָפֵק שִׁיש בְּמִים מְגוּלִין – שנשארו בלילה ללא כיסוי, ויש חשש שמא שתה מהם נחש והטיל בהם ארס, הדין הוא ש**אָסוּרִין**. הרי שהחמירו חכמים בספק סכנה יותר מבספק איסור.

רבא דוחה את פירכת אבבי: **אָמַר לִיה רַבָּא, הָתָם** – בספק טומאה שברשות הרבים, **הִלְכְתָּא גְמִירִי לָהּ מְסוּפָּה** – אשה שהתרה בה הבעל שלא תסתר עם פלוני, ונסתתרה עמו, שאף שספק אם אכן נטמאה, אסרתה התורה מספק כאילו נטמאה ודאי, ומוזה למדים שספק טומאה ברשות הרבים להקל. וכך לומדים, מָה פְּסוּהָ אינה נאסרת אלא **בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד**, שהרי רשות הרבים אינו מקום סתר, ולא שייך בו דין של סתירה, אָף סָפֵק טוֹמְאָה אינו טמא אלא **בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד**, אבל ברשות הרבים ספיקו טהור. ולומדים זאת ממה שהוציאה התורה את איסור הסוטה לבעלה בלשון 'טומאה' וְהִיא נְטֻמָּא' (במדבר יג), שבא ללמד שדין זה שוה בכל ספק טומאה, שברשות הרבים הספק טהור. ומכל מקום אין לך ללמוד מדין הטומאה שספק איסור קל הוא, שהרי אדרבה בטומאה עצמה אנו רואים שברשות היחיד הספק טמא, ועל כרחק מה שברשות הרבים טהור הוא מגזירת הכתוב לענין זה בלבד.

הגמרא מקשה ממקום אחר שהקילו חכמים בספק איסור יותר

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

לֹא שְׁאִלְנִי אָדָם עַל מִכַּת פְּרִדָּה לִבְנֵה וְחִיָּה – וחי, לפי שאין רפואה למכתה.

מקשה הגמרא: משמע מדברי רבי חנינא שכל אדם שהוכה מפרידה לבנה היה מת, וְהָא קְהוּינָא דְחִיָּי – והלא רואים אנו אנשים שהוכו מפרידה לבנה ומכל מקום לא מתו. מתרצת הגמרא: **אִיכָא** – אכן יש לגרוס בדברי רבי חנינא וְחִיָּת, והיינו שהמכה עצמה אינה מתרפאת, אך על האדם לא דיבר רבי חנינא ויתכן שיחיה.

מקשה הגמרא: וְהָא קְהוּינָא דְמִיתִי – והלא רואים אנו שאף מכתן מתרפאת. מתרצת הגמרא: **דְּחִיּוּרָן רִישׁ בְּרַעֲיָהוּ קָא אָמְרִין** – רבי חנינא דיבר באותן פרדות שראשי רגליהן לבנות, שלמכתן אין רפואה, אבל סתם פרדות לבנות יש רפואה למכתן.

הגמרא מביאה נוספת של רבי חנינא: נאמר בפסוק (דברים ד לה) **אִין עוֹד מִלְכִּדִי, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, וְאִפִּילוּ כְּשִׁפִּים** – אף אדם הנזוק על ידי כשפים, הרי זה על דעת ה', שאילוֹלִי נגזרה עליו גזירה משמים לא היתה באה עליו רעה.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה שהיה עם רבי חנינא: **הָיָא אִיתָאָה דְּהוֹת קָא מְהַדְרָא לְמִישְׁקָל עֶפְרָא מְתוּתִיָּה בְּרַעֲיָה דְּרַבִּי חֲנִינָא** – אשה אחת היתה מחזרת וטורחת לטול עפר מתחת רגליו של רבי חנינא באופן שלא יבחין בכך, כדי לעשות לו כשפים ולהמיתו. **אָמַר לָהּ, שְׁקוּלִי, לֹא מְסַתְּיָעָא מִלְּתִיךָ** – יכולה את לקחת, שהרי אם לא ירצה ה' לא תצליחי בכשפיך, שכן **אִין עוֹד מִלְכִּדִי בְּתִיב**. מקשה הגמרא: וְהָאָמַר רַבִּי יְהוֹנָן, לָמָּה נִקְרָא שְׁמֵן כְּשִׁפִּים, לפי שהם

מְכַחֲשִׁין פְּמִלְיָא שֶׁל מַעְלָה, שיש לדרוש את התיבה 'כשפים' בנותריקון, **כִּשׁ' מִלְשוֹן כֹּחַשׁ, פֶּס' מִלְשוֹן פְּמִלְיָא** של מעלה, והיינו שאף אדם שלא נגזר עליו משמים שימות, יתכן שימות על ידי כשפים, ושלא כדברי רבי חנינא. מתרצת הגמרא: אכן נדמה שכשפים מכחישים את של מעלה, וְשִׁאִינִי רַבִּי חֲנִינָא משאר בני אדם, **דְּנִפְשָׁא וְכוּתִיָּה** – שכיון שזוכיותו מרובות אין בכח הכשפים להזיקו.

מימרא נוספת של רבי חנינא: וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, **אִין אָדָם נִזְקָה ו-נוגה, מִקְבֵּל מִכְּחָ אֶצְבְּעוֹ מִלְפָּנֶיהָ, אֵלֵא אִם בֶּן מְכַרְזִין עָלָיו** – גזרו עליו מִלְמַעְלָה שיקבל כן, **שְׁנָאֵמַר (משל כ כד) מָה' מְצַעְדִי נִקְרָ בִּזְנוֹ וְאָדָם מָה יִכֵּין דְּרַבִּי**, והיינו שה' גזר על צעדיו של האדם, ופעמים מכוונם להתקל ולנגוף אצבעו.

מימרא נוספת בענין זה: **אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, דֵּם נִיקוּף מְרָצָה ו-מכפרן בְּדָם עוֹלָה. אָמַר רַבָּא, אֵין הדברים אמורים אלא בְּגוֹדֵל של רגל יְמִין שהמכה שם חזקה יותר לפי שנוגף בכח בדרך הליכו, ומדובר בְּנִיקוּף שְׁנִי – במכה השנייה שקיבל באותו מקום קודם שנתרפאה המכה הראשונה, שכואבת לו מכה זו ביותר, וְהוּא דְּקָאִיל לְדָכְרִי מְצָנָה – ומדובר באופן שהיה הולך לדבר מצוה.**

הגמרא חוזרת להנהגותיו של רבי פנחס בן יאיר: **אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי פִנְחָס בֶּן יָאִיר, מִיָּמִיו לֹא בָצַע – לא בירך ברכת המוציא על פְּרוּסָה שְׁאִינִי שָׁלוֹ, לפי שלא רצה לאכול כוית משל אחרים, וְיָמִים שְׁעָמִיד עַל דַּעְתוֹ לֹא נִהְנֶה מִסְעוּדָתָא אֲבִיו**.

החוצץ בין בשרו למים, ועתה ספק הוא אם חציצה זו היתה עליו
 בשעת הטבילה, **אף על פי שנתעסק** לאחר הטבילה **באותו חמין** של
 החציצה **כל היום בלילה**, והיה מקום לתלות שעל ידי התעסקות במין
 זה דבק בו החציצה, והטבילה היתה בכשרות, מכל מקום **לא עלתה**
 לו **טבילה עד שיאמר קרי לי שלא היה עלי חציצה זו קודם לכן**,
 ומדייק רבא, **והא חקא דנדא מכלל**, ואילו הדבר החוצץ **ספק הוה**
 עליה בשעת הטבילה **ספק לא הוה עליה באותה שעה**, ואף על פי
 כן **קאמי ספק ומוציא מדי דנדא** - בא ספק החציצה ומוציא
 מלחחיוקן בטבילה שהיא ודאית. הרי לנו שחוששים אף לצד
 שאינו מצוי, ואם כן גם בנידון סכין שנפגמה, יש לחוש שמה נפגמה
 מחמת העור אף שאין זה מצוי, ולא להקל כדברי רב חסדא
 ולתלות את הפגימה רק בשבירת העצמות. מתרצת הגמרא: **שאני**
התם - בטבילה **דאיכא למיזר העצמ סמא על חוקתה**, שהרי קודם
 הטבילה היה האדם טמא בלוא, וכאשר מתעורר ספק בטבילתו
 אם היתה כשירה או שמה היתה עליו חציצה המעכבת, יש
 להעמידו על חוקתו שמקודם, **ואיכא** - ואמור שלא **מכל כדן**
 ועדיין טומאתו עליו.
 מקשה הגמרא: **הכא נמי לגבי שחיטה גם כן העצמ כהקא על**
חוקתה שמקודם, **ואיכא לא נשחטה כדניה**, שהרי קודם השחיטה
 היתה בהכמה בחוקת איסור, כדלעיל, וכשנתעורר ספק בשחיטה
 אם היתה בסכין כשירה או לא, יש להעמידה על חוקת איסורה
 ולתלות שהסכין נפגמה קודם השחיטה מחמת העור. מתרצת
 הגמרא: אין מעמידים את הבהמה על חוקת איסורה **שחרי** הבהמה
שחוקה לפניך, ואם כן יצאה היא כבר מחוקת האיסור שהיה עליה
 קודם השחיטה.
 מקשה הגמרא: **הכא נמי לגבי ספק חציצה יש לומר חרי מכלל**
לפניך, שראינו שהאדם טבל במקוה, ואם כן יצא הוא מחוקת
 טומאתו. מתרצת הגמרא: **הא איתלידא ביה ריעותא** - הלא נולד
 פגם בטבילה זו, שהרי נמצא עליו חציצה ויש חשש שמה היתה
 עליו בשעה שטבל ולא הועילה לו הטבילה, ואם כן לא מוציאתו
 טבילה זו מיד חוקת הטומאה שהיתה עליו.
 מקשה הגמרא: **הכא נמי לגבי שחיטת הבהמה איתלידא בה**
ריעותא - הלא נולד בה פגם בשחיטתה, שנמצאת הסכין פגומה
 ויש חשש שמה בסכין פגומה נשחטה, אם כן מדוע יצאה הבהמה
 מחוקת איסורה. מתרצת הגמרא: **שונה הדין בסכין שנמצאת**
פגומה, שאין ספק זה פוגם בחוקת השחיטה, מפני שאף **שסכין**
איתרעא - שיש ריעותא בסכין, מכל מקום **כהקא לא איתרעא** -
 בגוף הבהמה עצמה לא נולד שום פגם וספק פסול, וכיון שהבהמה
 שחטה לפניך ללא שיש בגופה כל ריעותא, הרי יצאה בזה מחוקת
 האיסור, ולכן אומרים שאין ספק הריעותא שבסכין מוציא מידי
 הודאי שהעצם פוגמת. מה שאין כן בטבילה, שהריעותא הוא
 בגוף האדם שטבל, לפיכך לא יצא מחוקת טומאתו ולא תולים בו
 להקל.
 הגמרא מקשה על רב חסדא מברייתא אחרת: **מיתבי, שחט את**
הושט של העוף, ואחר כך נשחטה חרירה - הקנה, **כשרה**. מפני
 שלשחיטת עוף די בסמן אחד, ולאחר שהוכשר העוף בשחיטת
 הושט אין חסרון בעקירת הסימן השני ממקומו. אבל אם קודם
נשחטה חרירה ואחר כך שחט את הושט פסולה, שכיון שנעקר
 הקנה קודם השחיטה נעשה העוף טריפה. **שחט את הושט ולאחר**
השחיטה נמצאת חרירה שחטה, ואינו יודע אם קודם שחטה
נשחטה אם לאחר שחטה נשחטה, זה היה מעשה, ונשאלה שאלה
זו לפני החכמים, ואמר, כל ספק בשחיטה פסול. שהבהמה בחוקת
 איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה. ומדייקת הגמרא בלשון
 הברייתא, **כל ספק בשחיטה לאתויי מאי** - מה בא לרבות הלשון
 'כל', שמשמע שבה התנא שכל ספק שיהא ואפילו דבר
 שהדעת נוטה יותר להתייר גם כן פסול, האם לא **לאתויי כהנא**
נוקא, שנולד ריעותא בסכין ולא בגוף הבהמה, ואף שמסתבר
 לתלות את הפגימה בעצמות ולא בעור הצואר שלא מצוי
 שיפגום, מכל מקום מחדש התנא שכל ספק בשחיטה פסול, ושלא
 כדעת רב חסדא.
 מתרצת הגמרא: לא את זה באה הברייתא לרבות, אלא **לאתויי**
ספק שמה שחטה השוחט באמצע שחיטתו, וכן **ספק שמה דרם**
 השוחט בכח עם הסכין ללא הולכה והבאה.

מפני שדרךך של שרצים לגלות את כיסוי הכלי כדי לשנות ממנה,
ואין דרךך לבסות. ולכן בסיפא שהניחה מכוסה ומצאה מגולה יש
 שני צדדים לטהר, שמה שרצים חיים [שאינם מטמאים] גילו את
 הכלי, ואף אם אדם גילה, שמה היה טהור, ואילו לטמא יש רק צד
 אחד, שמה אדם טמא גילה, ולכן הולכים אחר הרוב וטהורים הם.
 אולם ברישא שהניחה מגולה ומצאה מכוסה, אין לתלות כלל
 בשרצים, והאיל ואין דרכן לבסות, אלא אדם כיסה, ובאדם מצויים
 הן טמאים והן טהורים לפיכך יש ספק לפנינו, ומטמאים מספק. מכל
 מקום מוכח מן הסיפא שבאיסורים הולכים אחרי הרוב אפילו
 להקל. **(אי נמי, כך יש להוכיח מן הברייתא. מעמא שהצלוחית**
טמאה אי פסולה הוא מפני שהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה, או
שהניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה, שסימן הוא שיש מי שנגע
בצלוחית, וניתן לדייק מזה, הא מצאה כסה שהניחה, לא מומאה
איכא ולא פסולה איכא, הרי שלא חוששים בספק איסור לפסול
כשלא נעשה שינוי בפניו).
ואילו ספק סכנה כגון מים שנמצאו מגולים, אסורין מחשש שמה
גילה אותם נחש ושתה מהם, ואף שהנחשים הם מיעוט קטן כנגד
בני אדם ורוב שרצים שאין להם ארס. הרי שבספק סכנה לא
 סומכים על הרוב להקל. **שמע מינה חמירא סכנתא מאיסורא.**
 ומסיקה הגמרא: אכן כך **שמע מינה**, ולכן לא קשה על רב הונא
 שזהרה להקל בואב שהחזיר בני מעיים כשהן נקובין ולא חשש
 שכבר היה נקב, מהברייתא שחששה חשש זה לגבי ארס נחש
 שהוא מקום סכנה.
 מביאה הגמרא משנה בענין איסור מים מגולים: **תנן התם (תרומות**
פ"ח מ"ד), שלשה משקין אסורין משום גלוי, מים ויין וחלב. מפני
 שדרך הנחש לשנות מהם, וחוששים שמה הטיל בהם ארס. אבל
 שאר משקין אין דרכו לשנות מהם. מבארת המשנה: **כמה זמן**
ישוה משקין אלו מגולים ויהיו אסורין, כדי שיצא הרחש, היינו
הנחש, ממקום קרוב וישתה.
 מבררת הגמרא: **וכמה הוא שיעורו של מקום קרוב. אמר רב יצחק**
כריה דרב יהודה, כדי שיצא הנחש מתחת אוון - מקום אחיזת הכלי
וישתה. שחוששים שמה במקום זה היה הנחש, וכיון שנתגלה הכלי
 זמן מועט שהיה בו די לנחש לעלות מתחת יד הכלי ולשתות,
 נאסרים המשקין שבו. מתזה הגמרא: וכי די בשיעור זמן **שישתה**
בלי שיהא לו שהות לחזור לחורו, הא קא חיי ליה - הלא בשיעור
 מצומצם כזה ודאי שלא היה כאן נחש, שאילו היה בא ושתה היה
 האדם רואהו קודם שיספיק לחזור ולהסתתר. מתרצת הגמרא:
אלא הכוונה היא, כדי שיצא הנחש מתחת אוון הכלי וישתה ויחזור
לחורו.
 לעיל (ט) הובא בגמרא דברי רב הונא, בהמה בחייה בחוקת איסור
 עומדת עד שיודע לך במה נשחטה. הגמרא מביאה מחלוקת
 אמוראים שהיכנת לדן זה: **איתמר, השוחט בסכין שקודם**
השחיטה היתה ללא פגימה, ולאחר זמן מעט אחר השחיטה
נמצאת הסכין פגומה. אמר רב הונא, אפילו אם אחר השחיטה
שיבר בה עצמות כל היום, שיש לתלות שמחמת העצמות נפגמה
ובשעת השחיטה כשירה היתה, אף על פי כן שחיטתו פסולה,
דחיישין שמה בעור הצואר נפגמה קודם ששחט את הקנה ודושת,
ונמצא שלא נשחטו הסימנים אלא נקרעו. ורב חסדא אמר, שחיטה
זו פסולה, שיש לתלות שמה אחר השחיטה עצם ששיבר נפגמה
הסכין, ובשעת השחיטה היתה כשירה.
 הגמרא מבררת טעמיהם של האמוראים: **בשלמא דברי רב הונא**
שאפילו שיבר בה עצמות פסולה, מובנים היטב, בשמעתיה - כפי
שמועתו לעיל שבהמה בחוקת איסור עד שיודע לך במה נשחטה,
וכאן שאין ידוע במה נשחטה אם בסכין יפה או פגומה, יש
להעמיד את הבהמה בחוקת איסור. אלא רב חסדא, מאי מעמא
מתיר בהמה זו, והלא עדיין לא יצאה מחוקת איסורה. משיבה
הגמרא: אמר לך רב חסדא, עצם פוגם את הסכין, מפני חוקו,
ואילו עוד הצואר שהוא חלש, ספק פוגם ספק לא פוגם, הוי אם
כן צדידי הנידון ספק ונדא, ואין ספק מוציא מדי דנדא, אלא תולים
בדבר המצוי, דהיינו שנפגמה הסכין בעצם שבודאי פוגמת.
 רבא מקשה על רב חסדא מברייתא ובה לסייע בכך לדברי רב
 הונא: **מתבי רבא על רב חסדא לסייעיה לרב הונא, שנינו בברייתא,**
 אדם טמא שטבל במקוה וקלה, ולאחר זמן נמצא דבוק עליו דבר

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלז רש"י תוספות

וישטה הא קא חזי ליה — בירושלמי מתוך: כחוט השעה, ושפיץ שמו, ורשות נהנה לקרקע להבקע לפניו, ולא נהנה רשות לכלי להבקע מפניו. **טבל** ועלה כו' — דך דהבא לא שייך לאתווי בפרק "כל הדי" (נדה טו,ב) ובפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מא,ב) ובפרק קמא דפסחים (טא,א), דהתם נמי פריך: ואין ספק מוציא מידי ודאי. דשאני הבא, דלחומרא אתא ספק איסורא ומוציא מידי ודאי.

היתר, והנך דמיתא חתם לא שייך לאתווי הבא, דהתם שייך משום דהוי ספק דהרגיל.

עד שיאמר ברי ל' — הבא לא ספק מוציא בין טבל סמוך לחפיה ללא טבל סמוך לחפיה, כדמפלגי בפרק בתרא דנדה (סו,ב) דאמר רבא: טבלה ועלתה ומצאת עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיה טבלה אינה צריכה לחזור לחוף ולטבול, ואם כו'. ואומר רבינו תם: דהבא מיירי בממצא בנוף, והתם מיירי בממצא בראש. דחפיה לא תקן עורא אלא בראש, כדאמרין "במורבה" (בבא קמא פא,ב), דאורייתא לעינוי דילמא מיקטר, ומיקטר לא שייך אלא בראש, ועוד נמי תנן: נזיר דחפץ ומפספס אבל לא סורק, ובפרק בתרא דנדה (סו,ב) אמר דאשה לא תחוף אלא בחמין, אבל בקריי' לא, משום דמשר מויה, אבל הגוף הנוף שייך לומר לחוף ודחה, כדאמר התם רבה: לעולם ילמוד אדם בתוך ביתו שתהא מדיחה קמטיה במים, ומשמע נמי קמטים דוקא אבל לא שאר הגוף, ואף על גב דאיכא למימר דנקט קמטים דרבותא, דאף על גב דביאת מים לא בעיא, ראוי לביאת מים בעיין — ליכא למימר הכי, מדלא נקט "אפילו קמטיה" משמע קמטים דוקא, והא דאמר רב נתנן לחמות: דודי חסרת (נדה סח,א), משמע דכל הגוף בעי חפיה — התם לאי משום חובה, אלא משום שהיה רגילה לרחוץ בחמין, כמו שנהגים גם עכשיו לרחוץ כל הגוף בחמין, ועוד אומר רבינו תם: דהבא מיירי לטהרות, ובנדה איירי בבלעל, והחמור לטהרות יותר מלבעל, כמו שמשמע בנדה בכמה מקומות, ועוד יש להעמיד דך דשמעתין בבבא, דאין בון חפיה משום שטובלין תמיד, כדמשמע בירושלמי בריש פסחים. **והא** הבא ודאי טבל — פירוש קרוב לוודאי אף דטבל שפיר, כיון שנתעסק באותו המין אחר כך, **סבין** אתרעאי בהמה לא אתרעאי — תימה: דליכא לשנוי הכי אהדיא דמקוה שנמדד ומצא חסר דבריש נדה (ב,ב), דקאמר התם רכל הטהרות שנעשו על גביי למפרע כולן טמאות, משום דהא חסר לפניך והעמד טמא על חזקתו, ולא אמרינן: מקוה אתרעאי ארם לא אתרעאי, והבא נמי נימא: העמד בהמה על חזקתה ואימא לא נשחטה, דהרי הסבין פגום לפניך? ויש לומר: דשאני התם, דאיכא למימר חסר ואתא, כדקאמר התם, ועוד יש לומר: דהבא טעמא

משום דעצם ודאי פוגם, וכי תימא: התם נמי ודאי טבל, כדאמר הבא גבי טבל ועלה! לא דמי, דמה שנתעסק באותו המין אחר כך עושה אותו ודאי טבל, דמסתמא מאותו מין שנתעסק בא. אבל התם מה שייך לומר ודאי טבל? הרי מקוה חסר טבל, ואין זו טבילה! והא דאמרין בסמוך גבי רב יוסף דטרף עד תליסר חיותא, איכא למימר דלא רבי חסדא, דלרב חסדא אפילו בתרייתא כשרה, לפי שקרוב לוודאי דבעצם של מפרקת של בתרייתא אפנים, לפי שבראשונות רגיל להודר שלא לדחוק את הסבין בכח במפרקת, לפי שעדיין צריך לשחוט אחרות, אבל באחרונה לא חישי, ועוד יש לומר: דמה לי אתילי ריעותא בסבין ומה לי אתילי ריעותא בבמה? אלא על כרחך הכי קאמר: סבין אתרעאי, פירוש: ואיכא ספקי טובא — שמה בעצם נפגמה, ואפילו בעור נפגמה — שמה לא נשחטו הסימנים בנגד הפגמה, דהוי כספק ספקא, ודשאת פריך שפיר בריש חולין כל ספק לאחור מאי, לאו לאתווי כהאי גוונא? דמשמע שבא לרבות אפילו דבר שנשטה להחיר יותר מלאסור, ומשני: לא, לאתויי ספק שהה ספק דרס, ואף על גב דלא עביד דשחי דריס, דמסתמא שחט בדרך השוחטין, ופריך: מאי שנא? כיון דתרייתו קרובים לוודאי להכשיר, דילמא

מפני שדרבן של שרצים לגלות — ואף על גב דאדם נמי דרכו לגלות — איכא למיתלי באדם טהור ובשרצים לטהר, ובאדם טמא לטמא, תלינן בתר רובא לטהר. **ואין דרבן לכפות** — הלכך, רישא ליכא למיתלי בשרצים, וטמאים וטהורים שכיח, וחישינן לטמאים, אלמא במידי דאיסורא תלינן בתר רובא דשכיח ואף על גב דלקולא, אי נמי, טעמא דהניחא

מגולה ומצאה מכוסה, מכוסה ומצאה מגולה, ואם מצאה כמו שניחזה — ואילו ספק טמאה איכא ולא פסולה איכא. "ואילו ספק מים מגולין אסורין" גרסין, ואף על גב דאיכא למימר: אדם נכנס לשם שגילה אותה, ושאר שרצים גילו אותה שאין בהן סכנה, והווי להו נחשים מיעוטא — תלינן בנחשים ואסירי, אי נמי, פשיטא ליה דהוא עצמו גילה אותה, ושהה בגילוי כדי שייכל נחש לשתות מוח — אמרינן לקמן דאסירי, ואף על גב דמצאה כמו שהניחה. **שמע מינה חמירא סבנתא מאיסורא שמע מינה** — ואית דילפי להא דרב אשי דחמירא סבנתא מאיסורא, מדקתני: אם יכולה חולדה לשתות כו' פסולה, ולא קתני "טמאה", דנחתא ליה לטמא ולמיתלי בשרצים, דשמעינן ממילא דאסורה משום סכנת נפשות, ואף על גב דלגבי איסור קולא היא דלא טמאה, ולא מיתלי באדם טמא ואף על גב דדרכו נמי לגלות, משום דאי הוה קתני "טמאה" לא הוה שמעינן מינה איסור סכנת נפשות, ולא גריס "ואילו ספק מים מגולין אסורין". וקשיא לי בגיזה טובא: דהא, דהא לרבנן חולדה קתני ולא נחש, ולרבן גמליאל גופיה או חולדה או נחש קתני, ואם יכולה חולדה לשתות ולא נחש, כגון שמונתה על גבה — קתני נמי פסולה ולא טמאה, והבא איבעי ליה למיתני טמאה, דמאי סכנת נפשות היא דאקילו ביה גבי איסור טמאה? ועוד, בנחש נמי ליחני: פסולה משום שרצים וטמאה משום אדם טמא, ואשמועינן תרייהו, וניחוש נמי לאיסורא, דהא רישא מצי למיתלי באדם טהור ובאדם טמא, ותלינן באדם טמא ולחומרא אלא לאו שמע מינה: טעמא לא משום סכנה להו, אלא משום דתלינן ברובא דשכיחא. **כמה ישחו** — המים בגלויין, היכא דהוא עצמו הניחן מגולין? הריחש — הנחש "רש" תרגום של "שרץ". **מתחת אוין כלי** — ושושין שמה היה שם שרץ ושתה. **הא קא חזי ליה** — כיון שלא שהה לשם הנחש שיעור שיכול לחזור, אלא כדי שייכל לבא לשתות — הא ודאי לא אתא, דאי אתא — הא קא חזי ליה בחזרתו לחזור תחת אוין הכלי בקרקע השוחט בסבין ואחר כך

נמצאת פגומה — וידוע הוא שכששחט בדק קודם שחטתה והיה יפה, אבל לא בדק אחר שחטתה מיד. **אפילו שבר בה עצמות** — בין שחטתה לבדיקה אחרונה, דאיכא למיתלי בעצמות — פסולה השחטתה. **שמה בעור** — השחטתה נפגמה — ומצא שלא נשחטו הסימנים אלא נקרעו, שהפגם קורע, "וחבחת" כתיב (דברים יב). **בעצם נפגמה** — באותו ששיבר בה. **כשמעתי** — דאמר לעיל (חולין טא,א) בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך כמה נשחטה, וזו נולד בה ספק בשחטתה. **כל היום כולו** — לאחר כבילה. **בהמה לא אתרעאי** — וכיון דלאו בגופה ממש אתיליד אלא בדבר אחר — לא דמי לטבילה, והא אתא ספק דריעותא דסבין ומוציא אותו מידי שחטתה ודאית, דודאי עצם פגם. **שחט את חושט** — בעוף שהשחור בסיון אחד תו לא חישינן לעיקור דשחי, והו דנקט שחטתה בושט ושמוטה בגרגרת — דהא הדין דאפילו איפכא נמי, אלא משום דגרגרת עבידא לאשמוטתי. והכי מיתקומא ב"השוחט" (חולין כהא,א). **נשפטה הגרגרת** — תחלה, הרי נטרפה. **כהאי גוונא** — שנולד בה ספק בסבין.

ורילמא ארנפיק ואתי בצר ליה שיעורא כו' — אין להקשות: היכי מוכח מהבא דאוקי מילתא אחזקיה? דלמא הכא טמא מספק, דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא! דבכל ענין טימא הכתוב, אפילו הוי רשות הרבים שיש בו הרבה בני אדם, ואפילו דבר שאין בו דעת לישאל, אבל קשה דתינה חיבא דליבא ריעותא, אבל חיבא דאיכא ריעותא, כגון סכין שנמצאת פגומה, וכן אחד

משנים שנטמא ודאי ברשות הרבים, דמסדרין שניהם משעם חזקה — כהאי גוונא מנלן דאולין בתר חזקה? ויש לומר: דאישתכח שחטר לאחר שבעה, אפילו הכי לא מטהרים למפרע כל אותם שנבטלו לבית כימי הסגר. ומירו קשה: דרך מילתא דמיא למקור שנמדד ונמצא חסר, דשבקין לחזקה דמקור, ומטמאין לגבאר שטבל משום העמד טמא על חזקתו והוי חסר לפניו. והבא נמי הוה לן למימר דשבקין חזקת נגע, ואולין בתר גבאר דאוקמינן בחזקת טהרה, והוי חסר לפניו **אלא** לא משום דאמרינן אוקמיה אחזקיה — ואין לומר דשאני הכא דאולין לחומרא, דמאדאורייתא אין לחלק, ועוד, דאף לקולא טמאנא ליה, לשרוף קדשים, ולהביא קרבן אם נבטל למקדש וקא מייתי מספק חולין לעורה. ועוד, דאף לקולא מוקמינן הכא אחזקיה, דאי היה נגע גדול ובסוף השבע היה חסר ממנה שהיה — מסדרין, ונחיש דלמא ארנפיק ואתי בציר ליה שיעורא והיה כשיעור שהיה בסוף שבע, ונמצא שהנגע עומד בעינו ובעי הסגר שני! אלא משום דמוקמינן ליה בשעת הסגר אחזקיה. **כהן** גדול ביום הכפורים יזיכה — תימה: דבפרק "ידיעות הטומאה" (שבועות ז,ב) אמרינן: הנכנס לבית המנוגע דרך אחריו, אפילו כולו מבפנים חוץ מחוטמו — טהור, "והבא אל הבית" אמר רחמנא — דרך ביאה אסרה תורה! ויש לחלק בין כניסה ליציאה, דאורחא דמילתא ביציאה בתלמיד הנפטר מרבו.

דקיימי

ומאי שנא? - התם איתילרא בה ריעותא בבהמה, הכא סכין איתרעא, בהמה לא איתרעא. והילכתא כוותיה דרב הונא כשלא שיבר בה עצם, והילכתא כוותיה דרב חסדא כשישיבר בה עצם. - מפלל דרב חסדא אף על גב דלא שיבר בה עצם? אלא כמאי איפנים? - אימא: בעצם דמפרקת איפנים. הוה עוברא, ומרף רב יוסף עד תליסר חיותא. כמאן? פרב הונא, ואפילו כמפנייתא? - לא, פרב חסדא, ולבר מקפנייתא. ואיבעית אימא: לעולם פרב הונא, דאי פרב חסדא, מכדי מתלא תלינן, כמאי דבעצם דמפרקת דקפנייתא איפנים? דלמא בעצם דמפרקת דבתרייתא איפנים! אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: רב כהנא מצריך בדיקותא בין כל חדא וחדא; כמאן? פרב הונא, ולמפסל כפנייתא? - לא, פרב חסדא, ולאכשורי בתרייתא. - אי הכי, תיבעי נמי בדיקת חכם! - עד אחד נאמן באיסורי. - אי הכי, מעיקרא נמי לא! - האמר רבי יוחנן: לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם. מנא ה'א מלתא דאמור רבנן: אוקי מילתא אחזקיה? אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, אמר קרא: "ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים", דלמא אדנפיק ואתא בצר ליה שיעורא! אלא לאו משום דאמרינן אוקי אחזקיה. מתקף לה רב אחא בר יעקב: ודילמא גנון שציא דרך אחוריו, דקא חזי ליה פי נפק! אמר ליה אביי,

שתי תשובות בדרב: חדא, דיציאה דרך אחוריו לא שמה יציאה; ועוד, אחורי הדלת מאי איכא למימר? וכי תימא דפתח ביה פותחא - והתנן: בית אפל, אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו! אמר ליה רבא, דקאמרת: יציאה דרך אחוריו לא שמה יציאה - כהן גדול ביום הכפורים יזיכה, דכתוב ביה יציאה, ותנן: יצא ובא לו דרך פניסתו, ודקאמרת: בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו - הני מילי היכא דלא איתחזק, אבל היכא דאיתחזק - איתחזק. תנא דלא פרב אחא בר יעקב: "ויצא הכהן מן הבית" - יכול ילך לתוך ביתו ויסגיר? תלמוד לומר: "אל פתח הבית"; אי פתח הבית, יכול נעמוד תחת המשקוף ויסגיר? תלמוד לומר: "מן הבית" - עד שציא מן הבית כולו; הא פיצד? עומד בצד המשקוף ויסגיר. ומגין שאם הלך לתוך ביתו והסגיר, או שעמד בתוך הבית והסגיר, שהסגירו מוסגר? תלמוד לומר: "והסגיר את הבית", מפל מקום. - ורב אחא בר יעקב: כגון

ומאי שנא — הא ספק והא ספק! הלכתא ברב הונא — דחיישין לעור. ועל ידי היה מעשה והורה לי רבינו יעקב בן רבי יקר בעוף לאיסור. **מכלל דרב חסדא אפילו כשלא שיבר בה עצם** — לאחר שחטוה, מכשיה. מדאצטרך למימר הלכתא ברב הונא כשלא שיבר — מכלל דפליג רב חסדא עליה. **בעצם מפרקת** — לאחר שחטוה. שנגע בעצם הצואר, והיא המפרקת, דכתיב (שמואל א ד) "ותשבר מפרקת", ולא סבירא לן כוותיה למתלי לקולא, דדהיא נגיעה דעצם מפרקת לא פגמה לסכין טפי מעור. אבל שבירת עצמות, כההוא ודאי תלינן. תליסר חיותא — שלא ברק בין זו לזו, ולאחר שחטת כולן נמצאת פגומה. **כמאן** — סבירא ליה. ברב הונא ואפילו כהמה קפנייתא — נמי טרפה, דחיישין לעור? ולשון בעיא הוא. **לא ברב חסדא** — ומשום עצם מפרקת דקפנייתא טרפינהו לכולהו בתרייתא. מכדי מיתלא תלינן — דהא דאי נגיעת סכין במפרקת לא פגמה טפי מעור, שחרי אינו מכה עליו בכח, ואפילו הכי תלי ביה לקולא. הלכך, כי שחט בהמות טובא חלי נמי בר חסדא במפרקת דבתרייתא ומכשר להו. **למפסל קפנייתא** — בעיא היא: האי דמצריך בדיקה לאחר שחטת הראשונה מיד, משום דאי משכח לה פגומה טריף לה, ברב הונא? **לא ברב חסדא** — סבירא ליה, דלא חייש לעור, ומצריך בדיקה שאם תמצא פגומה יתקנה, ויהיו אחרונות כשרות עם הראשונה. דאי לא בדק, ושחט ליה לאידך ומשכח לה פגומה — חיישין למפרקת דקפנייתא ואסירי בתרייתא. ולית ליה הא דאמרו לעיל: מכדי מתלא תלינן כו'. ואף על גב דמשנינא הכי — דחויא בעלמא הוא, כלומר, לעולם אימא לך ברב חסדא סבירא ליה, אבל בר כהנא ודאי ברב הונא קאמר למפסל קפנייתא, כדאוקמינן לעיל הלכתא כוותיה, והשוחט אפילו בהמה אחת צריך לבדוק הסכין אחר שחטוה, ואם שחט הרבה ולא בדק ביניהם ואחר כך נמצאת פגומה — אף הראשונה אסורה. **אי הכי** — דמשום הא דבעי למשחיתא קא בדיק — הוי ליה בדיקה דקודם שחטוה, ותיבעי חכם להראות לו את הסכין, דילפינן (חולין ז,ב) מ"ושחתם בזה ואכלתם", ומדלא בעי למחוי לחכם, שמע מינה לאו בדיקה דקודם שחטוה חשיב ליה! עד אחד נאמן באיסורי — דכל יחיד ויחיד אומנינו תורה — וזבחת מבקר ומצאנך" ודברים (יב) "ושחט את כן הבקר" (ויקרא א), ואכלי כהנים על ידו, ולא חזקין להעמיד עדים בדרב. ולא הצריכה תורה עדים אלא לעונש ממון, או מיתת בית דין, ולערייות,

דגמרינן (גיטין צא) "דבר" "דבר" מממון. האמר רבי יוחנן — תירוצא הוא. הא דאמור רבנן כו' — במקומות הרבה סמכו על החזקה לאסור ולהתיר, כי ההוא דלעיל. **ויצא הכהן וגו'** — דבעין דניפוק מכל הבית ואחר כך יסגיר את הדלת. ואף על גב דאיכא למימר: דלמא עד דנפיק ואתי בציר ליה שיעוריה מכורים, ונמצא שלא היה נגע בשעת הסגר, ואין הסגור הסגר, דכמאן דליתיה דמי. ועוד אחורי הדלת — אם היה נגע אחורי הדלת ביציאתו, היכי חזי ליה? **דפתח ביה בוותא** — חלון בדלת קודם הסגר. **אין פותחין בית אפל** — שצריך לפתוח לו חלונות לראות הנגע פוטרין אותו לגמרי, בדכתיב (ויקרא יד): "כנגע נראה לי בבית" — לי ולא לאורי, שאם עמד במקום אפל וצריך שם להדליק את הנר אינו נגע. כהן גדול ביום הכפורים — כשהוא יוצא מבית קדש הקדשים לאחר הוצאת כף ומחתה, כתיב: "ויצא ועשה עלותו" וגו' ב"אחרי מות" וויקרא טז. ותנן — במסכת יומא (נבב), **יצא ובא** לו דרך כניסתו — פניו כלפי לפניו ולפנים. בדרך שנכנס — כך מחזור ויוצא, דרך אחורי. **דלא אחזקו** — כל זמן שלא ראה הכהן את הנגע במראותיו, שהיה מקום אפל ואין מראהו ניכר. אבל נגע שעומד אחורי הדלת וזכר הכיר שהוא נגע, ואין צריך חלל אלא להעמידו בחזקתו — פותחין. **תניא דלא ברב אחא** בר יעקב — דאמר דלא מוקי אחזקתו אלא ביצא דרך אחוריו, דחזי ליה עד שעת הסגר. דהבא קתני שאם הלך לביתו והסגירו הסגור הסגר, והבא דאי איכסי נגע מיניה, ומוקמי ליה אחזקיה. **יכול** — ידא לו רשות לילך לתוך ביתו ולחזור ולסגר הדלת? **תחת המשקוף** — תחת העליון. (הלך לביתו והסגיר — על ידי חבל ארוך, כגון שהיה ביתו סמוך לשם). בתוך הבית — תחת המשקוף. **ורב אחא** — אמר לך: מהא לא תותבן, דאיכא לאוקמי.

שכן האמר רבי יוחנן, לא אמרו להראות סבין להכם אלא מפני
 כבודו של חכם. ומכל מקום אין צריך להראות לחכם לפני כל אחת
 מן השחיתות, כיון שחלקו לו כבוד בתחילת השחיטה, דיי.
 הגמרא מבררת את המקור לדין שמעמידים דבר על חזקתו,
 ותולים שלא נשתנה: מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא
 אחריה – שיש להעמיד דבר על חזקתו, בין לאסור ובין להתיר.
 אמר רבי שמואל בר תחמיני אמר רבי יוחנן, אמר קרא בפרשת בית
 המנוגע בצרעת (ויקרא יד לח), לאחר שהכהן נכנס לבית וראה את
 הנגע ובו כשיעור תורת נגע, ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית,
 והסגיר את הבית שבעת ימים, שעל הכהן לצאת לגמרי מהבית
 ואחר כך להסגיר אותו, ולכאורה יש לחשוש דלמא אדנפיק ואתא
 – עד שהכהן יוצא להסגירו, בצר ליה שיעורא – נחסר הנגע
 משיעורו הראוי לטומאת נגעים, ונמצא שאין הסגרו הסגר שהנגע
 כאילו איננו. אלא לאו – האם אין הביאור הוא משום דאמרינן אוקי
 אחריה – שיש להעמיד את הנגע על חזקתו, שבין שידוע שהיה
 בו כשיעור, מניחים אנו שנשאר כפי שהיה. ומכאן יש ללמוד לכל
 דיני התורה שמעמידים את הדבר על חזקתו הראשונה.
 מקשה הגמרא: פתקיה לה רב אחא בר יעקב, מנין לנו שסומכים
 על החזקה, ודילמא – שגמא יכול הכהן להסגיר רק כשרואה שלא
 נשתנה הנגע, ובגין שציצא דרף אחוריו כשפניו כלפי כותל הבית,
 דקא חוי ליה כי נפק – שרואה אותו כשהוא יוצא וראה שלא נחסר
 משיעורו.
 מתרצה הגמרא: אמר ליה אבי לרב אחא בר יעקב, שתי תשובות
 בדבר לדחות את קושייתך. תרא, דציצא דרף אחוריו לא שמה
 יציאה, שציווי התורה יוצא הכהן מן הבית פירושו שיצא כדרך
 היוצאים כשפניו כלפי הפתח. ועוד, כאשר הנגע נמצא בקיר
 שמאחורי הדלת, שלא יכול הכהן לראותו בשעת הסגרו בכל דרך
 שהיא, מאי איכא למימר, ועל כרחך שבאופן זה סומכים על
 החזקה, ומכאן ניתן ללמוד שמעמידים דבר על חזקתו. וכי תימא
 לדחות דפתח ביה פותחא – חלונות בדלת, ודרכם יכול לראות
 שלא נתחסר הנגע שמאחורי הדלת. ויהתנן, נגע בבית אפל, אין
 פותחין בו חלונות להאיר בכדי לראות את נגעו, אלא פטור הוא
 לגמרי.
 דוחה רבא: אמר ליה רבא לאביי, שני תשובותיך יש לדחותם. על
 מה דקאמרת יציאה דרף אחוריו לא שמה יציאה, יש לדחות, בהן
 גדול ביום הכפורים יוכיח שאין זה כך, דכתיב ביה יציאה, שאחר
 שנכנס לקודש הקדשים כדי להוציא את הכף והזמחתה של
 הכסות שהניחם בטהרה, נאמר (ויקרא טו כד) ויצא ונעשה את
 עלתו, ויהתן במשנה (וימא נב), ויצא הכהן גדול מבית קודש הקדשים
 וקא לו להיכל דרף בגיטתו – כדרך שהיה גופו מכון בכניסתו,
 שהיה יוצא והולך באופן שפניו כלפי קודש הקדשים. הרי שציצא
 דרך אחוריו נקראת יציאה. ועל מה דקאמרת בתשובה שניה שאין
 לפתוח חלונות בדלת כדי לראות את הנגע, וכמו ששינוי בית אפל
 אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו. יש לחלק ולומר, הני מילי
 היכא דלא איתחוק – כל זמן שלא החזוק הנגע, שלא יכול הכהן
 לראותו כלל, שבו מיעט הכתוב מדין טומאת נגעים שלא
 להחזיקו בנגע על ידי תוספת אורה, אבל היכא דאיתחוק, איתחוק
 – אולם במקום שנראה הנגע בבירור, והחזוק להיות ראוי להסגר,
 אפשר שאין חסרון כמה שצריך לפתוח חלון רק בכדי לראות שלא
 נשתנה. ואם כן אפשר שנכונים דברי רב אחא שאין להוכיח
 מהסגר בית המנוגע שמעמידים דבר על חזקתו, שיתכן שאכן
 צריך הכהן לראות את הנגע בשעת ההסגר ולא לסמוך על
 החזקה.
 הגמרא מוכיחה מבריייתא שאין הכהן צריך לראות את הנגע בעת
 הסגרתו את הבית, ובהכרח שמעמידים על החזקה: תניא דלא כרב
 אחא בר יעקב הסובר שלא מעמידים על החזקה וצריך לראות את
 הנגע בשעת ההסגר, נאמר בתורה (ויקרא יד לח) ויצא הכהן מן
 הבית, והיינו שלא יסגיר בעודו בתוך הבית, וכל אם כן יצא הכהן
 אם ירצה לתוך ביתו, ואחר כך יחזור וינסיו, תלמוד לומר אל פתח

שואלת הגמרא: ומאי שנא בין הספיקות, הלא כשם שבספק שמא
 שהה או דרס פוסלים, כמו כן יש לפסול בספק שמא שחט בסכין
 פגומה. מתרצת הגמרא: הים בספק שהה ודרס, איתלידא בה
 ריעותא כהמה – הספק שהתערער הוא בגוף הבהמה, הלא סבין
 איתרעא, כהמה לא איתרעא – בסכין שנמצאה פגומה אין
 הריעותא בגוף הבהמה כי אם בסכין.
 פוסקת הגמרא: והילכתא בנותיה דרב הונא, שסכין שנמצאת
 פגומה לאחר השחיטה שחיתתו פסולה, כשלא שיבר בה עצם אחר
 השחיטה. שכיון שלא נעשה בסכין דבר הפוגמה בודאי, חוששים
 שנפגמה בעור הצואר קודם השחיטה. והילכתא בנותיה דרב
 חסדא, שאם נמצאה הסכין פגומה לאחר השחיטה שחיתתו
 כשירה, כששיבר בה עצם אחר השחיטה, שתולים את הפגימה
 בעצם שודאי פוגמת, ולא בעור שאינו מצוי כל כך שיפגום.
 מדייקת הגמרא: ממה שהוצרכנו לפסוק כרב הונא כשלא שיבר
 בה עצם, מכלל זה משמע, דרב חסדא מכשיר אף על גב דלא שיבר
 בה עצם, אלא אם כן במאי יש לתלות דאיפנים הסכין, ולא לומר
 שבעור הצואר נפגם. מבארת הגמרא: אימא בעצם דמפרקת
 איפנים – שהסכין נפגמה בעצם צואר הבהמה, שפגעה בה בסוף
 השחיטה לאחר חיתוך הקנה והושט, לכך שחיתתו כשירה.
 הנה עובדא – היה מעשה שנמצאה סכין פגומה לאחר שחיתת
 כמה בהמות, ונרף – והטריף רב יוסף עד תליסר חיותא – שלש
 עשרה בהמות. מבררת הגמרא: במאן – כמי סובר רב יוסף, האם
 רב הונא החושש שמא נפגמה הסכין בעור הבהמה קודם שחיתתו,
 והטריף אפילו בקמיתא – את הבהמה הראשונה. דוחה הגמרא:
 לא, אפשר שסובר רב חסדא, והטריף את כל הבהמות לרב
 בקמיתא – חוץ מהבהמה הראשונה, מפני שסובר שיש לתלות
 שהמפרקת פגמה את הסכין, ואם כן הראשונה נשחטה עדיין
 בסכין חלק, ורק מהשניה ואילך יש לומר שנשחטו בסכין פגומה.
 ואיבעית אימא, לעולם סובר רב יוסף רב הונא, ובהכרח הוא כך,
 דא סובר רב חסדא, יקשה, מכדי – מאחר שלדעתו מתקלא תלין
 להקל בספק אימתי נפגמה הסכין, שעל אף שאין המפרקת פוגמת
 יותר מהעור, שהרי אינו מכה עליה בכח, מכל מקום תולים לומר
 שבמפרקת נפגמה, אם כן אף בשחט בהמות רבות יכשר רב חסדא
 את כולן, שכן במאי דבעצם דמפרקת דקמיתא איפנים – מנין לנו
 שבעצם המפרקת של הראשונה נפגמה הסכין, דלמא בעצם
 דמפרקת דבתרייתא ושל הבהמה האחרונה איפנים, וכולן נשחטו
 בכשרות. ועל כרחך רב יוסף שהטריף את הבהמות סובר כרב
 חסדא שאין תולים להקל, והטריף גם את הראשונה מחשש שבעור
 נפגמה.
 הגמרא מביאה פסק הלכה בענין השוחט כמה בהמות: אמר ליה
 רב אחא בריה דרבא לרב אחא, רב הונא מצייר בדיקותא – לבדוק
 הסכין בין כל תרא וחדא – בין שחיתת כל בהמה ובהמה. מבררת
 הגמרא: במאן – כמי סובר רב כהנא, האם כרב הונא החושש
 לפגימה בעור, ובדיקתו היא כדי למיפסל קמיתא – את הראשונה,
 שאם תימצא הסכין פגומה תולים שנפגמה בעור קודם שחיתתו.
 דוחה הגמרא: לא, אפשר שסובר רב חסדא חסדא שאינו תולה את
 הפגימה בעור, ומה שהצריך בדיקה אחר כל שחיטה היה כדי
 לאכשורי בתרייתא – שאם תימצא הסכין פגומה יתקנה וישחוט
 את הבהמות הבאות בכשרות. אך אם לא יבדוק בין השחיתות
 ותימצא הסכין פגומה, אזי מהשניה ואילך יהיו פסולות, שתולים
 את הפגימה במפרקת של הראשונה.
 מקשה הגמרא: אי הכי שהצריך בדיקה משום השחיטה שאחריה,
 תיבעי נמי בדיקת חכם, שהרי חובה להראות את הסכין לחכם
 שבעיר לפני השחיטה, ומכך שרב כהנא לא הצריך בדיקת חכם
 בין השחיתות, מוכח שאין זו בדיקה שקודם שחיטה. מתרצת
 הגמרא: עד אחר גאמן גאסורין, לכך די בבדיקת השוחט.
 מקשה הגמרא: אי הכי שהשוחט עצמו נאמן, מעיקרא נמי לא –
 אפילו לפני השחיטה הראשונה לא נצריך בדיקת חכם. מתרצת
 הגמרא: אכן באמת נאמן השוחט בעצמו, אלא תקנה מיוחדת היא,

החתיכות מצד אחד אין לחשוש משום איסור. ואם כן אין מכאן
הוכחה שהולכים אחר הרוב.
מִר בְּרִיה דְּרִבְנָא אָמַר, אֲתֵיָא – יש ללמוד שהולכים אחרי הרוב
מִשְׁבִּירֵי עֵצִים האסורה בקרבן פסח, דָּאִמַר רִבְנָא לגבי איסור זה
(שמות יב מז) וְעֵצִים לֹא תִשְׁכְּרוּ בוֹ, ומאחר שאין לשבור שום עצם
מקרבן פסח, יש לשאול, וְנִחוּשׁ שָׂמָא נִיבָב קְרוֹם שֶׁל מוֹת, ונעשית
בכך טריפה ופסולה לקרבן, אֲלֵא לֹא בהכרח צריך לומר שטעם
ההיתר הוא משום דָּאִמַרְיָן וִיל בְּתַר רִבְנָא – שאנו ואמרם 'הלך
אחר הרוב'. הרי שאף ברוב שאינו לפנינו הולכים אחר הרוב.
דוחה הגמרא: מָמַאי – מניין שאכן טעם היתר הקרבן הוא משום
שהולכים אחר רוב, דְּלָמָּא אכן אין הקרבן נותר אלא באופן דְּמִנְחָה
וּמִתְרַתָּא עָלֶיהָ וְקָלִי לִיה וְכִדִּיק לִיה – שמיניח גחלים על עצם
הגולגולת, ושורפה, עד שמתגלה לפניו קרום המוח, ועל ידי כך
יכול לבדוק. ומותר לשרוף את עצם הגולגולת אף ששבירת
עצמות אסורה בפסח, דְּתֵינָא בברייא, הִמְחִתָּה בְּגִידִים שֶׁל קָרֶבֶן
פסח, אף שהם קשים כעצמות, וכן הַשּׁוֹרֵף בְּעֵצִים שֶׁל קָרֶבֶן פסח,
אֵין בּוֹ איסור משום שְׁבִירַת עֵצִים.
רַב הֲנָנִי בְּרִי יִצְחָק אָמַר, אֲתֵיָא – יש ללמוד דבר זה שהולכים אחרי
הרוב, מֵאֵלֶיהָ שֶׁל קָרֶבֶן שְׁלֵמִים או חטאת הבאה מכבש או איל,
שִׁמְקִירִים מהם אף את האליה ושהיא הנתח האחורי, מִן הַכְּלִיֹּת
ולמטה לצד הזנב, עִם הַזֶּנֶב, דָּאִמַר רִבְנָא לגבי הקטרתה (ויקרא ג
ט) חֲלָבֵי הָאֵלֶיָּה וְתִמְחָה, והיינו שהאליה צריכה להיות ששומה,
ובמשמעותה התיבה 'תמחה', ואין לחלקה לשנים. ויש לשאול,
וְלִחוּשׁ שָׂמָא נִפְסָקָה בהמה זו חוט השדרה העוברת בתוך עצמות
השדרה בחלק זה של האליה, ומאחר שאין לחתוך את האליה אי
אפשר לבדוק דבר זה, ושמה הבהמה טריפה על ידי שנפסק שם
חוט השדרה. אֲלֵא לֹא בהכרח צריך לומר שאין לחשוש לכך
משום דָּאִמַרְיָן וִיל בְּתַר רִבְנָא. וְכִי תֵימָא לה להוכיח מכאן
שהולכים אחרי הרוב, משום דְּמִתְרַתָּא פְּסִיק לָה – שכאשר חותך
את האליה מהבהמה, משפיל לחותכה סמוך לזנב באופן שישרא
בתוכה רק החלק מחוט השדרה שכנגד הריבס ואילך, שחוט
השדרה שנפסק אינו מטריף אלא אם נפסק בחלקו שכנגד חלל
הגוף, שעליו נסמכת הבהמה, אך מכנגד הירכיים ואילך לצד הזנב
אף שנפסק אינה נטרפת בכך, וכיון שאינו מפריש לחלק האליה רק
את החלק מכנגד הירכיים ואילך, אף אם נפסק חוט השדרה
שבתוך האליה אין הבהמה נטרפת בכך, וכפלי שאר חוט השדרה,
יש לומר שאכן אין שחותר את האליה פותח את כל השדרה
שממש ואילך, ובדרך את החוט שבתוכה עד המוח. יש לדחות
שאינ לומר כך, שהרי 'לְעֻמַּת הַעֲצָה' (ויקרא שם) אָמַר רִבְנָא,
שִׁמְקוֹם האליה הוא כנגד מקום 'העצה', דהיינו מְקוֹם שֶׁהַכְּלִיֹּת
יוֹעֲצִיֹת, כלומר, שחותר את האליה כנגד המקום שנמצאות בו
הכליות הנקראות 'עצה' משום שהן יועצות לאדם. ומקום זה הוא
למעלה מכנגד הירכיים, ובמקום זה אם נפסק חוט השדרה הרי
הבהמה נטרפת בכך, ומאחר שאין לחתוך את האליה, בהכרח
צריך לומר שהיתר הבהמה הוא משום שהולכים אחר רוב
הבהמות שאינן טריפות.
דוחה הגמרא: מָמַאי – מנין שהיתר הבהמה הוא משום שהולכים
אחר הרוב, דְּלָמָּא – שמה אכן אין הבהמה נותרת אלא באופן
דְּפִתְחָה לָהּ וְכִדִּיק לָהּ – שחותר את האליה מצד אחד ופותחה,
ובדרך את חוט השדרה שבתוכה שלא נפסק. וְאֵי – ואם תאמר
שאינ לעשות כן משום 'תמחה', יש לדחות שמה שאסרה התורה,
הֵי מִלִּי הִיכָא דְּתִתְּכָה לֵאלֹהִי לְגַמְרִי לִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אֲבָל הִיכָא
דְּלִיָּף – באופן שהחתיכות מחוברות ואינו חותך אלא מצד אחד,
לִית לָן בָּה – אין בכך איסור. ולכך יש לומר שאינו חותך את
האליה מצד הגב אלא רק מצדה הפנימי של הבהמה (וחלל הגוף),
ומבקע משם את חוליות השדרה לכל ארכה, ובדרך את חוט
השדרה.
רַב שֶׁשֶׁת בְּרִיה דְּרַב אִידִי אָמַר, אֲתֵיָא – יש ללמוד דבר זה שהולכים
אחרי הרוב מִעֲנִילָה עֲרוּפָה, דָּאִמַר רִבְנָא לגבי דיני עגלה

בְּגִנּוּ דְּקִיָּמִי דָּא דְּנִבְרִי – שעומדים שורת אנשים ממפתח הבית
המנוגע עד ביתו של הכהן, וְאָמַרִי – ואומרים זה לזה, שהנגע
בְּקִיָּא קָאִי – עומד עדיין בשיעורו הראשון, והכהן שומע מהם כן,
ונמצא שאין צורך באופן זה לסמוך על החזקה, ובאופן זה אומרת
הברייא שאף אם הסגיר הכהן מביתו הרי הוא מוסגר. אך עדיין
אין הוכחה שאף באופן שאין הכהן יודע בודאי שהנגע עומד עדיין
בשיעורו הראשון, שניתן לסמוך על החזקה והסגירו מוסגר.
לאחר שהגמרא דנה במקור הדבר שהולכים אחרי חזקה, הגמרא
עוברת לדון במקור הדבר שהולכים אחרי רוב. מבררת הגמרא:
מָנָא הָא מִלִּיתָא דָּאִמַרְיָן וִיל בְּתַר רִבְנָא – מהיכן מקור דבר זה
שאמרו חכמים שהולכים אחרי הרוב. תמחה הגמרא: וכי יש צורך
לשאול על דבר זה מִנְלָה, והלא מפורש הוא בפסוק, דְּכִתִּיב לגבי
מנין המזכים והמחייבים בסנהדרין (שמות כג ב) אֲחֵרֵי רִבִּים לְהַפְתָּ,
והיינו שכאשר הדיינים חלוקים בדעותיהם, יש לילך אחר רוב
הדיינים, ויש ללמוד מכאן לכל דיני התורה, שכאשר יש ספק
בדבר יש לילך אחר הרוב.
מיישבת הגמרא: אכן רִבְנָא דָּאִיתָא קָמֵן – רוב הנמצא לפנינו, בְּגִנּוּ
תְּשַׁעָה חֲנִיּוֹת המוכרות כולן בשר שחוטה, וחנות אחת מוכרת
בשר בבילה, ונמצא בשר ממוך לחנויות אלו, ויש להסתפק אם נפל
בשר זה מהחנויות המוכרות בשר שחוטה או מהחנות המוכרות
בשר נבילה, שרוב החנויות המוכרות בשר שחוטה הם לפנינו,
ואנו רואים בעינינו שרוב הבשר הנמצא כאן הוא מהיתר. וכגון
כְּהִרְדִּין שנחלקו הדיינים שבו בפסק הדין, שאף רוב זה הוא
לפנינו. באופנים אלו לֹא קָא מִיפְעִיָא לָן מהו מקור הדבר שהולכים
בהם אחר הרוב, שודאי יש ללמוד כן מהפסוק 'אחרי רבים
להטות'. אמנם כִּי קָא מִיפְעִיָא לָן – האופן שבו אנו מסתפקים
במקור הדבר שהולכים אחרי הרוב, היינו בְּרִבְנָא דְּלִיתִיהָ קָמֵן –
ברוב שאינו עומד לפנינו, בְּגִנּוּ קָמֵן וְקִפְנָה, שיש להסתפק בהם
שמה כשיגדלו יתברר שהקטן הינו סריס שאינו ראוי לילד, או
שהקטנה איילונת שאינה ראיה ללדת, ומכל מקום הדין הוא
לגבי יבוס, שאם יבם קטן בא על יבמה קטנה, אין חוששים שמה
אינם ראויים לילד ואין בהם מצות יבוס, משום שהולכים אחר רוב
הקטנים שבעולם שאינם סריסים וכן רוב הקטנות אינן איילוניות,
ולכך יבם זה יכול לשהות יחד עם היבמה. ורוב זה אינו רוב
שלפנינו, ועל אופן זה יש לברר מִנְלָה שאף בו הולכים אחרי הרוב.
הגמרא מביאה לימודים שונים מדברי האמוראים למקור דין זה:
אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (סִיפֵן וְזֵמֵן שֶׁבֶב מִכְשֵׁשׁ, אֲתֵיָא – יש ללמוד כן
מִיִּישָׁא שֶׁל עֻלָּה – מראשה של הבהמה המוקרבת לעולה, דָּאִמַר
קָמֵא לגבי אופן הקרבתה (ויקרא א ו) וְנִתְּחָ אֹתָהּ לְנִתְחִיהָ, ודרשו
ממיעוט התיבה 'אותה' שרק אֹתָהּ – את גופה השלם של העולה
ינתח הכהן לְנִתְחִים, וְלֹא נִתְחִיהָ לְנִתְחִים – אך אין לנתח את
הנתחים לחתיכות קטנות יותר, ומאחר שלא ניתן לחתוך את
האיברים עצמם, נִחוּשׁ – היה מקום לחשוש שָׂמָא נִיבָב קְרוֹם שֶׁל
מוֹת ונעשית הבהמה טריפה על ידי כך ודבר זה לא נוכל לבדוק,
שהרי אין לחתוך את הראש משום 'לֹא נִתְחִיהָ לְנִתְחִים', ובהמה
טריפה פסולה לקרבן, ואיך ניתן להכשירה ולהקטירה על גבי
המזבח, אֲלֵא לֹא בהכרח לומר שאין לחשוש שמה העולה טריפה,
משום דָּאִמַרְיָן וִיל בְּתַר רִבְנָא – לפי שיש לומר 'הלך אחר הרוב',
ורוב הבהמות כשירות וכן ואינן טריפות. ורוב זה אינו לפנינו, שהרי
לא בדקנו את רוב בהמות העולם, הרי לנו מקור לדין זה שאף
ברוב שאינו לפנינו יש לילך אחר הרוב.
דוחה הגמרא: מָמַאי – מנין שאכן טעם הכשר הקרבן הוא משום
שהולכים אחר הרוב, דְּלָמָּא – שמה אין הקרבן כשר אלא באופן
דְּפָלִי לִיה וְכִדִּיק לִיה – שקורע וחותך את ראש העולה מצדו האחד
ואינו מבדילו לשתי חתיכות, ובדרך את קרום המוח עד שרואה
שאינ בו נקב. וְאֵי – ואם תאמר שאין לעשות כן משום 'אֹתָהּ
לְנִתְחִיהָ' וְלֹא נִתְחִיהָ לְנִתְחִים, יש לדחות, הֵי מִלִּי שאסרה התורה
לנתח היינו הִיכָא דְּתִתְּכָה לִיה לְגַמְרִי, לשתי חתיכות נפרדות, אֲבָל
הִיכָא דְּלִיָּף לִית לָן בָּה – אך באופן שעדיין מחוברות שתי

חולין. פרק ראשון – הכל שוחטין דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רמא רש"י

בגון דקיימי דרא דגברי – האחד עומד במפתח ורואה ומגיד לזה, וזה לזה עד הכהן, דלא בעיר. מנא הא מילתא – אידי דאיירי במנא הא מילתא דחוקה, נקט נמי הא. מנלן – בתמידה. תשע חנויות – כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה, ונמצא בשר בארץ – הלך אחר הרוב. דהא קמן חזינא דרובא דהיתירא. וסנהדרין – דתנן (סנהדרין מ,א): שנים עשר

מוכין ואחד עשר מחייבין – זכאי. קטן וקטנה – דפליגי רבנן עליה דרבי מאיר ביבמות (סא,ב); דתנן: יבם קטן שבא על יבמה קטנה – יגדלו זה עם זה, ולא חיישין שמא תמצא אילונית או הוא סריס, ונמצא פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה. דבעי להקים לאחיו שם והאי לא בר הכי הוא. אלא אמרין: זיל בתר רוב קטנים דעלמאן, דאינן סריסים, והיינו רובא דליתיה קמן. אתיא מרישא של עולה – שאין יכולין לחצותו ולבדוק בפרסו של מוח שמא ניקב, והוא אחת משמונה עשרה טרפות, משום דכתיב (ויקרא א): "ונתח אותה לנתחיה" – ולא נתחיה לנתחים, שאסור לחתוך נתחיה אחד לשנים. וקרנן טרפה פסולה – שנחמשתא קמיתא דנמנחות (הב): שרשוהו אומר למטה "מן הבקר" שאין תלמוד לומר, אלא להוציא את הטרפה. דפלי ליה – קורעו וחוצצו ולא יבדיל. פלי – "פטר" בלעז. לייף = מחובר. תרגום "חפרת" – ותלפן. גומרתא = גחלת. וקלי ליה – לעצם הגולגולת, לבדוק ליה לקרם. המחלת בגיין – אף על פי דקשין כעצמות. מאליה – המקור שלמים או חטאת מכבש ואיל, קרב אליה עם האימורים. מן הכליות ולמטה לצד חזב וחזב קרי ליה "אליה". חוט השדרה – שנפסק טרפה. וכוליה תננהו ב"אלו טריפות" (חולין מב,א). דמתאוי פסק ליה – שמשפיל לחותכה סמוך לזנב, שאפילו נפסק חוטו באותו אלהי אין הבהמה נטרפה בו, כדאמרין ב"אלו טריפות" (שם מה,ב): עד היכן חוט השדרה – עד בין הפרשות, והיינו כנגד הידיכס, שחוטו מתפצל שם לשלושה: האחד פורש לצד עצם ימין האליה שקורין "הקש" בלעז, והשני לשמאלו, והאמצעי הולך כדרכו עד סוף הזנב. ומבין הפרשות והאלה לא מתקרי חוט השדרה להטריף בו, שכבר הבהמה נסמך על ירכה ולא על חוללה, ואין צריך לחוט. והא נמי מבין הפרשות ולמטה חסוק לה לאליה, ובדרך כל החוט הנשאר מבין הפרשות ולמטה עד המוח של ראש שהוא יוצא משם. מקום שהכליות יועצות – למעלה מן הפרשות הוא. בברכות (סא,א) אמרין: לב מבין כליות יועצות. היכא דלייף – שמוחבר מבחוץ לצד הגב, ואינו פותח לצד הגב, אלא לצד החלל מבקע את השדרה כולה לארכה. שלמה תהוי – אפילו לאחר עריפה. עולמתי, אלמא, לא מצינו למיתבר גרמי ולמיבדק אי טרפה היא דנית

אחרית. מאי נפקא מינה – אי טרפה היא? הא לאו קרבן הוא. ומ"הערופה" לא נפקא אלא שתהא לעולם כעין עריפה. שלא ניתנה לאברין, אבל טרפות מחיים לא שמוענין מינה: האמר רבי ינאי – בקדושין (נז,א) לענין לאסור בהנאה. כפרה כתיב בה בקדשים – "כפר לעמך ישראל", מה קדשים אסורין בהנאה – אף היא אסורה בהנאה, והכי נמי לענין טרפה מהחיה תיפוק. כשהיא שלמה – שלא ניתנה. חטאת קרייה רחמנא – (במדבר יט) "למי נדה חטאת היא".

ורילמא

דרביעה משום דקדשי מובה דהיא. בין נפרש משום דחטאת קרייה רחמנא. דמסתמא רבי שמעון לא פליג ארבותיו רבי אליעזר ורבי יהושע ומשני: שאני פרה הוואיל ומום פוסל בה. ולא גרסינן "אלא". ובספרים לא היה כתוב, הכי גרסינן "אלא". וטעמא דחטאת קרייה רחמנא לעולם קאי לרבנן דפסלי ביוצא דופן. ואם תאמר: לרבי שמעון

דקיימי דרא דגברי – בלא זה היה יכול לומר: כגון שהיה אדם אחד עומד לשם בשעת הסגר ורואה שלא חסר. אלא רוצה לפרש באותו ענין שאף הכהן עצמו היה יכול לידע. מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא – ואם תאמר: כיון דאמרין זיל בתר חזקה – כל שכן בתר רובא. דרובא וחזקה רובא ידעוהו ויש לומר: דלרב אחא בר יעקב בעי, דלא קים ליה חזקה מקרא. ולמאי דמפרש רבינו חיים, דהא דרובא עדיף מחזקה – לא מסברא, אלא לפינן מפרה אדומה, דאולינן בתר רובא אף על גב דאיכא חזקה כנגד הרוב, דאוקי גברא שמוין עליו בחזקת טמא – אתי שפיר הכא. אבל היכא דלייף לית לן בה – מקשינן: אמאי לא יליף מכל קרבנות דרדו שבת, ולא חיישין שמא ימצא קרבן טרפה ונמצא שחלל שבת? ונראה לי דאין יכול להוכיח משם, דאיכא למימר דמספק נמי אמר רחמנא דלדחי שבת מצות קרבן, כמו שבפיקוח נפש אמרין בסוף פרק קמא דכתובות (טו,ב) דלא הלכו בו אחר הרוב.

דמנח גומרתא בר – ואפילו חל ערב פסח להיות בשבת, מלאכה שאי אפשי ליה לעשה מערב שבת דוחא את השבת. אתיא מנעלה ערופה – תימנה, דלא דחי גבי פרה ועגלה. כיון דלייף לית לן בהו ויש לומר: דמשמע דבשעת שריפה ולאחר עריפה תהיה שלמה כמו בשעת שחוטה ועריפה.

הערופה כשהיא שלמה – לקמן בפרקין (חולין כז,א) דרשין נמי מ"הערופה" – זאת בעריפה אף אחת בעריפה. ובסוף פרק "כל הבשר" (חולין קיז,ב) גבי דבר שנעשה מצותו אמר: תרי מיעוטי כתיבי "שמו" "הערופה" ויש לומר: דמ"הערופה" משמע שפיר הוואי מיעוטא דזאת בעריפה, ומדסמך "העגלה" ל"הערופה" דרשין העגלה שלמה. אתיא מפרה אדומה – ואם תאמר: כיון דפרה בת שתי שנים, אם כן דלימא היינו משום דאוקמיא אחזקה שאינה טרפה, למאן דאמר טרפה אינה חיה ומיהו, כאן יש לומר דאיכא חזקה אחרת כנגדה, דהעמד טמא על חוקתו. אבל לקמן דיליף מעדים וזוממים קשה ויש לומר: דכל חזקה שלא נתבררה ולא נדעה אפילו שעה אחת – לא אולינן בתרה. ואי שיהא ללמוד מתוך כך הלכה למעשה, דאם עשה גבינות מכמה בהמות, ואחר כך נשחטה האחת ונמצאת טרפה – שכולם אסורות. דאין לי להעמיד פרה אחזקה ולומר: השתא הוא דנטרפה. מיהו, בטרפה מחמת שהריאה היא סוכה, דאם היינו בקיאן לבדוק אפשר שהיה לה היתר – אין לאסור, דהוה ליה ספק ספקא: ספק אינה טרפה, ואם תמצא לומר טרפה – אימא דאחר כך נטרפה. חטאת קרייה רחמנא – תימנה: דלא קאי האי טעמא בריש "אין מעמידין" (עבודה זרה כג,ב) דדייק חתם גבי פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע: עד כאן לא פליגי אלא בחששא, אבל דאין חזקה אדא רכעה – פסולה, שמע מינה דפרה קדשי מובה היא.

ומשני דשאני פרה, דקרייה רחמנא "חטאת", אלא מעתה תפסל ביוצא דופן! אלמא תניא הקדישה ליוצא דופן פסולה ורבי שמעון מכשיר; פירושו: ואי איתא להוואי דרשה דחטאת, מסתמא אקרא לא דוח פליג רבי שמעון ומסיק: אלא שאני פרה, והואיל ומום פוסל בה – דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בה. לכך פסולה ברביעה, וביוצא דופן כשרה. ורבנן דפסלי ביוצא דופן, משום דסביר דקדשי מובה היא, ומיהו, על כרחיך אי אפשר לפרשה כן, דבכל דוכתא אמרין: שאני פרה דקדשי ברך דכתיב הויא, אם כן הוה אתי כרבי שמעון ונא, לפרש דהכי פריך: אלא מעתה תפסל ביוצא דופן ופריך לכולהו טעמי, בין נפרש דטעמא

דלית ליה דחטאת קרייה רחמנא, מנא ליה דטרפות פוסל בה? ויש לומר: דנפקא ליה מדרבנא "תמימה", כדרדשינן בפרק קמא דמסכת עבודה זרה (ו,א), דנח גופיה לאו טרפה הוה מדרבנא "תמים". ורבנן אצטריך "תמימה" לכדרדשינן בספרי "תמימה" — דאף שתי שערות שחורות פסולות בה. ולרבי שמעון תרתי שמע מינה, מדרבנא "תמימה" בין "אדומה" ל"אשר אין בה מום". ועוד יש לומר:

דבפסול התלוי בגופה מודו כולי עלמא, כדתנן (פרה פ"ד מ"א): שחטה שלא לשמה פסולה, והיינו מ"חטאת היא". ובספרי נמי דרשינן "חטאת היא" דמועלין בה, וכמה דרשות. ואם תאמר: בכל דוכתין דמשני קדשי בדק הבית, אמאי לא חשיב ליה כקדשי מזבח משום "חטאת" קרייה רחמנא? ויש לומר: דבכל דוכתין מסלק לה בקדשי אחריתי. ובפרק "אלו קדשים" (תמורה כ"א) דקאמר דאין פרה עושה תמורה משום קדשי בדק הבית היא, כיון דנפקותא ליתא בגוף הפרה לא שייך דרשה "חטאת" קרייה רחמנא. ובבבבב (כ"ה) נמי דקאמר דאין בה איסור גיזה ועבודה לאחר שנפית משום קדשי בדק הבית היא ולא דאמר בפסול מוקדשים שפדו — משום דלית פדיון, שאין תורת פרה עליה, לא קרייה רחמנא "חטאת". אי נמי, מה שנפדית היינו משום דכל בית דין מונה עליה דאי לא הוצרכה תהא לדמיה, כדאמרין בפרק קמא דשבועות (א"א). ושייך לעמוד אן **ושחט** ושרף — אף על פי שיש פסוק אחד ביניהם, מכל מקום משמע: ושרף את הפרה כמו שהיתה בשעת שחיטה, מדלא כתיב "ושרף אותה". בגוף שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורין — ועוד הוה מצי למידיק: ודילמא משום דאולין בתר חוקה, דהעמד האם בחוקת צדקה. **ובי** תימא דבדקין ליה — מקשינן: דגילף מרצח גופיה דאולין בתר רובא, דדילמא הרצח הוא טרפה. וטרפה שחטה את הנפש פטור! ושמן דאולין בתר רובא מדלא חיישין לחרוג את הטרפה לא גילף בעלמא. ועוד נראה לי, דטעמא דטרפה שהרג פטור, דהיינו משום דהיו עדות שאין אתה יכול להיומה, ואי קטלינן עדים כשהזומו לא שפיר קטלינן, ואם כן אין להוכיח את בנאי דקטלינן לעדים ולא כן חיישין דלמא הך דאסחידו ביה טרפה הוה, כדקאמר בסמוך. וכן מצינו בשם רבינו מנחם הקדוש. אך קשה לי: מאי קאמר "ובי תימא דבדקין ליה"? הא מכל מקום היא ליה התרתא ספק אי לא אולין בתר רובא! ושמן קסבר דשמה התרתא. ליהוש דלמא במקום סייף נקב הוה — אין להקשות: משכחת לה כגון שהטביעו בגורו, דאפשר בתר הכי למיבדיק. דהא קרא בעלי עץ ובכלי ברזל ואבן כתיב. אבל קשה: דמשכחת לה כגון שהיה קרום של מוח מגולה וראו שהיה שלם, ובא זה ונקבו וחרגו ויש לומר: דרוחק הוא להעמיד הפסוק בכך. ואם תאמר: ובסוף פרק קמא דמכות (ו,א) דאמר רבי טרפון עקיבא: אילו היינו בסנהדרין לא היה אדם נהרג, ומפרש דהוה בדוק להו ואמר: ראייהם שטריהם אדיר או שלם הרג, ואם תמצא לומר שלם הרג — שמת במקום סייף נקב הוה. והבא משמע דלא ודחשינן, דאולין בתר רובא ויש לומר: דרבי עקיבא טעמיה דאמר דחיישין למיעוטא בפרק "הלוקח בהמה" (בבבבב כ"ב), דקסבר חלב אינו פוסל בהמה בבכורה, אף על גב דרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות. ואף על גב דאפילו רבי מאיר דחייש למיעוטא מודה היבא דלא אפשר — רבי עקיבא חשיב ליה אפשר, דאיבא לאוקמי קרא שהיה קרום מוחו מגולה ונקבו כדפרישנו. ורבן שמעון בן גמליאל דפליג עליהו ואמר: אף הם מרבים שופכי דמים בישראל, אפילו חייש למיעוטא, מכל מקום חשיב ליה לא אפשר, דרוחק הוא להעמיד הפסוק בכך. ועוד אמר רבינו תם: דאף על גב דאי לא שילינן לעדים קטלינן ליה, דסבמינן ארובא היבא דלא אפשר, היבא דשילינן להו ואמר ליה ידע — פטור. מדי דהוה אסיף ואירין, דאי לא שילינן להו — חייב, ואי שילינן להו ואמר אחד בסיף ואחד בארין — פטור. אף על גב דבסיף וארין, כשאומרים אין אנו יודעין חייב עד דמכחש אהדי — היינו משום דסיף וארין לא שייך כל כך בגוף העדות, דמה לי הרגו בסיף ומה לי בארין, אבל במקום סייף נקב הוה, דשייך לגוף העדות טפי, אי בדקין להו ואמר אין אנו יודעין — פטור. ואחד אמר כלי שחורים ואחד אמר כלי לבנים, דלא שייך לגוף העדות, אף על פי דמכחש אהדי — חייב. וקשה רבינו יצחק ברבי שמעון: דהא ילפינן מרצח: וליקח זוממים דאולין בתר רובא אף ביני נפשות, וכן מוכח ברש"י פיר' "בן מוח דלא מרחמא" (סנהדרין ט"א), ורבאלו הן הנשרפין (שם ע"ט). אמרינן: נסקלין בגשרפין ידונו בסקילה חקלה, אף על גב דרוב נשרפים ניתוהו ותיקין רבינו תם: דכיון דממה נפשך הוה נהרג, לענן באיוז מיתה הוה נהרג לא אולין בתר רובא. ועוד יש לומר: דהיו קבוע, וכמחצה על מחצה דמי. והא דפריך התם מעיקרא, כי הוה תני "ונשרפין בגסקלין": תיפוק ליה דרובא נסקלין ניתוהו — הכי פירושה: לכל הפחות לא גרע. משום דהוה רובא דנסקלין. **ורילמא** הך דאסחידו ביה טרפה הוה — ואם תאמר: דחבושים אותו שנים עשר חדש, ואם היה לאו טרפה הוה ויש לומר: דשמן קסבר טרפה היה. ועוד נראה לי, דאי אין הורגין העדים כשהזומו אלא אחר שנים עשר חדש, דרילמא הך דאסחידו ביה טרפה — אם כן גם אותו שמעדין עליו אין להורגו עד לאחר שנים עשר חדש. וכיון דלא באו להורגו אלא אחר שנים עשר חדש, אם כן לא יתרום הם אף לאחר שנים עשר חדש, דרילמא נעשה טרפה הך דאסחידו ביה בסוף שנים עשר חדשים, והרי לא באו אלא להרוג את הטרפה. **לרבי** מאיר דחייש למיעוטא בר — מדקאמר "לרבי מאיר" ולא קאמר "היבא אבלינן", משמע דלא קיימא לן ברבי מאיר דחייש למיעוטא. וקשה: דברק "הלוקח בהמה" (בבבבב כ"א), פסקי רבי יוחנן ברבי שמעון: דאם גמליאל דאמר: וליקח זוממים דאולין בתר רובא אף ביני נפשות, וכן מוכח ברש"י פיר' "בן מוח דלא מרחמא" (סנהדרין ט"א) אלא אם כן יולדה, אבל מטעם חלב לא מייפס, אף על גב דרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות. אלמא דחיישין למיעוטא אף על גב דליבא חוקה בהדי מיעוטא. דאי אמרינן אוקי בהמה בחוקת שלא ילדה — אדרבה, דהעמד וולד בחוקת שאינו קדוש בבכורה, שהיה חולין במעי אמו ויש לומר: דרבי יוחנן לא פסיק בוותיה אלא בהא דלא מרחמא אלא אם כן ילדה, ונפקא

וירילמא חד מציניהו — האי דעזאול טרפה הוה. דבשלמא הך דלשם בדיק ליה לאחר שחיטה, אלא חבירו משתלח לצוק ואין נשחט. אין הגורל קובע לעזאול אלא בראוי לשם — שהרי בשעת הגורל אין ידוע איזה יעלה לשם, הילכך שמעין ממילא דטרפה לא מצינן. בדקין ליה — לאחר דחיינו לצוק. **אברים אברים** — ותו לא מצי בדק ליה, דאין יכול לידע איזו שבירה מחיים. קטלינן — קטלינן. ורורחא. בבית האסורין — שם עברנו אמו. ואין לחוש שמא בא עליה, אחר ששנינו לבדם היו עד הוכר העובר. **טרפה הוה** — ההרג, ואין זה ראוי ליהרג, וגברא קטילא קטיל. וכן תימא משום איבוד נשמה — דהאי רוצח דלא לימות, משום דבעינן "ושפטו העדה..." והצילו העדה" (בבבבב כ"ה). נינווליה — להאי נהרג, ואי לאו משכחת טרפה יהרג רוצח זה, ואמאי — ליחוש במקום סייף שהרגו בה נקב היה תחלה, וטרפה הוא, וגברא קטילא קטיל. וכן תימא דבדקין ליה — כלומר, דכשהרג על ידי עדותן ואחר כך חזמו משיטעי קרא, ונבדיקו קורם שנהרגם. והתניא **ברבי אומר** — לא ידעין מנו, אלא אחד גדול בדורו היה, ועל שם כך נקרא "ברבי", כדאשכחן ב"כיצד מעברין" בעירובין (ג"ג). אמר רבי אשעיא ברבי, ובפרק שני (חולין כ"ה). רבי אלעזר הקפר ברבי. הרנו — קודם שהזומו. אין נהרגים — דכתיב: "באשר זמם", ולא כאשר עשה. **אתיא משיחיה עצמה** — דאיידי בה עד השתא. דלמא במקום נקב קא שחיט — נקבת חושש במשהו. אבל גרירת ברובא, ואם חסרה בבאסיר — טרפה, ב"אלו טרפות" (חולין מה"א). **היבא דאפשר** — לעמוד בירור בדוקין, ולא סבמינן ארובא, וצריכין לבדוק בהמה מכל שמונה עשרה טרפות. אי נמי, כגון קטן וקטנה, דאפשר לנו להמתין עד שיגדלו ונדע שאינו סריס — נמתין, והנך כולוהו משום דלא אפשר הוא. **לרבי מאיר** — דלא אזיל בתר רובא, הכי נמי דלא אבל בשאר משום דשמן במקום נקב קא שחיט.

פסח

פסח

ליחוש דלמא במקום סייף נקב הוה — אין להקשות: משכחת לה כגון שהטביעו בגורו, דאפשר בתר הכי למיבדיק. דהא קרא בעלי עץ ובכלי ברזל ואבן כתיב. אבל קשה: דמשכחת לה כגון שהיה קרום של מוח מגולה וראו שהיה שלם, ובא זה ונקבו וחרגו ויש לומר: דרוחק הוא להעמיד הפסוק בכך. ואם תאמר: ובסוף פרק קמא דמכות (ו,א) דאמר רבי טרפון עקיבא: אילו היינו בסנהדרין לא היה אדם נהרג, ומפרש דהוה בדוק להו ואמר: ראייהם שטריהם אדיר או שלם הרג, ואם תמצא לומר שלם הרג — שמת במקום סייף נקב הוה. והבא משמע דלא ודחשינן, דאולין בתר רובא ויש לומר: דרבי עקיבא טעמיה דאמר דחיישין למיעוטא בפרק "הלוקח בהמה" (בבבבב כ"ב), דקסבר חלב אינו פוסל בהמה בבכורה, אף על גב דרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות. ואף על גב דאפילו רבי מאיר דחייש למיעוטא מודה היבא דלא אפשר — רבי עקיבא חשיב ליה אפשר, דאיבא לאוקמי קרא שהיה קרום מוחו מגולה ונקבו כדפרישנו. ורבן שמעון בן גמליאל דפליג עליהו ואמר: אף הם מרבים שופכי דמים בישראל, אפילו חייש למיעוטא, מכל מקום חשיב ליה לא אפשר, דרוחק הוא להעמיד הפסוק בכך. ועוד אמר רבינו תם: דאף על גב דאי לא שילינן לעדים קטלינן ליה, דסבמינן ארובא היבא דלא אפשר, היבא דשילינן להו ואמר ליה ידע — פטור. מדי דהוה אסיף וארין, דאי לא שילינן להו — חייב, ואי שילינן להו ואמר אחד בסיף ואחד בארין — פטור. אף על גב דבסיף וארין, כשאומרים אין אנו יודעין חייב עד דמכחש אהדי — היינו משום דסיף וארין לא שייך כל כך בגוף העדות, דמה לי הרגו בסיף ומה לי בארין, אבל במקום סייף נקב הוה, דשייך לגוף העדות טפי, אי בדקין להו ואמר אין אנו יודעין — פטור. ואחד אמר כלי שחורים ואחד אמר כלי לבנים, דלא שייך לגוף העדות, אף על פי דמכחש אהדי — חייב. וקשה רבינו יצחק ברבי שמעון: דהא ילפינן מרצח: וליקח זוממים דאולין בתר רובא אף ביני נפשות, וכן מוכח ברש"י פיר' "בן מוח דלא מרחמא" (סנהדרין ט"א), ורבאלו הן הנשרפין (שם ע"ט). אמרינן: נסקלין בגשרפין ידונו בסקילה חקלה, אף על גב דרוב נשרפים ניתוהו ותיקין רבינו תם: דכיון דממה נפשך הוה נהרג, לענן באיוז מיתה הוה נהרג לא אולין בתר רובא. ועוד יש לומר: דהיו קבוע, וכמחצה על מחצה דמי. והא דפריך התם מעיקרא, כי הוה תני "ונשרפין בגסקלין": תיפוק ליה דרובא נסקלין ניתוהו — הכי פירושה: לכל הפחות לא גרע. משום דהוה רובא דנסקלין. **ורילמא** הך דאסחידו ביה טרפה הוה — ואם תאמר: דחבושים אותו שנים עשר חדש, ואם היה לאו טרפה הוה ויש לומר: דשמן קסבר טרפה היה. ועוד נראה לי, דאי אין הורגין העדים כשהזומו אלא אחר שנים עשר חדש, דרילמא הך דאסחידו ביה טרפה — אם כן גם אותו שמעדין עליו אין להורגו עד לאחר שנים עשר חדש. וכיון דלא באו להורגו אלא אחר שנים עשר חדש, אם כן לא יתרום הם אף לאחר שנים עשר חדש, דרילמא נעשה טרפה הך דאסחידו ביה בסוף שנים עשר חדשים, והרי לא באו אלא להרוג את הטרפה. **לרבי** מאיר דחייש למיעוטא בר — מדקאמר "לרבי מאיר" ולא קאמר "היבא אבלינן", משמע דלא קיימא לן ברבי מאיר דחייש למיעוטא. וקשה: דברק "הלוקח בהמה" (בבבבב כ"א), פסקי רבי יוחנן ברבי שמעון: דאם גמליאל דאמר: וליקח זוממים דאולין בתר רובא אף ביני נפשות, וכן מוכח ברש"י פיר' "בן מוח דלא מרחמא" (סנהדרין ט"א) אלא אם כן יולדה, אבל מטעם חלב לא מייפס, אף על גב דרוב בהמות אינן חולבות אלא אם כן יולדות. אלמא דחיישין למיעוטא אף על גב דליבא חוקה בהדי מיעוטא. דאי אמרינן אוקי בהמה בחוקת שלא ילדה — אדרבה, דהעמד וולד בחוקת שאינו קדוש בבכורה, שהיה חולין במעי אמו ויש לומר: דרבי יוחנן לא פסיק בוותיה אלא בהא דלא מרחמא אלא אם כן ילדה, ונפקא

ולכך יש לבדוק את גופו של הנהרג ואין לחשוש לביונו. מכל
מקום עדיין יקשה ויניחוש שְׁמָא בְּמָקוֹם סִיף נִקְבָּ הוּא – שמא
באותו מקום שחיתך הסיף בגוף הנהרג היה כבר נקב קודם לכן
ונטרף בכך, ודבר זה אי אפשר לבדוק לאחר שנהרג, ומכל מקום
אומרת התורה להרוג את הרוצח, ובהכרח משום שהולכים אחרי
הרוב.
רבינא אמר, אֲתִיב מַעֲדִים וּזְמַנִּין – עדים שהעידו עדות שקר על
אדם שעבר עבירה שחייבים עליה מיתה, ובאו עדים אחרים
והזימום, דהיינו שהעידו שבאותה שעה שהעידו העדים
הראשונים על מעשה זה שהיה במקום פלוני, היו הם עצמם במקום
אחר, דְּאִמְרַי רַחֲמָנָא (דברים יט ט) 'וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם וְגו' לַעֲשׂוֹת
לְאִחֲרֵי, ואם אין הולכים אחרי הרוב, יש להקשות וליחוש דְּלִמָּא הָךְ
דְּאִמְרֵיהּ בִּיהַּ תְּרַפָּה הוּא – שמא אותו אדם שהעידו בו שקר היה
טריפה, ונמצא שבאו להרוג 'אדם הרגו', ואין מגיע להם עונש
מיתה בכך, ואיך הורגים אותם מספק. אֵלָּא לֹא בהכרח הטעם
הוא מִשּׁוּם דְּאִמְרֵיהּ זִיל בְּתַר רֹבָא, ורוב בני אדם אינם טריפה, ויש
ללמוד מכאן לכל דיני התורה שהולכים אחרי הרוב.
וְכִי תִּמָּא שאכן אין הולכים אחרי הרוב, ומה שאמרה התורה
להרוג את העדים וזממין משום דְּבִדְקִין לִיהַּ לגופו של הנידון
הנהרג, אם הוא טריפה, ורק אם נמצא שאינו טריפה הורגים את
הזוממין. וְהִתְנִיב בְּבִרְיָא, בְּרַבִּי – גדול הדור אִמְרַי, אם לא הָרְגוּ
עדיין בית דין את הנידון על פי העדים וזוממין, נִהְרְגִין העדים אם
הזומם, אך אם כבר הָרְגוּ בית דין את הנידון על פיהם קודם
שהזומם, אֵין העדים נִהְרְגִין. ומבואר שהעדים וזוממין נהרגים בעוד
שהנידון עדיין לא נהרג, ואם כן אי אפשר לבדוק אם הוא טריפה
או לא, ובכל זאת אומרת התורה שהעדים נהרגים, ובהכרח הטעם
משום שהולכים אחר הרוב.
רַב אֲשִׁי אָמַר, אֲתִיב – דבר זה שהולכים אחר הרוב נלמד מִשְׁחִיפָה
עֲצָמָה, שבה אנו עוסקים בפרק זה, דְּאִמְרַי רַחֲמָנָא שְׁחֹשׁ וְאָכֹל, ו
שניתן לשחוט ולאכול בשר. וְאִם אין הולכים אחרי הרוב לִיחֹשׁ
שְׁמָא בְּמָקוֹם נִקְבָּ קַא שְׁחִיט – יש לחשוש שמא באותו מקום שחיתך
את הושט בסכין היה כבר נקב מקודם, והרי היא טריפה, ודבר זה
אין אפשרות לבדוק אחר כך, שהרי כבר חתך מקום זה. אֵלָּא לֹא
בהכרח הטעם מִשּׁוּם דְּאִמְרֵיהּ זִיל בְּתַר רֹבָא, שרוב בהמות אינן
טריפות, ומכאן נלמד לכל דיני התורה שהולכים בהם אחר הרוב.
אָמַר רַב אֲשִׁי, אֲמַרְתָּא לְשִׁמְעָתָא קָמִיהּ דְּרַב כְּהֲנָא – אמרתי לפני
רב כהנא את הראיות שאמרנו האמוראים לעיל, וְאִמְרֵיהּ לָהּ – ויש
אומרים שרַב כְּהֲנָא הוא שאמרה קמיה דְּרַב שִׁמִּי – לפני רב שימי,
וְאָמַר לִיהַּ רַב כְּהֲנָא (או רב שימי) לדחות ראיות אלו, וְדִלְכָּא –
שמא נאמר שאמנם אין הולכים אחרי הרוב, ומה שבדינים
המבוארים לעיל מוכח שהולכים אחרי הרוב, יש לומר דְּהִיכָּא
דְּאִפְשָׁר אִפְשָׁר, וְהִיכָּא דְּלֹא אִפְשָׁר לֹא אִפְשָׁר – שאמנם באופן
שאפשר לברר את הדבר חובה לבררו ואין ללכת בו אחרי הרוב,
ורק באופן שאי אפשר לברר את הדבר אומרת התורה שנלך
בדבר זה אחרי הרוב. והוכחה לחילוק זה, דְּאִי לֹא תִּמָּא הָכִי, יש
להקשות, לְרַבִּי מֵאִיר דְּהִיִּישׁ לְמִיעוּמָא – לדעת רבי מאיר החושש
למיעוט ואינו הולך אחר הרוב, הָכִי נִמִּי נאמר דְּלֹא אָכִיל בִּישְׁרָא –
שלא אכל בשר משום חשש זה שמא היה נקב במקום השחיטה.
וְכִי תִּמָּא הָכִי נִמִּי, שאכן לא אכל רבי מאיר בשר מעולם.

דִּילְכָּא הָךְ מִיִּנְיָהּ – אחד מן השעירים מְרִיפָה ופסול הוא, ואף
שאת השעיר לה' ניתן לבדוק לאחר שישחטוהו, אבל את השעיר
המשתלח לעזאזל שאינו נשחט אי אפשר לבדוק. אֵלָּא לֹא –
אלא ודאי צריך לומר שהטעם הוא מִשּׁוּם דְּאִמְרֵיהּ זִיל בְּתַר רֹבָא.
וְכִי תִּמָּא מֵאִי נִפְקָא לָן מִיָּה אִם השעיר המשתלח לעזאזל הוא
טריפה, שהרי אינו קרבן, ומניין שהטריפה פוסלת בו. אין לומר כן,
דְּהָא אֵין הַגּוֹרֵל קוֹבֵעַ על השעיר המשתלח לְעִזְאזֵל אֵלָּא בְּדָבָר
וּבִשְׁעִירוֹ הָרָאִי להקריבו לָשֵׁם. שהרי בשעה שעושה גורל על
שני השעירים עדיין אין ידוע על איזה מהם יפול הגורל להשם,
ובהכרח צריך להביא שני שעירים הכשרים לקרבן, וכיון
שהטריפה פוסלת בשעיר שעלה עליו הגורל לשם, אף השעיר
לעזאזל אין להביאו טריפה.
וְכִי תִּמָּא שאין להוכיח שהולכים אחר הרוב, דְּאִבְנֵי בְּרִיקִין לִיהַּ
לשעיר לאחר דחיתו מן הצוק אם הוא טריפה, וְהִתְנִי (יומא טז),
ששעיר המשתלח לא הָיָה מִיָּעַ לְמַחְצִית הָהָר עַד שֶׁנִּשְׁעָה כל גופו
אֲבָרִים אֲבָרִים, ומאחר שנשבר ומתפרק כל כך אי אפשר לבדוק
לידע אם היה בו כבר שברים בחייו או שנעשו בו על ידי נפילתו,
ובהכרח שהולכים בו אחר הרוב להכשירו.
רַב מִרְיָא אָמַר, אֲתִיב מִפְּנֵי אֲבִי וְאִמִּי, דְּאִמְרַי רַחֲמָנָא קָמִילָה –
שציוותה התורה להורגו, וְאִם אין הולכים אחרי הרוב, לִיחֹשׁ
דְּלִמָּא האיש המוכח לֹא אֲבִי הוּא, שיתכן שזינתה אמו וגולד
מאדם אחר, ואיך הורגים אותו מספק אם הכה לאביו, אֵלָּא לֹא
בהכרח צריך לומר מִשּׁוּם דְּאִמְרֵיהּ זִיל בְּתַר רֹבָא, וכיון שהולכים
אחרי הרוב תולים אנו שגולד מאביו ומשום שרוב בְּעִילוֹת של
האם, אַחֲרֵי הַבְּעֵל – נבעלת היא לבעלה.
שואלת הגמרא: מֵמָּא – מנין שאכן נהרג הבן משום שהולכים
אחרי הרוב, דְּלִמָּא – שמא מה שציוותה התורה להרוג מדובר בְּגוֹן
שְׁהָיוּ אֲבִיו וְאִמּוֹ לבדם כְּבוֹשִׁים בְּבֵית הָאִסּוּרִין כשעדיין לא
נתעברה, ועד שהוכר עיבורה היו בבית האסורים לבדם, שבאופן
זה אין לחוש שמא גולד מאדם אחר אלא מאביו. משיבה הגמרא:
אִפְּלִיז הָכִי – אף באופן זה עדיין אין להרוג את הבן אלא משום
שהולכים אחרי הרוב, ואין הדבר מוכיח בבירור שגולד מהאב,
משום שֶׁאֵין אִפְּסוּרִיּוֹם לְעִרְוֹת, כלומר, שאין אדם בעולם שיכול
להיות אחראי על זולתו בענין זה, ולעולם אין ידיעה ודאית שלא
נבעלה לאדם אחר, ובהכרח שנהרג הבן משום שהולכים אחרי
הרוב.
רַב כְּהֲנָא אָמַר, אֲתִיב מִהוֹרֵג אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּמוֹיֵד, דְּאִמְרַי רַחֲמָנָא קָמִילָה
– להרוג את הרוצח, וְאִם אין הולכים אחרי הרוב לִיחֹשׁ דְּלִמָּא
הנהרג מְרִיפָה הוּא, שאין חייבים על רציחתו משום שנחשב כאדם
שנהרג כבר, ואיך אומרת התורה להרוג את הרוצח, אֵלָּא לֹא
בהכרח צריך לומר שטעם הדבר מִשּׁוּם דְּאִמְרֵיהּ זִיל בְּתַר רֹבָא,
ורוב בני אדם אינם 'טריפה', ומכאן נלמד לכל דיני התורה
שהולכים בהם אחרי הרוב.
וְכִי תִּמָּא שאכן אין הולכים אחרי הרוב, ומה שאמרה התורה
להרוג את הרוצח הוא באופן דְּבִדְקִין לִיהַּ לנהרג באיבריו
הפנימיים, עד שרואים בבירור שלא היה טריפה. אין לומר כן, דְּהָא
קַא מִיִּנְיָל – שהרי הנהרג מתגולל בכך, ואין לעשות כן משום בזיון
המת. וְכִי תִּמָּא שמכל מקום מִשּׁוּם אִיבּוֹר נִשְׁמָה דְּהָא, נִינְוִילִיהַּ –
כדי שלא יהרג הרוצח שלא כדיון שמא היה הנהרג טריפה, הרי זה
דוחה את כבוד המת, משום שיש לחזר לזכות את הרוצח מעונשו.

כללות המצוות נקראות בשם צדקה, וכמרומוז גם בזה שישראל נקראים צדיקים, כמו שכתוב ועמך כולם צדיקים, שזהו מצד קיום המצוות שישנו בכל ישראל.

ממאמר שבת פרשת מקץ, ה'תשכ"ז

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

1 נא מי שמוצא תפלין בשבת ^{414 דב} ברשות הרבים או בשדה או בכל מקום שאינן משתמרים מפלבים
2 וכיוצא בהם ^{דב} ויכולין לבא לידי ביוזן כיצד יעשה אם יש בהם רצועות קשורות שיכול ללבושן יבניסן
3 לעיר זוג זוג דהינו שילבישן בדרך בחול תפלין של יד על זרועו ושל ראש על ראשו ונכנס וחולצן בעיר
4 (בחצר החיצונה שהוא מקום המשתמר ראשון ⁴¹⁸) וחזור ויוצא ולבוש זוג אחר עד שיבניסן כולן ואינו יכול
5 ללבוש ב' זוגות באחת אף על פי שלא יעבר בזה בכל תוסף שהרי שבת אינו זמן תפלין כלל וכשמוסיף
6 על המצוה שלא בזמנה לא שניד כל תוסף כלל ⁴¹⁹ מפלמקום ביוזן שבחול אין לזכש לעולם ב' זוגות, אם
7 בן זוג השני אינו נקרא דרך לבישה אלא כמשוי הוא ולא התירו חכמים משום ביוזן התפלין אלא זוג אחד
8 שהוא בדרך לבישה בחול ואינו נראה כמשוי ואין איסורו שלא במקום ביוזן אלא משום גזירה שמוא יביאנו
9 בידו כמו שנתבאר למעלה ⁴²⁰:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיר יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף נא

ביאורי הלכה

רבה תפלין בשבת - הוא הדין במי שמצא ספר-תורה
כדלהלן סעיף נד, ומעיקר הדין גם במי שמצא מזוזות
או אפילו ספרי-קודש מודפסים ⁴¹⁵.
רבנן וכיוצא בהם - כמו מקום שרוב הגנבים המצויים

ציונים והוספות

414) אם חשכה לו בדרך ותפלין בראשו, נתבאר לעיל סי'
רסו סכ"ז.
415) על פי המבואר להלן סי' שלד סיב ואילך, אלא
שלמעשה לא הוזכרו כאן כיון שלא ניתן לטלטלם בדרך
לבישה, ודינם כמי שמוצא זוגות הרבה של תפלין או
כאשה שמצאה תפלין דלהלן סעיף נב,
ומשמע שאין לטלטלם בדרך שינוי, כ"אם בדרך לבישה
בלבד, או פחות פחות מד"א (וראה להלן על סעיף נד).
ולהעיר שבשוע"ר השמיט דברי המחבר בשו"ע שהטעם
שצריך שיהיו בהם רצועות כדי שיהא ניכר שהם תפלין ולא
קמיעות, ולכאורה משום שהמחבר פסק כאן כפי השיטה
הראשונה שהביא בסי' שלד סי"ד שאין מצילים קמיעין
מהדליקה, ואילו בשוע"ר (שם סעיף יג) כתב שהעיקר
כשיטה הראשונה, ומשמע שאף שאין לכותבם, בדיעבד
כשכבר נכתבו מצילים אותם מהדליקה, והוא הדין שבמקום
ביוזן מכניסים אותם מרשות הרבים לרשות היחיד בדרך
לבישה.

416) ראה לקמן סי' שח סי"ט.
ועפ"י המוצא ברשות הרבים דף מתגלגל של ספר קודש,
די בכך שיניחנו במקום שהרבים לא ידרסו עליו (על ידי
טלטול פחות פחות מד"א), ואסור לטלטלו יותר מכך, שהרי
הגנבים אינם גונבים דף המתגלגל.
אמנם בתהלה לדוד ס"ק לט משמע שמותר לטלטל בדרך
לבישה רק במקום שלא משתמרים מכלבים ולא משום
גנבים.
417) ע"פ סי' שנב ס"ב.
418) עד"ז בסי' ל ס"ד, ובסי' רסו סכ"ז: ואם יש בית קרוב
לחומה משתמרין שם חולצן ומניחן שם, וכ"ה לקמן
סנ"ב. ובקו"א סי' רסו ס"ק ט מסתפק אם חצר המשתמרת
הראשונה הוא בדווקא, ומכאן ואילך אסור, או שאורחא
דמילתא נקט.
419) כמבואר בסי' כט ס"א, ובסי' לא ס"א, הובאו לעיל
על סעיף ג.
420) סעיף ג.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות גזילה/נוקי ממון – לפי לוח "רב יומי"

1 לג מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו אין צריך ליומר
2 אם החזיקו מההפקר אלא אפילו בשדה או בחצר
3 מדעת הבעלים שראו ושתקו ומחלו זכו הרבים במתנה זו
4 בחזקה שהחזיקו בה בהלכום ואסור לו לחזור ולגזולה מהם
5 ואפילו היתה מחילה בטעות כגון שהיתה דרך הרבים

6 עוברת בתוך שדהו וחרשה ונתן להם דרך אחרת שהרי הוא
7 חייב להחזיר להם דרך הראשונה אפילו השנייה היא טובה
8 וישרה מהראשונה מפני שאינו יכול להחליף עם הרבים
9 שלא מדעת כולם כי שמא יש מי שחפצים בראשונה מפני
10 שהיא קרובה להם יותר מהשנייה אף על פי כן אסור לקלקל

איזה איש או אנשים שרוצה שלא יהיו בכלל הגזירה אף
שבדאי יכנסו אחרים תחתיהם שכיון שלא פרט על אנשים
אלו עדיין לא בא הנזק עליהם ורשאי לדחותו ממי שרוצה
להצילו כמו שרשאי לדחותו מעל עצמו וכן כל כיוצא בזה:

★

ה אם ממון חבירו מזיק את ממון שלו ואי אפשר לו
להציל שלו אלא בנזק ממון חבירו מותר ואינו צריך
להיות ניוזק מחבירו ולירד עמו לדין. ומכל מקום חייב
למעט בנזק חבירו כל מה שאפשר ואם אפשר לו להציל
שלו בלא נזק חבירו על ידי טוהר חייב לטרוח ולהציל
לצאת ידי שמים אף על פי שהוא בענין שפטור על נזק זה
בדיני אדם כי זו מצות עשה לטרוח בגופו להציל ממון
חבירו מהפסד ובכלל השבת אבדה היא כמו שנתבאר
בהלכות מציאה ולפיכך שור חבירו שעלה על גבי שורו
להרגו לא ידחפנו מעליו אם אפשר לו לשמוט את שלו
מתחתיו וגם כששומטו ישמטנו בנחת ולא בכח שיפול
העליון וכן בכל כיוצא בזה:

ך אסור למסור ישראל ביד נכרי בין גופו בין ממנו אפילו
ממון קל בין בדבור להלשין עליו או לגלות מצפונו
אפילו אין הנכרי שואל אלא תכן בלבד אסור לומר שיש
בבית ישראל פלוני בין שמראה לו באצבע תכן של חבירו
וכל המוסר אין לו חלק לעולם הבא.

ואפילו רשע ובעל עבירות אסור למסור לא גופו ולא ממנו
ואפילו הוא מיצר לו ומצער תמיד בדברים. אבל אם מסרו
מותר למסור במקום שיש חשש שיחזור וימסרנו ואי אפשר
להציל עצמו אלא אם כן ימסרנו (או שלא נפטר עדיין
ממסירה הראשונה ואי אפשר לו להציל עצמו בענין אחר).

וכן מי שרגיל להכות הבריות ואי אפשר להציל ממנו אלא
אם כן ימסרוהו מצוה על כל אדם למסור לנכרים שיקחו
ממנו או שיקצצו ידו שלא יוסיף להכות עוד. אבל מי
שהכה חבירו באקראי אסור אפילו למוכה עצמו למסור
שאף על פי שאם עבר ומסר יש פוטרין בדיני אדם משום
שאין אדם נתפס על צערו מכל מקום לכתחלה אסור לדברי
הכל ומסור גמור הוא.

ואפילו ישראל אלם שאינו רוצה לבא לדיני ישראל אסור
לקבל עליו לפני השר לכופו לעמוד לדיני ישראל עד
שיטול רשות מבית דין וכן לכופו על ידי נכרים לקיים פסק
דין ישראל צריך רשות בית דין:

★

ץ המוסר מותר להרגו בכל מקום אפילו בזמן הזה קודם
שימסור אלא שאומר הריני מוסר פלוני בגופו או בממנו
אפילו ממון קל התיר עצמו למיתה ומתרין בו ואומרים לו
אל תמסור אם העיז פניו ואמר לא כי אמסרנו מצוה להרגו
וכל הקודם זכה לפי שההולך למסור ממון ישראל ביד
נכרים הוא כרודף אחר נפשו למסרה להם והרודף אחר
חבירו להרגו ניתן להצילו בנפשו של ההורג.

ואם אין פנאי להתרות בו אין צריך התראה. ואם אפשר
להצילו באחד מאיבריו כגון לחתוך לשונו או לסמות עינו
אסור להרגו:

השנייה שכבר זכו בה רבים ואף על פי שהיחיד אינו זוכה
בענין כזה רבים זכו הואיל והחזיקו בה מתחלה מדעתו
ורשותו:

לד מי שנזכר שגנב מאחד משנים ואינו יודע מאיזה מהם
ובא לצאת ידי שמים ישלם לזה ולזה אבל אם לזה
מאחד משנים ואינו יודע מאיזה מהם מניח לפנייהם
ומסתלק.

ואם לזה או גנב מאחד מהם ואינו יודע אם החזיר לו ובא
לצאת ידי שמים יחזור וישלם אבל אם אינו יודע אם לזה
או גנב פטור אף לצאת ידי שמים ואם הלה תובעו ברי
שלוח ממנו חייב לצאת ידי שמים וכן בכל כיוצא בזה:

דיני גזלה וגנבה:

א אסור להזיק ממון חבירו אפילו על דעת לשלם כמו
שאסור לגנוב ולגזול על מנת לשלם.

ואפילו לגרום נזק לחבירו בין במעשה בין בדבור אסור כגון
ראובן שמוכר סחורה לנכרי ובא שמעון ואמר לנכרי שאינה
שוה כל כך אף על פי שהאמת אתו אסור שהרי אונאת נכרי
מותרת. וכן מי שרוצה לברוח שלא לשלם מה שחייב לנכרי
(מפני שאין לו כדי כל החוב וחושש שמא יחבשוהו כדיניהם)
אסור לגלות להם והמגלה אף על פי שאינו נקרא מסור שהרי
לא גרם לו נזק אלא לשלם מה שחייב (על ידי מכירת בגדי
אשתו או על ידי הלואה מאחרים) מכל מקום רעה גדולה
עשה (ואף שהפקעת הלואתם אסורה כשיש חילול השם מכל
מקום זה שאין לו אנוס הוא). וכל הגורם נזק לחבירו אפילו
בענין שפטור מדיני אדם חייב בדיני שמים:

★

ב ואפילו אם בא הנזק עליו אסור לסלקו מעליו אם על
ידי זה יגרום שיבא על חבירו שאסור להציל עצמו
אפילו בגרם נזק ממון חבירו. אבל קודם שבא הנזק עליו
מותר לדחותו שלא יבא עליו אף על פי שעל ידי זה יבא
על חבירו כגון אמת המים הבאה לשטוף שדהו עד שלא
נכנסה לשדהו מותר לגדור בפניה אף על פי שעל ידי זה
היא שוטפת שדה חבירו ומשנכנסה לשדהו אסור להוציאה
בענין שתגיע לשדה חבירו שכיון שמוטל הנזק עליו אינו
רשאי לסלקו מעליו ולהטילו על חבירו:

ג וכן חיל מלך שבא לעיר ובני העיר חייבים ליתן להם
אכסניא אסור לאחד ליתן שכר לשר החיל לפוטרו מליתן
אכסניא כי על ידי זה יגרום נזק לישראל אחר (אלא אם כן
נותן לו עד שלא נכנס לעיר). וכן בכל שאר עניני מסים
אסור למי שחייבים במס להשתדל אצל השר לפוטרו אם
על ידי זה יכביד על אחרים והעושה כן נקרא מסור:

ד וכן מלך או שר שמטיל איזה דבר על עשיר אחד או
שנים ויש לישראל אחד כח בהיכל המלך והשר
להשתדל לפוטרום אם הדבר ברור בודאי שאם יפטרם לאלו
יטיל על אחרים ואינו רשאי להשתדל לפוטרום. והוא שהם
אנשים ידועים למלך או השר ופרט אותם בגזרתו אבל אם
לא פרט על אנשים ידועים אלא יצאה הגזירה מלפניו
להטיל על שני אנשים בסתם הרי זה רשאי להשתדל על

49 שלא יראה אחד מעשיו של חבירו ואפילו שניהם מתרצים
50 יש אוסרים שאין זו מדת צניעות שיראה זה תשמישיו של
51 זה כל היום ואמרו חכמים וישא בלעם את עיניו וירא את
52 ישראל שוכן לשבטיו ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה
53 כנגד זה אמר ראויים הללו שתשרה עליהם שכניה.

54 ואפילו רשות הרבים מפסקת ביניהם אסורים לפתוח חלון
55 כנגד חלון אם החלונות גבוהות שאין בני רשות הרבים
56 יכולין לראות בהן דרך הילוכם וקרקעות בתיהם הן גבוהות
57 מקרקע רשות הרבים שהם יכולים לראות בהם אבל אם בני
58 רשות הרבים יכולים לראות בהן דרך הילוכם אין לחוש
59 אפילו בחלון נגד חלון שהרי סוף סוף צריך להיות צנוע
60 בתשמישיו מפני בני רשות הרבים העוברים שם כל היום
61 ואין צריך לומר בפתח כנגד פתח שהם נמוכים יותר:

62 **יג** יש אומרים שצריך אדם ליהדר מלעמוד כנגד (פתח)
63 בית חבירו או חצירו ולראות בו אפילו ראה קלה
64 שאינו מתכוין כלל להסתכל לידע עסקיו של חבירו אלא
65 יחזור פניו כשיעמוד כנגד (פתח) ביתו או חצירו של חבירו
66 כדי שלא יחשדהו חבירו שמתכוין להסתכל לידע עסקיו
67 ויהיה נתפס כנגב כיון שאין לו טענה למה הוא מסתכל
68 (שאף בני רשות הרבים אינם רשאים לעמוד ולהסתכל אלא
69 כשרואים ראה קלה דרך הילוכם אין לחוש שהרי מזה אין
70 יכול להזהר וצריך להיות צנוע בתשמישיו שראה קלה בהם
71 קשה עליו):

*

72 **יד** אסור להזיק ממון חבירו או לגרום לו נזק אפילו
73 כשמשמש בתוך שלו איזה תשמיש הצריך לו וממנו
74 נמשך נזק לשכנו הקרוב אל ביתו כגון מי שהיה כותל חבירו
75 סמוך לחצרו לא יניח בחצרו כל דבר שיש בו חמימות
76 ומוציא הבל חם כגון סלעים שיוצא מהם אש וזבל ומלח
77 וסיד וכיוצא בהם אלא אם כן הרחיק מכותל חבירו ג'
78 טפחים מפני שהחמימות מזקת לחומה וכן צריך להרחיק
79 ממנו ג' טפחים כל דבר שיש בו לחות כגון חול לח ואפילו
80 הוא כותל של אבנים ולא של לבנים.

81 **ו** וכן אסור לשפוך מים אפילו דרך מקרה בפחות מג' טפחים
82 סמוך לכותלו ולכן צנוע המקלח מים מן הגג צריך להרחיק
83 בענין שיפלו המים ברחוק ג' טפחים מכותל חבירו אף על
84 פי שאינו מקלח אלא בימות הגשמים ויש מתירים במים
85 שאינם קבועים כגון לשפוך שופכין בפחות מג' טפחים
86 סמוך לכותל חבירו אם אין שם גומא מפני שהם כלים
87 לאלתר ולא אסור אלא בחול שהלחות שבו אינו מתייבש
88 במהרה וירא שמים יחמיר לעצמו כסברא הראשונה:

89 **טו** ולדברי הכל אסור לשפוך עביט של מי רגלים בפחות
90 מג' טפחים סמוך לכותל חבירו ואפילו הוא כותל
91 אבנים.

92 אבל להשתין סמוך לכותל חבירו דיו שירחק טפח אם הוא
93 של אבנים ואם היו האבנים צחיח סלע משתיין בצדו בלא
94 הרחקה (ואפילו על גבי הכותל עצמו) אבל אם הוא של
95 לבנים צריך להרחיק ממנו ג' טפחים בין לשפוך עביט מי
96 רגלים בין להשתין בלבד שלא ימסמסו המים את הלבנים

1 **ח** עשה המוסר אשר זמם אסור להרגו. אלא אם כן הוחזק
2 במסירות ג' פעמים שזה יהרג שמא ימסור אחרים.

3 ואסור לאבד ממונו של מסור בידים או על ידי מסירה
4 לנכרים אף על פי שמותר לאבד גופו שהרי ממונו ראוי
5 ליורשיו. אבל מותר לגרום לו הפסד ממון שכיון שגופו
6 מופקר כל שכן ממונו ואין צריך לומר שאינו צריך להגביה
7 אבידתו להשיבה לו. ומכל מקום אסור ליטול ממונו לעצמו
8 (אפילו אבידתו שהגיעה לידו הואיל וראוי ליורשיו. ויש
9 אומרים שהמסור דינו כמומר לכל התורה) ואם מצא
10 אבידתו היא שלו ואסור להחזירה לו כמו שאסור להחזיר
11 לנכרי לפי שאינה בכלל אבידת אחיך. וירא שמים יוצא ידי
12 שניהם ולא יגביה מציאתו כלל:

13 **ט** ומי שהוחזק במסירות ונראה שאין דבריו נשמעים רק
14 מחמת עשרו וכשיעני לא יהיו דבריו נשמעים מותר
15 לאבד ממונו או למסור לנכרים שהרי בזה מציל אחרים
16 ממסירותיו:

17 **י** נכרי אנס שאנס ישראל להראות לו ממון חבירו ואפילו
18 אונסו להביא לו ממון חבירו אם יש חשש סכנה לגופו
19 אם לא ישמע לו אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש
20 ורשאי להציל נפשו בממונו של חבירו רק שיטול על דעת
21 לשלם על פי בית דין שיוור לו אם חייב לשלם. אבל אם
22 אין חשש סכנה לגוף ונפש אלא אונס ממון אינו רשאי
23 להציל ממונו בממון חבירו אפילו על דעת לשלם כמו
24 שנתבאר בהלכות גזלה.

25 במה דברים אמורים כשממון חבירו שאונסו עליו האנס אינו
26 תחת ידו אבל אם מסרו חבירו בידו לשמרו וידע בו האנס
27 ואונסו ליתן לו אינו חייב להציל ממון חבירו אלא על דרך
28 שנתבאר בהלכות מציאה כי על דעת כן קבלו מן הסתם:

*

29 **יא** אסור לעמוד על שדה חבירו להסתכל בה בשעה שהיא
30 עומדת בקמותיה שלא יזיקנה בעין רעה (ואין צריך
31 לומר שאסור להסתכל בחבירו בענין שיש לחוש שיוזיקנו
32 בעין רעה).

33 ואפילו בעסקיו ומעשיו של חבירו שאין בהם חשש הזיק
34 עין אם עושה בביתו וברשותו אסור לראות שלא מדעתו כי
35 שמא אינו חפץ שידעו ממעשיו ומעסקיו.

36 **יב** לפיכך שנים שדרים בחצר אחת והם עניים שאין ידם משגת
37 לבנות כותל באמצע החצר לחלקה לשנים שלא יראה אחד
38 במעשיו ועסקיו של חבירו שמשמש בחצר אם יכולים
39 לקבל מן הצדקה כדי לעשות מחיצה קלה ביניהם עושים
40 ואם לאו צריכים ליהדר בכל מה שאפשר שלא להסתכל זה
41 בתשמישיו של זה בחצר.

42 ואין צריך לומר שאסור לאחר להסתכל לחצר חבירו לראות
43 בעסקיו ואין צריך לומר לביתו שלא מדעתו ורצונו ואפילו
44 רואהו ושותק לו שמא מתבייש לומר לו ואפילו נתן לו
45 חבירו רשות לפתוח חלון לחצרו לא נתנה לו אלא לאורה
46 אבל אסור לו לעמוד בחלון לראות בחצר חבירו:

47 **יג** ולפיכך אסור לפתוח פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון

24 יכולים למחול זה לזה).
25 וכן העושה בית הכסא קבוע בחצרו צריך לעשות בענין
26 שלא יגיע הריח לשכנו או לבני רשות הרבים.
27 וכן צריך לזהר שלא יגיע להם עשן על ידי רוח מצויה
28 מתנור וכירים שלו.
29 ואם יש לשכנו חולי הראש ומזיק לו קול הכאה לא יכתוש
30 ריפות וכיוצא בהן מדברים שקול הכאתם מגיע לבית שכנו
31 ומזיק לו:
32 יח וכן לא יעשה בחצרו מלאכה שיש בה אבק ועפר בענין
33 שרוח מצויה מוליך האבק לשכינו או לבני רשות
34 הרבים ויוזיק להם.
35 וכן בכל כיוצא בזה צריך לזהר שלא לגרום נזק ממעשיו
36 לשכנו או לבני רשות הרבים אלא אם כן מוחל לו שכנו
37 ושתיקה היא כמחילה מן הסתם אלא אם כן ידוע שאינו
38 מוחל בלב שלם ומחילה ומתנה שאינה בלב שלם אינה
39 כלום.
40 ונזק של בני רשות הרבים אין יכולת למחול אלא ביד ז'
41 טובי העיר במעמד אנשי העיר אם מוחלים בפירוש ואין
42 עוברי דרכים יוצאי ובאי דרך עירם יכולים לעכב עליהם או
43 שפשט המנהג לעשות כן כל מי שרוצה שהרי זה כאילו
44 מוחלים כל אנשי העיר כולם בפירוש כדי שיוכל כל אחד
45 לעשות כן כשיצטרך לזה הוא או בנו אחרייו:
דיני נזקי ממון:

1 שהם של טיט יבש ואין צריך לומר שצריך להרחיק כן
2 מכותל של עץ מחופה בטיט מבחוץ (אבל כותל של עץ
3 שאינו מחופה בטיט אף אם תימצא לומר שאינו דומה לשל
4 לבנים אלא לשל אבנים על כל פנים צריך להרחיק טפח).
5 אבל יש אומרים שלא אמרו להרחיק טפח משל אבנים
6 משום האבנים אלא משום שלא תתטשטש הקרקע שאצל
7 היסוד במים ותתרפה אבל האבנים אף על פי שאינן צחיח
8 סלע אין המים מזיקין להן ולא היה צריך להרחיק מהן כמו
9 מן הלבנים שהם של טיט יבש ואפילו על האבנים עצמן
10 היה מותר אם לאו קרקעית יסודו. ובכותל של עץ שאין
11 לחוש לקרקעיתו אם דינו כאבנים ולא כלבנים אין צריך
12 להרחיק כלל.
13 וירא שמים יחמיר לעצמו כסברא הראשונה:
14 *
15 טז אסור לעשות שובך בתוך העיר מפני שיפסידו היונים
16 זרעוני הגנות שבעיר וזרעים השטוחים בגנות ובחצירות
17 לייבש. וחוצץ לעיר צריך להרחיק חמשים אמה לתוך שדה
18 שלו או של הפקר כי היונים אינם שטים יותר מחמשים אמה
19 בשדה כי נתמלא כרסם במה שגדל תוך חמשים אמה (ואם
20 רוב גנות העיר של נכרים מותר אף בתוך העיר):
21 יז אסור להשליך נבלה בעיר וחוצץ לעיר תוך חמשים אמה
22 מפני הריח שמזיק לבני העיר (אלא אם כן כולם
23 משליכים נבלותיהם בשוק או באשפה שבשוק שבני העיר

'תורה אור' פרשת מקץ – הפרשה החסידית

וַיְהִי מִקֵּץ

9 ובחֲנִינָת סְתִים הָיִינוּ בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת חֶב"ד שְׁבִנְפָּשׁוּ
10 הָאֱלֹקִית, שְׁאִינוּ מוֹשֵׁג וְנִרְאָה⁵ לְעֵין. וּבְחִינַת גָּלִיָּא הוּא
11 בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת שְׁבוּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶהְבֶּה-וְיִרְאָה כו'.
12 וְלִכְן⁶ כְּמוֹ שֵׁשׁ טֶנֶת"א" = טַעֲמִים, נְקֻדּוֹת, תְּגִין אוֹתִיּוֹת) בְּתוֹרָה'
13 – כִּי יֵשׁ בְּחִינּוֹת אֱלֹו בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּדִלְקָמָן.
14 וְהִנֵּה כְּמוֹ שֵׁשׁ פֶּרֶעַה בְּקָלִיפָה – כִּי יֵשׁ בְּקִדּוּשׁ נֶפֶשׁ
15 הָאֱלֹקִית. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהר וַיִּגְשׁ⁸: "דְּאֶתְפָּרִיעוּ וְאֶתְגַּלּוּ
16 נְהוּרִין כו'". כִּי "זֶה לְעוֹמֶת זֶה כו'" (קִהְלֶת ז, יד):

1 "וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים וּפְרָעָה חֹלֶם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל
2 הַיָּאָר" (פֶּרֶשְׁתֵּנוּ מֵא, א).
3 הִנֵּה בְּתִיב (רוֹת ד, ז): "וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל", וְ"אֵין
4 זֹאת אֶלָּא תוֹרָה"². כִּי הִנֵּה זֹאת הַתּוֹרָה יִשְׁנָה בְּבְחִינַת
5 פְּנִימִיּוֹת שֶׁל כָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. כִּי יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ בְּחִינַת
6 פְּנִימִיּוֹת וּבְחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת, דִּהְיִינוּ בְּחִינַת סְתִים וְגִלְיָא.
7 שְׁכָמוּ שְׁקוּדָשָׁא בְּרִיךְ-הוּא סְתִים וְגִלְיָא³, כִּי אֹרִייתָא,
8 וְכִי יִשְׂרָאֵל⁴ כו'.

6. לבכתב יד 633 נוסף: 'וב' בחינות אלו הם הנקראים ישראל ויעקב. הלכה'.

7. (פרדס שער האותיות פרק ג. וישער הנקודות פרק ו, וישער השעמים פרק ד).

8. (רי, א: "בית פֶּרֶעַה (וַיִּגְשׁ מֵה, טו) . . . ביקא דִּאתְפָּרִיעוּ וְאֶתְגַּלּוּ מִנִּיהַ כֵּל נְהוּרִין וְכָל בְּרִצִּינִין, כֵּל מִה דְּהוּדָה סְתִים מִתְמָן אֶתְגַּלִּי").

1. (נאמר בשבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, כ"ז בסלו תקנ"ח).

2. (עבודה זרה ב, ב. וזה חלק ג פא, ב).

3. (זהר חלק ג עג, א. חלק ב, רכו, ב. ובכמה מקומות).

4. ואורייתא וְכָד יִשְׂרָאֵל: בכתב-יד 633: אורייתא וישראל.

5. לבכתב יד 633 נוסף: לעיני בשר, ואין לך אדם שאין לו בחינה זו, בחינת פְּנִימִיּוֹת שְׁאִינוּ מוֹשֵׁג וְנִרְאָה.

דכנסת ישראל נקראת (משלי ל, ל) "אשה יראת ה'",
 וצריך לגלות "אוצר של יראת שמים"¹⁶ על ידי שמשים
 נפשו כעפר לכל, ועל ידי זה יקרע המסך שעליו, שהוא
 נמשך מבחינת גסות הרוח, שמחמת גסות רוחו שמחשיב
 את עצמו ליש ודבר בפני עצמו הוא מתאווה תאוה,
 וחפץ הוא שימלא רצונו דוקא; וצריך הוא לבטש גסות
 רוחו.

ועל דרך זה הוא יסורי עולם הזה הבאים לאדם, כי
 לא מחמת עונש אינו ראוי לישיב בשלות עולם הזה.
 שהרי מצינו בנבוכדנצר (סנהדרין צו, עין שם, ועין ילקוט
 (שמעוני, מלכים רמז רמד)): "בשביל שהלך ג' פסיעות לכבוד
 השם יתברך פסקו לו מלוכה על כל העולם, ולזרעו
 אחריו עד ג' דורות". ואין לה אדם משראל שלא כיבד
 המקום בכך¹⁷, וכל טוב עולם הזה כדאי הוא לו. אלא
 היסורים באים לבטש את האדם, להכניעו ולהשפיל
 גסות רוחו, וכמו שאמרו רז"ל (ברכות ז): "טובה מרדות
 אחת כו"¹⁸. שבעניניו ראות שסורים באים עליו נשפל
 דעתו ונעשה נכבד, והוא יקר בעיני ה' להיות על ידי זה
 בחינת התגלות, בחינת פרעה – מן העפר.

והנה בתורה יש בחינת טנת"א, ובחינת טעמים
 שבתורה שבעל-פה הוא כמו שכתוב (תהלים מב, טו):
 "ובלילה שירה עמי", שבתורה השירה והטעמים, שהם
 בחינת הניגון – הוא "עמי".

וביאר הענין הוא, כמו שכתוב (תהלים קיט, נדו):
 "מרות היו לי חקי בבית מגורי", ולהבין זה – איך הם
 "מירות"?

וגם, למה נעשה¹⁹ דוד על שקרא לדברי תורה
 "מירות"?

הנה אמרו (גטין ז' עמוד א): "השכם והערב עליהם
 לבית המדרש, והם כלים מאליהן".

והענין הוא, דכתיב (תהלים מו, ו): "רבות עשית אתה
 ה' אלהי, נפלאותיך ומחשבותיך אלינו, אין ערוך אליך,
 אגידה ואדברה – עצמו מספר". :

שבהשתלשלות מבחינת פרעה שבקדושה – למטה
 מטה, נמשך בחינת פרעה התחתון שאמר (שמות ה, ב): "לא
 ידעתי את ה'", שהוא בחינת השכחה המשתלשלת
 מבחינת עלמא דאתגליא – פרעה שבקדושה, כמו
 שכתוב (משלי ה, ה): "רגליה יורדות מות".

אבל בסמוי מן העין – עלמא דאתבסטיא – הברכה
 מצוייה⁹ ממקור הברכות. כמו שכתוב (משלי יא, ב): "את
 צנועים חכמה"; מקום הזכרון, כמו שכתוב (בא יג, ט):
 "ולזכרון בין עיניך"¹⁰.

והנה לא שייך לומר ד"אתגלו כו" אלא מתוך מכסה
 שהיה עליהם בתחלה.

דהנה כתיב (נצבים ל, יב): "מי יעלה לנו השמימה" –
 ראשי תיבות מילה וסופי תיבות הוי"ה¹¹. שבכדי שיאיר
 עלינו אור ה' בהתגלות, ולא בציור אותיות לכד פי אם
 בעומק המחשבה, בהתבוננות מהות ועצמות "אני ה' לא
 שנית" (מלאכי ג, ו), שיקבע במוחו ולבו שהוא בחינת "מי
 יעלה לנו השמימה", שהוא בחינת השגת אלקות – צריך
 מתחלה בחינת מילה. כי יש למעלה בחינת עונותיכם
 מבדילים¹² וצריך להסיר המונעים. וכן למטה בנפש
 האדם, הנה כתיב (עקב י, טו): "ומלתם את ערלת לבבכם".

אך אחרי כריתות הערלה יש עוד בחינת פריעה,
 שהוא עור דק המכסה וחופף, והוא בחינת תאוות
 גשמיים שמקליפת-נוגה, שהוא לדברים של היתר
 המכסים ומסתירים אור ה'. וכן אפילו בכדי שיתגלה
 עליו בחינת מרכבה – "פני אריה [...] ופני שור כו" (יחזקאל
 א, י), שהוא בחינת אהבה ויראה טבעיים, הנה כתיב:
 (יחזקאל א, דיה) "וארא כו, ומתוכה בעין החשמל כו" –
 חש-מל¹³ – ומתוכה דמות ד' היות כו".

והעצה היעוצה לזה, הוא מה שאומרים¹⁴: "ונפשי
 כעפר לכל תהיה". כי פרעה אותיות העפ"ר¹⁵, שעל ידי
 זה יוכל להיות בבחינת פרעה – שיפרע ויגלה המכסה
 אשר עליו.

וכמו שכתוב (במדבר הו, יח): "ופרע את ראש האשה",

9. (ראה תענית ה, ב. בקא מציעא מב, א).

10. (ובעלמא דאתבסטיא, שהוא בחינת הפנימיות הנסתרת, שם הוא מקום
 הזכרון ודיקא, היפוך השכחה, שהוא בפנימיות החכמה דאור אבא, כידוע בענין
 התפילין, כמה שכתוב "ולזכרון בין עיניך". תורת חיים מקץ עח, א).

11. (תפני זהר בהקדמה בתחילתה. תקון כב. תקון ע' קלא, א).

12. (ישעיה נט, ב: "כי אם עונותיכם היו מבדילים").

13. (ראה לעיל יב, ד).

14. (סיום תפילת העמידה. ברכות יז, א).

15. (ערכי הבינונים לבעל סדר הדורות ערך פרעה).

16. (ברכות לג, ב).

17. (ראה איגרת השמוד להרמב"ם פרק ג)

18. (טובה מרדות אחת ולשון רדוי והכנעה שאדם שם על לבו מאליהו כלבו
 של אדם יותר מכמה מלקיות).

19. (סוטה לד, א).

36 שפמדרגה תחתונה הכל שוה אצלו.

37 ואף על פי כן, להיות השתלשלות העולמות וירידת
38 המדרגות הוצרך להיות מדרגות "עצמו מספר" – שלא
39 יבטלו העולמות ממציאותן. וכל זה הוא בשביל שיהיה
40 "הוי"ה אלקי" ו"נפלאותיה ומחשבותיה אלינו" כנ"ל.

41 והנה קודם מתנתורה היו עליונים ותחתונים ניוונים
42 בחסדו של הקדוש ברוך הוא²⁶. דהיינו, שהיה מזון
43 עולמות עליונים ותחתונים וחיותם נמשך ממקורם
44 וראשיתם מלמעלה למטה – בנדרה וחסד פשוט,
45 באתערותא דלעילא לבד. אבל אחר מתן תורה, הנה
46 קיום חיות העולמות הוא על ידי מעשה התחתונים
47 בתורה ומצות ממשלה למעלה.

48 וכמו למשל ארץ הלזו הגשמית, שמצמחת כל מיני
49 תענוגים והם מזון האדם וקיום חיותו; וגם כשאדם אוכל
50 מבגדלחי, הנה עיקר גידולו וחיותו של הבגדלחי – ממה
51 שאוכל מן הארץ, נמצא שכל מזון וחיות האדם הוא על
52 ידי בירור, שנבחר²⁷ הטוב הגנוז מן הארץ. כך על דרך
53 משל, הנה מזון עולמות עליונים הוא ממה שמקבלים
54 חיותם מן התורה שבגולם ההנה השפל.

55 והנה כתיב (משלי ח, ח): "סלסלה ותרוממך", כאדם
56 שמסלסל בשערו שיהיה כל נימא בפני עצמו, כך הוא
57 בכל פרטי הלכות אין מספר – שיהיה בזה הענין – הדין
58 כך, ובזה הענין יהיה הדין כך, נמשך מחכמה עילאה,
59 מבחינת "נפלאותיה ומחשבותיה" הנ"ל.

60 וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים צב, ו):
61 "מה גדלו מעשיך ה', מאד עמקי מחשבותיה":

62 פירוש "גדלו" – על דרך שאמרו רז"ל: "במקום
63 שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו"²⁸. כי
64 לא שייך לפניו יתברך בחינת גדולה, מאחר כי (תהלים קמה,
65 א): "גדול ה' ומהולל מאד, ולגדולתו אין חקר", ואינו
66 בבחינת ערך ומדה ומקום כלל שיפול עליו לשון גדולה;
67 אלא לשון גדולה הוא ענותנותו, שנתלבש בבחינת
68 ומדת גדולה להתפשט ולהתלבש תוך עלמין להחיותם.

69 וזהו "מה גדלו מעשיך ה'": כי מה שנמשך ונתפשט
70 למטה דרך פרטי הלכה אחת, הוא הוא מזון וקיום

1 וביאור הכתוב:

2 "רבות עשית": פירוש "רבות" – כל דבר שהוא רב
3 ועצום, דהיינו עולמות עליונים, הגדולות ונוראות²⁰
4 "עשית" – בבחינת עשיה גשמית, שנשתלשלו מעילה
5 לעלול במדרגות רבות ושונות²¹, כמו שאמר בפסוק:
6 "אגידה ואדבריה עצמו מספר", עד שנתהוו בבחינת
7 עשייה גשמית.

8 וכמו שכתוב (תהלים עט, י): "למה יאמרו [..²²] איה
9 אלקיהם", שהוא בבחינת אי"ה, שהוא מובדל ומכוסה
10 ורחוק מהם, כמו שכתוב (תהלים קיג, ד): "רם על כו", ולא
11 ידעו ולא יבינו²³ כי "כל אשר חפץ ה' עשה" (תהלים קלה, ו)
12 – שנשתלשל חפץ ה' כל כך, עד שהוא בעשיה גשמית.

13 וכל כך למה?

14 כדי שיהיה "הוי"ה אלהי" – אלוה שלי, על ידי כי
15 "נפלאותיה ומחשבותיה אלינו", כי "אורייתא מחכמה
16 נפקת"²⁴, פירוש: עיקר התגלותה הוא מחכמה, אבל
17 באמת הוא "רצונו של מקום", והוא ורצונו אחד.

18 וזהו "נפלאותיה" – מה שהוא מופלא ומובדל
19 ומכוסה, שאין בו השגה כלל – פלא עליון,

20 "ומחשבותיה" הוא בחינת חכמה עילאה – נמשך
21 "אלינו" על ידי התורה.

22 "אין ערוף אליה אגידה ואדבריה, עצמו מספר": כי
23 להיות השתלשלות וירידה גדולה כל כך, מבחינה גבוהה
24 ונעלה מאד עד בחינת מטה מאד, הוצרך להיות כמה
25 מיני עולמות אין מספר, מינים ממינים שונים. וכמו
26 שכתוב (איוב כח, ג): "הי'ש מספר לגדודיו", וכתוב (דניאל
27 ז, י): "אלף אלפין ישמשונה, ורבו רבבן כו", והוא מספר
28 גדוד ודיכל אחד, ודיכלות – אין מספר.

29 ואף על פי כן, כולם "אין ערוף אליה": שאפילו בחינה
30 הגבוהה מאד, שהוא שרש התחלות התהוות, מכל מקום
31 לגבי מהותו ועצמותו יתברך אין לו ערך כלל, שאינו
32 מערכו ולא ממהותו כלל, מאחר שהוא בבחינת נברא
33 או נאצל ויש לו התחלת גבול; מה שאין כן בבורא
34 יתברך, ד'כולא קמיה כלא – ממש – חשיב²⁵, ואצלו
35 נחשב הכל כאין; בחינה הראשונה ובחינה אחרונה

23. "לא ידעו ולא יבינו": ישעיה מו, יח. תהלים פב, ח.

24. (זהר חלק ב קכא, א. וראה שם פה, א)

25. (זהר חלק א בנקדמה יא, ב).

26. (ראה פסחים קיח, א. לקוטי שיחות חלק ט"ו עמוד 66).

27. (שנכ"ן; בהגות הרב החסיד ר' אשר שגבר).

28. (מגילה לא, א)

20. ובספר 1824: והנוראות. על פי דברי הימים א' יז, כא: "הלך האלקים לפדות לו עם, לשום לך שם גדלות ונראות, לגרש מפני עמך אשר פדית ממצרים גוים".

21. ובספר 1824: עד שנתהוו בבחינת עשייה גשמית כמו שכתוב: "כל אשר חפץ ה' עשה" שאמר דוד המלך עליו השלום לתשובות המינים: "למה יאמרו הגוים...".

22. והגוים. ואולי נשמש מיראת הצענזור.

30 שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם", ופִּירֵשׁ בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה א'):
31 "אֲמוּזָן" – מוֹפְלָא³⁴. שֶׁהוּא מִבְּחִינַת פְּלֵא הָעֲלִיּוֹן, בְּחִינַת
32 "נִפְלְאוּתִיךָ וּמַחְשְׁבוֹתִיךָ".

33 וְזֶהוּ "יוֹם יוֹם" – נֶגֶד ב' בְּחִינּוֹת שֶׁהֵם "נִפְלְאוּתִיךָ
34 וּמַחְשְׁבוֹתִיךָ".

35 וְזֶהוּ "וְאֵהִיָּה שְׁעִשׂוּעִים", שֶׁהִיא שְׁעִשׂוּעִים שֶׁל
36 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא כְּבִיכּוֹל בְּכִבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ. וּלְמַשָּׁל, כְּמוֹ
37 שֶׁאִדָּם מִשְׁתַּעֲשֵׂעַ בְּחִכְמָתוֹ בְּשֹׁאוֹמֵר דָּבָר חֲכָמָה, כֵּן
38 יוֹתֵר מִכֵּן לֵאמֹר קֶץ וְתַכְלִית בְּאֵלֶּף אֲלָפִים הַבְּדִלּוֹת,
39 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׂעַ בְּחִכְמָתוֹ הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁאִינָּה
40 יְכוּלָה לְהַתְלַבֵּשׁ תוֹךְ עֲלָמִין כָּלֵל.

41 אֲלֵא שֶׁדּוֹד הַמֶּלֶךְ עֲלִי־הַשְּׁלוֹם הִיָּה צָרִיךְ לִפִּי שְׁעָה
42 "בְּבֵית מְגוּרֵי", שֶׁהִי שׁוֹנְאֵן לִי³⁵. וְאֵין דִּינִים נִמְתָּקִין אֲלֵא
43 בְּשִׁרְשָׁן³⁶, דְּהֵינּוּ בְּשִׁרְשׁ הַתְּהוּמוֹת הָעוֹלָמוֹת, כְּשֶׁנִּתְהוּוּ
44 וְנִמְשָׁךְ מֵאֵין הַמּוֹחֶלֶט לְהַתְּעַנֵּג וּלְשִׁמּוּחַ בְּחִלְקוֹ אֲשֶׁר
45 הוּא מִמְּשִׁיךְ בְּתוֹרָתוֹ לְקִיּוֹם וְחַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה
46 מִמְּיָא יִתְבַּטְּלוּ כָּל הַמּוֹנָעִים, מֵאֲחֹר שֶׁמִּקְבָּלִים חַיִּיתָם
47 מִמֶּנָּה וְהֵם בְּטָלִים לְגִבּוֹה, וּבְשִׁמְשִׁיךְ אוֹרָה לְמִטָּה תִּפֹּל
48 עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפְחָד³⁷, וְהָיוּ כְּלוֹא הֵיוּ³⁸.

49 וְזֶה הִיא הָעֲצָה שֶׁיַּעֲצוּ חו"ל³⁹: "הַשֶּׁכֶּם וְהִעַרְב
50 עֲלֵיהֶם", דְּהֵינּוּ שֶׁיִּהְיֶה בְּבִחִינַת "עֲלֵיהֶם" – מַעֲלָה מַעֲלָה
51 וְגִבּוֹה מִהֶם, דְּהֵינּוּ בְּבִחִינַת עֶסֶק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא גִּבּוֹה
52 וְנִעְלָה מֵאֵד, שֶׁהִיא מְקוֹר חַיִּיתָם, וְלִכֵּן הֵם "כְּלִים"
53 וּמִתְבַּטְּלִין "מֵאֵלֵיהֶן" וּמִמְיָא נִדְחִים.

54 "וְהִעַרְב עֲלֵיהֶם", הֵינּוּ בְּבִחִינַת "נִפְשִׁי כְּעֶפֶר לְכָל
55 תְּהִיָּה", לִידוּם וְלִיסְבּוֹל כְּנ"ל, שֶׁיִּהְיֶה כְּעֶפֶר וְאֶרֶץ
56 שֶׁמִּמֶּנָּה יֵצֵא לָחֶם⁴⁰, וְכָל הַהִשְׁפָּעוֹת מִמִּטָּה לְמַעְלָה אַחֵר
57 מִתֵּן־תּוֹרָה כְּנ"ל. דְּהֵינּוּ כְּשֶׁנִּבְרָךְ הַטּוֹב מִן הָרָע וְכו', וְאֵין
58 מִמְיָא יִפּוֹל הָרָע וְיִבְטָל, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵב (יִשְׁעִיָּה מֵא, יא):
59 "וְהָיוּ כֹּאֵין וְיִאֲבֹדוּ אֲנָשֵׁי רִיבָךְ", כִּי אֵין לָהֶם חַיּוֹת עוֹד.

1 חַיּוֹת²⁹ כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. וְכָל הָעוֹלָמוֹת
2 עֲלִיּוֹנִים הֵם כְּלֵא מִמֶּשׁ נֶגֶד מֵה שֶׁנִּמְשָׁךְ מִפְּרִטֵי הַלֵּכָה
3 אַחַת, שֶׁהִיא מְקוֹר חַיִּיתָם וְקִיּוּמָם. כִּי כָּל הַלֵּכָה הִיא
4 הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּפַשֻּׁטוֹת אוֹר מִרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא
5 וְחֲכָמָה־עִלְיָא, שֶׁהֵן מְקוֹר הַחַיּוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

6 וְאִם כִּי הוּא בְּעֵנִין גְּדוּלַת מַעֲשֵׂיו, אִם כֵּן עַל אַחַת
7 כְּמֵה וְכְמֵה "מֵאֵד עֲמָקוֹ מַחְשְׁבוֹתִיךָ", שֶׁהִיא בְּחִינָה
8 לְמַעְלָה מַעֲלָה מִבְּחִינַת עֲלָמִין, אֲלֵא מִקִּיף וְסוֹבֵב עֲלֵיהֶם
9 וְאִינוּ מִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם.

10 וּמִזֵּה יִתְבּוֹנֵן הַמְּשַׁכֵּיל – לְהִיּוֹת "בְּתוֹרַת ה' חִפְצוֹ"
11 (תְּהִלִּים א, ב), לְהִיּוֹת שֶׁשׁ וְעוֹלָה בְּה³⁰.

12 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי ח, יא): "וְכָל חִפְצִים לֹא יִשּׁוּ בָּהּ",
13 שֶׁאֵפִילוֹ חִפְצִים הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁהוּא כְּעֵנִין שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים
14 קְלָה, ו): "כָּל אֲשֶׁר חִפֵּץ ה'וּרָה עֲשֵׂה בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ" –
15 וְ"שָׁמַיִם" הֵם הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, וְ"לֹא יִשּׁוּ בָּהּ" –
16 שְׁכּוֹלֵם הֵם כְּלֵא מִמֶּשׁ בְּעֶרְךָ הַלֵּכָה אַחַת, שֶׁהִיא מִבְּחִינַת
17 "נִפְלְאוּתִיךָ וּמַחְשְׁבוֹתִיךָ" הַנ"ל.

18 וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאֶדְרָא³¹: שֶׁהַלְכוֹת הֵן בְּחִינַת הַנִּימִין
19 וְשִׁעְרוֹת שֶׁל מַעֲלָה, "וְכָל נִימָא לְהִיט לְעֲלָמִין סְתִימִין
20 כו'". וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב ב'עֵץ חַיִּים': שֶׁכָּל הַנִּימִין וְשִׁעְרוֹת
21 הֵם מִבִּירוֹר רַפ"ח נִיצוּצִים כו', וְתַכְלִית הַבִּירוֹר הוּא
22 בְּעוֹלָם־הַזֶּה כו'.

23 וְזֶהוּ (תְּהִלִּים קט, נד): "זְמִירוֹת הָיוּ לִי חוֹקֵיךָ בְּבֵית מְגוּרֵי"
24 – שֶׁהִיָּה שֶׁשׁ וְשִׁמְחָה בָּהֶם עַד שֶׁהָיוּ לוֹ כְּמוֹ זְמִירוֹת
25 וְתַעֲנוּגִים. אֲלֵא שֶׁנֶּעֱנֵשׁ עַל שֶׁקָּרָא זְמִירוֹת³²; וְלֹא עַל
26 שֶׁלָּמַד בְּעֵנִין זֶה, אֲלֵא עַל שֶׁיִּבְחָם בּוֹז הַמַּעֲלָה לְחוּד –
27 שֶׁהוּא מְקוֹר וְחַיּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת, שֶׁבְּאֵמַת הוּא גִּבּוֹה
28 לְמַעְלָה מַעֲלָה מִבְּחִינַת קִיּוֹם וְחַיּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת.

29 וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שִׁם³³): "וְאֵהִיָּה אֲצִלּוֹ אֲמוּזָן, וְאֵהִיָּה

29. וְחַיּוֹת: בְּהִנְהוּת הַנ"ל: וְחַיּוֹת.

30. "וְעוֹלָה בָּהּ": יִשְׁעִיָּה ה, יד.

31. (רָאָה זֶהר נִשְׁאָ כְּחָ, ב).

32. (סוֹטָה לז, א: מִפְּנֵי מֵה נֶעֱנֵשׁ דוֹדִי מִפְּנֵי שֶׁקָּרָא לְדַבְּרֵי תוֹרָה זְמִירוֹת שֶׁנֶּאֱמָר:
"זְמִירוֹת הָיוּ לִי חוֹקֵיךָ בְּבֵית מְגוּרֵי").

33. (מִשְׁלֵי ח, ל).

34. וְ"צָרִיךְ עֵינִן שֶׁבְּמִדְרָשׁ רַבָּה בְּרֵאשִׁית פָּרָשָׁה א' (כְּמוֹ שֶׁנֶּרְשָׁם שִׁם)
לֹא אֱמָרוּ רַק "אֲמוּזָן פְּדוּגוֹ, אֲמוּזָן מְכוּסָה, אֲמוּזָן מוֹרְנָע", וְלֹא הִזְכִּיר כָּלֵל "אֲמוּזָן
מוֹפְלָא".

וְאוּלֵּי יֵשׁ מִדְרָשׁ אַחֵר שֶׁאֱמָרוּ שִׁם גַּם כֵּן "אֲמוּזָן מוֹפְלָא". אֲךָ צָרִיךְ עֵינִן עַל
שֶׁנֶּרְשָׁם "בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה א'", וְאוּלֵּי יֵשׁ אִיזָה גִּירָסָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה בְּדִפּוּס
אַחֵר. וְרִיאִיתִי בְּדִפּוּס אֲמִשְׁטֶרְדָם שֶׁקְּלָאוּ גַם בְּדִפּוּסִים יְשֻׁנִּים שֶׁעַם פִּירֵשׁ . .
וּפִירֵשׁ נִזְר הַקְּדוֹשׁ וּפִירֵשׁ יִפְהִי־תוֹאֵר, וְגַם בְּהַחֲדָשִׁים שֶׁנֶּדְפְּסוּ עִם הָעֲנָפִים.

וְכִכְלֵם לֹא נֶאֱמָר רַק "פְּדוּגוֹ – מְכוּסָה מוֹרְנָע, וְאִית דְּאֶמְרֵי רַבְתָּא" – הָעֵרַת
כְּבוֹד קִדְשַׁת אֲדֹמִי"ר מוֹדֵר־שׁ.

הַלְשׁוֹן "אֲמוּזָן – מוֹפְלָא" מוּפִיעַ גַּם בְּכַמְּה מְקוֹמוֹת בְּתַקוּנֵי זוֹהַר. רָאָה לְדִנְיָא דִּף
קְבִי"ר, עֲמוּד א'.

35. ("בְּבֵית מְגוּרֵי. – כְּשֶׁהִיָּיתִי בּוֹרַח מִפְּנֵי אוֹיְבֵי וְאֶגְוֹר מִפְּנֵיהֶם". רִשִׁי סוֹטָה
שִׁם).

36. (אֵין דִּינִין נִמְתָּקִין אֲלֵא בְּשִׁדְרָשׁוֹ: רָאָה פִּרֵּי עֵץ חַיִּים שֶׁעַר הַשּׁוֹפָר פָּרָק
א. לְקוּטִי תוֹרָה לְהֶאֱרִידֵל וְיִשֵּׁב לֵט, א. תִּנְיָא פָּרָק לא).

37. (תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפְחָד". בְּשַׁלַּח טו, טז).

38. ("וְהָיוּ כְּלוֹא הִיר". עוֹבְדִיָּה ה, טז).

39. (גִּיטִין ז, א: "דּוּם לֵה" וְהַתְּחוּלָה לֵו" (תְּהִלִּים לו, ז) – "דּוּם לֵה" וְהוּא יִפְלִים
לֶף חֲלָלִים חֲלָלִים. הַשֶּׁכֶּם וְהַעֲרֵב עֲלֵיהֶן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְהֵן קֵלִין מֵאֵילֵיהֶן".

40. ("אֶרֶץ מִמֶּנָּה יֵצֵא לָחֶם" אִיּוֹב כח, ה).

22 "והנה עומד על היאר": שממנו גם כן נמשך בחינת
23 המשכה ל"שבע פרות הטובות" (פרשתנו מא, כו), שהם ז'
24 מדות, אהבה ויראה וכו' הטבעיים, שיהיה אחר התפלה
25 מחמת זה ב"סור מרע ועשה טוב" (תהלים לד, טו).

26 אף אחר זה (בראשית, יט"בא): "הנה שבע פרות אחרות
27 כו', ותאכלנה כו', ולא נודע כו'": שבדרך זמן רב אחר
28 התפלה יוכל להתעורר מדות ותאוות גשמיות,
29 ומשכחות לגמרי את מדות הטובות – אהבה ויראה כו'
30 שבשעת התפלה.

31 מה שאין כן בבחינת הטעמים, שהם בחינת שירה
32 וזמרה הנ"ל, על זה אמרו (עבודה זרה ג'): "כל העוסק
33 בתורה בלידה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר
34 (תהלים מב, ט): "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי" –
35 שחוט של חסד ואהבה עליונה, באה עליו מלמעלה
36 אהבה חדשה, יותר מכדי טבעו של נפשאלקות,
37 לדבקה בו יתברך בחינת אהבה בתענוגים;

38 ומשם נמשך "יאור" והמשכה לבחינת "נקודה ברישי
39 אתון", שהיאור הוא עומד על החולם, וממשיך עליו
40 הארה רבה ועצומה שלא יהיו פרות הרעות כלל, כי
41 "אין רע יורד מלמעלה כו'":

1 אבל באמת אין זו לבדה מעלת השבח התורה, כי אם
2 כמו שכתוב: "ובלילה שירה עמי" – "שירו" קרי, דהיינו
3 שעשועים של הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב: "ואהיה
4 אצלו כו' שעשועים" – זה יהיה "עמי". וכמו שכתוב
5 (תהלים קמט, ב): "ישמח ישראל בעושרו".

6 והנה, על ידי בחינת שמחה ותענוג הזה בתורת ה'
7 יסיר כל מונע מבית ומבחוץ, ואין רע יורד מלמעלה"⁴¹
8 כלל;

9 מה שאין כן בשאין לו בחינת השעשועים הנ"ל, עליו
10 נאמר: "ויהי מקץ שנתים ימים" – פירוש: שבחינת
11 "שנתים ימים", שהם בחינת "יום יום", בחינת
12 השעשועים הנ"ל, הם אצלו בקץ ותכלית. כלומר שאין
13 לו בחינה הנ"ל בעסק התורה;

14 ואז "ופרעה חולם" – פירוש: אף על פי שיש לו בחינת
15 פרעה, שהוא בחינת התגלות אלקות על ידי התפלה, אף
16 על פי כן אינו בבחינת טעמים, שהם בחינת הנגון
17 ושעשועים הנ"ל, כי אם בבחינת "נקודה ברישי
18 אתון"⁴². כי הנפש מלאה אותיות⁴³, ואור ה' שמאיר בה
19 הוא בחינת נקודה קטנה בראשו לבד, שמתנוצץ בשכלו
20 הארת והמשכת אלקות, אבל אינה מלוכשת בתוכו כי
21 אם בבחינת מקף עליו: :

ג. וקבען בפה". וראה לקוטי תורה נשא בו, ב. בחקותי מזה, ד. שיר השירים ד,
ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק א עמוד שט ושם נסקן. ספר המאמרים
תרכ"ו עמוד 110 ושם נסקן.

41. (בראשית רבה נא, ה).

42. (נקודה דחולם שעל גבי האותיות". תורת חיים שם פה, א).

43. (ראה עץ חיים שער ה (שער טנ"א) פרק ג. על פי תקוני זתר בהקדמה יב,
בכמה מקומות בדא"ח מובא זה בשם ספר יצירה. – ראה שם פרק ב משנה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

14 דאצי' שהוא בבחי' צלם העצמי ומ"ש ויברא אלקים
15 את האדם בצלמו היינו בחי' אדם דבריא' ז"א דבריא'
16 שהו' בבחי' צלמו דז"א ועכ"ז הוא בבחי' דמות וכמ"ש
17 דמות כמראה אדם להיו' דפי' כמראה אדם היינו
18 כמרא' אדם ממש בבחי' צורה העצמי' שהוא בבחי'
19 צלמו דז"א דאצי' והיינו כמרא' אדם דאצי' כו' ועכ"ז
20 הוא למטה בכריאה רק בבחי' דמות כמראה אדם כמו
21 ערך בחי' דמות לגבי צלם בחי' רשימו לבד כנ"ל
22 וכמ"ש נעשה אדם בצלמנו כדמותנו בב' מדריגות צלם
23 ודמות וקאי על אדם דבריא' וכך יתפרש פסוק זה על
24 אדם דיצירה ואדם דעשיה שאדם דיצי' נעשה בבחי'
25 צלם ודמות דאדם דבריא' ואדם דעשיה נעשה בצלם
26 ודמות דאדם דיצי' כו' וד"ל. (ויש הפרש בין דמות

1 (יח) וזה שאמר בזהר ע"פ אך בצלם כו'. ששרש כל
2 הנשמות חקוקות למעלה בכסא הכבוד
3 דבריא' כו' ועל הכסא דמות כמראה אדם בבחי' צלם
4 אלקי' ממש וכל נשמה קיימא בדיוקנהא קמי מלכא
5 קדישא כו'. אך הנה מ"ש ועל הכסא דמות כמראה
6 אדם לכאורה אין זה בחי' צלם שנק' צורה העצמי כנ"ל
7 שהרי נאמר דמות כמראה כו' ולא צלם אך הענין הוא
8 כידוע דבחי' אדם דבריא' הוא בחי' ז"א דבריא' ויושב
9 על כסא דבריא' כמ"ש וישב שלמה על כסא ה' כו'
10 ויש מעלות לכסא הוא בחי' ו"ק דז"א דבריא' שיושב
11 למשפט כמארז"ל יושב ודן כו' וכמ"ש השופט כל
12 הארץ כו' ועל זה נאמר דמות כמראה אדם שאינו רק
13 בחי' דמות לגבי בחי' אדם העליון דאצי' בחי' ז"א

45 אדם בצלמנו כדמותנו דקאי גם על בחי' אדם דעשי'
46 שבאצ"י שנעשה בעשי' דאצ"י וביצי' דאצ"י שנק'
47 דמותנו ובצלמנו בחי' בריאה שבאצ"י כו' אין זה כמו
48 אדם דעשיה ממש שהרי גם בחי' עשי' שבאצ"י בחי'
49 אצ"י יחשב וכל בחי' אצ"י גם בחי' האחרונה שבו הרי
50 אמרו דאיהו וחייהו חד כו' וכמשי"ת בעז"ה) וז"ש אך
51 בצלם יתהלך איש אך זה מיעוטא הוא לומר רק בצלם
52 ולא בבחי' דמות והוא מדבר בבחי' איש העליון בחי'
53 ז"א דאצ"י כמ"ש ה' איש מלחמה שאין הילוכו
54 ממדריגה למדריגה רק בבחי' צלם והוא בחי' צלם
55 דאבא כידוע ומבואר בע"ה דבחי' מוחין דא"א
56 שנמשכים בז"א אינו רק ע"י בחי' צלם והוא בחי' אות
57 צ' דצלם ול' דצלם ומ' דצלם כו' וכך הוא בכל
58 השתלשלו' הפרצופי' שבעולם הנאצלי' כל ההמשכות
59 וההשפעות מזה לזה הכל הוא בבחי' צלם שהוא
60 מבחינת האותיות העצמי' שבעליון שנעשה בחי' מקור
61 ומוחין לתחתון אבל לא מבחי' דמות כו' עד שגם בחי'
62 ומדריגה היותר תחתון שבאצ"י שהן בחי' למ"ד כלים
63 דז"א ג"כ בבחי' צלם רק מה שנחקק' ביי"ס דבריאה
64 באו שם בבחי' דמות ונק' דמות מראה כבוד ה' כנ"ל
65 וד"ל. ולהבין שרש וטעם הדברים הנה יש להקדים
66 תחלה בשרש ענין אור עולם הנאצל מהו ולמה אמרו
67 דבאצילות דוקא איהו וחייהו חד כו' דהנה פי' אצילות
68 ידוע שזהו כמו ויאצל מן הרוח שנאצל מרוחו של
69 משה ממש ונחשב הארה זו ממדריג' רוחו של משה
70 ממש גם שאינו אלא הארה בעלמ' חלק קטן נבדל
71 מגדול כניצוץ מן השלהבת כו' אבל הוא בחי' הארה
72 עצמית ולא נבדלת הימנו בערך במהות אחר אלא הוא
73 מאותו המהות רק שהוא קטן גם אינו נבדל בריחוק
74 אלא אחוז וקשור בו בבחי' עצמיות כו' וזהו ל' אצילות
75 ל' אצל וסמוך כמ"ש במ"א והוא בחי' אותיות
76 שנחקקים בעצם שאינן נבדלים מן העצם כלל שהרי
77 חקוקים בעצם הדבר אע"פ שהאותיות הן המשכות מן
78 העצם בצמצומים באופנים שונים מאוד מ"מ אינן
79 נבדלים כלל בבחי' נפרד למהות אחר כמו אותיות
80 המחשבה שבולטין ונמשכים מן השכל שכלולים בעצם
81 אור השכל וחקוקים בו בבחי' עצמיות כמו אותיות
82 שחקוקים בחותם שנחשבים מבחי' עצם החותם (וראי'
83 לזה ממה שאנו רואים שלפי טבע המהות העצם של
84 השכל כך יתהווה ממנו אותיות המחשבה לחשוב
85 במחשבה ע"כ זה יחשוב בצירופים הללו וזה יחשוב
86 בצירופים אחרים אע"פ שהשכל אחד הוא כו' וממיל'
87 זה יכתוב וידבר בצירופי' אלה וזה יכתוב וידבר
88 בצירופים אחרים וכמ"ש במ"א וד"ל):

1 כמראה אדם שזהו בחי' דמות לבחי' מראה אדם בחי'
2 צורה העצמי שנק' צלם ומ"ש מראה דמות כבוד ה'
3 שהדמות ג"כ אינו בא רק בבחי' מראה כמו צורת אדם
4 הנראה במראה שאין שם גם בחי' חקיקות דמות בעצם
5 רק מראה דמות לבד כנ"ל אלא זהו בחי' התראות
6 והתגלות בחי' ז"א דבריאה שנק' דמות כמראה אדם
7 שהוא נק' ג"כ בחי' דמות של כבוד הוי' בחי' ז"א
8 דאצילות כנ"ל במ"ש בצלמו כו' אל הנביאים במראה
9 הנבואה שנק' מראה דמות כבוד יי"י כו' והוא בבחי'
10 ז"א דיצירה שנק' דמות לדמות וזהו מראה דמות כבוד
11 יי"י וכמ"ש (הן) במראה אליו אתוודע כו' משא"כ משה
12 ראה בבחי' ראיית צלם צורה העצמי פא"פ אדבר בו
13 כנ"ל שהוא בבחינת ז"א דאצילות עצמו ולא בדמות
14 שלו שבבריאה כו' וזהו שאמרו רז"ל כל הנביאים
15 נתנבאו בכה בבחי' מל' שבוקע המסך מאצילות
16 לבריאה בבחי' הארה דהארה וזהו כמו ישעיה
17 שנבואתו בבריאה ששם השרפים נקרא בן כרך וכ"ה
18 כף הדמיון בחי' דמות ויחזקאל ביצי' מראה דמות כו'
19 אבל משה בזה לנוכח כו' אבל יש יתרון מעלה במראה
20 במה שנראה בו כמו ראייה בצורה העצמי' כנ"ל ע"כ
21 אמר (הן) במראה אליו אתוודע ממש משא"כ בחי'
22 מראה דמות בחי' דמות לדמות כו' וד"ל):
23 (יט) והנה ידוע שכמו שיש ג' מדריגות דבריאה
24 יצירה עשיה בעולמות הנפרדי' יש מאין
25 בחי' מחשבה דיבור ומעשה כו' כנ"ל כך יש ג'
26 מדריגות הללו בעולם הנאצלים דאיהו וחייהו חד כו'
27 בחי' בריאה שבאצילות ויצי' שבאצ"י ועשיה שבאצ"י
28 והן ג' מיני אדם ז"א דאצילות נק' אדם דעשי' ובחי'
29 ע"י וא"א נק' אדם דיצירה ובחי' א"ק נק' אדם דבריאה
30 ועליו נאמר לכבודי בראתיו יצרתיו כו' וזהו דרך כללות
31 כל ההשתלשלות מעצמות אא"ס הפשוט בתכלית
32 כידוע ובחי' אצילות שבאצ"י הוא בחי' עצמות אא"ס
33 בכלל כידוע אך הנה לכאורה גם באורות הנאצלי'
34 מעצמות אא"ס ב"ה ענין חילוקי מדריגות הללו דבי"ע
35 הן ע"ד הנ"ל במחשבה דו"מ שהוא בבחי' צלם ודמות
36 ודמות לדמות כו' אבל באמת אינו כן שהרי נאמר ואל
37 מי תדמיוני ואשוע יאמר קדוש כו' ומה דמות תערכו
38 לו כו' ומ"ש מראה דמות כבוד יי"י וכן ועל הכסא
39 דמות כמראה אדם כו' הכל קאי בבחי' הארת אור
40 האצילי' שבבריא' שכבר נתצמצ' האור העצמי ע"י
41 הפסק מסך כידוע אבל גם בבחי' למ"ד כלים דז"א
42 שנעשים נר"ן לבי"ע אין בהם עצמן בחי' דמות אלא
43 בחי' צלם רק מה שנחקק מהן ביי"ס דבריאה הוא שנק'
44 בחי' דמות כבוד הוי' דאצילות כנ"ל. (ומ"ש נעשה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

וזהו ושמן על ראשך לא יחסר אלו תפלין שבראש,
וזהו אם העלאה ע"י עולה שכולה כליל בכל מאורך
אזי המשכה ע"י מנחה שכולה כליל וזהו תפלין
שבראש וזהו ענין יראה עילאה שלמעלה מבחי' חכ'
וזהו מ"ש וראו כל עמי הארץ ויראו ממך אלו תפלין
שבראש שהוא בחי' יראה עילאה, והמדרגה הב'
בתורה מעיקרא כי עבד אינש אדעת' דנפשי' קעביד
לתקן נשמתו וזהו ענין זבח שלמים שנאכלים לבעלים
לשם מצוה שאינה כולה כליל וזהו ענין העלאה שע"י
תפילה ותורה אזי המשכה ג"כ נסכים שהוא ענין יין.
והענין הוא כי הנה כתי' יהי רקיע מבדיל בין מים
למים, בין מים עליונים שהם גילוי אלקות ובין מים
תחתונים שנפלו למטה בהבלי עוה"ז אזי פרסא מפסיק,
ואזי מים תחתונים בוכין אנן בעינן למעבד קדם מלכא,
שזהו ענין המרירות על הריחוק מאיגרא רמה לבירא
עמיקתא בהבלי עוה"ז ותאוות גשמי', וזהו נסוך היין
לשיתין לתהום למטה, שזהו יין המשמח אלקים
ואנשים שיין הוא ממשיך שמחה, וכמו מועדים
לשמחה שמועדים הם בבחי' בינה שהוא בחי' יין בחי'
שמחה, וזהו החילוק שבין שבת ליו"ט שבשבת הוא
בחי' עונג כמ"ש וקראת לשבת עונג שזהו למעלה
מבחי' שמחה ויו"ט הוא בחי' שמחה, וזהו אינו כולו
כליל כי הגם שהשמחה הוא באלקות אבל יש בזה
הרגשה כידוע, וזהו שיין לזבח שהעלאה הוא ג"כ פ'
שני' והי' אם שמוע ואספת דגנך שזהו ענין בירורים
והמשכה הוא ע"י נסכים שהוא יין שזהו בחי' שמחה,
וזהו ענין תפלה של יד, שבתפלין של יד ג"כ כל הד'
פרשיות כמו בתפלין של ראש אבל תפלין של ראש
זהו בחי' יראה עילאה ותפלין של יד הוא בחי' אהבה,
וזהו בחי' דבר ונוק', וזהו תפלין של יד בשיבה בחי'
נוק' באשה קראו מושב, ותפלין של ראש בעמידה
בחי' דבר. נמצא בק"ש פ' ראשונה בכל מאורך בחי'
עולה שכולה כליל ופ' שני' והי' א"ש בחי' זבח שלמים
שאינה כולה כליל ונאכל לבעלים וזהו ואספת דגנך,
וכן הוא מנחה שהוא סולת ושמן כולה כליל שזהו
תפלין של ראש ובחי' תורה לשמה הוקשה כל התורה
כולה לתפלין, ונסכים שהוא יין ואינה כולה כליל שזהו
תפלין של יד זהו שיין לזבח שלמים שנאכלים
לבעלים, וזהו כל הקורא ק"ש בלא תפלין כאילו הקריב
עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים, וזהו ענין שנק' ארץ

ומעתה צ"ל מהו ענין מנחה ונסכים ומהו הם
בשייכות לתפלין וכמאמר כל הקורא ק"ש
בלא תפלין כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא
נסכים, עולה וזבח הם שייכים לק"ש שהם ב' פרשיות
שבק"ש והחילוק שבין עולה לזבח הוא החילוק שבין
ב' פרשיות שבק"ש כמבואר למעלה, אבל מהו
השייכות דמנחה ונסכים לתפלין ומהו החילוק שבין
מנחה לנסכים. אך הענין הוא כי במנחה הי' סולת
ושמן ונסכים הי' מן היין, וזהו ענין ואספת דגנך
תירושך ויצהרך ואיתא במדרש דגנך זהו הלכות
ותירושך הוא אגדות שהם סודות התורה ע"ש יין הוא
כנוס בענבים כך אגדות הם סודות, כי כל הבחי' סולת
יין ושמן הכל הוא בתורה שנק' יין ושמן וסולת.
והענין הוא כי רב יהודא הי' מצלי מתלתין יומין
לתלתין יומין ורשב"י הי' תורתו אומנתו ופטור מן
התפלה, כי הנה באמת יש מדרגה בתורה שלמעלה מן
תפלה, והענין הוא כי יש מדרגה בתורה מעיקרא כי
עבד אדעת' דנפשי' קעביד היינו לתקן נשמתו,
הלימוד הוא לתקן נשמתו, והב' הלימוד לשמה לשם
התורה היינו להמשיך המשכה בתורה שלמעלה מבחי'
תורה כי אורייתא מח"ע נפקת ולהמשיך מעצמות
אא"ס שלמעלה מבחי' חכ', וזהו א"א להמשיך ע"י
תפלה רק דווקא ע"י תורה לשמה תורתו אומנתו שהוא
בבחי' ביטול שהוא אינו צריך כלום רק הלימוד הוא
בשביל התורה להמשיך בבחי' תורה מלמעלה מעצמו
אוא"ס ע"י ביטול שלומד התורה לשמה, ואין בזה
לגרמי' כלום אפי' לתקן נשמתו, אבל הלימוד הא' הגם
שיש בזה ג"כ [ביטול] ואינו לומד לגרמי' ממש אבל
זה נק' לגרמי' לתקן נשמתו. וזהו מעיקרא כי עבד
אדעת' דנפשי' קעביד לתקן נשמתו, וזה צריך ע"י
תפלה ג"כ כי זהו ענין הבירורים לברר נה"ב ועי"ז
מתקן אח"כ נה"א שע"י בירור נה"ב נתעלה נה"א
כידוע, והב' הוא עוסק בתורה לשמה לשם התורה וזהו
למעלה מבחי' בירורים וא"צ לתפלה ופטור מן
התפלה.
וזהו החילוק שבין סולת ושמן [ונסכים], כי סולת
ושמן כולה כליל היינו התורה לשמה שאין בו
לגרמי' כלום, וזהו מנחה שיין לעולה כי עולה ג"כ
כולה כליל, בכל מאורך שבפ' ראשונה בלי גבול ואין
בזה לגרמי' כי זהו מס"נ היפך החיות ולזה שיין מנחה,

- 1 מושבותיכם גבי נסכים וכמ"ש וישב ה' מלך לעולם
2 שהשיבה הוא ענין השפלה וירידה למטה היינו שיהי'
3 גילוי אלקות למטה מטה ע"י נסכים, כי רני עקרה לא

דבר גר' כי תבואו אל ארץ מושבותיכם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 וזהו דכתי' כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרי' פי' יד
2 ארז"ל (מנחות ד"י) כ"מ שנא' יד אינו אלא ימין,
3 וימין אינו אלא חסד ורחמי', ומ"מ בשביל אהבת בנו
4 הנהיג במצרי' במדה"ד הקשה והוא כמשל האב שיש
5 לו בן יחיד אשר אוהב אותו וחביב עליו כבבת עינו,
6 הנה אם א' יתגרה בבנו יחידו יתמלא עליו אף וחימה
7 וקצף גדול, הגם כי בעצם האב הוא רחמן וחסיד ועניו,
8 מ"מ בשביל אהבת בנו יחידו היקר אצלו כבבת עינו
9 ישתנה מהנהגת מדותיו ויתנהג בדין על העושה עול
10 ומתגרה בבנו יחידו, ויעשה כל טעדי כל מה שיהי'
11 לאל ידו לעשות בבחי' הדין והמשפט על העושה עול
12 בבנו יחידו, כך הנה ישראל נק' בני' למקום כמ"ש בנים
13 אתם, והם בנו בכורו כמ"ש בני בכורי ישראל, וכנסי'
14 נק' אחת היא לאמה, אחת היא יונתי, ולכן בשביל
15 אהבתו לבנו החביב עליו כמארז"ל חביבי' ישראל,
16 ויקרי' אצלו כבבת עינו כמ"ש רז"ל ע"פ יצרנהו כאישון
17 עינו כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת עינו, הנה עשה
18 ה' במצרי' וכבש יד ימינו שהיא בחי' חסד לעשות דין
19 במצרי'. ובמד"ר ימינך ה' וגו' תרעץ אויב כשהוא דן
20 אומות העולם דן בימין, והיינו כמשל הכאת ימין הוא
21 יותר חזקה מהכאת שמאל. וזהו כי ביד חזקה כפשוטו
22 יד ימין, וביד חזקה הוציאך ה' ממצרי' שהייתה ידו יד
23 ימין חסד כבושה עדי פעל פעולת הדין במצרי'. ונמצא
24 מובן מזה ג"כ ענין גנוף ורפוא שניהם מימין כו'.
25 **אמנם** הנה עדיין צ"ל הלא כתי' ועברתי דמשמע
26 שקאי על אוא"ס עצומה וחדרש רז"ל אני ולא
27 מלאך כו' שצ"ל איך נמשך משם דוקא שיהי' גנוף
28 ורפוא כו'. ויובן בהקדם מה שאמרו אני הוא ולא אחר
29 דלכאוי' יפלא איך יעלה על הדעת לומר ח"ו אחר, וגם
30 שהלא חשב מלאך שרף ושליח שהם כנגד ג' עולמות
31 ב"ע כנודע, וא"כ מה"ע ולא אחר, ועל כרחך צריך
32 לומר שהכוונה היא על סט"א, והיתכן ח"ו להעלות על
33 הדעת שיצ"מ ומכת בכורות הי' ע"י אחר ח"ו כו'.
- 34 **והענין** יובן בהקדם מ"ש בפדר"א עד שלא נברה"ע
35 הי' הוא ושמו בלבד, שצ"ל קודם שנברא
36 העולם מי קראו בשמו, וגם שכל ענין השם הוא לזולתו
37 שיקראהו בשמו ואיך שייך זה קודם שנבה"ע, אך
38 הענין דכתי' ויקרא ה' ה' שיש שני שמות הוי', הא' ש'
39 הוי' דסדר השתלשלות והוא ש' הוי' ל' מהוה בחי' ש'
40 הוי' באצי', שד' אותיות ה' הם ד' פרצופי או"א וזו"נ
41 דאצי', וקוצו של יו"ד הוא בחי' כתר והיינו בחי' כתר
42 השייך לבחי' אצי' לבד, ובכלל הוא בחי' כתר דחכ',
43 שבאצי' אבא מקננא כמ"ש בת"ז, ויש ש' הוי'
44 שלמעלה מאצי' שהוא בחי' ש' הוי' כמו שהוא כלול
45 בעצמותו כו', ופסיק טעמא בינייהו להורות על ענין
46 שמוכדל בערך, כי הגם שגם ש' הוי' שבסדר
47 השתלשלות הוא ג"כ רק בדרך נברא מאיליו וממילא
48 ולא בבחי' התלבשות כח הפועל בנפעל כמו בחי' ש'
49 אלקי' דכתי' ברא אלקי', משא"כ בש' הוי' כתי' ונבראו
50 כו' כמ"ש במ"א, מ"מ מאחר שהוא מקור להוות דש'
51 הוי' הוא ל' מהוה, לכן לגבי בחי' ש' הוי' דלעילא
52 שלמעלה מסדר השתלשלות הנה יש פסיק טעמא
53 בינייהו להורות על ההבדל בין בחי' זו לבחי' זו, והגם
54 כי גם ש' הוי' דלעילא נק' ג"כ בש' הוי' א"כ הוא ג"כ
55 ל' מהוה, מ"מ מאחר שהוא כלול בעצמותו אינו שייך
56 לפרשו ל' מהוה, ונק' בחי' שמו הגדול.
57 **והנה** בכלל ענין השם הוא רק הארה בעלמא שאינו
58 נוגע לעצמותו כלל וכמ"ש מזה בכ"ד, והוא רק
59 בכדי שיפנה לקוראו בשמו, וגם לפי מש"נ במ"א בד"ה
60 ביום השמע"צ בענין מקדשי שמך, שע"י שזולתו
61 קוראו בשמו נפנה עצמות האדם, מ"מ הרי מה שהוא
62 פונה אינו בחי' הארת עצמותו כמ"ש לגבי עצמו, הן
63 בענין הפני' שפונה, והן במה שממלא מבוקשו אח"כ,
64 וכידוע שהשפעת המשפיע שמשפיע לזולתו אינו בערך
65 מכמו שהוא בעצמותו, ובמ"א נת' שהוא חלק עשירי,
66 ובאמת החלק עשירי הוא אינו רק חלק במספר, שהוא

טוב שם תרל"א ששם גבוה יותר מבחי' אור הגם כי
 אור שם ומל' הכל בחי' אחת), שהרי כתי' ויקרא האדם
 שמות לכל הבהמה כו' ואם נא' שהשם הוא רק הסכם
 לבד מה ה' חכמתו של אדה"ר שידע לקרות שמות
 לכל מין ומי יכחישו ומי יאמר לו כנגד, והרי ארז"ל
 במד"ר בשעה שא' הקב"ה למלאכי השרת נעשה אדם,
 אמרו לו אדם זה מה טיבו, א"ל חכמתו גדולה משלכם,
 העביר לפניכם בהמות וחיות ושאל מהם מה שמן ולא
 ידעו וכשהעביר לפני אדה"ר קרא שמות לכל א' וא',
 שמזה מוכרח לאמר שיש בזה חכמה עמוקה במה
 שידע עד"מ שהשור קורין אותו שור דוקא ולא שם
 אחר, והיינו מפני שאותיות שור המה המחיים את מין
 השור, ואותיות חמור הם המחיים את מין החמור,
 ואותיות נשר הם המחיים את מין הנשר ועד"ז כולן,
 וכמ"ש בשל"ה שאדה"ר השיג בחכמתו מעלת
 ומדריגת המרכבה העליונה בחכמתו שקרא שמות
 לכולם. ונמצא הגם כי נדמה לכא' שהשם בכלל המין
 וכן בפרט אצל כל אחד הוא בחי' היותר אחרונה, מ"מ
 באמת לא כן הוא שהוא חכ' נפלאה להכיר מפני כי
 חלוקי' בשרשן כו', ולפ"ז יובן שיש שני בחי' בהשם.

ולקחתם אגודת אזור

בס"ד. (חג הפסח, ל"ב).

עשירי למספר, אמנם אינו בערך שוה להט' חלקי'
 שנשארו בהמשפיע, וכערך הדבור שהוא חלק עשירי
 מז' מדות וג' שכליים. ונמצא כי הן הקריאת שם והן
 מה שפונה לקוראו ע"י קריאה זו אינו רק הארה
 מועטת, ואינו דומה גם לבחי' השם כמ"ש כלול
 בעצמותו דלכא' ה"ה גם כן רק חיצונית ההארה לבד
 דמאי איכפת לי' אם קורין אותו ראובן או שמעון, הגם
 כי בעצם יש הפרש בין ראובן לשמעון שראובן הוא
 ע"ש כי ראה, ושמעון ע"ש כי שמע והרי ראי' ושמיעה
 רחוקי' זמ"ז, והם ב' פרשיות דק"ש כמ"ש בת"א
 בד"ה יהודא אתה, ומ"מ נדמה לזולתו שאינו הפרש
 כלל, וגם הוא עצמו אינו מרגיש כ"כ כמו ענין הרגשת
 המוחין שמי שיש לו מוחין יותר גדולי' ה"ה מרגיש
 אותם בבחי' יתרון על זולתו שאינו בבחי' מוחין
 גדולי' כאלו.

ואמנם באמת הפרש גדול יש בענין הקריאת שם (אך
 אין זה בבחירת האדם כמו המוחין, שאין זה
 תלוי בבחירתו רק מה שנותני' מלמעלה, וכמארז"ל
 טפה זו מה תהא עלי' חכים כו', ובאמת כפי מה שית'
 אי"ה השם עוד יותר גבוה מבחי' המוחין, וע' בד"ה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

צבא מעלה כו', וכיון שהוסבר לעיל, שהנצחיות של
 צבא מעלה נובעת מכך שההשגחה עליהם היא מצד שם
 הוי', כך גם הנשמות, נצחיותם נובעת מכך שההשגחה
 עליהם היא מצד שם הוי'.
 בשורות הבאות מבאר הרבי נ"ע, שנצחיות הנשמות
 נעלית יותר מנצחיות צבא מעלה, כיון שבנשמות אין זה
 מצד כוח חיצוני אלא מכוח עצמם. ובזה גופא דן
 באריכות, מצד מה הנצחיות שלהם, מצד שורשם בדרגת
 הכלים או מצד האורות, ואין זה מתגלה בירידתם
 למטה.
 ולמרות ששניהם נצחיים, סיבת נצחיות דנשמה היא
 למעלה הרבה מסיבת הנצחיות דצבא מעלה שהן צבא
 מעלה בעצם נבראים ומצד עצמם צריכים להיות

פח.
 תוכן הפרק: מעלת הנשמות שהם אלוקות ממש, קיימות
 בקיום עצמי גם למטה, מגלות את שם הוי' ומושגחות
 על ידי.
 וכמו שראינו בפרק הקודם, שמצד חשיבות הכוכבים
 הם נספרים, כן הוא ענין המנין והמספר בנשמות ישראל
 שזהו גם כן מצד החשיבות שלהם, וכדאיתא (וכמובא)
 במדרש רבה פרשת שמות פרשה א'¹⁵⁸ שקולים ישראל
 כצבא השמים כו' - כלומר, שיש השוואה בין חשיבות
 הכוכבים לחשיבות נשמות ישראל,
 וכידוע דההשגחה על נשמות ישראל היא משם הוי'
 דוקא, שזהו אופן ההשגחה הנעלה יותר, כפי שנתבאר
 בפרק הקודם, שהרי הנשמה היא גם כן נצחיות כמו

כמה הוי', ולפי שהם משולים לכוכבים קרא שמות לכולם. הדא הוא דכתיב:
 "ואלה שמות בני ישראל" וגו'.

158. וזה לשונו: שקולים הם ישראל כצבא השמים. נאמר כאן
 "שְׁמוֹת" ונאמר בכוכבים "שְׁמוֹת" שנאמר "מוֹתָה מִסְפֵּר לְכֻכָּבִים, לְכֻלָּם
 שְׁמוֹת יִקְרָא" אף הקדוש ברוך הוא, כשירדו ישראל למצרים מנה מספרם

41 שזה ענין שאמרו חכמים¹⁶², מחשבתן של ישראל קדמה
42 לכל דבר בו' וכמו שנתבאר במקום אחר בפירוש מאמר
43 חכמים זה, דדבר הוא בחינת הצמצום ומחשבתן של
44 ישראל קדמה לכל דבר בו' היינו בבחינת אותיות
45 הרשימו שלפני הצמצום שלא היו ניכרים כשהאיר האור
46 בגילוי ונתגלו על ידי סילוק האור, ולכן נקראים רשימו,
47 כיון שזה כביכול הרושם שנשאר מאור אין סוף לאחר
48 שהסתלק, שזהו - אותיות הרשימו - הם בחינת כח
49 הגבול שבאין סוף בו'. ולפי זה, פירושו של מאמר
50 חכמינו ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר" הוא,
51 ששורש נשמות ישראל הוא בבחינת אותיות הרשימו
52 הקודמות לצמצום ("דבר").

53 נמצא, כי הנשמות שייכות לבחינת הכלים, וגם
54 כשאומרים ששורשם הוא לפני הצמצום, פירושם,
55 בשורש הכלים שלפני הצמצום שהוא בחינת הרשימו
56 וכוח הגבול. אם כן, כיצד אומרים שהם אלוקות בעצם
57 מהותם, בשעה ששורשם הוא מכוח הגבול?
58 מבאר הרבי נ"ע: מכל מקום - למרות ששורש הנשמות
59 הוא מכוח הגבול, שורש הכלים, הרי זה בבחינת אין
60 סוף ממש בו', כיון שגם כוח הגבול שלפני הצמצום,
61 הוא בחינת אין סוף.

62 וכידוע שכוח הגבול אינו גבול בפועל, אלא יכולתו
63 האין סופית של הבורא להגביל. וכדברי עבודת
64 הקודש¹⁶³, ש"אין סוף הוא שלימות הכל, וכשם שיש לו
65 כוח בבלתי בעל גבול כך יש לו כוח בגבול, שאם לא
66 כן אתה מחסר שלימותו", היינו, שכוח הגבול -
67 שביכולתו להגביל - הוא אחד מאופני הביטוי של כוח
68 האין סוף של הבורא, אך הוא עצמו אינו בחינה של
69 גבול.

70 נמצא לפי ביאור זה, כי שורש הנשמות הוא בשורש
71 הכלים - בחינת הרשימו שהוא כוח הגבול, ובכל זאת
72 הם אלוקות ממש, שהרי כוח הגבול שלפני הצמצום
73 הוא בעצם כוח אין סופי של הבורא המתבטא ביכולתו
74 להגביל.

75 ובאגרת התשובה פרק ד' כתב האדמו"ר הזקן, דנשמות
76 שרשן משם הוי' ששם הוי' הוא גילוי הספירות
77 דאצילות, וכמו שכתוב¹⁶⁴ כי חלק הוי' עמו בו' - ולפי
78 ההסבר באגרת התשובה שם בפשטות, שורש הנשמות
79 הוא גם בבחינת האורות¹⁶⁵ ולא רק בבחינת הכלים),
80 מכל מקום מוכח, שנשמות ישראל הם אלוקות ממש,

1 נפסדים, וקיומם הוא רק מכח האין סוף שבהם, וגם זה
2 - האור האין סוף שמקיים אותם - אינו בבחינת
3 התלבשות בהם, וכידוע שאי אפשר שבעל גבול יהיה בו
4 אור וחיות בלתי מוגבל בו', - גבול גדול לא יכול
5 להתלבש בגבול קטן (וכנאמר¹⁵⁹, שאפילו בחלום אי
6 אפשר לראות פיל הנכנס בחור של מחט), ועל אחת
7 כמה וכמה שבלי גבול לא יכול להתלבש בתוך גבול.
8 וכיון שהוכיחים הם נבראים וממילא בעלי גבול,
9 בהכרח שהאין סוף לא מתלבש בהם בפנימיות, והכח
10 האין סוף שבהם הוא מחוץ להם וסובב עליהם בלבד,
11 שאינו מתייחד עמהם רק מקיים מציאותם בו' - היינו,
12 'מחזיק' אותם כביכול שלא יתבטלו ויפסדו, וכמו
13 שנתבאר במקום אחר.

14 אבל הנשמות הרי הן אלוקות ממש בעצם מהותם ולא
15 רק מצד כוח חיצוני שבהם, וכמאמר בברכות השחר,
16 נשמה שנתת בי מהורה היא דהיינו שדרגת "טהורה
17 היא" היא דרגת הנשמות כפי שהם בשרשם באצילות¹⁶⁰
18 שהוא עולם של אלוקות ממש, וגם יש שורש לנשמה
19 למעלה מאצילות וכידוע הפירוש בכמה דרושים¹⁶¹
20 דטהורה היא בחינת טהירו עילאה (טהורה העליון) בו'
21 - היינו, האור אין סוף שלפני הצמצום הנקרא 'אצילות
22 דכללות'.

23 במאמר המוסגר שלפנינו דן הרבי נ"ע בפרטי הענין,
24 מהו בדיוק שורש דרגת הנשמה, וכיצד מיישבים את
25 הנאמר לעיל שהנשמות הם אלוקות ממש עם מה
26 שנתבאר בכמה מקומות שהנשמות שורשם מהכלים -
27 בחינה של גבול. ונקודת הביאור בזה היא, שהכלים של
28 אצילות הם אלוקות ממש, מצד שורשם ודביקותם
29 במקורם - הרשימו וכוח הגבול - שלפני הצמצום.
30 ובפרטות, בלשונו של הרבי נ"ע:

31 (ועם היות שבכמה מקומות נתבאר, כי שרשם של
32 הנשמות הוא בבחינת כח הגבול היינו בחינת גרמוהי
33 (הכלים) בכל מקום שמדברים בזה - כלומר, בכל מדרגה
34 שהיא, גם במדרגות שלפני הצמצום, - כלומר, כפי
35 שלאחרי הצמצום יש אורות וכלים, כך לפני הצמצום
36 יש אור אין סוף ויש את שורש הכלים שהוא בחינת כוח
37 הגבול (הרשימו) שלפני הצמצום. ובכמה מקומות
38 נתבאר, ששורש הנשמות הוא בדרגת הכלים (גרמוהי),
39 וכשעוסקים בדרגות שלפני הצמצום, שורשם הוא
40 בבחינת כוח הגבול שהוא שורש ענין הכלים.

159. ברכות נה, סוף ע"ב. וראה תורה אור וישב כח, ג. וראה

אגרות קודש ח"ג איגרת תרנו.

160. ראה גם לקוטי תורה פרשת ראה כח, סוף עמוד ג.
המשך תרס"ו ע' תעב. תפה ואילך. ובכ"מ.

161. ראה מאמר ד"ה ציון במשפט תפדה, ש"פ דברים

התשט"ו.

162. בראשית רבה פ"א, ד.

163. חלק א ריש פרק ת.

164. דברים לב, ט.

165. וראה תורה אור פ' בא, ששם הוי' עניינו האורות.

41 שהנשמות הם אלוקות ממש, עם המבואר בכמה
42 מקומות בחסידות, שהנשמות הם בבחינה נמוכה יותר
43 ממהות הספירות של אצילות ממש:
44 וגם לפי המבואר בכמה דוכתיה (מקומות) שהנשמות הן
45 מבחינת פנימיות הכלים ולא שייכות לעצמות הספירות
46 (כפי שיפורט מיד), מכל מקום, היינו - הכוונה בזה היא
47 - שהן אלוקות ממש, כיון שהן חלק ממש מבחינת
48 הכלים וכיון שהכלים הם אלוקות ממש, גם הנשמות הם
49 אלוקות ממש.
50 וכמו שנתבאר בביאורי הצמח צדק על הזוהר בפרשת
51 פנחס על מאמר הזוהר דף רמ"ט על פסוק ובחודש
52 הראשון, - שם התבאר באריכות, כי שורש הנשמות של
53 אצילות הוא מפנימיות הכלים ולכן אינם בערך לעצמות
54 עשר הספירות ונחשבים כטפלים לכלים, ומכל מקום,
55 מתאחדים עם הכלים ונקראים גם כן אלוקות.
56 ועם היות שהנשמה היא רק חלק קטן מהכלים - היינו,
57 שהנשמות טפלות לבחינת הכלים, מכל מקום הרי הן
58 עדיין בחינת אלוקות דכלים כמו שכתוב בביאורי הזוהר
59 שם שאינם כמו שאר הנבראים, שהאלוקות מהווה את
60 הנבאר, אלא שאצל הנשמות, האלוקות עצמה נעשית
61 בחינת נשמה, ובלקוטי תורה בהביאור הב' דיונתי
62 נתבאר, שהנשמה היא כטיפה אחת לגבי הכלים, ובכל
63 זאת היא אלוקות ממש.
64 ובאגרת הקודש סימן ב' מבאר האדמו"ר הזקן,
65 שהנשמות אינם יש ודבר נפרד, אלא מעין בחינת אלוקות
66 בצמצום עצום וכעין הכלים ד' ספירות דאצילות ב' -
67 מובן מדבריו, שאף שהנשמות הם בצמצום עצום ולא
68 כעצמות הספירות, בכל זאת נקראות אלוקות ולא יש.
69 (ובהגהות לביאורי הזוהר הנוכח לעיל מבאר, שהנשמות
70 גם לאחר ירידתן בחתהוותם בבריאה יצירה עשיה הן
71 בחינת אלוקות ממש),
72 ובביאורי הזוהר שם שהנשמות הן מתאחדים עם הכלים
73 ב' -
74 מכל מקום, מוכח מכל מקורות אלו, שלמרות שיש
75 הבדל בין הספירות דאצילות שהן אלוקות ממש לבין
76 בחינת הנשמות הנמשכות מהם, והנשמות הם טפלות
77 אליהם וכחלק קטן מהם, מכל מקום, הנשמות מאוחדות
78 עם הכלים ולכן הן בחינה של אלוקות ממש ולא בחינה
79 של יש ודבר נפרד כשאר הנבראים.

1 בעולם האצילות.
2 וגם כמו שבאר לאחר מכן הנשמה בעולמות הנמוכים
3 בריאה יצירה עשיה - וכפי שממשיכים בברכות השחר
4 "אתה בראתה אתה יצרת ואתה נפתח ב" שהוא כנגד
5 העולמות שיוודת בהם הנשמה, שהיא שם כבר בבחינת
6 נבאר הרי היא גם כן אלוקות ממש כנודע ומבואר
7 במקום אחר שגם לאחר שהנשמה ירדה למטה, היא
8 בבחינת "אלוקות שנעשה נבאר"¹⁶⁶, ולא כשאר הנבראים
9 שהם בחינה של ישות נפרדת.
10 (והיינו מפני ששרשה הוא מפנימיות החיות כמו
11 שנתבאר שם באגרת התשובה, ששאר הנבראים - גם
12 המלאכים - שורשם ממש אלוקים, בחינת חיצוניות
13 בלבד שכנגד בחינת הדיבור, ואילו הנשמות שורשם
14 מבחינת הפנימיות - שם הוי', שלכן נבראו על ידי
15 נפחה דווקא, על כן גם בירידתה של הנשמה לבריאה
16 יצירה עשיה היא אלוקות ממש ב').
17 ובדרך כלל בריאת כל צבא מעלה הוא מבחינת הדבור
18 שמסמל גילוי חיצוני, וכמו שכתוב¹⁶⁷ בדבר ה' שמים
19 נעשו ב' וברוח פיו כל צבאם ב' ובריאת הנשמה הוא
20 מבחינת מחשבה ב'. - המחשבה הינה פנימית לעומת
21 הדיבור, שהרי בדיבור משתמש האדם כאשר מגלה דבר
22 זולתו ובמחשבה משתמש לצורך עצמו. העולם נחשב
23 לדבר נפרד מהבורא, ולכן לצורך בריאת העולם
24 משתמש בכיכול הקדוש ברוך הוא בכוח הדיבור,
25 המבטא קשר לדבר חיצוני, ואילו נשמות ישראל הינם
26 חלק מה' ממש ולא דבר נפרד, ולכן לצורך התהוותם
27 משתמש בכיכול הקדוש ברוך הוא בכוח המחשבה
28 המבטא את זה שהם חלק ממנו ממש.
29 וכיון ששורש הנשמה הוא בבחינת 'מחשבה' שלמעלה
30 מ'דיבור', גם כשיוודת למטה היא נשאר בדרגת
31 האלוקות ("אלוקות שנעשה נבאר").
32 ונמצא דסיבת נצחיות הנשמה הוא לא בגלל כוח חיצוני
33 המתלבש בתוכה - כפי שזה בצבא מעלה - אלא מפני
34 שהיא ממש אלוקות דשם הוי' ב' וזה נשאר גם לאחר
35 ירידתה לעולם.
36 (והיינו לפי מה שנתבאר באגרת התשובה הנוכחים לעיל
37 ששורש הנשמות הוא ממש הוי' שזהו בפשטות
38 הספירות (האורות) דאצילות, שלפי זה ברור שהנשמות
39 הם אלוקות ממש, שהרי האורות הם בדביקות למקורם.
40 בשורות הבאות דן הרבי נ"ע, כיצד מתיישב עניין זה

צוהר תעשה לתיבה

שבת פרשת נח, תער"ג

תרס"ו, ע' תנט. תפס. ועוד.
167. תהילים לג, ו.

166. ראה ביאורי הזוהר ע"פ פינחס לאדמו"ר האמצעי, קיד,
ד ואילך. לאדמו"ר ה'צמח צדק, חלק א ע' תקמו ואילך. המשך

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

ומותאמות במשבצות זהב וכתם פז, אבל תורה ללא
הדרכה היא כמו אבנים טובות שהן ברפש וטיש,
המלכלך את האבנים הטובות.
ואת זה מספרת לנו כאן הגמרא, מעשה של הדרכה,
איך רבא הדריך את התלמידים שלו.
(ג) **רב המנונא** היה חסיד, ומהחסידים הראשונים.
החסידים הראשונים היו שוהים כל
יום 9 שעות בתפילה, כפי שהגמרא אומרת במסכת
ברכות דף ל"ב עמוד ב, "חסידים הראשונים היו
שוהים שעה אחת, ומתפללים שעה אחת, וחוזרין
ושוהין שעה אחת. כך שלושת התפילות, שחרית מנחה
וערבית, העסיקו אותם תשע שעות ביממה.
וכאשר רבא ראה שרב המנונא מאריך בתפילה, הוא
הבין שאצל תלמידיו תתעורר קושיא, הרי זה ביטול
תורה, הרי בינתיים הם לא לומדים, כפי שהגמרא
(ברכות שם) שואלת, מאחר שהם מתפללים תשע
שעות ביום, אם-כן מתי הם לומדים, ואיך הם זוכרים
את מה שהם למדו, ואיך ומתי הם עובדים לפרנסתם.
עונה הגמרא, מאחר שהם התנהגו בדרכי החסידות,
הלימוד היה שלם אצלם, ובמלאכות עבור הפרנסה
שלהם הייתה ברכה.
כך הסביר רבא לתלמידיו את עבודת התפילה. כלומר,
רבא הסביר לתלמידיו, מהו ענין התפילה, שתפילה
אינה, כפי שהעולם סבור, לומר את המילים של
התפילה, לשמוע מה אומרים ולדעת את פירוש
המילים, אלא המשמעות האמיתית של תפילה היא
ההתחברות, כביכול, עם ה' יתברך. כלומר, להתמסר
לעבודת הבורא יתברך בעבודת התפילה.
(ד) **בלימוד** התורה יש שלושה דברים: (א) המצווה
ללמוד תורה, ככתוב והגית בו יומם
ולילה. (ב) צריך ללמוד תורה כדי לדעת איך לקיים
מצוות, מה צריך לעשות ואיך ומתי צריך לעשות כל
מצוה. (ג) ידיעת התורה, להבין את הלימוד, לדעת את
שקל התורה, ושהשכל האנושי שלו יהיה מלוכש
בשקל התורה.
כך גם בתפילה, יש שלושה דברים: (א) מצוה להתפלל
אל ה' יתברך. זו מצוה-עשה להתפלל בכל יום, ככתוב
ועבדתם את ה' אלוהיכם, וכתוב ולעבדו בכל לבבכם,
אומרת הגמרא, איזו היא עבודה שהיא עם הלב ובלב,
זו התפילה. (ב) לומר את המילים של התפילה, לדעת
את הפירוש של מה שהוא אומר, ולהיות מרוכז במה

(א) **רבא** חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה
[רבא ראה את רב המנונא שהוא מאריך
בתפילה]. אמר, מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה
(שבת דף י" עמוד א).
להבין זאת בדרך החסידות, מה אמר רבא ומה כוונתו
במה שאמר, כי ישנם כאלה שמניחים ועוזבים את "חיי
העולם", ומוסרים את כל עבודתם ב"חיי שעה".
כולם יודעים היטב, כי עיקר לימוד התורה הוא כדי
שידעו איך לעשות מצוה, כמאמר "לא המדרש עיקר
אלא המעשה". ולכן, הרי חובה על כל אחד שלימודיו
הראשונים יהיו דיני התורה, הלכות ברכות וציצית
ותפילין, תפילה, נטילת ידיים, שבת, איסור והיתר, כי
העיקר הוא קיום המצוות.
אמנם כדי שהלימוד וידיעת התורה יהיו בפועל ממש,
הרי יכול להיות שידעו איך צריך להניח תפילין אבל
ח"ו לא עושים זאת, לא משום שלא יודעים, אלא כי
זה לא איכפת, והסיבה לכך שזה לא איכפת, היא כי
אין יראת שמים.
האמת היא, שלכל יהודי יש אהבת ה' יתברך ויראת ה'
יתברך, כבר מאז שנולד. רק שזה תלוי בחינוך של
הילד בבית הוריו, ואצל איזה מלמד הוא לומד, האם
המלמד הוא יהודי ירא-שמים שהוא עצמו מקיים תורה
ומצוות, או שיראת-שמים של המלמד התקררה.
(ב) **כל** חיינו של הילד תלויים בחינוך, כפי שמחנכים
אותו. בחינוך טוב משרישים בו יראת שמים
ומידות טובות, וזה נשאר תמיד גם כשהוא כבר נהיה
גדול, והולך לדרכו בחיים, נשאר לו הזיכרון שהוא
זוכר ממה שראה כשהיה ילד.
כאשר מלמד לומד עם תלמיד, מלבד זאת שהוא
מלמדו תורה ומסביר לו איך ללמוד, כך שהתלמיד
עצמו ילמד ללמוד ושכלו יגדל, עליו להדריך אותו
בהדרכה טובה, כמאמר (ברכות דף ז עמוד ב) גדולה
שימושה יותר מלימודה. ההדרכה שהמורה מדריך את
התלמיד, גדולה יותר מהלימוד שהוא לומד אתו.
הדרכה ולימוד הם שני דברים, וצריכים את שני
הדברים. הדרכה היא יראת שמים, מידות טובות
והנהגות ישרות. תורה - היא ידיעת דיני התורה,
כאמור, ולדעת ללמוד. כלומר, להבין את ידיעת
התורה.
כאשר שני הדברים הללו – הדרכה ותורה – באים
יחד, הם יוצרים תכשיט שבו אבנים טובות משובצות

1 (ו) כידוע, בכל אדם יש שלוש נפשות. (א) נפש
2 האלוקית. (ב) נפש השכלית. (ג) נפש
3 הטבעית. ולכל שלושת הנפשות הללו, יש קוים נפרדים
4 לגמרי. לכל נפש יש את הקו שלה, ההבנה שלה,
5 החיים שלה, וההשפעה שלה על גוף האדם.
6 הנפש האלוקית היא אלוקית, למעלה מההשגה
7 האנושית. היא מהות שכלית לגמרי, והשכל שלה הוא
8 שכל אלוקי, כפי שנשמה מבינה שכל. וההבנה של
9 נשמה, נעלית יותר ומעודנת יותר מההבנה של
10 מלאכים.
11 הנפש השכלית, זו ההבנה העמוקה שגם אדם כבר יכול
12 להבין, כי ההבנה הזו, למרות שהיא מאד נעלית
13 ועדינה, ויש צורך במאמצים ידועים עד שאפשר להבין
14 שכל עמוק, בכל זאת זה ניתן להבנה במידות מסוימות,
15 כי ההבנה בכללות, ככל שתהיה נעלית ועדינה, היא
16 מוגבלת בהגבלות של ההבנה האנושית.
17 הנפש הטבעית, זו ההבנה של דברים טבעיים, של
18 דברים הקרובים לאדם. קירבה זו, למרות שאין זו
19 קירבה של הבנה שכלית, אבל זה בכל זאת קרוב אליו
20 ומאד נעים לו.
21 למשל, אדם רוצה דברים טובים גופניים, להיות עשיר,
22 להיות חסר דאגה, להיות יפה, לאכול טוב ועוד דברים
23 שונים. אין לו קירבה שכלית לכל הדברים הללו,
24 כלומר, אין לו הבנה שכלית למה שירצה את כל
25 הדברים הגופניים הללו, אבל כך זה טבעי. טבע האדם
26 הוא שיש לו משיכה לדברים גופניים.
27 (ז) לכל אחת משלושת הנפשות שבאדם, יש השפעה
28 מסוימת על חיי הגוף, וכיון שכל אחת
29 משלושת הנפשות היא בקו שונה וחיים שונים, לכן
30 ההשפעה של כל אחת על הגוף - היא שונה.
31 הנפש הטבעית, כל ההבנה שלה היא רק בדברים
32 גופניים. כלומר, על אף שהיא שכלית, כי הרי גם הנפש
33 הטבעית היא נפש, ונפש היא הרי רוחנית ושכל, אבל
34 כל השכל של הנפש הטבעית שקוע בגופניות של כל
35 דבר. ב"ש' ובמציאות של הדבר.
36 טעם הדבר הוא, כי הרי הנפש הטבעית עצמה היא
37 טבעית. לכן היא זו שמחפשת ומוצאת בכל דבר את
38 טבעו, איך הוא הדבר ומהו הדבר, בשביל מה הדבר
39 טוב ושימושי, ולמה הדבר לא טוב ומזיק. הנפש הזו
40 לא מתעניינת להבין איך הדבר נוצר.
41 הנפש האלוקית, כל ההבנה שלה היא כדי להבין בכל
42 דבר שנברא, כיצד הוא נברא. הרי נברא איננו יוצר את
43 עצמו (כמאמר החוקרים 'אין הדבר עושה את עצמו').
44 הרי יש מי שברא אותו, הבורא ברוך-הוא, וכל ההבנה
45 של הנפש האלקית היא בזה.

1 שהוא אומר, לדעת שהוא עומד לפני מלך מלכי
2 המלכים הקדוש-ברוך-הוא. (ג) ההתמסרות שלו לעניין
3 התפילה. תפילה היא במקום קרבן, כשיהודי הביא
4 קרבן בבית המקדש, הוא היה צריך לעשות תשובה,
5 וזהו וידוי דברים. וכך צריך להיות בתפילה. תשובה
6 ודבקות.
7 רבא הסביר לתלמידיו, איך כל אדם צריך להיות "עובד
8 אלוקים", לעבוד את ה' יתברך, ויש שני אופנים בעבודת
9 הבורא יתברך. (א) עבודת התורה. (ב) עבודת התפילה.
10 כשמלמד לומד עם תלמיד, עליו ללמוד אתו בדרך
11 קצרה כדי שהתלמיד יוכל להבין, אבל פקיצור יש את
12 הכל. כלומר, במילים הספורות הללו, נמצא כל התוכן
13 של הרעיון שהמורה לומד עם התלמיד.
14 (ה) וזהו התוכן של דברי רבא - ששני האופנים הללו
15 (בעבודת ה' יתברך: א) עבודת התורה. (ב)
16 עבודת התפילה. הנה עבודת התפילה נקראת "חיי
17 שעה". כלומר, כולם חייבים בתפילה ובתורה.
18 המתפלל חייב גם ללמוד כל יום, וכמאמר "הכל
19 חייבים בתלמוד תורה", אפילו מי שעסוק מאד, מוכרח
20 ללמוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית". מי
21 שלומד, מוכרח גם להתפלל שלוש פעמים בכל יום,
22 שחרית מנחה וערבית. אלא שאלה שמתמסרים
23 לעבודת ה' יתברך, יש בכך שני אופנים.
24 "עבודה" פירושה השקעה של טרחה ויגיעה גדולה
25 בדבר, על-דרך הכתוב "עורות עבודים", עושים קלף
26 לכתובה מעור בהמה. כדי שמעור גס מאד, יוכלו
27 לעשות דבר כל-כך דק שיוכלו לכתוב עליו, צריך
28 להשקיע בכך יגיעה וטרחה גדולה.
29 העבודה כדי לעדן דבר גס, הנה פרט לטרחה של האדם
30 לטרוח בזה, ישנם דברים מסוימים, כאלה חומרים,
31 המסייעים לעידון הדבר הגס.
32 כתוב ב'שולחן ערוך' (אורח-חיים סימן לב, סעיף ח)
33 שהקלף שעליו כותבים את הפרשיות של תפילין,
34 מזוזות וספרי תורה, צריך להיות מעובד על-ידי סיד או
35 עפצים, והעיבוד צריך להיות לשם הדבר שיכתבו עליו.
36 וזהו "עורות עבודים". שבעבודה זו יש שני דברים,
37 טרחה ויגיעה של האדם העובד, והדברים המסייעים
38 לאדם בעבודה שדבר גס יהפוך לעדין.
39 וזהו התוכן של ה"עבודה". האדם משקיע טרחה בו
40 עצמו, לעבד את הגסות שלו, להפוך את עצמו להיות
41 יותר עדין, יותר פיקח, יותר מבין, שיהיו לו מידות
42 נאות, ויחסים טובים עם הזולת.
43 הרי האדם הוא עם גוף גשמי, ולגוף יש את הנטיות
44 שלו למה הוא נמשך, והרי הכל הוא ענינים גופניים
45 ותענוגים גשמיים.

כפול: א) האדם נהיה שבע רצון עם עצמו, ומפסיק
לעבוד כדי להתקדם הלאה בכיוון הטוב ולעלות מעלה
מעלה. ב) שביעות הרצון של האדם שנהיה מרוצה
מעצמו, יוצרת באדם את מחלת האני, והאני עושה
את שכל האדם חרש ועיוור.
וכאן באה ההשפעה של הנפש האלוקית על שכל
האדם, כדי להכרית ולשבור את האני.
הנפש האלוקית שהיא רק שכל, הנה השכל שלה הוא
שכל אלוקי, והרי השכל האלוקי הוא הדבר העיקרי
כדי להבין ולהסביר מהיכן וכיצד כל דבר נוצר.
והנפש האלוקית יש לה את ההסברים שלה ואת
ההבנות שלה לכל דבר. והיא שואלת את האדם, מהיכן
נלקח אצלך האני.
והיא מסבירה לאדם, "אם למדת תורה הרבה אל
תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת". אם למדת הרבה
תורה, אל תאמר לעצמך תודה, ואל תחזיק את עצמך
גדול, כי הבורא ברוך-הוא ברא אותך בשביל זה, ונתן
לאדם את כל האפשרויות שהאדם יוכל להגיע לדרגה
כזו גבוהה.
י) אבל את נקודות המבט של הנפש האלוקית, קשה
לאדם לקבל. השכל של האדם, כפי שהוא
רגיל ביותר, כלומר כפי ששכל האדם הוא מלידה, הרי
הוא תחת השפעה של הנפש הטבעית. הנפש הטבעית
היא טבעית, היא מסורה לכך לגמרי (כמבואר לעיל
בפרק ז'), היא הקרובה ביותר לחיים הגופניים של
האדם, והיא משפיעה ראשונה על האדם. וזהו הטעם
מדוע האדם נמשך מלידה לכל הדברים הגופניים
הגסים, ובזה נמצא הרגש והעונג שלו, עד שהוא
מתחיל ללמוד.
כאשר האדם מתחיל ללמוד, באותה שעה נעשה אצלו
הרגש של הבנה. כלומר, אז מתחילה להתפתח אצל
האדם ההשפעה של הנפש השכלית, אבל כל זה מוגבל
בהגבלות של גשמיות (כמבואר לעיל בפרק ז').
אבל עדיין מאד קשה לאדם להשיג ולהבין את
העמדות של הנפש האלוקית. לכך ישנו היצר-טוב, זה
שמגרה את האדם ומושך אותו להתמסר להנהגות
עדינות ונאות, ויחסים טובים עם הזולת, וגם הוא
משפיע על האדם להתמסר להבנות יותר נעלות.
יא) היצר הטוב הוא ענף של הנפש האלוקית. הנפש
האלוקית היא הבנה אלוקית בלבד,
לכן היצר-טוב, על אף שהוא הרי נוטה יותר לגרות את
האדם לעשות דברים נאים, מאפשר להסביר לאדם
שצריך לעשות דברים נאים, בכל זאת, כיון שהיצר
הטוב הוא ענף מהנפש האלוקית, הגירוי שלו מיוסד
על הסברים, הוא מסביר לאדם את העדינות והיופי של

הנפש השכלית, כבר מוגבלת בשכל אנושי, ולא יכולה
להשיג את אי-ההגבלה של השכל האלוקי, ממילא אין
היא יכולה להתבונן בצורה כל-כך עמוקה ויסודית כמו
הנפש האלוקית, אבל בכל זאת, הרי היא שכלית,
והשכל עצמו הרי יודע שהשכל בא מלמעלה מהשכל.
לכן הנפש השכלית חושבת, על כל פנים, אודות כל
דבר מהיכן וכיצד הוא נלקח.
אבל הנפש הטבעית – אין לה כל מושג בהבנה
שלמעלה מהטבע, כל ההבנה שלה היא רק בעונג של
דברים גופניים.
ח) אמנם הנפש הטבעית, הרי היא שכלית (אמת, זה
שכל של טבע, ועצם השכל יותר נחות
משכל שמעל לטבע, אבל הרי זה שכל). אך ישנו יצר
הרע, שהוא ענף של הנפש הטבעית, והוא כבר כל-כך
נחות שהוא מְגַרֵה את האדם להתמסר לגמרי לתענוגים
גשמיים.
לכן היצר-הרע נקרא נפש בהמית, זו נפש ששקועה רק
בדברים גופניים, כמו בהמה ובעל-חי, שכל המהות
שלהם היא רק בדברים גופניים והם מסורים לזה
לגמרי, כך להבדיל, גם האדם מצד התחושות של הגוף
והנפש הבהמית.
הנפש השכלית נותנת לאדם להבין את ההבדל בין
בעל-חי ובן-אדם, ומראה לו בבעלי-חיים פרטיים
תכונות טבעיות שונות, איך הם יותר עדינים ויותר
טובים מאנשים, ונחוץ שאנשים ילמדו מהם.
כתוב (איוב ל"ה י"א) מִלְּפָנוּ מִבְּהֵמוֹת אֶרֶץ, ומעוף
השמים יחכמנו. הבורא ברוך-הוא הכניס בחיות
ובעופות, כאלה הנהגות טובות שהאדם יכול ללמוד
מהם, כך שהנהגות שלו יהיו יותר נאות ויותר עדינות.
הדבר תלוי רק בהנהגה של האדם, שיבין זאת נכון
וירצה להתבונן ולהתלמד להתנהג בדרך יותר נאה
ויותר עדינה.
וזו ההשפעה של הנפש השכלית, המורה לאדם שהוא
(האדם) עם מעלתו הגדולה כבעל-שכל, צריך ליישם
בעצמו את כל המעלות שהוא מוצא בכל הנבראים.
ט) להסברים של הנפש השכלית יש הצלחה
מסוימת, וזה משפיע על האדם במובן
מסוים. הוא נעשה הרבה יותר טוב מאשר מי שמתנהג
על-פי הרגשות של הנפש הבהמית והנפש הטבעית,
אך נוצרת אצל האדם שביעות רצון ממנו עצמו.
אמת, לשביעות הרצון יש יסוד. האדם התנהג לפי
ההסברים וההבנות של הנפש השכלית, יש לו ממה
להיות שבע רצון מעצמו. הוא אדם במעלה הנכונה,
הוא מבטא את יתרון האדם על החי.
אבל שביעות הרצון עצמה היא חסרון. וזה חסרון

ומודים לה' יתברך על כך שהוא, ברוך-הוא, בחר בנו, 47
זרע יעקב, מכל העמים שהקדוש-ברוך-הוא ברא. 48
ככתוב, והייתם לי סגולה מכל העמים. "סגולה", 49
מפרש רש"י ז"ל, אוצר נחמד. האוצר האהוב של 50
הקדוש-ברוך-הוא. 51
כתוב, בנים אתם לה' אלוהיכם, אומר הרבי (בתניא 52
פרק ב') כמו שהבן נמשך מעצמות מוח האב, כך, 53
על-דרך-משל, הנשמה של כל יהודי נמשכת ממחשבתו 54
של הקדוש-ברוך-הוא וחכמתו יתברך. 55
כתוב (ישעי' מ"ה י"ב) אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה 56
בראתי. ה' ברא את הארץ ואת כל הנבראים בשביל 57
האדם. 58
הגמרא (יבמות ס"א א') אומרת: כתוב (יחזקאל ל"ד 59
ל"א) ואתן צאני צאן מרעיתי, אדם אתם. אתם קרוים 60
אדם. בני ישראל נקראים "אדם". וזהו ואדם עלי' 61
בראתי, ה' ברוך-הוא ברא הכל בשביל האדם. ואת 62
האדם - הוא ברוך-הוא ברא בשביל "בראתי" 63
בגימטריא תרי"ג, שהאדם יקיים תורה ומצוות. 64
הבורא ברוך-הוא הרי ברא את כל העמים ואת כל 65
הנבראים, ככתוב כי לי כל הארץ, אבל אותנו בני 66
ישראל זרע יעקב, הקדוש-ברוך-הוא בחר מכל העמים 67
שעל פני האדמה, ועם הבחירה עצמה שה' יתברך בחר 68
בנו, הוא הבדיל אותנו מכל העמים. 69
(יד ב') "ונתן לנו את תורתו". ה' ברוך-הוא נתן לנו 70
את התורה שלו, תורת הוי'. למרות 71
שהתורה היא עניין של הבנה, אבל זו הבנה אלוקית, 72
שלמעלה מהבנה שבני אדם מרגישים מחיים גופניים. 73
(כפי שנתבאר בשיחת שמחת-תורה ת"ר-צדיק, ניר- 74
יורק). 75
את תורת הוי', ה' יתברך נתן לנו דווקא בעולם הזה, 76
העולם שנקרא העולם הזה, ככתוב ב'מדרש רבה', 77
שמלאכים בקשו מה' יתברך שיתן להם את התורה 78
בשמים, וה' יתברך שלח אותם למשה רבינו. כשהם 79
באו למשה רבינו, שואל משה רבינו את המלאכים, 80
האם הם יודעים מה כתוב בתורה. בתורה כתוב 81
שישמרו מצוות הקשורות עם דברים גופניים. כתוב 82
"לא תשא" גוי', לא להישבע שבועות. שואל משה 83
רבינו את המלאכים, האם יש לכם ביניכם כאלה 84
עסקים שיביאו אתכם לרצות או להצטרך להישבע. 85
כתוב "כבד את אביך ואת אמך", האם יש לכם אב 86
ואם. כתוב "לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב", האם יש 87
לכם יצר-הרע שיפתה אתכם ללכת בדרך רעה, שתהיו 88
צריכים לתורה כדי לדעת מה עליכם לעשות, וכדי 89
שתוכלו להתגבר על היצר-הרע. וזהו "ונתן לנו את 90
תורתו", ה' יתברך נתן לנו את התורה. 91
(טו ג') "אשר נתן לנו תורת אמת". האמת היא בכל 92

1 האנושות כאשר הוא מנהל את חייו בדרכי התורה
2 והמצוה.
3 ההסברים שהיצר הטוב מסביר לאדם על-ידי הנפש
4 השכלית (כלומר, ההסברים מובנים באמצעות הנפש
5 השכלית), משפיעים על האדם כך שלאט-לאט הוא
6 מתנתק מדברים גופניים והולך ומתקרב לעדינות, ואז
7 גם כל הדברים הגופניים והצרכים הגשמיים שלו הם
8 עדינים.
9 וכדי שאדם ישפיע על עצמו להתנתק מחיים גופניים,
10 ולהתמסר לחיים האנושיים האמיתיים, מוכרח שתהיה
11 לו יגיעה וטרחה גדולה עם הכוחות הרוחניים של
12 השכל והמידות שלו, כדי להשפיע את הגברת הצורה
13 על החומר.
14 וכשם שכאשר צריך לעבד עור גס שיהיה דק, שיוכלו
15 לכתוב עליו, צריכים שני דברים: א) יגיעה וטרחה. ב)
16 חומרים המסייעים לו בזה, כנ"ל.
17 כך גם כדי שהאדם יתעדן, הוא צריך שני דברים: א)
18 עבודה ויגיעה. ב) את החומרים המסייעים בתורה
19 ותפילה, והם עבודת התורה ועבודת התפילה.
20 יב) וזהו שרבה הסביר לתלמידיו, שבעבודת הבורא
21 יתברך יש שני אופנים. א) עבודת התורה.
22 ב) עבודת התפילה. ואמר, שהעבודה בתורה היא "חיי
23 עולם", והעבודה בתפילה היא "חיי שעה". כדי להבין
24 מדוע העבודה בתורה נקראת "חיי עולם", יש להבין
25 את פירוש המילים ואת הפשט של ברכות התורה.
26 כשיהודי עולה לתורה, הוא מברך שתי ברכות. ברכה
27 אחת לפני הקריאה בתורה, וברכה שנייה אחרי הקריאה
28 בתורה. הנוסח של הברכה הראשונה הוא: "אשר בחר
29 בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". והנוסח של
30 הברכה השנייה הוא: "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי
31 עולם נטע בתוכנו". הסוף של שתי הברכות הוא בנוסח
32 אחד: "ברוך אתה ה' נתן התורה".
33 שתי הברכות של קריאה ועלייה לתורה, מכילות
34 חמישה עניינים. שני עניינים בברכה הראשונה שלפני
35 הקריאה, שני עניינים בברכה השנייה שאחרי הקריאה,
36 ועניין אחד שנמצא בסיום שתי הברכות.
37 חמשת העניינים האמורים בברכת התורה הם: א)
38 "אשר בחר בנו", שהקדוש-ברוך-הוא בחר אותנו. ב)
39 "ונתן לנו את תורתו", והוא נתן לנו את התורה שלו.
40 ג) "נתן לנו תורת אמת", הוא נתן לנו את הלימוד
41 האמיתי. ד) "וחיי עולם נטע בתוכנו", הוא שתל
42 בתוכנו את חיי העולם. ה) "נותן התורה", הוא נותן
43 את התורה.
44 וצריך להבין את התוכן וההסבר של חמשת העניינים
45 בברכות שמברכים כשעולים לתורה.
46 יג) א) "אשר בחר בנו מכל העמים". אנו משבחים

לפני שגוף יהודי יכול להיוולד, יש דינים ידועים של
קרכת משפחה, למי מותר להתחתן עם מי, דינים של
שמירת הטהרה, מקווה (ומוטל חוב על כל יהודי
להודיע לדור הצעיר את חומרת הדבר כאשר לא
שומרים זאת, לכן גדלים ח"ו ילדים חולים, חולים
ברוחניות וחולים בגוף).
דינים של חיי משפחה, דינים של חינוך ילדים, דינים
של כל צרכי האדם באכילה ושתייה ושינה, דיני
ברכות, תפילה, שבת וימים טובים, תפילין, דינים של
חיתון ילדים, ודינים ביחס שבין אדם לזולתו.
דינים של חובות הורים לילדיהם, דינים של הימים
האחרונים בעולם, דינים של חובות ילדים להוריהם
בחייהם ואחרי מותם, דיני קדיש, יארצייט, יזכור, דיני
צדקה שהאדם צריך לתת בעצמו, ומה שהילדים
יכולים לעשות למען הנשמות של הוריהם.
(יח) וזהו "וחיי עולם נטע בתוכנו", את החיים של
העולם, איך חיים בעולם, ה' יתברך שתל
אצלנו היהודים, ובזה יש שלושה דברים.
א["חיים של עולם". כלומר, התורה מאירה את האדם
בכל חייו, הן גופנית והן רוחנית. העולם הזה והעולם
הבא.
ב["חיי עולם", חיים שעושים עולם, המתנהג בכל
הדברים כפי שהתורה אומרת לנו, הרי זה עולם נאה,
עולם של הנהגות טובות בין אדם למקום, עולם של
אהבת רעים בין אדם לחברו.
ג["חיי עולם", עולם נצחי. האדם עצמו איננו נצחי,
אבל מעשיו הטובים מנציחים אותו בדורות טובים
ונאים, בשם נצחי והוא מקבל שכר בעולם האמת, שכר
נצחי. וזכותו מגינה על ילדיו ונכדיו.
ה["ברוך אתה ה' נותן התורה". הנוסח "נותן התורה"
שווה בשתי הברכות. "נותן התורה", ה' יתברך נותן
את התורה כל הזמן. כלומר, כשם שבעת מתן-תורה
הרי כולם ראו אלוקות, כך גם כעת, כשיהודי לומד
תורה ועולה לתורה במחשבה טהורה, הוא חש אלוקות
וקדושה.
(יט) עבודת התפילה נקראת "חיי שעה". "שעה"
פירושו פנייה, כמו שכתוב וישע ה' אל
הבל ואל מנחתו, מפרש רש"י ז"ל "וישע" – "ויפן".
ה' ברוך-הוא פנה אליו. "ואל קין ואל מנחתו לא
שעה", לא פנה. ה' לא פנה אל קין ואל הקרבן שלו.
"שעה" פירושה פנייה. תפילה נקראת "חיי שעה",
אלה החיים של לפנות אל ה' ברוך-הוא.
עבודת התפילה היא הרי חיים של רוחניות, של
התמסרות למה שלמעלה מהאדם. בעבודה של תורה,
הרי האדם לוקח משהו לעצמו. זהו עניינו של הלימוד.
להבין ולקחת ממה שהוא לומד.

המקומות ובכל זמן בשווה. המילה "אמת" מורכבת
משלוש אותיות, א'מ'ת'. א' היא האות הראשונה מכל
כ"ז האותיות. מ' היא האות האמצעית מכ"ז האותיות,
ות' היא האות האחרונה בא"ב. זאת אומרת, שהאמת
היא תמיד בשווה. היכן שלא תהיה, בכל סוג של מקום
וזמן, היא תמיד בשווה.
המשנה אומרת (פרה פ"ה ט') המים המכזבין פסולין.
המים המשקרים, פסולים לטבול בהם. לטבילה יש
צורך ב"מים חיים". אבל המים שפעם בשבע שנים
מתייבשים, נקראים "מים כוזבים", מים שמשקרים.
כלומר, למרות שכעת הרי הם נמצאים, אבל מאחר
שיבוא זמן בו הם לא יהיו, גם עכשיו, כשהם נמצאים,
הם נקראים "כזב".
ענין האמת הוא שתמיד ובכל מקום היא בשווה. וזהו
שאנו אומרים בברכת התורה "אשר נתן לנו תורת
אמת". תורת ה' היא "תורת אמת". התורה היא "אמת"
בכל המקומות ובכל הזמנים בשווה. התורה היא
נצחית, כי "אמת" היא דבר אחד מהתחלה ועד הסוף,
והיא אף פעם לא מתחלפת.
"אמת" היא אמיתיות וודאות. היא אף פעם לא
משתנית. "תורת אמת", "תורה" פירושה הוראה איך
להתנהג, וההוראה היא וודאית בכל המקומות ובכל
הזמנים.
(טז) שני סוגים של חוקים: א) חוק שיוצר חיים.
ב) חוק שנוצר מהחיים. וזהו ההבדל בין
חוקי התורה, לחוקים שאנשים עושים.
חוקים אנושיים נעשים מהחיים, כפי שאנו רואים
בהנהגת מדינה. בכל מדינה יש בית המחוקקים, שם
נוצרים ונקבעים כל החוקים כפי שטוב להנהגת
המדינה ולתושבי המדינה.
כל החוקים הללו נוצרו מהחיים. החיים במדינה עושים
את החוקים. לכן זה שונה בכל מדינה, לפי תנאי
המדינה.
ויש חוק שיוצר חיים, כלומר שהחוק לא בא מהחיים,
אלא להיפך - זה חוק שיוצר את החיים. וזהו תורת
ה'.
תורת ה' היא החוק האלוקי היוצר חיים. התורה אומרת
איך בן ישראל ובת ישראל צריכים ומוכרחים לחיות.
תורת ה' היא "תורת אמת". היא לעולם לא מתחלפת.
החוק שהחיים יוצרים, מתחלף לפי ההנהגה ונסיבות
החיים. אך "תורת אמת" יוצרת את החיים והיא נצחית.
(יז) ד["וחיי עולם נטע בתוכנו". ה' יתברך שתל
בתוכנו את החיים הקיימים
לעולם. אצל היהודי, מהרגע הראשון שגופו צריך
להתחיל להיווצר, עד אחרי מאה ועשרים שנותיו, הכל
קשור בתורה.

עולם", יוצרת חיים. ב) עבודת התפילה היא עבודה
שעושה "חיי שעה", איך לפנות אל ה' יתברך.
בכל דבר יש גוף ונשמה. ההבנה - זה הגוף. והחיות
והחממות - זו הנשמה. כשם שבאדם יש גוף ונפש,
והרי העיקר הוא הנפש שהיא מקיימת את הגוף, כך
גם בעבודה אלוקית, עבודת הבורא ברוך-הוא, יש גוף
ונשמה. תורה היא הגוף. ותפילה היא הנשמה, החיים.
חסידות מאירה את הכל, ומחדירה חיות בכל.
כשלומדים תורה, שזה יהיה בחיות. כשעושים מצוה,
שזה יהיה עם עונג, עם חיות.
חסידות היא הבנה אלוקית. ההבנה שמראה לאדם כמה
הוא קטן, וכמה גדול הוא יכול להתרומם.
חסידות מלמדת את האדם ומראה לו את הדרכים כיצד
לצאת מכל הדברים הרעים, ולהתנתק מכל ההרגלים
הרעים שלו, ולהתרגל במידות טובות.
חסידות מלהיבה את הלב לעשות תשובה, ולחזור
ולפנות לאבא הקדוש, כמו שכתוב "כי אבינו אתה".
ואבינו שבשמים יקבל את התפילות שלכם ושלנו,
בתוך תפילות כלל ישראל, להיוושע בתשועת עולמים
בגשמיות וברוחניות.

ספר המאמרים קונטרסים ח"א דף קז ואילך - בתרגום חופשי מאידיש

בלימוד, ההתמסרות שלו היא ללימוד. כלומר, לדבר
שהוא רוצה להבין ומבין, אבל בתפילה ההתמסרות
היא למה שלמעלה מהבנה. כלומר, לא למה שהוא
מבין, אלא לגובה לא מוגבל שלמעלה מהבנה, והוא
שקוע ברגש של אמונה.
בלימוד תורה, יהודי חש כמו תלמיד אצל רבו.
בתפילה, יהודי חש כמו ילד אצל אבא.
התפילה, זו הנחמה שלו. זה החיים הפנימיים שלו. זה
תופס את כל הרגש שלו, ונותן לו את הטוב הכי טוב.
בתפילה, יהודי מקבל חיות, הוא מתעודד, התקוות
שלו מתחזקות, הוא חש חזק יותר.
בתפילה, מתקבלת אצלו החלטה תקיפה, שמעכשיו
יהיה אחרת בכל הדברים הלא-טובים שלו. להשליך
מעצמו הן המידות הרעות של קנאה, שנאה, שקר,
רכילות, לשון הרע, והן הנהגות רעות של קרירות
לזולת וגסות, ולהשתדל לעשות רק דברים טובים,
והוא מקווה לה' יתברך שיהיה לו יותר טוב בכל
העניינים שלו.
כ) ואלה הם שני האופנים בעבודת הבורא יתברך. א)
עבודת התורה היא עבודה שעושה "חיי

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

י"ט כסלו

להבין את כללות הענין, יכולים מנוסח הברכות,
שהנוסח הוקבע בשני חלקים: א) נוסח כללי לכל
הברכות ברוך אתה הוי' אלקינו מלך העולם. ב) נוסח
פרטי: בורא פרי האדמה, העץ, שהכל נהיה בדברו,
וכן כולן. פירושו של חלק הברכה הראשון הוא ברוך
אתה הוי' אלקינו, כוחנו וחיותנו, הוא מלך העולם,
החיות של כל מה שברא הקב"ה, והברכה מעניקה
ליהודים כוח בעבודת הבירורים לפעול עלייתם של
כל העניינים הגשמיים שיהיו כלים פנימיים לגילוי
אלקות, וזה פועל עליה למעלה מאצילות באין-סוף
הבלי-גבול.
ב. צריכים לאסוף עשרת הניגונים של הרבי
ולחזור עליהם רבות כדי שינגנו אותם בסדר מסודר,
והשי"ת יברך אותנו, חסידי חב"ד, שנרגיש בפנימיות.
ג. י"ט כסלו תרמ"ו היה אבי ביאלטה, נילוה
אליו הרב שניאור זלמן סלונים מחברון.
בליל ראשון של י"ט כסלו הם - כ"ק אאמו"ר
הרה"ק והרש"ז סלונים למדו יחד. חסידים כמעט

א. מנהג ישראל תורה הוא¹, ובפרט מנהגי
חסידים הם תורה שלמה. אצלנו חסידי חב"ד ישנו
מנהג ממנהגי חסידי הוד כ"ק רבנו הזקן שבי"ט כסלו
אנו אומרים "גוט יום טוב" [חג טוב] לפני ואחרי
מעריב, וכך במשך כל היממה של י"ט כסלו
כשחסידים נפגשים בבית הכנסת או ברחוב.
חסידים נוהגים לטבול לפני תפלת שחרית של י"ט
כסלו כמנהג המקובל מחסידים הראשונים בשם
מורנו הבעל שם טוב, שבערב שבת, ערב יום טוב,
כמו גם בשבת וביום טוב בבוקר הולכים למקוה.
הטבילה במקוה בשבת לפני התפילה, החזיקו
חסידים כסגולה לתפלה בהתבוננות והתעוררות של
דבוקות.
בקבלה אצל זקני חסידי חב"ד מהחסידים
הראשונים של הוד כ"ק רבנו הזקן שהמנהג של יום
טוב י"ט כסלו הוא יסוד מוסד בגילויים של שמחת י"ט
כסלו שהוד כ"ק רבנו הזקן המשיך במסירות נפשו
על מנהגי חסידי חב"ד.

(1) מטה אפרים סי' תרי"א. וראה רשב"א בתוה"א דף לד, מובא בב"י יור"ד סי' לט.

ה. "דרך איש ישר בעיניו"⁵. על השני רואים הכל
אבל לא על עצמו. רואים חסרונות הזולת, הזולת יש
לו זמן, הוא נתמך על ידי ילדיו כך שהוא יכול לומר
כמה פרקי תהלים לפני התפלה, את יום התהלים
אחרי התפלה, אבל את עצמו הוא מצדיק, אין לו זמן:
עליו להכין תה, ללכת למכולת לקנות חמאה, וכל
אלה הם דברים המוכרחים לו. אין לו חוש כלל
לחשוב שיכולים להסתפק בלי כל הדברים הללו.
רשימת ההתנצלות גדלה, שקועים בבזבז ולא רוצים
לצאת משם, מתענגים שם, הרי זה חן מקום על
יושביו אישישקי, רחמנות עליו.
ו. בזמנו של הוד כ"ק רבנו הזקן היו שני אחים,
אחד היה מחסידי רבנו הזקן ועני, השני לא היה חסיד
והיה עשיר. פעם אחת כשהאח העני צריך לחתן
בת נסע אל אחיו העשיר לבקש ממנו את עזרתו.
האח העשיר שמח מאד עם האורח וקירבו מאד
וביקשו להישאר אצלו כמה ימים. האח העשיר
הראה לו מספרם הרב של חזרי דירתו, בחדר זה
הוא ישן, בחדר שני הוא אוכל, בחדר שלישי הוא
מקבל אורחים, ובחדר רביעי מחכים האנשים
שרוצים להתקבל על ידו. העיר לו האח החסיד שאין
הוא מבין כלל כיצד יכול אדם שיהיה לו בביתו פיזור
נפש גדול כל כך, וסיים: טוביה אני זקוק לחמשים
קארבן כדי לחתן את בתי, תן לי ואסע. החל האח
העשיר להפציר בו להישאר אצלו עוד כמה זמן,
ובקושי רב פעל עליו. בינתיים החל שוב להלל את
גודל עשירותו תוך השמעת אנחה. שואל אותו האח
החסיד, אם אתה כל כך עשיר, מדוע אתה נאנח?
אלא אני אומר לך, ישנה חיה שאין אני רוצה לקרוא
בשמה, ששקועה עד האף בבזבז ונאנחת על שהבזבז
מגיע רק עד האף ולא מעל לראש.
ז. אחד מהחסידי הגדולים בשקלוב, בר דעת
בנגלה ובחסידות, מיוחס ועשיר גדול, נהפך עליו
הגלגל ובא אל רבנו הזקן והתאונן על מצבו המר. ענה
לו רבנו הזקן: אתה אומר כל אשר נצרך לך, על מה
צריכים אותך - אינך אומר כלום.
דבריו הקשים של הוד כ"ק רבנו הזקן השפיעו כל
כך על החסיד, שנפל בחלשות מרוב צער של דברי
הרבי אלה.
זלמן, משרתו של הרבי, יחד עם אברך נוסף
הוציאו את החסיד המתעלף מחדרו של הרבי.
ח. יהודי אמריקה בכלל והרבנים וראשי הישיבות

ולא היו שם, רק כמה אברכים בני תורה מתושבי
המקום. יכול להיות שידעו מהחג י"ט כסלו, אבל
לעניני חסידות לא היתה להם שום שייכות.
מה שאבי והרש"ז סלונים למדו אז - לא הבנתי, אך
בתוך הדברים היו ענינים שגם אני הבנתי לפי ערכי.
יעקב אבינו כשהלך עם חבילת הסחורה שלו אל
לבן, שעל פי התורה ועל פי חסידות זהו סוד
הבידורים, לקח אתו נשמות ללמוד אתן, והלך לברר
את עשו.
עשו הוא היורה של מניעות ועיכובים של גלות
על העבודה של לימוד התורה וקיום המצוות.
יעקב אבינו הוא תפארת דאצילות. זוהי מדרגת
היופי של אצילות. אברהם אבינו הוא חסד של
אצילות, זה אמנם מדרגת האצילות, וזה היופי של
אצילות, אך בחסד ישנו חסרון, זהו חסד לכל, "לו
ישמעאל יחיה לפניך"², אמנם "לפניך", חיים של
לפניך, אך בכל זאת ישמעאל, פרא אדם. יצחק אבינו
הוא גבורה של אצילות, תגבורת החיות באלקות
בתוקף, הוא ראה בכל אחד - אפילו בעשו - מעלות
ומברך אותו. יעקב הוא תפארת של אצילות, הוא
כולל את האהבה של אברהם והתוקף של יצחק,
וביופי זה יוצא יעקב אבינו מאצילות לדרך, בכל
הישובים של בני ישראל, ערים, עיירות ואכסניות של
העולם הגשמי.
יעקב אבינו הלך עם חבילת הסחורה שלו לברר
את הדברים הגשמיים של עולם העשיה בשלשה
אופנים: (א) תפלה. (ב) דורון. (ג) מלחמה. כשבכל אחד
מהשלשה ישנם גם שאר השניים, לא יכול להיות
דורון בלי תפלה ומלחמה, ולא יכולה להיות תפלה
בלי דורון ומלחמה, ולא יכולה להיות מלחמה בלי
דורון ותפלה.
ד. את הדרש על מאורעות העולם אשאיר
לדרשנים.
הגמרא³ אומרת שדורון זה קרבן עולה. ישנם הרי
עוד קרבנות, תודה, חטאת ושלמים, אך דורון זה
דוקא עולה. עולה פירושו להעלות, וזה שייך לכל
אחד, צדיקים ובינונים וגם אלה שנאמר עליהם
בלקוטי אמרים⁴ "ומי שחטא ופגם והעביר את
הדרך". כל אחד יכול להתעלות וזה הפירוש של דורון
זו עולה, כדי שיהיה דורון, צריכים לזכות להיות
עולה, להתעלות. מלחמה זו מלחמת היצר בפועל, על
כל אחד לצאת מהבזבז.

(4) "תניא".

(5) ראה משלי יב, טו.

(2) בראשית יז, יח.

(3) ראה זכחים ז, ב.

אשרינו ומה טוב חלקינו, חלק אנ"ש, ומה נעים
גורל הרבנים והתומכים שעזרו לגדל, בעזרת השי"ת,
תלמידי "תומכי תמימים" באמריקה כפי שהיה בבית
הגלותי ברוסיה ובפולין.

י"ט כסלו, ה'תש"ב

בפרט יראו אי"ה את האור שתלמידי ישיבת "תומכי
תמימים ליובאוויטש" באמריקה יאירו באמריקה,
והם - הרבנים - יעמדו על מה שאיבדו זמן זה
ויתחילו בעזרת השי"ת לפעול בהרבצת התורה
ביראת שמים.

אגרות קודש

בי"ה, כ"א אלול, תרצ"ג

ווארשא

ידידי וו"ח אי"א מוהר"ר דובער שי

שלום וברכה,

בזה הנני שולח אגרות התעוררות וברכה, אשר יואיל
למוסרם למטרם בסדר מסודר, אשר בעזה"י יביא
תועלת הנרצה בחיזוק המפעלים הטובים לברכה בגור"ר.
אתענין לדעת מצבה של החברה תפארת בחורים,
ויואיל נא להיות אצלם בהועד או בעת אסיפה, ולפרוש

גיני בשלומם ולהגיד להם ברכתי שנה טובה
ומתוקה, שנה אשר יתוספו חברים טובים לחברתם,
ותתחזק בלימודים ובהנהגת של יראת שמים, וישפיע
להם השי"ת שפעת חיים וברכה מרובה בפרנסה טובה.
וינעם לי לידע בפרטיות מכל הנעשה אצלם בסדר
הלימודים, והשי"ת יהי בעזרם בגור"ר.

הדו"ש ומברכו בכוח"ט

יוסף יצחק

אג"ק מוהר"ר צ' כרך יז

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

דמאי בעין ועירבו בעיסה או בקדירה, ובאופן כזה גזרו. אך אם
התערובת נעשתה ברשות העם הארץ, יש לומר שבאופן כזה לא
גזרו על הדמאי.
תירוצ' נוסף: רפ"ם א"ה, שאני שאור ותבלין דלשעמא עבד - שהם
ניתנים במאכל לצורך טעם, ודבר שנותן טעם ומתקן את כל
המאכל, הרי הוא נחשב עיקר המאכל, ולא כמיל, ולכן אין זה
נחשב תערובת דמאי, אלא מאכל שעיקרו דמאי וחייב במעשר.
אבל יין בביצים או במוריס, וכן שאר הדברים שנשנו בברייתא
הראשונה, אינם עיקר המאכל, והרי הם בטלים בתערובת, ולכן
לא חייבוהו חכמים להפריש מהם מעשר, כאמור לעיל.
בברייתא האחרונה שנינו שכאשר החבר נותן לשכנתו אשת עם
הארץ את כל הדברים הנצרכים לעיסה ולקדירה אין חוששים
שמן החליפה אותם באחרים. מקשה הגמרא: ולחלופי לא
חיישינן - וכי אין חוששים שאשת עם הארץ תחליף ותטול את
שלו ותתן את שלה, ויהינן במסכת דמאי (פ"א מ"ז), חבר הנותן
לחמותו עיסה לאפות, מעשר את שהוא נותן לה, ואת שהוא
נוטל ממנה, מפני שהיא חשודה שתהא מחלפת את הלחם
המתקלקל באפיה בלחם טוב משלה, ולכן חייב לעשר לפני
שנותן לה, כדי שאם תחליפנו לא יתן לפניו מכשול, ואף חייב
לעשר את שהוא נוטל ממנה שמא החליפה והרי זה דמאי. הרי
שחוששים להחלפה.
מתרצת הגמרא: אין עם הארץ חשוד על הגזל, ולכן באדם זר כגון
הנותן לשכנתו אין חוששים להחלפה, אך ה"הם - בנותן לחמותו
שונה הדבר, (ברנניא) [בדקתני] מעמא - כמפורש במשנה עצמה
את טעם החשש, אמר רבי יהודה, רוצה היא - החמות בתקנת
ו-בטובתו פתה, ובישה מחתנה לתת לו לחם מקולקל. ובאופן כזה
שמחליפה מתוך כוונה טובה אכן חשודה היא להחליף, אך כאשר
מדובר באדם שאין דעתה להחליף כדי להיטיב לו, אף להרע אינה
חשודה להחליף.

מעורבים, או ע"שם לעשות מהן רסיסין - מאכל העשוי מעדשים
ותבלין מעורבים, חייב לעשר אותם משום משום דמאי, באופן
שלקח סתם מעם הארץ, ואין צריך לומר שחייב לעשר אותם
משום ודאי - כשאמר לו המוכר בפירוש לא הפרשתי מהם. ואף
שכל הדברים הללו סופם להתערב בדברים אחרים ושאינם
חייבים במעשר, הואיל ובאו לידו של החבר מידו של העם הארץ
כשהם בעינם ולא בתערובת, חייב לעשרם. והן עצמן - מאכלים
אלו אם נקנו מעם הארץ כשהם כבר מעורבים, מותרין באכילה
ואין צריך לעשרם, מפני שהן הגיעו לידו כשהם כבר תערובת. הרי
מפורש במשנה שלא גזרו חכמים על דמאי כשהוא בתערובת,
ואם כן לא נכשל רב אסי בשום איסור.
מקשה הגמרא: וכי לא גזרו חכמים על תערובת דמאי שחייבת
במעשר, והתניא, הנותן לשכנתו שהיא אשת עם הארץ, ע"פ
לאפות בשבילו, ונתן לה שאור להתפחת העיסה, וכן אם מסר לה
קנייה לשל בשבילו, ונתן לה את התבלין לצורך התבשיל, אינו
חושש לשאור ותבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר,
כלומר אינו צריך לחשוש שהחליפה את השאור או את התבלין
ונתנה שאור ותבלין אחרים משלה שאסורים משום שביעית או
שלא הפרישה מהם מעשר, משום שעמי הארץ אינם חשודים על
הגזל. ואם אמר לה עשי לי את העיסה או את התבשיל משליכי,
כלומר את השאור או את התבלין תני משלך, חושש לשאור
ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר, וצריך להפריש מעשר
משום תקנת דמאי, ואף על פי שהדמאי מגיע לידו כשהוא כבר
מעורב. הרי מוכח מכאן שגזרו על תערובת דמאי, וסותרת
ברייתא זו את הברייתא הקודמת שאמרה שחכמים לא גזרו על
תערובת דמאי.
מתרצת הגמרא: שאני ה"הם דכיון דקאמר לה עשי לי משליכי,
שתיקה את השאור והתבלין משלה, ועשתה את הדבר
בשליחותה, הרי זה כמאן דעריב בידים דמי, כאילו הוא לקח ממנה

פרשת מקץ

מא וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וַהֲנֵה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר: ^א וַהֲנֵה מִן־הַיָּאָר עֹלֶת שִׁבְע פָּרוֹת יָפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאוֹת בָּשָׂר וַתִּרְעִינָה בָּאָחוּ: ^ב וַהֲנֵה שִׁבְע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאָה וְדָקוֹת בָּשָׂר וַתַּעֲמִידֶנָּה אֶצֶל הַפָּרוֹת עַל־שֹׁפֶת הַיָּאָר: ^ג וַתֹּאכְלֶנָּה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמְרֹאָה וְדָקוֹת הַבָּשָׂר אֶת שִׁבְע הַפָּרוֹת יָפוֹת הַמְרֹאָה וַהֲבְרִיאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה: ^ד וַיֵּשֶׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנִית וַהֲנֵה ^ה שִׁבְע שִׁבְלִים עֹלֹת בִּקְנֶה אֶחָד בְּרִיאוֹת וּמְבוֹת: ^ו וַהֲנֵה שִׁבְע שִׁבְלִים דָּקוֹת וַיִּשְׁדּוּפֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן: ^ז וַתִּבְלַעְנָה הַשִּׁבְלִים הַדָּקוֹת אֶת שִׁבְע הַשִּׁבְלִים הַבְּרִיאוֹת וַהֲמַלְאוֹת וַיִּיקֶץ פְּרָעָה וַהֲנֵה חָלוֹם: ^ח וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַתַּעֲסֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכַמֶּיהָ וַיִּסְפֹּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת־חֲלֹמוֹ וַאֲיֵן־פִּתְרֹת אוֹתָם לַפְּרָעָה: ^ט וַיִּדְבֹּר שֹׁר הַמִּשְׁקִים אֶת־פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: פְּרָעָה קָצָף עַל־עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אוֹתִי בְּמִשְׁמֶר בֵּית שֹׁר הַטַּבָּחִים אוֹתִי וְאֶת שֹׁר הָאֲפִים: ^י וַנַּחֲלִמָה חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלָמוֹ חֲלָמְנוּ: ^{יא} וְשֵׁם אוֹתָנוּ נָעַר עַבְדִּי עֶבֶד לְשֹׁר הַטַּבָּחִים וַנִּסְפָּר־לֹו וַיַּפְתֵּר־לָנוּ אֶת־חֲלָמֵינוּ אִישׁ כְּחֲלָמוֹ פָּתַר: ^{יב} וַיְהִי כֹאֲשֶׁר פָּתַר־לָנוּ כֵּן הָיָה אוֹתִי הָשִׁיב עַל־פְּנֵי וְאוֹתוֹ תִּלָּה: ^{יג} וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלֵל וַיַּחֲלֶף שְׂמֹלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל־פְּרָעָה: ^{יד} (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (דקוטי שיחות א עמ' 85)

ופרעה חלם (מא, א) חלומותיו של יוסף בפרשת וישב, וכן חלומותיו של פרעה, היו סבות לגלות מצרים, שרש כל הגליות. ומבאר בהסידות, שיש קשר בין שני הדברים, כי בזמן הגלות, האדם הוא בגדר 'חולם', ככתוב "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". שכן, חלום נובע מכת הדמיון, המאחר שני דברים מנגדים; ואף בזמן הגלות כך: בשעת

התפלה מרגיש אדם דבקות בה', ולאחר סיום התפלה הוא שובת הכל ושוקע בעניני העולם.

שני ^{טו} וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלָמָי וּפְתָר אֵין אוֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לַפְתָּר אוֹתוֹ: ^{טז} וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת־פְּרָעָה לֵאמֹר בְּלַעְדִּי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת־שְׁלוֹם פְּרָעָה: ^{יז} וַיִּדְבֹּר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף בְּחֲלָמֵי הַנְּנִי עֹמֵד עַל־שֹׁפֶת הַיָּאָר: ^{יח} וַהֲנֵה מִן־הַיָּאָר עֹלֶת שִׁבְע פָּרוֹת בְּרִיאוֹת בָּשָׂר וַיִּפֹּת תָּאֵר וַתִּרְעִינָה בָּאָחוּ: ^{יט} וַהֲנֵה שִׁבְע־פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת וְרָעוֹת תָּאֵר מְאֹד וְדָקוֹת בָּשָׂר לֹא־רָאִיתִי כְהֵנָּה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְרַע: ^כ וַתֹּאכְלֶנָּה הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וַהֲרָעוֹת אֶת שִׁבְע הַפָּרוֹת הָרֹאשְׁנוֹת הַבְּרִיאוֹת: ^{כא} וַתִּבְאֲנָה אֶל־קַרְפְּנָה וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קַרְפְּנָה וּמְרִיאֵיהֶן רָע כֹּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיִקֶץ: ^{כב} וַאֲרָא בְּחֲלָמִי וַהֲנֵה ^{כג} שִׁבְע שִׁבְלִים עֹלֶת בִּקְנֶה אֶחָד מְלוֹת וּמְבוֹת: ^{כד} וַהֲנֵה שִׁבְע שִׁבְלִים צִמְחוֹת דָּקוֹת שְׁדָפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶם: ^{כה} וַתִּבְלַעְנָן הַשִּׁבְלִים הַדָּקוֹת אֶת שִׁבְע הַשִּׁבְלִים הַטְּבוֹת וַאֲמַר אֶל־הַחֲרָטְמִים וַאֲיֵן מִגִּיד לִי: ^{כו} וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פְּרָעָה חֲלוֹם פְּרָעָה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הַגִּיד לַפְּרָעָה: ^{כז} שִׁבְע פָּרֹת הַטְּבוֹת שִׁבְע שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבְע הַשִּׁבְלִים הַטְּבוֹת שִׁבְע שָׁנִים הֵנָּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא: ^{כח} וְשִׁבְע הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וַהֲרָעוֹת הַעֹלֹת אַחֲרֵיהֶן שִׁבְע שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבְע הַשִּׁבְלִים הַרְקוֹת שְׁדָפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבְע שָׁנֵי רָעָב: ^{כט} הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרָעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הָרָאָה אֶת־פְּרָעָה: ^ל הֵנָּה שִׁבְע שָׁנִים בָּאוֹת שִׁבְע גְּדוֹל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{לא} וְקָמוּ שִׁבְע שָׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וַנִּשְׁכַּח כָּל־הַשִּׁבְע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכָל־הָרָעָב אֶת־הָאֶרֶץ: ^{לב} וְלֹא־

אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 מִה וַיִּקְרָא פֶּרֶעָה שְׁם־יוֹסֵף צָפְנָת פַּעֲנָח וַיִּתֵּן־לוֹ
 אֶת־אִסְנָת בַּת־פּוֹטִי פֶּרֶעַ בֶּהֱן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא
 יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: מו וַיּוֹסֶף בְּן־שְׁלֹשִׁים
 שָׁנָה בַּעֲמֻדוֹ לִפְנֵי פֶּרֶעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וַיֵּצֵא
 יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פֶּרֶעָה וַיַּעֲבֹד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 מז וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקִמְצִים:
 מח וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אָכָל ׀ שִׁבַּע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ
 בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן־אָכָל בַּעֲרִים אָכָל שְׂדֵה־
 הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ: מט וַיִּצְבֹּר
 יוֹסֵף כָּר כַּחֲלוֹל הַיָּם הַרְפָּה מֵאֹד עַד פִּירְחָדֵל
 לְסֹפֶר כִּי־אֵין מִסְפָּר: נ וַלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים
 בְּטָרִם תְּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יִלְדֶּה־לוֹ אִסְנָת
 בַּת־פּוֹטִי פֶּרֶעַ בֶּהֱן אֵוֹן: נא וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שְׁם
 הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְּלִי
 וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִי: נב וְאֵת שְׁם הַשְּׁנִי קָרָא

אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים בָּאֶרֶץ עֲנִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 433)

כִּי נִשְׁנִי אֱלֹקִים . . . כִּי הִפְרִנִי אֱלֹקִים (מא, נא-נב)

מְנַשֶּׁה - יוסף חָשַׁשׁ שֶׁבְּסִבְיָהּ הַמִּצְרִית הִטְמִינָהּ לְשֹׁכֵחַ
 אֶת בֵּית אָבִיו וַיֵּאבֹד אֶת צִדְקָתוֹ, וַקְרִיאת שֵׁם זֶה הַזִּכְרָה לֹא
 תְּמִיד סִבְכָּה זֶה וְכָךְ הַצְלִיחַ לְהִתְגַּבֵּר וְלֹא לְשַׁכַּח. אֶפְרַיִם -
 מוֹרָה עַל שֶׁלֵב שְׁנֵי וְנִשְׁכַּח יוֹתֵר. לֹא זֶה בְּלִבְךָ שֶׁמִּצְרִים לֹא
 הִשְׁפִּיעָה עָלָיו לְרַעָה, אֲלֵא הִיא עֲצָמָה הַבִּיאָה ל'פְּרִיז'וֹן'
 וְהַתְּעִלוֹת רוּחָנִית, בְּבַחֲנִית 'תְּרוֹן הָאֹר מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ'.

רביעי נ וַתִּכְלִינָה שִׁבַּע שְׁנֵי הַשָּׁבָע אֲשֶׁר הָיָה
 בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם: נ וַתִּחְלִינָה שִׁבַּע שְׁנֵי הָרָעָב
 לָבוֹא כֹּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעַב בְּכָל־
 הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:
 נ וַתִּרְעַב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־
 פֶּרֶעָה לֵאמֹר וַיֵּאמֶר פֶּרֶעָה לְכָל־מִצְרַיִם לָכוּ
 אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ: נ וַהֲרָעַב
 הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־
 אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעַב בָּאֶרֶץ

וַיֹּדַע הַשָּׁבָע בָּאֶרֶץ מִפְּנֵי הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי־כֵן
 כִּי־כָבֵד הוּא מֵאֹד: נ וְעַל הַשְּׁנֹת הַחֲלוֹם
 אֶל־פֶּרֶעָה פָּעָמִים כִּי־נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים
 וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ: נ וַעֲתָה יֵרָא פֶּרֶעָה
 אִישׁ נָכוֹן וְחָכָם וַיִּשְׁתַּהוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 נ יַעֲשֶׂה פֶּרֶעָה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל־הָאָרֶץ וַחֲמוֹשׁ
 אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשָׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע: נ וַיִּקְבְּצוּ
 אֶת־כָּל־אָכָל הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה
 וַיִּצְבְּרוּ־בָר תַּחַת יַד־פֶּרֶעָה אָכָל בַּעֲרִים וַיִּשְׁמְרוּ:
 נ וַהֲיָה הָאָכָל לְפָקֶדוֹן לְאֶרֶץ לְשָׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב
 אֲשֶׁר תִּהְיוּן בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא־תִפְרֹת הָאֶרֶץ
 בָּרָעָב: נ וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פֶּרֶעָה וּבְעֵינֵי
 כָּל־עַבְדָּיו: נ וַיֹּאמֶר פֶּרֶעָה אֶל־עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא
 כֹּה־אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 29)

אֱלֹקִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פֶּרֶעָה (מא, נז) מִצְרַיִם, מִלְשׁוֹן מִצְרַיִם
 וַגְּבוּל, אֵינָה נִוְתָּנָת מְקוֹם לְגִלּוּי אֱלֹקִים שְׁלֹמֶעֱלָה מִהִטְבַּע.
 לָכֵן הַזִּכְרִי יוֹסֵף בְּדַבְּרָיו לְפֶרֶעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם, אֶת שֵׁם אֱלֹקִים,
 בְּגִימְטְרִיא "הַשָּׁבַע": "אֱלֹקִים יַעֲנֶה . . . אֲשֶׁר הָאֱלֹקִים עוֹשֶׂה".
 וְכֹאֲשֶׁר מִשָּׁה רַבְּנּוּ אָמַר לְפֶרֶעָה "כֹּה אָמַר ה' . . . שְׁלַח אֶת
 עַמִּי" - הַשִּׁיב לוֹ פֶּרֶעָה "מִי ה' . . . לֹא יִדְעָתִי אֶת ה' ".
 פֶּרֶעָה אֵינּוּ מְפִיר בְּשֵׁם ה', שְׁלֹמֶעֱלָה מִהִטְבַּע, וְאֵף אֵינּוּ
 רוֹצֶה לְהוֹדוֹת בְּקִיּוּמוֹ.

שלישי נ וַיֹּאמֶר פֶּרֶעָה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ
 אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת־כָּל־אוֹת אֵין־נָכוֹן וְחָכָם
 כְּמוֹךְ: נ אֶתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיד יִשְׁק
 כָּל־עַמִּי רֶק הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ: מא וַיֹּאמֶר
 פֶּרֶעָה אֶל־יוֹסֵף רֵאֵה נָתַתִּי אֶתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם: מב וַיֹּסֶר פֶּרֶעָה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ
 וַיִּתֵּן אוֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבַּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ
 וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל־צְוָאוֹ: נ וַיַּרְכֵּב אוֹתוֹ
 בְּמֶרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנֵי אֲבִירָד
 וְנָתַן אוֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: מד וַיֹּאמֶר
 פֶּרֶעָה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פֶּרֶעָה וּבִלְעָדִיד לֹא־יָרִים

מִצְרַיִם: ^ט וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִמָּה לְשֹׁכֵר
 אֶל־יוֹסֵף בִּי־חֹזֶק הָרָעָב בְּכָל־הָאָרֶץ:
מב ^א וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שָׁכֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ: ^ב וַיֹּאמֶר הִנֵּה
 שְׂמַעְתִּי כִּי יֵשׁ־שָׁכֵר בְּמִצְרַיִם רְדוּ־שָׁמָּה
 וְשִׁכְרוּ־לָנוּ מִשָּׁם וְנָחִיָּה וְלֹא נָמוּת: ^ג וַיֵּרְדּוּ
 אַחֲרֵי־יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשָׁכָר בָּר מִמִּצְרַיִם: ^ד וְאֶת־
 בְּנִימִן אַחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אֶחָיו כִּי
 אָמַר פֶּן־יִקְרָאנוּ אִסּוֹן: ^ה וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְשֹׁכֵר בְּתוֹךְ הַפָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעָב בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן: ^ו וַיּוֹסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא
 הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אַחִי יוֹסֵף
 וַיִּשְׁתַּחֲוִּי־לוֹ אַפָּיִם אֶרְצָה: ^ז וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־
 אֶחָיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַפֵּר אֵלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קִשּׁוֹת
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֵאִן בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן
 לְשֹׁכֵר־אֲכָל: ^ח וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת־אֶחָיו וְהֵם לֹא
 הִכְרָהוּ: ^ט וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם
 לָהֶם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מְרַגְּלִים אַתֶּם לְרָאוֹת
 אֶת־עֲרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם: ^י וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא
 אֲדֹנָי וַעֲבָדֶיךָ בָּאוּ לְשֹׁכֵר־אֲכָל: ^{יא} כִּלְּנוּ בְנֵי
 אִישׁ־אֶחָד נָחֲנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עֲבָדֶיךָ
 מְרַגְּלִים: ^{יב} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֹא כִי־עֲרֹת הָאָרֶץ
 בָּאתֶם לְרָאוֹת: ^{יג} וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר עֲבָדֶיךָ
 אַחִים ^{יד} אֲנַחְנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן
 וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת־אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ:
^{טו} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם
 לֵאמֹר מְרַגְּלִים אַתֶּם: ^{טז} בְּזֹאת תִּפְתָּחוּ חֵי פְרַעֲה
 אִם־תֵּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בָּבוֹא אַחֲיֵכֶם הִקְטַן
 הַנֶּה: ^{יז} שְׁלָחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אֲחֵיכֶם
 וְאֶתֶם הֶאֱסְרוּ וַיִּבְחָנוּ דְּבָרֵיכֶם הֲאִמַּת אִתְּכֶם
 וְאִם־לֹא חֵי פְרַעֲה כִּי מְרַגְּלִים אַתֶּם: ^{יח} וַיֹּאמֶר
 אִתְּכֶם אֶל־מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: ^{יט} וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

יוֹסֵף בְּיָוֶם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוּ אֶת־הָאֱלֹהִים
 אֲנִי יֹרָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 88)

וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו, וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ (מב, ח) מְבָאָר
 בַּחֲסִידוּת, שְׂיוֹסֵף עֲמַד בְּדִרְגָּה נְעִלִית כְּזוֹ, שָׁגַם בְּהִיּוֹתוֹ שְׁלִיט
 עַל מִצְרַיִם שָׁמַר עַל דְּבָקוֹת בְּהַקְפָּ"ה, הוּא נִשְׁאָר יוֹסֵף
 הַצַּדִּיק. הַשְּׁבָטִים, לְעֻמַּת זֹאת, נִאָּלְצוּ לְהִתְרַחֵק מִמְּמֹלֶת
 עוֹלָם הִנֵּה כְּדִי לְדַבֵּק בְּהַקְפָּ"ה, וְלִכְן בְּחֵירוֹת רוּעֵי צֶאֱן.
 וְהֵם לֹא הִפְרִיחוּ – לֹא הִזְמִיחַ לָהֶם הַכֶּהֱ וְהַכֶּהֱ בְּדִרְגָּת
 יוֹסֵף, שֶׁכֵּן לְפִי דִּבְרָתָם אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת דְּבוּק בְּה' אֶלָּא מִתּוֹךְ
 הַתְּבוּדוֹת.

חֲמִישִׁי ^{יט} אִם־כְּנִים אַתֶּם אַחֲיֵכֶם אַחֵד יֹאסֵר בְּבֵית
 מִשְׁמַרְכֶּם וְאִתְּכֶם לָכוּ הֵבִיאוּ שָׁכָר רַעֲבֹן
 בְּתִיכֶם: ^כ וְאֶת־אֲחֵיכֶם הִקְטַן תְּבִיאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ
 דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תִמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: ^{כא} וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
 אֶל־אֶחָיו אֲכָל־אֲשָׁמִים ^{כב} אֲנַחְנוּ עַל־אֲחִינוּ אֲשֶׁר
 רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שְׂמַעְנוּ
 עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת: ^{כג} וַיַּעַן רָאוּבֵן
 אִתְּכֶם לֵאמֹר הֲלוֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם ^{כד} לֵאמֹר
 אֶל־תִּחַטְּאוּ בְּיָד וְלֹא שְׂמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ הִנֵּה
 נִדְרַשׁ: ^{כה} וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שְׂמַעַ יוֹסֵף כִּי הַמְלִיץ
 בֵּינֵתָם: ^{כו} וַיִּסַּב מִעֲלֵיהֶם וַיִּבָּךְ וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים
 וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים וַיִּקַּח מֵאִתְּכֶם אֶת־שְׂמֹעוֹן וַיֹּאסֵר
 אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם: ^{כז} וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיִּמְלֵאוּ אֶת־כִּלְיָהֶם
 בָּר וַלְהָשִׁיב כִּסְפֵיהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם
 צֶדֶה לְדֶרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן: ^{כח} וַיִּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם
 עַל־חֲמֻרֵיהֶם וַיָּלְכוּ מִשָּׁם: ^{כט} וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת־
 שִׁקּוֹ לָתֵת מִסְּפּוֹא לְחִמְרוֹ בְּמֶלֶךְ וַיֵּרָא אֶת־כִּסְפּוֹ
 וְהִנֵּה־הוּא בָּכִי אֲמַתְחָתוּ: ^ל וַיֹּאמֶר אֶל־אֶחָיו
 הוֹשֵׁב כִּסְפִי וְגַם הִנֵּה בָאִמְתַּחְתִּי וַיֵּצֵא לָפָם
 וַיַּחֲרְדּוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה
 אֱלֹהִים לָנוּ: ^{לא} וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה
 כְּנָעַן וַיֵּגִידוּ לוֹ אֶת כָּל־הַקְרָת אִתְּכֶם לֵאמֹר:
^{לב} דִּבֶּר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אֶתְנוּ קִשּׁוֹת וַיִּתֵּן אֶתְנוּ

בְּמִרְגָּלִים אֶת־הָאָרֶץ: ^א וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִים אֲנַחְנוּ
לֹא הֵינּוּ מִרְגָּלִים: ^ב שְׁנַיִם־עֶשֶׂר אֲנַחְנוּ אָחִים
בְּנֵי אֲבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנו וְהַקָּטָן הַיּוֹם אֶת־אֲבִינוּ
בָּאָרֶץ כְּנָעַן: ^ג וַיֹּאמֶר אֵלָינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ
כְּזֹאת אֲדַע כִּי כְּנִים אַתֶּם אֲחֵיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחֻ
אֹתִי וְאֶת־רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: ^ד וְהִבֵּיאוּ
אֶת־אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מִרְגָּלִים
אַתֶּם כִּי כְּנִים אַתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם אַתֶּן לָכֶם
וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחֲרוּ: ^ה וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיהֶם
וְהִנֵּה־אִישׁ צָרוּר־כֶּסֶף בִּשְׁקוֹ וַיֵּרָא אֶת־צָרוּרֹת
כֶּסֶפִּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם וַיֵּירָאוּ: ^ו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שְׁכַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינָנו וְשָׁמְעוּן
אֵינָנו וְאֶת־בְּנִימֵן תִּקְחוּ עָלַי הֵן כָּלָנָה: ^ז וַיֹּאמֶר
רְאוּבֵן אֶל־אֲבִיו לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תַמִּית אִם־
לֹא אֲבִיָּאנוּ אֵלֶיךָ תִּנֶּה אֹתוֹ עַל־יָדֵי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ
אֵלֶיךָ: ^ח וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנִי עִמָּכֶם כִּי־אֲחִיו מָתָה
וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אִסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר
תֵּלְכוּ־בָהּ וְהוֹרֵדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִּי בִּגְזוֹן שְׂאוֹלָה:
כּוּג ^א וְהָרַעֵב כָּבֵד בָּאָרֶץ: ^ב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ
לֵאכֹל אֶת־הַשֶּׁכֶר אֲשֶׁר הִבִּיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבוּ שִׁבְרוּ־לָנוּ מַעֲט־אֶכֶל:
^ג וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הֵעֵד הֵעֵד בְּנֹו הָאִישׁ
לֵאמֹר לֹא־תֵרָאוּ פָּנַי בְּלֹתִי אֲחֵיכֶם אֲתֹכֶם:
^ד אִם־יֵשֶׁד מְשַׁלַּח אֶת־אֲחִינוּ אֲתָנוּ נִרְדָּה
וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל: ^ה וְאִם־אֵינָךְ מְשַׁלַּח לֹא נִרְדָּה
כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא־תֵרָאוּ פָּנַי בְּלֹתִי
אֲחֵיכֶם אֲתֹכֶם: ^ו וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי
לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אֵח: ^ז וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל
שְׂאֵל־הָאִישׁ לָנוּ וּלְמוֹלָדֵתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד
אֲבִיכֶם חַי הֵינִשׁ לָכֶם אֵח וְנַגִּיד־לוֹ עַל־פִּי
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדַּע כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ
אֶת־אֲחֵיכֶם: ^ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־יִשְׂרָאֵל אֲבִיו

שְׁלַח הַנֶּעַר אֹתִי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָּה וְנַחֲיָה וְלֹא
נָמוּת גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אַתָּה גַּם־טַפָּנוּ: ^א אֲנֹכִי
אֶעֱרַכְנוּ מִיָּדִי תִּבְקָשְׁנוּ אִם־לֹא הִבִּיאתִיו אֵלֶיךָ
וְהַצַּגְתִּיו לַפְּנֵיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ כִּלְיָמִים: ^ב כִּי
לֹא־הִתְמַהֵּמְנוּ כִּי־עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פַעַמִּים:
^ג וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן | אִפּוֹאֹ
זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ כִּכְלִיכֶם וְהוֹרִידוּ
לְאִישׁ מִנְחָה מַעֲט צָרִי וּמַעֲט דָּבָשׁ נִכְאֹת וְלֹט
בְּטָנִים וְשִׁקְדִים: ^ד וְכֶסֶף מִשְׁנָה קָחוּ בְיַדְכֶם
וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחִיכֶם תְּשִׁיבוּ
בְיַדְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנָה הוּא: ^ה וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ
וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ: ^ו וְאַל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם
רַחֲמִים לַפְּנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת־אֲחֵיכֶם
אַחֵר וְאֶת־בְּנִימִין וְאֲנִי כַּאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:
^ז וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנָה־
כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וְאֶת־בְּנִימִין וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצְרַיִם
וַיַּעֲמְדוּ לַפְּנֵי יוֹסֵף:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 198)

הֲלֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם . . . אֵל תִּחַטָּאוּ בִּילֵד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם
(מכ, כב) וְקִשְׁהָ, הִיתְכֵּן שְׂכָה בְּשַׁעָה שְׁאָחִיו מוֹדִים שְׁחָטָאוּ
וּמִצְדִּיקִים עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין, מִצָּא רְאוּבֵן לִנְכוֹן לְהַגְדִּיל אֵת
צַעֲרָם. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שְׁמַסִּיּוֹם דְּבָרֵי הַשִּׁבְטִים "עַל כֵּן בָּאָה
אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת" נִרְאָה שֶׁהַתְּחַרְטוּ מִחֲמַת הַצָּרָה, לֹא
מִשׁוּם שֶׁהַפִּירוּ בְּחִמְרַת הַחֲטָא עֲצֻמוֹ. לָכֵן אָמַר לָהֶם רְאוּבֵן,
שְׁחַרְטָה צָרִיכָה לְבוֹא מִתּוֹךְ הַפָּרָה בְּחִמְרַת הַחֲטָא כְּשֶׁלְעֲצֻמוֹ
- כִּפִּי שְׂאֵמַר לָהֶם בְּשַׁעָתוֹ.

שִׁשׁ ^א וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתֶּם אֶת־בְּנִימִין וַיֹּאמֶר לְאִשְׁר
עַל־בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבָּיְתָה וּטְבַח טֶבֶח
וְהִכֵּן כִּי אֹתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהְרִים: ^ב וַיַּעַשׂ
הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־
הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: ^ג וַיֵּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי
הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁב
בְּאֲמַתְחֵינוּ בְּתַחֲלָה אֲנַחְנוּ מוֹכָאִים לְהַתְנַלֵּל
עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וְלִקְחַת אֲתָנוּ לַעֲבָדִים

וְאֶת־חֲמֹרֵינוּ: ^א וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת: ^ב וַיֹּאמְרוּ כִּי אֲדֹנָי יָרֵד יִרְדְּנוּ בַתְּחִלָּה לְשֹׁבַר־אֶכָּל: ^ג וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וַנִּפְתַּחֲהָ אֶת־אֲמַתְּחֹתֵינוּ וְהִנֵּה כֶסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְּחָתוֹ כֶּסֶפֵּנוּ בְּמִשְׁקָלָו וְנִשֵּׁב אֹתוֹ בִּידְנוּ: ^ד וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדֵנוּ בִּידְנוּ לְשֹׁבַר־אֶכָּל לֹא יָדְעֵנוּ מִי־שָׁם כֶּסֶפֵּנוּ בְּאֲמַתְּחֹתֵינוּ: ^ה וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֹהֵי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִמָּמֹן בְּאֲמַתְּחֹתֵיכֶם כֶּסֶפְכֶּם בָּא אֵלַי וַיּוֹצֵא אֱלֹהִים אֶת־שִׁמְעוֹן: ^ו וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֵּן־מַיִם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפּוֹא לַחֲמֹרֵיהֶם: ^ז וַיִּכְנֶינּוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף בַּצְּהָרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֵאָכְלוּ לֶחֶם: ^ח וַיָּבֹא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיִּבְיֵאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בְּיָדָם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אֶרְצָה: ^ט וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם הָעוֹדֵנּוּ חַי: ^י וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לַעֲבָדְךָ לְאֲבִינוּ עוֹדֵנּוּ חַי וַיִּקְרָא כַּתִּיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ קִרִי וַיִּשְׁתַּחֲוּ: ^{יא} וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִין אַחִיו בֶּן־אֹמֶר וַיֹּאמֶר הִזֶּה אַחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַדְךָ בְּנִי: ^{יב} וַיִּמְהַר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אַחִיו וַיִּבְקֶשׁ לִבְכוֹת וַיָּבֹא תַחֲדָהּ וַיִּבְךְ שָׁמָּה: ^{יג} וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: ^{יד} וַיִּשְׁימוּ לוֹ לִבְדוֹ וְלָהֶם לִבְדָּם וּלְמִצְרַיִם הָאֹכְלִים אֹתוֹ לִבְדָּם כִּי לֹא יוֹכְלוֹן הַמִּצְרַיִם לֵאכֹל אֶת־הָעִבְרִים לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרַיִם: ^{טו} וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן כַּכֶּרֶתוֹ וְהַצֹּעֵר כִּצְעָרְתּוֹ וַיִּתְּמֵהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ: ^{טז} וַיִּשָּׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנִימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֹשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: ^{יז} מִדֹּ וַיֵּצְאוּ אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מִלֵּא אֶת־אֲמַתְּחַת

הָאֲנָשִׁים אֶכָּל כַּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת וְשִׁים כֶּסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְּחָתוֹ: ^{יח} וְאֶת־נְבִילֵי נְבִיעַ הַכֶּסֶף תִּשִּׂים בְּפִי אֲמַתְּחַת הַקָּטָן וְאֵת כֶּסֶף שִׁכְרוֹ וַיַּעַשׂ כַּדְּבַר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: ^{יט} הַבֹּקֶר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וַחֲמֹרֵיהֶם: ^כ הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רִדְף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהִשְׁגַּתֶּם וְאֲמַרְתָּ אֱלֹהִים לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה: ^{כא} הֲלֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בֹו וְהוּא נָחַשׁ יִנְחַשׁ בֹּו הִרְעַתֶּם אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם: ^{כב} וַיִּשְׁגּוּ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: ^{כג} וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנִי כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ מַעֲשֹׂת כַּדְּבַר הַזֶּה: ^{כד} הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצָּאנוּ בְּפִי אֲמַתְּחֹתֵינוּ הִשְׁכִּיבְנוּ אֵלָיְךָ מֵאֲרָץ כְּנָעַן וְאִיד נִגְנַב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב: ^{כה} אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ מַעֲבָדֶיךָ וּמָת וְגַם־אֲנַחְנוּ נָהִיָּה לְאֹדֹנִי לַעֲבָדִים: ^{כו} וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה כַּדְּבָרֵיכֶם כִּי־הוּא אֲשֶׁר יִמְצָא אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים: ^{כז} וַיִּמְהָרוּ וַיֹּרְדּוּ אִישׁ אֶת־אֲמַתְּחָתוֹ אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמַתְּחָתוֹ: ^{כח} וַיַּחֲפֹשׂ בְּגָדוֹל הַחֹל וּבְקָמָן כִּלְיָה וַיִּמְצָא הַגִּבְעִי בְּאֲמַתְּחַת בְּנִימִן: ^{כט} וַיִּקְרָעוּ שִׁמְלָתָם וַיַּעֲמִם אִישׁ עַל־חֲמוֹרוֹ וַיֵּשְׁבוּ הָעִירָה: ^ל וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאַחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדֵנּוּ שָׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי אֶרְצָה: ^{לא} וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נָחַשׁ יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמֹנִי: ^{לב} וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לְאֹדֹנִי מַה־נִּדְּבַר וּמַה־נִּצְמָדֶק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֵּנוּ עֲבָדִים לְאֹדֹנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגִּבְעִי בִידּוֹ: ^{לג} וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשֹׂת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגִּבְעִי בִידּוֹ הוּא יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם עֲלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם:

חצי קריש

וַיִּתְּנָהּ לְיִתְקֶדֶשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
בְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ
וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶנְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן יְהִי שְׁמֵהּ
רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָא. יְתַבְרַךְ: יְהִי שְׁמוֹהָ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמָא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר,
וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמוֹהָ
דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
וְשִׁירָתָא, תִּשְׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ
אָמֵן: אֲמֵן

מפטיר מב ביום הששי נשיא לבני גר אליסף
בן־דעואל: מ קרבנו קערת־כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: מד כף אחת עשרה זהב מלאה
קמרת: מה פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־
אחד בן־שנתו לעלה: מז שעיר־עזים אחד
לחטאת: מו ולבנה השלמים בקר שנים אילים
חמשה עתדים חמשה כבשים בן־שנה חמשה
זה קרבן אליסף בן־דעואל: פ

חלילה לעבדיך (מד, ז) חלין הוא לנו, לשון גנאי (רש"י)
יהודי קדוש - וחלין (גשמיית) הם שני עולמות, והעסוק
בעניני חל גנאי הוא לו. גם כשהוא מקים את הצווי "ששת
ימים תעבד וצוית כל מלאכתך", אין הוא משפיל את עצמו
למצב של "חלין", אלא להפך: הוא מעלה את החלין לדרגת
'חלין שנעשו על טהרת הקדש'. וזאת - על ידי "כל מעשיך
יהיו לשם שמים".

ססס קמ"ו פסוקים, יחזקיהו. אמציה. יהיה לי עבר סימן.

שביעי ט וביום השבת שני־כבשים בן־שנה
תמימים ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן
ונסכו: י עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד
ונסכה: פ י ובראשי חדשיכם תקריבו עליה
ליהוה פרים בן־בקר שנים ואיל אחד כבשים
בן־שנה שבעה תמימים: יב ושלשה עשרנים
סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני
עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:
יג ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש
האחד עליה ריח ניחח אשה ליהוה: יד ונספיהם
חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל
ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו
לחדשי השנה: טו ושעיר עזים אחד לחטאת
ליהוה על־עלת התמיד יעשה ונסכו: ס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֵּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבֹדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(ו) וּנְלֹו, וְתַחֲבֹרוּ. וְהָיוּ לִי לְעָם, כְּלוּמֹר, לְחַמְּדוּ בְחַי. וְשִׁכְבְּתִי
 בְּתוֹכָהּ, אֲבָל שְׂכִינְתִי תִהְיֶה בְּתוֹכָהּ, וְלֹא תִהְיֶה הַנָּשִׁים הַרְבִּים. (ז) חֲלָקוּ,
 לְחַלְתֵּהוּ וּלְחַלְקוּ. (ח) הֵם כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי ה', שֶׁתִּקְוֶה כָּל הָאֲמוּנוֹת מִפְּנֵי
 ה'. כִּי גִעּוּר, לְשׁוֹן הַעֲרָה וְיוֹצֵאת. מִמַּעֲזוֹן קָדְשׁוֹ, מִן הַשְּׂמִימִים. לְדַת
 לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּנֹשִׁים. (א) וִירָאֲנִי,
 בְּמֵרָאה הַנְּבוּאָה. עַל יְמִינוֹ, שֶׁל
 יְהוֹשֻׁעַ הַבֶּהֱן הַגָּדוֹל. לְשִׁמְנוֹ,
 לְתַמְרָג עָלָיו. עַל שֶׁלֹּא מִחָה בְּבָנָיו
 שֶׁנִּשְׁאָרוּ נָשִׁים נְכָרִית. (ב) הַבְּחִיר
 בִּירוּשָׁלַיִם, הַקְּבִי"ה שְׁהוּא בּוֹחֵר
 בִּירוּשָׁלַיִם לְבִנוּתָהּ. הַלּוּא זֶה אוֹד
 מִצֵּל מֵאֵשׁ, כְּלוּמֹר, אִיד תִּקְמָרָג
 עָלָיו, הֵלֵא הוּא כְּמוֹ אוֹד (עַן)
 שֶׁנִּבְרָנְדָרִים בִּן אֵת הָאֵשׁ) שֶׁנִּצְלוֹ מֵאֵשׁ.
 כִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מְשַׁלֵּךְ בָּאֵשׁ עַל יְדֵי
 נְבִיכְדָנְצֹר עִם אֲחָאָב בֶּן קוֹלֵיָה
 וְנִבְרָנְדָרִים בֶּן מַעֲשִׂיָה נְבִיאֵי הַשִּׁשְׁרָה,
 וְיְהוֹשֻׁעַ נִצֵּל מִן הַשִּׁרְפָה (כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ
 בַּמִּסְכָּת סִנְהֶדְרִין דִּף צ.א.א). וְאֵם כֵּן
 זְכוּתוֹ רַבָּה, וְאִיד תִּקְמָרָג עָלָיו.
 (ג) הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים,
 כְּלוּמֹר עֲרֹג הָיָה עָלָיו הַעֲזוֹן שֶׁלֹּא מִחָה

עטרת מרים

יִדְרָגִי וְשִׁמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִגְבִּירָא אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנֵתִי בְתוֹכָהָ
נְאֻמ־יְהוָה: טו אָז וְנִלְוּ יַחְבְּדוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בְּיָמָם הַהוּא
וְהָיוּ לִי לְעָם שִׁתְּנִירוּ וְקִבְּלוּ דַת הָאֻמָּת, וּבָכַל זֹאת וְשִׁכְנֵתִי בְתוֹכָהָ וְלֹא
בְתוֹךְ הַגּוֹיִם וְיִדְעַת בְּרִייהָ צָבָאוֹת שְׁלַחְתִּי אֱלֹהִים בִּי הַשְׁלִיחוֹת תְּקוּדָת
הַיְתָה לְחֹדֶר אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלְחוֹת זו

הִיטָה לְהַזְהִיר אֶת הַגּוֹיִם, וְשְׁלִיחוֹת זֶה

הִיא אֵלֵיכֶם, לְבַשׂר אֶתְכֶם כִּי יֵשׁ תְּקוּהָ:

מִזֶּה וְנִחַל יְהוָה הַמָּקוֹם יִנַּח אֶת-

יְהוּדָה לְהִיּוֹת חֵלְקוֹ לְעוֹלָם עַל-

אֲדַמָּת הַקֹּדֶשׁ וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מִמֶּנָּה

וּבַחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם לְהִשְׁכֵּן שָׁם

שְׂכִינָתוֹ כִּמְאֹז: יוֹ הֵם כָּל־בֶּשֶׂר

מפני יהוה פי נעזר ממעון

קדשו: א ויראני במראה הנבואה

אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (הוא

היה כהן גדול בתחילת זמן בית שני, עין

עזרא ג) עֲמֹד לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוּדָה

שדו אותו על מעשיו והשמן עמד

על-ימינו על ימין יהושע לשמונו

לְקַטְרֵג עָלָיו שֶׁלֹּא מִיָּחָה בָּבֵנוּ שׁוֹשְׂאֵי

נשים ובריות: ב' ויאמר מלאך יהוה

אֶל-הַשָּׁמַיִם יִגְעַר יְהוָה בְּכֹחַ הַשָּׁמַיִם

וַיִּנָּסֶר יְהוֹשֻׁעַ רֵגֶל בְּרַחֲמִים בְּפֶ

הַפֶּחֶם הַיִּרְמְשִׁלִּים הַלֹּא זֶה בֹּא

יִהְיֶינּוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַזֶּה הַנָּא הַאֲנִי זֶמֶן

שְׂמִימָה בּוֹ הָאִשׁ הַזֶּה מֵעַל מֵצֵל מֵאִשׁ בּוֹ

הַמִּשְׁלָּה בְּאֵשׁ יָדוֹ וּבִרְרֻחוֹ נִשְׂרָף

(The following are the lyrics of the song "I Am a Soldier")

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת-קוֹלְךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-עֲוֹנוֹתָיִךְ כִּי-יִשְׁמַע ה' אֶת-קוֹלְךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-עֲוֹנוֹתָיִךְ

התאריך: 11.07.2017

[illegible]

וְיִשְׁמְעוּן דְּבַר ה' וְיִשְׁמְעוּן דְּבַר ה' וְיִשְׁמְעוּן דְּבַר ה'

הפטרה לשבת חנוכה לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בזכריה פרק ב

ב יד רָנִי וְשִׁמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא
וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָךְ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְווּ
גוֹלִים רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ
לִי לְעָם וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָךְ וַיֵּדְעַתְּ כִּי־
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טז וְנִחַל
יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֲלָקוֹ עַל־אֲדָמַת
חֶקְדָּשׁ וּבַחֵר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם: יז הֵם
כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נֶעֱזַר מִמַּעוֹן

קָדָשׁ׃ ג א וַיֵּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ
יְהוָה וְהַשָּׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשַׁטְנוֹ׃ ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן
וַיַּגֵּר יְהוָה בֶּדֶךְ הַשָּׁטָן וַיַּגֵּר יְהוָה בֶּדֶךְ הַכֹּהֵן בִּירוּשָׁלַם הַלְוִי
זֶה אֹד מִצַּל מָאֵשׁ׃ ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צֹאִים וְעֹמֵד

ג וַיְהִי־שֶׁעַתָּה הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צֹאִים מְלֻכָּלְכִים מֵעוֹן, כִּי עוֹד יֵשְׁבוּ הַנָּשִׁים הַנִּכְרִיּוֹת תַּחַת בְּנֵי וְלֹא יִרְשׁוּ אוֹתָן, וְהוּא לֹא מִיַּחַד בָּהֶם וְעַמּוּד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

ד וַיַּעַן הַמִּלֶּאךָ שְׁעֵמֶד יְהוֹשֻׁעַ לִפְנֵי וַיֹּאמֶר אֶל הָעוֹמְדִים הָעֹמְדִים לִפְנֵי לֵאמֹר הִסְרֹו הַבְּגָדִים הַצֵּאִים מֵעֲלֵי מִיְהוֹשֻׁעַ, רָצוֹנוֹ לֵאמֹר: יִבְדִּילֹו בְּנֵי אֶת גִּשְׁוֹתֵיהֶם וַיִּמְחֹל לוֹ וַיֹּאמֶר הַמִּלֶּאךָ אֵלָיו לַיהוֹשֻׁעַ רֵאָה הָעֵבְרִית מֵעֲלִיד עֹנֶדָּה בְּךָ עָלָה מִיָּת בָּהֶם וְהִלְבֵּשׁ אֶתְךָ מַחְלָצוֹת

חֲלִיפוֹת בְּגָדִים נָקִים, כְּשִׁיפֹר הָעוֹן יְגֻלָּה תִּזְכּוּת: ה וַאֲמָר אֲנִי וְכִרְיָה אֶמְרִית אֶל הַמִּלֶּאךָ יִשְׁמֹו צִנִּיף טָהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ לְחַבֵּוֹ לַחֲוֹתוֹ שׁוֹב בְּתוֹן גְּדוֹל עִם מִצְנַפֶּת עַל רֹאשׁוֹ, וְתִקְבְּלוּ דְבָרִי וַיִּשְׁמֹו הַצִּנִּיף הַטָּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבָּשְׁהוּ בְּגָדִים שֶׁל בְּתוֹן גְּדוֹל וּמִלֶּאךָ יִהְיֶה עֹמֵד בְּכָל מִשְׁדֵּי תַזְמֹן שְׁעֵמֶד כָּל הָ:

ו אִזְ כַּעַת הִלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּגָדִי בְּתוֹן גְּדוֹל וַיַּעַד מִלֶּאךָ יִהְיֶה כִּיהוֹשֻׁעַ הַעֵד וְהַתְּרָה בּוֹ כִּשֵּׁם ה' לֵאמֹר: ז כַּה־אֹמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכִּי תֵלֵךְ וְאַם־אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם־תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצָרִי וְנִתְּנִי לְךָ מִהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ א הִכְתֵּן הַגְּדוֹל אֶתֶּה וְרַעֲיֶיךָ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּה כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צֶמַח: ט כִּי א הִנֵּה הָאֵבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֵבֶן אַחַת שְׁבַעַה עֵינַיִם הִנְנִי מִפְתַּח פֶּתָחַה נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד: י בְּיוֹם הַהוּא נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ לְרַעְיָהוּ אֶל־תַּחַת גִּפֶּן וְאֶל־תַּחַת תֵּאֲנֶה:

כְּבִינִי (ד) הִסְרֹו הַבְּגָדִים הַצֵּאִים מֵעֲלֵי, כְּלוּמַר, הַפְּרִישׁוּ אֶת בְּנֵי מִגְשׁוֹתֵיהֶם הַבְּגָדִים, וְיִפְרֹשׁ הָעוֹן מִיְהוֹשֻׁעַ, וַיֹּאמֶר אֵלָיו, הַמִּלֶּאךָ אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ, הָעֵבְרִית מֵעֲלִיד עֹנֶדָּה, בְּמָה שְׁצִוִּיתָ לְהַפְרִישׁ בְּנֵיךָ מִהַבְּגָדִים, הָעֵבְרִית מֵעֲלִיד הָעוֹן שְׁתִּיה בְּךָ. מַחְלָצוֹת, חֲלִיפוֹת בְּגָדִים נָקִים, כְּלוּמַר וְכִזְבוֹת. (ה) וַאֲמָר, זֶה מֵאִמֶּר וְכִרְיָה

הַנְּבִיא, שְׁאִמֶּר, הַתְּפַלְלִית עָלָיו. צִנִּיף טָהוֹר עַל רֹאשׁוֹ, כְּלוּמַר שִׁיתִּיה לוֹ כְּתֹר כְּהֵנָה גְּדוֹלָה לוֹ וְלִרְעֵנו אַחֲרָיו, בֵּינוֹן שְׁפָרְשׁוּ מִן הַנְּשִׁים הַבְּגָדִים. וּמִלֶּאךָ ה' עוֹמֵד, כִּד רֵאָה וְכִרְיָה כְּמִרְאָה הַנְּבִיאָה, שְׁעֵד שְׁשִׁמֹּו הַצִּנִּיף הַטָּהוֹר עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, הִיָּה מִלֶּאךָ ה' עוֹמֵד.

ו וַיַּעַד, הַתְּרָה בּוֹ. (ז) תִּדְרִין אֶת בֵּיתִי, תִּשְׁפֹּט וְתִקְרָה פְּקִיד עַל בֵּית מִקְדָּשִׁי. חֲצָרִי, הָעוֹרָה וְסִבִּיבוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְנִתְּנִי לְךָ מִהֲלָכִים, בְּזִמְן תַּחֲנוּת הַמֵּתִים אֲחֵיהָ אוֹתָךְ וְתִתֵּנָה מַחְלָךְ. בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה, בֵּין הַמִּלֶּאכִים שֶׁהֵם עוֹמְדִים וְקוֹמִים לְעוֹלָם. (ח) וְרַעֲיֶיךָ, הֵם הַנְּגִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעוֹרֵית. כִּי אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּה, שְׁנֵם הֵם נִצְלוּ מִכַּבְּשָׁן הָאֵשׁ כְּמוֹךְ, וְרִאשִׁיִּים הֵם לְהַעֲשׂוֹת נִסִּים עַל יָדָם. כִּי הִנְנִי מֵבִיא, כְּלוּמַר, וְהַדְּבֹר הוּא שֶׁהִנְנִי מֵבִיא. אֶת עַבְדִּי צֶמַח, אֶת הַמִּלֶּךְ הַמְּשִׁיחִי. כְּמוֹ שֶׁתּוֹכַח "וְתִקְוַמְתִּי לְדוֹד צֶמַח צִדִּיק" (יִרְמְיָה כג.ה). ט) כִּי הִנֵּה הָאֵבֶן, יִסּוֹד הַבַּיִת אֲשֶׁר יִסְדָּתָם בְּיוֹם פּוֹרֵשׁ וְאַחַר כִּד תִּתְּכַמֵּל הַמִּלֶּאכָה. עַל אֵבֶן אַחַת שְׁבַעַה עֵינַיִם, מוֹפֶו לְהַרְחִיב עַל אֶחָד פִּי שְׁבַעַה, כִּי תֵתֵן חֶקֶב"ה עֵינָיו לְהַרְבּוֹת אֶת כְּבוֹד הַבַּיִת כְּבִנְיָנו. הִנְנִי מִפְתַּח פֶּתָחַה, מִתִּיר אֶת קַשְׁוֵרִיָּה, כְּלוּמַר, מִפֶּר עֲצַת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר קָתְבוּ שְׁטֵנָה לְכַסֵּל אֶת הַמִּלֶּאכָה. וּמִשְׁתִּי, וְהַסִּירוֹתִי. אֶת עוֹן, אֶת הַעוֹנוֹת וְעִנְשָׁם. בְּיוֹם אֶחָד, בְּיוֹם שְׁיִסְדֵּר הַחִיבָל, אִזְ תִּשְׁכְּנוּ לְכַסֵּת. (י) אֶל תַּחַת גִּפֶּן וְגו', כְּלוּמַר תִּשְׁכְּבוּ לְכַסֵּת, אִישׁ תַּחַת וּמִשְׁתִּי וְהַסִּירוֹתִי אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד כִּי אִזְ לֹא יִקְרָאוּ עוֹד וְעוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים אֶפְלָה, וְאִזְ י בְּיוֹם הַהוּא שְׁיִסְדֵּר הַחִיבָל נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת

בְּרִידִי־הוּא עַל הַבְּנֵן הַהוּא הִנְנִי מִפְתַּח פֶּתָחַה ה' כַּעֲצֵמוֹ יִתְקוֹן צוּרוֹת עַל הָאֲבִינִים לְפִתּוֹן, כְּלוּמַר הוּא יִתֵּן כַּח וְעוֹר עַל הַמִּלֶּאכָה. נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי וְהַסִּירוֹתִי אֶת־עוֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד כִּי אִזְ לֹא יִקְרָאוּ עוֹד וְעוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים אֶפְלָה, וְאִזְ י בְּיוֹם הַהוּא שְׁיִסְדֵּר הַחִיבָל נֹאֵם יְהוָה צְבָאוֹת

עטרת מרים

שי למורא

אז תשכנו לבטח תקראו איש לרעהו אלתתח גפן ואלתתח תאנה לשבת בצלה ולאכול מפריה מרוב הטובה שיהיה אז: א תבאי לא הכין את המראה הקדמות, ולא ידע הכונה על מה שאמר שפחתם פתחה שבעה עינים, ועל כן נפל בשנה ותרדמה וישב המלאך הדבר בן העיני ויעירני

באיש אשר יעור משנתו ויראהו

מראה אחרת שהוא פירוש המראה הראשונה: ב ויאמר אלי מה

אתה ראה במראה הנבואה כתיב ויאמר קרי ואמר ראיתי והנה מנורת זהב פלה כל המנורה

היתה זהב וגלה כמין ספל גדול עגול ובה היה השמן על ראשה בראשי קני המנורה ושבעה נרותיה כמין

בזכין שנותני השמן והפתילה לחובה עליה שבעה ושבעה מוצקות לכל נר וגר באין שבעה צורות קטנים

שששמן זב מן הגלה דרך אותן מוצקות לנרות אשר על ראשה: ג ועוד ראיתי ושנים אילני זיתים עמדו עליה אצל המנורה, אחד מימין

הגלה ואחד על שמאלה: ד ואען הרמותי קול ואמר אל המלאך הדבר בן לאמר מה

אלה אירני על מה באו אלה לרמוז: ה ויען המלאך הדבר בן ויאמר אלי הלוא ידעת הלא מעמד

השפיל לדעת מזה המראה אלה ואמר לא אדני לא השפילתי לדעת: ו ויען ויאמר אלי לאמר

זה כמו במנורה שהכל נעשה מעצמו, והוא כמו לדברי יהוה אל יורכבל על המלך המשיח הבא מנרע וירכבל

לאמר אז תהיה הנחת ה' לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי שיהיה ה' לבדו יתגדל ומשול אמר

יהוה צבאות: ז על מלך גוג יאמר מראתה שתחשוב שאתה ה' הגדול לעמוד לפני וירכבל בפני

המשיח לכל יוכל לעבור, לא כן כי למול תהיה למישר ויכלל יעבור והוציא ומלך המשיח יוציא את

האבן הראשה הראשון להניחה ביסוד בנן בית העתיד, ואז ישימיו תשאות והמה לאמר חן חן לה לאבן הנה יש חן רב בעיני כלם:

א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הים רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתני: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

ד א וישב המלאך הדבר בן ויעירני

באיש אשר יעור משנתו: ב ויאמר אלי מה אתה ראה כתיב ויאמר קרי

ראיתי והנה מנורת זהב פלה וגלה על ראשה ושבעה נרותיה עליה

שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה: ג ושנים זיתים עליה אחד

מימין הגלה ואחד על שמאלה: ד ואען ויאמר אל המלאך הדבר בן

לאמר מה אלה אדני: ה ויען המלאך הדבר בן ויאמר אלי הלוא ידעת

מה המראה אלה ואמר לא אדני: ו ויען ויאמר אלי לאמר זה דברי יהוה אל

ירכבל לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר יהוה צבאות: ז מדי חדש בחדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הים רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתני: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

גפנו ותאננו. (ב) וגלה על ראשה, מופעל על ראשה היה מען במראה ספל גדול עגול. ובה היה השמן. ושבעה נרותיה עליה, על קני המנורה היו שבעה נרותיה, הם הכלים שבהם הפתילות והשמן להאיר. שבעה ושבעה מוצקות, לכל נר וגר היו באים שבעה צורות קטנים שהשמן

זב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל נר וגר. (ג) ושנים זיתים עליה, אצל המנורה היו שני אילנות שהזיתים גדלים בהם. (ד) מה אלה אדני, מה זה שהזיתים נמסקים מאליהם, והשמן בא אל

הנרות מאליהם. (ה) זה דבר ה' אל ירכבל לאמר, זה סימן לך להבטיח על מלך המשיח שבה מנרע וירכבל לא בחיל ולא בכח, כלומר, ממשלתו על האמות לא

תהיה על ידי צבאות חילים רבים ולא בכח זרועו ויבשם במלחמה. כי אם ברוחי, הוא ימשל באמות מבלי

מלח מלחמה, ורק ברוחי, כלומר ברצוני אשר אתן בלב האמות להיות נכנעים לו וסרים למשמעתו. (ו) מי אתה הר הגדול, אתה מלך גוג שהנך חושב עצמך כהר גדול לעמוד

בדרפו של המלך המשיח, מה כח יש בך. לפני וירכבל למישר, למול המלך המשיח תהיה כארץ מישר לעבור בקלות, ולא תוכל לעשות שום עקוב. והוציא את

האבן הראשה, המלך המשיח יוציא את האבן הטובה והחשובה להניחה ביסוד בנן בית המקדש. תשאות חן חן לה, אז ישמע קול תשואות, שכלם יענו ויאמרו

"הנה לאבן הזאת יש לה חן רב", כי היא טובה וחשובה עד מאד.

(א) השמים כסאי, כלומר, מן השמים תבאנה הנורות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הנורות מלפניו.

והארץ הים רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת.

(כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הים ענן שרפרף רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתני להשחות שכינתי, אינו כדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדש

בית אשר תבנו לי, אם כן מה שיד לבנות לי בית ומקום מנוחת. (כג) מדי חדש בחדש, בכל חדש ביום ראש החדש. ובמדי שבת

בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל־בשר כל בני אדם ואפילו שאר העמים להשתתחות לפני בית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק יהושפט וראו העכו"ם הבאים להשתתחות לפני ה' בפגרי האנשים הפשעים כי בפגרי מחנה גוג ומגוג כי תולעתם הרמה האוכלת בשר החרוגים ההם לא תמות תגם ואשם והאש הבוער בהם לא תכבה והיו פגרי מחנה גוג ומגוג בראון לחרפה ולבזיון לכל־בשר: כג והיה מדי־חדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל־בשר כל בני אדם ואפילו שאר העמים להשתתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

יח ויאמרו־לו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד ויחר מושבך מאין יושב בו: מב ויאמר יהונתן לדוד לד לשלום והשבעה אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר ואמר יהוה יהיה א ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד־עולם:

אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה א ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד־עולם:

בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, אותם הגוים שיבואו להשתתחות לה, יצאו מירושלים לעמק יהושפט, וראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו בה' וחשבו לעשות כנגדו

להגלות את ישראל מארצם. וזה יהיה בתוך שבוע חדרשים בשעור לא יספיקו לקבר את החללים. תולעתם, הרמה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבוערת בהם לא תכבה. והיו בראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתתחות לפני ה'. כג) מדי חדש בחדשו, בראש חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

יח) ויאמר לו יהונתן, יהונתן בן שאול המלך, אמר לדוד. מחר חדש, מחר ראש חדש. ונפקדת כי יפקד מושבך, ויחרבו אותך כשיחסר מושבך יושב. מב) אשר נשבענו, ותומר שנשבענו וכו'. ה' יהיה, ה' יהיה עד על השבעה.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יושב זר, ולא ינחלו עוד

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וּלְמַנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

מו ויקח שלמה בשהקצו ידע והנה חלום נבוא ויבוא וירושללים ויעמד | לפני | ארון ברית־אדני ויעל עלות ויעש שלמים לתת תודה לה' ויתברך ויעש משתה לכל־עבדיו: מו אז תבאנה שתיים נשים זנות אליהם ויעמדנה לפניו: תקרה ה' לפניו משפט שיתברך מפניו כי מלא ה' שאלתו ותחיון אמת: יז ולאמר האשה האחת כי אדני פאזן דברי אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלך עמה בבית: יח ויהי ביום השלישי ללדתי ותלך גם־האשה הזאת ואנחנו יהיו אינן אתנו בבית ולתי שתיים־אנחנו בבית לא דר בו איש וולחנו אף ביתר התדרים: יט וימת ביהאשה הזאת לילה

הפטרת מקץ לשנים מקרא ואחד תרגום

(טו) וַיִּקֶן שְׁלֹמֹה וַהֲנֵה
חֵלֹם, בְּשִׁחְקֵין רָאָה שְׁהַחֲסִים
חֵלֹמוֹ, שִׁנְתָן לוֹ ה' חֲכָמָה יִתְּרָה.
(טז) אִז תִּבְאֲנָה, אִז בָּא.
(כז) גִּזְרוּ, חֲתָכוּ לְשָׁנִים.

טו וַיִּקֶן שְׁלֹמֹה וְהָיָה חָלוֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַיִם

וַיַּעֲמֵד | לִפְנֵי | אֲרוֹן בְּרִית-אֱלֹהֵי וַיַּעַל עֹלוֹת

וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו: טו אַז תִּבְאֲנָה שְׁתֵּים נָשִׁים
וְזֹנֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמֹדנָה לִפְנָיו: יז וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנִי אֲנִי
וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יֵשֶׁבֶת בְּבֵית אֶחָד וְאֶלֶךְ עִמָּה בְּבֵית: יח וַיְהִי בַיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וַתֵּלֶד גַּם־הָאִשָּׁה הַזֹּאת וַאֲנַחְנוּ יָחִידִי אֵין־זָר אֲתַנּוּ
בְּבֵית זִוְלָתִי שְׁתֵּים־אֲנַחְנוּ בְּבֵית: יט וַיָּמָת בֶּן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לִילָלָה אֲשֶׁר
שָׁכְכָה עָלָיו: כ וַתִּקֶּם בְּתוֹךְ הַלֵּילָה וַתִּקַּח אֶת־בְּנִי מֵאֶצְלִי וּאֲמַתָּךְ יִשְׁנָה
וַתִּשְׁפִּיכֶהוּ בַּחִיקָה וְאֶת־בְּנֶה הַמָּת הִשְׁפִּיכָה בַּחִיקִי: כא וְאַקָם בְּבֶקֶר
לְהַיִּינִק אֶת־בְּנִי וְהִנֵּה־מָת וַאֲתַבּוֹנֵן אֵלָיו בְּבֶקֶר וְהִנֵּה לֹא־הָיָה בְנִי אֲשֶׁר
יִלְדֵתִי: כב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת לֹא כִּי בְנִי הָחִי וּבִגְדַּת הַמָּת וְזֹאת
אֲמַרְתִּי לֹא כִּי בְגַד הַמָּת וּבְנִי הָחִי וַתִּדְבַּרנָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כג וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ זֹאת אֲמַרְתִּי וְהִי־בְנִי הָחִי וּבִגְדַת הַמָּת וְזֹאת אֲמַרְתִּי לֹא כִּי בְגַד
הַמָּת וּבְנִי הָחִי: כד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קְחוּ־לִי חֶרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ: כה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחִי לְשָׁנַיִם וַתֵּנוּ אֶת־הַחֲצִי
בְּנִי הַמֶּלֶךְ: כו וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחִי לְשָׁנַיִם וַתֵּנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת:
וַתֵּנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת:

עטרת מרים

כו ותאמר האשה אשר־בנה החי אל־המלך כִּי־נכמרו רחמיה על־בנה ותאמר | כי אדני תגידלה את־הילוד החי והמת אל־תמיתהו וזאת אמרת גם־לי גם־לך לא יהיה גורו: כו ויען המלך ויאמר תגידלה את־הילוד החי והמת לא תמיתהו היא אמו: כח וישמעו כל־ישראל את־המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כִּי־חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט: ד א ויהי המלך שלמה מלך על־כל־ישראל:

שי למורא

(כו) נכמרו, התחממו. א) מלך על כל ישראל, כשראו בחכמתו, שמחו כלם במלכותו.

עטרת מרים

א בַּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי אֵינִי צֹרֵךְ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹכֶם וְהָאָרֶץ הָדָם עֵינִי שֹׁפְרוֹ רִגְלִי אֵיזוֹהָ בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵיזוֹהָ מְקוֹם תִּרְצוּ לַחֲדָה בַּעַת מְנוּחָתִי לַהֲשֹׁרוֹת שְׂכִנְתִּי, אֵינִי בָדָאִי לִי: ב וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה שְׁמִיִּם וְהָאָרֶץ יָדִי עֲשֵׂתָה וְדָם אַחֲרִי בִּן וְיָהֳרִי כָל־אֵלֶּה שְׁמִיִּם וְהָאָרֶץ, וְאֵינִם קְרוּיִם בְּמִנְיֵי נְאֻם־יְהוָה וְעַם שְׂאֵנִי רָם עַל רְמִיָּם, עַם כָּל זֶה וְאֵלֹהֵה אֲפִיט אֶל־עֵנִי וּנְכַהֲרוֹת שְׂרוּתוֹ נִשְׁבֶּרֶת בַּעֲבוּר הַצֵּעֵר וְהַעֲוֹן, וּבְכָל זֹאת וְחָרַד עַל־דְּבָרִי מִתָּרֵם לְשֹׁמֵעַ בְּקוֹלִי: ג אָבֵל עֵתָה אֲנִי לִי חֲפֵץ בָּכֶם, שְׁתֵּר שׁוֹחֲטֵי הַשּׁוֹר הוּא מִכַּה־אִישׁ אֶת בְּעָלָיו שֶׁל הַשּׁוֹר תְּגַלּוּ מִמֶּנּוּ, לִפְקֵד זֹבֶחַ הַשֶּׁה דְּוִמָּה לִפְנֵי בַּעֲרָה פֶּלֶב וְהַמַּעֲלָה מִנְחָה הִרִי הוּא לִפְנֵי בְּדִם־חַיִּיר מִזְבִּיר וְהַמִּקְטִיר לְבִנְתָּה מִכַּרְדָּה אוֹתִי אֲנִי בְּתַשׁוּרֵת אוֹנִם, גִּם־הַמָּה שְׁשׁוֹחֲטִים הַשּׁוֹר וְזֹבְחִים הַשֶּׁה, גַּם הָמָּה כְּמוֹ עֹרֶף פֶּלֶב וְהַמַּעֲלָה דָם חַיִּיר הוּאֵל כִּי בַּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה: ד לֵבֵן גִּם־אֲנִי אֶבְחָר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּירוֹתֵם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבֶאֱשֶׁר לֹא־חֲפָצָתִי בַּחֲרוּ:

הפטרה לשבת ר"ח לשמו"ת

ביעשיהו פרק סו

סו א בַּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלִי אֵיזוֹהָ בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵיזוֹהָ מְקוֹם מְנוּחָתִי: ב וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עֲשֵׂתָה וְיָהֳרִי כָל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֵלֹהֵה אֲפִיט אֶל־עֵנִי וּנְכַהֲרוֹת שְׂרוּתוֹ וְחָרַד עַל־דְּבָרִי: ג שׁוֹחֲטֵי הַשּׁוֹר מִכַּה־אִישׁ זֹבֶחַ הַשֶּׁה עֹרֶף פֶּלֶב מַעֲלָה מִנְחָה דִם־חַיִּיר מִזְבִּיר לְבִנְתָּה מִכַּרְדָּה אֲנִי גִם־הַמָּה בַּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה: ד גִּם־אֲנִי אֶבְחָר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּירוֹתֵם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבֶאֱשֶׁר לֹא־חֲפָצָתִי בַּחֲרוּ:

שי למורא

(א) הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי, כלומר, מן השמים תבאנה הנורות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הנורות מלפניו. וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלִי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אֵי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי, אם בן מה שניך לבנות לי בית ומקום מנוחה.

(ב) וְאֵל זֶה אֲבִימִי, אף על־פי שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רוח. וְחָרַד עַל דְּבָרִי, מודרו לעשות את מצותי. (ג) שׁוֹחֲטֵי הַשּׁוֹר מִכַּה אִישׁ, כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב כאלו מכה איש. זֹבֶחַ הַשֶּׁה עֹרֶף פֶּלֶב, אם הביא שה לקרבן, הרי הוא נחשב לפני כאלו עורף פֶּלֶב. מַעֲלָה מִנְחָה דָם חַיִּיר, אם הוא מעלה קרבן מנחה, הרי הוא נחשב כאלו העלה דם חַיִּיר. מִזְבִּיר לְבִנְתָּה מִכַּרְדָּה אֲנִי, אם הוא מקטיר לבונה, הרי הוא כאלו מביא דבר אָנֹן. "מִכַּרְדָּה", מביא מתנה, כמו "קח נא את ברכתִי" (בראשית לז, יא). גַּם הָמָּה בַּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם, כלומר, הואיל וגם הם בחרו בדרךיהם הרעים מתוך רצון, ולא שפק הודמנו להם.

(ד) אֶבְחָר בְּתַעֲלָלֵיהֶם, אבחר

עטרת מרים

שי למורא

ובאשר לא־חפצתי בחרו: השמעו דברי־יהוה אתם הצדיקים החרדים אל־דברו באמת, אמרו פושעי ישראל הצבועים שמתדמים שהם אחיכם והם באמת שונאיכם השונאים אתכם מנדיכם ומנדים אתכם, אלה אוֹמְרִים לָכֵן לאמר רק לִמְעַן בעבור פרסום שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה על ידי

הקרבנות, משיב לָהֶם הַנְּבִיא, לא בן הוא כדבריהם כי בעינינו וְנִרְאָה בשמחתכם וְהֵם הִרְשָׁעִים יִבְשׂוּ וְיָרֹאוּ כי לא יִרְצֶה ה' בְּחֹנֶף רק בעבודת הלב באמת, וְכָד בא כבוד לֹה: וְאוֹ לַמּוֹת הַמִּשִּׁים יֵצֵא קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר יְרוּשָׁלַם על גוג ומגוג קול מְהִיכֵל יֵצֵא קוֹל יְהוָה הַיּוֹצֵא לְאֵם על עֲבוֹרֵם וְכוּ מִשְׁלֵם ה' גְּמוּל לְאוֹיְבָיו וְגַלְחָם בְּנוֹם: ז על צִיּוֹן יֵאמֶר בְּטָרֵם תְּחִיל מִתְחִילִים כִּאֲבִי לֵדָה כְּכָר יִלְדָה יִתְקַבֵּצוּ בְּנֵיהָ לְחוּבָה בְּטָרֵם יִבְאוּ תְּכַל לָה שְׂהִיא מִלְּחֻמוֹת גּוֹג וּמִגּוֹג וְהַמְלִיטָה הַלְדָה וְכָר וְאוֹ תְּחִיל הַקִּיבוֹץ הַגָּדוֹל הַכֶּלִּי: ח מִי־שָׁמַע פֶּלֶא כְּזֹאת מִי רָאָה פֶּלֶא פֶּלֶא הַיּוֹחֵל הָאֵם מַעֲוֵלָם בָּא חֵיל יִלְדָה לְכָל נָשִׁי אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד הָאֵם מַעֲוֵלָם אִם־יִוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת בִּיִּחְלָה גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן אִת־בְּנֵיהָ בַּיּוֹם כִּאֶחָד יֵצֵאוּ מִמָּקוֹם גְּלוּתָם וְיָבֹאוּ לְצִיּוֹן: ט הֵאֲנִי אֲשַׁבֵּיר אֲבִיא אֶת אִשָּׁה עַל הַמִּשְׁבֵּר - מְקוֹם מוֹשֵׁב הַיּוֹלֶדֶת - וְלֹא אוֹלִיד וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמַי שְׂתַלַּד, רוֹצֵה לֹמֵר: שְׂמָא אֲתִחֵל כְּדָבָר וְלֹא אוֹכֵל לְגִמּוֹר יֵאמֶר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי בְּחִמָּה אֶמַר אֱלֹהִיךָ: י אֲתֵם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה שְׂמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם בְּבֹאֲכֶם אֵלֶיהָ וְגִילוּ בָּה כָּל־אֲהַבְיָה כֹּל מִי שֶׁתֵּאָב

לִרְאוּתָהּ בְּכַנְיָה שִׂישׂוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־מִתְאַבְלִים עֲלֶיהָ בַּעַת חוֹרְבָנָה: יא הַתֵּאבְלִים עֲלֶיהָ לִמְעַן שִׁתְּרֵאוּ בְּשִׁמְחָתָה וְתִינָקוּ מִלִּשׁוֹן יַעֲקֹב וּשְׂבַעְתֶּם מִשֵּׁר מִשֵּׁר תִּנְחַמְיָה לִמְעַן תִּמְצְאוּ תְּהִיו מוֹצִיִּים וְהַתְעַנְּגֶתֶם וּמִתְעַנְּגִים מוֹצִי מִשְׁעֵן כְּבוֹדָה שִׁתְּרָה אַחֵר הַנְּאֻיָּה: יב בִּי־כָה | אָמַר יְהוָה הֲנִנִי נִמְוֶה־לְאִלִּיָּה אִשָּׁה אֶל יְרוּשָׁלַם שְׁלוֹם תִּרְבֶּה בְּנֶדֶר כִּמִּי נֶדֶר שְׁלוֹם אִשָּׁה לָה לְבֹא בְּמִרְצָה וּבְנִחָל שׁוֹמֵךְ אֶת כְּבוֹד גּוֹיִם עֲשֵׂרם וְיִנְקָתָם תְּהִיו יוֹנָקִים

יְרוּשָׁלַם בְּבֹאֲכֶם אֵלֶיהָ. כָּל הַמִּתְאַבְלִים עֲלֶיהָ, כָּל אֵלֹי שֶׁהִתְאֲבָלוּ עֲלֶיהָ בַּעַת חֲרֻבָּתָה: מִה שֶׁהִתְאֲבָלְתָם עֲלֶיהָ הִבִּיא לָכֵן שִׁתְּרֵאוּ בְּשִׁמְחָתָה וְתִינָקוּ וְתִשְׂבְּעוּ מִשֵּׁר מִשֵּׁר תִּנְחַמְיָה, תִּמְצְאוּ וְהַתְעַנְּגֶתֶם, וְתִהְיוּ מוֹצִיִּים וּמִתְעַנְּגִים. מוֹצִי כְבוֹדָה, עַל צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ, וְכִדְרוֹכֶם הַגּוֹיִם מֵאֹד. וְהַמְשִׁיל הַכְּבוֹד שֶׁעָשׂוּ לָהֶם

לְהַתְעַלֵּל בָּהֶם. וּמְגִזְרָתָם, מִה שֶׁהֵם מִפְּחָדִים מִן יָבֹא. יַעֲזֹר קְרֵאתִי, מִשׁוֹם שֶׁקְּרֵאתִי לָהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. וְאִין עֲזָנָה, כְּלוּמָר, אִין מִקְבֵּל דְּבָרִי. ה) תְּחַרְדִּים אֶל דְּבָרוֹ, הַצְדִּיקִים הַמּוֹדְרִים לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבָר ה'. אֶמְרוּ אַחֲיֵכֶם, אֶמְרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם אַחֲיֵכֶם וְכו'. שׁוֹנְאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם, הַשּׁוֹנְאִים אֶתְכֶם (וּמְנַדִּים) וּמְרַחֲקִים אֶתְכֶם. לִמְעַן שְׁמִי יִכְבַּד ה', כָּל אֶחָד מֵהֶם אוֹמֵר, בְּגִלֵּל פְּרִסוֹם שְׁמִי בָּא כְבוֹד לָה, כִּי אֲנִי קְרוֹב אֵלָיו וְהוּא מִתְכַּבֵּד בִּי. וְנִרְאָה בְּשִׁמְחָתְכֶם וְהֵם יִבְשׂוּ, וְהַנְּבִיא אוֹמֵר לְחַרְדִּים אֶל דְּבָר ה', לֹא בֵן הוּא כְּדָבָרִי פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל. וְנִרְאָה בְּעִינֵינוּ בְּשִׁמְחָתְכֶם שְׁלָכֶם הַחֲרָדִים אֶל דְּבָר ה', וְהִרְשָׁעִים הֵחֵם יִבְשׂוּ, כִּי הִלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל. ו) קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר, קוֹל רֵעַשׂ יֵצֵא אִין מַעִיר צִיּוֹן. קוֹל מְהִיכֵל, קוֹל מִתְחִיל הַעוֹמֵד בְּצִיּוֹן. מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאוֹיְבָיו, לְשִׁלֵּם גְּמוּל לְאוֹיְבָיו, הֵם גּוֹג וּמִגּוֹג שִׁיִּלְחֻמוּ עַל יְרוּשָׁלַם. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיֵּצֵא ה' וְגַלְחָם בְּנוֹם הַחֵם" (זכריה יד. ז). ז) בְּטָרֵם תְּחִיל יִלְדָה, בְּטָרֵם תְּחִיל צִיּוֹן תְּכַלִּי הַלְדָה, תִּלְדָה, כְּלוּמָר יִתְקַבֵּצוּ בְּנֵיהָ לְחוּבָה כְּאֵלֹו יִלְדָה אוֹתָם וְהָ עֵתָה, מְבִלִּי פֶחַד וְתְּכַלִּי לְדָה, כִּי כָּל הָאֲמוֹת יִבְיֹאוּם לְחוּבָה. ח) מִי שָׁמַע כְּזֹאת, מִי שָׁמַע דְּבָר פֶּלֶא כְּשִׁמְעוּתָה הַזֹּאת. הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד, הָאֵם מַעֲוֵלָם בָּאוּ תְּכַלִּי לְדָה לְכָל נָשִׁי הָאֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד. אִם יוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת, הָאֵם מַעֲוֵלָם נוֹלְדָה אִמָּה שְׁלֵמָה כְּפֶעַם אַחַת. כִּי חִלָּה

גַּם יִלְדָה, כִּי זֶה הַפֶּלֶא נִעֲשֶׂה בְּצִיּוֹן, שֶׁהִתְקַבְּצָה לְדָה וְגַם הַלְדָה הִיוּ בְּיַחַד כִּבְּת אַחַת וְיִלְדָה אֶת בְּנֵיהָ. כְּלוּמָר, כָּלֶם כִּאֶחָד בָּאוּ מְגֻלּוֹתָם לְצִיּוֹן. ט) הֵאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד, הָאֵם אֲנִי אֲבִיא אֶת אִשָּׁה עַל הַמִּשְׁבֵּר וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמַי שְׂתַלַּד. כְּלוּמָר, וְכוּ אֲנִי אֲתִחֵל כְּדָבָר וְלֹא אוֹכֵל לְגִמּוֹר. אִם אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי, אֲנִי הוּא הַמּוֹלִיד אֲרֻצוֹת הַגּוֹיִם עַד הַיּוֹמָן הַהוּא, וְאוֹ אֶעֱצֹר אוֹתָם מִלְּדָת, כִּי תִדְּלָה וְהַכְּבוֹד יִהְיוּ לְיִשְׂרָאֵל לְבָדֶם. י) שְׂמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם, אֲתֵם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה, שְׂמַחוּ עִם גַּם לִמְעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֵּׁר תִּנְחַמְיָה, (יא) לִמְעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֵּׁר תִּנְחַמְיָה, מוֹצִי כְבוֹדָה, וְכִדְרוֹכֶם הַגּוֹיִם מֵאֹד. וְהַמְשִׁיל הַכְּבוֹד שֶׁעָשׂוּ לָהֶם

לִרְאוּתָהּ בְּכַנְיָה שִׂישׂוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־מִתְאַבְלִים עֲלֶיהָ בַּעַת חוֹרְבָנָה: יא הַתֵּאבְלִים עֲלֶיהָ לִמְעַן שִׁתְּרֵאוּ בְּשִׁמְחָתָה וְתִינָקוּ מִלִּשׁוֹן יַעֲקֹב וּשְׂבַעְתֶּם מִשֵּׁר מִשֵּׁר תִּנְחַמְיָה לִמְעַן תִּמְצְאוּ תְּהִיו מוֹצִיִּים וְהַתְעַנְּגֶתֶם וּמִתְעַנְּגִים מוֹצִי מִשְׁעֵן כְּבוֹדָה שִׁתְּרָה אַחֵר הַנְּאֻיָּה: יב בִּי־כָה | אָמַר יְהוָה הֲנִנִי נִמְוֶה־לְאִלִּיָּה אִשָּׁה אֶל יְרוּשָׁלַם שְׁלוֹם תִּרְבֶּה בְּנֶדֶר כִּמִּי נֶדֶר שְׁלוֹם אִשָּׁה לָה לְבֹא בְּמִרְצָה וּבְנִחָל שׁוֹמֵךְ אֶת כְּבוֹד גּוֹיִם עֲשֵׂרם וְיִנְקָתָם תְּהִיו יוֹנָקִים יְרוּשָׁלַם בְּבֹאֲכֶם אֵלֶיהָ. כָּל הַמִּתְאַבְלִים עֲלֶיהָ, כָּל אֵלֹי שֶׁהִתְאֲבָלוּ עֲלֶיהָ בַּעַת חֲרֻבָּתָה: מִה שֶׁהִתְאֲבָלְתָם עֲלֶיהָ הִבִּיא לָכֵן שִׁתְּרֵאוּ בְּשִׁמְחָתָה וְתִינָקוּ וְתִשְׂבְּעוּ מִשֵּׁר מִשֵּׁר תִּנְחַמְיָה, תִּמְצְאוּ וְהַתְעַנְּגֶתֶם, וְתִהְיוּ מוֹצִיִּים וּמִתְעַנְּגִים. מוֹצִי כְבוֹדָה, עַל צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ, וְכִדְרוֹכֶם הַגּוֹיִם מֵאֹד. וְהַמְשִׁיל הַכְּבוֹד שֶׁעָשׂוּ לָהֶם

כמו שנושאים התינוק על הירוע בצד הנור, ומשעשעים אותו על הכרפס לשמחו. (יג) **אשר אמו תנחמנו**, דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב. **ובירושלם תנחמו**, כל התנחומים שלכם יהיו בירושלם, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לנחומים על הצרות שעברו.

(יד) **וראיתם ויש לבכם**,

כאשר תראו את ירושלים בבנינה ויש לבכם. **ועצמותיכם בדישא תפרחנה**, כלומר ותחזקו בכריאות. **ונודעה יד ה' את עבדיי**, אז ידעו עבדיו את כח גבורת ה'. (טו) **כאש יבוא**, לאבד את חיל גוג ומגוג. **וכסופה מרפבתיו**, כלומר גורותיו הירדות מן השמים, ירדו עליהם ברוח סופה. **להשיב בחמה אפו**, להשיב לצריו גמול באף ובחמה רבה. (טז) **נשפט**, מתבטח. **ורבו חללי ה'**, החללים שפלו במלחמת גוג ומגוג.

(יז) **המתקדשים והמטהרים אל הגגות**, המזמנים עצמם ומטהרים עצמם כמי שהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגגות. **אחר אחת**, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שנקמה הראשונה את עבודתה נקנסת השניה. **בתוך**, באמצע הגגות מקום מעמד הפסל. **והשקין**, כל סוגי השרצים. **יספו**, יכלו. **יח) ואנכי**, ואנכי מה עלי לעשות. **מעשיהם ומחשבותיהם באה**, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקני לקבץ את כל הגוים וגו'. **וראו את כבודי**,

בהלחמי בהם במכת "הקם בשרו וגו'" ככתוב בנבואת זכריה (זכריה י"ב). **ישמתי בהם את ושלחתי מהם פליטים**, פליטים יוצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים אשים אחר מן האותות שגדונו תהריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שבמגפה זו נגפו הצובאים על ירושלים. **מושבי קשת**, המלמדים לירות חצים בקשת. (כ) **והביאו את כל אחיהם**, כשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שיעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, יביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. **ובצבים**, בעגלות מקפות. **ובפרפרות**, סוג של גמלים שהם קלים מאד בהליכתם וצורת הליכתם קעין וקידה. פרוש אחר, "בפרפרות", ברקודים של שמחה,

את העושר הזה על-צד תנשאו כתינוק הילנק שנושאים אותו על הירוע בצד הנור, ועל-כרפס תשעשעו משעשעים אותו: יג **כאיש אשר אמו תנחמנו** כן אנכי אנהמכם ובירושלם תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבודי עליכם: יד בעשותו נקמותו ונודאותיו וראיתם ותראו ירושלים בבנינה ויש לבכם

ועצמותיכם בדישא תפרחנה ותחזקו בכריאות או ונודעה כח גבורת ידיהוה את עם עבדיו לטובה גם ידעו עבדיו אשר וועם את איביו במלחמת גוג ומגוג: טו **כר הנה יהוה באש יבוא** לאבד בו את חיל גוג ומגוג וכסופה פסערה יבואו מרפבתיו גורותיו להשיב לצריו גמול בחמה אפו ונערתו תרה בלהביאש: טז **כי כאש יהוה נשפט** יתה מתבטח עמקם ובחרבו איש באחיו והם את-כל-בשר ורבו וחרבו חללי יהוה (ע' יחזקאל יג יא):

יז **המתקדשים והמזמנים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העכו"ם** העומדות אל-הגגות אחר אחת קבוצה אחר קבוצה בתוך באמצע הגגות מקום מעמד העכו"ם, בני ישראל אכלי בשר החזיר והשקין והעכבר יחדו כולם יחד יספו נאם-יהוה: יח **ואנכי מעשיהם של בעלי זאת האומה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה** כדי לקבץ את-כל-הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שמעשיהם הבל ואו ובאו וראו את-כבודי אחדות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט **ישמתי בהם את ושלחתי מהם פליטים** ויצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים אשים אחר מן האותות שגדונו תהריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שבמגפה זו נגפו הצובאים על ירושלים. **מושבי קשת**, המלמדים לירות חצים בקשת. (כ) **והביאו את כל אחיהם**, כשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שיעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, יביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. **ובצבים**, בעגלות מקפות. **ובפרפרות**, סוג של גמלים שהם קלים מאד בהליכתם וצורת הליכתם קעין וקידה. פרוש אחר, "בפרפרות", ברקודים של שמחה,

הפאים אשים אות וחדו מה שצאמר ועינו תמקנה בחזרתן וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם פליטים יצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים אשים אחר מן האותות שגדונו תהריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שבמגפה זו נגפו הצובאים על ירושלים. **מושבי קשת**, המלמדים לירות חצים בקשת. (כ) **והביאו את כל אחיהם**, כשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שיעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, יביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. **ובצבים**, בעגלות מקפות. **ובפרפרות**, סוג של גמלים שהם קלים מאד בהליכתם וצורת הליכתם קעין וקידה. פרוש אחר, "בפרפרות", ברקודים של שמחה,

עטרת מרים

עַל הַר קָדְשִׁי וְיְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־מָהוּר בֶּן־יִבְיָאוּ הָעֶבְרִיִם אֶת יִשְׂרָאֵל בְּבָגְדִים מְהוּרִים וְנָאִים עַד בֵּית יְהוָה: כֹּא וְגַם־מִמֶּהם מִמְּהֻבָּאִים מִכָּל־הַנָּשִׁים, אִף אִם מִמֶּהם נִשְׁתַּחֲוֶה וְהִסֵּם אֶקַּח לְהִיט לַכֹּהֲנִים לְלוּיִם אָמַר יְהוָה כִּי לִפְנֵי גִלְיָוִי הָיָה מִמִּשְׁפַּחַת כְּהֹנָה וְלוּיָהּ: כִּב כִּי כֹאשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי כִי אֲנִי סֹבֵת קִיּוּמָם וְעִמִּידָתָם בְּחֻדוּשָׁם נֶאֱמַר יְהוָה בֶּן־יַעֲמֹד זֶרַעְכֶם אַחֲרֵיכֶם וְשִׁמְכֶם כָּל יְמֵי עוֹלָם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ כִּי עוֹלָם לֹא יֵאָבֵד שֵׁם יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִגָּזַע עוֹד מֵאַרְצָם: כִּג וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בֶּשֶׁר כָּל בְּנֵי אָדָם אֲפִילוֹ שָׂאֵר הָעַמִּים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לַעֲמֹק הַיַּרְדֵּשׁ וַיֵּצְאוּ הָעֶבְרִיִם הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה' בַּפְּגָרִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי בַּפְּגָרִי מִחֲנֵה גֹז וּמִגֵּזַע כִּי תוֹלַעְתָּם הִרְפָּה הַאֻכְלֹת בֶּשֶׂר הַחַרוּגִים הָהֵם לֹא תָמוּת הֵנָּה וְאִשָּׁם וְהָאֵשׁ הַבּוֹעֵר בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ פְגָרִי מִחֲנֵה גֹז וּמִגֵּזַע הִרְאֹן לְחֻרְפָּה וּלְבִיזוֹן לְכָל־בֶּשֶׁר:

שי למורא

כְּמוֹ "וְדוֹד מִכְרֶכֶר בְּכָל עוֹ" (שְׁמוּאֵל־ב ויד.) (כא) וְגַם מִמֶּהם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוּיִם, גַּם מִן הָעַמִּים הַמְּכֻבָּאִים אוֹתָם, וְגַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּכֻבָּאִים, אֶקַּח מִמֶּהם כֹּהֲנִים וְלוּיִם שֶׁהָיוּ מְעַרְכִּים בֵּין הַגִּזְיוֹם בְּאַנָּם, וְלִפְנֵי גִלְיָוִים הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִם שֶׁבָּהֶם, וְאֶבְרָר אוֹתָם מִמֶּהם וְהָיוּ מִשְׁמָשִׁים לִפְנֵי אָמַר ה', וְהִיכֵן אָמַר, "הַנִּשְׁתַּחֲוֹת לַה' אֲלֵהֲיִינוּ" (דְּבָרִים כט,כח). (כב) הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים, קִרְאֵם חֲדָשִׁים, כִּי הֵם עֹמְדִים תָּמִיד בְּחֻדוּשָׁם כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאוּ וְלֹא יִכָּלוּ. וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה, שֶׁהָאָרֶץ עֹמֶדֶת בְּחֻדוּשָׁה תָּמִיד כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאָה וְלֹא תִכָּלֶה, אֲלֵא שְׁתוֹלְדוּתֶיהָ בָּלִים. וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה "דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עֹמֶדֶת" (קֹהֶלֶת א,ד). אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲמִידִם בְּחֻדוּשָׁם. עֹמְדִים לִפְנֵי, שְׁאֲנִי סֹבֵת קִיּוּמָם וְעִמִּידָתָם. בֶּן יַעֲמֹד זֶרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם, בְּאוֹתָהּ הַפּוֹכֶה שְׁתִּיתוּ אוֹתָם שְׁתִּיתָה הַבְּאֵלָה בִּימֵיכֶם, בֶּן יַעֲמִדוּ גַם זֶרַעְכֶם אַחֲרֵיכֶם כָּל יְמֵי עוֹלָם, וְלֹא תִגָּזַע עוֹד מֵאַרְצָכֶם כִּפִּי שֶׁחֲשַׁבּוּ אֵלֶּי הַנָּשִׁים שֶׁבָּאוּ עִם גֹּז לְהִלָּחֵם עַל יְרוּשָׁלַם, שֶׁחֲשַׁבּוּ לְהַנָּלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֵאבֹד אֶת שְׁמָם, אֲלֵא לְעוֹלָם יַעֲמֹד זֶרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם. (כג) מִדִּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֹדֶשׁ בְּיוֹם רִאשׁ הַחֲדָשׁ. וּמִדִּי שֶׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ, כָּל בֶּשֶׁר, כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֲפִילוֹ שָׂאֵר הָעַמִּים. לִפְנֵי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. (כד) וַיֵּצְאוּ וַיֵּצְאוּ בַּפְּגָרִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי, אוֹתָם הַנָּשִׁים שֶׁבָּאוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַה', וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לַעֲמֹק הַיַּרְדֵּשׁ, הִרְפָּה הַאֻכְלֹת בֶּשֶׂר הַחַרוּגִים הָהֵם לֹא תָמוּת הֵנָּה וְאִשָּׁם וְהָאֵשׁ הַבּוֹעֵר בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה. וְהָיוּ דִרְאֹן לְכָל בֶּשֶׁר, פְּגָרִי מִחֲנֵה גֹז וּמִגֵּזַע הִרְאֹן לְחֻרְפָּה וּלְבִיזוֹן כְּעֵינִי כָּל בֶּשֶׁר הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה'.

עטרת מרים

יח) וַיֹּאמְרוּ־לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָ יִזְכַּר בְּךָ הַמֶּלֶךְ כִּי יִפְקֹד (יח) וַיֹּאמְרָ לֹא יְהוֹנָתָן, וְהוֹנָתָן בֶּן שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ, אָמַר לְדוֹד. מִחֵר חֲדָשׁ, מִחֵר רִאשׁ חֲדָשׁ. וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶד, וַיִּזְכְּרוּ אוֹתָהּ בְּשִׁיחֶסֶר מוֹשֶׁבֶד יוֹשֵׁב. יט) וְשִׁלְשֵׁת תֵּרֶד מֵאֹד, אוֹ תֵּרֶד מֵאֹד, אוֹ תֵּרֶד מֵאֹד בְּמִקּוֹם סֹחַר וְתַחֲתָאֵה תֵּרֶבֶת, כִּי אוֹ יִבְקָשׁוּ וּבֹאֵת אֶל־הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּתְּרָתָ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה בְּיוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּע שְׂאוֹל לַיהוֹנָתָן לְכָל הַמּוֹת אֶת דוֹד וְשִׁבְתָּ אֲצֵל הָאֵבֶן הָאֵלֹל כִּי

הפטרה לערב ראש חודש לשמו"ת

שמואל א פרק כ

יח וַיֹּאמְרוּ־לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶד: יט וְשִׁלְשֵׁת תֵּרֶד מֵאֹד וּבֹאֵת אֶל־הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּתְּרָתָ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה

שי למורא

יח) וַיֹּאמְרוּ־לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָ כִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶד, וַיִּזְכְּרוּ אוֹתָהּ בְּשִׁיחֶסֶר מוֹשֶׁבֶד יוֹשֵׁב. יט) וְשִׁלְשֵׁת תֵּרֶד מֵאֹד, שְׁלֹשָׁה יָמִים תִּסְתַּתֵּר וְתֵרֶד מֵאֹד בְּעֵמֶק לְהִסְתַּתֵּר שָׁם. בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה, בְּיוֹם חַל לְנִמְרִי, בְּלִוְמֵר לִפְנֵי רִאשׁ חֲדָשׁ. פְּרוּשׁ אַחֵר, בְּיוֹם מַעֲשֶׂה הַשְׁבִּיעָה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂאוֹל

ליהנותן שלא ימית את דוד, שגם אז הסתתר דוד שם. האבן האזל, האבן שהיתה אות לחלכי דרכים. "האזל", חלכי הדרך, כמו "אזל" שפרשוש הלך. (ב) צדה אורה, לצד האבן אהיה מורה החצים. לשלח לי למטרה, שתהיה האבן לי למטרה. (א) קחנו ובאה, צא אתה

בעצמד במקום מחבוא וקחנו ובא אלי. (ב) לך פי שלחך ה', לך לדרך וברח, שהקב"ה אומר לך לברח ולהמלט. (ג) ותדבר אשר דברנו, הברית שברחנו יחד. הנה ה', ה' יהיה ער. (ד) אל מושב הקיר, בראש הקסבים סמוך לקיר. ויקם יהונתן וישב אבגר מצד שאול, סדר הישיבה היה, שדוד היה יושב סמוך למלך, ואחריו יהונתן, ואחריו אבגר. ויביום ההוא כשהמלך ישב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם כן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מבלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרך הכן לישב בהסבה אצל אביו, לכן קם יהונתן במקומו לשבת במקומו של אבגר, ואבגר ישב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאול ליהונתן בנו. ומקומו של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך. (ו) ויפקד מקום דוד, נחם היה המקום מן היושב. כי לא טהור, והם היו נשמרים מלאכל יחד הממא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור לממאים. וגם יתכן שאין מדרך המוסר לבוא ממא לשלחן המלך. ממחרת החדש השני, ביום השני של ראש חדש, דתנו למחרת. (ח) מעמדי, ממני לקח רשות בלכתו לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. (ט) שלחני, תן לי רשות ללכת. זבח משפחה, אותו היום היו בני משפחתו וזבחים זבחי שלמים. והוא צוה לי אחי ואחי הגדול צוה עלי להיות שם. (ל) בן נצות המדרות, בנה של מענות המוסר, בלומר שאמו לא הוכיחתו בקטנותו ולא קבל מוסר בראיו. (ואמר רז"ל, ששקטפו בני

וישבת אצל האבן האזל: כואני שלשת החצים צדה אורה לשלח לי למטרה: כא והנה אשלח את הנער לך מצא את החצים אמר לנער הנה החצים. ממוך והנה קחנו. ובאה פישלום לך ואין דבר חיייהוה: כב ואם כה אמר לעלם הנה החצים ממוך והלאה לך פי שלחך יהוה: כג ותדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני וביניך עד עולם: כד ויפטר דוד בשרה ויהי החדש וישב המלך אל הלחם לאכול: כה וישב המלך על מושבו בפעם. בפעם אל מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבגר מצד שאול ויפקד מקום דוד: כו ולא דבר שאול מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי טהור הוא כרלא טהור כי עדן לא טבל לקרו: (ז) ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני לחדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא בן ישי תמול גס היום אל הלחם אם היה מקרה, היה לו לבוא היום חלופו: (ח) ויען יהונתן את שאול וישאל נשאל דוד נשאל דוד מעמדי לחם: כט ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה לי אחי ועתה אם מצאתי חן בעיניך אמלטא נא ואראה את אחי עליך לא בא אל שלחן המלך: ל ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו

שם אמצאך: (ב) ואני שלשת החצים צדה לצד האבן והוא אורה באלו אני מורה לשלח לי למטרה לחי: (א) והנה לאחר זה אשלח את הנער ואני לך מצא את החצים חסיון הנה יהיה בדרך אם אמר אמר לנער הנה החצים קרובים אלי ממוך והנה עברת ממם, קחנו קח החי ובאה בוא אלי פישלום לך ואין דבר רע, חר יהיה נשבע לו: (ב) ואם כה אמר לעלם הנה החצים ממוך והלאה למנו במקום עמדי, או לך לדרך וברח לך פי שלחך יהוה ונצלת בהשגחת ה': (ג) ואם מלך לך, וכו' תבור ותדבר אשר דברנו דברי הברית שברחנו אני ואתה הנה יהוה יהיה הער ביני וביניך עד עולם: (ד) ויפטר דוד בשרה ויהי החדש וישב המלך אל הלחם לאכול: (ה) וישב המלך על מושבו מקום המיוחד לו לשבת בו בפעם. בפעם אל מושב שאל הקיר ויקם יהונתן וישב אבגר מצד אביו כי לא רצה להיות סמוך לאביו, אם יקצוף עליו על דבר דוד, שאול ויפקד מקום דוד: (ו) ולא דבר לא שאל מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי טהור הוא כרלא טהור כי עדן לא טבל לקרו: (ז) ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני לחדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא בן ישי תמול גס היום אל הלחם אם היה מקרה, היה לו לבוא היום חלופו: (ח) ויען יהונתן את שאול וישאל נשאל דוד נשאל דוד מעמדי לחם: (ט) ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה לי אחי ועתה אם מצאתי חן בעיניך אמלטא נא ואראה את אחי עליך לא בא אל שלחן המלך כי נמתי לו רשות לא הוכיחתו בקטנותו ולא קבל מוסר בראיו. (ואמר רז"ל, ששקטפו בני

ללכת, והלך לו: ל) ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו בנגעת

א וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲשִׁים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְצֹדֶק בֵּית יְהוָה: ב עֲמֻדִים שְׁנָיִם וְגִלְתֵּי הַתְּכֵתֶת חֶלֶק הַתַּחֲתוֹן מִתְּכֵתֶת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ הָעֲמֻדִים שְׁתֵּי וְהַשֹּׁבָכוֹת סָרוּ שְׁתֵּי לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְוֹת הַתְּכֵתֶת אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הָעֲמֻדִים: ג וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת הָעֲשׂוּיֹת לְתֵלוֹת בַּתְּחִיתִי לְשְׁתֵּי הַשֹּׁבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים כָּכָל טוּר מֵאָה רַמְנִים לְשֹׁבְכָה הָאַחַת לְכַפּוֹת אֶת חֶלֶק הָעֲלִיוֹן מִן שְׁתֵּי גִלְוֹת הַתְּכֵתֶת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעֲמֻדִים: ד וְאֶת־הַמְּכַנּוֹת מִלְשׁוֹן בֵּן וְכַסִּים וְהָיוּ מִתַּחַת לַפִּירוֹת עֶשֶׂר וְאֶת־הַפִּירוֹת עֶשֶׂר עַל־הַמְּכַנּוֹת: ה וְאֵת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבֶּקֶר שְׁנַיִם־עֶשֶׂר תַּחַת הַיָּם: ו וְאֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲשִׁים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נִחַשְׁתָּ מִמֶּנִּי צִרוּף וּמִזֻּקָּה: ז בְּכֹכֶר הַיִּרְדֵּן יֵצְקִים הַמֶּלֶךְ שֹׁפָד בָּהֶם אֶת הַנְּחֹשֶׁת לְאַחַר הַתַּחֲבָה בְּמַעֲבָה הָאֲדָמָה נָגְבִי הָאֲדָמָה חֹפֵר צוּרוֹת הַכֵּלִים הָהֵם בֵּין סָבוֹת וּבֵין צֶרְתָּן: ח וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה מַלְשָׁקוֹל אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מִרֹב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקֹר לְדַעַת מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: ט וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן קִבְּצָה הַשֻּׁלְחָנוֹת, כִּי עֶשְׂרֵה עָשָׂה (ד"ה ב ד ח), אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים הַשֻּׁלְחָן עָשָׂה זָהָב: י וְאֶת־הַמְּנֹרֹת חֲמֹשׁ מִזְמִין מִנֹּחַת מֹשֶׁה וְחֲמֹשׁ מִשְׁמָאֵל אֲבֵל כָּלֵם הָעַמִּיד בְּדָרוֹם לִפְנֵי הַדְּבִיר שֶׁהוּא תַּתְּחַת הַשֹּׁקֵף לְהִכָּל, וְהַמְּנֹרֹת עָשָׂה מִזָּהָב סָגוֹר גָּדוֹל וּמִזֻּקָּה וְהַפֶּרֶחַ שֶׁל מִנֹּחַת וְהַנֶּגֶרֶת הֵם בְּיוֹכֵן שְׁנֹתָיִן בָּהֶן הַשִּׁמּוֹן וְהַפְּתִילָה וְהַמְּלָקְחִים שְׁמִירִים בָּהֶן אֵת הַפְּתִילָה מִתּוֹךְ הַשִּׁמּוֹן עָשָׂה מִזָּהָב: יא וְהַסְּפּוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת כָּלִי שֶׁל זָמֵר וְהַמְּזֻרְקוֹת, כָּלִים לְקַבֵּל דָּם הַתְּרִבּוֹת וְלִזְרִיקָתָם הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְהַסְּפּוֹת, הַבְּיוֹכִים שֶׁבָּהֶם שְׁמִים אֵת הַלְּבוֹנָה עַל הַשֻּׁלְחָן וְהַמְּחַתּוֹת, כָּלִים לְאַסֹּף בָּהֶם גָּחָלִי אֵשׁ מִהַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לְהַקְטִירָתָם הַקְּטֹרֶת, וְכֵן לְתַרְוִמַת הַדָּשָׁן מִהַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְהַפְּתוֹת, הֵן הָעֲשׂוּיֹת לְחָצִיץ בָּהֶן אֵת צִירֵי הַדְּלָחוֹת בְּמִסְתָּן וּבְמִשְׁקוֹף, כְּשִׁבְלִי

(א) אֵת הַפִּירוֹת, כָּלִי נִחַשְׁתָּ עֵינֵי סוּרִים לְשִׁים בָּהֶם אֵת הַדָּשָׁן מִעַל הַמִּזְבֵּחַ. (וְנִקְרָא "פִּירוֹת" מִלְשׁוֹן פִּירָה שֶׁנֶּשֶׁ בָּהּ אֶפֶר וְדָשָׁן). וְאֵת הַיַּעֲשִׁים, כָּלִים שֶׁבָּהֶם מְרִימִים אֵת הַדָּשָׁן מִעַל הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵת הַמְּזֻרְקוֹת, סָפִלִים שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִים אֵת הָדָם לִזְרִיקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ. וַיְכַל חִירָם, הוּא הָיָה בְּנוֹ שֶׁל

חִירוֹם הַנֹּכֶר בְּסִסּוֹ לִפְנֵי זֶה (ד"ה מלבי"ם). בֵּית ה', לְצֹדֶק בֵּית ה'.

(ב) עֲמֻדִים שְׁנָיִם וְגו', שְׁנֵי הָעֲמֻדִים שֶׁהָעֲמֻדוֹ בְּאוֹלָם שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְהַשֹּׁבָכוֹת, מַעֲשֵׂה קְלִיעָה, כְּעֵין שְׂרָשְׁרוֹת.

(ד) הַמְּכַנּוֹת, בְּסִיסִים לְכִיּוֹרֵי הַנְּחֹשֶׁת, וְלָהֶם גִּלְגָּלִים וְכו' מִבְּבֹאֵר לְעִיל בְּפֶקֶד זֶה בְּסִפֵּר מַלְכִּים.

(ה) וְאֵת הַיָּם, בְּרִכָּה עֲשׂוּיָה מִנְּחֹשֶׁת, וְעֲמֻדָה עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר בָּקָר שֶׁהָיוּ עֲשׂוּיִים מִנְּחֹשֶׁת. (ו) נִחַשְׁתָּ מִמֶּנִּי, מִתְּכֵת הַנְּחֹשֶׁת הָיְתָה צִרוּפָה וּמִזֻּקָּתָה וְנִקְרָה מֵאָה.

(ז) בְּכֹכֶר הַיִּרְדֵּן, שֶׁשֶׁם הָיְתָה הָאֲדָמָה עָבָה וּמִכְשָׁרָתָה לְמִלְאכָה זוּ. יֵצְקִים, תַּחֲבִיבִים וְיֵצְקִים בְּתַכְנִיּוֹתָם.

(ח) וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת כָּל הַכֵּלִים, הַיָּמִין מַלְשָׁקֵל אוֹתָם.

(י) חֲמֹשׁ מִזְמִין וְחֲמֹשׁ מִשְׁמָאֵל, מִזְמִין וּמִשְׁמָאֵל לַמְּנֹחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה רַבְּנוֹ. לִפְנֵי הַדְּבִיר, בְּהִיכַל הַקֹּדֶשׁ, לִפְנֵי קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים.

זָהָב סָגוֹר, זָהָב שֶׁסָּגְרוּ אוֹתוֹ בְּכֹרֶת הַצֹּרֶף לְהַטְרוֹת מִסִּיג. וְהַפֶּרֶחַ, פְּרָחֵי הַמְּנֹרֹת. וְהַנֶּגֶרֶת, מִכְלֵי הַשִּׁמּוֹן וְהַפְּתִילוֹת שֶׁל הַמְּנֹרֹת.

וְהַמְּלָקְחִים, צִבְתִּים שְׁמִירִים בָּהֶם אֵת הַפְּתִילָה מִתּוֹךְ הַשִּׁמּוֹן.

(יא) וְהַסְּפּוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת, מִיַּי כָּלִי זָמֵר. וְהַמְּזֻרְקוֹת, כָּלִים לְקַבֵּל דָּם הַתְּרִיבּוֹת וְלִזְרִיקָתָם הָדָם עַל

הַמִּזְבֵּחַ. וְהַסְּפּוֹת, הַבְּיוֹכִים שֶׁבָּהֶם שְׁמִים אֵת הַלְּבוֹנָה עַל הַשֻּׁלְחָן. וְהַמְּחַתּוֹת, כָּלִים לְאַסֹּף בָּהֶם גָּחָלִי אֵשׁ מִהַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לְהַקְטִירָתָם הַקְּטֹרֶת.

וְכֵן לְתַרְוִמַת הַדָּשָׁן מִהַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְהַפְּתוֹת, הֵן הָעֲשׂוּיֹת לְחָצִיץ בָּהֶן אֵת צִירֵי הַדְּלָחוֹת בְּמִסְתָּן וּבְמִשְׁקוֹף, כְּשִׁבְלִי

להרוצים לומר במלכים א פרק ז

א וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲשִׁים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: ב עֲמֻדִים שְׁנָיִם וְגִלְתֵּי הַתְּכֵתֶת אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁ הָעֲמֻדִים שְׁתֵּי וְהַשֹּׁבָכוֹת סָרוּ שְׁתֵּי לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְוֹת הַתְּכֵתֶת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעֲמֻדִים: ג וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי הַשֹּׁבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רַמְנִים לְשֹׁבְכָה הָאַחַת לְכַפּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְוֹת הַתְּכֵתֶת אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעֲמֻדִים: ד וְאֶת־הַמְּכַנּוֹת עֶשֶׂר וְאֶת־הַפִּירוֹת עֶשֶׂר עַל־הַמְּכַנּוֹת: ה וְאֵת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבֶּקֶר שְׁנַיִם־עֶשֶׂר תַּחַת הַיָּם: ו וְאֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲשִׁים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נִחַשְׁתָּ מִמֶּנִּי צִרוּף וּמִזֻּקָּה: ז בְּכֹכֶר הַיִּרְדֵּן יֵצְקִים הַמֶּלֶךְ שֹׁפָד בָּהֶם אֶת הַנְּחֹשֶׁת לְאַחַר הַתַּחֲבָה בְּמַעֲבָה הָאֲדָמָה נָגְבִי הָאֲדָמָה חֹפֵר צוּרוֹת הַכֵּלִים הָהֵם בֵּין סָבוֹת וּבֵין צֶרְתָּן: ח וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה מַלְשָׁקוֹל אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מִרֹב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקֹר לְדַעַת מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: ט וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן קִבְּצָה הַשֻּׁלְחָנוֹת, כִּי עֶשְׂרֵה עָשָׂה (ד"ה ב ד ח), אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים הַשֻּׁלְחָן עָשָׂה זָהָב: י וְאֶת־הַמְּנֹרֹת חֲמֹשׁ מִזְמִין מִנֹּחַת מֹשֶׁה וְחֲמֹשׁ מִשְׁמָאֵל אֲבֵל כָּלֵם הָעַמִּיד בְּדָרוֹם לִפְנֵי הַדְּבִיר שֶׁהוּא תַּתְּחַת הַשֹּׁקֵף לְהִכָּל, וְהַמְּנֹרֹת עָשָׂה מִזָּהָב סָגוֹר גָּדוֹל וּמִזֻּקָּה וְהַפֶּרֶחַ שֶׁל מִנֹּחַת וְהַנֶּגֶרֶת הֵם בְּיוֹכֵן שְׁנֹתָיִן בָּהֶן הַשִּׁמּוֹן וְהַפְּתִילָה וְהַמְּלָקְחִים שְׁמִירִים בָּהֶן אֵת הַפְּתִילָה מִתּוֹךְ הַשִּׁמּוֹן עָשָׂה מִזָּהָב: יא וְהַסְּפּוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת כָּלִי שֶׁל זָמֵר וְהַמְּזֻרְקוֹת, כָּלִים לְקַבֵּל דָּם הַתְּרִיבּוֹת וְלִזְרִיקָתָם הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְהַסְּפּוֹת, הַבְּיוֹכִים שֶׁבָּהֶם שְׁמִים אֵת הַלְּבוֹנָה עַל הַשֻּׁלְחָן וְהַמְּחַתּוֹת, כָּלִים לְאַסֹּף בָּהֶם גָּחָלִי אֵשׁ מִהַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לְהַקְטִירָתָם הַקְּטֹרֶת, וְכֵן לְתַרְוִמַת הַדָּשָׁן מִהַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְהַפְּתוֹת, הֵן הָעֲשׂוּיֹת לְחָצִיץ בָּהֶן אֵת צִירֵי הַדְּלָחוֹת בְּמִסְתָּן וּבְמִשְׁקוֹף, כְּשִׁבְלִי

תנועת הדלתות. פרוש אחר, מפתחות שפותחים בהם את הדלתות. לדלתי הבית להיכל, וגם הפותות של דלתות המיכל, שהוא הקדש שלפני קדש הקדשים, היו זהב.

והמזמרות והמזרקות והכפות והמחתות וזהב סגור והפתות לדלתות הבית הפנימי לקדש הקדשים לדלתי הבית להיכל וזהב:

על הקטורת זהב סגור והפתות הם העשויות להציב בהן צירים לדלתות הבית הפנימי לסבב אילך ואילך שהוא לקדש הקדשים לדלתי הבית שהוא להיכל היו זהב:

כִּי עָלִינוּ אֶל־עֲבֹדֶךָ אָבִי וַנִּגְדַּלֹּא אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנִי: ^(ישראל) כֹּה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שְׁבִרוּ־לָנוּ מַעֲמָאֵכֶל: כֹּה וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם־יֵשׁ אַחֲיֵינוּ הַקָּטָן אֲתָנוּ וַיִּרְדְּנוּ כִּי־לֹא נוּכַל לָרִאוֹת פְּנֵי הָאֵישׁ וְאַחֲיֵנוּ הַקָּטָן אֵינָנו אֲתָנוּ: כֹּה וַיֹּאמֶר עֲבֹדֶךָ אָבִי אֲלִינוּ אַתָּם יַדְעֲתֶם כִּי שְׁנַיִם יִלְדֵּה־לִּי אִשְׁתִּי: כֹּה וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאֵתִי וַאֲמַר אֵךְ טָרַף טָרַף וְלֹא רִאִיתִי עַד־הַנֵּה: כֹּה וּלְקַחְתֶּם גַּם־אֶת־זֶה מֵעַם פְּנֵי וְקִרְהוּ אִסּוֹן וְהוֹרִדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִּי בְּרַעַה שְׁאַלְחָ: וְעַתָּה כָּבֹאִי אֶל־עֲבֹדֶךָ אָבִי וְהַנֶּעַר אֵינָנו אֲתָנוּ וְנִפְשׁוּ קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ: ^(ע"כ בחול)

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
מִד וַיֵּנֶשׂ אֲלֵיו יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדֹנִי וְדִבְרֵנָא עֲבֹדֶךָ דָּבָר בְּאֲזִנִּי אֲדֹנִי וְאֶל־יֵחַר אַפֶּךָ בְּעֲבֹדֶךָ כִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה: יֵשׁ אֲדֹנִי שְׁאֵל אֶת־עֲבָדֶיךָ לֵאמֹר הֵישֵׁלְכֶם אֵב אוֹ־אֶח: וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי יֵשִׁלְנוּ אֵב זָקֵן וְיִלְד זָקֵנִים קָטָן וְאַחִיו מֵת וְיֹתֵר הוּא לְבָדּוֹ לֵאמֹר וְאָבִיו אֶהְיֶה: ^(לוי) כֹּה וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ הוֹרִדְהוּ אֵלַי וְאִשְׁמָחָה עִינֵי עָלָיו: כֹּה וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי לֹא יוּכַל הַנֶּעַר לַעֲזֹב אֶת־אָבִיו וְעֹזֵב אֶת־אָבִיו וְמָת: כֹּה וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ אִם־לֹא יִרְדּוּ אַחֲיֵיכֶם הַקָּטָן אַתְּכֶם לֹא תִסְפּוֹן לָרִאוֹת פְּנֵי: כֹּה וַיְהִי

המשך מעמוד יא

וכמה ממלכיות שצמחו ממלכות יון דאלכסנדר מוקדון, (ואם בפרט הרי מדינת יון היא בחצי האי דאירופא ולא בסוריא שבעסיא), הרי לשמור הקורא מהטעות בחרו בשם המבורר יותר. ומה שבנוסח התפלה קבעו השם יון, הנה יש לומר בזה כמה כוונות, והיותר פשוטה לכאורה היא זו שהמלחמה התנהלה בשם תרבות יון תורתה ומנהגי' נוסף על הטעם שמזמן תום גלות מדי ופרס ועד התחלת גלות אדום הוא רומי הרי הרדיפות והגליות שבינתיים נקראים בשם גלות יון בדברי רז"ל וגם ע"ז י"ל הטעם כנ"ל.

במה שמעיר בשם העירה קרושטא הוא טעות המעתיק וצ"ל קרוטשע (נז' במכ' אבות החסי' הנדפס ב"התמים").

מוסגי"פ מה שהו"ל בקשר עם יום הבהיר גאולתנו ופדות נפשנו הוא י"ט כסלו העבר, שתוכנו כל השנה זמנו הוא, ותקותי שיענין את כבודו שי'.

בברכה לבר' הנכונה בגו"ר גם יחד.

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל או מתחת שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה. הנרות צריכים לדלוק לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכיה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, עם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

בערב שבת

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר־כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות. אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

במוצאי שבת

במוצאי־שבת חנוכה חוזרים מיד מבית־הכנסת, מזדרזים לערוך 'הברלה', ואחר־כך מדליקים נרות חנוכה (יש נוהגים לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", להדליק את נרות החנוכה ואחר־כך להבדיל על היין).

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נֶפֶס לְאַבּוֹתֵינוּ, בְּיָמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ אָנוּ מְדַלִּיקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּפִסִּים, וְעַל הַנִּפְלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבּוֹתֵינוּ בְּיָמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה, עַל־יְדֵי כְּהִנּוּךְ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל שְׂמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה, הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ קִדְּשָׁנוּ, וְאֵין לָנוּ רִשּׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֲלָא לְרְאוֹתָן בְּלָבָד, כְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, עַל נִסֶּיךָ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעוֹתֶיךָ.

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
			מג"א		אדמונה"ז												
			ש	א	ש	א											
ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א
באר שבע (ח)	6:22	6:27	8:18	8:22	8:54	8:58	9:47	9:51	12:00	12:03	16:38	16:38	17:06	17:06	16:18	17:17	
חיפה (ח)	6:25	6:30	8:18	8:22	8:55	8:59	9:48	9:51	11:59	12:02	16:37	16:37	17:02	17:03	16:07	17:14	
ירושלים (ח)	6:22	6:27	8:17	8:20	8:53	8:57	9:46	9:49	11:58	12:01	16:40	16:40	17:03	17:04	16:00	17:15	
תל אביב (ח)	6:24	6:29	8:19	8:22	8:55	8:59	9:48	9:51	12:00	12:03	16:36	16:36	17:04	17:05	16:16	17:16	
אוסטריה, וינה (ח)	7:25	7:32	8:44	8:49	9:32	9:37	10:18	10:21	12:14	12:16	16:02	16:01	16:40	16:39	15:43	16:54	
אוסטרליה, מלבורן (ק)	5:52	5:51	8:42	8:43	9:29	9:30	10:44	10:45	13:46	13:49	20:28	20:34	21:00	21:06	20:15	21:19	
אוקראינה, אודסה (ח)	7:21	7:28	8:46	8:50	9:32	9:36	10:18	10:22	12:16	12:19	16:12	16:10	16:48	16:47	15:52	17:01	
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:58	7:05	8:18	8:23	9:06	9:11	9:51	9:55	11:48	11:51	15:37	15:36	16:15	16:14	15:18	16:28	
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ח)	7:11	7:18	8:30	8:34	9:18	9:23	10:03	10:07	11:59	12:02	15:47	15:45	16:25	16:24	15:27	16:38	
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:44	7:51	8:57	9:01	9:47	9:52	10:31	10:35	12:25	12:27	16:05	16:03	16:45	16:43	15:45	16:58	
אוקראינה, קייב (ח)	7:38	7:45	8:50	8:54	9:40	9:45	10:24	10:28	12:17	12:20	15:57	15:54	16:37	16:35	15:37	16:50	
איטליה, מילאנו (ח)	7:44	7:50	9:11	9:15	9:56	10:01	10:43	10:47	12:43	12:45	16:44	16:43	17:17	17:16	16:25	17:30	
אקוודור, קיטו (ח)	5:59	6:02	8:29	8:31	8:59	9:02	10:02	10:05	12:34	12:36	18:08	18:10	18:31	18:34	17:52	18:43	
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:34	5:34	8:24	8:24	9:07	9:08	10:20	10:22	13:19	13:22	19:54	19:59	20:24	20:29	19:40	20:42	
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:07	6:06	8:58	8:58	9:49	9:50	11:06	11:07	14:12	14:15	21:03	21:09	21:38	21:44	20:50	21:59	
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:08	7:14	8:50	8:53	9:30	9:34	10:20	10:23	12:26	12:28	16:43	16:43	17:15	17:15	16:25	17:27	
ארה"ב, ברוקלין (ח)	7:01	7:07	8:40	8:44	9:21	9:25	10:10	10:14	12:15	12:18	16:29	16:29	17:01	17:01	16:10	17:13	
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	7:02	7:08	8:40	8:44	9:22	9:26	10:11	10:15	12:16	12:18	16:29	16:29	17:02	17:02	16:11	17:14	
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:43	7:49	9:18	9:21	10:00	10:04	10:49	10:52	12:52	12:54	17:00	16:59	17:34	17:33	16:42	17:46	
ארה"ב, האוסטון (ח)	7:00	7:05	8:58	9:01	9:33	9:37	10:27	10:30	12:41	12:43	17:22	17:23	17:49	17:50	17:05	18:01	
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:40	6:45	8:31	8:35	9:09	9:12	10:01	10:04	12:11	12:14	16:43	16:43	17:12	17:12	16:25	17:24	
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:51	6:55	8:55	8:58	9:29	9:32	10:24	10:27	12:40	12:43	17:30	17:30	17:56	17:57	17:12	18:07	
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:59	7:05	8:36	8:40	9:18	9:22	10:07	10:11	12:11	12:14	16:23	16:22	16:56	16:55	16:04	17:08	
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:25	7:30	9:04	9:08	9:45	9:49	10:34	10:38	12:39	12:42	16:54	16:53	17:26	17:26	16:35	17:38	
ארה"ב, שיקגו (ח)	7:00	7:05	8:36	8:39	9:18	9:22	10:06	10:10	12:10	12:12	16:20	16:19	16:53	16:53	16:01	17:05	
בוליביה, לה-פס (ח)	5:51	5:52	8:31	8:33	9:04	9:06	10:12	10:14	12:55	12:57	18:53	18:57	19:19	19:22	18:38	19:32	
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:26	8:33	9:35	9:39	10:27	10:32	11:10	11:14	13:02	13:04	16:38	16:35	17:19	17:17	16:17	17:33	
בלגיה, בריסל (ח)	8:24	8:32	9:35	9:39	10:26	10:31	11:09	11:13	13:02	13:04	16:39	16:37	17:20	17:18	16:19	17:34	
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:11	5:12	7:56	7:57	8:32	8:33	9:41	9:43	12:30	12:32	18:46	18:50	19:08	19:12	18:31	19:23	
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:01	5:02	7:45	7:46	8:21	8:22	9:30	9:32	12:18	12:20	18:28	18:32	18:54	18:58	18:13	19:09	
בריטניה, לונדון (ח)	7:45	7:52	8:53	8:57	9:45	9:50	10:28	10:32	12:20	12:22	15:56	15:54	16:36	16:34	15:39	16:50	
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	8:03	8:11	9:03	9:08	9:59	10:04	10:40	10:44	12:28	12:31	15:53	15:50	16:37	16:35	15:35	16:52	
גרמניה, ברלין (ח)	7:56	8:04	9:00	9:05	9:54	9:59	10:36	10:40	12:26	12:28	15:57	15:55	16:39	16:36	15:37	16:53	
גרמניה, פרנקפורט (ח)	8:04	8:11	9:17	9:21	10:07	10:12	10:51	10:55	12:45	12:47	16:25	16:23	17:05	17:04	16:06	17:19	
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:06	5:07	7:52	7:54	8:30	8:31	9:40	9:42	12:31	12:33	18:54	18:58	19:14	19:19	18:40	19:30	
הודו, מומבאי (ח)	6:56	7:00	9:08	9:10	9:40	9:43	10:37	10:40	12:58	13:00	18:00	18:01	18:25	18:26	17:43	18:36	
הודו, פונה (ח)	6:51	6:55	9:03	9:06	9:35	9:38	10:33	10:36	12:54	12:56	17:57	17:58	18:22	18:23	17:40	18:33	
הונגריה, בודפשט (ח)	7:11	7:18	8:33	8:37	9:20	9:25	10:06	10:10	12:03	12:06	15:54	15:53	16:32	16:30	15:35	16:45	
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:07	7:12	8:45	8:48	9:26	9:30	10:15	10:19	12:20	12:22	16:33	16:32	17:05	17:05	16:14	17:17	
יוון, אתונה (ח)	7:23	7:28	9:07	9:11	9:47	9:51	10:37	10:41	12:44	12:47	17:06	17:05	17:37	17:37	16:47	17:49	
מולדובה, קישינב (ח)	7:31	7:37	8:53	8:58	9:40	9:45	10:26	10:30	12:24	12:26	16:17	16:15	16:54	16:53	15:58	17:07	

רפז

לוח זמנים לשבוע פרשת מקץ בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:54	6:58	9:05	9:08	9:38	9:41	10:35	10:38	12:55	12:58	17:56	17:58	18:22	18:23	17:39	18:33
ניו-זילנד, קרייטסצ'רץ' (ח)	4:36	4:35	7:26	7:24	8:26	8:26	9:45	9:46	12:57	13:00	20:01	20:08	20:41	20:48	19:49	21:05
נפאל, קטמנדו (ח)	6:38	6:42	8:39	8:42	9:13	9:17	10:08	10:11	12:23	12:25	17:08	17:09	17:35	17:36	16:51	17:47
סין, בייג'ין (ח)	7:17	7:23	8:58	9:01	9:38	9:42	10:28	10:31	12:33	12:36	16:50	16:49	17:22	17:21	16:29	17:33
סינגפור, סינגפור (ח)	6:52	6:55	9:20	9:23	9:51	9:54	10:53	10:56	13:24	13:26	18:55	18:58	19:19	19:22	18:39	19:31
פולין, ורשא (ח)	7:24	7:32	8:29	8:34	9:23	9:28	10:05	10:09	11:55	11:58	15:26	15:24	16:09	16:07	15:06	16:23
פרו, לימה (ח)	5:34	5:36	8:12	8:14	8:44	8:46	9:50	9:52	12:30	12:32	18:21	18:25	18:46	18:49	18:06	18:59
צרפת, ליוון (ח)	8:02	8:09	9:29	9:33	10:14	10:19	11:01	11:04	13:00	13:03	16:58	16:56	17:34	17:33	16:38	17:46
צרפת, פריז (ח)	8:24	8:31	9:41	9:45	10:30	10:35	11:15	11:19	13:10	13:13	16:58	16:56	17:35	17:33	16:38	17:48
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:50	5:53	8:15	8:18	8:46	8:48	9:47	9:50	12:16	12:18	17:42	17:44	18:06	18:08	17:26	18:17
קנדה, טורונטו (ח)	7:32	7:38	9:04	9:08	9:48	9:52	10:35	10:39	12:37	12:39	16:44	16:44	17:16	17:15	16:26	17:28
קנדה, מונטריאול (ח)	7:15	7:21	8:42	8:46	9:27	9:32	10:14	10:18	12:14	12:16	16:13	16:12	16:48	16:47	15:54	17:00
קפריסין, לרנקה (ח)	6:35	6:41	8:25	8:29	9:03	9:07	9:55	9:58	12:05	12:07	16:34	16:34	17:03	17:04	16:16	17:15
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	8:58	9:06	9:52	9:57	10:49	10:55	11:29	11:34	13:16	13:18	16:33	16:30	17:20	17:17	16:12	17:34
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:36	8:45	9:26	9:31	10:25	10:31	11:05	11:09	12:49	12:51	16:05	16:02	16:49	16:46	15:44	17:04
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:48	7:55	9:10	9:14	9:57	10:02	10:43	10:47	12:40	12:43	16:33	16:31	17:10	17:09	16:13	17:23
שווייץ, ציריך (ח)	7:53	8:00	9:15	9:19	10:02	10:07	10:48	10:52	12:45	12:48	16:42	16:40	17:14	17:13	16:22	17:27
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:26	6:30	8:43	8:46	9:15	9:18	10:14	10:16	12:37	12:40	17:49	17:50	18:13	18:15	17:32	18:24

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבלדה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַנְיַעֵנוּ לְמַחֲזֹחַ חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל-אֵיבָב וְאֹרֶב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּיּוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוֹ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי ד"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00657
02/12/2018

P.P.
שולח
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

